Hrvatski enciklopedijski rječnik

Bež-Dog

Jutarnji LIST

NOVI LIBER

HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Hrvatski enciklopedijski rječnik sadrži:

110.000	osnovnih riječi i izvedenica
47.000	hrvatskih imena, prezimena i lokaliteta njihove rasprostranjenosti
18.000	obrađenih imena iz zemljopisa, povijesti, mitologije i opće kulture

ISBN 953-6045-31-1

9 789536 045310

HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Bež - Dog

Autori:
prof. dr. Vladimir Anić, dr. Dunja Brozović Rončević,
prof. dr. Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, mr. Ljiljana Jojić
(glavna urednica), prof. dr. Ranko Matasović (glavni urednik),
prof. dr. Ivo Pranjković

Stručni suradnici:
dipl. inž. Antun Alegro, mr. Sanja Brbora, Hrvoje Brozović,
Silvana Brozović, Ljiljana Cikota, prof. dr. Tomislav Cvitaš,
Lara Černicki, prof. dr. Radovan Erben, dr. Nada Gašić,
dr. Pavle Goldstein, Mate Kapović, Iva Körbler, mr. Vlasta
Kovač, Igor Kusin, Jadranka Pintarić, prof. dr. Dražen Poje,
dr. Mirna Sentić, mr. Tomislav Stojanov, prof. dr. Juraj Šiftar,
dr. Nada Vajs-Vinja, Čedomir Višnjić, dr. Vesna Zečević,
prof. dr. Tomislav Živković

Zajedničko izdanje:
EPH d.o.o. Zagreb i Novi Liber d.o.o. Zagreb

Za izdavače:
Stipe Orešković, Sanja Petrušić Goldstein

ISBN 953-6045-28-1 (cjelina)
ISBN 953-6045-31-1

Hrvatski enciklopedijski rječnik

Bež-Dog

Jutarnji list

Novi Liber

B

bêž *m* **1.** žućkasta boja, boja sitnog pijeska **2.** tkanina prirodne boje ✧ *fr.* beige

bèžēnstvo *sr* **1.** *v.* celibat **2.** stanje onoga koji nije oženjen, neoženjenost, ledičnost (za muškarca) ✧ BEZ- + *v.* žena

bèžič|an *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji nije spojen žicom, koji funkcionira bez žice ob. električne [*~ni telefon*] ✧ BEZ- + *v.* žica, žičan

bèžīlan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je bez žila ✧ BEZ- + *v.* žila

bȅživotan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** u kojem nema znakova života; mrtav **2.** *pren.* koji je bez živosti i vitalnosti, *opr.* živahan, vitalan, izražajan **//** **bȅživotnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je beživotan; mrtvilo ✧ BEZ- + *v.* živ, životan

bèžmek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *zool.* morska riba koštunjača (*Uranoscopus scaber*), karakteristične glave s očima smještenih na vrhu; nebogled, čač, čaće, batoglav

Bh *kem.* simbol za element bohrij

Bhagavadgītā (*izg.* Bàgavadgīta) *ž hind.* šesti dio staroindijskog junačkog epa *Mahabharate* u obliku razgovora (18 pjevanja); tumači se kao naputak vrhovnog božanstva i stoga važan sveti tekst hinduističke filozofije ✧ *skr.*: pjesma uzvišenoga

Bhartrhari (*izg.* Bhartȑhari) (o.570–o.651), indijski filozof, pjesnik i filolog, autor filozofskog djela o jeziku *Riječi u rečenici*

bhavanga-sutta (*izg.* bàvanga-sùta) *ž fil. rel.* središnji pojam budističke teorije o svijesti, sadrži osnovne pretpostavke indijske racionalne psihologije ✧ *pali*

bhujangasana (*izg.* bhuđangasàna) *ž sport* jedna od osnovnih vježbi izvijanja kralješnice u jogi; kobra ✧ *skr.* bhujńgāsana: položaj kobre

Bi *kem.* simbol za element bizmut

BI- kao prvi dio riječi označava dvojinu, dvoje, dva- put [*bifokalan*; *bigamija*; *bilateralan*] ✧ *lat.* bini: dva, po dva

Biàfra *ž* **1.** *geogr. pov.* pokrajina u Nigeriji, 1967. Republika Biafra, u građanskom ratu (1967–1970) stradao veliki dio stanovništva (glad i bolest), od 1970. opet u sastavu Nigerije **2.** *pren.* pojam gladi, uništenja, smrti [*situacija je nepodnošljiva, prava ~*] **3.** likovna grupa, djelovala u Zagrebu 1970–1978; zastupala ekspresivnu angažiranu figuraciju s naturalističkim elementima i izobličenjima kao kontrast geometrijskoj apstrakciji 1960-ih u nas

bianco (*izg.* bjânko) *m* **1.** *bank.* načelno prihvaćena obveza, čiji se opseg kasnije utvrđuje [*~ kredit* osobni kredit bez stvarnog pokrića] **2.** pristanak dan »na neviđeno«; blanko △ ***~-mjenica*** potpisana nepopunjena mjenica; ***~-potpis*** potpis na praznom papiru ✧ *tal.*: bijelo, neispisano

biàndrija *ž sociol.* bračna veza jedne žene s dva muškarca; dvomuštvo, *usp.* biginija ✧ BI- + *grč.* anḗr: muškarac

Bianˈkíni, Juraj (1847–1928), hrv. političar, kao sudionik narodnog preporoda zagovarao je upotrebu hrv. jezika i podizanje gospodarstva u Dalmaciji

bȉanualan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se pojavljuje dvaput u godini; polugodišnji [*~ časopis*] ✧ BI- + *v.* anualan

bȉatlon *m sport* **1.** suvremeni sportski dvoboj; u skijaškom trčanju gađa se iz puške četiri puta na razne mete **2.** suvremeni ekstremni sport, natjecanje u vožnji biciklom i trčanju, ob. natjecanje koje u hladnijim vremenima zamjenjuje triatlon (**1**) **//** **biatlónac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci⟩ sportaš koji se bavi biatlonom;

biatlónčev *prid.* koji pripada biatloncu; **biatlónka (biàtlōnka)** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* biatlonac ✧ BI- + *grč.* âthlon: borba

bíbac *m* ⟨G bípca, N *mn* bípci⟩ *reg.* puran

bíbati (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* bībām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ burkati se, lagano se uznemiriti na površini (o površini vode ili mora) // **bȉbavica** *ž pom.* jaki morski valovi, ljuljanje koje otežava ugodnu plovidbu ili otežava ili onemogućuje pristajanje broda ✧ *ekspr.*, *onom.*

bìber[1] *m bot.*, *v.* papar // **bìberiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ začinjati biberom ♦ *pr.* (nadimačka): **Bȉber** (270, Međimurje, Slavonija), **Bibérović** (110, *I* Slavonija), **Bȉberić** (Pula, Karlovac) ✧ *tur.* ←*perz.* bābāri; *grč.* péperi

bìber[2] *m* građevinski crijep zaobljen s jedne strane, s izbočenjem kojim se drži za krovnu konstrukciju ✧ *njem.* Biberschwanz: dabrov rep

bibèrōn *m* ⟨G biberóna⟩ *sport* u boćanju sam dodir boća i bulina ✧ *tal.* biberone

Bȉbinje *sr* naselje (u blizini Zadra), 3777 stan. // **Bibínjac** *m* (**Bibínjānka** *ž*) ⟨G -njca, N *mn* Bibínjci⟩ stanovnik Bibinja; **bìbinjskī** *prid.* koji se odnosi na Bibinje i Bibinjce

Bȉblija *ž* **1.** *rel. jud.* i *kršć.* zbirka knjiga (nastajala od 12. st. pr. Kr. do 2. st.) religioznog, pjesničkog i moralističkog sadržaja koje Židovi (*Stari zavjet*) i kršćani (*Stari* i *Novi zavjet*) smatraju svetima; *Sveto pismo*; osnova većine monoteističkih religija; sastoji se od knjiga *Starog zavjeta*: *Petoknjižje Mojsijevo*, *Povijesne knjige*, *Psalmi*, *Mudrosne knjige*, *Proroci* i knjiga *Novog zavjeta*: četiri evanđelja (po Mateju, Marku, Luki, Ivanu), *Djela apostolska*, *Poslanice*, *Otkrivenje* **2.** (biblija) *pren.* ono što je izvan svake sumnje, diskusije, pitanja [*to što kapetan kaže, to ti je* ~] △ ***Biblia pauperum*** (*izg.* Bȉblia pàuperum) biblijska slikovnica za nepismene, najstariji primjerci potječu iz 13. st.; Biblija siromašnih // **biblȉcist** *m*, *v.* bibličar; **bìbličār** *m* onaj koji proučava Bibliju i koji se bavi biblijskim pomoćnim znanostima; biblicist; **bìblījsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na *Bibliju* **2.** *pren.* koji je velike starosti; drevan, prastar △ ***~a arheologija*** *term.* dio arheologije koji pokušava rekonstruirati svijet *Starog* i *Novog zavjeta* pomoću pronalaženja i tumačenja njegovih materijalnih ostataka; ***~a katastrofa*** *pren.* nepogoda, nesreća velikih razmjera; ***~a komisija*** *kat.* papinska organizacija kojoj je povjereno nadgledanje napretka biblijske znanosti unutar Rimokatoličke crkve; ***~a kritika*** ispitivanje, proučavanje i tumačenje biblijskog teksta, znanstveno istraživanje *Biblije* pomoću historijsko-kritičke metode uz primjenu povijesti, arheologije, filologije i drugih znanosti; ***~a teologija***, *v.* teologija; ***~i papir*** specijalni tanki bezdrvni papir, upotrebljava se za tiskanje posebnih izdanja; ***~i rukopisi*** *pov.* rani rukopisi biblijskog teksta i drevni odlomci (nastali od 3. st. pr. Kr. do otprilike 4. i 5. st.); ***~o nadahnuće*** *teol.* Božje nadahnuće koje **a.** silazi na pojedince i na čitav narod (prema *Starom zavjetu*) **b.** ispunja i pojedince i cijelu Crkvu prisutnošću Duha Svetoga (prema *Novom zavjetu*); **biblȉzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ biblijska riječ, izraz iz *Biblije* u vanbiblijskom jeziku i načinu izražavanja ✧ *grč.* biblíon: knjiga, *usp.* biblos

BIBLIO- kao prvi dio riječi znači knjižni, koji se odnosi na knjige [*bibliofilija*; *biblioteka*] ✧ *grč.* biblíon: knjiga

biblióbus *m* autobus koji služi kao pokretna posudbena knjižnica, ambulantna knjižnica ✧ BIBLIO- + -BUS

bibliòfīl *m* ⟨G bibliofíla⟩ ljubitelj i sakupljač rijetkih rukopisa i knjiga; knjigoljubac, *opr.* bibliofob // **bibliofìlija** *ž* ljubav prema starim i rijetkim knjigama, *usp.* bibliofilstvo; **bibliofìlījsk|ī (bibliòfīlskī)** *prid.* koji se odnosi na bibliofiliju i bibliofile △ ***~o izdanje*** izvanserijska publikacija, bogato opremljena, obično u ograničenoj nakladi s numeriranim primjercima; **bibliofìlījski (bibliòfīlski)** *pril.* poput bibliofila, na način bibliofila; **bibliòfīlka** *ž*, *v.* bibliofil; **bibliofílstvo** *sr* ⟨G *mn* -ā⟩ djelatnost ili pravac interesa bibliofila; bibliofilija ✧ BIBLIO- + -FIL

bibliofòbija *ž psih.* mržnja prema knjigama; knjigomrštvo // **bibliòfōb** *m* ⟨G bibliofóba⟩ onaj koji mrzi knjige, knjigomrzac; **bibliofóbījskī** *prid.* koji se odnosi na bibliofobiju i bibliofobe; bibliofopski; **bibliofóbījski** *pril.* kao bibliofob, na način bibliofoba; bibliofopski; **bibliòfōpskī** *prid.*, *v.* bibliofóbījskī; **bibliòfōpski** *pril.*, *v.* bibliofóbījski ✧ BIBLIO- + -FOBIJA

bibliogràfija *ž* **1.** po pravilima sastavljen popis knjiga, studija, rasprava itd. s područja neke struke ili o nekom problemu **2.** stručno-znanstvena djelatnost za izradu bibliografija **3.** teorija bibliografije // **bibliògraf** *m* onaj koji sastavlja bibliografiju (**1**); **bibliògrafskī**

prid. koji se odnosi na bibliografiju i bibliografe ✧ BIBLIO- + -GRAFIJA

biblioklàstija *ž pat.* bolesni nagon za uništavanjem knjiga ✧ BIBLIO- + *grč.* klân: kidati, lomiti

bibliològija *ž* **1.** u užem smislu znanost o knjizi kao materijalnoj činjenici (tisak, tehnika) i njenom razvoju **2.** u širem smislu bibliotekarstvo ✧ BIBLIO- + -LOGIJA

bibliomànija *ž psih.* bolesna strast za skupljanjem knjiga // **bibliòmān** *m* ⟨G bibliomána⟩ *psih.* onaj koji pati od bibliomanije; **bibliòmānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* biblioman; **bibliòmanskī** *prid.* koji se odnosi na bibliomaniju i bibliomane ✧ BIBLIO- + -MANIJA

bibliomètrija *ž* metoda za kvantitativnu analizu elemenata znanstvene i stručne literature u bibliotečnim zbirkama ✧ BIBLIO- + -METRIJA

bibliotéka *ž* ⟨D L -éci⟩ **1. a.** sređena zbirka knjiga i rukopisa (u stanu, instituciji i sl.) **b.** ustanova u kojoj se čuvaju i posuđuju knjige; knjižnica **2.** niz izdanja određene vrste [~ *Vjeverica*] **3.** posebno za knjige izrađen ormar; regal **4.** *inform.* u kompjuterskom programiranju zbirka rutina spremljenih u datoteku // **bibliòtečn|ī** *prid. term.* koji se odnosi na biblioteku i biblioteke [~*i odbor*] △ ~***a rutina*** *inform.* u programiranju, rutina pohranjena u biblioteci (**4**) za korištenje u bilo kojem programu povezivim s bibliotekom; **bibliotèkār** *m* ⟨G bibliotekára⟩ *term.* posebnim ispitom i znanjima osposobljen, sveučilišno visoko obrazovan stručnjak za rad u biblioteci i sa svim specijalnim fondovima knjiga i rukopisa; knjižničar; **bibliotekárev** (**bibliotekárov**) *prid.* koji pripada bibliotekaru; **bibliotèkārkā** (**bibliotekàrica**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* bibliotekar; **bibliotèkārskī** *prid.* koji se odnosi na biblioteku, bibliotekarstvo i bibliotekare; **bibliotèkārski** *pril.* kao bibliotekar, na način bibliotekara; **bibliotekárstvo** *sr* ukupnost djelatnosti bibliotekara i biblioteka; skup znanstvenih disciplina koje se bave pisanom i tiskanom knjigom, te pitanjima bibliotekarske teorije i prakse; knjižničarstvo ✧ BIBLIO- + -TEKA

biblioteràpija *ž* **1.** *term.* popravci uveza, dezinfekcija, lijepljenje i oblaganje oštećenih listova knjiga; »liječenje knjiga« **2.** *med.* terapijski postupak čitanja u sklopu psihijatrijskog liječenja, obično u okviru grupne terapije; »liječenje knjigom« ✧ BIBLIO- + *v.* terapija

bìblō (**biblô**) *m* ⟨G biblóa⟩ manji umjetnički predmet, ukrasna sitnica; općenito dražesna stvarčica ✧ *fr.* bibelot

bìblos *m bot.*, *v.* papirus ✧ *grč.* býblos, prema feničkoj luci Biblos

biblrègāl *m* ⟨G biblregála⟩ *glazb.* vrsta malih prenosivih orgulja s klavijaturom od nekoliko oktava; upotrebljavala se između 16. i 18. st. ✧ *njem.* Bibelregal

bî bȍp *m*, *v.* bebop

bìceps *m* ⟨G *mn* bȉcēpsā⟩ **1.** *anat.* dvoglavi mišić, oblik mišića koji ima jednu završnu tetivu na koju se hvataju dvije glave mišića [~ *nadlaktice*] **2.** *pat.* dvoglava nakaznost ob. kod teladi **3.** *mit.* nadimak boga Janusa ✧ *lat.*: dvoglav, koji ima dva dijela ≃ BI- + caput: glava

bicìkl *m* ⟨G *mn* -kālā/-ā⟩ vozilo za jednu osobu s dva kotača sa žbicama, sjedalom i lančanim pogonom na stražnjem kotaču, pokreće se potiskivanjem pedala [*obični, muški, ženski, poni, dječji, trkaći* ~]; dvokolica, kotač △ ***brdski*** ~, *v.* mountain bike; ***gradski*** ~, *v.* city bike; ***trim/sobni*** ~ bicikl za trening na nepokretnom postolju, simuliraju se razna opterećenja (tj. veće ili manje uzbrdice) // **bicìklist** *m term.* onaj koji vozi bicikl; **biciklìstičk|ī** *prid.* koji se odnosi na biciklizam i bicikliste △ ~***a grba*** *med. sport* karakteristično sportsko oštećenje: pojava kifotičnog držanja s vrhom kifotičnog zavoja najčešće u području desetog torakalnog kralješka, *usp.* kifoza; **biciklìstički** *pril.* kao biciklist, na način biciklista; **biciklìstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *sport* grana sporta, brzinska natjecanja na raznim tipovima bicikla; biciklizam **2.** rekreativna vožnja bicikla; **biciklìstkinja** (**biciklìstica**) *ž*, *v.* biciklist; **biciklìzam** *m* ⟨G -zma⟩, *v.* biciklistika ✧ *fr.* bicycle, bicyclette ≃ BI- + -CIKL

bicìklergometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *med.* instrument za funkcionalno testiranje (sportaša, bolesnika i sl.) smješten na posebno postolje, opskrbljen uređajima za izazivanje manjih i većih opterećenja ✧ *v.* bicikl + *v.* ergometrija, ergometar

bicìkličkī *prid.* koji ima dva prstena; dvoprstenast △ ~ ***spojevi*** *kem.* organski kemijski spojevi u kojima su elementi povezani u dvostruki prsten (npr. naftalen) ✧ BI- + -CIKL

bìcīnij *m glazb.* skladba za dva glasa ili dva instrumenta (popularan u Njemačkoj u 16. st.) ✧ *lat.* bicinium ≃ BI- + canere: pjevati

bicitopènija *ž pat.* smanjen broj dviju krvnih loza u perifernoj krvi, među ostalim upućuje na smanjeno stvaranje u koštanoj srži, na sin-

drom hipersplenizma ili na imunu bicitopeniju ✧ BI- + *v.* citopenija

Bȋckō Sèlo *sr* naselje (u blizini Slavonskog Broda), 581 stan. // **Bickosélac** *m* (**Bickòsēlka** *ž*) ⟨G -lca, N *mn* Bickosélci⟩ stanovnik Bickog Sela; **bickòselskī** *prid.* koji se odnosi na Bicko Selo i Bickoselce

bȉč *m* ⟨N *mn* bȉčevi, G bȉčēvā⟩ **1.** uzica od kože ili od upredenih niti pričvršćena na držak da bi služila za šibanje (obično konja za vuču), pričvršćen kožnati ili konopljeni dio za bičalje **2.** taj dio i bičalje zajedno **3.** *pren.* napast, teror, pokora, nesreća koja se podnosi (okrutna vlast, najezde nametnika itd.) △ ***Bič Božji*** *pov.* nadimak hunskog vođe Atile (5. st.) i tijekom povijesti drugih autokrata, poznatih po okrutnosti [*pucati/fijukati ~em*] // **bȉčalica** *ž* dio biča koji se drži u ruci; držak, bičalo, bičalj, bičalja, bičalje, bičaljica; **bȉčalo** *sr*, *v.* bičalica; **bȉčālj** *m* ⟨G bičálja⟩, *v.* bičalica; **bičálja** *ž* (**bičálje** *sr*), *v.* bičalica; **bȉčaljica** *ž*, *v.* bičalica; **bȉčast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik biču; **bȉčati** *nesvrš. arh.*, *v.* bičevati; **bičèvalac** *m* ⟨G -aoca, V -aoče, N *mn* -aoci⟩ **1.** onaj koji izvodi kaznu bičevanja **2.** *v.* flagelant; **bȉčevānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* bičevati **2.** *psih.*, *usp.* mazohizam; **bičèvaōčev** *prid.* koji pripada bičevaocu; **bȉčevati** (**bȉčati** *arh.*) (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* bȉčujēm, *pril. sad.* bȉčujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** udarati bičem **2.** *pren.* šibati kao bičem (o vjetru); **bȉčić** *m dem.* od bič ✧ *prasl.* *bičь (*polj.* bicz) ≃ *v.* biti[2]

bȉčāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *reg. rij.* nož // **bičàkčija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. rij.* onaj koji izrađuje, ukrašava duge noževe, handžare i jatagane; nožar; **bȉčkija** *ž reg.* **1.** oštar nož s polukružnim sječivom za rezanje kože i sl. **2.** džepni nožić na sklapanje **3.** ručna pila ✧ *tur.* biçak: nož ≃ biçmek: rezati

bičálja, *v.* bič

bičálje *sr*, *v.* bičalja

bičáši *m mn* ⟨N bȉčāš, G bičáša⟩ *zool.* potkoljeno praživotinja s jednim ili više pokretnih izraštaja poput biča (*Mastigophorea*, *Flagellata*); razmnažaju se diobom, žive slobodno ili kao paraziti i saprofiti ✧ *v.* bič

bȉčjī, *v.* bik

Bȉćanić, **Rudolf** (1905–1968), hrv. ekonomist, sociolog, ekonomski povjesničar i publicist; istaknuti član HSS-a 1930-ih, 1940. direktor Direkcije za vanjsku trgovinu u Beogradu, 1943. u Londonu raskinuo s jugoslavenskom emigrantskom vladom i priklonio se NOB-u; poslije rata istaknuti profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu (*Kako živi narod?*, *Ekonomska podloga hrvatskog pitanja*)

bíće, *v.* biti[1]

bićèrīn *m* ⟨G bićerína⟩ *reg.* mala čaša (ob. za rakiju); čašica [*pozvati na ~* pozvati na čašicu] ✧ *tal.* bicchierino

bȉdāt *m* ⟨G bidáta⟩ *reg. zast.* **1.** porez, namet [*platiti ~*] **2.** *isl.* sve što odstupa od tradicionalnoga islama (tumačenje, postupak i sl.); hereza ✧ *tur.* bid'at ← *arap.* bid'a

bȉdē (**bidê**) *m* ⟨G bidèa, N *mn* bidèi, G bidéā⟩ kadica (školjka) s tekućom vodom za pranje intimnih dijelova tijela ✧ *fr.* bidet

bídermajer *m pov. umj.* stilsko razdoblje u srednjoeuropskoj umjetnosti prve pol. 19. st., primjenu našao u umjetničkom obrtu (pokućstvo, porculan itd.), oličenje jednostavnosti, ugodnosti i udobnog građanskog života // **bȉdermajerskī** *prid.*, ob. u: [*~ stil*] ✧ *njem.* Biedermeier: poštenjačina, prostodušni naivčina, purger, prema satiričkom liku Gottlieb Biedermeiera u njemačkom časopisu *Fliegende Blätter*, o. 1850.

bidèrmōm *m* ⟨G bidermóma⟩ *pat.* tumor, teratom koji je građen, odnosno potječe, od stanica i tkiva dvaju zametnih listića ✧ BI- + DERMA- + -OM(A)

bȉdi *m* ⟨G -ja⟩ smotka (cigara) koja se dobije tako da se duhanski prah uvije u list indijske biljke tendu i veže koncem (»cigareta siromašnog čovjeka«) ✧ *engl.* ← *hind.* bȋr̥ī

bȉdōn (**bidôn**) *m* ⟨G bidóna⟩ *sport* plastična bočica za piće pričvršćena za okvir bicikla ✧ *fr.* bidon

bídža *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* **1.** čovječuljak, patuljak, kepec **2.** malen konj ✧ *tur.* bücür

biennale *m*, *v.* bijenale

bȉfāz|an *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ dvofazan [*~na struja*] ✧ BI- + -FAZAN

bȉfē (**bifê**) *m* ⟨G bifèa, N *mn* bifèi, G biféā⟩ **1.** manja ugostiteljska radnja u kojoj se služe alkoholna i bezalkoholna pića, kava i ponekad hladna jela; zalogajnica **2.** postavljen stol s hladnim jelima s kojega se gosti sami poslužuju; zakuska **3.** sobni bar (ormar za piće, kolače, voće) // **bifèdžija** ⟨N *mn* -e⟩ *m reg.* onaj koji drži bife; vlasnik bifea ✧ *fr.* buffet

bȉfilāran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩, ob. u: △ ~ ***namot*** *fiz.* namot (navoj) s dva paralelna vodiča kroz koja teče ista struja u suprotnom smjeru, služi kao bezinduktivni namot u elektrotehnici ✧ BI- + *lat.* filum: nit, konac

bȉflati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. pejor.* učiti napamet bez razumijevanja; bubati // **bȉflant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *reg. pejor.* onaj koji bifla; bubalica; **bȉflantica** *ž*, *v.* biflant ✧ *njem.* büffeln

bȉfokāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima dva fokusa △ ~***na leća*** *fiz.* leća (ob. staklo za naočale) s dvije različite dioptrije: u gornjem dijelu za gledanje na daljinu, u donjem za gledanje na blizinu ✧ *lat.* bifocalis ≃ BI- + *v.* fokus, fokalan

bȉfora *ž pov. arhit.* prozor podijeljen kamenim stupićem na dva dijela, svaki s posebnim završenim lukom; česta u srednjovjekovnom graditeljstvu kao dekorativno obogaćenje; biforij, *usp.* trifora ✧ *lat.* biforis: koji ima dva otvora, dvokrilan, dvovratan

bȉftek *m* ⟨N *mn* -eci, G bȉftēkā⟩ **1.** dio goveđeg mesa s leđnih lopatica; goveđa pisanica **2.** *kulin.* goveđi odrezak više ili manje zapečen △ ***tatarski*** ~ *kulin.* sirovo kosano meso bifteka (**1**) začinjeno sirovim žumanjkom, lukom i dr. začinima ✧ *engl.* beefsteak

bifurkácija *ž* **1.** *geogr.* račvanje rijeke u dva toka koji otječu u dva različita sliva (najpoznatiji Casiquiare u Venezueli, razdvaja se na Rio Negro i Orinoco) **2.** općenito, razdvajanje na dva dijela ili grane; razdvoj, razdioba // **bifurkírati** (se) *dv.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) bifùrkīra (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ *neob. rij.* (u)činiti bifurkaciju (**1**); razdvojiti se, razdijeliti se ✧ *fr.* bifurcation

bíga *ž* ⟨G *mn* bîgā⟩ *reg. zast.* svežanj, snop ✧ *mlet.* biga

bȉga *ž sport pov.* antički dvopreg, dvoprežna kola na dva kotača za trke ✧ *lat.* biga, bigae

bigàjri-hȁk *pril. reg. ekspr.* na pravdi Boga, bez opravdana razloga, nepravedno [*stradao* ~] ✧ *tur.* ← *arap.* bigayri-haqq

bigàmija *ž sociol.* pojava da jedna osoba ima dva spolna, odn. bračna partnera, dvoženstvo i jedna od poligamnih mogućnosti koja se javlja u dvije varijante: biandrija i biginija // **bigàmījskī** *prid.* koji se odnosi na bigamiju; **bigàmist** *m* onaj koji živi u bigamiji; **bigamìstičkī** *prid.* koji se odnosi na bigamiste; **bigàmistkinja** *ž*, *v.* bigamist; **bȉgamnī** *prid.* koji pripada bigamiji, koji ima svojstva bigamije ✧ *srlat.* bigamia ← BI- + -GAMIJA

bîgar *m* ⟨G -gra, N *mn* -gri⟩ *min.* **1.** siga, stalaktit **2.** *v.* sedra ✧ *predslav.*, možda *trački*

bȉgāt *m* ⟨G bigáta⟩ *pov.* rimski srebrni denar, najstariji novac iz doba Republike ✧ *lat.* bigatus denarius, nummus bigatus ≃ bigae: dvopreg (nalazio se na naličju kovanice) *v.* biga

big band (*izg.* bȉg bȅnd) *m glazb.* **1.** jazz-orkestar s najmanje deset glazbenika (standardan 16–18); iznimno popularan u vrijeme swinga **2.** jazz-pseudostil, nastaje 1930-ih i 1940-ih, razvio osebujne aranžmane i solo eskapade ✧ *engl.*

Big Bang (*izg.* Bȉg Bêng) *m fiz.* astro-fizikalna teorija koja nastanak svemira objašnjava prvobitnom kataklizmičkom eksplozijom koja se dogodila prije više od deset milijardi godina, otkada se svemir stalno širi; »veliki prasak« ✧ *engl.*

Big Ben (*izg.* Bìg Bèn) *m* glasoviti sat koji se od 1859. nalazi na *I* krilu zgrade britanskog parlamenta, poznat po svojoj točnosti i zvonu od trinaest tona (dizajn i projekt Edmund Beckett) ✧ *engl.*

big boy (*izg.* bȉg bôj) *m sport pom.* balonsko ili posebno krojeno prednje jedro slično spinakeru ✧ *engl.*

bigemìnija *ž pat.* poremećaj srčanog ritma; često znak intoksikacije ✧ *lat.* bigeminus: dvostruki ← BI- + geminus: blizanac

bigìnija *ž sociol.* bračna zajednica jednog muškarca s dvjema ženama; dvoženstvo, *opr.* biandrija ✧ BI- + -GINIJA

bîgl *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *kinol.* rasa lovačkog psa goniča ✧ *engl.* beagle ← *srfr.* beeguele: koji neprestano cvili

bȉglisati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* pjevati (o pticama, posebno o slavuju) ✧ *srgrč.* biglízein: boljeti

Bignou *m*, *v.* biniou

bȉgot *m* (**bigòta** *ž*) ⟨G bigòta, G *mn* bigótā⟩ onaj koji se prikazuje kao vjernik, onaj koji je lažno pobožan; zadrti vjerski licemjer // **bȉgotan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *pejor.* koji je zadrt, koji je fanatično privržen vlastitoj društvenoj grupi, naciji, vjeri, rasi ili politici, nesnošljiv prema onima od kojih se razlikuje; **bigotèrija** *ž*, *v.* bigotnost; **bȉgotica** *ž*, *v.* bigot; **bȉgotičin** *prid.* koji pripada bigotici; **bigotȉzam** *m* ⟨G -zma⟩, *v.* bigotnost; **bȉgotkinja** *ž*, *v.* bigotica; **bȉgotnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina i postupak onoga koji je bigotan; zadrtost, bigoterija, bigotizam ✧ *fr.* bigot ← *stengl.* bîgod: zaboga!

bîgule *ž mn reg. kulin.* vrsta tjestenine za juhu u obliku kuglica ✧ *mlet.* bìgoli

bihàber *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg. ekspr.* potpuno neobaviješten, koji nema pojma, koji ništa nije čuo o čemu [*biti* ~ = biti neobaviješten] ✧ *tur.* ← *perz.* bī: bez + *arap.* ḫabār: vijest, glas

bihàcīt *m* ⟨G bihacíta⟩ *min.* laporasti vapnenac iz okolice Bihaća, upotrebljava se za gradnju kuća i kao ukrasni kamen ✧ prema gradu Bihaću + -IT

Bìhāć (**Bíšće** *lokal.*) *m* ⟨G Biháća/Bíšća *lokal.*⟩ grad na Uni, *SZ* Bosna, 46.000 stan., u srednjem vijeku »ključ Hrvatske«, 1942. održano Prvo zasjedanje AVNOJ-a // **Biháćanin** (**Bìšćanin**) *m* (**Biháćānka**, **Bìšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Biháćani/Bìšćani⟩ stanovnik Bihaća; **bìhāćkī** *prid.* koji se odnosi na Bihać i Bihaćane/Bišćane; bišćanski; **bíšćanskī** *prid.*, *v.* bihaćki ♦ *pr.* (etnici): **Bìćak** (Ozalj, Daruvar, Međimurje), **Bìćan** (Zagreb, Gospić, Banovina), **Bìćanić** (980, Lika, Kordun), **Bìhačić**, **Bìhćan**, **Bìjač**, **Bìščan** (170, okolica Zagreba), **Bìščanić** (Slavonija, Turopolje), **Bìščanin** (Ogulin, Pakrac, Vrbovec), **Bìščević** (Zagreb, Rijeka, Pokuplje), **Bìšćan** (1150, Duga Resa, Samobor), **Bìšćanić** (Slunj, Bjelovar, Slavonija), **Bìšćanin** (Ogulin, Pakrac), **Bíšćević** (Zagreb, Varaždin)

bìherkastn *m* ⟨G -a⟩ *reg.* ormar za knjige ✧ *njem.* Bücherkasten

biheviorìzam *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *psih.* teorija koja znanstveno-egzaktnim promatranjem ponašanja ljudi u raznim situacijama nastoji utvrditi pravilnosti i na toj osnovi pružiti korisnu primjenu u industrijskoj psihologiji, procjenama u personalnoj politici i sl.; za razliku od psihološke introvertne metode i »analiza duše«, biheviorizam uzima u obzir samo objektivne činjenice manifestirane kroz vanjska obilježja ekstrovertnog ponašanja; behaviorizam **2.** *lingv.* proučavanje jezika na temelju ponašanja jezičnih jedinica // **biheviòrist** *m* onaj koji zastupa biheviorizam; **biheviorìstičkī** *prid.* koji se odnosi na biheviorizam i bihevioriste; **biheviorìstički** *pril.* kao biheviorist, na način biheviorista ✧ *engl.* behavior: ponašanje

bihuzùrluk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. ekspr.* uznemirenost, nemanje mira, nespokojstvo, nemir ✧ *tur.*

-BIJ, **-BIJA**, **-BIONT**, **-BIOTIČKI**, **-BIOTIK**, **-BIOZA** kao drugi dio riječi znači živ, živo biće, življenje, živući, koji je živ, životno [*protobiont*; *eubiotički*; *antibiotik*; *simbioza*] ✧ *grč.* -bios: -živ, koji živi; bíon: živući; živo biće; biontikós: životni; bíōsis: življenje

bijéd|a *ž* **1.** veliko siromaštvo, krajnje siromaštvo, sirotinja, potpuna neimaština [*živjeti u dubokoj ~i* živjeti u siromaštvu] **2.** duhovno siromaštvo, ništavilo **3.** moralna niskost, nečasnost, mizeran karakter [*pokazati se u svoj svojoj ~i*, *ekspr.* **a.** pokazati svoje siromaštvo **b.** iskazati moralnu nakaznost] **4.** *arh.* optužba izrečena u nizanju netočnih činjenica; kleveta, objeda // **bijêd|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī, *komp.* bjèdnijī⟩ **1.** kojem nedostaje novca ili sredstava za život; siromašan **2.** kojem manjka svojstava ili stvari [*~an duhom*] **3. a.** koji je lošiji od očekivanoga [*~an ručak*; *~na vidljivost*] **b.** koji je manje vrijedan; inferioran [*~an plasman na državnom prvenstvu*] **c.** koji je žalostan; tužan [*vidi ga kako je ~an*; *~na mu majka*] **4.** koji je moralno upitan ili neprihvatljiv; jadan, slab; **bijéditi** *nesvrš.* ⟨*prez.* -dīm, *pril. sad.* -deći, *gl. im.* -đēnje⟩ *arh.* **1.** siromašiti **2.** (koga, što) **a.** navaljivati na koga da što učini **b.** uvaljivati nekoga u nevolju; klevetati, potvorivati; **bijêdnica** *ž*, *v.* bijednik; **bijêdničin** *prid.* koji pripada bijednici; **bijêdnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji živi u bijedi **2.** nesretnik dostojan sažaljenja; jadnik **3.** onaj koji je mizerna karaktera, moralno nizak, nečastan; nitkov [*Vi ste pravi ~!*]; **bijêdno** *pril.* **1.** vrlo siromašno, jadno **2.** nečasno [*postupati ~*]; **bijédnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij.* osobina onoga koji je bijedan ili svojstvo onoga što je bijedno ♦ *pr.* (nadimačko): **Bijédić** (Dubrovnik) ✧ *prasl.* i *stsl.* běda (*rus.* bedá, *češ.* bída) ← *ie.* *bhoydh- ≃ *lat.* fidere: vjerovati *grč.* peíthein: uvjeravati

bijêg *m* ⟨N *mn* bjègovi⟩ **1.** naglo odmicanje s mjesta opasnosti **2.** brzo izmicanje okretanjem leđa (ob. trčeći) △ ~ ***kapitala*** *ekon.* povlačenje novca iz poduzeća, banaka i dr. iz države koja iz raznih razloga postaje nesigurna (rat, politički potresi, inflacija itd.); ~ ***misli (ideja)*** *pat.* čest psihijatrijski simptom, opće ubrzavanje psihičkih procesa (mišljenje je toliko brzo da bolesnik ne može govorom pratiti tok misli te stalno skače s teme na temu), stanje karakteristično za maniju i ponekad shizofreniju; ~ ***mozgova*** *žarg.* odlazak stručnjaka u inozemstvo; ~ ***od stvarnosti*** *psih.* nemogućnost prihvaćanja realnoga; ~ ***od svijeta*** *teol.* **1.** svjesno i djelatno distanciranje od griješnoga svijeta, dužnost svakog kršćanina **2.** aktivno odricanje od po sebi pozitivnih svjetskih vrednota kao izraz i uvježbavanje spremnosti vjere u Božju ljubav (odlazak u duhovnu osamljenost, samostan, kontemplaciju i sl.) // **bjègati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.*

-ānje⟩ *ekspr.* bježati, napuštati neko mjesto bježanjem; **bjȅgnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* bjȅgni, *prid. rad.* bjȅgnuo⟩ *jez. knjiž. ekspr.* pobjeći, *usp.* bjegati; **bjegúnac** *m* ⟨G -nca, V bjȅgūnče, N *mn* -nci, G bjȅgūnācā⟩ onaj koji je pobjegao odnekuda gdje je morao biti odlukom vlasti, gdje je bio vezan strogim odredbama o načinu života; onaj koji je izbjegao čemu [*vojni* ~; *ratni* ~ dezerter]; **bjegùnačkī** *prid.* koji se odnosi na bjegunce; **bjegùnački** *pril.* kao bjegunac, na način bjegunaca; **bjegúnče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* bjȅgūnčād⟩ *hip.* od bjegunac; **bjegúnčev** *prid.* koji pripada bjeguncu; **bjegùnica** (**bjȅgūnka**) *ž*, *v.* bjegunac; **bjȅkstvo** *sr rij.* stanje bijega, stanje onoga koji je u bijegu; **bježȁkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *dem.* od bježati, *pejor.* često bježati; **bježȁnija** *ž ekspr.* **1.** *podr.* bijeg (ob. bježanje bez obzira) **2.** kraće izbjeglištvo, traženje spasa u bježanju; zbjeg; **bjèžati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bjèžīm, *imp.* bjèži, *pril. sad.* bjèžēći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅, od koga) **a.** udaljavati se naglim kretanjem i odmicanjem s mjesta opasnosti [~ *glavom bez obzira* bježati u paničnom strahu] **b.** okretanjem leđa naglo izmicati **c.** kloniti se koga, ne željeti njegovo društvo [~ *kao đavo (vrag) od tamjana* stalno uporno nešto izbjegavati] **2.** (komu) **a.** odmicati u bijegu pred onim koji slijedi ili goni **b.** izmicati **c.** isklizavati, ob. iz ruke △ ***bježi!*** u dijalogu na riječi sugovornika **1. a.** ne može biti, nemoguće i sl., nedvosmisleno poricanje onoga što sugovornik kaže **b.** ostavi to, pusti na stranu, nema smisla o tome govoriti, besmislice su to (kad sugovornik spominje riječi treće neprisutne strane) **2.** opomena u zn. makni se, ne smetaj, čuvaj (samo s bliskima, u ljubeznom tonu ili sa sebi ravnima ili djeci; nepoznatim ljudima i pristojno kaže se: oprez, pazite, oprostite i sl.) ◆ *pr.* (nadimačka): **Bèžan** (Duga Resa, Karlovac, Vukovar, Baranja, Delnice, Gospić), **Bèžovan** (Imotski, Dalmacija), **Bigúnac** (Dubrovnik, Šibenik), **Bižánović** (Otočac, Sisak), **Bȉžec** (Dugo Selo, Ivanić Grad), **Bížić** (450, Pokuplje, Banovina), **Bježánčević** (Slavonija) ✧ *prasl.* *běgъ (*rus.* beg, *polj.* bieg) ← *ie.* *bhegʷ- ≃ *grč.* phóbos: strah

bijèkcija *ž mat.* funkcija koja je injekcija i surjekcija; svaki element kodomene pridružen je točno jednom elementu domene pa postoji inverzna funkcija; obostrano jednoznačno preslikavanje ✧ *nlat.* biiectio

bijêl *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* bjèljī⟩ **1.** koji ima bijelu boju, boju snijega, mlijeka i sl. [~ *bjelcat*, *razg.* (pojačano značenje) vrlo bijel; potpuno bijel; *u po ~a dana* usred dana; danju, kad se sve vidi] **2.** koji je u opreci prema nečemu tamnom iste vrste [*~o grožđe*; *~o vino*; *(na) ~o* tako da se ne upotrijebi u pripređivanju jela koncentrat rajčice (npr. *riža (na) bijelo*)], *opr.* crn (u jeziku dok u opažajnom svijetu može biti žut, zelen itd.) △ ***~a flota*** *razg.* brodovi (ob. putnički) koji su obojeni bijelom bojom (nekoć jasna razlika prema tradicionalnim bojama drvenih brodova); ***Bijela garda*** *pov.* postrojbe koje su u Rusiji, nakon Oktobarske revolucije 1917, sudjelovale u građanskom ratu protiv Crvene armije; bjelogardejci; ***~a knjiga*** službeno izdanje dokumenta, obično u bijelom uvezu, kojim vlada neke države nastoji objasniti javnosti stavove o nekom važnom (ob. spornom) pitanju; ***~a krvna zrnca***, *v.* leukociti; ***Bijela kuća*** **1.** službena rezidencija predsjednika SAD-a u Washingtonu **2.** *pren.* sam predsjednik i njegovi najbliži suradnici; ***~a kuga*** *term.* u demografiji, naziv za pojavu nižeg nataliteta od mortaliteta u nekom kraju, što dovodi do smanjenja broja stanovnika; ***~a riba*** naziv za ribe koje obitavaju na kamenu dnu (npr. škarpina, kirnja, murina i sl.); ***~a tehnika*** *razg.* elektrotehnički strojevi i aparati namijenjeni domaćinstvu kojima je temeljna boja ob. bijela (frižider, stroj za pranje suđa i rublja i sl.); ***~a udovica*** žena kojoj je muž nestao (u ratu, otišao u nepoznatom smjeru itd.); ***~a vrana*** tko se ističe, osobitošću odskače od svoje sredine; ***~a zastava*** *vojn.* znak što ga ističu pojedinci ili jedinice oružanog sukoba da se prekine vatra radi vođenja pregovora ili predaje; ***~e noći*** *meteor.* spajanje večernjeg astronomskog sumraka (suton) s početkom jutarnjeg sumraka (svitanje); ***~i bun*** *bot.* zaštićena, ljekovita i otrovna biljka (*Scopolia carniolica*) iz porodice pomoćnica (*Solanaceae*); bunika/bunjika; ***~i fratar***, *v.* dominikanac; ***~i cvijet*** *pat.* prekomjerno lučenje bjelkastog iscjetka iz rodnice ob. simptom infekcija i upala spolnih organa; bijelo pranje; ***Bijeli Hrvati*** *pov.* prema povijesnim izvorima, Hrvati koji su bili nastanjeni na području današnje Poljske i Češke od kojih su se odvojili oni koji su se u 7. st. doselili na prostore današnje Dalmacije; ***~i lim*** *tehn.* pokositreni čelični lim; ***~i metal*** *tehn.* legura na osnovi kositra, olova ili drugih metala niskog tališta;

~i ***ovratnici*** *sociol.* radnici koji ne rade fizički posao (npr. službenici, učitelji i svi uposleni na adminitrativnim poslovima); *~i* ***patuljak*** *astron.* zvijezda malih dimenzija i velike gustoće; *~i* ***sport*** *razg.* naziv za tenis; *~i* ***štrajk*** *razg.* metafora za nedovoljno zalaganje na poslu; *~o* ***dijete*** slabo dijete, kojem se poznaju žile; *~o* ***pivo*** *razg.* svijetlo pivo; *~o* ***pranje*** = *~i* ***cvijet***; ***crno-~a tehnika***, ***crno-~i film*** **1.** *usp.* film (**1**) **2.** *pren.* prikazivanje činjenica u krajnostima, tako da se vidi samo dobro i samo loše, obično pristrano; ***crno-~o*** *razg.* opisano samo u krajnostima // **bijélac** *m* ⟨G -lca, V bijêlče, N *mn* -lci, G bijêlācā⟩ **1.** *antrop.* čovjek bijele rase (crne rase crnac, za pripadnika žute rase nema posebnog oblika) **2.** bijeli konj, konj bijele boje; **bijéliti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *prid. rad.* bijélio/bijélila ž, *prid. trp.* bijêljen, *gl. im.* -ljēnje⟩ činiti što bijelim; **bijélo** *pril*·, ob. u: [*gledati ~*, *žarg.* gledati bez razumijevanja]; **bijélōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bjelina; **bijéljēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* bijeliti **2.** *kem.* uklanjanje prirodne boje s različitih predmeta uz pomoć kem. sredstava, bjelila [*sredstvo za ~* jaka kemikalija koja radikalno čisti mrlje i drugu nečistoću sa zaprljane tkanine; izbjeljivač, bjelilo]; **bijéljeti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* bijélīm se, *pril. sad.* bijélēći se, *prid. rad.* bijélio se/bijéljela se *ž*, *gl· im.* -ēnje⟩ **1.** postajati bijel **2.** isticati se bjelinom, izdvajati se bjelinom od okoline; **bȉo** *prid. reg.* bijel, *v.*, *opr.* crn; **bióce** *sr lokal.*, *v.* bjelanjak (**1**); **bjèlača** *ž* ⟨G *mn* bjèlāčā⟩ *lokal.* gunj od valjane vune bijele boje; **bjèlačkī** *prid.* koji se odnosi na bijelce; **bjelàjica** *ž zast.* bijela čarapa; **bjelánce** *sr* ⟨G -a/-ta, G *mn* bjèlānācā⟩ *lokal.*, *v.* bjelanjak (**1**); **bjelánjak** *m* ⟨G -njka, N *mn* -njci, G bjèlānjākā⟩ **1.** prozirni dio jajeta između ljuske i žumanjka; bioce, bjelance **2.** *anat.* zaštitna i hranidbena ovojnica oko žutanjka jajeta u ptica i gmazova **3.** *bot.* bijeli dio jezgre sjemenke; **bjelàsati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ znatno se isticati bijelom bojom, prelijevati se ili jasno odražavati bijelom bojom; **bjelàsnuti se** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. rad.* bjelàsnuo se⟩ nakratko zabjelasati, *usp.* bjelasati se; **bjèlāš** *m* ⟨G bjeláša⟩ **1.** bijelac (za konja bijele boje) **2.** *pov.* **a.** onaj koji se izjasnio poslije 1. svjetskog rata za ujedinjenje Crne Gore sa Srbijom (po bijeloj boji glasačkog listića), *opr.* zelenaš (po zelenoj boji glasačkog listića) **b.** pristalica kontinuiteta takve politike; **bjȅlāšan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩, *v.* bjeličast; **bjèlica** *ž* **1.** obradiva zemlja bijelopepeljaste boje; pepeljuša **2.** u nesamostalnoj upotrebi u zn. bijela [*pšenica ~*; *kuna ~*; *trešnja ~*]; **bjèličast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima nijansu bijeloga, na kojem prevladava bijelo, pomalo bijel; bjelašan, bjelkast, bjelušav, nabijel; **bjèlilo** *sr* ⟨G *mn* bjèlīlā⟩ **1.** *v.* bjelina **2.** *kem.* sredstvo, otopina i sl. kojom se izbjeljuje, čini da dobije nijansu bijeloga **3.** bijela nijansa željeza u vatri na velikoj temperaturi; bijelo usijanje, bijelo užarenje, bijela žar; **bjèlīlja** *ž* ⟨G *mn* bjèlīljā⟩ ona koja bijeli platno, koja pere rublje (na potoku); **bjelìna** *ž* ⟨G *mn* bjelínā⟩ **1.** bijela boja kojom što odiše ili kojom se što ističe (put, platno itd.); bijelost, bjeljavina, bjeloća **2.** svjetlost dana koji se najavljuje; bjelilo, jutarnja svjetlost (za razliku od rumenila) **3.** sijedo mjesto u kosi ili u bradi; sjedina **4.** *tisk. gram.* pismeni znak, naziv za razmak među riječima [*~ ili crtica u pisanju riječi*] **5.** (+ *potenc.*) **a.** bjeličasto voće i pojedine sorte **b.** *lokal.* prigorska sorta vinskog grožđa; šipon; **bjȅlkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bjeličast; **bjȅlkinja** *ž*, *v.* bijelac; **bjelòća** *ž* ⟨G *mn* bjelóćā⟩, *v.* bjelina; **bjèlov** *m* bijeli pas; **bjèlovina** *ž lokal.* vrsta hrastovine; **bjȅlūšan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ *hip.* koji je svijetle puti i kose (ob. o djeci, dječacima i djevojčicama); bjeluškast; **bjelùšav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bjeličast; **bjelùškast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bjelušan; **bjelútak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -úci, G bjèlūtākā⟩ pojedinačan, bijel, manji, obao i gladak komad kremena; **bjèljan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *jez. knjiž. hip.* od bijel; **bjeljàvina** *ž*, *v.* bjelina; **bjèljika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *razg.* dio drveta ili biljke između kore i srži (srca, srčike) ♦ m. os. imena *rij. zast.*: **Bjèlibor**, **Bjèlimir**, **Bjèloslav** i sl. ◊ *pr.* (uglavnom nadimačka prema boji kose ili puti): **Bélac** (150, Istra), **Bèlačić** (310, Zagorje), **Bèlāj** (180, Prigorje, Slavonija), **Belájić**, **Bèlak** (430, Samobor, sred. Dalmacija), **Belamárić** (420, Šibenik, *S* Dalmacija, Marija), **Bȅlān** (390, Pokuplje, Kordun), **Bèlančić** (490, Ogulin, okolica Zagreba), **Bèlanić** (140, Primorje, Labin), **Belánović** (140, Zagorje, Slavonija), **Bèlas** (500, Trogir, Zagorje), **Bèlavić** (720, Duga Resa, Pokuplje), **Bêlčić** (370, Turopolje, Banovina), **Bèlec** (**Bélec**) (400, Podravina, Međimurje), **Bèlenčić**, **Bèletić** (290, Buje, Istra), **Bêlī** (140, Varaždin, Slavonija), **Bèlić** (**Bélić**) (1120, posvuda), **Bèlina** (370, Zabok, Zagorje), **Bèlinić** (350, Zagorje), **Bélkić**, **Bélko** (140, Zagorje, Podravina), **Bélković** (Koprivnica, Slunj, Ivanić Grad), **Belòbaba** (Karlovac), **Belòbradić** (Slavonija), **Bèlobrk**, **Beloglávec** (Sisak, Zagreb), **Belìkapić** (Vukovar),

Bèloša (120, Prigorje) **Belóšević** (1300, Zagorje, Prigorje), **Bèlošić** (120, Sv. Ivan Zelina), **Bèlović** (245, Međimurje), **Bèlušić** (550, Labin, Istra), **Bèljāk** (330, Samobor, Zagorje), **B̀eljān** (790, Delnice, Slavonija, Zagora), **Bijélac** (Banovina), **Bijélić** (2340, Kordun, Banovina, Zagora, uglavnom *pravosl.*), **B̀ilač** (sred. Dalmacija), **B̀ilačić** (Nova Gradiška, Vinkovci), **B̀ilać** (180, sred. Dalmacija, Zagora), **Bilájac** (Primorje, Istra), **B̀ilaković**, **B̀ilan** (360, Dalmacija), **Bilàndžīć** (830, Sinj, sred. Dalmacija), **Bilàndžija** (440, *Z* Slavonija, Zagreb), **Bilánović** (170, Lastovo, sred. Dalmacija), **B̀ilešić** (Nova Gradiška, Ivanić Grad), **B̀ileta** (Pula, Rijeka), **B̀iletić** (Istra), **Bîlī** (Daruvar, Ivanić Grad), **B̀iličić** (340, okolica Karlovca), **Bílić** (4660, sred. Dalmacija), **Bilínović**, **B̀ilišić**, **B̀ilobrk**, **Bilòđerić** (Sinj, Split, Dubrovnik), **B̀iloglav**, **Bilògrević** (Nova Gradiška, Novska), **Bilòjelić** (Split), **B̀ilokapić**, **Bilòkosić**, **B̀ilonić** (360, Sinj, sred. Dalmacija), **B̀iloslav** (Istra), **B̀ilosnić** (100, Zadar, Rijeka), **B̀iloš** (340, Imotski, sred. Dalmacija), **B̀ilota** (Trogir, Split), **B̀ilović** (Otočac, Virovitica, Senj), **B̀iluš** (260, sred. Dalmacija), **B̀ilušić** (400, Zagreb, okolica Šibenika), **B̀iljāk** (110, Split, Kaštela), **Biljáković** (Šibenik, Split, Zadar), **Bjelájac**, **Bjèlan** (250, Knin), **Bjelánović** (490, Knin, Bukovica, Banovina), **Bjélčić** (Krapina, Duga Resa, Pakrac), **Bjélī** (Zagreb, Osijek), **Bjèlica** (120, Baranja, *I* Slavonija), **Bjélić** (650, Knin, *Z* Slavonija), **Bjèlinić** (Knin, Gračac), **Bjèlīš** (300, Metković, Split, Ploče), **Bjèlivuk** (190, Vojnić, Kordun), **Bjelògravić** (Sisak, Moslavina), **Bjelògrlić** (Osijek, Zadar), **Bjelòpera** (Dubrovnik, Bjelovar, Metković), **Bjèloš** (210, Karlovac, Slavonija), **Bjelóšević** (Rijeka, Nova Gradiška), **Bjéljac** (100, Slunj, Banovina), *usp.* **Bianchi** (*izg.* Bjânki) (Dalmacija, Istra, *tal.*), **Biankíni** (Zagreb, Zagorje, ← *tal.*), **Fèher** (150, Baranja, ← *mađ.*), **Weiss** (*izg.* Vàjs) (110, Zagreb, *njem.*), **Vàjs** (Zagreb, Slavonija, ← *njem.*) ◊ *hidronim.*: **Bèlica** (pritok Kupe), **Bijêlā** (pritok Pakre), **Bjèlek** (pritok Kašine) i sl. te složena imena tipa: Bijela lokva, Bijeli potok, Bijelo vrelo i sl.; (vrlo često u imenima naselja): **Bêlā** (Novi Marof, 78 stan.), **Bêlā Gòrica** (Grad Zagreb, 162 stan.), **Bêlā Lòza** (Našice, 288 stan.), **Bêlā Vòdica** (Delnice, 30 stan.), **B̀elāj** (Duga Resa, 180 stan.; Pazin, 34 stan.), **B̀elājskā V̀inica** (Duga Resa, 206 stan.), **B̀elājskē Poljice** (Duga Resa, 605 stan.), **B̀elājskī Màlinci** (Duga Resa, 46 stan.), **Bèlavići** (Pula, 23 stan.; Duga Resa, 416 stan.), **Bélčići** (Jastrebarsko, 106 stan.), **Bélec** (Zlatar, 469 stan.), **B̀elēj** (Cres-Lošinj, 72 stan.), **Bèlgrad** (Crikvenica, 12 stan.), **Bêlī** (Cres-Lošinj, 38 stan.), **Bêlō** (Delnice, 23 stan.), **Bêlō Sèlo** (Delnice, 141 stan.), **Beloslávec** (Sveti Ivan Zelina, 330 stan.), **Bèlošići** (Ozalj, 93 stan.), **Bijêlā** (Daruvar, 185 stan.), **Bijêlā Stijéna** (Nova Gradiška, 50 stan.), **Bijêlē Vòde** (Glina, 371 stan.), **Bijêlē Zèmlje** (Buje, 93 stan.), **Bijêlī Klánac** (Karlovac, 31 stan.), **Bijêlī V̂ir** (Metković, 385 stan.), **Bijêlnīk** (Petrinja, 202 stan.), **Bijélō B̀rdo** (Osijek, 2400 stan.), **Bílā Vlàka** (Benkovac, 221 stan.), **B̀ilāj** (Gospić, 330 stan.), **B̀ilē** (Crikvenica, 13 stan.), **Bîlī Brîg** (Nova Gradiška, 423 stan.), **B̀ilice** (Požega, 179 stan.; Šibenik, 1643 stan.), **B̀ilišane** (Obrovac, 857 stan.) ✧ *prasl.* i *stsl.* bělъ (*rus.* bélyj, *polj.* biały) ≃ *skr.* bhālam: sjaj

bijél|ci *m mn* ⟨N bijélac, G -lca, G *mn* bijêlācā⟩ *zool.* porodica dnevnih leptira s crnim pjegama na bijelim krilima (*Pieridae*); gusjenice su štetnici u vrtovima i voćnjacima [*kupusov ~ac; glogov ~ac*] ✧ *v.* bijel

Bijéle stijéne *ž mn geogr.* planinska skupina u Velikoj Kapeli, Hrvatska, najviši vrh 1335 m, prirodni rezervat

bijèlka *ž* ⟨N *mn* bijélke⟩ *zool.* **1.** *v.* deverika **2.** (*mn*) šumske kokoške iz porodice tetrebova (*Tetronidae*); većinom sjevernjačke ptice ✧ *v.* bijel

Bijélō B̀rdo *sr* naselje (u blizini Osijeka), 2400 stan., nalazi iz prapovijesnog doba i ranog srednjeg vijeka **// bjelòbrdsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Bijelo Brdo i Bjelobrđane △ ~***a kultura*** *pov.* ranosrednjovjekovna kultura, obuhvaća čitavu Karpatsku kotlinu, u Hrvatskoj *S* od Save; **Bjelòbrđanin** *m* (**Bjelòbrđānka** *ž*) ⟨N *mn* Bjelòbrđani⟩ stanovnik Bijelog Brda

B̀ijeljina *ž* naselje u *SI* Bosni, 36.200 stan. **// Bijeljínac** *m* (**Bijèljīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bijeljínci⟩ stanovnik Bijeljine; **bjêljīnskī** *prid.* koji se odnosi na Bijeljinu i Bijeljince

bijenále *m* naziv za međunarodne festivale i izložbe umjetnosti koji se održavaju svake dvije godine [*Zagrebački muzički ~*] **// bìjēnīj** *m* razdoblje od dvije godine ✧ *tal.* biennale ← *lat.* biennalis: dvogodišnji

bijês *m* ⟨N *mn* bjèsovi/-i *ekspr.*⟩ **1.** gnjev, jarost, srdžba [*provala/nastup ~a; do ~a!, ekspr.* do vraga!; *iskaliti ~ (na kome)* na kome (ob. nedužnom) istresti sve što koga muči] **2.** pretjerano izražavanje prohtjeva (npr. za raskoš

i sl.); obijest 3. *pat. zast.* jedan oblik naglog duševnog oboljenja 4. *mit.* u slavenskoj mitologiji zao duh // **bijés|an** *prid.* ⟨*odr.* bijêsnī⟩ 1. zaražen bolešću bjesnila [*~an pas*] 2. koji je pun bijesa [*~an kao ris* vrlo bijesan], *usp.* bijes (1,2) 3. a. koji je žestok, strastan, pomaman (o osobama) [*(raditi) kao ~an* raditi s najvećom voljom i ulaganjem energije]; bjesnovit b. *jez. knjiž.* koji se očituje u velikoj snazi, razornoj moći (o prirodnim pojavama) [*~ni valovi*] 4. (na koga, na što) vrlo ljut na koga ili na što; **bijésiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* bijêsīm se, *pril. sad.* -sēći se⟩ *rij.*, *v.* bjesnjeti; **bijêsnica** *ž*, *v.* bijesnik; **bijêsničkī** *prid.* koji se odnosi na bijesnika; **bijêsnički** *pril.* kao bijesnik, na način bijesnika; **bijêsnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je bijesan; **bijêsno** *pril.* s bijesom, pun bijesa, kao bijesan; **bjèsnilo** *sr*, *v.* bjesnoća; **bjèsniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -nīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -èšnjēnje⟩, *v.* bjesnjeti; **bjesnòća** *ž term.* 1. *pat.* virusom uzrokovana akutna bolest životinja, prenosiva na ljude; bjesnilo, hidrofobija 2. stanje bijesa; razjarenost, velika žestina; **bjesnòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bijesan; **bjèsnjeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -nīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -šnjēnje⟩ 1. (∅, na koga) vladati se kao bijesan, bijesiti se 2. (∅) biti u punom jeku, u stanju najveće razmahanosti (o epidemijama, ratovima, krizama i sl.); bjesniti; **bjȅšnjāk** *m* ⟨N *mn* -ācī⟩ *jez. knjiž.* 1. onaj koji bjesni 2. onaj koji je pun obijesti; obijesnik ♦ *pr.*: **Bjèsnović** (Osijek, Slatina) ✧ *prasl.* i *stsl.* běsъ (*rus.* bes: zao duh, *polj.* bies) ≃ *lit.* baisus: strašan *lat.* foedus: ružan

bȉk *m* ⟨V bȉče, N *mn* bìkovi⟩ 1. neuškopljeno govedo; bak 2. *pren.* vrlo jak i otporan čovjek [*zdrav kao ~*] 3. (Bik) jedno od zviježđa u Zodijaku, zodijački znak od 21. travnja do 21. svibnja [*rođen u znaku ~a*] // **bȉčić** *m* 1. *hip.* od bik 2. mlado bika 3. adolescent, naglo ojačali mladić (koji se postavlja na starije i jake); **bȉčina** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *augm.* i *hip.* od bik *pejor.* ob. u zn. velike fizičke snage; **bȉčjī** *prid.* koji se odnosi na bika, koji je od bika, kao u bika; **bȉka** *ž* ⟨G *mn* bīkā⟩, *v.* bikača (2); **bìkača** *ž* 1. žila goveda izrađena kao sredstvo kojim se udara; žila 2. *razg. podr.* vrlo ili pretjerano snažna ženska osoba; bikulja, bika; **bȉkčić** *m*, *v.* bikić; **bȉkić** *m hip.* od bik; bikčić; **bikijáda** *ž neol.* borbe domaćih bikova; bodenje; **bíkonja** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *razg. pejor. hip.* snažan čovjek, jak kao bik; **bȉkovina** *ž* meso bika; bakovina; **bȉkovskī** *prid.* 1. koji se odnosi na bikove 2. koji je kao u bika; bičji; **bȉkovski** *pril.* kao bik, na način bikova; **bȉkulja** *ž razg. pejor.*, *v.* bikača (2) ♦ *pr.*: **Bȉčić** (140, Zadar, Istra), **Bikárović**, **Bȉkić** (780, sred. Dalmacija), *usp.* Bakonja, Govedić, Volarić ✧ *prasl.* *bykъ (*rus.* i *polj.* byk) ≃ *lit.* bukti: zavijati

bȉkamerālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ dvodoman (ob. parlamentarni sustav s dva doma) ✧ BI- + *v.* kamera

bikarbonáti *m mn* ⟨N bikarbònāt, G bikarbonáta⟩ *kem.* kisele soli ugljične kiseline, npr. natrijev karbonat (soda bikarbona) ✧ BI- + *v.* karbonat(i)

bȉkefālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ 1. koji ima dvije glave; dvoglav (čudovište i sl.) 2. koji ima istovremeno dva poglavara (Crkva i sl.) ✧ BI- + -KEFALAN

bìkica *ž bot.* rod zeljastih biljaka (*Luzula*) sličnih travama iz porodice sitova (*Juncaceae*)

bìkīni (**bikȋni**) *m* ⟨G -ja⟩ dvodijelni ženski kupaći kostim minimalnih dimenzija ✧ *fr.* prema imenu atola Bikini u Tihom oceanu (pokusi atomske eksplozije, 1946–1958)

bȉkoloran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je u dvije boje; dvobojan ✧ BI- + *v.* kolor

bikòničan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima oblik dvaju suprotstavljenih stožaca, čije su baze spojene (o nekom predmetu, npr. vaza ili dragulj) ✧ BI- + *v.* koničan

bȉkonkāv|an *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *fiz.* koji je s obje strane udubljen [*~na optička leća*] ✧ BI- + *v.* konkavan

bȉkonveks|an *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ *fiz.* koji je s obje strane ispupčen; izbočen [*~na optička leća*] ✧ BI- + *v.* konveksan

bȉku *m* ⟨*indekl.*⟩ budistički redovnik prosjak ✧ *pali* bhikku

bȉkvadrāt *m mat.* kvadrat na kvadrat, četvrti stupanj potencije // **bȉkvadrat|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je nalik na bikvadrat, koji pripada bikvadratu △ ***~na jednadžba*** *mat.* algebarska jednadžba u kojoj se nepoznanica pojavljuje samo s potencijama 2 i 4, rješava se svođenjem na kvadratnu jednadžbu ✧ BI- + *v.* kvadrat

bilabȉjāl *m* ⟨G bilabijála⟩ *fon.* glas koji se tvori objema usnama (npr. *p*, *b*, *m*); dvousnenik, *usp.* labijal, labiodental // **bȉlabijālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je dvousnen ✧ BI- + *v.* labijalan, labijal

bȉlāhi! (**bȉlāh!**) *uzv. reg. ekspr.* tako mi Boga!, Boga mi! ✧ *arap.* bi-llāhi ≃ bi: tako mi + Allāh: Bog

bilànc|a *ž* ⟨G *mn* bìlāncā/bìlānčī⟩ **1.** *ekon.* procjena imovinskog stanja ili financijskog poslovanja, iskazuje se uspoređivanjem vrijednosti aktive i pasive [*~a stanja*]; bilans **2.** *ekon.* shematski prikaz tog poslovanja za određeni period; završni račun [*godišnja ~a*] **3.** *razg.* konačan zbroj uspjeha i neuspjeha, krajnji ishod, svedeni računi u nastojanjima itd. [*životna ~a*; *svođenje ~e*, *term.* **a.** pravljenje bilance (**1**) **b.** *razg.* konačan zaključak o obavljenom poslu, provedenoj politici] △ ***platna ~a*** *term.* odnos svih uvozno-izvoznih poslova i platnih operacija jedne države; ***trgovinska ~a*** *term.* odnos uvoza i izvoza neke države // **bilancírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* bilàncīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izraditi/izrađivati bilancu **2.** uravnotežiti/uravnotežavati ono što se može mjeriti ili procijeniti i ono čime se može iskazati rezultat; **bilàncist** *m* knjigovođa koji/koja sastavlja bilancu, koji/koja je osposobljen(a) za sastavljanje bilance; **bilančèvina** *ž ekon.* dobit obračunata bilancom; **bilànčn|ī** (**bȉlānčnī**) *prid.* ono što pripada bilanci, što ima svojstva bilance △ ***~e pozicije*** *ekon.* osnove strukture bilance; razvrstavanje, a potom grupiranje imovine, dugova i kapitala po određenom kriteriju; ***~e promjene*** *ekon.* izmjene u strukturi i veličini bilančnih pozicija aktive i pasive koje nastaju zbog poslovnih transakcija i poslovnih zbivanja u poduzeću; ***~e reakcije*** *ekon.* reakcije koje pokazuju odnose između stvaranja i uporabe, odnosno, prihodnu i rashodnu stranu poslovanja; ***~e teorije*** *ekon.* različite teorije o bilanci razvijene prema shvaćanjima o cilju i zadatku bilance (teorija statičke bilance, teorija dinamičke bilance, organska teorija bilance); **bìlans** *m rij.*, *v.* bilanca ✧ *njem.* Bilanz ← *tal.* bilancio

bilancella (*izg.* bilančèla) *ž pom.* talijanski ribarski ili teretni brod u Sredozemlju, podrijetlom iz Napulja (10–20 m) ✧ *tal.* prema ribarskoj mreži »bilancia«

bilànder *m pom. pov.* obalni trgovački jedrenjak iz 17. i 18. st., ima dva jarbola i kosnik ✧ *nizoz.*

bȉlaterāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *dipl.* koji se uspostavlja s jedne i s druge strane; obostran, dvostran [*~ni ugovor na razini država*] △ ***~na diplomacija*** *term.* diplomatska aktivnost koja se isključivo odvija u odnosima između dviju država, *opr.* multilateralna diplomacija, *v.* multilateralan △; ***~na pneumonija*** *pat.* upala obiju strana pluća; ***~no srodstvo*** *sociol.* računanje srodstva i po ocu i po majci; karakterizira monogamsku obitelj // **bilaterála** *ž pol.* dvostran odnos; **bilateralìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *term.* sustav specifične regulacije ekonomskih i trgovinskih odnosa dvostranim sporazumima, zasnovan na načelu uravnotežene razmjene između država (uglavnom napušten) ✧ BI- + *v.* lateralan

bìlāv *m* ⟨G biláva⟩ u konjičkom sportu i jahanju općenito remen koji sprečava klizanje sedla unazad, osobito pri kretanju uz nagib ✧ *tur.* bilan

bilboquet (*izg.* bilbokê) *m* stara francuska igra drvenom kuglom vezanom za stalak ✧ *fr.*

bȉlder *m* **1.** onaj koji bilda; bodibilder **2.** *pren.* onaj koji je umišljen; snob // **bȉldānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* bildati **2.** *v.* bodi-bilding; **bȉldati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *razg.* postizati neprirodno veliku masu tjelesnog mišićnog tkiva pomoću specijalnih vježbi i načina ishrane **2.** *razg.* dizati utege i raditi druge vježbe snage; **bȉlderica** *ž*, *v.* bilder; **bȉlderskī** *prid.* koji se odnosi na bildere; **bȉlderski** *pril.* kao bilder, na način bildera ✧ *engl.* builder ≃ build: graditi, razvijati

bildungsròmān *m* ⟨G bildungsromána⟩ *knjiž.* roman koji se bavi odgojem i formiranjem ličnosti, roman o odrastanju ✧ *njem.* Bildungsroman

bȉle (**bilèsi**) *pril. reg. ekspr.* čak, štoviše [*~ je i on došao* čak i on] ✧ *tur.*

Bȉleća *ž* grad u *I* Hercegovini, 7600 stan. // **Bȉlećanin** *m* (**Bȉlećānka** *ž*) ⟨N *mn* Bileć-ani⟩ stanovnik Bileće; **bȉlēćkī** *prid.* koji se odnosi na Bileću i Bilećane

bilharcijáza *ž pat.* parazitarno oboljenje koje izazivaju metilji iz roda *Shistosoma* [*~ mokraćnog mjehura*] ✧ prema njemačkom parazitologu Th. M. Bilharzu (1825–1862)

Bȉlice *ž* naselje (u blizini Šibenika), 1643 stan. // **Bȉličanin** *m* (**Bȉličānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȉličani⟩ stanovnik Bilica; **bȉličkī** *prid.* koji se odnosi na Bilice i Biličane

biligràfija *ž med.* rendgenska kontrastna metoda kojom se prikazuju žučni mjehur i žučni vodovi ✧ *lat.* bilis: žuč + -GRAFIJA

bilìjār *m*, *v.* biljar[1]

bȉlijār|an *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *anat.* koji se odnosi na žuč; žučni △ ***~na atrezija*** *pat.* bolest žučnih puteva kod koje nedostaju neki žučni vodovi; rezultat je perzistentna žutica, oštećenje jetre i portalna hipertenzija; ***~na kolika*** *med.* žučni napadaj; ***~ni sustav*** *anat.* žučni sustav ✧ *lat.* biliaris ≃ bilis: žuč

biĩijūn (**biĩiōn**) *razg.* *m* ⟨G bilijúna⟩ milijun milijuna, piše se brojkom 1 sa 12 nula, tj. 10^{12} // **biĩijūntī** *prid.* koji u redoslijedu dolazi na mjesto broja bilijun ✧ *fr.* billion

bìlikum *m reg. etnol.* zemljani vrč (»srabljivec«, ponekad i tri spojena zajedno) ili staklena, srebrna, odnosno porculanska čaša (kupa) iz koje gost, došavši prvi put u neku kuću, ispija dobrodošlicu ✧ *stvnjem.* willekommen: dobrodošao

bìlīn *m* ⟨G bilína⟩ *biol.* glavna sastojina žuči, nastaje razgradnjom hemoglobina ✧ *lat.* bilis: žuč + -IN

bilíne *ž mn* ruske narodne epske pjesme ✧ *rus.* bylíny

bìlineāran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *sociol.* koji dvostrano određuje srodstvo, tj. i po ocu i po majci ✧ BI- + *v.* linearan

bìlingvālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je dvojezičan // **bilingvìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *lingv.* redovno upotrebljavanje dvaju različitih jezika u govornoj praksi pojedinca ili zajednice; dvojezičnost ✧ BI- + *lat.* lungualis: jezični ← lingua: jezik

bìlīnskī *prid. zast.* koji se odnosi na biljke; biljni, botanički // **biĩinār** *m* ⟨G bilinára⟩ **1.** knjiga koja sadrži imenik bilja i potrebne crteže, botanički priručnik; omogućuje prepoznavanje i pokazuje mjesto u sistematizaciji bilja **2.** *zast.* botaničar, herbalist; **bilinárstvo** *sr zast.* botanika, *v.*; **bilínstvo** *sr zast.* botanika, *v.* ✧ *v.* bilje

bilirùbīn *m* ⟨G bilirubína⟩ *biol.* $C_{33}H_{36}O_6N_4$ narančastocrveni pigment u žuči sisavaca, nastaje razgradnjom hemoglobina u jetri, kod oboljenja od žutice pojavljuje se u mokraći i krvi ✧ *njem.* Bilirubin ≃ *lat.* bilis: žuč + ruber: crven

bilisána *ž sport* vježba joge kojom se povećava tonus leđnih i trbušnih mišića i mišića ruku: šake se drže priljubljene za grudi dok se bradom klizi po podu (poput mačke) ✧ *skr.*

biliskòpij|a *ž med.* endoskopski pregled žučnih vodova [*izvesti/obaviti ~u*] ✧ *lat.* bilis: žuč + -SKOPIJA

Biliíšane *ž mn* naselje (u blizini Obrovca), 857 stan. // **Bilišánac** *m* (**Biĩišānka** *ž*) ⟨N *mn* Bilišánci⟩ stanovnik Bilišana; **biĩišanskī** *prid.* koji se odnosi na Bilišane i Bilišance

bilivèrdīn *m* ⟨G biliverdína⟩ *biol.* tamnozeleni žučni pigment, oksidacijski produkt bilirubina u podljevima krvi i kod zastojne žutice, glavni je žučni pigment kod biljoždera i hladnokrvnih kralješnjaka ✧ *lat.* bilis: žuč + *fr.* verdir: zeleniti

biĩizma *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.*, *v.* lica

Bill (*izg.* Bȉl), **Max** (1908–1994), švicarski arhitekt, slikar, kipar, industrijski dizajner i teoretičar, studirao arhitekturu u Bauhausu; prepoznatljiv po profinjenim i strogim reklamnim dizajnima te geometrijskim i apstraktnim strukturama

billet (*izg.* bijȅ) *m* pisamce △ *~_**doux*** (*izg.* ~ dȗ) ljubavno pismo ✧ *fr.*

billon (*izg.* bijôn) *m kem.* srebrna legura koja sadrži više bakra nego srebra, od njega je kovan splitski novac (poč. 13. st.) ✧ *fr.*

bìlmez *m razg. pejor.* **1.** onaj koji nije pametan; glupan, tupan **2.** glomazan čovjek, velike snage, sposoban da sve izdrži, na kojega ništa neće (bolest, zaraza) ✧ *tur.*

bȉlo *sr* **1.** *v.* puls **2. a.** planinski vijenac bez oštrih vrhova **b.** grbina (**1**) ♦ (od **2a**) *top.* (u oronimiji): **Bȉlo**; naselje: **Pòdbilo** (Senj, 60 stan.)

bílo ... bílo korelativni veznik (*čest.*) [*~ da imam ~ da nemam*; *~ da dođeš ~ da ne dođeš*] ✧ *v.* biti[1]

Bȉlogora *ž geogr.* niska gora u *S* Hrvatskoj // **bȉlogorskī** *prid.* koji se odnosi na Bilogoru

bilokàkav (način pisanja uz: bilo kakav) *zam.* svejedno kakav, kakav bilo, nekakav, bez obzira na to kakav [*to ne može spoznati ~ filistar*] ✧ *v.* biti[1] + *v.* kakav

bìltēn *m* ⟨G bilténa⟩ **1.** kratak izvještaj za javnost o čemu važnom; priopćenje, izvješće **2.** naziv za razna izdanja skromnijega opsega namijenjena nekom užem krugu **3.** periodična tiskovina koju objavljuje kakva ustanova ili društvo sa službenim podacima i obavijestima o radu △ ***zdravstveni*** *~ med.* izvještaj o zdravlju osobe od interesa za najširu javnost ✧ *fr.* bulletin

bíljac *m* ⟨G -ljca, N *mn* -ljci, G bȉljācā⟩ pokrivač od sukane vune // **bìljača** *ž etnol.* ženska suknena haljina

bìljār[1] (**biĩijār**) *m* ⟨G biljára⟩ igra u kojoj se udarcem biljarskog štapa pokreću kugle na stolu udubljenom poput plitkog bazena, prevučenom suknom s izlaznim otvorom za kugle [*karambol-~*; *~ na rupe*] △ ***automatski*** ~ vrsta automata za igranje; ***džepni*** *~ žarg.* **a.** masturbacija **b.** igranje i mahinalno igranje spolnim organom (ob. kao vulgarna muška radnja) // **biljàrist** *m* igrač biljara; **biljàristica** (**biljàristkinja**) *ž*, *v.* biljarist; **biljarìstičkī** *prid.* koji se odnosi na biljariste; **biljarìstički** *pril.* kao biljarist, na način biljarista; **bìljārnica** *ž* **1.** ugostiteljsko mjesto gdje se na više stolova igra biljar u jednoj ili u više prostorija **2.** soba

s biljarskim stolom, soba za biljar u stanu ili u privatnoj kući; **bìljārskī**[1] *prid.* koji se odnosi na biljar [*~ stol*] △ ~ ***stil*** *sport žarg.* nogometna igra koja se odlikuje brojnim i preciznim dodavanjima lopte i na tome zasnovanim kombinacijama; ~ ***štap***, *v.* tâk; **bìljārski**[1] *pril.* kao biljar, na način biljara ✧ *njem.* Billard, *engl.* billiard ← *fr.* billard ← *lat.* *bilia: deblo, debela daska

bìljār[2], *v.* bilje

bîlj|e *sr zb.* ukupnost biljaka, biljni svijet [*ljekovito ~e*; *ukrasno ~e*] △ ***~e od omraze*** *etnol.* bilje kojim se bacaju čini da se među kim stvori omraza, da se tko zamrzi; ***industrijsko ~e*** bilje koje uglavnom služi za daljnju preradu u industriji (šećerna repa i sl.); ***sredstva za zaštitu ~a***, *v.* pesticidi // **bìljār**[2] *m* ⟨G biljára⟩ **1.** onaj koji se bavi biljem i uzgaja bilje; travar **2.** onaj koji prodaje bilje; **biljàrica** *ž*, *v.* biljar[2]; **bìljārskī2** *prid.* koji se odnosi na biljare; **bìljārski2** *pril.* kao biljar, na način biljara; **biljárstvo** *sr* **1.** travarstvo **2.** *zast.* botanika; **bîljčica** *ž dem.* od biljka; **bîljčīn** (**bîljkīn**) *prid.* koji pripada biljci; **bîljka** *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* bìljākā/-ī⟩ organizam koji uz čovjeka i životinje tvori živi svijet (hrani se, diše, giba, raste i razmnožava); za razliku od životinja površina tijela koja služi za primanje hrane razvijena je prema vani, raste cijeloga života, stanice obično imaju celulozne membrane, zelene biljke sadržavaju klorofil [*industrijska ~*; *ukrasna ~*]; **bîljkica** *ž hip.* od biljka; **bîljn|ī** *prid.* koji je od bilja, koji se odnosi na bilje △ ***~a ulja*** ulja dobivena iz sjemenaka (npr. suncokreta, kukuruza, palme i dr.) ili plodova (npr. sojina) biljaka; ***~e masti*** masti dobivene iz sjemenaka ili plodova biljaka (kokosa, palme i dr.); ***~i motiv*** *lik.* reprodukcija oblika listova, pupoljaka, cvjetova, vitica, grančica i plodova u slikanim i plastičnim ukrasima u djelima obrta i arhitekture; vegetativni motiv; ***~i svijet*** ukupnost svih biljaka na Zemlji; flora; **bîljnik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *rij.*, *v.* herbarij ✧ *prasl.* i *stsl.* bylьje (*rus.* byl'ë, *polj.* byle) ≃ *prasl.* *byti, *v.* biti[1], bitl (**1**)

Bîlje *sr* naselje u Baranji, 3751 stan. // **Bîljanin** *m* (**Bîljānka** *ž*) ⟨N *mn* Bîljani⟩ stanovnik Bilja; **bîljskī** *prid.* koji se odnosi na Bilje i Biljane

bìljeg *m* ⟨N *mn* -ezi⟩ **1.** vanjski znak ili očitovanje čega, obilježje kakve odlike, otisak čega proživljenog; trag **2.** ono čime se što obilježi radi snalaženja, traženja itd. **a.** meta, domet, nišan, cilj **b.** kamen međaš, granični znak, oznaka dokle seže imanje **3.** osobit znak na tijelu koji može poslužiti za raspoznavanje ili identifikaciju (urođen ili stečen) **4.** službena marka (za molbe i administrativne troškove, a ne za redovne poštanske usluge) // **bìljegovati** (što) *dv.* ⟨*prez.* -gujēm, *pril. sad.* -gujūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ priložiti/prilagati, (za)lijepiti na spis biljeg u vrijednosti izraženoj novcem; **bìljegovina** *ž* novčana naknada za kupnju biljega (**4**); **bìlješčica** *ž dem.* od bilješka; **bìlješka** *ž* ⟨D L -šci, G *mn* -ežākā/-ī⟩ **1.** kraći ili usputan zapis **2.** kratak tekst u novinama, obično sveden na obavijest △ ~ ***ispod crte*** ono što se kao podatak bilježi ispod složenog teksta; fusnota, *usp.* aparat (**5**); ***rubna*** ~, *v.* margina; **bìlježiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -žēći, *gl. im.* -žēnje⟩ **1.** zapisivati, upisivati bilješke; obilježavati, označavati **2.** (u vezama riječi) postizati ono što ulazi u statistiku, što se broji i sl. [*~ pobjede*; *~ uspjehe*]; **bìlježnica** *ž* mala knjižica, teka za pisanje i pravljenje bilježaka; **bìlježničkī** *prid.* koji se odnosi na bilježnika; **bìlježnički** *pril.* na način/poput bilježnika; **bìlježnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *pov.* onaj koji vodi administrativne poslove [*općinski ~*] △ ***javni~*** *term.* osoba koja je ovlaštena obavljati neke pravne poslove (ovjeravati ugovore, različite dokumente i sl., voditi skupštine dioničkih društava); **bìlježnikovica** *ž razg.* supruga bilježnika; **bìlježnīštvo** *sr* **1.** djelatnost bilježnika **2.** ured bilježnika ✧ ← *bělěgъ (*rus.* belëg) ← *avar.*

bìljet *m* ⟨G *mn* bìljētā⟩ *reg.* **1.** cedulja **2.** ulaznica **3.** vozna karta // **biljéta** *ž pov.* poštanska marka u Kneževini Crnoj Gori [*~ pošte Crne Gore*]; **biljetárnica** *ž* prodavaonica ulaznica, prijevoznih karata i sl.; **biljètēr** *m* ⟨G biljetéra⟩ **1.** onaj koji prodaje ulaznice na blagajni (za kino, kazalište, sportske susrete i sl.) **2.** onaj koji provjerava ulaznice; **biljètērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* biljeter; **biljètersk|ī** *prid.* koji se odnosi na biljetera △ ***~i boks (~a kabina)*** kućica u kojoj se nalazi blagajna, *usp.* biljeter (**1**) ✧ *fr.* billet

bìljojēd *m zool.* životinja koja se hrani samo biljem; biljožder (*Herbivora*) // **bìljojedskī** *prid.* koji se odnosi na biljojede; **bìljojedski** *pril.* kao biljojed, na način biljojeda ✧ *v.* bilje + *v.* jesti

bìljožder *m* **1.** *v.* biljojed **2.** *iron.* onaj koji se hrani jedino žitaricama i drugom biljnom hranom (u očima onoga koji voli meso); vegeta-

rijanac // **bȉljožderskī** *prid.* koji se odnosi na biljoždere; **bȉljožderski** *pril.* kao biljožder, na način biljoždera ✧ *v.* bilje + *v.* žderati

bìljūr *m* ⟨G biljúra⟩ gorski kristal, služi za ukrašavanje i izrađivanje luksuznih predmeta (čaša i sl.) ✧ *tur.* billūr ← *arap.* billūr, vjerojatno u vezi s *grč.* bḗryllos

bȉma *ž* ⟨G *mn* bîmā⟩ **1.** *jud.* uzvišenje sa stolom koje služi za čitanje Petoknjižja, obično u sredini sinagoge **2.** općenito **a.** podij, pozornica **b.** *pren.* kazališna pozornica, kazalište ✧ *jidiš* bime ← *hebr.* bīmāh ← *grč.* bêma

bȉmbaša *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov. vojn.* zapovjednik tabora ob. o. 1000 vojnika u vojsci Osmanskog Carstva ✧ *tur.* binba-ı

bìmbīn *m* ⟨G bimbína⟩ *reg. fam.* dječji muški spolni organ; pimpek, lulek ✧ *tal.* bimbo

bìmestar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ dvomjesečje, vrijeme od dva mjeseca (ob. na sveučilištima i sl.) ✧ *lat.* bimestris: dvomjesečni

bimètāl *m* ⟨G bimetála⟩ *fiz.* dvije međusobno zataljene metalne trake s različitim koeficijentima toplinskog rastezanja, upotrebljava se kao regulator temperature i kao osjetnik termografa i termometra; dvokovina // **bimetàlist** *m* **1.** pristaša bimetalizma **2.** *iron.* onaj koji voli zlato i srebro kao najveće uspjehe u životu i kao razloge svoga javnog djelovanja; srebroljubac; **bimetàlistkinja** (**bimetàlistica**) *ž, v.* bimetalist; **bimetalìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *ekon.* novčani sustav koji se osniva na dvije vrste punovrijednog (valutnog) novca, zlatnog i srebrnog, sa zakonski utvrđenim međusobnim odnosom vrijednosti ✧ BI- + *v.* metal

bimìlēnij *m* jubilej od dvije tisuće godina; dvotisućljeće ✧ BI- + *v.* milenij

bȉn *m* ⟨G *mn* bînā⟩ *reg. ekspr. knjiš.* tisuća, hiljada // **bìnluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. zast.* novac od tisuću jedinica; hiljadarka, som ✧ *tur.*

bín|a[1] *ž razg.* dio kazališne građevine na kojemu se izvodi predstava, opremljen posebnim tehničkim napravama [*na ~i*; *govoriti s ~e*]; pozornica ✧ *njem.* Bühne

bína[2] *ž* ⟨G *mn* bînā⟩ *reg. zast.* kuća, zgrada ✧ *tur.* ← *arap.* binā'

binabína *ž pom.* čamac od drvenih platica sa Solomonskih otoka; visoka i zaokružena pramčana statva; dug 6–7 m ✧ *egz.*

bȉnamāz *m reg. pejor.* onaj musliman koji ne obavlja redovno svakodnevne molitve, koji ne obavlja namaze ✧ *tur.* ← *perz.* bī: bez + namāz *v.* namaz

bȉnār *m* ⟨G binára⟩ **1.** cjelina sastavljena od dva dijela ili elementa **2.** *glazb.* osnovna ritmička jedinica od dva stvarna vremena koja stoje u odnosu arze i teze, tj. u odnosu zamaha i smirivanja // **binarìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *lingv.* fonološka teorija R. Jakobsona kojoj je osnovna pretpostavka da se prepreka između razlikovnih glasovnih jedinica u jezicima uspostavlja na binarnom načelu (tj. po odsutnosti ili prisutnosti određenog razlikovnog obilježja), sve opozicije koje postoje u jezicima svijeta mogu se opisati tablicom od 12 binarnih opozicija; **bìnārn|ī** *prid.* **1.** koji je udvojen, dvostruk, dvojan, dvojediničan, dvočlan, od dva povezana dijela [*~e zvijezde*; *~i ritam*; *kemijski ~i spojevi*] **2.** *mat.* brojevni sustav kome je osnova broj 2, u načinu zapisivanja koriste se samo dvije znamenke: 0 i 1; dvojčani, dijadski, *usp.* dekadski (**2**), oktalan, heksadecimalan △ *~**a datoteka*** *inform.* datoteka koja posjeduje informacije zapisane u strojnom, binarnom kodu; *~**a nomenklatura*** *biol.* označavanje biljnih i životinjskih vrsta dvojnim nazivom: prvi dio naziva označava rod (*genus*), a drugi vrstu (*species*); *~**a pretvorba*** *mat.* pretvorba broja u binarni ili iz binarnog brojčanog sustava; *~**a znamenka*** *mat.* bilo koja od dviju znamenki u binarnom brojčanom sustavu (0 i 1); *~**e jedinice*** *mat.* potencije broja 2 kao baze brojevnog sustava (2^n); *~**i sustav*** *mat.* brojevni sustav s bazom 2, u kojem se brojevi izražavaju samo brojkama 0 i 1; *~**i transfer*** *inform.* metoda prijenosa binarnih datoteka od terminala do udaljenog računala; *~**i zapis*** *mat.* zapis realnog broja u binarnom sustavu; *~**o oružje*** *vojn.* kemijsko oružje (ob. granate, rakete, bombe), sadrži dvije relativno malo otrovne komponente koje kod eksplozije kemijski reagiraju i na cilju daju bojni otrov; *~**o stablo*** *inform.* u programiranju, informacijska struktura u obliku stabla na kojemu svaki čvor ima najviše dva podstabla ✧ *lat.* binarius: koji je udvojen

bȉnaurālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *med.* koji čuje na oba uha ✧ BIN- + *lat.* aur(is): uho

bínda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *razg.* **1.** higijenski uložak koji žena upotrebljava za vrijeme mjesečnice **2.** povez za brk po nekadašnjoj modi; brkbinda, bartbinda, brkovez ✧ *njem.* Binde

Bíndus *m mit.* ilirski bog voda, možda odgovara rimskom Neptunu

Binet (*izg.* Binȅ), **Alfred** (1857–1911), francuski psiholog, s T. Simonom sastavio prvi niz testova za mjerenje razvoja dječje inteligencije (Binet-Simonova ljestvica)

Bingham (*izg.* Bìngem), **Hiram** (1875–1956), američki arheolog i političar; 1911. otkrio Machu Picchu, izgubljeni grad Inka, a 1912. Vitcos

bìngkung *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *pom.* indonezijska otvorena ribarska brodica ✧ *jav.*

bíngo *m* ⟨G -a⟩ *razg.* **1.** tombola **2.** *pren.* pun pogodak, prava stvar i sl. ✧ *amer.engl.*

bìnija *ž reg.* dovratak, dovratnik, prečka na unutrašnjoj strani vrata ✧ *tur.* bini

biniou (**beniou**) (*izg.* binjû) *m glazb.* bretonske gajde, svirala konična ili cilindrična, ima 7 rupica i dvostruku cijev ✧ *bret.* ≃ *fr.* Bignou

binòkl *m* **1.** *zast.* dvogled, dalekozor s dva očišta, *opr.* monokl **2.** vrsta naočala (dva uokvirena stakla s dioptrijom, bez hvataljki za uši) // **b̀inokulār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *fiz.* koji je konstruiran za oba oka (o optičkim aparatima) [*~ni mikroskop*], *opr.* monokularan △ ***~ni vid*** sposobnost da se slike percipirane u oba oka sjedine u jedinstvenu stereoskopsku (dubinsku) sliku; misli se na normalan vid ✧ *fr.* binocle ≃ *lat.* binoculus: koji ima dva oka ≃ bini: po dva + oculus: oko

bìnōm *m* ⟨G binóma⟩ *mat.* izraz građen od dviju veličina povezanih znakom + ili –, npr. *a*+*b* ili 5–4 // **bìnōmnī** *prid.* koji je od dva broja, dvije veličine; binomski, dvočlani △ ~ ***poučak*** *mat.* pravilo za izračunavanje izraza $(a + b)^n$, potencije binoma; **bìnōmskī** *prid.*, *v.* binomni ✧ *srlat.* binomium ≃ BI- + *lat.* nomen: ime

binomìzam *m* ⟨G -zma⟩ *term.* naučavanje o dva zakona, dvije vrste zakonitosti kojom se objašnjava stanovita složena pojava u stvarnosti (npr. život čovjeka objašnjava se biološkom i društvenom zakonitošću) ✧ BI- + NOM(O)- + -IZAM

bìnjek *m* ⟨N *mn* b̀injeci⟩ *reg.* **1.** jahaći konj, hat, at **2.** *meton.* binjektaš // **binjèdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji je dobar, vješt jahač; **binjèktāš** *m* ⟨G binjektáša⟩ *reg. zast.* kamen s kojeg se uzjahuje na konja ✧ *tur.* binek

bìnjīš *m* ⟨G binjíša⟩ *reg.* široki ogrtač od čohe (ob. crvene) s dugačkim rukavima, smatrao se vrstom odlikovanja ✧ *tur.* bini-

bȉo, *v.* bijel

BIO- kao prvi dio riječi znači da se odnosi na život onoga što je u drugom dijelu [*bioenergija*; *biografija*; *biologija*; *biosfera*] ✧ *grč.* bíos: život

bioakumulácija *ž ekol.* pojava povećavanja akumulacije štetnih tvari (štetnih kovina ili pesticida) u organizmima prehrambenog lanca ✧ BIO- + *v.* akumulacija

bioastronaùtika *ž* ⟨D L -ici⟩ znanost koja proučava utjecaj boravka u svemiru na žive organizme ✧ BIO- + *v.* astronautika

biobibliogrà̀fija *ž* popis djela i knjiga koje se odnose na život i rad nekog čovjeka // **biobibliògrafskī** *prid.* koji se odnosi na biobibliografiju ✧ BIO- + *v.* bibliografija

biocenològija *ž biol.* znanost o životnim zajednicama, biljnim (fitocenoza) i životinjskim (zoocenoza) ✧ BIO- + CENO- + -LOGIJA

biocenóza *ž biol.* životna zajednica raznovrsnih biljnih i životinjskih organizama na određenom staništu (biotopu), organizmi su povezani u procesu prirodnog kruženja tvari ✧ BIO- + *grč.* koínōsis: spajanje

bȉocīd *m* **1.** supstancija sposobna da uništava žive organizme (ob. pesticid) **2.** uništavanje života (u smislu uništavanja svega života na Zemlji), *usp.* ekocid ✧ BIO- + -CID

bȉočūg *m* ⟨N *mn* -ūzi⟩ *etnol.*, *v.* alka, kàrika, kolut ✧ *prasl.* i *strus.* bělьčugъ (*bug.* belčug) ← *protobug.*

biodegradácija *ž ekol.* postupno pogoršavanje uvjeta života ili uništavanje čovjekove okoline ✧ BIO- + *v.* degradacija

biodinàmika *ž* ⟨D L -ici⟩ *biol.* znanost koja proučava stvaranje energije u živim bićima // **biodinàmičkī** *prid.* koji se odnosi na biodinamiku; **biodinámičnī** *prid. agr.* koji ne primjenjuje kemijska sredstva u prihranjivanju i zaštiti bilja ✧ BIO- + *v.* dinamičan, dinamika

biodiverzìtēt *m* ⟨G biodiverzitéta⟩ biološka raznolikost, *v.* biòloškī △ ✧ BIO- + *v.* diverzan

biodóza *ž med.* najmanje vrijeme ozračenja ultraljubičastim zrakama koje uzrokuje eritem kože, određuje se biodozimetrijom i izražava u minutama // **biodòzimetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* instrument kojim se mjeri biodoza; **biodozimètrija** *ž fiz.* metoda određivanja djelovanja ultraljubičastih zraka ✧ BIO- + *v.* doza

bioelektricìtēt *m* ⟨G bioelektricitéta⟩ *term.* stvaranje ili djelovanje električne struje ili napetosti u biološkim procesima (u mišićima, živcima i sl.) ✧ BIO- + *v.* elektrika, elektricitet

bioelektrònika *ž* ⟨D L -ici⟩ znanstvena disciplina koja promatra prijenos elektrona u živim organizmima ✧ BIO- + *v.* elektron, elektronika

bioelèmēnti *m mn* ⟨N bioelèment, G *mn* -enātā⟩ *kem.* elementi od kojih se sastoje živa bića i koji vrše određene funkcije u organizmima, ima ih oko 60, neki čine 99% težine organizma (makroelementi: kisik, vodik, ugljik i

dr.), drugi se pojavljuju u neznatnim količinama (mikroelementi: mangan, bakar i dr.) ✧ BIO- + *v.* element(i)

bioenèrgij|a *ž* **1.** energija živih organizama ili živih bića **2.** *term.* navodna sposobnost energetskog zračenja u nekih osoba koje može imati različite terapijske učinke (koristi se u alternativnoj medicini) △ ***liječenje ~om*** jedna od metoda alternativne medicine // **bioenergètičār** *m* **1.** onaj koji se bavi bioenergetikom **2. a.** onaj koji proučava bioenergiju i bioenergetske procese **b.** onaj koji ima sposobnost djelovanja bioenergijom; **bioenergètičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* bioenergetičar; **bioenergètičārskī** *prid.* koji se odnosi na bioenergetičare; **bioenergètičārski** *pril.* kao bioenergetičar, na način bioenergetičara; **bioenergètika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* dio biokemije, bavi se fizičko-kemijskim aspektom apsorpcije, pohrane i korištenja energije u živih organizama; **bioenèrgetskī** *prid.* koji se odnosi na bioenergetiku; **bioenèrgījskī** *prid.* koji se odnosi na bioenergiju ✧ BIO- + *v.* energija

bioètika *ž* ⟨D L -ici⟩ grana biomedicinske znanosti, široka djelatnost zasnovana na zaštiti ljudskih prava u medicini i zaštiti budućih generacija, uključuje i sudsku medicinu i profesionalnu deontologiju ✧ BIO- + *v.* etika

biofantàskop *m film.* preteča kinoprojektora iz 1870, specifičan po postojanju uređaja za skokovit prijenos niza fotografija što predstavlja faze pokreta ✧ BIO- + *v.* fantazija + -SKOP

biofeedback (*izg.* biofídbek) *m med.* kontrola tjelesnih funkcija uz pomoć različitih uređaja, metoda kontrole boli, ublažavanja tjeskobe, fobija i hipertenzije ✧ BIO- + *engl.* feedback: povratna informacija

biofìzika *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* granično područje biologije i fizike, znanost koja istražuje biološke fenomene fizikalnim metodama i tumači ih pomoću fizikalnih zakona // **biofìzičār** *m* znanstvenik koji se bavi biofizikom; **biofìzičarev** (**biofìzičarov**) *prid.* koji pripada biofizičaru; **biofìzičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* biofizičar; **biofìzičarskī** *prid.* koji se odnosi na biofiziku i biofizičare ✧ BIO- + *v.* fizika

bȉogēn (I) *m biol.* organska submikroskopska elementarna supstanca iz koje nastaje život // **bȉogen** (II) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, ob. u: △ ***~i amini*** primarni amini koji u organizmu nastaju iz aminokiselina odcjepljivanjem ugljičnog-dioksida uslijed djelovanja enzima; **biogenètičkī** *prid.* koji se odnosi na biogenetiku; **biogenètika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* znanost o pojavama i zakonima stjecanja nasljednih svojstava u živih organizama; **biogènetskī** *prid.* koji se odnosi na biogenezu △ ~ ***zakon*** *biol.* teorija po kojoj je embrionalni razvoj sažetak odnosno kratka rekapitulacija razvoja vrste kroz evoluciju; **biogèneza** *ž* **1.** *biol.* zakon prema kojemu živo biće može nastati samo od žive materije **2.** *term.* povijest postanka i razvoja žive materije; **bȉogenskī** *prid.* koji se odnosi na biogen (I) ✧ BIO- + -GEN

biogeogràfija *ž term.* znanost o geografskoj rasprostranjenosti živog svijeta (biljaka, životinja i čovjeka) i onome što utječe na njegovo rasprostiranje ✧ BIO- + *v.* geografija

biogeokémija *ž term.* područje geokemije, bavi se proučavanjem geokemijskih procesa koji se odvijaju uz sudjelovanje živih organizama // **biogeokémijskī** *prid.* koji se odnosi na biogeokemiju △ ~ ***ciklus*** *ekol.* kruženje pojedinih elemenata između žive i nežive prirode u ekosustavima (npr. dušikov ciklus, ugljikov ciklus i dr.) ✧ BIO- + *v.* geokemija

Bȉogrād na Móru *m* grad i luka *JI* od Zadra, 5315 stan. // **biògradskī** *prid.* koji se odnosi na **1.** Biograd (na Moru) i Biograđane **2.** *pov.* Stolni Biograd (Székesfehérvár) u Mađarskoj **3.** *zast.* Beograd; **Bȉograđanin** *m* (**Bȉograđānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȉograđani⟩ stanovnik Biograda n/m

biogràfija *ž* opis života po redu značajnih događaja; životopis *curriculum vitae* // **biògraf** *m* onaj koji piše biografiju ili biografije (drugih ljudi, za razliku od autobiografa); **biògrafkinja** *ž*, *v.* biograf; **biògrafskī** *prid.* koji se odnosi na biografiju i biografe △ ~ ***leksikon*** knjiga koja u jednom ili više svezaka donosi životopise ličnosti, najčešće s bibliografskim podacima (može biti opći, nacionalni, stručni i dr.); **biògrafski** *pril.* kao biograf, na način biografa i biografije; životopisno ✧ *grč.* biographía ≃ BIO- + -GRAFIJA

biohàzard *m term.* biološki materijal koji ugrožava čovjeka i njegovu okolinu (osobito ako je infektivan) ✧ BIO- + *v.* hazard

biohérma *ž zb. biol.* neuslojena, lećasta vapnenačka tijela izgrađena od skeleta priraslih kolonijskih organizama (koralji, crvene vapnenačke alge i dr.) ✧ BIO- + *v.* herma

bioinženjérstvo *sr tehn.* **1.** primjena inženjerstva u biologiji i medicini, npr. konstrukcija i

upotreba umjetnih udova, zglobova i organa kao što su srčani zalisci, bubrezi i sl.; bioinženjering **2.** industrijska primjena biosintetskih procesa // **bioinženjéring** *m razg.*, *v.* bioinženjerstvo ✧ BIO- + *v.* inženjer, inženjering

biokatalizátori *m mn* ⟨N biokatalìzātor, G biokatalizátora⟩ *biol.* tvari u živim organizmima koje izazivaju biološki važne kemijske reakcije (fermenti, hormoni, vitamini) ✧ BIO- + *v.* kataliza, katalizator

biokémija *ž* znanost o kemijskim procesima koji se odigravaju u živim organizmima, opisuje i analizira život kemijskim i fizičko-kemijskim metodama [*deskriptivna* ~; *dinamička* ~; *funkcionalna* ~; *patobiokemija*; ~ *evolucije*] // **biokèmičar** *m* stručnjak u biokemiji; **biokèmičārka** *ž*, *v.* biokemičar; **biokémijsk|ī** *prid.* koji se odnosi na biokemiju △ ~***a potrošnja kisika*** (*krat.*: BPK) mjera za količinu kisika potrebnog za oksidaciju organske tvari u vodi (npr. voda kojoj BPK prelazi određenu vrijednost preopterećena je organskom tvari i označava se kao zagađena) ✧ BIO- + *v.* kemija

biokibernètika *ž* ⟨D L -ici⟩ *znanstv.* primjenjivanje spoznaja iz područja automatskih regulacija, upravljanja, kontrole i modeliranja, stečenih u tehnici i fizici, za rješavanje i razumijevanje procesa u živim sustavima ✧ BIO- + *v.* kibernetika

bioklimatològija *ž meteor.* znanost o utjecaju klime i ovisnosti životnih procesa o atmosferskim prilikama ✧ BIO- + *v.* klimatologija

Bìokovo *sr geogr.* planina u srednjodalmatinskom primorju, djelomice zaštićena kao park prirode, najviši vrh Sv. Jure 1762 m // **Bìokovac** *m* (**Bìokōvka** *ž*) ⟨G -ōvca, N *mn* Bìokōvci⟩ **1.** onaj koji je iz mjesta na Biokovu ili pod Biokovom **2.** (biokovac) *pejor.* sirov i neuglađen čovjek, nametljiv i prodoran, s Biokova ili oko Biokova (u očima primorca); **bìokovskī** *prid.* koji se odnosi na Biokovo i Biokovce

biolíti *m mn* ⟨N biòlīt, G biolíta⟩ *min. geol.* minerali ili stijene nastale od ostataka žive tvari [*zoogeni* ~ potječu od životinja; *fitogeni* ~ potječu od bilja]; razlikuju se gorivi (ugljen, nafta) i negorivi (vapnenci) ✧ BIO- + -LIT(I)[1]

biològija *ž* **1.** znanost koja proučava zakonitosti nastanka, postojanja i održanja bića i žive prirode; skupna znanost o svemu živom, koja se preklapa i nadopunjuje s drugim prirodnim znanostima (anatomija, histologija, citologija, fiziologija, botanika, zoologija itd.) **2. a.** biljke i životinje nekog područja **b.** način postojanja i održavanja života čovjeka [~ *čovjeka*] △ ***molekularna*** ~ znanstvena disciplina, istražuje životne procese u molekuli, odn. u osnovnim stanicama života i živih bića; ***opća*** ~ znanstvena disciplina, sintetiziranjem rezultata zasebnih znanosti dolazi do spoznaje o općim svojstvima živih bića // **biòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi biologijom; **biològica** *ž*, *v.* biolog; **biològičin** *prid.* koji pripada biologici; **biològījskī** *prid.* koji se odnosi na biologiju kao znanstvenu disciplinu; **biòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na biologiju i biologe [~*i razgradiv*] △ ~***a cirkulacija elemenata*** kružno kretanje kemijskih elemenata u procesima izgradnje i razgradnje živih organizama; ~***a detekcija*** otkrivanje i dokazivanje pojave nenormalnih količina mikroorganizama u zraku, vodi i tlu; ~***a kontrola*** **a.** autoregulacija jednog ekološkog sustava, različite se vrste organizama međusobno uravnotežuju jer je biološko postojanje jedne resurs postojanja druge vrste **b.** kontrola bioloških parametara od strane društva; ~***a periodizacija*** *sociol.* pojam osnovnih razdoblja u razvitku biološke jedinke (npr. djetinjstvo, pubertet, mladost, zrelost i starost); ~***a raznolikost*** broj, raznovrsnost i promjenjivost živih organizama, pokazatelj je broja vrsta globalno, u određenom području, ekosustavu ili na staništu; biodiverzitet; ~***a selekcija*** *sociol.* životna borba između pojedinaca i tipova ljudi za opstanak u kojoj biološki jači odnose pobjedu; ~***i pokus*** kvantitativno i/ili kvalitativno utvrđivanje biološke reakcije neke tvari u osjetljivom organizmu (pokusna životinja, mikroorganizam) pri čemu se uspoređuje postignuti učinak s nekim određenim standardom; ~***i rat*** *vojn.* rat uz pomoć bioloških sredstava, tj. živih organizama koji mogu izazvati zarazna oboljenja ljudi, životinja i kulturnog bilja (npr. patogene bakterije, pa se ovakav rat često naziva i bakteriološkim ratom); ~***i regres*** pojam izumiranja vrsta, sužavanja njihove rasprostranjenosti i smanjenja broja jedinki; ~***i roditelj*** onaj koji je rodio, a ne odgaja dijete; ~***i sat*** biološki sustav koji kontrolira ritmičke i cikličke aktivnosti živih organizama; fiziološki sat; ~***o oružje*** biološka sredstva koja se mogu upotrijebiti u biološkom (bakteriološkom) ratu; **biòloški** *pril.* kao u biologiji, na način biologa; **biòloškinja** (**biològica**, **biològinja**) *ž konstr.*, *v.* biolog ✧ BIO- + -LOGIJA

biologìzam *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *fil.* nastojanje da se problematika filozofije kao i pojedinih njezinih disciplina više-manje svede na biološke pojave i zakonitosti te rješava na osnovi metoda i rezultata biologije **2.** *lingv.* učenje A. Schleichera (1821–1868) koji je na proučavanje jezika pokušao primijeniti Darwinovu evolutivnu teoriju **3.** *sociol.* stajalište po kojem se sve društvene pojave tumače kao biološki procesi ✧ BIO- + -LOGIZAM

bioluminescèncija *ž biol.* hladno svijetljenje živih organizama, neki jednostanični organizmi svijetle čitavi, u nekih životinja (kukci, ribe, glavonošci) posebne žlijezde izlučuju svjetlonosnu tvar (npr. krijesnice) ✧ BIO- + *v.* luminescencija

bìōm *m* ⟨G bióma⟩ *ekol.* zajednica živih organizama na određenom većem području ✧ *grč.* bíos: život

biomagnetìzam *m* ⟨G -zma⟩ ispitivanje utjecaja magnetskih polja na živa bića ✧ BIO- + *v.* magnet, magnetizam

biomàntija *ž* čitanje sudbine na temelju tjelesnih karakteristika (crte na ruci, položaj madeža na tijelu i sl.) ✧ BIO- + -MANTIJA

biomàsa *ž* **1.** *biol.* ukupnost organskih tvari na jednome mjestu, obuhvaćena jednim istraživanjem ili shvaćena kao cjelina **2.** različiti otpaci organskog podrijetla, koji se mogu koristiti kao gorivo ✧ BIO- + *v.* masa[1]

biomehànika *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* grana fiziologije kojoj je cilj anatomsko-mehanička analiza složenih kretanja živih bića ✧ BIO- + *v.* mehanika

biometeorològija *ž meteor.* grana meteorologije, proučava utjecaj vremena i klime na žive organizme △ ***etničko-socijalna*** ~ *antrop.* proučava utjecaj klime na velike populacije, migraciju, razvoj rasa te na razvoj i nestanak nekih civilizacija; ***fiziološka*** ~ proučava utjecaj vremena na biološke procese u zdravom čovjeku; ***patološka*** ~ *med.* proučava djelovanje vremena i klime na bolesna čovjeka i bolesti koje se razvijaju u određenim vremenskim prilikama; ***urbana*** ~ *sociol.* proučava djelovanje oblikovanja naselja, gradova i okoline na čovjeka ✧ BIO- + *v.* meteorologija

biomètrija (**biomètrika**) *ž* grana biologije, primjenjuje matematičko-statističke metode na biotičke pojave, osobito na promjenljivost svojstava pojedinih organizama zbog vanjskih čimbenika i raznih naslijeđenih osobina ✧ BIO- + -METRIJA

biomikroskòpija *ž med.* promatranje oka u fokalnoj rasvjeti s optičkim povećanjem pomoću procjepne svjetiljke ✧ BIO- + *v.* mikroskop, mikroskopija

biomorfìzam *m* ⟨G -zma⟩ *psih.* teorija po kojoj se psihičke i socijalne pojave mogu objasniti zakonitostima koje vrijede u području biotičkih pojava ✧ BIO- + -MORFIZAM

Biondo (*izg.* Bióndo), **Flavio** (1392–1463), talijanski renesansni humanist i povjesničar; u 32 knjige *Historiaruma* pruža točnu kronološku shemu povijesti Italije od antike do 15. st.

bionegativìtēt *m* ⟨G bionegativitéta⟩ *biol.* u genetskom smislu negativne i nepovoljne karakteristike za život i nasljedstvo ✧ BIO- + *v.* negacija, negativitet

biònika *ž* ⟨D L -ici⟩ *fiz.* znanstvenoistraživački smjer u kibernetici **a.** proučava regulacijske (upravljačke) mehanizme u živim sustavima primjenjujući ih u elektrotehničkim sustavima **b.** bavi se konstrukcijom tehničkih uređaja koji u funkcioniranju oponašaju rad bioloških sustava // **biòničk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na bioniku **2.** *meton.* koji posjeduje nadljudske sposobnosti (kao što su brzina, snaga i sl.) △ ~***a ruka*** proteza koja elektronskim putem amplificira električne signale nastale u mišićima kako bi pokrenula električne motore, pokretače zglobova na ruci i prstima ✧ BIO- + *v.* elektron, (elektr)onika

biònōm *m* ⟨G bionóma⟩ *ekol.* ukupnost zakonitosti koje reguliraju odnose jedne životne zajednice s njezinom okolinom // **bionòmija** *ž term.* znanost o zakonima života ✧ BIO- + -NOM

bȉont *m* ⟨N *mn* -i, G -ṅātā⟩ *biol.* zasebna jedinka žive tvari; organizam // **bioontològija** *ž fil.* teorija o biontima (monadama), tj. elementima stvarnosti od kojih je sastavljen atom; drži da je bit svijeta moralni razvoj vođen psihičkim silama ✧ BIO- + *grč.* ṓn: koji jest

bȉopark *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ park uređen tako da predočuje međuzavisnost živih bića na zemlji i razvoj života i čovjeka kao dijela prirode ✧ BIO- + *v.* park

bȉoplīn *m* ⟨N *mn* -inovi⟩ *kem.* plin koji nastaje razlaganjem organskih tvari ✧ BIO- + *v.* plin

biopoliméri *m mn* ⟨N biopòlimēr, G biopoliméra⟩ *biol.* polimerne tvari od posebne važnosti u životu stanice (najznačajnije: bjelančevine, polisaharidi, nukleinske kiseline) ✧ BIO- + *v.* polimeri

bȉopolje *sr* prostor u kojem se širi energija

nekog organizma i doseg njegova zračenja ✧ BIO- + *v.* polje

biopsihìzam *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* shvaćanje da svaka biotička pojava nužno ima i svoju psihičku komponentu ✧ BIO- + *v.* psiha², psihizam

biòpsija *ž med.* uzimanje i pregledavanje, ob. mikroskopsko, tkiva uzetog sa živoga organizma, izvodi se radi postavljanja što preciznije dijagnoze, *usp.* autopsija // **biòpsijskī** *prid.*, ob. u: [~ *nalaz*] ✧ BIO- + -OPSIJA

biorèaktor *m fiz.* čelična ili staklena posuda u kojoj se pod strogo kontroliranim uvjetima uzgaja velik broj mikroorganizama, koristi se u biotehnologiji za fermentaciju i općenito za proizvodnju velikih kolonija organizama koji daju neke korisne supstance, na primjer antibiotike; fermenter // **biorèaktorskī** *prid.* koji se odnosi na bioreaktor ✧ BIO- + *v.* reaktivirati, reaktor

biorìtam *m* ⟨G -tma, N *mn* -tmovi⟩ biološki ritam pojedinca koji određuju promjene u vlastitom organizmu ili u sredini u kojoj se nalazi [*dnevni* ~; *godišnji* ~] // **biorìtamskī** *prid.* koji se odnosi na bioritam; **biorìtamski** *pril.* u skladu s bioritmom ✧ BIO- + *v.* ritam

BIOS *krat. inform.* skup osnovnih rutina koje pokreću operativni sistem i podržavaju prijenos podataka između raznih komponenti računala ✧ *engl.* **B**asic **I**nput/**O**utput **S**ystem

biosféra *ž biol.* ukupnost atmosfere i prostora Zemlje naseljenog živim bićima // **biòsfērskī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na biosferu ✧ BIO- + -SFERA

biosintéza *ž* **1.** *biol.* sinteza složenih kemijskih spojeva u stanicama živog organizma u okviru fizioloških procesa, npr. fotosinteza **2.** *farm.* proizvodnja organskih spojeva uz pomoć mikroorganizama (npr. penicilina pomoću gljivica) // **biosìntetskī** *prid.* koji se odnosi na biosintezu ✧ BIO- + *v.* sinteza

bȉoskop *m* **1.** jedan od prvih modela filmske kamere **2.** *reg. zast.* (+ *srp.*) kino, kinematograf // **bȉoskopskī** *prid.* koji se odnosi na bioskop; **bȉoskopski** *pril.* kao bioskop, na način bioskopa ✧ BIO- + -SKOP

biosociològija *ž term.* disciplina koja proučava zajednice živih bića, posebno one u kojih postoji podjela rada slično kao u čovjeka (pčele, mravi) ✧ BIO- + *v.* sociologija

biostratigràfija *ž geol.* utvrđivanje fosilnoga sadržaja stijena i vremenskoga slijeda života organizama geološke prošlosti, a time i određivanje redoslijeda postanka stijena ✧ BIO- + *v.* stratigrafija

biostróma *ž zb. geol.* uslojeni vapnenci izgrađeni pretežno od skeleta mekušaca koji su litificirani u položaju kakav su organizmi imali za života ✧ BIO- + *grč.* strôma: sloj, ležište

Biot (*izg.* Biò), **Jean-Baptiste** (1774–1862), francuski fizičar, zajedno s F. Savartom radio je na formulaciji Biot-Savartovog zakona, osnovnog dijela moderne elektromagnetske teorije

biòta *ž* ukupnost svega života na Zemlji // **biòtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* znanost o životu ✧ *grč.* biotḗ: život

biotehnològija *ž* **1.** primjena metoda molekularne biologije, genetskog inženjeringa i drugih bioloških disciplina u razvoju novih procesa ili proizvoda namijenjenih tržištu (npr. proizvodnja sireva, lijekova itd.) **2.** grana tehnologije koja se bavi razvojem i korištenjem strojeva u skladu s ljudskim potrebama // **bio-tech** (*izg.* bìo-tȅk) *prid. krat.* koji se odnosi na biotehnologiju ✧ BIO- + *v.* tehnologija

biòtīn *m* ⟨G biotína⟩ $C_{10}H_{16}N_2O_3S$ vitamin B-grupe, prisutan u kvascu, žumanjku jajeta, jetri, prima se putem hrane, a sintetizira ga i normalna crijevna flora, u čovječjem organizmu deponira se u jetri ✧ *njem.* Biotin ≃ *grč.* biotḗ: život

bȉotīp *m* ⟨N *mn* -ipovi⟩ *bot.* potomstvo nastalo samooplodnjom biljaka (tzv. čista linija); skup genetički homogenih individua, jedinke u biotipu imaju identične nasljedne osobine ✧ BIO- + -TIP

biotipològija *ž* biološka disciplina koja se bavi usporednim proučavanjem tjelesnih, fizioloških i psihičkih osobina individua ✧ *v.* biotip + -LOGIJA

biòtīt *m* ⟨G biotíta⟩ *min.* magnezijsko-željezni liskun iz grupe silikata, sastavni dio eruptivnih stijena ✧ prema J. B. Biotu, *v.*

bȉotop *m biol.* područje jedne biocenoze (npr. livada, hrastova šuma, jezero); stanište ✧ BIO- + -TOP

Bȉovčinō Sèlo *sr* naselje u Dalmatinskoj zagori, 948 stan.

bȉovrt *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ vrt u kojem se biljke uzgajaju samo uz prirodna gnojiva i zaštićuju prirodnim (a ne kemijskim) sredstvima ✧ BIO- + *v.* vrt

biozòfija *ž fil.* filozofija o životu, životna mudrost ✧ BIO- + *v.* filozof, (filo)zofija

bipartícija *ž* podjela na dvoje // **bȉpartīt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je podijeljen na dva dijela [~*na komisija*] ✧ *lat.* bipartitus ≃ BI- + partiri: dijeliti

bipàrtījskī *prid. pol.* koji je dvostranački, dvo-

partijski △ ~ ***sustav*** politički poredak u kojem dominiraju dvije stranke ✧ BI- + *v.* partija, partijski

bìpātrīd *m* ⟨G bipatrída⟩ *term.* osoba s dva državljanstva ✧ *fr.* bipatride ≃ BI- + *grč.* patrís: domovina

bìpēd *m* ⟨G bipéda⟩ *biol.* onaj koji se kreće na dvije noge; dvonožac, dvonožni ✧ *lat.* bipes

bìper *m*, *v.* beeper

bȉplān *m zast.* avion s dvostrukim krilima koja leže jedno nad drugim, čest tip konstrukcija među starijim avionima; dvoplošnjak, dvokrilac ✧ BI- + *v.* (aero)plan

bȉpolār|an *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji ima dva pola, koji se u primjeni koristi sa dva pola; dvopolan [*~ni dinamo*] **2.** koji u sebi sadrži oprečna svojstva, tendencije ili nazore [*~na podjela svijeta*] △ ***~na depresija*** *pat.* uvrštava se u afektivne psihoze; depresija koja se u fazama, individualno, izmjenjuje s manijom **//** **bipolarìzam** *m* ⟨G -zma⟩, *v.* bipolarnost; **bipolárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je bipolarno; dvopolnost, oprečnost, bipolarizam **2.** *biol.* pojava nejednolike rasprostranjenosti planktonskih i drugih morskih životinja (u hladnim morima koja su bliža polovima žive iste ili vrlo srodne vrste kojih nema u toplijim intermedijarnim širinama, bližima ekvatoru) **3.** *pol.* stanje međunarodnih odnosa s podjelom na dvije politički suprotstavljene grupacije ili bloka **4.** *pov.* hladnoratovski sustav između velikih sila SAD-a i SSSR-a, *usp.* nesvrstanost ✧ BI- + -POLARAN

bîr² *m* ⟨N *mn* bírovi⟩ *pov.* **a.** godišnja davanja za uzdržavanje lokalnog svećenstva, prvobitno u naturi, a kasnije u novcu; lukno **b.** u srednjem vijeku osim crkvenog, postojao je i gospodski, vladarov, vlastelinski bir ✧ *mađ.* ← *tur.*

bîr¹ (I) *br. reg. zast.* broj 1 (ujedno ulazi u razne složene riječi npr. *birtuglija* = koji ima jedan tug, *usp.* učtuglija) **//** **bîr¹** (II) *prid.* pravi, najbolji [*~ lijek*]; **bîr1** (III) *pril. čest.* **a.** istom **b.** tek što, netom što [*~ rekoše, na noge skočiše*] ✧ *tur.* bir

bȉr|a *ž* ⟨G *mn* bîrā⟩ *reg.* pivo [*popiti ~u*] ✧ *tal.* birra

bìrāč, *v.* birati

biráder *m*, *v.* burazer

bírati (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bîrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izdvajati od većeg broja ili iz više mogućnosti ono što se želi **2.** opredjeljivati se, odlučivati se za ili protiv koga ili čega (davanjem glasa na izborima) **//** **bìrāč** *m* ⟨G biráča⟩ **1.** onaj koji na izborima ostvaruje ili mu pripada pravo glasa biranja zastupnika i nosilaca izvršne i zakonodavne vlasti; glasač, glasovatelj **2.** *rij.* onaj koji bira, koji mnogo bira; probirač; **biràčica** *ž*, *v.* birač; **biràčičin** *prid.* koji pripada biračici; **bìrāčkī** *prid.* koji se odnosi na birače [*~ spisak*]; **bìralīšnī** *prid.* koji se odnosi na birалište; **bìralīšte** *sr* mjesto gdje se obavljaju izbori; glasačko mjesto, *usp.* birač (**1**); **bîran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je vrstan po svojim kvalitetama; izvrstan, izniman [*~o društvo*] **2.** koji je posebno odabran [*obratio se skupu ~im riječima*]; **bîrano** *pril.* na birani način, pomno birajući [*~ se izražavati*]; **bȉrkati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *dem.* od birati u zn. teško i sitničavo se odlučivati (kad se kupuje voće uz stalno dodirivanje prstima) ✧ ≃ brati, *v.*

Bȉrbir *m* naselje (u blizini Šibenika), 549 stan. **//** **Bȉrbiranin** *m* (**Bȉrbīrka** *ž*) ⟨N *mn* Bȉrbirani⟩ stanovnik Birbira; **bȉrbirskī** *prid.* koji se odnosi na Birbir i Birbirane

bȉrcuz *m reg. pejor.* krčma, betula, birtija ✧ *njem.* Wirthaus

biréma *ž pov. pom.* **1.** lađa s dva reda vesala koji stoje jedan iznad drugoga sa svake strane; najstariji trag o njoj nalazi se kod Feničana **2.** u antici, svaki ratni brod s većim brojem veslača ✧ *lat.* biremis ≃ BI- + remus: veslo

bìret *m* četverouglasta kapa s kićankom u sredini, od 15. st. nosi se u katoličkom kleru, u svečanim prilikama u nekim zemljama nose je suci, sveučilišni profesori i studenti ✧ *srlat.* birretum ≃ *lat.* birrum

birèta¹ *ž* ⟨G *mn* birétā⟩ *kem.* uska i duga graduirana cijev s ispusnim pipcem, služi za mjerenje volumena tekućina i plinova ✧ *fr.* burette: burence

birèta² *ž* ⟨G *mn* birétā⟩ četvrtasta ženska kapa, nalik na biret, popularna nakon 1945; bereta ✧ *engl.* biretta, *v.* biret

bîrfasl *m reg. zast.* **1.** bure za pivo, pivska bačva **2.** *pren.* debeljko ✧ *njem.* Bierfassl

bȉrger *m* građanin (ob. u zemljama njemačkog jezika); purger, *usp.* klajnbirger ✧ *njem.* Bürger

birìani *m kulin.* indijsko jelo napravljeno od zrele riže te mesa ili ribe itd. ✧ *hind.*

bȉrka *ž* ⟨D L -i/-rci, G *mn* bîrkā/bîrkī⟩ *reg.* ovca ◆ *pr.*: **Bîrčić** (110, Omiš, sred. Dalmacija,

Slavonija), **Bȋrka** (Daruvar, Osijek), **Bȉrkāč** (Đakovo), **Birkánović** (Rijeka), **Bȉrkāš** (Đ akovo) ✧ *mađ.*

bȉrkatica *ž reg.* **1. a.** jednokatnica **b.** zid u širini jedne cigle, jednog ćerpiča **2.** *zast.* vrsta veza s jednim gajtanom, kao ukras na starinskoj nošnji **3.** *bot.* cvijet jednostrukih latica // **bȉrluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. ekspr. zast.* jedinstvo, zajedništvo ✧ *tur.* bir: jedan + *v.* kat[1]

bȉrmit *m min.* prirodna smola, slična jantaru, ali tvrđa od njega, upotrebljava se za izradbu nakita i sl.; birmanski jantar

bȉrō (**birȍ**) *m* ⟨G biròa⟩ **1.** ured, kancelarija **2.** podružnica ili ispostava agencije i sl. za rad sa strankama [*turistički* ~]; poslovnica **3.** *pol.* središnje upravno tijelo organizacije ili stranke **4.** *meton.* svi zaposleni u nekom birou [*čitav ~ je svojski radio*] ✧ *fr.* bureau

birokràcija *ž* **1. a.** administrativni aparat izvršne vlasti ili organizacije, ob. u smislu aparata koji se nadredio **b.** *v.* činovništvo **2.** *razg.* **a.** komplicirano, sporo i besmisleno administriranje **b.** pretjerana moć administriranja // **biròkrat** *m* **1.** onaj koji je dio administrativnog aparata, dio birokracije **2.** *pren.* onaj koji je nefleksibilan i bezosjećajan na poslu; **biròkratica** *ž, v.* birokrat; **biròkratičin** *prid.* koji pripada birokratici; **birokratizácija** *ž* proces birokratiziranja; **birokratìzam** *m* ⟨G -zma⟩ način rada birokracije, komplicirano i sporo administriranje; **birokratizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* birokratìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ uvesti/uvoditi birokraciju ili birokratizam; **biròkratsk|ī** *prid.* koji se odnosi na birokrate, birokraciju i birokratizam △ *~a **organizacija** admin.* oblik organizacije koji je kao idealni tip formulirao M. Weber; obilježja su joj specijalizirana podjela rada, jasna hijerarhija vođenja, ovlaštenja i odgovornosti te zapošljavanje na osnovi kompetentnosti; *~a **struktura*** zajednički naziv za sve tradicionalne organizacijske strukture, kao npr. funkcionalna i divizijska, sa svim njihovim podvrstama; **biròkratski** *pril.* kao birokrat, na način birokrata ✧ *v.* biro + -KRACIJA

biroòprema *ž* uredska tehnička pomagala ✧ *v.* biro + *v.* opremiti, oprema

bȋroš (**bȋruš**) *m zast. reg.* onaj koji čuva stoku na paši, svinjar ili govedar; najamni radnik na selu ◆ *pr.* (prema zanimanju): **Bȋroš** (Garešnica), **Biróšević** (Županja, Dvor), **Bȋruš** (180, Zagreb i okolica, Zagorje), **Bȉruškī** (Krapina, Zabok) ✧ *mađ.* biros: govedar

birotèhnika *ž* ⟨G -ici⟩ *admin.* **1.** ukupnost postupaka koji se primjenjuju pri obavljanju uredskih poslova **2.** birooprema // **birotèhničar** *m* niži administrativni službenik; **birotèhničkī** *prid.* koji se odnosi na birotehniku ✧ *v.* biro + *v.* tehnika

bȉrōv *m* ⟨G biròva⟩ *zast. reg.* **1.** seoski pozivar, seoski bubnjar; dobošar **2.** općinski starješina; kmet (u nekim krajevima) ✧ *mađ.* bíró: sudac

bȋrsa *ž, v.* bersa

bȉrtija *ž razg. pejor.* krčma, gostionica (riječ se ne pojavljuje u nazivima ugostiteljskog mjesta kao ni betula) // **bȉrtāš** *m* ⟨G birtáša⟩ *razg.* **1.** onaj koji drži birtiju ili radi u birtiji; birtijaš, krčmar **2.** *pejor.* onaj koji se ponaša neuglađeno; prostak; **birtášev** *prid.* koji pripada birtašu; **birtàšica** *ž, v.* birtaš; **bȉrtāškī** *prid.* koji se odnosi na birtaše; **bȉrtāški** *pril.* kao birtaš, na način birtaša; **birtáštvo** *sr* vođenje birtije; krčmarenje; **birtìjāš** *m* ⟨G birtijáša⟩ *razg.*, *v.* birtaš; **bȉrtijskī** *prid.* koji se odnosi na birtiju ✧ *njem.* Wirthaus: gostionica ≃ Wirt: gostioničar

birtùglija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov. reg.* paša od jednog tuga ✧ *tur.* birtuğlu

bȉs (I) *uzv.* uzvik kojim se traži ponavljanje dijela programa na koncertu i sl.; još!, još! // **bȉs** (II) *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *žarg.* ponovljeni dio programa [*izvesti nekoliko ~ova*] ✧ *tal.* ← *lat.*: dvaput

bisàgāš *m* ⟨G bisagáša⟩ *zool.* vrsta glodavca *Geomys bursarius*) ✧ *v.* bisage

bȉsage *ž pl. tantum* dvostruka torba ob. od kože; nosi se prebačena preko ramena ili se veže na sedlo ili samar tako da visi s obje strane; dvanjke △ ***minske** ~ vojn.* spremnik za mine na bokovima podmornice ✧ BI- + *lat.* saccus: vreća, od *dalmat.* odraza *lat.* bisaccium: bisage

biseksuálnōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *rij.* postojanje muških i ženskih spolnih žlijezda u organizmu iste jedinke; dvospolnost, biseksualitet **2.** stanje nepotpune spolne razlučenosti s funkcionalno nedovoljno razvijenim žlijezdama jednoga i drugoga spola; hermafroditizam **3.** seksualna sklonost prema osobama obaju spolova // **biseksuálac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G biseksùālācā⟩ onaj koji je biseksualan; **bȉseksuālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji ima obilježja obaju spolova; dvospolan **2.** koji je seksualno zainteresiran za oba spola; **biseksualìtēt** *m* ⟨G biseksualitéta⟩, *v.* biseksualnost; **biseksùālka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* biseksualac ✧ BI- + *v.* seks, seksualnost

bisektrìsa *ž mat.* simetrala kuta, pravac koji prolazi vrhom kuta i raspolavlja taj kut ✧ *engl.* bisectrix ≃ bisect: razdijeliti na dva dijela (≃ BI- + *lat.* secta: pravac) + -trix: latinski sufiks koji označava ženski rod u glagolskim imenicama

bisènto (**bisèn-tȍh**) *m* ⟨*indekl.*⟩ *sport* koplje širokog sječiva, slično helebardi, ubraja se u naginata-opremu ✧ *jap.*

bìser *m* ⟨G *mn* bȉsērā, *zb.* bìsērje⟩ **1.** okruglo sedefasto zrno koje se oblikuje pod oklopom školjke, upotrebljava se kao nakit **2.** *pren.* nešto vrlo lijepo, što se ističe vrijednošću u vrsti [~-*suza*; ~-*zubi*; ~-*grana* grana u raznim značenjima – razlistana grana vlažna od rose ili od kapi kiše] **3.** *iron.* nešto što se pamti kao jednom izrečena glupost [*pitati da li je Newton dobio Nobelovu nagradu – to je bio jedan od ~a toga lumena*] // **bìserak** *m* ⟨G -ērka, N *mn* -ērci⟩ *hip.* i *dem.* od biser; biserčić, biserić; **bìsēr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1. a.** koji je od bisera **b.** koji se odnosi na biser [*~na školjka*] **2.** koji je kao biser [*~ni zubi*] △ *~**ni cvijet** bot.*, *v.* đurđica; **bisèrār** *m* ⟨G biserára⟩ onaj koji vadi bisere, onaj kojem je biserarstvo zanimanje; **biserárstvo** *sr* vađenje bisera kao zanimanje i privredna grana; **bìserast** (**bìserkast**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je poput bisera (po sjaju i izgledu); **bìserina** *ž zast.* sedef; **bìseriti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ *jez. knjiž.* prelijevati se sjajem bisera; biti kao u biserima; **bìsērje** *sr zb.*, *v.* biser; **bìsērka**[1] *ž* ⟨G *mn* -erākā/-ī⟩ *razg.* ženska osoba koja često priča (izvaljuje) bisere (**3**); **bìsērnica** *ž* **1.** tamburica najvišeg tona **2.** (+ *potenc.*) ono što je u vezi s biserom (školjka koja stvara biser, *Maleagrina margaritifera*), nakit i sl.; **bisèrnjača** *ž* igla kojom se nižu biseri ◆ **Bȉsērka** ž. narodno os. ime; isto: **Bȉsera**, *usp.* Margarita ◇ *pr.*: **Bȉsērka** (Kaštela, Makarska, Zadar), **Bȉsērko** (Knin, Zagreb), **Bȉserović** (Županja, Rijeka) ✧ *stsl.* bisьrъ (*rus.* bíser) ← *turk.* (?, *avar.*) ← *arap.* busr

bisérak *m* ⟨N *mn* -rci⟩ *bot.* sjevernoamerički ukrasni grm (*Symphoricarpos albus*, *S. racemosus*) iz porodice kozokrvnica (*Caprifoliaceae*); plodovi su bijele bobe skupljeni u grozdove ✧ *v.* biser

bisèrdžik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *reg.* vrsta sitnog veza ✧ *tur.* bisercik

bìsērka[2] *ž* ⟨G *mn* -erākā/-ī⟩ **1.** *bot.* **a.** jestiva gljiva listićarka (*Amanita rubescens*) **b.** ptičje proso, *v.* proso **2.** *zool.* domaća kokoš (*Numida meleagris*), sivobijela preljeva perja; perlinka, misirka, morka ✧ *v.* biser

bìsig (I) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg. ekspr.* koji iskazuje, izražava pakost; zločest, zajedljiv, zagrižljiv [~ *baba*] // **bìsig** (II) *pril.* na zajedljiv način; pakosno, zločesto, zagrižljivo ✧ *njem.* bissig

bisilàbičan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *jez. knjiž.* koji ima dva sloga, dvosložan [~ *stih*] ✧ BI- + *grč.* syllabḗ: slog

bisinóza *ž pat.* bolest koja nastaje udisanjem prašine vlakana biljaka (npr. pamuka)

Bȉskaja *ž geogr.* pokrajina u Baskiji // **bȉskajskī** *prid.* koji se odnosi na Biskaju △ ***Biskajski zaljev*** *geogr.* zaljev Atlantskog oceana na *Z* obali Europe (duž španjolske i francuske obale), 194.000 km^2, najveća dubina 5120 m

bískati *nesvrš.* ⟨*prez.* bȋskām/bȋštēm, *pril. sad.* -ajūći/bíštēći, *gl. im.* -ānje/bíštēnje⟩ **1.** (∅) prebirati kome laganim pokretima prstiju po kosi; bištati **2.** (što) prebirući prstima tražiti u kosi nametnike; trijebiti // **bȋštati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -tēnje⟩, *v.* biskati (**1**)

Bȉsko *sr* naselje (u blizini Sinja), 509 stan. // **bȉskī** *prid.* koji se odnosi na Bisko i Biskovce; **Bȉskovac** *m* (**Bȉskōvka** *ž*) ⟨G -ōvca, N *mn* Bìskōvci⟩ stanovnik Biska

bȉskup *m* visoki crkveni dostojanstvenik u Katoličkoj i Evangeličkoj crkvi, poglavar određenog crkvenog područja (dijeceze) △ ~ ***koadjutor*** *kat.* biskup kojega postavlja Sveta Stolica kao pomoć dijecezanskom biskupu ili nadbiskupu i daje mu posebne ovlasti, među ostalim i pravo nasljedstva; ~ ***sufragan*** *kat.* biskup dijeceze koja je dio crkvene pokrajine kojom upravlja nadbiskup metropolit // **biskùpija** *ž* **1.** upravno područje Crkve kojim upravlja biskup **2.** dom i ured biskupa; **biskùpījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na biskupiju △ ~***a kurija*** *crkv.* skup ustanova i osoba koje biskupu pomažu u upravljanju biskupijom; biskupski ordinarijat; ~***a sinoda*** *crkv.* skup izabranih svećenika i drugih kršćana vjernika mjesne Crkve što ga saziva dijecezanski biskup da mu, prema odredbama odnosnog prava, pomažu na dobro čitave biskupijske zajednice; **bȉskupovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -pujēm, *pril. sad.* -pujūći, *gl. im.* -ānje⟩ obavljati dužnost biskupa; **bȉskupsk|ī** *prid.* koji se odnosi na biskupe △ ~***a kapa***, *v.* mitra (**2**); ~***a kapica*** *bot.*, *v.* trolist (**2**); ~***a konferencija*** *kat.* udruga svih biskupa jedne države (u iznimnim

slučajevima svih biskupa nekoliko susjednih država); *~i* ***kruh*** *kulin.* kolač od biskvitnog tijesta u koje se dodaje različito nasjeckano suho voće; *~i* ***ordinarijat***, *usp.* biskupijska kurija, *v.* biskupijski △; *~i* ***prsten*** *astron.* prsten blijeda sjaja, polumjera oko 22°, sa središtem u Suncu ili Mjesecu; nastanak i jačina boja ovise o difrakciji svjetlosnih zraka i finoći vulkanske prašine; *~i* ***rukav*** dugi rukav na haljini ili bluzi koji se zvonasto širi pri dnu, popularan u 19. st. i poč. 1970-ih; *~i* ***štap*** *kat.* pastirski štap koji dobivaju biskupi i opati pri ustoličenju kao simbol svoje vlasti; pastoral; **bìskupski** *pril.* kao biskup, na način biskupa; **bìskupstvo** *sr* čast i dostojanstvo biskupa ♦ *pr.* (prema tituli ili zanimanju, u biskupovoj službi, ili nadimačka): **Bȉskup** (Dubrovnik, Korčula), **Bȉškupec** (Zaprešić, Zagreb, Vrbovec, Čazma, Buje, Ivanić Grad), **Bȉskupić** (Pag, Dalmacija), **Biskúpović** (200, sred. Dalmacija), **Bȉškup** (1250, okolica Varaždina, Zagorje), **Bȉškupić** (230, Zagreb, Samobor), **Biškúpović** (140, Sisak, Podravina), **Bȉšof** (Novska, Slavonija, ← *njem.*) ✧ *lat.* episcopus ← *grč.* epískopos: nadglednik, *usp.* episkop[1]

Biskùpija *ž* naselje (u blizini Knina), 953 stan., arheološko nalazište sa ostacima starohrvatskih crkava iz 9. i 11. st. // **Biskúpljanin** *m* (**Bȉskupljānka** *ž*) ⟨N *mn* Biskúpljani⟩ stanovnik Biskupije; **bȉskupljanskī** *prid.* koji se odnosi na Biskupiju

bìskvīt *m* ⟨G biskvíta⟩ **1.** *kulin.* **a.** dvopek, piškota, baškot **b.** suhi kolačić od jaja, šećera i brašna **2.** dvaput pečeni, neglazirani meki porculan ✧ *srfr.* biscuit (*srlat.* biscoctus) ≃ bescuit: mornarski kruh *dosl.* dvaput pečeno ← *v.* bis + *v.* cuire: kuhati ← *lat.* coquere: kuhati

Bismarck (*izg.* Bȉzmark), **Otto Edward Leopold von** (1815–1898), pruski premijer (1862–1873, 1873–1890), osnivač i prvi kancelar Njemačkog Carstva (1871–1890); autokratski vladar, ujedinio Njemačku i diplomatskim akcijama joj osigurao prestižno mjesto u Europi

bismìla *ž* (**bismìle** *sr*) *isl.* zazivanje Božjeg imena prije početka nekog posla, putovanja i sl. // **bismìlah** *uzv.* u ime Boga!, Bože pomozi! [*Bismillāhir-Rahmānir-Raḥīm!* = U ime Boga, općeg dobročinitelja, milostivoga!] ✧ *tur.* besmele ← *arap.* bäsmälä (bismi-llâh)

bȉsta *ž* ⟨G *mn* bîstā⟩ **1.** *umj.* kip koji predstavlja čovjeka od glave do pojasa; busta, poprsje **2.** *pren. meton. razg.* lijep oblik gornjeg dijela tijela do pasa ✧ *fr.* buste: grudi ≃ *lat.* bustum: grob s pepelom mrtvaca

bistàbīl *m* ⟨G bistabíla⟩ *fiz.* elektronički sklop koji može poprimiti jedno od dva moguća stanja ✧ BI- + *v.* stabilan, stabil(itet)

bȉst|ar *prid.* ⟨*odr.* -trī⟩ **1.** kojemu je svojstvo da se kroz njega vidi, da bude proziran (o tekućini) [*~ra rakija*; *~ar kao suza* vrlo bistar (o tekućini)], *opr.* mutan **2.** koji je vedar [*~ro nebo*]; jasan, blistav **3.** *pren.* koji lako shvaća, inteligentan [*~ra glava*], *opr.* glup, tûp, neinteligentan △ *~**ar zrak*** *meteor.* vrlo čisti zrak kad je vidljivost veća od 50 km // **bìstrac** *m* ⟨G bistràca⟩ **1.** mjesto u rijeci ili potoku gdje je voda bistra; bistrak, bistrik **2.** *pren.* (+ *potenc.*) *razg.* onaj koji je bistar (prema kontekstu o osobi, potoku itd.); **bìstrāk** *m* ⟨G bistráka, N *mn* bistráci⟩, *v.* bistrac (**1**); **bȉstrica** *ž* **1.** gorski potok, brzak **2.** *jez. knjiž.* **a.** bistra voda **b.** opisna riječ uz imenicu u značenju »bistra« [*rakija ~*] **3.** *razg.* domaća krupna šljiva; **bìstrīk** *m* ⟨G bistríka⟩ **1.** *v.* bistrac (**1**) **2.** *tehn.* zdenac za bistrenje otpadne vode sedimentacijom; taložnica; **bistrìna** *ž* ⟨G *mn* bistrínā⟩, *v.* bistrost; **bìstriti** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** činiti da tekućina postane bistrija ili bistra, razbistravati (se), razbistrivati (se), *opr.* mutiti, zamućivati **2.** razjašnjavati [*~ pojmove*]; **bȉstro** *pril.* jasno, razumno [*gledati ~*]; **bistròća** *ž* ⟨G *mn* bistróćā⟩, *v.* bistrost; **bȉstrōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bistar ili svojstvo onoga što je bistro; bistrina, bistroća ♦ *pr.* (nadimačka): **Bȉster** (Međimurje), **Bȉstrović** (830, Međimurje, Zagorje, Podravina); (etnici): **Bȉstrica** (Jastrebarsko, Baranja, Slavonija), **Bȉstrican**, **Bȉstričić** (180, Rijeka, Pag, Zadar), **Bȉstričkī** (190, Sveti Ivan Zelina, Kutina, Prigorje), **Bístrić** (Zadar, Dubrovnik, Ploče, Slavonija), **Bȉstričić** (190, Pag, Primorje) ◇ *hidronim.* (često za potoke): **Bȉstra**, **Bȉstrac**, **Bȉstrec**, **Bistrenjâk**, **Bȉstrica** i sl. ◇ *top.* (naselja): **Bȉstrač** (Sisak, 90 stan.), **Bȉstrica** (Slatina, 232 stan.) i u dvočlanim imenima, *v.* Donja Bistra, Gornja Bistra, Hum Bistrički, Laz Bistrički, Marija Bistrica, Podgorje Bistričko, Zlatar Bistrica i sl. ✧ *prasl.* i *stsl.* bystrъ (*rus.* býstryj: brz, *polj.* bystry)

bìster *m* ⟨G -a⟩ *kem. tisk.* smeđa mineralna boja, smeđi slikarski pigment (po sastavu preparirana čađ smolastog drveta); bistra // **bìstra** *ž*, *v.* bister ✧ *engl.* ≃ *fr.* bistre

Bȉstra, Górnjā i **Dônjā** *ž* sela u Hrvatskom zagorju, 2394 stan. // **Bȉstranin** *m* (**Bȉstrānka** *ž*) ⟨N *mn* Bìstrani⟩ stanovnik Bistre; **bìstranskī** *prid.* koji se odnosi na Bistru i Bistrane

bȉstričkī, *v.* Marija Bistrica

Bistrínci *m mn* naselje (u blizini Valpova), 1701 stan. // **Bistrínčanin** *m* (**Bȉstrīnka** *ž*) ⟨N *mn* Bistrínčani⟩ stanovnik Bistrinaca; **bìstrinskī** *prid.* koji se odnosi na Bistrince i Bistrinčane ♦ *v.* bistar

bìstrō (**bistrȍ**) *m* ⟨G bistròa⟩ manji restoran u kojem se brzo i jednostavno poslužuje [*otići u ~*; *svratiti u ~*] ✧ *fr.* bistro(t)

bȉstrook (**bistròok**) *prid.* ⟨*odr.* -ī/bistròokī⟩ koji ima bistro (oštro) oko, koji bistro i jasno gleda; bistrovid, bistrovidan // **bistroòkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bistrook; bistrovidnost, bistrovidost ✧ *v.* bistar + *v.* oko

bȉstroūman (**bistròūman**) *prid.* ⟨*odr.* -mnī/bistròūmnī⟩ koji je bistra uma; pametan, razborit, bistrovid // **bȉstroūmlje** (**bistròūmlje**) *sr zb.* osobina onoga koji je bistrouman; inteligentnost, bistroumnost; **bistroúmnōst** (**bȉstroūmnōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bistroumlje ✧ *v.* bistar + *v.* um

bistròvid *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bistrook // **bistròvidan** (**bȉstrovīdan**) *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩, *v.* bistrovid; **bistrovídnōst** (**bistròvidnōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bistrookost; **bistròvidōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bistrovidnost ✧ *v.* bistar + *v.* vid

bìsus *m zool.* vlakno kojim se neke vrste dagnji (*Mutilus edulis*), drže za podlogu; »morska svila« [*taj/ovaj ~*] ✧ *grč.* býssos

Bȉšćanin *m*, *v.* Bihaćanin, Bihać

bȉše ⟨*aor.*⟩, *v.* biti[1]

Bȉševo *sr geogr.* otočić *JZ* od Visa, 5,31 km^2 s čuvenom Modrom špiljom, geomorfološki spomenik prirode // **Bȉševac** (**Bȉševljanin**) *m* (**Bȉševljānka, Bȉšēvka** *ž*) ⟨N *mn* Biševci/Biševljani⟩ stanovnik Biševa; **bȉševskī** *prid.* koji se odnosi na Biševo i Biševljane

biškóte *ž mn*, *v.* piškota

bȉškup *m reg.* masni zadak, trtica peradi ✧ *v.* biskup

bȉt *m* ⟨N *mn* bìtovi⟩ **1.** *inform.* osnovna jedinica za količinu informacije u digitalnom sustavu; može poprimiti dvije binarne vrijednosti 0 ili 1; osam bitova čine jedan bajt, *usp.* **2.** *int.* jedinica za mjerenje količine podataka koji se prenose komunikacijskim kanalom [*~ u sekundi*, *krat.* bps] △ *~* ***parnosti*** *inform.* dodatni bit koji se koristi za traženje grešaka prilikom prijenosa podataka // **bȉtovn|ī** (**bȉtnī**) *prid.* koji se odnosi na bit, odnosno količinu bitova [*24-~a grafika*; *16-~i zvučni zapis*] △ *~**a brzina prijenosa** inform.* brzina prijenosa binarnih znamenki u računalnom sustavu; *~**a grafika** inform.* kompjuterska grafika spremljena i obrađivana kao skup bitova; *~**a gustoća** inform.* mjera količine informacija po jedinici duljine ili površine na mediju za pohranjivanje ili po jedinici vremena u komunikacijskom kanalu; *~**a struja** inform.* niz binarnih znamenki što predstavljaju tok informacije prenošene kroz neki medij; *~**i blok** inform.* u računalnoj grafici i prikazu, pravokutna skupina piksela koja se smatra cjelinom; *~**o orijentirani protokol** inform.* komunikacijski protokol u kojem se podaci prenose stalnim tokom bitova, a ne nizova znakova ✧ *engl.* **bi**(-nary) (digi)**t**; izraz je skovao američki inženjer C. E. Shannon 1948.

bȋt[1], *v.* biti 1

bȋt[2] *m*, *v.* beat

bìtānga *m* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pejor.* onaj koji je pun najgorih svojstava, onaj od koga se može očekivati samo loše; ništarija [*prava, velika ~*] ♦ *pr.* (nadimačko): **Bìtānga** (200, Imotski, sred. Dalmacija) ✧ *mađ.* bitang ← *stvnjem.* bintunge: pljačka

bìter[1] *m* alkoholno ili bezalkoholno piće gorka okusa [*dva ~a*] ✧ *engl.* bitter: gorak

bìter[2] *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji je gorak [*~ čokolada*] ✧ *njem.* bitter

bȉti[1] *dv.* (*pomoćni gl.*) ⟨*prez. supl.* jèsam, *enkl. obl.* sam, *odrični obl.* nísam/nijésam *jez. knjiž. ekspr.*, *1. l. jd prez.* bȕdēm, *impf.* bȉjāh/bjȅh, *aor.* bȉh/bȉše *sr*, *pril. sad.* bȕdūći, *pril. pr.* bȋvši, *prid. rad·* bȉo/bíla *ž*⟩ **1.** kao spona imenskog predikata [*more je slano*] **2.** postojati [*to tako jest*; *kod nas nije snijega*, *knjiš.* kod nas nema snijega] **3. a.** javljati se, pokazivati se kao pojava [*gdje je dima tu je i vatre* gdje ima dima tu ima i vatre] **b.** postojati, živjeti [*danas jesmo sutra nismo* danas nas ima sutra nas nema; *nije ga više*, *knjiš.* nema ga više] **4.** u pitanju [*Jeste li ovdje?*, *razg.* ima li vas] **5.** nalaziti se, boraviti [*tu je mnogo svijeta* tu ima mnogo svijeta; *tu je bilo mnogo ljudi*; *tu će biti mnogo ljudi*] **6.** imati volju (za što) [*ja sam za piće*; *Jeste li za piće?*] **7.** biti u uzrastu, dobi [*sedamnaest mu je godina* ima sedamnaest godina] **8.** u nesigurnoj tvrdnji [*bit će deset sati* mislim da je deset sati]

9. u rečenici s oprečnim značenjem na riječi sugovornika [*bit će da ne znam* u zn. jasno da znam] **10.** vrijediti [*četiri sličice bile su jedna zemička*] **11.** dogoditi se, dolaziti u stanje [*bude da svega nestane*; *bude katkada da učenici sve nauče*] **12.** dogodit će se, uslijedit će [*bit će rata*] **13.** u uzročnom značenju [*to je do motora* u zn. uzrok je motor] **14.** nalaziti se [*ključevi su u vratima*; *on je sad na moru*] **15.** za izražavanje vremena [*podne je*] // **bíće** *sr* **1. a.** ono što živi; stvorenje **b.** unutrašnja priroda čovjeka [*svim svojim ~m*, *ekspr.* svojski, svom svojom voljom (založiti se za što, željeti što postići)] **2.** život, postojanje **3.** bit, suština △ ***društveno ~*** *sociol.* jedna od definicija čovjeka, karakterističnog po svojoj društvenosti; ***vrhovno/najviše ~*** *teol.* Bog; **bístvo** *sr* ⟨G *mn* bîstāvā⟩ *ekspr. rij.* bit, suština; **bȋt¹** *ž* ⟨G *mn* bítī⟩ **1.** glavna i neodjeljiva odlika, ono što je u nekoj stvari najvažnije [*~ problema*]; suština **2.** *fil.* osnovno određenje nekog bića, ukupnost glavnih svojstava; bitnost, bivstvo; **bítak** *m* ⟨G -tka, N *mn* bíci⟩ *fil.* kategorija koja označava sve ono što jest, cjelokupnost svih realnih predmeta i iskustava, ono što omogućuje postojanje svakog bića; **bȉtan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji čini ono po čemu nešto jest, koji se ne može izlučiti iz čega, a da to ostane isto; glavni, osnovni, temeljni, karakterističan; **bȉtno** *pril.* u biti [*~ određen bojom*; *~ bolji*]; **bȉtnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bitan ili svojstvo onoga što je bitno; esencija, *usp.* bȋt¹; **bȉva** *reg.* modalna riječca od *gl.* bívati **1.** bit će da je [*~ pametan je*] **2.** dakle [*~ gotovo je s njim*]; **bívānje** *sr fil.* ontološki pojam, označuje nastajanje i nestajanje, nasuprot statičnosti bitka, sveopća mijena bića unutar bitka; **bívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bîvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** biti s vremena na vrijeme, događati se, dešavati se [*tako to biva*] **2.** *jez. knjiž.* postajati [*Sve tiši i tiši bivaše mu glas*]; **bivòvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bìvujēm, *pril. sad.* bìvujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* bivstvovati; **bìvstven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sadrži bivstvo, bitan, egzistencijalno odlučan, nezaobilazan u svojoj biti [*»Korijen filozofije nalazi se u ~oj jezgri čovjeka«*]; **bìvstveno** *pril. knjiš. neob.*, *usp.* bitno, osjetno, znatno, zaista, stvarno, ȉstīnski, mnogo, zbȋljski [*~ različit*, *usp.* bitno/osjetno/zaista/stvarno/istinski/mnogo/zbiljski različit]; **bívstvo** *sr* ⟨G *mn* bîvstāvā⟩ ono što jest, što postoji; postojanje, *usp.* bȋt¹, bitnost; **bȉvstvovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -vujēm, *pril. sad.* -vujūći, *gl. im.* -ānje⟩ ostvarivati se u svom postojanju; opstojati, egzistirati, bivovati; **bȋvš|ī** *prid.* ⟨*gl. pril.* (:biti)⟩ koji je bio, postojao prije; prošli, nekadašnji, raniji △ ***~a Jugoslavija*** *razg.* socijalistička Jugoslavija (1943–1991); ***~i čovjek*** *ekspr.* propao čovjek; **bȕdēm** *svrš.* ⟨*1. l. jd prez.*⟩, *v.* biti¹; **bȕdi** **1.** *2. l. jd imp. gl.* biti **2.** neka bude [u Očenašu: *budi volja Tvoja* neka bude volja Tvoja]; **bȕdūćí** *pril.* ⟨*pril. sad.*⟩, *v.* biti¹ [*~ očeva kći, nije gubila ni minute*]; **jèsam** **1.** (**jèsi**, **jȅst**) *1. l. jd prez. gl.* biti¹ **2.** *iron.* u situaciji kad se upravo dogodilo ili kad se razgovara o onome što se prije dogodilo u zn. negiranja [*jesam (jesi, jest) se (si, se) proslavio (iskazao itd.)* u zn. nisam (nisi, nije) se proslavio (iskazao itd.); *e jesam se (e jesi se, e jest se)* e baš sam se (e baš si se, e baš se je); ala sam se (ala si se, ala se je)]; **jȅsnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga što jest; jestvo, *usp.* bȋt¹, bivstvo **2.** potvrdnost, afirmativnost; **jȅst** **1.** *3. l. jd prez. gl.* biti **2. a.** doslovno *uzv.* kojim se potvrđuju riječi sugovornika u dijaloškoj situaciji; da, *opr.* ne, nije **b.** *iron.* neslaganje ili negiranje onoga što sugovornik kaže u zn. to je nemoguće, ne dolazi u obzir; nikako, nipošto; **jȅstan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ potvrdan, afirmativan [*jesne rečenice*; *jesni veznici*]; **jèstiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* jèstīm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -tēnje⟩ *arh.* potvrđivati; **jèstvo** *sr*, *v.* jesnost ✧ *prasl.* i *stsl.* byti: biti (*rus.* byt', *polj.* być) ← *ie.* *bhuh$_2$- (*lat.* fui: bio sam, *grč.* phúein: postajati)

bȉti² (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* bȉjēm, *pril. sad.* bȉjūći, *prid. trp.* bìjēn, *gl. im.* bìjēnje⟩ **1.** tući, udarati **2.** kucati, lupati // **bìjēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* biti² **2.** tučnjava **3. a.** kazna za učinjeno nedjelo, tjelesna kazna udaranjem **b.** *pov.* u srednjovjekovnim i kasnijim zakonima svako kažnjivo djelo, povreda zakona; **bȉtk|a** *ž* ⟨D L -i/bȉci, G *mn* bȉtākā/-ī⟩ oružani sukob jakih vojnih snaga ili oružanih snaga u cjelini čiji ishod presudno utječe na ishod rata ili jedne njegove etape [*~a se odigrala*; *~a se vodi*; *voditi ~u*] △ ***frontalna ~a*** *vojn.* izravni oružani sukob »prsa o prsa« između dviju zaraćenih strana; ***neodlučna ~a*** *vojn.* oružani sukob koji nije završio pobjedom jedne strane; ***pomorska (zračna) ~a*** *vojn.*

oružani sukob pomorskih (zračnih) zaraćenih strana; ***žestoka ~a*** *vojn.* vrlo jaki oružani sukob; **bȉtnica** *ž vojn.* topnička jedinica u domobranstvu i u vojsci Republike Hrvatske, odgovara satniji u drugim rodovima vojske; baterija [*haubička ~*; *obalna ~*; *protuzračna ~*]; **bȉtničkī**[1] *prid.* koji se odnosi na bitnicu ✧ *prasl.* i *stsl.* biti: udarati (*rus.* bit', *polj.* bić) ← *ie.* *bheyH- (*stir.* benaid: udara)

bìtije *sr pravosl.* nastanak i postojanje bića u pravoslavnoj teologiji; bivovanje, bivstvovanje ✧ *stsl.* bytьje

bìtisati ∅ *nesvrš.* ⟨*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** umrijeti, uginuti, propasti, nestati, skončati **2.** proći, svršiti se ✧ *tur.* bitmek

bȉtka, *v.* biti[2]

bítls, *v.* Beatles

bitmap (*izg.* bȋtmȅp) *m inform.* bitna slika, slika pohranjena kao skupina točaka, odn. piksela, *usp.* bȉt ✧ *engl.*

bȉtnīk *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** pripadnik studentske subkulture (bit-kultura, bitls-kultura) od 1960-ih u SAD-u, kasnije u Europi; zagovara radikalan otklon od građanskih normi i kulture odraslih, promiče umjetničke slobode i nekonformizam (poezija, likovna umjetnost, bohemski život, folk i jazz) te nekonvencionalno odijevanje **2.** *ž-arg.* osoba koja se neuobičajeno ponaša i oblači, često pokazuje interes za filozofije izvan europskoga kulturnog kruga // **bȋt-kultúra** *ž publ.* kultura bitnika (**1**); **bȉtničkī**[2] *prid.* koji se odnosi na bitnika ✧ *amer.engl.* beatnik

Bìtolj (*mak.* Bitola) *ž* grad u *JZ* Makedoniji, 80.000 stan. // **bìtoljskī** *prid.* koji se odnosi na Bitolj

bitonalitètnōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *glazb.* u glazbi 20. st. istovremeno harmonijsko ili melodijsko prisustvo (u dužem toku kompozicije ili njenom malom fragmentu) dvaju različita tonaliteta; efekt napetosti, disonantnosti ✧ BI- + *v.* ton, tonalitet

Bȉtoraj *m geogr.* brdo u Gorskom kotaru, najviši vrh 1140 m ♦ *pr.*: **Bitorájac** (Duga Resa, Zagreb), **Biturájac** (Duga Resa, Pokuplje)

bitòvnīt *m* ⟨G bitovníta⟩ *min.* glinenac, nalazi se u eruptivnim stijenama i bazaltu

bitter *m*, *v.* biter[1]

bitùlīt *m* ⟨G bitulíta⟩ *kem.* smjesa (glavna komponenta bitumen) za popločavanje cesta ✧ *v.* bitu(meni) + -LIT[1]

bitùmeni *m mn* ⟨N bitùmen⟩ **1.** zajednički naziv za neke smjese organskih spojeva koje su nastale raspadanjem organskih praostataka, sastoje se pretežno od ugljikovodika i kisikovih spojeva **2.** (*jd*) u užem smislu crn neisparljiv ostatak pri destilaciji nafte (asfaltni bitumen) i prirodni asfalt // **bitùmenskī** *prid.* koji se odnosi na bitumen; **bȉtuminōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji sadrži bitumen ✧ *lat.* bitumen

bitumvèloks *m kem.* bituminozni beton sastavljen od gume, raznih agregata i čvrstih primjesa; koristi se kao završni sloj na otvorenim sportskim igralištima ✧ tvorničko ime proizvoda

bituro chagi (*izg.* bìturo čàgi) *m sport* u tae kwon dou izvinuti udarac nogom ✧ *jap.*

bȉtva *ž* ⟨G *mn* bȉtāvā/-ī⟩ *pom.* **1.** stupić na palubi broda koji služi za vezivanje **2.** manji stupić na obali koji služi za privezivanje plovila ✧ *tal.*

bȋva *ž glazb.* japanski narodni instrument s četiri žice po kojima se udara drvenim štapićima, prati pjevanje starih ljubavnih i ratničkih pjesama, srodan lutnji ili mandolini ✧ *jap.* biwa

bìvāk *m* ⟨G biváka⟩ vojnički, alpinistički itd. logor pod otvorenim nebom; tabor // **bìvakovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -kujēm, *pril. sad.* -kujūći, *gl. im.* -ānje⟩ boraviti u bivaku ✧ *fr.* bivouac ← *švic.njem.* biwacht: pomoćna straža

bivalèntan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ dvovaljan, dvovrijedan, dvovalentan, *usp.* polivalentan ✧ BI- + *v.* valencija, valentan

bívati, *v.* biti[1]

bȉvol *m* **1.** *zool.* govedo šupljih rogova (*Bubalus*) iz porodice goveda (*Bovidae*) **2.** *pejor.* vrlo jak čovjek, onaj koji sve može izdržati // **bȉvolče** *sr* ⟨G -ta⟩ mlado bivola; **bȉvolčić** *m dem.* od bivol; **bȉvolica** *ž* ženka bivola; **bìvolina** *ž* bivolje meso; **bìvolskī** *prid.* koji se odnosi na bivola [*~a ćud*]; **bìvoljī** *prid.* koji je od bivola [*~e meso*] ♦ *pr.* (nadimačka): **Bȉvol** (Zabok, Zagorje), **Bivólčević** (Nova Gradiška) ✧ *byvolъ ← *lat.* bubalus

bívstvo, *v.* biti[1]

BIVŠE- kao prvi dio riječi znači da što pripada onome što znači drugi dio kad je postojao, a u momentu govora naziva se ili se podrazumijeva da je bivši [*bivšeaustrijski*; *bivšejugoslavenski*] ✧ *v.* biti[1], bivši

bȋvšī, *v.* biti[1]

bȋz *m meteor.* većinom suhi i hladni vjetar sa *S* ili *SI* koji puše u gorskim predjelima Francuske, Italije i Švicarske ✧ *fr.* bise

bȉzam *m zool.* **1.** glodavac (*Ondatra zibethicus*), uzgaja se zbog krzna; američka ondatra, bizamski štakor **2.** krzno bizama // **bȉzamskī** *prid.* koji se odnosi na bizame ✧ *hebr.* besem

Bȉzant *m pov.* **1.** grčka kolonija na Bosporu, osnovana u 7. st. pr. Kr., jezgra kasnijeg Konstantinopola **2.** Istočno Rimsko Carstvo (395–1453), država nastala raspadom Rimskog Carstva, glavni grad Konstantinopol (prije Bizant, danas Istanbul); Bizantsko Carstvo **3.** (bizant), *v.* bezant // **bizàntījskī** *prid.*, *v.* bizantski; **bizàntika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *pov.* **1.** *umj.* bizantski stil u umjetnosti (izražene klasična i orijentalna komponenta) **2.** ukupnost onoga što pripada Bizantu, što se odnosi na Bizant (knjige, povijesni izvori i sl.); **Bizantínac** (**Bȉzanćanin**) *m* (**Bizàntīnka**, **Bȉzanćānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bizantínci/Bȉzanćani⟩ **1.** *pov.* stanovnik Bizantskog Carstva **2.** (bizantinac) *pren.* lukav čovjek, »namazan svim mastima«; jedno misli, drugo govori, treće radi; **bizantinìstika** *ž* ⟨D L -ici⟩, *v.* bizantologija; **bizantinìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** ukupnost onoga što je svojstveno bizantincima i Bizantincima **2.** *pol. žarg. pejor.* prijetvorna, oportunistička, ali i beskrupulozna i bezobzirna unutrašnja i vanjska politika; **bizàntīnskī** *prid.* koji se odnosi na bizantince i Bizantince; **bizàntīnski** *pril.* kao bizantinac i Bizantinac, na način bizantinca i Bizantinaca; **bȉzantsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Bizant; bizantijski [*~a književnost*; *~a filozofija*; *~a ikonografija*] ✧ *lat.* Byzantium

bizantològija *ž* proučavanje duhovne i materijalne kulture Bizantskog Carstva; bizantinistika // **bizantòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi bizantologijom; **bizantòlogījskī** *prid.* koji se odnosi na bizantologiju [*~ rječnik*]; **bizantòloginja** *ž konstr.*, *v.* bizantolog; **bizantòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na područje kojim se bavi bizantologija i stručnjake koji se njime bave [*~a zbirka*; *~i problem*]; **bizantòloški** *pril.* kao bizantolog, na način bizantologa

bȉzāran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je iznimno nekonvencionalan, koji je krajnje neobičan; čudan, nastran, iznenađujući // **bizárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onog što je bizarno; neobičnost, nastranost **2.** *psih.* poseban vid neprirodnih, naglih, neočekivanih, čudnovatih, nastranih, neharmoničnih oblika u pokretima, mimici i ponašanju; karakterističan za shizofreniju ✧ *fr.* bizarre ← *tal.* bizzarro

Bizet (*izg.* Bizȅ), **Georges** (1838–1875), francuski skladatelj iz razdoblja romantizma s jakim elementima realističke, odn. verističke operne škole; glazbenim sredstvima (harmonijom) teži oslikavanju opernih likova, dramatskim gradacijama podcrtava radnju (*Carmen*)

bȉzmut *m kem.* element (simbol Bi, atomski broj 83), mekan i krt, crvenkastobijele boje, niskog tališta, lako topljiv u nitratnoj kiselini, spojevi su otrovni, upotrebljava se za dobivanje legura s niskim talištem // **bȉzmutov** *prid.*, ob. u: △ ~ ***oksid*** Bi_2O3, bizmit; ~ ***sulfid*** Bi_2S_3, bizmutit ✧ *nlat.* bisemutum ← *njem.* Wissmut(h)

bȉznis *m razg.* **1. a.** posao, poduzeće, trgovina [*imati ~*] **b.** poslovanje s velikim kapitalom, ugovaranje velikih poslova [*baviti se ~om*] **2.** *žarg.* praktičan, unosan posao [*Ubaciti se u taj posao, to ti je ~!*] △ ~***-klasa*** poslovna klasa, mjesto u zrakoplovu koje je po rangu i komforu više od turističke, a ispod prve klase ✧ *engl.* business

bȉznismen *m razg.* onaj koji se bavi sklapanjem i realizacijom poslova; poslovni čovjek ✧ *engl.* businessman

bȉzōn *m* ⟨G bizóna⟩ *zool.* divlje govedo (*Bison bison*), razvijene obrasle grbine [*lov na ~e*] △ ***američki*** ~ *B. americanus*; bufalo; ***europski*** ~ *Bison bonasus* // **bȉzōnskī** *prid.* koji se odnosi na bizona; **bȉzōnski** *pril.* kao bizon, na način bizona ✧ *srlat.* bison ← *germ.* ≃ *stvnjem.* wisunt

Bȉzovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Valpova), 2235 stan., arheološko nalazište iz brončanog doba // **bȉzovačkī** *prid.* koji se odnosi na Bizovac i Bizovčane; **Bȉzovčanin** *m* (**Bȉzovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȉzovčani⟩ stanovnik Bizovca

bîž *m reg.* **1.** zrno graška (ob. u jelu) [*jedan ~* jedno zrno graška] **2.** (*mn*) grašak priređen kao jelo [*janjetina s ~ima*], *usp.* rizi-bizi ✧ *mlet.* biso, *usp. tal.* pisello ← *lat.* pisum

bȉžgānje *sr tisk.* sastavljanje knjiga i blokova lijepljenjem listova na hrptu

bižutèrija *ž* **1.** nakit izrađen od jeftinih materijala, bez zlata i dragulja **2.** trgovina takvim nakitom // **bižutèrijskī** *prid.* koji se odnosi na bižuteriju ✧ *fr.* bijouterie

bjankàrija *ž reg.* **1.** bijelo odjevno i posteljno rublje **2.** rublje općenito (i kad je u boji ili šareno) ✧ *tal.* biancheria

bjânko *m*, *v.* bianco

bjȅčva *ž* ⟨G *mn* -čāvā⟩ *reg.* čarapa ✧ *dalmat.* ← *lat.* vitta: vrpca

Bjȅdov, Đurđa (1947), hrv. plivačica, na Olimpijadi u Ciudad Mexicu 1968. zlatna medalja za 100 m prsno i srebrna medalja za 200 m prsno
bjegúnac, *v.* bijeg
bjȅlačkī, *v.* bijel
bjelánce, *v.* bijel
bjeláнčevine *ž mn* ⟨N bjelánčevina⟩ *kem.* složeni organski spojevi, biopolimeri, sastavljeni od oko 20 vrsta aminokiselina, međusobno povezanih peptidnom vezom (-CO·NH-) u duge lance na temelju genetske informacije, glavna su građa protoplazme žive stanice, sadržavaju ugljik, kisik, dušik i vodik; proteini (najvažnije bjelančevine: enzimi, protutijela, hemoglobin) // **bjelánčevinast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sadrži bjelančevine; **bjelánčevinskī** *prid.* koji se odnosi na bjelančevine ✧ *kalk.* prema *nlat.* albumin i *njem.* Eiweiss, *v.* bijel
bjelánjak, *v.* bijel
bjelàsati se, *v.* bijel
Bjȅlašnica *ž geogr.* planina u Bosni, *JZ* od Sarajeva, najviši vrh 2067 m
bjȅlice *ž mn* ⟨N bjȅlica⟩ *zool.* slatkovodne ribe (*Leuciscus*) iz porodice šaranki, pokrivene sjajnim ljuskama (crvenperka, plutica, jež) ✧ *v.* bijel
BJELIČASTO- kao prvi dio složenog pridjeva znači bjeličast preljev one boje koja se označuje drugim dijelom složenice [*bjeličastosiv*]; BJELKASTO- ✧ *v.* bijel, bjeličast
bjȅlīk *m* ⟨G bjelíka, N *mn* bjelíci⟩ *bot.* vrsta hrasta (*Quercus sp.*) ✧ *v.* bijel
Bjȅlina *ž* naselje (u blizini Benkovca), 652 stan. // **Bjelȉnčanin** *m* (**Bjelȉnčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bjelȉnčani⟩ stanovnik Bjeline; **bjȅlīnskī** *prid.* koji se odnosi na Bjelinu i Bjelinčane
Bjelȉnskī 1. Bruno (1909–1992), hrv. skladatelj, neoklasicist, skladao i za djecu (simfonije, opera *Pčelica Maja*, balet *Petar Pan*) **2. Visarion Grigorevič** (1811–1848), ruski književni kritičar i publicist; radikalni zagovornik realizma i revolucionarnih ideja u književnosti; često nazivan »ocem ruske radikalne inteligencije«
BJELKASTO-, *v.* BJELIčASTO-
bjelòbrad (bjȅlobrad) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bijele (plave ili sijede) brade ✧ *v.* bijel + *v.* brada
bjelòbrk (bjȅlobrk) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bijelih (plavih ili sijedih) brkova ✧ *v.* bijel + *v.* brk
bjeločàràpāš *m* ⟨G bjeločarapáša⟩ *razg. pejor.* onaj koji nosi bijele čarapa (ob. došljak, najčešće sa sela), onaj koji nije usvojio građanske manire oblačenja i ophođenja ✧ *v.* bijel + *v.* čarapa
bjȅlodān *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ne ostavlja mjesta sumnji; jasan, očit, očigledan [~ *dokaz*] // **bjȅlodāno** *pril.* ne ostavljajući mjesta sumnji; jasno, očito, očigledno; **bjȅlodānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je bjelodano; očitost, očiglednost ✧ *v.* bijel + *v.* dan[1]
bjelogardȅjci *m mn*, *usp.* Bijela garda, *v.* bijel △ // **bjelogardéjčev** *prid.* koji pripada bjelogardejcu ✧ *rus.* belogardéjec
bjelòglav (bjȅloglav) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bijele glave (plavokos ili sijed) △ ~***i sup*** *zool.* ptica grabljivica (*Gyps fulvus*) ✧ *v.* bijel + *v.* glava
bjelòglavica *ž bot.* biljka (*Dorycnium germanicum*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*) ✧ *v.* bijel + *v.* glava
bjelogòrica *ž* drveće kojemu otpada lišće, listopadno drveće, *opr.* crnogorica // **bjelogòričn|ī** *prid.*, ob. u: [~*a šuma*] ✧ *v.* bijel + *v.* gora
bjelògriv (bjȅlogriv) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bijele grive (o konju) ✧ *v.* bijel + *v.* griva
bjȅlogrl|ī *prid.* koji je bijela grla, vrata [~*a ptica*] ✧ *v.* bijel + *v.* grlo
bjȅlōjka *ž* ⟨D L -jci⟩ *lokal.*, *v.* konoplja
bjelòkos (bjȅlokos) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bijele (sijede) kose ✧ *v.* bijel + *v.* kosa[1]
bjȅlokōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ kljova slona kao materijal za izradu finih predmeta i nakita; slonova kost, slonovača △ ***Obala Bjelokosti*** *geogr.* država u Africi // **bjelòkos|tan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji je od bjelokosti △ ***kula ~na*** *ekspr.* zatvoren svijet u koji se zavuče onaj koji izbjegava da se miješa u javne probleme i ne želi sudjelovati u općim događanjima; sjajna izolacija ✧ *v.* bijel + *v.* kost
bjelòkožan (bjȅlokožan) *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji je bijele kože; bjeloput // **bjelòkožnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bjelokožan ✧ *v.* bijel + *v.* koža
bjȅlokril *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bijelih krila ✧ *v.* bijel + *v.* krilo
bjelokŕvnōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *knjiš. neob. rij.*, *v.* leukemija ✧ *v.* bijel + *v.* krv
Bjelolàsica *ž geogr.* planina u sastavu Velike Kapele, Gorski kotar, Hrvatska, najviši vrh 1534 m
bjelòlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. jez. knjiž.* koji ima nježnu bijelu put lica, bjeloputan // **bjelòlikōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bjelolik ✧ *v.* bijel + *v.* lik
bjȅlolīst *m bot.* rod zeljastih biljaka (*Filago*) iz

porodice glavočika (najčešće vrste: *F. germanica* i *F. arvensis*) iz porodice glavočika (*Compositae*) ✧ *v.* bijel + *v.* list[1]

bjelònog *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima bijele noge ili bijele biljege, paleže na nogama; putonog, putonogast (o konju, psu) ✧ *v.* bijel + *v.* noga

bjeloòčnica *ž anat.* vanjska svijetla opna oka ispod kapka (za razliku od zjenice i šarenice po kojoj se imenuje boja oka) ✧ *v.* bijel + *v.* oko

bjelòputan (**bjȅloputan**) *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ima svijetlu, bijelu put; bjelokožan // **bjelòputnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bjeloputan ✧ *v.* bijel + *v.* put (2)

bjelòrepī *prid.* koji ima bijeli rep (ob. sastavni dio naziva ptica koje se po tome razlikuju od drugih) ✧ *v.* bijel + *v.* rep

bjelòruk (**bjȅloruk**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima bijelu ruku ✧ *v.* bijel + *v.* ruka

bjelòrūn (**bjȅlorun**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima bijelo runo △ ~***a ovca*** **1.** ovca bijela runa **2.** *pren. fam.* onaj koji je u potpunosti sijed, bez druge nijanse // **bjelòrunōst** (**bjȅlorūnōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bjelorun ✧ *v.* bijel + *v.* runo

Bjelorùsija *ž geogr.* država u *Z* dijelu istočnoeuropske nizine, 207.600 km², 10.260.000 stan., glavni grad Minsk // **Bjȅlorus** *m* (**Bjelorùskīnja** *ž*) ⟨N *mn* Bjȅlorusi⟩ stanovnik ili državljanin Bjelorusije; **bjȅloruskī** *prid.* koji se odnosi na Bjelorusiju i Bjeloruse △ ~ ***jezik*** *lingv.* istočnoslavenski jezik srodan ruskom i ukrajinskom; **bjȅloruski** *pril.* kao Bjelorus, na način Bjelorusa

bjelosvjètsk|ī (**bjȅlosvjetskī**) *prid.* **1.** koji je iz bijelog svijeta, iz svakojakog svijeta, odavde i odande **2.** koji pripada polusvijetu [~*a dama*, *pejor.* dama iz polusvijeta] // **bjelosvjètski** *pril.* kao u bijelom svijetu, na način života, ponašanja takvog svijeta ✧ *v.* bijel + *v.* svijet

bjelòuška *ž* ⟨D L -šci/-i, G *mn* -šākā/-ī⟩ *zool.* neotrovna zmija (*Natrix natrix*); živi uz vodu ✧ *v.* bijel + *v.* uho

Bjȅlovār *m* grad na *J* podnožju Bilogore, 26.926 stan. // **Bjelovárac** (**Bjelovárčanin**) *m* (**Bjelòvārka**, **Bjelovárčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bjelovárci/Bjelovárčani⟩ stanovnik Bjelovara; **bjȅlovārskī** *prid.* koji se odnosi na Bjelovar i Bjelovarce ◆ *pr.* (etnici): **Belovárac** (Bjelovar, Banovina), **Bȅlovāri** (120, Međimurje, *Z* Slavonija), **Bèlovarić** (Sisak) ✧ *v.* Bela + *v.* varoš

Bjerknes (*izg.* Bjèrknes), **Vilhelm** (1862–1951), norveški meteorolog i fizičar, tvorac teorije o zračnim masama, nezaobilazne u modernoj meteorologiji; 1904. predstavio program prognoziranja vremena

bjèsnilo, *v.* bijes

bjȅsomučan (**bjesòmučan**) *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ do najveće mjere žestok, kao bijesan (o raznim oblicima ponašanja, dokazivanja, izražavanja i nametanja mišljenja, nastojanja na čemu i sl.); sumanut, mahnit // **bjȅsomučje** *sr zb. rij.*, *v.* bjesomučnost; **bjȅsomučnica** (**bjesòmučnica**) *ž*, *v.* bjesomučnik; **bjȅsomučnīk** (**bjesòmučnīk**) *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je bjesomučan, mahnit, žestok, koji se tako ponaša; **bjȅsomučno** (**bjesòmučno**) *pril.* na bjesomučan način, kao bjesomučnik; **bjȅsomučnōst** (**bjesòmučnōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje ili osobina onoga koji je bjesomučan, svojstvo onoga što je bjesomučno; bjesomučje ✧ *v.* bijes + *v.* muka, mučan

bjèžati, *v.* bijeg

bjônda *ž* ⟨D L -i⟩ *reg.* plavuša, blondina // **bjôndast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je plave kose; plavokos ✧ *tal.* bionda

Bjørnson (*izg.* Bjórnsn), **Bjørnstjerne** (1832–1910), norveški književnik, jedan od »velike četvorice« (uz H. Ibsena, A. Kiellanda i J. Liea); drame *Bankrot* i *Urednik* donijele su mu međunarodno priznanje; njegova pjesma *Da zauvijek volimo ovu zemlju* postala je nacionalnom himnom; Nobelova nagrada za književnost 1903.

Bk *kem.* simbol za element berkelij

blȁ-blȁ (**blȁ-blȁ-blȁ**) *uzv.* izgovor i konvencija pisanja **1.** u zn. besmislenog brbljanja, govorenja i pričanja bez smisla [*bolje bi bilo da malo rade nego samo* ~] **2.** u zn. neobaveznog ćaskanja [*ručak je gotov, sad možemo malo* ~] // **blablablákati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* blablàblāčēm, *pril. sad.* blablabláčūći, *gl. im.* -ānje⟩ *rij. ekspr.* isprazno govoriti, brbljati, pričati tralalajke ✧ *onom.*

Blȁca *ž* ⟨G Blatáca⟩ eremitorij iznad *J* obale Brača; osnovali ga 1550. svećenici iz Poljica [*pustinja* ~] // **Blâčanin** *m* (**Blâčānka** *ž*) ⟨N *mn* Blâčani⟩ stanovnik Blataca; **blȁčanskī** *prid.* koji se odnosi na Blace i Blačane ◆ *v.* blato

black bottom (*izg.* blȅk bòtm) *m* američki ples što su ga kreirali američki crnci 1926; polagani foxtrot ✧ *amer.engl.*

black box (*izg.* blȅk bȍks) *m term.* uređaj koji snima podatke automatskog pogona i razgovore u pilotskoj kabini i na temelju toga omo-

gućuje rekonstrukciju leta (pokazatelj uzroka nesreće); »crna kutija« ✧ *engl.*

black tie (*izg.* blĕk tâj) *m term.* crna leptir-kravata, karakterističan element formalnog večernjeg odijela, ob. se upisuje u poziv na prijem ili priredbu; cravate noire ✧ *engl.*

blackwaller (*izg.* blĕkvōler) *m pom. pov.* brzi trgovački jedrenjak s 3 jarbola s poč. 19. st., prethodnik klipera, prvi prekooceanski tip putničkog jedrenjaka ✧ *engl.*

blȁdhaund *m*, *v.* bloodhound

blâg *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* blȁžī⟩ **1.** koji je dobre naravi; dobroćudan, mio, umjeren, ugodan [~ *čovjek*; ~*e naravi*; ~ *pogled*; ~ *izraz lica*; ~*e ruke* izdašan, darežljiv; ~*i Bože*, *uzv.* izražava **a.** čuđenje **b.** zgražanje] **2.** koji sadrži malo oštroga ili žestokoga [~*a zima*; ~ *duhan*; ~ *okus*] **3.** koji je općenito izražen u maloj mjeri svoga osnovnog svojstva [~ *uspon*; ~*o zahlađenje*], *opr.* ȍštar // **blâgo**[1] *pril.* ⟨*komp.* blȁže⟩ **1.** na blag način, s blagošću [~ *rečeno* (popratne riječi koje komentiraju ili najavljuju sugovorniku da je ono što je rečeno ili što će biti rečeno opisano u umanjenoj oštrini ili količini svojstava)] **2.** lakim pokretima, bez pritiska, nježno, ob. kao uputa o načinu primjene na koži masti i krema [~ *utrljati*; ~ *masirati*], *opr.* pritišćući, čvrsto; **blagòća** *ž* ⟨G *mn* blagóćā⟩ *arh.*, *v.* blagost; **blágōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blag ili svojstvo onoga što je blago; blagoća; **blàžilo** *sr* sredstvo koje ublažava što; **blážiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* blâžīm, *pril. sad.* -žēći, *gl. im.* -žēnje⟩ činiti blažim, smanjivati oštrinu, žestinu, ljutinu, kiselost (doslovno i preneseno, o raspoloženjima, jelima itd.), *usp.* ublažiti, razblažiti, razblaživati ♦ m. os. imena (narodna): **Blȁgoljūb**, **Blȁgomīl**, **Blȁgomīr**, **Blȁgoslav** i sl.; *hip.*: **Blágo**, **Blȁgoje**, **Blȁgota** i sl.; **Blága** ž. os. ime ◇ *pr.*: **Blága** (Đurđevac, Zagorje), **Blágec** (220, Zagorje), **Blágić** (Sisak, Posavina), **Blȁgoje**, **Blȁgojev** (Senj, Omiš), **Blàgonić** (Pazin, Istra, Primorje), **Blagójević** (1390, Kordun, Slavonija), **Blâgović** (130, Međimurje), **Blȁgus** (530, Međimurje, Baranja), **Blagúšević** (Ivanić Grad, Turopolje, Prigorje) ◇ *top.* (naselje): **Blagoròdovac** (Daruvar, 397 stan.) ✧ *prasl.* *bolgъ (*stsl.* blagъ, *rus.* bólogo: dobro, *polj.* błogi: blag)

Blagáić, Kamilo (1861–1933), hrv. mikolog amater (*Gljive naših krajeva*)

Blàgāj *m* **1.** *pov.* ruševine srednjovjekovnog grada u blizini istoimenog sela na rijeci Sani, BiH, Kraljevskom darovnicom dobili su ga Babonići, *v.*, koji su se potom nazvali knezovima blagajskim **2.** imena nekoliko sela u BiH // **Blagájac** *m* (**Blàgājka** *ž*) ⟨N *mn* Blagájci⟩ stanovnik Blagaja ♦ *pr.* (etnici, često prema naselju Hrvatski Blagaj na Kordunu): **Blagáić** (250, Split), **Blàgaj** (280, Križevci, Prigorje), **Blàgajac**, **Blagájčević** (Pula, Split, Sisak), **Blàgajić** (Split, Banovina), **Blàgajskī**

blàgājn|a *ž* ⟨G *mn* -ī⟩ **1.** posebno izrađen ormar u kojem se čuvaju novac, vrijednosni papiri i drugo; kasa **2.** odio za rad sa strankama u prostorijama: **a.** banaka, ustanova, poduzeća itd. gdje se uplaćuje i isplaćuje novac [*stanje ~e*; *knjiga ~e*; *pregled ~e*; *državna ~a*] **b.** na kolodvoru, u kazalištu, kinu itd. gdje se kupuju karte **c.** trgovina, gdje se plaća za kupljenu robu **3.** organizacija za uzajamno pomaganje, osiguranje i sl. koja posluje s novcem, obično na način zadruge ili fonda [*bolesnička ~a*] △ ***državna ~a*** nacionalna riznica; ***priručna ~a*** mali kovčežić u koji se stavlja utržak (ob. na privremenom prodajnom prostoru) // **blàgājnica** *ž*, *v.* blagajnik; **blàgājničin** *prid.* koji pripada blagajnici; **blàgājničkī** *prid.* koji se odnosi na blagajnika ili na blagajnu △ ~ ***dnevnik (~ izvještaj)*** evidencija svih uplata i isplata u blagajnu; knjiga blagajne; ~ ***zapis*** *bank.* kratkoročni vrijednosni papir s rokom dospijeća do jedne godine, izdaju ga središnje banke, državni trezori i agencije, instrument je održavanja likvidnosti; **blàgājnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji rukuje blagajnom, koji prima i izdaje novac ✧ *v.* blago

blȁgdān *m* **1.** dan, obično neradni, posvećen kakvom vjerskom činu ili događaju; svetac, svetak **2.** *razg.* svaki neradni dan [*državni ~*] △ ***nepomični*** ~ *kat.* blagdan koji se slavi na određen dan u određenom mjesecu (Božić – 25. prosinca, Sv. Ivan Krstitelj – 24. lipnja itd.); ***pomični*** ~ *kat.* blagdan čiji je datum štovanja određen crkvenim kalendarom (Uskrs, Duhovi) // **blȁgdānsk|ī** *prid.* koji se odnosi na blagdan i blagdane [~*i ručak*; ~*o raspoloženje*]; blagdanji; **blȁgdānski** *pril.* kao na blagdan; **blȁgdānj|i** *prid. arh.*, *v.* blȁgdānskī [*u posvećene ~e dni*] ♦ *pr.*: **Blȁgdān** (130, Rab, Zadar), **Blàgdanić** (Biograd, Zadar) ◇ *top.* (naselje): **Blàgdanići** (Poreč, 12 stan.) ✧ *v.* blag + *v.* dan[1]

blȁgo *uzv.* nesamostalno u kontekstu: [~ *meni, tebi*; ~ *si ga (tebi, meni, njemu)* izražava zadovoljstvo, sreću nad čim što se upravo dogodilo ili se za to upravo saznalo iz riječi sugovornika: izvrsno!, odlično!, kakva sreća!, budi sretan! itd.; ~ *ti se*] ✧ *v.* blag

blâgo² *sr* **1.** velika vrijednost u novcu, zlatu i dragocjenostima **2.** *pren.* duhovno, kulturno i drugo dobro [*on je ~ od čovjeka* on je izvrstan čovjek, pun dobrih kvaliteta] **3.** stoka, marva △ ***folklorno*** ~ ukupnost folklorne ostavštine nekog naroda ili kulture; ***jezično*** ~ ukupnost vokabulara nekog jezika; ***krupno*** ~ goveda (3); ***sitno*** ~ ovce i koze // **blȁšče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* -ād⟩ mlado od blaga; marvinče, živinče, blažinče; **blažínče** *sr*, *v.* blašče ✧ *v.* blag

blagobȉtije *sr pravosl. teol.* postojanje bića na blag i dobar način, postojanje višeg reda, savršeniji način postojanja svojstven razumnim živim bićima ✧ *stsl.* blagobytьje

blagòćudan (**blȁgoćūdan**) *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji je blage ćudi, *usp.* dobroćudan // **blagòćudnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je blage ćudi; **blagòćudnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blage ćudi ✧ *v.* blag + *v.* ćud

blȁgodāt *ž* ⟨G -ati, I -ati/-āću⟩ **1.** ono što dobro dolazi, blaži, pomaže kao milost **2.** dobro i sreća kao milost [~ *božja*]; blagodarje // **blȁgodāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *ekspr.* **1.** koji je zahvalan **2.** kojim se iskazuje zahvalnost, kojim se zahvaljuje; **blagodáriti** *dv.* ⟨*prez.* blagòdārīm, *pril. sad.* -rēći, *pril. pr.* -īvši, *gl. im.* -rēnje⟩ zahvaliti/zahvaljivati; **blagòdarje** *sr*, *v.* blagodat; **blȁgodarnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blagodaran; zahvalnost; **blȁgodāt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji pomaže kao milost, blaži; blagotvoran [~*na kiša*; ~*no sunce*] ✧ *v.* blag + *v.* dati

blȁgodūšan *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji ima duše, ima srca; blag, dobrodušan, duševan // **blȁgodūšnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blagodušan ✧ *v.* blag + *v.* duša

blagoglagòljiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. razg.* koji voli mnogo pričati, koji je vrlo rječit, koji sipa riječi, koji ima žbatulu, parlatinu i sl.; blagorječiv // **blagoglagòljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blagoglagoljiv ili svojstvo onoga što je blagoglagoljivo; raspričanost, slatkorječivost ✧ *stsl.* blagoglagolivъ

blagòglasan *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩, *v.* blagozvučan // **blagòglāsje** *sr*, *v.* blagozvučje ✧ *v.* blag + *v.* glas

blȁgohōtan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *arh. ekspr.* koji je sklon komu, naklonjen komu ili čemu; blagonaklon, dobronamjeran, prijazan ✧ *v.* blag + *v.* htjeti

blagoizvòljeti (što) *svrš.* ⟨*prez.* blagoìzvolīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* blagoizvòlio⟩ *arh.* formula prema osobi i društvenom položaju koji traži iskaz osobitog poštovanja; izvoljeti (što), udostojiti ✧ *v.* blag + *v.* volja¹

blagonáklon *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je naklonjen (komu ili čemu), koji je sklon razumijevanju; susretljiv, dobronamjeran, benevolentan, dobrohotan // **blagonáklonōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blagonaklon ✧ *v.* blag + *v.* nakloniti se, naklon (II)

blagopòkōjnī *prid. arh.* formula posebnog poštovanja prema pokojniku; blaženopočivši, pokojni ✧ *v.* blag + *v.* pokoj

blagorjèčiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji mnogo govori, tečno i lijepim riječima; krasnorječiv, slatkorječiv, blagoglagoljiv // **blagorjèčivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blagorječiv ✧ *v.* blag + *v.* riječ

blagòrodan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** *arh.* koji ima duše, ima srca; blag, blagodušan, duševan **2.** *pov.* koji je plemenita roda **3.** *zast.* koji je plemenit; plemenite, oplemenjene sorte (o voću i žitaricama, ob. o pšenici) // **blagòrodnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blagorodan; **blagòrōđe** *sr knjiš.* u prevedenoj ruskoj literaturi i književnoj esejistici riječ za obraćanje osobi iz plemićkog staleža [*vaše* ~] ✧ *rus.* blagoródnyj: koji je plemenitoga roda

blȁgoslōv *m* **1. a.** *bibl.* zazivanje nad nekim (ob. oca na samrti nad djecom) za moć plodnosti i života, za materijalno obilje i društveni položaj **b.** *kršć.* čin koji obavlja posvećena osoba (svećenik), kojim se, po zazivu Božjem, blagoslovljenoj osobi želi Božja zaštita na poseban način, spada u niz obreda koji se zovu sakramentalije (može biti posebna molitva i posebna religiozna simbolika) **2.** *pren.* čin odobravanja [*dobiti čiji* ~; *dati svoj* ~ dati odobrenje, odobriti] △ ~ ***urbi et orbi*** (*izg.* ~ ȕrbi ȅt ȍrbi) blagoslov koji papa podjeljuje gradu Rimu (*urbs*) i cijelome svijetu (*orbis*) u svečanim prilikama, spojen s potpunim oprostom // **blagosı̏ljati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* blagòsīljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* blagosloviti; **blagoslívljati** (**blagosı́ljati**, **blagosívati**, **blagosívljati**) (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* blagòslīvljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* blagosloviti;

blȁgoslōvan *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na blagoslov; **blagoslȍvina** *ž kat.* **1.** obred koji je ustanovljen od Crkve (za razliku od sakramenta koji je ustanovio Krist), proizvodi stanovite duhovne učinke u onima nad kojima se obavlja; sakramental **2.** (*mn*) nazivi za obrede blagoslivljanja osoba, stvari i sl. (npr. blagoslov, škropljenje svetom vodom); **blagoslȍviti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* blagòslovīm, *pril. pr.* -īvši⟩ dati blagoslov, izvršiti obred blagoslova uz posebnu molitvu i simboliku; **blagòslovljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je primio blagoslov ✧ *v.* blag + *v.* slovo

blagostánje *sr* obilje materijalnih dobara, bogatstvo, život u obilju, izobilje, *opr.* oskudica ✧ *v.* blag + *v.* stanje

blȁgotvōr|an *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji povoljno djeluje, koji pomaže, koji koristi [*~ni lijek*] // **blȁgotvōrno** *pril.* na blagotvoran način; **blagotvórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blagotvoran ili svojstvo onoga što je blagotvorno ✧ *v.* blag + *v.* tvoriti

blagoutròbije *sr rij. ekspr.* (+ *srp.*) utroba u zn. želuca koji je nahranjen, traži hranu ili želi biti napunjen [*namiriti ~* nahraniti se, dovesti se u stanje ugode nakon uzimanja dobre i obilne hrane]; tripa ✧ *stsl.* blagoutrobьje

blagòvati *nesvrš.* ⟨*prez.* blàgujēm, *pril. sad.* blàgujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. jez. knjiž. bibl. retor.* jesti (ob. jedan od glavnih obroka), gostiti se // **blagòvalīšte** *sr zast. rij.*, *v.* blagovaonica; **blagovaónica** *ž* prostorija u kojoj se služe glavni obroci; blagovaona, escimer, trpezarija, tinel, špajscimer, špajzecimer, blagovalište, jedaonica; **blagovaòničkī** *prid.* koji se odnosi na blagovaonicu; **blagòvatelj** *m* onaj koji blaguje; **blagòvateljev** *prid.* koji pripada blagovatelju; **blagovatèljica** *ž*, *v.* blagovatelj; **blagovatèljičin** *prid.* koji pripada blagovateljici ✧ *v.* blag

blȁgovijēst *ž* ⟨G -esti, I -esti/-ešću⟩ *arh.* **1.** dobra vijest **2.** (Blagovijest) *rel.* kršćanski blagdan koji slavi navještenje začeća Djevice Marije (Navještenje Marijino, slavi se 25. ožujka) // **blagòvjesničkī** *prid.* koji se odnosi na blagovijesti i blagovjesnike; **blagòvjesnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *ekspr. jez. knjiž.* onaj koji donosi radosnu vijest; blagovjestitelj, navjestitelj ✧ *v.* blag + *v.* vijest

blagòvremen (**blȁgovremen**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ (+ *srp.*) koji se ostvaruje u pravo vrijeme, na vrijeme, koji ne kasni; pravodoban, pravovremen // **blagòvremenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je blagovremeno ✧ *v.* blag + *v.* vrijeme

blȁgozvūčan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji dobro zvuči; milozvučan; blagoglasan; skladan, harmoničan // **blagòzvūčje** *sr* sklad zvuka, ono što dobro zvuči, pravilan naglasak, uz dobar raspored vokala i konsonanata, umetanje pokretnog vokala radi izgovora, slijed glasova prikladan za izgovor [*sa snijegom* umjesto s snijegom]; blagoglasje, blagozvučnost, eufonija, *opr.* kakofonija; **blȁgozvūčnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je blagozvučno; blagozvučje ✧ *v.* blag + *v.* zvuk

Blàguša *ž* naselje (u blizini Zagreba), 678 stan. // **Blàgušanin** *m* (**Blàgušānka**, **Blàgūška** *ž*) ⟨N *mn* Blàgušani⟩ stanovnik Blaguše; **blàguškī** *prid.* koji se odnosi na Blagušu i Blagušane ♦ *v.* blag

Blàgūška *ž*, *v.* Blagušanin, Blaguša

blȁgva *ž* ⟨G *mn* -gāvā/-ī⟩ *bot.* vrlo cijenjena gljiva (*Amanita caesarea*); gospa

blaherniotȉsa *ž pov. lik.* ranobizantski ikonografski prikaz Bogorodice, koja stoji uzdignutih ruku ✧ prema prezimenu dvojice bizantskih iluminatora Mihaila i Simeuna

blàjburškī, *v.* Bleiburg

blȁjhati *nesvrš.* ⟨*prez.* blàjhām, *pril. sad.* blàjhajūći, *gl. im.* blàjhānje⟩ *reg.* bojiti kosu u svijetlu nijansu »plave« (doslovno: žuto) boje, bojiti »na blond« ✧ *njem.* bleichen

Blâjka *ž*, *v.* Blaćanin, Blato

Blake (*izg.* Blêjk), **William** (1757–1827), engleski pjesnik i slikar ranog romantizma, vizionarski mistik, ilustrator vlastitih pjesama; lirika analitičkog poimanja svijeta: idilične *Pjesme nevinosti* i očajnički viđeni isti motivi u *Pjesmama iskustva*, neponovljiva u neočekivanim vizijama i metaforama

blamáža *ž* sramota pred većim brojem ljudi ili javnošću, ob. kakvim nezgodnim postupkom, otkrivenom laži i sl.; bruka, ruglo // **blamírati** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* blàmīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** doživjeti/doživljavati blamažu, osramotiti se; obrukati se **2.** izvrgnuti/izvrgavati blamaži, (o)sramotiti (koga), (u)činiti smiješnim ✧ *njem.* Blamage ≃ blamieren: osramotiti ← *fr.* blâmer

blȁnak *m* ⟨G -nka, N *mn* blânci⟩ *reg.* škrinja, sanduk za rublje ✧ *tal.* planca

Blanc (*izg.* Blân), **Louis** (1811–1882), francuski publicist i povjesničar, socijalist-utopist;

propagirao »društvene radionice« s radničkom upravom kao prvi korak prema pravednijem društvu

blȁnk (I) *prid.* **1.** *rij.* bijel, čist (o komadu papira) [~ *papir*] **2.** *žarg.* **a.** prazan, bez misli, tabula rasa **b.** prazan (bez novca, pomagala itd.) [*sasvim sam* ~] // **blȁnk** (II) *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *film.* vrpca vodilja, osvijetljena ili neosvijetljena, koristi se u laboratorijskoj obradi, montaži pozitiva i negativa i sl. ✧ *njem.*: bijel, prazan ← *fr.* blanc

blànkēt *m* ⟨G blankéta⟩ obrazac, formular // **blànkētnī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***propis*** *pravn.* propis u zakonu, uredbi i sl. koji ne sadrži u potpunosti sve potrebne odredbe (tzv. dispoziciju i sankciju), već ostavlja da se izostavljene odredbe dopune propisima nekog drugog zakona ili kakvim aktom drugog organa ✧ *fr.* blanquette

blânko *m*, *v.* bianco

blankofóri *m mn* ⟨N blankòfōr, G blankofóra⟩ *kem.* bezbojni fluorescentni spojevi koji imaju afinitet prema vlaknu; optička bjelila ✧ *fr.* blanc: bijel + FOR(I)

blank verse (*izg.* blȅnk vérs) *m jez. knjiž.* nevezan, slobodni stih, bez rime, osobito jampski pentametar u engleskoj drami i epu ✧ *engl.*

Blanqui (*izg.* Blankȉ) **1. Jérôme Adolphe** (1798–1854), francuski ekonomist, prvi sustavno obradio znanost političke ekonomije (*Povijest političke ekonomije u Europi*) **2. Louis Auguste** (1805–1881), francuski socijalist, revolucionar i teoretičar, legendarni mučenik francuskog radikalizma (u zatvoru preko 33 godine) // **blànkist** (**blankȉst**) *m pol.* pristalica L. A. Blanquija; blankisti su preteče Socijalističke partije Francuske; **blankìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov.* politička doktrina L. A. Blanquija

blanšírati (što) *dv.* ⟨*prez.* blànšīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* blànšīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (iz)bijeliti (tekstil, kožu, papir) **2.** *kulin.* kratkotrajno izložiti/izlagati živežne namirnice (voće i povrće) vrućoj vodi radi inaktiviranja enzima; pofuriti, popariti ✧ *fr.* blanchir

Blànuša, Danilo (1903–1987), hrv. matematičar, konstruirao Blanušin graf i preformulirao relativističku fenomenološku termodinamiku

blȁnja *ž* ⟨G *mn* blânjā⟩ *term.* stolarski alat za obradu drva, za postizanje ravne površine i odnošenje suviška pri uglavljivanju; hobl, hoblić, hobla, stružnica; blanjača // **blànjāč** *m* ⟨G blanjáča⟩ onaj koji blanja, radnik na blanjalici; **blànjača** *ž*, *v.* blanja; **blȁnjalica** *ž* stroj za struganje drva; **blȁnjati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ ravnati, gladiti (ob. o drvu); **blànjevina** *ž* ono što otpada od drva kad se blanja, obrađuje blanjom; talašika, komuške, šuške, blanjotina; **blànjotina** *ž*, *v.* blanjevina ✧ *prasl.* *bolnъ (*rus.* bólon', *polj.* błona: tanka koža) ≃ *grč.* pholís: ljuska

Blasco Ibáñez (*izg.* Blàsko Ibànjez), **Vicente** (1867–1928), španjolski književnik i političar, blizak naturalizmu, poznat po romanima s tematikom iz 1. svjetskog rata; prema *Četiri jahača apokalipse* snimljena dva američka filma

blasfèmij|a *ž* govorenje o kome ili čemu što je unaprijed prihvaćeno kao vrijednost (o Bogu, o umjetnosti itd.) bez pijeteta i bez poštovanja; bogohuljenje, huljenje, hula, grdnja, pogrda [*izreći* ~*u*; *napraviti* ~*u*; *prirediti* ~*u*] // **blasfèmičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji sadrži ili ima elemente blasfemije; bogohulan, pogrdan [~ *tekst*; ~ *govor*] ✧ *grč.* blasphēmía

-BLAST, -BLASTIČKI, -BLASTIJA kao drugi dio riječi upućuje na klicu, mladicu, klijam, ničem [*eritroblasti*; *hemoblastija*] ✧ *grč.* blastós: klica ≃ blasteín: klijati, nicati

blȁstem *m biol.* klično ili tvorno tkivo koje se sastoji od embrionalnih stanica sposobnih za diferencijaciju ✧ *grč.* blastós: klica, zametak

blȁstodisk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *biol.* sloj površinskih stanica u obliku diska na izbrazdanom jajetu, odijeljen od rezervnih tvari šupljinom; javlja se samo kod životinja s mnogo rezervnih tvari u jajetu ✧ *grč.* blastós: klica, zametak + *v.* disk

blastogèneza *ž biol.* **1.** razmnožavanje nespolnim načinom, pupanjem (npr. kod mješinica i mahovina), nastale životinjske jedinke ostaju često udružene u zadruge (polipi, koralji, spužve) **2.** u embriologiji stari naziv za stadij u kojem se zbiva dijeljenje oplođenog jajeta sve do pojavljivanja unutarnje šupljine (blastocela), tj. do stadija blastule ✧ *grč.* blastós: klica, zametak + -GENEZA

blàstōm (**blastôm**) *m* ⟨G blastóma⟩ *pat.* **1.** novotvorevina (tumor) građen od embrionalnih stanica **2.** sinonim za tumor ✧ *grč.* blastós: klica, zametak + -OM(A)

blastoméra *ž biol.* stanica nastala u početku embrionalnog razvoja u fazi brazdanja jajeta ✧ *grč.* blastós: klica, zametak + -MER(A)

blastomikóza *ž pat.* kronična infekcija gljivicama (*Blastomyces dermatitidis* i *B. brasiliensis*); prenosi se s bilja dodirom i udisanjem ✧ *grč.* blastós: klica, zametak + *v.* mikoza

blàstopōr *m* ⟨G blastopóra⟩ *biol.* prausta prvotnog crijeva, nastaje uvraćanjem stanica u stadiju gastrule ✧ *grč.* blastós: klica, zametak + póros: otvor

blȁstula *ž zool.* rani oblik brazdanja jajeta mnogih mnogostaničnih životinja // **blastulácija** *ž* rana faza embrionalnog razvitka, prethodi gastrulaciji ✧ *nlat.* blastula: mala klica ← *grč.* blastós: klica, zametak

Blàškovec *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Sv. Ivana Zeline), 590 stan. // **Blàškovčanin** *m* (**Blàškovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Blàškovčani⟩ stanovnik Blaškovca; **blàškovečkī** *prid.* koji se odnosi na Blaškovec i Blaškovčane

blȁt|o *sr* ⟨G *mn* blâtā⟩ **1.** meka smjesa raskvašene zemlje; glib, kal [*ljekovito ~o*; *sumporno ~o*; *živo ~o*] **2.** *pren.* prljavština, niskost, porok, društveno dno [*bacati (nabacivati) se ~om (na koga) (vući koga po ~u)*, *pren.* klevetati; *izvlačiti kola iz ~a* spasavati iz velike bijede, nevolje ili sramote] **3. a.** *zast.* jezero **b.** *term.* veća voda stajaćica glibovita dna ili koja presušuje // **blȁce** *sr dem.* od blato, malo blato (jezero); **blàt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je od blata, koji sadrži blato △ *~**na kiša*** *meteor.* crvenkasto obojena kiša s većom ili manjom primjesom prašine što je u Europu donose jaki vjetrovi iz *S* Afrike; *~**ne kupke*** *med.* kupke s peloidima, metoda liječenja ljekovitim blatom; **blȁtarica** (**blàterica** *lokal.*) *ž* oštra četka za uklanjanje blata s obuće ili s odjeće; blatnjača; **blatášce** *sr dem.* od blato, *usp.* blace; **blȁtina** *ž agr.* sorta vinove loze i vino iz Hercegovine i dalmatinskog zaleđa; **blȁtīšte** *sr* zemljište koje se promjenom vremena pretvara u blato; barovito, močvarno zemljište, mjesto gdje je blato; **blȁtiti** *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ēći, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* blȁćen, *gl. im.* blȁćēnje⟩ **1.** (koga, što) (o)kaljati, (o)klevetati **2.** (se) **a.** (za)prljati se **b.** (o)sramotiti se; **blȁtnjača** *ž*, *v.* blatarica; **blàtnjara** *ž pejor.* kuća od ilovače, ćerpiča; blatuša; **blȁtnjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je zablaćen, uprskan blatom, u kome ima blata; ukaljan; **blȁtnjaviti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -vēći (se), *gl. im.* -vljēnje⟩, *v.* blatiti; **blȁtuša** *ž* (za razliku od zidanice, koja je od opeke), *v.* blatnjara ♦ *pr.*: **Blâca** (Zagreb, Šibenik, Split), **Blâče** (Šibenik, Turopolje, Biograd), **Blȁčić** (Šibenik), **Blâće** (160, Šibenik, Zadar, Split), **Blàtānčić** (170, Slavonski Brod, Slavonija, Baranja), **Blàtarić** (Ludbreg, Koprivnica, Pakrac), **Blȁtnīk** (Zagreb, Crikvenica, Slatina), **Blȁtnjāk** (Vukovar, Split, Sisak), **Blȁtnjarkov** ◊ *top.* (često u *mikrotop.* i u *hidronim.* za lokve i jezera): **Blȁta**, **Blatášce**, **Blȁtina**, **Blȁtnjāk** (potok), **Blâto**, **Blȁtuša** (potok), **Bòkanjačkō blȁto**, **Bùškō blȁto**, **Nȁdīnskō blȁto** itd.; (naselja): **Blȁce** (Metković, 201 stan.), **Blȁcko** (Požega, 232 stan.), **Blȁta** (Ogulin, 31 stan.), **Blȁtnā Vâs** (Buzet, 12 stan.), **Blȁtnica** (Čazma, 151 stan.), **Blȁtnica Pòkupskā** (Karlovac, 83 stan.), **Blȁto** (Dubrovnik, 77 stan.; više manjih zaselaka na otocima i u Dalmaciji), **Zâblaće** (zaseoci na Krku, kod Šibenika i Zadra), **Zâblatje** (Koprivnica, 326 stan.), **Zâblatje Pòsavskō** (Grad Zagreb, 39 stan.) ✧ *prasl.* *bolto (*rus.* bolóto: močvara, *polj.* błoto) ≃ *lit.* baltas: bijel

Blȁto *sr* naselje na otoku Korčuli, 4093 stan. // **Blȁćanin** *m* (**Blȁćānka**, **Blâjka** *ž*) ⟨N *mn* Blȁćani⟩ stanovnik Blata; **blȁćanskī** *prid.* koji se odnosi na Blato i Blaćane

blȁtobrān *m* dio vozila koji štiti od blata, štitnik koji zadržava blato što se raznosi s kotača ✧ *v.* blato + *v.* braniti

Blȁto na Cètini *sr* naselje (u blizini Omiša), 760 stan. // **blȁtskī** *prid.* koji se odnosi na Blato na Cetini i njegove stanovnike ♦ *v.* blato

blȁtotēp *m rij. jez. knjiž.* skitnica, propalica, probisvijet ✧ *v.* blato + *v.* tepsti

Blȁtuša *ž* naselje (u blizini Gvozda), 558 stan. // **Blȁtušanin** *m* (**Blȁtušānka** *ž*) ⟨N *mn* Blȁtušani⟩ stanovnik Blatuše; **blȁtuškī** *prid.* koji se odnosi na Blatušu i Blatušane ♦ *v.* blato

blȁudruk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ modro tiskana tkanina s raznolikim uzorcima i šarama ✧ *njem.* Blaudruck

Blaue Reiter (*izg.* dèr Blàue Ràjter), **Der** skupina slikara (V. Kandinski, F. Marc, P. Klee i dr.) nazvana po slici V. Kandinskog, osnovana u Münchenu gdje je djelovala (1911–1914), snažno utjecala na razvoj apstraktne umjetnosti ✧ *njem.*: Plavi jahač

blȁufuks *m reg.* krzno sjeverne lisice ✧ *njem.* Blaufuchs

blȁumontag *m reg.* stanje mamurluka poslije nedjeljne opuštenosti ✧ *njem.* Blaumontag: plavi ponedjeljak

blȁuštrumf *m* ⟨*indekl.*⟩ *iron. zast.* učena žena, ona koja »pati od pameti«, *usp.* bluestocking ✧ *njem.* Blaustrumpf *dosl.* »plava čarapa«

blȁvor *m* **1.** *zool.* zmijolik gušter (*Ophisaurus apodus*) iz porodice sljepića, živi u primorskim krajevima **2.** *pren. pejor.* zaostao, ne-

prosvijećen čovjek; primitivac // **blavórak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci⟩ *hip.* od blavor ✧ *predslav.*, možda *ilir.*, *usp. alb.*: ballaur: zmaj

blâzan *m* ⟨G -zna, N *mn* -zni, G blàzānā⟩ *arh.* laska // **blázni|ti (bláziti)** *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* blázněći, *pril. pr.* -īvši, *gl. im.* blážnjēnje⟩ laskati, (po)milovati, (po)gladiti; ugoditi/ugađati [*ovo mišljenje i ~ me i krijepi*]; **bláznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *arh.* ugoda; laskanje, *usp.* blazan ✧ *prasl.* i *stsl.* blaznъ (*rus.* blázen': obješenjak, *polj.* błazen: luđak)

blàzar *m astron.* naziv za vrlo aktivne galaktike brzih promjena sjaja i snažna radiozračenja

blàzina *ž reg.* **1.** prostirka u postelji; perina **2.** uzglavlje, jastuk // **blàzinār** *m* ⟨G blazinára⟩ onaj koji pravi blazine; **blàzinica** *ž* **1.** *dem.* od blazina **2.** *tehn.* dio kliznog ležišta u kojem leže osnaci, izrađuje se od mekše kovine; ležišna posteljica ♦ *pr.* (prema zanimanju): **Blàzina** (Nova Gradiška, Turopolje, Sisak), **Blazìnarić** (Međimurje, Varaždin), **Blàzinić** (120, Zabok, Kutina, Primorje) ✧ *prasl.* *bolzina (*rus.* bólozno: daska) ≃ *lit.* balžiena: greda *grč.* phálagks: okrugao panj

blàzīrān *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je postao ravnodušan, neosjetljiv od zasićenosti, kojemu je sve dodijalo i nije se kadar ničemu radovati ni u čemu uživati **2.** koji tašto glumi ravnodušnost; umišljen, napuhnut, posprdan // **blàzīrānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blaziran; ravnodušnost, otupjelost, zasićenost; **blazírati** (se) *dv.* ⟨*prez.* blàzīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ postati/postajati blaziran ✧ *njem.* blasiert ≃ *fr.* blasé

Blâž m. os. ime (svetačkoga podrijetla); isto: **Bȁlaš** (od *mađ.* Balázs), *v.* Vlaho; *hip.*: **Blȁško, Blȁžan, Bláže, Blàžek, Blȁžen, Blȁžeta**; **Blàžēnka** ž. os. ime ◇ *pr.*: **Bàlaš** (230, Slavonija, ← *mađ.*), **Bàlaša** (Zagreb, Krapina, Osijek, ← *mađ.*), **Balášević** (Osijek, Slavonija, Baranja, ← *mađ.*), **Bàlaško** (670, Koprivnica, Zagorje, Bjelovar ← *mađ.*), **Baláškōvić** (Vinkovci, Zagorje, Slavonija, ← *mađ.*), **Bȁlāž** (300, Slavonija, Baranja, ← *mađ.*), **Bàlažić** (200, Slavonski Brod, Slavonija, Međimurje, ← *mađ.*), **Bàlažin** (Koprivnica, Međimurje, ← *mađ.*), **Balažínec** (280, Novi Marof, Ludbreg, ← *mađ.*), **Blȁškić** (Buje, Zagreb), **Blȁško** (140, Podravina, *I* Slavonija), **Blȁšković** (1660, Istra), **Blážak** (Sveti Ivan Zelina, Ivanić Grad), **Blážan** (Rijeka, Zagreb, Ivanić Grad), **Blážanin** (200, Otočac, Slavonija), **Blažánović** (190, Slavonija), **Blàžek** (550, okolica Zagreba, Podravina), **Blàžeka** (190, Međimurje), **Blažéković** (1130, Prigorje, Podravina), **Blàženčić** (Zagreb, Baranja, Osijek), **Blàženić** (Opatija, Sisak), **Blàžēnka** (Bjelovar, Križevci, Kaštela), **Blažénović** (140, Podravina, *I* Slavonija), **Blàžetić** (150, Nova Gradiška, Lika), **Blâžev** (Dalmacija, Podravina), **Bláževac** (180, Slavonija), **Blážević** (6400, posvuda), **Blȁžī** (230, Varaždin), **Blážic** (100, Prigorje), **Blažíčević** (260, Primorje, Podravina), **Blàžičko (Blažȉčko)** (210, Zagorje), **Blážić** (1060, Zagreb, Primorje), **Blàžina** (650, Labin, Primorje), **Blàžīnčić** (500, Međimurje), **Blàžinec** (Koprivnica, Križevci), **Blàžinić** (150, Zagorje), **Blažínović** (380, Prigorje), **Blàžok** (Đurđevac, Sveti Ivan Zelina), **Blàžōn** (140, Međimurje, Slavonija), **Blàžona** (Međimurje), **Blàžotić** (Koprivnica, Varaždin), **Blažotínec** (Koprivnica, Ludbreg), **Blàžūn** (280, Zagreb, Pregrada) ✧ *lat.* Blasius ← *grč.* Blásios

blážen *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** koji je ispunjen osjećajem sreće, prožet uzvišenim osjećajima [*bio je sav ~*] **b.** koji širi takvo raspoloženje **2.** (*odr.*) **a.** onaj koji je proglašen blaženim, *usp.* blaženik **b.** *pren.* ob. uz taj (ta, to) da se ne kaže nešto ružnije ili nepristojnije (glupi, ludi itd.) [*dosadio mi je taj ~i automobil*] // **blážеnica** *ž*, *v.* blaženik; **bláženičin** *prid.* koji pripada blaženici; **bláženičkī** *prid.* koji se odnosi na blaženike; **bláženički** *pril.* kao blaženik; **blážеnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *kat.* onaj koji se za života istaknuo kršćanskim krepostima u herojskom stupnju i umro »na glasu svetosti« te službeno proglašen blaženim po propisima i odlukom Katoličke crkve (ali bez dopuštenja općeg štovanja, kulta među vjernicima); blaženi; **bláženo** *pril.* s najvećom srećom, presretno, u blaženstvu; **bláženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* blaženstvo; **bláženstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ **1.** stanje onoga koji je blažen; blaženost **2.** *kršć.* stanje savršene ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu, potpuno se postiže u vječnosti, a djelomično već u zemaljskom životu ✧ *v.* blag

blàžena *ž* ⟨D L -i⟩ *bot.*, *v.* čkalj

blažénak *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci, G blàžēnākā⟩ *bot.* korovna biljka (*Geum urbanum*) iz porodice ruža (*Rosaceae*); zečja stopa ✧ *v.* blažen

blaženopòčīvšī *prid. arh.* formula uz spomen imena za izražavanje poštovanja umrlome (ob. visokoj ličnosti); blagopokojni ✧ *v.* blažen + *v.* počinak, počivati

Blážević, Jakov (1912–1996), hrv. političar socijalističkog razdoblja, organizator NOB-a u Lici 1941–1944; prvi javni tužilac NR Hrvatske, zastupao optužnicu protiv nadbiskupa Stepinca 1946; obavljao najviše partijske i državne dužnosti u SR Hrvatskoj

blažínče, *v.* blâgo²

blážiti, *v.* blag

Bláž Júrjev Trogíranin (o.1390–1450), hrv. slikar kasnogotičkog izraza, predstavnik dalmatinske slikarske škole, od 1420. službeni slikar Dubrovačke Republike, umro u Zadru (*Poliptih*, Trogir, *Gospa od Kaštela*, Zadar)

blebètati (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* blèbećēm, *pril. sad.* blèbećūći, *gl. im.* -ānje⟩ govoriti koješta, pričati sve i svašta; lajati, brbljati // **blebètalo** *sr* onaj koji blebeće; brbljavac, lajavac, blebetaš; **blebètāš** *m* ⟨G blebetáša⟩, *v.* blebetalo; **blebètav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji mnogo blebeće, koji je brbljav; **blebètavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blebetav; **blebètuša** *ž* ona koja mnogo blebeće; **blȅbnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* blȅbnuo⟩ reći nešto nepromišljeno [~ *i ostati živ*]; izvaliti, lupiti, bubnuti, *usp.* blebetati ✧ *onom.*, *usp. slov.* blebetati i *češ.* blebtat

blê-blê *uzv. podr.* imitacija blejanja (kada neko priča gluposti i sl.); podsjeća onomatopejski na blebetanje, *usp.* bla-bla // **bléčati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -čīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* blejati (**1**); **bléjati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -jīm, *pril. sad.* -jēći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) oglašavati se kao ovca i janjad; blečati, blekati **2.** (∅, u što) *pejor.* gledati u što dugo bez razumijevanja, *usp.* blenuti; **blȅjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji često bleji (o ovci *podr.* o glupanu); **blȅka** *ž* glasanje ovaca (dugo i otegnuto, izgovor i konvencija pisanja »bee«) [~ *ovce za janjadi*], *usp.* mèka, meket, meketati; **blȅka** *ž* ⟨G *mn* bléká⟩ *razg. pejor.* glupača; **blèkan** *m razg. pejor.* glupan; **blȅkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je budalast; glup; **blékati** *nesvrš.* ⟨*prez.* blêkām/ bléčīm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* blejati (**1**) ✧ *onom.*

Blêd *m* naselje u Sloveniji, 5700 stan. // **blȅdskī** *prid.* koji se odnosi na Bled i Bledsko jezero △ ***Bledsko jezero*** *geogr.* ledenjačko jezero u Julijskim Alpama (Slovenija), 1,45 km², najveća dubina 30,6 m

blȅf *m* ⟨N *mn* blȅfovi⟩ *razg.* obmana koju obmanjivač provodi tako da sebe ili što drugo prikazuje boljim, vrednijim itd. nego što jest; opsjena, obmana, varka, prijevara [*uhvatiti (dobiti, pridobiti) koga na* ~, *žarg.* pridobiti koga (za neki projekt, ideju i sl.) na brzinu, dok se nije snašao] // **blȅfer** *m* onaj koji blefira; bluffer; **blȅferica** (**blȅfērka**) *ž*, *v.* blefer; **blȅferičin** *prid.* koji pripada bleferici; **blȅferskī** *prid.* koji se odnosi na blefere; **blȅferski** *pril.* kao bleferi, na način blefera; **blefírati** (**blȅfati**) *žarg. dv.* ⟨*prez.* blèfīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *razg.* nastojati drugoga uvjeriti/uvjeravati u svoje samopouzdanje, prikazati/prikazivati se jakim bez pokrića **2.** *žarg.* (za)prijetiti praznom prijetnjom, boljom kartom, boljim poslovnim izgledima bez osnove itd.; obmanjivati ✧ *engl.* bluff ← *nizoz.*

blefarìtis *m pat.* upala rubova vjeđa, stvaračirića, krastice i ljuščice između trepavica koje često otpadnu ✧ *nlat.* blepharitis ≃ *grč.* blépharon: vjeđe + -ITIS

blefarohaláz|a *ž med.* pojava kožnih nabora vjeđa, nastaje zbog popuštanja orbitalne fascije i hernijacije masnog tkiva te u starijoj dobi zbog gubitka elastičnosti kože [*bolovati/patiti od ~e*] ✧ *grč.* blépharon: vjeđa + khálasis: mlitavljenje

blefaroplàstik|a *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* plastično-kirurški zahvat kojim se nastoje rekonstruirati manjkave vjeđe [*izvesti ~u*; *napraviti ~u*] ✧ *grč.* blépharon: vjeđa + -PLASTIKA

blefaroptóza *ž pat.* spuštenost gornje vjeđe ✧ *grč.* blépharon: vjeđa + *nlat.* ptôsis: padanje

blefarospàzam *m* ⟨G -zma⟩ *pat.* grčevito stiskanje vjeđa osobito kod skrofulozne upale očiju i osjetljivosti oka na svjetlo ✧ *grč.* blépharon: vjeđa + *v.* spazma (spazam)

Bleiburg (*izg.* Blȁjburg) (*slov.* Pliberk) *m* naselje u austrijskoj Koruškoj, 1500 stan., mjesto gdje je velik dio vojnih jedinica NDH 14/15. svibnja 1945. ponudio predaju britanskoj vojsci koja ih je odbila i prisilila da se predaju Jugoslavenskoj armiji koja je sa zarobljenicima postupila surovo osvetnički, *usp.* križni put, *v.* križni △ // **blàjburškī** *prid.* koji se odnosi na Bleiburg

bléjzer (**blézer**) *m* **1.** lagani sportski sako (ob. tamno plav, svijetla metalna dugmad), označava i pripadanje nekom klubu, koledžu i sl. **2.** *razg.* ženski sako ✧ *engl.* blazer

blekingsèka *ž* ⟨G *mn* blekingséká⟩ *pom.* švedski otvoren ribarski čamac s obala Baltika, dug 8–10 m ✧ *šved.*

blênda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *tehn.* **a.** uređaj koji regulira ulaz svjetlosti u objektiv fotoaparata, filmske kamere, mikroskopa i dr.; zaslon

b. dio kamere i projektora koji se okreće obično iza objektiva i u skladu s frekvencijom snimanja određuje trajanje ekspozicije **2.** reflektirajuće plohe presvučene visokoreflektirajućim materijalom, kojima se pri snimanju u eksterijeru dosvjetljavaju zasjenjena mjesta na slici i tako smanjuje opći kontrast na propisanu mjeru **3.** scenografski građevni element normirane veličine kojim se prekrivaju praktikabli **4.** *film.* zajednički naziv za optičke trikove koji u filmu imaju značaj interpunkcije (pretapanje, odtamnjenje, zatamnjenje, i dr.) **5.** *sport* **a.** u streljaštvu štitnik od slučajno ispaljenih, zalutalih i odbijenih zrna **b.** u konjičkom sportu ukrasno grmlje ili drveće zasađeno s obiju strana prepona; bočni zaklon **//** **blȅndati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** *tehn.* **a.** regulirati ulaz svjetlosti (u objektiv fotoaparata, kamere i sl.); zasjenjivati **b.** pretapati (ob. sliku ili zvuk pri montiranju filma) **2.** *žarg.* davati signale svjetlom (ob. iz motornog vozila); **blènder** *m reg.* onaj koji radi s blendom (**1b**), ob. pomoćnik snimatelja zadužen za blendu na kameri; šarfer ✧ *njem.* Blende

blenorèja *ž pat.* obilna gnojno-sluzava sekrecija iz mokraćne cijevi, posljedica upale, nekada najčešće uzrokovane bacilom gonoreje ✧ *grč.* blénna: sluz + -REJA

blȅnuti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* blȅnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* blȅnuo⟩ gledati tupo, besvjesno, odsutno, *usp.* blejati (2) **//** **blȅntav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sklon glupim postupcima; blesav, budalast; **blȅntavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je blentav; budala, glupan, blento; **blȅntavica** *ž, v.* blentavac; **blentáviti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* blȅntāvīm se, *pril. sad.* -vēći se, *gl. im.* -vljēnje⟩ ponašati se blentavo; budalašiti; **blénto** *m* ⟨G -e⟩ *razg.*, *v.* blentavac ✧ *prasl.* *blęsti (*strus.* bljasti: griješiti), *v.* blud, bludjeti ≃ *lit.* blęsti: spavati ≃ *njem.* blind: slijep

Blériot (*izg.* Bleriō), **Louis** (1872–1936), francuski inženjer, konstruktor i graditelj aviona, prvi 1909. monoplanom preletio kanal La Manche

blȅsav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je glup, glupav, priglup, nedotupavan; budalast, blentav, blesast **//** **blèsača** (**blèsavica**) *ž* glupa žena; **blèsan** *m* onaj koji je blesav; blesavac; **blesáriti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* blèsārīm se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ *pejor.* ponašati se kao blesav, praviti budalu od sebe na javnom mjestu; glumatati, glupariti se; **blȅsast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* blesav; **blȅsavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je blesav; **blȅsāvčev** *prid.* koji pripada blesavcu; **blȅsaviti** (**blesáviti**) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ postajati blesav; **blesávko** *m hip.* od blesavac; **blȅsavo** *pril.* na blesav način, kao blesavac, na način blesava (čovjeka); glupo, tupavo, budalasto; **blȅsavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je blesav; blesavština; **blesávština** *ž* **1.** *v.* blesavost **2.** blesav postupak ili čin; **blésonja** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pejor. fam.* od blesavac ✧ *v.* blenuti

blèsimetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *žarg. podr.* **1.** (+ *potenc.*) sprava za mjerenje blesavosti; glupometar **2.** uređaj za čitanje s kojega čitaju televizijski voditelji radi postizanja dojma kao da govore spontano ✧ *v.* blesav + -METAR

blesúra *ž sport* ozljeda zadobivena u sportu koja onemogućuje ili otežava sudjelovanje u natjecanju **//** **blesírati** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* blèsīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ *sport* nanijeti/nanositi ili zadobiti ozljedu, povrijediti (se) tako da se onesposobi; ozlijediti ✧ *fr.* blessure

blȉc *m* ⟨N *mn* blìcevi⟩ *reg.* **1.** munja, grom [*(uhvatiti, dobiti) na ~*, *žarg.* nešto provesti, uvjeriti, prevariti na brzinu; uhvatiti na brzinu, uhvatiti »na hladnu krv«] **2.** bljesak, sijevanje, sjaj **3.** *tehn.* **a.** dodatak fotoaparatu koji proizvodi svjetlost za snimanje pri slabijem osvjetljenju [*fotokopirati s ~om/na ~*]; bljeskalica, fleš **b.** proizvod tog dodatka; bljesak **//** **blȉcati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** bljeskati [*nebo je stalo ~*] **2.** upotrebljavati blic pri fotografiranju **3.** *žarg.* početi shvaćati; razumijevati, kužiti [*polako mi počinje ~ da me varate*] ✧ *njem.* Blitz

blȉcablājter *m reg. žarg.* onaj na koga svi iskaljuju ljutnju, onaj koji u društvu služi kao gromobran; Pedro, žrtveni jarac ✧ *njem.* Blitzableiter

blȉckrīg *m vojn. žarg.* rat koji napadač nastoji završiti u najkraćem roku porazom protivnika; munjeviti rat [*izvesti ~*; *poduzeti ~*] △ ***njemački*** *~ pov.* pojam za njemačku taktiku vođenja rata u 2. svjetskom ratu kada su u početnim godinama rata (1939–1941) osvojili većinu Europe ✧ *njem.* Blitzkrieg

blijêd *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* bljȅđī⟩ **1.** koji u licu nema prirodnog rumenila; bijel [*~ kao krpa (zid)* vrlo blijed], *opr.* rùmen **2.** **a.** koji je

slabije izražajnosti od one koja se očekuje, kojemu nedostaje boje, kontrasta ili sjaja [*~a kopija*]; bezizražajan **b.** koji nema dovoljno snage, koji nije dovoljno uvjerljiv [*~i rezultati privredne reforme*] **3.** koji nestaje, koji se gubi [*~a sjećanja*]; zamirući, slab, nejasan // **blijéditi** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -dēći, *prid. rad.* blijédio/blijédila *ž*, *prid. trp.* blijêđen, *gl. im.* blijéđēnje⟩ činiti što blijedim; **blijédjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* blijédīm, *pril. sad.* blijédēći, *prid. rad.* blijédio/blijédjela *ž*, *gl. im.* blijéđēnje⟩ **1.** postajati blijed, gubiti prirodnu boju i nijansu rumenila u licu **2.** nestajati, zamirati [*blijedi mi slika o tom događaju, to je bilo tako davno*]; **blijêdo** *pril.* **1.** na način da bude blijedo u nijansi [*obojiti ~*] **2.** *pren.* neuvjerljivo, neizrazito, nepotkrijepljeno; **blijédōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je blijed ili svojstvo onoga što je blijedo; bljedilo, bljedoća; **bljèdičast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bljedunjav; **bljèdilo** *sr term.* blijeda boja lica, boja lica u kojem nema rumenila, iz kojega je nestala krv; blijedost; **bljȅdnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* bljȅdnuo⟩ *ekspr. razg.* problijedjeti; **bljedòća** *ž razg.*, *v.* blijedost; **bljedùnjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *dem.* od blijed **1.** pomalo blijed u licu; bljedičast, *opr.* rumen **2.** pomalo blijeda sjaja [*~o svjetlo*], *opr.* sjajan, blještav; **bljedùnjavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bljedunjav; **bljȅđahan** *prid.* ⟨*odr.* -hnī⟩ *hip.* od blijed ✧ *prasl.* i *stsl.* blědъ (*rus.* blédnyj, *polj.* blady) ? ≃ *lat.* flaccus: mlitav

blijêsak *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci/bljèskovi, G -ākā/bljèskōvā⟩ **1.** kratkotrajno zasljepljujuće svjetlo; bljesnuće **2.** odsjaj, odsjev (s neke površine) **3.** sjaj, raskoš △ ***zeleni ~*** *meteor.* većinom zeleno obojeni kratkotrajni blijesak koji se nekad može vidjeti na krajnjem rubu Sunca, Mjeseca ili planeta kad nestaju ispod, ili se pojave iznad horizonta // **blijêskati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** povremeno jako zasvijetliti **2.** sjajiti na mahove (o nekoj površini); svjetlucati, blisikati; **blijéštati** (**blijéštiti**) (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm (se), *pril. sad.* -tēći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** jako sijati, snažno djelovati sjajem na vid [*~ pred očima* (o svjetlu itd.)] **2.** odsjajivati, odbijati svjetlo, blistati (se); **blijéštiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -tēći (se), *gl. im.* -tēnje⟩, *v.* bliještati; **blȉsikati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ičēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* blijeskati; **blȉskati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* bljeskati; **blȉsnuti** *svrš.* ⟨*prez.* blȉsnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* blȉsnuo⟩, *v.* bljesnuti; **bljȅsak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ **1.** *v.* blijesak **2.** (Bljesak) *vojn.* naziv za dvodnevnu vojno-redarstvenu akciju oslobađanja Z Slavonije u svibnju 1995, *usp.* oluja; **bljȅskalica** *ž* uređaj za proizvodnju kratkotrajnog bljeska jačine Sunčeva svjetla izgaranjem npr. listića magnezija, aluminijskih niti u kisiku u žaruljicama ili izbijanjem nekog kondenzatora kroz elektronku napunjenu plinom; blic, fleš; **bljȅskānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* bljeskati **2.** *meteor.*, *v.* sijevati; **bljȅskati** (**blȉskati**) (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** davati odsjev; blistati, odsijevati, odsjajivati **2.** davati prodoran sjaj; sijevati; **bljȅskav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se blijeska, sjaji, svijetli; **bljeskòvito** *pril.* slično blijesku, kao blijesak; **bljȅskūt** *m rij. ekspr.* **1.** jednokratno pojavljivanje laganoga bljeska; proplamsaj, svjetlucanje **2.** blijesak; **bljeskútak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -úci, G bljȅskūtākā⟩ *hip.* od bljeskut; **bljeskùtav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je svjetlucav; **bljesnúće** *sr rij. zast.*, *v.* blijesak; **bljȅsnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* bljȅsni, *prid. rad.* bljȅsnuo⟩ **1.** pojaviti se kao bljesak, naglo i jako zasvijetliti; blisnuti, sijevnuti, zasjati **2.** *pren.* iznenada se pojaviti, naglo iskrsnuti (o nečemu s pozitivnim konotacijama, o ljubavi, spasonosnoj misli, dobroj ideji itd.); **bljȅštav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji blliješti; blistav; **blještàvilo** *sr* **1.** vanjština i odlika onoga što blliješti; blistavost, blještavost **2.** *pren.* raskoš [*~ dvora*]; **bljȅštavo** *pril.* na blještav način; sjajno, raskošno; **bljȅštavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij.* osobina onoga koji bliješti ili svojstvo onoga što bliješti, *usp.* blještavilo ✧ *prasl.* *blěskъ (*rus.* blesk, *polj.* blask) ≃ *lit.* blaikštytis: razvedriti se

blijéštiti, *v.* blijesak

blȉmp *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *film.* kućište za snimanje sa zvučnom izolacijom u koje se stavlja manja kamera inače prebučna da bi se njome moglo tonski snimati ✧ *engl.*

blȉnd *pril. reg.* slijepo [*na ~* naslijepo, nasumce, otprilike, napamet, na neviđeno], *opr.* promišljeno ✧ *njem.*: slijep

blindáža *ž vojn.* sklonište ispod grudobrana, prekriveno zemljom, drvetom, plastikom i sl., zaštićuje od djelovanja teškog oružja i

radijacije; blindiranje // **blȉndīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je zaštićen oklopom, koji ima oklop; oklopljen [*~a vrata*] △ ***~a kola*** *vojn.* automobil, tenk, vojno vozilo, vlak, zaštićeni jakim oklopom; **blindíránje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* blindirati **2.** *v.* blindaža; **blindírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* blìndīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ oklopiti/oklopljavati metalnim zaštitnim omotačem ✧ *fr.* blindage

blìni *m mn kulin.* palačinke sa sirom priređene na ruski način, *usp.* blintzes ✧ *rus.* blíny

blȉnker *m reg.* **1.** umjetni mamac za ribe od kovine, plastične mase itd.; varak, varalica **2.** treptajuće, signalno svjetlo u prometu koje upozorava na opasnost (na cesti, pružnom prijelazu, ograđenim dijelovima gradnje i sl.) **3.** (*mn*) *term.* naočnjaci u obliku kape za trkaće konje; sprečavaju ih da gledaju ustranu i unazad // **blȉnkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.*, *v.* žmigati ✧ *engl.* ≃ *njem.* Blinker ← blinken: svjetlucati

blintzes (*izg.* blìnces) *m kulin.* vrsta palačinke sa sirom, poslastica ruskih Židova, modificirani ruski blini ✧ *jidiš* blintse ← *rus.* blini

Blìnjskī Kût *m* naselje (u blizini Siska), 505 stan., mjesto prve antifašističke akcije u Hrvatskoj (22. 6. 1941)

blȉp *m* ⟨N *mn* blìpovi⟩ *fiz.* svjetlosni ili zvučni signal (npr. na radaru o kretanju vozila) ✧ *engl.*

Blȉskī ìstok *m geogr.* geopolitički naziv za područje *SI* Afrike i *JZ* Azije; Levant // **bliskoìstočn|ī** *prid.* koji se odnosi na Bliski istok [*~a kriza*]

blȉskoznāčnōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *lingv.*, *v.* sinonimnost // **bliskòznāčnica** *ž lingv.*, *v.* sinonim (**b**), *usp.* istoznačnica ✧ *v.* blizak + *v.* znak, značiti

blȉskozvūčnōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *lingv.* pojava da dvije ili više riječi imaju isti izraz, a različita značenja // **blȉskozvūčnica** *ž lingv.* riječ koja je po izrazu bliska drugoj riječi, ali s različitim značenjem (bit – jedinica obavijesti, bit – smisao) ✧ *v.* blizak + *v.* zvuk, zvučnost

blȉsta|ti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** jako sijati, bliještati, blještiti [*~ti od čistoće*; *(lice mu) ~ od sreće* biti vrlo sretan, iskazivati sreću] **2.** *pren.* ostavljati sjajan dojam, isticati se dobrim svojstvima [*~ti u svojoj profesiji*] // **blìstaj** *m ekspr.* trenutak bljeska; **blȉstav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je svijetao; sjajan, blještav **2.** *pren.* koji je sjajan, izvanredan, koji je uspio u čemu [*~a karijera*]; **blȉstavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *min.* skupni naziv za rudne minerale jakoga, većinom dijamantnoga sjaja i male tvrdoće, koji su djelomično prozirni i kao soli obojeni (npr. realgar, auripigment, cinabarit, sfalerit); **blȉstavo** *pril.* na blistav način, tako da blista; sjajno, bliještavo, izvrsno; **blȉstavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo ili stanje onoga što je blistavo ✧ *prasl.* *blistati (*stsl.* bliscati, *rus.* blístat') ≃ *lit.* blikšti: izblijediti, *v.* blijesak

blìster *m* **1.** *razg.* sirovi, talionički bakar **2.** *pom.* **a.** vodonepropustan prostor uz vanjsku oplatu donjeg dijela brodskog trupa, povećava stabilnost broda i osigurava tekućinu u tankovima **b.** bočni prostor na ratnom brodu, namijenjen za protutorpednu i protuminsku zaštitu ✧ *engl.*

blȉtva *ž bot.* biljni rod (*Beta*) iz porodice loboda (*Chenopodiaceae*), npr. vrtna jestiva biljka *Beta vulgaris* // **blȉtvār** *m* ⟨G blitvára⟩ *žarg.* Dalmatinac (u govoru kontinentalaca, često *pejor.*); **blȉtven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na blitvu [*~i list*; *~o sjeme*] ✧ *dalmat.* ← *lat.* betula

blȋz *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* blȉžī⟩ *neob. rij.* **1.** koji je blizu **2.** *v.* blizak [*~ mome srcu*] // **blȉsko** *pril.* ⟨*komp.* blȉže⟩ na blizak način; **blȉskōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo ili stanje onoga što je blisko (u prostoru, vremenu, mislima ili osjećajima); **blȉština** (**blìšćina**) *ž reg. arh.* rod, srodstvo; blištvo; **blìštvo** *sr arh.*, *v.* bliština; **blȉ|zak** *prid.* (**blìska** *ž*, **blìsko** *sr*) ⟨*odr.* blȉskī⟩ **1.** koji je na maloj udaljenosti, prostorno nedalek; bliz, obližnji **2. a.** vremenski: koji je bio nedavno [*~ska prošlost*]; nedavni **b.** koji će biti uskoro [*~ska budućnost*]; skorašnji **3.** koji je u tijesnom srodstvu [*~ski rođak*] △ ***~ski susret*** *žarg.* neočekivan susret pod neobičnim okolnostima; ***~sko očekivanje***, *v.* očekivanje △; **blizìn|a** *ž* ⟨G *mn* blizínā⟩ **1.** malen razmak između dviju točaka ili dvaju predmeta **2.** mala udaljenost [*iz velike ~e*]; blizost, *opr.* daljina △ ***duševna ~a*** emotivna bliskost; ***velika ~a*** osobito malen razmak; **blízōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *arh.*, *v.* blizina; **blízu** (I) *pril.* ⟨*komp.* blȉže⟩ **1.** na maloj udaljenosti jedno od drugoga, na malom razmaku, u blizini [*stanujem ~*] **2.** skoro, gotovo (KV) [*težak ~ sto kilograma*]; **blízu** (II) *prij.* (s G) u velikoj blizini koga ili čega [*~ kuće*; *~ majke*]; **blȉžāč** *m* ⟨G bližáča⟩ *sport* u boćanju igrač momčadi koji igra prvi, cilj mu je što više približiti boću uz bulin; **blȉžānje**

(**bližávānje**) *sr sport* u boćanju taktika i igra da se boća kotrljanjem (valjanjem) što više približi bulinu; **blížiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* blîžīm se, *pril. sad.* -žēći se, *gl. im.* -žēnje⟩ **1.** primicati se, prilaziti bliže, približavati se **2.** *pren.* postajati srodniji, sličniji, stjecati odlike koje ima drugi; **blȉžnj|ī** *prid.* **1.** *zast.* koji je blizu, obližnji **2.** (u *im.* službi) *jez. knjiž. bibl.* drugi, ostali ljudi, pripadnici ljudskoga roda; srodnici [*živjeti među ~ima*; *ljubi ~ega svoga, bibl.*; *ljubav prema ~emu*] ✧ *prasl.* i *stsl.* blizъ (*rus.* bliz, *polj. dijal.* blizo: blizu) ? ≃ *lat.* fligere: udarati

blizán|ac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G blȉzānācā, N *zb.* bȉznād *arh.*⟩ **1.** onaj koji je rođen s drugim u istom porođaju; blizan, blizanak, bliznac, dvojci, dvojke **2.** mladunče doneseno s drugim (kod životinja koje donose samo jedno) **3.** (Blizanci) **a.** zviježđe Zodijaka, najsjajnije zvijezde Kastor i Poluks; Gemini **b.** zodijački znak od 22. svibnja do 21. lipnja [*rođen u ~cima*; *rođen u znaku ~aca*] **4.** (*mn*) u problemskom šahu problemi čije su početne pozicije skoro istovjetne, ali im se rješenja bitno razlikuju **5.** *mat.* prosti brojevi čija je razlika 2 (3 i 5, 5 i 7, 11 i 13 itd.) △ ***dvojajčani (heterozigotni) ~ci*** *term.* blizanci nastali iz dviju odvojenih oplođenih jajnih stanica; ***jednojajčani ~ci*** *term.* blizanci nastali iz jedne jajčane stanice (ob. vrlo slični), *opr.* ***dvojajčani ~ci***; ***sijamski ~ci***, *v.* sijamski △ // **blȉzan** *m arh.*, *v.* blizanac; **blȉzanačkī** *prid.* koji se odnosi na blizance; **blȉzanački** *pril.* kao blizanac, na način blizanaca; **blizának** *m* ⟨G -nka, N -nki⟩, *v.* blizanac; **blȉzanaštvo** *sr* svojstvo ili osobina onog što je dvojno, zajedno povezano; **blȉzānče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* -ād⟩ *hip.* od blizanac; **blizánčev** *prid.* koji pripada blizancu; **blizànčić** *m hip.* i *dem.* od blizanac; **blȉzānka** (**bliznàkinja**) *ž* ⟨G *mn* -anākā/-ā/-ī⟩, *v.* blizanac; **blȉznac** *m* **1.** *v.* blizanac **2.** u hidronimiji naziv za dvojno vrelo; **blȉznād** *ž zb. arh.*, *v.* blizanac ♦ *pr.*: **Blȉzanc** (Zagreb), **Blȉznac** (100, Omiš, Đakovo), **Bliznâkov**, **Bliznáković**, **Blizánci**, **Blíznice** (Split, Šibenik) ✧ *prasl.* i *stsl.* bliznьcь, *v.* bliz

blizzard (*izg.* blȉzārd) *m meteor.* vrlo jaka snježna oluja popraćena niskim temperaturama i smanjenom vidljivošću, pojavljuje se u Sjevernoj Americi, arktičkim i antarktičkim predjelima a takva vremenska stanja nazivaju i u drugim zemljama, posebno u Engleskoj ✧ *engl.*

Bloch[1] (*izg.* Blȍh), **Ernst** (1885–1977), njemački filozof, neomarksist i antidogmatičar, želio upotpuniti marksistički pogled na svijet koji je smatrao nepotpunim (*Subjekt-objekt*, *Nacrt društvenih utopija*)

Bloch[2] (*izg.* Blȍk) **1. Felix** (1905–1983), američki fizičar švicarskog podrijetla, bavio se nuklearnom fizikom; za razvoj nuklearne indukcijske metode mjerenja magnetskog polja atomske jezgre Nobelova nagrada 1952 (s E. M. Purcellom) **2. Konrad** (1912), američki biokemičar njemačkog podrijetla; za otkriće prirodne sinteze kolesterola i masnih kiselina Nobelova nagrada 1964 (s F. Lynenom) **3. Marc** (1886–1944), francuski povjesničar, strukturalist; širokim i interdisciplinarnim pristupom revolucionirao historiografiju 20. st. (*Feudalno društvo*, *Apologija povijesti*); strijeljali ga nacisti

Blockbuch (*izg.* Blȍkbūh) *m pov. umj.* serija drvoreza religioznog ili svjetovnog sadržaja, uvezanih u knjigu, nastalih u Njemačkoj i Nizozemskoj (15. st.), slika i popratni tekst rezani su na istoj drvenoj ploči i redovito otisnuti samo na jednoj strani lista ✧ *njem.*

blockbuster (*izg.* blȍkbaster) *m* **1.** film ili knjiga koji zbog popularnosti postižu i dobar financijski rezultat **2.** *ekspr.* netko ili nešto od izuzetne važnosti, vrlo istaknuto ✧ *engl.*

blȍk *m* ⟨N *mn* blòkovi⟩ **1.** čvrsta cjelina (od kamena, betona, metala) **2.** *fiz.* cjelina spojenih električnih ili elektronskih dijelova **3.** *arhit.* niz zidanih zgrada koje međusobno bočno naslonjene čine četverokut [*~ kuća*; *stambeni ~*] **4.** *pol.* savez država ili političkih stranaka povezanih zajedničkim političkim, ideološkim, gospodarskim i drugim interesima [*Istočni ~*; *parlamentarni ~*] **5.** skupina ljudi, djelatnosti i sl. ujedinjenih kako bi ostvarili određeni cilj **6.** *sport* način obrane u odbojci (na mreži) i u vaterpolu **7.** *tehn.* **a.** automatski uređaj za otvaranje i zatvaranje pruge **b.** glavni dio stroja **c.** kod videa pravokutna matrica zajedno obrađivanih piksela **8.** knjižica tramvajskih karata, karata za priredbe, formulara, računa i sl. **9.** bilježnica sastavljena od listova papira za bilješke ili skice koji se lako otkidaju **10.** *tisk.* vrsta slova △ ***~-aut*** *sport* u odbojci udarac da se lopta odbije od protivničkog bloka u aut; ***~-brod*** *pom.* zaprečni brod; ***~-dijagram*** *ekon.* grafički prikaz procedure koja će dovesti do rješenja određenog problema kompjuterskim

programom; ~ ***memorije*** *inform.* povezani dio memorije računala privremeno dodijeljen određenom programu; ~-***mušica*** *vojn.* mušica pravokutna oblika na pušci; ~-***pismo*** *tisk.* pismo kojemu su sva slova jednake debljine; ~-***slog*** *tisk.* zatvoreni slog s pismovnim recima jednake dužine oblikovanim u zatvorenu pravokutnu plohu; ~-***struja*** struja koja se plaća po utvrđenoj cijeni; ***crtaći*** ~ mala bilježnica, notes; ***srčani*** ~ *pat.* zastoj u radu srca, arest; ***startni*** ~, *v.* startni △ // **blokád|a** *ž* **1. a.** *vojn.* potpuno zatvaranje tuđega položaja, grada itd., prekid komunikacija [*došlo je do ~e; probiti ~u*] **b.** *ekon. pol.* zatvaranje mogućnosti jednoj zemlji za razmjenu dobara i trgovinu, blokade bankovnih računa obično iz određenih političkih razloga kao sankcija, oblik pritiska; takav postupak na planu kulture, informacija, vijesti itd. **2.** *sport* **a.** osnovni taktički element u kojem igrači tijelom sprečavaju kretanje protivničkog igrača; način zaustavljanja protivničkog udarca podmetanjem dijela tijela, šake (u boksu) ili noge (u karateu) **b.** taktički element obrane u košarci, rukometu i dr. zaustavljanjem udarca na gol **3.** *šah* **a.** zaustavljanje kretanja protivničkog pješaka **b.** tema u problemskom šahu, jedna vrsta pozicijskog remija **4.** *med.* lokalna anestezija kojom se farmakološkim putem izaziva privremeni izostanak provođenja osjetnim putovima, moguća je primjenom lokalnih anestetika na koži, sluznicama, potkožno i u dubljim slojevima, intravenski i intraarterijski **5.** *psih. razg.* stanje smanjene ili potpune obamrlosti misli, znatno usporenje misli i djelovanja, »ukočenost misli«; **blòkādn|ī** *prid.* ono što počiva na blokadi, što pripada blokadi △ ~***a grupa*** *pom.* sastav ratnih brodova, podmornica ili zrakoplovnih snaga namijenjenih ostvarivanju pomorske blokade; ~***a linija*** *pom.* linija na moru unutar koje se ostvaruje blokada; **blòker** *m* **1.** *sport žarg.* igrač koji često i vješto izvodi blokove i blokade **2.** univerzalna metalna stezaljka za uže kojom se alpinist ili speleolog samoosigurava ili sam podiže; **blòketa** *ž razg.* od cementa i drugih smjesa izrađen kvadar i sl., služi za gradnju zidova itd.; blok (**1**); **blokètara** *ž tehn.* pogon za izradu bloketa; **blokírati** (što, koga) *dv.* ⟨*prez.* blòkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* blòkīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (i-z)vršiti blokadu **2.** (u)pisati u blok, (is)pisati i (iz)dati blok, *usp.* blok (**9**) **3.** onemogućiti da se što radi, onemogućiti da se donesu odluke, da stvari teku kako je predviđeno [~ *odluke*; ~ *pregovore*; ~ *mirovni proces*] **4. a.** (što) zaustaviti/zaustavljati za promet, ne dati/davati da se prolazi iz sigurnosnih i drugih razloga [~ *cestu*; ~ *most*; ~ *pristup nečemu*] **b.** poremećajem u radu ili funkciji, pomaknućem ili posebnom radnjom i sl. (u)činiti da što ne radi ili prestane funkcionirati ili da se zaustavi [~ *rad motora*; ~ *demonstracije*] **5.** (koga, se) riječima, postupcima ili općim lošim dojmom izazvati/izazivati loše stanje drugoga, umanjiti čiju sposobnost mišljenja, biti zatečen u sporosti misli, ne moći neko vrijeme misliti, zastati u reagiranjima i u moći zaključivanja [*sad će mi se mozak* ~]; **blòkovsk|ī** *prid. pov.* koji se odnosi na blok (**4**) [~*a politika*], *opr.* izvanblokovski △ ~***a strategija*** *vojn.* sustav usvojenih stavova o organiziranju i upotrebi oružanih snaga u miru i ratu koji su prihvatile ili kojih se pridržavaju sve članice vojno-političkog saveza (bloka); ~***i grafikon*** *inform.* shema kompjutera ili drugog sustava koji prikazuje njegove dijelove i način rada; ~***i razmak*** *inform.* područje kod pohrane podataka na vrpcu ili na disk što razdvaja blokove podataka ili fizičke zapise ✧ *engl.* block ← *fr.* bloc

Blok (*izg.* Blȍk), **Aleksandr Aleksandrovič** (1880–1921), ruski pjesnik i dramatičar, glavni predstavnik ruskog simbolizma; slavan po poemi *Dvanaestorica* u kojoj na čelu revolucionara simbolički korača Isus Krist

blòkēj *m* ⟨G blokèja, N *mn* blokèji⟩ (+ *srp.*) *reg.* metalna pločica za zaštitu potpetica na cipelama ✧ *tal.* blocchetto

blȍkflaut|a *ž glazb.* drvena flauta s rupicama bez pomičnih tastera (tipaka) [*svirati* ~*u*] ✧ *njem.* Blockflöte

blȍkhaus *m* **1.** *razg.* kuća od drvenih oblica, oble drvene građe; brvnara **2.** *vojn.* **a.** brvnara podignuta i opremljena za obranu **b.** zidani objekt sa skloništem i osposobljen za kružnu obranu; bunker ✧ *njem.* Blockhaus

blômba *ž razg.* plomba, *v.*

blombírati *dv.*, *v.* plombirati

blȍnd *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *razg.* koji je plave kose; plavokos // **blondína** *ž razg.* plavuša, bjonda, blondinka; **blòndīnka** *ž* ⟨G *mn* -inākā/-ā/-ī⟩ *razg.*, *v.* blondina ✧ *fr.* blondine

Blondel (*izg.* Blondȅl), **Maurice** (1861–1949), francuski dijalektički filozof, formulirao »filozofiju u akciji« koja povezuje klasičnu neo-

platonsku misao s modernim pragmatizmom u kontekstu kršćanske filozofije religije

bloodhound (*izg.* blȁdhaund) *m kinol.* vrsta pasa uzgojena u Engleskoj za lov, nenadmašiv po njuhu i vještini traganja za divljači, inače miran i čovjeku odan pas ✧ *engl.*

Bloody Mary (*izg.* Blȁdi Mȅri) *ž* koktel od votke i soka od rajčica ✧ *engl.*

bloom (*izg.* blȕm) *m term.* željezo ili čelik dobiveni od starog željeza pri visokoj temperaturi valjanjem ili kovanjem ✧ *engl.*

Bloomfield (*izg.* Blȕmfild), **Leonard** (1887–1949), američki lingvist, sljedbenik teorije ponašanja (biheviorizam) i utemeljitelj strukturalističkog pristupa (*Jezik*); antimentalist i empiričar, izbjegava oslanjanje na semantiku

blow-up (*izg.* blȏu-ȁp) *m term.* izraz u fotografiji za proces kojim se mijenja izrez fotografije i slika povećava ✧ *engl.*

blu (*izg.* blȕ) *prid.* plav, plavo △ *~_**firentino*** firentinsko plavo, karakteristična tamnoplava nijansa; kobalt, kobaltna boja ✧ *tal.*

blûd *m bibl. jez. knjiž. služb. pejor.* spolni odnos shvaćen kao grešan, nedopušten ili razvratan △ ***protuprirodni*** ~ **1.** *psih.* spolno općenje ljudi sa životinjama **2.** *pravn.* bludna radnja, ob. se izvodi uz primjenu sile, koja nema za cilj uobičajen spolni odnos (felacija, homoseksualizam, sodomija) // **blûd|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji se odaje bludu, koji je u bludu [*~na radnja*] **2.** *arh.* koji je zabludio, odlutao, zalutao, odmetnuo se △ ***~ni sin*** *arh. jez. knjiž.* razmetni sin; **blȕdilac** *m* ⟨G -ioca, V -ioče, N *mn* -ioci⟩ *knjiš.* skitač, lutalica; **blúdilište** *sr* **1.** mjesto bluda **2.** blud, bludnost; **blȕdiočev** *prid.* koji pripada bludiocu; **blúditi** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* blúdēći, *gl. im.* blúđēnje⟩ **1.** *knjiš. arh.* skitati, tumarati, lutati **2.** *knjiš.* griješiti, zastranjivati, varati se **3.** spolno općiti (s negativnom konotacijom); **blúdjeti** *svrš.*, *v.* bluditi; **blúdnica** *ž*, *v.* bludnik; **blûdničin** *prid.* koji pripada bludnici; **blûdničiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ odavati se bludu, ponašati se kao bludnik; **blûdničkī** *prid.* koji se odnosi na bludnike i bludnice; **blûdnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *pejor.* **1.** onaj koji se odaje bludu; razbludnik, razvratnik **2.** *arh.* skitač, lutalica **3.** *zast.* krivovjerac, heretik; **blûdnīštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ odavanje bludu; razvrat, bludnost; **blûdno** *pril.* na bludan način, vršeći blud; razbludno; **blúdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bludništvo; **blúdnj|a** *ž* **1.** *zast.* lutanje, skitanje **2.** pogrešno shvaćanje, zabluda ✧ *prasl.* i *stsl.* blǫdъ (*rus.* blud, *polj.* błąd) ≃ *lit.* blandytis: sramiti se

blue chip (*izg.* blû čȉp) *m zb. bank.* dionice prvoklasnog poduzeća čija je vrijednost na tržištu kapitala izuzetno visoka, one koje kotiraju najviše na određenoj burzi ✧ *engl.*

bluegrass (*izg.* blûgrās) *m glazb.* podžanr countryja izvorno najbliži tradicionalnom country-zvuku, karakterističan po brzom tempu, bogatoj vokalnoj harmoniji i tradicionalnim glazbalima (violina, bendžo, itd.) ✧ *engl.*

blue jeans (*izg.* blû džîns) *m* sportska odjeća od posebno čvrste i guste, najčešće plave tkanine, vrlo trajna i otporna, rađena po uzoru na sjevernoameričku odjeću za farmere, po završetku 2. svjetskog rata počela se nositi i u Europi ✧ *engl.*

blue note (*izg.* blû nôut) *ž glazb.* 3. i 7. stupanj europske tonske ljestvice izmijenjen u bluesu, stvara osebujnost harmonija (smanjeni 3. i 7. stupanj tj. mala terca i smanjena septima) ✧ *engl.*

blue peter (*izg.* blû pîter) *m pom.* signalna zastava s bijelim četverokutom na modrom polju, po međunarodnom signalnom kodeksu brod njome najavljuje da napušta luku ✧ *engl.*

blueprint (*izg.* blûprȉnt) *m tisk.* fotografskim procesom dobiveni otisak tehničkog nacrta na posebnom papiru; nacrt, predložak ✧ *engl.*

blues (*izg.* blûz) *m glazb.* svjetovna pjesma američkih crnaca, smatra se najstarijim izvornim oblikom afro-američkog glazbenog folklora i temeljnim oblikom jazz-glazbe △ ***čikaški*** ~ *glazb.* električni blues nastao oko 1950; blues-grupa s pjevačem, usnom harmonikom, gitarom, bubnjevima, kontrabasom i pijaninom, utječe na rock, funk i soul // **bluzȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na blues; **bluzȉstički** *pril. glazb.* u blues stilu, nadahnut bluesom; **blûzmen** *m*, *v.* bluesman ✧ *amer. engl.*

bluesman (*izg.* blûzmen) *m glazb.* **1.** autor ili izvođač bluesa **2.** ljubitelj bluesa ✧ *amer. engl.*

blues-rock (*izg.* blûz-rȍk) *m glazb.* podžanr koji se javlja krajem 1960-ih; prijelomna polazišna točka u evoluciji tradicionalnog rock and rolla prema hard i heavy metalu ✧ *amer. engl.*

bluestocking (*izg.* blûstōking) *ž knjiš.* **1.** u Engleskoj naziv za ženske grupe koje su se sredinom

18. st. sastajale u salonima gdje se s pozivanim književnicima i uglednicima raspravljalo o književnosti i umjetnosti **2.** *pren. pejor. zast.* žena zainteresirana za intelektualnost, *usp.* blauštrumf ✧ *engl.* naziv je nastao prema neuobičajenom odijevanju, npr. plave vunene čarape umjesto crnih svilenih

bluff *m*, *v.* blef

bluffer *m*, *v.* blefer

blȕm *m*, *v.* bloom

Blum (*izg.* Blȕm), **Léon** (1872–1950), francuski pisac i političar, vođa francuske socijalističke stranke i prvi socijalistički premijer Francuske (1936–1937)

Blumberg (*izg.* Blȕmberg), **Baruch Samuel** (1925), američki liječnik, otkrio antigen koji stvara antitijela protiv hepatitisa B; za istraživanje porijekla i širenja virusnih zaraznih bolesti Nobelova nagrada za medicinu 1976 (s D. Carleton Gajdušekom)

Blumenbach (*izg.* Blúmenbah), **Johann Friedrich** (1752–1840), njemački liječnik i prirodoznanstvenik, jedan od osnivača antropologije

blúmenkavalir *m reg. zast.* muškarac koji se udvara ženama donoseći cvijeće; veliki kavalir, rozenkavalir ✧ *austr. njem.* Blume: cvijet + Kavalier: otmjen čovjek

blúming *m tehn.* postupak plastične obradbe (neelastične deformacije) kovina višestrukim prolaženjem materijala kroz sustav suprotno rotirajućih valjaka; valjački stan ✧ *engl.* blooming

blȕna[1] *ž* ⟨G *mn* blûnā⟩ blesan, budala, glupak ✧ ≃ blud, *v.*

blȕna[2] *ž* ⟨G *mn* blûnā⟩ *zool.* **1.** ptica (*Sulla bassana*); bijela bluna **2.** (*mn*) porodica (*Sulidae*) od 9 vrsta morskih ptica rasprostranjenih po svim oceanima

blûšć, *v.* bljušt

blûtdruk *m* ⟨G -a⟩ *reg. zast.* krvni tlak ✧ *njem.* Blut: krv + Druck: pritisak

Blut und Boden (*izg.* Blût und Bȍdn) *pov.* **1.** *ideol.* jedna od temeljnih postavki nacističke ideologije: čistoća krvi unutar nacije i formiranje granica koje će obuhvatiti sve pripadnike nacije **2.** pjesnička struja unutar njemačke književnosti za vrijeme nacizma; veliča narod, zemlju, starogermansku mitologiju i idealizira seljaštvo ✧ *njem.*

Blutwein (*izg.* Blûtvajn) *m reg.* »vino za jačanje krvi« (nekadašnji naziv za dalmatinska domaća crna vina uz dodatak sladora i alkohola) ✧ *njem.*

blûz *m*, *v.* blues

blúza *ž* **1.** gornji dio ženske odjeće obično do pasa, kopča se po sredini [~ *bez rukava*; ~ *na kopčanje*] **2.** sličan dio sportske odjeće ili odore za oba spola [*vojnička* ~] // **blúzica** *ž dem.* od bluza; **blùzōn** *m* ⟨G bluzóna⟩ bluza određenog kroja (kraća i skupljena u struku, ob. od punijeg materijala) ✧ *njem.* Bluse ← *fr.* blouse

bljȁk *uzv.* izgovor i konvencija pisanja kojom se izriče gađenje i zaziranje od čega (u jeziku djece) [A: *Hoćeš li riže?* B: *~!*; *to je meni ~*] ✧ *onom.*

bljȅčkati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ proizvoditi šum koji nastaje od hodanja po bljuzgavici ili blatu ✧ *onom.*

bljèdilo, *v.* blijed

bljedòlik (I) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je blijed u licu, koji je blijeda lica // **bljedòlik** (II) *m publ. žarg.* indijanski naziv za bijelce (ob. u američkim vesternima i literaturi o tim temama); **bljedòlikōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bljedolik (I) ✧ *v.* blijed + *v.* lik

bljȅsak, *v.* blijesak

bljȅskati, *v.* blijesak

bljȅštac *m* ⟨G blještàca, G *mn* bljȅštācā⟩ *bot.* močvarna trava (*Typhoides arundinacea*) iz porodice trava (*Gramineae*); vezica ✧ *v.* blijesak

bljȅštav, *v.* blijesak

bljezgàrija *ž ekspr.* velika izgovorena besmislica, laž, glupost ili mučna tvrdnja, riječi koje po smislu izazivaju gađenje ili podsmijeh // **bljezgáriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* bljèzgārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ pričati bljezgarije, *usp.* baljezgati; **bljèzgav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji izaziva gađenje; odvratan ✧ *ekspr.*

bljȕcnuti, *v.* bljuvati

bljûšt *m* ⟨N *mn* bljúštevi⟩ *bot.* **1.** zeljasta jestiva i ljekovita biljka (*Tamus communis*); blušć **2.** (*mn*) porodica zeljastih povijuša (*Dioscoreasceae*), srcolikih listova i neuglednih cvjetova, s o. 700 vrsta // **blûšć** *m* ⟨N *mn* blúšćevi⟩ *reg. lokal.*, *v.* bljušt (**1**) ✧ *prasl.* *bljuščь (*rus.* bljušč, *polj.* bluszcz) ≃ bljuvati, *v.*

bljúštac *m* ⟨G -šca, N *mn* -šci, G bljûštācā⟩ *bot.* rod trajnih vitičastih penjačica (*Bryonia*) iz porodice bundeva (*Cucurbitaceae*); bljušac // **bljúšac** *m bot.*, *v.* bljuštac ✧ *v.* bljušt

bljȕtav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji nema okusa (o jelu, osobito ako nedostaje soli) **2.** *pren.* koji je ispod

dostojanstva; bljutast, neukusan, otužan, nizak, ulagivački, ljigav (o osobama i njihovim postupcima) // **bljȕtast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bljutav; **bljȕtavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *razg.* onaj koji izaziva bljutavilo; nemoralan čovjek, svinja od čovjeka; **bljutàvilo** *sr*, *v.* bljutavost; **bljȕtavo** *pril·* na bljutav način; neukusno, neslano; **bljȕtavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bljutav i svojstvo onoga što je bljutavo; bljutavilo, otužnost; **bljutávština** *ž* **1.** bljutav proizvod **2.** ono što je kao rezultat bljutavo (o šali, dosjetki, nekoj zgodi, javnom nastupu, govoru, nedostojnoj intelektualnoj djelatnosti itd.) ✧ ≃ bljuvati, *v.*

bljùvara *ž bot.* otrovna gljiva listićarka (*Russula emetica*) ✧ *v.* bljuvati

bljùvati (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bljȕjēm, *imp.* bljȗj, *pril. sad.* bljȕjūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** povraćati, rigati **2.** *pren.* **a.** naglo i obilno sipati, izbacivati iz sebe; rigati (o vulkanu, vatri iz oružja, dimu iz dimnjaka) **b.** *pejor.* mnogo i svašta govoriti, ružno ili bez smisla [*pusti ga, bljuje gluposti*] // **bljȕcnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* bljȕcnuo⟩ **1.** baciti što u vodu **2.** malo povratiti, ob. o dojenčetu; **bljùvāč** *m* ⟨G bljuváča⟩ onaj koji bljuje; **bljúvak** *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci, G bljȗvākā⟩ ono što ostavlja muha; upljuvak, bljuvotak; **bljùvotak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -oci⟩, *v.* bljuvak; **bljùvotina** *ž* **1.** *vulg.* ono što se izbljuje, ono što je povraćeno, izbačeno povraćanjem; rigotina **2.** *pejor.* ono što pobuđuje odvratnost lošom kakvoćom ili moralnom niskošću (o podmetanjima, klevetama, lošim tekstovima i sl.) ✧ *prasl.* *bljuvati (*rus.* blevát', *polj.* bluć) ← *ie.* *bhlewH- (*lit.* bliauti: rikati, *grč.* phleîn: prelijevati se)

bljȕzgati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** proizvoditi zvuk kao kad se gazi po bljuzgavici **b.** razlijevati se kao bljuzgavica; prskati **2.** *pren. pejor.* svašta govoriti; brbljati, baljezgati, trućati, valjati // **bljȕzga** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *razg.* **1.** *v.* bljuzgavica **2.** verbalni ispad, glupost, bljezgarija, baljezgotina; **bljȕzgav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima svojstva bljuzge; **bljȕzgavica** *ž* tlo raskvašeno mokrim snijegom; bljuzga; **bljȕzgavo** *pril.* na bljuzgav način; raskvašeno, blatno, razmočeno ✧ *prasl.* *bljuzgati (*rus.* bljúzgat', *polj.* bluzgać) ≃ bljuvati, *v.*

BNC *krat. int.* vrsta priključnika, konektora koji se koristi pri umrežavanju tankim Ethernet (koaksijalnim) kablom ✧ *engl.* **B**ayonet **N**avy **C**onnector

bô *m bud.* smokva (*Ficus religiosa*) pod kojom je Buda doživio prosvjetljenje; bo drvo

bȍ *arh.* modalna riječca u zn. naime (ili u zn. *vezn.* jer), ne može doći na prvo mjesto u rečenici strukturom predviđeno za veznik [*Rod bo koj si mrtve štuje, na prošlosti budućnost si snuje* P. Preradović] ✧ *prasl.* i *stsl.* bo (*rus.* bo, *češ.* bo, abo: ali) ≃ *lit.* ba

b. o. *med.* oznaka da je nalaz uredan, da pacijentu nisu nađene nikakve patološke promjene ✧ *krat.*: bez osobitosti

bȍa *ž* ⟨N *mn* -e, G bôā⟩ **1.** *zool.*, *v.* Piton (piton) **2.** *zast.* nojevo perje koje se nosi oko vrata, ob. u plesnim točkama ✧ *njem.* Boa ← *lat.*: vodena guja

boarding (*izg.* bórding) *m term.* ukrcavanje, prekrcavanje (na brod ili na zrakoplov) △ ~ ***card (pass)*** (*izg.* ~ kârd/pàs) karta izdana na aerodromu koja omogućava ulazak u zrakoplov ✧ *engl.*

boasèrija *ž reg. zast.* **1.** drvena oplata, lamperija **2.** građevinski radovi drvom ✧ *fr.* boiserie

boat deck (*izg.* bôut děk) *m pom.* paluba na kojoj su čamci za spašavanje ✧ *engl.*

bȍb[1] *m* ⟨G bòba, N *mn* bòbovi⟩ *bot.* jednogodišnja mahunarka (*Vicia faba*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*), čvrste uspravne stabljike i velika jestiva zrna; bakla △ ***turski*** ~ *bot.*, *v.* pužarka // **bòbac** *m* ⟨G bòpca, N *mn* bópci⟩ *hip.* i *dem.* od bob; **bòbak** *m dem.* sitni bob; **bȍbnī** *prid.* koji je od boba; **bȍbov** *prid.* koji pripada bobu; **bòbovina** *ž* bobova slama; **bòbovīšte** *sr* mjesto posađeno bobom ✧ *prasl.* *bobъ (*rus.* bob, *polj.* bób) ← ? *ie.* *bhabho- (*lat.* faba)

bȍb[2] *m* ⟨N *mn* bòbovi⟩ *sport* **1.** saonice s upravljačem **2.** olimpijska disciplina natjecanja u bobu dvosjedu i četverosjedu; bobsledding △ ***~-staza*** *sport* zaleđena zavojita staza na kojoj se odvijaju natjecanja u bobu i sanjkanju; performance određene strogim propisima // **bȍbaš** *m* ⟨G bobáša⟩, *v.* bobist; **bȍbist** *m rij.* vozač boba; bobaš ✧ *engl.*

bȍb[3] *m term.* napitak od jaja i ruma ✧ *engl.*

bóba *ž bot.* sočan plod koji u mesnatom dijelu sadrži veći broj sjemenaka (bundeva, naranča, grožđe, ogrozd itd.) // **bòbica** *ž dem.* od boba **1.** (+ *potenc.*) sitan, okruglast plod biljke; ono što je tome slično (izbočine, zrnasta sitna izbočenja na koži, tkanini, zrna nakita itd.) **2.** *reg.* borovnica **3.** parazit u mesu (*cystercus*); **bòbičast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je poput bobica

2. koji ima oblik bobice [*~o voće*]; **bòbičav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u bobicama (zaražen bolešću koja se manifestira promjenama na koži); **bòbičavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je u bobicama (ob. zaraza); **bòbičica** *ž dem.* i *hip.* od bobica; **bobúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G bòbuljākā⟩ *lokal.* oblutak ♦ *pr.* (preklapanje s *hip.* Bobo): **Bòbarić** (Zagreb, Krk, Sesvete), **Bòbek** (330, Varaždin, Zagorje, Kutina, Baranja), **Bȍbeta** (100, Sinj, Split, Glina), **Bòbetić** (130, Ludbreg, Split, Koprivnica), **Bóbić** (1280, Lika, Zagreb), **Bòbovac** ✧ *v.* bob[1]

bȍba *ž zool.*, *v.* bukva[2] ✧ *tal.* bobba

bòban *m lokal.*, *v.* kamen

Bòban, Ljubo (1933–1994), hrv. povjesničar, proučavao povijest Kraljevine Jugoslavije (posebno HSS i V. Mačeka) i 2. svjetskog rata

bòbi *m* ⟨G -ja⟩ *publ. žarg.* naziv za policajca (posebice pozornika) u Londonu ✧ *engl.* Bobby

bòbić *m zool.* glavonožac (*Sepiola rondeleti*) iz porodice *Sepiolidae*, živi i u Jadranskom moru

Bóbić (Bubich, Vobich), Bernardo (?–1694/95), hrv. barokni slikar i pozlatar, djelovao u Zagrebu

bobína *ž* **1.** drveni ili plastični klizni kalem za predivo, konac, filmsku vrpcu i sl. **2.** *tehn.* strujni navoj u automobilskom motoru ✧ *fr.* bobine

bobìnet *m* lako pamučno prozirno predivo za zastore; til ✧ *engl.* bobbinet

Bóbo m. os. ime; *hip.* od Bogoljub, Borivoj, Slobodan i sl. ◇ *pr.*: **Bòban** (1370, sred. Dalmacija), **Bobánović** (580, Benkovac, *S* Dalmacija), **Bòbešić**, **Bòbetić** (130, Ludbreg, sred. Dalmacija)

bȍbōt *m* šum, mrmljanje, šapat // **bobòtati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bòboćēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ mrmljati ✧ *onom.*

Bòbota *ž* naselje (u blizini Vukovara), 1881 stan. // **Bòboćanin** *m* (**Bòboćānka** *ž*) ⟨N *mn* Bòboćani⟩ stanovnik Bobote; **bòbotskī** *prid.* koji se odnosi na Bobotu i Boboćane ♦ *pr.* (etnik): **Bòbotić** (Slavonija)

Bòbovac *m* ⟨G -ōvca⟩ **1.** naselje (u blizini Siska), 750 stan. **2.** *pov.* utvrda u srednjovjekovnoj Bosni, blizu Kraljeve Sutjeske i Kaknja // **bòbovačkī** *prid.* koji se odnosi na Bobovac i Bobovčane; **Bòbovčan** *m* (**Bòbovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bòbovčani⟩ stanovnik Bobovca ♦ *pr.* (etnik): **Bòbovčan** (Podravina), **Bòbovec** (140, Koprivnica, Podravina, Baranja), **Bobovèčkī** (Krapina, Zagorje, Posavina)

BO-brod *m pom.* brod za kombinirani masovni teret ✧ *engl.* **b**ulk **o**il (carrier) + *v.* brod

bobsledding *m*, *v.* bob[2] (**2**)

bobtail (*izg.* bȍbtēil) *m kinol.* engleski pas ovčar, rasa bogate, najčešće bijelo-sive guste dlake ✧ *engl.*, prema načinu rezanja repa

bȍc, *v.* bosti

bȍca *ž* ⟨G *mn* bôcā⟩ **1.** staklenka, flaša **2.** spremnik za plin, zrak i sl. [*plinska ~*; *ronilačka ~*] // **bòcūn** *m* ⟨G bocúna⟩ *reg.* **1. a.** trbušasta staklena posuda za vino u koju se toči iz bačve, grlo zvonasto prošireno i ne začepljuje se (prema zapremnini: litraš, litrenjak, politraš, trolitrenjak) **b.** velika staklena opletena posuda od pet do deset litara s ručkom; balon, pletenka **c.** staklena posuda zapremnine ob. tridesetak litara, neopletena, za držanje ulja i rakije **2.** pileći batak; **bȍčica** *ž dem.* od boca ✧ *mlet.* bozza

Bocánjevci *m mn* naselje (u blizini Valpova), 564 stan. // **bocánjevačkī** *prid.* koji se odnosi na Bocanjevce

bocca (*izg.* bȍka) *ž* usta △ ~ ***chiusa*** (*izg.* ~ kjúza) *glazb.* pjevanje zatvorenih usta; »pjevanje na *m*«, »mumljanje« ✧ *tal.*

Boccaccio (*izg.* Bokȁčo), **Giovanni** (1313–1375), veliki talijanski književnik predrenesanse; podigao je talijansku književnost na nivo klasične, poznat po svjetovnim pričama, ponekad lascivnog karaktera, prožetim vedrim humorom i duhovitim karakterizacijama likova (*Dekameron*) // **bokȁčovskī** *prid.* koji se odnosi na Boccaccia, koji je duhovit ili lascivan u stilu Boccaccia

boccaro (*izg.* bokarȏ) *m* ⟨*indekl.*⟩ najčešće tamnocrvena lijepo i bogato obrađena kineska keramika koja je stigla u Europu u 17. st. ✧ *tal.*

Boccherini (*izg.* Bokerȋni), **Luigi** (1743–1805), talijanski rokoko skladatelj i violončelist, utjecao na razvoj gudačkih kvarteta kao glazbene forme i skladao prvu glazbu za gudački i klavirski kvintet (crkvena glazba, simfonije, koncerti, sonate)

bocedizácija *ž glazb.* belgijski način notnog čitanja u 6. st. (srodan solmizaciji), pojedini stupnjevi muzičke ljestvice nazivaju se slogovima: bo-ce-di-ga-lo-ma-ni

bòcel *m pom. tehn.* kolotur za dizanje tereta ✧ *tal.* bozzello

bȍckati, *v.* bosti

bȍcnuti, *v.* bosti

Bocvàna (**Botswana**) *ž geogr.* država u *J* Africi, 600.372 km^2, 1.348.000 stan., glavni grad Gaborone // **Bocvánac** *m* (**Bòcvānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bocvánci⟩ stanovnik ili državljanin Bocvane; **bòcvanskī** *prid.* koji se odnosi na Bocvanu i Bocvance

bòčat (**bòčatan**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* slan △ ~**a voda** slatka voda koja se oslanila prirodnim putem, mješavina slatke vode i mora (na ušću rijeke, pod zemljom i sl.) // **bòčariti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) bòčarī se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ postajati bočat, dobivati svojstva bočate vode; bočatiti se; **bòčatiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) bòčatī se, *pril. sad.* -tēći se, *gl. im.* -tēnje⟩, *v.* bočariti se; **bȍčatōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je bočato ✧ *tal.* bocca: ušće

bòčiti se, *v.* bok[1]

bòčkore *ž mn reg.* **1.** opanci **2.** papuče od vune ✧ *mađ.* bocskor

bȍća *ž* drvena (ili plastična) kugla kojom se igra na boće, rekvizit za boćanje; balota, buća // **bȍćalīšte** *sr* igralište za boćanje, uređen teren za boćanje; **bȍćānje** (**bȕćānje**) *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* boćati se **2.** *sport* igra na otvorenom prostoru u kojoj se igrači nastoje svojim boćama što više približiti cilju, maloj kugli (balinu, bulinu); **bȍćār** *m* onaj koji igra na boće; **bȍćārev** (**bȍćārov**) *prid.* koji pripada boćaru; **bȍćarica** *ž*, *v.* boćar; **bȍćaričin** *prid.* koji pripada boćarici; **bȍćarskī** *prid.* koji se odnosi na boćanje i boće [~ *savez*]; **bȍćati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ igrati na boće ✧ *tal.* bocce

bôd[1], *v.* bosti

bôd[2] *m* ⟨N *mn* bódovi⟩ **1.** *term.* jedinica za mjerenje brzine prijenosa u telegrafskom i telefonskom kanalu, izvorno je označavala dvostruki broj točaka Morseova koda prenesenih u sekundi **2.** *inform.* mjera brzine prijenosa podataka (ob. kod brzine prijenosa modema – 1 bod = 1 bit/sec) ✧ *engl.* baud, prema imenu J. M. E. Baudota, francuskog izumitelja, 19. st.

bòdac, *v.* bosti

bȍdar *prid.* ⟨*odr.* -drī⟩ koji je krepak; čio // **bòdrilac** *m* ⟨G -ioca, V -ioče, N *mn* -ioci⟩ onaj koji bodri; bodritelj; **bòdritelj** *m*, *v.* bodrilac; **bòdriti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ poticati koga na što ulijevanjem samopouzdanja; hrabriti, sokoliti (koga), obodrivati; **bȍdro** *pril.* krepko, čilo, živahno; **bȍdrōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bodar ✧ *rus.* bódryj

bȍdeč *m zool.*, *v.* škrpun ✧ *v.* bosti

bodegones (*izg.* bodênjes) *m lik.* u španjolskom slikarstvu ukupnost motiva mrtve prirode, povrće, voće, razni upotrebni predmeti, muzikalije i dr., mrtva priroda, nature morte, Stilleben, still-life ✧ *šp.* bodegon: konoba

Bodègraji *m mn* naselje (u blizini Nove Gradiške), 562 stan. // **bodègrajskī** *prid.* koji se odnosi na Bodegraje

bóden *m geogr.* zaljev relativno niske vodene razine koji duboko zadire u kopno ✧ *njem.* Boden: tlo

bódenkultūra *ž reg. zast.* zemljoradnja, ratarstvo ✧ *njem.* Bodenkultur

Bôdenskō jèzero *sr geogr.* jezero na *S* podnožju Alpa, 538 km^2, dubina do 252 m

Bodeváljci *m mn* ⟨G Bodèvāljācā⟩ naselje (u blizini Nove Gradiške), 708 stan. // **bodèvaljskī** *prid.* koji se odnosi na Bodevaljce

Bodhidharma (*izg.* Bodidârma) *m pov. rel.* indijski budistički svećenik i učitelj koji je u 6. st. u Kini utemeljio Ch'an školu budizma, iz koje je nastao japanski zen oblik koji se u 20. st. proširio na Zapad ✧ *skr.*

Bodhisattva (*izg.* Bodisàtva) *m bud.* onaj koji je dosegnuo vrhunsko Prosvjetljenje (prajnu), ali odgađa nirvanu kako bi pomogao drugima da dosegnu Prosvjetljenje ✧ *skr.*, *pali*: probuđenost

bȍdi *m* ⟨G -ja⟩ *razg.* **1.** uska, uz tijelo pripijena ženska sportska odjeća ob. za korekciju linije; mider, korzet, steznik **2.** ženski odjevni predmet koji zamjenjuje donje rublje ili se nosi preko njega i zamjenjuje majicu ✧ *engl.* body

bȍdi-bìlding *m sport* **1.** vježbanje usmjereno za razvoj i povećanje volumena i snage mišića; bildanje **2.** natjecanja u disciplinama snage i za izbor atleta; atletska gimnastika, kulturizam // **bodibìlder** *m* onaj koji se bavi bodi-bildingom; mišićnik; **bodibìlderica** *ž*, *v.* bodibilder; **bodibìlderičin** *prid.* koji pripada bodibilderici; **bodibìlderov** *prid.* koji pripada bodibilderu ✧ *engl.* body-building

bȍdiček *m* ⟨N *mn* -ovi/-i⟩ *sport* dopuštena akcija zaustavljanja protivnika u hokeju na ledu direktnim dodirom tijela, izvodi se kukom, ramenom ili prsima ✧ *engl.* bodycheck

bȍdlja, *v.* bosti

bodljári *m mn* ⟨N bòdljār, G bodljára⟩ *zool.* koljeno morskih životinja (*Echinodermata*) sa skeletom od vapnenih ljusaka i s pokretnim bodljama (razredi: stapčari, zvjezdače, zmijače, ježin-

ci, trpovi); morski beskralješnjaci, bodljokošci, bodljaši, bodljikaši // **bodljáši** (**bodljikáši**) *m mn*, *v.* bodljari ✧ *v.* bosti, bodlja

bodljìkare *ž mn bot.* **1.** biljke koje imaju bodlje; bodljikave biljke **2.** porodica gljiva stapčara (*Hydnaceae*) ✧ *v.* bosti, bodlja

bodljikáši *m mn*, *v.* bodljari

bodljokóšci *m mn* ⟨N bodljokóžac⟩ *zool.*, *v.* bodljari ✧ *v.* bosti, bodlja + *v.* koža

bodmèrija *ž pom.* vȑsta pomorskog zajma na određeno vrijeme, za vrijeme putovanja broda

bôdo *m lingv.* jezik tibetsko-burmanske grane sinotibetskih jezika, govori se u Burmi

bodóni *m* ⟨G -ja⟩ *tipogr.* pismo klasicističke antikve ✧ prema talijanskom tiskaru G. Bodoniju

bȍdonosan (**bodònosan**) *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ *rij.* koji donosi bodove ✧ *v.* bosti + *v.* nositi

bòdōrka *ž* ⟨D L -rci, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* riječna riba (*Leuciscus rutilus*)

Bódriči *m mn*, *v.* Abodriti

bȍd-skȁd *m lingv.* jezik koji se govori u Tibetu, tibetanski

bôdul *m* **1.** *reg. pejor.* otočanin hrvatske obale Jadranskog mora; boduo **2.** (Bodul) *lokal.* stanovnik Krka; Krčanin // **bôdulčica** *ž dem.* od bodulka; **bôdulica** (**bôdūlka**) *ž*, *v.* bodul; **bôdulskī** *prid.* koji se odnosi na bodule; otočni, krčki; **bôdulski** *pril.* kao bodul, na način bodula; **bôduo** *m reg. pejor.*, *v.* bodul ♦ *pr.*: **Bôdul** (Šibenik, Zagreb, Split, Našice), **Bòdulić** (Zadar, Zagreb, Split, Rijeka, Benkovac, Dubrovnik) ✧ *mlet.* bodolo

body art (*izg.* bȍdi ârt) *m umj.* smjer konceptualne umjetnosti čiji sljedbenici smatraju tijelo izražajnim sredstvom (u pokretu, plesu, u dekorativnoj slici ljudskog tijela) // **body artist** (*izg.* bȍdi ârtist) *m* umjetnik koji se bavi body artom ✧ *engl.*

bodybuilding *m*, *v.* bodi-bilding

bodyguard (*izg.* bȍdigārd) *m* plaćeni čuvar neke važne osobe; tjelesni čuvar, tjelohranitelj ✧ *engl.*

body language (*izg.* bȍdi lȅngvidž) *m psih.* neverbalni prijenos informacija svjesnim ili nesvjesnim pokretima tijela; govor tijela ✧ *engl.*

body lotion (*izg.* bȍdi lôušn) *m* losion za tijelo, upotrebljava se naročito nakon kupanja ✧ *engl.*

body milk (*izg.* bȍdi mìlk) *m* kozmetičko mlijeko za njegu kože tijela ✧ *engl.*

body-piercing (*izg.* bȍdi-pérsing) *m* bušenje površinskih dijelova tijela (ušiju, nosa) radi nošenja nakita ✧ *engl.*

body shirt (*izg.* bȍdi šért) *ž* dio ženske odjeće u jednom komadu, obično od elastičnog materijala i pripijen uz tijelo poput dresa ✧ *engl.*, *usp.* bodi

bô džȕcu *m sport* japanska vještina borbe štapom dugim 150 cm (borba kraćim štapom, oko 1 m, naziva se džo džucu, borba štapom dužim od 180 cm rokušakubo) ✧ *jap.* bo jutsu

boedròmija *ž pov.* starogȓčka svečanost u čast Apolona ✧ *grč.* boēdrómia ≃ boēdromiḗn: treći mjesec u staroatičkoj godini, naš rujan/listopad

bòēm *m* ⟨G boéma, *zb.* boéma⟩ **1.** osoba, intelektualac, umjetnik koji se načinom života oslobađa stjecanja materijalnih dobara i potreba za sigurnošću i komforom **2.** *razg.* nesređen, lutalački, ponekad i neodgovoran čovjek // **boéma** *ž* **1.** ⟨*zb.*⟩, *v.* boem; ukupnosti boema **2.** način života boema; boemstvo; **boèmčina** *m hip.* i *augm.* od boem [*ta/taj* ~]; **bòēmka** *ž* ⟨D L -mci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ *konstr.*, *v.* boem; **bòēmskī** *prid.* koji se odnosi na boeme [~ *život*]; **bòēmski** *pril.* kao boem, na način boema [*shvaćati* ~]; **boémstvo** *sr* ⟨G *mn* bòēmstāvā/-ā⟩ način života boema, osobina onoga koji je boem; boemština; **boémština** *ž*, *v.* boemstvo ✧ *fr.* bohème, prvotno: stanovnik Bohemije, izbjeglica iz Bohemije (14. st.), lutali su poput Cigana u zaprežnim kolima bez stalnoga boravišta

Boètije, Anicije Manlije Torkvat Severin (o.480–524), rimski filozof i političar, autor didaktičkih spisa o muzici i matematici i filozofskih traktata koji su imali velik utjecaj u srednjem vijeku

bòfl *m* (ob. samo u *jd*) *razg.* **1.** vrlo loša roba, roba s greškom; škart, otpaci [~ *roba*] **2.** *pren.* duhovni, umjetnički itd. proizvod takve vrijednosti ✧ *austr.njem.* Pofel, *njem.* Bovel

Bôg (**bôg**) *m* ⟨V Bȍže, N *mn* bògovi/bȍzi *jez. knjiž.*⟩ **1.** *rel.* **a.** stvoritelj ukupnog materijalnog i duhovnog svijeta **b.** gospodar prirode ili dijela prirode i dijela duhovnog svijeta (Perun, Mars) **2.** *pren. razg.* moćna osoba, sila, vlast [~ *i batina*] △ ~ ***i Hrvati*** pozdrav i geslo Starčevićeve Hrvatske stranke prava, i danas u uporabi među pravaškim sljedbenicima // **bòginja** *ž* božanstvo koje se predočuje u tjelesnom obliku žene; božica; **bogòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bògujēm, *pril. sad.* bògujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* biti moćan među ljudima, imati veliku moć, »biti bog«; drmati [*nisam mogao dobiti (postići, stići i sl.)... da se bo-*

gujem nisam nikako mogao dobiti (postići i sl.)]; **bogòvskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na bogove **2.** koji je sjajan; bogat, izvrstan [~ *ručak*]; **bògovski** *pril.* poput Boga, na Božji način; bogato, sjajno, izvrsno; **bȍštvo** *sr* ⟨G *mn* bȍštāvā/bóštvā⟩ ukupnost svojstava Boga, sve ono što čini ona svojstva riječi »Bog« koja je moguće definirati; **bòžica** *ž*, *v.* boginja; **bȍžjī** (**Božji**) *prid.* **1. a.** koji se odnosi na Boga **b.** koji pripada Bogu **2.** za pojačavanje onoga što znači imenica uz koju stoji [*cijeli ~i dan*] △ ***~a ovčica***, *v.* bubamara; ***Božja providnost***, *v.* providnost (**2a**); ***~e drvce*** *bot.*, *v.* božikovina (**1**); ***~e sinovstvo*** *teol.* rezultat objave Boga čovjeku: svi su ljudi djeca Božja; ***Božje zapovijedi*** *teol.* one odredbe koje su proizašle iz Dekaloga i razrađene mnogim pojedinim zakonima (obredi, kult itd.); ***Božji mir*** *pov.* stroga crkvena zabrana boja i uporabe oružja, na stalno određene blagdane i druge dana (u feudalnoj Europi od 11. st.); ***Božji put*** *kršć. arh.* hodočašće; ***~i sud*** *pravn. pov.* u feudalnom pravu, dokazni postupak zasnovan na praznovjerju (vađenje predmeta iz vrele vode, hvatanje užarena željeza, sudski dvoboj); ordalije ♦ m. os. imena (narodna): **Bògdān** (daje se djetetu koje roditelji dugo iščekuju, Teodor, Doroteja), **Bȍgobōj**, **Bȍgoljūb**, **Bȍgomīl**, **Bȍgorād**, **Bȍgoslav**, **Bȍžidār**; *hip.*: **Bóge**, **Bógić**, **Bógo**, **Bògoje**, **Bólko**, **Bóžo**; **Bòžena** (**Božéna**) ž. os. ime; *hip.*: **Bóža**, **Bòžica** ◇ *pr.*: **Bȍgdān** (2300, Moslavina, Slavonija, Međimurje), **Bògdanica**, **Bògdanić** (900, Lika, Hvar, *S* Dalmacija), **Bogdánović** (2520, Lika, Vis, Kordun, Slavonija), **Bògdešić** (Rijeka, Krk), **Bògetić** (110, Dalmacija, Slavonija), **Bogíčević** (190, Banovina), **Bógić** (230, Kaštela, Lika), **Bogínović**, **Bògišić** (Dubrovnik, Samobor), **Bogójević** (570, Petrinja, Slavonija), **Bògovac** (200, Benkovac, Zagora), **Bògović** (1840, Slunj, Krk, Varaždin), **Bogožálec** (Novi Marof, Ivanec), **Bogúnović** (1110, Lika, Ravni kotari) **Bólić** (680, *S* Dalmacija), **Bòlkovac** (130, Gorski kotar, Slavonija), **Bòlković** (140, Pula), **Bȍšković** (1800, Slavonija, sred. i *J* Dalmacija), **Bòžac** (500, Istra), **Bòžāk** (160, Ivanec, Varaždin), **Božáković**, **Bòžan** (140, sred. Dalmacija), **Bòžanić** (490, Vis), **Božánović** (180, Slavonija), **Bòžek** (190, Međimurje), **Božéna** (Zagreb, Donja Stubica, Opatija), **Božȉček** (200, Zagreb, Zagorje), **Božíčević** (1680, Slunj, Karlovac, Ogulin), **Bȍžičić**, **Božȉčković** (450, Lika, Slavonija), **Bóžić** (8500, posvuda), **Božíćević** (130, Lika, Slavonija), **Bȍžidār** (Solin, Županja, Split), **Božíković** (350, Hvar, Split), **Božílović** (Zadar, Slavonija), **Bóžin** (220, Kaštela, *S* Dalmacija), **Bòžina** (100, Benkovac, Sesvete, Dalmacija), **Božínović** (660, Sinj, sred. Dalmacija), **Bȍžjāk** (Karlovac, Buje), **Bóžo** (Virovitica, Bjelovar, Podravina), **Bôžović** (290, Dubrovnik, Prigorje) ✧ *prasl.* i *stsl.* bogъ (*rus.* bog, *polj.* bóg) ← ? *iran.* (*avest.* baga-)

bógac (**bógec** *reg.*) *m* ⟨G bókca, V bôkče, N *mn* bókci, G bôgācā⟩ *reg. ekspr.* **1. a.** onaj koji je krajnje siromašan; siromašak, jadnik, sirotan (u značenju materijalnog siromaštva) **b.** onaj koji je nedorastao, nestručan (nekom poslu, izazovu i sl.) **2.** onaj koji je vrijedan žaljenja △ ~ ***bistrički***, *v.* bȉstričkī △ // **bògačkī** *prid.* koji se odnosi na bokca; **bogȉca** *ž*, *v.* bogac; **bokčàrija** *ž zb.*, *v.* bokčija (**1**); **bókčev** *prid.* koji pripada bokcu; **bòkčija** *ž reg.* **1.** ukupnost bogaca, bokci zajedno; bokčarija **2.** svojstvo onoga što čini bokca; bijeda, siromaštvo, velika neimaština ♦ *pr.*: **Bògec** (Zaprešić, Zagreb) ✧ *v.* bog

bȍgālj *m* **1.** *razg. ekspr.* osoba koja ima težak fizički nedostatak; invalid **2.** *pren. pejor.* potpuno nesposobna, glupa osoba [*stručni ~*; *~ u glavu*, *žarg. ekspr.* onaj koji nije normalan (zbog mentalne zaostalosti ili bolesti)] // **bȍgāljskī** *prid.* koji se odnosi na bogalje; **bogáljstvo** *sr* stanje bogalja ✧ ≃ bog, *v.* bogac

bȍgami *čest.* u govoru ili u tekstovima koji ga vjerno reproduciraju za pojačavanje rečenoga ili napisanog [*već dugo šutim, ~, sada više neću*]; baš, bogme, bogmeč, bome, borami, borme, uistinu, vala, zaista // **bogárati** *dv.* ⟨*prez.* bògārīm, *pril. sad.* -rēći, *pril. pr.* -rīvši, *gl. im.* -rēnje⟩ *ekspr.* spomenuti/spominjati Boga u kletvama; psovati Boga; **bogàtati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ stalno zaklinjati Bogom koga, moleći što od drugoga, pozivati se stalno na Boga; **bȍgati** modalna *čest.* za pojačavanje značenja onoga što se govori, ob. kao poštapalica [*nemoj ~*; *daj ~ (pokušaj) stani ~*; *hajde ~*; *mislio sam obaviti na brzinu kad ~ gužva*]; borati; **bȍgati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ zazivati Boga radi uvjerljivosti iskaza; **bogètati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.*

-ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ suvišno spominjati Boga u razgovoru (kao poštapalica) ili u psovkama u kojima se spominje bog; **bògme** *čest. razg.*, *v.* bogami [*bog i ~, razg.* dodatno pojačanje *čest.* bogme]; **bògmeč** *čest. reg.*, *v.* bogami; **bògmiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -mēći se, *gl. im.* -mljēnje⟩ stalno i pretjerano se kleti Bogom i uzimati Boga za svjedoka; **bòme** *čest. razg.*, *v.* bogami; **bȍrami** *čest. razg.*, *v.* bogami; **bȍrati** *čest. reg.*, *v.* bogati; **bòrme** *čest. razg.*, *v.* bogami ✧ *v.* bog

bògat *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima obilje materijalnih dobara **2.** koji postoji u velikoj količini, masi [*~ ručak*; *~ rječnik*]; obilan **3.** koji je raskošan [*~a dekoracija fasade*] // **bogàtāš** *m* ⟨G bogatáša⟩ onaj koji je bogat; bogatun △ ***ratni*** ~ onaj koji se obogatio špekulacijama u ratu, ratni profiter, krigsgeviner; **bogatášev** *prid.* koji pripada bogatašu; **bogatàšica** *ž*, *v.* bogataš; **bogatàšičin** *prid.* koji pripada bogatašici; **bogàtāškī** *prid.* koji se odnosi na bogataše; bogatunski; **bogàtāški** *pril.* kao bogataš, na način bogataša; bogatunski; **bogatáštvo** *sr* svojstvo, ponašanje bogataša; **bògatiti** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* bògatīm (se), *pril. sad.* bògatēći (se), *gl. im.* bògaćēnje⟩ činiti bogatim, obogaćivati (se), postajati bogat; **bògato** *pril.* dobro opskrbljeno, s bogatstvom; obilno [*~ obdaren*; *~ opskrbljen*]; **bogàtstv|o** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/bogátstvā⟩ **1.** imanje ili imovina velike vrijednosti, obilje novca ili vrijednosti, dragocjenosti [*materijalno ~o*; *duhovno ~o*; *rudno ~o*] **2.** *pren.* **a.** stanje ili svojstvo onoga koji je bogat ili onoga što je bogato **b.** obilje dobrih odlika [*~o boja*; *~o oblika*; *~o osjećaja*]; **bogàtūn** *m* ⟨G bogatúna⟩ *pejor.*, *v.* bogataš; **bogàtūnskī** *prid.*, *v.* bogàtāškī ✧ *prasl.* i *stsl.* bogatъ (*rus.* bogátyj, *polj.* bogaty), *v.* Bog

bogàtīr *m* ⟨G bogatíra⟩ *razg.* **1.** junak, vitez **2.** kršan i snažan čovjek ✧ *rus.* bogatýr

bȍgaz *m reg.* **1. a.** uzak prolaz; klanac **b.** prokop u riječnom nasipu **2.** *razg.* samo u kontekstu: grlo, grkljan, ždrijelo **3.** *zast.* vrat vrča, posude za vodu i sl.; grlo, grljak, grlić, »nos« ✧ *tur.* boğaz

bògda *ž reg.* **1.** zrnce žita **2.** mrvica, nešto sasvim male veličine; zera ✧ *tur.* boğday

bògdan *m zool.* veliki morski rak *Maia squinado*, *usp.* rakovice

bogdànuša *ž agr.* dalmatinska sorta loze i bijelo vino od te loze ✧ *v.* bog + *v.* dati

Bogenflügel (*izg.* Bógenflīgel) *m glazb.* žičani instrument s klavijaturom, konstruiran o. 1600, zvuk odgovara gudačkim instrumentima ✧ *njem.*

bòginje *ž mn pat.* akutna virusna zarazna bolest koja se pojavljuje u obliku mjehurića (vezikula) na koži; variola △ ***crne (velike)*** ~ *pat. Variola vera*; variola, crne kozice; ***male*** ~ *pat.* ospice; ***vodene (ovčje, dječje)*** ~ *pat. Varicella* // **bòginjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji na licu nosi tragove boginja; rohav, rošav; **bogìnjavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je boginjav ✧ ≃ *njem.* Pocken

Bògišić, Baltazar (1834–1902), hrv. pravni pisac i etnograf, promicatelj pravnih znanosti, sastavio *Opšti imovni zakonik za kneževinu Crnu Goru* (proglašen 1888)

bogobòjāzan (I) *ž* ⟨G -zni, I -zni/-āžnju⟩ strah od Boga, strah Božji; skrušenost, bogobojaznost, bogobojažljivost // **bogobòjāzan** (II) *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji se boji Boga; skrušen; **bogobòjāzno** *pril.* na bogobojazan način; skrušeno; **bogobòjāznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bogobojazan (I); **bogobojàžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bogobojaznost ◆ *pr.*: **Bȍgobōjša** (Zadar) ✧ *v.* bog + *v.* bojati se, bojazan

bogòčāšće *sr* ukazivanje časti, slavljenje boga ili bogova ✧ *v.* bog + *v.* čast

Bogočòvjek *m rel.* onaj koji je i Bog i čovjek; naziv za Isusa Krista kao Sina Božjega u liku i tijelu čovjeka ✧ *v.* bog + *v.* čovjek

bȍgodān *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* **1.** koji je dan od Boga, koji je tu od prirode, bez čijeg djelovanja, koji je obdaren po prirodi, objektivna datost [*~a priroda*]; bogomdan **2.** *pren. iron.* koji misli da je obdaren po prirodi, kojega su izmislili kao bogodanog [*~i pjesnik*] // **bȍgomdān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bogodan ✧ *v.* bog + *v.* dati

bogohúliti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bogòhūlīm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -úljēnje⟩ huliti Boga, vrijeđati Boga // **bogohúlac** *m* ⟨G -lca, V -lče, N *mn* -lci, G bogòhūlācā⟩, *v.* bogohulitelj; **bȍgohūlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ kojim se huli Bog, kojim se vrijeđa Bog; **bogohùlitelj** *m* onaj koji huli Boga; bogohulac, bogohulnik; **bogohulitèljica** *ž*, *v.* bogohulitelj; **bogòhūlnica** *ž*, *v.* bogohulnik; **bȍgohūlničkī** *prid.* koji se odnosi na bogohulnike; **bȍgohūlnički** *pril.* kao bogohulnik, na način bogohulnika; **bȍgohūlnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩, *v.* bogohulitelj; **bȍgohūlnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bogohulan; bogohulstvo; **bogohúlstvo** *sr*, *v.* bogohulnost ✧ *v.* bog + *v.* huliti

Bogojávljēnje *sr rel.* **1.** ukazanje Boga; teofanija **2.** *kat.* pojavljivanje Boga na Zemlji u liku Krista; Epifanija **3.** blagdan Isusova krštenja, dolaska istočnih mudraca (slavi se 6. siječnja); Sv. Tri kralja ✧ *v.* bog + *v.* javiti

bȍgolīk *m* ⟨N *mn* -ikovi⟩ lik Boga, bog prikazan kao lik, kao likovna predodžba // **bogòlik** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik Bogu, koji je na sliku Božju; **bȍgolikōst (bogòlikōst)** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bogolik i svojstvo onoga što je bogoliko ✧ *v.* bog + *v.* lik

bȍgoljūblje *sr* ljubav prema Bogu // **bogoljúbac** *m* ⟨G -úpca, N *mn* -úpci, G bogòljūbācā⟩ onaj koji ljubi Boga; **bȍgoljūban** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩, *v.* bogoljubiv; **bogoljùbiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ljubi boga; bogoljuban; **bogoljùbivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bogoljuban; **bogoljúpčev** *prid.* koji pripada bogoljupcu ♦ **Bȍgoljūb**, *v.* Bog ♦ ✧ *v.* bog + *v.* ljubiti

Bogòmājka *ž* ⟨D L -jci⟩ *kat.* Majka Božja; Bogorodica, *usp.* Marija (Sv.) // **bogomájčinstvo** *sr teol.* tvrdnja da je Marija prava Majka Isusa Krista i da je on zaista Sin Božji, pri čemu je majčinstvo više nego biološko začeće i rađanje ✧ *v.* bog + *v.* majka

bȍgomdān, *v.* bogodan

bogòmolj|a *ž* **1.** *crkv.* mjesto za molitvu u obliku dvorane, crkve, hrama itd. **2.** moljenje Boga // **bogomóljac** *m* ⟨G -ljca, V bogòmōljče, N *mn* -ljci, G bogòmōljācā⟩ **1.** onaj koji se stalno moli Bogu **2.** *pren.* licemjer; **bogomòljačkī** *prid.* koji se odnosi na bogomoljce; **bogomòljački** *pril.* kao bogomoljac, na način bogomoljaca; **bȍgomōljan (bogòmōljan)** *prid.* ⟨*odr.* -ljnī⟩ koji ima osobine bogomoljca; **bogomóljčev** *prid.* koji pripada bogomoljcu; **bogòmōljka**[1] *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* -ljākā/-ī⟩, *v.* bogomoljac ♦ *pr.* (nadimačko): **Bogomólec** (120, Međimurje, Prigorje) ✧ *v.* bog + *v.* moliti

bogòmōljka[2] *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* -ljākā/-ī⟩ *zool.* grabežljivi kukac ravnokrilac (*Mantis religiosa*) ✧ *v.* bog + *v.* moliti

bȍgomrāk *m* **1.** nevjerovanje u Boga **2.** propast bogova; bogomračje // **bȍgomrāčje** *sr rij. jez. knjiž. ekspr.*, *v.* bogomrak (**2**) ✧ *v.* bog + *v.* mrak

bogomŕzac *m* ⟨G -ŕsca, V bogòmr̄šče, N *mn* -ŕsci, G bogòmr̄zācā⟩ *ekspr.* onaj koji mrzi Boga, *opr.* bogoljubac // **bogomŕščev** *prid.* koji pripada bogomrscu ✧ *v.* bog + *v.* mrzak, mrziti

bogonósac *m* ⟨G -sca, V bogònōšče, N *mn* -sci, G bogònōsācā⟩ *ekspr.* onaj koji pronosi Boga, onaj koji kazuje Božju riječ ✧ *v.* bog + *v.* nositi

bogoráditi (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bogòrādīm, *pril. sad.* bogòrādēći, *gl. im.* bogoráđenje⟩ (+ *pejor.*) **1.** moliti zazivajući Božje ime **2.** *pren.* dosađivati kome molbama i preklinjanjima ✧ *v.* bog + *v.* rad[1], raditi

bogòrodan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ *rij. ekspr. jez. knjiž.* sjajan, neopisiv u sjaju i veličini; kao od Boga rođen ili stvoren // **bogòrodnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bogorodan ✧ *v.* bog + *v.* rod, roditi

Bogòrodica (Bogoròdica) *ž kršć.* majka Isusa Krista; Bogomajka, Gospa, *usp.* Marija (Sv.) // **Bogoròdičin** *prid.* koji pripada Bogorodici [~ *lik*]

bogoslòvija *ž crkv.* vjerska škola, škola ili zavod za učenje teoloških i drugih predmeta; bogoslovlje, teologija // **bȍgoslov** *m* **1.** *v.* teolog **2.** onaj koji pohađa teološki studij ili bogoslovno sjemenište i priprema se za svećenika; bogoslovac; **bogoslóvac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G bogòslōvācā⟩, *v.* bogoslov (**2**); **bogoslóvčev** *prid.* koji pripada bogoslovcu; **bogòslōvka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* -vākā/-ī⟩, *v.* bogoslov; **bȍgoslōvlje** *sr*, *v.* bogoslovija; **bȍgoslōvn|ī** *prid.* koji se odnosi na bogosloviju, bogoslovlje i bogoslove △ **~*e kreposti*** *kršć.* kreposti koje imaju Boga kao glavni cilj i kao temelj jedan od njegovih atributa, kreposti koje su svrha kršćanskoga života (vjera, ufanje, ljubav) ✧ *v.* bog + *v.* slovo

bȍgoslūžje *sr crkv.* čin služenja Bogu; služba Božja, sveta misa ✧ *v.* bog + *v.* služiti

bȍgoštōvlje *sr arh.* **1.** štovanje Boga **2.** vjeronauk u prosvjeti [~ *i nastava*]; bogoštovanje // **bȍgoštōvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na bogoštovlje; vjerski; **bogoštòvanje** *sr*, *v.* bogoštovlje; **bogoštòvatelj** *m* onaj koji (po-)štuje Boga; vjernik; **bogoštovatèljica** *ž*, *v.* bogoštovatelj; **bogoštovatèljičin** *prid.* koji pripada bogoštovateljici ✧ *v.* bog + *v.* štovati

Bogòta *ž* glavni grad Kolumbije, 3.983.000 stan. // **bogòtskī** *prid.* koji se odnosi na Bogotu

bogoùgod|an *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji je Bogu ugodan, po volji Bogu [~*an čin*; ~*no djelo*] **2.** (ob. *odr.*) *pren. iron.* Bogom dan, miljenik Boga ili bogova, Bogom nadahnut (pjesnik, umjetnik); boguugodan // **bogoùgodničkī** *prid.* koji se odnosi na bogougodnike; **bogoùgodnički** *pril.* kao bogougodnik, na način bogougodnika; **bogoùgodnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** koji ugađa Bogu svojim djelima, Božji čovjek, koji čini djela draga Bogu **2.** *pren.* koji je bogougodan (**2**);

boguùgodan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩, *v.* bogougodan ✧ *v.* bog + *v.* ugoda, ugodan

bogòvetnī (**bogòvjetnī** *konstr.*) *prid. razg.* riječ za pojačavanje značenja imenica koje znače jedinicu mjere u vremenu (mjesec, godina, stoljeće) △ ***sav (čitav, cijeli) ~ dan*** čitav božji dan

Bògović, Mirko (1816–1893), hrv. književnik, jedan od tvoraca hrvatske povijesne novele; u mladosti pristaša iliraca, kasnije se priklanja mađaronima

bogtepítaj *pril. razg.*, *v.* bogzna

bògumil (**bogùmil**) *m pov.* **1.** pripadnik dualističke heretičke sekte osnovane u 10. st. u Bugarskoj pod utjecajem paulikijanaca (svijetom vladaju dva božanstva – princip dobra, Bog i princip zla, Sotona); održala se nekoliko stoljeća, a njezin se utjecaj proširio sve do *S* Italije (patareni) i Francuske (katari) **2.** *razg.* pripadnik Crkve bosanske (odnosno bosanski »krstjanin«) // **bogùmilskī** *prid.* koji se odnosi na bogumile; **bogùmilski** *pril.* kao bogumil, na način bogumila ✧ po osnivaču, bugarskom svećeniku Bogumilu

bogùvila *ž bot.*, *v.* bugenvilija

bôgznā *pril.* tkoćeznati, neznase, nemožeseznati, tko zna, samo Bog zna, bogtepitaj [*nije ~ što*] ✧ *v.* bog + *v.* znati

bogznakàko (način pisanja uz: bog zna kako) *pril.* **1.** (uz drugu riječ u zanijekanoj tvrdnji) (ne) osobito [*nisam bio ~ zadovoljan*] **2.** vrlo lijepo, na dobar način, sa svim počastima [*primio me lijepo i ~*] ✧ *v.* bog + *v.* znati + *v.* kako

bôgznašto *pril.* (uz zanijekani *gl.* biti) u zn. nije mnogo, ne vrijedi mnogo [*nije to sve skupa ~*] ✧ *v.* bog + *v.* znati + *v.* što

bohemìzam *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *lingv.* prepoznatljiva riječ ili jedinica iz češkog jezika preuzeta i prilagođena drugom jeziku; čehizam // **bohèmist** *m* onaj koji se bavi bohemistikom, stručnjak za bohemistiku; **bohèmistica** (**bohèmistkinja**) *ž*, *v.* bohemist; **bohemìstičkī** *prid.* koji se odnosi na bohemiste i bohemistiku; **bohemìstički** *pril.* kao bohemist, na način bohemista; **bohemìstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ znanost koja se bavi proučavanjem jezika i kulture češkoga naroda; **bohemizírati** *dv.* ⟨*prez.* bohemìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bohemìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ nametnuti/nametati češki jezik ili kulturu pripadnicima nekog drugoga naroda ✧ *lat.* Bohemia, staro ime za Češku i nasljedne zemlje Sv. Václava

Bòhīnjskō jèzero *sr geogr.* jezero na 500 m n/v u Bohinjskoj kotlini, *SZ* Slovenija, 3,3 km² ◆ *pr.* (etnici): **Bohánec**, **Bòhnec** (130, Međimurje), **Buhánec**, **Buhinìček** (Zabok, Zagorje), **Buhìnjāk** (**Buhinjâk**) (100, Koprivnica, Ivanec, Podravina)

Böhme (*izg.* Béme), **Jakob** (1575–1624), njemački filozof, renesansni mistik; utjecao na idealizam i romantizam kao intelektualne pokrete

Bòhorič, Adam (o.1520–o.1600), slovenski jezikoslovac, pisac prve gramatike slovenskog jezika // **bòhorčica** *ž lingv.* slovenska redakcija latinice nazvana prema A. Bohoriču

bòhorok *m* ⟨G -ōrka⟩ *meteor.* indonezijski naziv za suh i topao *S* vjetar (Sumatra, Java) ✧ *indonez.*

Bohr (*izg.* Bôr), **Niels Henrik David** (1885–1962), danski fizičar, doprinio je razvoju kvantne fizike, opisao strukturu atoma (Bohrov model); Nobelova nagrada 1922.

bohrij (*izg.* bôrij) *m kem.* element (simbol Bh, atomski broj 107) ✧ *nlat.* bohrium, prema N. Bohru, *v.*

bohùničkī *prid.* koji se odnosi na Bohunice u Slovačkoj (jednu od rizičnih nuklearnih elektrana), *usp.* černobilski

bôj¹ *m* ⟨G bòja, N *mn* bòjevi/bòji *jez. knjiž.*⟩ *pov. jez. knjiž.* oružani sukob dviju vojski (ob. za starinsku vojsku, naoružanje i način ratovanja) [*~ se bije*; *zametnuti ~*, *ekspr.* započeti boj, ući u borbu] // **bójak** *m* ⟨G -jka, N *mn* -jci, G bôjākā⟩ *hip.* i *dem.* od boj, *ekspr. jez. knjiž.*; **bojèvati** (**bojòvati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bòjujēm, *pril. sad.* bòjujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* biti se u bojevima, sudjelovati u bojevima; **bòjev|ī** *prid.*, *v.* bojni, bojevni [*~a (nuklearna) glava*; *~i metak* metak koji se upotrebljava u borbi (za razliku od školskog koji se upotrebljava na vježbi)]; **bojèvit** (**bojòvit**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.*, *v.* bojovan; **bòjēvnī** *prid.* koji služi za boj, za razliku od vježbovnog, manevarskog [*~ metak*]; bojni, bojevi; **bòjīšnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na bojište; **bòjīšnica** *ž neol.* **1.** područje na kojem se vode borbe (bez podrobnijeg određenja i opisa položaja vojnih snaga) [*pakračka ~*] **2.** takvo mjesto shvaćeno kao zamišljena ili postavljena razdjelnica između dvije vojske, mjesto njihova izravnog dodira; prva bojna crta; **bòjīšte** *sr* mjesto, područje gdje se vodi rat: **1.** bojno polje, mjesto gdje se vodi jedna bitka; poprište **2.** veliki sektor na kojem djeluju veli-

ke vojne snage; fronta, ratište △ ***istočno*** ~ *pov.* u 2. svjetskom ratu područje *I* Europe, gdje su ratovali SSSR i Njemačka; ***zapadno*** ~ *pov.* u 2. svjetskom ratu sektor sukoba na obali Atlantika (u Normandiji); **bôjna** *ž* 〈G *mn* -ā/-ī〉 *vojn.* **1.** vojna jedinica sastavljena od satnija u domobranstvu do 1918. i u vojsci NDH 1941–1945. **2.** jedinica kopnene vojske Republike Hrvatske; bataljun; **bôjnī** *prid.*, *v.* bojevni △ ~ ***brod*** *vojn.* najveći i najbolje naoružani tip ratnog broda; ~ ***otrovi*** *vojn.* kemijske tvari za uništavanje žive sile u ratu, zabranjeni Haškom konferencijom (1899); **bôjnica** *ž, v.* bojnik; **bôjničkī** *prid.* koji se odnosi na bojnike [~ *čin*]; **bôjnički** *pril.* kao bojnik, na način bojnika; **bôjnīk** *m* 〈V -īče, N *mn* -īci〉 **1.** zapovjednik bojne **2.** *vojn.* najniži od viših časničkih činova u vojsci Republike Hrvatske; čin iznad satnika, a ispod pukovnika; major; **bôjnīštvo** *sr* ukupnost vojničkog posla; vojevanje; **bȍjōvan** *prid.* 〈*odr.* -vnī〉 *ekspr.* koji je željan boja; borben, ubojan, bojevit, bojovit; **bòjōvnica** *ž, v.* bojovnik; **bòjōvnīk** *m* 〈V -īče, N *mn* -īci〉 **1.** bojnik (**1**) **2.** *ekspr.* onaj koji bije boj, koji je prožet željom za bojem; **bȍjōvno** *pril.* kao bojovnik, na način bojovnika; **bojóvnōst** (**bȍjōvnōst**) *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 osobina onoga koji je željan boja; borbenost ♦ m. os. imena (narodna): **Bòjimir**, **Bòjislav**; *hip.*: **Bòjan**; **Bòjana** ž. os. ime; *hip.*: **Bója** ◇ *pr.*: **Bòjanić** (1170, Hvar, Slavonija), **Bojánović** (**Bòjanović**) (100, Dubrovnik, Koprivnica, Županja), **Bôjčić** (550, Zagora, Z Slavonija), **Bójić** (840, sred. Dalmacija, Zagreb), **Bojínović** (Zagreb, Crikvenica, Sisak), **Bôjka** (Vinkovci, Jastrebarsko), **Bôjkić** (Split, Labin, Dalmacija), **Bôjko** (130, Posavina, Prigorje), **Bójković** (Samobor, Split, Istra), **Bòjović** (110, Split, Dubrovnik, Obrovac) ✧ *prasl.* *bojь (*rus.* boj, *polj.* bój) ≃ biti², bitka, *v.*

bôj² *m* 〈G bòja, N *mn* bòjevi〉 *reg.* **1.** kat [*kuća na dva ~a*] **2.** *reg. arh.* stas [*srednjeg ~a prilika je moja*] ✧ *tur.* boy: stas, uzrast

bòj|a *ž* 〈G *mn* bójā〉 **1.** dojam što ga na oko ostavljaju različita zračenja od kojih se sastoji svjetlost; farba, kolur [*dobiti ~u*, *razg.* pocrnjeti] **2.** boja s nijansama: **a.** imenovana [*žuta, crvena, plava, zelena, smeđa, crna, bijela ~a*] **b.** uspoređena[*narančasta, ljubičasta ~a*] **3.** smjesa koja služi za nanošenje boje ili nijanse na podlogu [*vodena ~a*; *uljena ~a*] **a.** (*mn*) garnitura ili sastav boja namijenjen posebnoj tehnici rada [*uljene ~e*; *vodene ~ e*] **4.** dojam koji ljudski glas izaziva na osjetilo sluha [*baršunasta ~a*] **5.** svaka od četiri serije figura u igraćim kartama [*srce, pik, karo, tref*]; u francuskim, talijanskim i tzv. mađarskim kartama △ ***~a glasa*** skup akustičkih svojstava glasa; timbar; ***drvene ~e*** *razg.* pastel, pastelne boje u obliku olovke (ob. za upotrebu u školi); ***topla/hladna ~a*** koloristički par toplih (žuta, crvena, narančasta) i hladnih (plava, zelena, ljubičasta) boja koji se u nekim smjerovima slikarstva upotrebljava za odnos »blizu« prema »daleko« // **bojadisaónica** (**bojadisaóna**) *ž* obrtnička radnja uređena za bojenje tkanina i platna ob. u sastavu kemijske čistionice; tangarija, farbaona, bojaona, bojionica; **bojàdisar** *m, v.* bojar; **bojàdisati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *gl. im.* -ānje〉 *reg.*, *v.* bojiti; **bȍjadžija** *m reg.* **1.** obrtnik koji se bavi bojanjem; ličilac **2.** trgovac bojama; **bòjānka** *ž* 〈G *mn* -ā/-ī〉 knjiga tiskanih crteža koje djeca ispunjavaju bojama; **bojaóna** *ž, v.* bojadisaonica; **bòjār** *m* 〈G bojára〉 onaj koji se bavi bojom; bojadisar, bojitelj; **bojàrica** *ž, v.* bojar; **bojàričin** *prid.* koji pripada bojarici; **bòjati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* bojiti; **bòjice** *ž mn razg.* vodene boje, boje za akvarel, olovke u boji; **bòjilo** *sr kem.* organska tvar (u molekuli sadrži tzv. kromoformnu grupu koja je nosilac boje), služi za bojenje tekstila, plastičnih masa, živežnih namirnica, lijekova i dr.; **bojiónica** *ž, v.* bojadisaonica; **bòjitelj** *m, v.* bojar; **bòjiti** *nesvrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. sad.* -jēći, *gl. im.* -jēnje〉 ostavljati trag boje, premazivati bojom; farbati, bojadisati, bojati ♦ *pr.* (prema zanimanju): **Bojàdžija** (Pakrac, Dubrovnik), **Bojàdžijev** (Zagreb, Varaždin) ✧ *tur.* boya, boyama: krv, boja

-BOJAN kao drugi dio riječi znači da je riječ u vezi s bojom [*trobojan*; *višebojan*] ✧ *v.* boja

bòjati se (koga) *nesvrš.* 〈*prez.* -jīm se, *pril. sad.* -jēći se, *gl. im.* -ānje〉 **1.** osjećati strah, plašiti se, strepjeti **2.** *ekspr.* sumnjati, dvojiti [*želim im sve najbolje, ali bojim se da neće uspjeti ostvariti svoje ideje*] // **bȍjāzan** *ž* 〈G -zni, I -zni/-āžnju〉 zebnja od čega; strah [*izraziti ~*]; **bȍjāznōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 stanje onoga koji je pun bojazni; bojažljivost; **bojàžljiv** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 koji se boji; plašljiv, *opr.* odvažan, hrabar; **bojàžljivac** *m* 〈G -īvca, V -īvče, N *mn* -īvci〉 onaj koji podliježe bojažljivosti, onaj koji je bojažljiv; plašljivac; **bojàžljivica** *ž, v.* bojažljivac; **bojàžljivičin** *prid.* koji pripada bojažljivici; **bojàžljivo** *pril.* na bojaž-

ljiv način; plašljivo; **bojàžljivost** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* bojaznost ✧ *prasl.* i *stsl.* bojati sę (*rus.* boját'sja, *polj.* bać się) ← *ie.* *bhoyetor: boji se (*lit.* bijos, *skr.* bhayate)

bòjkot *m* **1.** čin moralne osude kojim se odbija suradnja s pojedincem, organizacijom, poduzećem ili državom, organizirano odbijanje suradnje u čemu, odbijanje sudjelovanja, opstrukcija [*organizirati* ~; *provesti* ~; *vršiti/izvršiti* ~] **2.** *ekon.* prekid odnosa s određenom osobom, društvenom organizacijom, zemljom ili skupinom zemalja radi gospodarskoga, političkoga, moralnoga ili drugog pritiska i iznuđivanja zahtijevanih ustupaka // **bojkòtēr** *m* ⟨G bojkotéra⟩ onaj koji vrši bojkot; **bojkotírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* bojkòtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bojkòtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti bojkot ✧ *engl.* boycott, prema C. C. Boycottu, engleskom upravitelju imanja u Irskoj protiv kojeg su se Irci 1880. pobunili ne upotrijebivši silu

bȍjler *m tehn.* aparat za kućanstvo, zatvoreni rezervoar za grijanje vode električnom strujom ili plinom [*uključiti/isključiti* ~] ✧ *engl.* boiler

bȍjlija *m reg.* stasit čovjek, visok a rasta [*taj/ovaj* ~] ✧ *tur.* boylu

bo jutsu *m*, *v.* bo džucu

bȍk¹ *m* ⟨N *mn* bòkovi⟩ **1.** *anat.* dio tijela od rebara do kuka **2.** strana, postrani dio **a.** broda [*Barbara bješe bijela* ~*a*] **b.** brda; padina, obronak **c.** veće vojne jedinice u borbenom rasporedu [*napad s* ~*a*; *napasti s* ~*a*] // **bòčina** *ž augm.* od bok; **bòčiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -čēći se, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** isticati bokove, prsiti se, nadimati se (kad se tko pravi važan) **2.** bosti se rogovima (o rogatoj marvi) **3.** *pren.* kavžiti se; **bȍčkē** *pril.* s boka, s bočne strane; **bȍčnī** *prid.* koji je s boka, koji je na boku, s bočne strane; **bòčnica** *ž pom.* drvena ili čelična oblica jednim krajem pričvršćena za rub palube broda, okomito na bok broda, uz nju se vezuju brodski čamci kad je brod u sidrištu; **bȍčnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *fon.* bočni suglasnik koji se artikulira tako što uz središnju prepreku za prolaz zraku postoji prolaz s obiju strana jezika (»l«, »lj«); lateral; **bȍčno** *pril.* s bočne strane; bokom, postrance; **bȍčnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *anat.* mišić oko bedrene kosti; **bòkat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima izrazito široke bokove, kojemu se ističu bokovi (o osobi) **2.** koji ima omjer u korist širine, koji ima široke bokove, *usp.* bok¹ (2); **bòkom** *pril.*, *v.* bočno ✧ *prasl.* *bokъ (*rus.* i *polj.* bok) ? ≃ *lat.* baculum: štap

bȍk² *m* ⟨G bòka⟩ *reg. rij.* ljudski izmet, nečist // **bòkluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. ekspr.* **1.** izmetina **2.** *pren.* ružan postupak, govnarija ✧ *tur.*

bȍk3, *v.* bokerica

bȍka *ž* ⟨G *mn* bôkā⟩ *reg. geogr.* ušće, zaljev, draga // **bòkīn** *m* ⟨G bokína⟩ *reg.* **1.** *ekspr.* privlačna, lijepa usta punih usana **2.** dio puhačkog instrumenta ili lule koji dolazi u usta; usnik ✧ *tal.* bocca: usta

Bȍka kòtorskā *ž geogr.* zaljev u primorju Crne Gore // **Bòkēlj** *m* (**Bòkēljka** *ž*) ⟨G Bokélja, N *mn* Bokélji, G Bokéljā⟩ onaj koji je iz kojega mjesta u Boki; **bòkeljskī** *prid.* koji se odnosi na Boku i Bokelje [~*a mornarica*]; **bokokòtorskī** *prid.* koji se odnosi na Boku kotorsku

bòkāl *m* ⟨G bokála⟩ *razg.* posuda bez zaklopca, široka otvora, u kojoj se vino i voda donose na stol; pehar, vrč, pokal ✧ *tal.* boccale ≃ *grč.* baukális

bokàpōrta *ž* ⟨G *mn* -orātā⟩ *pom. reg.* **1.** otvor na krovu lađe **2.** otvor na palubi **3.** ulaz u donji dio broda ✧ *tal.* boccaporta

bokčàrija, *v.* bogac

bòkčija, *v.* bogac

bòkerica *ž vojn. razg.* puška sačmarica sastavljena prema tzv. sistemu Bock, ima dvije cijevi postavljene uzdužno jedna na drugu; bok // **bȍk³** *m* ⟨N *mn* bòkovi⟩, *v.* bokerica

bokken (*izg.* bòken) *m sport* u kendo vještini naziv japanskog mača izrađenog ob. od tvrde hrastovine; služi za uvježbavanje ✧ *jap.*

Bokmål (*izg.* bùkmol) *m lingv.* jedan od dva norveška književna jezika (ima mnogo danskih jezičnih elemenata), *usp.* Nynorsk, Riksmal (Riksmål) ✧ *norv.* bokmål

bȍkobrān *m* ono što štiti bokove (bokove broda od oštećenja) ✧ *v.* bok¹ + *v.* braniti

bȍkocrt *m mat.* u nacrtnoj geometriji, ortogonalna projekcija na treću koordinatnu ravninu (uz nacrt i tlocrt) ✧ *v.* bok¹ + *v.* crta, crtati

bȍkor *m ekspr.* **1.** grmoliko ili grmušasto stablo **2.** *rij.* kita, rukovet, buket, stručak // **bokòrić** *m dem.* od bokor; **bokòriti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ granati se u obliku bokora ✧ *mađ.*

bȍks¹ *m sport* **1.** borilački sport u ringu, borba šakama u rukavicama koje zaštićuju i ublažuju udarac; box, šakanje **2.** *zast.* ob. u zn. antičkog borenja bez rukavica △ ~-**meč** dvoboj boksača u ringu // **bòksāč¹** *m* ⟨G boksáča⟩ *sport* onaj

koji se bavi boksom; bokser; **boksáčev** *prid.* koji pripada boksaču; **boksàčica** *ž*, *v.* boksač1; **bòksāčk|ī** *prid.* koji se odnosi na boksače △ *~a* ***kruška*** pomoćno sredstvo za trening snage i preciznosti udarca; *~**e ozljede** med.* tipične ozljede nastale udarcima u boksu (npr. ozljeda arkade); *~**i nos*** nos u obliku sedla kao posljedica prijeloma nosnih kostiju i hrskavice; **bòksāčki** *pril.* kao boksač, na način boksača; **bȍksati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *sport* **1.** baviti se boksom, boriti se po pravilima boksa **2.** udariti što na način boksača [*~ loptu*]; **bòkser** *m* **1.** vrsta automobilskog motora koji se ugrađuje u trkaće automobile **2.** hladno oružje koje se stavlja u ili na šaku da ojača udarac **3.** *kinol.* rasa kratkodlakog psa kratke njuške engleskog porijekla **4.** *reg.* (+ *srp.*), *v.* boksač[1]; **bȍkserice** *ž pl. tantum* **1.** široke sportske gaćice **2.** muške široke gaće s nogavicama otprilike do pola bedara [*te/ove ~*]; sliperice **3.** ženske gaćice s nogavicama ✧ *engl.* boxing

bȍks² *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ (+ *potenc.*) pregrada s posebnom namjenom ob. otvorena s jedne strane [*ovu ćete robu na tržnici naći u ~u*; *pobjednički konj je ušao u ~*] △ *~**-kamera*** najjednostavniji tip fotografskog aparata kvadratnog oblika s fiksnom i nepokretnom lećom ✧ *lat.* buxus ← pýxos: kutija

bȍks³ *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ posebno obrađena koža za cipele, torbe, fini knjižni uvez i sl. [*teleći ~*] ✧ *amer.engl.* box calf, navodno prema J. Boxu, londonskom čizmaru

bòksāč² *m* ⟨G boksáča⟩ *pov.* sudionik (boksačkog) ustanka seljaka i gradske sirotinje protiv tuđinaca u Kini (1899–1900) ✧ naziv »boksački ustanak« nastao krivim prijevodom kineskih riječi I he tuan: Pravedno složno društvo kao I he chuan: Pravedne složne šake

bòksīt *m* ⟨G boksíta⟩ *min.* crvenosmeđa ruda od koje se dobiva aluminij // **bòksitnī** *prid.* **1.** koji se odnosi na boksit **2.** koji se sastoji od boksita ✧ *fr.* bauxite, po mjestu Baux u Francuskoj + IT

Bòkšić *m* naselje u *I* Slavoniji, 607 stan. // **Bòkšićanin** *m* (**Bòkšićānka** *ž*) ⟨N *mn* Bòkšićani⟩ stanovnik Bokšića; **bòkšićkī** *prid.* koji se odnosi na Bokšić i Bokšićane

bòkūn *m* ⟨G bokúna⟩ *reg.* **1.** (*jd*) komad **2.** (*mn*) zalogaji, dobra hrana, obilni obroci △ *~ **čovjeka*** naočit čovjek, jak; komad čovjeka; kus čovjeka; *~ **olovke** razg.* komad olovke, jedna olovka // **bokùnić** *m dem.* od bokun ✧ *tal.* boccone

bokusȅki *m* kaligrafsko pismo japanske budističke zen-sekte ✧ *jap.*: trag tinte

bȍkvica *ž bot.*, *v.* trputac

-BOL, -BOLIČKI, -BOLIJA, -BOLIZAM kao drugi dio riječi znači bacanje, hitac; bacam [*diskobol*; *katabolizam*] ✧ *grč.* bolós: bacač; bolḗ: bacanje, hitac; bállō: bacam ← bállein: bacati

Bôl *m* naselje na *J* dijelu otoka Brača, 1478 stan. // **bôlskī** *prid.* koji se odnosi na Bol i Boljane; **Bȍljanin** *m* (**Bȍljānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȍljani⟩ stanovnik Bola

bôl (I) *m* ⟨G -a, N *mn* bólovi, G bòlōvā⟩ osjet tjelesne patnje i trpljenja [*snažni ~*] // **bôl** (II) *ž* ⟨G -i, I -i/bôlju, N *mn* -i⟩ osjećaj duhovne patnje i trpljenja [*jaka ~*; *teške ~i*; *duševne ~i*] △ *~ **boluje** jez. knjiž. ekspr.* pati od ljubavne boli; **bóla¹** *ž rij. neob.jez. knjiž.* boljka; **bôl|an** (**bôlna** *ž*, **bôlno** *sr*) *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji boluje, bolestan **2.** koji je potresen bolom, koji pati; utučen **3.** koji se odnosi na bol, koji boli [*~an ubod*; *~an udarac*] △ *~**no mjesto*** **1.** mjesto koje boli na tijelu **2.** *pren.* ono gdje se nalaze teži problemi, ono što je u nekom poslu teško riješiti; zamršeno pitanje, bolna točka; **bolèćica** *ž arh.*, *v.* boljetica (**1**); **bolèćiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je meka srca, posebno popustljiv prema kome, osobito sentimentalan prema kome ili prema čemu; sažaljiv; **bolèćivo** *pril.* na bolećiv način, s bolećivošću; **bolèćivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bolećiv; **bôlničkī** *prid.* koji se odnosi na bolnika i bolnike; **bôlnički** *pril.* kao bolnik, na način bolnika; **bôlnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *retor. jez. knjiž.* **1.** onaj koji boluje; bolesnik **2.** onaj koji trpi; patnik; **bolnìna** *ž* ⟨G *mn* bolnínā⟩ novčana naknada što ju je počinitelj tjelesne ozljede obvezan dati ozlijeđenom, na temelju sudske odluke, za pretrpljene duševne i tjelesne boli; **bôlno** (I) *prid.* (*sr*), *v.* bolan; **bôlno** (II) *pril.* na bolan način, s bolom, s boli, nanoseći (komu/čemu) bol; **bȍlovānj|e** (**bolòvānje**) *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* bolovati **2.** izostajanje s posla i drugih dužnosti zbog bolesti [*biti na ~u*; *otići na ~e*; *uzeti ~e*]; **bolòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bòlujēm, *pril. sad.* bòlujūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti bolestan, provoditi vrijeme u bolesti; **bȍljēt** *ž zast.*, *v..* boleština; **bȍljeti** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) bȍlī, *pril. sad.* -ēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ pričinjati bol, izazivati bol

(i *pren.*); **boljètica** *ž razg.* **1.** bolećica, boljka, *v.* bolest **2.** bol, nevolja, zlo; **bôljka** *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* -ljākā⟩ **1.** *ekspr.*, *v.* bolest, boljetica **2.** *arh.*, *v.* rana **3.** stalna lagana zdravstvena teškoća **4.** *pren.* ono u čemu je tko slab, slaba točka, *usp.* Ahilova peta, *v.* Ahilov △ ✧ *prasl.* i *stsl.* bolь (*rus.* bol', *polj.* boleć: boljeti) ≈ *stengl.* bealu: zlo

bóla[2] *ž* hladno piće koje se pripravlja od vina ili čaja, šećera i voća ✧ *engl.* bowl: zemljana posuda

bóla[3] *ž lov.* oružje za lov (Južna Amerika) napravljeno od dviju ili više kamenih ili željeznih kugli koje su pričvršćene o krajeve užeta; bacanjem bole lovac gađa i saplića plijen ✧ *šp.* bola: lopta ← *stprov.* ← *lat.* bulla: čvor

bȍlan *uzv.* (odnosi se na muške osobe) *reg. fam.* **1.** jadni, bolesni; elipsa za »bolan ne bio«, a upotrebljava se u iskazivanju molbe, čuđenja, predbacivanja i sl. [*Jao, ~, što kažeš?*] **2.** u prijateljskom i familijarnom obraćanju u značenju rođo, prijatelju, prikane, prijane [*Đe si, ~?*; *Nemoj, ~!*] // **bóna**[1] *uzv.* (odnosi se na ženske osobe) *reg. fam.* **1.** jadna, bolesna; elipsa za »bolna ne bila«, a upotrebljava se u iskazivanju molbe, čuđenja, predbacivanja i sl. [*Nemoj, ~, govoriti svašta!*] **2.** u prijateljskom i familijarnom obraćanju u značenju rodice, prijateljice, prije [*Đe si, ~?*] ✧ *v.* bol (isprva samo kao pridjev suučešća)

bòlānča *ž pov.* **1.** vrsta mletačkog sitnog novca **2.** stara hrvatska novčana jedinica koja se spominje od 13. st. ♦ *pr.* (nadimačka): **Bolánac** (Labin, Istra), **Bòlānča** (590, Šibenik, Dalmacija) ✧ *tal.* bilancia: vaga; *mlet.* balanza

bolàndist *m pov.* pripadnik kruga učenjaka iz raznih crkvenih redova koji od 1630. rade na redigiranju i izdavanju tekstova srednjovjekovne kulture i povijesti ✧ prema J. de Bolandu, jezuitskom hagiografu iz Belgije

bòlcna *ž* ⟨G *mn* bólcnā/-ī⟩ *tehn. reg.* spojni dio stroja koji na jednom kraju ima metalnu glavu, a na drugom matricu ✧ *njem.* Bolzen

bȍld *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *tisk.* **1.** polumastan tisak slova **2.** *inform.* stil tekstovnog ispisa programu za procesiranje teksta // **boldírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* bòldīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *inform. žarg.* riječ ili dio teksta (u)pisati ili označiti/označavati polumasnim (bold) slovima ✧ *engl.*

bòlen *m zool.* slatkovodna grabežljiva, modrozelena riba iz porodice šarana, u nas živi u dunavskom slivu

boléro (**bolêro**) *m* ⟨N *mn sr* -a⟩ **1.** *glazb.* španjolski ples umjerena tempa, u 3/4 mjeri **2.** *term.* kratki prsluk u ženskoj garderobi (prema dijelu španjolske nošnje) **3.** *sport* u jedrenju, širok, nizak flok pod spinakerom, razapinje se radi hvatanja vjetra ispod spinakera ✧ *šp.*

Bòleslav **1.** *v.* ♦ **2.** ime trojice poljskih kraljeva (10–12. st.) i tri češka vladara s kneževskom titulom (10–11. st.) ♦ m. os. ime (slavenskog podrijetla)

bȍlēst *ž* ⟨G -esti, I -esti/-ešću⟩ **1.** *pat.* poremećaj funkcija organizma, narušenost zdravlja [*akutna ~*; *kronična ~*; *zarazna ~*; *duševna ~*]; boljetica, boljka, *opr.* zdravlje **2.** pretjerana strast, manija [*~ čistoće*; *~ reda*] △ ~ ***spavanja*** *pat.* bolest izazvana infekcijom specijalnih protozoa koje prenosi afrička muha ce-ce, tripanosomijaza; ***dječja*** ~ **1.** bolest koju prolazi čovjek u dječjem uzrastu **2.** *pren.* neizbježne pogreške zbog pomanjkanja iskustva; ***duga i teška*** ~, ***opaka*** ~ formula za rak; ***kratka i teška*** ~ formula kad se želi izbjeći spominjanje smrti od moždane kapi ili srčanog udara; ***morska*** ~ mučnina u želucu izazvana ljuljanjem; ***šećerna*** ~ *razg.*, *v.* dijabetes // **bolèsnica** *ž*, *v.* bolesnik; **bolèsničīn** *ž* koji pripada bolesnici; **bolèsnīčkī** *prid* koji se odnosi na bolesnike; **bolèsnīčki** *pril.* kao bolesnik, na način bolesnika; **bolèsnīk** *m* ⟨G bolesníka⟩ onaj koji je bolestan [*umišljeni ~*; *duševni ~*; *teški~*]; bolnik △ ~ ***na Bosporu*** *pov.* Osmanlijsko Carstvo u posljednjem razdoblju svoga postojanja; **bolesníkov** *prid.* koji pripada bolesniku; **bȍlesno** *pril.* **1.** kao u bolesti **2.** *pejor.* preko granice normalnog, pretjerano (nastojati na čemu, na ostvarenju kakve želje i sl.) [*~ znatiželjan*; *~ ambiciozan*]; **bȍles|tan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ **1.** komu je zdravlje narušeno, *opr.* zdrav **2.** *pren.* koji trpi od pretjeranih ili neostvarenih želja [*~na ambicija (potreba, mašta, znatiželja itd.)*]; **boleščùrina** *ž pejor.* od bolest; **bolèšljiv** (**bolèžljiv**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *konstr. razg.* koji često poboljeva, sklon oboljenjima; neotporan, slaba zdravlja; **bolèšljivac** (**bolèžljivac**) *m* ⟨G -ívca, V -īvče, N *mn* -īvci⟩ onaj koji je bolešljiv; **bolèšljivica** (**bolèžljivica**) *ž*, *v.* bolešljivac (boležljivac); **bolèšljivōst** (**bolèžljivōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bolešljiv; **bolèština** *ž* **1.** *arh.* zaraza **2.** *pejor.* od bolest; boljet **3.** dugo bolovanje ✧ *v.* bol

bòleta *ž* ⟨G *mn* bolétā⟩ carinska propusnica, oznaka za carinsku vinjetu, stavlja se na robu

koja je prošla carinski ili trošarinski postupak i ušla u slobodan promet ✧ *tal.* bolletta

bòlīd *m* ⟨G bolída⟩ **1.** *astron.* meteor koji se raspada kad uđe u atmosferu; sjajan meteor **2.** *sport* posebno izrađen brz trkaći automobil, jednosjed [*voziti* ~] ✧ *fr.* bolide ← *grč.* bolís: oružje što se baca

bòlio (bòleah) *m* ⟨G bòlija⟩ *pom.* čamac sličan panšiju kojemu je duljina 6 do 10 puta veća od širine; u upotrebi na ušću rijeke Ganges ✧ *hind.*

Bolivar (*izg.* Bolivâr), **Simon** (1783–1830), južnoamerički vojnik i državnik; vodio oslobodilački rat protiv španjolske kolonijalne vlasti, prvi predsjednik Kolumbije i Gornjeg Perua (Bolivije); autokrat

Bolívija *ž* *geogr.* država u unutrašnjosti Južne Amerike, 1.098.581 km², 7.322.000 stan., glavni grad Sucre, sjedište vlade La Paz // **Bolívijac (Bolivijánac)** *m* (**Bolīvījka, Bolivìjānka** *ž*) ⟨N *mn* Bolívijci/Bolivijánci⟩ stanovnik ili državljanin Bolivije; **bòlīvījskī** *prid.* koji se odnosi na Boliviju i Bolivijce (Bolivijance)

Böll (*izg.* Bêl), **Heinrich** (1917–1985), njemački književnik, kršćanskom etikom nadahnuti humanist i pacifist; njegovi ironijom protkani romani (*Skupni portret s damom*, *Brižljiva opsada* i dr.)proniknuli su u psihološka stanja i iskustva njemačkog naroda iz 2. svjetskog rata i značajno utjecali na promjenu u poslijeratnoj duhovnoj klimi u Njemačkoj; predvodnik prve generacije poslijeratnih pisaca koji su odlučno raskrstili s nacizmom (Grupa 47); Nobelova nagrada za književnost 1972.

Bollé (*izg.* Bolè), **Hermann** (1845–1926), hrv. graditelj i konzervator njemačkog podrijetla (arkade na Mirogoju, Muzej za umjetnost i obrt, rekonstrukcija zagrebačke katedrale); unosio stilske elemente neogotike u hrv. graditeljstvo

Bôlman *m* naselje u Baranji, 741 stan. // **Bolmánac** *m* (**Bòlmānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bolmánci⟩ stanovnik Bolmana; **bôlmanskī** *prid.* koji se odnosi na Bolman i Bolmance

Bôlmar *m* naselje u Baranji, 741 stan. // **bôlmarskī** *prid.* koji se odnosi na Bolmar

bólnica *ž* ustanova i zgrada za smještaj, boravak i liječenje bolesnika [*dječja* ~; *poljska* ~; *privatna* ~] // **bólničār** *m* onaj koji radi u bolnici; niže zvanje u radu oko bolesnika; **bólničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* bolničar; **bólničārov** *prid.* koji pripada bolničaru; **bólničarskī** *prid.* koji se odnosi na bolničara; **bólničarski** *pril.* kao bolničar, na način bolničara; **bólničk|ī** *prid.* koji se odnosi na bolnicu [~*o osoblje*; ~*i miris*]; **bólnički** *pril.* na bolnički način, kao u bolnici [~ *obraditi pacijenta*] ✧ *v.* bol

Bologna (*izg.* Bolònja) *ž* grad u *S* Italiji, 404.000 stan., najstarije sveučilište u Europi (osnovano 1119) // **bolonjêze** *pril. kulin.* na bolonješki način, ob. u: △ ***špageti*** ~ bolonješki špageti, špageti pripremljeni na bolonješki način, *v.* špageti △

bòlometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* instrument za mjerenje ukupne energije toka elektromagnetskog zračenja (naročito u mikrovalnom i infracrvenom području), služi kao vrlo osjetljiv termometar za mjerenje vrlo malih razlika u temperaturi, tj. vrlo slabih termičkih radijacija ✧ *grč.* bolḗ: zraka + -METAR

bolòzān *m* ⟨G bolozána⟩ *pom.* drveni riječni brod na vesla u 18. st., upotrebljavao se na Dunavu, Tisi, Savi i Kupi

bôlta *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ svod, obično polukružan, izveden u gradnji kućnog ulaza, zidanog ulaza u dvorište i sl.; nadvratnica, nadvratak // **bôltati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ postavljati boltu ✧ *tal.* volta

Boltzmann (*izg.* Bòlcman), **Ludwig** (1844–1906), austrijski fizičar, bavio se termodinamikom i statičkom mehanikom // **Bòltzmannov** *prid.* koji pripada Boltzmannu △ ~***a konstanta*** *fiz.* jedna od osnovnih prirodnih konstanti: omjer između opće plinske konstante R i Avogadrova broja N, iznosi $k = R/N = 1{,}380658 \cdot 10^{-3}$ J/K

bòluk *m*, *v.* bonluk

bólus *m* **1.** žuta, smeđa ili crvenkasta glina od koje su se u antici izrađivale posude (*terra sigillata*); služi i kao boja za grundiranje slikarskih platna **2.** zalogaj hrane kuglasta oblika **3.** *farm. zast.* kuglast oblik lijekova koji su veći od pilula △ ~-***metoda*** *med.* brzo intravensko ubrizgavanje kontrastnih sredstava, primjenjuje se u urografiji za prikazivanje bubrežnog parenhima, a u dijagnostici kompjuteriziranom tomografijom krvnih žila i bubrežne kore // **bólusn|ī** *prid.* koji ima svojstva bolusa △ ~***a injekcija*** *med.* način davanja (primjene) lijeka kad se intravenska injekcija daje u vrlo kratkom vremenu (npr. kod maligne aritmije srca); ~***a smrt*** *pat.* gušenje izazvano začepljenjem grkljana ili dušnika, udahnutim ili krivo zašlim zalogajem ✧ *lat.* bolus: kugla; glina ← *grč.* bôlos: gruda, grumen zemlje

bòlvan *m pejor.* glup nespretnjaković; bukvan, tikvan ✧ *tur.* bölvānā

bòljār *m* ⟨G boljára⟩ *pov.* feudalni zemljoposjednik u Rusiji i nekim dijelovima Rumunjske // **boljárev (boljárov)** *prid.* koji pripada boljaru; **bòljārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* boljar; **bòljārskī** *prid.* koji se odnosi na boljare ✧ *rus.* boljar

boljestòjećī *prid.* koji ima dobru financijsku situaciju, koji pripada gornjem sloju ✧ *v.* bolji + *v.* stajati

bòljeti, *v.* bôl (I)

bȍljī, *v.* dobar

bôljka, *v.* bôl (I)

boljšèvīk *m* ⟨G boljševíka, V bòljševīče, N *mn* boljševíci⟩ **1.** *pov.* poslije raskola 1903, član većinskog dijela ruske Socijaldemokratske radničke partije, *opr.* menjševik **2.** *pov.* član vladajuće partije u SSSR-u od 1918. do 1991. **3.** ruski odn. sovjetski komunist ili ortodoksni komunist uopće **4.** *pren.* onaj koji se ponaša ili djeluje kao boljševik, tj. kao tipični predstavnik vladajućeg društvenog sloja u jednopartijskom, represivnom državnom sustavu // **boljšèvīčk|ī** *prid.* koji se odnosi na boljševike [*~o zakonodavstvo*] △ ***~i način djelovanja*** diktatorski, totalitaran, represivan; ***~i način razmišljanja*** krut, dogmatičan, nedemokratski, netolerantan; **boljšèvīčki** *pril.* kao boljševik, na način boljševika; **boljševìkinja** *ž konstr. knjiš.*, *v.* boljševik; **boljševìstičkī** *prid.* koji se odnosi na boljševike i boljševizam; **boljševìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov. pol.* **1.** teorija i taktika stranke koja pod imenom Komunističke partije i predstavljajući se avangardom radničke klase prisvaja u zemlji apsolutnu, jednostranačku vlast **2.** *ideol.* realizacija ideološkog projekta diktature proletarijata s ciljem ostvarenja komunizma koju provode profesionalni revolucionari uvođenjem jednopartijnosti, planske privrede i represivnog tajnog državnog aparata (ČEKA, GPU, NKVD, KGB) u sve republike SSSR-a **3.** izraz koji se nakon 2. svjetskog rata u istom značenju proširio na zemlje tzv. Istočnog bloka koje su pod izravnom političkom i ideološkom dominacijom SSSR-a pretvorene u njegove satelite; **boljševizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* boljševìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* boljševìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** uvesti/uvoditi boljševizam **2.** (u)činiti boljševičkim ✧ *rus.* bol'ševík; bol'ševízm

bômb|a *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *vojn.* čelično tijelo napunjeno eksplozivnom tvari, služi za razaranje [*atomska ~a*; *kazetna ~a*; *ručna ~a*; *zapaljiva ~a*] **2.** *pren.* **a.** opasnost koja se može naglo pojaviti [*odjeknulo je poput ~e*] **b.** privremeno mirujuća opasnost [*ovo odlagalište je tempirana ~a*] **c.** senzacija, novost koja sve potresa [*ova će vijest biti prava ~a*] **3.** *žarg.* **a.** jak udarac (šakom, loptom) **b.** skok u vodu u posve zgrčenom položaju, »a piombino« △ ***automobil-~a*** automobil u koji je montirana eksplozivna naprava koja se aktivira u određeno vrijeme, sat ili uz neku radnju u automobilu (npr. uključivanje motora); ***seks-~a*** žena iz javnog života (ob. glumica, manekenka i sl.) koja svojom izazovnom i privlačnom vanjštinom pobuđuje veliki interes // **bombàrdēr** *m* ⟨G bombardéra⟩ **1.** *vojn.* vrsta teških zrakoplova koji nose bombe i bombardiraju ciljeve; bombaš **2.** *sport žarg.* boksač koji ima razoran udarac △ ***teški ~*** *vojn.* leteća tvrđava, supertvrđava i sl. zrakoplovi; **bombardírati** *dv.* ⟨*prez.* bombàrdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bombàrdīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) **a.** napasti/napadati zrakoplovnim bombama iz zraka **b.** napadati artiljerijskom vatrom **2.** (koga čime, ∅ čime) *pren.* (u)gnjaviti mnoštvom čega [*nemojte ga ~ glupim pitanjima i prijedlozima*]; **bombàrdmān** *m* ⟨G bombardmána⟩ *knjiš. žarg.* bombardiranje; **bombàstičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je pretjerano patetičan, koji sadrži suviše velikih riječi i retoričkih ukrasa s obzirom na sadržaj (o frazi, stilu, tekstu, načinu izražavanja); prenaglašen, kićen, preuveličavajući, samodopadan [*održao je ~ govor*]; **bombàstično** *pril.* na bombastičan način; **bombàstičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je bombastično; **bòmbāš** *m* ⟨G bombáša⟩ *pov.* **1.** *v.* bombarder **2.** onaj koji borbenu akciju izvršava ručnim bombama, granatama (ob. u 2. svjetskom ratu onaj koji se približava bunkeru i ubacuje bombu u otvor za puške); **bombášev** *prid.* koji pripada bombašu; **bombàšica** *ž, v.* bombaš (2); **bòmbaškī** *prid.* koji se odnosi na bombaša [*~ napad*]; **bòmbaški** *pril.* kao bombaš, na način bombaša; **bòmbica** *ž* **1.** *dem.* od bomba **2.** (*mn*) *hip.* od bomba; vrsta domaćih kolačića △ ***pasja ~*** kuglica koja kad se baci proizvodi prasak; **bòmbišta** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji pretjeruje u tvrdnjama, prikazuje sve većim i važnijim nego što jest, koji je bombastičan u tvrdnjama, obećanjima, opisima podviga i sl. ✧ *šp.* bomba (del fuego): (vatrena) lopta ≈ bom-

bo: bubanj ← *lat.* bombus: tutnjava, buka; prasak ← *grč.* bómbos

bombȁčes *m* široke muške hlače koje se pri dnu sužavaju i priljubljuju uz gležnjeve, nose ih u Argentini i Urugvaju manualni radnici i jahači na konjima ✧ *šp.* bombaches

bòmbārda[1] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *vojn. pov.* **a.** u stara vremena ratna sprava za izbacivanje kamena; katapult **b.** kasnije, top kratke glatke cijevi (ob. na brodovima); lumbarda **2.** *meton.* kugla kojom se puni bombarda; đule **3. a.** *vojn. pom.* ratni brod na jedra namijenjen bombardiranju utvrda, gradova i brodova (od 17. st.) **b.** talijanski obalni teretni brod plosnata dna ✧ *tal.* ← *srlat.*: stroj za bacanje kamenja ≃ *lat.* bombus: prasak

bòmbārda[2] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *glazb.*, *v.* bomhart

bombàrdōn *m* ⟨G bombardóna⟩ *glazb.* limeni puhački instrument, vrsta bas-trube, konstruiran u prvoj pol. 19. st., ob. u puhačkim orkestrima; helikon ✧ *fr.* ← *tal.* bombardone

Bombay (*izg.* Bòmbaj) *m* najveći indijski grad i luka, 9.909.500 stan. // **Bombájac** *m* (**Bòmbājka** *ž*) ⟨G -jca, N *mn* Bombájci, G Bòmbājācā⟩ stanovnik Bombaja; **bòmbajskī** *prid.* koji se odnosi na Bombay i Bombajce

bombáža *ž razg.* napuhnutost konzerve, znak da se sadržaj u njoj pokvario // **bombírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* bòmbīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *tehn.* u izradi iznutra zaobliti/zaobljavati posudu, ispupčiti/ispupčivati je kako bi bila čvršća ✧ *fr.* bombage

bombèzīn *m* ⟨G bombezìna⟩ *fiziol.* probavni hormon, polipeptid građen od 12 aminokiselina, vjerojatni prijenosnik vagusnih impulsa za lučenje gastrina

bòmbiks *m* ⟨G *mn* -kāsā/-īksā⟩ *glazb.* pastirski rog ✧ *grč.* bómbiks

bōmbo *m* ⟨G -a⟩ *glazb.* stariji talijanski naziv za tremolo na gudačkim instrumentima ✧ *tal.*

bômbola *ž reg.* **1.** trbušasta boca ili posuda za tekućine **2.** tuba u kojoj je komprimiran sprej ✧ *tal.*

bòmbōn *m* ⟨G bombóna⟩ **1.** slatkiš koji se uzima pojedinačno i otapa u ustima [*čokoladni* ~; *kiseli* ~; *voćni* ~; *jesti* ~*e*; *cuclati* ~] **2.** *pren. fam.* ono što je malo, slatko, privlačno poput bombona [*unuka mu je pravi* ~] **3.** *žarg.* naziv za drogu ecstasy koja ima oblik tablete ili bombona // **bombònčić** *m dem.* od bombon; **bombonijéra** *ž* **1.** dekorativna kutija u kojoj su čokoladni bomboni **2.** kolekcija čokoladnih bombona **3.** staklena ili porculanska posuda u kojoj se drže čokoladni bomboni **4.** trgovina čokolade i bombona ✧ *fr.* bonbon ← bon + bon: dobar, dobar; prvotno: tepanje djetetu; bonbonnière: kutija s bombonima

bomê *m*, *v.* baumé

bòme, *v.* bogami

bòmhārt *m glazb. pov.* stari drveni duhački instrument na zalnog zvuka, preteča fagota; bombarda ✧ *njem.* Bomhart

bòmometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* Bauméov areometar sa skalom za mjerenje gustoće tekućina; gustoća se izražava u Bauméovim stupnjevima, *usp.* baumé ✧ *v.* bomê + -METAR

bôn *m* ⟨N *mn* bónovi⟩ **1. a.** doznaka i obveznica na određeni iznos novca, plativa po viđenju ili u određenom roku, glasi na ime ili donosioca [*kupiti na* ~*ove*; ~ *za topli obrok*; *poklon*-~] **b.** privremena potvrda da je primljen određeni iznos novca koja služi za blagajničku evidenciju **2.** *pov.* doznaka za racioniranu robu ✧ *fr.*

Bon (Buon) (*izg.* Bôn), **Bartolomeo** (o.1410–1464), talijanski kipar i graditelj, glavni predstavnik venecijanske cvjetne gotike; u njegovoj radionici odgojen je Juraj Dalmatinac

bón|a[2] *ž reg.* dadilja [*imati* ~*u*] ✧ *fr.* bonne

bònaca *ž* **1.** *meteor.* potpuno mirno more (»kao ulje«), tišina bez vjetra; zatišje, utiha, maina **2.** *pren.* mirno razdoblje, zatišje kad se u užem krugu ili u javnosti ništa značajno ne događa // **bònačica** *ž dem.* od bonaca ✧ *tal.* bonaccia

bonadéje *ž mn pov.* svetkovine slavljene noću u čast rimske božice plodnosti Bonadeje, zvane i Fauna; prisustvovale su im samo žene ✧ *lat.* Bona Dea: dobra božica

bona fide (*izg.* bȍna fȉde) *pril. pravn.* u dobroj vjeri, pošteno, bez zlih misli; dobronamjerno, *opr.* mala fide // **bona fides** (*izg.* bȍna fȉdes) *ž pravn.* dobra vjera, načelo po kojem se obveze (utanačene ugovorom, arbitražom ili sudskom presudom) moraju ispunjavati pošteno i nedvosmisleno (*bona fide*), bez nastojanja da se izigra puni smisao i svrha obveze ✧ *lat.*

bonàgrācija (**bonagrâcija**) *ž reg.* prečka na koju se vješa zastor; karniša, zastornica ✧ *tal.* bona grazia

bonamènte *pril. reg.* u dobroj namjeri, bez nečasnih primisli, dobronamjerno ✧ *tal.* buona mente

bònang *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ javanski muzički instrument sastavljen od 10 do 12 gongova koji u središtu imaju ispupčenje po kojem se udara batićem ✧ *jav.*

bònanza *ž reg.* **1.** *arh.* za eksploataciju izuzetno bogat i velik rudnik zlata i srebra **2.** *pren.* pothvat, posao itd. koji donosi veliki profit, »zlatni rudnik« ✧ *šp.* ← *srlat.* bonacia ≃ *lat.* bonus: dobro + malacia: mirno more ← *grč.* malakía: blagost

Bonapárte, Napòleōn, *v.* Napoleon (I Bonaparte) // **bonapàrtist** *m* ⟨G *mn* -īstā⟩ onaj koji podržava politiku ili porodicu Bonaparte i restauraciju njihove vladavine; **bonapàrtistica (bonapartìstica)** *ž, v.* bonapartist; **bonapàrtističin** *prid.* koji pripada bonapartistici; **bonapartìstičkī** *prid.* koji se odnosi na bonapartizam i bonapartiste; **bonapartìstički** *pril.* kao bonapartist, na način bonapartista; **bonapartìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** vladavina i stil samodržačke vladavine za vrijeme 1. i 2. Carstva u Francuskoj **2.** *pren. razg.* općenito, samodržački način vladanja, upravljanja i ponašanja vladajuće ličnosti; samodržavlje

Bonaventúra 1. *v.* ♦ **2. Sv.** (pravo ime Giovanni di Fidanza) (1217–1274), talijanski srednjovjekovni teolog, skolastik, poglavar franjevačkog reda i biskup; proveo je unutarnju reorganizaciju franjevačkog reda ♦ m. os. ime (često među pukom u srednjem vijeku); *hip.*: **Bóno, Túre, Vénko** ◊ *pr.* (neka mogu biti i od imena Bonifacij): **Bònačić** (360, Split, Brač), **Bonáković, Bónić** (270, Slavonija, Cres, Lošinj), **Bónković** ✧ *tal.* b(u)ona: dobra + ventura: sudbina, sreća

bònd *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *bank.* zadužnica, obveznica ✧ *engl.*

bòndruk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. zast.* građevinski drveni kostur koji se pri gradnji kuće puni nepečenom opekom (za razliku od današnjeg šalunga koji se puni betonom) ✧ *njem.* Bonddruck ← *engl.* bond: spajati zidove, slagati kamenje + *njem.* Druck: pritisak

bòndžuk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* niska, ogrlica, ukras i obrana od uroka ✧ *tur.* boncuk

bonêr *m* sreća [*à la* ~, *knjiš.* na sreću, neka je sa srećom] ✧ *fr.* bonheur

bòneta *ž pom.* četverokutno jedro ✧ *tal.* bonetto, *usp.* bonnet

bóngo[1] *m glazb.* dva spojena mala bubnja po kojima bubnjar udara prstima; iz Afrike prenesen u Sjevernu Ameriku gdje je ušao u sastav jazz i plesnih orkestara ✧ *amer.šp.* bongó

bóngo[2] *m zool.* crvenkastosmeđa antilopa (*Tauratragus eurycerus*), živi u tropskim šumama Afrike, ima bijele pruge i velike spiralno savijene rogove ✧ *egz.* (*bantu*)

bòngozijevina *ž* trgovački naziv za afričku hrastovinu, vrlo tvrdo, čvrsto i elastično drvo tropske listače bongozi koje rijetko napada drvotoč; upotrebljava se za izradu elemenata trupnog brodskog skeleta ✧ *engl.* bongosiwood ← *egz.* (*bantu*)

Bonifácije 1. *v.* ♦ **2.** ime devetorice papa (5–15. st.) **3. VIII** (1235–1303), papa, izdao *Dekretalije* u kojima dokazuje prevlast duhovne vlasti nad svjetovnom, uveo obljetnicu 1300, prve Svete godine **4. Sv.** (672–754), anglosaski biskup, kao misionar organizirao crkvu u Njemačkoj i Francuskoj ♦ m. os. ime (svetačkoga podrijetla) *rij.*; *hip.*: **Bóne** ◊ *pr.*: **Bonefàčić** (Krk, Primorje), **Bonifàčić** (130, Krk, Primorje) (u Sloveniji: Bonač, Bončina, Bone, Bonšek, Bonjšak) ✧ *lat.* Bonifatius ≃ bonum: dobro + facere: činiti

bonificírati *dv.* ⟨*prez.* bonifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bonifìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** odobriti/odobravati bonus **2.** odštetiti/odštećivati što, naknaditi/naknađivati što // **bonifikácija** *ž trg.* **1. a.** odobrenje popusta u apsolutnom ili relativnom iznosu, popust u kupovnoj cijeni ili u uvjetima pod kojima se sklapa neki posao **b.** vrsta premije ili posebna nagrada koju prodavalac odobrava kupcu zbog ostvarenog većeg prometa od ugovorenog za određeno razdoblje **2. a.** odobrenje računa **b.** naknada, odšteta **3.** prednost koju fizička ili pravna osoba daje drugoj u nekom natjecanju, priredbi i sl.; fora; **bonifikácijskī** *prid.* koji se odnosi na bonifikaciju ✧ *fr.* bonifier ≃ bonification: odšteta, odobrenje ≃ *lat.* bonus: dobar + -FIKACIJA

bonìkot *m kem.* otopina feroamonijevog sulfata u alkoholu, u filteru cigareta djeluje protiv nikotina ✧ tvorničko ime proizvoda®

Bonino da Milano (*izg.* Boníno da Miláno) (?–1429), talijanski ranorenesansni kipar, radio u Dalmaciji (oltar Sv. Dujma u splitskoj katedrali)

bonìpān *m* ⟨G bonipána⟩ primjesa krušnom tijestu, održava kruh dulje svježim ✧ *lat.* bonus: dobar + panis: kruh

bonitéra *ž pom.* španjolski polupokriveni čamac visoka nagnuta pramca i oštre krme ✧ *šp.*

bonìtēt *m* ⟨G bonitéta⟩ **1.** *ekon.* pojam koji određuje kvalitetu tvrtke, potraživanje robe, zemljišta, vrijednosnih papira i sl. **2.** *bank.* **a.** sposobnost plaćanja kredita **b.** formalna i materijalna svojstva nekog subjekta koja ga čine financij-

ski sigurnim poslovnim partnerom, dužnikom kojem se odobrava kredit ili bankom u koju se ulaže novac // **bonitètnī** *prid.* koji se odnosi na bonitet; **bonitírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* bonìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** odrediti/određivati vrijednost zemljišta (ili lovišta) uzimajući u obzir određene komponente **2.** procijeniti/procjenjivati kvalitetu vune ✧ *njem.* Bonität ← *lat.* bonitas

bonkúlović *m reg.* gurman, sladokusac ✧ *tal.* buon + culo: stražnjica

bònluk (**bòluk**) *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. ekspr.* stanje onoga koji posjeduje više nego što mu je potrebno [*sva ta obijest, to je od ~a*]; bogatstvo, obilje, blagostanje, *opr.* fukarluk ✧ *tur.* bolluk

bon mot (*izg.* bôn mô) *m* duhovita opaska ✧ *fr.*

Bonn (*izg.* Bòn) *m* grad u Njemačkoj, 294.300 stan., od 1949. do 1990. glavni grad SR Njemačke i sjedište njemačke vlade

Bonnard (*izg.* Bonâr), **Pierre** (1867–1947), francuski slikar, postimpresionist, jedan od najvećih kolorista moderne umjetnosti (mrtve prirode, domaći interijeri obasjani suncem)

bonnet (*izg.* bònet/bonèt) *m* ženski šešir bogato ukrašen vrpcama koje se vezuju ispod brade, obvezatan dio damske garderobe u 18. i 19. st. ✧ *fr.*: materijal za izradu šešira

Bonnet (*izg.* Bonè), **Charles** (1720–1793), švicarski prirodoslovac i filozofski pisac, otkrio partenogenezu; jedan od prvih zagovornika teorije katastrofa

bònom *m žarg.* dobar, duševan čovjek; poštenjačina, dobričina, bonomo ✧ *tal.* ← *fr.* bonhomme

Bonomi (*izg.* Bonômi), **Ivanoe** (1873–1951), talijanski političar i državnik; predsjednik vlade 1921–1922. koja se suprotstavljala fašizmu, vodeća ličnost koalicije antifašističkih stranaka 1942–1944, predsjednik vlade 1944–1945. i predsjednik Senata 1948–1951.

bònomo *m, v.* bonom

bònsaj (**bonsài**) *m bot.* minijaturno, patuljasto drvo koje se uzgaja prema japanskim metodama, izgleda kao umanjeno drvo iste vrste ✧ *jap.* bon sai: saditi u posudi ← *kin.* pen: posuda + zai: biljka, sadnica

bon sens (*izg.* bòn sân) *m* zdrav razum ✧ *fr.*

bons offices (*izg.* bònz ofìs) *m mn dipl. žarg.* dobre usluge, posredovanje treće stranke u međustranačkim ili treće države u međudržavnim sporovima ✧ *fr.*

bòntōn (**bontôn**) *m* ⟨G bontóna⟩ **1.** ukupnost pravila o dobru i prikladnu ponašanju u društvu [*po ~u; držati se ~a*] **2.** lijepo ponašanje [*on zna što je ~*] ✧ *fr.* bon ton: (*dosl.*) dobar zvuk

bonum (*izg.* bònum) *m* **1.** dobro, imovina; zemljišni posjed **2.** pravila o uljudnom ponašanju, *usp.* bonton △ ~ ***omen*** (*izg.* ~ ômen) dobar znak; ***malum*** ~ (*izg.* màlum ~) loš znak; ***summum*** ~ (*izg.* sùmum ~) najviše dobro, vrhunska vrijednost ✧ *lat.*

bónus (**bônus**) *m* **1.** popust na premiju osiguranja, odnosno sniženje premijske stope za postignuti povoljni odnos između plaćene premije i isplaćenih šteta nekom konkretnom osiguraniku **2.** općenito, posebni dodatak na plaću, isplata iznad očekivane i predviđene svote nakon dobrog rada, poslovanja; nagrada, premija **3.** *bank.* jednokratna isplata dioničarima iznad dividende **4.** *razg.* korist koja se postigne iz nekog čina, akcije i sl.; dobitak [*to mi ide u ~*] **5.** *sport* pravilo u košarci da se nakon šest prekršaja u jednom poluvremenu nakon svakog sljedećeg izvode slobodna bacanja [*biti u ~u*] △ ***devizni*** ~ premija za stimulaciju izvoza ✧ *lat.* bonus: dobar

bonvìvān (**bonvivân**) *m* ⟨G bonvivána⟩ onaj koji voli životne užitke i njima se podređuje; životni sladokusac, hedonist // **bonvìvānskī** *prid.* koji se odnosi na bonvivane; **bonvìvānski** *pril.* kao bonvivan, na način bonvivana ✧ *fr.* bon vivant

bònza (**bònzo**) *m* **1.** (*mn*) *rel.* u Europi naziv za budističke svećenike u Japanu i Kini **2.** *pren. pejor.* preuzetan vođa grupe, stranke itd., ob. u zn. sveznajućega ✧ *port.* bonzo ← *jap.* bonso, bonzo: običan svećenik ← *kin.* fan-seng

boogie-woogie (*izg.* bùgi-vùgi) *m glazb.* **1.** poseban način glasovirskog izvođenja bluesa nastao kasnih 1920-ih, prepoznatljiv po karakterističnom sviranju basova koje izvodi lijeva ruka dok se desnom improviziraju jednostavne varijacije **2.** ples na istoimenu glazbu koju izvode manji ili veći sastavi, nastao prema plesu crnaca iz Arizone ✧ *amer.engl.*

booking *m, v.* buking

bookmaker *m, v.* bukmejker

bookmark (*izg.* bùkmark) *m int.* obilježeno mjesto, kratica preko koje se može izravno pristupiti nekoj internet adresi; oznaka ✧ *engl.*

Boole (*izg.* Bûl), **George** (1815–1864), engleski matematičar i filozof, jedan od utemelji-

telja moderne simboličke logike; na Booleovoj algebri temelje se kompjuterski čipovi // **Booleov** (*izg.* Búlov) *prid.* koji pripada Booleu △ ~***a algebra***, *v.* algebra

boom[1] *m*, *v.* bûm (**1**,**2**,**3**)

boom[2] (*izg.* bûm) *m* **1.** *film.* **a.** naprava koja se upotrebljava prilikom tonskog filmskog snimanja i služi za daljinsko usmjeravanje mikrofona u prostoru **b.** specijalna vrlo pokretljiva kolica za kameru na filmskom i televizijskom snimanju; boom-žirafa **2.** *pom. vojn.* zaštitna pregrada u vodi sačinjena od podmornica ✧ *engl.*

boom[3] (*izg.* bûm) *m pom.* jedrilica s dva jarbola i latinskim jedrima, upotrebljava se duž arabijske i afričke obale za trgovinu, a u Perzijskom zaljevu za vađenje bisera ✧ *engl.*

boomerang *m*, *v.* bumerang

booster-doz|a (*izg.* bùster-dóza) *ž med.* imunizirajuća supstanca ili doza koja obnavlja ili povećava djelovanje nekog lijeka ili cjepiva [*uzeti/dati ~u*] ✧ *engl.* booster dose (booster shot)

booster pump (*izg.* bùster pȁmp) *m fiz.* pomoćna pumpa koja povećava tlak tekućine ✧ *engl.*

boot (*izg.* bût) *m inform.* pokretanje računala i operativnog sustava △ ~***-disk (disketa, CD-ROM)*** medij na kojem se nalaze početni, neophodni programi za pokretanje računala, *usp.* butati // **bùtati** *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *inform. žarg.* **1.** pokrenuti/pokretati računalo koje prvo pokreće hardverski (putem BIOS-a), a potom softverski (programom command.com) dio inicijalizacije **2.** pokrenuti/pokretati računalo s boot-diskete, diska ili CD-ROM-a ✧ *engl.*

boots *ž mn*, *v.* buce

bȍp *m glazb.* vrsta jazza, *usp.* bebop // **bopper** (*izg.* bȍper) *m* muzičar koji izvodi bop ✧ *amer.engl.* bop

Bopp (*izg.* Bòp), **Franz** (1791–1867), njemački lingvist, utvrdio važnost sanskrta u komparativnom studiranju indoeuropskih jezika i razvio tehniku njihove analize

Bôr *m* naselje u Srbiji, 35.000 stan., najveći rudnik bakra u Europi // **bôrskī** *prid.* koji se odnosi na Bor [~ *rudnik*]

bôr[1] *m* ⟨N *mn* bórovi, *zb.* bôrje⟩ **1.** *bot.* biljni rod četinjača (*Pinus*), više od 100 vrsta (bijeli/obični bor *P. sylvestris*, crni bor *P. nigra*, primorski bor *Pinus pinaster*) [*zelen (kao)* ~ jako zelen] **2.** božićno drvce, borić, *usp.* jelka **3.** (*mn*) porodica (*Pinaceae*) uglavnom zimzelenih drvenastih golosjemenjača (stabla i grmovi), igličastih listova (četine) te jednospolnih i dvodomnih cvjetova, muških u obliku rese i ženskih u obliku češera (u nas rodovi: bor, smreka, jela, ariš) // **bórak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G bôrākā⟩ *hip.* od bor; **bòrić** *m* **1.** *dem.* i *hip.* od bor **2.** bor (**2**), jelka, *usp.* božićno drvce, *v.* drvce △ **3.** *v.* klek (**2**); **bòrīk** *m* ⟨G boríka, N *mn* boríci⟩ **1.** borova šumica, borov gaj, borovik, borovište, borovnjak **2.** šumica, gaj, četinara; **bòrika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *jez. knjiž.* vitko borovo stablo **2.** *reg.* biljka puzavica koja se penje uz bor; **bôrje** *sr zb.*, *v.* bor[1] u zn. borik; **bòrov** *prid.* **1**·koji je od bora, koji pripada boru [*~a smola*] **2.** koji se odnosi na bor [~ *svilac*; *~a grančica*] △ ~ ***četnjak*** *zool.* noćni leptir (*Thaumetopoea pityocampa*) iz porodice prelaca; gusjenice idu noću na bršćenje poredane u četi; **boròvīk** *m* ⟨G borovíka⟩, *v.* borik; **bòrovina** *ž* borovo drvo kao materijal i građa; **bòrovīšte** *sr*, *v.* borik; **boròvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji obiluje borom, na kojem je borova šuma (o predjelu, kraju i sl.); **boròvnjāk** *m* ⟨G borovnjáka⟩ *reg.*, *v.* borik ♦ *pr.*: **Bòrovec** (530, Varaždin, Zaprešić, Zagorje), **Borovèčkī** (130, Krapina, Zagorje, Baranja), **Bòrovica** (Slunj, Karlovac), **Borovȉnšek** (Ivanić Grad), **Boròvnjak (Borovnjâk)** (Zagorje, Kutina, Zaprešić) ◇ *top.* (česti su *mikrotop.* tipa): **Boròvik**, **Bòrovište**, **Boròvnjak** i sl.; (naselja): **Bòriš** (Daruvar, 43 stan.), **Bôrje** (Križevci, 157 stan.), **Bòrovā Kòsa** (Daruvar, 129 stan.), **Bòrovac** (Novska, 656 stan.), **Bòrōvci** (Metković, 45 stan.), **Boròvīk** (Vis, 17 stan.; Đakovo, 1 stan.), **Bòrovina** (sred. dalmatinski otoci, 320 stan.), **Boròvita** (Glina, 97 stan.), **Bòrovljani** (Koprivnica, 282 stan.) ✧ *prasl.* *borъ (*rus.* bor: borova šuma, *polj.* bór) ≃ *stengl.* bearu: šuma

bôr[2] *m kem.* element (simbol B, atomski broj 5), postoji u dvije alotropske modifikacije: amorfan i u obliku kristala vrlo velike tvrdoće // **boràcīt** *m* ⟨G boracíta⟩ *min.* $Mg_7Cl_2B_{16}O_{30}$, magnezijev kloroborat, javlja se u ležištima kamene soli, služi za dobivanje borne kiseline i borata; **bòraks** *m kem.* natrijev tetraborat $Na_2B_4O_7 \cdot 10H_2O$ prirodni spoj bora, natrija i kisika, upotrebljava se u medicini; **bòrani** *m mn* borovi hidridi, otrovni spojevi bora s vodikom, vrlo neugodna mirisa; **bòratn|ī (bôrnī)** *prid.*, ob. u: △ ~***a kiselina*** *kem.* H_3BO_3 antiseptik; **borídi** *m mn* ⟨N bòrīd, G borída⟩ *kem.* spojevi bora s različitim metalima; **bôrov** *prid.* koji pripada boru △ ~ ***klorid*** *kem.*

BCl_3, bezbojna tekućina koja se na vlažnom zraku dimi, služi za kloriranje i za uklanjanje nepotrebnih onečišćenja u proizvodnji legura ✧ *nlat.* borum ← *arap.* būraq ← *perz.* būrah

bóra *ž* **1.** brazda na koži (osobito na koži lica) **2.** *geol.* strukturni oblik litosfere u kojoj su slojevi stijena tako savijeni da stvaraju jedan konkavni dio (sinklinalu) i jedan konveksni (antiklinalu) // **bȍrast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun bora; **bórati**[1] *nesvrš.* ⟨*prez.* bôrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ (što) praviti bore; nabirati; **bórati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* bôrām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dobivati bore (o osobi) **2.** *pren.* nabirati se (o platnu, tkanini itd.) ✧ ? ≃ *njem.* bohren: bušiti

boràcīt, *v.* bor[2]

bòrač *m bot.*, *v.* poreč

bòraks, *v.* bor[2]

Bòranić, Dragutin (1870–1955), hrv. filolog i književnik, priređivač niza izdanja *Hrvatskog pravopisa* I. Broza

borànija *ž zb.* **1.** *bot. reg.* (+ *srp.*), *v.* mahune **2.** *razg. ekspr. pren.* nevažni ljudi; »sitna riba«, plebs, raja, *opr.* elita, krema (3) ✧ *tur.* borani ← *arap.* būrāniyyā: jelo od riže, povrća i kiselog mlijeka

bòraviti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ biti u nekom mjestu, biti smješten i provoditi život i obavljati dnevne radnje u nekom mjestu, u nekom hotelu i sl. (duže vrijeme ali ne trajno) [~ *preko ljeta*; ~ *u hotelu*; ~ *na selu*], *usp.* živjeti[1] // **bòrav|ak** *m* ⟨G -āvka, N *mn* -āvci⟩ **1.** vrijeme provedeno u nekom mjestu; boravljenje [*dozvola ~ka*; *mjesto ~ka*; *ugodan ~ak*] **2.** dio stana u kojem se boravi tijekom dana; dnevni boravak (za razliku od spavaće sobe, kuhinje i kupaonice) △ ***cjelodnevni ~ak*** odgoj i obrazovanje organizirani tako da djeca ostaju u školi cijeli dan; ***dnevni ~ak***, *v.* boravak (2); **bòravīšn|ī** *prid.* koji se odnosi na boravište △ ***~a taksa*** *admin.* novac koji se u obliku posebnog iznosa uplaćuje za boravak u mjestu godišnjeg odmora; pristojba, boravnina; **bòravīšte** *sr* **1.** mjesto boravka, mjesto boravljenja **2.** *pravn.* mjesto privremenog zadržavanja, privremene adrese, *opr.* prebivalište (**1b**); **bòrāvnica** *ž admin.* dozvola boravka; **boravnìna** *ž admin.* boravišna taksa, *v.* boravišni △ ✧ unakrštanjem od boriti se (*v.*) i baviti se (*v.*), *usp. bug.* boravja: boraviti

bòražina *ž bot.*, *v.* poreč ✧ *tal.* borragine, *fr.* borraginées

bòrba, *v.* boriti se

borcelírati (što) *dv.* ⟨*prez.* borcèlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *pom.* prekrcati/prekrcavati robu iz teglenica koje plove rijekama jedne zemlje na teglenice u međunarodnom prometu ✧ *njem.* bortieren

bȍrč *m* ⟨N *mn* -evi⟩ *reg.* dug, dugovanje // **bòrčlija** *m reg.* onaj koji ima kakvu obvezu; dužnik ✧ *tur.* borç

Bordeaux (*izg.* Bordȍ) *m* grad i luka na rijeci Gavoni u *JZ* Francuskoj, 696.000 stan. (s predgrađima) // **bòrdō** (I) (**bordô**) *m* ⟨G bordòa⟩ *agr.* francusko crno vino; **bòrdō** (II) (**bordô**) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ tamnocrven; **bòrdōšk|ī** *prid.* koji se odnosi na Bordeaux △ ***~a juha*** *kem. agr.* otopina modre galice i gašenog vapna, upotrebljava se protiv biljnih bolesti

bòrdel (**bordȅl**) *m* ⟨G bordèla⟩ **1.** javna kuća, kupleraj, kažin **2.** *pren.* nered, zbrka (ondje gdje bi trebao vladati red: u kući, na radnom mjestu itd.) **3.** *pren.* nemoralno i iskvareno mjesto // **bordèlskī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na bordel ✧ *fr.* bordel *tal.* bordello

border collie (*izg.* bórder kòli) *m kinol.* vrsta ovčarskoga psa obično crno-bijele dlake ✧ *engl.*

borderline (*izg.* bórderlajn) *ž* **1.** rubna, granična linija; granična područja **2.** *med.* stanje koje je na granici bolesti (duševni poremećaj koji se nalazi na granici između psihoze i neuroze, granične vrijednosti šećera u krvi i sl.) ✧ *engl.*

bordéro *m ekon.* **1.** u transportu, dokument koji se ispostavlja uz svaku zbirnu pošiljku **2.** u osiguranju, lista preuzetih rizika osiguravatelja u reosiguranju ✧ *fr.* bordereau

border terrier (*izg.* bòrder terìjēr) *m kinol.* lovni pas na lisice, guste i čvrste dlake, uzgojen na graničnom području između Engleske i Škotske ✧ *engl.*

bórding *m*, *v.* boarding

bordȉžati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pom.* u jedrenju manevrirati ploveći protiv vjetra; burdižati **2.** *reg. pren.* snalaziti se u svakodnevnim situacijama, prilagođavati se okolnostima, ekonomizirati, taktizirati, racionalno trošiti itd. // **bordižávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bordìžajē, *pril. sad.* bordìžajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. pom.* bordižati ✧ *tal.* bordeggiare

bòrdō (**bordô**), *v.* Bordeaux

bordònāl *m* ⟨G bordonála⟩ *reg. građ.* glavna greda, nosiva greda ✧ *tal.* bordonale

bòrdūn *m* ⟨G bordúna⟩ *glazb.* **1.** duboki, dugo-

trajni ton na nekim instrumentima (lutnja); u srednjem vijeku izvodio se sviranjem na najdebljoj žici, a na duhačkim instrumentima mijehom **2.** duboki (basovski) registar na orguljama ✧ *fr.* bourdon

bordúra *ž* posebnom vrpcom opšiven rub tkanine; ukrasna traka kao porub pokrivača, stolnjaka, tapiserije i sl.; na odjeći izvezena ili utkana šara na rubu; obrub slike, mozaika, vitraila, ogledala kao ukrasni okvir itd. // **bordírati** *dv.* ⟨*prez.* bòrdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (na)praviti, (iz)vesti bordure; rubiti ✧ *fr.* bordure *tal.* bordura

bòrē *m* ⟨G borèa⟩ strmi dvostruki ili trostruki val (morina) na ušćima velikih rijeka visok 2 do 3 metra, nastaje sudarom plimnog vala s riječnom strujom ✧ *engl.* ← *stnorv.* bara: val

bòrej *m* **1.** *pov.* kod Grka sjeverni i sjeveroistočni vjetar **2.** (Borej) *mit.* u staroj Grčkoj božanstvo, krilati bog sjevernog vjetra (bura) // **bòreāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *geogr.* koji pripada sjeveru ili sjevernoj hemisferi; sjeverni △ *~na klima* *meteor.* oštra, vrlo hladna klima koja vlada u polarnim predjelima s dugom zimom i kratkim ljetom; *~ne rase* *antrop.* rase euroazijskog područja: europeidi i mongoloidi; **bòreas** *m meteor.* hladni i vlažni sjeverni vjetar koji se spušta s planina u Grčkoj, puše i na području Egejskog mora ✧ *lat.* borealis: sjeverni ← *grč.* borrás (boréas): sjeverni vjetar, prema Borej **(2)**

bórer *m tehn. reg.* **1.** bušilica kojom se ručno buši metal, drvo itd.; bormašina **2.** svrdlo kao dio, promjenjivi nastavak bušilice, »igla« // **bórati²** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bôrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ upotrebljavati borer; svrdlati, bušiti ✧ *njem.* Bohrer

Borges (*izg.* Bòrhes), **Jorge Luis** (1899–1986), argentinski pjesnik, esejist i prozni pisac, pokretač avangardnog strujanja u književnostima Južne Amerike; započeo trend književnosti 20. st. u kojem pisci, temeljito upoznati s poviješću europskih književnosti, slobodno unose u tkivo teksta različite citate, parafraze, simbole; začetnik magičnog realizma, djela čitljiva na više razina i kodova (*Izmišljaji*, *Aleph i druge priče*, *Šest problema Don Isidora Parodija*) // **bòrhesovci** *m mn* ⟨N bòrhesovac, G -vca, G *mn* -ovācā⟩ *knjiž.* naziv za skupinu hrv. književnika krajem 1960-ih u čijim su djelima česti elementi fantastičnosti

Borgia (*izg.* Bórđa) **1.** *pov.* talijanska plemićka obitelj porijeklom iz Španjolske, vrlo moćna u 15. i 16. st. (dvojica pape, mnogi politički i crkveni visoki dužnosnici); poznati po bogatstvu, raskoši, nepotizmu, neki i po mecenatstvu, a neki još više po političkim spletkama, beskrupuloznosti pa i po zločinačkim ubojstvima **2. Cesare** (1475–1507), Rodrigov sin, vojskovođa i kardinal, politički karijerist, ubojica, osoba koja ne bira sredstva da postigne svoj cilj **3. Lucrezia** (1480–1519), Rodrigova kći, čuvena po političkim brakovima i vještini u političkim intrigama, zaštitnica književnosti, znanosti, umjetnosti **4. Rodrigo** (1431–1503), *v.* Aleksandar¹ (VI, papa)

bòrgis *m tisk.* **1.** tiskarska slova veličine devet tipografskih točaka (3,38 mm) **2.** tekst tiskan takvom veličinom slova [*ovaj tekst je u ~u*] ✧ *engl.* bourgeois, prema imenu slagara

Bórić (12. st.), bosanski ban, vazal hrv.-ugarskog kralja; obitelj imala posjede u sred. Slavoniji

bòrija *ž glazb. reg.* truba; muzički instrument ✧ *tur.* boru, borı

Bôris 1. *v.* ♦ **2. Gòdunov** (o.1551–1605), ruski plemić i političar; proglasio se carem 1598, vladar naprednih i pozitivnih shvaćanja i odluka, provodi administrativne reforme koje su izazvale dugotrajno razdoblje nestabilnosti i seljačke ustanke; po motivima iz njegova života A. S. Puškin napisao dramu, M. P. Musorgski skladao operu **3. I** (?–907), bugarski kan (852–889) za čije je duge vladavine Bugarska prešla na kršćanstvo i bila teritorijalno najveća; 870. osnovao samostalnu arhiepiskopiju u kojoj su slavenski jezici zamijenili grčki u liturgiji (886. dao azil Klementu i Naumu, učenicima Ćirila i Metoda, *v.*); 889. abdicirao i otišao u monahe ♦ m. os. ime (slavenskog podrijetla)

Bòrištov *m* gradić u Gradišću u Austriji naseljen uglavnom Hrvatima

bòriti se *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (s kim) **a.** udružiti snage da se savlada treći **b.** nastojati savladati drugoga **2.** (s čim) boriti se protiv čega u sebi ili izvan sebe [*bori se sa svojom neodlučnošću*; *bori se s nevoljama*] **3.** (protiv koga) nastojati savladati izravnog neprijatelja, protivnika ili suparnika **4. a.** (čime) pomoću čega bez oznake broja ili u količini od jedan [*~ mačem*; *~ puškom*] **b.** (sa čime) u količini od dva dalje uz broj [*~ s dva mača*; *~ s pet pušaka*] // **bórac** *m* ⟨G -rca, V bôrče, N *mn* -rci, G bôrācā⟩ onaj koji se bori (u ratu, za neku ideju, u životnoj borbi, u nekom

nadmetanju itd.) [*bivši* ~ veteran; ~ *za ljudska prava*]; borilac; **bòrački** *prid.* koji se odnosi na borce [~ *staž*]; **bòrački** *pril.* kao borac, na način boraca; **bòrb|a** *ž* ⟨G *mn* bórbā/-ī⟩ **1.** *vojn.* sudar većih razmjera između vojnih jedinica ili vojski, osnovni oblik ratnog djelovanja **2. a.** proces svladavanja (drugoga ili čega u sebi); sukob, rivalstvo [*~a do posljednje kapi krvi*; *~a na život i smrt* do posljednje mogućnosti] **b.** nastojanje, zalaganje [*~a za bolje sutra*] **3.** *sport* hrvački susret, natjecanje između dva hrvača (2x3 min. uz minutu odmora) **4.** (Borba) kao legalno glasilo ilegalne KPJ izlazila u Zagrebu 1922–1929; obnovljena 1941, od 1944. dnevnik u Beogradu, 1948–1987. latinično, ijekavsko izdanje u Zagrebu △ ***bez ~e*** *sport* oznaka za dobiven sportski susret kada se protivnik ne pojavi na borilištu, susret ne odigra protivnikovom greškom ili dođe do prekida susreta protivnikovom odgovornošću [*dobiti utakmicu bez ~e*]; ***~a bikova*** *etnol.* borba i ogledanje u snazi dvaju bikova kad se dovedeni na borilište pobodu rogovima; ***~a izbliza*** *sport* tehničko-taktički element u boksu, način borbe u kojem se boksači bore na malom odstojanju, tijelo uz tijelo; ***~a na odstojanju*** *sport* tehničko-taktički element u boksu, način borbe u kojem se boksači bore međusobno udaljeni otprilike za dužinu ruku i razmjenjuju direktne udarce; ***~a oko slika*** *teol.*, *usp.* ikonodulija, ikonoklazam; ***~a pijetlova*** **1.** *etnol.* borba za to pripremljenih i odabranih pijetlova (ob. pred gledaocima i uz klađenje, smatra se istočnjačkom strašću i običajem, u nas vrlo rijetka) **2.** *pren. pejor.* oštar sukob riječima dvaju protivnika od kojih se ni jedan ni drugi ne doimlju izrazitijim osobinama ni većim mogućnostima; ***~a prsa o prsa*** *vojn.* borba iz neposredne blizine ručnim vatrenim i hladnim oružjem; ***~a sa smrću (smrtna ~a)*** agonija; ***~a s bikovima***, *v.* korida; ***~a s vjetrenjačama*** besmislena borba s priviđenjima ili s čim umišljenim; ***~a za opstanak***, ***~a na život i smrt*** nesmiljena borba, borba do kraja životnih mogućnosti; ***~a za život (za kruh)*** naporan rad za održavanje života; ***klasna ~a*** *ideol. pov.* međusobna borba društvenih klasa; ***ulična ~a*** (ili *mn*) *vojn.* borba koja se vodi po ulicama radi osvajanja ili obrane grada; **bȍrben** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je sklon borbi, koji ima želju da se bori **2.** koji sudjeluje u borbi [*~a jedinica*], *opr.* pozadinski; **bȍrbeno** *pril.* na borben način [*ponašati se* ~]; **bȍrbenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je borben; **bórčev** *prid.* koji pripada borcu; **bòrilac** *m* ⟨G -ioca, V -ioče, N *mn* -ioci⟩ **1.** *arh.*, *v.* borac **2.** sudionik u borilačkom sportu (hrvanju, boksu); boritelj; **bòrilačkī** *prid.* koji se odnosi na borioce △ ~ ***sportovi*** *term.* zajednički naziv za grupu individualnih sportskih grana koje su nastale iz boračko-vojnih vještina: aikido, boks, džudo, karate, kendo, mačevanje, hrvanje, streličarstvo, streljaštvo i druge istočnjačke vještine; **bòrilīšte** *sr term.* svaka sportska površina na kojoj se održavaju sportske borbe i natjecanja (u boksu ring, u mačevanju planša, u hrvanju strunjača i sl.); **bòritelj** *m zast. neob.*, *v.* borilac; **bôrn|ī** *prid.* koji je namijenjen borbi (u zn. borbe u ratu, izravnog ratnog djelovanja) △ ~***a kola*** oklopno vozilo na kotačima, opremljeno težim oružjem (ovisno o modelu, tipu itd.); **bórnica** *ž zast.*, *v.* palestra ◆ m. os. imena (narodna): **Bòrislav**, **Bòrivoj**, **Dàlibor**, **Svèbor**, **Žèlibor** i sl.; *hip.*: **Bòris** (**Bóris**, **Bôris**) (mlađega postanja, ← *rus.*), **Bórko**, **Bôrna**, **Bóro**, **Bȍroje**; ž. os. ime: **Bòrislava**; *hip.*: **Bôrka** ◇ *pr.* (moguće preklapanje s etnicima, *v.* bor): **Bòrac** (Sesvete, Turopolje, Slavonija), **Bórak** (530, Varaždin, Knin, *S* Dalmacija), **Bòranić** (Zaprešić, Slavonski Brod, Šibenik), **Bòras** (570, Zagreb, Metković, Slavonija), **Bòrbāš** (170, Slavonija, Podravina), **Bòrček** (100, Novi Marof, Osijek, Križevci), **Bôrčić** (590, Zagreb, Rijeka, Split, Vis) **Boríčević** (Jastrebarsko), **Bòričić** (100, Županja, Slavonija, Istra), **Bórić** (1950, Otočac, Sisak, Slavonija, Dalmacija), **Borílović** (100, Županja, Slavonija), **Bòrina** (Pula, Dubrovnik), **Bôris** (Đakovo, Slavonija, Međimurje), **Borisávljević** (Varaždin, Sisak, Banovina), **Bȍrjān** (280, Drniš, Knin, Lika), **Bòrjanić** (100, Požega, Baranja, Slavonija), **Borjánović** (Petrinja, Slatina), **Bôrkić**, **Bórko** (340, Međimurje), **Bórković** (900, Sinj, Pokuplje), **Bȍrnās**, **Bóro** (Dubrovnik, Požega, Metković), **Bȍroja** (Nova Gradiška, Rijeka, Vukovar), **Bȍroje** (Dubrovnik, Vukovar), **Borójević** (**Bòrojević**) (1600, Banovina), **Bòronić** (Vrbovec, Zaprešić), **Bòronjek** (110, Slatina, Zagorje), **Bȍroš** (238, Zagorje, Slavonija), **Bȍroša** (280, Zagorje, Podravina), **Bȍrošak** (**Borošâk**) (420, Zagorje), **Bòrošić** (Jastrebarsko, Banovina), **Bȍrota** (420, Kordun, Banovina), **Bôrović** (910, Varaždin, sred. Dalmacija), **Bȍrščak** (200, Varaždin, Prigorje), **Bôršić** (600, Zagorje) ✧ *prasl.* *boriti (sę) (*rus.* borót': prisiliti, *polj.* bróć się) ← *ie.* *bherH-: raniti (*lit.* barti, *lat.* ferire)

bôrmašīna *ž tehn. reg.*, *v.* borer (**1**) ✧ *njem.* Bohrmaschine

Born (*izg.* Bòrn), **Max** (1882–1970), njemački fizičar, statistički opisao ponašanje subatomskih čestica; Nobelova nagrada 1954 (s W. Botheom)

Bôrna(?–820),»knezDalmacijeiLiburnije«,protivnikLjudevitaPosavskogisaveznikFranaka ♦ *v.* boriti se

bòrnājsk|ī *prid.*, ob. u: △ *~a bolest pat.* akutna zarazna bolest konja; virusna upala hrptene moždine, mozga i njihovih opna

Bòrneo *m geogr.* otok Malajskog arhipelaga, 736.000 km², 9.000.000 stan.

bornèōl *m* ⟨G borneóla⟩ *kem.* $C_{10}H_{17}OH$, svijetla tekućina s okusom na mentu, ekstrahira se iz tvrdog tkiva biljke *Dryobalanops aromatica* (Borneo, Sumatra), upotrebljava se za dobivanje sintetskog kamfora i parfema ✧ prema otoku Borneu, u Malajskom arhipelagu

bôrnī, *v.* boriti se

bornírati *dv.* ⟨*prez.* bòrnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) opšiti/opšivati gajtanima, ukrasnim vrpcama i trakama **2.** (koga) *pren.* (u)činiti ograničenim, ograničiti/ograničavati vidike komu // **bòrnīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* koji je duhovno ograničenih pogleda, koji nema širine u nazorima, koji je skučena svjetonazora (o osobi); uskogrud; **bòrnīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je borniran; duhovna skučenost, uskogrudnost ✧ *fr.* borner: ograničiti

bòrnīt *m* ⟨G borníta⟩ *min.* bakrena ruda, često se nalazi pomiješan s halkopiritom ✧ prema austrijskom mineralogu I. von Bornu (1742–1791)

Borodin (*izg.* Bȍrodin), **Aleksandr Porfirevič** (1833–1887), ruski skladatelj (opera *Knez Igor*) i kemičar poznat po istraživanjima aldehida

Bòrodino *sr* selo *Z* od Moskve, mjesto bitke Napoleonove i ruske vojske (7. 9. 1812) // **bòrodinskī** *prid.* koji se odnosi na Borodino [*Borodinska bitka*]

boròmējka *ž* ⟨DL -i, G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *rel.* pripadnica ženske redovničke družbe sestara milosrdnica, raširena u Njemačkoj **2.** *crkv.* misnica posebnog stila, šira i udobnija za nošenje; kazula ✧ prema osnivaču Sv. Karlu Boromejskom

Bòrova *ž* naselje (u blizini Virovitice), 959 stan. // **Bòrovljanin** *m* (**Bòrovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Bòrovljani⟩ stanovnik Borove; **bòrovljanskī** *prid.* koji se odnosi na Borovu i Borovljane ♦ *v.* bor

bȍrovac *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *bot.* vrsta sjevernoameričkog ukrasnog bora (*Pinus strobus*), kultivira se u Europi; vajmutov bor

Bòrovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Novske), 656 stan. // **bòrovačkī** *prid.* koji se odnosi na Borovac i Borovčane; **Bòrovčanin** *m* (**Bòrovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bòrovčani⟩ stanovnik Borovca ♦ *v.* bor

bòrovica *ž* **1.** *bot.*, *v.* klek (**1**) **2.** *v.* klekovača // **boròvičnī** *prid.* koji je od borovice ✧ *v.* bor

boróvnica *ž bot.* samonikli listopadni grm (*Vaccinium myrtillus*) iz porodice vrijesova (*Vacciniaceae*), daje sladak tamnoplav (*razg.* crn) plod u obliku bobica, bogat željezom ✧ *v.* bor

Bôrovo *sr* naselje (u blizini Vukovara), 6442 stan. // **bôrovačkī** *prid.* koji se odnosi na Borovo i Borovčane; **Bôrovčanin** *m* (**Bôrovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bôrovčani⟩ stanovnik Borova

boròzān *m* ⟨G borozána⟩ *reg. zast.* onaj koji svira trubu; trubač ✧ *tur.*, *v.* borija + *perz. suf.* -zen: onaj koji svira

Borromini (*izg.* Boromîni), **Francesco** (1599–1667), talijanski graditelj, glavni tvorac baroknog arhitektonskog stila, priznanje stekao izgradnjom crkve S. Carlo alle Quattro Fontane u Rimu

borsalîno *m* vrsta kvalitetnih muških šešira (u modi 1930-ih) [*nositi ~*] ✧ *tal.* prema imenu proizvođača

bôrša *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* **1.** torba (za svaku upotrebu, za kupovanje); rogožar **2.** torba, torbica; boršin // **bòršīn** *m* ⟨G boršína⟩ ženska torbica kao dio garderobe ✧ *tal.* borsa, borsino

bȍršč *m reg. kulin.* gusta juha od zeleni u raznim kombinacijama s mesom uz obvezan dodatak cikle ✧ *rus.*

bòršūn *m* ⟨G boršúna⟩ trbuh vjetrom napuhanog jedra ✧ *mlet.* borson *tal.* borsa

bȍrt *m* vrsta dijamanta ✧ *engl.* bort

bòrta (**bòrtna**) *ž* ⟨G *mn* bôrtā⟩ *reg.* traka, vrpca, gajtan ✧ *njem.* Borte

borvazèlīn *m* ⟨G borvazelína⟩ *farm.* zaštitna medicinska mast (borna kiselina s bijelim vazelinom) ✧ tvorničko ime proizvoda®

boryokudan (*izg.* bòriokūdȁn) *m pov.* družina japanskih boraca plaćenika ili bandita u 20. st. transformiranih u mafijaške organizacije; njihovi su članovi (često zvani *yakuza*) preuzeli neke samurajske rituale ✧ *jap.*: opasna družina

bòrzoj *m*, *v.* barzoj

bôs *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je golih stopala; neobuven, bosonog [*(obuti) na ~u nogu* obuti bez čarapa (obuću kao sandale i sl.); *nosi se na ~u nogu* (za obuću kao što su japanke i sl.)], *opr.* obuven **2.** koji nema potkova; nepotkovan // **bosòtinja** *ž* **1.** stanje onoga koji je bos **2.** *pren.* siromaštvo, bijeda [*golotinja i ~*] ✧ *prasl.* i *stsl.* bosъ (*rus.* bosój, *polj.* bosy) ← ie.*bhosos (*lit.* basas, *njem.* bar: gol)

bȍs *m* ⟨N *mn* bòsovi⟩ *publ.* *žarg.* **1.** onaj koji je najvažniji ili jedan od najvažnijih u poslu, onaj koji upravlja poslom; gazda, šef, majstor **2.** vođa organiziranog kriminala [*drogu ne miješaju ~ovi, ali ona prođe deset ruku dok dođe na ulicu*] // **bȍsovskī** *prid.* koji se odnosi na bosove; **bȍsovski** *pril.* kao bos, na način bosova ✧ *engl.* boss

Bosánac[1], **Franjo** (**Franciscus Bossinensis**) (o.1480–?), skladatelj rodom iz Bosne, među prvima skladao ricercare, objavio ih je zajedno s obradama talijanskih frottola u dvije knjige tabulatura za lutnju (Venecija, 1509–1511)

bosànčica *ž*, *v.* bosanica

Bòsānskā Gràdiška *ž* naselje i pristanište na Savi, Bosna, 17.000 stan.

Bòsānskā kràjina *ž* *geogr.* područje *SZ* Bosne do Vrbasa

Bòsānskā Krúpa *ž* grad u *SZ* Bosni ♦ *pr.*: **Krúpić** (110, Zadar, Vrbovsko, Primorje), **Krùpljan** (100, Garešnica, Kutina), **Krùpljanić** (Zaprešić), **Krùpljanīn** (Sisak)

Bòsānskā Pòsavina *ž* *geogr.* regija uz donji i srednji tok Save, Bosna; na *S* prelazi u Hrvatsku Posavinu

Bòsānskī pašàluk *m* *pov.* najveća upravno-teritorijalna jedinica na području BiH za osmanske vladavine

bosanskohèrcegovačk|ī *prid.* koji se odnosi na Bosnu i Hercegovinu kao jedan pojam [*~a državnost*] △ *~i* ***ustanak*** *pov.* ustanak protiv osmanlijske vlasti (1875–1878), zahvatio prvotno nemuslimansko stanovništvo Hercegovine, potom se proširio na čitavo područje, a ulaskom Srbije, Crne Gore i Rusije u rat protiv Osmanskog Carstva silom je ugušen, odlukom Berlinskog kongresa 1878. Austro-Ugarska je s vojskom ušla u BiH

bosatsu (*izg.* bosàtsu) *m* *rel.* u japanskom budhizmu uzvišeno biće koje se u redu inkarnacija približilo stupnju Buddhe; uobičajeni japanski naziv za bodhisatvu (često u imenima budhističkih božanstava – Kannon Bosatsu, Jizo Bosatsu) ✧ *jap.*

Bosch (*izg.* Bȍš) **1. Hieronymus** (o.1450–1516), nizozemski slikar fantastičnih prizora prožetih alegorijskim i satiričkim značenjem (*Posljednji sud*, *Izgubljeni sin*, *Vrt naslada*) **2. Karl** (1874–1940), njemački kemičar, razvio je Haber-Boschov proces sinteze amonijaka pod visokim pritiskom, Nobelova nagrada 1931 (s F. Bergiusom) **3. Robert** (1861–1942), njemački tehničar i industrijalac, konstruirao uređaj za paljenje koji je omogućio široku primjenu motora s unutarnjim izgaranjem

Bösendorfer (*izg.* Bézendorfer) **1. Ignaz** (1796–1859), austrijski graditelj glasovira, utemeljitelj bečke tvornice glasovira (1828) koja nosi njegovo ime **2. Josip** (1876–1957), hrv. povjesničar, bavio se temama iz gospodarstva i crkvene povijesti (*Crtice iz slavonske povijesti*, *Agrarni odnosi u Slavoniji*)

bòsiljak *m* ⟨G -īljka, N *mn* -īljci, N *zb.* bòsīlje⟩ **1.** *bot.* jednogodišnja zeljasta biljka (*Ocimum basilicum*) iz porodice usnača, ugodna mirisa; boselak, murtela, murtila, feslidžan, feslidžen, fesligen **2.** začin od te biljke // **bosélak** *m* ⟨G -lka, N *mn* -lci, G bòsēlākā⟩ *reg.*, *v.* bosiljak (**1**); **bòsīlje** *sr zb.*, *v.* bosiljak; **bòsiljkov** *prid.* koji pripada bosiljku, koji je od bosiljka [*~o ulje*] ♦ **Bòsīljko** m. os. ime (narodno); *hip.*: **Bȍško** (*v.* i bog); **Bòsīljka** ž. os. ime ◊ *pr.* (od imena i etnici): **Bȍsijak** (Slavonski Brod), **Bòsīlj** (530, Varaždin, Zagorje), **Bòsiljčić** (Split, Zadar), **Bosíljevac** (430, Duga Resa, okolica Karlovca), **Bosíljkov** (Zagreb, Jastrebarsko, Vukovar), **Bȍškić** (Primorje, Slavonija), **Bòškin** (Rijeka, Sinj, Makarska), **Bȍško** (Zadar, Novska) ◊ *top.*: **Bosíljevo** (selo kod Karlovca), **Bòsiljina** (Trogir) ✧ *lat.* basilicum ← *grč.* basilikón

bosírati (što) *dv.* ⟨*prez.* bòsīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bòsīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** iskucati/iskucavati, (is)cizelirati, obraditi/obrađivati (o kamenu i drugim materijalima) **2.** izraditi/izrađivati plastiku od materijala kao što su gips, vosak, ilovača, kamen i sl. **3.** obraditi/obrađivati građevni kamen na način da se površina održi hrapavom, izrovaši ili iskleše u različite oblike, *usp.* rustika ✧ *njem.* bossieren ← *fr.* bosseler

bòsjāk *m* ⟨G bosjáka, V -āče, N *mn* bosjáci⟩ (puka) sirotinja, onaj koji hoda »bos i gol«; prosjak, beskućnik ✧ *rus.* bosják

bòsket *m reg.* gaj, šumica, lug ✧ *fr.* bosquet, *tal.* boschetto

B̏osna *ž geogr.* **1.** regija koja se prostire između rijeka Une, Save i Drine i prijevoja Ivan-sedlo **2.** rijeka u Bosni, duga 273 km, izvire kod Sarajeva, utječe u Savu kod Šamca △ ~ ***i Hercegovina*** *služb.* **1.** *pov.* ime jedne od socijalističkih (prije narodnih) republika Jugoslavije uspostavljene na principima AVNOJ-a i njima određenim granicama **2.** *geogr.* suverena samostalna država od 1992; ~ ***Srebrena*** *crkv.* franjevačka provincija (i izvan bosanskih granica), osnovana 1517; ***Herceg-~ (Hrvatska Zajednica Herceg-~)*** *pov.* oblik autonomne vlasti 1992–1995. u *Z* Hercegovini i dijelovima Srednje Bosne s pretežno hrv. stanovništvom // **Bosánac²** *m* (**Bòsānka** *ž*) ⟨G -nca, V Bȍsānče, N *mn* Bosánci, G Bòsānācā⟩ **1.** *razg.* stanovnik Bosne; Bosančero, Bosanlija, Bošnjanin **2.** *v.* Bòšnjāk **3.** (bosanac) (+ *potenc.*) *razg.* proizvod iz Bosne [*sir* ~]; **Bosančêro** *m* ⟨N *mn* -osi⟩ *žarg. fam.*, *v.* Bosanac² (**1**); **Bosànčica** *ž dem.* od Bosanka; **bosànica** (**bosànčica**) *ž lingv.* zapadna morfološka i pravopisna inačica ćirilice, rabila se u Bosni i Hercegovini i *J* Hrvatskoj, staro hrvatsko pismo [*ustavna, kurzivna i tiskovna* ~]; begovica, bukvica; **Bosànlija** *m*, *v.* Bosanac2 (**1**); **bòsanskī** *prid.* koji se odnosi na Bosnu (kao ime zemlje) i Bosance △ ~ ***grb*** **1.** *pov.* grb Bosne i Hercegovine za vrijeme od austrougarske okupacije 1878. i aneksije 1908. do 1918 (uspravna sablja u savinutoj desnoj ruci) **2.** *razg.* slika pokreta lagana udara lijevom šakom po unutrašnjoj strani desne ruke u laktu, ili samo pokazivanja lakta, bez riječi ili popraćeno s *evo, evo ti* (*mu, vam, im*) u značenju odbijanja, nepristajanja i uzvraćanja lukavstvom na lukavstvo; ~ ***krstjani*** *pov. kat.* pripadnici reda koji je djelovao na području srednjovjekovne Bosne, osnovali su krajem 13. st. Crkvu bosansku, padom Bosne 1463. gubi im se trag, *usp.* bogumil; ~ ***lonac*** **a.** *kulin.* složenac od nekoliko vrsta povrća i najmanje dvije vrste mesa **b.** *pren.* zamršene političke prilike tipične za Bosnu (prema predrasudama izvan Bosne); **bòsanski** *pril.* kao Bosanac, na način Bosanaca; **bosánstvo** *sr* **1.** ukupnost osobina Bosanaca **2.** osjećaj pripadnosti Bosni; **bȍšnjāčkī** *prid.* koji se odnosi na Bošnjake; **bȍšnjāčki** *pril.* kao Bošnjaci, na način Bošnjaka; **Bòšnjāk** *m* (**Bošnjàkinja** *ž*) ⟨G Bošnjáka, N *mn* Bošnjáci, G Bošnjákā⟩ **1.** stanovnik i građanin Bosne kao nosilac uređenja Bosne kao zemlje i države u različitim političkim i kulturno-prosvjetnim programima; Bosanac **2.** pripadnik nacije kojoj je Bosna domovina (Musliman); **Bòšnjanin** *m arh. knjiš.*, *v.* Bosanac² (**1**); **bošnjáštvo** *sr* **1.** posebnost, značajka Bošnjaka **2.** *pol.* program koji se usmjerava na uređenje Bosne za Bošnjake, koji se zasniva na Bošnjacima ◆ *pr.* (etnici, prema podrijetlu doseljenja, nalaze se izvan područja Bosne, ali i u dijaspori): **Bosánac** (1900, Slavonija), **Bòsānčić** (550, Solin, sred. Dalmacija) (**Bòsānkić**) (Zagreb, Vukovar, Osijek), **Bosánović** (Koprivnica, Međimurje, Varaždin), **B̏osna** (Dalmacija), **B̏osnār** (420, Zagorje, Zagreb), **B̏osnić** (1040, Korčula, Zagora, Kordun; dijaspora), **Bòšnjāk** (6300, Slavonija, Baranja), **Bošnjàčić**, **Bošnjáković** (1211, Slavonija)

B̏osnić, Lovro (1886–1969), hrv. veterinar, internist, teoretičar i praktičar, sudjeluje u osnivanju Veterinarskog fakulteta i kliničkih institucija u Zagrebu

bosoktèrija *ž knjiš. zast.* kod starijih hrv. pisaca podrugljiv naziv za govorenje njemačkim jezikom ✧ od iskrivljenog *njem.* »bos sokt er?« umjesto »was sagt er«: što on to govori?

bòson *m*, *v.* bozon

bosònog *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ bos, bosih nogu, bez obuće i bez čarapa // **bosònogi** *m mn crkv.* redovnici i redovnice koji hodaju bosi ili nose samo sandale (augustinci, karmelićani, franjevci) ✧ *v.* bos + *v.* noga

Bòspor *m geogr.* tjesnac između Crnog i Mramornog mora, između Europe i Azije, dug 31,7 km, širok 660–4600 m // **bòsporskī** *prid.* koji se odnosi na Bospor

boss *m*, *v.* bȍs

bossa nova (*izg.* bȍsa nôva) *ž glazb.* glazbeni stil i ritam nastao novim načinom sviranja sambe; poč. 1960-ih ušao i u jazz stvarajući iznimno popularan hibrid ✧ *port.*: novi pravac, naslanjanje

bòstan *m reg.* **1.** dinje i lubenice **2.** mjesto gdje rastu dinje i lubenice; bostanište // **bostàndžija** *m* **1.** (*mn*) *pov. vojn.* pripadnik janjičarskog roda vojske koji u početku ima zadatak da se brine o carskim bostanima i baščama u Carigradu, pripadnik sultanove tjelesne garde **2.** *reg.* **a.** uzgajivač i prodavač bostana **b.** vrtlar; **bòstanīšte** *sr* **1.** mjesto gdje raste bostan (**1**) **2. a.** vrt, bašča

b. cvijetnjak ✧ *tur.* bostan: lubenice i dinje ← *perz.* būstān: vrt

bȍsti (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bòdēm, *imp.* bòdi, *pril. sad.* bòdūći, *prid. rad.* bô/bȍla *ž*, *prid. trp.* bòden, *gl. im.* bòdēnje⟩ **1. a.** pritiskivati nečim šiljatim, prodirati u što ili ozljeđivati šiljatim predmetom [~ *iglom*; ~ *nožem*; *brada bode*]; badati, bocati, bockati, pikati **b.** ubadati žalcem (pčela, osa) **c.** napadati rogovima (govedo) **2.** dražiti, nadraživati, vrijeđati [*jako svjetlo bode oči*] **3.** napadati zajedljivim riječima; zajedati // **bȍc** (**bȍc-bȍc**) *uzv. razg.fam.* kao kratica i *eufem.* za radnje kad se bode ili za ubod [~ *iglom*; ~ *injekcijom*; ~ = injekcija]; **bóc|a** *ž* oštrija iglica i sl. četinara i drugog drveća, ali ne toliko oštra kao trn ili bodljika [~*e i bodlje crnog trna*]; **bȍcati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* bosti, bockati; **bȍckalo** *sr* onaj koji bocka, zadirkuje; zadirkivalo, peckalo; **bȍckati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *dem.* od bosti; bocati, botkati, *usp.* backati **2.** *pren.* peckati koga; zadirkivati; **bȍckav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima svojstvo da bocka (tkanina za odjeću) **2.** *pren.* koji je peckav; zajedljiv (o načinu razgovora); **bȍcnuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* bȍcnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* bȍcni, *prid. trp.* bȍcnūt⟩, *v.* bacnuti, brcnuti (**3ab**); **bȍčka** *ž* ⟨G *mn* bȍčākā/-ī⟩ pribadača; čioda, babljača; **bôd**[1] *m* ⟨N *mn* bódovi⟩ **1. a.** ubod iglom ili šiljastim predmetom **b.** tehnika u vezenju i pletenju [*krupni* ~] **2.** *vojn. zast.* **a.** nož koji se nasađuje na pušku, bajunet **b.** bodež **3.** osjećaj probadanja (osobito u jednom udaru); bockanje, žecanje, žaoke, probadanje, žiganje **4.** jedinica za mjerenje kakva uspjeha, učinka itd. [*kazneni* ~; *pobijediti na* ~*ove*; *zbroj* ~*ova*] △ ~**-*sistem*** *sport* natjecanje momčadi (ili pojedinaca) najčešće u sportskim igrama, svaki sudionik susreće se u dvobojima sa svima ostalima, u natjecanju istoga ranga; **bóda** *ž* (+ *potenc.*) *lokal.* šilo kojim se buše rupe na opancima; **bòdac** *m* ⟨G bòca, N *mn* bòci, G bȍdācā⟩ *arh. rij.* **1.** bodež **2.** ubod **3.** bod (**3**) **4.** *term.* oštra, probadajuća bol s bočne strane prsnog koša, ob. se javlja kod većih napora (trčanja, vožnje bicikla i sl.), vjerojatno zbog nedovoljnog protoka krvi kroz dijafragmu; **bódež** *m* vrsta sječiva s dvije oštrice i širokom drškom [*lovački* ~; *vojni* ~]; **bȍdimice** *pril.* na način da bode, bodući vrhom sječiva (za razliku od sječimice, oštrimice – oštricom, i ploštimice – plosnatim dijelom oštrice); **bȍdlja** *ž* ⟨G *mn* bȍdāljā/-ī⟩ **1.** tvrd i šiljat izraštaj na tijelu nekih životinja (ježa) ili biljaka (kaktusa); badlja, bodljika **2.** *pren.* (+ *potenc.*) ono što bode; zajedljivo mjesto u razgovoru; **bȍdljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bodljav; **bȍdljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima bodlje; bodljast; **bòdljičica** *ž dem.* od bodljika; **bòdljika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** manji trn ili sitniji izraštaji na stabljici biljke (ruže) **2.** (+ *potenc.*), *v.* bodlja; **bòdljikast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima bodljike, koji bode bodljikama **2.** koji je kao bodljika; **bòdljikav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima bodljike [~*a žica*] **2.** koji bode kao da ima bodljike **a.** npr. o bradi **b.** *pren.* peckav, zajedljiv △ ~***o prase***, *v.* dikobraz; **bòdljikavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je bodljikavo, osobina onoga koji je bodljikav; **bôdnī** *prid.* koji pripada bodu; **bȍdnuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* bȍdnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* bȍdnūt⟩ jednom kratko ili lagano ubosti; **bȍdovānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* bodovati **2.** procjenjivanje u bodovima [*telefonsko* ~; *televizijsko* ~]; **bȍdovati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bȍdujēm, *pril. sad.* bȍdujūći, *gl. im.* -ānje⟩ procjenjivati vrijednost čega izražavajući je u bodovima; **bȍdōvn|ī** *prid.* koji se odnosi na bodove, koji se izražava u bodovima [~*a lista*]; **bȍdva** *ž* ⟨G *mn* -dāvā/-ī⟩ *lokal.* osti; **bȍtkati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* bockati ✧ *prasl.* i *stsl.* bosti (*rus.* bodú, bostí, *polj.* bość) ← *ie.* *bhodh- (*lit.* badyti: bosti, *lat.* fodere: kopati)

Bȍston *m* **1.** glavni grad i luka savezne države Massachusetts, SAD, 574.300 stan. (Veliki Boston 2,5 mil. stan.) **2.** (bòston) *m glazb.* društveni ples parova u modi 1920-ih i 1930-ih, odlikuje se širokim, lijepim kretanjem na plesnom podiju, varijanta valcera [~*-valcer*] // **Bostónac** *m* (**Bòstōnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bostónci, G Bòstōnācā⟩ stanovnik Bostona; **bòstonskī** *prid.* koji se odnosi na Boston i Bostonce

bȍš *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg. ekspr.* uzaludan, beskoristan, prazan △ ~ ***laf*** prazan, isprazan govor; ~ ***posla*** koješta, uzalud // **bȍšluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* praznina, siromaštvo, neimaština ✧ *tur.* bo-

bȍšča *ž* ⟨G *mn* bôščā/-ī⟩ *reg.* **1.** rubac kojim se pokriva glava; marama **2.** prekrivač stola; stolnjak **3.** platno četverokutnog oblika u koje se nešto zamata, *usp.* pinkl **4.** vrsta duhana (*Nicotiana latissima*) (po načinu držanja u bošči)

// **boščàluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ dar **a.** (po običaju uvijen u bošču) mlade, mladenke **b.** vlasnika novosagrađene kuće majstorima i sl. ✧ *tur.* bohça ← *perz.* boğče

boškàrīn *m* ⟨G boškarína⟩ *reg.* istarsko govedo, ima izrazito velike rogove ✧ ≃ *tal.* boscareccio: šumski ← bosco: šuma

Bȍšković, Ruđer (1711–1787), hrv. fizičar, matematičar, astronom, filozof, diplomat, isusovac čija su djela utjecala na mijenjanje znanstvene slike svijeta; njegov najveći doprinos nauci su teorije strukture tvari, sila i termodinamike (*Filozofija prirode*, *O sunčevim pjegama*, *Elementi opće matematike*)

Bȍšković-Stulli (*izg.* ~-Stȕli), **Maja** (1922), istaknuti istraživač hrv. usmene književnosti i narodne književne tradicije; dobitnica više međunarodnih nagrada (*Istarske narodne priče*, *Usmena književnost kao umjetnost riječi*, *Usmene priče iz Dalmacije*)

Bošnjáci *m mn* naselje (u blizini Županje), 4426 stan. // **bòšnjačkī** *prid.* koji se odnosi na naselje Bošnjaci

Bòšnjak, Branko (1923–1996), hrv. filozof i povjesničar filozofije, bavio se temama iz grčke i srednjovjekovne filozofije, filozofije religije, filozofskom propedeutikom i problemima suvremene filozofije; pripadao skupini reformističkih marksističkih filozofa okupljenih oko časopisa *Praxis*, *v.* (*Uvod u filozofsko mišljenje i rječnik*, *Sistematika filozofije*, *Povijest filozofije I–III*)

bȍt *m* (samo *jd*) *reg.* vrijeme kad je jedan sat poslije podne; 13 sati △ ~ ***i po*** jedan i po; pola dva; trinaest i trideset; ~ ***po ponoći*** jedan sat u noći, jedan poslije ponoći; ***(u) po ~a*** (u) dvanaest i po; (u) pola jedan; (u) dvanaest i trideset ✧ *tal.* botto: zamah, udarac, otkucaj

bȍta[1] *ž* ⟨G *mn* bôtā⟩ *reg.* gruda tvrdoga jela (palente) onako kako se oblikuje kad se zahvati kutlačom // **bȍtati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ valjati među dlanovima, zbijati u kuglu; **bȍtica** *ž dem.* od bota ✧ *tal.* botte

bȍta[2] *ž* ⟨G *mn* bôtā⟩ *pom.* mali čamac na vesla u Španjolskoj i Portugalu ✧ *šp.*

bòtača *ž min. reg.* ilovača, glina ✧ *alb.* boticë

botàna *ž reg.* domaće čvrsto pamučno platno ✧ *tal.* bottana

botànika *ž* ⟨D L -ici⟩ grana biologije, proučava život biljaka; bilinstvo, bilinarstvo, fitologija // **botàničār** *m* onaj koji se bavi botanikom; botanik; **botàničārev** (**botàničārov**) *prid.* koji pripada botaničaru; **botàničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* botaničar; **botàničarskī** *prid.* koji se odnosi na botaničare; **botàničkī** *prid.* koji se odnosi na botaniku △ ~ ***vrt*** zbirka živog bilja koja služi znanstvenim i nastavnim ciljevima; **botànik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *zast.*, *v.* botaničar; **botanizírati** *dv.* ⟨*prez.* botanìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ na stručnoj šetnji ili izletu uz upotrebu pomagala prepoznavati i sakupljati biljke ✧ *grč.* botánē: trava, biljka ≃ botanízein: skupljati biljke

bòtār *m* ⟨G botára⟩ *lokal.* kum // **bòtra** *ž lokal.* kuma ✧ *lat.* compater

bòtēga *ž* **1.** *v.* butiga **2.** stari naziv za umjetničku radionicu ili prodavaonicu umjetničkih djela ✧ *tal.* bottega

bòtel[1] *m lokal.* naljepnica, etiketa ✧ *tal.* bottelo

bòtel[2] *m pom.* hotel, marina, ugostiteljsko-turistički objekt koji služi pružanju usluga osobama na plovilima, tj. u nautičkom turizmu // **botelìjēr** *m* ⟨G botelijéra⟩ *pom. reg.* šef kuhinje na brodu ✧ *engl.* boat: brod + *v.* (hot)el

Bothe (*izg.* Bóte), **Walther** (1891–1957), njemački fizičar, za novu metodu otkrivanja subatomskih čestica Nobelova nagrada 1954 (sa S. M. Bornom)

Bòtić, Luka (1830–1863), hrv. književnik, u romantičarskim pripovijestima o muslimansko-kršćanskim sukobima među prvima tolerantnije prikazuje Osmanlije (*Bijedna Mara*, *Petar Bačić*)

bòtilja *ž reg.* boca od sedam deci; butelja, buteljka // **botìljūn** *m* ⟨G botiljúna⟩ *reg.* boca proširena grla, ob. tri litre; »trolitraš«, bocun ✧ *tal.* bottiglia, bottiglione

botriomikóza *ž pat.* kronična zarazna bolest ob. konja i svinja, lokalizirana pretežno na površini tijela, iznimno u unutrašnjim organima, uzročnik je *Staphylococcus aureus* ✧ *grč.* bótrys: grozd + *v.* mikoza

Botticelli (*izg.* Botičèli), **Sandro** (1445–1510), talijanski slikar sakralnih, mitoloških i alegorijskih tema rane firentinske renesanse; specifični vitki ženski likovi i idealizirani ambijenti prožeti poetiziranom idealizacijom, ali i melankolijom (freske u Sikstinskoj kapeli, slike *Primavera*, *Rođenje Venere*, *Poklonstvo kraljeva*)

bottom line (*izg.* bȁtm lȁjn) *ž ekon.* u poslovanju poduzeća prag rentabilnosti, granica ispod koje se ne može poslovati bez gubitka ✧ *engl.*: donja granica

bottom up (*izg.* bàtm àp) *m ekon.* tehnika mijenjanja organizacijske strukture poduzeća, ovisi o sudjelovanju članova poduzeća u procesu promjena ✧ *engl.*: odozdo prema gore

botùlīn *m* ⟨G botulína⟩ *kem.* otrov koji nastaje djelovanjem bacila *Clostridium botulinum*; uzrokuje botulizam // **botulìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ **1.** *kem.* proces stvaranja otrovnih plinova u konzervi **2.** *pat.* opasna bolest, otrovanje koje nastaje uživanjem mesnih prerađevina zaraženih botulinom, *v.*; alantijaza ✧ *lat.* botulus: kobasica

bòtūn *m* ⟨G botúna⟩ *reg.* dugme, puce, gumb (na odjeći i na raznim aparatima koje se pritisne da se što uključi i počne funkcionirati) // **botùnić** *m dem.* od botun ✧ *tal.* bottone

botùnād|a *ž reg.* zadirkivanje, zafrkavanje [*činiti ~u*] ✧ *tal.* bottonata

bȍtūr *m bot.*, *v.* rogoz

botùto *m glazb.* truba Indijanaca iz Gvajane na kojoj se trubi za pogrebnih svečanosti ✧ *egz.*

Botvinik (*izg.* Bòtvinik), **Mihail Mojsejevič** (1911–1995), ruski šahist i šahovski teoretičar, tri puta osvajao titulu šahovskog prvaka svijeta 1948–1957, zatim 1958–1960. i 1961–1963.

Boudin (*izg.* Budên), **Eugène** (1824–1898), francuski slikar, pejzažist, među prvima slika u prirodi; slike s obalnim motivima povezuju naturalizam ranog 19. st. s impresionizmom kasnog 19. st.

bouffon *m*, *v.* buffone

bouillabaisse (*izg.* bujabȅs) *m kulin.* bogato začinjena riblja juha s povrćem ✧ *fr.*

Boulle (*izg.* Bùl), **André Charles** (1642–1732), francuski majstor baroknog pokućstva (pokućstvo u Versaillesu, Fontainebleauu, Louvreu); po njemu prozvan stil poznat po intarzijama

bounce (*izg.* bâuns) *pril. glazb.* u jazz-muzici, osobito u eri swinga, oznaka za umjereno brzi tempo i živahan izraz // **bouncing** (*izg.* bâunsing) *m* ⟨*indekl.*⟩ *glazb.* lagano spuštanje savijanjem u koljenima uz istovremeno lagano kretanje obiju nogu i kukova naprijed-natrag; u sambi i u nekim drugim južnoameričkim plesovima ✧ *engl.*

bouquet *m*, *v.* buke

bourbon (*izg.* bùrbōn/burbôn) *m* destilirani viski od mljevenog kukuruza, raži i sladora, alkoholno piće omiljeno i rašireno po Sjevernoj Americi, služi se s ledom, vodom ili čisto ✧ *amer.engl.* tvorničko ime proizvoda[2], prema mjestu proizvodnje Bourbon County, Kentucky, SAD

Bourbon, *v.* Burbonci

Bourdelle (*izg.* Burdȅl), **Emile-Antoine** (1861–1929), francuski kipar, slikar i grafičar; učenik i asistent A. Rodina; odbacuje antičke uzore i Rodinov utjecaj te radi djela snažnog napetog volumena i velike dramatske snage po romantičarskim uzorima

Bourguiba (*izg.* Burgíba), **Habib** (1903–2000), tvorac tuniske nezavisnosti, prvi predsjednik Tunisa (1957–1987); jedan od najvećih zagovornika modernizacije i postepenih promjena u arapskom svijetu

bourrée (*izg.* burê) *m glazb.* **1.** francuski brzi narodni ples karakterističan po brzim koracima i skokovima; plesači katkad plešu u drvenim klompama kako bi pojačali zvuk toptanja; misli se da je iz pokrajine Auvergne **2.** jedan od stavaka u baroknoj instrumentalnoj formi suite ✧ *fr.*

boutade (*izg.* butâd) *m glazb.* francuski ples ili mali balet u 16. i 17. st. ✧ *fr.*

boutique *m*, *v.* butik

bouzouki *m*, *v.* buzuki

bôva *ž pom.* plutajući predmet čvrsto usidren na morsko ili jezersko dno za vez plovila dalje od obale; plutača ✧ *tal.*, *dijal.* boa ← *langobard.* *banga

bȍvān *m* ⟨G bována⟩ *reg.* kamen veličine koja se može uzeti u ruku i baciti i sl. [*bacati se/ gađati se ~ima*] ✧ *v.* balvan

bovarìzam *m* ⟨G -zma⟩ *knjiš.* bijeg od stvarnosti, karakteristično nezadovoljstvo vlastitim stanjem u mladih žena kao i želja za nečim što prelazi njihove mogućnosti ✧ prema glavnom liku Flaubertova romana *Madame Bovary*

bow (*izg.* bôu) *m sport* veslač koji sjedi najbliže pramcu ✧ *engl.*

bowler (*izg.* bôuler) *m* kruti muški šešir s kupolastom kubom i blago zakrivljenim obodom, popularan krajem 19. st.; nakon 1. svjetskog rata postaje dio protokolarne odjeće zamjenjujući dotadašnji cilindar ✧ *engl.*

bowling (*izg.* bôuling) *m sport* igra kuglom kojom se obaraju čunjevi; razlikuje se od običnog kuglanja po broju čunjeva (10), veličini i težini kugle; popularna u SAD-u ✧ *engl.*

box *m*, *v.* boks[1]

boy (*izg.* bôj) *m* **1.** *v.* liftboj **2.** (*mn* boys) dečki △ ***Bad Blue Boys***, *v.*; ***old ~s*** (*izg.* ôld bòjs) *sport* veterani, najstariji seniori sportske momčadi određeni preko dobne granice (npr. 55 godina) ✧ *engl.*

Boyer (*izg.* Boajȅ), **Charles** (1897–1978), američki kazališni i filmski glumac francuskog podrijetla, prototip umiljatog ljubavnika (*Marija Walewska*, *Plinsko svjetlo*, *Fanny*)

boyfriend (*izg.* bȏjfrȅnd) *m fam.* stalni pratilac, dečko, momak, mladić s kojim djevojka izlazi ✧ *engl.*

Boyle (*izg.* Bòil), **Robert** (1627–1691), engleski prirodoznanstvenik, proučavao je svojstva plina (Boyle-Mariotteov zakon), pobornik čestične teorije materije

bóz|a *ž* orijentalno piće od kukuruzne krupice i šećera; buza // **bȍzadžija** *m reg.* proizvođač i prodavač boze ♦ *pr.*: **Bozàndžija**, **Bȕzadžija**, **Bùzov** (780, Drniš, sred. Dalmacija) ✧ *tur.* ← *perz.* būza

bòzdisati (∅) *dv.* ⟨*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. ekspr.* narušiti/narušavati rad, pravilnost, red, funkcioniranje čega; (po)kvariti, (po)remetiti // **bòzgūn** (I) *m* ⟨G bozgúna⟩ *reg. pov.* riječ koja zamjenjuje riječ Božić, jer bi (u riječi Božić) ime Boga bilo spomenuto s nedovoljno poštovanja prema islamskom shvaćanju; **bòzgūn** (II) *prid. reg.* **1.** koji je slomljen, razdvojen, ozlijeđen; razbijen, razvaljen **2.** koji više ne vrijedi; trošan, pokvaren ✧ *tur.* bozmak

bòzōn *m* ⟨G bozóna⟩ *fiz.* (boson) elementarna čestica (ili vezano stanje elementarnih čestica, npr. atomska jezgra ili atom) s cijelim kvantnim brojem spina; bozoni se pokoravaju Bose-Einsteinovoj statistici, primjeri bozona su foton i pion te jezgra atoma helija ✧ prema indijskom fizičaru J. Ch. Boseu (1894–1974) + -ON

božànstvo *sr* ⟨G *mn* bòžanstāvā/-ā⟩ **1.** *rel.* božansko biće; bog **2.** *teol.* božanska narav **3.** biće božanske prirode // **božànskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na božanstvo, koji pripada božanstvu, koji ima odlike božanstva **2.** božanstven; **božànstven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se ističe ljepotom [~*a ljepota*] **2.** koji se ističe ukusom i okusom [~*a hrana*] **3.** općenito, koji je izvrstan, vrstan, iznimno dobar i kvalitetan [~*o putovanje*]; **božànstveno** *pril.* prekrasno, divno, bajno [*ne može se reći da je sve* ~]; **božánstvenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je božanstven ili svojstvo onoga što je božanstveno ✧ *v.* bog

Bòžić *m rel.* kršćanski blagdan (25. 12), dan na koji se slavi rođenje Isusa Krista // **bòžićevati** (**bòžićovati**) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ujēm, *pril. sad.* -ujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *zast.* slaviti Božić; **bòžićn|ī** *prid.* koji se odnosi na Božić [~*i blagdani*; ~*o drvce*, *usp.* bor[1]]; **bòžićnica** *ž* **1.** dar koji se daruje na Božić **2.** jabuka koja **a.** dospijeva o Božiću **b.** koja se poklanja po običajima uz Božić **3.** *razg.* trinaesta plaća ili drugačija nagrada u novcu koju zaposleni dobivaju o Božiću; **bòžićnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** *reg. pov.* daća što ju kmet ima dati svom gospodaru **2.** prase o Božiću **3.** (Božićnjak) *konstr. neodom.* djed = Djed Mraz ✧ *v.* bog

Bóžić, **Mirko** (1919–1995), hrv. književnik, pisac romana i drama ratne i društveno aktualne tematike s motivima iz sela Dalmatinske zagore i iz gradskog života (romani *Kurlani*, *Neisplakani*, drame *Devet gomolja*, *Pravednik*)

Bòžidar m. narodno os. ime ✧ *v.* Bog + *v.* dar

Božidárević, **Nikola** (*lat.* Nicolaus Rhagusinus) (o.1460–1517/18), hrv. slikar, najistaknutiji predstavnik dubrovačke slikarske škole (15/16. st.) (*Navještenje*, dominikanski samostan u Dubrovniku)

božíkovina *ž bot.* **1.** zimzeleni grm (*Ilex aquifolium*); božje drvce **2.** (*mn*) porodica dvosupnica (*Aquifoliaceae*); grmovi ili nisko drveće dvospolnih ili dvodomnih cvjetova i zimzelenih listova ✧ ≃ Božić (božikovinom se u dijelovima Hrvatske kiti kuća na Badnjak), *v.* Bog

bȍžjāk *m* ⟨V -āče, N *mn* -āci⟩ **1.** *arh.*, *v.* templar **2.** *razg.* siromah, jadnik, nevoljnik, ubogar **3.** pupavac // **bȍžjāčkī** *prid.* koji se odnosi na božjake; **bȍžjāčki** *pril.* kao božjak, na način božjaka; **božjàkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *zast.* prositi, prosjačiti ✧ *v.* bog

bȍžjī, *v.* Bog

božolê *m*, *v.* beaujolais

bòžūr *m* ⟨G božúra⟩ *bot.* zeljasta biljka (*Paeonia officinalis*) iz porodice žabnjaka (*Ranunculaceae*); cvjeta krupnim cvijetom; duhovska ruža // **božúrak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G bòžūrākā⟩ *hip.* od božur △ ***mali*** ~ *bot.*, *v.* ricinus; ***vodeni*** ~ *bot.*, *v.* iđirot ✧ *v.* bog

bpi *krat. inform.* znak za mjernu jedinicu gustoće zapisa podataka ✧ *engl.* **B**its **P**er **I**nch/**B**ytes **P**er **I**nch: bajtovi po jednom inču

bps *krat. int.* znak za jedinicu brzine prijenosa podataka izraženu u bitovima u sekundi, *usp.* kbps ✧ *engl.* **B**its **P**er **S**econd/**B**ytes **P**er **S**econd: bajtovi u jednoj sekundi

Bq *fiz.* znak za jedinicu radioaktivnosti, becquerel

Br *kem.* simbol za element brom

brabansóna *ž glazb.* belgijska himna ✧ *fr.* La Brabançonne, prema Brabantu, *v.*

Bràbant *m geogr.* pokrajina u središnjoj Belgiji, 3358 km², 2.243.000 stan., glavni grad Bruxelles, nekad vojvodstvo, danas razdijeljeno između Belgije i Nizozemske (Sjeverni Brabant)

bȑabonjak *m* ⟨G -ōnjka, N *mn* -ōnjci⟩ **1.** izmet sitna zrnata oblika (koji ostavljaju ovca, koza, i sl.) **2.** *pren.* onaj koji je bezvrijedan, *usp.* govno // **bȑabonjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao brabonjak po obliku i veličini; **brabònjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ostavljati brabonjke **2.** *pren. pejor.* govoriti gluposti; baljezgati, lupetati ✧ ? *dalmat.* ← *lat.* vervellia (baca): ovčji izmet

bȑac *m* ⟨N *mn* -i, G brâcā⟩ *pom.* uzica ili čelik-čelo od kraja tanguna do krme jedrilice, njime se postavlja tangun, a time spinaker ili flok u željeni položaj prema vjetru (drugi kraj spinakera priteže se škoticom) ✧ *mlet.* brazzo ← *lat.* bracchia

bràcēra *ž pom.* hrvatski obalni teretni jedrenjak široka korita i sa dva jarbola ✧ *mlet.* brazzera ≃ *tal.* brazzera: brački brod

bracéro *m* ⟨N *mn* -osi⟩ emigrant iz Meksika // **bracerìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *sociol.* naziv kojim se u Meksiku označava neprekidno emigriranje radne snage, najčešće u SAD ✧ *šp.* bracero: radnik

brachium (*izg.* brâhium) *m* ruka; sila, silovitost ✧ *lat.*

brâč *m glazb.* tambura dubljeg tona ✧ *tal.* braccio

Brâč *m* ⟨G Bráča⟩ *geogr.* otok u središnjoj Dalmaciji, 395 km², 13.800 stan., najviši vrh Vidova gora (778 m) // **Bráčanin** *m* (**Bráčānka**, **Brâčkā** *ž*) ⟨N *mn* Bráčani⟩ stanovnik Brača; **brâčkī** *prid.* koji se odnosi na Brač i Bračane [~ *kamen*]

bràčić *m bot.*, *v.* fukus

Brâčka *ž*, *v.* Bračanin, Brač

bračòlet (**braćòlet**) *m reg.* narukvica [*staviti ~ (na ruku)*] ✧ *tal.* braccialetto

brád|a *ž* **1.** *anat.* dio donje vilice ispod usta [*staklena/meka ~a* osjetljiva brada i vilica, takva koja ne može izdržati jak udarac (u boksu)] **2.** dlake koje rastu na licu odrasla čovjeka, nazivaju se: **a.** prema obliku [*kozja ~a*] **b.** prema pojedinim osobama [*~a Napoleon Treći* i sl.] **3.** dlake ispod donje vilice nekih životinja (jarca, koze) // **bràdāš**[1] *m* ⟨G bradáša⟩ **1.** *rij. neob.* bradonja **2.** česta oznaka za pojedine životinje koje imaju izrasline što asociraju na bradu; **bràdat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je obrastao bradom u zn. neobrijan **2.** koji je pustio bradu (u situaciji kad se po tome razlikuje od onih koji su obrijani); **bràdati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bràdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ dobivati bradu; **bràdatōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji ima (nosi) bradu; **bradètina** *ž augm.* od brada, *pejor.*; bradurina; **bràdica**[1] *ž dem.* i *hip.* od brada; **brádonja** *m ekspr.* **1.** onaj koji se ističe bradom (ob. među onima koji bradu briju) **2.** *žarg.* četnik; **bradùrina** *ž*, *v.* bradetina ♦ *pr.* (nadimačka): **Bjelòbradić** (Županja, Slavonija), **Bȑādāč** (250, Pokuplje), **Bradánović** (sred. Dalmacija, Istra), **Bràdara** (Zagreb i okolica, Turopolje, Dvor), **Bràdarić** (760, sred. Dalmacija), **Bȑādāš** (200, Knin), **Bràdašić** (100, Posavina), **Bràdešić** (*Z* Slavonija), **Bràdetić** (Istra), **Bràdica** (150, Jastrebarsko) **Bràdičić** (130, Opatija, Primorje), **Brádić** (730, Prigorje, Turopolje), **Brádović**, **Smìčibrāda** (Petrinja, Koprivnica) ✧ *prasl.* *borda (*stsl.* brada, *rus.* borodá, *polj.* broda) ← *ie.* *bhordheh$_2$ (*lit.* barzda, *lat.* barba)

bràdan *m pov.* prvi srebrni talir Dubrovačke Republike, kovan povremeno 1725–1743. ✧ prema liku Sv. Vlaha u biskupskom ornatu s jakom dugom bradom koji se nalazi na aversu talira

bràdāš[2] *m* ⟨G bradáša⟩ *zool.* orao bradan (*Gypaetus barbatus*), ptica iz roda sokolova (*Falconidae*), živi u nas u visokoplaninskim predjelima; bradaš žutoglavi ✧ *v.* brada

bràdavica *ž* **1.** *pat.* manji okrugao izraštaj na koži **2.** *anat.* izbočeni vrh dojke; mamila **3.** *pren.* izraštaj na kori drveta ili na mesnatim listovima // **bràdavičār** *m* onaj koji je bradavičav; **bràdavičārev** (**bràdavičārov**) *prid.* koji pripada bradavičaru; **bràdavičast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je poput bradavice, nalik na bradavicu; **bràdavičastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bradavičast; **bràdavičav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pokriven bradavicama, koji ima mnogo bradavica △ *~a svinja zool.* afrička divlja svinja (*Phacochoerus africanus*); **bràdavičica** *ž dem.* od bradavica; **bràdavičnjāk**[1] *m pat.*, *v.* papilom ✧ *v.* brada

bràdavičar *m zool.* gušter puzaš (*Heloderma suspectum*) iz porodice bradavičara (*Helo-

dermatidae), živi u Arizoni i Meksiku; bradavičar otrovni ✧ *v.* bradavica

bràdavičnjāk² *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* trajnica (*Ranunculus flammula*) iz porodice žabnjaka (Ranunculaceae); močvarni žabnjak ✧ *v.* bradavica

bràdāvka *ž* ⟨D L -vci, G *mn* -avākā/-ī⟩ *bot.* jednogodišnja zelen (*Heliotropium europaeum*) iz porodice oštrolista (*Boraginaceae*) ✧ *v.* brada

BRADI- kao prvi dio riječi označava sporost, tromost, usporenost onoga što je u drugome dijelu [*bradikardija*; *bradiseizmički*] ✧ *grč.* bradýs: spor, polagan

bràdica² *ž bot.* rod primorskih biljaka (*Polypogon*) iz porodice trava (*Gramineae*), u nas rastu vrste: *P. monspeliensis* i *P. maritimus* ✧ *v.* brada

bradifázija *ž psih.* sporost u govoru ✧ BRADI- + -FAZIJA

bradifrènija *ž psih.* usporenost misaonog i emocionalnog života, opća usporenost psihičkih funkcija; izražena kod različitih organski uvjetovanih psihičkih poremećaja ✧ BRADI- + -FRENIJA

bradikàrdija *ž med.* usporeni rad srca, sniženje srčane frekvencije na ispod 60 kontrakcija u minuti; sinusna bradikardija javlja se i u zdravih osoba, osobito sportaša ✧ BRADI- + *grč.* kardía: srce

bradikinéza *ž pat.* usporenost pokreta, kretanja; može biti organska ili imati uzrok u psihičkom poremećaju; u prvom slučaju može biti simptom Parkinsonove bolesti ✧ BRADI- + -KINEZA

bradilàlija *ž pat.* vrlo spor način govora najčešće uzrokovan oštećenjem mozga ✧ BRADI- + -LALIJA

bradipsìhija *ž pat.* duševni poremećaj karakteriziran općim usporenjem psihičkih procesa ✧ BRADI- + *v.* psiha², psihoza

bradiseìzmičk|ī *prid.* koji ima svojstvo dugotrajnog pomicanja [~*o tlo*] ✧ BRADI- + *v.* seizmički

brȁdva *ž* ⟨G *mn* -dāvā/-ī⟩ **1.** tesarska sjekira široke oštrice; tesla **2.** *pov. vojn.* vrsta starinskog oružja, dvosjekla sjekira široke oštrice s dugačkom drškom; bradatica, helebarda **//** **brȁdviti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ tesati bradvom (**1**) ✧ *prasl.* *bordy (*stsl.* brady) ← *germ.* *bardō

brȁga *ž* ⟨D L -i, G *mn* brâgā⟩ *pom.* uređaj koji se upotrebljava pri prekrcaju tereta u luci, izrađen je od konopa ili lanca **//** **bràganja** *ž pom. reg.*, *v.* potegača (**3**) ✧ *tal.* braga, bragagna

Bragg (*izg.* Brȅg), **William Henry** (1862–1942), britanski fizičar, bavio se fizikom krutog stanja; za istraživanja kristalne strukture podijelio je sa sinom W. Lawrenceom Nobelovu nagradu 1915.

bràgoc *m pom.* palubom zatvoreni ribarski brod široke krme, dug 10–12 m, upotrebljava se na Jadranu ✧ *tal.* bragozzo

Brahe (*izg.* Bráe), **Tycho** (1546–1601), danski astronom koji je radom na razvoju astronomskih instrumenata i mjerenjem položaja zvijezda i planeta otvorio put Kopernikovim i Galilejevim otkrićima o heliocentričnom sustavu

BRAHI-1 kao prvi dio riječi znači kratak, malen [*brahilogija*] ✧ *grč.* brakhýs: kratak

BRAHI-2 (**BRAHIO-**) kao prvi dio riječi znači da se drugi dio odnosi na ruku, ruke [*brahidaktilija*; *brahiopodi*] ✧ *lat.* brachium: ruka ≃ *grč.* brakhíōn

brahiàlgija *ž pat.* bol uzduž ruke bez obzira na uzrok; često izazvana degenerativnim promjenama ✧ BRAHI-² + -ALGIJA

brahicefàlija *ž*, *v.* brahikefalija

brahidaktìlija *ž pat.* kratkoprstost, prirođena malformacija šake s vrlo kratkim prstima ✧ *nlat.* brachydactylia ← BRAHI-² + GRČ. DÁKTYLOS: PRST

brȁhijāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je nasilan; nasilnički **2.** *anat.* podlaktični **3.** koji se odnosi na ruku; ručni △ ~***na snaga/~na sila*** snaga/sila koja se očituje kao nasilje; ~***ni pleksus*** *anat.* živčani splet koji čine prednji (motorni) i stražnji (osjetni) korjenovi od petog vratnog do prvog grudnog moždinskog živca; ručni splet; ~***ni refleks*** *fiziol.* jedan od tri vlastita (miotička) refleksa na gornjim udovima, ugašen je kod paralize radijalnoga živca ✧ *lat.* bracchialis: koji pripada ruci, ručni ≃ bracchium: ruka

brahìjārij *m pov. rel.* spremnica (relikvijar) u obliku ljudske ruke za pohranjivanje relikvija ruke (ili njezina dijela) što se pripisuju nekom svecu; prvi put se spominje u 10. st. ✧ *srlat.* brachiarium ≃ *lat.* bracchium: ruka

brahìjātor *m publ.* hipotetički pračovjek (»u fazi puzanja po drveću«) ✧ BRAHI-²

brahikefàlija (**brahicefàlija**) *ž zast.* osobina onoga koji je brahikefalan (brahicefalan) **//** **brahikèfālan** (**brahicèfālan**) *zast. prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *anat.* koji je široke i okru-

gle lubanje; kratkoglav, *opr.* dolihocefalan ✧ BRAHI-[1] + -KEFALIJA

brahilògija *ž lingv.* u govoru, skraćivanje rečenice [*on na vrata i svi protrnu* = on dođe na vrata] ✧ BRAHI-[1] + -LOGIJA

brahiolàrija *ž zool.* ličinka morske zvijezde ✧ *nlat.* brachiolaria

brahiopódi *m mn* ⟨N brahiopôd⟩ *zool.* skupina morskih životinja sličnih školjkašima; ramenonošci ✧ BRAHIO- + -POD(I)

brahistokróna *ž fiz.* krivulja koja spaja dvije točke različitih visina; linija najkraćeg, najbržeg pada ✧ *grč.* brákhistos: najkraći + khrónos: vrijeme

brahmaçarya (*izg.* bra(hačàrja)) *ž* **1.** u budizmu prakticiranje seksualne čednosti **2.** nastojanje na moralnom životu kojim će se prekinuti patnje i dosegnuti prosvjetljenje **3.** učenje *Veda* ✧ *skr.* brahmacarya-

bràhmān *m* ⟨G brahmána⟩ *hind.* **1.** (Brahman, Brahma) **a.** prema *Vedama* impersonalno najviše biće, izvorište i krajnji cilj svih bića koji Atman dosiže nakon što doživi Prosvjetljenje; izvorište vjerovanja o selidbi duša **b.** prema Upanišadi i kasnijim vedskim tekstovima osobni bog, prvi član božanskog trojstva (Trimurti), stvaralac svega **2.** svećenik koji prihvaća i slijedi brahmanizam, pripadnik najviše kaste; brahmin, bramin **3.** vedska čarobna formula, riječ koju je izgovarao svećenik dok je prinosio žrtvu **// brahmána** *ž zb. hind.* brahmanistički svećenički priručnici, hinduske svete knjige koje tumače tekstove *Veda* (stvarane od o. 1000. pr. Kr. do 4. st.), sadržavaju i svjetovne teme; **brahmánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G bràhmanācā⟩ sljedbenik brahmanizma; **brahmànist** *m* onaj koji proučava brahmanizam; **brahmànistkinja** (**brahmanìstkinja**) *ž*, *v.* brahmanist; **brahmanìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** ukupnost vjerovanja i spoznavanja svijeta zasnovanih na učenju o Brahmi **2.** panteistički vjerski i društveni sustav starih Indijaca nastao iz vedskog učenja, iz njega se razvio hinduizam; **brahmánka** (**bràhmānka**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brahmanac; **bràhmānskī** *prid.* koji se odnosi na brahmanizam i brahmane; **bràhmīn** (**bràmīn**) *m* ⟨G brahmína⟩, *v.* brahman (2) ✧ *skr.* brahmā, brahman-

Brahmapùtra *m geogr.* rijeka u Aziji, izvire u Tibetu, spaja se s Gangesom i utječe u Bengalski zaljev, duga 2900 km

brahmavihára *ž fil.* u budističkoj filozofiji četiri plemenita čina (ljubav, suosjećanje, radost, duhovna ravnoteža) koja će čovjeku osigurati ponovno rođenje u brahmanskom nebu ✧ *skr.*: živjeti u brahmanu

br̀āhmi *m* ⟨*indekl.*⟩ staro indijsko pismo, osnova svim indijskim pismima s izuzetkom pisma kharošti; donesen u Indiju u 8. ili 7. st. pr. Kr. ✧ *skr.*

bràhmo sàmāj *m* pokret unutar hinduizma (od 1828), odbacuje mnoge elemente hinduizma i preuzima neke od kršćanskih rituala ✧ *bengal.* brahma samaj: skupština Brahma

Brahms (*izg.* Brâms), **Johannes** (1833–1897), njemački skladatelj i pijanist, klasične i barokne elemente ujedinjuje s romantičarskim i rapsodičarskim izražavanjem subjektivnih osjećaja i sanjarskih i melankoličnih raspoloženja (četiri simfonije, dva glasovirska koncerta, dvije uvertire, dvije serenade, bogati opus komorne glazbe, više od 200 pjesama)

bràhūjskī (**bràhui**) *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* dravidski jezik kojim govori oko 400.000 ljudi u Pakistanu, Iranu i Afganistanu

Braille, Louis, *v.* brajica

brain drain (*izg.* brêjn drêjn) *m sociol.* odlazak školovanih ljudi i stručnjaka iz manje razvijenih zemalja u razvijenije; odljev mozgova, ekonomska emigracija ✧ *engl.*

brainstorming (*izg.* brêjnstórming) *m* ⟨*indekl.*⟩ *publ.* intenzivna rasprava s ciljem da se riješi problem ili prihvate nove ideje ✧ *engl.*

brain trust (*izg.* brêjn tràst) *m sociol.* najviši i najkompetentniji stručnjaci oko nekog pitanja, problema ili zadatka; trust mozgova ✧ *engl.*

brain washing (*izg.* brêjn vòšīng) *m sociol. psih.* pranje mozga, nasilni postupak i metoda kojom se lomi nečija volja, uvjerenje, pravo na šutnju i spoznaja o nečemu, *usp.* menticid ✧ *engl.*

brâjd|a *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ stupovi s poprečnim žicama i sl., po kojima se penje vinova loza [*podignuti ~u*; *loza s ~e*; *loza na ~i*]; odrina ✧ *srlat.* braida ≃ *njem.* breit: širok

bràjic|a *ž* pismo za slijepe koje počiva na osjetilu opipa [*čitati ~u*]; Brailleovo pismo ✧ prema izumitelju L. Brailleu (1809–1852), francuskom učitelju slijepih

Brájša-Ràšan, Matko (1859–1934), hrv. etnomuzikolog i skladatelj; zapisivao istarske narodne napjeve, skladao crkvene skladbe, budnice, himne; osnivač pjevačkih zborova u Istri

br̀āk *m kinol.* lovački pas gonič koji glasno goni

pronađenu divljač; brakirac // **brakáda** *ž* lov u kojem psi goniči slijede i gone dlakavu divljač (npr. zeca); lov s goničima; **brakírac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G bràkīrācā⟩, *v.* bràk ✧ *fr.* braque

bȑāk! *uzv. reg. ekspr. zast.* ostavi!, ne diraj!, okani se! ✧ *tur.* bırak! ← bırakmak: ostaviti

brâk[1] *m* ⟨N *mn* bràkovi⟩ **1.** zajednički život muškarca i žene usklađen s civilnim (građanskim) ili crkvenim zakonima i propisima **2.** *pren.* odnos dviju ili više strana utemeljen na zajedništvu interesa [~ *države i podzemlja*], *usp.* brak iz računa △ ~ ***iz računa (interesa)*** **1.** doslovno brak dviju osoba u kojem materijalni probici imaju prednost pred ljubavlju kao temeljem braka **2.** *pren.* dobri i stabilni odnosi dviju strana zasnovani na zajedništvu interesa, a ne osjećaja koji se javno pokazuju (u politici, poslovnom životu itd.); ***crkveni*** ~ brak sklopljen pred crkvenim vlastima; ***divlji*** ~ *pejor. razg.* neformalizirani zajednički život muškarca i žene; ***građanski*** ~ brak sklopljen pred građanskim (civilnim) vlastima; ***miješoviti (miješani)*** ~ brak u kojem supružnici nisu iste rase, nacije ili vjere; ***morganatski*** ~ brak u kojem je jedan supružnik vladarske krvi, a drugi iz puka // **brâčn|ī** *prid.* koji se odnosi na brak [~*i par*; ~*a sreća*; ~*o stanje*]; **brâčnīk** *m* ⟨N *mn* brâčnīci⟩ *rij.* bračni drug (za oba spola); supružnik, jedan od supružnika ✧ *prasl.* *borkъ (*stsl.* brakъ), *v.* brati

brâk[2] *m reg.* plićak, mulj, pješčani sprud rijeke, naplavina // **bràkič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima svojstva braka △ ~***na voda*** poluslana bljutava voda na ušću rijeke u more, *usp.* bočata voda, *v.* bočat △ ✧ *tal.* brago ← *lat.* bracum: blato, močvara

brâk[3] *m bot.* rod viših smeđih alga (*Cystoseira*), u Jadranu živi 15 vrsta i tvore glavnu masu bentoske vegetacije ✧ *v.* brak[2]

brakolómstvo *sr* ⟨G *mn* brakòlōmstāvā⟩ povreda institucije braka // **brakolómac** *m* ⟨G -mca, V brakòlōmče, N *mn* -mci, G brakòlōmācā⟩ onaj koji lomi brak; **bȑakolōman (brakòlōman)** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji lomi, razbija brak; **brakolómčev** *prid.* koji pripada brakolomcu; **brakòlomka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brakolomac ✧ *v.* brak[1] + *v.* lom, lomiti

brakonìjēr *m* ⟨G brakonijéra⟩ *reg.* zvjerokradica, krivolovac, lovokradica, »raubšicer« ✧ *fr.* braconnier

brakorázvod *m konstr.* razvod, rastava braka // **brakorázvodn|ī** *prid.* koji se odnosi na razvod braka; razvodni, rastavni [~*a parnica*] ✧ *v.* brak[1] + *v.* razvesti, razvod

braktèāt *m* ⟨G brakteáta⟩ *pov.* u ranom srednjem vijeku tanka srebrna ili zlatna pločica ukrašena ornamentima i figurama udubljenima na jednoj strani, tako da su se na obrnutoj strani vidjela ispupčenja; koristila se kao novac, najviše u Njemačkoj ✧ *nlat.* bracteatus ≃ *lat.* bractea: list, listić kovine

braktèja *ž* ⟨G *mn* braktéjā⟩ *bot.*, *v.* zalistak[2], priperak ✧ *lat.* bractea: list

brána, *v.* braniti

bràncīn *m* ⟨G brancína⟩ *zool. reg.* jedna od najtraženijih morskih riba koštunjača (*Dicentrarchus labrax*); lubin, smudut ✧ *tal.* branzino

Brancusi (*izg.* Brankûzi), **Constantin** (1876–1957), rumunjski kipar, jedan od najznačajnijih kipara 20. st. (*Poljubac*), od 1904. u Parizu; unatoč stilizaciji i redukciji njegove su skulpture zadržale opisnost i identifikabilnu crtu (ptice, ljudi, totemi)

brànč|a *ž reg.* škrga [*uhiti onu ribetinu za* ~*e*] ✧ *tal.* branchia

brânda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pom.* viseći mornarski krevet, krevet na preklop ✧ *tal.*

Bȑandenburg *m* **1.** savezna pokrajina u *I* Njemačkoj, 29.056 km², 2,7 mil. stan., glavni grad Potsdam **2.** grad na rijeci Havel, *Z* od Berlina, 95.200 stan. // **bȑandenburškī** *prid.* koji se odnosi na Brandenburg △ ***Brandenburška vrata*** slavoluk u središtu Berlina (podignut 1788–1791. po uzoru na atenske Propileje), 1945. postaje mjesto prijelaza na demarkacionoj liniji između sovjetske i zapadnosavezničke zone, 1961. vrata su zatvorena za obje strane (dio su Berlinskog zida), da bi ujedinjenjem Njemačke 22. 12. 1989. bila ponovno otvorena; **Bȑandenburžanin** *m* (**Bȑandenburžānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȑandenburžani⟩ stanovnik pokrajine Brandenburg i grada Brandenburga

brànder *m pom. pov.* manji ratni, obično dotrajali brod na jedra nakrcan lako zapaljivim tvarima koje su se palile pri pristajanju uz neprijateljski brod kako bi na njemu izazvale požar ✧ *njem.* Brand: požar

Brando (*izg.* Brândo), **Marlon** (1924–2004), američki kazališni i filmski glumac, znamenit po osebujnim karakterizacijama uloga neobičnih ili nesvakidašnjih likova sa »ruba društvenih normi« (*Tramvaj zvan čežnja*, *Mladi lavovi*, *Posljednji tango u Parizu*, *Kum*)

Brandt (*izg.* Brànt), **Willy** (1913–1992), njemački državnik i političar, borac protiv nacizma, socijaldemokrat; savezni kancelar (1969–1974), inspirator novog demokratskog duha u poslijeratnoj Njemačkoj i graditelj njemačke demokracije, inicijator politike mira i suradnje s istokom (Ostpolitik), Nobelova nagrada za mir 1971.

brandy *m*, *v.* brendi

brȁndzōl *m reg. zast.* tanka koža u cipeli iznad poplata ✧ *njem.* Brandsohle

branhijáti *m mn* ⟨N branhìjāt, G branhijáta⟩ *zool.* životinje koje dišu na škrge ✧ *grč.* brágkhia: škrge

brânhije *ž mn zool. anat.* škrge ✧ *grč.* brágkhia

Brànimir 1. *v.* braniti ♦ **2.** hrv. knez (879–poslije 888), papa Ivan VIII ga priznaje zakonitim vladarom, a Hrvatsku nezavisnom državom; spomenut na pet kamenih natpisa, na jednom kao »knez Hrvatske« *dux Croatorum*

brániti *nesvrš.* ⟨*prez.* brânīm, *pril. sad.* -nēći, *prid. trp.* brânjen, *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** (koga, što) **a.** štititi koga od napada, opasnosti **b.** biti čiji branitelj, zastupati koga na sudu **c.** zastupati, zagovarati neko mišljenje **2.** (komu što) ne dopuštati, zabranjivati, uskraćivati kome što **3.** (se) **a.** pružati otpor, opirati se [~ *se rukama i nogama* **a.** braniti se očajnički od čega **b.** *pren.* izbjegavati što svim sredstvima] **b.** opravdavati se △ ~ ***se sa slobode*** *pravn.* izvan pritvora iznositi razloge u svoju obranu; ~ ***se šutnjom*** *pravn.* ne iznositi svoju obranu na sudu, odbijati odgovarati na pitanja // **brána** *ž* **1. a.** pregrada na vodotoku koja zadržava razinu vode na željenoj visini **b.** nasip kao zaštita od poplave **2.** pregrada, prepreka čemu **3.** oruđe, alat za poravnavanje uzorane zemlje; drljača; **brànati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ prevlačiti branu preko uzorane zemlje; drljati; **brànīč** *m* ⟨G braníča⟩ **1.** *arh.* onaj koji brani što **2.** *sport* igrač iz uže obrane (osim vratara) [*lijevi* ~; *desni* ~; *srednji* ~ srednji pomagač, *usp.* bek]; **braníčev** *prid.* koji pripada braniču; **brànīk** *m* ⟨G braníka, N *mn* braníci⟩ **1.** ono što brani prolaz, što zaštićuje **2. a.** zaštitni zid **b.** greda preko željezničke pruge; brklja, rampa **3.** zaštita, obrana od čega; **brànilac** *m* ⟨G -ioca, V bràniōče, N *mn* -ioci⟩ **1.** *refer.* onaj koji sada brani, zaštićuje koga; zaštitnik **2.** *v.* branitelj (2) **3.** *razg.* onaj koji zastupa što; pobornik ideje; **brànilačkī** *prid.* koji se odnosi na branioce; **brànilāštvo (brànitēljstvo)** *sr* djelatnost branilaca (branitelja); **brànioēev** *prid.* koji pripada braniocu; **brànitelj** *m* **1.** onaj koji brani; branilac **2.** onaj koji brani klijenta u kaznenom postupku; odvjetnik, advokat; **branitèljica** *ž*, *v.* branitelj; **brànitеljskī** *prid.* koji se odnosi na branitelje; **brânjenica** *ž*, *v.* branjenik; **brânjenīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je branjen (ob. na sudu); **brànjevina** *ž* **1.** zabran **2.** nasad stabala kao oznaka međe imanja i zaštita tla ili pogodno mjesto za boravak divljači; **brànjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može braniti, koji ima uvjete da bude branjen, koji može izdržati oprečan sud ili kritiku i sl. [*grad je* ~; *tvrdnja je* ~*a*]; **brànjivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je branjivo ♦ m. os. imena (narodna): **Brȁnimīr**, **Brànislav**, **Brànivoj**; *hip.*: **Bráne**, **Brânko**; ž. os. imena: **Brànimira**, **Brànislava**; *hip.*: **Brânka (Bránka)** ◇ *pr.*: **Brána** (Šibenik, Istra), **Brànica** (Šibenik, Dalmacija), **Branílović** (300, Međimurje), **Brȁnimīr** (Petrinja, Dalmacija), **Branisávljević** (Šibenik, Duga Resa), **Brànįša** (100, Međimurje), **Brànišelj** (Čabar, Rijeka), **Bránko** (Rijeka, Omiš, Slavonija), **Bránkov** (Rijeka, Varaždin, Zaprešić), **Bránković** (850, Slavonija, Banovina), **Branóšević**, **Bránović** (130, Međimurje), **Brànjug** (Novi Marof, Varaždin), **Brànjušić** (Vrbovec, Delnice), **Brȁslav** ✧ *prasl.* *borniti (*rus.* boronít') ≃ *v.* boriti se

brânk|a *ž* ⟨D L -i, G *mn* -ā/-ī⟩ *sport reg.* vrata (vratnice, stative s gredom) u sportskim igrama (nogometu, vaterpolu i sl.) [*igrati na male* ~*e*; *stati na* ~*u*] ✧ *češ.*

brankàrel *m reg.* tanji štap ili jači prut za čiji su vrh pričvršćene jake udice ili čvrsta kuka; služi za prihvaćanje većih riba pri ribolovu udicom ✧ *tal.* (*dijal.*) brancarello

branle (*izg.* brãnl) *m glazb. pov.* **1.** niz vrlo popularnih francuskih plesova u 16. st. (o. 26 vrsta) **2.** grupni ples poput kola, izvodio se određenim pokretima tijela i ruku ✧ *fr.* ← branler: ljuljati se

brânša *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *razg.* grana nekoga posla (najčešće u proizvodno-trgovačkim djelatnostima); struka, područje, djelokrug ✧ *fr.* branche

Brȁnjina *ž* naselje u Baranji, 633 stan. // **Brȁnjinčanin** *m* (**Brȁnjinčānka** *ž*) ⟨N *mn* Brȁnjinčani⟩ stanovnik Branjine; **brȁnjinskī** *prid.* koji se odnosi na Branjinu i Branjinčane

Brȁnjin Vȓh *m* ⟨G Brȁnjina Vȓha⟩ naselje u Baranji, 1578 stan.

brȁon (brȁun) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* (+ *srp. razg.*) smeđ, koji je smeđe boje; kafè ✧ *njem.* braun

Braque (*izg.* Brȁk), **Georges** (1882–1963),

francuski slikar, uz Pabla Picassa jedan od osnivača kubizma; razvio tehniku kolaža koju je primijenio u sintetičkom kubizmu, kasnije radi mrtve prirode

bràsēro *m reg. lokal.* posuda u kojoj se čuva žar i na kojoj se griju noge i sl.; škaldin, škaldaleto, žeravnik ✧ *šp.*

Brȁslav 1. *v.* brat ♦ **2.** posljednji poznati knez Panonske Hrvatske (o.880–897), kao franački saveznik poginuo u borbi protiv Mađara

bràšnar *m zool.* kukac crnokrilac (*Tenebrio molitor*) iz porodice kornjaša; brašneni moljac ✧ *v.* brašno

brȁšn|o *sr* ⟨G -a⟩ prah od samljevena zrnja žita [*bijelo ~o; kukuruzno ~o; meko/oštro ~o; pšenično ~o*] △ ***meko/glatko ~o*** finije mljeveno brašno *opr.* ***oštro ~o***; ***riblje ~o*** brašno koje se dobiva sušenjem i preradom ribe i kitova // **bràšnara** *ž* prostorija za držanje brašna; **brȁšnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pod jezikom izaziva dojam kao da je od brašna, koji je kao brašno; u prahu, *opr.* sočan (o jabukama i kruškama); **bràšnen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je od brašna, pripremljen od brašna [*~a kaša*] **2.** koji služi za brašno [*~a vreća*]; **brašnènica (brašènica)** *ž* pogača, brašnjača; **bràšnjača**[1] *ž, v.* brašnenica; **brȁšnjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je posut brašnom [*mlinar je ~*]; **brȁšnjaviti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* brȁšnjāvīm (se), *pril. sad.* -vēći (se), *prid. trp.* brȁšnjavljen, *gl. im.* brȁšnjavljēnje⟩ posipati (se) brašnom ♦ *pr.* (prema zanimanju ili nadimačka): **Brȁšnić** (Rijeka, Slavonija), **Brȁšnov** (Garešnica), **Brȁšnović** (Zagreb, Rijeka), **Bràšnjević** (Dubrovnik), **Brȁšnjić** (Labin, Rijeka), **Brášnjo** (Sinj) ✧ *prasl.* *boršno (*rus.* bórošno: raženo brašno) ≃ *lat.* far: pir, (krupno) brašno

bràšnjača[2] *ž bot.* **1.** jestiva gljiva (*Clitopilus prunulus*) **2.** *v.* brusnica ✧ *v.* brašno

brȁt *m* ⟨*zb.* brȁća⟩ **1.** muškarac drugoj osobi koja je rođena od istih roditelja; rođeni brat, pravi brat (za razliku od polubrata, koji je od jednog zajedničkog roditelja) **2.** *term.* pripadnik neke organizacije prema drugim pripadnicima (vjerskog reda, sokolske organizacije, slobodnih zidara); subrat **3.** *kat.* redovnici u međusobnom obraćanju **4.** *pren.* prijatelj, drug △ ~ ***od strica*** *reg.* (+ *srp.*) bratić, kuzen; ~ ***po majci*** polubrat, onaj koji je rođen od iste majke, ali ima drugoga oca; ~ ***po mlijeku*** onaj kojega je dojila ista žena; ~ ***po ocu*** polubrat, onaj koji je rođen od istoga oca, ali ima drugu majku; ~ ***po vjeri*** onaj koji je iste vjere, suvjernik; ***mokri ~/vinski ~*** pijanac, ispičutura, koji rado pije (vino) preko mjere; ***rođeni/pravi ~***, *opr.* polubrat; ***topli ~*** *žarg. iron.* homoseksualac; ***veliki brat (Veliki Brat)*** *pov. ideol. iron.* SSSR u odnosu na druge zemlje socijalističkog lagera (do kraja 1980-ih) // **bráco** *m* ⟨G -ē⟩ *hip.* od brat; **brȁća** *ž* **1.** ⟨*zb.*⟩, *v.* brat **2.** *pren.* oni koje veže srodnost po kakvim svojstvima [*svi su ljudi*] △ ~ ***Isusova*** *teol.* Jakov, Josip, Juda i Šimun (iako mu nisu bili u rodu); ~ ***po oružju*** suborac u ratu; ~ ***u Kristu*** *kršć.* u obraćanju kršćana drugi kršćani (ob. druge kršćanske zajednice); **bràjan** *m hip. fam.* **1.** brat, bratac **2.** u obraćanju kao poštapalica za pojačavanje, ob. nesamostalno uz moj [*moj ~e, ~e moj* isto: moj brajko, moj brate]; **brájko** *m hip.* od brat; **brájo** *m hip.* muževljev rođak; **brále** *m* ⟨V brâle⟩ *hip.* od brat [~ *moj*]; **brȁtac** *m* ⟨G brȁca, N *mn* bráci⟩ *hip.* od brat; **bratánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G brȁtānācā⟩ **1.** nećak, sinovac, bratjenac **2.** stričev sin; **bratànica** *ž, v.* bratanac; **brȁtična** *ž, v.* bratić; **brȁtić** *m* stričev, ujakov ili tetkin sin, prvi rođak; **bràtija** *ž zb.* **1.** *pov.* bratstvo (2) **2.** *crkv.* kaluđeri pravoslavnog manastira **3.** *pejor.* oni koji su združeni prema drugim ljudima, koji djeluju zajednički protiv drugih; klika, mafija (muškarci ili muškarci i žene); **brȁtimiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -mēći se, *gl. im.* -mljēnje⟩ **1.** sklapati pobratimstvo; bratiti se **2.** *meton.* sklapati čvrsto prijateljstvo; **brȁtīmstvo (brȁtīnstvo)** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ **1. a.** pobratimstvo **b.** bratimljenje **2.** bratstvo; **brȁtiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* brȁtēći se, *gl. im.* brȁćēnje⟩ **1.** *v.* bratimiti se **2.** nazivati se međusobno bratom; **brȁtjenac** *m* ⟨G -ēnca, N *mn* -nci⟩ *knjiš.*, *v.* bratanac; **brȁtōv** *prid.* koji pripada bratu; bratovljev, bratovlji; **bratòvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bràtujēm, *pril. sad.* bràtujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* živjeti (složno) kao braća; **brȁtovljev** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pripada bratu; bratov; **brȁtovljī** *prid.* **1.** *ekspr.* bratov **2.** koji pripada braći; bratovski; **brȁtovskī** *prid.* koji se odnosi na braću; bratovlji (2); **brȁtovski** *pril.* kao brat i braća, na način brata i braće; **bratóvština** *ž pov.* vjersko (najčešće laičko), cehovsko ili kakvo drugo udruženje utemeljeno na čvrstim pravilima; **bràtsk|ī** *prid.* koji se odnosi na brata/braću [*~i odnosi*] △ ***~i konop*** *term.* konopac koji veže dvojicu ronilaca, upotrebljava se zbog veće sigurnosti pri ronjenju; ***~o***

disanje *term.* naizmjenično disanje ronilaca iz jednog aparata za ronjenje; **bràtski** *pril.* kao brat/braća, na način brata/braće [*kažem ti* ~]; **bràtstvenica** *ž, v.* bratstvenik; **bràtstvenički** *prid.* koji se odnosi na bratstvo; **bràtstvenīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je iz istog bratstva (**2**); **bràtstvo** *sr* ⟨G *mn* bràtstāvā/brátstvā⟩ **1. a.** odnos između braće i između braće i sestara **b.** *pren.* odnos kao među braćom, čvrsto prijateljstvo **2.** *pov. etnol.* više porodica u srodničkim odnosima, obično istog prezimena; svojta, pleme **3.** ukupnost onih koji žive zajedno ili su organizirani (ob. u takvu obliku koji uvjetuje da se nazivaju »brat« i »braća«) △ ~ ***i jedinstvo*** *pol. ideol. 1945.* parola o nacionalnim odnosima u SFRJ (FNRJ, DFJ) u 2. svjetskom ratu i do kraja postojanja socijalističke Jugoslavije; **bràtučed** *m* bratić, *usp.* bratanac; **bràtučeda** *ž* sestrična, *usp.* bratučed ♦ m. os. imena (narodna): **Brȁslav**, **Bràtimil**, **Brȁtimīr**, **Bràtislav**, **Bràtivōj**, **Brȁtoljūb**, **Bràtomil**, **Bratòneg** (**Bratònjeg**), **Bràtorad**, **Bràtoslav**, **Mȉlobrat** i sl.; *hip.*: **Bȁja**, **Bràtan**, **Brȁtić**, **Brájko**, **Brȁtko**, **Brȁtoš** i sl. ◇ *pr.* (uglavnom od brajo, brat, bratanac, ali i brale; *v.* bale, i baja): **Bâjči** (*I* Slavonija), **Bàjčić** (230, Krk, Primorje), **Bajčínovci** (Pula, Baranja, Zagreb), **Bàjević** (100, Baranja, Slavonija), **Bájić** (2600, Zagora, Kordun, Lika), **Bájković**, **Bájo** (110, *J* Hrvatska), **Bàjović** (Virovitica), **Bàlen** (1130, Lika, Primorje, Slavonija; *v.* i Valentin), **Balénović** (570, Lika, Slavonija), **Bàtičić**, **Bàtīnković**, **Bracánović** (110, Hvar), **Bràčanov** (110; Šibenik), **Bràčevac** (Slavonija), **Bràčević** (Krapina, Zagorje, Benkovac), **Brȁčić** (470, *S* i sred. Dalmacija), **Brȁčko** (347; Međimurje, Podravina), **Brȁčūlj** (Sinj, Split), **Bráje**, **Bràjec**, **Brajénović** (120, Banovina), **Brâjević** (170, sred. i *J* Dalmacija), **Bràjica** (Drniš), **Bràjičić** (Split, Vukovar, Korčula), **Brájić** (Slavonija, Istra), **Brájilo** (Drniš), **Brâjko** (210, Buje, Slavonija), **Brájković** (**Brâjković**) (3100, posvuda), **Brájnović** (210, Rovinj, *S* Dalmacija), **Brájo** (Čazma, Prigorje), **Bràjović** (Dubrovnik, Rijeka, Turopolje), **Brâjša** (Zagreb), **Bràjuha** (Istra), **Brálić** (1350, sred. Dalmacija, Zagora), **Brálo** (sred. Dalmacija, Vinkovci), **Bràšić**, **Bràtančak**, **Bràtanić** (150, Hvar), **Bratánović** (110, Đurđevac, Slavonija), **Bràtec** (Đurđevac, Đakovo), **Bràtek** (Posavina), **Bratíčević** (Dubrovnik), **Bràtičić** (Istra), **Brátić** (565, čitava Hrvatska), **Bràtina** (Ozalj, Zagreb i okolica), **Bratínčević** (100, Kaštela, Split, Trogir), **Brȁtko**, **Brȁtković** (480, Zagorje), **Brȁtok**, **Brátonja** (Rijeka, Osijek), **Bràtoš** (Dubrovnik, Samobor, Turopolje), **Bràtošić**, **Brâtović** (420, Istra, Primorje), **Bràtuša** (104, Međimurje, Zagorje) ✧ *prasl.* i *stsl.* bratrъ (*rus.* i, *polj.* brat) ← *ie.* $bhreh_2tēr$ (*lat.* frater, *skr.* bhrātā)

bratàkati se *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ nazivati se bratom ili braćom pretjerano i suviše naglašeno

brȁti (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bèrēm, *aor.* brȁh, *imp.* bèri, *pril. sad.* bèrūći, *prid. rad.* brȁo, *prid. trp.* brân, *gl. im.* bránje⟩ odvajati, otkidati plodove, cvijeće, biljke itd. // **bèrāč** *m* ⟨G beráča⟩ **1.** onaj koji bere (o osobi) **2.** (+ *potenc.*) sprava, uređaj i sl. pomoću koje se se što bere; **beráčev** *prid.* koji pripada beraču; **beràčica** *ž* **1.** *v.* berač **2.** sprava/stroj za branje; **beràčičin** *prid.* koji pripada beračici; **bèrāčkī** *prid.* koji se odnosi na berače; **bèrāčki** *pril.* kao berač, na način berača; **bèrba** *ž* ⟨G *mn* -ī/bérbā⟩ **1. a.** branje i skupljanje jestivih plodova (voća), korisnih biljaka (ljekovitih) i morske soli na veliko **b.** vrijeme kad se plodovi beru **2.** ob. uz oznaku godine berbe grožđa, vrijeme kad je ubrano grožđe od kojega je vino odnjegovano **3.** *pren.* plodovi rada, ono što se očekuje kao nagrada za uložen trud; **bȅrīva** *sr mn arh.* mjesečna primanja službenika (najčešće u intelektualnim zvanjima); dohodak, plaća; **bérka** *ž* ⟨D L -rci/-i⟩ *rij.* beračica, *usp.* berač; **brȁnica** *ž agr.* voće ručno brano ♦ m. os. imena (narodna): **Bèrigōj**, **Bèrimīr**, **Bèrislav**; *hip.*: **Béjo**, **Béljo**, **Bére**, **Bèriša**, **Bérko**, **Béro**, **Beȑoje** ◇ *pr.*: **Bȅčić** (360, sred. i *J* Dalmacija), **Bȅrak** (250, Grubišno Polje, Šibenik), **Beráković** (240, Slavonski Brod, Zagorje), **Bêrčić**, **Bèreš** (190, Slavonija, Baranja), **Bèrešić**, **Bèretić**, **Bèretin** (150, Zadar), **Bèretović**, **Bȅrica**, **Bérić** (1260, Knin, Šibenik, Zagreb), **Bèrislavić** (100, Duga Resa, Zaprešić, Turopolje), **Bèrišić** (340, Zagreb), **Bèritić** (Hvar, Split), **Bérković** (370, Korčula, Turopolje), **Berlíković**, **Béronja** (210, Banovina, Slavonski Brod), **Bèroš** (350, Makarska, sred. Dalmacija), **Bêrović** (110, *S* Dalmacija), **Bêršić** ✧ *prasl.* i *stsl.* bratrъ (*rus.* i *polj.* brat) ← *ie.* $*bhreh_2tēr$ (*lat.* frater, *skr.* bhrātā)

Bràtina *ž* naselje (u blizini Jastrebarskog), 737

stan. // **Bràtinčanin** *m* (**Bràtinčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bràtinčani⟩ stanovnik Bratine; **bràtinskī** *prid.* koji se odnosi na Bratinu i Bratinčane

Bràtislava (*hrv. pov.* Požun) *ž* glavni grad Slovačke, 441.500 stan. // **bràtislavskī** *prid.* koji se odnosi na Bratislavu

Bràtiškovci *m mn* naselje (u blizini Šibenika), 582 stan. // **bràtiškovačkī** *prid.* koji se odnosi na Bratiškovce i Bratiškovčane; **Bràtiškovčanin** *m* (**Bràtiškovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bratìškovčani⟩ stanovnik Bratiškovaca

Bratjánec *m* nekadašnje međimursko naselje ♦ *pr.* (etnici): **Bratȉnšćāk** (**Bratinšćâk**), **Bratȉnšćāk** (**Bratinšćâk**), **Bratȉšćāk** (**Bratišćâk**), **Bratȉšćāk** (**Bratišćâk**), **Bratjànšćāk** (**Bratinjšćâk**), **Bratjànšćāk** (**Bratinjšćâk**)

brȁtkovina *ž agr.* sorta dalmatinske loze i vino od te loze

brȁtoljūblje (**bratòljūblje**) *sr retor.* ljubav prema bratu, prema braći, prema bližnjemu; čovjekoljublje ♦ *v.* brat ✧ *v.* brat + *v.* ljubiti

bratoùbōjstvo *sr* ⟨G *mn* -tāvā/bratoubójstvā⟩ ubojstvo svoga brata; fratricid // **bratoùbilačkī** *prid.* koji ima svojstva bratoubojstva △ ~ ***rat*** rat koji od pripadnika istog naroda (braće) čini krvnike i žrtve ubijanja; **bratoùbilački** *pril.* kao bratoubojica, na način bratoubojica; **bratoùbojic|a** *m* ubojica svoga brata [*taj ~a; te/ti ~e*] ✧ *v.* brat + *v.* ubiti, ubojstvo

brâtvuršt *m reg.* kobasica za pečenje ✧ *njem.* Bratwurst

Braudel (*izg.* Brodȅl), **Fernand** (1902–1985), francuski povjesničar i profesor, urednik časopisa *Annales*; jedan od glavnih predstavnika analističke škole koja je presudno utjecala na razvoj suvremene historiografije (*Sredozemlje i sredozemni svijet u doba Filipa II*)

brȁun *prid.*, *v.* braon

Braun (*izg.* Bràun), **Wernher von** (1912–1977), njemački konstruktor raketa i projektila (V-1, V-2), od 1945. u SAD-u, odigrao važnu ulogu u izgradnji svemirskih raketa i istraživanju svemira

braunìla *ž*, *v.* kanila

bràuning *m*, *v.* browning

braurónija *ž pov.* svečanost u čast božice Artemide u mjestu Brauronu u antičkoj Grčkoj, održavala se svake pete godine ✧ *grč.* Braurónia

brâv *m* **1.** *zool.* mužjak sitne stoke (ovaca i koza); bravac **2.** *pren. pejor.* glupa muška osoba slabe moći shvaćanja // **brávac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G brâvācā⟩ *reg.*, *v.* brav (**1**); **bràvār** *m* ⟨G bravára⟩ *arh.* **1.** onaj koji čuva ovce; ovčar **2.** nadglednik više stada ovaca (u srednjem vijeku); **bravàrija**[1] *ž arh.* pašnjak na kojem pasu ovce; **brávče** *sr* ⟨G -ta⟩ *dem.* od brav; bravčić; **bràvčić** *m*, *v.* bravče; **bràvećī** *prid.*, *v.* bravlji; **bràvetina** *ž* bravlje meso; **bràvina** *ž pejor.* od brav (**2**) u zn.: **1.** glupa muška osoba slabe moći shvaćanja **2.** staro i tvrdo bravlje meso; **brȁvljī** *prid.* koji je od brava; braveći ♦ *pr.* (prema zanimanju ili nadimačko): **Brávić** (151, Sinj, Slavonija) ✧ *prasl.* *borvъ (*rus.* borovčák: jednogodišnje tele)

bràv|a *ž* ⟨G *mn* brâvā⟩ metalna naprava za zatvaranje vrata ključem ili šifrom [*obiti ~u* razvaliti bravu i provaliti] // **brȁvār** *m* **1.** doslovno onaj koji izrađuje brave **2.** *pov.* zanatlija šire metalske struke; **bravàrija**[2] *ž* **1.** bravarski obrt; bravarstvo **2.** bravarska radionica **3.** ukupnost predmeta koje izrađuje ili postavlja bravar; **brȁvarskī** *prid.* koji se odnosi na bravare i na bravariju [*~ alat; ~ obrt*]; **bravárstvo** *sr*, *v.* bravarija[2] (**1**); **bràvica** *ž dem.* od brava ♦ **Brȁvār** (150, Pazin, Istra), **Bràvarić** (Rab, Primorje) ✧ *predslav.*, možda *trački* ≈ *bug.* brava

brȁvo *uzv.* uzvik odobravanja ili divljenja; odlično!, izvrsno!, sjajno!, kolosalno! // **brâvo** rečenični *pril. reg.* u zn. naglog prisjećanja [*~, pa to je onaj moj stari znanac; ~, a karte za koncert?* ah da, e da, naravno, e naravno, e to, e baš to, e tako, e baš tako; često u vezi: a bravo, e bravo; *~ bravissimo* (pojačano osnovno značenje)] ✧ *tal.* bravo

bravúr|a *ž* ono što je izvedeno s velikom vještinom, osobito efektno (o fizičkim pokretima, o intelektualnom domašaju) [*izvoditi ~e*] // **brȁvurōz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji sadrži odlike bravure [*~na obrana vratara; ~na kompozicija*] **2.** koji čini bravure [*~an vratar*]; **bravuróznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je bravurozan ili svojstvo onoga što je bravurozno ✧ *tal.*

brázd|a *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** sloj prevrnute zemlje koji ostaje za plugom [*zaorati/povući ~u; praviti ~e* brazdati (**1**)]; razor **2.** *arhit.* duguljasta udubina oštrokutnog presjeka na sjecištu dviju ploha, ob. na kamenim ili drvenim dijelovima arhitektonskih ukrasa **3.** *graf.* oštrobridna udubina koja nastaje urezivanjem linija pomoću dubača u metalnu ploču **4.** *pren.* trag ili što god drugo slično

brazdi **a.** kolotečina, vagaš (od kola na mekom putu) **b.** pjenasti trag na površini vode ili mora od plovila **c.** jaka bora na licu △ ***podmorska ~a*** *geol.* pukotina, rascjep na morskom dnu, prodire u kontinentalni ili otočni šelf okomito na obalnu liniju // **brázdānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* brazdati **2.** *biol.* početni proces u embrionalnom razvitku, niz uzastopnih dijeljenja oplođenog jajeta kojima nastaju stanice blastomere; **bràzdast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima brazde; **bràzdāš** *m* ⟨G brazdáša⟩ konj ili vol koji pri oranju vuče plug; **brázdati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* brâzdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** povlačiti brazde; orati **2.** ostavljati brazde **a.** kretanjem (po njivi, po vodenoj površini); brazditi **b.** nečim uzrokujući (na licu od brige) **3.** (se) imati brazde, praviti po sebi brazde (o moru, o stanici); **brázdica** *ž hip.* i *dem.* od brazda; **bràzdina** *ž* riječna matica; **brázditi** *nesvrš.* ⟨*prez.* brâzdīm, *pril. sad.* -dēći, *prid. trp.* -žđen, *gl. im.* brážđēnje⟩, *v.* brazdati; **bràzgotina** *ž* dubok trag na nekoj površini (zarasla rana od oštra predmeta, jak zarez na kori drveta itd.), *usp.* ožiljak ✧ *prasl.* *borzda (*rus.* borozdá, *polj.* brózda) ? ≃ boriti se, *v.*

Bràzīl *m* ⟨G Brazíla⟩ *geogr.* savezna država u Južnoj Americi, 8.511.965 km², 150.051.800 stan., glavni grad Brazilija (*pov.* ime države, Brasilia), 1.569.300 stan. // **Brazílac** *m* (**Bràzīlka** *ž*) ⟨G -lca, N *mn* Brazílci, G Bràzīlācā⟩ stanovnik ili državljanin Brazila; **Brazilijánac** *m* (**Brazilìjānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Brazilijánci, G Brazilìjanācā⟩ stanovnik Brazilije; **brazilìjānskī** *prid.* koji se odnosi na Braziliju i Brazilijance; **brazilizácija** *ž sociol.* proces ili stanje društva koje se dijeli samo na bogate i siromašne uz popratni nestanak srednjih društvenih slojeva (srednje klase); **bràzīlsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Brazil i Brazilce △ ***~i orah*** *bot.* jestiva sjemenka američkog drveta *Bertholletia excelsa* iz porodice *Lecythidaceae*, sadrži mnogo ulja

brazìlīn *m* ⟨G brazilína⟩ **1.** *bot.*, *v.* sezalpinija **2.** *kem.* $C_{16}H_{14}O_5$, biljna boja, žućkasti kristali koji na zraku postaju narančasti, upotrebljava se za bojenje tekstila, drva i mikroskopskih preparata ✧ prema brazilskom drvu (*šp.* brasa: živi ugljen)

brazlèta *ž* ⟨G *mn* brazlétā⟩ *rij. zast.* (+ *srp.*) narukvica, grivna; bračolet ✧ *fr.* bracelet

Brazzaville (*izg.* Brazavìl) *m* glavni grad Konga, 760.000 stan. // **brazavìlskī** *prid.* koji se odnosi na Brazzaville

bȑbljati (∅, o komu, o čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ govoriti mnogo o nevažnim stvarima; naklapati; prisno razgovarati // **brbljàrija** *ž* nevažna stvar, naklapanje [*to je puka ~*]; **bȑbljav** (**bȑbljiv**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji mnogo brblja; **bȑbljavac** (**bȑbljivac**) *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji mnogo brblja; **bȑbljāvčev** *prid.* koji pripada brbljavcu; **bȑbljavica** (**bȑbljivica**) *ž*, *v.* brbljavac; **bȑbljāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brbljavko; **bȑbljavko** *m hip.* od brbljavac; **bȑbljavo** (**bȑbljivo**) *pril.* na brbljav način, s mnogo brbljanja; brbljajući; **bȑbljavōst** (**bȑbljivōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je brbljav ✧ *onom.* ≃ *slov.* brbljati

bȑbōt *m* **1.** šum koji nastaje kad mjehurići zraka izlaze iz tekućine; klokot **2.** oglašavanje purana // **brbòriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ klokotati; brbukati, brbutati, brbotati; **brbòtati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bȑboćēm, *pril. sad.* bȑboćūći, *imp.* bȑboći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* brboriti; **brbùkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bȑbučēm, *pril. sad.* bȑbučūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* brboriti; **brbùtati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* brboriti ♦ *pr.* (nadimačka): **Bȑbora** (150, Dubrovnik, Split, Rijeka), **Brbórović** (Zagreb, Delnice, Pula), **Bȑbōt** (160, Otočac, Lika) ✧ *onom.* ≃ *rus.* borbàt'sja

Bȑckovljani *m mn* naselje (u blizini Dugog Sela), 696 stan. // **Brckóvljanin** *m* (**Bȑckovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Brckóvljani⟩ stanovnik Brckovljana; **bȑckovljanskī** *prid.* koji se odnosi na Bȑckovljane i Brckóvljane

bȑcnuti (**bȑknuti**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* bȑcni, *prid. rad.* bȑcnuo⟩ **1.** malo dotaknuti, vrlo malo uzeti prstima **2.** (što) uzeti mali zalogaj, malo kušati; čalabrknuti, čalabrcnuti **3. a.** bocnuti, gurnuti **b.** izazivački bocnuti; ubosti, piknuti **4.** *pren.* (koga) podjariti koga protiv drugoga (o sitnim zadjevicama, malim sukobima); nahuškati // **bȑckati** (**bȑkati**) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* brcnuti (brknuti) ✧ *onom.*

Bȑčevec *m* ⟨G -ēvca⟩ naselje (u blizini Vrbovca), 503 stan. // **Bȑčevčanin** *m* (**Bȑčevčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȑčevčani⟩ stanovnik Brčevca; **bȑčevečkī** *prid.* koji se odnosi na Brčevec i Brčevčane

bȑčkati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) miješati po vodi čime, naj-

više bez suvislih i cjelovitih kretnji, tako da se čuje time izazvani šum vode **2.** (se) valjati se u vodi (ob. plićaku) // **bȑč** (**bȓčak**) *m* šum tekućine kad se miješa ili brčka kakvim predmetom ili se u njoj, po njoj brčka; **bȑčkalo** *sr* onaj koji brčka (ob. dijete); **bȑčkavica** *ž* bljuzgavica; **bȑčnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* bȑčnuo⟩, *v.* brčkati ✧ *onom.*

Bȑčko *sr* ⟨G Bȑčkōga⟩ naselje i pristanište na desnoj obali Save u *SI* Bosni, 41.500 stan. // **bȑčāčkī** *prid. rij.* koji se odnosi na Brčake; **Bȓčak** *m* (**Bȓčānka** *ž*) ⟨G Brčáka, V Bȓčāče, N *mn* Bȓčani/Brčáci⟩ stanovnik Brčkog; **bȑčanskī** *prid.* koji se odnosi na Brčko i Brčane/Brčake ♦ *pr.* (etnik): **Bȑčković**

bȑden *m bot., v.* asfodel

bȑd|o *sr* ⟨G *mn* bȓdā⟩ **1.** prirodno uzvišenje tla relativne visine do 500 m, veće od brijega, a manje od planine **2. a.** *razg.* glomazna hrpa čega [*~o smeća*] **b.** *pren.* velika količina čega [*imamo ~o problema*] **3.** dio tkalačkog stana // **bȑdār** *m* **1.** *v.* brđanin **2.** onaj koji pravi brda za tkalački stan; **bȑdāšce** *sr* ⟨G -a/-ta, G *mn* -šācā/-ā⟩ *hip.* i *dem.* od brdo; **brdéljak** *m dem.* od brdo; **bȑdina** *ž* (često *mn* bȑdine) *augm.* od brdo, *pejor.*; **brdòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun brda, koji se sastoji od brda, koji je u brdima, gdje su brda [*~ kraj*]; **brdòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je brdovito; **bȑdsk|ī** *prid.* koji se odnosi na brda, koji živi u brdima [*~a klima*; *~i kraj*; *~i konj*] △ **~*a staza*** *sport* staza za biciklističke i druge trke koja se odlikuje usponima i spustovima; **bȑđanin** *m* ⟨N *mn* bȑđani⟩ **1.** onaj koji živi u brdima, brdskim krajevima; brdar, gorštak **2.** onaj koji je sirov, zaostao; **bȑđānka**[1] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brđanin; **bȑđanskī** *prid.* koji se odnosi na brđane ♦ *pr.* (etnici, rjeđe prema zanimanju): **Bȑdār** (1070, posvuda), **Brdárević** (Slavonski Brod, Novska), **Bȑdarić** (430, Podravina, Baranja), **Brdárović**, **Bȑdek** (Zagreb, Turopolje), **Brdòvčāk** (**Brdovčâk**) (Zaprešić, Primorje), **Bȑđanin** (Ogulin, Rijeka, Slavonija), **Brđánović** (Varaždin, Primorje) ◇ *top.* (vrlo često u oronimiji; naselja): **Bàstajskī Bȑđani** (Daruvar, 86 stan.), **Bègovo Bȑdo Žùmberačkō** (Jastrebarsko, 51 stan.), **Bijêlō Bȑdo** (Osijek, 2400 stan.), **Bràjakovo Bȑdo** (Duga Resa, 208 stan.), **Bȑdo Cirkvènskō** (Križevci, 128 stan.), **Bȑdo Jèsenjskō** (Krapina, 235 stan.), **Bȑdo Oréhovečkō** (Križevci, 52 stan.), **Bȑdo Ùtinjskō** (Vojnić, 193 stan.), **Bȑđani** (Požega, 68 stan.; Nova Gradiška, 351 stan.), **Bȑđani Cèsta** (Sisak, 303 stan.), **Bȑđani Dàpčevičkī** (Grubišno Polje, 110 stan.), **Bȑđani Kòsa** (Sisak, 223 stan.), **Bȑđani Sokólovačkī** (Koprivnica, 74 stan.), **Bȑđani Šamàričkī** (Dvor, 220 stan.), **Cvètković Bȑdo** (Grad Zagreb, 69 stan.), **Cvètnić Bȑdo** (Grad Zagreb, 25 stan.), **Cvijánović Bȑdo** (Slunj, 311 stan.), **Dèbelō Bȑdo** (Korenica, 206 stan.), **Dèbelō Bȑdo I** (Gospić, 100 stan.), **Dèbelō Bȑdo II** (Gospić, 15 stan.), **Gòlō Bȑdo** (Požega, 276 stan.), **Gòlō Bȑdo** (Virovitica, 361 stan.), **Hràstina Bȑdovečkā** (Grad Zagreb, 148 stan.), **Jàsnić Bȑdo** (Karlovac, 42 stan.), **Klȉpinō Bȑdo** (Karlovac, 42 stan.), **Kljáić Bȑdo** (Karlovac, 33 stan.), **Kljûč Bȑdovečkī** (Grad Zagreb, 573 stan.), **Kljùčić Bȑdo** (Grad Zagreb, 170 stan.), **Kònjskō Bȑdo** (Gospić, 287 stan.), **Kòrenić Bȑdo** (Duga Resa, 5 stan.), **Krîž Bȑdovečkī** (Grad Zagreb, 309 stan.), **Làsovac-Bȑdo** (Bjelovar, 17 stan.), **Lȉpovo Bȑdo** (Bjelovar, 166 stan.), **Lònčar Bȑdo** (Duga Resa, 45 stan.), **Lùkinić Bȑdo** (Grad Zagreb, 402 stan.), **Nòvō Bȑdo** (Grad Zagreb, 115 stan.), **Nòvō Bȑdo Mrèžničkō** (Duga Resa, 138 stan.), **Pálje Bȑdo** (Dubrovnik, 159 stan.), **Pèćūrkovo Bȑdo** (Duga Resa, 126 stan.), **Pètrakovo Bȑdo** (Duga Resa, 206 stan.), **Pòbrđani** (Čazma, 23 stan.; Sisak, 112 stan.), **Pòdbrđani Vojákovačkī** (Križevci, 69 stan.), **Pòdbȓđe** (Kutina, 188 stan.), **Pòpović Bȑdo** (Karlovac, 358 stan.), **Pòžeškī Bȑđani** (Požega, 73 stan.), **Prèkobrdo** (Bjelovar, 103 stan.), **Prígorje Bȑdovečko** (Grad Zagreb, 986 stan.), **Ràdinovo Bȑdo** (Jastrebarsko, 23 stan.), **Rájić Bȑdo** (Vojnić, 148 stan.), **Sêlskō Bȑdo** (Jastrebarsko, 121 stan.), **Skòblić Bȑdo** (Duga Resa, 21 stan.), **Šèketino Bȑdo** (Duga Resa, 218 stan.), **Šèstāk Bȑdo** (Grad Zagreb, 94 stan.), **Vèlikō Bȑdo** (Makarska, 215 stan.), **Vìšnjić Bȑdo** (Ogulin, 51 stan.), **Vlȁšić Bȑdo** (Jastrebarsko, 19 stan.), **Vójnović Bȑdo** (Karlovac, 27 stan.), **Vūkovo Bȑdo** (Jastrebarsko, 18 stan.), **Zàbȓđe** (Vrbovec, 204 stan.; Dubrovnik, 90 stan.), **Zgúrić Bȑdo** (Grad Zagreb, 44 stan.) ✧ ? *prasl.* *bьrdo: tkalački češalj (*rus.* bërdo, *polj.* bardo), prvotno značenje: nešto oštro ≃ *stvnjem.* bort: daska

Bȑdovec *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Zaprešića), 2344 stan. // **Bȑdovčanin** *m* (**Bȑdovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȑdovčani⟩ stanovnik Brdovca; **bȑdovečkī** *prid.* koji se odnosi na Brdovec i Brdovčane ♦ *v.* brdo

bȑđānka² *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *bot.*, *v.* moravka ✧ *v.* brdo

brȅ *čest. srp. razg.* (u vezi s *mȍre* ili uz imperativ obraćanja) u zn. pojačavanja rečenoga, skretanja pozornosti ili grubog upozoravanja ili dozivanja [*mȍre ~*; *slušaj ~*; *nemoj ~*] ✧ *grč.* mōré: budalo

break¹ (*izg.* brêjk) *m* **1.** *razg.* prekid, pauza, prijelom, prestanak **2.** *glazb.* kratka improvizacija u jazzu koju izvodi neki instrumentalist izvan osnovne melodije **3.** *sport* **a.** zapovijed suca u boksu za razdvajanje boksača u klinču **b.** (u tenisu) pobjeda u igri (gemu) u kojoj je protivnik servirao; oduzimanje servisa **c.** niz pogodaka u biljaru **4.** *tisk.* razmak, spacij, novi odlomak (u tiskarstvu i kompjuterskoj pripremi za tiskanje) **5.** *inform.* naredba u računalnim programima za prekid, obustavu neke radnje ili funkcije; cancel, abort △ **~-*dance*** (*izg.* ~-dȅns) osebujni akrobatski ples nastao u okrilju hip-hop supkulture američke crnačke mladeži u SAD-u poč. 1980-ih; **~ *dancer*** (*izg.* ~-dȅnser) plesač break-dancea; **~ *lopta*** *sport* u tenisu mogućnost dobivanja igre na protivnikov servis ako se osvoji taj bod ✧ *engl.*

break² (*izg.* brêjk) *m* otvorena zaprežna laka kola na četiri kotača; vrsta kočije ✧ *engl.*

Bréal (*izg.* Breâl), **Michel** (1832–1915), francuski lingvist, utemeljitelj semantike kao samostalne lingvističke discipline (*Esej o semantici*)

brèbant (*tal.* saltarelo, *šp.* alza danza) *m glazb.* francuski narodni ples živog ritma, lakih i širokih pokreta ✧ *fr.* brebant

brebèrina *ž bot.*, *v.* šumarica² ✧ ≃ breber: dabar, *v.*

brȅcati (∅, se, na koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) brȅcā (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) **a.** javljati se isprekidanim zvukom iz daljine kao zvono **b.** kucati, udarati (za bol u glavi i sl.) **2.** (se) **a.** (na koga) osorno se otresati na koga; osjeći se, okositi se na koga **b.** trzati se, više puta se lecnuti (od straha, iznenađenja) **//** **brȅcāj** *m* zvučni val koji dolazi od onoga što breca; **brȅcānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* brecati **2.** zvonjava kod polaganog njihanja zvona, tako da jezičac udara samo o jednu stranu; **brȅcnuti** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* -cnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. rad.* brȅcnuo (se)⟩, *v.* brecati; **brèculja** *ž*, *v.* brekulja; **bréčati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -ānje⟩ zujati, zvečati; **brèče** *sr* ⟨G -ta⟩ *reg.* pašče, štene, brek; **bréčiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ tresnuti, lupiti; **brȅk¹** *m reg.*, *v.* breče; **brȅka** *ž* (**brȅkēt** *m*) ⟨D L brȅci⟩ isprekidan mukli zvuk (kao zvuk motornih vozila); buka, tutnjava; **brȅkati** (∅, na koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ grubo se ophoditi, ob. uz grub povik, otresati se na koga, obrecati se; **brȅknuti** (∅, na koga) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* brȅkni, *prid. rad.* brȅknuo⟩, *v.* brekati; **brȅktati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* brȅkćēm, *pril. sad.* brȅkćūći, *gl. im.* brèktānje⟩ proizvoditi breku; **brȅktav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji brekće; **brèkulja** *ž* velika muha koja glasno zuji; breculja, zujara, zunzara ♦ *pr.* (nadimačka): **Bŕčević** (270, Pazin, Istra), **Bréčevac** (Poreč, Buje), **Brȅka** (Knin, Međimurje, Lika), **Brékalo** (1120, sred. Dalmacija, Slavonija), **Brékić** (Knin, Lika), **Bréko** (Sinj, Dalmacija) ✧ *prasl.* *brękati (*rus.* brjacát', *polj.* brząkać)

Brecht (*izg.* Brȅht), **Bertolt** (1898–1956), njemački pjesnik i dramski pisac, kazališni redatelj i teatrolog; u poeziji ostvario originalno smionu, istovremeno intimnu i angažiranu liriku u duhu 20. st.; kao gorljivi antinacist i ljevičar veći dio svog kreativnog talenta posvetio angažiranom tzv. epskom teatru vjerujući u velik kulturni i društveni utjecaj tog medija (7 knjiga poezije i 12 knjiga dramske literature)

brȅča *ž* ⟨G *mn* brȇčā⟩ **1.** *min.* mlađa sedimentna stijena (sastavljena od slijepljenih dijelova); kršnik **2.** *reg.* kamenje ili šljunak pomiješan s vapnencem, koristi se u gradnji cesta **//** **brȅčast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je šljunkovit [*~ put*] ✧ *tal.* breccia

bréda *ž vojn. pov.* tip teškog talijanskog mitraljeza ✧ *tal.* Breda, ime tvornice

brȅđa (I) *ž* ⟨G *mn* brȇđā⟩ životinja koja nosi mlado **//** **brȅđa** (II) *prid.* koja je bremenita, steona, ždrebna, skotna; **brȅđati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) brȅđa, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ postajati bređa; **brȅđōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/ošću⟩ stanje one koja je bređā ✧ *prasl.* *berdja (*stsl.* brěžda, *rus.* berëžaja) ← *ie.* *bher-: nositi, *v.* brati

breeches (*izg.* brȉčis) *ž pl. tantum* jahaće hlače gore široke, a dolje tijesno priljubljene uz nogu ✧ *engl.*

Bregàna *ž* naselje (u blizini slovensko-hrvatske granice), 2344 stan. (Republika Slovenija) **//** **Bregánec** *m* (**Bregànčānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bregánčani⟩ stanovnik Bregane ♦ *v.* brijeg

Brȇgi *m mn* naselje (u blizini Opatije), 562 stan. // **Bregóvac** *m* (**Bregóvka** *ž*) ⟨G -vca, N *mn* Bregóvci⟩ stanovnik Brega; **bregòvskī** *prid.* koji se odnosi na Brege i Bregovce ♦ *v.* brijeg

Brȇgi Radobòjskī *m mn* naselje u Hrvatskom zagorju, 548 stan. ♦ *v.* brijeg

bregòvit, *v.* brijeg

bregùnica *ž zool.* ptica (*Riparia riparia*); čađavica, lastavica ✧ ≃ brijeg: obala, *v.* brijeg

Brehm (*izg.* Brȇm), **Alfred Edmund** (1829–1884), njemački zoolog, autor znanstvenopopularnih knjiga o životinjama (*Kako žive životinje*)

brȇjk *m*, *v.* break[1]

brȇjk-dȅns *m* break-dance, *v.* break[1] △

brȅk[2] *m bot.*, *v.* oskoruša

brèkinja *ž bot.* listopadno drvo (*Sorbus torminalis*) iz porodice *Rosaceae*; plodovi jestivi, drvo se koristi u tokarstvu ✧ *prasl.* *berka (*rus.* berëka, *polj.* brzęk)

Bréla *ž* naselje u Makarskom primorju, 1700 stan. // **Brèljanin** *m* (**Brèljānka** *ž*) ⟨N *mn* Brèljani⟩ stanovnik Brela; **brèljanskī** *prid.* koji se odnosi na Brela i Breljane ♦ *pr.* (etnik): **Brȅljāš**

brȅme *sr* ⟨G -na, N *mn* bremèna⟩ **1.** onoliko tereta koliko se nosi na leđima **2.** *pren.* teret, obveza, teškoća [*skinuti* ~ **a.** skinuti teret **b.** *pren.* riješiti se brige, more] // **brȅma** *ž* ⟨G *mn* brȇmā⟩ drvena plosnata posuda od 10–15 litara, prema gornjem kraju se suzuje (srednja dȕga je produžena i služi kao ručica), služi za nošenje vode ili vina za nèposrednu upotrebu (za rad u polju); **breménak** *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci⟩ *dem.* od breme; bremešce, bremence; **breménce** *sr*, *v.* bremenak; **bremènica** *ž* drvena uska i visoka posuda za vodu, nosi se na ramenu; obramnica, brenta, putunja; **bremènit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** (*ž*) koja je gravidna, trudna, noseća, koja je u drugom stanju **2.** (*m* i *ž*) *pren.* koji je pun čega (ob. onoga što će se pokazati, izaći na javu, što će tražiti rješenje) [~ *problemima*]; **bremènitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bremenit; razdoblje trudnoće; **bremèšce** *sr*, *v.* bremenak ✧ *bermę (*stsl.* brěmę, *rus.* berémja) ← *ie.* *bherHmen (*skr.* bhariman-)

Brȅmen *m* **1.** federalna jedinica u *SZ* Njemačkoj, 404 km^2, 665.000 stan. **2.** grad i luka u *SZ* Njemačkoj, 552.300 stan., glavni grad federalne jedinice // **brȅmenskī** *prid.* koji se odnosi na Bremen

bremenonósac *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci⟩ onaj koji nosi breme // **bremenonóščev** *prid.* koji pripada bremenonoscu ✧ *v.* breme + *v.* nositi

brèmsberg *m* ⟨N *mn* -rzi/-i⟩ *tehn.* u rudarstvu i šumarstvu uređaj za spuštanje tereta niz kosinu ✧ *njem.* Bremsberg, tvorničko ime proizvoda[2] ← Bremse: kočnica + Bȅrg: brdo

brȅmza *ž* ⟨G *mn* brȇmzā/-ī⟩ *reg. tehn.* kočnica // **brȅmza|ti** *nesvrš.* ⟨*prez.* brèmzām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** (∅) usporavati, zaustavljati kretanje vozila; kočiti **2.** *pren.* **a.** (koga, što) usporavati, otežavati razvoj događaja, provedbu nekog plana [*~o je ženu u trošenju novca*] **b.** (koga, se) suzdržavati se u nekom djelovanju [*stalno sam se ~o da ne planem*] ✧ *njem.* Bremse ≃ bremsen: kočiti

brȅn *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *vojn.* tip 303 kalibarskog mitraljeza ✧ prema gradovima gdje se proizvodio: **Br**(no) u Moravskoj + **En**(field) u Engleskoj

brenàjzl *m reg.* obućarski alat za glačanje strana potpetice; »vruće željezo«, brener ✧ *njem.* Brenneisen

brȅnati, *v.* brener

brèncati (**brènčati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ zvoniti isprekidano u visokom tonu (što ga proizvodi malo zvono ili ručno zvonce) // **brénce** *sr* ⟨G -ta⟩ **1.** klatno zvona koje brenca **2.** zvono koje brenca ✧ *onom.* ≃ *slov.* brenkati

brȇnda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.*, *v.* brenta ✧ *tal.* brenta

brȅndi *m* ⟨G -ja⟩ alkoholno piće dobiveno destilacijom vina ili provrelih voćnih sokova [*šeri-~*]; vinjak ✧ *engl.* brandy

brèneke *m* ⟨*indekl.*⟩ *lov.* posebno konstruiran metaki za pucanje iz glatkih cijevi pušaka sačmarica (na divlju svinju) ✧ prema njemačkom izumitelju Brennekeu

brèner *m reg.* **1. a.** plamen u acetilenskoj svjetiljci **b.** mali plamen koji stalno gori ili se po potrebi pali da aktivira veliki plamen; plamenik, žižak (u plinskim uređajima) **2.** radnik koji u industriji cementa ili gipsa poslužuje rotacijsku peć **3.** *v.* brenajzl // **brȅnati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* kovrčati kosu (brenšerama); kolmovati; **brèntača** *ž reg.* mala stapna štrcaljka na ručni pogon, služi gašenje manjih požara ✧ *njem.* Brenner

brȅnšere *ž pl. tantum*, *v.* bren-škare

brȅn-škȁre *ž pl. tantum* ⟨G brȅn-škȁrā⟩ *reg.* frizerske škare za izradu uvojaka (jedan krak koritast, drugi ulazi u nj, upotrebljavaju se zagrijane); kolm-škare, brenšere ✧ *njem.* Brenschere

brênta *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ drvena posuda (o. 50 l) za nošenje tekućine (ob. vode ili vina) na samaru; bremenica, brenda, putunja ♦ *pr.* (prema zanimanju ili nadimačka): **Brȅntār** (Rijeka, Virovitica, Daruvar), **Brèntīn** (Primorje) ✧ *tal.* brenta

Brentano (*izg.* Brentâno) **1. Clemens** (1778–1842), njemački književnik, jedan od osnivača Heilderberške romantičarske škole, druge faze njemačkog romantizma koji se oslanja na njemački folklor i povijest (*Lore-Lay*, *Pripovijest o hrabrom Kasperlu i lijepoj Anici*) **2. Franz** (1838–1917), njemački filozof, osnivač psihologije postupaka ili intencionalizma, nećak Clemensa (*Četiri faze filozofije*, *Učenje o kategorijama*)

brȅskva *ž* ⟨G *mn* -sākā/-ī⟩ *bot.* voćka (*Prunus persica*) i njezin plod; breska, praska, šeftelija **//** **brȅska** *ž* ⟨G *mn* -sākā⟩ *reg.*, *v.* breskva; **brèskov** (**brȅskvīn**) *prid.* koji je od breskve [~ *čaj*]; **brȅskovača** *ž* rakija od breskve ili kojoj je dodan okus i miris breskve; **brèskovina** *ž* drvo od breskve; **brȅskvica** *ž dem.* i *hip.* od breskva; **brèskvīk** *m* ⟨G breskvíka, N *mn* breskvíci⟩ voćnjak stabala breskve ✧ *lat.* persica (poma), *usp. hrv. dijal.* praska

brêst, *v.* brijest

Brèstača *ž* naselje (u blizini Novske), 1003 stan. **//** **Brestáčanin** *m* (**Brèstačānka** *ž*) ⟨N *mn* Brestáčani⟩ stanovnik Brestače; **brèstačkī** *prid*· koji se odnosi na Brestaču i Brestačane ♦ *v.* brijest

brèstīk, *v.* brijest

Brèstovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Požege), 683 stan. △ ***Daruvarski*** ~ naselje na (u blizini Daruvara), 889 stan. **//** **brèstovačkī** *prid.* koji se odnosi na Brestovac i Brestovčane; **Brèstovčanin** *m* (**Brèstōvka** *ž*) ⟨N *mn* Brèstovčani⟩ stanovnik Brestovca ♦ *v.* brijest

brèstovača[1] *ž bot.* jestiva gljiva (*Pleurotus sapidus*), raste na brestovu panju i stablu ✧ *v.* brijest

brèstovača[2], *v.* brijest

brȅš|a[1] *ž* ⟨G *mn* brêšā⟩ **1.** *vojn.* prolaz ili prostor nastao probojem neprijateljskog obrambenog bedema, žičane prepreke ili bojnog poretka **2. a.** prostor, rupa, otvor itd. u onome što je ograđeno, opasano i utvrđeno čvrstim, otpornim materijalom (beton, opeka, kamen i sl.) [*otvorila se ~a*; *otvoriti ~u*] **b.** *pren.* slaba točka u nečijoj argumentaciji, izlaganju; rupa u kakvom misaonom sklopu ✧ *fr.* brèche

brȅša[2] *ž* ⟨G *mn* brêšā⟩ *vojn. pov.* srednjovjekovna puška klasičnog tipa kovana u gradu Bresciji, u Lombardiji **//** **brȅšansk|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na Bresciju, koji je iz Brescije (u Italiji) [*~o oružje*] ✧ *tal.* Brescia, grad u *S* Italiji

Brèšan, Ivo (1936), hrv. pisac grotesknih tragikomedija (*Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*, *Nečastivi na Filozofskom fakultetu*), pripovijetki i romana ratne i suvremene tematike u satiričkom tonu (*Ispovjedi nekarakternog čovjeka*, *Astaroth*)

Bréšće *sr* naselje (u blizini Osijeka), 953 stan. **//** **Brèšćanin** *m* (**Brèšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Brèšćani⟩ stanovnik Brešća; **brèšćanskī** *prid.* koji se odnosi na Brešće i Brešćane ♦ *v.* brijest

Bretànja *ž* poluotok i povijesna pokrajina u SZ Francuskoj, 27.208 km^2, 2.796.000 stan. **//** **brètōn** *m* ⟨G bretóna⟩ *razg.* slamnati šešir širokog okruglog oboda i plitke kupolaste kube, popularan je od kraja 19. st.; **Bretónac** *m* (**Brètōnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bretónci, G Brètōnācā⟩ stanovnik Bretanje; **brètōnskī** *prid.* koji se odnosi na Bretanju i Bretonce △ ~ ***jezik*** *lingv.* indoeuropski jezik keltske grane koji se govori u Bretanji

brètela (**bretèla**) *ž* ⟨N *mn* bretèle, G bretélā⟩ naramenica kao dio grudnjaka, kombinea ili tankih ljetnih haljina ✧ *fr.* bretelle

Breton (*izg.* Bretôn), **André** (1896–1966), francuski pjesnik (*Pjesme*), pripovjedač (*Nadja*, *Spojene posude*) i kritičar, glavni začetnik i teoretičar nadrealističkog pokreta (tri manifesta nadrealizma: 1924, 1930, 1941)

Breuer (*izg.* Bròjer), **Marcel** (1902–1981), mađarski moderni arhitekt i dizajner, od 1933. u SAD-u; autor prvog serijski izrađivanog namještaja od savijenih čeličnih cijevi; klasik modernog dizajna namještaja 20. st. (stolica *Wassily*)

breve (*izg.* brȇve) *m pov.* kratko papino pismo unutar crkve, *usp.* enciklika ✧ *lat.*: kratko

brèvet *m* **1.** *pov.* dokument, akt donesen na visokom mjestu; patent, povelja, diploma **2.** *pom. zast.* svjedodžba o osposobljenosti pomorca za neki posao na brodu; svjedodžba, matrikula (od 17–19. st. zvao se patent) ✧ *tal.* brevetto

brevìjār *m* ⟨G brevijára⟩ **1.** *kat.* službena crkvena knjiga u kojoj se nalaze sustavno poredani molitveni tekstovi i čitanja za sve dane u godini i za sve sate u danu; časoslov **2.** *razg. pren.* bitna ili važna knjiga [*Mediteranski* ~] ✧ *lat.* breviarium: kratak popis ≃ brevis: kratak

brevilokvèntan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je štur, kratak na riječima; sažet, lapidaran ✧ *lat.* breviloquens ≃ brevis: kratak + loqui: govoriti

brevi manu (*izg.* brȅvi mȁnu) *pril.* izravno, kratkim postupkom, neobilazno, odmah ✧ *lat.*

brevis (*izg.* brȅvis) *m glazb. pov.* u menzuralnoj notaciji nota u vrijednosti od dvije cijele note ✧ *lat.*: kratak

Brewster (*izg.* Brúster), **David** (1781–1868), škotski fizičar, izumitelj kaleidoskopa, proučavao polarizirano svjetlo // **Brewsterov** (*izg.* Brústerov) *prid.* koji pripada Brewsteru △ ~ ***kut*** *fiz.* kut pod kojim zraka svjetlosti pada na plohu tako da su reflektirana i refraktirana zraka okomite

brȅza *ž* ⟨G *mn* brȇzā⟩ *bot.* **1.** listopadno bjelogorično stablo bijele kore (*Betula alba*) **2.** (*mn*) porodica dvosupnica (*Betulaceae*) (breza, joha, lijeska, grab), drveta ili grmovi sjevernog umjerenog i hladnog područja s izmjeničnim listovima // **brȅzica** *ž hip.* i *dem.* od breza; **brèzīk** *m* ⟨G brezíka, N *mn* brezíci⟩, *v.* brezje; **brȇzje** *sr zb.* brezova šuma; brezik, brezovlje; **brèzov** *prid.* koji je od breze [~ *katran*; ~*a metla* metla brezovača (**1**); ~*a kora*; ~*a klupa*]; **brȅzovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ brezov štap; **brȅzovača**[1] *ž* **1.** brezova metla, oštra metla za metenje dvorišta, travnjaka itd. **2.** (+ *potenc.*) što drugo od breze (brezova batina); **brèzovina** *ž* brezovo drvo, drvo breze kao građa; **brèzōvlje** *sr zb. arh.*, *v.* brezje ♦ *pr.* (uglavnom etnici, rjeđe nadimačka): **Brȅz**, **Brȅzac** (240, Labin, Istra), **Brȅzak** (700, Zagorje), **Brȅzān** (Zagreb i okolica, Križevci), **Brezánović** (Slatina, Vukovar), **Brȅzar** (Požega, Jastrebarsko), **Brèzarić** (100, Međimurje, Prigorje), **Brèzec** (Donja Stubica, Zaprešić), **Brèzetić** (Karlovac), **Brezíčević** (Slavonski Brod, Sisak), **Brézić** (150, Slavonski Brod), **Brèzina** (*Z* Slavonija, Požega), **Brezȉnšćāk** (**Brezinšćȃk**) (Zagorje, Moslavina), **Brezȉnšćāk** (**Brezinšćȃk**) (Zagorje, Turopolje, Slavonija), **Brȅzjān** (Vrbovec, Križevci), **Brȅznī** (Zaprešić, Zagorje), **Brȅzničār** (Međimurje, Sisak), **Brȅznički** (Vrbovec, Prigorje), **Brȅznīk** (120, Međimurje, Podravina), **Brȅznikār** (Požega, Orahovica), **Brèzovac** (120, Valpovo, Prigorje), **Brèzovački** (**Brezovàčkī**), **Brȅzovar** (Kostajnica, Kutina, Banovina), **Brȅzōvčan** (Slatina, Zagreb), **Brèzovec** (**Brezóvec**) (500, Zagorje, Prigorje), **Brèzovečki** (**Brezovèčkī**) (120, Zagorje, Prigorje), **Brèzović** (400, Pokuplje), **Brèzovljāk** (**Brezovljȃk**), **Brezovnjàčkī** (Našice, Podravina) ◊ *top.* (često u *mikrotop.*; naselja): **Brȅza** (Rijeka, 54 stan.; Bjelovar, 151 stan.), **Brezákovec** (Klanjec, 125 stan.), **Brȅzani** (Vrbovec, 149 stan.), **Brȅzāri** (Jastrebarsko, 79 stan.), **Brȅzarić** (Jastrebarsko, 352 stan.), **Brȅze** (Crikvenica, 6 stan.), **Brèzīk** (Slatina, 216 stan.; Gospić, 112 stan.; Virovitica, 229 stan.), **Brèzīk Nàšičkī** (Našice, 433 stan.), **Brèzine** (Pakrac, 308 stan.; Vrbovec, 236 stan.), **Brȇzje** (Vrbovec, 119 stan.; Međimurje, 680 stan.; Donja Stubica, 247 stan.), **Brȇzje Dòbranskō** (Delnice, 7 stan.), **Brȇzje Dràvskō** (Varaždin, 236 stan.), **Brȇzje Mihólečkō** (Križevci, 187 stan.), **Brȇzje Vȉvodinskō** (Ozalj, 51 stan.), **Brȅznica Đàkovačkā** (Đ akovo, 197 stan.), **Brȅznīk** (Ozalj, 40 stan.), **Brȅznīk Plȅšivičkī** (Jastrebarsko, 143 stan.), **Brȅznīk Žàkanjskī** (Ozalj, 41 stan.), **Brȅzno Gòra** (Pregrada, 124 stan.), **Brȅzova Gláva** (Karlovac, 201 stan.), **Brȅzova Gòra** (Ivanec, 141 stan.), **Brȅzovac Dobròselskī** (Donji Lapac, 101 stan.), **Brȅzovac Sùbockī** (Novska, 151 stan.), **Brȅzovac Žùmberačī** (Grad Zagreb, 46 stan.), **Brȅzovec** (Međimurje, 203 stan.), **Brȅzovec Zèlinskī** (Sveti Ivan Zelina, 108 stan.), **Brȅzovica** (Donji Miholjac, 105 stan.; Virovitica, 777 stan.; Grad Zagreb, 398 stan.), **Brȅzovica Pètrovskā** (Krapina, 152 stan.), **Brȅzovica Žùmberačkā** (Ozalj, 27 stan.), **Brȅzovljani** (Križevci, 363 stan.), **Brȅzovljani Vójlovičkī** (Orahovica, 107 stan.), **Brȅzovo** (Zabok, 287 stan.), **Brȅzovo Pȍlje** (Glina, 296 stan.), **Brȅzovo Pȍlje Lùkačkō** (Virovitica, 49 stan.), **Pòdbrezovica** (Krapina, 319 stan.) ✧ *prasl.* *berza (*rus.* berëza, *polj.* brzoza) ← *ie.* *bherHg'h- (*lit.* beržas, *skr.* *bhūrja-)

Brȇzje *sr* naselje u Međimurju, 680 stan. △ ~ ***Samoborsko*** naselje (u blizini Samobora), 722 stan. // **Brèzjanin** *m* (**Brèzjānka** *ž*) ⟨N *mn* Brezjáčani⟩ stanovnik Brezja; **brèzjanskī** *prid.* koji se odnosi na Brezje i Brezjane ♦ *v.* breza

Bréznica *ž* naselje (u blizini Novog Marofa), 1026 stan. △ ~ ***Našička*** naselje u *I* Slavoniji, 749 stan. // **Brézničanin** *m* (**Bréznīčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bréznīčani⟩ stanovnik Breznice; **bréznīčkī** *prid.* koji se odnosi na Breznicu i Brezničane ♦ *v.* breza

Brȅzovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Bjelovara), 1046 stan. // **brȅzovačkī** *prid.* koji se

odnosi na Brezovac i Brezovčane; **Brȅzovčanin** *m* (**Brȅzovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Brȅzovčani⟩ stanovnik Brezovca

Brezovàčki, Tituš (1757–1805), hrv. komediograf i pjesnik uglavnom kajkavskog narječja, u kritici društva koristi se farsom (*Matijaš grabancijaš dijak*, *Diogeneš ili sluga dveh zgublenih bratov*)

brȅzovica *ž bot.* otrovna gljiva (*Lactarius torminosus*); brezovača, brezovka // **brȅzovača**[2] *ž reg.*, *v.* brezovica; **brȅzōvka** *ž*, *v.* brezovica ✧ *v.* breza

Brȅzovica *ž* naselje (u blizini Virovitice), 777 stan. // **Brȅzovičanin** *m* (**Brȅzovičānka** *ž*) ⟨N *mn* Brȅzovičani⟩ stanovnik Brezovice; **brȅzovičkī** *prid.* koji se odnosi na Brezovicu i Brezovičane

Brežnjev (*izg.* Brežnjèv), **Leonid Iljič** (1906–1982), sovjetski političar, predsjednik SSSR-a (1977–1982) i generalni sekretar CK KPSS (1966–1982); nakon relativne liberalizacije pod vodstvom Hruščova, *v.*, Brežnjev je obnovitelj tvrde boljševičke vlasti i donekle ublaženog staljinizma u SSSR-u i u zemljama pod njegovim utjecajem // **Brežnjèvljev** *prid.* koji pripada Brežnjevu △ ~***a doktrina*** *pov.* stav po kojem socijalističke države imaju ograničen suverenitet, SSSR i saveznici imaju pravo intervenirati ako je »ugrožen socijalizam«

bȑglijēz (**bȑgljēz**) *m zool.* ptica pjevica (*Sitta europaea caesia*) ✧ *prasl.* *bьrgьlězъ

bȑgljūn *m* ⟨G brgljúna⟩ *zool.*, *v.* inćun ✧ *lat.* virgula: prutić

bȑgūd *m arh.* mjesto blizu grada ili sela kamo se goni blago na pašu (može biti i šuma, lug, gaj) ✧ *dalmat.* ← *lat.* virgultum: grm, grmovit

Bȓgud *m* naselje (u blizini Benkovca) 611 stan. // **bȓgudskī** *prid.* koji se odnosi na Brgud i Brguđane; **Bȓguđanin** *m* (**Bȓguđānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȓguđani⟩ stanovnik Brguda

Briand (*izg.* Briân), **Aristide** (1862–1932), francuski političar, više puta puta premijer Francuske, od 1906–1932. bio na 26 ministarskih mjesta; za doprinos miru i međunarodnoj suradnji dobio Nobelovu nagradu za mir 1926. △ ~-***Kelloggov pakt*** *pov.* pakt sklopljen 1928. kojim se zemlje potpisnice odriču upotrebe sile u međusobnim sporovima (nema sankcija za prekršitelje)

briard (*izg.* brijâr) *m kinol.* francuski pas ovčar (spominje se još u 12. st.) čvrste građe i dugog, čupavog krzna ✧ *fr.*

Brìbīr *m* ⟨G Bribíra⟩ **1.** selo u Vinodolskoj udolini, 113 stan., u 13. st. pripadalo Frankopanima, a od 16. st. Zrinskima **2.** naselje kraj Skradina, 549 stan. // **Bribírac** *m* (**Brìbīrka** *ž*) ⟨G -rca, V Brìbirče, N *mn* Bribírci, G Brìbīrācā⟩ stanovnik Bribira; **brìbīrskī** *prid.* koji se odnosi na Bribir i Bribirce △ ***Bribirski knezovi***, *v.* Šubići

bribìrača *ž reg.* jednocijevna sviraljka klarinetskog tipa načinjena od dva komada trstike, dječja igračka na Krku ✧ *onom.*

bríco, *v.* brijati

brȋd *m* ⟨N *mn* brȉdovi⟩ crta u kojoj se sijeku dvije plohe △ ~ ***poliedra*** *mat.* spojna dužina dvaju vrhova poliedra, stranica mnogokuta koji omeđuje poliedar // **brȉdak** *prid.* ⟨*odr.* -ȉtkī, *komp.* brìtkiji⟩ **1.** koji bridi; oštar, britak, rezak **2.** peckav (takav da od njega bridi); **brȋdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se odnosi na brid; **bridírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* brídīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ vezati meso (po bridu) kako bi zadržalo oblik pri pečenju; **brídìti** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* -đēnje⟩, *v.* bridjeti; **brídjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -dīm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* -đēnje⟩ osjećati gorenje i bol na koži i površinskom dijelu tijela (od pljuske, hladnoće i laganog mržnjenja, od dodira koprive i sl.); briditi; **brȋdnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *konstr. neodom.*, *v.* prizma (**1**); **brȉt|ak** *prid.* ⟨*odr.* -tkī⟩, *v.* bridak [~*ka sablja*]; **brȉtko** *pril.* tako da bridi, kao da bridi, na oštar način; oštro; **britkòća** *ž*, *v.* britkost; **brȉtkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je britko; britkoća ✧ *prasl.* *bridъ (*češ.* břid: kvar, šteta, *ukr.* bryd': gadost) ? ≃ brijati, *v.*

bridge loan (*izg.* brȉdž lôun) *m bank.* kredit za premošćivanje, ob. kredit banke kojim ona dužniku osigurava novčana sredstva za ostvarenje neke poslovne transakcije, a vraćanje kredita osigurano je od tog posla ✧ *engl.*

Bridgman (*izg.* Brȉdžmen), **Percy Williams** (1882–1961), američki fizičar, proučavao ponašanje materijala pod visokim temperaturama i tlakom; Nobelova nagrada 1946.

brȉdž *m* ⟨N *mn* -evi⟩ kartaška igra s 52 karte i s četiri igrača od kojih po dva igraju zajedno (vezani »mostom«) // **brìdžist** *m* onaj koji igra bridž; **brìdžistica** (**brìdžistkinja**) *ž*, *v.* bridžist ✧ *engl.* bridge

brie (*izg.* brȋ) *m* sočan, meki sir iz *S* Francuske ✧ *fr.* prema francuskom gradu Brie

brìfing *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ **1.** kratak izvještaj, informacija o nekoj temi, poslu, kratak sastanak na kojem šef, nadređeni, vođa grupe daje

upute o daljnjem djelovanju; uputa **2.** *publ.* konferencija za novinstvo s uputama za pisanje [*ići na ~*] // **brifírati** (koga) *dv.* ⟨*prez.* brìfīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* brìfīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dati/davati upute, smjernice, informacije **2.** (za)tražiti upute, smjernice i informacije ✧ *engl.* briefing

brȋfkastn *m reg.* poštanski sandučić ✧ *njem.* Briefkasten

brȋfpapīr *m reg.* papir za pisanje pisama, ob. nešto bolje kvalitete ✧ *njem.* Briefpapier

brȋftaše *ž reg.* ob. kožnata džepna lisnica na preklop za dokumente, kreditne kartice i sl.; novčanik, portafolj, portfelj, buđelar ✧ *njem.* Brieftasche

brȋftreger *m reg. zast.* poštar, listonoša ✧ *njem.* Briefträger

brȉg (**brȉk**) *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *pom.* **1.** jedrenjak s dva jarbola, oba s križnim jedrima **2.** *pov.* gusarska lađa △ ~-***škuna*** jedrenjak s dva jarbola; križna jedra ima na pramčanom, a sošnjaču i vršku na krmenom jarbolu ✧ *engl.* brig

brȉg|a *ž* ⟨D L brȉzi, G *mn* brȋgā⟩ **1. a.** osjećaj uznemirenosti zbog koga ili zbog čega [*to mi stvara ~u*] **b.** misao usmjerena na to da se izvrši kakva zamisao [*voditi ~u (o čemu)*; *dati se u ~u*, *ekspr.* zabrinuti se] **2.** *meton.* ono što uzrokuje brigu // **brȉgati se** (**brȉgovati se**) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ *jez. knjiž. rij. zast.*, *v.* brinuti (se); **brȉnuti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* brȉnēm (se), *pril. sad.* brȉnūći (se)⟩ **1.** (se) osjećati uznemirenost zbog koga ili zbog čega, biti u brizi **2.** (∅, o kome, o čemu) voditi brigu za koga ili za što; brigati se, skrbiti se, starati se; **brȉžan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ **1.** *reg.* koji je u brigama [~ *pogled*]; zabrinut **2.** koji je pomnjiv, savjestan [~ *čuvar*]; brižljiv; **brȉžica** *ž dem.* i *hip.* od briga **1.** mala briga **2.** *pejor.* ono što nije velika briga; sitna, neznatna briga; **brìžljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* brižan (**2**); **brìžljivo** *pril.* s brigom, s punom brigom, na brižljiv način; pomnjivo, pažljivo, savjesno, brižno; **brìžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je brižljiv; **brȉžno** *pril.*, *v.* brižljivo; **brȉžnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je brižan ✧ ? *tal.* briga: dosada, neprilika

brigáda *ž* **1.** *vojn.* viša taktička vojna jedinica združenih rodova kopnene vojske, obično se sastoji od 2–5 bojni, bataljuna ili diviziona **2.** općenito, organizirana cjelina čega △ ~ ***mornaričkog pješaštva*** *pom. vojn.* viša taktička jedinica mornaričkog pješaštva namijenjena prvenstveno izvođenju pomorsko-desantnih akcija; ~ ***ratnih brodova*** *pom. vojn.* sastav flotnih snaga ratne mornarice koji se formira prema potrebi; ***lučka radna*** ~ jedinica od 3 i više radnika (najčešće 5) koji ukrcavaju, odn. iskrcavaju komadnu robu; ***proleterska*** ~ *pov.* elitna jedinica NOV-a, ob. 4 bataljuna i prateća artiljerija i druge čete, ukupno o. 1000 vojnika; ***radna*** ~ *pov.* (od 2. svjetskog rata) velika radna jedinica (ob. za prve građevinske, melioracijske i druge radove) [*udarnička ~*; *omladinska ~*]; ***udarna*** ~ *pov.* pokretna jedinica NOV-a, ob. 4 bataljuna, ukupno o. 600–1000 vojnika // **brigàdīr** *m* ⟨G brigadíra⟩ **1. a.** zapovjednik brigade u nekim vojskama **b.** voditelj brigade, *usp.* brigada **2.** član radne brigade; brigadist **3.** *vojn.* najviši od viših časničkih činova u vojsci Republike Hrvatske; iznad bojnika i pukovnika, a ispod generalskih činova; **brigàdīrka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brigadir (**2**); **brigàdist** *m* pripadnik brigade; **brigadȉstica** (**brigàdistkinja**) *ž*, *v.* brigadist; **brìgādn|ī** *prid.* koji se odnosi na brigadu △ ~***a artiljerija*** *vojn.* topničke jedinice za vatrenu podršku i protuoklopnu borbu u sastavu brigada; ~***a baza*** *vojn.* baza koja se formira od pozadinskih jedinica brigade i služi da osigura pozadinu; ~***a sanitetska stanica*** stanica koja služi za opću medicinsku pomoć, neodložnu kiruršku i još neke oblike specijalističke medicinske pomoći; ~***i general*** *vojn.* najniži generalski čin u nekim zemljama ✧ *fr.* brigade ← *sttal.* brigato

brìgānte (**brigânte**) *m* ⟨G -a, N *mn* -i⟩ *pov.* drumski razbojnik, pljačkaš (ob. za neke takve oblike slične hajducima u prošlim stoljećima u Italiji) ✧ *sttal.* brigante

brigàntīn *m* ⟨G brigantína⟩ *pov. pom.* brzi i lagani jedrenjak s dva jarbola i veslima, prvi put se spominje u 15. st.; poslije kao ratni brod ima 10 do 20 topova ✧ *srlat.* brigantinus ← *sttal.* brigantino: naoružani prateći brod

brighella (*izg.* brigèla) *m kazal. pov.* stalan komičan lik u starim talijanskim komedijama dell'arte ob. u ulogama spletkara, lukavog sluge, smutljivca ✧ *tal.*

Bright (*izg.* Bràit), **Richard** (1789–1858), engleski liječnik, prvi opisao kliničke simptome negnojne upale bubrega (Brightova bolest)

Brìgita **1.** *v.* ♦ **2. Sv.** (1303–1373), švedska redovnica, hodočasnica, danas zaštitnica Švedske, hodočasnika i smrtnog časa

♦ ž. os. ime (keltskoga podrijetla, *rij.*; iz Skandinavije se širi kultom Sv. Brigite); *hip.*: **Gȉta** ◊ *pr.*: **Bȉrt** (110, Prigorje), **Bȉrtić** (350, Slavonija) ✧ *stir.* Brigid
brȉgomōran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ kojega muče brige ✧ *v.* briga + *v.* moriti
brȉjati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ēm, *imp.* brȉj, *pril. sad.* brȉjūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga) prikladnim priborom koji reže odstranjivati dlake s kože **2.** (∅) jako strugati, derati, hladiti (o vjetru) **3.** (-se) **a.** *v.* brijati (**1**) **b.** ne nositi bradu ili brkove // **bríco** *m* ⟨G -e⟩ *razg. hip.* od brijač (**1**) [*taj brico, te/ti brice*]; **brȉjāč** *m* ⟨G brijáča⟩ **1.** onaj koji brije i šiša **2.** britva; **brijáčev** *prid.* koji pripada brijaču; **brijàčica** *ž, v.* brijač; **brȉjāčkī** *prid.* koji se odnosi na brijanje i brijače [~ *obrt*; ~ *zahvat*]; **brȉjāčki** *pril.* kao brijač, na način brijača [*izražavati se* ~]; **brȉjāčnica** *ž* radnja gdje se daje usluga brijanja i šišanja; **brȉjāćī** *prid.* koji služi za brijanje [~ *pribor*; ~ *aparat*] ♦ *pr.* (prema zanimanju): **Bríca** (Slavonski Brod, Moslavina), **Brícić** (Županja), **Bríco** (Slavonski Brod, *I* Slavonija) ✧ *prasl.* i *stsl.* briti (*rus.* brit') ← *bhriH- (*skr.* bhrināti: reže, *stir.* berraid: šiša)
brijêg *m* ⟨N *mn* brȅgovi/brijézi *jez. knjiž.*, N *zb.* brȇžje⟩ **1.** manje brdo **2.** *pov. jez. knjiž.* obala // **brȅgast|ī** *prid.* koji je po obliku poput brijega, koji ima uzvišenja i uleknuća [~*a osovina*] △ ~***i kolut*** *tehn.* kolut s izbočinom krivuljasta oblika, npr. za periodično otvaranje ventila, prebacivanje sklopki i sl.; **bregòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se sastoji od bregova; **bregòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je bregovito; **brèščić** *m, v.* brežić; **brèžić** *m hip.* i *dem.* od brijeg; breščić; **brèžina** *ž augm.* od brijeg; **brȇžje** *sr zb.*, *v.* brijeg; **brežúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G brèžūljākā⟩ *dem.* od brijeg; **brežȕljast** (**brežȕljkast**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun brežuljaka, koji se sastoji od brežuljaka [~ *predio*]; **brežȕljčić** *m dem.* od brežuljak; **brijéžak** *m* ⟨G -éška, N *mn* -ešci, G brijȇžākā⟩ *hip.* od brijeg ♦ *pr.*: **Brȅgar** (100, šira okolica Zagreba), **Brȅgeš** (Zaprešić, Prigorje), **Brȅgnī** (Daruvar, Zagorje), **Brègovac** (Bjelovar, Slavonija, Podravina), **Brègovec** (Podravina), **Brègović** (580, Zagorje), **Brȇšćak**, **Brȇškī** (400, Zagorje), **Brȅškić** (Županja, Prigorje), **Brȅšković** (100, Brač, Dalmacija), **Bréžac** (Pula, Bjelovar), **Brežànskī** (Zagreb, Zaprešić), **Brȇžnī** (100, Ivanec), **Brȇžnjak** (240, Ivanec, Zagorje), **Brȉgović**, **Brijȇškī** (Gvozd, Banovina), **Brȉžić** (120, Zadar, Požega, Sisak) ◊ *top.* (često u *hidronim.* i oronimiji): **Brègālnica**, **Bregàna** (pritok Save), **Bregànica**, **Brègava**, **Brȇžnica**, **Òbrež** (*v.* obrežje), **Obrèžina** itd.; (naselja): **Brȇg** (Labin, 41 stan.), **Brȇg Mòkrički** (Sveti Ivan Zelina, 59 stan.), **Bregàna** (Grad Zagreb, 2344 stan.), **Bregàna Pisárovinskā** (Jastrebarsko, 220 stan.), **Bregànica** (Grad Zagreb, 63 stan.), **Brȇgi Kòstelskī** (Pregrada, 351 stan.), **Brȇgi Ràdobojskī** (Krapina, 548 stan.), **Brȇgi Zàbočkī** (Zabok, 260 stan.), **Bregovljàna** (Grad Zagreb, 74 stan.), **Brèžane Lekèničkē** (Sisak, 299 stan.), **Bréžani** (Križevci, 37 stan.; Karlovac, 239 stan.), **Dragoslávec Brȇg** (Međimurje, 158 stan.), **Fàlinić Brȇg** (Varaždin, 99 stan.), **Fòtez Brȇg** (Ivanec, 70 stan.), **Gȍlī Brȇg** (Grad Zagreb, 344 stan.), **Gràndić Brȇg** (Ozalj, 60 stan.), **Grègurić Brȇg** (Grad Zagreb, 147 stan.), **Hȑšak Brȇg** (Zabok, 177 stan.), **Ìvanbrijēg** (Slatina, 49 stan.), **Kòprivničkī Brȇgi** (Koprivnica, 1760 stan.), **Kòranskī Brijȇg** (Duga Resa, 138 stan.), **Kràjcar Brȇg** (Rovinj, 52 stan.), **Kùćibrēg** (Buje, 21 stan.), **Kúnovec Brȇg** (Koprivnica, 637 stan.), **Lùdbreg** (Ludbreg, 3327 stan.), **Lùgarskī Brȇg** (Grad Zagreb, 103 stan.), **Màrkušbrijēg** (Zlatar, 754 stan.), **Mȉlotskī Brȇg** (Pazin, 123 stan.), **Nèdjeljskī Brȇg** (Grad Zagreb, 153 stan.), **Pètkov Brȇg** (Grad Zagreb, 261 stan.), **Pòdbrēžje** (Ozalj, 412 stan.), **Pȍsavskī Brȇgi** (Ivanić Grad, 735 stan.), **Rȁčičkī Brijȇg** (Buzet, 52 stan.), **Rȉbić Brȇg** (Ivanec, 155 stan.), **Sȕšobrēg** (Zlatar, 411 stan.), **Šȉpačkī Brȇg** (Grad Zagreb, 58 stan.), **Šȕšelj Brijȇg** (Krapina, 13 stan.), **Uljàničkī Brijȇg** (Daruvar, 48 stan.), **Vȉnica Brȇg** (Varaždin, 308 stan.), **Vōjnić-Brȇg** (Zabok, 209 stan.), **Zàbrežani** (Pazin, 391 stan.), **Zàsadbrēg** (Međimurje, 897 stan.) ✧ *prasl.* *bergъ (*stsl.* brěgъ, *rus.* béreg: obala) ← *germ.* ≃ *njem.* Berg: brdo
brijêst *m* ⟨N *mn* brijéstovi, N *zb.* brijȇšće⟩ *bot.* **1.** rod drveta (*Ulmus*); bjelogorična listopadna stabla (*U. glabra*, *U. minor*, *U. laevis*); brest **2.** (*mn*) porodica drvenastih biljaka (*Ulmaceae*), dvosupnice s nesimetričnim pilastim listovima, u Europi rastu rodovi brijest (*Ulmus*) i koprivić (*Celtis*) // **brȇst** *m razg.*, *v.* brijest; **brèstīk** *m* ⟨G brestíka, N *mn* brestíci⟩ šuma brijestova; **brèstov** *prid.* koji pripada brijestu, koji je od brijesta [~*o drvo*]; **brèstovača**[2] *ž* brestova batina;

brèstovina *ž* drvo brijesta kao materijal i građa; **brijéstak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -sci, G brijêstākā⟩ *dem.* od brijest; **brijêšće** *sr zb.*, *v.* brijest ♦ *pr.* (etnici): **Brèstāk** (Križevci, Đurđevac), **Brèstovac** (Slavonski Brod, Slavonija), **Brèstovec** (Dugo Selo, Turopolje), **Brestovèčkī** (Zabok, Kutina, Bjelovar) ◊ *top.* (često u *mikrotop.*; naselja): **Brêst** (Buzet, 69 stan.), **Brêst Pod Ȕčkōm** (Pazin, 51 stan.), **Brêst Pòkupskī** (Petrinja, 357 stan.), **Brèstīk** (Glina, 421 stan.), **Brèstova Drȁga** (Delnice, 79 stan.), **Brèstovac** (Požega, 683 stan.), **Brèstovac Ògulinskī** (Ogulin, 142 stan.), **Brèstovačkā Bȓda** (Daruvar, 44 stan.), **Brèstovec Oréhovičkī** (Zabok, 339 stan.), **Brijêst** (Osijek, 1029 stan.), **Brijêsta** (Dubrovnik, 130 stan.), **Gàrešničkī Brèstovac** (Garešnica, 1043 stan.), **Mrèžničkī Brêst** (Duga Resa, 96 stan.), **Pòdbrest** (Međimurje, 747 stan.) ✧ *prasl.* *berstъ (*rus.* bérest, *polj.* brzost) ≃ *stvnjem.* beraht: sjajan

Brijêst *m* naselje (u blizini Osijeka), 1029 stan. // **Brijéšćanin** *m* (**Brijéšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Brijéšćani⟩ stanovnik Brijesta; **brijéšćanskī** *prid.* koji se odnosi na Brijest i Briješćane

Brijúni (**Brióni**) *m mn geogr.* otočje na *S* dijelu Jadrana, nacionalni park; Brijunski otoci // **brìjūnskī** *prid.* koji se odnosi na Brijune △ ***Brijunski otoci***, *v.* Brijuni

brȉk *m*, *v.* brig

brìket *m* ⟨G brikèta⟩ prah drvenog ili kamenog ugljena tlakom sabijen u kocke, gorivo visoke kvalitete [*ložiti ~*; *grijati se ~om*] ✧ *fr.* briquette: opeka, cigla

brȉks *m*, *v.* brix

briksìzam (**bruksìzam**) *m* ⟨G -zma⟩ *psih.* jako škripanje zubima u snu, ubraja se u navike i može biti izraz tegoba izazvanih emotivnim ili socijalno-konfliktnim razlozima ✧ *grč.* brýkhein: škrgutati

brilàntīna *ž*, *v.* briljantin

brȉle *ž pl. tantum* ⟨G brílā⟩ *sport* skijaške naočale ✧ *njem.* Brille

brìljant (**brilʹ̏jant**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** bliještav i skupocjen dragi kamen, brušen dijamant koji svjetlo lomi u precizno brušenim plohama **2.** *tisk.* najmanja slova u tiskarstvu veličine 3 tipografske točke (1,13 mm) // **briljànt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji je poput briljanta; vrlo svijetao, koji sija, blještav, bliješteći [*~an sjaj*] **2.** koji se ističe vrsnošću, ljepotom i sl.; izvrstan [*~no djelo*; *~an um*]; **briljàntīn** *m* ⟨G briljantína⟩ gusto parfimirano ulje kojim se maže kosa kako bi se lakše modelirala i sjajila [*namazati ~om*]; brilantina; **briljàntno** *pril.* na briljantan način; sjajno, blistavo; **briljàntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je briljantan ili svojstvo onoga što je briljantno; **briljírati** (∅, pred kim) *dv.* ⟨*prez.* brìljīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *rij. ekspr.* (za)sjati, (za)blistati **2.** *pren.* na najbolji način istaći/isticati se u društvu [*muzički će svakako ~*; *~ znanjem*] ✧ *fr.* brillant: sjajan, blistav ≃ briller: sjati *tal.* brillare

brimêr *m*, *v.* brumaire

brindisi (*izg.* brȋndizi) *m* talijanski naziv za pjesmu koja se pjeva uz nazdravljivanje pićem (česta u operama); napitnica ✧ *tal.* po gradu Brindisi

brìnet (**brinȅt**) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji je smeđ (o boji kose); smeđokos // **brinèt|a** *ž* ⟨G *mn* brinétā⟩ ona koja ima smeđu kosu [*visoka ~a*; *stasite ~e*] ✧ *fr.* brunet

brȉnuti, *v.* briga

Brìnje *sr* naselje (u blizini Otočca), 2049 stan., japodsko rimsko naselje Monetium // **Brínjanin** *m* (**Brínjānka** *ž*) ⟨N *mn* Brínjani⟩ stanovnik Brinja; **brȋnjskī** *prid.* koji se odnosi na Brinje i Brinjane ♦ *pr.* (etnici): **Brínac**, **Brȋnčić**, **Brȋnšić**, **Brȉnjāk** (Pakrac, Karlovac i okolica)

brȉo (I) *pril. glazb.* oznaka tempa u muzici, živahno, vatreno [*allegro con ~*] // **brȉo** (II) *m* ⟨G brȉja⟩ **1.** živahnost, snaga općenito [*vozačev ~ dok je vozio ulicama Pariza*] **2.** *pren.* osobito živo, udarno mjesto (u izlaganju kakve zamisli i sl.), najvažnija tvrdnja, glavni argument [*to je ~ njegova izlaganja*] ✧ *tal.*

briofíti *m mn* ⟨N briòfīt, G briofíta⟩ *bot.* mahovine, oko 30.000 vrsta, nalaze se pretežito na vlažnim mjestima, na kamenju (»pioniri vegetacije«) i sjenovitoj strani drveća ✧ *nlat.* bryophyta ← *grč.* brýon: mahovina + -FIT(I)

Brióni *m mn*, *v.* Brijuni

brìoš (**briȍš**) *m* ⟨G briòša, N *mn* briòši, G brióšā⟩ *kulin.* poluslatko pecivo, servira se uz bijelu kavu, čokoladu ili kakao ✧ *fr.* brioche

briozòe *ž mn* ⟨N briozòa⟩ *zool.* sitne vodene životinje nalik na mahovine; mahovnjaci ✧ *nlat.* Bryozoa ← *grč.* brýon: mahovina + -ZOA

brȉsati *nesvrš.* ⟨*prez.* brȉšēm, *imp.* brȉši, *pril. sad.* brȉšūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što, koga) **a.** uklanjati trag čega s neke površine **b.** sušiti upotrebom ručnika ili krpe **c.** izbacivati što iz čega (s kakva popisa) **d.** uništavati, uklanjati, odstranjivati

itd. [~ *razlike* izjednačivati] **2.** (∅) *žarg.* bježati [*briši!*] // **brȉs** *m* ⟨N *mn* brȉsovi⟩ *med.* uzorak sa sluznice koji se uzima radi proučavanja i određivanja terapije [~ *grla*]; **brȉs!** *uzv. žarg.* poziv da se smjesta pobjegne, da se dade u bijeg; briši!, kidaj!, *usp.* brisati (**2**), kidati (**2**); **brìsāč** *m* ⟨G brisáča⟩ **1.** onaj koji što briše **2.** *tehn.* dio opreme automobila i drugih vozila koji, kad se uključi, ravnomjernim kretanjem briše prednje ili zadnje staklo; **brisàčica** *ž, v.* brisač (**1**); **brisàčičin** *prid.* koji pripada brisačici; **brìsāčkī** *prid.* koji se odnosi na brisač; **brȉsalica** *ž arh.* guma kojom se briše trag olovke na papiru; guma, gumica; brisaljka; **brȉsalo** *sr* uređaj kojim se što briše; **brȉsāljka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *arh., v.* brisalica; **brȉsān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je čist, uklonjen, odstranjen △ ***~i prostor*** *vojn.* čistina bez zaklona, prostor otvoren i izložen neprijateljskoj vatri; **brȉsnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* brìsni, *prid. rad.* brȉsnuo⟩ **1.** (što, koga) ovlaš jednim pokretom kratko prebrisati (krpom, spužvom i sl.) **2.** (∅) *žarg.* pobjeći; **brisóvnica** *ž term.* potvrda o prestanku (brisanju iz) članstva u nekoj organizaciji (sportskoj, udruzi građana i sl.); **brȉšūći** *prid.* koji se brzo kreće uz neku ili po nekoj površini [~ *let* = let na malim visinama] ✧ *prasl.* *brysati, *brъsati (*stsl.* sъ-brysati, *rus.* brosát': baciti)

Brisbane (*izg.* Brȉzban) *m* grad i luka na *I* obali Australije, 1.301.700 stan. // **brízbānskī** *prid.* koji se odnosi na Brisbane

brìselskī, *v.* Bruxelles

brisòlej *m tehn.* poseban način izgradnje nadprozornika (rešetke od betona) zbog zaštite interijera od sunca ✧ *fr.* brise-soleil

Brȉst *m* naselje u *J* Makarskom primorju, rodno mjesto A. Kačića Miošića, *v.* // **Brȉšćanin** *m* (**Brȉšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Brȉšćani⟩ stanovnik Brista; **brȉšćanskī** *prid.* koji se odnosi na Brist i Brišćane;

Brìstol *m* **1.** grad i luka u *JZ* Engleskoj, 420.000 stan. **2.** (bristol[ž]) *tisk.* fino izrađeni papir od više slojeva, počeo se proizvoditi u Bristolu

Brȉstvica *ž* naselje (u blizini Trogira), 534 stan. // **Brȉstvičanin** *m* (**Brȉstvičānka** *ž*) ⟨N *mn* Brȉstvičani⟩ stanovnik Bristvice; **brȉstvičkī** *prid.* koji se odnosi na Bristvicu i Bristvičane

Brȉševo *sr* naselje (u blizini Zadra), 793 stan. // **Brȉševac** *m* (**Brȉšēvka** *ž*) ⟨G -ēvca, N *mn* Brȉšēvci⟩ stanovnik Briševa; **brȉševskī** *prid.* koji se odnosi na Briševo i Briševce ◆ *pr.* (etnik): **Brȉševac**

brȉškul|a *ž* **1.** društvena igra raširena u primorskim krajevima, igra se talijanskim kartama (koje imaju kupe, špade, baštone i dinare) **2. a.** tri iste karte (npr. tri kralja) **b.** *pren. iron. podr.* (u šali) nepoželjna ili neželjena količina čega od tri [*dobiti ~u* dobiti treću kćer (kad se čekao sin)] // **briškùlant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji igra briškulu; **briškùlantica** (**briškùlantkinja**) *ž, v.* briškulant; **briškùlati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ igrati briškulu ✧ *mlet.* brìscola, *tal.* briscola

Brìtānija *ž pov.* ime Velike Britanije do invazije Germana △ ***britanija-metal*** *kem.* legura kositra i antimona, s nešto bakra, cinka i bizmuta, upotrebljava se za izradu jedaćeg pribora; britanika; ***Velika*** ~ ime Ujedinjenog Kraljevstva od 1707. // **Británac** *m* (**Brìtānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Británci, G Brìtanācā⟩ stanovnik Britanije; **britànika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** ukupnost pojmova vezanih uz Britaniju ili *razg.* u zn. *Britanske enciklopedije* (*Britannica*) **2.** vrsta cigara **3.** britanija-metal, *v.* Britanija △; **brìtānskī** *prid.* koji se odnosi na Britaniju i Britance △ ***Britanski Honduras***, *v.* Belize; **brìtānski** *pril.* kao Britanac, na način Britanaca; **Brȉti** *m mn* ⟨G Brìtā⟩ *etn.* keltska plemena naseljena u starom vijeku u Britaniji; **briticìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *lingv.* pojedinost izgovora karakteristična za britanski engleski jezik (za razliku od npr. američkog engleskog jezika); **brȉtskī** *prid.* koji se odnosi na Brite

Brìtanik (41–55), sin rimskog cara Klaudija i Mesaline; ubijen da ne bude takmac Neronu u nasljeđivanju carskog prijestolja; J. Racine je prema njegovu životu napisao tragediju *Britannicus*

brȉtko, *v.* brid

brȉt mil|ā *ž sociol. rel.* u židovstvu od najstarijih vremena ritualno obrezivanje spolnog organa muškog dojenčeta [*obaviti ~u*; *izvesti ~u*] ✧ *hebr.* berīth mīlāh: zavjet obrezivanja

Britten (*izg.* Brȉtn), **Benjamin** (1913–1976), engleski moderni skladatelj, pijanist i dirigent, čija se djela ubrajaju među najljepše engleske opere (*Peter Grimes*, *Smrt u Veneciji*)

brȉtva *ž* ⟨G *mn* -tāvā/-ī⟩ **1.** nož na sklapanje koji služi za brijanje **2.** *pren.* ono što je vrlo oštro, onaj koji je vrlo oštar (koji igra oštro, misli oštro, odgovara oštro itd.) △ ***Ockhamova*** ~ *fil.* jedan od oblika principa jednostavnosti mišljenja (»Entia non sunt multiplicanda praeter neccesitatem«) // **britùlīn**

m ⟨G britulína⟩ *reg.* džepni nožić; temperin, perorez; **britvètina** *ž augm.* od britva, *pejor.*; **brȉtvica** *ž* **1.** *hip.* i *dem.* od britva **2.** *konstr. knjiš.* sječivo s dvije oštrice koje služi za brijanje; žilet; **britvùrina** *ž augm.* od britva ♦ *pr.* (nadimačka ili prema zanimanju): **Britvárević** (Labin, Sesvete, Vrgorac), **Brȉtvec** (360, Gvozd, Jastrebarsko), **Brȉtvić** (330, Kaštela, Split, Vrbovec) ✧ *v.* brijati

brix (*izg.* brȉks) *m kem.* jedinica koja označava postotak saharoze (šećera) u slatkim otopinama, npr. u sirupu za konzerviranje voća ✧ prema A. F. W. Brixu, njemačkom izumitelju iz 19. st.

bríza *ž meteor. razg.* lagani do umjereni vjetar ✧ *tal.* brezza *fr.* brise

brìzant|an *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji naglo izgara i izaziva brzu eksploziju (o barutu); razoran, uništavajući △ *~na granata vojn.* topnička tempirna granata koja se rasprskava u zraku; *~ni učinak vojn.* oblik destruktivnog učinka detonacije koji se manifestira kidanjem, drobljenjem i probijanjem obloge što je u neposrednom dodiru s eksplozivnim punjenjem ✧ *fr.* brisant

brȉzgati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ naglo izbijati snažnim mlazom pod velikim tlakom; šikljati (o tekućini) // **brȉzak** *m* ⟨G -zga, N *mn* -zgovi⟩ ono što jednom brizne, jednokratni mlaz tekućine; **brȉzgalica** *ž* pomagalo za ubrizgavanje tekućine; šprica; **brȉzgāljka** *ž*, *v.* sapnica²; **brȉznuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* brȉznuo⟩, *v.* brizgati ♦ *pr.* (nadimačka): **Brȉzgala** (Našice, Rijeka) **Brȉzgalo**

brȉzgavac *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *zool. knjiš.*, *v.* trp ✧ *v.* brizgati

brízle *ž mn kulin.* pečene janjeće ili teleće prsne žlijezde [*te/ove ~*] ✧ *njem.* Briesel

brizolète *ž mn* ⟨G brizolétā⟩ *razg.* pečeni valjušci od mesa ✧ *njem.* Brisoletten

brȉžljiv, *v.* briga

brjȏlka *ž* ⟨D L -i⟩ *glazb.* ruski narodni duhački instrument od bazgovine s jezičcem i šest rupica ✧ *rus.* br'olka

Brjusov (*izg.* Brjȕsov), **Valerij Jakovljevič** (1873–1924), ruski pjesnik, vodeći teoretičar i promotor simbolizma; moderni duh zapadnoeuropske poezije nastojao prenijeti na rusko tlo; 1919. priklonio se boljševicima, radio na organizaciji književnog obrazovanja

bȑk *m* ⟨N *mn* bȑci/bȑkovi⟩ **1.** (ob. *mn* brci) *razg.* dlake koje rastu muškarcu iznad gornje usne **2.** (ob. *mn* brkovi) duge dlake na njušci nekih životinja **3.** ovršak nekih biljaka (vrh klipa kukuruza) **4.** *pom.* uže ili koloturnik kojim se soha, bočnica, samarica i sl. dovodi i održava pod određenim kutom prema uzdužnici broda, nateže se ručno // **brčètina** *ž augm.* i *hip.* od brk, *pejor.* brčina, brčurina; **bȑčići** *m mn* ⟨N bȑčić⟩ manji njegovani i oblikovani brci; **bȑčina** *ž pejor. augm.* i *hip.* od brk [*odvratna ~*; *prava muška ~*]; brčurina, *usp.* brčetina; **brčùrina** *ž*, *v.* brčina; **brkàjlija** *m* onaj koji ima ob. velike brkove, brkonja [*taj brkajlija, te/ti brkajlije*]; **bȑkat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** kojemu rastu brci [*~ mladić*; *~a žena*] **b.** koji ima velike brke, koji se ističe velikim brkovima **2.** koji ima vršike koje se nazivaju brkovi [*~ kukuruz*]; **bȑkatiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -ćēnje⟩ dobivati brkove; **bŕko** *m hip.* od brkajlija; **bŕkonja** *m*, *v.* brkajlija [*taj brkonja, te brkonje*]; **bȑkovi** *m mn* ob. u zn. **1.** izrasline raznih životinja (soma, mačka itd.) **2.** *bot.*, *v.* ovršak ♦ *pr.* (nadimačka): **Bȁrčić** (110, Rab; može i od *hip.* Bara/e), **Bȅlobrk** (110, Podravina), **Bȉlobȓk** (570, Sinj, sred. Dalmacija; *v.* i bijel), **Bjȅlobȓk** (280, Knin, Lika, *Z* Slavonija; *v.* i bijel), **Bŕčić** (**Bȑčić**) (1850, Zagora, *S* i sred. Dalmacija, Kordun), **Bȑčin** (Gračac, Slavonija), **Bȑčina** (120, Županja, Prigorje), **Brčínović** (Županja, Rijeka), **Bȑkan** (280, Dalmacija), **Brkánac** (200, Nova Gradiška, Banovina), **Bȑkanić** (190, Donji Miholjac, Slavonija), **Brkánović** (110, posvuda), **Bŕkić** (5320, posvuda), **Brkȉnjāč** (Varaždin, Međimurje, Slavonija), **Bŕko** (140, sred. Dalmacija), **Bŕković** (870, Dalmacija), **Čùlibrk** (140, Banovina), **Ćùlibrk** (380, Zagreb, Slavonija, Baranja), **Ćùlubrk** (Požega, Vinkovci), **Dȅlobrk** (Bjelovar), **Djȅlobrk** (Knin), **Gùlibrk** (Zagreb), **Jȅdnobrk** (Đakovo), **Mȉlobrk** (Slunj), **Pàlibrk** (Zadar, Osijek, Pula), **Sȉlobȓčić** (Split, Zagreb), **Ȕšćebrk** (Đakovo) ✧ ? *prasl.* *bъrkъ: pero (*rus. dijal.* bork) ≃ *polj.* barki: pleća

Bȑkan braća **Ante** (1918) i **Zvonimir** (1920–1979), hrv. fotografi svjetskog glasa, majstori odabira tema, kadriranja i korištenja kontrasta

Brkánović, Ivan (1906–1987), hrv. skladatelj, pod snažnim utjecajem glazbenog folklora; uz simfonije i simfonijske pjesme napisao opere *Ekvinocij* i *Zlato Zadra*

bȑkaš *m bot.* vrsta mediteranske trave (*Andropogon gryllus*) iz porodice trava (*Gramineae*); kršin ✧ *v.* brk

bŕkati (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* bȑkām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* bȑkān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** zamjenjivati jedan pojam drugim, dolaziti u zabunu uzimajući jednu stvar za drugu, ne razlikujući; miješati [~ *pojmove*] **2.** prevrtati, preturati bez reda ✧ *onom.* ≃ *rus.* bórkat', *v.* uzburkati

bȑkbinda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. zast.* traka kojom se noću vežu brci da bi zadržali željeni oblik, ob. uzvinut po nekadašnjoj modi; brkovez, bartbinda ✧ *v.* brk + *njem.* Binde: povez, vrpca

bȑkica *ž zool.* slatkovodna riba koštunjača (*Cobitis barbatula*) iz porodice *Cobitidae*, obitava u vodama dunavskoga sliva; goveda ✧ *v.* brk

bȑklja *ž* ⟨G *mn* -ī⟩ poprečna greda na nekom prijelazu koja se diže i spušta; branik, rampa // **bȑkljača** *ž* suha motka ♦ *pr.* (nadimačka): **Bȑkljač** (250, Gračac, *I* Slavonija), **Bȑkljača** (660, *S* Dalmacija), **Bȑkljačić** (1000, Gospić, Lika) ✧ ? ≃ brk

bȑknuti *svrš.*, *v.* brcnuti

bȑkomāz *m zast.* mast za mazanje brkova (da po nekadašnjoj modi učvršćeni brkovezom ostanu izvijeni) ✧ *v.* brk + *v.* mazati

bȑkovēz *m*, *v.* brkbinda ✧ *v.* brk + *v.* vezati

bȑkulja *ž bot.* pšenica dugačka osja (*Triticum monococcum*, *T. dicoccon*, *T. durum*) ✧ *v.* brk

bȑkuša *ž zool.*, *v.* krkuša ✧ *v.* brk

Bȑlić-Mažùranić, Ivana (1874–1938), hrv. književnica, autorica popularnog pikarskog romana za djecu *Čudnovate zgode šegrta Hlapića;* stvaralački vrhunac dosegla zbirkom bajki *Priče iz davnine* u kojima vješto spaja elemente slavenske mitologije i narodnih priča s nekim nadrealističkim postupcima

bŕlog *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1.** zatvoreno i zaklonjeno mjesto gdje neke životinje borave i provode zimu [*medvjeđi* ~] **2.** *pren.* **a.** neuredno i prljavo mjesto (soba, krevet itd.) **b.** *ekspr.* mjesto u koje se tko zavlači i rijetko ili uopće ne izlazi **3.** kaljuža ♦ *pr.* (etnik): **Bȑložan** (Ozalj, Zagreb) ◇ *top.*: **Bȑlog**, **Bȑloga**, **Brlôžnjak** (potok) ✧ *prasl.* *bьrlog(a) (*rus.* berlóg, *polj.* barłóg), *v.* brljati

bŕljati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bȑljām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* bȑljān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prljati, kaljati, miješati po blatu **2.** *pren.* **a.** nespretno premetati **b.** loše raditi, radeći kvariti **c.** plesti jezikom, besmisleno pričati; brljezgati // **bŕlja** *ž pejor.* **1.** blatna mala lokva **2.** vrlo meka rakija; **bȑljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je neuredan; loš, prljav; **bȑljavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji brljavi; **bȑljāvčev** *prid.* koji pripada brljavcu; **bȑljavica** *ž*, *v.* brljavac; **brljáviti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bȉljāvīm, *pril. sad.* bȉljāvēći, *gl. im.* brljávljēnje⟩ **1. a.** brljati (2) **b.** *fam.* ne htjeti jesti, jesti malo i sporo **2.** kvariti; **brljèzgati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ baljezgati, *usp.* brljati (**2c**); **bȉljivac** *m* ⟨G -īvca, N *mn* -vci⟩ onaj koji brlja; **bȉljivica** *ž*, *v.* brljivac; **bȉljīvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brljivica; **brljívko** *m hip.* od brljivac; **bȉljotina** *ž* ono što je zabrljano, loše izvedeno, loše izrađeno (o slici, o nekom poslu i sl.) ✧ ≃ *lit.* burlas: izmet

bȑmeč (**bȑmbeč**) *m bot.* bodljikava biljka (*Eryngium campestre*), jestiva korijena iz porodice štitarki (Umbelliferae); kotrljan, vražji stric

bŕnac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G bȑnācā⟩ *vojn. zast.* vatreno oružje, vrsta automata, puškomitraljez // **bȑnčati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** pucati iz brnca **2.** proizvoditi zvuk kao kad se puca iz brnca ✧ prema češkom gradu Brnu gdje se proizvodio

Bȑnaze *sr* naselje (u blizini Sinja), 3097 stan. // **bȑnaškī** *prid.* koji se odnosi na Brnaze i Brnažane; **Bȑnažanin** *m* (**Bȑnažānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȑnažani⟩ stanovnik Brnaza

Bȑnčići *m mn* naselje (u blizini Rijeke), 504 stan. // **Bȑnčićanin** *m* (**Bȑnčićānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȑnčićani⟩ stanovnik Brnčića; **bȑnčićkī** *prid.* koji se odnosi na Brnčiće i Brnčićane

bȑnistra *ž bot.* grmolika sredozemna biljka (*Spartium junceum*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*), reduciranih listova i lijepih žutih cvjetova; žukva, žuka

Bȑno *sr* glavni grad Moravske, Češka, 388.000 stan.

bȑnja *ž* ⟨G *mn* bȑnjā/-ī⟩ prirodna mrlja druge boje oko njuške koze ili ovce // **bȑnjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima brnju na gubici ili njušci; **bȑnjic|a** *ž* naprava koja se stavlja životinji na njušku ili na gubicu (psu da ne grize); nagubac ✧ ≃ *bug.* bъrna: usna *lit.* burna: usta

broadcasting (*izg.* brôdkàsting) *m term.* radio i TV-emitiranje ✧ *engl.*

Broadway (*izg.* Brȍdvej) *m* velika avenija u New Yorku u kojoj su brojna kazališta poznata po komercijalnim, skupim, prestižnim predstavama; pojam komercijalnog uspjeha u svijetu kazališta i mjuzikla [*igrati na* ~*u*] // **brȍdvejskī** *prid.* koji se odnosi na Broa-

dway; **bròdvejski** *pril.* kao na Broadwayju, na način Broadwayja

Broca (*izg.* Brokà), **Paul** (1824–1880), francuski liječnik i antropolog, poznat po istraživanju mozga // **Bròkin** *prid.* koji pripada Broci △ ~***o-područje*** *anat.* dio kore velikog mozga za artikulaciju govora; Brokin centar za govor

brȍcak *m* ⟨N *mn* -āzi/bròcagi⟩ *reg.* torba koja se u opremi lovca, planinara itd. nosi preko jednog ramena ✧ *njem.* Brotsack: torba za kruh

broch (*izg.* bròk) *m pov.* okrugla građevina od suhozida (*S* Škotska) iz 2. st. pr. Kr. ✧ *engl.* ← *škot.* ≃ *njem.* Burg

brȍć *m bot.*, ob. u: △ ***mirisni*** ~ *bot.*, *v.* jaslenjak; ***pitomi*** ~ biljka (*Rubia tinctorum*) iz porodice broća (*Rubiaceae*), iz korijena se dobiva crvena boja alizarin; garančin, krap // **broćànica** *ž bot.* korovna biljka *Asperugo procumbens* iz porodice oštrolista (*Boraginaceae*); porežina; **brȍćast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je crven kao broć; **brȍćev** *prid.* koji pripada broću [~ *korijen*]; **brȍćevac** *m* ⟨G -ēvca, N *mn* -ēvci⟩ *bot.* korovna biljka *Crucianella* iz porodice broćeva (*Rubiaceae*); **bròćika** *ž bot.* biljni rod (*Galium*) iz porodice broćeva (*Rubiaceae*), o. 300 vrsta; česte livadne biljke; **brȍćīšte** *sr* mjesto gdje raste broć; broćnjak; **brȍćnjak** *m* ⟨V -ače, N *mn* -aci⟩, *v.* broćīšte ♦ *pr.* (nadimačko, koji je crvenkaste kose): **Bróćo** ✧ *prasl.* *brotjь (*polj.* brocz, *češ.* brot) ← *lat.* bractea

brôd *m* ⟨G bròda, N *mn* bròdovi/brȍdi *ekspr. jez. knjiž.*⟩ **1.** veliko plovilo na razne pogone i s raznim namjenama u plovidbi [*trgovački* ~; *ratni* ~; *ribarski* ~] **2.** *arh.* mjesto na vodi, obično na rijeci gdje se može prijeći, pregaziti; gaz, plićak, prijelaz (sastavni dio imena naseljenih mjesta) [*Slavonski Brod*] **3.** *arhit.* uzdužni dio crkve; lađa **4.** projektil lansiran u međuplanetarni prostor [*svemirski* ~] △ ~ ***dok*** brod specijalne gradnje za ukrcaj na moru, prijevoz i iskrcaj u more većih plovnih objekata bez vlastitog porivnog stroja; ~ ***hotel*** restauriran raspremljeni brod (ob. putnički ili turistički) namijenjen hotelijerstvu; ~ ***svjetionik*** *pom.* plovni objekt čvrsto usidren na određenome mjestu, zamjenjuje stalno izgrađeni svjetionik // **bròdār** *m* ⟨G brodára⟩ onaj koji radi s brodovima, onaj koji sklapa poslove i ugovore za poslove s brodovima, onaj kome je struka ili djelatnost brodarstvo (osoba ili poduzeće); **bròdara** *ž*, *v.* brodarnica; **brodárac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci⟩ *pom.* opći naziv za osobu kvalificiranu za obavljanje dužnosti člana posade broda unutarnje plovidbe; **brodárčev** *prid.* koji pripada brodarcu; **brodárev** (**brodárov**) *prid.* koji pripada brodaru; **brodàrica** *ž* **1.** mjesto gdje je brodogradilište ili gdje su brodovi; pristanište pogodnog prijeplova između dva kopna (često ime dijela grada u gradovima uz more); barkanj **2.** *etnol.* vodena vila koja uzima brodarinu; brodarka; **brodàrina** *ž* nadoknada za prijevoz brodom; **brodáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bròdārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *rij. jez. knjiž.* **1.** baviti se brodarstvom kao zanimanjem **2.** ploviti brodom; **bròdārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brodarica; **bròdārnica** *ž* mjesto gdje se grade brodovi; brodara; **bròdārnīk** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *pom.* najstariji mlađi časnik brodarske grane na ratnom brodu; vođa palube; **brȍdarsk|ī** *prid.* koji se odnosi na brodare, brodarenje i brodove [~*i institut*; ~*o društvo*]; **brȍdarski** *pril.* kao brodar, na način brodara; **brodárstvo** *sr* **1.** djelatnost za obavljanje prijevoza brodovima; brodarenje **2.** struka koja osposobljava za bavljenje brodarstvom; **bròdica** *ž* manji brod za kraću obalnu plovidbu; **bròdīć** *m* ⟨G brodíća⟩ *dem.* i *hip.* od brod; **bròdina** *ž augm.* od brod; **bròdi|ti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* -đēnje⟩ **1.** *knjiš.* ploviti **2.** *pren. ekspr.* **a.** putovati općenito **b.** kretati se, razvijati se [*naša privreda* ~ *u moru neizvjesnosti*] **3.** prelaziti vodu, rijeku gazeći, *usp.* brod (**2**); **bròdiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je plovan; **brȍdnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -ici⟩ *arh.* onaj koji vozi skelu; skeledžija; **brodòvina** *ž pov.* daća od prijevoza (broda) te pravo pobiranja daće na prijevozu preko rijeke i sl. (jedno od kraljevskih prava); **bròdōvlje** *sr zb. pom.* **1.** skupina brodova koja tvori organizacijsku cjelinu; flota **2.** svi brodovi neke zemlje (trgovački, ratni, putnički, posebne namjene); **bròdsk|ī** *prid.* **1.** koji je dio broda, koji se odnosi na brod [~*a kabina*; ~*a posada*; ~*i motor*; ~*i kuhar*] **2.** koji se odnosi na mjesta koja se zovu Brod ili im je to prvi dio višečlanog imena [*Brod na Kupi*; *Slavonski Brod*, *Bosanski Brod* = *slavonskobrodski*, *bosanskobrodski*] ♦ *pr.* (prema zanimanju i etnici): **Brôd** (Đakovo, Daruvar, Varaždin, Delnice), **Brȍdār** (360, *S* Hrvatska), **Brodárac** (160, Sisak, Petrinja), **Brodárec** (Sisak, Zagorje, Banovina), **Bròdarić** (300, Đurđevac, Međimurje),

Bródić (Slavonija, Gospić, Kostajnica, Podravina), **Bȑodnjāk** (Zagorje, Međimurje), **Bròdskī** (Slavonski Brod, Vukovar), **Brođánac** (290, Virovitica, Slavonija), **Brođánec** (Zabok, Prigorje, Koprivnica) ◇ *top.* (naselja): **Brôd Mòravice** (Delnice, 443 stan.), **Brôd na Kȕpi** (Delnice, 176 stan.), **Brodárovec** (Ivanec, 219 stan.), **Bròdić** (Đurđevac, 138 stan.), **Bȑodskī Stȕpnīk** (Slavonski Brod, 1636 stan.), **Bròdskī Zdénci** (Slavonski Brod, 350 stan.), **Bubnjàračkī Brôd** (Ozalj, 138 stan.), **Jùrovskī Brôd** (Ozalj, 204 stan.), **Kòzibrōd** (Dvor, 147 stan.), **Màrinbrod** (Glina, 171 stan.), **Rȁdočāj Bȑodskī** (Delnice, 47 stan.), **Stârī Brôd** (Sisak, 160 stan.), **Zàkrajc Bròdskī** (Delnice, 3 stan.), **Zȁmōst Bròdskī** (Delnice, 38 stan.), **Zápōlje Bȑodskō** (Delnice, 77 stan.) ◇ *mikrotop.* (obično za gazove ili plitke potoke): **Brod**, **Brodac**, **Brodec**, **Brodić**, **Brodina** ✧ *prasl.* *brodъ: gaz (rijeke) (*rus.* brod, *polj.* brod) ≃ *lit.* bradyti: gacati

bròdet (**brodèto**) *m reg. kulin.* jelo od kuhane morske ribe sa začinom (uz palentu i dr.) [~ *od škarpine*; ~ *od ugora*]; brudet, brujet // **brùdet** (**brùjet**) *m*, *v.* brodet ✧ *tal.* brodetto

brodocìkl *m*, *v.* pedalin ✧ *v.* brod + *v.* (bi)cikl

brodográdnja *ž* djelatnost izgradnje brodova; brodograditeljstvo // **brodogràdilišnī** *prid.* koji se odnosi na brodogradilište [~ *radnik*]; **brodogràdilīšte** *sr* poduzeće obrtnog ili industrijskog tipa za gradnju i održavanje manjih ili većih brodova; **brodogràditelj** *m* onaj koji se bavi gradnjom brodova, onaj koji radi na projektu broda (osoba ili poduzeće); **brodogràditeljskī** *prid.* koji se odnosi na brodograditelje; **brodograditèljstvo** *sr*, *v.* brodogradnja; **brodogrȁđevnī** *prid.* koji se odnosi na brodogradnju ✧ *v.* brod + *v.* graditi

brodokompànija *ž* brodar ili organizacija brodara organizirani kao gospodarsko društvo ✧ *v.* brod + *v.* kompanija

brodokòvāč *m* ⟨G brodokováča⟩ onaj koji izvodi kovačke poslove vezane uz gradnju broda ✧ *v.* brod + *v.* kovati, kovač

bȑodolom *m* **1.** potpuna ili djelomična propast broda u plovidbi **2.** *pren.* slom (ob. za nešto veće i važnije) [*moralni* ~] // **brodolómac** *m* ⟨G -mca, V bȑodolōmče, N *mn* -mci, G brodòlōmācā⟩ **1.** onaj koji je preživio brodolom; brodolomnik **2.** *pren.* onaj koji je doživio neki slom u životu s trajnim posljedicama; **brodolòmačkī** *prid.* koji se odnosi na brodolomca; **brodolòmački** *pril.* kao brodolomac, na način brodolomca; **bȑodolōm|an** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ **1.** koji se odnosi na brodolom **2.** *pren.* koji u sebi krije opasnost da prouzroči slom čega [~*ne ideje*]; **brodòlōmka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* brodolomac; **brodòlōmnica** *ž*, *v.* brodolomka; **brodòlōmnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *ekspr.*, *v.* brodolomac ✧ *v.* brod + *v.* lom, lomiti

brodomakètār *m* ⟨G brodomaketára⟩ onaj koji prema nacrtima izrađuje makete raznih tipova brodova // **brodomakètārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *neob. konstr.*, *v.* brodomaketar ✧ *v.* brod + *v.* maketa

brodomòdel *m* ⟨G brodomodèla⟩ model broda (raznih tipova i pogona) // **brodomodèlār** *m* ⟨G brodomodelára⟩ onaj koji izrađuje modele brodova; **brodomodelárstvo** *sr* **1.** djelatnost, rad brodomodelara **2.** *sport* natjecanje u radu brodomodela ✧ *v.* brod + *v.* model

brodomòntēr *m* ⟨G brodomonéra⟩ onaj koji montira dijelove broda ✧ *v.* brod + *v.* monter

brodopràtnja *ž konstr. knjiš.* **1.** praćenje broda; eskortaža **2.** konvoj ✧ *v.* brod + *v.* pratiti, pratnja

brodostrojárstvo *sr* grana strojarstva koja se bavi projektiranjem, proizvodnjom i održavanjem strojeva za pogon brodova // **brodostròjār** *m* ⟨G brodostrojára⟩ **1.** stručnjak koji upravlja radom brodskog stroja **2.** stručnjak koji projektira brodske strojeve; inženjer strojarstva; **brodostròjarskī** *prid.* koji se odnosi na brodostrojare i brodostrojarstvo [~ *fakultet*] ✧ *v.* brod + *v.* stroj[1], strojarstvo

brodotòčac *m* ⟨G -čca, N *mn* -čci⟩ *zool.* školjkaš (*Teredo utriculus*), buši, rastače brodsko drvo ✧ *v.* brod + *v.* točiti[1]

bȑodovlāsnīk (**brodòvlāsnīk**) *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ vlasnik brodarske kompanije; onaj koji vodi brodarske poslove // **bȑodovlāsnica** (**brodòvlāsnica**) *ž*, *v.* brodovlasnik; **bȑodovlāsničin** *prid.* koji pripada brodovlasnici; **bȑodovlāsničkī** *prid.* koji se odnosi na brodovlasnike; **bȑodovlāsništvo** (**brodòvlāsništvo**) *sr* posjedovanje, vlasništvo broda/brodova ✧ *v.* brod + *v.* vlastit, vlasnik

Brodski (*izg.* Bròdski), **Josif Aleksandrovič** (1940–1996), ruski pjesnik, esejist, analitičar suvremene angloameričke i ruske poezije, izvanredan prevodilac poezije s engleskog na ruski i s ruskog na engleski; istaknuti disident u SSSR-u, od 1972. u SAD-u (*Pjesme i poe-*

me, *Kraj predivne epohe*); Nobelova nagrada za književnost 1987.

Bròdskī Város *m* naselje (u blizini Slavonskog Broda), 1546 stan.

bròdvejskī, *v.* Broadway

Brođánci *m mn* ⟨G Bròđānācā⟩ naselje (u blizini Valpova), 668 stan. // **Brođánac** *m* (**Bròđānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Brođánci, G Bròđanācā⟩ stanovnik Brođanaca; **bròđanskī** *prid.* koji se odnosi na Brođance i njegove stanovnike ♦ *v.* brod

bròfūn (**bȑfun**) *m* ⟨G brofúna⟩, *v.* gavun[1] ✧ *grč.* bréphos

Broglie (*izg.* Bròj), **Louis Victor de** (1892–1987), francuski fizičar, bavio se kvantnom teorijom, otkrio valnu prirodu elektrona; Nobelova nagrada 1929.

brogue (*izg.* brȍg) *m* **1.** irski i škotski opanak od jednog komada nebojane kože vezane uzicom **2.** šivena muška cipela s rupičastim ukrasnim uzorkom na kožnim nadšivenim dijelovima (oxford-cipela) △ ~ ***english*** (*izg.* ~ èngliš) *lingv.* engleski jezik kojim govore Irci (razlikuje se po drugačijem naglašavanju) ✧ *engl.* ← *ir.* bróg: cipela

brȍh *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *pov. arhit.* okrugla, poput tornja visoka građevina od suhozida, karakteristična za *S* Škotsku, *usp.* broch ✧ *škot.* broch ≃ *njem.* Burg: tvrđava

brohȁ *ž jud.* blagoslov ✧ *jidiš* ← *hebr.* braha: blagoslov

brôj *m* ⟨G bròja, N *mn* bròjevi⟩ **1.** *mat.* osnovni matematički pojam, nastao apstrahiranjem predodžbe o veličini konačnog skupa sastavljenog od pojedinačnih objekata (prebrojavanje skupa, rezultat je *prirodan broj*), odnosno karakteristikama različitih objekata kao što su duljina i ploština (mjerenje, rezultat je općenito *realan broj*) **2.** oznaka stvari i pojmova izražena brojkom **3.** veličina odjeće ili obuće **4.** pojedini primjerak nekog izdanja (lista, novina) **5.** *gram.* **a.** vrsta riječi kojom se kazuje količina (glavni broj) ili red (redni broj) **b.** gramatička kategorija (jednina, dvojina, množina) △ ***arapski*** ~ *razg.* broj zapisan uobičajenim simbolima 0, 1, 2, .. 9; ***astronomski*** ~ *razg.* velik broj, mnogo; ***cio*** ~ *mat.* element skupa ..., -2, -1, 0, 1, 2,...; ***neparni*** ~ koji nije djeljiv sa dva; ***okrugli*** ~ *razg.* broj koji završava jednom ili više nula (pa se lako pamti), višekratnik potencije od 10, *usp.* zaokružiti; ***parni*** ~ koji je djeljiv sa dva; ***poštanski*** ~ šifra mjesne pošte koja se stavlja u adresu, služi za bržu distribuciju pošiljaka; ***prirodan*** ~ *mat.* element skupa 1, 2, 3 itd., osnovni matematički pojam; ***prosti*** ~ *mat.* prirodan broj koji se ne može napisati kao umnožak dvaju prirodnih brojeva manjih od toga broja (2, 3, 5, 7, 11, 13 itd.), prim-broj; ***rimski*** ~ *razg.* broj pisan slovima kao brojnim znacima prema latinici u starom Rimu, znakovi u rimskim brojkama označuju uvijek redne brojeve // **bròjāč** *m* ⟨G brojáča⟩ **1.** onaj koji broji [~ *u banci*] **2.** sprava za mjerenje čega (utroška energije) [*električni* ~]; sat, mjerilo, brojilo; **brojáčev** *prid.* koji pripada brojaču; **brojàčica** *ž*, *v.* brojač (**1**); **brojàčičin** *prid.* koji pripada brojačici; **bròjalica** *ž* **1.** riječi kojima se djeca razvrstavaju u igri **2.** *glazb.* dječja pjesma sadržajno povezana s brojevima i brojanjem; **brôjan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ koji se javlja u velikom broju mnogobrojan, brojevni; **brojànice** *ž pl. tantum reg.* **1.** niska od zrnā koja se drži među prstima u molitvi ili radi smirenja jagodica prstiju kad jantar stvara elektricitet **2.** *v.* krunica; **bròjati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *imp.* brôj, *pril. sad.* -jēći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* brojiti; **bròjčan|ī** *prid.* koji se odnosi na brojke, numerički △ ***~i sastav/~o stanje/~a snaga (i sl.)*** sastav/stanje/snaga izražen u brojevima; **brojčànīk** *m* ⟨G brojčaníka, N *mn* brojčaníci⟩ ploča s brojkama kojima se nešto mjeri [~ *sata*; ~ *plinskog mjerila*]; cifranik; **bròjčano** *pril.* u brojevima, brojem; **brȍjēvn|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na broj [*~e imenice*] **2.** *v.* brojan △ ***~i pravac*** *mat.* pravac koji služi za predočivanje skupa realnih brojeva i grafičko računanje s njima; ***~i sustav*** *mat.* sustav zapisivanja prirodnih brojeva, najčešće pozicijski s obzirom na odabranu bazu (npr. dekadski, binarni) tako da je mjestom pojedine znamenke u zapisu određeno s kojom potencijom baze se množi (u dekadskom zapisu znamenka jedinica, desetica, stotica itd.); **bròjidba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ *zast.* **1.** prebrojavanje **2.** statistika; **bròjidbenī** *prid.* koji se odnosi na brojidbu; **bròjilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* brojitelj; **bròjilo** *sr*, *v.* brojač (**2**) [*plinsko* ~]; brojitelj; **bròjitelj** *m* **1. a.** *refer.* onaj koji sada broji **b.** *gener.* onaj kojemu je zanimanje da broji; brojilac **2.** *tehn.*, *v.* brojilo **3.** *mat.*, *v.* brojnik; **bròjiteljev** *prid.* koji pripada brojitelju; **brojitèljica** *ž*, *v.* brojitelj (**1**); **brojitèljičin** *prid.* koji pripada brojiteljici; **bròjiti** (koga,

što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -jēći, *gl. im.* -jēnje⟩ **1.** utvrđivati koliko ima čega ili koga uzimajući pojedinačno; brojati **2.** (se) **a.** ubrajati se **b.** biti uzet u obzir; značiti **3.** (∅) iskazati se u količini mjerljivoj brojevima [*bataljun broji 300–400 boraca*]; **bròjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može brojiti; **brôjka** *ž* ⟨D L -jci, G *mn* brȍjākā/-ī⟩ **1.** znak za broj; arapska brojka, znamenka, cifra **2.** *mat.* jedan od simbola (0, 1, 2,... 9) pomoću kojih se u zadanom brojevnom sustavu prikazuju prirodni brojevi; **brójnica** *ž* **1.** *arh.* popis čega pod rednim brojem **2.** *glazb.* vrsta pjesme koje pjevaju koledari; **brôjnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *mat.* dijeljeni broj, izraz ili funkcija u razlomku, djeljenik u razlomku (u razlomku 2/3 ~ je 2, u *a/b* brojnik je *a* ako su *a* i *b* bilo koji realni brojevi, *b* različit od 0); brojitelj; **brôjno** *pril.* izraženo u brojevima, po broju [~ *jači*]; **brójnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je brojno; velika količina koga ili čega, brojna ili snažna zastupljenost koga ili čega ✧ ≃ briti, brijati, *v.* zbog primitivne tehnike brojanja zarezima na drvu

brȍjler *m* **1.** *agr.* industrijski uzgojeno tovno pile za pečenje **2.** *pren. razg.* onaj koji je obrazovan i stručan, ali bez talenta i kreativnosti, kojemu je »uliveno u glavu«; štreber, mediokritet ✧ *engl.* broiler ≃ broil: roštiljati

bròkāt *m* ⟨G brokáta⟩ teška svilena i bogato ukrašena tkanina, katkad protkana zlatnim ili srebrnim nitima // **bròkāt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je od brokata [~*ni zastor*] ✧ *tal.* broccato

brokàtel *m* čvrsta tkanina bogata uzorka; služi uglavnom za presvlačenje namještaja ✧ *fr.* brocatelle ← *tal.* broccatello

brȍker *m bank. ekon. razg.* **1.** onaj koji na burzi redovno prati kretanje vrijednosnih papira i dionica, njima trguje ili posreduje pri njihovoj kupnji i prodaji; burzovni stručnjak, posrednik, mešetar, senzal **2.** tvrtka ili pojedinac unutar tvrtke koji obično nije vlasnik predmeta trgovine, nego nastupa kao agent kupca ili prodavatelja i za uslugu zaračunava proviziju △ ~ ***osiguranja*** *ekon.* zastupnik koji se pojavljuje na tržištu osiguranja, zastupnik je osiguranika, odn. ugovaratelja osiguranja koji sklapa ugovor za osiguranika (principala) // **brokeráža** *ž bank.* provizija burzovnom posredniku, brokeru, za obavljanje posla; **bròkersk|ī** *prid.* koji se odnosi na brokera △ ~***a kuća*** *ekon.* tvrtka specijalizirana za burzovno poslovanje, zastupa klijente na burzi, analizira kretanja na tržištu i daje savjete investitorima i objavljuje predviđanja; ~***i dnevnik*** *ekon.* dnevnik brokera u koji se upisuju poslovni podaci namijenjeni poslovnom partneru, kupcu i prodavatelju ✧ *engl.* ← *šp.* alboroque: dar ili piće kojim završava poslovna transakcija ← *arap.* al-burūk: dar, napojnica

bròket *m reg.* čavlić, brukvica, crtaći ili ukrasni čavlić ✧ *tal.* brocco

bròketa *ž reg.* mala posuda za vodu ✧ *tal.* brocchetta

brȍkula (**brȍkoli**) *ž bot.* zeljasta biljka (*Brassica oleracea var. botrytis subvar. cymosa*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*), kao povrće služe zeleni mesnati cvatovi koji izbijaju duž čitave stabljike; prokula ✧ *tal.* broccolo

brȍkva *ž, v.* brukva

brȍm *m kem.* halogeni element (simbol Br, atomski broj 35); crvenosmeđa lakohlapljiva tekućina, razvija otrovne crvenosmeđe pare, oštra i zagušljiva mirisa, topiva u vodi // **bromáti** *m mn* ⟨N bròmāt, G bromáta⟩ *kem.* soli bromne kiseline, jaka oksidacijska sredstva; **bromídi** *m mn* ⟨N bròmīd, G bromída⟩ *kem.* soli bromovodične kiseline HBr, koriste se u fotografiji i kao sedativi u medicini; **brȍmnī** *prid.* koji se odnosi na brom; **brȍmov** *prid.* koji pripada bromu, koji je u sastavu s bromom [~ *klorid*] ✧ *fr.* brome ← *grč.* brômos: smrad

bromàcīl *m* ⟨G bromacíla⟩ *kem.* bojni otrov za sterilizaciju plodnog zemljišta (zemljište zasuto iz zrakoplova privremeno ostaje neplodno) ✧ tvorničko ime proizvoda® ≃ *v.* brom + *v.* (ba)cil

bromatològija *ž* znanstveno proučavanje kemijskog sastava namirnica, njihova priređivanja i konzerviranja, kao i kaloričnih, vitaminskih i sl. vrijednosti ✧ *v.* brom, bromati + -LOGIJA

bromatomètrij|a *ž kem.* volumetrijska metoda titriranja sotopinom kalijeva bromata [*izvesti*~*u*] ✧ *v.* brom, bromati + -METRIJA

brȍmoform *m kem.* tribrommetan, $CHBr_3$, bezbojna tekućina anestetskih svojstava kao kloroform, dobiva se djelovanjem broma i natrijeve lužine na alkohol ili aceton, služi u sintezi lijekova ✧ *v.* brom + *v.* (kloro)form

bromohiperhidróza *ž pat.* prekomjerno znojenje ✧ *v.* brom + *v.* hiperhidroza

brȍmovodīk *m* ⟨G bromovodíka⟩ *kem.* bezbo-

jan zagušljiv plin (HBr), otapanjem u vodi daje vrlo jaku bromovodičnu kiselinu koja otapa mnoge metale (željezo, nikal, cink i dr.) ✧ *v.* brom + *v.* vodik

brônc|a *ž* **1.** *kem.* legura bakra i kositra, poznata još u prethistoriji (brončano doba) **2.** lijevano masivno zvono koje se vješa govedu; bronz, bronza **3.** *sport meton.* brončana medalja [*osvojiti ~u*] // **bròncīt** *m* ⟨G broncíta⟩ *min.* magnezijev željezov silikat brončanog sjaja; mineralni sastojak bazičnih eruptivnih stijena dunita i peridotita; **brònčan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je od bronce [*~i kip*] **2.** koji se odnosi na broncu **3.** *pren.* koji je preplanuo; osunčan △ ***~a boja*** *ekspr.* preplanulost; ***~a medalja*** medalja kojom se nagrađuje onaj koji je osvojio treće mjesto na kakvom sportskom natjecanju; bronca (3); ***~i dijabetes*** *pat.* nasljedna bolest kod koje se javlja pretjerana apsorpcija željeza i njegovo pojačano odlaganje u parenhimatozne organe, osobito u jetru, gušteraču, srčani mišić, kožu i endokrine žlijezde; ***~o doba*** *pov.* razdoblje (do pojave obrade željeza) u kojem čovjek počinje izrađivati i upotrebljavati oruđe i druge predmete od bronce; ***~o more*** *bibl.* naziv za posudu u obliku zdjele visoke o. 2,5 m, promjera oko 5 m koja se nalazila u jeruzalemskom Salamonovu hramu i služila u kultne svrhe; **brònčati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ prevlačiti što broncom; **brônz** *m* (**brônza** *ž*) *reg.* (+ *srp.*), *v.* bronca (2); **brònzār** *m* ⟨G bronzára⟩ ovan predvodnik ili druga domaća životinja koja nosi bronz, bronzu; **brònzīn** *m* ⟨G bronzína⟩ brončani kotlić u kojem se kuha nad otvorenom vatrom, ob. visi na komoštrama, *v.* ✧ *tal.* bronzo ← *perz.* birinĝ

br̀onh *m* ⟨N *mn* -i, G brônhā⟩ *anat.* dišna cijev što se nastavlja od račvišta dušnika (desni i lijevi bronhi provode zrak u odgovarajuće plućno tkivo); dušnica, dišnica, dušnjak // **br̀onhāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi na bronhe; bronhijalan; **br̀onhijāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, *v.* bronhalan △ ***~na fistula*** *pat.* neprirodan spoj bronha sa susjednim organima, tkivom ili prostorima; **brònhije** *ž mn anat. razg.* ogranci dušnika; bronhi ✧ *lat.* bronchion, ⟨*mn*⟩ bronchia ← *grč.* brógkhos, ⟨*mn*⟩ brógkhia

bronhektázije *ž mn pat.* trajna abnormalna proširenja jednog ili više bronha zbog razaranja elastičnog i mišićnog sloja bronhalne stijenke ✧ *nlat.* bronchiectasiae

bronhióli *m mn* ⟨N brohìōl, G bronhióla⟩ *anat.* dišne cijevi što se nastavljaju na bronhe unutar plućnog parenhima i provode zrak dublje u pluća ✧ *nlat.* bronchiolum

bronhiolìtis *m pat.* akutna virusna infekcija bronhiola; javlja se obično u dojenčadi i male djece, najčešće mlađe od 18 mjeseci ✧ *v.* bronhioli + -ITIS

bronhìtis *m pat.* upala sluznice bronha; samostalna bolest ili simptom nekih drugih bolesti [*akutni ~*; *kronični ~*] ✧ BRONHO- + -ITIS

BRONHO- kao prvi dio riječi znači da se drugi dio odnosi na dišne putove, bronhije [*bronhopneumonija*] ✧ *grč.* brógkhos: dušnik

bronhodilatáncije *ž mn* sredstva koja proširuju bronhe i bronhiole; bronhospazmolitici ✧ BRONHO- + *lat.* dilatans: koji proširuje ← dilatare: proširivati

bronhogràfij|a *ž med.* radiološka kontrastna metoda prikazivanja bronha i drugih dišnih putova [*izvesti ~u*; *napraviti ~u*] ✧ BRONHO- + -GRAFIJA

bronhopneumònija *ž pat.* akutna infekcija plućnog tkiva koja zahvaća bronhiole i okolne plućne mjehuriće ✧ BRONHO- + *v.* pneumonija

bronhoskòpija *ž med.* vizualno pretraživanje traheobronhalnog stabla // **br̀onhoskop** *m med. tehn.* savitljiva cijev kojom se pregledavaju bronhi i bronhije, sadrži staklene niti za prijenos svjetla i vraćanje uvećane slike ✧ BRONHO- + -SKOPIJA

bronhospazmolìtici *m mn* ⟨N bronhospazmolìtik⟩, *v.* bronhodilatancije ✧ BRONHO- + *v.* spazmolitik

Bronty (*izg.* Brònte) sestre, engleske književnice **1. Anne** (1820–1848), pisala pjesme i romane (*Stanarka napuštenog zamka*) **2. Charlotte** (1816–1855), najpoznatija po romanu *Jane Eyre* **3. Jane** (1818–1849), napisala samo jedan roman (*Orkanski visovi*)

brontofòbij|a *ž psih.* nenormalan strah od groma [*patiti od ~e*] ✧ *grč.* brontḗ: grom, grmljavina + -FOBIJA

br̀ontometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* sprava za mjerenje jakosti groma ✧ *grč.* brontḗ: grom, grmljavina + -METAR

brontosàur *m zool. geol.* vrsta velikog divovskog reptila, izumrlog gmaza biljoždera iz jurske porodice sauropoda (*Brontosaurus*); brontozoum, *usp.* apatosaur ✧ *nlat.* brontosaurus ← *grč.* brontḗ: grom, grmljavina + saũros: gušter

brontozòum *m*, *v.* brontosaur
brontùlati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* tužiti se na koga ili protiv koga; brundati, rogoboriti, runjati [*starački* ~; *dosadno* ~] // **brontùlant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji brontula, koji je sklon brontulanju, kronični nezadovoljnik koji rogobori i prigovara; gunđalo, svađalica, čangrizavac, grizica; **brontùlantkinja** *ž*, *v.* brontulant ✧ *tal.* brontolare
brônza *ž*, *v.* bronca
br̀ȍskva *ž* ⟨G *mn* -sākā/-ī⟩ *bot. reg.*, *v.* koraba ✧ *tal.*
br̀ȍš *m* ⟨N *mn* bròševi⟩ **1.** oveća ukrasna kopča, obla ili u obliku fibule, često s usađenim dragim kamenom, katkad zakopčava dio odjeće **2.** ženski nakit koji se iglom pričvršćuje na odjeću // **bròšīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u mekom povezu (o knjizi) [~*o izdanje*] △ ~***e tkanine*** tkanine s tzv. broširanim uzorkom u tkanju; uzorci izgledaju kao vezeni; **broširati** (što) *dv.* ⟨*prez.* bròšīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ opremiti knjigu, obično tanju, mekim uvezom; **brošúra** *ž* manja knjiga u mekom povezu, obično na temu nekih aktualnih pitanja, osnovnih informacija i sl. [~ *za upis na fakultet*] ✧ *fr.* broche ≃ brocher: prišiti (ukrasiti), vesti (uzorak na tkanini)
broštùlati (**bruštùlati**) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* (is)pržiti (ob. kruh, kavu, šećer); tostirati // **broštùlīn** *m* ⟨G broštulína⟩ *reg.* naprava za prženje kave u obliku bubnja koji se okreće nad vatrom; pržanj, pržun, pržionik ✧ *tal.* brustolare ≃ brustolino: pržionik
brošúra, *v.* broš
bròtvan *m reg.* tepsija, padela ✧ *njem.* Brot: kruh + Pfanne: tepsija
Brown (*izg.* Bràun) **1. John** (1800–1859), militantni abolicionist, mučenik borbe protiv ropstva u SAD-u, osuđen i obješen **2. Robert** (1773–1858), engleski botaničar, otkrio staničnu jezgru, opisao neprestano kaotično gibanje čestica plina i tekućine (*Brownovo gibanje*)
Browning (*izg.* Bràuning) **1. Elizabeth Barrett** (1806–1861), engleska književnica, supruga pjesnika Roberta kojem je posvetila svoju do danas cijenjenu i popularnu ljubavnu poeziju *Soneti s portugalskog* **2. John Moses** (1855–1926), američki izumitelj, *usp.* browning **3. Robert** (1812–1889), engleski književnik, jedan od najvećih engleskih pjesnika (*Paracelsus*, *Prsten i knjiga*, *Sordello*, *Dramske idile*) // **browning** (*izg.* bràuning) *m* ⟨N *mn* bràuninzi⟩ *vojn.* zaštićeno ime® automatskih pištolja i drugog ručnog oružja
browser (*izg.* bràuzer) *m int.* program za pretraživanje web-stranica ✧ *engl.* ≃ browse: na brzinu, površno čitati, prelistavati, pregledavati
Brôz 1. Ivan (1852–1893), hrv. filolog, priredio prvi fonetski *Hrvatski pravopis* (1892), glavni autor *Rječnika hrvatskoga jezika* (1901, zajedno s J. Ivekovićem) **2. Tito, Josip** (1892–1980), hrv. i jugoslavenski političar, državnik, maršal, od 1937. generalni sekretar KPJ, organizator ustanka i vrhovni komandant NOV-a (1941–1945), zatim na čelu KPJ (SKJ) i jugoslavenske države do smrti; 1945. uveo represivni totalitarni režim po sovjetskom modelu, 1948. raskinuo sa Staljinom i oslobodio Jugoslaviju dominacije SSSR-a, počeo provoditi postepenu, ograničenu liberalizaciju režima (socijalističko samoupravljanje), ali doživotno održao jednopartijski sustav i jaku nedemokratsku osobnu vlast; inicirao i vodio međunarodni pokret »nesvrstanih« država s idejom ekvidistance između dva antagonizirana bloka
brrrr *uzv.* **1.** izražava osjećaj hladnoće (obično kad počne zagrijavanje, osobito dlanova) **2.** izražava vedar stav prema nečemu što izaziva strah ✧ *onom.*
br̀stiti (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ēći, *gl. im.* br̀šćēnje⟩ **1.** zubima otkidati brst, hraniti se lišćem (o kozi i drugim životinjama koje brste) **2.** *pren.* nemilice što iskorišćivati (ob. protupravno) // **br̀snat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se brsti, koji je takav da ga životinje vole brstiti [~*o lišće*]; **bȓst** *m* i *ž* ⟨I -om, -i *m*/bȓšću *ž*, N *zb.* bȓšće⟩ **1.** ono što se brsti; brstiš, brstina **2.** *arh.* pȕt; ten; **bȓstac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G bȓstācā⟩ životinja koja se hrani tako što brsti, *usp.* pasac; **br̀stina** *ž* **1. a.** *v.* brst **b.** obrštena grana, grana bez lišća **2.** neokresana grana; **bȓšće** *sr zb.*, *v.* brst (**1**) ◆ *pr.* (nadimačka): **Br̀stilo** (280, sred. Dalmacija), **Br̀stina** ✧ *prasl.* *brъstь: list, pupoljak (*rus.* brost', *sl.* brost: bukvin pupoljak) ≃ *stvnjem.* proz: pupoljak
bȑš *m* (**bȑša** *ž*) crvotočina
Beršàdīn *m* ⟨G Beršadína⟩ naselje (u blizini Vukovara), 1887 stan. // **Beršadínac** *m* (**Beršàdīnka** *ž*) ⟨N *mn* Beršadínci, G Beršàdīnācā⟩ stanovnik

Bršadina; **bršàdīnskī** *prid.* koji se odnosi na Bršadin i Bršadince

bȑšljan *m bot.* zimzelena biljka penjačica (*Hedera helix*) // **bȑšljanov** *prid.* koji pripada bršljanu [*~o lišće*]; **bȑšljanovice** *ž mn bot.* biljna porodica (*Araliaceae*), obuhvaća o. 55 rodova sa o. 700 vrsta rasprostranjenih po cijeloj Zemlji; kod nas samo bršljan ✧ ? ≃ brst, *v.* brstiti (≃ *polj.* brzestan)

BRT (**brt**) *krat. ekon.* znak za bruto-registarsku tonu

bȓtviti (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -vīm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ zatvarati, ne dopuštati da propušta, postići nepropusnost spojenih mjesta (u strojarstvu itd.) // **bȓtva** *ž* ⟨G *mn* bȓtāvā/-ī⟩ *tehn.* ono što brtvi, zabrtvljuje; zaklopac koji zatvara, dio kakva stroja i sl.; **bȓtvenica** *ž tehn.* strojni dio za brtvljenje okretnih ili pravocrtno pomičnih dijelova stroja (osovina i sl.), sastoji se od brtvila i metalnog kućišta; **bȑtvilo** *sr* (+ *potenc.*) **1.** *tehn.* zaptivač, *usp.* brtva **2.** materijal od kojega se izrađuju brtve; **bȓtvljēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* brtviti **2.** *tehn.* postupak kojim se postiže nepropusnost raznih spojišta u strojarstvu, zatim nepropusnost nasipa, zidova i spojišta cijevi u građevinarstvu; zaptivanje ✧ ≃ *rus.* bort': šumska košnica, *češ.* brt: šupljina u drvetu

brucelóza *ž pat.* zarazna bolest domaćih životinja i ljudi uzrokovana bakterijama iz roda *Brucella*, izaziva visoke vrućice, a kod stoke pobačaje; mediteranska groznica, malteška groznica, gibraltarska groznica, ciparska groznica, Bangova bolest ✧ *nlat.* brucelosis, prema britanskom liječniku i patologu D. Bruceu (1855–1931) + -OZA

brùcīn *m* ⟨G brucína⟩ *kem.* alkaloid, uz kemijski srodan strihnin nalazi se u biljci *Strychnos nux vomica* i u nekim drugim biljkama, fiziološki djeluje slično strihninu ✧ prema škotskom istraživaču J. Bruceu (1730–1794)

brùcīt *m* ⟨G brucíta⟩ *min.* magnezijev hidroksid, mineral sedef asta sjaja ✧ prema američkom mineralogu A. Bruceu (1777–1818)

Bruckner (*izg.* Brùkner), **Anton** (1824–1896), austrijski skladatelj i virtuozni orguljaš, nadovezuje se na kromatsku harmoniju i orkestralnu grandioznost Wagnera te na kontrapunktnu složenost Beethovenove i Schubertove glazbene tradicije; najpoznatiji po 9 simfonija, 3 velike mise i Te Deumu

brûcoš *m* student prve godine; novi student (ob. onaj koji još nije položio nijedan ispit) // **brûcošica** (**brûcoškinja**) *ž, v.* brucoš; **brucošijáda** *ž razg.* proslava studenata prve godine u povodu upisa na studij ✧ ? *lat.* brutus: težak, glup

brùderšaft *m reg.* bratimljenje uz piće [*popiti ~* pobratimiti se] ✧ *njem.* Bruderschaft

brùdet, *v.* brodet

Bruegel (*izg.* Brôjgl) **1. Jan** (zvan Cvjetni) (1568–1625), flamanski slikar, sin Pietera st., cijenjen kao slikar cvijeća, mrtvih priroda i krajobraza **2. Pieter, St.** (1525–1569), veliki flamanski slikar 16. st., posebno se ističe krajobrazima i živopisnim scenama iz života seljaka, snažno utjecao na razvoj flamanskog slikarstva i na hrv. naivno slikarstvo (*Seljačka svadba*, *Lovci u snijegu*)

brȕh *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg. pat.*, *v.* kila[1] ✧ *njem.* Bruch

brȕhgōld *m reg. zast.* lomljeno zlato (koje nije u obliku nakita) ✧ *njem.* Bruch: lom + Gold: zlato

brújati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -jīm, *pril. sad.* -jēći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** čuti se kao glas deblje žice na instrumentu **2.** *pren.* odjekivati, širiti se kao glas, ići od usta do usta (o vijesti, senzaciji koja se priča) [*cijela škola bruji o tome*]; brujiti **3.** žamoriti bez prepoznatljivih izdvojenih riječi i glasova [*glasovi bruje*] // **brûj** *m jez. knjiž. ekspr.* brujanje; **brújiti** *nesvrš.*, *v.* brujati ✧ *onom.* ≃ *rus. dijal.* brujàt': zujati

brukàtan *m pom.* indonezijski trgovački prao s Jave ✧ *mal.*

brȕkati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga) sramotiti koga **2.** (se) sramotiti se // **brȕk|a** *ž* ⟨D L brȕci/-i, G *mn* brûkā⟩ javna sramota, blamaža pred ljudima, sramota o kojoj se priča, sramota pred svijetom [*~a i sramota*, *ekspr.* velike li sramote!; *puknula je ~a, bit će ~e* osramoćen sam (je, jesu)] ✧ *prasl.* *brukati (*rus.* brukát:' uprljati, *polj.* brukać)

brukentálija *ž bot.* crna trava, *v.* crn △

bruksìzam *m, v.* briksizam

brȕkv|a *ž* ⟨G -kāvā/-ī⟩ *reg.* čavao [*zabiti ~u*; *zabijati ~e*]; brokva // **brȕkvica** *ž dem.* od brukva ✧ *tal.* brocco

brumaire (*izg.* brimêr) *m pov.* prema francuskom republikanskom kalendaru, drugi mjesec u godini (od 23. listopada do 21. studenoga) ✧ *fr.*: maglovit mjesec ← brume: magla

brùmbulj (**brumbúljak**) *m* ⟨N *mn* brumbúljci⟩ *zool.* **1.** rak (*Balanus perforatus*) iz porodice *Balantidae*, živi u čunjastim vapnenim oklopima na različitim predmetima u moru **2.** (*mn*) podred morskih račića vitičara (*Balanomorpha*), žive u zoni plime i oseke

brûnda *ž* **1.** *vet.* jednostavna naprava kojom se životinji zadaje lokalna bol da bi joj se odvratila pažnja od određenog zahvata na tijelu **2.** *glazb.* drombulja

brûndati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** mumljati, mumlati (kao medvjed, o medvjedu, o osobi) **b.** buniti se mrmljanjem, tihim protestiranjem, govoreći u bradu **2.** (+ *potenc.*) proizvoditi dubok, ravnomjeran zvuk (o bumbaru, strojevima) // **brûndalo** *sr* onaj koji brunda; gunđalo, *usp.* zanovijetalo; **brùndav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji neprestano brunda; gunđav ♦ *pr.* (nadimačka): **Brûndić** (Zagorje), **Brǜndula** (Donja Stubica, Zlatar Bistrica) ✧ *onom.* ≃ *slov.* brundati

Brùnej *m geogr.* država na *SZ* obali otoka Bornea, 5765 km², 267.000 stan., glavni grad Bandar Seri Begaw // **Brunéjac** *m* (**Brùnējka** *ž*) ⟨G -jca, N *mn* Brunéjci, G Brùnējācā⟩ stanovnik Bruneja; **brùnejskī** *prid.* koji se odnosi na Brunej i Brunejce

Brunelleschi (*izg.* Brunelèski), **Filippo** (1377–1446), talijanski graditelj i kipar, pionir kulture rane renesanse u Italiji; projektirao kupolu firentinske katedrale za čiju je izgradnju izumio posebne strojeve

Brunhílda *ž* **1.** *mit.* lijepa i ratoborna kraljevna iz drevnih nordijskih (*Edda*, *Völsunga saga*) i srednjovjekovnih njemačkih legendi (*Pjesma o Nibelunzima*) objavila je da će se udati za muškarca ravnog po snazi, ali ju je pobijedio Siegfried kojeg Brunhilda ubija iz osvete **2.** *glazb.* lik iz tetralogije *Prsten Nibelunga* R. Wagnera, *v.*

brunírati (što) *dv.* ⟨*prez.* brùnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* brùnīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *tehn.* prevući/prevlačiti metalne predmete tamnom kemijskom otopinom (»oksidacija čelika«) radi zaštite i izbjegavanja nepoželjnog odsjaja [~ *puščane cijevi*] ✧ *fr.* brunir

Bruno (*izg.* Brùno), **Giordano** (1548–1600), talijanski filozof, astronom i matematičar; suprotstavlja razum dogmi i odbacuje tradicionalni geocentrički svjetonazor i nagovješćuje modernu znanost; kao heretik spaljen na lomači (*O uzroku, početku i jednom*)

brunòlīn *m* ⟨G brunolína⟩ *kem.* lak za pokućstvo ✧ *fr.* brun: mrk, zagasit + -IN

Brùnšmid, Josip (1858–1929), hrv. arheolog, utemeljitelj studija arheologije u Zagrebu i jedan od najvažnijih organizatora arheološke struke u Hrvatskoj na prijelazu stoljeća

brûs (I) *m* ⟨N *mn* brùsovi⟩ kamen za oštrenje sječiva noža, kose itd.; točilo, brusilo // **brûs** (II) *uzv. razg.* u dijaloškoj situaciji na ono što je rekao sugovornik ili u suprotnoj rečenici u zn. ništa, nema od toga ništa, ma kakvi i sl. [~ *tebi!*]; **brùsāč** *m* ⟨G brusáča⟩ **1.** *refer.* onaj koji sada brusi **2.** onaj kojemu je zanimanje da brusi; brusitelj, brusilac; **brusáčev** *prid.* koji pripada brusaču; **brùsāčkī** *prid.* koji se odnosi na brusače; **brùsāćī** *prid.* koji služi za brušenje [~ *kamen*]; brusni; **brùsār** *m* ⟨G brusára⟩ onaj koji izrađuje brusove; **brùsarev** (**brùsarov**) *prid.* koji pripada brusaru; **brùsārskī** *prid.* koji se odnosi na brusare; **brùsilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* brusitelj; **brùsilica** *ž* sprava za glačanje površine brušenjem; **brùsilo** *sr*, *v.* brus (I); **brusióna** *ž reg.*, *v.* brusionica; **brusiónica** *ž* radionica u kojoj se brusi; brusiona; **brùsitelj** *m neob.*, *v.* brusač; **brùsiteljev** *prid.* koji pripada brusitelju; **brusitèljica** *ž*, *v.* brusitelj; **brusitèljičin** *prid.* koji pripada brusiteljici; **brúsiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* brûsīm, *pril. sad.* brúsēći, *prid. trp.* brûšen, *gl. im.* brúšēnje⟩ **1. a.** oštriti sječivo (noža, kose, skija, klizaljki, škara itd.) **b.** glačati površinu čega (parketa) **2.** *pren.* **a.** oštriti (o mislima, pojmovima) [~ *jezik* zajedljivo pričati, olajavati koga] **b.** (se) (na koga, što) *žarg.* pripremati se na što (ob. o onome što se željno iščekuje); oštriti se na što [~ *sablje (sablju)* spremati se za rat, stvarati ratno raspoloženje]; **brûsnī** *prid.*, *v.* brusaći [~ *papir*]; **brùsnīk** *m* ⟨G brusníka, N *mn* brusníci⟩ kamen podesan za izradu brusova; **brúšēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* brusiti **2.** *tehn.* obrada površine materijala skidanjem strugotine; **brùšnjača** *ž* posuda u kojoj se za pasom nosi voda u kosidbi, tok za kosački brus; vodir ♦ *pr.* (nadimačka): **Brûs** (210, Požega, Slavonija, Prigorje), **Brùsāč** (Đurđevac, Slavonija), **Brùsan** (Šibenik, Prigorje, Ozalj), **Brùsār** (Ivanec, Zagreb), **Brùsek** (Sesvete, Vinkovci), **Brúsić** (520, Krk, Primorje, Istra), **Brùsović** (Valpovo, Donji Miholjac) ✧ *prasl.* *brusъ (*rus.* i, *polj.* brus) ≃ *lit.* braukti: brisati

bruscamente (*izg.* bruskamênte) *pril. glazb.* način sviranja: naglo, žestoko ✧ *tal.*

Brùsina, Spiridon ili **Špiro** (1845–1908), hrv. zoolog, bavio se mekušcima, pronašao oko 700 novih vrsta, prvi znanstveno istraživao Jadran; promicatelj ideje evolucije u Hrvatskoj (*Prilozi paleontologiji Hrvatskoj*, *Sisavci Jadranskog mora*)

bruskèta *ž* ⟨G *mn* bruskétā⟩ *kulin. reg.* kriška prepržnoga kruha začinjena maslinovim uljem i češnjakom ✧ *tal.* bruschetta

brùsnic|a *ž bot.* zimzeleni grmić (*Vaccinium vitis-idaea*) iz porodice *Vacciniaceae* s jestivim bobama [*džem od ~e*]; brašnjača, prajzelber ✧ *prasl.* *brusnica (*rus.* brusnika, *polj.* brusznica) ≃ *lit.* bruknšė

Brùsnik *m geogr.* nenaseljeni otočić zapadno od Visa, poznat po fenomenu magnetske deklinacije te po endemskoj vrsti gušterica **// Brùsničanin** *m* (**Brùsničānka** *ž*) ⟨N *mn* Brùsničani⟩ stanovnik Brusnika; **brùsničkī** *prid*· koji se odnosi na Brusnik i Brusničane

brùsthalter *m reg.* grudnjak, *usp.* buzenhalter,ređipet ✧ *njem.* Brusthalter

brùšket *m reg.* **1.** kocka, ždrijeb **2.** *pom.* privatnopravni sporazum ribara nekog lučkog područja o pravu morskog ribolova na području koje se izvlači ždrijebom ✧ *tal.* bruschette

brùškīn *m* ⟨G bruškína⟩ *reg.* četka, kefa ✧ *tal.* bruschino

bruštùlati *dv.*, *v.* broštulati

Brùt, Marko Junije (85–42. pr. Kr.), najistaknutiji sudionik urote protiv Cezara; simbol nezahvalnog štićenika i prijatelja koji postaje urotnik [*Zar i ti, sine Brute?*]

brùtāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je grub; surov, divljački [*~no ponašanje*] **2.** koji je bez milosti; nemilosrdan, bezobziran **// brutalizírati** *dv.* ⟨*prez.* brutalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ brutalno se ponašati, postati/postajati sve brutalniji u ponašanju [*policija je brutalizirala metode*]; **brutálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je grub; bezobzirnost, okrutnost, surovost ✧ *fr.* brutal ≃ *srlat.* brutalis ≃ *lat.* brutus: težak, glup

brùto *prid.* ⟨*indekl.*⟩ i *pril.* **1.** *trg.* oznaka za težinu robe zajedno s ambalažom, *krat.* Btto ili Bo; brutotežina **2.** *term.* prihod, iznos novca bez odbitaka, *opr.* neto △ ~ ***bilanca*** *ekon.* bilanca u kojoj se pojedine pozicije međusobno ne kompenziraju već se iskazuju bez saldiranja; ~ ***dobit (dohodak)*** *ekon.* razlika ukupnog prihoda poduzeća i ukupnih rashoda bez odbitka poreza iz dobiti; ~ ***investicije*** *ekon.* investicije u osnovna sredstva, bruto povećanje realnog kapitala (fiksnih fondova) u određenom razdoblju; ~ ***knjigovodstvena vrijednost*** *ekon.* izvorna, prvobitna vrijednost (trošak nabave ili neka druga vrijednost koja zamjenjuje trošak nabave) nastala stjecanjem nekog imovinskog oblika bez umanjenja za izvršene otpise (amortizacija i dr.); ~ ***marža*** *trg.* postotak od prodajne cijene namijenjen pokriću varijabilnih i fiksnih troškova trgovačkog poduzeća; ~ ***nacionalni dohodak*** *ekon.* ukupni zbroj dohodaka svih gospodarskih činitelja u gospodarstvu bez odbijanja amortizacije, poreza i doprinosa; ~ ***nacionalni proizvod*** *ekon.* vrijednost ukupne proizvodnje u jednoj godini koju su ostvarili nacionalni proizvodni faktori bez obzira na domaće ili inozemno podrijetlo te proizvodnje; ~ ***plaća*** *razg.* ukupna svota koju poslodavac daje zaposlenom, potom se odbijaju porez, prirez, doprinosi itd. (za zdravstvo, mirovinski fond i sl.); ~ ***registarska tona*** *pom. trg.* prostorna mjera za trgovačke brodove kojom se iskazuje dopuštena količina ili težina prenosivog tereta (2,823 m^3), *usp.* registarska tona, *v.* registarski △ ✧ *tal.* brutto: surov, ružan, sirov

Bruxelles (*izg.* Brisèl) (*flam.* Brussel, *izg.* Brìsel) *m* glavni grad Belgije, 960.300 stan., glavno sjedište NATO-a i Europske Unije **// Brisèlčanin** *m* (**Brisèlčānka** *ž*) ⟨N *mn* Brisèlčani⟩ stanovnik Bruxellesa; **brìselsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Bruxelles i Briselčane △ ***~a carinska nomenklatura*** *ekon. trg.* međunarodno priznata standardna klasifikacija dobara u međunarodnoj trgovini za carinske potrebe; ***~a definicija vrijednosti*** *ekon.* jedna od triju međunarodnih konvencija o carinama koje predstavljaju osnovu moderne carinske tehnike, donesena 1950; ***~a konvencija*** *ekon.* međunarodna konvencija za izjednačenje pravila o teretnici; ***~i kupus (kupuščići)*** *bot.*, *v.* prokulica; ***Bruxelleski pakt*** *vojn.* vojno-politički savez zapadnoeuropskih država V. Britanije, Francuske, Belgije, Nizozemske i Luksemburga, sklopljen 1948.

brùžati (∅) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* pobjeći/bježati od škole, izbjeći/izbjegavati nastavu; markirati ✧ *tal.* bruciare (la scuola)

bȓv *ž* ⟨I -i/bȓvlju, *zb.* bȓvlje⟩ drvo, balvan kojim se premošćuje jarak ili potok; brvno // **br̀vnara** *ž* kuća od drvene građe; blokhaus, brvnjača; **bŕvn|o** *sr* ⟨G *mn* br̀vānā⟩, *v.* brv; **br̀vnjača** *ž*, *v.* brvnara ✧ *prasl.* *brьvь (*slov.* brv, *ukr.* ber) ≃ *njem.* Brücke: most

bŕvak *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci, G bȓvākā⟩ *zool.* ličinka trakavice (*Coenurus cerebralis*) ✧ *češ.*

bȓvalj *m* ⟨G -vlja, N *mn* -vlji⟩ *zool.* vrsta trakavice (*Taenia coenurus*)

bȓz *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* br̀žī⟩ **1.** koji u kratkom vremenu prelazi velik razmak ili udaljenost **2.** koji se obavlja ili događa u kratkom vremenu **3.** hitar **4.** (*odr.*) u složenim nazivima i terminima △ ~***a hrana***, *v.* hrana △; ~***a traka*** **1.** dio javne prometnice kojim se kreću vozila koja pretječu druga vozila, trasa predviđena za najveću brzinu vožnje **2.** *pren.* ono što se obavlja na brzinu i u redoslijedu; ~***i bazen***, ~***a staza*** *sport* bazen, atletska staza i sl. koji svojom konstrukcijom, sastavom podloge, nadmorskom visinom i sl. omogućavaju natprosječne rezultate; ~***i vlak*** vlak koji ne staje na manjim postajama; ~***o gađanje*** *sport* u streljaštvu, gađanje kod kojega je vrijeme ograničeno dužinom pojave leteće ili pokretne mete ili je ograničeno za svaku seriju metaka; ~***o hodanje*** *sport* atletska disciplina, *usp.* hodanje (2) // **br̀zac** *m* ⟨G brzàca, G *mn* brzácā⟩ mjesto na rijeci ili potoku gdje je voda osobito brza; brzak, brzica; **br̀zāk** *m* ⟨G brzáka, N *mn* brzáci⟩ **1.** *v.* brzac **2.** onaj koji brza u raznim radnjama, odlukama i sl.; **br̀zalica** *ž* rečenica teška za izgovor, koju treba brzo izgovoriti i ne pogriješiti [*raskiseliše li ti se opanci*]; **br̀zati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** žuriti, brzo se kretati **2.** žuriti više nego što je potrebno, raditi u brzini, navratnanos, brzopleto, u žurbi; **br̀zica** *ž*, *v.* brzac; **br̀zičav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odlikuje većim brojem brzica [~ *potok*; ~*a rijeka*]; **brzìn|a** *ž* ⟨G *mn* brzínā⟩ **1.** svojstvo onoga što je brzo; brzost, *opr.* sporost **2.** *fiz.* količina prijeđenog puta u jedinici vremena **3.** odnos između brzine vrtnje osovine motora i brzine okretanja kotača [*ubaciti u* ~*u*; *mijenjati* ~*e*; *prijeći iz prve u drugu* ~*u*; *prva, druga* ~*a*] △ ~***a prijenosa*** (*engl.* transfer rate/speed) *int.* brzina kojom podaci mogu biti preneseni s jednog uređaja na drugi ili s uređaja u memoriju računala; ~***a reakcije*** *term.* sposobnost izvođenja neke akcije, vrijeme koje je potrebno od akustičnog, vizualnog ili mehaničkog podražaja i prvog znaka da se na njega odgovara; ~***a svjetlosti*** *astron.* brzina kojom putuje svjetlost; ~***a vađenja*** *term.* propisana ili preporučena brzina u zrakoplovstvu za letjelicu pri izlasku iz neke figure ili manevra; ***filmska*** ~***a*** *razg.* velika brzina [*sve je to išlo i razvijalo se filmskom* ~*om*]; **br̀zīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na brzinu △ ~***a izdržljivost*** *term.* sposobnost dužeg održavanja visokog intenziteta tjelesnih aktivnosti (u trčanju, biciklizmu, plivanju, veslanju itd.); ~***a snaga*** *term.* sposobnost svladavanja određenih otpora pomoću velikog intenziteta rada u kratkom vremenu, manifestira se u brzom, odnosno eksplozivnom izvođenju kretnji (u atletskim bacanjima, borilačkim sportovima, dizanju utega itd.); **bȓzo** *pril.* **1.** na brz način; naglo, hitro [*treba to* ~ *napraviti*] **2.** odmah [~ *ću krenuti*; *čuvši to, on brže-bolje krene*] **3.** u vremenskom smislu [*putovati jednako* ~]; **br̀zōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *arh.*, *v.* brzina; **br̀že** *pril.* na brži način ♦ m. os. imena, *rij. zast.*: **Br̀zimīr**, **Br̀zivoj** i sl.; *hip.*: **Br̀zan**, **Bŕze** (**Bŕzo**) ◇ *pr.*: **Br̀zac** (Krk, Rijeka, Zagreb, Opatija, Cres-Lošinj), **Br̀zāj** (Ludbreg, Zagorje, Prigorje), **Br̀zāk** (Grubišno Polje, Samobor), **Br̀zanović**, **Br̀zica** (280, *J* i sred. Dalmacija), **Bŕzić** (260, Biograd, Slavonija), **Br̀zoja** (Benkovac, Zadar), **Br̀zović** (210, Omiš, sred. Dalmacija) ◇ *top.* (često u *hidronim.*, osobito za planinske potoke): **Br̀zac**, **Br̀zaja**, **Br̀zajec**, **Bȓzava**, **Br̀zec** i sl.; (naselje): **Br̀zac** (Krk, 111 stan.) ✧ *prasl.* *bъrzъ (*rus.* borzój, *polj.* bardzo: vrlo) ≃ *lit.* burzdus: živahan

br̀zani *m mn* ⟨N br̀zan⟩ *zool.* ptice tropskih mora iz skupine veslačica (*Steganopodes*), npr. brzani mali (*Fregata ariel*) i veliki brzani (*Fregata magnificens*) ili morski orao (*Fregata aquila*); fregate ✧ *v.* brz

br̀zinometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩, *v.* brzinomjer ✧ *v.* brz, brzina + -METAR

br̀zinomjēr *m* sprava za mjerenje brzine; brzinometar ✧ *v.* brz + *v.* mjera, mjeriti

bȓzoglās *m zast. neodom. neol. 1941.* telefon // **brzoglásiti** (∅, što) *dv.* ⟨*prez.* brzòglāsīm, *pril. sad.* -sēći, *pril. pr.* -īvši, *gl. im.* -ášēnje⟩ *neol. 1941.* telefonirati; **bȓzoglasnī** *prid.* koji se odnosi na brzoglas ✧ *v.* brz + *v.* glas

brzohòdāč *m* ⟨G brzohodáča⟩ **1.** onaj koji brzo hoda **2.** *sport neodom.* natjecatelj u atletskoj disciplini hodanja // **brzohòdāčkī** *prid.* koji se

odnosi na brzohodače; **bȑzohōdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji brzo hoda ✧ *v.* brz + *v.* hod, hodati

bȑzojāv *m* **1.** telegraf **2.** telegram, brzojavka // **brzojáviti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* brzòjāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* brzòjavljen⟩ javiti putem brzojava, poslati brzojavku, javiti putem telegrafa, poslati telegram; **bȑzojāvka** *ž* ⟨D L -vci, G *mn* -vākā/-ī⟩ *zast. neol.*, *v.* brzojav; **brzojávljati** *nesvrš.* ⟨*prez.* brzòjāvljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* brzojaviti; **bȑzojavnī** *prid.* koji se odnosi na brzojav; **bȑzojāvno** *pril.* putem brzojava; brzojavom [*uputiti* ~] ✧ *v.* brz + *v.* jav, javiti

bȑzomēt|an *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je vrlo brz (ob. o oružju) [*~ni top*] // **brzòmetka** *ž* ⟨G *mn* -ētkā/-ētkī⟩ **1.** poluautomatska puška **2.** *zast.* puška kojom se može brzo pucati; opetuša, repetirka ✧ *v.* brz + *v.* metati

brzòmislen *prid.* ⟨*odr.* ī⟩ koji brzo misli; hitromislen ✧ *v.* brz + *v.* misliti

bȑzonog (**brzònog**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je vrlo brz (u hodu, trčanju, bježanju i sl.); hitar ✧ *v.* brz + *v.* noga

bȑzopīs *m neodom.* **1.** način vođenja pera u pisanju i tip pisma **2.** stenografija // **brzopísac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci⟩ **1.** onaj koji je vješt u brzom pisanju; stenograf **2.** *žarg.* onaj koji brzo piše tekstove, onaj koji može brzo napisati tekst; lakopisac; **brzopíščev** *prid.* koji pripada brzopiscu ✧ *v.* brz + *v.* pisati

brzòplet (**bȑzoplet**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji radi na brzinu, koji brza, koji zbog brzine lako griješi; nepromišljen // **brzòpleto** *pril.* na brzoplet način, na brzinu, nepromišljeno; **brzòpletōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je brzoplet ✧ *v.* brz + *v.* plesti

brzopokvàrljiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se brzo kvari [*~a roba*] ✧ *v.* brz + *v.* pokvariti, pokvarljiv

brzopòtez|an *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji se brzo odvija, koji se radi vrlo brzo, u čemu se brzo vuku potezi △ ***~na partija*** *šah* šahovska partija koja se igra ubrzanim ritmom, ograničava se trajanje partije ili vrijeme razmišljanja za jedan potez // **brzopòtezno** *pril.* na najbrži način, vrlo brzo, na brzinu; po pravilima brzog povlačenja poteza ✧ *v.* brz + *v.* potez

brzopȑstić *m* onaj koji brzo radi prstima u zn. snalaženja u sitnoj krađi; džepar, onaj koji je sklon krađi (predodžba rada prstiju) ✧ *v.* brz + *v.* prst

brzoprùgāš *m* ⟨G brzoprugáša⟩ *pom.* linijski brod koji plovi na brzoj pruzi ✧ *v.* brz + *v.* pruga

brzorástuć|ī *prid.* koji brzo raste [*~a inflacija*; *~e stablo*] ✧ *v.* brz + *v.* rasti, rastući

brzòrodan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji brzo daje plodove (o biljkama) // **brzòrodnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je brzorodno ✧ *v.* brz + *v.* rod, roditi

brzòteča *ž* **1.** *zast.* dostavljač, raznosač (brzojava); pismonoša **2.** *pov.* onaj koji nosi vijesti na veliku daljinu; skoroteča ✧ *v.* brz + *v.* teći[1]

bȑzotīsnī *prid.* koji brzo tiska △ ~ ***stroj*** *tisk.* stroj na kojemu se otisci dobivaju pritiskom tiskovnog cilindra o ravnu tiskovnu formu (izum Friedricha Königa, 1810); brzotiskač // **bȑzotīsak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ *zast.* tisak obavljen na brzotiskaču; **brzotȉskāč** *m* ⟨G brzotiskáča⟩ brzotisni stroj, *v.* brzotisni △; **brzotȉskāčkī** *prid.* koji se odnosi na brzotiskač ✧ *v.* brz + *v.* tiskati

bȑzovozan *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ *zast.* (+ *srp.*) koji se odnosi na brzi vlak // **bȑzovozno** *pril.* brzim vlakom [*pošiljka putuje* ~] ✧ *v.* brz + *v.* voz, voziti

bȑže, *v.* brz

bȑžōlica *ž kulin. reg.* goveđa pečenica; pržolica ✧ *tal.* brisola

bû *uzv.* izriče namjeru zastrašivanja (ob. u dječjim igrama) ✧ *onom.*

bȕb *čest. onom.* izražava kako je tko koga bubnuo // **bȕbac** *m* ⟨G bȕpca, N *mn* bȕpci⟩ udarac rukom (šakom ili laktom) u tijelo u tučnjavi ili grubom guranju; bubotac, bubotak; **búbalica** *m* onaj koji buba, uči napamet bez razumijevanja; bubant, biflant, štreber; **búbalo** *sr pejor.*, *v.* bubant (**2**); **búban** (**búbin**) *prid. fam.* koji je bolestan (ob. u razgovoru s djecom); **bùbant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** onaj koji udara u bubanj **2.** onaj koji buba; bubalo, lekcijaš, *usp.* bubati (**2**); **búbati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bûbām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** (koga, što, o što, u što) udarati da odjekuje (npr. šakom u tijelo) **b.** *iron.* udarati u bubanj (ob. za seoskog bubnjara, pozivara) **2.** (što) *pren. pejor.* učiti napamet bez razumijevanja; biflati, štrebati, *usp.* nabubati **3.** (∅) govoriti koješta; lupati, lupetati **4.** razglašavati, razbubnjavati; **bubètati** (**bubòtati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānjē⟩ *razg. ekspr.* **1.** jako lupati, proizvoditi nepodnošljivu buku prekidanim zvucima udaranja kao »bup« **2.** *pren. pejor. podr.* govoriti gluposti, valjati, drobiti, svašta brbljati bez smisla; **bȕbnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -ēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* bȕbnūt⟩ **1. a.** udariti (koga) **b.** zabiti se, zaletjeti se, naletjeti (u

što) **2.** *žarg.* izreći glupost [~ *i ostati živ* izreći glupost i ne shvatiti da se radi o gluposti, *usp.* bubati (**3**)]; **bùbotac** *m* ⟨G -oca, N *mn* -oci⟩, *v.* bùbac; **bubòtati** *nesvrš.*, *v.* bubetati ♦ *pr.* (prema zanimanju): **Búbalo** (960, Imotska krajina, Lika), **Bubálović**, **Bubánović** (160, šira okolica Zagreba) ✧ *ekspr.*

bȕb|a *ž* ⟨G *mn* bûbā⟩ **1.** *zool. reg.* kukac, insekt **2.** *razg.* naziv za popularni automobil proizvođača Volkswagen △ ***svilena ~a*** *zool.* dudov svilac (*Bombyx mori*); gusjenice daju vlakna od kojih se proizvodi svila // **búbac** *m* ⟨G búpca, N *mn* búpci, G bûbācā⟩ želudac ptica i peradi; bubotak; **bȕbica** *ž hip.* i *dem.* od buba [*tih k'o ~* = vrlo tih]; **bùbotac** *m* ⟨G -oca, N *mn* -oci⟩, *v.* bùbac ♦ *pr.* (ili od *hip.* Búbo): **Bùbek** (160, Međimurje), **Bùbica** (Zadar, Dalmacija), **Bȕbičić** (110, Zadar, Istra), **Búbić** (680, sred. i *S* Dalmacija) ✧ *prasl.* *bǫba: oteklina (*rus.* búba, *češ.* buba)

bubamára *ž zool.* kukac kornjaš (*Coccunella septempunctata*), crvene boje sa 7 točkica; božja ovčica sedmopjega

bûbanj *m* ⟨G -bnja, N *mn* bùbnjevi/-bnji *jez. knjiž.*⟩ **1.** instrument napravljen od kože napete na šuplji valjak, proizvodi zvuk udarom [*vojnički ~*; *narodni ~*] **2.** *tehn.* valjak ili šuplje valjkasto tijelo kao dio strojeva i naprava △ ***baskijski*** ~, *v.* bȁskījskī △; ***mali*** ~ *glazb.* preko jedne od dviju napetih koža ima napetu jednu ili više žica koje daju specifičan, rezak zvuk, upotrebljava se za naglašavanje ritma; ***veliki*** ~ *glazb.* instrument duboka i muklog zvuka, osim za markiranje ritma služi za stvaranje efekata grmljavine, topovske pucnjave i sl. // **búbn|ī** *prid.*, ob. u: △ ***~a opna***, *v.* bubnjić; **bùbnjār** *m* ⟨G bubnjára⟩ **1.** onaj koji udara u bubanj; bubnjaš **2.** muzičar specijaliziran za bubanj △ ***seoski*** ~ *pov.* onaj koji objavljuje općinske odredbe obilazeći selom skupljajući slušače bubnjanjem; pozivar; **bubnjárev** (**bubnjárov**) *prid.* koji pripada bubnjaru; **bubnjàrica** *ž*, *v.* bubnjar; **bubnjàričin** *prid.* koji pripada bubnjarici; **bùbnjarskī** *prid.* koji se odnosi na bubnjare; **bùbnjāst** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na bubanj; **bùbnjāš** *m* ⟨G bubnjáša⟩, *v.* bubnjar; **bubnjášev** *prid.* koji pripada bubnjašu; **bùbnjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** udarati u bubanj **b.** *pren.* udarati kao u bubanj (npr. kad pada tuča i sl.); dobovati **2.** proizvoditi zvuk kao udaranjem u bubanj; **bùbnjava** *ž* **1.** *v.* bubnjati (**2**) **2.** buka, lupa; **bùbnjić** *m* **1.** *dem.* od bubanj **2.** *anat.* kožno-vezivno-sluznička opna koja zatvara medijalnu stranu zvukovoda i čini granicu između vanjskog i srednjeg uha; bubna opna; **bȕbnjīšte** *sr anat.* središnji dio srednjeg uha, smješten u piramidi sljepoočne kosti, u njemu su slušne koščice ♦ *pr.* (prema zanimanju): **Bûbanj** (200, Korenica, Primorje), **Bùbnjār** (320, Zagorje), **Bubnjárević**, **Bùbnjarić** (100, Varaždin, Novi Marof), **Bùbnjević** (Rijeka, Makarska, Daruvar) ✧ *prasl.* *bǫbьnъ (*rus.* buben, *polj.* bęben) ≃ *lit.* bambti: brujati

bubašvába *ž reg.* (+ *srp.*), *v.* žohar

bûbati *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) bûba, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *fam.* (ob. u ophođenju s djecom) boljeti (od udarca ili zbog bolesti) ✧ iskrivljeno od *v.* boljeti

bubblegum (*izg.* bàblgam) *m* **1.** žvakaća guma **2.** *glazb.* pop-žanr poč. 1970-ih karakterističan po zaraznim, jednostavnim melodijama i infantilnim tekstovima za tinejdžere ✧ *engl.*

Buber (*izg.* Búber), **Martin** (1878–1965), židovski filozof, sociolog, esejist, prevoditelj i tumač *Biblije*, zagovarao duhovnu i političku obnovu židovstva na sintezi tradicija i tekovina suvremenoga svijeta; istaknuti borac za izraelsko-palestinski mir

bùbica *ž zool.* morski puž (*Trivia adriatica*) iz porodice *Trividae*; živi na tvrdom dnu Jadranskog mora ✧ *v.* buba

bȕbi-frizúra *m term.*, *v.* bubikopf ✧ *njem.* Bube: dječak + *v.* frizura

bùbikopf *m reg. term.* vrsta ženske frizure s kratko, dječački odrezanom kosom; bubi-frizura ✧ *njem.* Bube: dječak + Kopf: glava

bùbina *ž zool.* najveća jadranska spužva, žutosiva, teška do 25 kg ✧ *v.* buba

bȕbla *ž* ⟨G *mn* bûblā⟩ *reg.* gruda // **bȕblast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pejor.* bucmast (u licu); **búble** *m* ⟨G -ē, D L -i⟩ *reg.* onaj koji je u licu bublast, koji je bucmast; **bùblica** *ž* okruglo pecivo od bijelog brašna, bez ukrasa i dodataka ✧ *njem.* Bubel

bùbnjić, *v.* bubanj

bùbōn *m* ⟨G bubóna⟩ *pat.* povećan i upaljen limfni čvor, osobito pod pazuhom i u preponama, najčešće simptom infekcije (kuga, sifilis, gonoreja, tuberkuloza i sl.); indolentni bubon // **bùbōnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na bubon △ ***~a kuga*** *pat.* vrsta kuge, zarazna upala limfnih čvorova ✧ *grč.* boubṓn: prepona

bubòžder *m zool.* životinja koja jede bube; kukcožder, insektivora ✧ *v.* buba + *v.* žderati

bùbre|g *m* ⟨N *mn* -ezi⟩ *anat.* parni unutarnji organ koji luči mokraću △ ***bijeli ~zi*** *reg. kulin.* jelo priređeno od pečene spolne žlijezde (ovna, bika); ***pijesak u ~gu*** *razg.* nefrolitijaza, *usp.* bubrežni kamenci, *v.* bubrežni △ // **bùbreščić** *m* **1.** bubreg manje životinje **2.** *hip.* i *dem.* od bubreg; **bùbrežast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik bubrega, koji je nalik bubregu; **bùbrežn|ī** *prid.* koji se odnosi na bubrege [*~e ozljede*; *~i kamenac*] △ ***~i edem*** *pat.* otok posvuda u tijelu koji nastaje disfunkcijom rada bubrega; ***~i kamenci*** *pat.*, *v.* nefrolitijaza; **bùbrežnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** bubreg životinje s masnoćom koja ga oblaže **2.** *kulin.* jelo od toga, ob. pečeno; **bùbriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ povećavati se, uvećavati zapremninu upijajući tekućinu; otjecati, nadimati se ◆ *pr.*: **Bùbreg** (Slavonija) ✧ *prasl.* *bubregъ (*rus.* bubrég: životinjski bubreg) ← *turk.* (?, *bug.*)

bùbriti, *v.* bubreg

bubùljica *ž pat.* prištić na licu; akna, fistula, miteser // **bubùljičast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je nalik na bubuljicu **2.** koji ima bubuljice; bubuljičav; **bubùljičav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* bubuljičast; **bubùljičavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *razg.* onaj koji ima mnogo bubuljica, koji je osut bubuljicama (npr. onaj koji je u pubertetu); **bubùljičāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* bubuljičavac; **bubùljičavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bubuljičav, koji je u bubuljicama ✧ *v.* buba

bûc *m zool.*, *v.* bucanj

bûcanj *m* ⟨G -cnja, N *mn* -cnji⟩ *zool.* kao kotač okrugla morska riba koštunjača (*Orthagoriscus mola*) iz porodice *Molidae*, živi u Atlantiku, Sredozemnom i Jadranskom moru; misečar, baril, buc, samoglav ✧ *lat.* buttis: bačva

búcati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bûcām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *lokal.* **1.** tjerati se i pariti (o svinjama i divljim svinjama); krtožiti **2.** spremati se da se oprasi (o krmači); krtožiti // **bȕc** *m reg.* **1.** štap kojim ribari udaraju po vodi kako bi poplašili ribu i otjerali je u mrežu; bucalo, pobuk **2.** ribarenje na taj način; **búcalo** *m*, *v.* bȕc (**1**) ✧ *dalmat.* ← *lat.* bullicare

bucca (*izg.* bȕka) *ž anat.* postranični dio lica; obraz ✧ *lat.*

bucchero (*izg.* bukèro) *m pov.* vrlo fina, crno pečena etruščanska keramika (od 7. st. pr. Kr.) ✧ *tal.* ← *šp.* bucaro ← *port.* pucaro ← *egz.* (*mozarabijski*); *lat.* poculum

búc|e *ž pl. tantum* vrsta kratkih čizama za snijeg obično od sintetskih materijala i s debelim potplatom [*hodati u ~ama*; *obuti ~e*] ✧ *engl.* boots ≃ boot: čizma

bùcel *m pom. reg.* sprava kojom se poteže užad na brodu; kolotturnik ✧ *tal.* bozzello

Buchenwald (*izg.* Bùhnvald) *m* naselje *S* od Weimara u sred. Njemačkoj; od 1937–1945. nacistički koncentracioni logor // **bȕhenvaldskī** *prid.* koji se odnosi na Buchenwald

bùcika *ž zool.* slatkovodna riba koštunjača (*Chalcaburnus chalcoides*) iz porodice škunarki (*Cyprinidae*); obitava u gorskim jezerima i bosanskim rijekama

bucintóro (**bučintóro**) *m pom. pov.* srednjovjekovni, mletački luksuzni, ceremonijalni brod (tipa galije), spominje se od 13. st. ✧ *tal.*

bûcium *m glazb.* rog rumunjskih pastira ✧ *rum.*

Buck (*izg.* Bàk), **Pearl Sydenstricker** (1892–1973), američka književnica, proslavila se romanima iz kineskog života (*Istočni vjetar, zapadni vjetar; Dobra zemlja; Mati*); Nobelova nagrada 1938.

bucket (*izg.* bàkit) *m inform.* kod memorije računala s izravnim pristupom, cjelina pohranjena u tu memoriju (za razliku od pojedinog podatka u toj cjelini) ✧ *engl.*: (*dosl.*) vjedro

bȕcmast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je punih obraza, okrugao u obrazima; debeljuškast // **búca** (**bȕcka**) *ž*, *v.* buco; **bȕcka** *ž* ⟨G *mn* -ī⟩, *v.* buca; **búco** (**bȕcko**) *m razg. fam.* onaj koji je bucmast; debeljko ✧ *mađ.* buczkó: debeo i nizak

bucòlaj (**bȕcola**) *m reg.* starinski venecijanski kolač u obliku koluta slatkog tijesta s jajem, medom i aromatičnim začinima [*umijesiti ~*; *ispeći ~*] ✧ *mlet.* buzzolà

Bucure-ti *m*, *v.* Bukurešt

bȕča *ž* ⟨G *mn* bûčā⟩ *reg.*, *v.* buća

bȕčan, *v.* buka

Bȕčar, Franjo (1866–1946), hrv. književni povjesničar i sportski pisac, pokretač i organizator više sportskih grana u nas

búčati *nesvrš.*, *v.* bučiti

bučègāč *m* ⟨G bučegáča⟩ *reg. pov.* zlatarska drvena alatka pomoću koje se usukuju dvije tanke metalne žice u jednu, potom se obrađuje i služi za popunu filigranskih radova

búčiti (**búčati**), *v.* buka

bȕčuk *m reg.* pola, polovica, po i po [*sada je bir ~* = sada je jedan i po (sat), pola dva, bat i po] ✧ *tur.* buçuk

bȕć *onom.* riječ koja dočarava zvuk kad nešto padne u vodu // **búćiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* bûćīm se, *pril. sad.* búćēći se, *gl. im.* búćēnje⟩ klobučiti se, mjehuriti se; **bȕćka** *ž* ⟨G *mn* bùćākā/-ī⟩ udičarska naprava za lov somova, upotrebljava se s bućkalom izrađenim od tikve ili drveta; **bȕćkalo** *sr* ono čime se bućka (ob. komad drveta); **bȕćkati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** udarati, pljeskati po vodi (tekućini) ili žitkoj masi (prema šumu koji se dočarava kao buć) **2.** tući vrhnje pri pravljenju maslaca **3.** (se) ležati ili lagano se kretati u vodi (ob. uz osjećaj ugode i tako da se proizvode šumovi poput buć); **bȕćkurīš** *m* ⟨G bućkuríša⟩ **1.** piće bez okusa, vrlo loše u vrsti (ob. o vinu) **2.** *pren.* loše u vrsti (kazališni komad itd.); **bȕćnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* bȕćnuo⟩ pasti ili skočiti u vodu (uz zvuk buć) ✧ *onom.*

bȕć|a *ž* ⟨G *mn* bûćā⟩ **1. a.** *reg.* tikva; buča **b.** (-ob. *pejor.*) *žarg.* glava [*mućni malo tom svojom ~om*] **2.** *reg.*, *v.* boća // **bȕčica** *ž sport* jednoručni metalni (s okruglim pločama nanizanima na držak) ili plastični uteg, ob. se vježba s dvije bučice koje se drže u rukama; **bȕčnica** *ž* **1.** *kulin.* savijača s nadjevom od sira i ribane buče; bundevača **2.** *v.* slapište; **bȕćānje** *sr*, *v.* boćanje; **bȕćīn** *prid.* koji pripada bući, koji je od buće [*~o ulje*] ✧ *vulg. lat.* buttia: *v.* boca

bȕćav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je čupav

bȕćma *ž* ⟨G *mn* bùćāmā/-ī⟩ *reg.* usukani debeli pamuk; bukma, gajtan ✧ *tur.* bükme

bȕćoglav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima glavu poput buće // **bućòglavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je bućoglav ✧ *v.* buća + *v.* glava

bȕd (**bȕdi**) *vezn. zast. arh.* udvojeni ili u korelaciji s ili u zn. bilo...bilo, ili...ili [*~ danas ~ sutra*] ✧ ← *imp.* budi, *v.* biti[1]

búda *ž reg.* kiosk ✧ *njem.* Bude

Búda *m*, *v.* Buddha

bȕdāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ jednokraki ili dvokraki alat za kopanje; pijuk, trnokop ✧ *tur.* budak: grana, čvor na stablu

Bùdak[1], Mile (1889–1945), hrv. književnik i političar, jedan od ideologa ustaštva, doglavnik A. Pavelića; autor pripovijedaka i romana sa seoskom tematikom i prosvjetiteljskim nabojem (*Ognjište*); osuđen 1945. i strijeljan kao ratni zločina[c]

Bùdak[2] *m* naselje (u blizini Benkovca), 537 stan. // **Budáčanin** *m* (**Budáčānka** *ž*) ⟨N *mn* Budáčani⟩ stanovnik Budaka; **bùdačkī** *prid.* koji se odnosi na Budak i Budačane

budàl|a *ž* ⟨G *mn* budálā⟩ onaj koji često nerazumno postupa i izaziva podsmijeh [*dvorska ~a*; *umišljena ~a*]; blesan, glupan // **budàlast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na budalu, koji ima osobine budale; **budàlāš** *m* ⟨G budaláša⟩ onaj koji ima postupke budale, onaj koji budali; **budalášev** *prid.* koji pripada budalašu; **budalàšica** *ž*, *v.* budalaš; **budalášiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* budàlāšīm (se), *pril. sad.* -šēći (se), *gl. im.* -šēnje⟩ ponašati se kao budalaš; **budàlaškī** *prid.* koji se odnosi na budalaše; **budàlaški** *pril.* kao budalaš, na način budalaša; **budaláština** (**budaléština**) *ž* postupak i rezultat postupka budale; glupost; **budàlčin|a** *ž augm.* od budala [*~e su stigle/ su stigli*]; budaletina; **budalètina** *ž*, *v.* budalčina; **budàlica** *ž* **1.** *dem.* od budala, beznačajna budala **2.** *hip.* od budala (kad nije budala, nego nešto na simpatičan način krivo misli ili se bez razloga boji itd.); **budàlina** *ž augm.* od budala; **budàli|ti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ govoriti ili ponašati se kao budala [*ne ~*] ✧ *tur.* ← *arap.* budälā', ⟨*mn*⟩ riječi bädāl: zamjena, (*dosl.*) onaj koji zamjenjuje stvari

búdan, *v.* buditi

Budȁnčevica *ž* naselje u Podravini, 583 stan. // **budȁnčevičkī** *prid.* koji se odnosi na Budančevicu i Budančevljane; **Budančévljanin** *m* (**Budančévljānka** *ž*) ⟨N *mn* Budančévljani⟩ stanovnik Budančevice

Budapest *ž*, *v.* Budimpešta

Bùdaševo *sr* naselje (u blizini Siska), 1769 stan. // **budáševačkī** *prid.* koji se odnosi na Budaševo i Budaševljane; **Budáševljanin** *m* (**Budáševljānka** *ž*) ⟨N *mn* Budáševljani⟩ stanovnik Budaševa

budbudȉki *m* ⟨G -ja⟩ *glazb.* malen drveni bubanj kojim se služe indijski krotitelji zmija [*udarati u ~*] ✧ *hind.*

Buddha (**Budha**) (*izg.* Búda) *m rel.* **1.** (o.560–480. pr. Kr.), također i Gautama, princ Siddhārtha, osnivač religije budizma **2.** prema budističkom vjerovanju o reinkarnaciji, prije Gautame Buddhe postojao je cijeli niz istoimenih Buddha, učitelja budizma od kojih je Gautama bio posljednji jer je postigao Prosvjetljenje **3.** rjeđe, osoba koja je postigla Prosvjetljenje // **bùdist** (**bùdhist**) *m* pripadnik

budizma; **bùdistica (bùdhistica, budhìstica)** *ž, v.* budist; **budìstičk|ī (budhìstičkī)** *prid.* koji se odnosi na budhizam i budiste △ ~***a meditacíja*** prakticiranje mentalne koncentracije koja će kroz nekoliko stupnjeva voditi do konačnog cilja, tj. do duhovne slobode; **budìstički (budhìstički)** *pril.* na način budista, kao budisti; **bùdistkinja (bùdhistkinja)** *ž, v.* budist; **budìzam (budhìzam)** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* filozofsko-moralni i duhovni nauk Siddhārthe Gautame Buddhe; učenje o spoznavanju svijeta i sama sebe nastalo u Indiji u 6. st. pr. Kr. raširilo se po istočnoj hemisferi ✧ *skr.* Buddha: probuđen

bȕdēm, *v.* biti[1]

bȕdhi *m bud. hind.* intelekt shvaćen kao intuitivna sposobnost koja povećava duhovnu svijest ✧ *skr.* ≃ bodhati: (on se) budi

budikàkav (način pisanja uz: budi kakav) *zam.* bilokakav ✧ *v.* budi + *v.* kakav

Bùdim *m pov.* grad na desnoj obali Dunava, 1872. upravno se sa Peštom (grad na lijevoj obali Dunava) spaja u jedan grad, Budimpeštu, *v.* // **Budímac** *m* (**Bùdīmka** *ž*) ⟨G -mca, N *mn* Budímci, G Bùdīmācā⟩ stanovnik Budima; **bùdimskī** *prid.* koji se odnosi na Budim i Budimce [*paša* ~] ♦ *pr.* (etnici): **Bùdim** (130, Slavonija; ili od *hip.* Bude/o), **Budímac** (Osijek, Split, Zagreb), **Bùdīmčić** (130, Slavonija), **Budìmlīć** (220, Imotski, Požega), **Budìmlija** (100, Lika), **Budìmskī** (Osijek, Slavonija, Kutina), **Budìnskī** (240, Novi Marof, Prigorje, Turopolje)

Bùdimci *m mn* ⟨G Bùdimācā⟩ naselje u *I* Slavoniji, 880 stan. // **bùdimačkī** *prid.* koji se odnosi na Budimce i Budimčane; **Budímčanin** *m* (**Budímčānka** *ž*) ⟨N *mn* Budímčani⟩ stanovnik Budimaca

Bùdimpešta *ž* glavni grad Mađarske na Dunavu, 2.018.000 stan., stvoren 1872; Budapest, *usp.* Budim // **Budimpeštánac** *m* (**Budimpèštānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Budimpeštánci⟩ stanovnik Budimpešte; **bùdimpeštānskī** *prid.* koji se odnosi na Budimpeštu i Budimpeštance

Bùdinić, Šime (1530/1535–1600), hrv. pisac i crkveni dužnosnik, pjesnik petrarkist, prevoditelj *Katekizma rimskog*; njegova književna djelatnost povezana je s onodobnim protureformacijskim nastojanjima

Budínščina *ž* naselje (u blizini Zlatar Bistrice), 613 stan. // **Budinščánec (Budinšćánec)** *m* (**Budìnščānka, Budīnšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Budinščánci/Budinšćánci⟩ stanovnik Budinščine; **budìnščanskī (budìnšćanskī)** *prid.* koji se odnosi na Budinščinu i Budinščance

Budìnšćānka *ž, v.* Budinščanec, Budinščina

Budisávljević, Srđan (1883–1968), hrv. političar i odvjetnik, branitelj optuženih u Veleizdajničkom procesu 1909, aktivan u osnivanju Narodnog vijeća 1918, od 1936. predsjednik Samostalne demokratske stranke, 1945. član namjesničkog kraljevskog vijeća Jugoslavije, zatim se povukao iz politike

Budìslavić, Ivan (spominje se 1438–1472), hrv. drvorezbar, voditelj radionice u Trogiru (korska sjedala u trogirskoj katedrali)

búd|iti (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* bûdīm (se), *pril. sad.* -dēći (se), *gl. im.* -đēnje⟩ **1.** prekidati san komu, prestati spavati [~*iti se rano*] **2.** (se) *pren.* **a.** oživljavati [*priroda se ~i*; *osjećaji se ~e*] **b.** pojavljivati se kao nešto novo [*u njemu se ~i mladost*] // **búdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1. a.** koji ne spava (o osobi) **b.** *meton.* koji je neprospavan (o noći) **2.** *pren.* koji je na oprezu, koji pazi [*moraš biti ~, neprijatelj nikad ne spava, ideol.*]; **bùdilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* buditelj; **bùdilica** *ž* sat sa zvoncem za buđenje; vekerica, budilnik; **bùdīlnīk** *m* **1.** *v.* buditelj **2.** *v.* budilica; **bùdiōčev** *prid.* koji pripada budiocu; **bùditelj** *m* onaj koji budi; budilac, budilnik; **bùditeljev** *prid.* koji pripada buditelju; **buditèljica** *ž, v.* buditelj; **búdnica** *ž* **1.** *vojn.* melodija na trubi koja budi vojnike **2.** *knjiž. glazb.* popularna pjesma namijenjena buđenju nacionalnih osjećaja širih slojeva [*ilirska* ~; *rodoljubna* ~; *domoljubna* ~]; **búdničkī** *prid.* koji se odnosi na budnice; **búdnički** *pril.* kao u budnicama, na način budnica; **bûdno** *pril.* na budan način; pažljivo, oprezno; **búdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga koji je budan **2.** *pren.* napeta pozornost; **búđenje** *sr* **1.** proces kad organizam prelazi iz spavanja u budno stanje **2.** čin kad se prekida san, kad se voljnom radnjom prelazi u budno stanje [*naručiti (telefonsko)* ~ tražiti signal kojim se prekida san i počinak] **3.** *pov. pol. ideol. ekspr.* završni proces u oblikovanju i nastajanju moderne nacije; narodni preporod, narodno buđenje ♦ m. os. imena (narodna): **Bùdimil, Bȕdimīr, Bùdislav, Bȕdivoj, Rȁdobud**; *hip.*: **Búće (Búćo), Bùdan, Búde (Búdo), Bùdin, Bȕdman, Bȕdoje, Bȕdoš, Bùđen, Bûle, Búšo** ◇ *pr.*: **Búćević** (230, Split, *I* Slavonija), **Bȕčić** (540, Zadar, Labin), **Bućan** (700, Vojnić, Kor-

dun; područje Vojne krajine), **Bȕdāk** (480, šira okolica Zagreba, Lika), **Budáković**, **Bùdan** (120, Benkovac, *S* Dalmacija), **Budánko** (110, Drniš, Dalmacija), **Budánović** (160, *S* Dalmacija), **Bùden** (250, Zagorje), **Búdić** (950, sred. Dalmacija, Zagora), **Bȕdimīr** (2380, sred. Dalmacija, Lika, Zagora), **Budimírović**, **Bùdimović**, **Bùdin**, **Bùdinić**, **Budínković**, **Budisávljević** (260, Lika, Kordun), **Bùdiš** (Zagorje, Novi Marof, Samobor), **Bùdiša** (400, Drniš, sred. Dalmacija), **Bùdišić** (Slavonija), **Bùdović**, **Bulája** (160, *S* i sred. Dalmacija), **Búlić** (1960, Omiš, sred. i *S* Dalmacija, *v.* bula[1]), **Búšić** (**Bùšić**) (1320, Zagora, sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Bùtko** (130, Šibenik, Osijek, Zagorje), **Bùtković** (2072, Primorje, Istra, Lika) ◇ *top.*: **Budȉnšćāk** (**Budinšćāk**), **Budínšćina**, **Budȉnjāk** i sl. ✧ *prasl.* i *stsl.* buditi (*rus.* budít', *polj.* budzić) ← *ie.* *bhowdheyeti: budi (*skr.* bodhayati) ≃ *grč.* peúthesthai: doznati

budȉzam, *v.* Buddha

budkòjī (način pisanja uz: butkoji i bud koji) *zam. rij.* bilo koji, svejedno koji, bez obzira na to koji [*to ne može spoznati ~ filistar*] ✧ *v.* bud + *v.* koji

budlèja *ž bot.* rod ukrasnih grmolikih biljaka (*Buddleia*) iz porodice *Buddleiaceae*

Budmâni, **Petar** (1835–1914), hrv. filolog i leksikograf (urednik *Rječnika* JAZU); jedan od najvećih hrvatskih poliglota

bûdo *m* ⟨*indekl.*⟩ *sport* naziv za sve japanske borbene vještine; džudo, karate i sl. ✧ *jap.*

budòār *m* ⟨G budoára⟩ *arhit. pov.* elegantno uređena manja prostorija smještena uz spavaću sobu, namijenjena dovršavanju ženske toalete; mali damski salon ✧ *fr.* boudoir

Bùdrovci *m mn* ⟨Bùdrovācā⟩ naselje (u blizini Đakova), 1538 stan. // **bùdrovačkī** *prid.* koji se odnosi na Budrovce i Budrovčane; **Budróvčanin** *m* (**Budróvčānka** *ž*) ⟨N *mn* Budróvčani⟩ stanovnik Budrovaca

bùdšto *pril.* bilo što ✧ *v.* bud + *v.* što

bȕdūći da *vezn.* (uzročni) zato, jer, zato što, zbog toga što, s obzirom na to da ✧ *v.* biti[1] + *v.* da

budúćnōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** vrijeme koje će doći [*u bliskoj/doglednoj/neposrednoj ~i* u vremenu u kojem se mnoge ili većina stvari može predvidjeti], *opr.* prošlost **2.** *meton.* život, način života i uspjeh u životu (za onoga pred kojim je budućnost) [*osoba s budućnošću (koja ima ~)* onaj koji mnogo obećava, onaj pred kojim je lijepa budućnost] △ ***čovjek ~i*** onaj čije će vrijeme doći; ***svijetla ~*** *retor. ideol.* budućnost koja se zamišlja kao bolja od sadašnjosti // **bȕdūć|ī** *prid.* **1.** koji će doći u budućnosti, koji će nastati, kojemu će vrijeme doći, za razliku od idući, naredni [*~i liječnik*] **2.** (u vezi s posvojnom zamjenicom moj, tvoj, njegov/njegova) zaručnik/zaručnica, odnosno budući/buduća suprug/supruga [*njegova ~a je liječnica*] △ ***~e vrijeme*** *gram.* glagolska kategorija kojom se izriče radnja koja će se dogoditi; futur ✧ ≃ budem, *v.* biti[1]

Bȕdva *ž* grad i luka u primorju Crne Gore, 7200 stan. // **bȕdljanskī** *prid. zast.*, *v.* budvanski; **Bȕdvanin** (**Bȕdljanin** *zast.*) *m* (**Bȕdvānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȕdvani⟩ stanovnik Budve; **bȕdvanskī** *prid.* koji se odnosi na Budvu i Budvane; budljanski

bùdzašto *pril.* po najmanjoj cijeni, najjeftinije što je bilo moguće, za najmanji iznos izražen u novcu, u bescjenje, nizašto [*prodati ~*; *dati ~*; *kupiti ~*] ✧ *v.* bud + *v.* zašto

búdža *ž* **1.** *reg. zast.* **a.** batina s glavom; kijača **b.** rupa, jama **c.** *meton.* zatvor **2.** (*m*) *pren.* važna, bogata i moćna osoba; drmator, glavešina, kaponja, budžovan // **budžòvān** *m* ⟨G budžována⟩, *v.* budža (**2**) ✧ *tur.* cübb ← *arap.* ğubb: jama, bunar, pri čemu je navodno došlo do metateze te riječi

bùdžāk *m* ⟨G budžáka, N *mn* budžáci⟩ *reg. ekspr.* skroviti kut, skrovito mjesto u kući, ono gdje svega može biti (otpadaka, paučine itd.) [*sakrio se u ~*] ✧ *tur.* bucak

bùdžet *m* ⟨N *mn* budžèti⟩ *razg.* **1.** državni proračun **2.** unaprijed predviđeni proračun očekivanih prihoda i rashoda u nekom poduzeću, ustanovi, kućanstvu itd. △ ***~ kapitala*** *ekon.* u poslovnim knjigama poduzeća ili ustanova odvojeno prikazivanje investicijskih rashoda od tekućih poslovnih prihoda i rashoda; proračun kapitala, budžet investicija; ***~ potrošača*** *ekon.* suma prihoda i rashoda jednog kućanstva u određenom razdoblju; proračun potrošača; ***obiteljski ~*** *žarg.* suma novca kojom raspolaže obitelj // **budžetírati** *dv.* ⟨*prez.* budžètīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* budžètīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** proračunati/proračunavati (prihode i rashode) **2.** platiti/plaćati iz budžeta; **bȕdžetsk|ī** *prid.* koji se odnosi na budžet △ ***~a crta*** *ekon.* negativno orijentirani pravac koji u dvodimenzionalnom geometrijskom grafičkom prikazu predsta-

vlja sve moguće kombinacije nabave dvaju proizvoda što potpuno iscrpljuju dohodak potrošača; *~i* ***virman*** *ekon.* nalog kojim vlada neke zemlje odobrava da se iznos predviđen na jednoj stavci proračuna smanji i za taj iznos poveća druga proračunska stavka; **bùdžetski** *pril.* na način budžeta ✧ *engl.* budget

bȕđ *m* i *ž* (**bȕđa** *ž*) ⟨G -a/-i, I -om/-i⟩ *reg.* (+ *srp.*) nepoželjna paučinasta prevlaka na hrani (*Penicillium*), nastaje zbog dugog stajanja, vlažnosti ili topline; plijesan // **buđáviti** *nesvrš.* ⟨*prez.* bùđāvīm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ pljesniviti ✧ *tur:* büğe, büğelek

buđèlār *m* ⟨G buđelára⟩ *reg. ekspr.* (+ *srp.*) lisnica, novčarka, portfelj, portafolj ✧ *tal.* pugilare ≃ *lat.* pugillaris: koji je veličine šake

buđonòvka *ž* ⟨D L -vci, G *mn* -ā/-ī⟩ *vojn. pov.* ruska kapa slična šljemu ✧ *rus.* prema generalu S. M. Buđoniju

Buenos Aires (*izg.* Bùenos Ájres) *m* luka i glavni grad Argentine, 2.961.000 stan. (s predgrađima o. 11 mil. stan.)

bȕfalo *m zool.* američki bizon ✧ *amer.engl.* buffalo, ranije bufalo ← *lat.* bufalus ≃ bubalus ← *grč.* boúbalos: vrsta gazele

bufàrija *ž reg.* unutrašnji zidni otvor u koji se, pri gradnji, uglavljuje prozor ✧ *tal.* buffaria

bùfer *m razg.* odbojnik vozila, željezničkih vagona i tramvaja; pufer, pulfer ✧ *engl.* buffer

buffalo *m*, *v.* bufalo

Buffalo Bill (*izg.* Bàfalou Bȉl) (pravo ime William Frederick Cody) (1846–1917), izviđač u vojsci SAD-a i najpoznatiji lovac na bizone, borac protiv Indijanaca i kasnije vlasnik cirkusa »Divlji Zapad«, popularizirao je mit o Divljem zapadu

buffer (*izg.* bàfer) *m* ⟨N *mn* bàferi⟩ *inform.* vrsta memorije u računalu koja se koristi za privremeno pohranjivanje podataka dok se prenosi od jedne jedinice do druge; međuspremnik, međumemorija △ ***~-zona*** *vojn.* tampon-zona (između zaraćenih strana i sl.) ✧ *engl.*

buffet (*izg.* bifê) *m*, *v.* bife △ ***~-diner (~-lunch)*** (*izg.* ~-đìner, ~-lȁnč) *term.* bife-večera (bife-ručak), obrok sastavljen od hladnih i toplih jela, serviranih na većem odvojenom stolu, gosti se ob. sami poslužuju i odlaze za druge stolove ✧ *fr.*, *engl.*

Buffet (*izg.* Bifê), **Bernard** (1928–1999), francuski slikar i grafičar, likovnim izrazom punim tragike i očajanja prikazuje ružniju stranu života (starost, bijedu, bolest), kasnije upao u maniru

buffo (*izg.* bȕfo) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *glazb.* izraz kojim se pobliže određuje komičan karakter muzičkih djela ili uloga [*opera ~*; *basso ~*] // **buffone (bufon)** (*izg.* bufône) *m reg.* onaj koji zbija šale; lakrdijaš, šaljivčina, dvorska luda; bouffon; **bufonáda** *ž*, *v.* bufonerija (**1**); **bufonèrija** *ž* **1.** *kazal.* kazališni komad koji se zasniva na krajnje komičnim, neobveznim i nepretencioznim scenama; bufonada **2.** *razg.* smiješan ispad; lakrdijanje; **bufonèrījskī** *prid.* koji se odnosi na bufoneriju; **bufonèrījski** *pril.* kao u bufoneriji, na način bufonerije; **bufònisti** *m mn* ⟨N bufònist⟩ *glazb. pov.* pristaše talijanske opere buffo u 18. st. u Parizu ✧ *tal.*

bufotàlīn *m* ⟨G bufotalína⟩ *kem.* steroidni spoj koji u obliku glikozida čini bufotoksin, otrov izoliran iz kože žabe krastače; služi za stimuliranje kontrakcije srca ✧ *lat.* bufo: žaba

bufotènīn *m* ⟨G bufotenína⟩ *farm.* droga koja se pojavila u Americi; pripravlja se od otrova koji izlučuju žlijezde žaba nastanjenih u rijeci Colorado [*uzimati ~*] ✧ *lat.* bufo: žaba

bug (*izg.* bȁg) *m* ⟨N bȁgovi⟩ **1.** *inform.* pogreška u programu ili operativnom sistemu **2.** *meton.* skriven, protuzakonito podmetnut mikrofon za prisluškivanje ✧ *engl.* bug: kukac, buba; prema jednom događaju iz 1952. kada je u računalo UNIVAC I ušao kukac i zaustavio njegov rad

bûg (bûk) *m* ⟨G -a, N *mn* -ovi, G bùgōvā⟩ glačalom dobiven pregib hlača koji im daje konačnu formu; »crta«, pijeg ✧ *njem.* biegen: savijati

Búga *ž mit.* jedna od sestara (druga je Tuga) koje su zajedno s petero braće dovele Hrvate u današnju Hrvatsku

bugàčica (bùgačica) *ž* posebno načinjen papir za sušenje tinte; upijač ✧ *mlet.* bugazar: upijati

bugàku *m glazb.* japansko dvorsko kazalište i ples iz Kine; plesači nastupaju uz glazbenu pratnju na tradicionalnim instrumentima // **bugàku-biva** *ž glazb.* japanski žičani instrument kojim se prati stari kineski ples bugaku ✧ *jap.* ≃ *kin.* wu: ples + yue: glazba

bugàlet *m pom. pov.* jedrenjak ravna pramca i plosnate krme s velikim križnim jedrom; kao putnički i teretni brod plovio uz francusku i englesku obalu do kraja 19. st.

bùgan|ac *m* ⟨G -ānca, N *mn* -ānci⟩ (ob. *mn*) *reg.* ozeblina na nožnim prstima [*dobiti ~ce*] ✧ *tal.* buganza

bȕgari *m mn reg. zast.* sitan metalni novac

bugàrija *ž glazb.* **1.** vrsta narodne tambure srednje veličine, služi za pratnju u akordima **2.** oveća tambura istočnjačkog tipa (u Bosni i Bugarskoj) sa 6 žica koje su sve ugođene na isti ton, služi ponajviše za pratnju pjevanja ♦ *pr.*: **Bugàrija** (230, Zadar) ✧ *arap.* tambur bulgari

bugáriti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* bùgārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *ekspr. jez. knjiž.* tužno pjevati, jadikovati, tužiti, naricati // **bugàrštica** (**bugàršćica**) *ž* stara hrvatska narodna pjesma epskog, lirskog ili mješovita ugođaja, ob. u stihu od 15 ili 16 slogova ✧ *v.* Bugarska (isprva se riječ odnosila na pastirske pjesme nomadskih Bugara)

Bȕgarska *ž geogr.* država na *I* dijelu Balkanskog poluotoka, dijelom uz Crno more, 110.994 km², 8.992.000 stan., glavni grad Sofija // **bȕgar** *m* ⟨G -a⟩ *lokal. zast.* onaj koji se bavi poljoprivredom i donosi proizvode na gradsku tržnicu; vrtlar (u zagrebačkom žargonu prije 1941, jer su Bugari na periferiji imali vrtove i opskrbljivali grad povrćem); **Bȕgarče** *sr* (**Bȕgarčica** *ž*) ⟨G Bȕgarčeta, *zb.* Bȕgarčad⟩ *hip.* od Bugarin; **Bȕgarin** *m* (**Bȕgārka** *ž*) ⟨N *mn* Bȕgari⟩ stanovnik ili državljanin Bugarske; **bȕgarskī** *prid.* koji se odnosi na Bugarsku i Bugare △ ~ ***jezik*** *lingv.* pripada istočnom ogranku južnoslavenskih jezika; **bȕgarski** *pril.* kao Bugarin, na način Bugara ♦ *pr.* (etnonimi ili etnici): **Bȕgār**, **Bùgārčić**, **Bȕgarin** (530, Sinj, Prigorje), **Bugarínović** (190, Prigorje, Podravina), **Bugàrskī** (100, *I* Slavonija)

Bügelhorn (*izg.* Bîgelhorn) *m glazb.* njemački zajednički naziv za skupinu srodnih limenih duhačkih instrumenata, vrstu rogova s većim konusom ✧ *njem.*

bugenvìlija *ž bot.* ukrasna, izrazito dekorativna biljka (*Bougainvillea spectabilis*) iz tropskih i suptropskih dijelova Južne Amerike, penjačica iz Južne Amerike (Brazila); kod nas se uzgaja u primorju; boguvila ✧ *nlat.* Bougainvillea, prema francuskom moreplovcu L. A. de Bougainvilleu (1729–1811)

bugeye (*izg.* bàgij) *m pom.* američka brodica u obliku kanua sa šiljastom krmom i kobilicom za spuštanje ✧ *amer.engl.*

buggy (*izg.* bàgi) *m* **1.** *autom.* automobil za autokros trke **2.** *v.* bagi ✧ *engl.*

bùgij|a[1] *ž reg.* **1.** vruća para, dim **2.** prašina [*dignuti ~u* dignuti prašinu] ✧ *tur.* buğu

bùgija[2] *ž* svijećnjak s drškom; svijeća koja se i pri svjetlu nosi kraj liturgijskih knjiga na pontifikalnoj misi ✧ *fr.* bougie: vosak za svijeću, prema alžirskom mjestu Bougie odakle se uvozio

bȕgi-vȕgi *m*, *v.* boogie-woogie

bugle (*izg.* bjùgl) *m* lovački rog ili truba bez ventila, signalni vojnički rog [*puhati u ~*] ✧ *engl.*

Bȕgōjno *sr* mjesto u sred. Bosni, 23.000 stan. // **Bugojánac** *m* (**Bùgojānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bugojánci⟩ stanovnik Bugojna; **bȕgojānsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Bugojno i Bugojance △ ***~a grupa*** *pov.* skupina od 19 dobro naoružanih članova hrvatske emigrantske ekstremističke organizacije koji su se 1972. ilegalno prebacili u sred. Bosnu te namjeravali podići ustanak, ali su ubrzo neki ubijeni u okršajima, ostali uhvaćeni te osuđeni na smrt (osim jednoga osuđenog na 20 godina zatvora)

bùh|a *ž* ⟨D L -i, G *mn* búhā⟩ *zool.* sitan kukac koji se hrani krvlju ljudi i životinja, velik je broj vrsta, pripadaju redu *Syphonapt* rodova: *Pulex*, *Xenopsylla*, *Tunga* i dr.; čovječja buha (*P. irritans*) sve je rjeđa i ob. je molestant △ ***sajam ~a***, *v.* buvljak; ***vodena ~a***, *v.* vodenbuha // **bùhara** *ž žarg.* zatvor, tamnica; bajbuk, butura; **bùhic|a** *ž* **1.** *dem.* od buha **2.** sitna slova, ob. ispisana nečitljivim rukopisom [*ne mogu pročitati te tvoje ~e*]; **bȕšjī** *prid. neob. knjiš. konstr.* koji pripada buhama [~ *skok* = skok buhe]; buvlji; **bȕšljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *rij. konstr. neob.* koji je pun buha; **bȕšljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bušljiv; **bùvljāk** *m* ⟨G buvljáka, N *mn* buvljáci⟩ *pejor. razg.* (+ *srp.*) mjesto gdje se na otvorenom prostoru prodaje rabljena roba svake vrste; sajam buha, buvlja pijaca; **bȕvlj|ī** *prid. žarg.*, *v.* bušji [*~a pijaca*, *usp.* buvljak] ♦ *pr.* (nadimačka): **Bùha** (320, Našice, Virovitica, Drniš, Zagreb, Rijeka, Split, Baranja), **Bùhāč** (130, Vinkovci, Slavonija), **Búhić** (Zagreb, Dubrovnik), **Bùholov** (Dubrovnik), **Bùhovac** (Rijeka, Zadar), **Bùva** (Šibenik, Drniš), **Bùvāč** (Rijeka, Međimurje, Sesvete), **Bùvinić** (Brač, Makarska, Dalmacija) ✧ *prasl.* *blъxa (*rus.* bloxá, *polj.* pchła) ← *ie.* *bhlews- (*lit.* blusa, *grč.* psyllós)

bùhāč *m* ⟨G buháča⟩ **1.** *bot.* zeljasta mediteranska biljka (*Tanacetum cinerariaefolium*) iz porodice glavočika (*Compositae*) **2.** prašak te biljke pripremljen za različite zaštite od nametnika [*posuti ~em*] ✧ *v.* buha

bùhača *ž bot.*, *v.* businjak

buhára *ž* vrsta skupocjenog, rukom i najčešće u crvenoj boji bogato izrađenog ćilima s karakterističnim šarama ✧ prema turkmenistanskom gradu Buhari

Buharin (*izg.* Buhàrin), **Nikolaj Ivanovič** (1888–1938), ruski boljševički teoretičar, ekonomist i publicist, jedno vrijeme vodeća ličnost Kominterne; osuđen na montiranom političkom procesu kao trockist i strani agent te pogubljen, 1988. rehabilitiran

bȕhav, *v.* bujati

bùhhalter *m reg. zast.* knjigovođa ✧ *njem.* Buchhalter

buhosèrina *ž žarg.* izmet buha (bušji izmet) [*pun je* ~] ✧ *v.* buha + *v.* srati

buhštabírati *nesvrš.* ⟨*prez.* buhštàbīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. zast.* izgovarati riječi slovo po slovo ob. u telefonskom razgovoru [*L-o-n-d-o-n*]; slovkati, spelovati ✧ *njem.* buchstabieren

bȕhtl *m* (**bùhtla** *ž*) ⟨N *mn* bùhtli⟩ **1.** *reg. kulin.* domaći i pekarski kolač od dizanog tijesta, punjen marmeladom ili džemom [*ispeći* ~*e*]; napuhnjača **2.** *pren.* ono što se preko potrebe, funkcije itd. napuhalo, što je nateklo, što je podbuhlo, što se nadiglo od suvišne vlage u tkivu [*noge su mi natekle kao dva* ~*a, tako sam umoran*; *dijete kao buhtl* = vrlo debelo dijete] ✧ *njem.* Buchtel

bùhūr *m* ⟨G buhúra⟩ *reg.* miris, mirisava tvar koja se pali ili baca na žeravicu da oplemeni ugođaj // **bùhurdār** *m isl.* vrsta kadionice (na okruglom tanjuru postavljena posuda sa zaklopcem) ✧ *tur.* ← *arap.* bāhūr *perz.* behūr

bùhurt *m pov. sport* srednjovjekovni viteški turnir konjaničkih momčadi; vitezovi se bore u grupama nastojeći prvo kopljima i mačevima izbaciti protivnike iz sedla (posebno su se organizirali dvoboji), *usp.* tjost ✧ *njem.* Buhurt ≃ *stfr.* hurter: udarati

Búić-Wuttke (*izg.* ~-Vȕtke), **Jagoda** (1930), hrv. likovna umjetnica; kreator tapiserija koje su ušle u većinu najvažnijih svjetskih muzeja i prostora

building (*izg.* bilding) *m term.* **1.** u keramici način izrade zemljanih posuda bez lončarskog kola **2.** *arhit.* blokovi visokih građevina i nebodera ✧ *engl.*

built-in (*izg.* bìlt-īn) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *term.* koji je ugrađen ✧ *engl.*

buisine (*izg.* buizîn) *m glazb. pov.* srednjovjekovni limeni puhački instrument u Francuskoj, arapskoga porijekla, kasnije se razvio u trombon ✧ *fr.* ← *lat.* buccina

bujabȅs *m*, *v.* bouillabaisse

bȕjād *ž zb.* ⟨I -i/-āđu⟩ *bot.* **1.** najproširenija paprat šuma i vriština (*Pteridium aquilinum*) iz porodice (*Polypodiaceae*); gorska paprat, stelja **2.** ono što se razbuja samoniklo; korov // **bujàdika** *ž* ⟨D -ici⟩ *bot.* rod paprati (*Athyrium*) iz porodice osladi (*Polypodiaceae*); najvažnija vrsta je obična bujadika (*A. filix femina*); **bùjadnica** *ž*, *v.* vriština; **bȕjās** *ž zb.*, *v.* vriština ✧ *v.* bujati

Bùjas 1. Ramiro (1879–1959), hrv. psiholog, utemeljitelj hrv. znanstvene i primijenjene psihologije, osnivač katedre za psihologiju u Zagrebu i prvog psihologijskog laboratorija na Balkanu **2. Zoran** (1910), hrv. psiholog, utjecao na izobrazbu hrvatskih psihologa i razvoj psihologije **3. Željko** (1928–1998), hrv. lingvist, anglist, amerikanist i leksikograf, prvi se u Hrvatskoj posvetio izradi računalnih konkordancija hrv. književnih djela i jezičnih spomenika

bùjati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** naglo, brzo se razvijati; rasti **b.** brzo jačati, napredovati **2.** nadolaziti, narastati (o vodi, rijeci, potoku, raslinju, grudima) // **bȕhav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je rahao, *usp.* nabuhao; **bûj|an** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ **1.** koji se razrastao, kojega ima na sve strane (o biljkama, travi, kosi itd.) **2.** *pren.* koji je pun života; snažan [~*na mašta*; ~*na ljepota*]; **bùjica** *ž* **1.** *hidr.* snažna vrtložna struja vode, nastaje iza jakih i dugotrajnih kiša ili pljuskova **2.** mnogo ljudi u pokretu [*nadirati kao* ~ = nadirati vrlo brzo i snažno, bez mogućnosti da se tko opre]; **bùjičnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na bujicu; **bûjno** *pril.* na bujan način; obilno, gusto; **bújnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je bujno ◆ m. os. imena (narodna): **Bùjimīr**, **Bùjislav** *zast.*; *hip.*: **Bùjan**, **Bújko**, **Bújo**, **Bûjša** ◇ *pr.*: **Bùhta**, **Buhtènica**, **Bújac**, **Bújak** (120, Dubrovnik, Drniš), **Bùjan** (640, Međimurje, okolica Karlovca), **Bùjānčić**, **Bùjanić** (210, Međimurje, Zagorje), **Bujánović** (180, Zagreb), **Bùjās** (400, Šibenik, Dalmacija), **Bújić** (150, Lika, Banovina), **Bujínac**, **Bùkta** (Baranja, Slavonija), **Buktènica** (Brač, Drniš) ✧ *prasl.* *bujati (*rus.* buját', *polj.* bujny: bujan) ← *ie.* *bhowh$_2$-: postajati (*grč.* phýein)

bujàtrika *ž* ⟨D L -ici⟩ *vet.* grana veterinarske medicine, proučavanje bolesti i praksa liječ-

enja goveda, svinja i peradi ✧ *grč.* boûs: govedo + -IJATRIJA

Bȕje *sr* naselje u *Z* Istri, 3200 stan., ostaci rimskog naselja, hrvatska nekropola iz 9. st. **//** **Bȕjanin** (**Bûjac**) *m* (**Bȕjānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȕjani/Bûjci⟩ stanovnik Buja; **bûjskī** *prid.* koji se odnosi na Buje i Bujane (Bujce); **Bȕjština** *ž geogr.* kraj oko Buja

bújer *m sport* saonice na tri skije s jedrom za jedrenje na ledu ✧ *nizoz.* boeier

bùjōl *m* ⟨G bujóla⟩ *reg.* kanta, kablić, sić ✧ *tal.* bugliolo

bùjōn *m* ⟨G bujóna⟩ *kulin.* čista juha od mesa ili povrća s jajem [*pojesti ~*] ✧ *fr.* bouillon

bùjrum *uzv. reg.* izvolite! (pri ugošćivanju, časćenju i nuđenju), poslužite se!, izvolite!; bujur ✧ *tur.* buyrun!, buyrunuz! ← buyurmak: zapovjediti, narediti

bujrùntij|a (**burùntija**) *ž reg. pov.* pismena zapovijed (paše ili valije) [*dobiti ~u*; *poslati ~u*]; potvrda, dokument, ukaz ✧ *tur.* buyrultu, buyruldu

bùju-kôrta *m sport* naziv za borca koji se počeo isticati uspjesima u pelivanskom načinu hrvanja ✧ *jap.*

bùjunbag *m reg. rij.* **1.** marama oko vrata ili na ustima kao zaštita od prašine **2.** *iron.* (u šali) kravata, leptir-mašna i sl. ✧ *tur.* boyunbağı: kravata ← boyun: vrat + bağı: vezica, zavoj

bùjur *uzv.*, *v.* bujrum

bûk, *v.* buka

bȕk|a *ž* ⟨D L bȕci, G *mn* bûkā⟩ **1.** neželjen, uznemirujući zvuk; graja, vika, galama **2.** *pren.* odjek u određenim krugovima ili u javnosti zbog nekog zanimljivog, skandaloznog i sl. događaja [*mnogo ~e ni oko čega*; *moramo dignuti ~u zbog takvog postupka, to je apsolutno neprihvatljivo*] **3.** *lingv.* smetnja u komunikacijskom kanalu koja može uzrokovati gubitak obavijesti kod primatelja **//** **bȕč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji pravi buku, koji galami; hučan, glasan **2.** koji je pun buke [*~na prostorija*; *~na ulica*]; **búčiti** (**búčati**) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čānje⟩ **1.** praviti buku; bukati, galamiti, vikati **2.** hučati, hujati (vjetar, more, bujica); **bȕčno** *pril.* na bučan način, s bukom [*~ reagirati*]; **bȕčnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je bučno, osobina onoga koji je bučan; **bûk** *m* ⟨N *mn* bȕkovi/bûci⟩ **1.** buka koju proizvodi jako gibanje vode; šum **2.** slap, vodopad [*Skradinski ~*]; **bùkāč** *m* ⟨G bukáča⟩ onaj koji podiže buku zato što se buni; bundžija, vikač; **bukáčev** *prid.* koji pripada bukaču; **bukàčica** *ž*, *v.* bukač; **bùkačkī** *prid.* koji se odnosi na bukače; **búkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bûkān, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.*, *v.* bučiti ♦ *top.* (u *mikrotop.* za vrela i slapove): **Bûk** (Poljica, Slavonija), **Bùkanja** (vrelo), **Skrȁdīnskī bûk** (48 m visoki slap na rijeci Krki) ✧ *prasl.* i *stsl.* buka (*rus.* búka: strašilo, *češ.* bukati: kričati), *onom.*

bùkadār *pril.* mnogo, puno [A: *Ima li ih mnogo?* B: *Ima ih ~*], *usp.* okadar ✧ *tur.*

bukàgije *ž pl. tantum reg. pov.* okovi na nogama [*ove ~*]; negve ✧ *tur.* bukağı

bukàlīn *m* ⟨G bukalína⟩ *reg.* noćna posuda, vrčina ✧ *tal.* boccalino

bukànīr *m* ⟨G bukaníra⟩ *pom.* **1.** gusar, pirat **2.** *pov.* pripadnik grupe engleskih, francuskih, portugalskih i nizozemskih pomoraca koje su u 17. st. djelovale protiv španjolske vlasti u Srednjoj Americi ✧ *engl.* bucaneer *fr.* boucanier

bùkara *ž* čaša za vino, drvena uobručena ili keramička; kupa ♦ *pr.* (nadimačko): **Bùkarica** (540, Knin, Drniš, *S* Dalmacija, Zagora) ✧ *tal.* bucchero ← *šp.* bucaro ← *port.*: glinena posuda

bukàrdija *ž pat.* proširenje srca uslijed gojaznosti; hipertrofija srca ✧ *grč.* boûs: vol + kardía: srce

búkavac *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *zool.* velika pjegava ptica (*Botaurus stellaris*) iz porodice čaplji (*Ardeidae*), zimi seli u *J* Europu, za vrijeme parenja mužjak se glasa snažnim bukanjem; nebogled, vodeni bik ✧ *v.* buka

bukcinátor *m anat.* mimični mišić, tvori mišićnu podlogu obraza ✧ *nlat.* buccinator

bùkē (**bukê**) *m* ⟨G bukèa, G *mn* bukéa⟩ miris vina koji se osjeća nosom i kušanjem [*imati/nemati ~*; *dobar ~*] ✧ *fr.* bouquet

bùkēt *m* ⟨G bukéta⟩ **1.** *razg.* kita cvijeća; kitica, stručak **2.** *sport žarg.* više igrača u skoku na malom prostoru [*~ igrača*] ✧ *fr.* bouquet

bùki (**bùkvi**) *m lingv.* ime slova b u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* b (**2**) **//** **bȕkvāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** doslovan [*u ~nom smislu* = doslovno] **2.** suviše doslovan, loš zbog doslovnosti (kad se što ne da prevesti od riječi do riječi) [*in the face of the place ~an je prijevod »na licu mjesta«*]; **bȕkvālno** *pril.* od riječi do riječi, u doslovnom smislu; doslovno; **bukválnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je bukvalno; doslovnost; **bùkvār** *m* ⟨G bukvára⟩ (+

srp.) početnica za prvo učenje, za prvo usvajanje pismenosti (ob. u učenju ćirilice); **bȕkvic|a**[1] *ž pov.* **1.** azbuka, *usp.* bosanica **2.** vojna knjižica ✧ *stsl.* buky: slovo, *v.* bukva[1] (*njem.* Buch: knjiga, Buche: bukva; stari su Germani pisali po bukvinoj kori)

bukȉla *ž pov.* stara mjera od 10 oka ✧ *lat.* bucellus

bùking *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *term.* predbilježba za karte (ob. za zračni promet), za turističke boravke i aranžmane; predbilježba, rezervacija // **bukírati** (∅, što) *dv.* ⟨*prez.* bùkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bùkīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (i-z)vršiti sve što je potrebno da se gostu osigura smještaj u hotelu, mjesto u prijevoznom sredstvu (avionu, na brodu) i sl. **2.** kao gost ili putnik (u)činiti takve potrebne radnje sa svoje strane; predbilježiti se, rezervirati ✧ *engl.* booking

bukìnist *m* ulični trgovac starim i rabljenim knjigama, grafikama, razglednicama itd.; antikvar ✧ *fr.* bouquin: knjižica ≃ bouquiner: listati po starim knjigama

bukkyo (*izg.* bukìo) *m* ⟨*indekl.*⟩ *rel.* Buddhino učenje, *usp.* budizam ✧ *jap.*

bùklē (**buklê**) *m* ⟨G buklèa⟩ vunena tkanina čvrste pređe, satkana od kovrčavog prediva, sitnih čvorova koji stvaraju čupavu površinu ✧ *fr.* boucle

bùklija[1] *ž reg.* čutura, ploska ♦ *pr.* (nadimačka): **Bùklijāš** (Vrgorac, Korčula, Dalmacija), **Bùkljāš** (Zagreb) ✧ *ngrč.* bokalion

bùklija[2] *ž reg.* »prsten« za pletenice, obruč koji priteže frizuru ✧ *tur.* bükülü: upreden, usukan

bukmèjker *m reg.* onaj koji se bavi, kojemu je posao da prima oklade na utrkama ✧ *engl.* bookmaker

búknuti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* bûknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* búkni, *prid. rad.* búknuo, *gl. im.* buknúće⟩ **1.** naglo se razgorjeti (o vatri) **2.** *gl.* za razne pojave koje se razvijaju naglo **a.** oteći, zažariti se [*buknula oteklina*] **b.** (+ *potenc.*) naglo izbiti [*buknuo rat*] // **bùktati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* buktjeti; **bùktinja** *ž ekspr.* zublja, baklja; **bùktjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *prid. rad.* bùktio/bùktjela *ž*, *gl. im.* -tēnje⟩ **1. a.** gorjeti jakim plamenom, biti u stanju razgorjelosti; buktati, plamtjeti **b.** biti u punom zamahu [*rat bukti*] **2.** biti zažaren od visoke temperature ✧ *prasl.* *buxtěti (*slov.* buhteti, *ukr.*) *dijal.* (buxtíty)

bùkoč *m zool.* ptica grabljivica (*Pandion haliaetus*) iz porodice sokolovki (*Pandionidae*), hrani se ribom; orao ribar, riječni (morski) orao

bukòlika *ž* ⟨D L -ici⟩ *knjiž.* pjesma koja idealizira pastirski život; pastoralna pjesma, idila // **bùkoličār** *m* pjesnik bukolika, pastoralne poezije; **bukòličk|ī** (**bùkolskī**) *prid.* koji se odnosi na bukoliku [*~a poezija*; *~e svečanosti*; *~i motivi*] ✧ *lat.* bucolicus: pastirski ← *grč.* boukolikós ≃ boukólos: pastir

Bùkovac, **Vlaho** (1855–1922), hrv. slikar koji je položio temelje hrvatskoj modernoj; slikao portrete, teme iz Dalmacije, mitologijske (*Dubravka*), alegorijske (*Gundulićev san*) i sakralne sadržaje, dekorativne kompozicije (zastor HNK u Zagrebu *Hrvatski preporod*)

bȕkovača, *v.* bukva[1]

Bȕkovica *ž geogr.* krški kraj u Dalmaciji, *I* od Ravnih kotara, 819 km², 25.000 stan. // **Bȕkovčanin** *m* (**Bȕkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȕkovčani⟩ stanovnik bukovičkoga kraja; **bȕkovičkī** *prid.* koji se odnosi na Bukovicu i Bukovčane ♦ *v.* bukva

Bȕkovići *m mn* naselje (u blizini Benkovca), 904 stan. // **Bȕkovićanin** *m* (**Bȕkovićānka** *ž*) ⟨N *mn* Bȕkovićani⟩ stanovnik Bukovića; **bȕkovićkī** *prid.* koji se odnosi na Bukoviće i Bukovićane ♦ *v.* bukva

Bùkovina *ž* povijesna pokrajina na *S* podnožju Karpata, 10.440 km² // **bùkovinskī** *prid.* koji se odnosi na Bukovinu ♦ *v.* bukva

Bùkovlje *sr* naselje (u blizini Slavonskog Broda), 902 stan. // **Bùkovljanin** *m* (**Bùkovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Bùkovljani⟩ stanovnik Bukovlja; **bùkovljanskī** *prid.* koji se odnosi na Bukovlje i Bukovljane ♦ *v.* bukva

bùkram *m* kruto platno od jute, konoplje ili pamuka apretirano ljepilom, upotrebljava se za jake platnene uveze knjiga ✧ *engl.* buckram

bùkrānij *m pov. umj.* dekorativni motiv u reljefu, prikazuje volovsku glavu, javlja se u antici i renesansi ✧ *grč.* boûs: govedo, vol + kraníon: lubanja

buksírati *dv.* ⟨*prez.* bùksīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bùksīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *pom.* potisnuti/potiskivati brod pramcem tegljača radi pristajanja ili usmjeravanja; tegliti, vući lađu do luke ✧ *nizoz.* bugsiren

bùktinja, *v.* buknuti

Bukuréšćanin *m*, *v.* Bukureštanac, Bukurešt

Bȕkurešt (*rum.* Bucure-ti) *m* glavni grad Rumunjske, 2.127.200 stan. // **bȕkureškī** *prid.*,

v. bukureštanski; **Bukureštánac (Bukuréšćanin)** *m* (**Bukurèštānka, Bukuréšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Bukurèštanci/Bukuréšćani⟩ stanovnik Bukurešta; **bukurèštānskī** *prid.* koji se odnosi na Bukurešt i Bukureštance; bukureški △ ***Bukureštanski mir*** *pov.* sporazum 1812. između Rusije i Osmanskog Carstva; verificirane političke promjene i podjela interesa

bȕkva[1] *ž* ⟨G *mn* bȕkāvā/-ī, N *zb.* bùkōvlje/bùkōvje⟩ **1.** *bot.* **a.** listopadno stablo (*Fagus sylvatica*) **b.** (*mn*) porodica dvosupnica (*Fagaceae*), drveće jednostavnih listova te jednospolnih i jednodomnih cvjetova (u nas rodovi: bukva, hrast, kesten) **2.** *pren.* osoba slabe moći shvaćanja, glupa osoba; tikvan, tupan // **bûčje** *sr* mjesto gdje raste bukva, zemljište, kompleks pod bukvom; bukvik, gaj (javlja se u nazivima lokaliteta); **bùkov** *prid.* koji je od bukve, koji pripada bukvi [~ *trupac*; ~ *žir*]; **bȕkovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ **1.** *v.* bukovača (**1**) **2.** *agr.* vrsta vina; **bȕkovača** *ž* **1.** bukova batina; bukovac **2.** *bot.* jestiva gljiva (*Pleurotus ostreatus*); raste na panjevima i deblima bukve i ostalog bjelogoričnog drveća; **bȕkovica** *ž arh.* bukova šuma; **bùkovina** *ž* bukovo drvo kao građa i gorivo; **bùkōvlje (bùkōvje)** *sr zb.*, *v.* bukva[1], *usp.* bukvik; **bùkvan** *m* glupan, osoba slabe moći shvaćanja; **bȕkvica**[2] *ž* **1.** *dem.* i *hip.* od bukva[1] (mala i mlada bukva); bukvić **2.** bukov žir **3.** *bot.*, *v.* čistac[2]; **bùkvīć** *m* ⟨G bukvíća⟩ **1.** *v.* bukvica[2] (**1**) **2.** (ob. *mn*) bukov trupac; **bùkvīk** *m* ⟨G bukvíka, N *mn* bukvíci⟩ prostor (manji od šume) gdje raste bukva [*proći kroz* ~]; bukov gaj ♦ *pr.* (nadimci i etnici): **Bùkovac** (1200, Lika, Gorski kotar), **Bukòvčāk (Bukovčâk)**, **Bùkovčan** (370, Podravina), **Bȕkovec** (300, Prigorje, Zagorje), **Bȕkovica** (Crikvenica, Primorje, Slatina), **Bȕković** (320, Zagorje, Turopolje), **Bȕkovina (Bukovína)** (100, Zaprešić), **Bukovínac** (Zagreb), **Bukovínec** (Samobor), **Bukovìnskī** (Zaprešić, Samobor), **Bùkovskī (Bukòvskī)** (200, Zagorje, Prigorje), **Bukòvščāk (Bukovščâk)** (Zagorje, Čazma, Prigorje), **Bukòvšćāk (Bukovšćâk)** (Ozalj, Pokuplje, Varaždin), **Bȕkva** (190, *S* Dalmacija, Knin), **Bȕkvić** (1670, okolica Zadra, *S* Hrvatska) ◇ *top.* (naselja): **Bùkēvje** (Sveti Ivan Zelina, 80 stan.; Grad Zagreb, 404 stan.), **Bȕkova** (Virovitica, 45 stan.), **Bȕkovac Perjàsičkī** (Slunj, 26 stan.), **Bȕkovac Pèrušićkī** (Gospić, 221 stan.), **Bȕkovac Svètojanskī** (Jastrebarsko, 113 stan.), **Bukòvčāk (Bukovčâk)** (Grad Zagreb, 72 stan.), **Bùkovčani** (Pakrac, 149 stan.), **Bȕkovec** (Međimurje, 192 stan.), **Bȕkovec Zèlinskī** (Sveti Ivan Zelina, 311 stan.), **Bȕkovica** (Gvozd, 81 stan.; Nova Gradiška, 195 stan.), **Bȕkovica Prèkriškā** (Jastrebarsko, 64 stan.), **Bȕkovica Ùtinjskā** (Vojnić, 203 stan.), **Bùković** (Benkovac, 904 stan.), **Bȕkōvje Bȉstranskō** (Grad Zagreb, 384 stan.), **Bȕkōvje Krìževačkō** (Križevci, 338 stan.), **Bȕkōvje Nètretićkō** (Duga Resa, 73 stan.), **Bȕkōvje Pòdvrškō** (Grad Zagreb, 57 stan.), **Bȕkōvlje** (Slavonski Brod, 902 stan.), **Bȕkov Vȓh** (Delnice, 93 stan.), **Bùkvīk** (Orahovica, 301 stan.), **Dônjā Bȕkovica** (Slatina, 120 stan.), **Dônjē Bùkovlje** (Duga Resa, 140 stan.), **Dônjī Bȕkovac Žàkanjskī** (Ozalj, 130 stan.), **Gôrnjē Bùkovlje** (Duga Resa, 339 stan.), **Gôrnjī Bȕkovac Žàkanjskī** (Ozalj, 27 stan.), **Mâlī Bȕkovec** (Ludbreg, 942 stan.; Zlatar, 262 stan.), **Nȍvā Bȕkovica** (Slatina, 1070 stan.), **Prèbukōvje** (Ivanec, 250 stan.), **Vèlikī Bȕkovec** (Zlatar, 410 stan.; Ludbreg, 767 stan.) ✧ *prasl.* *buky (*rus.* buk, *polj.* bukiew) ← *germ.* ≈ *njem.* Buche

bȕkva[2] *ž* ⟨G *mn* -kāvā/-ī⟩ *zool.* jestiva morska riba koštunjača (*Boops boops*) iz porodice ljuskavki; boba // **bùkvara (bukvâra** *lokal.*) *ž rib.* mreža stajačica za lov bukava i srodnih riba

bȕkvālan, *v.* buki

bùkvār, *v.* buki

Bȕk Vláka *m* naselje (u blizini Metkovića), 838 stan.

bȕkvojēd *m knjiš. rij.* onaj koji vidi samo izgled stvari, a ne i njihov sadržaj; cjepidlaka, formalist, korjenodubac, pedant, fahidiot ✧ *rus.* bukvoéd

bȕl *m* ⟨N *mn* -i, G bûlā⟩ *reg.* biljeg, poštanska marka ✧ *tal.* bolla

bùla *ž* ⟨G *mn* búlā⟩ **1.** *pat.* veliki mjehur u koži ispunjen bistrom tekućinom koji obično nastaje kod opeklina ili nekih kožnih bolesti **2.** *anat.* šuplji prostor ✧ *lat.* bula

búla *ž reg.* islamska vjeroučiteljica ili vjerska službenica ✧ *v.* bȕla[1]

bȕla[1] *ž* ⟨G *mn* bûlā⟩ *razg.* **1.** žena muslimanka, žena u dimijama, pokrivena zarom (feredžom) **2.** udata žena // **bȕlīn** *prid.* koji pripada buli; **bȕlskī** *prid. zast.* koji se odnosi na bulu ♦ *pr.*: **Búlić** (1960, Omiš, sred. i *S* Dalmacija; može i od Bule, *hip.* od Budimir i sl.) ✧ *tur.* bula, bola: strina, ujna

bȕla[2] *ž* ⟨G *mn* bûlā⟩ **1.** *pov.* voštani pečat na javnim poveljama **2.** *meton.* povelja s pečatom [*kneževa*

~] **3.** kutija u kojoj je pohranjen pečat **4.** *pov.* kožnata ili metalna kutijica s amajlijama koja se u rimsko doba nosila oko vrata **5.** jedinica kojom se obračunava rezultat kartaške igre, poen, bod △ ***Zlatna*** ~ *pov.* isprava Bele IV Arpadovića kojom 1242. daruje Gradecu (Zagreb) povlastice ✧ *srlat.* bulla

Bulájić, Veljko (1928), hrv. filmski redatelj dokumentarnih (*Skoplje 63*) i igranih filmova (*Vlak bez voznog reda*); tvorac domaćeg ratnog filmskog spektakla (*Kozara*, *Bitka na Neretvi*)

bulàmāč (**bulùmāč**) *m* ⟨G bulamáča⟩ *reg. kulin.* **1.** jednostavno jelo od brašna, šećera i masla **2. a.** gusta juha od brašna i sira **b.** brašno smiješano s vodom čime pekari premazuju kruh prije pečenja ✧ *tur.* bulamaç: kaša

bulànik *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je mutan, oblačan (ob. o vremenu) ✧ *tur.* bulanık

bulanžìzam *m* ⟨G -zma⟩ *pov.* politički pokret u Francuskoj (1885–1889), pod vodstvom generala Boulangera okupljao je protivnike režima ✧ prema francuskom generalu Boulangeru

Bùlat m. os. ime turskog podrijetla, *zast.* ◇ *pr.*: **Bùlat** (980, *S* i sred. Dalmacija, Zagora, Banovina), **Bulátović** (190, Zagreb, Slavonija, Dalmacija)

bulázniti (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bùlāznīm, *pril. sad.* buláznēći, *gl. im.* bulážnjēnje⟩ besmisleno govoriti; buncati, lupetati ✧ *v.* blazan (izmijenjeno prema, budala i *tur.* bulanmak: poludjeti)

bùlb *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *pom.* ovalno proširenje brodskog pramca // **bùlbn|ī** *prid.* koji se odnosi na bulb △ ~***a kobilica*** *sport* kobilica jedrilica (jahti), ima peraju s masom olova ili željeza na dnu čime se povećava stabilnost i smanjuje zanošenje ✧ *engl.*, *tal.* bulbo: gomolj ← *lat.* bulbus

bùlbul *m jez. knjiž. ekspr.* slavuj ✧ *tur.* bülbül ← *arap.* bulbul

bulbùlče *sr* ⟨G -ta⟩ *glazb.* makedonska keramička sviraljka s vodom (slična »slavičeku« u Hrvatskom zagorju) ✧ *mak.*

bùlbus *m* **1.** *pat.* proširenje ili nateknuće na tijelu u obliku glavice luka (lukovice) **2.** *anat.* produžena moždina // **bùlbār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na bulbus, koji pripada bulbusu (2); gomoljast, okrugao; bulbozan △ ~***na paraliza*** *pat.* ispadi funkcija pojedinih motornih moždanih živaca uslijed oštećenja njihovih jezgara u produženoj moždini (bulbusu), teško i neizlječivo oboljenje produžene moždine; ~***ni sindrom*** *med.* skup simptoma kao izraz pareze ili paralize donje grupe moždanih živaca; **bùlbōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩, *v.* bulbaran ✧ *lat.* bulbus ← *grč.* bolbós

bùldog *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1.** *kinol.* pas engleske pasmine, kratke njuške, širokih prsa i kratke dlake, hrabar, ponekad i oštar **2.** *vojn.* vrsta malog revolvera **3.** *sport* uteg za dizanje 20–50 kg, izliven u jednom komadu // **bùldožić** *m dem.* od buldog ✧ *engl.* bulldog

bùldožer *m* **1.** *tehn.* stroj koji služi za iskop, otkopavanje ruševina, uklanjanje prepreka i snijega, poravnavanje zemlje i ostalog rastresitog materijala; rovokopač, jaružalo, rovač, bager **2.** *pren.* prodorna osoba, velike energije koja se ne zaustavlja pred zaprekama i teškoćama ✧ *amer.engl.* bulldozer

bùle *m pov. pol.* savjetodavni organ državne uprave kod Grka (u aristokratskim polisima pored činovnika, u demokratskim pored skupštine građana); 400–650 članova biranih na godinu dana // **buleùtērij** (**bulètērij**) *m pov.* u antičkoj Grčkoj zgrada u kojoj su se održavala vijećanja, redovno podignuta na glavnom trgu, amfiteatralnim oblikom podsjeća na kazališne građevine; vijećnica ✧ *grč.* boulḗ: vijeće ≃ bouleutérion ≃ bouleúein: promišljati, rasuđivati

buletȋn (**bulletin**) *m*, *v.* bilten

bulèvār *m* ⟨G bulevára⟩ široka gradska ulica s drvoredom, uređena za jak promet; avenija // **bulèvārsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na bulevare **2.** koji se nalazi ili raznosi na bulevarima △ ~***e novine*** novine koje ugađaju niskoj razini ukusa svojih čitalaca; žuti tisak; ~***o kazalište*** kazalište u kojem se prikazuju tzv. lake (zabavne) predstave ✧ *fr.* boulevard

Bulgakov (*izg.* Bulgàkov), **Mihail Afanasevič** (1891–1940), ruski pripovjedač, pisac romana i brojnih kazališnih djela i adaptacija; snažan satiričar, često u alegorijama i metaforama, pronicljivi kritičar onovremenog sovjetskog društva; groteskno-fantastični roman *Majstor i Margarita* objavljen 25 godina nakon smrti, cijeni se kao najbolji ruski roman 20. st.

bùlgārskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* turkijski jezik kojim su govorili Bulgari, narod koji je u ranom srednjem vijeku osnovao bugarsku državu; bulgarski je rano izumro, potisnuo ga je slavenski bugarski jezik

bùli *m* ⟨G -ja⟩ *sport* **1.** u hokeju, početak igre nakon prekida, položaj u kome dva igrača

stoje s pripravnim štapovima, a sudac baca pločicu **2.** u hokeju na travi, početak igre u polju ili na sredini terena ✧ *engl.* bully

Búlić, don Frane (1846–1934), hrv. arheolog, konzervator i povjesničar; istraživao antičku Salonu, pokreće arheološko društvo, uređuje časopis *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, organizirao I. kongres starokršćanske arheologije u Splitu (1894)

bulìkān *m* ⟨G bulikána⟩ *reg.* vika, gužva, vreva ✧ *tal.* bulicane

bulìmij|a *ž psih.* bolestan, prekomjeran osjećaj gladi; bolest u kojoj čovjek ima osjećaj da je stalno gladan [*patiti od ~e*]; adefagija, polifagija, *opr.* anoreksija ✧ *nlat.* bulimia ← *grč.* boulimía: velika glad ← boús: vol + limós: glad

bùlīn *m* ⟨G bulína⟩ *sport* najmanja i glavna boća, oznaka kojoj se boće približavaju [*postaviti ~*]; balin ✧ *tal.* ballino

bulìōn *m* ⟨G bulióna⟩ šipka ili poluga od zlata ili srebra, čuva se kao zaliha vrijednosti i kao pokriće za papirnati novac △ ~ ***broker*** kompanija ili osoba koja trguje zlatnim ili srebrnim šipkama // **bulionìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov. ekon.* projekt ekonomske teorije iz 16. st. čije su pristaše, merkantilisti-bulionisti, predlagali mjere kako da se sačuva i poveća zaliha plemenitih metala ✧ *engl.* bullion ← *stfr.*: vrenje

bûlka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *bot.* mak turčinak, *v.* mak △

bulk carrier (*izg.* bàlk kèrijer) *m pom. trg.* brod za rasuti teret ✧ *engl.*

bull, *v.* bulterijer

Bull (*izg.* Bùl) **1. John** (o.1562–1628), engleski skladatelj, orguljaš i virginalist, virtuoz klavijature, domišljat u izmišljanju klavijaturnih kićenih kontrapunkta **2. John** ime koje označava tipičnog Engleza, personificiranu Englesku

bullet (*izg.* bùlit) *m bank.* naziv za kredit ili obveznicu koja se iskupljuje u cijelosti kod dospijeća, bez predviđenih obroka ✧ *engl.* ← *srfr.* boulette: loptica

bull-market (*izg.* bùl-màrkit) *m ekon.* uvriježeni burzovni izraz za špekuliranje na pad cijena, *opr.* bear-market ✧ *engl.*

bully *m*, *v.* buli

bûlo *sr lokal.* balin, bulin ✧ *v.* bulin

bulterìjēr *m* ⟨G bulterijéra⟩ *kinol.* pas uzgojen u Engleskoj u 19. st. križanjem buldoga i bijelog engleskog terijera, namijenjen borbi; bull // **bull** (*izg.* bùl) *m krat.*, *v.* bulterijer; **bulterìjērka** *ž* ženka bulterijera ✧ *engl.* bull terrier

bùlug *m* ⟨N *mn* -uzi⟩ *reg.* punoljetnost, zrelost, doraslost za brak [*doći do ~a*; *dosegnuti ~*] ✧ *tur.* bülūğ ← *arap.* bulūg

bulùmēnta *ž* ⟨G *mn* -enātā/-ī⟩ **1.** *ekspr. pejor.* gomila (ljudi), nemirna amorfna masa ljudi **2.** *pren.* neočešljana, prljava glavurda ✧ *tal.* foltamente: gusto, mnogo

bȕlja *ž* ⟨G *mn* bûljā⟩ *reg.* **1.** gomila prljavog rublja; zavežljaj **2.** *žarg.* **a.** glava **b.** *lokal.* stražnjica ✧ *mađ.* bulyál

bùljina *ž zool.* noćna ptica grabljivica (*Bubo bubo*); (buljooka) sovuljaga ✧ *v.* buljiti

búljiti (∅, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ljēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ **1.** glupo gledati **2.** gledati dugo i nepristojno **3.** *pejor.* gledati nešto što je loše i glupo, nepotrebno trošiti vrijeme gledajući [~ *u televizor*] // **bȕljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima jako izbočene oči, buljave oči; buljook; **bȕljavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je buljav ♦ *pr.* (nadimačka): **Bûlj** (260, Sinj, Benkovac, Dalmacija), **Búljac** (130, Sinj, Split), **Bȕljān** (2010, Sinj, Imotski, Split, Slavonija), **Buljánović** (150, Pag, Rijeka, Dalmacija), **Bùljat** (360, Zadar, Benkovac, Obrovac), **Bùljčik** (Županja, Vukovar), **Bùljeta** (Cres-Lošinj, Pag, Turopolje), **Bùljevac** (Biograd, Zadar, Slatina), **Bùljević** (500, Split, Omiš, Obrovac), **Búljić** (Zagreb, Osijek, Karlovac) ✧ *ekspr.*

buljòok (**bùljook**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima jako izbočene oči; buljav ✧ *v.* buljiti + *v.* oko

bùlju|k *m* ⟨N *mn* -uci⟩ **1.** *pov.* odred osmanske vojske; četa **2.** *pren.* množina čega, gomila, čopor ✧ *tur.* bölük

bùljukbaša (**bùljubaša**, **bùljugbaša**) *m pov. vojn.* **1.** u janjičara zapovjednik buljuka, časnik u rangu juzbaše; satnik **2.** vodnik, zapovjednik buljuka uopće ♦ *pr.* (prema zanimanju): **Bùlimbašić** (Split, Banovina, Brač), **Bùljubašić** (650, Imotska krajina, sred. Dalmacija), **Bùljumbašić** (Korčula) ✧ *v.* buljuk + *v.* baš[2], baša

bûm *m* **1.** *ekon.* općeniti naziv za konjunkturni uspon i nagli polet i skok u gospodarskoj aktivnosti; boom **2.** *bank.* skok dionica na burzi **3. a.** opće oduševljenje, senzacija [*to je tada bio muzički ~*] **b.** spektakularan rezultat, prodor, uspjeh [*ovom je robom napravio ~ na tržištu*] **4.** *film.*, *v.* boom[2] **(1) 5.** *pom. vojn.*, *v.* boom[2] **(2)** ✧ *engl.* boom

bȕm *uzv.* riječ koja dočarava zvuk jake eksplozije (pištolja, puške, bombe) ✧ *onom.*

bùmbāk *m* ⟨G bumbáka, N *mn* bumbáci⟩ *reg.* **1.** pamuk **2.** vata ✧ *grč.* bambákion

bȕmbār[1] *m zool.* **1.** kukac (*Bombus terrestris*) iz roda bumbara, oprašuje voćke i djetelinu, živi u podzemnim zadrugama [*dijete kao ~* vrlo debelo dijete] **2.** (*mn*) *Bombinae*, rod kukaca opnokrilaca iz porodice pčela // **bȕmbarēv** (**bȕmbarōv**) *prid.* koji pripada bumbaru ✧ *onom.* ≃ *ukr.* bombar: hrušt

bȕmbār[2] *m reg. kulin.* jelo od sjeckane bravetine, jetre i riže u bravećem sirištu ✧ *tur.* ←*perz.* būnbār, būmbār

bumbàšīr *m*, *v.* mubašir

bùmbeta *ž reg.* trbušasta žarulja (za razliku od duguljaste minjonke) ✧ *tal.* bombetta: bomba po obliku

búmbiti (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* bùmbēći⟩ *ekspr.* piti vino (ob. s užitkom i u većim količinama)

bumblebee (*izg.* bàmblbī) *m pom. meteor.* američka meteorološka splav u obliku katamarana opremljena automatskim meteorološkim i oceanografskim instrumentima koji izmjerene elemente bilježe na filmskoj vrpci ✧ *engl.*

bȕmerang *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ **1.** drveno srpoliko oružje autohtonih australskih urođenika, Aboridžina, ima zakrivljen oblik i ako ne pogodi cilj, vraća se bacaču **2.** *pren.* sredstvo koje se osvećuje onome koji se njime služi, okreće se protiv njega [*taj čin vratit će ti se kao*] △ **~-efekt** *psih.* pojava u procesu mijenjanja stavova, promjena stava u smjeru suprotnom od željenoga ✧ *engl.* boomerang ← *egz.* (*aboridžinski*)

bùmpres *m pom.* prednji jarbol ✧ *tal.* bompresso

búna[1] *ž* **1.** *pov.* pobuna puka oružjem protiv vlasti viših staleža **2.** stanje kad se ljudi bune; protivljenje, otpor // **bùnca|ti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** govoriti bez svijesti u groznici **2.** *pren.* govoriti gluposti; bulazniti, lupetati, trabunjati, trućati [*ma, pusti ga, vidiš da ~*]; **bȕncav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao u bunilu; mamuran; **bùndžija** *m* **1.** onaj koji diže bunu, pobunjenik; buntovnik **2.** onaj koji se stalno i bez razloga nešto buni; bunilac, nezadovoljnik; **bùnilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩ onaj koji se buni; bunitelj, *usp.* bundžija; **bùnilačkī** *prid.* koji se odnosi na bunioca; **bùnilački** *pril.* kao bunilac, na način bunioca; **bùnil|o** *sr* grozničavo stanje; buncanje; **bùnitelj** *m*, *v.* bunilac; **búniti** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* bûnīm (se), *pril. sad.* -nēćí (se), *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** (koga) **a.** poticati na bunu, pobunu; izazivati osjećaje nezadovoljstva; podbunjivati **b.** dovoditi u zabunu, pogrešno upućivati; zbunjivati **2.** (se) **a.** dizati bunu **b.** pokazivati nezadovoljstvo; protestirati, prosvjedovati, oponirati **c.** praviti pogreške u čemu; zbunjivati se [*~ se u zbrajanju*]; **bȕnōvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji se nije rasanio, koji je još nerazbuđen **2.** koji je kao u bunilu; zbunjen; **bȕnōvno** *pril.* sanjivo, kao odà sna, iza sna; u nerazbuđenom stanju; **bȕnōvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je bunovan ✧ *prasl.* *buna (*bug.* buna, *rus. dijal.* búnit': mukati)

bún|a[2] *ž kem.* sintetski kaučuk [*od ~e*] ✧ *v.* bu(-tadien) + *v.* na(trij), tvorničko ime proizvoda®

bùnār *m* ⟨G bunára⟩ iskopana duboka jama za hvatanje, skupljanje podzemne vode; zdenac, studenac △ ***grčki* ~** bunar iz starih vremena, od starine, ob. nepokriven, ponekad uređen da se silazi do vode // **bunàrčić** *m dem.* od bunar [*iskopali ~*]; **bunàrdžija** *m reg.* onaj koji kopa bunare, koji se bavi kopanjem bunara; **bùnārsk|ī** *prid.* koji se odnosi na bunare [*~a voda*] ♦ *pr.* (prema zanimanju i etnici): **Bunàrdžija** (Dalmacija, Slavonija), **Bunárević** (Bjelovar), **Bùnarkić** (Đakovo, Vukovar) ◇ *top.* (često ime za živu vodu na otocima): **Bùnār**, **Bunári**, **Bùnarić**, **Bunàrina**, **Bùnarište** i sl. ✧ *tur.* pınar: izvor

bùncati, *v.* buna[1]

bùncek *m reg.* donji dio svinjske noge (sirov ili priređen za jelo) ✧ *njem.* (*bav.*) ≃ Bein: noga

bùnčela *ž reg.* kosa spletena i savijena ukrug oko glave ili uz sljepoočnice, u modi krajem 19. st. ✧ *tal.* bonciella

bȕnd *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ **1.** *reg.* savez, udruženje **2.** (Bund) *pov. pol.* Sveopći židovski radnički savez u Rusiji, Litvi i Poljskoj krajem 19. i poč. 20. st. **3.** *v.* bùnt ✧ *njem.* Bund

bûnda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** zimski kaput podstavljen krznom, muški i ženski **2.** kratak ili dug ženski kaput od krzna na licu, s izvanjske strane // **bùndāš** *m* ⟨G bundáša⟩ *kinol.* pas dugačke dlake (bez obzira na rasu); bundov; **bûndica** *ž* **1.** *dem.* i *hip.* od bunda **2.** kratka bunda; **bùndōv** *m reg.*, *v.* bundaš ✧ *mađ.*: kaput

Bundesrat (*izg.* Bundesrât) *m pol.* jedan od dva doma njemačkog parlamenta; također i austrijskog poslije 1955. ✧ *njem.*

Bundestag (*izg.* Bundestâg) *m pol.* predstavnički dom dvodomnog njemačkog parlamenta ✧ *njem.*

bùndeva *ž* **1.** *bot.* **a.** jestiva tikva (*Cucurbita pepo*), jede se pečena ili se od nje pravi sa-

vijača, bučnica; tikvanja, turkinja, žuta tikva **b.** vrsta (*Cucurbita ovifera*); šućurica, tikvenčica **c.** (*mn*) *Cucurbitaceae*, biljna porodica dvosupnica (*Dicotyledones*), pripadaju joj zeljaste penjačice ili polugrmovi, u nas samonikli rodovi bljuštac (*Bryonia*) i štrcalica (*Ecballium*), a od kultiviranih najpoznatiji su bundeva, tikvica (*Lagenaria vulgaris*), krastavac (*Cucumis sativus*), dinja (*Cucumis melo*), lubenica (*Citrullus vulgaris*) **2.** *pren. podr.* okrugla glava **3.** *žarg.* boja u garnituri tzv. mađarskih karata (vinova loza, praporac, srce, žir); praporac // **bùndevača** *ž*, *v.* bučnica

bùngalov (**bàngalo**) *m arhit.* **1.** prizemna kuća od lakog materijala koja služi za odmor [*podići* ~] **2.** kućica od jedne ili više soba s nusprostorijama, služi za iznajmljivanje, dio turističkog naselja u kampu ili oko hotela ✧ *engl.* bungalow ← *hind.* bangla: bengalski

bungee (*izg.* bàndži) *m* skakanje s mosta ili sl. pri čemu su skakačeve noge pričvršćene za odskočno mjesto gumenim konopom ✧ *engl.* bungee jumping

bùngur *m reg.* **1.** *kulin.* pilav od pšenice **2.** pšenična krupa ♦ *pr.* (nadimačko): **Bùngur** (Biograd, Dalmacija) ✧ *tur.* bulgur

Búnić, Ivan (Dživo, zvan Vučić) (1591–1658), hrv. pjesnik baroknog stila i pet puta knez Dubrovačke Republike; među najboljim liricima stare dubrovačke književnosti

bùnik|a (**bùnjika**) *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* **1.** zeljasta korovska biljka (*Hyoscyamus*) iz porodice pomoćnica (*Solanaceae*), dvije su vrste otrovne: crna bunika (*H. niger*) i bijela b. (*H. albus*), upotrebljavaju se u farmakologiji **2.** bijeli bun, *v.* bijel △ ✧ *v.* buna[1]

bùnilo, *v.* buna[1]

bùnište *sr*, *v.* bunjište

bùnker *m* **1.** *vojn.* **a.** betonska ili drugačije izrađena utvrda za manji broj vojnika, otporna na vatru iz lakog oružja i lakših topova **b.** sklonište od bombardiranja, posebno izgrađeno **2.** *pom.* brodsko spremište pod palubom za uskladištenje krutih i tekućih goriva **3.** *žarg.* ilegalno spremište svakovrsne robe (pića i sl.) **4.** *pren. razg.* radni djelokrug koji je netko privatizirao ili organizirao tako da konkurencija nema pristupa [*(biti/ostati) u ~u* biti prešućivan ili zabranjen, onemogućen, sklonjen od javnosti] **5.** *razg.* **a.** prtljažnik automobila **b.** spremište za filmske vrpce **6.** *sport* izrazito obrambeni stil igre u nogometu // **bunkèrāš** *m* ⟨G bunkeráša⟩ onaj koji boravi u bunkeru; **bunkeràšica** *ž*, *v.* bunkeraš; **bunkeràšičin** *prid.* koji pripada bunkerašici; **bunkerírati** *dv.* ⟨*prez.* bunkèrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bunkèrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (se) zauzeti/zauzimati položaj u bunkeru, zabunkerirati se **2.** (što) *pren.* onemogućiti/onemogućavati djelovanje u javnosti, (za)braniti [~ *knjigu*] ✧ *engl.*

bȕnōvan, *v.* buna[1]

bùnovina *ž bot.*, *v.* mandragora

bunràku *m kazal.* japansko pučko kazalište s velikim lutkama koje pokreću vidljivi glumci-pjevači, a prati ih glazbenik na samisenu ✧ *jap.*: književno (kazališno) uživanje ← *kin.* ≃ wen le

Bunsen (*izg.* Bùnzn), **Robert Wilhelm** (1811–1899), njemački fizičar i kemičar (*Bunsenov plamenik*)

bȕnt *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *razg.* pobuna, iskazivanje nezadovoljstva [*izraziti* ~] // **bȕntōvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je uvijek spreman na bunu i na bunt; **bùntōvnica** *ž*, *v.* buntovnik; **bùntōvničkī** *prid.* koji se odnosi na buntovnike; **bùntōvnički** *pril.* kao buntovnik, na način buntovnika; **bùntōvnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji sudjeluje u buntu, u buni, koji uvijek protestira, onaj koji se stalno buni; bundžija, bunilac, pobunjenik; **bùntovnīštvo** *sr* osobina onoga koji je buntovan; buntovnost; **buntóvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* buntovništvo ✧ *njem.* Bund: savez, urota

bȕnt *m* ⟨N *mn* bùntovi⟩ *reg.* cjelina sastavljena od istovrsnih dijelova i određena količinom [~ *od 100 komada papira*]; bund ✧ *njem.* Bund: smotak, savez

bȕntdruk *m tisk. reg. zast.* tehnika tiskanja knjiga u olovnom slogu ✧ *njem.* Buntdruck: šareni tisak

Buñuel (*izg.* Bunjuèl), **Luis** (1900–1983), španjolski filmski redatelj nadrealističkih filmova, zaokupljen socijalnom nepravdom, religioznim pretjerivanjem, bezrazložnom okrutnošću i erotizmom (*Andaluzijski pas*, *Viridiana*, *Dnevnik jedne sobarice*, *Ljepotica dana*, *Diskretni šarm buržoazije*, *Taj mračni predmet želje* i dr.) // **bunjuèlovski** *pril.* poput Bunuela, na način Bunuela △ ~ ***stil*** stil kojeg odlikuje konfuzija sna i stvarnosti, istine i laži, poetičnost u ispreplitanju s erotizmom i naturalizmom, agresivan crni humor

Bunyan (*izg.* Bànian), **John** (1628–1688), en-

gleski laički propovjednik, autor *Napretka hodočasnika*, knjige koja je najkarakterističniji izraz puritanskog vjerskog svjetonazora

bunyip (*izg.* bàndžip) *m mit.* australsko čudovište iz aboridžinskih legendi nastanjeno u lagunama i močvarama ✧ *engl.* ← *austral. aboridž.*

bȕnja *ž* ⟨G *mn* bûnjā⟩ *razg. pov.* u primorskim krajevima manja građevina od kamena, kružna tlocrta i kupasta krova, izgrađena bez veznog sredstva (suhozidna), za sklanjanje od nevremena i za stalno prebivanje; poljarica // **búnjac** *m* ⟨G -njca, N *mn* -njci⟩ *reg.* kotac; **búnjak** *m* ⟨G -njka, N *mn* -njci⟩ *reg.*, *v.* bunjište (**1**); **bùnjīšte** *sr* **1.** gomila na seoskom gospodarstvu; gnojište, bunište, bunjak **2.** *pren.* kuća, dom ♦ *pr.* (etnici): **Bȕnja** (Biograd, Split), **Búnjac** (Glina, Banovina), **Bȕnjān** (Petrinja, Banovina) ✧ *tal.* bugna: koš, košarica ≃ bugno: košnica

Búnjani *m mn* naselje u Moslavini, 627 stan. // **Búnjanin** *m* (**Búnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Bunjánci⟩ stanovnik Bunjana; **búnjanskī** *prid.* koji se odnosi na Bunjane i Bunjance

Bùnjevci *m mn* ⟨N Bùnjevac, G -ēvca, V -ēvče, G *mn* -vācā⟩ (**Bùnjēvka** *ž*) *etn.* Hrvati naseljeni u Bačkoj, koji su se u 17. st. doselili iz Kliškog i Krčkog sandžaka (kraj oko Zrmanje) // **bùnjevačk|ī** *prid.* koji se odnosi na Bunjevce [*~o kolo*]; **bùnjevački** *pril.* kao Bunjevac, na način Bunjevaca ♦ *pr.* (etnici): **Bùnjevac** (770, Prigorje, Banovina, Slavonija), **Bùnjēvčić** (170, Otočac, Kordun)

Bunjin (*izg.* Bùnjin), **Ivan Aleksejevič** (1870–1953), ruski pjesnik, novelist i prevoditelj, nastavlja tradiciju ruskog realizma, izvrstan stilist; od 1919. u emigraciji; prvi ruski književnik koji je dobio Nobelovu nagradu za književnost 1933.

bùnjīšte, *v.* bunja

buona arte marinaresca (*izg.* bòna ârte marinarȇska) *pom.* ponašanje u plovidbi i u manevriranju brodom koje je u skladu s pozitivnom pomorskom praksom ✧ *tal.*

Buonarroti, **Michelangelo**, *v.* Michelangelo Buonarroti

bȕp izgovor i konvencija pisanja **1.** za mukli pad nekoga tijela, za nespretan pad osobe uz prateći zvuk **2.** za jak udarac dijelom tijela, ob. rukom [*~ šakom u leđa*] ✧ *onom.*

Burȕndi *m* ⟨G -ja⟩ *geogr.* država u središnjoj Africi, 27.834 km², 5.328.000 stan., glavni grad Bujumbura // **Burundíjac** *m* (**Burùndījka** *ž*) ⟨G -jca, N *mn* Burundíjci, G Burùndījācā⟩ stanovnik ili državljanin Burundije; **burùndījskī** *prid.* koji se odnosi na Burundiju i Burundijce

bȕr|a *ž* ⟨G *mn* bûrā⟩ **1.** *meteor.* jak, mahovit vjetar sa *SI* koji puše na *I* obali Jadrana, donosi većinom suho i stabilno vrijeme no katkada zbog svoje žestine i znatne prometne teškoće [*~a jača*; *~a slabi*] **2.** *pren.* događaj koji unosi mnogo nemira, strasti ili promjena; uzbuđenje, uznemirenje [*podignuti ~u*; *~a smijeha*; *njegov nastup izazvao je ~u negodovanja*] // **bùrān** *m* ⟨G burána⟩ *meteor.* **1.** snažan *S* i *SI* olujni vjetar u stepskim područjima Euroazije popraćen zimi snježnom vijavicom a ljeti prašinskom olujom **2.** *reg.* mećava, vijavica, snježna oluja; **bûr|an** *prid.* ⟨*odr.* -nī⟩ koji je pun bure (**2**); nemiran, uskovitlan [*prihode s ~ne strane*] △ **~na godina** *pov.* godina 1848; **~na noć** noć puna kojekakvih događaja; **~no more** uzburkano more; **bùrīn**[1] *m* ⟨G burína⟩ *meteor.* slaba bura, lagan osvježujući vjetar u obalnom području *I* Jadrana; **bùrina** *ž pom.* uzica, konop kojim se zateže jedro, pritezanjem prema privjetrenoj strani (pramcu) smanjuje se lepršanje jedra, osobito pri jedrenju uz vjetar; **burìškati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) burìška se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ roškati se, igrati se i bockati rogovima (o životinjama koje imaju rogove); **bȕrkati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) bȕrka se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** komešati se, talasati se (o vodi na vjetru) **2.** *pren.* lagano se uzbuđivati, ne nalaziti potpun mir zbog neke misli ili osjećaja; **bûrno** *pril.* **1.** kao u buri, poput bure **2.** *pren.* bučno, uz mnogo važnih događaja itd. ♦ *pr.* (navodno su se imena tipa Búrko, Búro nadijevala djeci rođenoj u doba bure): **Bȕra** (600, Šibenik, sred. Dalmacija), **Burátović** (180, Hvar, Dalmacija), **Bȕričić**, **Búrko**, **Búrković**, **Bùrkuš** ✧ *prasl.* *bur'a (*rus.* búrja, *polj.* burza) ← ? *grč.* boréas: sjeverni vjetar, *usp. mlet.* bora ≃ *tal.* borea ≃ *lat.* borealis: sjeverni

bùrača *ž reg.* kožnata čutura ✧ *tal.* borraccia

bùrag *m* ⟨N *mn* -āzi⟩ *vet. anat.* prvi odjeljak želuca preživača u kojem se hrana smekša i nabubri pod utjecajem fermenata, vode i mikroorganizama

bùrāk *m* ⟨G buráka⟩ *mit. isl.* rajsko biće u liku krilata konja, po islamskom vjerovanju na njemu se Muhamed uspeo na nebo ✧ *arap.* burāq

bùrāl *m* ⟨G burála⟩ *reg.* ormar s ladicama, komoda, *usp.* sette giorni ✧ *fr.* barreau, *tal.* sbarra: pregrada

burȁska (burȁška) *ž meteor. reg.* jaka oluja nad morem ✧ *tal.* burrasca: oluja

bùrāt *m* ⟨G buráta⟩ *reg.* rešeto ✧ *tal.* buratto

buratîno *m reg.* lutka pokretljivih udova; marioneta ✧ *tal.* burattino

burázer *m reg. žarg.* (+ *srp.*) **1.** brat, birader **2.** prijatelj, prikan [*ej,* ~*u*] // **bȕrāz** *m reg. žarg. hip.* od burazer ♦ *pr.*: **Burázer** (570, Šibenik, sred. Dalmacija), **Bȕrazin** (500, Imotski, Dalmacija), **Burázor** (Sisak, Banovina, Turopolje), **Burázović** (Nova Gradiška, Virovitica) ✧ *tur.* birader ← *perz.* birāder

burberry (*izg.* bàrberi) *m* visoko kvalitetni kišni kaput ob. od gabardena ✧ *engl.* Burberry, ime proizvođača

Burbónci *m mn* ⟨N Burbónac, G -nca, G *mn* -nācā⟩ (**Bùrbōnka** *ž*) *pov.* europska dinastija, ogranak Kapetovića // **bùrbonskī** *prid.* koji se odnosi na Burbonce ✧ *fr.* Bourbon

Burckhardt (*izg.* Bùrkhart), **Jakob** (1818–1897), švicarski povjesničar umjetnosti i kulture, njegovo djelo *Kultura renesanse* u Italiji je postalo model za razmatranje kulturne povijesti općenito

bùrčela *ž pom. pov.* drveni riječni brod dug 30 do 40 m; u 19. st. upotrebljavao se (za visokog vodostaja) na Dunavu, Savi i Kupi za prijevoz žitarica

burdȉžati *nesvrš.*, *v.* bordižati

bȕre *sr* ⟨G -ta, *zb.* -ād⟩ *reg.* (+ *srp.*) bačva △ ~ ***baruta*** područje na kojemu stalno prijeti opasnost rata (ob. Balkan) // **burénce** *sr* ⟨G -a/-ta⟩ *hip.* i *dem.* od bure, *usp.* burić; **bùrić** *m* bačvica, lagvić ✧ ≃ *bug.* bure

bureau *m*, *v.* biro

bùrek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *kulin.* **1.** pita od razvučenog tijesta s prepršenim mesom **2.** *reg.* **a.** pita od lisnatog tijesta s mesom [~ *od mesa*] **b.** pita od lisnatog tijesta sa sirom [~ *od sira*]; sirnica // **burèdžici** *m mn reg. kulin.* vrsta jela, tijesto s popršenim mesom i rižom; bùrečići; **burègdžija** *m* onaj koji pravi i prodaje burek; **burègdžījka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* buregdžija; **burègdžījskī** *prid.* koji se odnosi na buregdžije; **burègdžījski** *pril.* kao buregdžije, na način buregdžija; **burègdžīnica** *ž* ugostiteljsko mjesto gdje se pravi i prodaje burek; buregdžijska radnja ✧ *tur.* börek

bùret (burȅt) *m* ⟨G burèta⟩ tkanina od otpadaka prirodne svile za ljetna odijela, ljetne kostime i haljine ✧ *fr.* bourrette

burevjêsnīk *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** *zool.*, *v.* albatros **2.** *pren. ideol. pov.* u SSSR-u, vjesnik Revolucije ✧ *rus.* burevéstnik

bȕrg *m* ⟨N *mn* bùrgovi⟩ *pov. arhit.* zamak, feudalni grad-tvrđava, utvrđeni dvor ✧ *njem.* Burg

Bùrgenland *m njem.* naziv za Gradišće

-BURGER kao drugi dio riječi u kombinacijama jezika znači vrste sendviča, odrezaka i brze hrane [*cheeseburger*] ✧ prema »hamburger«

bȕrger *m*, *v.* purger

bùrgija *ž reg.* (+ *srp.*) **1.** svrdlo, bušilica **2.** *pren.* **a.** besmislica, budalaština **b.** glupava šala, glupo prenemaganje // **burgìjāš** *m* ⟨N burgijáša⟩ *reg.* onaj koji burgija (**2**); lakrdijaš, smutljivac; **burgìjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *reg. rij.* bušiti, svrdlati **2.** *ekspr.* pomalo i ustrajno raditi na čemu protiv koga, ustrajno provoditi sitne akcije, pakosti itd. ✧ *tur.* burgu

Burgúndija *ž geogr.* francuska povijesna pokrajina, 31.852 km², 1,6 mil. stan., glavni grad Dijon // **burgúndac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G bùrgūndācā⟩ loza i sorta vina [~ *bijeli*; *crni* ~]; **bùrgūndskī** *prid.* koji se odnosi na Burgundiju i Burgunđane; **Burgúnđanin** *m* (**Burgúnđānka** *ž*) ⟨N *mn* Burgúnđani⟩ stanovnik Burgundije ✧ *fr.* Bourgogne

Búri *m mn etn.* potomci nizozemskih kolonista u Južnoj Africi // **bûrskī** *prid.* koji se odnosi na Bure △ ***Burski rat*** *pov.* rat između burskih država na *J* Afrike (Transvaala i Oránja) i V. Britanije (1899–1902)

Buridan (*izg.* Buridân), **Jean** (o.1300–o.1358), francuski aristotelski filozof, logičar, kao fizičar bavio se teorijom optike i mehanike // **Buridánov** *prid.* koji pripada Buridanu △ ~ ***magarac*** *fil.* priča J. Buridana prema kojoj se magarac i gladan i žedan ne može odlučiti između kupa sijena i čabra s vodom pa zato ugiba; argument za tezu da volja nije određena vanjskim motivima

bùrīn² *m* ⟨G burína⟩ *term.* šiljast i oštar čelični alat kojim se služi grafičar kod obrađivanja bakrene ploče; dubač ✧ *fr.* ← *njem.* bohren: bušiti, dupsti

bùrjan *m bot. reg.*, *v.* abad

bûrka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** ogrtač od valjane vune i kozje kostrijeti, uobičajena nošnja na Kavkazu **2.** široka ženska halja koja pokriva cijelo tijelo, ostavljajući samo proreze za oči (u Indiji i Pakistanu) ✧ *rus.* búrka

bȕrkati se, *v.* bura

Burke (*izg.* Bèrk) **1. Edmund** (1729–1797), britanski državnik, politički mislilac, važan za povijest političke teorije; u djelu *Razmišljanja o Francuskoj revoluciji* zagovara konzervatizam u opreci s jakobinizmom **2. Robert O'Hara** (1820–1861), irski istraživač Australije; kao prvi Europljanin zajedno s W. J. Willisom prelazi Australiju od juga prema sjeveru, umro pri povratku

Burkìna Fȁso *ž geogr.* država u *Z* Africi, 274.200 km², 9.012.000 stan., glavni grad Ouagadougou (do 1984. Gornja Volta)

bùrlāk (burľàk) *m* ⟨G burláka, N *mn* burláci⟩ onaj koji s kopna konopom vuče riječnu lađu (ob. na Volgi); lađar ✧ *rus.*

burlèska *ž* ⟨D L -sci, G *mn* burléskā⟩ **1.** pošalica, šala, vragolija; burla **2.** *knjiž.* uz parodiju i travestiju dramska vrsta nepretencioznije kazališne komedije s mnogo obrata i nerijetko neuvjerljivih zapleta **3.** *glazb.* kraći, vedri instrumentalni muzički komad // **bûrla** *ž, v.* burleska (**1**); **burlèskan** *prid.* ⟨*odr.* -knī⟩ koji je šaljiv, vragolast; **burlèskno** *pril.* kao u burlesci, na način burleske ✧ *tal.* burlesco: šaljiv ≃ burla: šala

bùrljati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) bùrljā, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ proizvoditi zvuk bez voljnog poticaja; krčati, kvrčati (o želucu) ✧ *onom.*

bûrma *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* (+ *srp.*) **1.** gladak zaručnički ili vjenčani prsten od zlata bez ukrasa ili ukrasnog kamenja; vêra **2.** *zast.* vijak, zavrtanj, šaraf // **burmàli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg. zast.* spiralan, u obliku zavrtnja ✧ *tur.* ← burmak: zasukati, zavrtjeti

Bûrma *ž geogr.* država u *JI* Aziji s izlazom na Bengalski zaljev, 676.552 km², 39.893.000 stan. (1989), od 1989. ime države Mjanma (Myanma, Myanmar) // **Burmánac** *m* (**Bùrmānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Burmánci, G Bùrmānācā⟩ stanovnik Burme; **bùrmanskī** *prid.* koji se odnosi na Burmu i Burmance △ ~ ***jezik*** *lingv.* jezik tibetsko-burmanske grane sinotibetskih jezika, poznat i pod imenom mianmar (mianmarski)

bùrmut *m pov.* sitno sasjeckan duhan koji se udisao da bi izazvao »zdravo« kihanje, duhan za šmrkanje; šnjofanac // **bùrmutica** *ž* kutija, doza za burmut ✧ *tur.* burun otu ← burun: nos + ot: trava

Burnet (*izg.* Bérnit), **Frank Macfarlane** (1899–1985), australski liječnik virolog, pridonio napretku imunologije, onkologije, transplantacijske kirurgije; zajedno s P. Medawarom otkriva stečenu imunološku toleranciju transplantiranog tkiva, za što dobivaju Nobelovu nagradu 1960.

bùrnice *ž mn* ⟨N búrnica⟩ *zool.* porodica malih pučinskih ptica (*Hydrobatidae*) iz reda cjevonosnica, 20 vrsta, raširene po svim morima ✧ *v.* bura

bûrno, *v.* bura

Burns (*izg.* Bèrns), **Robert** (1759–1796), škotski pjesnik, sakupljao je i prerađivao stare narodne pjesme; nove piše na škotskom dijalektu i u njima oživljava narodni duh, što mu donosi status škotskog nacionalnog pjesnika

bùrnus *m* arapski dugački i široki vuneni ogrtač s kapuljačom, seže do zemlje, pokrivalo za zaštitu od pijeska i sunca; ogrtač kakav nose beduini ✧ *tur.* bornuz ← *arap.* burnus

bùrōv *m farm.* bezbojna tekućina koja se upotrebljava za obloge protiv oteklina i rana [~-*oblog*] ✧ prema njemačkom kirurgu K. A. Burowu (1809–1874)

bûrsa *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *kat.* vrećica u kojoj svećenik nosi posljednju pomast samrtniku, izrađena je u materijalu i boji ostalog liturgijskog ruha, u njoj je smješten korporal (tjelesnik) **2.** *anat.* **a.** svaka tvorba u tijelu slična vreći (npr. šupljina iza stražnje stijenke želuca) **b.** sluzna vreća, nalazi se posvuda u tijelu gdje dolazi do trenja tkiva o tkivo (u području zglobova, tetiva i sl.) △ ***bursa cloacilis*** (*izg.* bȕrsa kloácilis) *zool.* u mladih ptica proširenje iznad kloake u stijenki koje se nalazi mnogo limfatičnog tkiva, izvor je B-limfocita ✧ *lat.* bursa ← *grč.* býrsa: vinski mijeh

bursìtis *m pat.* upala burse (**2b**), ob. nastaje zbog traume, a može prerasti u kronično oboljenje ✧ *v.* bursa + -ITIS

bȕrš *m* **1.** *reg. zast.* oficirski sluga, posilni, ordonans **2.** momak koji ispomaže, sluga na seoskom gazdinstvu (ob. u Njemačkoj) ✧ *njem.* Bursche

bȕršenšaft *m* udruženje školskih drugova, studenata, kadeta itd. u Njemačkoj, u koje se ob. ulazi uz poseban ritual ✧ *njem.* Burschenschaft

Burton (*izg.* Bárton) **1. Richard** (1925–1984), britanski kazališni i filmski glumac **2. Richard, Sir** (1821–1890), engleski znanstvenik i istraživač, orijentalist, prvi Europljanin koji je ugledao jezero Tanganjiku i ušao u muslimansku Meku; kao britanski konzul u Trstu posjetio i opisao Palagružu (1876)

burùndžuk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* fina tanka svilena prozirna tkanina ✧ *tur.* bürüncük, bürümcük: čahura svilene bube
burùnlije *ž pl. tantum reg.* krojačka, suknarska tanka kliješta šiljastih vrhova (za izrađivanje kopči itd.) ✧ *tur.* burunlu: nosat
burùnsuz *m reg. podr.* onaj koji je »bez nosa«, koji nema profila, koji nema muški nos i profil, koji ima vrlo mali nos ✧ *tur.*
burùntija *ž, v.* bujruntija
burùšaskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* genetski izoliran jezik koji se govori u Pamiru, na granici Afganistana i Pakistana
bȕrz|a (**bȅrza** *rij.* + *srp.*) *ž* ⟨G *mn* -ī/bûrzā⟩ *bank.* tržište vrijednosnih papira (obveznice, dionice i sl.) i novca; mjesto na kojemu se sastaju kupci, prodavatelji i posrednici (brokeri) radi sklapanja poslova △ ~***a frahta*** specijalizirana burza usluga na kojoj je koncentrirana ponuda i potražnja prijevoznih kapaciteta i potražnja tereta za prijevoz; ~***a rada*** *ekon.* državna služba koja vodi brigu o zapošljavanju, evidentira nezaposlene i prikuplja ponude za zapošljavanje [*biti na ~i*, *razg.* biti nezaposlen]; ***crna*** ~***a*** divlje tržište, trgovanje na potpuno neinstitucionalnoj osnovi; šverc; ***slom*** ~***e*** strelovit pad vrijednosti dionica koji mnoga poduzeća vodi u stečaj // **bȕrzanskī** *prid.* koji se odnosi na burzu; **burzijánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G burzìjānācā⟩ burzovni agent, *v.* burzovni △; **burzìjānčev** *prid.* koji pripada burzijancu; **burzìjānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* burzijanac; **bȕrzōvn|ī** *prid.* koji se odnosi na burzu [*~i činovnik*; *~i mešetar*] △ ~***a akvizicija*** metoda davanja ponude za kupnju velikih blokova vrijednosnih papira na burzi, burzovno stjecanje; ~***a distribucija*** takva burzovna raspodjela; ~***a klirinška kuća*** *ekon.* obračunski zavod osnovan pri burzi radi likvidacije burzovnih zaključaka sklopljenih između članova burze; ~***a vrijednost*** cijena kotiranja nekog vrijednosnog papira, devize ili robe na burzi, određuje se po srednjem tečaju postignutom za vrijeme jednog burzovnog sastanka; ~***e kotacije*** izvještaji o tržišnim aktivnostima i tržišnoj poziciji vrijednosnih papira, deviza i robe za određeno razdoblje; ~***i agent*** osoba ovlaštena za zaključivanje poslova s vrijednosnim papirima na burzi; burzijanac; ~***i indeksi*** pokazatelji razina i tendencija promjena cijena dionica, obveznica i vrijednosnica na burzama; ~***i slom*** masovni i udarni pad vrijednosti dionica i drugih papira na burzi ✧ *tal.* borsa: novčarka, kesa ← *lat.* bursa
bùržūj *m* ⟨G buržúja⟩ **1.** *pov.* stanovnik grada **2.** *ideol.* građanin po staležu, onaj koji pripada građanskoj klasi [*epater le bourgeois* (*izg.* epatê l buržoâ) način nekonvencionalnog djelovanja u umjetnosti, takav da zapanji građanina, ob. vrlo oštra opreka akademizmu i ustaljenom građanskom ukusu] **3.** *pejor.* malograđanin, filistar // **buržoázija** *ž* **1.** *ideol. pov.* **a.** građanstvo kao treći stalež; puk (prema plemstvu i svećenstvu, u staleškim društvima prije Francuske revolucije) **b.** društveni sloj koji tvore vlasnici kapitala, svi koji kontroliraju sredstva za proizvodnju i raspodjelu viška vrijednosti (nasuprot proletarijatu odnosno radničkoj klasi koja ima samo radnu snagu) **2.** *razg.* oni koji njeguju razinu i kvalitete života srednjeg i višeg sloja građanstva; građanstvo, građani **3.** *pejor.* u zemljama tzv. Istočnog bloka ili »realsocijalizma« naziv za društveni sloj koji je nastao na idejnim zasadama Francuske revolucije zastupajući pravo privatnog vlasništva, kao i pravo na slobodu i jednakost; **buržoázījskī** (**bùržūjskī**) *prid.* koji se odnosi na buržuja i buržoaziju; **buržoázījski** (**bùržūjski**) *pril.* kao buržuj, na način buržuja; **bùržūjka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* buržuj; **buržújstvo** *sr rij.* način razmišljanja i života svojstven buržoaziji; buržujština; **buržújština** *ž neob.*, *v.* buržujstvo ✧ *fr.* bourgeois
-BUS drugi dio **a.** latinskih poimeničenih riječi [*omnibus*] **b.** riječi s novijim prvim dijelom [*šin(a)* + *o* + *bus* = *šinobus*] **c.** osamostaljena riječ [*bus*] ✧ *lat.* (omni)bus: svima, za sve
bus (*izg.* bàs) *m* ⟨N *mn* bùsovi⟩ **1.** *razg.* autobus (i u raznim natpisima i sl.) **2.** *tehn.* sabirnica, zajednički vod, energetski ili informacijski kanal ✧ *engl.* ≃ *v.* auto[1] + -BUS
bûs *m* ⟨N *mn* bùsovi, *zb.* bùsēnje/bûsje⟩ **1.** komad zemlje iskopan zajedno s travom; busen **2.** više strukova cvijeća ili drugoga bilja na jednom korijenu; bokor **3.** rastresita glavica (listovi koji nisu čvrsto sljubljeni) [~ *salate*] // **bùsača** *ž* koliba, sklonište, hranilište pokriveno busom; **búsak** *m* ⟨G busáka, N *mn* -sci⟩ *m dem.* od bus; **bùsat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima busove; **búsati** *nesvrš.* ⟨*prez.* bûsām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ dobivati busove; **bȕsēn** *m* ⟨N *mn* -enovi/-i⟩ **1.** *v.* bûs (**1**) **2.** *v.* čemin (**1**); **busènjača** *ž bot.*, *v.* vlasak[2]; **bùsēnje** *sr zb.*, *v.*

bûs, *usp.* busje; **bùsina** *ž* trava koja viri na tlu, s koje je otopljen ili raznesen snijeg i koju stoka zimi pase; **bûsje** *sr zb.*, *v.* bûs, *usp.* busenje; **busòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun busova ✧ ≃ *bug.* bus ? ≃ *lat.* buxus: šimšir

bùsāć *m* ⟨G busáća⟩ *reg.* okrugla drvena posuda za vodu ✧ *tur.* bùstagan

búsati se *nesvrš.* ⟨*prez.* bûsām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** udarati se u prsa, glavu (tako jako da boli) **2.** *pren.* hvaliti se, razmetati se [~ *u prsa junačka*] ✧ *prasl.* *busati (sę) (*rus. dijal.* busít': udarati)

busènjača, *v.* bûs

bùsij|a *ž* **1.** zasjeda **2.** *pejor.* pothvat ili djelatnost da se niskim sredstvima iz potaje, iza leđa nešto učini ili nekome nanese zlo; zaplotnjaštvo [*raditi (i sl.) iz ~e*] // **busìjāš** *m* ⟨G busijáša⟩ *pejor.* onaj koji djeluje iz busije; **busijàšica** *ž*, *v.* busijaš; **busìjaškī** *prid.* koji se odnosi na busijaše; **busìjaški** *pril.* kao busijaš, na način busijaša ♦ *pr.* (nadimačko): **Bùsija** (330, Ludbreg, Turopolje, Lika, Prigorje) ✧ *tur.* pusu, *arh.* pusı

bùsika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* trajne zeleni (*Deschampsia*) iz porodice trava (*Gramineae*) ✧ *v.* bus

business *m*, *v.* biznis

bùsinjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* trajne i jednogodišnje zeleni (*Pulicaria*) iz porodice glavočika (Compositae); buhača ✧ *v.* bus

bùsol|a *ž*, *v.* kompas ✧ *tal.*

bùsta *ž*, *v.* bista

bùster (**bàstar**) *m* **1.** *meteor.* olujni vjetar na *J* i *JI* obalama Australije **2.** *vojn.* raketni motor za lansiranje i ubrzavanje rakete na početnom dijelu leta ✧ *engl.* booster

bustrofèdōn *m* ⟨G bustrofedóna⟩ *pov.* način pisanja drevnih Etruščana i Grka u neprekinutom nizu; nakon završetka pisanja jednog retka prelazilo se u drugi redak ispod posljednjeg slova prethodnog retka i pisalo se unatrag ✧ *grč.* boustrophēdón: kako se vodi govedo

bȕša *ž* ⟨G *mn* bûšā⟩ *agr.* pasmina domaćeg goveda

bùšāč, *v.* bušiti

bùšel *m* engleska i američka mjera za žito (engleska 3,35 l, američka 35,34 l) ✧ *engl.* bushel

Bùšetina *ž* naselje (u blizini Virovitice), 988 stan. // **Bušetínac** *m* (**Bušètīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Bušetínci, G Bušètīnācā⟩ stanovnik Bušetine; **bušètinskī** *prid.* koji se odnosi na Bušetinu i Bušetince ♦ *pr.* (etnik): **Bušètinčan** (110, Đurđevac, Podravina, Bjelovar)

Búševec *m* ⟨G -vca⟩ naselje (u blizini Zagreba), 948 stan. // **Bušèvčanin** *m* (**Bušèvčānka** *ž*) ⟨N *mn* Bušèvčani⟩ stanovnik Buševca; **buševèčkī** *prid.* koji se odnosi na Buševec i Buševčane

Bùšić, Bruno (1939–1978), hrv. političar i publicist, sudionik Hrvatskog proljeća, 1972. osuđen na 2 godine zatvora; 1975. odlazi u inozemstvo gdje ubrzo postaje istaknuta ličnost u krugovima hrv. političke emigracije, ubijen u atentatu u Parizu

bušído *m* kodeks ponašanja samurajske klase u Japanu (kult predaka, odanost, hrabrost, prezir prema smrti i sl.), potječe iz srednjega vijeka, a od o. 1850. postaje osnova etičkog treninga čitavog društva, potičući rast japanskog nacionalizma i civilnog morala sve do 1945. ✧ *jap.* busido: put ratnika

bùšīn (**bušínac**) *m* ⟨G bušína⟩ *bot.* **1.** rod niskih primorskih grmova (*Cistus*), ima velike crvene, ružičaste ili bijele cvjetove; u nas rastu 4 vrste: *C. villosus*, *C. creticus*, *C. salviifolius* i *C. monspeliensis* **2.** (*mn*) porodica zeljastih dvosupnica (*Cistaceae*); u nas rastu rodovi: sunčanica (*Helianthemum*), sunčac (*Fumana*) i bušin

bušínak *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci, G bùšīnākā⟩ *bot.*, *v.* grmika

bušírati (∅) *dv.* ⟨*prez.* bùšīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bùšīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *lov.* (pri)šuljati se i prikrasti/prikradati kroz grmlje do divljači (o lovcu i psu) ✧ ≃ *njem.* Busch: grm

búšiti (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* bûšīm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -šēnje⟩ **1.** provrtati rupu **2.** praviti prolaz ili otvor [~ *tunel*; ~ *tražeći vodu*] // **bùšāč** *m* ⟨G bušáča⟩ **1.** onaj kojem je posao da buši, da se bavi bušenjem, koji radi na bušilici **2.** *biol.* životinja koja buši, dube u tvrdoj podlozi (supstratu), npr. spužve, neke školjke, *usp.* rovač; **bùšāčkī** *prid.* koji se odnosi na bušače; **bùšāćī** *prid.* koji služi za bušenje [~ *stroj*; ~ *pribor*; ~ *čekić* pneumatski čekić za izradbu minerskih bušotina]; **búšan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji ima neželjenu rupu i propušta, koji je probušen i time neispravan ili oštećen [~ *balon*; ~ *čamac*; ~ *lonac*]; **bùšilica** *ž* općenit naziv stroja za bušenje; **bùšilo** *sr* **1.** bušilica **2.** svrdlo, borer; **bùšljika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** rupica **2.** pora; **bùšotina** *ž* rupa dobivena bušenjem (upotrebom strojeva na naftnim poljima i sl.) [*naftna* ~] ✧ *prasl.* *bušiti (*rus. dijal.* bušít': bučati, *češ.* bušiti: pucati) ≃ buknuti, *v.*

Bùšmān *m* (**Bùšmānka** *ž*) ⟨N *mn* Bùšmani⟩ **1.** *etn.* pripadnik naroda niska rasta koji živi u pustinjama *JZ* Afrike, o. 85.000 pripadnika **2.** *pren.* osobȁ niska rasta // **bùšmānskī** *prid.* koji se odnosi na Bušmane △ ~ ***jezici*** *lingv.* jezici khoisanske porodice kojima govori dio stanovnika Bocvane, Angole i Zambije ✧ *engl.* Bushman ← *afrikaans* boschjesman: ljudi iz grmlja

bušolòtijēr *m* ⟨G bušolotijéra⟩ *reg. ekspr.* iluzionist ✧ *tal.*

bùšpan *m bot. reg., v.* šimšir ✧ *njem.* Busch: grm

bȕšta *ž* ⟨G *mn* bûštā/-ī⟩ *reg.* **1.** *rij.* omotnica, kuverta **2.** platna vrećica ✧ *tal.* busta

bȕt *m* ⟨N *mn* bùtovi⟩ *reg.* noga životinje od koljena do trupa; stegno // **bùtić** *m dem.* od but; **bùtina** *ž* **1.** *augm.* od but **2.** *razg., v.* bedro; **bùtn**|**ī** *prid.* koji se odnosi na but [*~a kost* bedrenjača, butnjača]; **bùtnjača** *ž* butna kost, *v.* butni ♦ *pr.* (nadimačka): **Bùtić** (250, Zadar, Zagreb, Banovina, Prigorje), **Bùtina** (440, Slunj, Kutina, Gvozd), **Butínović** (Vukovar, Virovitica) *tur.* but, bud

bûta *ž reg.* volat (volta) iznad kale između dvije kuće koja se sastoji od jedne ili više stambenih prostorija; svod // **bùtača** *ž* plitka posuda u koju se otače vino iz bačve ✧ *tal.* botta

bȕta *ž* ⟨G *mn* bûtā⟩ *lik.* jedan od najčešćih i najvažnijih ornamentalnih motiva u indijskoj umjetnosti mogul(a), prikazuje vijenac cvijeća sa stiliziranim listovim ✧ *hind.*

butadìēn *m* ⟨G butadiéna⟩ *kem.* CH_2=CH CH=C-H_2, najjednostavniji nezasićeni ugljikovodik iz grupe diena, plin karakteristična mirisa, dobiva se iz acetilena, važan u sintezi kaučuka ✧ *v.* butan

butafòrija *ž* **1.** *kazal.* u kazališnoj inscenaciji rekviziti koji daju iluziju pravih predmeta **2.** *pren.* ono što je lažno, a trebalo bi dati iluziju pravoga ✧ *tal.* buttafuori

bùtān *m* ⟨G butána⟩ *kem.* C_4H_{10}, plinoviti ugljikovodik, služi kao gorivo; zemni plin [*bocas~om*] ✧ *njem.* Butan ≃ *lat.* butyrum: maslac

Bùtān *m* ⟨G Butána⟩ *geogr.* država u *I* dijelu Himalaje, *J* Azija, 47.000 km², 1.476.000 stan., glavni grad Thimphu // **Butánac** *m* (**Bùtānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Butánci, G Bùtānācā⟩ stanovnik Butana; **bùtānskī** *prid.* koji se odnosi na Butan i Butance

butànōl *m* ⟨G butanóla⟩ *kem.* C_4H_9OH, četvrti član homolognog niza monohidroksilnih alkohola, postoji u nekoliko izomera; butil-alkohol ✧ *v.* butan + -OL

bùtārga *ž reg.* usoljena i sušena ikra morske ribe; ružičasti kavijar ✧ *tal.* bottarga

butàrgān *m* ⟨G butargána⟩ *zool. reg., v.* cipal

butèlj|**a** *ž* **1.** boca za vino izdužena grlića od ob. 7 dl **2.** *meton.* količina vina iz takve boce [*popiti dvije ~e*] // **buteljírati** *dv.* ⟨*prez.* butèljīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* butèljīrān, *gl. im.* -ānje⟩ staviti/stavljati u butelje; flaširati [*~ vino*] ✧ *fr.* bouteille *tal.* bottiglia

Butenandt (*izg.* Bȕtenant), **Adolf** (1903–1995), njemački kemičar, za istraživanja i sintezu spolnih hormona Nobelova nagrada 1939 (s L. Ružičkom)

bȕterbrot *m reg.* kruh s maslacem [*pojesti ~*] ✧ *njem.* Butterbrot

bȕterfasla *ž reg.* stupa u kojoj se tuče maslac ✧ *njem.* Butter + Fassel: bure

bùtīg|**a** *ž reg.* **1.** trgovačka radnja [*kupio u ~i*]; botega **2.** *pejor.* trgovina, trgovanje [*politička ~a*] // **butìgār** *m* ⟨G butigára⟩ *reg.* prodavač u butigi; trgovac

bùtik (**butȉk**) *m* ⟨N *mn* -ici⟩ specijalizirana trgovina i radionica modne odjeće, raširena poslije 2. svjetskog rata, prodaje odjeću izrađenu u malim serijama ✧ *fr.* boutique

butiléni *m mn* ⟨N butìlēn, G butiléna⟩ *kem.* nezasićeni ugljikovodici opće formule od kojih se najčešće koristi izobutilen za pripravu industrijski važnih polimera ✧ *fr.* boutilène

butiráti *m mn* ⟨N butìrāt, G butiráta⟩ *kem.* soli i esteri maslačne kiseline

butiráža *ž agr.* razmnožavanje bilja izravnim zasađivanjem izdanka u zemlju ✧ *fr.* bouturage

bùtirometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ sprava kojom se mjeri količina masti u mlijeku ✧ *grč.* boúturon: maslac + -METAR

butler *m, v.* batler

Bùtmir *m* naselje u blizini Sarajeva, bogato neolitičko nalazište (2200–2000. pr. Kr.) // **bùtmirskī** *prid.* koji se odnosi na Butmir

bùtōn (**butôn**) *m* ⟨G butóna⟩ **1.** *rij. neob.* gumb, dugme **2.** naušnica s povećim dragim kamenom ✧ *fr.* bouton

bȕtrast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. ekspr.* koji je nizak i debeo ✧ *tur.* badur

butterfly *m, v.* baterflaj

bùtum *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* sav, od kraja do kraja, u cjelini [*naša ~ kraljevina*], *usp.* buzbutum // **butùmīle** *pril. reg.* (ob. u vedru ophođenju) listom, sve, ujedno ✧ *tur.* bütün

bùtura (**bùtūrnica**) *ž* (u šali) buhara, ćorka,

ćuza, zatvor, bajbuk // **bùturica** *ž* **1.** *konstr. dem.* od butura **2.** pogačica ✧ *rum.*

bùvel *m reg.* unutrašnja guma na kotaču automobila, bicikla i sl. koja se puni zrakom; zračnica, šlauh ✧ *tal.*

Bùvina, Andrija (prva pol. 13. st.), hrv. drvorezbar i slikar, autor freske Sv. Kristofora na Peristilu u Splitu te čuvenih romaničkih vratnica splitske prvostolnice

bȕvljī, *v.* buha

Buxtehude (*izg.* Bukstehúde), **Dietrich** (o.1637–1707), danski orguljaš i skladatelj, organizator znamenitih večernjih koncerata u Lübecku; najpoznatiji po složenim fugama za orgulje i koncertnoj glazbi za zborove

buy back (*izg.* bâj bȅk) *m ekon.* oblik vezane trgovine u kojem uvoznik industrijske opreme i/ili tehnologije plaća isporučiocu ugovorenu cijenu isporukom proizvoda koji su proizvedeni tom opremom, odnosno isporučilac se obavezuje da će u određenom razdoblju kupovati tu robu ✧ *engl.*

buy in (*izg.* bâj ȉn) *m ekon.* postupak koji se primjenjuje ako klijent ili broker ne isporuči prodane vrijednosne papire drugom brokeru unutar zakonskog roka; drugi broker može kupiti predmetni vrijednosni papir na tržištu i zaračunati klijentu ili brokeru trošak takve kupnje ✧ *engl.*

buy out (*izg.* bâj ȁut) *m ekon.* jedan od načina stjecanja poduzeća, odnosno promjene vlasnika poduzeća kupnjom poduzeća ili otkupom njegovih dionica; otkup, isplata ✧ *engl.*

Buys-Ballot (*izg.* Béis Bálot), **Christoph H. D.** (1817–1890), nizozemski meteorolog, osnivač nizozemskog meteorološkog instituta i službe izvještaja o vremenu // **Buys-Ballotov** (*izg.* Béis Bálotov) *prid.* koji pripada Buys-Ballotu △ ~ ***zakon (zakon vjetra)*** *meteor.* empirički zakon koji opisuje vezu smjera vjetra i horizontalne raspodjele tlaka: ako nam vjetar puše u leđa onda je na sjevernoj hemisferi niski tlak zraka na lijevoj, a visoki na desnoj strani; na južnoj hemisferi odnos je obrnut

búza *ž* **1.** *v.* boza **2.** vinski talog na dnu bačve ♦ *pr.* (prema zanimanju i nadimačka): **Búza** (Međimurje, Primorje, Sesvete), **Buzàdžīć** (Slatina, Slavonija), **Buzàdžija** (Slatina), **Bùzak** (Slavonski Brod, Koprivnica), **Buzáković** (Vukovar, Sisak), **Bùzančić** (Zagreb, Dalmacija), **Bùzar** (Slavonski Brod, Zaprešić, Split), **Búzov** (780, Drniš, sred. Dalmacija, *I* Slavonija) ✧ *tur.* posa ← *tal.* posatura: talog, mutež

bȕzar|a *ž kulin.* jelo pripremljeno pirjanjem plodova mora na maslinovu ulju uz dodatak rajčica sa začinima [*škampi na ~u*] ✧ *tal., dijal.*

buzbùtum (**busbùtum**) *prid. reg. ekspr.* (pojačano) u zn. cijel cjelcat, sav savcat [*~ Krndiju porobiše*] ✧ *tur.* büs + bütün, *v.* butum

Buzdòhanj *m* naselje (u blizini Rijeke), 1202 stan. // **Buzdohánjac** *m* (**Buzdòhānjka** *ž*) ⟨G -njca, N *mn* Buzdohánjci, G Buzdòhānjācā⟩ stanovnik Buzdohanja; **buzdòhanjskī** *prid.* koji se odnosi na Buzdohanj i Buzdohanjce

buzdòvān (**buzdòhān**) *m* ⟨G buzdována⟩ **1.** *vojn. pov.* starinsko hladno oružje za udaranje, težak bat sa željeznim šiljcima **2.** *pren.* tvrda glava koja slabo shvaća; glupan; buzde, buzdo// **búzde** *m* ⟨G -ē, D L -i⟩ *reg. pren.* koji je tvrde glave, male pameti; buzdo; **búzdo** *m* ⟨G -ē⟩, *v.* buzdovan(**2**); **buzdovàndžija** *m* onaj koji nosi buzdovan (npr. u igri Sinjske alke) ♦ *pr.* (nadimačka): **Bùzdon** (Rijeka, Zagreb), **Buzdòvačić** (Split, Hvar, Sesvete, Zagora), **Bùzdum** (Pakrac, Donji Lapac) ✧ *tur.* bozdoğan ≃ *mađ.* buzogány

búzenhalter *m reg. zast.* grudnjak [*obući ~; staviti ~*], *usp.* brusthalter, ređipet ✧ *njem.* Busenhalter

Bùzet *m* naselje u dolini Mirne, sred. Istra, 506 stan., prapovijesno gradinsko naselje (histarski, *ant. Pinguentum*), pod vlašću Bizanta, Mletaka, Napoleona, Austrije, Italije, nakon 2. svjetskog rata u Hrvatskoj // **Buzéćanin** *m* (**Buzéćānka** *ž*) ⟨N *mn* Buzéćani⟩ stanovnik Buzeta; **Buzéštin|a** *ž* **1.** *geogr.* buzetski kraj, kraj koji gravitira Buzetu, mikroregija oko Buzeta **2.** (buzeština) jezik toga kraja [*na ~i*]; **bùzetskī** *prid.* koji se odnosi na Buzet i Buzećane ♦ *pr.* (etnik): **Bùzećan** (Buzet, Rijeka)

buzkàši *m sport* tadžikistanska konjička igra s prepariranim trupom koze, ispunjenim pijeskom ✧ *rus.* ← *tadž.*

buzòrant (**buzùrant**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *reg. zast. vulg.* homoseksualac, peder; buzić // **búzić** *m hip. žarg.*, *v.* buzorant; **buzoràncija** *ž vulg.* muški homoseksualizam; **buzurírati** *dv.* ⟨*prez.* buzùrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *vulg.* spolno općiti (o muškarcima) ✧ *tal.* buzzurro: prostak, divljak

bȕzūk *m* ⟨N *mn* -ūci⟩ *glazb.* albanska tambura sa 6 žica ✧ *alb.*

buzùki *m* ⟨G -ja⟩ *glazb.* grčki narodni žičani muzički instrument, sličan mandolini, sti-

gao s Osmanlijama u Grčku iz Afganistana ✧ *ngrč.* bouzouki

Buzzati (*izg.* Buzàti), **Dino** (1906–1972), talijanski književnik i novinar, spaja realno i nadrealno, izražava osjećaje tjeskobe i straha (drama *Klinički slučaj*, roman *Tatarska pustinja*)

bûža *ž reg.* **1.** rupa nastala radom, vanjskim djelovanjem ili deranjem i sl. [~ *na čarapi*; ~ *u zidu*]; otvor **2.** *pejor.* vrlo mala i tijesna soba ili prostorija; bužac, sobičak, kapunjera **3.** *podr.* velika ili izrazita nosnica, osobito u osoba prćasta nosa kad je dojam da se »vide rupe«; bužac **4.** *žarg. lokal.* ženski spolni organ // **búžac** *m* ⟨G búšca, N *mn* búšci, G bûžācā⟩, *v.* buža (**2**,**3**) ✧ *mlet.* busa, *tal.* bugio

Bùžan, **Joso** (1873–1936), hrv. slikar folklornih motiva (okolica Zagreba, Slavonija)

bùžija *ž med.* instrument u obliku tanke cijevi ili štapića koji se uvodi u kanale organa (jednjaka, rektuma) radi dijagnostike ili liječenja; sonda, kateter // **bùžīr** *m* ⟨G bužíra⟩ cijev od tekstila impregnirana lakom, izolacijska navlaka za gole i slabo izolirane vodiče (danas cijevi od plastičnih masa); **bužírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* bùžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* bùžīrān, *gl. im.* -ānje⟩ istražiti/istraživati sondom ili kateterom; **bužírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* bužirati **2.** *med.* postupak kojim se primjenom bužija različitih debljina izvodi postupna dilatacija raznovrsnih suženja (jednjaka, anusa, mokraćne cijevi i sl.) ✧ *fr.* bougie

bùžimskī *prid.* koji se odnosi na Bužim

by night (*izg.* bâj nâjt) *pril.* noću (ob. u turističkim prospektima kao dio ponude i na fotografijama uz opis na engleskom jeziku) [*London* ~] ✧ *engl.*

bypass (*izg.* bȁjpas) *m* **1.** *med.* **a.** kirurški zahvat kojim se premošćuje bolesni ili oštećeni dio organa, omogućuje protok krvi, likvora ili gastrointestinalnog sadržaja [*izvesti* ~; *napraviti* ~]; premošćenje; premosnica **b.** tkivo tako obrađeno ili stavljeno u takvu funkciju [*napravili su mu dva* ~*a*]; premosnica, mimovod, zaobilaznik [*dvostruki* ~; *trostruki* ~] **2.** **a.** *građ.* cijev ili kanal kojim se osigurava pomoćni prolaz plinu ili tekućini **b.** *tehn.* staza niske impedancije kojom se električna struja provodi oko komponente, a ne kroz njega; zaobilaznica **3.** sprečavanje prijenosa određenih frekvencija bez ometanja željenog signala **4.** *žarg.* sredstvo kojim se nastoji prevladati neka teška situacija [*kredit je jedini* ~ *u današnjoj situaciji*] ✧ *engl.*

Byron (*izg.* Bâjron), **George Gordon** (1788–1824), najistaknutiji engleskiD književni romantičar, idealizira autentičnost primitivnih naroda i egzotičnih krajeva te ljepotu netaknute prirode; njegovo pjesničko djelo utjecalo je na rađanje novog osjećajnijeg odnosa prema stvarnosti u Europi; pridružio se borbi Grka za nezavisnost // **bajrònist** *m* sljedbenik bajronizma; **bajronìstica** *ž*, *v.* bajronist; **bajronìstičin** *prid.* koji pripada bajronistici; **bajronìstičkī** *prid.* koji se odnosi na bajroniste i bajronizam; **bajronìstički** *pril.* kao bajronist, na način bajronista; **bajronìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *knjiž.* pesimistički svjetonazor o neuništivosti zla, kult osjećajnosti i individualističke pobune nadahnut junacima iz Byronovih spjevova, obilježje europskog romantizma, *usp.* veltšmerc; **bajrònovskī** *prid.* koji je kao u Byrona

byrrus (*izg.* bȉrus) *m* **1.** *pov.* starorimski ogrtač s kapuljačom, ob. od grubo g sukna **2.** *kršć.* redovnička nošnja u srednjem vijeku ✧ *lat.*

byte *m*, *v.* bajt

bzíkati *nesvrš.* ⟨*prez.* bzîčēm, *pril. sad.* -ajūći/bzíčūći, *gl. im.* -ānje⟩ zujati ✧ *onom.*, *usp. slov.* bzikati i *češ.* bzikat

C

c, C 1. ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* bezvučni, zubni (dentalni), sliveni (afrikatni), zatvorni (konsonantni) glas [*ovaj c*] **b.** (*sr*) treće slovo latinice i hrvatske abecede kojim se piše taj glas [*malo c*; *veliko C*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo ce*; ⟨*mn*⟩ *ova ce*] **2.** *pov.* u glagoljici i bosanici oznaka za brojčanu vrijednost 900 **3.** *glazb.* **a.** prvi, središnji ton današnjeg notnog sustava [*visoki ~*] **b.** početni ton slijeda od sedam tonova bez povisilica i snizilica **4.** *fiz.* **a.** simbol dekadskog prefiksa CENTI- **b.** simbol brzine svjetlosti ($c = 2.99792458 \cdot 10^8$ m/s) **5.** znak za novac različitih zemalja (cent, centim, centavo) **6.** (C) *kem.* simbol za ugljik **7.** (C) *fiz.* **a.** simbol za jedinicu temperature – Celzijus, *v.* **b.** simbol za coulomb, *v.* **c.** simbol za električni kapacitet (jedinica farad, znak F) **d.** simbol za toplinski kapacitet **8.** (C) *mat.* **a.** u rimskom označavanju brojeva, znak za brojku 100 (sto) **b.** znak za konstantu **c.** znak koji u heksadecimalnom brojevnom sustavu označuje broj 12 **9.** (C) *inform.* **a.** viši programski jezik s mogućnošću uključivanja low-level koda; rasprostranjenost i portabilnost čine ga jednim od standardnih programskih jezika današnjice **b.** (C++) objektno-orijentirana verzija programskog jezika C iz 1980-ih **c.** oznaka za tvrdi disk ili prvu particiju u računalu **d.** oznaka za prvu diskovnu particiju u računalu (ako je disk podijeljen na više particija), *usp.* d (**10b**) **10.** (C) u kategorizaciji vozačkih dozvola ona koja dopušta upravljanje vozilima težima od 3,5 t **11.** (C) u zrakoplovstvu oznaka za klasu aviona (C1), hidroaviona (C2) i amfibija (C3) s potklasama **12.** (C) *sport* oznaka za natjecateljske čamce – kanue, ovisno o broju kanuista naziv se mijenja: jednoklek (C-1), dvoklek (C-2) △ ***~-kategorija*** **1.** *v.* C (**10**) **2.** *zast.* četvrta kategorija u nekadašnjoj kategorizaciji hotela **3.** *žarg.* vrlo loš, ob. najlošiji proizvod, izvedba i sl. [*ma, to ti je ~-kategorija*]; ***C vitamin***, *v.* vitamin

Ca *kem.* simbol za element kalcij

CA *krat. inform.* u složenim kraticama znači računalom podržano
✧ *engl.* **C**omputer-**A**ided

cabaletta (*izg.* kabalèta/kabàleta) *ž glazb.* u talijanskim operama krajem 18. i u 19. st. naziv za kraću ariju
✧ *tal.*

cabaret *m*, *v.* kabaret

cabaza (*izg.* kabáza) *ž glazb.* udaraljka brazilskog porijekla, šuplji kokosov orah nataknut na drveni držak i obavijen mrežom nanizanih perli
✧ *port.*

cabinet *m*, *v.* kabinet

cable *m*, *v.* kabel[2]

caboclo (*izg.* kabòklo/kabòku) *m term.* mješanac između Indijanca i bjelkinje u Brazilu
✧ *port.*

cabotin (*izg.* kabotên) *m* **1.** glumac bez pravog talenta, onaj koji se razmeće gestama i patosom **2.** *pren.* onaj koji glumata
✧ *fr.*, prema njemačkom glumcu Cabotinu iz 17. st.

cabriolet *m*, *v.* kabriolet

caccia (*izg.* kȁča) *ž glazb.* vrsta dvoglasne talijanske polifone kompozicije, nastala u 15. st., *usp.* chasse
✧ *tal.*

cache (*izg.* kȅš) *m inform.* vrsta brze memorije u računalu koja služi za ubrzani pristup često korištenim podacima; međumemorija, međuspremnik
✧ *engl.*

cache-nez (*izg.* kȁš-nê) *m* duguljasti pamučni ili svileni rubac kojim se pokriva vrat i donji dio lica
✧ *fr.* ← cacher: sakriti + nez: nos

cache-pot (*izg.* kȁš-pȍt) *m* ukrasna posuda u koju se stavlja vaza s cvijećem
✧ *fr.* ← cacher: sakriti + pot: lonac

cachou (*izg.* kašȗ) *m farm.* sredstvo protiv kašlja izrađeno od šećera, anisova ulja i salmijaka
✧ *fr.* ← *mal.* kāccu

cachucha (*izg.* kačȕča) *ž glazb.* andaluzijski ples umjerena tempa, sličan boleru
✧ *šp.*

cacìbāš *m* ⟨G cacibáša⟩ *kinol.* pas koji je dobio kinološku nagradu CACIB // **cacibàšica** *ž*, *v.* cacibaš
✧ *fr.* **C**ertificat d'**a**ptitude au **c**hampionat **i**nternational de **b**eauté

CAD (*izg.* kȅd) *krat. inform.* oblikovanje pomoću računala, računalni dizajn (izrada trodimenzijskih nacrta, animacija i sl.)
✧ *engl.* **C**omputer **A**ided **D**esign

caddie *m*, *v.* kedi

cadenza *ž*, *v.* kadenca

càdi *m* **1.** *lingv.* osamnaesto slovo hebrejskog alfabeta **2.** *pov.* u hebrejskom obilježavanju brojeva oznaka za broj devedeset (90)
✧ *hebr.* cādhēy

càdik *m jud.* pravednik
✧ *hebr.* caddīq

caecum (*izg.* cêkum) *m anat.* slijepo crijevo
✧ *lat.* caecus: slijep

café (*izg.* kafê) *m reg.* **1.** ugostiteljski objekt u kojem se poslužuje kava (uz ostala pića), ob. manja kavana; kafić, kafe **2.** kava
✧ *fr.*

càfelštik *m reg.* donji povezni komad unutar okvira vrata, prozora ili ladica
✧ *njem.* Zapfenstück

caffè (*izg.* kafè) *prid. reg.* koji ima boju kave; kaven, *usp.* smeđ
✧ *tal.*

cafisso (*izg.* kafìso) *m pov.* **1.** stara mjera za ulje na Siciliji i na Malti **2.** u Veneciji i *S* Africi (Tunis), mjera za žito
✧ *tal.* cafisso ← *arap.* quafir

Cage (*izg.* Kèidž), **John** (1912–1992), američki skladatelj; središnja ličnost suvremene eksperimentalne glazbe (preparirani glasovir, aleotorika)

Cagliostro (*izg.* Kaljòstro), **Alessandro** (1743–1795), alkemičar, mađioničar i avanturist sa Sicilije; putovao je važnijim europskim gradovima prodajući eliksire mladosti i ljubavne praškove

càgrije *ž pl. tantum reg.* kožnate korice noža [*ove* ~]; korice, kanije, tok
✧ *tur.* sagry: konjski hrbat, koža s konjskog hrpta

cȁjg *m reg. zast.* vrsta jeftine pamučne tkanine za radne hlače i odijela; hlačevina, trliš
✧ *njem.* Zeug

cȁjger *m reg.* kazaljka (na satu) [~ *na* ~*u* ob. uz simboličnu poruku da netko misli na određenu osobu]
✧ *njem.* Zeiger

càjgnis *m lokal. zast.* dokument o nekom stanju; službena potvrda, svjedodžba, isprava
✧ *njem.* Zeugnis

càjhnati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** označavati što kakvim znakom; zarezivati **2.** unositi u obliku bilješke u podsjetnik; notirati
✧ *njem.* zeichnen ≃ Zeichen: znak, biljeg

cȁjt *m reg.* vrijeme (potrebno za neku radnju) [*lijepi* ~*i*, *reg.* lijepa, zlatna (ob. bivša) vremena; *nemati* ~*a*, *reg.* nemati vremena]
✧ *njem.* Zeit

cȁjtgajst *m*, *v.* Zeitgeist

cȁjtgēber *m reg.* **1.** bilo koja promjena u okolini koja nam omogućuje da prosudimo, odredimo vrijeme (npr. položaj sunca) **2.** *biol.* u kronobiologiji svaka periodička promjena u okolini koja vremenski usklađuje ili sinkronizira neki biološki ritam (izmjena dana i noći, izmjena godišnjih doba)
✧ *njem.* Zeitgeber

cȁjtlupa *ž film.* instrument za usporeno snimanje kretanja koja oko u realnom vremenu ne zamjećuje (npr. otvaranje cvjetova, dizanje tijesta i sl.)
✧ *njem.* Zeitlupe

cȁjtnot *m reg.* **1.** *šah* izraz za situaciju u kojoj šahist mora povući velik broj poteza za kratko vrijeme kako mu ne bi pala zastavica na satu **2.** vremenski tjesnac, vremenski škripac [*biti u* ~*u*]
✧ *njem.* Zeitnot

cȁjtromān *m* ⟨G cajtromána⟩ *knjiž.* roman ili niz tematski povezanih romana koji prateći sudbinu jedne obitelji ili grupe usko povezanih ljudi nastoje izraziti duh cijele epohe, društva ili društvenog sloja (npr. Tolstojev *Rat i mir*)
✧ *njem.* Zeitroman

càjtungi *m pl. tantum reg.* novine [*ovi* ~]
✧ *njem.* Zeitung

cajuela (*izg.* kahuèla) *ž* mjera za zapremninu u Srednjoj Americi
✧ *šp.*

Cajun (*izg.* kèđun) *m* **1.** *glazb.* tradicionalna autohtona glazba iz Louisiane (SAD) nastala miješanjem raznih narodnih napjeva izvođenih a capella te plesova uz instrumentalnu pratnju dijatonske harmonike i violine **2.** (*mn*) pripadnici manjinske nacionalne zajednice, potomci francuskih katolika, nastanjeni u državi Louisiani i Maine pošto su bili protjerani iz Akadije krajem 18. st.
✧ *engl.* ← Acadian: akadijski

càjzl *m zool., v.* čiž
✧ *njem.* Zeisel

càk *uzv.* riječ što dočarava zvuk koji se može čuti kada naprsne staklo [*i* ~, *žarg.* (u šali) **a.** trenutak smrti **b.** lom, čas kad je što puklo (ob. staklo)]; cik // **càknuti** *svrš.* ⟨*prez.* càknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* càknūt⟩ **1.** (∅) napuknuti uz mogući zvuk koji se predočuje kao cak (o staklu) **2.** (koga) *žarg.* **a.** lagano udariti **b.** *pren.* zadati lagan udarac u smislu društvenog položaja, javne razmjene misli itd.; ubosti, nabosti, načeti, upiknuti; **càktati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* càkćēm, *pril. sad.* càkćūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* coktati **2.** *razg.* stalno i ustrajno dosađivati s prigovorima, karanjem, tužbalicama i sl.
✧ *onom.*

cák|a *ž* ⟨G *mn* -ā⟩ *reg.* **1.** mjesto koje u tekstu zakona, ugovora, propisa itd. ili u njegovoj provedbi ima posebno značenje; klauzula, ograničenje **2.** *žarg.* **a.** dosjetka, smicalica, štos, fora [*dobra* ~*a*; *prodavati* ~*e*] **b.** mala, ali komplicirana stvar; detalj, kvaka, začkoljica [*da bi kvalitetno prelomio tekst za tiskanje, treba znati svakojake kompjuterske* ~*e*]
✧ *njem.* Zacke: rog, zubac, šiljak, *usp.* kvaka

cakavìzam *m* ⟨G -zma⟩ *lingv.* podvrsta čakavizma, naziv za izgovorne osobine jednoga dijela čakavaca: depalatalizacija glasa *č* i njegova zamjena glasom *c* (npr. cudo, cinit, covik), izgovor glasova *s*, *š* srednjim glasom *ś* (śestra, śuma) te glasova *z*, *ž* srednjim glasom (npr. źena, źviźda); cakavski govor // **cákavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji govori cakavskim govorom; **cákāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* cakavac; **cákavskī** *prid.* koji se odnosi na cakavce i cakavizam △ ~ ***govor***, *v.* cakavizam; **cakávština** *ž* govor cakavaca

cakewalk (*izg.* kêjkvôk) *m glazb.* ples crnačkog stanovništva SAD-a, nastao oko 1870, kasnije popularan u jazzu
✧ *engl.* ≃ cake: kolač (bio je nagrada za najljepši korak na zabavama na kojima se rađao cake-walk)

caklènjača *ž bot.* biljka mesnate stabljike i sitnih listova (*Salicornia*) iz porodice loboda, raste uz more
✧ *v.* caklo

càklo *sr reg., v.* staklo // **càklina** *ž* **1.** *anat.* gornji izvanjski dio u građi zuba; gleđ **2.** staklasta tvar kojom se prevlače metalni, porculanski ili keramički predmeti radi zaštite i ljepote; glazura, pocaklina; **càklinskī** *prid.* koji se odnosi na caklinu; ocaklinski; **càkliti** *nèsvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -kljēnje⟩ prevlačiti što caklinom; **càkliti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -lēći se, *gl. im.* -kljēnje⟩ **1.** odsjajivati kao staklo ili caklina; blistati **2.** sjajiti više nego obično [*cakle mu se oči*]; **càklovica** *ž min.* željezna ruda, sigasta, sjajne površine
✧ *v.* staklo (metateza)

càkn|a *ž* ⟨G *mn* cáknā/-ī⟩ *reg.* **1.** uvijen pramen kose, kovrča koja pada; uvojak **2.** nazubljeni oblik volana, ukrasnih traka i izreza [*volan na* ~*e*; *traka na* ~*e*]
✧ *njem.* Zäckchen: roščić

cakumpàk (**cakumpàkum**) *prid.* i *pril. reg.* potpuno, u potpunosti, tako da se ništa ne propusti, savršeno, pomnjivo, pedantno (ob. nešto dotjerati u red, očistiti, urediti) [*tako, lijepo da je soba* ~ *(uređena)*]
✧ *njem.* mit Sack und Pack: s vrećom i omotom

cal (*izg.* kàl) *fiz. zast.* znak za jedinicu topline, kaloriju

calabrese (*izg.* kalabrêze) *m glazb.* talijanska kalabrijska ljubavna pjesmica pučkog ugođaja iz 15. st.
✧ *tal.*, prema pokrajini Calabriji

calamites (*izg.* kalàmites) *ž mn bot. geol.* izumrlo krupno visoko drveće, trajalo od gornjeg karbona do perma
✧ *grč.* kalamítēs: poput trske ≃ kálamos: trska

calando (*izg.* kalândo) *pril. glazb.* oznaka za dinamiku i tempo, popuštanje u jačini tona, uz istodobno usporavanje tempa
✧ *tal.*

calata (*izg.* kalâta) *ž glazb.* talijanski ples 15. i 16. st., sličan pavani
✧ *tal.*

calceola (*izg.* kalcèola) *ž zool. geol.* red izumrlih paleozojskih koralja iz srednje Europe
✧ *lat.* calceolus: cipelica

Calcutta (*izg.* Kalkùta) *ž* grad u *SI* dijelu Indije, 4.388.300 stan., s predgrađima Velika Calcutta 11.898.000 stan. // **kalkùtskī** *prid.* koji se odnosi na Calcuttu

caldarium (*izg.* kaldárium) *m*, *v.* kaldarij

Calder (*izg.* Kòlder), **Alexander** (1898–1976), američki kipar, osnivač mobila, tj. tipa skulpture čiji se pojedini dijelovi pokreću pod utjecajem zračne struje, motora i sl., autor mnogobrojnih prostornih konstrukcija izrađenih iz drva i žice

Calderón de la Barca (*izg.* Kalderôn de la Bârka), **Pedro** (1600–1681), španjolski književnik, najvažniji dramatičar zlatnoga vijeka španjolske književnosti (*Život je san*)

calembour *m*, *v.* kalambur

câlkelner *m reg. zast.* glavni konobar koji naplaćuje, rjeđe i poslužuje goste; ober
✧ *njem.* zahlen: platiti + Kellner: konobar

callandrone[1] (*izg.* kalandrône) *m glazb.* talijanska pastirska svirala nazalna zvuka s dvostrukim jezičcem
✧ *tal.*

callandrone[2] *m*, *v.* kalandron

Callas (*izg.* Kȁlas), **Maria** (pravo prezime Kalogeropoulos) (1923–1977), grčka operna pjevačica, dramski sopran neobična volumena i raspona

call center (*izg.* kôl sènter) *m tehn.* uslužna jedinica koja nudi usluge govornog telefona (ob. uz pomoć operatera)
✧ *engl.*

call girl (*izg.* kôl gêrl) *ž* ⟨*indekl.*⟩ *term.* djevojka za društvo, uz naplatu dolazi na sastanak u pravilu na telefonski poziv; kolgerla
✧ *engl.*

calmato (*izg.* kalmâto) *pril. glazb.* oznaka za interpretaciju; smireno
✧ *tal.*

cȁltati (∅, što) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* cȁltān, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** platiti/plaćati za neku robu ili uslugu **2.** *ekspr.* platiti/plaćati više nego što vrijedi ili nego što je podnošljivo; izdužiti se, posegnuti u kesu (džep), žboršati
✧ *njem.* zahlen: platiti

calvados (*izg.* kàlvādos/kalvâdos) *m* rakija jabukovača porijeklom iz Francuske
✧ *fr.*, prema departmanu Calvados u *SZ* Francuskoj

Calvin (*izg.* Kalvèn), **Jean** (1509–1564), francuski protestantski reformator, osnivač kalvinizma; djelovao u Švicarskoj i utjecao na širenje protestantizma u Europi i Sjevernoj Americi, *usp.* kalvinizam

calypso *m*, *v.* kalipso

CAM (*izg.* kèm) *krat. inform.* proizvodnja uz pomoć računala, nadziranje i upravljanje proizvodnog postupka pomoću računala
✧ *engl.* Computer Aided Manufacturing

cambio (*izg.* kâmbio) *m* zamjena, tečaj △ ~ ***valute*** (*izg.* ~ valúte) poslovnica gdje se mijenja novac, gdje se razmjenjuje jedna valuta za drugu; mjenjačnica, change money, Wechselstube
✧ *tal.*

Cambridge (*izg.* Kèimbridž) *m* ⟨G -ea⟩ **1.** grad u Engleskoj, o. 90 km *SI* od Londona, 91.800 stan.; poznat po sveučilištu osnovanom 1209. **2.** grad (dio Bostona) u saveznoj državi Massachusetts, SAD; 95.300 stan., sjedište sveučilišta Harvard osnovanog 1638.

camcorder *m*, *v.* kamkorder

Camelot (*izg.* Kȁmelot) *m* **1.** *mit.* legendarni dvorac britanskog kralja Arthura i sjedište vitezova Okruglog stola **2.** *pren.* u američkom političkom žargonu naziv za federalnu administraciju u doba predsjednikovanja J. F. Kennedyja, *v.*

camembert *m*, *v.* kamamber

camera[1] (*izg.* kȁmera) *ž reg.* soba △ ~ ***di suoga*** (*izg.* ~ di suôga) *reg.* soba ili sobica u kojoj se drži alat, sredstva za čišćenje, krupnije posuđe koje se samo povremeno upotrebljava i sl.; spremište, kamarin, rumplcimer
✧ *tal.* ← *lat.*

camera[2] (*izg.* kȁmera) *ž*, ob. u: △ ~ ***lucida*** (*izg.* ~ lȕcida) *tehn.* optički crtaći instrument koji pomoću prizme ili zrcala odražava obrise predmeta, ob. na papir; svijetla komora; ~ ***obscura*** (*izg.* ~ opskúra) *tehn.* kutija koja ne propušta svjetlo, na prednjoj se strani nalazi malen otvor s optičkim staklima kroz koji prolaze zrake svjetla koje na protivnoj strani odražavaju obrnuti lik predmeta; tamna komora; ~ ***silenta*** (*izg.* ~ silènta) *tehn.* tiha komora, služi u audiometriji
✧ *lat.* camera: soba

camerarius (*izg.* kamerárius) *m pov.* **1.** upravitelj komore, tj. blaga visokih državnih dostojanstvenika **2.** u dalmatinskim gradovima: gradski blagajnik, prodavač soli, solar itd.
✧ *lat.*: soba

camici|a (*izg.* kamîča) *ž reg.* košulja △ *~e nere* (*izg.* ~e nére) *pov. reg.* crne košulje u zn. talijanski fašisti prema načinu odijevanja u vrijeme B. Mussolinija; *cule ~e* (*izg.* kùle ~e) *podr.* način ponašanja onih koji se udružuju, obično dvoje, koji šuruju; koji su se slizali; rit in srajca, košulja i stražnjica
✧ *tal.*

Camoes (*izg.* Kamoìš), **Luis de** (1524/25–1580), portugalski nacionalni pjesnik i jedan od najvećih epskih pjesnika Europe 16. st.; njegov ep *Luzitanci* (o Vasco da Gaminom putovanju u Indiju) oda su Portugalu i Portugalcima

camorra (*izg.* kamòra) *ž* **1.** *pov.* tajno udruženje kriminalaca u Napulju i okolici, nastalo vjerojatno u 15. st.; zbog energičnih mjera vlasti, aktivnost mu slabi poč. 20. st. **2.** naziv za današnju mafiju u Napulju i okolici
✧ *tal.*

camp *m*, *v.* kamp

Campanella (*izg.* Kampanèla), **Tommaso** (1568–1639), talijanski filozof, utopist, kao heretik proveo je 27 godina u tamnici, zastupa ideal države utemeljene na mudrosti, moći i ljubavi (*Grad sunca*)

campari (*izg.* kampâri) *m* vrsta aperitiva
✧ *tal.*

camping *m*, *v.* kamping

campione (*izg.* kampiône) *m ekon.* dio robne pošiljke prema kojem se prosuđuje kvaliteta cjeline
✧ *tal.* campione: uzorak

Campoformi|o (*izg.* Kampofòrmio) *m pov.* selo *JZ* od Udina △ ***mir u ~u*** mir sklopljen 1797. između Napoleona i Austrije, po kojem je Austrija dobila Veneciju, Istru i Dalmaciju, a Francuskoj odstupila Belgiju

campos (*izg.* kâmpos/kàmpuš) *m geogr.* prostrani pašnjaci u Brazilu
✧ *port.*

campo santo (*izg.* kâmpo sânto) *m umj.* groblje s arkadama u kojima su grobnice zaslužnih ljudi
✧ *tal.*

campus *m*, *v.* kampus

Camus (*izg.* Kamì) **1. Albert** (1913–1960), francuski književnik, apsurdnosti svijeta suprotstavlja stvaralački čin; Nobelova nagrada 1957 (pripovijetke *Stranac*, *Mit o Sizifu*, roman *Kuga*, *Pad*, esej *Pobunjeni čovjek* i dr.) **2. Marcel** (1912–1982), francuski filmski redatelj (*Crni Orfej*)

Canaletto (*izg.* Kanalèto) (pravo ime Giovanni Antonio Canal) (1697–1768), talijanski slikar karakterističnih venecijanskih veduta (*Canal Grande*)

cânărct *m reg. zast.* liječnik za bolesti zuba i usne šupljine; stomatolog, zubar
✧ *njem.* Zahnarzt

canarie (**canario**) (*izg.* kanârie) *m glazb.* brzi španjolski ples (podrijetlom vjerojatno s Kanara), punktiranog ritma; njegovao se i u Francuskoj (16–18. st.)
✧ *šp.*

canarium (*izg.* kanárium) *m bot.* biljni rod iz porodice *Burseraceae*, iz *JI* Azije i otočja Tihog oceana; daje jestive sjemenke, ulje, smolu, drvo, koristi se u farmaciji
✧ *nlat.*

cancan *m*, *v.* kankan

cancel (*izg.* kènsl) *m inform.* odustati, prekinuti od daljnjeg izvođenja neke funkcije ili programa; abort, break, *opr.* OK (**2**)
✧ *engl.*

cancionero (*izg.* kansjonêro) *m knjiž. pov.* zbirke pjesama (pjesnika ili kompozitora) u Španjolskoj, od 13. st., ob. iz istog vremena; pjesmarica, kanconijer
✧ *šp.* ≃ *port.* cancioneiro

candarin (**canderin**) (*izg.* kandàrīn) *m* **1.** kineski računski i kovani novac **2.** kineska mjera za težinu
✧ *tamil.* kunri

cândratka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. zast.* vrsta lokomotive ili vlaka (»željeznice«) koja u svome mehanizmu ima i zupčanike; željeznica na vuču, vučna željeznica
✧ *njem.* Zahn: zub + Draht: žica

c̀andrav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. ekspr.* koji je iznošen, koji je u krajnje lošem stanju; dronjav, otrcan, prnjav // **cánjak** *m* ⟨G -njka, N *mn* -njci/-njki *lokal.*⟩ *reg.* prnja, dronjak, tralja, rita; cunja; **côndrati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -âm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ânje⟩ *reg.* bez posla hodati; vrludati, lutati
♦ *pr.* (nadimačka): **Cànjek** (Moslavina), **Cánjko** (Baranja), **Cànjuga** (350, Ivanec, Varaždin)
✧ *mađ.* condra: lutalica

candy (**candi**, **candia**) (*izg.* kèndi) *m* istočnoindijska mjera za težinu
✧ *tamil.* kanti

Canetti (*izg.* Kanèti), **Elias** (1905–1994), pisac njemačkog izraza, rođen u Bugarskoj u

sefardskoj obitelji; pisao drame i romane, najpoznatiji po autobiografskim djelima, Nobelova nagrada 1981.

canities (*izg.* kanìcies, ob. kanìties) *m* sijeda kosa, gubljenje pigmenta u vlasi; polioza
✧ *lat.* ≃ canus: sijed

Cànkar, Ivan (1876–1918), slov. književnik, jedan od tvoraca slovenske moderne, kritičar slovenskog građanskog društva na prijelazu stoljeća (stihovi *Erotika*, drama *Kralj na Betajnovi*, proza *Sluga Jernej i njegovo pravo*)

Cannes (*izg.* Kân) *m* turističko središte na francuskoj sredozemnoj rivijeri, *JZ* od Nice, 68.700 stan., mjesto održavanja poznatog međunarodnog filmskog festivala // **kânskī** *prid.* koji se odnosi na Cannes [*Kanski festival*]

canoe *m*, *v.* kanu

Canoss|a (*izg.* Kanȍsa) *ž* **1.** zamak u *S* Italiji pred kojim je 1077. ekskomunicirani njemački car Henrik IV., nakon dugotrajnog suprotstavljanja papinskom vrhovništvu, izvršio trodnevnu ponižavajuću pokoru i izmolio oprost od pape Grgura VII **2.** *pren.* mjesto i vrijeme kapitulacije ili pokajanja; kapitulacija, pokajanje [*otići u ~u* izvršiti pokoru, pokajati se, priznati poraz, kapitulirati, poniziti se]

Canova (*izg.* Kánova), **Antonio Marchese** (1757–1822), talijanski kipar, istaknuti predstavnik neoklasicizma

cânpasta *ž* ⟨N *mn* -e, G -āstā⟩ **1.** *reg. zast.* sredstvo za čišćenje zubi, ob. u tubi; zubna pasta **2.** *pren. iron.* jelo bez okusa, nedovoljno začinjeno
✧ *njem.* Zahnpaste

cânrād *m reg. zast.* kotač sa zupcima; zupčanik
✧ *njem.* Zahnrad

cânšteher *m reg.* **1.** čačkalica **2.** (ob. *mn*) *pren. pejor.* **a.** tanke (ženske) noge **b.** vrlo mršava osoba
✧ *njem.* Zahnstecher

cantabile (*izg.* kantàbile) *pril. glazb.* oznaka za interpretaciju; pjevno, izražajno
✧ *tal.*

cantarcillo (*izg.* kantarsìljo) *m glazb. pov.* višeglasna svjetovna vokalna kompozicija u Španjolskoj u 16. st.
✧ *šp.*

cantari (*izg.* kantâri) *m mn pov.* skupni naziv za talijanske narodne pjesme (13–15. st.)
✧ *tal.*

cântehniker *m reg. zast.* onaj koji radi praktične i tehničke poslove na zaštiti i liječenju zuba; zubotehničar
✧ *njem.* Zahntechniker

cantharus (*izg.* kàntarus) *m*, *v.* kantar[1]

cantica (*izg.* kàntika) *sr mn pov.* u antičkoj rimskoj drami, recitirani ili pjevani odlomci, praćeni flautom; canticum, *opr.* diverbia
✧ *lat.*

canticum (*izg.* kàntikum) *m glazb.* **1.** *pov.*, *v.* cantica **2.** *kat.* u zapadnoj kršćanskoj liturgiji biblijska pjesma himničkog karaktera s tekstom psalmodičke strukture △ ~ ***canticorum*** (*izg.* ~ kantikórum) *bibl.* latinski naziv *Pjesme nad pjesmama*, najpoznatije Starozavjetne pjesme, posvećena ljubavi djevojke i momka, mnogi je teolozi tumače i kao metaforu za ljubav prema Bogu
✧ *lat.*

cantilena (*izg.* kantiléna) *ž glazb.* **1.** *pov.* **a.** latinsko liturgijsko pjevanje, posebno pjevni dijelovi liturgije (za razliku od psalmodičkih) **b.** svjetovne lirske i epske višeglasne i jednoglasne pjesme **2.** kantilena
✧ *lat.*

cantino (*izg.* kantîno) *m glazb.* naziv za najvišu žicu na lutnji, violini i sl. u 16. st.
✧ *tal.*

canto (*izg.* kânto) *m glazb.* pjesma, melodija, pjevanje, sopran
✧ *tal.*

cantus (*izg.* kàntus) *m glazb. pov.* **1.** u srednjem vijeku naziv za **a.** melodiju **b.** najvišu dionicu višeglasne kompozicije **2.** višeglasna renesansna glazba △ ~ ***Ambrosianus*** (*izg.* ~ Ambroziánus) Ambrozijev hvalospjev *Te Deum*; ~ ***choralis*** (*izg.* ~ korális) ~ ***Gregorianus*** (*izg.* ~ Gregoriánus) koralno pjevanje, Gregorijanski koral; ~ ***firmus*** (*izg.* ~ fìrmus) u višeglasnoj glazbi (15. i 16. st.), zadana melodija koja predstavlja čvrstu osnovu za slobodno kontrapunktsko kretanje ostalih glasova
✧ *lat.*: pjev

canzona *ž*, *v.* kancona

canzonetta (*izg.* kanconȅta) *ž glazb.* kraća polifona vokalna kompozicija vedrog karaktera (krajem 16. i u 17. st.)
✧ *tal.*

cánjak, *v.* candrav

cào-šû *m tipogr.* kurzivna modifikacija kineskog pisma li-šu, naročiti oblik stenografije; pismo bilja
✧ *kin.*

cȁp *uzv.* **1.** riječ koja se izgovara u zn. neočekivana preokreta u onome o čemu se govori (u ležernoj konverzaciji) **2.** riječ kojom se predočuje zvuk ubrzana, laka koraka // **cȁp|a**[1] *ž* ⟨G *mn* câpā⟩ *razg.* šapa (psa, mačke, zeca, kunića) [psu: *daj ~u*; *dati ~u*]; **cȁpica** *ž dem.* i *hip.* od cap; **cȁpkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* hodati sitnim koracima; **càpkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sitno korača, koji capka
✧ *onom.* ≃ *rus.* cápat': zgrabiti, *polj.* capać: teško koračati

cȁpa[1], *v.* cap

cȁpa[2] *ž* ⟨G *mn* câpā⟩ *lokal.* oruđe za kopanje, prekopavanje i usitnjavanje zemlje; mašklin
✧ *tal.* zappa

Capablanca (*izg.* Kapablànka), **y Granperra, José Raoul** (1888–1942), kubanski šahist, prvak svijeta 1921–1927.

càpata *ž reg. zast.* **1.** stara cipela **2.** papuča [*nisam tvoja ~*]
✧ *mlet.* zavata ← *tal.* ciabatta/ciavatta ≃ *tur.* çabata ← *perz.* čābāt

cape (*izg.* kêip) *m* vrsta ogrtača bez rukava
✧ *engl.*

capelletti (*izg.* kapelèti) *m mn pov.* pripadnici plaćeničke čete Venecijanske Republike
✧ *tal.*

Càpet, *v.* Kapetovići

càpfenštrajh *m vojn. zast.* (u vojsci Habsburške Monarhije s njemačkim govornim jezikom) znak trublje što najavljuje vrijeme za spavanje; povečerje, mirozov
✧ *njem.* Zapfenstreich

cápica *ž bot.* rod jestivih gljiva (*Ramaria*), plodište se grana poput koralja (npr. žuta c. *Ramaria flava*, crvena c. *R. botrytis*)
✧ *v.* capa

càpīn *m*, *v.* cepin

Capitol Hill (*izg.* Kèpitol Hȉl) *m* **1.** brežuljak u Washingtonu, SAD, na kojem je Capitol, zgrada američkog Kongresa **2.** *meton.* Kongres SAD-a
✧ *engl.*

Capitolium *m*, *v.* Kapitolij

capitolo (*izg.* kapȉtolo) *m jez. knjiž.* talijanska metrička forma pretežno ljubavnog sadržaja
✧ *tal.*

capitularia (*izg.* kapitulária) *ž mn pov.* odredbe i zakonski propisi merovinških i karolinških vladara
✧ *lat.*

capote (*izg.* kapôte) *m* **1.** ženska široka kabanica s kukuljicom **2.** vrsta široke vojničke kabanice **3.** ženski ili dječji šeširić što se vezuje pod bradom **4.** kožnati krov na starinskim kočijama
✧ *tal.*

Capote (*izg.* Kepoùt(i), ob. Kapòte), **Truman** (1924–1984), američki književnik i pisac scenarija (*Doručak kod Tiffanyja*)

cappuccino (*izg.* kapučîno) *m* espresso kava s mlijekom u pjeni posuta čokoladom ili kakaom, prema talijanskoj recepturi
✧ *tal.*

Capri (*izg.* Kápri) *m* ⟨G -ija⟩ *geogr.* otok u Napuljskom zaljevu, 10,36 km², 12.000 stan., čuvena Modra špilja // **kâprījskī** *prid.* koji se odnosi na Capri

capriccio (*izg.* kaprȉčo) *m* ⟨G -ia, N *mn* -ii⟩ *glazb.* ob. instrumentalna kompozicija, stvorena prema invenciji, fantaziji i inspiraciji, hiru autora, a ne prema strogo predodređenim kalupima
✧ *tal.*: hir

capriccioso (*izg.* kapričôzo) *pril. glazb.* oznaka za interpretaciju; hirovito, nestašno
✧ *tal.*

capsa (*izg.* kàpsa) *ž* **1.** vrsta relikvijarija **2.** *reg.* lijes, mrtvački sanduk **3.** dio koji se preklapa i na kaputu zatvara (pokriva) džep; klapna
✧ *lat.*: kutija, ormar ob. za knjige

Caps Lock (*izg.* kèps lȍk) *m inform.* tipka na tipkovnici kojom se uključuje pisanje isključivo velikih slova sve do ponovnog pritiska na istu tipku
✧ *engl.*

cȁr *m* ⟨N *mn* -evi⟩ **1.** onaj koji vlada carevinom; najviši vladarski naslov u nekim državama **2.** *pren.* prvi u čemu, najveći, *usp.* cesar, kralj △ ~ ***top*** *vojn. pov.* staro rusko artiljerijsko oružje (16. st.), danas spomenik u Kremlju (Moskva); ***zmijski*** ~ udav, piton // **cȁrev** *prid.* koji pripada caru [*Bogu Božje, caru ~o* **a.** valja razdvajati crkvene od svjetovnih poslova **b.** *pren.* neka svatko brine svoju brigu] △ ***~o oko*** *bot.* jednogodišnja sjevernoamerička zelen (*Coreopsis tinctoria*) iz porodice glavočika, cvjetne glavice služe za bojenje tkanina; **cȁrevac**[1] *m* ⟨G -ēvca, N *mn* -ēvci⟩ pristaša cara i carstva, carski vojnik; **carévak** *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci⟩, *v.* carevac²; **cȁrevati** (**cȁrovati**) *nesvrš.* ⟨*prez.* càrujēm, *pril. sad.* càrujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅, nad čim) vlada-

ti u svojstvu cara, biti nosilac carske vlasti **2.** (∅) *pren.* biti proširen,biti ono što dominira; prevladavati (pojmovima, umjetnostima, svjetonazorima, uvjerenjima, predrasudama itd.) **3.** *pren.* baniti se, kraljevati, pašovati; **c̀arevčev** *prid.* koji pripada carevcu; **c̀arević** *m* carev sin koji će po pravu postati car; **c̀arevin|a** *ž* **1.** *v.* carstvo **2.** *pov. razg.* državni porez u Habsburškoj i Austro-Ugarskoj Monarhiji; **c̀arevīnskī** *prid.* koji se odnosi na carevinu △ ***Carevinsko vijeće*** *pov.* parlament austrijskog dijela Austro-Ugarske Monarhije sa sjedištem u Beču; **c̀arēvka**[1] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pov.* carska državna himna u Habsburškoj i Austro-Ugarskoj Monarhiji (melodija ista kao današnja njemačka himna *Deutschland, Deutschland über alles*); **c̀arēvna** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *jez. knjiž.* (u pričama i bajkama) careva kći; princeza; **c̀arica** *ž* **1.** vladarica carevine **2.** careva žena **3.** *v.* car (**2**) [*matematika je ~ znanosti*]; **c̀aričīn** *prid.* koji/što pripada carici; **c̀arić**[1] *m dem.* od car; **c̀arist** *m* pristaša carizma; **car̀ističkī** *prid.* koji se odnosi na cariste i carizam; **car̀istički** *pril.* kao carist, na način carista i carizma; **car̀izam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *pol.* vrsta poretka s neograničenom carevom vlasti [*ruski ~*]; **cârsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na cara i careve **2.** koji je bogat, obilan △ ***~e dveri*** *crkv.* glavna vrata na ikonostasu; ***~e mrvice*** *kulin.* slatko jelo pripremljeno od biskvitnog tijesta i voćnog sirupa; ***~i provod*** *žarg.* dobra zabava; ***~i rez*** *med.* kirurški zahvat kada normalan porod nije moguć; tomotokija; **cârski** *pril.* **1.** kao car, na način cara **2.** bogato, obilno [*~ se pogostiti*]; **cârstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā⟩ **1.** država kojoj je na čelu car; carevina, cesarevina, cesarovina **2.** oblik vladavine s carem na čelu [*Rimsko Carstvo*; *Rusko Carstvo*; *Austrijsko Carstvo*]; cesarstvo, imperij **3.** *pren.* područje gdje tko/što apsolutno vlada [*~ smrti*; *~ slobode*] △ ***biljno*** *~ bot.* u sistematizaciji biljaka, najviša kategorija u koju ulaze svi biljni organizmi; flora; ~ ***nebesko*** *pren.* zagrobni život; raj; ***Carstvo sunca*** tradicionalni izraz za Japan; ***životinjsko*** *~ zool.* u sistematizaciji životinja, najviša kategorija u koju ulaze svi životinjski organizmi; fauna

◆ *pr.* (prema zanimanju odnosno tituli ili nadimačka): **C̀ar** (3010, čitava Hrvatska), **C̀arek** (320, Podravina, Prigorje), **C̀arev** (160, Kaštela, sred. Dalmacija), **C̀arević** (1240, Makarska, Pokuplje, *J* Dalmacija), **C̨arić** (**Cárić**) (1000, Hvar, Banovina)

✧ *prasl.* *cěsarь, *cьsarь (*rus.* car', *slov.* cesar) ← *got.* kaisar ← *lat.* Caesar

Caracas (*izg.* Kàrakās) *m* glavni grad Venezuele, 1.290.000 stan., metropolitansko područje 3.373.100 stan.

caramillo (*izg.* karam̀iljo) *m glazb.* španjolska pastirska svirala, vrlo oštra zvuka

✧ *šp.*

Caráni *m mn* ⟨N Càrān, G Carána⟩ oni koji su se iz Vlaške doselili u *SI* dijelove Srbije, *usp.* Vlah

✧ *rum.*

carate (*izg.* karâte) *m pat.* tropska kožna treponematoza, uzrokuje depigmentaciju oboljela tkiva

✧ *nlat.*, prema imenu uzročnika bolesti bičaša *Treponema carateum*

Caravaggio (*izg.* Karavàdžo), **Michelangelo Merisi da** (1573–1610), talijanski ranobarokni slikar, majstor clair-obscura (*Smrt Marijina*, *Martirij Sv. Petra*, *Obraćenje Pavlovo*)

carbo (*izg.* kàrbo) *m term.* ugljen △ ~ ***animalis*** (*izg.* ~ animális) *farm.* životinjski ugljen, ljekovita tvar dobivena suhom destilacijom životinjskih kostiju; ~ ***lignit*** (*izg.* ~ l̀ignit) drveni ugljen, nesagorjeli ostatak dobiven sagorijevanjem drva uz nedovoljan pristup zraka

✧ *lat.*

carbonara (*izg.* karbonâra) *ž kulin.* mediteransko jelo s rižom, jajima, slaninom i začinima △ ***špageti alla*** ~ špageti na karbonarski način

✧ *tal.*

Cardiff (*izg.* Kàrdif) *m* glavni grad Walesa, jedna od najvećih luka Velike Britanije; 226.600 stan. // **kardifskī** *prid.* koji se odnosi na Cardiff

cardinalia (*izg.* kardinália) *ž term.* glavni brojevi, npr. dva (2), tri (3) itd., *opr.* ordinalia

✧ *lat.*

cardo (*izg.* kàrdo) *m pov.* jedna od dviju glavnih ulica rimskog tabora ili grada (ob. u smjeru sjever-jug); okomica na nju naziva se *decumanus*

✧ *lat.*

Carducci (*izg.* Kardùči), **Giosuè** (1835–1907), talijanski prozaik, kritičar i pjesnik, utemeljitelj talijanskog neoklasicističkog pokreta; dobitnik Nobelove nagrade 1906.

Cȁr Ȅmin, **Viktor** (1870–1963), hrv. književnik i publicist; zalagao se za pripojenje Istre Hrvatskoj

cȁrevac[2] *m* ⟨G -ēvca, N *mn* -ēvci⟩ *bot.* biljka **1.** *Euphorbia lathyris*; carevak, carevka, konopljica **2.** *Bellevalia romana* // **carévak** *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci⟩, *v.* carevac[2]; **cȁrēvka**[2] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* carevac[2]
✧ *v.* car

cȁrevak *m* ⟨G -ēvka⟩ *bot. Roman squill*
✧ *v.* car

Càrevdār *m* naselje (blizu Križevaca), 556 stan. // **Carevdárac** *m* (**Carèvdārka** *ž*) ⟨G -rca, N *mn* Carevdárci⟩ stanovnik Carevdara; **carèvdarskī** *prid.* koji se odnosi na Carevdar i Carevdarce

carezzando (*izg.* karecândo) *pril. glazb.* oznaka za interpretaciju, nježno, umiljato
✧ *tal.*

cargo *m*, *v.* kargo

cargo-casco (*izg.* kârgo-kȁsko) *m* osiguranje prevezene robe i osiguranje transportnog sredstva
✧ *šp.* cargo: teret + casco: trup broda

cargo liner (*izg.* kârgo lȁiner) *m pom.* linijski teretni brod, brod za prijevoz generalnog tereta
✧ *engl.*

cȁrić[2] *m zool.*, *v.* pâlčić
✧ *v.* car

Càrigrād *m* najveći grad u Turskoj, 6.748.400 stan., leži na obalama Bospora; utemeljen 330, glavni grad Istočnog Rimskog Carstva Bizanta (Konstantinopol) i kasnije Osmanskog Carstva; Istanbul, Stambol // **càrigradskī** *prid.* koji se odnosi na Carigrad i Carigrađane △ ***Carigradski put*** *pov.* cesta koja je spajala *JI* Europu s Carigradom; **Càrigrađanin** *m* (**Càrigrađānka** *ž*) ⟨N *mn* Càrigrađani⟩ stanovnik Carigrada

carillon (*izg.* karijôn/karȉjōn) *m glazb.* **1.** niz zvončića koje udaraju batići, ob. ugrađivan u crkvene ili gradske zvonike; Glockenspiel **2.** *meton.* simultana harmonična zvonjava nekoliko zvona koja na crkvenim zvonicima i tornjevima gradskih vijećnica javlja pune sate ili četvrti sata **3.** igračka koja svira; služi za uspavljivanje djece
✧ *fr.* ← *lat.* quadrillo: četiri zvona

cȁrin|a *ž* **1.** iznos u novcu koji se plaća državi na vrijednost, prekoračenje vrijednosti ili prekoračenje količine robe prema propisu o uvozu i izvozu [*uvozna ~a*; *izvozna ~a*; *visoka ~a*; *zaštitna ~a*; *proći ~u*] **2.** služba koja se bavi ubiranjem carine // **carinárnica** *ž* prostorija u kojoj se roba carini i naplaćuje carina; **cȁrinarničkī** *prid.* koji se odnosi na carinarnicu; **cȁriničkī** *prid.* koji se odnosi na carinike; **cȁrinīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ službenik koji pregledava robu te određuje i naplaćuje carinu; **cȁriniti** (što) *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* cȁrinēći, *pril. pr.* -īvši, *gl. im.* cȁrinjēnje⟩ **1.** odmjeriti/odmjeravati, naplatiti/naplaćivati carinu **2.** *sport žarg.* zadržati/zadržavati loptu, biti sebičan (u sportskim igrama); **cȁrinsk|ī** *prid.* koji se odnosi na carinu [*~i propis*; *~i pregled*; *obaviti ~e formalnosti*; *~i prekršaj*; *~i ured*; *~a ispostava*; *~a tarifa*] △ ***~a deklaracija*** *term.* temeljni carinski dokument o robi koja podliježe carinskim davanjima; ***~a linija*** *term.* crta do koje se prostire državno carinsko područje; ***~a unija*** *pol. ekon.* ujedinjenje jedne ili više država u jedno carinsko područje; ***~a zaštita*** *term.* zaštita domaće proizvodnje od inozemne konkurencije pomoću posebne carine; ***~a zona*** *term.* područje ograničeno carinskom linijom; ***~i brod*** *pom.* specijalno građeni brod za borbu protiv krijumčarenja i za zaštitu državnih carinskih interesa; ***~i kontigent*** *term.* roba uvezena po nižoj carinskoj stopi od one određene carinskom tarifom; ***~i rat*** višestrano uvođenje sve viših carinskih tarifa na proizvode radi vršenja političkog pritiska ili radi izbacivanja toga proizvoda ili te zemlje s tržišta; ***~o područje*** *term.* teritorij jedne ili više država na kojima važi jedinstveni carinski sustav
✧ *v.* car (carina se plaćala carskoj kruni)

carioca *ž*, *v.* karioka

caritas (*izg.* kâritas) *m teol.* **1.** ljubav prema Bogu kao vrhovnom dobru što potiče požrtvovnost, ljubav i nesebičnu brigu prema drugom; milosrđe **2.** (Caritas) katolička dobrotvorna organizacija
✧ *lat.*: (djelotvorna) ljubav

carlino (*izg.* karlîno) *m pov.* zlatnik različitih talijanskih pokrajina △ ***resto del ~*** (*izg.* rèsto dèl ~) *reg. zast.* sitan ostatak novca, kusur, preostali sitniš
✧ *tal.*

Carlyle (*izg.* Kárlajl), **Thomas** (1795–1881), engleski povjesničar, književnik, filozof, zagovornik individualizma (*Francuska revolu-*

cija), kulta rada i religiozne strogosti (*O herojima, kultu heroja i herojskom u povijesti*)

carmagnole (*izg.* karmanjôl/karmànjōl) *m pov.* **1.** nošnja francuskih jakobinaca (crvena kapa, trobojni prsluk, kaput kratkih rukava i široke crne hlače) **2.** borbena pjesma satirična sadržaja popularna u doba Francuske revolucije
✧ *tal.*, prema pijemontskom gradu Carmagnoli

carmen (*izg.* kàrmen) *m glazb. pov.* od 14 do 16. st. **a.** naziv za pjesmu uopće **b.** višeglasna instrumentalna obrada pjesama **c.** polifona instrumentalna kompozicija
✧ *lat.*

Carmina Burana (*izg.* Kârmina Burâna) *ž* ⟨*indekl.*⟩ *pov.* rukopisna zbirka srednjovjekovnih pjesama iz 12. i 13. st. na latinskom jeziku, otkrivena poč. 19. st., poezija putujućih klerika važan izvor za poznavanje onodobnog mentaliteta i svakodnevice; neke od tih pjesama uglazbio Carl Orff (1937)
✧ *v.* carmen + Bura sancti Benedicti, prema mjestu Benediktbeuren u gornjoj Bavarskoj

carnauba (*izg.* karnaúba) *ž bot.* brazilska voštana palma (*Copernicia cerifera*), od lišća se dobiva karnauba vosak
✧ *port.*

Carné (*izg.* Karnȅ), **Marcel** (1909–1996), francuski filmski redatelj, jedan od vodećih redatelja francuskog poetskog realizma, klasik svjetskog filma (*Obala u magli*, *Djeca raja*)

CARNet *krat.* nacionalna sveučilišna i istraživačka mreža u Hrvatskoj, *usp.* SRCE
✧ *engl.* **C**roatian **A**cademic and **R**esearch **Net**work

Carnot (*izg.* Karnô) **1. Lazare** (1753–1823), francuski državnik, vojni inženjer, matematičar, kao vodeći član Komiteta javnog spasa organizirao je revolucionarnu vojsku; postavio je temelje moderne geometrije **2. Sadi** (1796–1832), francuski fizičar, stariji sin Lazarov, otkrio je II. zakon termodinamike i opisao idealni toplinski stroj s maksimalnim učinkom **3. Sadi** (1837–1894), francuski inženjer i državnik, unuk Lazarov, četvrti predsjednik Treće Republike, ubio ga talijanski anarhist Sante Cesareo

carol (*izg.* kȅrol) *m glazb.* **1.** od 16. st. engleski naziv za božićne pjesme **2.** vokalna forma u Engleskoj u 15. i 16. st. nastala iz srednjovjekovnog plesnog napjeva
✧ *engl.*

Carolina (*izg.* Karolína) *ž*, *v.* Karolina²

Carpaccio (*izg.* Karpàčo), **Vittore** (1455?–1525/26), talijanski slikar čije se djelo ubraja u vrhunska ostvarenja rane renesanse

carpe diem (*izg.* kàrpe dȉem) **1.** iskoristi dan, neka ti ne prođe uzaludno **2.** uživaj dok možeš (Horacije)
✧ *lat.*

carpentum (*izg.* karpèntum) *m pov.* u antičkom Rimu dvoprežna natkrivena kola s dvama kotačima
✧ *lat.*

carpoidea (*izg.* karpoídea) *ž mn zool. geol.* izumrli bodljikaši s morskoga dna iz kambrija i silura
✧ *nlat.* ≃ *grč.* karpós: plod

carrier (*izg.* kèrijer) *m* pomorski prijevoznik, brodar
✧ *engl.*

Carrol (*izg.* Kȅrol), **Lewis** (pravo ime Charles Lutwidge Dodgson) (1832–1898), engleski matematičar, stekao slavu popularnim fantastičnim romanima (*Alisa u zemlji čudesa*, *Alisa s one strane ogledala*)

carte blanche (*izg.* kârt blânš) *m* **1.** obrazac samo s potpisom na koji će tekst unijeti druga osoba naknadno **2.** *razg.* neograničena punomoć [*dobiti* ~]; carta bianca
✧ *fr.*

cȁrtlati (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* postupati s kim nježno; maziti, raznježiti, šmajhlati (se)
✧ *njem.* zärteln ≃ zart: nježan

cartridge (*izg.* kêrtridž) *m inform.* kaseta koja predstavlja dodatni modul, utiče se u neki sklop (tinta za pisač, igra na konzolama i sl.)
✧ *engl.*

Caruso (*izg.* Karúzo), **Enrico** (1873–1921), talijanski operni pjevač, najslavniji tenor svojega doba

Casablanca (*izg.* Kazablânka) (*arap.* Dâr al-Baida) *ž* najveći grad i glavna luka Maroka na obali Atlantskog oceana, 2.139.200 stan.

Casals (*izg.* Kasâls), **Pablo** (1876–1973), španjolski violončelist, dirigent i kompozitor, jedan od najistaknutijih violončelista 20. st; osobito njegovao interpretaciju skladbi J. S. Bacha

Casanova (*izg.* Kazanôva), **Giovanni Giacomo** (samozvani chevalier de Seingalt) (1725–1798), talijanski pustolov i pisac; pojam zavodnika burnog i raskalašnog života; posthumno objavljeno 12 svezaka Casanovinih memoara (*Sjećanja*)

cash *m*, *v.* keš △ ~ ***and carry*** (*izg.* ~ end kèri) *ekon. trg.* plati pa nosi, prodaja za gotovinu
✧ *engl.*: gotovina

casino (*izg.* kazîno) *m* **1.** *pov.* naziv za čitaonice u hrvatskim zemljama (ob. u primorskim krajevima) u 19. st. **2.** kasino
✧ *tal.*

cassato (*izg.* kasàto) *m* ⟨N *mn* kasàti⟩ sladoled s dodacima ušećerena voća [*taj/ovaj* ~]
✧ *tal.*

cassone (*izg.* kasône) *m pov. umj.* sanduk u obliku izduženog pravokutnika, sastavni dio renesansnog pokućstva; škrinja
✧ *tal.* ← cassa ≃ *lat.* capsa

castellum (*izg.* kastèlum) *m*, *v.* kaštel

casting (*izg.* kàsting) *m* odabir glumaca i podjela uloga za kazališnu predstavu ili film, odabir manekenki za modnu reviju i sl. △ ~-***manager*** (*izg.* ~-mènađer) onaj koji radi i obavlja casting
✧ *engl.*

Castro Ruz (*izg.* Kàstro Rùs), **Fidel** (1927), kubanski diktator (od 1959), sklon komunističkim idejama u unutrašnjoj i vanjskoj politici

castrum (*izg.* kȁstrum) *m pov.* **1.** rimski utvrđeni vojnički logor; tabor **2.** srednjovjekovna utvrda, ob. malih dimenzija i jednostavna oblika
✧ *lat.*

casual (I) (*izg.* kȅžuāl) *m term.* odjeća za neslužbene prilike u kombinaciji sakoa i hlača (za razliku od odijela, žaketa, smokinga ili fraka) // **casual** (II) (*izg.* kȅžuāl) *prid.* koji ima osobine odjeće za neslužbene prilike [~ *odjeća*]
✧ *engl.*

casus (*izg.* kâzus) *m* **1.** zasebna činjenica; slučaj **2.** *pov. pravn.* u rimskom pravu slučaj nastale štete ili onemogućenja izvršavanja obveze **3.** *pravn.* radnja koja ima objektivnu stranu (vanjsko obilježje) krivičnog djela, ali nema subjektivne strane (krivnje počinitelja, njegova umišljaja niti nehata), za takav čin nema krivične odgovornosti **4.** *lingv. zast.* padež △ ~ ***belli*** (*izg.* ~ bȅli) motiv ratu, povod ratu; ~ ***criminalis*** (*izg.* ~ kriminális) kriminalan slučaj; ~ ***dabilis*** (*izg.* ~ dȁbilis) dopustiv slučaj; ~ ***foederis*** (*izg.* ~ fêderis) povod stupanja saveza (ili ugovora) na snagu; slučaj kad treba ispuniti obveze savezništva; ~ ***fortuitus*** (ili ~ ***improvisus***) (*izg.* ~ fortùitus ili ~ improvízus) nepredviđen slučaj; ~ ***inevitabilis*** (*izg.* ~ inevitábilis) neizbježan slučaj; ~ ***insolitus*** (*izg.* ~ insòlitus) neobičan slučaj
✧ *lat.*

-CAT (**-ACAT**, **-CIJAT**) *ekspr.* kao dodatak na pridjev znači pojačanje značenja pozitiva pridjeva kojemu se pojačani pridjev dodaje [*sam samcat/sam samcijat* = potpuno sam; *bijel bjelcat/bijel bjelcijat* = potpuno bijel]

cat (*izg.* kàt) *m pom.* teretni jedrenjak s 3 jarbola, plovio od 17. do 19. st. uz obale *S* Europe

cȁta *ž* ⟨G *mn* câtā⟩ *reg.* dinja
✧ *mlet.* zatta (prvotno: vrsta lađe)

catamaran *m*, *v.* katamaran

cȁtara *ž pom.* splav
✧ *mlet.* zattera ≃ *šp.* zatara

catch *m*, *v.* keč

catch-as-catch-can (*izg.* kȅč-ez-kȅč-kȅn) *m sport* vrsta slobodnog hrvanja u kojemu su dozvoljeni i vrlo grubi zahvati; više je zabavnog nego natjecateljskog karaktera; keč // **kȅčer** *m sport* onaj koji se bavi keč-ez-keč-kenom; hrvač slobodnog stila; **kȅčērka** *ž*, *v.* kečer; **kȅčerskī** *prid.* koji se odnosi na kečere i keč-ez-keč-ken; **kȅčerski** *pril.* kao kečer, na način kečera
✧ *engl.*

catenaccio (*izg.* katenȁčo) *m sport* u nogometu izrazito defenzivan način igranja, ob. talijanskih klubova (1960-ih), osnovno je bilo ne primiti pogodak; »brava«
✧ *tal.*

catering (*izg.* kètering) *m* **1.** služba koja se brine za opskrbu hranom i pićem putnika zrakoplovnih kompanija, uzvanika i gostiju različitih društvenih događanja i kućnih zabava **2.** *meton.* takav obrok u zrakoplovu
✧ *engl.*

catgut (*izg.* kètgut) *m* niti od ovčjih crijeva, služe kao vrsta konca za šivanje tkiva pri operacijama ili za žice glazbala, teniskih reketa i sl.
✧ *engl.*

cathedra (*izg.* kȁtedra) *ž*, *v.* katedra

causa (*izg.* kȁuza) *ž* **1.** uzrok, razlog **2.** *pravn.* sudski predmet, spor pred sudom △ ~ ***civilis*** (*izg.* ~ civílis) građanski spor; ~ ***morbi*** (*izg.* ~ mȍrbi) razlog bolesti (ili oboljenja); ~ ***mortis*** (*izg.* ~ mȍrtis) uzrok smrti; razlog smrti; ~ ***movens*** (*izg.* ~ mȍvens) pokretna sila; ~ ***sine qua non*** (*izg.* ~ sȉne kvâ nôn) uzrok bez koga se što uopće ne bi dogodilo; potreban uvjet; ~ ***sui*** (*izg.* ~ sȕi) uzrok sama sebe, bog i svijet..., jedan od središnjih pojmova Spinozine filozofije; ***de gravi*** ~ (*izg.* dê grȁvi ~) iz važnog razloga; ***in*** ~ (*izg.* ȉn ~) u spornoj stvari
✧ *lat.*

cause célèbre (*izg.* kôz selêbr) *m pravn.* pravni slučaj koji izaziva osobitu pozornost
✧ *fr.*

causeuse (*izg.* kosêz) *m pov. umj.* mali kanape, ob. u empire-stilu, dovoljno velik za sjedenje dviju osoba
✧ *fr.*

cavaco (*izg.* kavàko/kavàku) *m glazb.* portugalski trzalački instrument, raširen također u Španjolskoj i Italiji, oblikom sličan mandolini i gitari
✧ *port.*

càvata *ž reg.* **1.** obuća otvorene pete, koja se samo natakne na stopalo; natikača **2.** *pren. pejor.* onaj koji je bez karaktera i čvrstine; krpa, štraca
✧ *mlet.* zavata ≈ *tal.* ciabatta: papuča, iznošena cipela

cavatina (*izg.* kavatîna/kavàtīna) *ž* **1.** *glazb.* lirski solistički napjev s instrumentalnom pratnjom u operama **2.** *v.* kavatina
✧ *tal.*

cave (*izg.* kàve) *uzv.* **1.** čuvaj se!, pazi!, budi na oprezu! [~ *canem* (*izg. kâve kânem*) čuvaj se psa] **2.** *med.* uz naziv lijeka, zabrana uzimanja lijeka
✧ *lat.*

cavea (*izg.* kàvea) *ž arhit.* **1.** u rimskom antičkom kazalištu dio gledališta predviđen za uglednike **2.** kasnije, u širem značenju, čitavo gledalište podijeljeno u sektore
✧ *lat.*

Cavour (*izg.* Kavûr), **Camillo Benso**, **grof** (1810–1861), jedan od vođa pokreta za ujedinjenje Italije i njen prvi predsjednik vlade

Càvtat *m* jadransko naselje i luka *JI* od Dubrovnika, 1900 stan.; u antici Epidaur (4. st. pr. Kr.) // **Càvtaćanin** *m* (**Càvtaćānka**, **Càvtājka** *ž*) ⟨N *mn* Càvtaćani⟩ stanovnik Cavtata; **càvtatskī** *prid.* koji se odnosi na Cavtat i Cavtaćane

càvtjeti, *v.* cvijet

caxa de poveretti (*izg.* kâža de poverèti) *ž reg.* **1.** ubožnica, uboški dom, kuća u koju se smještaju stari i nemoćni siromasi **2.** *pren. pejor.* trošna, zapuštena, vrlo neugledna kuća ili stan
✧ *mlet.*

Càzīn *m* gradić u Bosni *SI* od Bihaća, 12.200 stan. // **càzīnskī** *prid.* koji se odnosi na Cazin i Cazinjane [*Cazinska krajina*; *Cazinska buna*]; **Cazínjanin** *m* (**Càzīnka** *ž*) ⟨N *mn* Cazínjani⟩ stanovnik Cazina
♦ *pr.* (etnik): **Càzīn** (130, Ogulin, Prigorje)

CC *krat.* oznaka na automobilima za konzularni zbor
✧ *fr.* Corps Consulaire

Cd *kem.* simbol za element kadmij

CD[1] (*izg.* cê dê, sî dî prema *engl.*) *m* ⟨G -a, N *mn* -i⟩ *inform.* **1.** laserski zapis zvuka ili drugih podataka, danas ustaljen medij za pohranjivanje zvučnih snimaka visoke kvalitete; CD-ROM, compact-disc **2.** računalni medij za pohranjivanje podataka
✧ *engl.* Compact Disc: kompaktni disk

CD[2] *krat.* oznaka na automobilima za diplomatski zbor
✧ *fr.* Corps Diplomatique

CD-player (*izg.* cê dê-plèjer, sî dî-plèjer prema *engl.*) *m tehn.* uređaj za reprodukciju zvuka s CD-a
✧ *engl.*

CD-ROM (*izg.* cê dê-rôm, sî dî-rôm prema *engl.*) *m inform.*, *v.* CD[1] (**2**)
✧ *engl.* Compact-Disk Read-Only-Memory

CD-RW (*izg.* cê dê-èr vê, sî dî-âr dàbl jû prema *engl.*) *m inform.* optički disk, uređaj namijenjen za višekratno čitanje i pisanje po CD mediju
✧ *engl.* Compact-Disk Re-writable

Ce *kem.* simbol za element cerij

CE *krat. pol.* Vijeće Europe
✧ *engl.* Council of Europe, *fr.* Conseil de l'Europe

cebuènjo *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* jedan od jezika Filipina, svrstava se u austronezijsku porodicu

cècelj *m bot.* biljka (*Oxalis acetosella*); kiselica, šćav
✧ *lat.* seselis ← *grč.* séselis

cê-cê mùha *ž zool.* tropska afrička muha (rod *Glossina*), prijenosnik uzročnika bolesti spavanja
✧ *engl.* tsetse ← *egz.* (jezik cvana na jugu Afrike)

cècīdija (**cecídija**) *ž bot.* parazitska nakupina na listu nekih biljaka nastala djelovanjem osa biljarica ili biljnih uši; šišarica, babuškara
✧ *grč.* kēkídion: mala izraslina, izboj

Cècīlija **1.** *v.* ♦ **2.** **Sv.** (3. st.), kršćanska mučenica, prema legendi izumiteljica orgulja; zaštitnica glazbe i glazbenika // **cecilìjānskī** *prid.* koji se odnosi na Sv. Ceciliju △ ~ ***pokret*** *term.* organizirano nastojanje (od 1870-ih) obnove katoličke crkvene glazbe i njegovanja izvornog gregorijanskog pjevanja, te klasične višeglasne glazbe

♦ ž. os. ime; *hip.*: **Céca**, **Céla**, **Célija**, **Cíca**, **Sílka** ◊ *pr.*: **Cȅcelja** (300, *S* Hrvatska), **Cȅci**, **Célić** (*v.* i Celestin), **Cȉceli** (Međimurje)
✧ *lat.* Caecilia ← Caecilius ⟨*m*⟩

cȅdar *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *bot.* zimzeleno stablo (*Cedrus sp.*) iz porodice borova (*Pinaceae*) [*libanonski* ~; *atlantski* ~; *japanski* ~]; kedar // **cȅdrov** *prid.* koji pripada cedru; **cȅdrovina** *ž* cedrovo drvo kao sirovina
✧ *lat.* cedrus ← *grč.* kédros

cèdent *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *pravn.* onaj koji odstupa od svog prava ili svojih potraživanja u korist drugoga
✧ *lat.* cedens ← cedere: ustupati

cédille (*izg.* sedȉj) *m lingv.* znak u obliku kvačice; u nekim jezicima stavlja se ispod slova kao znak da se čita drugačije od napisanog [*tur.* *Agça* → *Agdža*]
✧ *fr.* ← *šp.* cedilla: malo c

cedírati (kome, što) *dv.* ⟨*prez.* cèdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *pov. služb.* ustupiti/ustupati od svog prava ili svojih potraživanja; prepustiti/prepuštati kome što
✧ *njem.* zedieren ← *lat.* cedere: uzmicati, odstupati

cèdrelovina *ž bot.* drvo različitih vrsta listače cedrele, porodice *Meliaceae*, kao građa koristi se u brodogradnji
✧ *šp.* cedrelo ← *nlat.* cedrela

cedríni *m mn* ⟨N cèdrīn *neob.*, G cedrína⟩ *reg.* suho ušećereno voće

cȅdulja *ž* manji list papira, listić predviđen da se na njemu nešto zapiše ili tekstom prenese kakva obavijest // **cȅduljica** *ž dem.* od cedulja
✧ *mlet.* tsetola ≃ *tal.* cedola

-CEFAL, **-CEFALAN**, **-CEFALIČKI**, **-CEFALIJA** u drugom dijelu riječi znači glava; -glavost, -glav [*hidrocefalus*]
✧ *grč.* -kephalós: -glav; -kephalia: -glavost; kephalḗ: glava

cefalèksīn *m* ⟨G *mn* cefaleksína⟩ *farm.* antibiotik širokog spektra za urinarne i dišne upale uzrokovane mikrobima
✧ tvorničko ime proizvoda®

cefalizácija *ž zool.* proces kojim se diferencira glava u prednjem dijelu tijela životinja
✧ CEFALO-

CEFALO- (**KEFALO-**) kao prvi dio riječi znači da je u vezi s glavom, na glavi – ono što je u drugome dijelu [*kefalopod*]
✧ *grč.* kephalo-, kephalḗ: glava

cefalopódi *m mn* ⟨N cefalòpōd, G cefalopóda⟩ *zool.* glavonošci, morski mekušci (*Cephalopoda*), krakovima hvataju plijen; kefalopodi
✧ *nlat.* Cephalopoda ← CEFALO- + -POD(I)

cefalosporíni *m mn* ⟨N cefalospòrīn, G cefalosporína⟩ *farm.* ukupnost baktericidnih antibiotika, *usp.* cefaleksin
✧ tvorničko ime proizvoda®

cefalòtīn *m* ⟨G cefalotína⟩ *farm.* antibiotik, daje se putem injekcija
✧ tvorničko ime proizvoda®

cefalotorakòpāg *m* ⟨G cefalotorakopága⟩ *pat.* prirođena sraštenost blizanaca glavom i toraksom
✧ CEFALO- + *v.* toraks + *grč.* págos: ono što je zbijeno, stijena

cefeíde *ž mn* ⟨N cefeída⟩ *astron.* vrlo sjajne zvijezde periodično promjenjiva sjaja; uočljive u obližnjim galaktikama (što omogućava određivanje udaljenosti)
✧ prema zvijezdi *Delta Cephei* na kojoj je pojava otkrivena

CEFTA *krat. ekon.* srednjoeuropska zona slobodne trgovine
✧ *engl.* **C**entral **E**uropean **F**ree **T**rade **A**rea

ceftazȉdīm *m* ⟨G ceftazidíma⟩ *farm.* antibiotik, koristi se u liječenju teških infekcija
✧ tvorničko ime proizvoda®

cȅger *m*, *v.* ceker

cȅh *m* ⟨N *mn* cèhovi⟩ **1.** *pov.* srednjovjekovno staleško obrtničko udruženje prema strukama koje je imalo svoje prepoznatljivo grbovlje i povlastice [*čizmarski* ~; *pekarski* ~; *kožarski* ~] **2.** *pren. pejor.* skupina ljudi koja djeluje zajednički u svom interesu mimo općih interesa; klika, klan **3.** *žarg.* račun koji se plaća za ono što je naručeno kao ugostiteljska usluga △ ~**-majstor** *pov.* onaj koji je bio na čelu ceha, *usp.* ceh (**1**) // **cèhovskī** *prid.* koji se odnosi na ceh [~ *mentalitet*]; **cèhovski** *pril.* na cehovski način; **cȅhovstvo** *sr* svojstvo, osobina pripadanja cehu
✧ *srvnjem.* Zehe (**1**), *njem.* Zeche (**3**)

Cèjlōn (*engl.* Ceylon) *m* **1.** *geogr.* otok u Indijskom oceanu **2.** *pov.* do 1972. naziv države Šri Lanke, *v.* // **Cejlónac** *m* (**Cèjlōnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Cejlónci, G Cèjlōnācā⟩ stanovnik Cejlona; **cèjlōnskī** *prid.* koji se odnosi na Cejlon i Cejlonce [~ *čaj*]

cȅka, *v.* cekin

cèkas *m kem.* slitina kroma, nikla i željeza
cȅker *m reg.* torba pletena od lika s ručkom, ob. za nošenje namirnica; ceger, borša, zembilj
✧ *njem.* Zöger ← ziehen: vući
cekètati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām/cèkećēm, *pril. sad.* -ajūći/cèkećūći, *gl. im.* -ānje⟩ *žarg.* stalno prigovarati, dosađivati prigovorima, grdnjama, suvišnim savjetima i sl.; zanovijetati
✧ *onom.*
cèkīn *m* ⟨G cekína⟩ **1.** zlatnik **2.** *pov.* venecijanski (mletački) zlatnik; dukat // **cȅka** *m* ⟨N *mn* -e, G cȇkā⟩ *zast.* **1.** kovnica novca **2.** pročišćeno srebro
✧ *tal.* zecchino ⟨*dem.*⟩ ← zecca: kovnica novca (u Mlecima) ← *arap.* dār as-sikka
cȅknuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* cȅknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* cȅknuo⟩ *ekspr.* popiti s užitkom (ob. o vinu) [~ *čašu (vina)*]
✧ *onom.*
cekopèksija *ž med.* zahvat kojim se učvršćuje cekum (slijepo crijevo)
✧ *v.* caecum + *grč.* pêxis: učvršćivanje
cekostòmij|a *ž med.* zahvat kojim se izvodi otvor na slijepom crijevu, prišivanje na kožu radi pražnjenja crijevnog sadržaja [*izvesti ~u*]
✧ *v.* caecum + *grč.* stóma: usta, otvor
cekotòmij|a *ž med.* operativno odstranjenje slijepog crijeva [*izvesti ~u*]
✧ *v.* caecum + -TOMIJA
cekròpija *ž bot.* rod drveća iz Južne Amerike (*Cecropia*), daje sirovinu za kaučuk, plodovi su jestivi
✧ *nlat.* cecropia ← *grč.* Kékrops: mitski prvi vladar Atike
cèkum *m*, *v.* caecum
CEL-, **CELO-** na početku riječi označuje da je što prazno, udubljeno, šuplje; šupljo-, prazno- [*celitis*; *celoskop*]; KELO-
✧ *grč.* koîlos: šupalj
cȅl[1], *v.* celuloid
cȅl[2], *v.* celuloza
cȅla *ž* ⟨G cȇlā⟩ **1.** *arhit.* svetište u antičkom hramu, unutrašnja prostorija bez prozora u kojoj se nalazi kip božanstva ili žrtvenik **2.** *zast.* redovnička soba
✧ *lat.* cella
celebrìtēt *m* ⟨G celebritéta⟩ **1.** osobina onoga koji je poznat; čuvenost, glasovitost **2.** onaj koji je poznat mnogima; slavna osoba, uglednik // **celèbrant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *kat.* svećenik koji obavlja celebrirani bogoslužni obred; **celebrírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* celèbrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* celèbrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** obaviti/obavljati što na svečan način; slaviti, proslaviti **2.** (od)služiti misu, *usp.* koncelebrirati
✧ *njem.* Zelebrität ≃ *lat.* celebritas ≃ celeber: slavan ≃ celebrare: slaviti
celenteráti *m mn* ⟨N celentèrāt, G celenteráta⟩ *zool.* jednostavno građena bića (*Co–elenterata*), tijelo im ima samo jednu šupljinu; mješinci
✧ *nlat.* Coelenterata ≃ CEL- + *grč.* éntera: utroba
cèleps *m* ⟨G *mn* cèlēpsā⟩ *kat.* laik koji zadržava bliske veze s Crkvom (u smislu posebno reguliranih ili ustaljenih propisa i običaja)
✧ *lat.* caelebs: neženjen, *v.* celibat
cȅler *m bot.* rod zeljastih biljaka (*Apium*) iz porodice štitarki (npr. *A. nodiflorum*, *A. dulce*, *A. graveolens*); povrtna i začinska biljka; selen
✧ *austr.njem.* Zeller ← *grč.* sélinon: peršin
celerìfer *m tehn.* preteča bicikla na dva kotača, konstruiran 1790; vozač se odgurava nogama
✧ *lat.* celer: brz + -FER
celerìtēt *m* ⟨G celeritéta⟩ ubrzanje
✧ *lat.* celeritas ≃ celer: brz
celesta (*izg.* čelȅsta) *ž pov. glazb.* klavir koji umjesto žica ima čelične pločice, konstruiran 1886. u Parizu
✧ *tal.* ← *fr.* céleste: rajski, nebeski
celèstīn *m* ⟨G celestína⟩ *kem.* mineral, stroncijev sulfat $SrSO_4$, služi za dobivanje stroncija
✧ *njem.* Zölestin ← *lat.* caelestis: rajski, nebeski + -IN
Celèstīn **1.** *v.* ♦ **2.** ime petorice papa (5–13. st.)
♦ m. os. ime; *hip.*: **Céle** (**Célo**), **Céno**, **Tȋn**; **Celestína** ž. os. ime, *rij.*; *hip.*: **Céla**, **Ína**, **Tína** ◇ *pr.*: **Cèlević**, **Cèlezić**, **Célić** (470, Šibenik, Labin)
✧ *lat.* Caelestinus ← caelestis: nebeski
celìbāt *m* ⟨G celibáta⟩ *kat.* stroga obveza rimokatoličkih svećenika da se ne žene; općenito, beženstvo, bezbračnost [*živjeti u ~u*]
✧ *lat.* caelibatus ← caelebs, *v.* celeps
celijàkija *ž pat.* kronična bolest crijeva uzrokovana netolerancijom glutena; klinički se manifestira poremećajem apsorpcije (malapsorpcijom) i proljevima
✧ *lat.* coeliacus: utrobni, trbušni ← *grč.* koiliakós ← koilía: trbuh ← koîlos: šupalj
Cèline *ž mn* naselje (kraj Vrbovca), 737 stan. // **Cèlinac** *m* (**Celínjānka** *ž*) ⟨G -īnca, N *mn*

Cèlinjani⟩ stanovnik Celina; **cèlinskī** *prid.* koji se odnosi na Celine i Celinjane

♦ *pr.*: **Celīnšćāk** (**Celinšćâk**), **Celīnšćāk** (**Celinšćâk**) (110, Jastrebarsko)

cèlīnščica *ž bot.* zelen (*Prunella*) iz porodice usnača (*Lamiaceae*)

cèlīt *m* ⟨G celíta⟩ teško zapaljiva, elastična i prozirna vrsta celuloze od koje se prave filmske vrpce

✧ *v.* cela

Cellini (*izg.* Čelíni), **Benvenuto** (1500–1571), talijanski zlatar, kipar i pisac (autobiografija *Moj život*)

cello (*izg.* čêlo) *sr* violoncello, *v.* čêlo

✧ *tal.*

celobióza *ž kem.* $C_{12}H_{22}O_{11}$, disaharid, produkt razgradnje celuloze; u prirodi ga nema u slobodnom obliku

✧ *v.* celuloza + -BIOZA

celòfān *m* ⟨G celofána⟩ tanak proziran nepropusni celulozni list, služi za zamatanje i sl. [*staviti (zamotati) u ~, pren.* reći kome nešto neugodno, nepovoljno i sl. na lijep način, »u rukavicama«, »sa sto pari rukavica«] // **celòfanskī** *prid.* koji se odnosi na celofan, koji je poput celofana

✧ *njem.* Zellophan, Cellophan ← *fr.* cellophane, cell(ulose): celuloza + *grč.* diaphanés: proziran, tvorničko ime proizvoda (1911)®

cêlom *m anat.* tjelesna šupljina kralježnjaka i nekih beskralježnjaka, npr. prostor između crijeva i stijenki tijela [*izvanembrijski ~*; *intraembrijski ~*]

✧ *grč.* koílōma: šupljina

celomáti *m mn* ⟨N celòmāt, G celomátā⟩ *zool.* životinje (*Coelomati*), imaju celom, razvijen ili u tragovima

✧ *v.* celom

cèlōn *m* ⟨G celóna⟩ plastična masa, derivat acetilceluloze, slična celuloidu, ali nije lako zapaljiva, služi kao materijal za filmove

✧ *v.* celuloza

cȅlostāt *m astron.* instrument za promatranje i mjerenje nebeskih tijela

✧ *lat.* caelum: nebo + -STAT

Cȅlovec *m* ⟨G -ōvca⟩ slavenski (slovenski) naziv za Klagenfurt // **Cȅlovčanin** *m* (**Cȅlovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Cȅlovčani⟩ stanovnik Celovca; **cȅlovečkī** *prid.* koji se odnosi na Celovec i Celovčane

♦ *pr.*: **Cȅlovec** (Križevci)

Celsius (*izg.* Cèlzius), **Anders** (1701–1744), švedski astronom i fizičar, odredio je termometarsku skalu // **Cêlzijev** *prid.* koji pripada A. Celsiusu △ ***~a temperatura*** *fiz.* najrašireniji od tri mjerna sustava temperature s -273,15 °C apsolutne nule, cca 0 °C zaleđivanja vode i cca +100 °C pretvaranja vode u paru; ~ ***stupanj (celzij)*** *fiz.* mjerna jedinica temperature (simbol °C) jednaka kelvinu, ali joj ništica odgovara 273,15 stupnju termodinamičke Kelvinove ljestvice

cȅlt *m* vrsta jakog platna za šatore; celta

✧ *njem.* Zelt: šator

célta *ž*, *v.* celt

cèltāl (**cèltālskī**) *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* indijanski jezik, svrstava se u majansku porodicu, govori se u *J* Meksiku

cȅlula *ž biol.* osnovna jedinica u građi višestaničnih organizama; stanica // **celularizácija** *ž biol.* teorija prema kojoj su najniže višestanične životinje nastale od višejezgrenih praživotinja trepetljikaša; ostaničenje; **cȅlulārn|ī** *prid.* **1.** *biol.* koji je dio celule, koji pripada celuli, koji se odnosi na celulu; stanični **2.** *tehn.* koji se odnosi na prijenos, prijenosni △ ***~a cirkulacija*** *meteor.* vertikalna zatvorena cirkulacija zraka kao sastavni dio opće cirkulacije u atmosferi; ***~a teorija*** *biol.* shvaćanje o stanici kao osnovnoj jedinici života u svim njegovim pojavnim oblicima; ***~i telefon*** *tehn.* mobilni telefon, mobitel

✧ *lat.* cellula: stanica

celuláza *ž fiziol.* ferment koji razgrađuje celulozu; stvara se u nižim životinjama i bakterijama

✧ *nlat.* cellulasis ≃ *lat.* cellula: stanica

celùlīt (**celulȉt**) *m* ⟨G celulíta⟩ *fiziol.* potkožne naslage masnog tkiva // **celulȉtis** *m* **1.** *pat.* negnojna ili gnojna upala kože i potkožnog tkiva **2.** u kozmetologiji, promjene celularnog tkiva kože, katkada bolne vidljive karakteristične udubine i čvorići; »narančina kora«

✧ *v.* celula

celulòīd *m* ⟨G celuloída⟩ **1.** spoj nitroceluloze plastificirane kamforom, zapaljiva tvar od koje su se pravile filmske vrpce i sl. **2.** *meton.* celuloidna traka // **cȅl**[1] *m film.* prozirna folija na koju se crtaju faze pokreta u crtanom filmu; **celulòīdn|ī** *prid.* koji se odnosi na celuloid △ ***~a traka*** *publ.* filmska traka (vrpca)

✧ *engl.* celluloid ← *fr.*, *v.* celulo(za) + -OID

celulóza *ž kem.* $C_6H_{10}O_5$, najrašireniji organski spoj u prirodi, polisaleanid, glavni sastojak sta-

nične opne biljke; u gotovo čistom stanju nalazi se u pamuku, a proizvodi se od drva u kojem ga ima 40–50% // **cȅl**[2] *m razg.* celulozna vuna, *v.* celulozan △; **cȅlulōz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** u kojem ima celuloze, koji sadrži celulozu **2.** (*odr.*) koji se odnosi na celulozu [*~na industrija*] △ ***~na svila*** umjetna svila; ***~na vuna*** umjetna vuna, dobiva se od umjetne svile; cel; ***~ni nitrat*** *kem.* nitroceluloza

✧ *v.* celula + -OZA

celvòl|e *m reg.* drvena umjetna vuna [*haljina od ~a*]

✧ *njem.* Zellwolle

cêlzij (**cêlzijus**) *m* Celzijev stupanj, *v.* Celzijev △

Cêlje *sr* grad na Savinji u *S* Sloveniji, 40.700 stan. // **Céljanin** *m* (**Céljānka** *ž*) ⟨N *mn* Céljani⟩ stanovnik Celja; **céljskī** *prid.* koji se odnosi na Celje i Celjane △ ***Celjski grofovi (grofovi Celjski)*** *pov.* feudalna obitelj njemačkog podrijetla (14–15. st.), značajna i u hrvatskoj povijesti

♦ *pr.*: **Cȅljāk** (240, Zabok)

cembalo *m*, *v.* čembalo △ ~ ***d'amore*** (*izg.* čèmbalo damôre) *glazb. pov.* vrsta klavikorda sa žicama dvostruko dužima od uobičajenih, konstruiran 1721.

✧ *tal.*

cèment *m građ.* tvar u obliku praha koja, pomiješana s vodom, brzo otvrdnjuje; vezivno sredstvo u građenju [*Portland ~*; *metalurški ~*; *brzovežući ~*; *sporovežući ~*; *bijeli ~*; *zubarski ~*] // **cementácija** *ž tehn.* **1.** *kem.* taloženje nekog metala iz njegovih otopina dodavanjem strugotina iz manje plemenitog metala **2.** otvrdnjavanje površine čelika povećavanjem udjela ugljika; **cementácījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na cementaciju △ ***~a zona*** *min.* sloj ispod razine površinske vode u kojem se vrši koncentracija rude; **cemèntara** *ž razg.* tvornica cementa; **cemèntāš** *m* ⟨G cementáša⟩ radnik cementare, onaj koji cementira; **cemèntīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je popunjen cementom, koji je vezan (učvršćen) cementom [*~i mozgovi*, *pren.* osobe krutih, netolerantnih stavova]; **cementírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* cemèntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prevući/prevlačiti, puniti/popunjavati, (po)vezati cementom **2.** provesti/provoditi cementaciju **3.** *pren.* **a.** čvrsto vezati (učvrstiti kao cementom) **b.** učiniti da neka pojava, stanje stvari, način provođenja nekog postupka itd. ostane kao trajan; zakočiti u razvoju, zalediti, skameniti, ukočiti; **cèmentn|ī** *prid.* **1.** koji je od cementa, koji sadrži cement [*~a žbuka*; *~o vapno*] **2.** koji se odnosi na cement, koji služi za izrađivanje cementa [*~a industrija*]

✧ *njem.* Zement ← *fr.* ciment ← *lat.* caementum: lomljeni kamen ≃ caedere: udarati

cemèntīt *m* ⟨G cementíta⟩ *kem.* karbid željeza, vrlo tvrda i krta tvar, sastojina tehničkog željeza i čelika

✧ *v.* cement + -IT

-CEN kao drugi dio riječi znači nov [*oligocen*; *paleocen*]

✧ *grč.* kainós: nov

cènakul *m* **1.** *arhit.* u starorimskoj kući **a.** prostorija na prvom katu **b.** čitav prvi kat **2.** *kršć.* dvorana u kojoj je Krist održao posljednju večeru

✧ *lat.* cenaculuma

cencero (*izg.* sensêro) *m glazb.* metalna udaraljka oblikom slična zvonu, porijeklom s Kube; koriste je jazz-sastavi i u južnoameričkim skupinama ritmičkih instrumenata; cow-bell

✧ *šp.*

cȅndrati *dv.* ⟨*prez.* cȅndrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (is)plakati, (ot)plakati, poplakivati na poseban način, tako da se živcira okolinu (ob. o malom djetetu) // **cȅndralo** *m* onaj koji je cendrav [*to/taj ~*]; cendravac; **cȅndrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je plačljiv (ob. o malom djetetu); razmažen, cmoljav, cmizdrav; **cȅndravac** *m* ⟨G -avca, V -avče, N *mn* -avci⟩, *v.* cendralo; **cȅndravica** (**cȅndravka**) *ž*, *v.* cendravac; **cȅndravičin** *prid.* koji pripada cendravici

cènēm *m* ⟨G cenéma⟩ *lingv.* u glosematici L. Hjelmsleva, jedinica izraza bez svojeg sadržaja, odgovara fonemu kod drugih strukturalista // **cenemàtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ dio glosematike, proučava ceneme, tj. jedinice izraza

✧ *grč.* kenós: prazan + -em, *v.* fonem, morfem

céner *m reg.* **1.** desetica u kartama; cenerica **2.** (+ *potenc.*) ono što se označuje sa 10 (npr. tramvaj)

✧ *njem.* Zehner ≃ zehn: 10

cȅnera *ž reg.* ono što ostaje od izgaranja u visokoj peći; drozga, zgura, šljaka, leš[2]

✧ *tal.* cenerario: pepeoni (ob. u urna cineraria: urna s pepelom)

cenerìjēr|a (**cenerijéra**) *ž reg.* pepeljara [*baciti u ~u*]; ašenbeher, piksla

✧ *tal.* ceneriera

cénerjauzn *m reg. zast.* prijepodnevni obrok u 10 sati; užina, gablec
✧ *v.* cener + *njem.* Jause: užina

cenestèzija *ž fiziol.* sveukupnost organskih osjeta koji uvjetuju opći ugodni ili neugodni tjelesni i duševni osjećaj ili stanje
✧ CENO- + *grč.* aísthēsis: osjet, opažaj

cenestopàtija *ž pat.* poremećaj cenestezije; osjećaj boli bez objektivne organske osnove
✧ *v.* cenestezija + -PATIJA

CENO- (**KENO-**) kao prvi dio riječi znači su-, skupno, zajednički, zajedno, opće u odnosu na ono što je u drugome dijelu [*cenobij*]
✧ *grč.* koinós: zajednički

cènōbij (**kènōbij**) *m* **1.** *kršć.* **a.** u ranom kršćanstvu naziv za zajednicu koja je evoluirala u samostan **b.** samostan **2.** ljudska zajednica **3.** *biol.* kolonija (zajednica) jednostaničnih organizama određene vrste [~ *zelenih alga*] // **cenòbīt** *m* ⟨G cenobítā⟩ **1.** *kršć.* isposnik koji u ranom kršćanstvu živi u cenobiju **2.** *v.* kenobit
✧ *lat.* coenobium ← *grč.* koinóbion (koinóbios: opći, zajednički život) ≃ CENO- + -BIJ

cenofòbija *ž psih.* patološki strah od pustih i praznih prostora
✧ *grč.* kenós: prazan + -FOBIJA

cenogèneza *ž biol.* razvoj prolaznih adaptacija u embrionalnoj fazi neke jedinke
✧ *grč.* kainós: nov + -GENEZA

cȅnotāf *m, v.* kenotaf

-CENOZA kao drugi dio riječi znači zajednica, zajedništvo onoga što je u prvom dijelu [*biocenoza*]
✧ CENO- + -OZA

cenozóna *ž geol. biol.* sloj stijena koji sadržava jasno obilježenu prirodnu zajednicu organizama koji su živjeli u geološkoj prošlosti
✧ CENO- + *v.* zona

cȅnt *m* ⟨G *mn* cêntā⟩ **1.** stoti dio nekih valuta (američkog i kanadskog dolara, nizozemskog guldena, kineskog juana i dr.) **2.** *glazb.* u akustici, tonski interval, interval između dvaju tonova △ ***nemati ni ~a*** *razg.* nemati novaca, ni pare, biti švorc
✧ *lat.* centum: 100

cȅnta *ž* ⟨G *mn* cêntā/-ī⟩ **1.** *pov.* naziv za mnoge stare jedinice mase koje su sadržavale 100 osnovnih jedinica **2.** mjera za težinu, 100 funti (45,4 kg) [*engleska* ~; *američka* ~]; cental △ ***metrička*** ~ 100 kg, kvintal
✧ *srlat.*

cȅntal *m, v.* centa (2)

-CENTAR, -CENTRIČAN, -CENTRIZAM drugi dio riječi sa značenjem središnji, prema središtu [*epicentar*; *egocentričan*; *policentrizam*]
✧ *lat.* centrum: sredina ← *grč.* kéntron: središnja točka (ucrtavanja kruga) ← kenteîn: ubosti

cȅntar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ **1.** ono oko čega se sve skuplja, čemu teži [~ *interesa*; ~ *pažnje*] **2.** središte grada, dio grada kojemu gravitiraju drugi dijelovi [*gradski* ~] **3.** *sport* **a.** točka igrališta, odakle počinje igra **b.** igrač u sredini navale (u nogometu i srodnim igrama) osobito u MW-sistemu; centarfor **4.** *šah* naziv za četiri središnja polja šahovske ploče, u širem smislu još dodatnih 12 polja; pozicijska igra sastoji se od zadobivanja prevlasti u centru **5.** *pol.* **a.** zastupnici koji u parlamentima sjede u srednjim klupama (između lijevih i desnih) **b.** *meton.* umjerena politička orijentacija između ljevice i desnice [*politički* ~; *lijevi* ~; *desni* ~] **6.** mjesto velike koncentracije neke djelatnosti [*kulturni* ~; *umjetnički* ~; *sportski* ~] **7.** *anat.* skup živčanih stanica koji regulira funkcije nekih vitalnih organa [~ *za ravnotežu*; ~ *za govor*; ~ *za disanje*] **8.** ustanova koja objedinjuje srodne djelatnosti [*atomski* ~; *istraživački* ~; *medicinski* ~] **9.** *mat.* točka istaknuta na određeni način u nekom skupu ili za neko preslikavanje [~ *kružnice ili sfere*; ~ *zakrivljenosti*; ~ *simetrije*; ~ *projekcije*] **10.** ima i druga značenja, npr. centar grupe, središte, jezgra, srž, bit [*pogoditi ravno u* ~] // **centrála** *ž* **1.** sjedište radne, političke ili drugačije organizacije koja ima podružnice, filijale, ogranke itd.; središnjica **2.** glavni pogon i koncentracija tehnike većeg poduzeća ili ustanove usmjerene djelatnosti [*telefonska* ~] **3.** elektrana [*električna* ~; *nuklearna* ~; *atomska* ~]; **centràlist** *m pol.* pristalica centralizma; centraš, centrist; **centralìstičk|ī** *prid.* koji se odnosi na centralizam i centraliste [~*e države*]; **centràlistkinja** *ž, v.* centralist; **centralizácija** *ž* **1.** okupljanje, usredotočivanje u jednom centru (vlasti, sredstava za proizvodnju, kapitala, ljudi, administracije itd.); centraliziranje **2.** stanje onoga što je centralizirano [*državna* ~ država je centralizirana], *opr.* decentralizacija; **centralìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pol.* upravljanje ili vladanje u kojem su mjesne, lokalne, regionalne ili pokrajinske institucije vlasti podvrgnute vlasti centra

△ ***demokratski*** ~ *pov. ideol.* odlučivanje unutar komunističkih partija prema kojem se tobože slobodno izriču mišljenja, ali kada se jednom donese odluka, ona se mora striktno poštivati i provoditi te se odvojeno mišljenje više ne smije zastupati; **centralìzātor** *m* onaj koji centralizira, onaj koji provodi centralizaciju; **centralìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je sveden na središnju točku **2.** koji je prošao proces centralizacije; **centralizírati** (što, koga) *dv.* ⟨*prez.* centralìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ sjediniti/sjedinjavati u jednom centru, provesti/provoditi centralizaciju; **cèntrāln|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na centar, koji se nalazi u centru, koji pripada centru ili je u vezi s centrom; središnji [*~i položaj*; *~a točka*] **2.** koji se vodi iz centra, koji se nalazi u centru [*~a vlada*; *~a banka*] **3.** *razg.* koji je glavni; najveći [*~a proslava*; *~a priredba*] △ ***~e sile*** *pov.* Austro-Ugarska Monarhija, Njemačka i njihovi saveznici u 1. svjetskom ratu (1914–1918); ***~i komitet***, *v.* komitet △; ***~i živčani sustav*** *anat.* sustav koji obuhvaća veliki mozak, mali mozak i leđnu moždinu; ***~o grijanje*** *tehn.* zagrijavanje prostorija radijatorima pomoću vrućeg zraka, vode ili vodene pare iz kotlovnice u zgradi ili toplani; **cèntrāš** *m* ⟨G centrāša⟩ *pol.* onaj koji je za politiku centra, koji je pristalica politike centra u odnosu na ljevicu i desnicu; centrist, centrumaš; **centràšica** *ž*, *v.* centraš; **cèntrirān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *tehn.* koji je ispravno postavljen postupkom centriranja [*~ kotač*] **2.** *sport* koji je nabačen u sredinu terena (o lopti upućenoj udarcem); **cèntrīrano** *pril.* tako da djeluje usmjereno, određeno [*~ postaviti*]; **cèntrīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je centrirano; **centrírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* cèntrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** staviti/stavljati u središte, imati središte; fokusirati **2.** *tehn.* odrediti/određivati rotacijsku os (često s pomoću sprava ili strojeva za centriranje) **3.** *sport* nabaciti/bacati loptu s krila u kazneni prostor (u nogometu); **cèntrist** *m*, *v.* centraš; **centrìstičkī** *prid.* koji se odnosi na centrizam i centriste; **centrìstički** *pril.* na način centrista; **cèntristkinja** *ž*, *v.* centrašica; **centrìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pol.* orijentacija i političko djelovanje u smislu centra u odnosu na ljevicu i desnicu; **centrùmāš** *m* ⟨G centrumáša⟩ *razg.*, *v.* centraš; **centrùmaškī** *prid.* koji se odnosi na centrumaše i centrumaštvo; **centrumáštvo** *sr pejor.* politika propagiranja ideje centra

✧ *lat.* centrum: središte ← *grč.* kéntron: šiljak šestara

cȅntarfōr *m sport* vođa navale nogometne momčadi (ob. u taktikama koje su dominirale do 1970-ih)

✧ *engl.* centre forward

cȅntarhalf *m* ⟨N *mn* -i/-ovi⟩ *sport* **1.** u nogometu (ob. u taktikama koje su dominirale do 1970-ih) **a.** srednji pomagač u MW-rasporedu igrača na terenu **b.** srednji branič u drugačijem rasporedu **2.** u odbojci, igrač koji u rotaciji zauzima poziciju srednjeg igrača stražnje linije

✧ *engl.* centre halfback

cȅntaršut *m* ⟨N *mn* -i/-ovi⟩ *sport* u nogometu i u sličnim igrama, udarac lopte s krajnjeg krilnog ruba igrališta u kazneni prostor, *usp.* centrirati

✧ *v.* centar + *engl.* shoot: pucanje, hitac

centàur *m*, *v.* kentaur

centâvo *m* ⟨N *mn* centávosi⟩ stoti dio novčane jedinice u većini južnoameričkih država

✧ *šp.*

centènārij *m* obilježavanje sto godina (od) čega; stota obljetnica, stogodišnjica

✧ *lat.* centennarius: stoti ≃ centum: sto + annus: godina

centerboard (*izg.* sènterbōrd) *m pom.* pomična peraja/kobilica jedrilice

✧ *engl.*

centesimo (*izg.* čentêzimo) *m* stoti dio nekih valuta, talijanske lire i dr.

✧ *tal.*

cȅntezimāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se temelji na broju 100 △ ***~na (mosna) vaga*** vaga kojom se mogu vagati tereti sto puta teži od utega

✧ *lat.* centesimus: stoti

CENTI- dekadski prefiks (simbol c), kao prvi dio riječi znači 10^{-2} (stoti) dio jedinice koja je drugi dio te riječi [*centimetar*]

✧ *lat.* centi- ← centum: sto

centifòlija *ž bot.* oplemenjena vrsta ruže s mnogo latica; stoliska

✧ *lat.* centum: sto + folium: list

cèntilitar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* jedinica volumena (mjera za tekućinu), stoti dio litre

✧ CENTI- + *v.* litar

centime (*izg.* santîm) *m* stoti dio novčane jedinice u Francuskoj, Belgiji i velikom broju frankofonskih zemalja na svim kontinentima

✧ *fr.* ≃ *lat.* centum: stotina

cèntimetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ **1.** *fiz.* jedinica duljine, 10^{-2} (stoti) dio metra (znak cm) **2.** *meton.* **a.** krojačko mjerilo u obliku vrpce s naznačenim centimetrima; krojački metar **b.** pojam za iskazivanje određenih stavova, mišljenja u simboličnim smislu apstraktne veličine [*ni ~ naše zemlje*] // **cèntimetarski** *pril.* u centimetrima kao jedinici mjere [*izraziti ~*; *iskazati ~*]
✧ CENTI- + -METAR

centisekùnda *ž fiz.* jedinica vremena, 10^{-2} (stoti) dio sekunde (simbol cs); stotinka sekunde
✧ CENTI- + *v.* sekunda

cento (*izg.* čênto) *m* literarno ili muzičko djelo sastavljeno od manjih odlomaka različitih djela (ob. do 18. st.)
✧ *tal.* cento ← *grč.* kéntrōn: dronjak, krparija

centrála, *v.* centar

Cèntrālnā Àfrika *ž*, *v.* Afrika △

Cèntrālnā Amèrika *ž*, *v.* Amerika △

Cèntrālnā Âzija *ž*, *v.* Azija △

CENTRI-, CENTRO- prvi dio riječi sa značenjem središnji, prema središtu; sredo-, srednji- [*centripetalan*; *centroid*]
✧ *lat.* centri-; centrum: sredina, središte

centrifúg|a *ž tehn.* stroj ili dio stroja koji djelovanjem centrifugalne sile, od središta prema vani, proizvodi neki učinak [*uključiti/isključiti ~u*] // **centrifùgāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji po prirodnom zakonu bježi od središta vrtnje [*~na sila*]; sredobježan, sredobojan **2.** kojeg pokreće centrifuga, *opr.* centripetalan; **centrifugírati** *dv.* ⟨*prez.* centrifùgīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* centrifùgīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** djelovati od središta prema vani **2.** (što) staviti/stavljati što u stroj za centrifugiranje
✧ *njem.* Zentrifuge ≃ CENTRI- + -FUGA

centrióla *ž biol.* središnje tjelešce u centrosomu
✧ *v.* centar

centripètāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *fiz.* koji teži ili biva privlačen prema središtu; sredotežan, *opr.* centrifugalan △ *~na sila* sila koja vuče prema središtu
✧ *nlat.* centripetus ≃ CENTRI- + *lat.* petere: tražiti

centrírati, *v.* centar

centroméra *ž biol.* pokretno središte kromosoma kojim se on u vrijeme stanične diobe prihvaća za diobeno vreteno
✧ CENTRO- + -MER(A)

centròsōm *m* ⟨G centrosóma⟩ *biol.* granulacija koja se nalazi u blizini jezgre stanice, sudjeluje u mitozi i drugim procesima u stanici
✧ CENTRO- + -SOM

centùmvīr *m* ⟨G centumvíra⟩ *pravn. pov.* jedan iz kolegija od 105 sudaca koji su u antičkom Rimu sudili naročito u slučajevima vezanima za ostavštine i oporuke
✧ *lat.* centumvir ≃ centum: sto + vir: muž

centuplírati (što, se) *dv.* ⟨*prez.* centùplīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* centùplīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. rij.* povećati/povećavati (se) sto puta, ustostručiti/ustostručavati
✧ ≃ *lat.* centuplum: stostruko

cèntūra *ž reg.* remen kao dio odjeće // **centùrīn** *m* ⟨G centurína⟩ *reg.* uži remen kao dio odjeće (npr. ženske haljine)
✧ *tal.* cintura

cèntūrija *ž vojn. pov.* **1.** četa od oko 100 vojnika u starom Rimu, osnovna jedinica rimske vojske; »stotina«, »stotnija«, satnija **2.** *pol.* jedinica rimskih građana (njih 100) // **centurijácij|a** *ž pov.* razgraničenje parcela u rimskoj koloniji (podijeljeno prema kvadratima – centurijama, rimski katastar) [*provoditi ~u*]; **centurìjāt** *m* ⟨G centurijáta⟩ *pov.* **1.** član centurije (2) **2.** dužnost centuriona; **centurìōn** *m* ⟨G centurióna⟩ *vojn. pov.* zapovjednik centurije
✧ *lat.* centuria

cenuróza *ž pat.* bolest mozga u životinja, uzrokuje ju ličinka trakavice
✧ prema imenu uzročnika *Taenia coenurus* + -OZA

cènz *m*, *v.* cenzus (2)

cenzuàlist, *v.* cenzus

cenzúr|a *ž* **1. a.** *pol.* na zakonskim propisima zasnovano djelomično skraćivanje ili potpuna zabrana knjiga, muzičkih i umjetničkih djela, tekstova u novinama i u drugim medijima, ob. iz sigurnosnih, moralističkih, vjerskih ili političko-ideoloških razloga [*oštra ~a*; *uvesti ~u*; *podvrgnuti ~i*] **b.** *razg.* kontrola koja se obavlja neformalno, mimo zakona i drugih propisa, korištenjem moći utjecajnih pojedinaca ili institucija političke i ekonomske vlasti **2.** *meton.* institucija koja se bavi cenzurom [*državna ~a*] **3.** *kat.* crkvena kazna kojom se krivac lišava nekih duhovnih ili s duhovnim vrijednostima spojenih dobara dok ne bude odriješen [*doktrinarna ili teološka ~a*; *kaznena ~a*; *re-*

presivna ~a; *preventivna ~a*] △ **~a pisama** potajno otvaranje i kontrola privatnih pisama, ob. protuzakonito (izuzev u izvanrednim, ratnim i sl. okolnostima), najčešće s obavještajno-sigurnosnim motivima // **cȅnzor** *m* **1. a.** onaj koji na temelju zakonskih i drugih propisa obavlja cenzuru kao zvanje i posao **b.** *pren.* onaj koji sebi prisvaja pravo cenzuriranja, ob. politički ili poslovni, koji svojim podređenim određuje što smiju ili što ne smiju napisati ili javno priopćiti **2.** *pov.* jedan od dvojice službenika koji su u antičkom Rimu rukovodili određivanjem cenzusa **3.** *kat.* osoba koja po nalogu Crkve pregledava ono što se ima tiskati, nadglednik ćudoređa, ocjenjivač; **cȅnzorsk|ī** *prid.* koji se odnosi na cenzore; **cȅnzorski** *pril.* kao cenzor, na način cenzora; **cȅnzorstvo** *sr* djelatnost cenzuriranja; **cenzùrirānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je cenzurirano; **cenzurírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* cenzùrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* cenzùrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati cenzuru [*oštro ~*; *~ samoga sebe* provesti/provoditi autocenzuru]; **cènzūrnī** *prid.* koji se odnosi na cenzuru

✧ *lat.* censura ≃ censēre: dati mišljenje, preporučiti

cènzus *m* **1.** *pov.* u antičkom Rimu **a.** raspoređivanje građana prema imovini svake pete godine; obavljali su ga cenzori (**2**) **b.** *meton.* tako popisana imovina **2.** *pov.* u nekim djelomično demokratičnim društvima 19. i 20. st. visina porezne stope kao osnovica za stjecanje izbornog prava glasa; cenz **3.** općenito, procjena i popis imovine **4.** *sociol.* popis stanovništva grada, regije ili države radi utvrđivanja brojnog stanja i drugih demografskih i statističkih pokazatelja △ ***imovinski*** *~ pov.* vrijednost imovine potrebna da bi se steklo pravo glasa // **cenzuàlist** *m* ⟨N *mn* -i, G -īstā⟩ **1.** *pov.* u doba feudalizma slobodan čovjek vezan podložničkim obvezama prema vlastelinu **2.** porezni obveznik, *usp.* cenzus (**2**)

✧ *lat.* census

cȅpa *ž* ⟨G *mn* cêpā⟩ *jez. knjiž.* dodatak za dopunu metričke mjere u stihu; riječ-zakrpa, suvišna riječ

✧ *tal.* zeppa: klin, zakrpa, umetak

cepèlīn (**cȅpelīn**) *m* ⟨G cepelína⟩ **1.** upravljiv zrakoplov punjen plinom lakšim od zraka, dugoljasta oblika, upotrebljavao se za prijevoz putnika; dirižabl **2.** *sport* u rukometu, ubacivanje visoke lopte u protivnički šesterac tako da je suigrač iz skoka upućuje u vrata

✧ *njem.* Zeppelin, prema imenu konstruktora F. Zeppelina (1838–1917)

cèpīn *m* ⟨G cepína⟩ **1.** alpinistički rekvizit, kombinacija štapa sa šiljkom na vrhu i trnokopa **2.** alat šumskih radnika, služi za okretanje trupaca; capin

✧ *tal.* zappone ≃ zappa: motika

cèptjeti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm, *pril. sad.* -tēći, *prid. rad.* cèptio/cèptjela *ž*, *gl. im.* -tēnje⟩ podrhtavati u tijelu (od uzbuđenja ili srdžbe); drhtati

cȅr *m* ⟨N *mn* -ovi, *zb.* cêrje⟩ *bot.* drvo *Quercus cerris*; cerovac, crni hrast // **cèrīk** *m* ⟨G ceríka⟩, *v.* cerje; **cêrje** *sr zb.*, *v.* cer; mjesto gdje raste cer; cerik; **cèrov** *prid.* koji pripada ceru, koji je od cera [*~o drvo*]; **cȅrovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *bot.* cerov žir; **cèrovača** *ž* **1.** cerova batina **2.** zemlja crnica **3.** dinja kore hrapave kao u cera **4.** jedna od jestivih gljiva; cerovnjača; **cèrovina** *ž* cerovo drvo kao građa i ogrjev; **cèrovnjača** *ž*, *v.* cerovača (**4**)

♦ **Céronja** m. os. ime (narodno), *zast.*; *hip.*: **Cére**, **Céro** ◇ *pr.* (od imena ili češće etnici): **Cerának** (Slavonija), **Ceránčević** (Vinkovci), **Cèranić** (180, Ogulin, Slavonija), **Ceránović**, **Cèranja** (Benkovac), **Cérić** (280, Omiš, Podravina, Slavonija), **Cérin** (**Cerȉn**) (400, Rovinj, Istra), **Cȅrina** (Istra), **Cèrinić** (Brač), **Cerȉnskī** (140, Zagorje), **Cêrnica**, **Cêrnić**, **Cêrnjāk**, **Céro**, **Cèronja** (120, Šibenik), **Cèrovac** (650, Buzet, Pokuplje), **Cèrōvčec** (**Ceròvčec**) (100, Ivanec), **Cèrovec** (530, Zagorje, Međimurje), **Cerovèčkī** (570, Zagorje), **Cêrović** (100, Primorje), **Ceròvskī** (530, Zagorje, Slavonija), **Čérin** (**Cerȉn**) (Istra), **Čèrina** (Solin, Benkovac) ◇ *top.*: **Cȅr**, **Cêra**, **Cérje**, **Cêrna**, **Cèrnica**, **Cêrnik**, **Cȅrovac**, **Cèrovo** i sl.

✧ *prasl.* *cerъ (*rus.* i *češ.* cer) ← *lat.* cerrus

cerád|a *ž* nepromočivo debelo, voskom natopljeno i ulašteno platno ili drugo kakvo tkanje za prekrivanje tereta, vagona, automobila, za šatore, kišne kabanice i drugo [*pokriti ~om*; *prebaciti ~u*] // **cèrādnī** *prid.* koji se odnosi na ceradu

✧ *mlet.* cerada; *tal.* (tela) cerata: voštano platno, cerada

ceràrija *ž* *reg.* radnja u kojoj se izrađuju i prodaju proizvodi od voska (svijeće itd.); voštarnica, svjećarnica

✧ *lat.* cera: vosak

ceràtīn *m* ⟨G ceratína⟩ tvar od koje su izgrađeni rogovi, perje, dlaka ili oklop životinja
✧ *grč.* kéras: rog + -IN

ceratítes *m zool. geol.* rod izumrlih glavonožaca (*Amonita*), živjeli su u permu i trijasu
✧ *nlat.* ceratites

ceràtōnij *m*, *v.* cerumen

cȅrber *m*, *v.* kerber

cercle (*izg.* sèrkl) *m* **1. a.** uži krug ljudi vezanih nekim kulturnim ili umjetničkim interesom [*francuski* ~; *muzički* ~]; kružok **b.** mjesto gdje se taj krug sastaje; klub **2.** *zast.* prvi redovi parketa u kazalištu
✧ *fr.* cercle: krug, skup

cereálije, *v.* Cerera

cȅrebelāran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji pripada malom mozgu
✧ *lat.* cerebellum: mali mozak

cȅrebrāln|ī *prid.* **1.** koji se odnosi na mozak, koji pripada mozgu; moždani, mozgovni [*~a paraliza*] **2.** koji se odnosi na misao, na intelekt; misaoni, intelektualni [»*Svaku misao prati neki ~i pokret*«] △ *~a* ***afekcija*** *med.* bolest mozga; *~i* ***glasovi*** *lingv.* naziv za vrstu glasova koji se tvore pritiskom vrha jezika o tvrdo nepce; česti u fonetici indijskih jezika // **cerebrálac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci⟩ *žarg. pejor.* onaj kome je brza i jasna misao strana; glup, nedotupavan; **cerebrálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je cerebralno **2.** misaonost, intelektualnost, promišljenost; **cerebrizácija** *ž* pojava da se mozak tijekom filogenetskog razvoja sve više razvija
✧ *lat.* cerebralis: koji se odnosi na mozak ≃ cerebrum: mozak

cerebrospìnālnī *prid.*, ob. u: △ ~ ***likvor*** bistra, bezbojna, bestanična tekućina u mozgu i kralješničnoj moždini
✧ *lat.* cerebrum: mozak + spina: kralješnica

cerebrovàskulārn|ī *prid.*, ob. u: △ *~a* ***kirurgija*** *med.* grana kirurgije, bavi se zahvatima na krvnim žilama i lubanjskoj šupljini; *~e* ***bolesti*** *pat.* sve bolesti koje zahvaćaju jednu ili više krvnih žila mozga; *~i* ***inzult*** moždana kap, *v.* moždani △
✧ *lat.* cerebrum: mozak + vasculum: žilica

cerebróza *ž pat.* bolest, poremećaj mozga s pratećim pojavama
✧ *lat.* cerebrum: mozak + -OZA

cerebrozídi *m mn* ⟨N cerebròzīd, G cerebrozoída⟩ *fiziol.* skupina lipida, sastavni dio živčanih stanica
✧ *lat.* cerebrum: mozak + *v.* (gluko)zidi (*v.* glukoza + -ID)

cerèkati se *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ nepristojno, ružno i glasno se smijati // **cerèkalo** *sr* onaj koji se stalno cereka; **cerèkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se cereka; **cerèkavo** *pril.* na način glasnog ili ružnog smijanja; **cerèkavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji se glasno ili napadno, neugodno smije
✧ *v.* ceriti se

ceremònij|a *ž* **1.** ukupnost propisanih vanjskih oblika i postupaka kojima se daje blistavost i simbolička snaga pojedinim činima ili radnjama [*~a ustoličenja*; *~a dodjele nagrada*; *doći na ~u*] **2.** *pren.* pretjerano, kićeno izražena pristojnost, prenaglašeno nastojanje na provođenju pravila pristojnosti [*to je bila cijela ~a*] // **ceremonìjāl** *m* ⟨G ceremonijála⟩ **1.** red običaja propisan ili uobičajen na ceremonijama; raspored svečanosti **2.** *kat.* knjiga koja sadrži upute za izvođenje obreda; obrednik; **cȅremonijālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je po ceremonijalu **2.** koji je suviše formalan i formaliziran u nastupu, u ophođenju, u izražavanju itd.; **cȅremonijalno** *pril.* kao u ceremoniji, na način ceremonije; **ceremonijálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ceremonijalno
✧ *lat.* caeremonia: poštovanje, obred

ceremonijàlmājstor *m reg.* osoba odgovorna za odvijanje ceremonija; meštar ceremonije, ceremonijar // **ceremonìjār** *m* ⟨G ceremonijára⟩, *v.* ceremonijalmajstor
✧ *njem.* Zeremonialmeister, *v.* ceremonija

Cèrera *ž mit.* rimska božica plodnosti zemlje i poljodjelstva, kasnije poistovjećivana s grčkom božicom Demetrom // **cereálije** *ž mn* **1.** *pov. mit.* u antičkom Rimu naziv za svečanosti u čast božice Cerere **2. a.** *v.* žitarica **b.** *razg.* hrana, ob. suha, pripremljena od žitarica
✧ *lat.* Ceres

cêres-mâst *ž* biljna mast od kokosova oraha; kunerol
✧ *lat.* cera: vosak + *v.* mast

cerèzīn *m* ⟨G cerezína⟩ zemni vosak pročišćen sumpornom kiselinom; služi za izradu svijeća
✧ *lat.* cera: vosak + -IN

cèribaša *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** *pov. vojn.* u Osmanskom Carstvu **a.** zapovjednik odreda neredovne ili pomoćne vojske **b.** pripadnik vojnog odreda

akindžija; služio kao obavještajac **2.** ciganski starješina

✧ *tur.* çeribai

Cèrić *m* naselje (blizu Vinkovaca), 1563 stan. // **Cèrićanin** *m* (**Cèrićānka** *ž*) ⟨N *mn* Cèrićani⟩ stanovnik Cerića; **cèrićkī** *prid.* koji se odnosi na Cerić i Cerićane

♦ *v.* cer

cêrij *m kem.* element (simbol Ce, atomski broj 58), najrašireniji u skupini lantanida

✧ *lat.* cerium

c̏eriti se *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (∅) pokazivati zube grimasom izazvanom bolju, srdžbom, bijesom itd. **2.** (∅) smijati se, *usp.* cerekati se **3.** (komu) rugati se, smijati se s nasladom, podrugljivo ili zlobno se smijati (često samo kao predodžba ruganja i smijanja bez glasna ili vidljiva smijeha ili podsmijeha)

cèrkārije *ž mn* ⟨N cèrkārija⟩ *zool.* plivajuće repaste ličinke metilja, razred *Trematodes*

✧ *nlat.* cercaria ≃ *grč.* kérkos: rep

CERN *krat. fiz.* Europsko vijeće za nuklearna istraživanja (sjedište u Ženevi)

✧ *fr.* **C**onseil **E**uropéen pour la **R**echerche **N**ucléaire

C̏erna *ž* naselje (u blizini Zadra), 4117 stan. // **c̏erničkī** *prid.* koji se odnosi na Cernu i Cernjane; **C̏ernjanin** *m* (**C̏ernjānka** *ž*) ⟨N *mn* C̏ernjani⟩ stanovnik Cerne

♦ *v.* cer

Cêrnik *m* **1.** naselje *S* od Nove Gradiške, 2017 stan.; neolitska nastamba **2.** naselje (u blizini Rijeke), 1206 stan. // **Cêrničanin** *m* (**Cêrničānka** *ž*) ⟨N *mn* Cêrničani⟩ stanovnik Cernika; **cêrničkī** *prid.* koji se odnosi na Cernik i Cerničane

♦ *v.* cer

ceroplàstika *ž* ⟨D L -ici⟩ modeliranje u vosku

✧ *lat.* cera: vosak + -PLASTIKA

cèrot *m reg.* **1.** zakrpa **2.** *pren.* onaj koji se prikrpio kome u društvu, onaj koji se nameće, onaj kojeg netko stalno vuče za sobom; prišipetlja, prirepak, flaster, čičak

✧ *tal.* cerotto: flaster; melem od voska, nametljivac

c̏erovac, *v.* cer

Cêrovac Tušílovačkī *m* naselje (u blizini Karlovca), 709 stan. // **cêrovačkī** *prid.* koji se odnosi na Cerovac T. i Cerovljane; **Cêrovljanin** *m* (**Cêrovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Cêrovljani⟩ stanovnik Cerovca Tušilovačkog

♦ *v.* cer

certifikāt *m* ⟨G certifikáta⟩ svjedodžba, potvrda (ob. o ispravnosti robe i autentičnosti proizvoda, umjetničkog djela, vlasništva itd.); pismena isprava △ ~ ***o depozitu*** *bank.* plasirni bankovni vrijednosni papiri različitih apoena // **certificīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je potvrđen, odobren [~ *ček*]

✧ *lat.* certificatum ≃ certus: određen, pouzdan, siguran + facere: činiti

cèrumen *m fiziol.* sekret žlijezda vanjskog zvukovoda; ušna smola, ceratonij

✧ *nlat.* ← *lat.* cera: vosak + *v.* (alb)umen

cerùzīt *m* ⟨G ceruzíta⟩ *min.* olovov karbonat, $PbCO_3$, olovna ruda nastala trošenjem galenita

✧ *lat.* cerus(s)a: pigment sačinjen od bijelog olova + -IT

Cervantes Saavedra (*izg.* Servàntes Savèdra), **Miguel de** (1547–1616), španjolski pisac, autor jednog od najcjenjenijih romana svjetske književnosti *Bistri vitez Don Quijote od Manche* u kojem je stvorio karakterne arhetipove neprolazne vrijednosti, *usp.* Don Quijote, Sancho Panza, Dulcinea

cervicìtis *m pat.* upala grla maternice

✧ *v.* cerviks + -ITIS

cervikogràfija *ž med.* rendgenska pretraga kanala grla maternice

✧ *v.* cerviks + -GRAFIJA

cèrviks *m anat.* **1.** vrat, šija **2.** vratolika anatomska struktura, kao što je npr. ušće grla maternice // **c̏ervikāln|ī** *prid. anat.* **1.** koji se odnosi na vrat, vratni [*~a migrena*; *~i sindrom*] **2.** koji se odnosi na ušće grla maternice △ ***~a kapa*** *farm.* kontracepcijsko sredstvo

✧ *lat.* cervix

c̏es *m glazb.* sniženi ton c

c̏esār *m* **1.** *pov.* austrijski car, vladar Habsburške Monarhije u opreci prema svakom drugom caru, ćesar **2.** *retor. arh.* car △ ~ ***i kralj*** *pov.* službeni, puni naziv austrijskog cara i hrvatsko-ugarskoga kralja // **c̏esarev** (**c̏esarov**) *prid.* koji pripada cesaru; **c̏esarevina** (**c̏esarovina**) *ž*, *v.* carevina; **c̏esarica** *ž*, *v.* cesar; **c̏esaričin** *prid.* koji pripada cesarici; **c̏esarovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -rujēm, *pril. sad.* -rujūći, *gl. im.* -ānje⟩ obavljati dužnost cesara, carevati; **c̏esarskī** *prid.* koji se odnosi na cesara; **c̏esārstvo** *sr*, *v.* carstvo; **ć̏esār** *m reg. arh.*, *v.* cesar (često u opreci prema sultanu) [*zaratili car i ~*]; **ć̏esarskī** *prid.* koji se

odnosi na ćesara; **ćȅsarski** *pril.* kao ćesar, na način ćesara

♦ *pr.*: **Cȅsār** (740, Dugo Selo, Zagorje, Varaždin), **Cesárec** (740, Zagorje), **Cesarèo** (Vis), **Cèsarić** (Cres), **Cèsarik** (Požega), **Cêzar**, **Cezarèo** (Hvar), **Cezárović**, **Česárović**, **Čisār** (Baranja), **Sèsar** (490, Vinkovci, Zagreb, *I* Slavonija), **Sèsardić** (Sinj, Zagreb)

✧ *v.* car + *v.* Cezar

Cesárec, August (1893–1941), hrv. književnik socijalne literature i esejist, plodan politički publicist; suradnik i urednik ljevičarskih časopisa, strijeljan od ustaških vlasti srpnja 1941.

Cèsarić, Dobriša (1902–1980), istaknut i vrlo popularan hrv. lirski pjesnik; misaona i sjetna poezija, uspješna sinteza tradicionalnog i modernog izričaja, ob. u profinjenom vezanom stihu

cȅses *m glazb.* dvaput sniženi ton *c* (neharmonijski jednak tonu *b*)

cèsija *ž* ⟨G *mn* cȅsījā⟩ *pravn.* **1.** prijenos tražbine, osnovom ugovora ili po sili zakona, s jednog vjerovnika na drugoga **2.** *pol.* ustupanje područja jedne države drugoj tako da ono mijenja suverenitet **//** **cȅsibīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se može prenijeti na drugoga; prenosiv; **cesiònār** *m* ⟨G cesionára⟩ *pravn.* onaj koji preuzima tražbinu, novi vjerovnik na kojeg prelazi tražbina u postupku cesije (**1**)

✧ *lat.* cessio: uzmicanje

cèst|a *ž* ⟨G *mn* céstā⟩ **1.** javna, uređena prometna površina veće širine za vozila i pješake, obično međumjesna ili izvan mjesta [*glavna ~a*; *auto~a*; *asfaltirana ~a*; *seoska ~a*; *ravna ~a*; *~a s mnogo zavoja*; *dobra (loša) ~a*; *kružna ~a*; *sletjeti s ~e*; *stanje na ~ama*; *naći se na ~i*; *pomoć na ~i*; *obilazna ~a*; *prilazna ~a*] **2.** dio te površine isključivo namijenjen vozilima [*ne hodaj po ~i*; *Pazi! Cesta!*] △ ***dvosmjerna ~a*** prometnica po kojoj se vozila kreću u oba smjera; ***jednosmjerna ~a***; ***Jozefinska ~a*** *pov.* cesta Karlovac-Senj; ***Karolinška ~a*** *pov.* cesta Karlovac-Kraljevica; ***Lujzinska ~a*** *pov.* cesta Karlovac-Rijeka, Lujzijana **//** **cȅstār** *m* **1.** onaj koji se brine za održavanje ceste; putar **2.** onaj koji radi kamenarske, asfalterske i druge poslove na uređenju ulica i cesta; **cestàrin|a** *ž* novac koji se plaća u obliku poreza, neke dažbine ili ulaznice, namijenjen održavanju i izgradnji cesta i prometnica [*naplaćivati ~u*]; **cȅstarskī** *prid.* koji se odnosi na ceste i cestare; **cȅstica** *ž dem.* (+ *potenc.*) *hip.* od cesta, kratka cesta; **cèstōvn|ī** *prid.* koji se odnosi na ceste [*~i transport*; *~a mreža*; *~i radnici*] △ ***~i promet*** promet cestama (za razliku od željezničkog itd. prometa)

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Cȅsnīk** (Samobor), **Cȅstār** (320, Varaždin, Podravina), **Cèstarić** (240, Banovina), **Cȅstnīk** (Pula)

✧ *prasl.* *cěsta (*stčeš.* cěsta, *rus.* cestit': čistiti) ≃ čistiti (*v.* čist), *kalk. lat.* (via) strata: poravnana staza

c'est la guerre (*izg.* se la gêr) u dijaloškoj situaciji ili kao zaključak stanja u zn. »ovo je rat«

✧ *fr.*

c'est la vie (*izg.* se la vî) u dijaloškoj situaciji kao izraz rezignacije u zn. »život je takav«

✧ *fr.*

cestóde *ž mn* ⟨N cestóda⟩ *zool.* zajednički naziv za trakavice

✧ *nlat.* cestoda, *v.* cestus

cestodóze *ž mn* ⟨N cestodóza⟩ *pat.* skupni naziv za infestaciju različitim trakavicama koje uzrokuju različita oštećenja u crijevima

✧ *v.* cestode + -OZA

cestográdnja *ž građ.* djelatnost koja objedinjuje pripremne i izvedbene poslove na izgradnji cesta **//** **cestogràđēvnī** *prid.* koji se odnosi na cestogradnju

✧ *v.* cesta + *v.* graditi

cestoredàrstvenī *prid.*, ob. u: △ ~ ***propisi*** *pov.* propisi gradskog redarstva (gradske ili općinske policije) o redu na ulici

cȅstus *m pov.* olovna pločica ili šiljak, pričvršćen na remenu starorimskih šakača; remen se omotavao oko šaka i podlaktica radi razornijeg udarca; danas: bokser

✧ *lat.* cestus ≃ *grč.* kestós

cetacèje *ž mn* ⟨N cetacèja⟩ *zool.* red kitovki (*Cetacea*)

✧ *nlat.* Cetacea ≃ *grč.* kêtos: kit

cetàceum *m* vosku slična masna tvar iz lubanja kitova, upotrebljava se u kozmetičkoj industriji; vorvanj, spermacet

✧ *nlat.* ≃ *grč.* kêtos: kit

cètān *m* ⟨G cetána⟩ *kem.* zasićeni ugljikovodik, tali se pri 19 °C, dobiva se sintetičkim putem; heksadekan **//** **cètānskī** *prid.* koji se odnosi na cetan △ ~ ***broj*** oznaka za kvalitetu dizelskog goriva

✧ *fr.* cétane

ceteris paribus (*izg.* cêteris pâribus) pod inače jednakim uvjetima
✧ *lat.*

cètīln|ī *prid.*, ob. u: △ *~a kiselina* palmitinska kiselina, *v.* palmitinski △

Cètina *ž* **1.** naselje (u blizini Knina), 853 stan. **2.** rijeka u sred. Dalmaciji, utječe u more kod Omiša // **Cètinac**, **Cètinjanin** *m* (**Cètīnka**, **Cètinjānka** *ž*) ⟨N *mn* Cetínjani⟩ stanovnik mjesta Cetine; **cètinski** *prid.* koji se odnosi na Cetinu i Cetinjane △ ***Cetinska krajina*** *geogr.* područje uz tok rijeke Cetine
♦ *pr.* (etnici): **Cètina** (640, Istra, Primorje), **Cètinić** (410, Korčula, Dalmacija)

Cètingrād *m* selo na Kordunu *SI* od Slunja, 910 stan. (prije, Cetingrad, *pov.* Cetin) // **cètingrādskī** *prid.* koji se odnosi na Cetingrad i Cetingrađane; **Cètingrađanin** *m* (**Cètingrađānka** *ž*) ⟨N *mn* Cètingrađani⟩ stanovnik Cetingrada; **cètinskī** *prid.* koji se odnosi na Cetin △ ***Cetinski sabor*** *pov.* sabor (31.12.1526–3.1.1527), na kome su hrvatski velikaši izabrali Ferdinanda I Habsburškog za hrvatskog kralja
♦ *pr.* (etnici): **Cètin** (150, *Z* Slavonija), **Cètinja** (Daruvar), **Cètinjan**, **Cetínjanin** (110, Ogulin, Lika), **Cetìnskī** (Istra)

Cètinje *sr pov.* grad u *JZ* dijelu Crne Gore, 16.000 stan., glavni grad Crne Gore (1878–1918. i od 1992) // **Cetínjanin** (**Cètinjanin**) *m* (**Cetínjānka**, **Cètinjānka** *ž*) ⟨N *mn* Cètinjāni⟩ stanovnik Cetinja; **cètinjskī** *prid.* koji se odnosi na Cetinje i Cetinjane

Ceylon *m*, *v.* Cejlon

cezalpìnija *ž bot.* drvo (*Caesalpinia*), crveno drvo velike uporabe; pernambuko
✧ *nlat.* Caesalpinia, po talijanskom botaničaru A. Caesalpinu

Cézanne (*izg.* Sezân), **Paul** (1839–1906), francuski slikar impresionist, slika portrete, figuralne kompozicije, pejzaže i mrtve prirode; snažno utjecao na razvoj moderne europske umjetnosti (kubizam, konstruktivizam)

Cézar, **Gaj Julije** (100–44. pr. Kr.), rimski vojskovođa, državnik, povjesničar i diktator; zbog autokratskih težnji i navodne ambicije da ukine Republiku i proglasi se carem ubijen u republikanskoj uroti koju je predvodio njegov prijatelj Brut [*igra se (on, ona) Cezara* pravi se moćnim, želi zapovijedati, želi biti vladar] // **cêzar** *m* **1.** apsolutni vladar, autokrator, car; cesar, ćesar **2.** *pov.* **a.** titula dviju osoba (dvije su augusti) u tetrarhijskom obliku vladavine u Rimskom Carstvu od kraja 3. st. **b.** titula na rimskom i bizantskom dvoru (s vremenom gubi na značenju); **cezàrist** *m* onaj koji ima apsolutističke aspiracije; **cezarìstičkī** *prid.* koji se odnosi na cezariste i cezarizam; **cezarìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pejor.* vladavina apsolutnog suverena, vladavina diktatora; **cèzārskī** *prid.* koji se odnosi na cezare, koji je poput Cezara
✧ *lat.* caesar, prema imenu Caesar ← Gaius Iulius Caesar: Gaj Julije Cezar

cezaromànija *ž* **1.** *psih.* bolesna želja za carskom vlašću **2.** *pat.* duševna bolest koja se očituje u oponašanju carskih karakteristika // **cezaròmān** *m* ⟨G cezaromána⟩ *pejor.* onaj koji pati od cezaromanije (**1**)
✧ *v.* Cezar, cezar + -MANIJA

cezaropapìzam *m* ⟨G -zma⟩ *pol.* sjedinjenost crkvene i svjetovne vlasti u osobi vladara, podvrgavanje Crkve svjetovnoj vlasti, tako da je vladar ujedno i vrhovni glavar Crkve (primjer Bizanta, carske Rusije, Engleske) // **cezaropapìstičkī** *prid.* koji se odnosi na cezaropapizam
✧ *v.* Cezar, cezar + *v.* papa

cêzij *m kem.* element (simbol Cs, atomski broj 55), spada u grupu alkalnih kovina
✧ *lat.* caesium

cezúra *ž* **1.** *jez. knjiž.* ritmički odmor, stanka usred stiha od više stopa [*trohejska ~*; *bukolska ~*; *muška ~*; *ženska ~*] **2.** *glazb.* stanka između svršetka jednoga i početka drugoga motiva; predah △ ***finalna*** *~ jez. knjiž.* završna cezura koja razdvaja dva stiha i stvara dio metričkog sustava
✧ *lat.* caesura: presijecanje ≃ caedere: sjeći

Cf *kem.* simbol za element kalifornij

CGI *krat. int.* **1.** standardno sučelje između klijenta i poslužitelja **2.** specifikacija koja određuje format i sintaksu za prosljeđivanje podataka web poslužiteljima od strane klijenta
✧ *engl.* **C**ommon **G**raphics **I**nterface (**C**ommon **G**ateway **I**nterface)

cha-cha-cha (*izg.* čȁ-čȁ-čȁ) *m* ⟨*indekl.*⟩ društveni ples brzog tempa, srodan mambi, pojavio se na Kubi, u Europi od 1957.
✧ *šp.*

chaconne (*izg.* šakȍn) *m glazb.* ples umjerena tempa u trodjelnoj mjeri, porijeklom vjerojatno iz Španjolske; od 16. do 18. st. popularan u Europi
✧ *fr.* ← *šp.* chacona

Chagall (*izg.* Šagȁl), **Marc** (1887–1985), rusko-židovski i francuski slikar i grafičar, preteča nadrealizma, nadahnut ruskim folklorom i židovskim legendama

chagrin (*izg.* šàgrēn) *m* fina koža izrađena prešanjem ili prelamanjem, služi za izradu galanterije i uvez knjiga
✧ *fr.*

chaise longue *ž*, *v.* šezlong

chaleurie (*izg.* šalerî) *m glazb. pov.* stari drveni puhački instrument nazalnog tona s 6–7 rupica; preteča bomharta
✧ *fr.*

challenger (*izg.* čèlendžer) *m sport* izazivač prvaka (naročito u boksu)
✧ *engl.*

challenge round (*izg.* čȅlindž râund) *m sport* susret između sportaša koji brani naslov i izazivača
✧ *engl.*

challis (*izg.* čȅlis) *m* lagana tkanina od vunenih i svilenih niti s cvjetnim uzorkom; danas od vune, pamuka i sintetičnih vlakana
✧ *engl.*

chalumeau (*izg.* šalimô) *m glazb.* **1.** *pov.* srednjovjekovni duhački instrument, preteča klarineta **2.** mukli, duboki registar na klarinetu
✧ *fr.*

Chamberlain (*izg.* Čȇjmberlin) **1. Houston Stewart** (1855–1927), englesko-njemački teoretičar antisemitizma i rasizma koji je nadahnuo Hitlera **2. Joseph** (1836–1914), engleski političar, liberal, ministar za kolonije (1895–1903) **3. Neville** (1869–1940), predsjednik britanske vlade (od 1937), vodio neuspješnu vanjsku politiku popuštanja Hitleru i agresivnom njemačkom nacizmu **4. Owen** (1920), američki fizičar; Nobelova nagrada 1959.

chamois (*izg.* šamoȁ) *m* **1.** prerađena koža od ovce, koze ili divokoze [*rukavice od ~a/ šamoa*]; šamo **2.** nijansa svjetložute boje
✧ *fr.*

Champollion (*izg.* Šampoljôn), **Jean-François** (1790–1832), francuski orijentalist, osnivač egiptologije, 1822. dešifrirao egipatske hijeroglife

chanel (*izg.* šanȅl) *m* ženski modni stil, način oblačenja u drugoj pol. 20. st., karakterističan po kroju i dizajnu koji odaje elegantnu jednostavnost (kratki kaputić i suknja)
✧ prema francuskoj modnoj kreatorici Gabrielle »Coco« Chanel (1882–1971)

Ch'angch'un (*izg.* Čȁnčȅn) *m* **1.** grad u *SI* Kini, provincija Mandžurija, 1.860.000 stan. **2.** *pov.* Hsinkinh pod japanskom okupacijom (1931–1945)

change (*izg.* čēindž) *m* **1.** *sport* promjena servisa ili strana dvaju igrača u tenisu i u stolnom tenisu **2. a.** *bank.* mjenjačnica **b.** *razg.* promjena, mijenjanje △ ~ ***money*** (*izg.* ~ mȁni) *bank.* mjenjačnica, Wechselstube, Cambio valute
✧ *engl.*

Ch'angsha (*izg.* Čȁnsa) *ž* grad na *JI* Kine, pokrajina Hunana, 1,1 mil. stan.

chanson (*izg.* šansôn) *m glazb. pov.* kraća svjetovna vokalna kompozicija, ob. s francuskog govornog područja, od 11. st. do danas, *usp.* šansona △ ~ ***de geste*** (*izg.* ~ d žȅst) *knjiž. pov.* francuski ep razvijenog srednjeg vijeka (od 11. do 14. st.) u kojem se opisuju povijesni događaji, legendarni junaci i njihova djela
✧ *fr.*

chant (*izg.* čȅnt) *m glazb.* u Engleskoj općenit naziv za koralnu glazbu u liturgiji, izvodi se jednoglasno, bez pratnje u slobodnom ritmu
✧ *engl.*: pjesma, napjev, melodija

chantefable (*izg.* šantefâbl) *m pov.* francuska srednjovjekovna književna vrsta, pola u prozi, pola u stihovima (naizmjence se recitirala i pjevala)
✧ *fr.*

chanting (*izg.* čènting) *m glazb.* izvođenje psalama i cantica u svakodnevnoj kršćanskoj (rimskoj) liturgiji, a posebno u reformiranoj Anglikanskoj crkvi
✧ *engl.*

Chaplin (*izg.* Čȅplin, ob. Čȁplin), **Charles** (**Charlie**), **Spencer**, **Sir** (1889–1977), američki filmski glumac, scenarist, skladatelj, režiser i producent engleskog podrijetla; klasični lik nijemog filma, uglavnom komedija, najuniverzalniji filmski autor svog vremena (*Zlatna groznica*, *Svjetla velegrada*, *Moderna vremena*, *Veliki diktator*, *Svjetla pozornica*) // **čȁplinovskī** *prid.* koji je karakterističan za Ch. Chaplina ili je nalik komediji ili filmskom stilu Ch. Chaplina [~ *hod*; ~ *brčići*]; **čȁplinovski** *pril.* kao Chaplin, kao u filmovima Ch. Chaplina

Charakterstück (*izg.* Karàkterštīk) *m glazb.* njemački skupni naziv za kraće lirske kompozicije, ob. klavirske, s naglašenim karakterističnim opisom određenog raspoloženja
✧ *njem.*

chargé d'affaires (*izg.* šaržê d'afêr) *m pol.* diplomat koji privremeno predstavlja svoju vladu pri inozemnoj vladi u odsutnosti veleposlanika ili višeg opunomoćenika; otpravnik poslova
✧ *fr.*

charleston *m*, *v.* čarlston

charter *m*, *v.* čarter

chart room (*izg.* čârt rûm) *m pom.* brodska kabina blizu komandnog mosta u kojoj su pohranjene navigacijske karte i navigacijski aparati
✧ *engl.*

chase (*izg.* čêjs) *m glazb.* instrumentalni dvoboji ili nadmetanja u jazzu među glazbenicima koji sviraju iste instrumente, popularan osobito krajem 1940-ih
✧ *engl.*

chasse (*izg.* šȁs) *m glazb. pov.* polifona glazba u Francuskoj u 14. st., oblikovana u troglasnom kanonu
✧ *fr.*

chat (*izg.* čȅt) *m int.* interaktivni razgovor više korisnika preko interneta
✧ *engl.*

Chateaubriand (*izg.* Šatobrijân), **François René** (1768–1848), francuski književnik i diplomat, pristaša monarhije; romantičar profinjenoga i patetična izraza

Chaucer (*izg.* Čôser), **Geoffrey** (o.1340–1400), engleski književnik, bitno utjecao na razvoj engleskog jezika i književnosti, najveći engleski pjesnik do pojave W. Shakespearea (*Canterburyjske priče*)

che (*izg.* kȅ) *čest. reg. ekspr.* kao ukazivanje u čuđenju i sl. na jačinu, količinu, svojstvo itd. čega uz talijanske i hrvatske ironično intonirane riječi [~ *robba!* = kakva (koja) stvar!; ~ *pamet!*, *iron.* = kakva (koja) pamet! u zn. da nije osobita pamet]
✧ *tal.*

check in (*izg.* čȅk în) *term.* prijaviti se na dolasku u hotel, za let u zrakoplovu i sl.
✧ *engl.*

checks and balances (*izg.* čȅk end bèlensiz) *pol. publ.* mehanizmi kočenja i ravnoteže koji u demokratskom društvu čuvaju i reguliraju dužnu odgovornost izvršne vlasti (vlade, predsjednika države) prema zakonodavnoj (parlament)
✧ *engl.*

cheeseburger (*izg.* čîzburger) *m* hamburger sa sirom, *usp.* fishburger
✧ *engl.*

Chénier (*izg.* Šenjȅ) **1. André a.** (1762–1794), francuski pjesnik, posljednji klasicist i prvi romantičar; osumnjičen za suradnju s monarhistima i pogubljen na giljotini **b.** glavni lik istoimene opere U. Giordana **2. Marie-Joseph** (1764–1811), francuski pjesnik, dramatičar i političar, brat Andréa Chéniera

cherry brandy (*izg.* šȅri brȅndi) *m* alkoholno piće od provrela soka trešanja ili višanja; trešnjevača, višnjevača; šeri
✧ *engl.*

Cherubini (*izg.* Kerubíni), **Luigi** (1760–1842), talijanski skladatelj, djelovao u Francuskoj, tvorac francuske revolucionarne herojske opere (*Dva dana*, *Elisa*, *Medeja*), skladao i gudačke kvartete, simfonije, *Requiem*

Cheviot *m*, *v.* čeviot

Chevrolet (*izg.* Ševròlet/Ševrolȅt) *m autom.* tip američkog automobila; pojam snage američke automobilske industrije 1950-ih i 1960-ih
✧ prema Švicarcu L. Chevroletteu koji je osnovao tvrtku

chi (*izg.* čî) *m sport* rezerva energije koju čovjek katkad može iskoristiti (u strahu, opasnosti i sl.), ali je svjesno ne može upotrijebiti, čest termin u azijskim borilačkim vještinama
✧ *kin.*

chianti (*izg.* kjânti) *m* talijansko vino
✧ *tal.*, prema Chiantiju, vinorodnoj pokrajini u Toskani

chiaroscuro (*izg.* kjâroskūro) *m lik.* međusobni odnos svijetlih i tamnih dijelova slike, svjetla i sjene, naročito izražen i tražen efekt u baroknom slikarstvu; svijetlo-tamno, clair-obscur
✧ *tal.*

chiavetta (*izg.* kjavȅta) *ž glazb. pov.* posebni muzički ključ u 16. st., za razliku od uobičajenih, mijenjao je mjesto
✧ *tal.*

chibcha (*izg.* čȉpča) *ž* ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* skupina indijanskih jezika koji se govore na području od Nikaragve do Ekvadora [~-*jezici*]
✧ *šp.* ← *egz.*

Chicago (*izg.* Čikâgo) *m* grad i luka na jezeru Michigan, SAD, država Illinois, 2,8 mil. stan. (metropolitansko područje 8,2 mil. stan.) // **čikāšk|ī** *prid.* koji se odnosi na Chicago [~*i simfonijski orkestar*; ~*o podzemlje*] △ ~***a burza*** *ekon.* najveće terminsko tržište na svijetu; **čikāški** *pril.* kao Čikažanin, na način Čikažana, kao u Čikagu (često u predodžbi o načinu života za prohibicije alkohola); **Či-**

kážanin *m* (**Čikážānka** *ž*) ⟨N *mn* Čikážani⟩ stanovnik Chicaga

Ch'ich'ihaerh (*izg.* Čìčiksaer) *m* **1.** grad u *SI* Kini, pokrajina Heilungkiang, 1.070.100 stan. **2.** *pov.* Lungkiang (1913–1947)

chicha (*izg.* čȉča) *ž* ⟨*indekl.*⟩ američko alkoholno piće od kukuruza, riže i palminih plodova
✧ *šp.* ← *egz.*

chief (*izg.* čȋf) *m* **1.** direktor, pretpostavljeni; bos **2.** *pom.* šef stroja na brodu, prvi časnik
✧ *engl.*

Childe (*izg.* Čâjld), **Vere Gordon** (1892–1957), engleski arheolog australskog porijekla, bitno je utjecao na razvoj pretpovijesne arheologije u 20. st.

chili *m*, *v.* čili

Chinan (*izg.* Tzȉnàn) *m* grad na *SI* Kine, glavni grad pokrajine Shantung, 1.480.900 stan.

Ch'ingtao (*izg.* Tsȉngtȁo) *m* grad i luka na *I* Kine, pokrajina Shantung, 1.459.200 stan.

chinoiserie (*izg.* šinoazerȋ) *m umj.* **1.** umjetnina ili proizvod umjetničkog obrta koji potječe iz Kine ili je izrađen na kineski način **2.** *lik.* slikarski motiv iz kineskog života na porculanu i mesingu u europskom umjetničkom obrtu u 18. st.
✧ *fr.*

chip *m*, *v.* čip

chippendale (*izg.* čȉpendējl) *m pov.* stil izrade pokućstva (18. st.) lakih i čvrstih oblika, s drvorezbarskim ukrasnim motivima; prisutni gotički i kineski utjecaji
✧ *engl.*, prema Thomasu Chippendaleu, engleskom umjetničkom stolaru

chips *m*, *v.* čips

chipset (*izg.* čȋpset) *m int.* čip (nekada: skup čipova) koji se nalazi na matičnoj ploči, a koji je zadužen za nadzor i regulaciju podataka koji prolaze sabirnicom, procesorom, memorijom i dr.
✧ *engl.*

Chirico (*izg.* Kìriko), **Giorgio de** (1888–1978), talijanski slikar, začetnik slikarskog smjera »pittura metafisica«

Chittagong (*izg.* Čitagòng) *m* grad i glavna luka u Bangladešu, 2.040.700 stan.

chocalho (*izg.* čokàlko/čokàlju) *m glazb.* udaraljka brazilskog porijekla; sastoji se od metalne, drvene ili bambusove s obje strane zatvorene cijevi u kojoj su perle, čelične kuglice ili sjemenke
✧ *port.*

choke *m*, *v.* čok

Chomsky (*izg.* prema *engl.* Čòmski, prema *rus.* Hòmski) (**Avram**), **Noam** (1928), američki lingvist, publicist, pedagog i politički aktivist; utemeljitelj generativne gramatike kao novog sustava lingvističke analize; istaknuti protivnik svih američkih vojnih intervencija od Vijetnama do Srbije i Afganistana

Chopin (*izg.* Šopên), **Frédéric François** (1810–1849), poljski skladatelj i pijanist, od 1831. živio u Parizu, skladao gotovo isključivo za glasovir (sonate, nokturna, mazurke, poloneze, valcere, klavirske koncerte)

chopper *m*, *v.* čoper

Choralbuch (*izg.* Korâlbūh) *m glazb.* zbirka protestantskih koralnih melodija, služi kod pjevanja za vrijeme bogoslužja
✧ *njem.* Choralbuch

choros (*izg.* hôros/hôruš) *m glazb.* **1.** manji sastav gitara, flauta i udaraljki u Brazilu; izvodi sambu, maxixe i dr. **2.** muzička forma, sinteza različitih tipova brazilske muzike
✧ *port.*

chorus (*izg.* hȍrus/kȍrus) *m glazb.* **1.** *pov.* u srednjem vijeku latinski naziv za gajde **2.** u Engleskoj **a.** skupina pjevača **b.** kompozicija pisana za taj sastav **3.** u jazz-muzici kraća cjelina (ob. od 32 takta) koja se stalno ponavlja
✧ *lat.* ← *grč.* khorós

Christie (*izg.* Krȉsti), **Agatha** (1890–1976), engleska spisateljica kriminalističkih romana, stvorila likove Herculea Poirota i Miss Jane Marple, napisala više od 70 romana, a prema mnogima su snimljeni filmovi

chronique scandaleuse (*izg.* kronȉk skandalêz) *m publ.* skandalozna kronika
✧ *fr.*

chubasco (*izg.* čubàsko) *m meteor.* kratkotrajna jaka oluja suptropskoga i tropskog zapadnog dijela Sjeverne Amerike
✧ *šp.*

Ch'ungch'ing (*izg.* Čȕngčȉng) *m* grad i luka na rijeci Yangtze, pokrajina Szechwan, Kina, 2.267.000 stan.

Churchill (*izg.* Čèrčil), **Winston Leonard Spencer, Sir** (1874–1965), britanski političar, u 11 britanskih vlada od 1908. do 1955. ministar trgovine, unutarnjih poslova, rata, ratne industrije, kolonija, financija, dva puta ministar mornarice i dva puta predsjednik vlade (1940–1945. i 1951–1955); prvi poli-

tičar koji je uporno upozoravao na opasnost od Hitlerova nacizma, glavni kreator i koordinator velike antifašističke koalicije u 2. svjetskom ratu, prvi koji je 1946. stao na čelo otpora demokratskih zemalja protiv agresivnog Staljinovog boljševizma; za šestosveščane memoare *Drugi svjetski rat* dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1953.

cî *m lingv.* ime slova c u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* c (**2**)

Ci *kem.* simbol za staru jedinicu radioaktivnosti kiri

ciao (*izg.* ćâo) *uzv.* **1.** ležeran pozdrav pri susretu i pri rastanku među bližim znancima, prijateljima i kolegama, osobito mlađima **2.** *iron.* kao pozdrav zbogom onome tko je poražen, tko odlazi, propada
✧ *tal.*

cibèlīn *m* ⟨G cibelína⟩ površinski dlakava, jednosmjerno vlaknasta, fina i teža vunena tkanina; cibilin △ ~-***moher*** tkanina koja na licu ima duge i sjajne dlake, jednosmjerne, što djeluju kao nejednako šišane // **cibìlīn** *m* ⟨G cibilína⟩ *zast.*, *v.* cibelin
✧ *tal.* zibellino: samurovina ← *rus.* sòbol'

cìbet *m* tvar oštra vonja, nalik mošusu, koju izlučuju neke životinje // **cìbetke** *ž mn* ⟨N cìbetka, G *mn* -tākā/-ī⟩ *zool.* porodica malenih zvijeri (*Vìverridae*), kratkih nogu i duga repa, neke od njih izlučuju cibet
✧ *tal.* zibetto ← *srlat.* zibethum ← *arap.* zabād

cibìlīn, *v.* cibelin

cìbīljka *ž* ⟨G *mn* -ljākā/-ī⟩, *v.* zaponac (**5**)

cìbōrij *m kat.* **1.** posuda s poklopcem slična kaležu za držanje malih hostija namijenjenih za pričest vjernika; čestičnjak **2.** ormarić za držanje pokaznica; tabernakul **3.** *pov.* nadgradnja nad oltarom, ob. na četiri stupa (u starokršćanskim i predromaničkim crkvama, rijetko kasnije)
✧ *srlat.* ciborium ← *grč.* kibṓrion

cìbur *m reg.* **1.** kapa od dimnjaka **2.** dimnjak; cimbur // **cìmbur** *m reg.*, *v.* cibur
✧ *lat.* ciborium

cȉc *m* ⟨N *mn* cìcevi⟩ *reg.* vrsta tanke pamučne tkanine // **cìcan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je od cica, koji podsjeća na cic
✧ *njem.* Zitz ili Zits, *engl.* chintz ← *hind.* chīnt

cíca *ž* riječ kojom djeca zovu mačku [~ *maca*] // **cȉci-mȉci** (u *prid.* zn.) *žarg.* nježno raspoložen uz maženje i tepanje [*sva je danas nešto* ~]
✧ *onom.*

cȉca *ž* ⟨G *mn* cîcā⟩, *v.* dojka, sisa // **cȉcati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *reg.*, *v.* sisati **2.** *žarg.* (u šali) piti alkoholno piće preko mjere, biti sklon piću, previše piti
✧ *onom.*

cȉcero *m tisk.* tip slova i tipografska mjera od 12 točaka // **ceceráža** *ž* veličina (slova i sl.) kojoj je mjera cicero
✧ prema imenu Cicerona (Marcus Tullius Cicero), jer je navodno tiskar P. Schöffer u 15. st. tiskao Ciceronova pisma slovima te veličine

Cìceron, Marko Tulije (106–43. pr. Kr.), slavni rimski govornik, pisac i političar, utemeljitelj i teoretičar rimskog govorništva (*Protiv Katiline*, *Za Milona*, *O državi*, *O starosti*) // **ciceronijanìzam** *m* ⟨G -zma⟩ težnja **1.** da se piše latinskim jezikom kakvim je pisao Ciceron **2.** za oponašanjem Ciceronova govorničkog umijeća; **cȉcerōnskī** *prid.* koji je kao u Cicerona
◆ *pr.* (nadimačko): **Cicèran** (Istra)
✧ navodno je taj nadimak dobio jer je na nosu imao bradavicu u obliku slanutka (*lat.* cicer: slanutak)

cicibàmbula *m*, *v.* zizibambula

cìcija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* (+ *srp.*) onaj koji je pretjerano uzdržljiv u trošenju i davanju, pretjerano štedljiv, tvrd na novcu; tvrdica, škrtac, cicijaš // **cicìjāš** *m* ⟨G cicijáša⟩, *v.* cicija; **cicijášiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cicìjāšīm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -šēnje⟩ ponašati se kao cicija ili cicijaš; tvrdičiti, škrtariti; **cicìjāškī** *prid.* koji ima osobine cicije, koji podsjeća na cicijaštvo; **cicìjāški** *pril.* na način cicije, poput cicije, kao cicija; **cicijàšluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* skupne karakteristike cicije i cicijaštva; **cicijáštvo** *sr* ponašanje i osobina onoga koji je cicija; tvrdičenje, škrtarenje
✧ *tur.* titiz: sitničav, pedantan, kapriciozan

cìcit *m jud.* kićanka, resa uz židovski molitveni plašt ili šal (talit)
✧ *jidiš* tzitzit ← *hebr.* cīcīth

cìclvajze *pril. reg.* malo-pomalo, nasitno, škrto, skučeno, sitničavo, kao sitna duša, na slamku, na kapaljku, sitnokaluđerski, picigo-manjifiko, hoću pa ne mogu
✧ *njem.* zitzelweise ← zitzen: dojiti + Weise: način

cȉcvara *ž kulin.* kašasto kuhano jelo od kukuruznog brašna, jaja, masla, vrhnja ili sira; mandara
♦ *pr.* (etnici): **Cȉcvara** (190, *Z* Slavonija), **Cȉcvarić** (320, Kijevo, *I* Slavonija, Lika) ◊ *top.*: **Cȉcvare** (sela kod Pakraca i Šibenika)
✧ *lat.* cicer: slani grah, slanutak, čič ≃ *tal.* cicerchia (*slov.* čičirika)

cicvarićévština *ž publ. zast.* ukupnost postupaka i javnog djelovanja novina (*Balkan*) koje je 1930-ih godina u Kraljevini Jugoslaviji izdavao K. Cicvarić; pojam najniže metode javnog djelovanja u novinstvu

cȉča *ž* ⟨G -ē, D L -i⟩ vrlo jaka hladnoća; studen [~ *zima*]
✧ ≃ *rus. dijal.* cíčij ← ? *ie.* *kayko-: slijep (*lat.* caecus, *stir.* cáech)

cȉčati, *v.* ciju

-CID kao drugi dio riječi označava da se ubija ili uništava ono što je u prvom dijelu [*genocid*; *ekocid*; *pesticid*]
✧ *lat.* -cida: ubojica; -cidium: ubojstvo; occidere: ubiti

cìferblat *m reg.* brojčanik sata i drugih instrumenata koji služe za mjerenje čega iskazanog u brojkama (kompas, vaga itd.)
✧ *njem.* Zifferblatt

cìferšlus *m reg.* (patentni) zatvarač na odjeći i obući; smičak, zaporak, zip, rajsferšlus
✧ *njem.* Ziehverschluss ≃ ziehen: vući + Verschluss: zatvarač

cȉfra *ž* ⟨G cȉfārā/-ī⟩ **1.** znak za broj; brojka, znamenka **2.** znak na brojčaniku označen brojkom [*rimska* ~; *arapska* ~]; cifranik, *usp.* brojčanik // **cifrànīk** *m reg.*, *v.* brojčanik
✧ *srlat.* cifra ← *arap.* ṣifr: znamenka, ništica

cȉfrati (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *podr.* **1.** (što, se) pretjerano dotjerivati, uređivati (vanjštinu, stan, automobil i sl.) **2.** (se) nećkati se, prenemagati se (kad se kome što nudi, kad mu se pruža kakva mogućnost, kad treba čemu pristupiti ili započeti) // **cȉfrānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* cifrati **2.** pretjerano dotjerivanje, kićenje, ukrašavanje; **cifràrija** *ž* sitni ukras; **cȉfrast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pretjerano ukrašen; nakinđuren [~ *govor*; ~ *rukopis*; ~ *stil*]; **cìfrasto** *pril.* na cifrast način; kićeno; **cìfrāš** *m* ⟨G cifráša⟩ onaj koji se cifra, kiti; **cifràšica** *ž*, *v.* cifraš
♦ *pr.*: **Cȉfer** (Prigorje), **Cȉfrāk** (Garešnica), **Cifrek** (110, Novi Marof, Podravina)
✧ *mađ.* cifrázni ≃ cifra: ukras, ures

cigája *ž zool.* vrsta oplemenjene ovce pramenke, uvezene u 18. st. iz Rumunjske
✧ *rum.*

cigànčići *m mn reg.* solika

Cìganin *m* ⟨N *mn* Cìgani⟩ *razg.* **1.** *v.* Romi **2.** (ciganin) *pren. pejor.* **a.** onaj koji se stalno seli; nomad **b.** onaj koji je sklon sitnim prevarama **3.** (*mn*) *pat.* bolest kože koja se dobiva na koljenima i potkoljenicama od izravnog utjecaja vatre s ognjišta (*Cutis marmorata vascularis seu pigmentosa a calore*) △ ***bijeli*** ~ *pov.* Ciganin koji nije više nomad, nastanjuje se u gradu i bavi zanatom, s vremenom zaboravlja jezik Roma (u Bosni po vjeri musliman, u Srbiji i Makedoniji pravoslavac); ***crni*** ~ *pov.* onaj koji živi nomadskim životom; čergar // **Cìgānče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* Cìgančād⟩ dijete Ciganin; **Cigànčica** *ž* **1.** *hip.* mlada Ciganka, djevojčica ili žensko dijete Ciganka **2.** (cigančica) jedno od narodnih kola **3.** (+ *potenc.*) jabuka tamnocrvene boje; **Cigànčić** *m hip.* od Ciganin **1.** mladi Ciganin, dječak ili muško dijete Ciganin **2.** (*mn*) *reg.* solika, slana; **cìgānčiti** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -čīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *pejor.* (+ *potenc.*) **1.** prositi, iznuđivati **2.** (se) zakidati, varati na sitno, cjenkati se za male svote; ciganiti; **cigànija** *ž pejor.* **1.** ljudi koji se ponašaju na loš način, nekulturni ljudi **2.** nedostojan postupak (u trgovini, radnim odnosima i sl.); **cigániti** *nesvrš.* ⟨*prez.* cìgānīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -nēnje⟩, *v.* cigančiti; **Cȉgānk|a** *ž* ⟨D L -i⟩ Romkinja, *v.* Ciganin (**1**,**2**); **cigànluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ **1.** *reg.* predgrađe ili mjesto gdje stanuju Cigani – Romi, ciganska mahala **2.** *pren. pejor.* ružan postupak kakav se prema predrasudama pripisuje Ciganima; ciganština; **cȉgansk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na Cigane [~*a čerga*; ~*a muzika*] **2.** *pejor.* **a.** koji je nestalna prebivališta; skitalački [~*a narav*] **b.** koji je sklon sitnim prevarama [~*a posla*] △ ~***o perje*** *bot.* biljka (*Asclepias cornuti*); svilenica; **cȉganski** *pril.* na način Cigana, kao Ciganin; **Cígo** *m* **1.** *hip.* od Ciganin **2.** (cigo) *hip.* onaj koji je crne puti (o osobi) **3.** onaj koji je crne dlake (o psu i drugim životinjama)
♦ *pr.* (etnonimska ili češće nadimačka, po boji kose ili puti): **Cȉgan** (Čakovec), **Cȉganek**

(Koprivnica), **Cìganić** (Zelina), **Cigánović** (600, Lika, Podravina), **Cígić** (430, Ozalj, Zagora)

cìgānka *ž* ⟨D L -i, G mn -ā/-ī⟩ **1.** *zool.* **a.** *lokal.* lastavica *(Hirundo rustica)* **b.** morska riba (*Alosa vulgaris*) **2.** *bot.* mak turčinak, *v.* mak △
✧ *v.* Ciganin

ciganològija *ž*, *v.* romologija // **ciganòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩, *v.* romolog; **ciganològinja** *ž*, *v.* ciganolog
✧ *v.* Ciganin + -LOGIJA

cigár|a *ž* **1.** ručno uvijen duhanski list priređen za pušenje; smotka, tompus [*pušiti ~e*; *zapaliti ~u*] **2.** *reg.* (+ *srp.*) cigareta, *v.*
✧ *šp.* cigarro ← *egz.* (*mujanski*) siqar

cigàrāš *m* ⟨G cigaráša⟩ *zool.* vrlo štetan tvrdokrilac (*Byctiscus betulae*) iz porodice žižaka
✧ *v.* cigara

cigarèt|a *ž* ⟨G *mn* cigarétā⟩ rezani duhan uvijen u cigaretni papirić, u obliku tankoga valjka [*pušiti ~e*; *zapaliti ~u*]; pljuga // **cigàlīn** *m* ⟨G cigalína⟩, *v.* cigaretnik; **cigàretnī** *prid.* **1.** koji se odnosi na cigarete [*~ papir*] **2.** koji je od cigareta [*~ dim*]; **cigàretnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ posebno izrađena i obrađena cjevčica u koju se umeće cigareta prije pušenja; usnik, muštikla, cigaršpic, cigalin, cigarluk, cigarnjača, cigaruša; **cigàrluk** *m*, *v.* cigaretnik; **cigàrnjača** *ž*, *v.* cigaretnik; **cigàruša** *ž*, *v.* cigaretnik
✧ *njem.* Zigarette ← *fr.* cigarette, *v.* cigara

cigarìlo (*izg.* sigarìljo) *m* ⟨N *mn* -osi⟩ strojno uvijen manji duhanski list priređen za pušenje (ob. veličine cigarete); cigarilos
✧ *šp.* cigarillo ≃ cigarro: cigara

cigàrluk, *v.* cigareta

cigàrnjača, *v.* cigareta

cigàršpic *m reg.*, *v.* cigaretnik
✧ *njem.* Zigarrenspitze

cigàruša, *v.* cigareta

cìgati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* nabirati tkaninu, praviti nabore; faltati // **cìgān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je nabran, koji pravi nabore; cigasti △ *~i šos* suknja nabrana i stegnuta u struku tako da nabori slobodno padaju, suknja na nabore; **cìgastī** *prid.*, *v.* cigan
✧ *njem.* ziehen: vući, nabirati

cígl|a *ž* ⟨G *mn* cîgālā/-ī⟩ građevinski materijal oblika kvadra dobiven pečenjem gline [*fasadna ~a*; *obična ~a*], *usp.* opeka // **ciglàna** *ž* ⟨G *mn* ciglánā⟩ tvornica cigala, mjesto gdje se izrađuju cigle; **cìglār** *m* ⟨G ciglára⟩ onaj koji peče ciglu; **cìglārsk|ī** *prid.* koji se odnosi na ciglare [*~i zanat*] △ ***~a glina*** glina koja se pečenjem pretvara u čvrstu masu; **ciglárstvo** *sr* grana gospodarstva koja se bavi proizvodnjom cigle; **cìglast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima boju cigle, koji je po boji kao cigla; **cìglen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je od cigle [*~a prašina*] **2.** koji je nalik na ciglu [*~a boja*]; ciglast **3.** koji se odnosi na ciglu [*~a glina*]
♦ *pr.* (prema zanimanju, etnici ili nadimačka, npr. po obliku glave): **Cìglār** (650, Međimurje, Zagorje), **Cìglarić** (130, Čakovec), **Cìglec**, **Ciglénec**, **Ciglènečkī** (260, Zagorje), **Ciglènjāk** (Zagorje), **Cìgler** (Prigorje, Orahovica)
✧ *njem.* Ziegel ← *lat.* tegula

Ciglènica (**Ciglenìca**), **Zágorskā** *ž* naselje (blizu Zaboka), 666 stan. // **Ciglèničanin** *m* (**Ciglèničānka** *ž*) ⟨N *mn* Ciglèničani⟩ stanovnik Ciglenice Zagorske; **ciglèničkī** *prid.* koji se odnosi na Ciglenicu Z. i Cigleničane
♦ *v.* cigla

cìgl|ī *prid. arh.* u vezi s brojevima u zn. samo, svega [*za ~e dvije noći*] // **cìglo** *pril. arh.* samo, jedino [*dobar stil ne mora biti plod ~ jaka talenta, nego i mlada jezika*]
✧ *prasl.* i *stsl.* cěglъ (*rus.* cegl) ≃ *prasl.* *ščьglъ (*polj.* szczególny: osobit)

cíglrōt *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je crven poput pečene cigle; ciglastocrven, ciglast
✧ *njem.* ziegelrot

Cìgrovec *m* ⟨G -ōvca⟩ mjesto (kraj Pregrade), 625 stan. // **Cìgrovčanin** *m* (**Cìgrovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Cìgrovčani⟩ stanovnik Cigrovca; **cìgrovečkī** *prid.* koji se odnosi na Cigrovec i Cigrovčane

cìgura *ž*, *v.* cikorija (**2**)

cìh *uzv.* izgovor i konvencija pisanja za jednokratno kihanje; apćiha, apći-ha // **cìhati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *fam.* kihati; **cìhnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* cìhnuo⟩, *v.* cihati
✧ *onom.*

cihlíde *ž mn* ⟨N cihlída⟩ *zool.* ribe iz porodice grgeča iz tropskih krajeva Afrike i Amerike, kod nas se uzgajaju u akvarijima
✧ *nlat.* Cichlidae ≃ Cihlia: rod ← *grč.* kíkhlē: vrsta ribe

cìjān *m* ⟨G cijána⟩ *kem.* atomska skupina ugljika i dušika (CN), u slobodnom stanju nalazi se

kao otrovni plin dicijan, $(CN)_2$ // **cijanídi** *m mn* 〈N cijànīd, G cijanída〉 soli cijanidne (cijanovodične) kiseline; **cijànīdnī** *prid.* koji se odnosi na cijanide [~ *postupak*, *v.* cijanizacija (**2**)]; **cijànīt** *m* 〈G cijaníta〉 *min.* aluminijski mineral, silikat, lijepi primjerci koriste se kao dragi kamen (sapar); modri disten; **cijanizácija** *ž kem.* **1.** postupak uništavanja gamadi otrovnim cijanidnim spojevima **2.** postupak izlučivanja zlata, srebra i drugih plemenitih kovina iz ruda pomoću otopine natrijeva cijanida

✧ *grč.* kýanos: mrkomodar

cijanàmīd *m* 〈G cijanamída〉 *kem.* **1.** bezbojna kristalna tvar **2.** kraći naziv za kalcijev cijanamid; dušično vapno, umjetno dušično gnojivo

✧ *grč.* kýanos: mrkomodar + *nlat.* am(onia): dušik + -ID

cijànkālij *m kem.* otrov smrtonosnog djelovanja, kalcijev cijanid; s kiselinama razvija cijanovodičnu kiselinu

✧ *v.* cijan + *v.* kalij, za kalijev cijanovodik

cijanokobalàmīn *m* 〈G cijanokobalamína〉 *kem.* vitamin B_{12}, složeni organski spoj $C_{63}H_{90}O_{14}PCo$, sadrži fosfor i kobalt, bitan je za normalno stvaranje krvi, služi za liječenje perniciozne anemije; nalazi se u jetri, žumanjku, mlijeku, mesu i ribi

✧ *v.* cijan + *v.* kobal(t) + *v.* amin(i)

cijanòpsija *ž pat.* očna bolest kod koje oboljeli sve vidi u modroj boji; modrovidost, *usp.* kromatopsija

✧ *v.* cijan + -OPSIJA

cijanovòdīk *m* 〈G cijanovodíka, N *mn* cijanovódici〉 *kem.* HCN, bezbojna, lako isparljiva tekućina mirisa na gorke bademe, ubraja se među najjače poznate otrove

✧ *v.* cijan + *v.* vodik

cijanóza *ž pat.* plavičasta ili grimizna boja kože i sluznice do koje ob. dolazi zbog smanjene količine kisika u krvi; modrenica

✧ *v.* cijan + -OZA

cijȅć (**cijȅća**) *prij. zast. jez. knjiž.* zbog, poradi; cić(a)

✧ ≃ *cslav.* cěšta ? ≃ cesta, *v.* (značenjska veza kao između *njem.* wegen: zbog i Weg: put)

cijéditi (se) *nesvrš.* 〈*prez.* cijêdīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* cijêđen〉 **1.** (što) **a.** stišćući prstima istiskivati sok [~ *limun*] **b.** propuštati tekućinu kroza što (cjediljku, krpu) da se zadrži ono što nije potrebno (koštice, talog itd.) **2.** (se) prirodnim klizanjem lagano teći po stijenama ili stijenkama ili istjecati kapanjem (voda u špilji, znoj sa čela, lica i sl.) // **cijédnica** *ž knjiš.* voda koja se skuplja i cijedi, kaplje, *usp.* cijediti (**2**); **cijêdnjāk** *m* 〈N *mn* -āci〉 dovod za oborinsku vodu; kanal; **cijêđ** *m* i *ž* 〈G cijéđa/-i, bez *mn*〉 voda kuhana s pepelom (za pranje rublja na starinski način); lužnica, lukšija, lug; **cjèdil|o** *sr* stvar ili naprava kroz koju se što cijedi **a.** *žarg.* filtar, filter **b.** cjediljka; **cjèdīljka** *ž* 〈D L -ljci/-i, G *mn* -ljākā/-ī〉 **1.** malo priručno pomagalo kojem je dno rupičasto ili mrežasto, služi za odvajanje ostataka krutih tvari od tekućine, npr. za cijeđenje čaja; cjedilo **2.** komad kuhinjskog posuđa rupičasta dna, služi za cijeđenje kuhana povrća, tjestenine i sl.; škrova, šupljača; **cjȅdina** *ž* ono što se ocijedi, što se cijedi; ocjedina; **cjȅdīšte** *sr* mjesto u koje se što cijedi, gdje se skuplja cjedina (npr. u špiljama); **cjeđènīk** *m* 〈G cjeđeníka, N *mn* cjeđeníci〉 med samotok

♦ *top.* (u *mikrotop.* kao ime vrela): **Cìdilo** (**Cjèdilo**)

✧ *prasl.* *cěditi (*rus.* cedít', *polj.* cedzić) ← *ie.* *skid-: dijeliti, rezati (*lit.* skiesti, *lat.* scindere)

cijêl *prid.* 〈*odr.* -ī〉 cìo // **cijélac** *m* 〈G -lca, N *mn* -lci, G cijêlācā〉 **1.** neugažen snijeg **2.** *pren.* (+ *potenc.*) ono što je netaknuto, nedirnuto △ ~ ***kamen*** *jez. knjiž.* kamen stanac, kamen živac, živi kamen; **cijéliti** *nesvrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -éljēnje〉 **1.** (što, koga) činiti cijelim, iscjeljivati, liječiti **2.** (se) liječiti se; **cijélōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 svojstvo čega da je u cjelini, da nije u dijelovima [*u ~i* u cjelini, *opr.* u dijelovima, dijelom, djelomično]; **cijéljeti** *nesvrš.* 〈*prez.* -élīm, *pril. sad.* -élēći, *prid. rad.* -élio/-ljela *ž*, *gl. im.* -ēnje〉 postajati cijelim, zaraščivati; **cìo** (**cijêl**) *prid.* (**cijéla** *ž*, **cijélo** *sr*) 〈*odr.* cijêlī, *komp.* cjȅljī〉 **1.** koji ima sve dijelove, koji je potpun, kome ništa nije oduzeto; nedirnut, sav, čitav [*cijela (tri dana)* čak (tri dana), ništa manje nego (tri dana); *cijela zemlja* zemlja koja nije orana; ledina, cjelica; *cijeli (sav, čitav) svijet* svi ljudi, svatko; *cijelo mlijeko* neobrano, kako je pomuzeno; *cijelo vino* vino nepomiješano s vodom] **2.** *mat.* cijeli broj (prirodni brojevi, negativni prirodni brojevi i nula) [*jedno cijelo i dvadeset*; *dva cijela i pedeset*];

cjèlica *ž jez. knjiž.* cijela zemlja, *v.* cio (**1**); **cjelìn|a** *ž* ⟨G *mn* cjelínā⟩ stanje onoga što je neokrnjeno, onoga čemu nije oduzet nijedan dio, ni jedna jedinica [*narod/zemlja u ~i*; *činiti logičnu ~u*; *pogled na ~u*] △ ***izgovorna ~a*** *lingv.* jedinice izgovora koje imaju jedan naglašen slog; **cjelòća** *ž*, *v.* cjelota; **cjelòta** *ž* nedirnutost u cjelini; netaknutost, cijelost, cjeloća, *opr.* načetost, okrnjenost, oštećenost; **cjelòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ kojemu je na okupu sve što ga čini, kojemu ne nedostaje nijedan dio, koji nije okrnjen [*~e žitarice* neljuštene, integralne žitarice]; **cjelòvito** *pril.* potpuno, u cjelini; **cjelòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga što je cjelovito **2.** *pol.* nedjeljivost, neotuđivost državnog područja kao jednog od ključnih elemenata državnosti; teritorijalni integritet

✧ *prasl.* i *stsl.* cělъ (*rus.* célyj, *polj.* cały) ← *ie.* *koylo- (*got.* hails: zdrav)

cijén|a *ž* **1.** vrijednost čega (rada, robe itd.) izražena u novcu [*sniženje/snižavanje, povišenje/povisivanje ~a*; *~a knjige*; *odrediti ~u knjizi*] **2.** *pren.* podrazumijevana ili riječju opisana vrijednost čega, žrtva koja se morala podnijeti i sl. [*~a slave*; *~a uspjeha*; *~a pobjede*] △ ***Batina ~a*** *žarg.* cijena kakva se po tradiciji određivala za proizvode tvornice obuće »Bata«, jedna jedinica manje od okruglog broja (99 dinara, a ne 100); ***~a koštanja*** *ekon. pol.* dio vrijednosti robe koji predstavlja cijenu utrošenih sredstava za proizvodnju i cijenu radne snage; ***~a (automobila) na cesti*** *trg.* ukupna cijena automobila (uključuje porez, carinu, registraciju i druge pristojbe) koju valja platiti da bi ga se moglo voziti bez ograničenja; ***~a na malo*** *trg.* cijena u maloprodaji; ***~a na veliko*** *trg.* cijena u veleprodaji, odn. cijena robe namijenjene daljnjoj prodaji; ***divljanje ~a*** nekontroliran porast cijena, ob. u doba inflacije; ***niske/visoke ~e*** male/velike količine novca potrebne da se što kupi i sl.; ***popularne ~e*** cijene određene tako da budu pristupačne (npr. kazališnih ulaznica itd.), za vrijeme raznih rasprodaja i sl., *opr.* ***ekskluzivne ~e***; ***pristupačna ~a*** cijena koja nije izražena u velikoj količini novca koja se za što traži, *opr.* ***nepristupačna ~a*** (onda kad sebi to tko ne može priuštiti); ***vezane ~e*** *trg.* cijene određene posebnim propisom bez prava podizanja ili spuštanja (kao zaštita kupca od inflacije itd.) // **cijéniti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* cijênīm (se), *pril. sad.* -nēći (se), *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** (što) odrediti nekoj robi cijenu, naznačiti vrijednost u novcu za ono što se prodaje **2.** (koga) priznavati čiju vrijednost; poštivati, uvažavati **3.** (se) **a.** imati o sebi visoko mišljenje, držati do sebe **b.** pogađati se oko cijene; cjenkati se; **cijênjen** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* cjenjènijī⟩ **1. a.** koji je poštovan, uvažavan, viđen, ugledan (o osobi) **b.** epitet, dodatak u formulama pri pismenom obraćanju na početku pisma, dopisa i sl. [*~i gospodine*] **2.** koji je tražen, vrijedan (o proizvodima, predmetima, o onome što se kupuje i prodaje); **cijênjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili svojstvo (koga/čega) koji/što ima određenu cijenu; **cjènīk** *m* ⟨G cjeníka, N *mn* cjeníci⟩ popis trgovačke robe ili usluga s naznačenim cijenama; **cjȅnkalo** *m* i *sr* onaj koji se cjenka, koji se voli cjenkati, koji uživa u cjenkanju; **cjȅnkati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ na ponuđenu cijenu predlagati manju, primicanjem od najviše prodavačeve cijene i kupčeve najniže nastojati doći do cijene povoljne za obojicu; pogađati se, cjenjkati se; **cjȅnōv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na cijene [*~na kontrola*; *~na elastičnost*]; **cjȅnjkati se** *nesvrš.* *razg.*, *v.* cjenkati se

✧ *prasl.* i *stsl.* cěna (*rus.* cená, *polj.* cena) ← *ie.* *k^{w}oyneh$_2$ (*lit.* kaina, *grč.* poinḗ: kazna)

cijêp *m* ⟨N *mn* cjȅpovi⟩ grančica koja se ucjepljuje (usađuje) na drugu biljku kao podlogu; cijepnica, kalem, navrtak, pelcer, plemka // **cijépac**[1] *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G cijêpācā⟩ *reg.* goljenjača; cjevanica; **cijépavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ plod koji se u zrelom stadiju cijepa poprijeko u pojedine dijelove (rotkva itd.); **cijépiti** (se) *dv.* ⟨*prez.* cijêpīm (se), *pril. sad.* -ēći (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* cijêpljen, *gl. im.* cijépljēnje⟩ **1.** (što) *biol.* izvesti/izvoditi oblik nespolnog razmnožavanja biljaka; navrnuti/navrtati, kalemiti, okulirati, *usp.* cijêp **2.** (koga, se) unijeti/unositi klicu (vakcinu) kroz kožu da organizam postane otporan prema mogućem oboljenju; vakcinirati (se) [*~ se protiv gripe*]; **cijépnica** *ž*, *v.* cijêp; **cjepànica** *ž* plod voćke koji se lako odjeljuje od koštice [*breskva ~*]; kalanka, *opr.* glođva[1]; **cjȅpīljnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ dio rasadnika u kojem se uzgajaju podloge za voćne sadnice; cjepinjak, cjepovnjak, cjepinjak, pokušalište; **cjȅpinjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩,

v. cjepiljnjak; **cjȅpīvo** *sr*, *v.* vakcina; **cjèpljar** *m* onaj koji cijepi (voćke, vinovu lozu i dr.); **cijȇpljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je cijepljeno; **cjèpljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može cijepiti; **cjèpljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je cjepljivo, kalavo; kalavost; **cjepòvnjāk** *m* ⟨G cjepovnjáka, N *mn* cjepovnjáci⟩, *v.* cjepiljnjak, cjepinjak

✧ *prasl.* *cěpъ (*rus.* cep, *polj.* ⟨*mn*⟩ cepy) ≃ *lat.* scipio, *grč.* skípon: štap

cijépati (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* cijȇpām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** udarcima čega oštroga (sjekire) rastavljati po dužini odozgo nadolje [~ *drva*] **2.** razdvajati po dužini deranjem, trganjem [~ *papir*] **3.** (se) **a.** dijeliti se cijepanjem **b.** imati svojstvo da se lako dijeli po dužini ili odozgo dolje (npr. plod marelice); kalati se **c.** dijeliti se u dva ili više dijelova do potpunog raskida (o političkim strankama, frakcijama itd.) **4.** (se) *sport žarg.* udarati protivnika po nogama (u nogometu) // **cȋjep** *m* **1.** daščica za mlaćenje žita; cijepac, mlat **2.** *rij.* ono što je nastalo cijepanjem; dronjak; **cijépac**[2] *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G cijȇpācā⟩, *v.* cȋjep (**1**); **cjèpāč** *m* ⟨G cjepáča⟩ *žarg.* **1.** onaj koji cijepa (ob. razbija jedinstvo neke organizacije) **2.** *sport* onaj koji cijepa u zn. udara i preoštrom igrom krši pravila; **cjèpāčkī** *prid.* koji se odnosi na cjepače; **cjèpāčki** *pril.* kao cjepač, na način cjèpača; **cjȅpak** *prid.* ⟨*odr.* -pkī, *komp.* cjèpkijī⟩ koji se lako cijepa; cjepljiv, kalav (o drvu za ogrjev, plodu marelice itd.); **cjèpalo** *sr* klada na kojoj se cijepaju drva, panj na kojem se cijepa; drvocijep; **cjèpanica** *ž* **1.** komad drva dobiven cijepanjem (sjekirom) ili od kojega se cijepanjem dobivaju komadi prikladni za loženje **2.** *pren. žarg.* **a.** neotesana, prosta osoba; grmalj, seljačina **b.** onaj koji je glup, priglup, nedotupavan; **cjèpār** *m* ⟨G cjepára⟩ sezonski i povremeni radnik koji cijepa drva; **cjȅpčica** *ž dem.* od cjepka; **cjȅpka** *ž* ⟨D L -pci/-i, G *mn* -pākā/-ī⟩ komad drva za loženje dobiven od cjepanice cijepanjem; **cjȅpkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *dem.* od cijepati **1.** cijepati na sitne komadiće, cijepati brzim i laganim udarcima **2.** *pren.* kidati na sitne dijelove; usitnjavati, *usp.* cijepati (**2,3**); **cjȅpnuti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* cjȅpnuo⟩ **1.** *v.* cjepkati **2.** *pren. iron.* osjetno kazniti novčanom kaznom, odrediti visoku pristojbu i sl. [~ *po džepu*]; **cjèpotina** *ž* ono što nastane kad se drvo, cjepanica i sl. nacijepi sjekirom; cjepotak, prosjeklina

♦ *pr.*: **Cjèpanica** (Garešnica)

✧ *v.* cijep

cijȇv *ž* ⟨I cijévi/-vlju⟩ izduženi šuplji predmet kružna presjeka, kroz koji se što provodi, obično nesavitljiv i s otvorom na jednoj ili objema stranama [*plinska* ~; *vodovodna* ~; *puščana* ~; *bešavna* ~; ~ *za poljevanje*]; crijevo △ ***katodna*** ~ *fiz.* elektronska cijev u kojoj se katodnim zračenjem proizvode rojevi elektrona za, npr., stvaranje televizijske slike na fluorescentnom zaslonu; ***mokraćna*** ~ *anat.* cijev koja odvodi mokraću iz mokraćnog mjehura // **cijȇvčiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *žarg.* piti u neumjerenim količinama alkoholno piće (kao na cijev) [~ *vinjak*]; **cijȇvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/cjȅvākā/-ī⟩, *v.* cjevčica; **cijȇvnī** *prid·* koji se odnosi na cijev [~ *dovod*]; **cijȇvnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ pokretni dio tkalačkog stana, u koji se umeće potka; čunak; **cjevànica** *ž anat.* prednja kost čovjeka od koljena do gležnja; golijen, goljenjača, gnjat; **cjȅvast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je poput cijevi, u obliku cijevi △ ~***a meduza*** *zool.* *Siphonophora*; **cjȅvčica** *ž dem.* od cijev; cijevka; **cjèvčina** *ž augm.* od cijev, *pejor.*; **cjȅvnat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik cijevi; **cjevùrina** *ž augm.* od cijev, *pejor.*

✧ *prasl.* *cěvь, *cěva (*rus.* cévka, *polj.* cewa) ≃ *lit.* šeiva: cijev od trske

cȉjū *uzv.* riječ kojom se dočarava tanko i piskavo oglašavanje nekih ptica (koje ne pjevaju, najviše mladih ptića) i miša // **cȉčati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cíčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -ānje⟩ glasati se piskavim glasom (ob. kao miš); svičati, *usp.* ciknuti[1]; **cȉjūk** (I) *uzv.* izgovor i konvencija pisanja za ono kako se jednokratno glasa životinja koja cijuče; **cȉjūk** (II) *m* ⟨N *mn* -ūci⟩ jednokratno oglašavanje cijukanjem; **cijúkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cìjūčēm, *imp.* cijúči, *pril. sad.* -účūći, *gl. im.* -ānje⟩ oglašavati se sa ciju; **cijùkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji cijuče [~ *glas*]; **cijùkavo** *pril.* na cijukav način; **cijùkavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je cijukav; **cijúknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* cìjūknēm, *imp.* cijúkni, *prid. rad.* cijúknuo⟩, *v.* cijukati; **cȉka** *ž* ⟨G *mn* cȋkā⟩ vriskanje, podvriskivanje **1.** od straha, uzbuđenja i sl. **2.** u veselju ili stiliziranom

vikanju uz pjesmu s uzvicima ju, iju, ijuju; **cìkati**[1] (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ciknuti; **cìknuti**[1] (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* cìkni, *prid. rad.* cìknuo⟩ **1.** proizvesti glas koji se dočarava kao oglašavanje ptića ili miša **2.** vrisnuti u kakvoj jakoj emociji (naglu uzbuđenju, radosti, bojnom oduševljenju); **cìkōt** *m* prigušen smijeh u visokim tonovima; hihot, kikot; **cìktaj** *m* kliktaj, vriska; cika; **cìktati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cìkćēm, *imp.* cìkći, *pril. sad.* cìkćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ciknuti (**1**); **cìktav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji cikće, koji proizvodi sličan visok i oštar ton

✧ *onom.*

cîk *m* **1.** početak [*(u) ~ zore* (u) osvit, (u) osvitak] **2.** *rij.* u samostalnoj upotrebi [*u ciku* u početku, početkom] // **cìkati**[2] *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) cíčē, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ svitati, rudjeti (o zori)

cìk[1] *uzv.* ⟨*indekl.*⟩ **1.** riječ koja dočarava zvuk laganog udara jednog staklenog predmeta o drugi **2.** *v.* cak // **cìknuti**[2] *svrš.* ⟨*prez.* -nem, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* cìknūt⟩ napuknuti (o staklu)

✧ *onom.*

cìk[2] (**cìko**) *prij. razg. arh.* tik uz, sasvim blizu čemu

cìka, *v.* ciju

cikáda *ž reg.*, *v.* cvrčak

✧ *njem.* Zikade ← *lat.* cicada

cìkasi *m mn bot.* tropske i suptropske biljke slične palmama iz reda *Cycadatae*

✧ *nlat.* cycas ← *grč.* kykás, iskrivljeno od koïkás: biljka slična palmi

cìkast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji ima bijele pramenove u kosi

♦ *pr.*: **Cîk** (320, Podravina, Slavonija), **Cìkāč** (540, Varaždin, Prigorje), **Cìkāć** (*S* Hrvatska), **Cíko**, **Cìkoja** (100, Vrgorac), **Cikójević** (220, Imotska krajina, Novska), **Cìkota** (Sisak, Slavonija)

✧ *slov.* cik: krava ili vol s bijelom dlakom na hrptu

cikatrektòmija *ž med.* odstranjivanje neestetske ili nefunkcionalne brazgotine na tijelu

✧ *lat.* cicatrix: ožiljak + *v.* ektomija

cìk-càk (I) *m* izlomljena crta oštrih zavoja // **cìk-càk** (II) *prid.* koji je izlomljen kao crta ili koji je oštrih zavoja [*~ bod* (u šivanju); *~ minska linija*, *vojn.*; *~ manevar*, *vojn.*]; **cìk-càk** (III) *pril.* u obliku izlomljene crte ili vrlo krivudave crte oštrih zavoja (za kretanje, razvijanje pojmova itd.) [*ići ~*; *hodati ~*]

✧ *njem.* zickzack: vijugasto, zavojito

-CIKL, **-CIKLIČAN**, **-CIKLIČKI**, **-CIKLIZAM** kao drugi dio riječi znači krug, kruženje, kružan [*bicikl*; *monociklički*; *biciklizam*]

✧ *grč.* kýklos: krug

cìkla *ž bot.* crvena repa (*Beta vulgaris*, *subsp. Crassa*, *var. conditiva*) iz porodice loboda, korijen se priređuje na salatu svjež ili kuhan; cvekla

✧ od *svikla (≈ *rus.* svëkla, *češ.* cvikla) ← *srgrč.* seûklon ← *grč.* seûtlon

cikláma *ž* **1.** *bot.* šumska i ukrasna biljka iz roda *Cyclamen* s bijelim ili ružičastim cvjetovima svježega mirisa i s otrovnim gomoljem; klobučac, križalina, skrižalina, konjska jabučica, miholjača, miholjica **2.** jedna od nijansa ljubičaste boje (po tome cvijetu)

✧ *austr.* Zyklame ← *njem.* Zyklamen ← *lat.* cyclamen ← *grč.* kykláminos: ciklama

ciklamáti *m mn* ⟨N ciklàmāt, G ciklamáta⟩ *kem. farm.* soli ciklamske (cikloheksilsulfamatne) kiseline $C_6H_{13}NO_3S$, bijeli bezmirisni i izrazito slatki prašci; umjetna sredstva za zaslađivanje (najpoznatiji natrijev ciklamat, upotrebljava se u prehrani dijabetičara)

✧ cycl(ohexyl-sulph)amati

cìklīčkī, *v.* ciklus

ciklìstika *ž* ⟨D L -ici⟩ *zast.* biciklistika // **ciklìstīčkī** *prid.* koji se odnosi na vozila s kotačima △ ~ ***sportovi*** sve sportske grane u kojima je osnovno sredstvo vozilo na kotačima

✧ *fr.* cycliste: biciklist

ciklìtis *m pat.* upala zrakastog tijela u oku, ob. s upalom šarenice, *usp.* iridociklitis

✧ CIKL(O)- + -ITIS

CIKLO- kao prvi dio riječi znači krug, kružni, krugo-, u krugu, oko [*ciklometar*; *ciklotron*]; KIKLO-

✧ *grč.* kyklo-; kýklos: krug

cìklobāl *m sport* momčadska igra loptom pri kojoj se igrači kreću biciklima; igra se u dvorani i na travi, 2–6 igrača sa svake strane

✧ *fr.* cycliste: biciklist + *engl.* ball: lopta

ciklobarbìtōn *m* ⟨G ciklobarbitóna⟩ *farm.* barbiturat kratkog djelovanja, služi kao blagi hipnotik

✧ CIKLO- + *fr.* barbiturique, *njem.* Barbitursäure: barbiturna kiselina nejasne etimologije

ciklodijatèrmija *ž pat.* toplinska koagulacija dijela zrakastoga tijela u oku pri liječenju glaukoma
✧ CIKLO- + *v.* dijatermija
ciklofòrija *ž pat.* vrsta razrokosti; neuravnotežena rotacija očiju
✧ CIKLO- + -FORIJA
ciklogèneza *ž meteor.* proces stvaranja ciklone s postupnim pogoršanjem vremena
✧ CIKLO- + -GENEZA
ciklohèksēn *m* ⟨G ciklohekséna⟩ *kem.* C_6H_{12}, najvažniji cikloalken, bezbojna hlapljiva tekućina, služi kao otapalo
cikloída *ž mat.* krivulja koju opisuje neka točka kružnice kada se ta kružnica kotrlja po pravcu
✧ CIKLO- + -OID(A)
cìklokros *m sport* disciplina biciklizma, natjecanje u prirodi spojeno s trčanjem i nošenjem bicikla na dijelovima staze gdje se ne može voziti
✧ *engl.* cyclo-cross ← *fr.*, *v.* ciklistika + *engl.* cross: trčanje
ciklolíza *ž meteor.* proces slabljenja ciklone, ob. popraćen poboljšanjem vremena
✧ *v.* ciklon + -LIZA
cìklometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* sprava za mjerenje broja okretaja osovine kotača; putomjer // **ciklomètrija** *ž fiz.* metoda mjerenja prevaljenog puta kopnenog vozila; **ciklomètrijskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na ciklometriju **2.** *mat.* koji se odnosi na određivanje kružnog luka
✧ CIKLO- + -METAR
ciklomorfóza *ž biol.* promijenjene forme u nekih životinjskih vrsta što se ciklički javljaju u određeno godišnje doba
✧ CIKLO- + -MORFOZA
ciklomòtōr *m* ⟨G ciklomotóra⟩ bicikl na koji je pričvršćen mali motor (u uporabi neko vrijeme nakon 2. svjetskog rata)
✧ CIKLO- + *v.* motor
cìklōn *m* ⟨G ciklóna⟩ **1.** *meteor.* prostrani zračni vrtlog u tropskim širinama, u kojem oko područja sniženog tlaka zrak kruži velikom brzinom i uz kišu uzrokuje velika razaranja **2.** *tehn.* aparat za uklanjanje prašine iz plinova (zraka) pomoću centrifugalne sile △ ~ ***B*** *kem.* otrovni plin koji se dobiva od cijanovodika i klora, njime su vršena masovna ubojstva u plinskim komorama u nacističkim logorima u 2. svjetskom ratu; ***oko ~a*** *meteor.* središnji dio tropskog ciklona okružen oblačnim zidom; ***staze ~a*** *meteor.* putanje premještanja ciklonâ // **ciklóna** *ž meteor.* područje sniženog tlaka zraka sa zatvorenim izobarama u kojem zrak struji prema središtu, prevladava ružno vrijeme, *usp.* ciklon △ ***božićna*** ~ ciklona koja se u našim krajevima često javlja u božićno vrijeme i donosi osjetno zatopljenje; ~ ***bomba*** ciklona s izvanredno brzim produbljavanjem od bar 1 hPa svakog sata u tijeku 24 sata; ***plitka*** ~ ciklona koja se zapaža samo u najdonjim slojevima atmosfere (nije zabilježena na visinskim kartama); ***toplinska*** ~ ciklona koja nastaje intenzivnim zagrijavanjem Zemljine površine, obično ne zahvaća veće područje; **cìklonāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima svojstva ciklone [*~na aktivnost*]; **ciklonizácija** *ž* cikloniziranje, *usp.* ciklonizirati; **ciklonizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* ciklonìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ciklonìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati ciklonizaciju, uništiti/uništavati gamad plinom ciklonom; **cìklōnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na ciklone [*~o strujanje*] △ ***~e staze*** *meteor.* prosječne putanje kojem se gibaju ciklone u umjerenim širinama Europe
✧ *njem.* Zyklon ← *engl.* cyclone ≃ CIKLO- + -ON
ciklònīt *m* ⟨G ciklonítа⟩ jedan od najjačih eksploziva; heksogen
✧ *v.* ciklon (**2**) + -IT
ciklonopàtija *ž pat.* osjetljivost čovjekova organizma na vremenske promjene, ob. u vezi s vjetrovima
✧ *v.* ciklon + -PATIJA
ciklonóza *ž pat.* ukupnost bolesnih pojava, stanja i tegoba vezanih uz ciklone
✧ *v.* ciklon + -OZA
Cìklop *m*, *v.* kiklop (Kiklop)
cìklopi *m mn* ⟨N cìklop⟩ *zool.* slatkovodni i morski jednooki račići iz skupine veslonožaca (*Cyclops*), dugi nekoliko mm
✧ *nlat.* ← *grč.* kýklōps ≃ CIKLO- + ṓps: oko
ciklòpija (kiklòpija) *ž pat.* vrsta nakaznosti kod koje postoji samo jedno oko
✧ *v.* kiklop
cìklopista *ž sport* trkaća staza za bicikliste, (biciklistička) pista
✧ *v.* bicikl + *v.* pista
cikloprópān *m* ⟨G ciklopropána⟩ *kem.* C_3H_6, najniži cikloalkan, bezbojni zapaljivi plin, komprimiran u bocama služi za narkozu
✧ CIKLO- + *v.* propan

cikloráma *ž film. tehn.* vrsta kinematografske tehnike kojom se, pomoću niza projektora, filmska slika projicira na zidove kružne dvorane
✧ CIKLO- + *grč.* hórāma: pogled, prizor

ciklosèrīn *m* ⟨N *mn* cikloseríni⟩ *farm.* antibiotik širokoga spektra, najčešće antituberkulotik
✧ tvorničko ime proizvoda®

cìklostil *m tehn.* stroj za umnožavanje (tehnikom prikladnom za okružnice i sl.)
✧ CIKLO- + -STIL

cìklotaksi *m rij.* bicikl s prikolicom koju vlasnik iznajmljuje, a sam sjedi na sjedalu i upravlja vozilom; modernizirana rikša
✧ *v.* bicikl + *v.* taksi

ciklotìmij|a *ž psih.* **1.** manično-depresivna psihoza [*pasti u ~u*] **2.** promjenljivost afekata bez psihotičnih naznaka (naizmjenična stanja vedrine i tuge) [*patiti od ~e*] // **cìklotīman** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ *psih.* koji iznenada mijenja raspoloženja (npr. u jednom trenutku otvoren i pristupačan, ubrzo zatvoren, povučen, potišten)
✧ CIKLO- + *grč.* thymós: srce, duša

cìklotrōn *m tehn. fiz.* kružni akcelerator u kojem se nabijene čestice pomoću električnog i magnetskog polja ubrzavaju po spiralnoj putanji (magnetsko polje drži čestice na spiralnoj putanji, dok izmjenično električno polje ubrzava čestice), maksimalna energija koja se na taj način može postići ograničena je relativističkim povećanjem mase čestica i iznosi oko 25 MeV
✧ CIKLO- + -TRON

ciklóza *ž biol.* kružno strujanje citoplazme u živim biljnim i životinjskim stanicama
✧ *grč.* kýklōsis: kruženje

cìkložīr *m* zrakoplov s okretnim višestrukim krilima oko vodoravne osovine
✧ *fr.* cyclogyre ≃ *grč.* kýklos: krug + gyrós: kriv, zaobljen

cìklus *m* **1.** ukupnost pojava (mehaničkih, fizikalnih, bioloških, kemijskih) koje se ponavljaju po uočljivom ili utvrđenom redu od početnog preko niza međustanja natrag do početnog, ciklički; kružni proces **2. a.** *umj.* djela (pjesme, slike, glazba) povezana srodnošću sadržaja, glavnom idejom, mjestom nastanka itd. [~ *pjesama*; *simfonijski ~*] **b.** cjelina sastavljena od srodnih elemenata [~ *predavanja*] **3.** *fiziol.* dvadesetosmodnevno sazrijevanje ženske spolne stanice [*menstruacijski ~*] **4.** *ekon.* smjenjívanje razdoblja konjunkture i depresije u privredi △ ~ ***Sunčevih pjega*** kvaziperiodička varijacija broja i veličine Sunčevih pjega, maksimumi kojih se pojavljuju u prosjeku svake 11 godine // **cìkličan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se odvija u krugu; kružan; **cìklič|ī** *prid.* koji se ponavlja kao u krugu u određenim razmacima △ ***~a grupa*** *mat.* grupa čiji se svi elementi mogu izraziti pomoću jednog elementa (izvodnice) primjenom binarne operacije u toj grupi; ***~i deficit*** *ekon.* razlika između stvarnog i strukturnog deficita; ***~i oblici*** *glazb.* svi glazbeni oblici kojima se struktura sastoji od više stavaka; ***~i spojevi*** *kem.* organski spojevi kod kojih se jezgra sastoji od atoma vezanih u prsten; ***~i sportovi*** *sport* sportovi u kojima se ponavlja niz jednostavnih pokreta u jednakim intervalima (trčanje, biciklizam, brzinsko klizanje, plivanje, veslanje i skijaško trčanje); ***~o kretanje povijesti*** *pov. fil.* teza o ponavljaju procesa i povijesnih stanja (za razliku od teze o stalnom napretku); **cìklički** *pril.* kao u krugu [*ponavljati se ~*]
✧ *lat.* cyclus ← *grč.* kýklos: krug

cìknuti[1], *v.* ciju

cìknuti[2], *v.* cik[1]

cìknuti[3] (∅) *svr̀š.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) cìknē, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* cìknūt⟩ početi se kvariti (vino), nakisnuti // **ciknúće** *sr*, *v.* ciknutost; **cìknutōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ neželjeno octenokiselo vrenje u vinu i pivu; ciknuće

cìkōnija *ž zool. reg.* roda
✧ *tal.* cicogna ← *lat.* ciconia

cìkōrija *ž* **1.** *bot.* dvogodišnja zeljasta biljka (*Cichorium intybus*) iz porodice glavočika, priređuje se kuhana i svježa na salatu, korijen služi za proizvodnju dodatka za bijelu kavu; vodopija, žućanica **2.** surogat za bijelu kavu od pržena i smljevena korijena cikorije; cigura
✧ *njem.* Zichorie ← *lat.* cichorium ← *grč.* kikhṓrion

cìkōt, *v.* ciju

cìkuši *m mn zool.*, *v.* strnadice
✧ *onom.*

cìkūt *m* zvuk koji se može predočiti kao ci, *usp.* cijukati
✧ *onom.*

cîle-mîle *pril.*, ob. u: [*nema (tu, ovdje, kod mene itd.) ~* nema (tu, ovdje, kod mene itd.) šale]

cȉlīcij *m* haljina od kostrijeti
✧ *lat.* cilicium ← *grč.* kilíkion: tkanina od kozje dlake

Cílić, August (1891–1963), hrv. kazališni i filmski glumac, tumač uglavnom komičnih karaktera; istaknuti suradnik NOB 1941–1945.

Cȉliga, Ante (1898–1992), hrv. revolucionar i publicist, dvadesetih godina istaknuti komunistički aktivist, zatim disident; preživio sibirsko progonstvo i konclogor Jasenovac, nakon 2. svjetskog rata živio u inozemstvu

cȋlija *ž* **1.** *anat.* trepavica **2.** *biol.* kratak, stezljivi, ritmički pokretljiv izraštaj protoplazme u obliku dlačice ili treplje, karakterističan za trepetljikaše a nalazi se u raznim strukturama mnogostaničnih organizama; trepetljika
✧ *lat.* cilium: trepavica

cȉlīk *m* ⟨N *mn* -īci⟩ stalan, kontinuiran, visok, tanak zvuk [~ *violine*] // **cìlīkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām/cìlīčēm, *pril. sad.* -ajūći/cìlīčūći, *gl. im.* -ānje⟩ proizvoditi cilik
✧ *onom.*

cilìndar *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ **1.** *mat.* geometrijsko tijelo koje nastaje paralelnim pomakom kruga u prostoru; krajnjim položajima kruga određene su osnovice cilindra, a s obzirom na smjer pomaka u odnosu na ravnine osnovica cilindar je kosi ili uspravni; valjak **2.** *tehn.* **a.** šuplje ili puno tijelo valjkasta oblika **b.** u parnim strojevima i motorima s unutarnjim izgaranjem komora takva oblika u kojoj radni medij pokreće klip **3.** stakleni dio petrolejske svjetiljke; tub **4.** visoki tvrdi šešir u obliku valjka // **cilȉndarsk|ī** *prid.* koji se odnosi na cilindar △ ~***a ulja*** maziva ulja stabilna na visokim temperaturama; ~***e koordinate*** *mat.* koordinate s obzirom na posebni, cilindrični koordinatni sustav u prostoru; položaj točke zadan je određenim dvjema dužinama i jednim kutom; **cilìndričan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima oblik cilindra; valjkast △ ~***na ploha*** *mat.* ploha koju izvodi pravac kad klizi duž zadane krivulje, zadržavajući uvijek isti smjer; ~***na projekcija*** *geogr.* kartografska projekcija u kojoj se zemaljska kugla preslikava na plašt cilindra koji se zatim razvije u ravninu; ~***ne leće*** *med.* leće što služe za ispravljanje astigmatizma; ~***ni sustav*** *mat.* sustav određen cilindarskim koordinatama
✧ *njem.* Zylinder ← *lat.* cylindrus ← *grč.* kýlindros: valjak

cȋlšājba *ž reg.* meta na streljani u obliku ploče s oznakama
✧ *njem.* Zielscheibe

cȋlj *m* ⟨N *mn* cȉljevi⟩ **1.** ono u što se gađa, što se želi pogoditi [*pogoditi* ~; *promašiti* ~; *pokretni* ~; *nepokretni* ~]; meta **2. a.** ono što se želi postići, čemu se teži [*dosegnuti* ~; *postići* ~; *u* ~*u (čega)* (kada se iskazuje namjera, cilj ili namjena) radi; *u* ~*u provedbe zakona*]; svrha **b.** *teol.* ontološki pojam koji se spoznaje kao nešto transcendentalno, tj. konačno spasenje svakog čovjeka (različit od svakodnevnih ciljeva, *usp.* **2a**) **3.** *sport* mjesto do kojeg se trči i sl. [*proći kroz* ~] △ ***živi*** ~ čovjek izložen vatri oružja, *opr.* ***mrtvi*** ~; ***životni*** ~ najvažniji cilj u životu // **cȋljan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je usmjeren ka čemu, koji teži čemu [~*e ekonomije*; ~*a rendgenska snimka*] △ ~***e zone za devizne tečajeve*** *bank.* način upravljanja deviznim tečajevima; ~***i jezik*** *lingv.* jezik na kojem se u leksikografskoj obradi donose ekvivalenti (istovrijednice); ~***i marketing*** *ekon.* program usmjeravanja na određeni dio tržišta s određenim proizvodom, *opr.* masovni marketing, *v.* masovan △; ~***o programiranje*** *ekon.* programiranje koje podrazumijeva uspostavljanje skale prioriteta problema koje treba riješiti; **cȋljano** *pril.* smišljeno, s jasnim ciljem; **cílja|ti** *nesvrš.* ⟨*prez.* cȋljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što, koga) odmjeravati okom s namjerom da se pogodi cilj, mjeriti **2.** (na koga, na što) smjerati riječima na koga ili na što tako da se ne spominje njegovo ime [~*ti na visoko* težiti čemu, realno ili kao ironična opaska; *shvaćate li na što* ~*m* shvaćate li na što mislim, na što aludiram i sl.]; **cíljnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *vojn.* dio vatrenog oružja kojim se određuje smjer ispaljenog zrna; nišan
✧ *njem.* Ziel

cȉm|a[1] *ž* ⟨G *mn* cîmā⟩ *pom.* omča kao dio konopa koja se prebacuje preko kolone kad se brod veže [*baciti* ~*u*] // **cȉma|ti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** zatezati, vući [*riba* ~] **2.** *žarg.* vabiti, mamiti koga [~*m ga da s nama otputuje*]; **cȉmnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* cȉmnuo⟩, *v.* cimati
✧ *mlet.* sima ≃ *tal.* cima

cȉma[2] *ž reg.* lišće krumpira, glavice zelja, repe i dr.
✧ *mlet.* cima (*tal.* cima: vrh i dr.) ← *lat.* cyma ← *grč.* kŷma

Cimarosa (*izg.* Čimarôza), **Domenico** (1749–1801), talijanski skladatelj, majstor komične opere (opera buffa, *v.*)

cimáza *ž* enzim kvasnih gljivica koje uzrokuju alkoholno vrenje

✧ *grč.* kymaínein: talasati se, vreti; zýmē: kvas

cìmbal *m glazb.* instrument u obliku trapeza s mnogo žica o koje se udara batićima; cimbalon // **cìmbali** *m mn glazb.*, *v.* činele; **cimbàlist** *m* onaj koji svira cimbale ili udara cimbale; **cimbàlistica** (**cimbàlistkinja**) *ž*, *v.* cimbalist; **cìmbalōn** *m*, *v.* cimbal; **cimbalònist** *m* onaj koji svira cimbalon; **cimbalònistica** (**cimbalònistkinja**) *ž*, *v.* cimbalonist

✧ *njem.* Zymbal ← *lat.* cymbalum ← *grč.* kýmbalon, *v.* čembalo

cìmēlij *m* **1.** dragocjena crkvena posuda i predmet **2.** vrijedan antikni ili srednjovjekovni predmet iz biblioteke (knjiga, rukopis i sl.) // **cìmēlija** *ž pov. umj.* riznica

✧ *srlat.* cimelium ← *grč.* keimḗlion ≃ keîsthai: ležati, biti spremljen

cìmēnta *ž* ⟨G *mn* -enātā/-ī⟩ *reg.* **1.** limena posudica, ob. u nekoj mjeri za tekućinu; mjerica **2.** *pren.* onaj koji je prazne, šuplje glave; praznoglavac

✧ *tal.*

cȉmer[1] *m reg. zast.* drveni ili metalni znak, postavljen ob. pod pravim kutem na ugostiteljski objekt, trgovinu ili radionicu; označava djelatnost (npr. ključ za bravarski zanat i sl.)

✧ *njem.* Zimier ← *fr.* cimier

cȉmer[2] *m reg.* onaj s kojim se dijeli podstanarska soba ili soba u domu i sl. // **cȉmerica** *ž*, *v.* cimer[2]; **cȉmeričin** *prid.* koji pripada cimerici

✧ *njem.* Zimmerkamerad ≃ Zimmer: soba

cȉmerājn (I) *prid. reg. zast.* i *pril.* ono što odgovara i što je uobičajeno u pristojnom društvu (npr. vic koji se smije ispričati jer nije »mastan«); pristojan, prikladan za društvo; pristojno, prikladno // **cȉmerājn** (II) *m* pas koji je naučen da pravi nuždu izvan prostorija

✧ *njem.* Zimmerrein

cȉmerfārba *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* blijeda boja lica svojstvena osobama koje mnogo borave u zatvorenim prostorima

✧ *v.* cimer[2] + *v.* farba

cȉmer frȁj, *v.* Zimmer frei

cȉmerher *m reg. zast.* osoba koja stanuje u unajmljenoj sobi ili stanu; podstanar

✧ *v.* cimer[2] + *njem.* Herr: gospodin, gospodar

cȉmerica, *v.* cimer[2]

cimerkoléga *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. zast.* osoba s kojom se dijeli radna soba // **cimerkolègica** *ž*, *v.* cimerkolega

✧ *v.* cimer[2] + *v.* kolega

cȉmerman *m reg. zast.* onaj koji obrađuje drvo tesanjem; drvodjelac, tesar

♦ *pr.*: **Cȉmerman** (270, *S* Hrvatska), **Cȉmermančić**, **Cimermánović**, **Zimerman** (*izg.* Cȉmerman) (Zagreb, Karlovac, Čazma, ← *njem.*), **Zimmermann** (*izg.* Cȉmerman) (Zagreb, Slavonija), *usp.* Drvoderić, Farago (← *mađ.*), Lesar, Tesla i sl.

✧ *njem.* Zimmerman

cìmet *m* **1.** *bot.*, *v.* cimetnjak **2.** *kulin.* začin za slatkiše i pecivo [*staviti ~a*; *posuti ~om*]; kanela **3.** nijansa smeđeružičaste boje cimeta [*obojiti u ~*]; kanela // **cìmetast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao cimet, nalik cimetu, ob. po boji; boje cimeta; **cìmetn|ī** *prid.* koji se odnosi na cimet [*~i kolač*] △ *~**a kiselina** kem.* $C_9H_8O_2$, kiselina koja se nalazi u ulju cimeta, smolama, listu koke i dr.; upotrebljava se u industriji parfema i medicini; **cìmetnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* tropska biljka (*Cinnamomum zeylanicum*) iz porodice lovorika; cimetovo drvo, cimet, cimetovac, tarčin (darčin), kanela; **cìmetovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩, *v.* cimetnjak; **cinàmōn** *m* ⟨G cinamóna⟩, *v.* cimetnjak

✧ *njem.* Zimmet ← *srvnjem.* zinmen(t) ← *lat.* cinnamum ← *grč.* kínnamon

cimikóza *ž pat.* promjene na koži izazvane ujedima stjenice

✧ *nlat.* cimicosis ← *lat.* cimex: stjenica + -OZA

cìmiter (**cìmitar**) *m* ⟨G cìmitera⟩ *reg. zast.* groblje

✧ *lat.* coemeterium

cimòfān *m* ⟨G cimofána⟩ *min.* zelena i žuta vrsta minerala hrizoberila; dragi kamen (orijentalno mačje oko)

✧ *grč.* kŷma: val + -FAN

cimòtičan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji izaziva vrenje

✧ *grč.* zýmē: kvas

cìmšījskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** (*engl.* Tsimshian) *lingv.* genetski izoliran indijanski jezik, govori se u zapadnoj Kanadi

cȉn (**cȉn-cilȉn**, **cȉn-cȉn**) *uzv.* izgovor i konvencija pisanja, predočuje jednokratan zvuk zvonca ili lagan udar stakla (čaša pri kucanju i nazdravljanju)

✧ *onom.*

cȉna *ž* ⟨G *mn* cînā⟩ *bot.* polugrm (*Artemisia cina*) iz porodice glavočika, služi kao lijek protiv glista (antihelmintik); glisnik
✧ *nlat.* cina

cinabàrīt *m* ⟨G cinabaríta⟩ *min.* živin sulfid, crvene boje, najvažnija živina ruda; rumenica
✧ *lat.* cinnabaris ← *grč.* kinnábari

cinàmōn, *v.* cimet

Cȉncari *m mn etn.* stanovništvo romanskog podrijetla na Balkanu (na etničkoj granici između Grka, Albanaca i *J* Slavena), govore arumunjskim jezikom koji je blisko srodan rumunjskom // **Cȉncar** *m* (**Cȉncarica**, **Cȉncārka** *ž*) **1.** pripadnik cincarskog naroda **2.** (cincar) **a.** trgovac sklon sitničavu kamčenju zarade, sklon cjenkanju i zakidanju na mjeri (prema njihovu pretežitu zanimanju putujućih trgovaca) **b.** škrtac, tvrdica, cicija; **cȉncarče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* cìncarčād⟩ dijete Cincara; **cȉncarev** (**cȉncarov**) *prid.* koji pripada cincaru; **cincáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cìncārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ ponašati se kao cincar; **cȉncarskī** *prid.* koji se odnosi na Cincare i cincare; **cȉncarski** *pril.* kao Cincar i cincari
♦ *pr.* (etnonimska ili prema zanimanju): **Cȉncār** (Osijek), **Cincárević** (Rijeka)
✧ *rum.* (prema izgovoru brojke »pet«, cînc, na jeziku Cincara)

cìndelica *ž reg. zast.* šibica, žigica, šuferin
✧ *njem.* Zündhölzchen: palidrvce

cìnder *m reg. zast.* upaljač, fajercajg
✧ *njem.* Zünder

cîndra *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.*, *v.* citra // **cîndrati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** udarati u cindru, svirati cindru **2.** *pren.* dosadno zveketati, klepetati
♦ *pr.* (prema zanimanju ili nadimačka, npr. koji je likom nalik na cindru, debeo): **Cîndrić** (3710, Slunj, Ogulin, Slavonija), **Cíndro** (Zagreb)
✧ *v.* cingara

cinemascope *m*, *v.* kinemaskop

cinerama *ž*, *v.* sinerama

cinèrārij *m pov. umj.* **1.** glinena posuda (urna) u kojoj se čuva pepeo pokojnika, pohranjuje se u kući, kolumbariju ili grobnici **2.** *rij.* niša u kojoj se čuvaju urne s pepelom
✧ *lat.* cinerarium ≃ cinis: pepeo

cinèrārija *ž bot.* ukrasna biljka krasnica iz roda *Cineraria*; pepeljuga
✧ *nlat.* cineraria ← cinerarius: pepeljast, ime prema donjem dijelu lista koji je pepeljaste boje

cìngara *ž* zvono prepoznatljiva zvuka što se vješa stoci o vrat; mjedenica, klepetuša
✧ *grč.* kýmbalon

cingarèska *ž*, *v.* zingaresca

cȉngulum *m* **1.** *kat.* pojas uz svećeničku odjeću **2.** *anat.* struktura u obliku obruča [*rameni* ~] **3.** *med.* kirurški samoljepljivi zavoj za prsni koš (kod prijeloma rebara)
✧ *lat.*

cinhònīn *m* ⟨G cinhonína⟩ *kem.* alkaloid iz grupe kininovaca, po djelovanju sličan kininu
✧ *nlat.* cinchona: vrsta drveta nazvana prema španjolskoj plemkinji, grofici od Chinchóna + -IN

cìničan, *v.* cinik

cînija *ž bot.* **1.** ukrasna biljka raznobojnih cvjetova (*Zinnia multiflora*) **2.** (*mn*) rod ukrasnih zeljastih biljaka (*Zinnia*) iz porodice glavočika
✧ *nlat.* Zinnia, prema botaničaru Gottfriedu Zinnau (1727–1759)

cìnik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ **1.** *fil.* sljedbenik filozofske škole koju je u 4. st. pr. Kr. osnovao Sokratov učenik Antisten; kinik **2.** *razg.* **a.** onaj koji otvoreno, hladno, često i podrugljivo pokazuje nevjericu u ljudsku iskrenost, poštenje, u moralne vrijednosti **b.** onaj koji je hladno bezobziran, koji se ponaša i djeluje bez moralnih skrupula, kojemu ništa nije sveto; drznik, bezočnik // **cìničan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je prožet cinizmom (**2**); zajedljiv, podrugljiv; **cìnički** *prid.* koji se odnosi na cinika; **cìnički** *pril.*, *v.* cinično; **cìnično** *pril.* kao cinik, na način cinika; cinički; **cìničnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ciničan ili svojstvo onoga što je cinično; **cinìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *fil.* učenje starogrčke škole cinika, zagovara samokontrolu, suzdržljivost, jednostavnost, povratak prirodi, neovisnost osobnosti, prezir prema društvenim konvencijama, glavni predstavnici Antisten i Diogen **2.** *razg.* **a.** uvjerenje i način ponašanja onoga koji je cinik (**2**) **b.** općenito, odbacivanje i prezir, ob. podrugljiv, prema uobičajenim moralnim vrijednostima; grub postupak prema kome, bez obzira na eventualnu štetu, ironična drskost
✧ *njem.* Zyniker ← *lat.* cynicus ← *grč.* kynikós ≃ kýōn: pas (prvi cinici prezirali su tekovine civilizacije i živjeli »kao psi«)

cȉnk[1] *m kem.* element (simbol Zn, atomski broj 30), metal modrikastobijele boje, sastojak mnogih legura // **cìnčan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je od cinka; **cìnčati** *nesvrš.* ⟨*prez.* cȉnčām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ prevlačiti što cinkom; **cȉnkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao cink; metalan; **cìnkīt** *m* ⟨G cinkíta⟩ *min.* ruda, *usp.* cinkov oksid, *v.* cinkov △; **cȉnkov** *prid.* koji je od cinka △ ~***a mast*** preparat koji sadrži cinkov oksid, služi za mazanje i sušenje rana; ~ ***hidroksid*** *kem.* Zn $(OH)_2$, amfoterni spoj, topljiv u kiselinama i lužinama, netopljiv u vodi; ~ ***oksid*** *kem.* ZnO, bijeli amorfni prašak, topljiv u kiselinama i lužinama, služi kao mineralna boja = ~***o bjelilo***; ~ ***sulfat*** *kem.* $ZnSO_4 \cdot 7H_2O$, bezbojni rompski kristali lako topljivi u vodi, upotrebljava se kao močilo u bojadisarstvu, za impregniranje drveta, u medicini; bijela galica
✧ *njem.* Zink (ime je skovao Paracelsus u 16. st.)

cȉnk[2] *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *glazb. pov.* stari duhački instrument od tvrda drva ili slonove kosti kojeg u 18 st. istiskuje trublja
✧ *njem.* Zink, *v.* cink[1]

cìnkārna[1] *ž* tvornica cinka [~ *Celje*]
✧ *slov.*

cȉnkati (**cinkáriti**), *v.* cinkuš

cìnkete-cànkete *m* ⟨*indekl.*⟩ *jez. knjiž. ekspr.* novac, zvečeći novac, zlatnici, velike pare, blago [*sve je to lijepo, ali za to treba imati* ~]
✧ *onom.*

cinkogràfija *ž tehn. tipogr.* **1.** tehnika umnožavanja jetkanjem cinčane ploče **2.** *meton.* prostor za rad u tehnici cinkografije // **cinkògraf** *m* onaj koji radi u cinkografiji; **cinkògrafskī** *prid.* koji se odnosi na cinkografe i cinkografiju
✧ *v.* cink[1] + -GRAFIJA

cinkotȉpija *ž tipogr.* urezivanje, jetkanje slika u cinku
✧ *v.* cink[1] + -TIPIJA

cȉnkpleh *m reg.* lim od čistog cinka, kvalitetniji od pocinčanog lima
✧ *v.* cink[1] + *v.* pleh

cinktúra *ž arhit.* **1.** zid obrambenog značenja, bedem **2.** zidana ograda groblja ili prostora na kojem se nalazi crkva
✧ *lat.* cinctura ≃ cingere: opasati

cȉnkuš *m reg.* malo crkveno zvono // **cinkáriti** *dv.* ⟨*prez.* cìnkārīm, *pril. sad.* -rēći, *pril. pr.* -īvši, *gl. im.* -rēnje⟩, *v.* cinkati; **cìnkārna**[2] *ž žarg.* mjesto gdje se cinka, gdje se kome dojavljuje ili šalju denuncijacije; **cȉnkāroš** *m reg.* onaj koji policiji, ljudima iz vlasti itd. povjerava i daje informacije o tome što drugi govore, rade i sl.; doušnik, denuncijant, potkazivač; **cȉnkārošica** *ž*, *v.* cinkaroš; **cȉnkati** *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (za)zvoniti **2.** *žarg.* **a.** prijaviti/prijavljivati, otkucati/otkucavati, denuncirati; cinkariti **b.** *fam.* tužiti/tužakati
✧ *mađ.* cseng ő

cȉnkvajs *m reg.* bijela slikarska boja, po sastavu cinkov oksid; milovka
✧ *v.* cink[1] + *njem.* weiss: bijel

cinkvàntīn *m*, *v.* činkvantin

cinóber *m* **1.** *kem.* živin sulfid žutocrvene boje, služi za boju na slikama; rumenica **2.** nijansa crvene boje s primjesom žute; žućkastocrvena [*obojiti u* ~]
✧ *njem.* Zinnober ← *lat.* cinnabaris ← *grč.* kinnábaris: zmajeva krv

cinokèfal *m*, *v.* kinokefal

cinquecento (*izg.* činkvečênto) *m pov. umj.* **1.** ukupnost talijanske umjetnosti 16. st. **2.** umjetnički stil toga razdoblja
✧ *tal.*

cȋntor *m reg.* **1.** ograđen prostor oko crkve; crkvište, ograđe **2.** groblje
✧ *mađ.* cinteriom i sl. ← *srlat.* cimiterium ← *lat.* coemeterium ← *grč.* koimētérion

cinvàldīt *m* ⟨G cinvaldíta⟩ *min.* rijedak mineral iz kojega se dobiva litij

cȉo, *v.* cijel

ciompi (*izg.* čômpī) *m mn pov.* grebenari vune, radnici u firentinskim manufakturama sukna koji su 1378. podigli ustanak protiv poslodavaca i bogatih građana
✧ *tal.*

Cȉon *m* **1.** *geogr.* brežuljak u Jeruzalemu na kojem se navodno nalazi grob kralja Davida i na kojem je (također navodno) Isus imao posljednju večeru sa svojim apostolima; Sion **2.** od babilonskog sužanjstva sinonimni naziv za Jeruzalem // **ciònist** *m* pristaša i pobornik cionizma; **cionȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na cionizam i cioniste; **cionȉstički** *pril.* kao cionist, na način cionista; **ciònistkinja** *ž*, *v.* cionist; **cionȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ politički i kulturno-politički pokret, nastao krajem 19. st., za renesansu židovskog identiteta u dijaspori (a protiv asimilacije i akulturacije) te za po-

vratak Židova u zemlju Izraelovu i osnivanje židovske države

✧ *lat.* Sion ← *grč.* Siō'n, Seiōn ≃ *hebr.* ciyy-ōn

Ciotta (*izg.* Čiòta), **Giovanni de** (1824–1903), brodovlasnik i poduzetnik, gradonačelnik Rijeke (1872–1896), u doba velikog napretka i modernizacije grada

CIP *krat.* (uokvireni) kataloški podaci koji se nalaze u svakoj tiskovini; katalogizacija u publikaciji

✧ *engl.* **C**ataloging **I**n **P**ublication

cȉpal *m* ⟨G -pla, N *mn* -pli⟩ *zool.* **1.** morska riba (*Mugil cephalus*); cipol, skočac, skakavica, butargan **2.** (*mn*) porodica riba koštunjača (*Migilidae*), žive poglavito na riječnim ušćima, hrane se životinjskim i biljnim ostacima △ ~ ***od porta*** *reg.* **a.** manje ukusan cipal iz luke **b.** *pren.* lukav čovjek snalažljiv u svakoj prilici, koji se nikada neće izgubiti // **cȉplarica** *ž rib.* mreža kojom se hvataju cipli; **cȉplić** *m hip.* i *dem.* od cipal; **cìpōl** (**cípōl**) *m* ⟨G cipóla⟩ *reg.*, *v.* cipal

✧ *dalmat.* ← *grč.* képhalos

Cȉpar *m* ⟨G -pra⟩ *geogr.* **1.** treći otok po veličini u Sredozemnome moru, 9251 km², 720.000 stan., glavni grad Nicosia **2.** država na istoimenom otoku, od 1974. *de facto* podijeljena na grčki (2/3) i turski dio (1/3) // **cȉparskī** *prid.* koji se odnosi na Cipar i Ciprane [*Ciparski rat*; ~ *problem*]; **Cȉpranin** *m* (**Cȉprānka** *ž*) ⟨N *mn* Cìprani⟩ stanovnik ili državljanin Cipra; **ciprizácija** *ž publ. žarg.* stanje koje nastaje kad se neka zemlja podvrgne podjeli i režimu kao na Cipru (poslije rata 1974. i nemogućnosti sporazuma dviju strana)

♦ *v.* čempres

cìpel|a *ž* čvrsto obuvalo, obično od kože, koje pokriva stopalo i eventualno gležanj, s tvrdim potplatom; crevlja, postola, postol △ ***niska*** ~***a*** *term.* ona koja doseže do gležnja; plitka; ***oxford*** ~***e*** (*engl.* brogue) ugodne, otporne cipele ob. ukrašene rupicama i kožnatim dodacima; ***visoka*** ~***a*** ona koja prekriva gležanj; duboka // **cipèlār** *m* ⟨G cipelára⟩ *neob.* (doslovno prema cipela) postolar, obućar; **cipeláriti** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* cipèlārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** udarati nogom u cipeli onoga tko je pao, tko je na podu **2.** *žarg.* obračunavati se grubo i nečasno s kim; **cipelètina** *ž augm.* od cipela; **cìpelica** *ž dem.* od cipela

✧ *mađ.* cipellö, cipő

cìpelcūg *m reg.* (u šali) hodanje, pješačenje [*otići* ~*om*], *opr.* putovati vozilom, vlakom itd.

✧ *v.* cipela + *njem.* Zug: vlak

Cipiko (*izg.* Čìpiko) jedna od najznačajnijih plemićkih obitelj u povijesti Trogira čiji su članovi obnašali vodeće dužnosti u gradskoj upravi i visoke crkvene dužnosti u Splitu i Šibeniku **1. Jerolim** (15 st.–o.1524), kanonik splitskog kaptola i nadbiskupski generalni vikar, od 1492 splitski arhiđakon **2. Koriolan** (1425–1492), hrv. povjesničar i vojno-pomorski brodski zapovjednik; opisao svoje pohode i bitke protiv osmanlijske mornarice, utemeljio Kaštel Stari i sagradio poznatu Čipikovu palaču u Trogiru **3. Lelij** (1721–1807), šibenski biskup, splitski nadbiskup i arhiđakon trogirskog kaptola; nakon pada Mletačke Republike zauzimao se za sjedinjenje Dalmacije i Hrvatske **4. Ludovik** (1456–1504), pisac pjesama i epigrama, crkveni dostojanstvenik i tajnik papinske delegacije, jedan od značajnijih predstavnika humanističkog kruga u Rimu **5. Petar** (14. st.–1440), epigrafičar i ratnik, prikupljao je epigrafsku građu Dalmacije, a kao zapovjednik trogirske ratne galije ratovao protiv Genove

cípov *m* (**cípovka** *ž*) *reg.* bijeli kruščić

✧ *mađ.* cipó

Cȉpra, Milo (1905–1985), hrv. skladatelj, pretežno komorni lirik

cìprānke *ž mn* ⟨G *mn* -nākā/-ī⟩ *zool.* morski puževi iz porodice *Cypraeacea*, većinom žive u tropskim morima

✧ *nlat.* Cypraedae

Cȉprijan 1. *v.* ♦ **2. Sv.** (o.200–258), biskup u Kartagi, plodan crkveni pisac, zaštitnik protiv kuge, mučenik (posječen je mačem)

♦ m. os. ime (svetačkoga podrijetla); isto: **Čùbrijan**; *hip.*: **Cȉpeta**, **Cípo**, **Čàbrilo**, **Čábro**, **Čȕba**, **Čȕbak**, **Čúbalo**, **Čùban**, **Čùbrat**, **Čúbre**, **Čùbreta**, **Čùbrilo**, **Čúbro**

◊ *pr.*: **Cȉpetić**, **Cȉpra**, **Cȉprić** (370, Nova Gradiška, Banovina), **Cȉprijan** (Korčula), **Ciprijánović** (140, Novska, Slavonija), **Cȉpriš** (100, Donja Stubica), **Čàbrijan** (170, Primorje), **Čàbrilo** (Baranja, Dubrovnik), **Čùbela** (100, Slavonija, Velika Gorica), **Čùbelić** (270, Split, Primorje), **Čùbra** (280, *I* Slavonija, Kordun), **Čȕbranić** (190, Krk, Primorje), **Čúbre** (Hvar), **Čubrétović** (sred. Dalmacija), **Čúbrić** (630, Šibenik, Podravina, Primorje, Lika), **Čùbrilo** (530,

Lika, *S* Dalmacija), **Čubrílović** (Slavonija, Slunj), **Čùbrlo** (Gospić), **Ćùbela**, **Ćùbelić** (220, Imotski, sred. Dalmacija)
✧ *lat.* Cyprianus ← *grč.* Kyprianós: Cipranin; *stsl.* Čubrijan

cipriníde *ž mn zool.* ribe nizinskih voda iz porodice *Cyprinidae* (šaran, som, štuka i dr.), *opr.* salmonide // **ciprìnīdsk|ī** *prid.* koji se odnosi na ciprinide △ *~**e vode** hidr.* razmjerno tople rijeke, bare i jezera nizinskih područja u kojima žive ciprinide; mirne i tople nizinske slatke vode
✧ *nlat.* Cyprinidae ← *grč.* kýprinos: šaran

cìpūn *m* ⟨G cipúna⟩ *reg.* izduženi, šuplji predmet kružna presjeka, kroz koji se što provodi; cijev, sifon
✧ *grč.* síphōn

cìrcēnsk|ī *prid.*, ob. u: △ *~**e igre** sport pov.* u antičkom Rimu, utrke zaprežnim kolima u cirku
✧ *v.* cirkus

circulus vitiosus (*izg.* cìrkulus viciózus) **1.** *log.* kružan, neispravan zaključak **2.** *pren.* situacija iz koje nema izlaza; začarani krug
✧ *lat.*

cìriškī, *v.* Zürich

cȉrk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *geol.* ljevkasta udubina u kršu ledenjačkog porijekla; ponikva, vrtača, ponilena
✧ *fr.* cirque: krug ← *lat.* circus

cȉrka *pril.* (uz brojeve i mjere) oko, po prilici, otprilike, tu negdje [*doći će ~ sto ljubitelja filma*]; *krat.* ob. cca
✧ *lat.* circa: otprilike, oko

cȉrkadijānī *prid.*, ob. u: △ *~ **ritmovi*** biološki ritmovi koji se stalno ponavljaju, s periodom od 24 sata (+, – 4 sata), određuje ih i njima upravlja biološki sat
✧ *lat.* circus: krug

cìrkl *m* ⟨G *mn* -kālā/círklā⟩ *reg.* dvokraka sprava za crtanje kruga i mjerenje manjih udaljenosti; šestar, šestilo
✧ *njem.* Zirkel ← *lat.* circinus ≃ circus: krug

cìrkōn *m* ⟨G cirkóna⟩ *min.* cirkonijev silikat, radioaktivan, brusi se kao dragi kamen
✧ *njem.* Zirkon ← *perz.* zargun: zlatan

cìrkōnij *m kem.* element (simbol Zr, atomski broj 40), u prirodi dolazi kao silikat cirkon, brazilit i dr., služi u nuklearnoj tehnici // **cirkónijev** *prid.*, ob. u: △ *~ **oksid*** ZrO_2, bijeli tvrdi prašak koji se tali tek iznad 2700 °C, u prirodi se nalazi kao mineral brazilit, služi za izradu vatrostalnog pribora i bijelog emajla
✧ *nlat.* zirconium, *v.* cirkon

Cȉrkovljāni *m mn* naselje (blizu Čakovca), 945 stan. // **Cȉrkovljanin** *m* (**Cȉrkovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Cirkovljánci⟩ stanovnik Cirkovljana; **cȉrkovljānskī** *prid.* koji se odnosi na Cirkovljane i Cirkovljance

cirkulácija *ž* **1.** kretanje ili poticanje kretanja u krug; kruženje, optok [*jaka/slaba ~ krvi*] **2. a.** kretanje od mjesta do mjesta ili od osobe do osobe; optjecaj, kolanje [*~ novca*] **b.** široka distribucija; promet [*~ robe*] **3.** *sociol.* oblik prostorne pokretljivosti migracijskih skupina // **cirkulácijskī** *prid.* koji se odnosi na cirkulaciju; **cirkùlātor** *m pov.* starorimski putujući artist, bavio se akrobatikom i dresurom životinja; **cirkulíra|ti** (∅) *dv.* ⟨*prez.* cirkùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (is)kolati, (is)kružiti **2.** *razg.* kretati se (ob. u krug, ili na malom prostoru, bez određenog cilja); kružiti, obići/obilaziti [*policijska patrola ~*]
✧ *lat.* circu(m)latio ≃ circus, *v.* cirkus + -latio ≃ ferre: nositi

cirkùlār *m* ⟨G cirkulára⟩ **1.** pismo, dopis u više primjeraka upućen većem broju ljudi; okružnica [*poslati ~*] **2.** nazupčano kružno sječivo motorne pile; kružna pila [*uključiti ~*] // **cȉrkulārn|ī** *prid.* koji se odnosi na cirkular, koji cirkulira △ *~**a pila** tehn.* priključna pneumatska alatka ili stroj s vlastitim pogonom za sječu i obradu drveta; *~**a psihoza** pat.* teška psihička bolest s ritmičnim izmjenama manije odnosno depresije; *~**e funkcije***, *v.* trigonometrija; **cȉrkularno** *pril.* kao cirkular (**2**); kružno, kao cirkularnom pilom
✧ *njem.* Zirkular ≃ Zirkel, *v.* cirkl

CIRKUM- kao prvi dio riječi znači okolo-, oko-, naokolo, o(b)- [*cirkumfleks*; *cirkumpolaran*]
✧ *lat.* circum-; circum (*prij.*)

cirkumcízija *ž rel. med.* obrezivanje prepucija na penisu dječaka po propisima nekih vjera (islama – sunet, židovstva – brit mila) ili iz medicinskih razloga (fimoza); sunet, sunećenje, obrezivanje peritomija
✧ *lat.* circumcisio

cirkumdùkcija *ž* **1.** rotacija oko jedne osi ili točke (u astronomiji i sl.) **2.** *anat.* složeno kretanje pomične kosti oko središta zgloba tako da opisuje stožac
✧ *lat.* circumductio ≃ CIRKUM- + ducere: voditi

cirkumferèncija *ž term.* opseg, perimetar
✧ *lat.* circumferentia ≃ CIRKUM- + -FERENCIJA

cìrkumfleks *m* **1. a.** *lingv.* dugi silazni naglasak i znak kojim se on bilježi [*mâjka*] **b.** u grčkom zavinuti grafički znak (~), označava silazni naglasak **c.** u francuskom znak koji označava duljinu (^) **2.** *pov.* jedna od čestih abrevijatura u srednjem vijeku [*anno domini – anno dni*] // **cìrkumfleksn|ī** *prid.*, ob. u: [*~a intonacija*; *~i naglasak*]
✧ *lat.* circumflexus: zavijen ≃ CIRKUM- + flexus ← flectere: savinuti

cirkumlokúcija *ž* opširno opisivanje, razvlačenje nadugo i naširoko; raspredanje
✧ *lat.* circumlocutio ≃ CIRKUM- + loqui: govoriti

cirkummeditèrānskī *prid. term.* koji se nalazi u zemljama oko Sredozemnog mora; sredozemni
✧ CIRKUM- + *v.* Mediteran, mediteranski

cirkumnavigácija *ž pom.* plovidba oko svijeta; oplovljavanje
✧ CIRKUM- + *v.* navigacija

cirkumpòlār|an *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je oko jednog od polova, koji se nalazi u blizini jednog od polova △ *~**ne zvijezde*** *astron.* zvijezde u blizini zvijezde Sjevernjače koje gledane s velikog dijela Sjeverne polutke nikada ne zalaze
✧ CIRKUM- + -POLARAN

cirkumspèktīvan *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je svjestan, koji vodi računa; oprezan
✧ *lat.* circumspectus ← circumspicere: ogledavati se

cirkumstàncija *ž* splet okolnosti, činjenica ili okolnost što ih valja uzeti u obzir kada se ocjenjuju događaji
✧ *lat.* circumstantia ≃ circumstare: stajati uokolo

cirkumterèstričan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji leži uz rub Zemlje **2.** *astron.* koji se u svemirskom prostoru nalazi u blizini Zemlje
✧ CIRKUM- + *lat.* terrestris: zemaljski

cirkumzènitālnī *prid.*, ob. u: △ ~ ***fotometeor*** *meteor.* rijetka svjetlosna pojava u obliku svijetlog luka ili kružnice sa središtem u motriočevu zenitu
✧ CIRKUM- + *v.* zenit

cìrkus *m* **1.** *pov.* u starom Rimu ograđen kružni prostor za razna natjecanja (gladijatorske borbe, konjske utrke) **2.** ograđen kružni prostor pod šatorom gdje se izvode predstave i predstavljaju razne vještine (akrobati, mađioničari, klaunovi, životinje) **3.** *pren.* **a.** prizor koji je bučno šaljiv, zabavan; velika komedija **b.** situacija u kojoj se ne zna ni tko pije ni tko plaća; pometnja, zbrka, komešanje [*dosta ~a! uzv.* kojim se zaustavlja neodgovorno ponašanje; *napraviti cijeli ~* napraviti veliku zbrku, pometnju] // **cirkùsant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** artist (ob. klaun) koji nastupa u cirkusu **2.** *pren.* **a.** onaj koji od svega pravi šalu; komedijaš, komedijant **b.** *pejor.* neozbiljna i neodgovorna osoba; spadalo; **cirkùsantkinja** (**cirkùsantica**) *ž*, *v.* cirkusant; **cirkùsantskī** *prid.* koji se odnosi na cirkusanta; **cirkùsantski** *pril.* kao cirkusant, na način cirkusanta; **cirkusijáda** *ž* **1.** ono što u javnom djelovanju sliči na cirkus [*politička ~*; *javna ~*]; arlekinada, bruka, cirkus, farsa **2.** *razg.* velika glupost, velika neozbiljnost, pothvat ili posao koji postaje svoja parodija; **cirkusírati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* cirkùsīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izvoditi gluposti, praviti gluposti, biti neozbiljan **2.** (se) praviti budalu od sebe; glupirati se; **cìrkusk|ī** *prid.* koji se odnosi na cirkus [*~a kola*; *~i umjetnik*; *~e atrakcije*]
✧ *njem.* Zirkus ← *lat.* circus: krug, obruč; cirkus ≃ circus maximus: najveći krug (naziv amfiteatra u Rimu) ← *grč.* kírkos: (soko) koji kruži u zraku

Cìrkvena *ž* naselje (blizu Križevaca), 626 stan. // **Cìrkvenac** *m* (**Cìrkvēnka** *ž*) ⟨G -ēnca, N *mn* Cirkvénci⟩ stanovnik Cirkvene; **cìrkvēnskī** *prid.* koji se odnosi na Cirkvenu i Cirkvence
◆ *v.* crkva

cirokùmulus *m meteor.* rod visokih bijelih oblaka u obliku sitnih grudica, sastavljen od ledenih čestica, pojavljuje se na visinama između 5 i 9 km, ne daje oborine, često je predznak nadolaska ciklone
✧ *nlat.* cirrocumulus

cirostràtus *m meteor.* rod visokih, bjeličastih oblaka u obliku sloja ili koprene na visini između 5 i 9 km, sastavljen od ledenih kristalića, ne daje oborine, česta pojava, *usp.* haloa
✧ *nlat.* cirrostratus

ciróza *ž pat.* intersticijska upala organa, ob. jetre, koja dovodi do propadanja normalnih stanica i stvaranja vezivnih ožiljaka unu-

tar organa koji postaje skvrčen, tvrd te gubi funkcionalnu sposobnost △ ~ ***jetre*** *pat.* ireverzibilno kronično oštećenje jetre; uzroci su alkoholizam, loša prehrana, uporaba nekih lijekova, srčane, metaboličke i nasljedne bolesti // **ciròtičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji boluje od ciroze; **ciròtičār** *m* onaj koji boluje od ciroze ili sliči na cirotičnog bolesnika

✧ *nlat.* cirrhosis ← *grč.* kírrhōsis ← kírrhos: narančast

cirùlica *ž*, *v.* ćirilica // **cirùlskī** *prid.*, *v.* ćirilski

cîrus *m meteor.* rod visokih oblaka u obliku tankih nježnih bijelih pramenova ili kovrčica sastavljen od ledenih kristalića (na visini od 5 do 9 km), ne daje oborine; janjići

✧ *nlat.* Cirrus *term.* ← *lat.* cirrus: kovrča

cȉs *m glazb.* kromatski povišeni ton *c* (enharmonijski jednak tonu *des*)

CIS- kao prvi dio riječi označava da se ono što znači drugi dio nalazi s ove strane [*Cisjordanija*; *Cislajtanija*], *opr.* TRANS-

✧ *lat.*: s ovu stranu, ovdje

cisàlpīnskī *prid.* koji je s ove strane Alpa (za Rimljane u antici) △ ***Cisalpinska Galija*** *pov.* u rimsko doba Galija s ovu stranu Alpa, područje današnje *S* Italije, odnosno područje *S* od rijeke Po (Pad); ***Cisalpinska Republika*** *pov.* država u Italiji *S* od rijeke Po 1797–1799 nastala pod Napoleonovim tutorstvom, *usp.* Transpadanska Republika, *v.* transpadanski △

✧ CIS- + *v.* Alpe, alp(in)ski

CISC *krat. inform.* vrsta mikroprocesorske arhitekture koja se služi složenim naredbama, *opr.* RISC

✧ *engl.* **C**omplex **I**nstruction **S**et **C**omputer

Cisjordánija *ž geogr. zast.* područje na *Z* obali rijeke Jordan, do 1967. pod vlašću Jordana, otada pod kontrolom Izraela; Zapadna obala

Cȉslajtānija *ž pov.* u Austro-Ugarskoj Monarhiji područje s lijeve strane rijeke Lajte (Leithe) pod austrijskom jurisdikcijom (*služb.* Zemlje zastupljene u Carevinskom vijeću), *usp.* Translajtanija

cisoída *ž mat.* ravninska krivulja trećeg reda, osnosimetrična, s jednim šiljkom

✧ *grč.* kissós: bršljan + -OID(A)

cispàdānskī *prid.* s ove strane rijeke Pada (Poa) u Italiji △ ***Cispadanska Republika*** *pov.* država u Italiji *J* od rijeke Po 1797–1799 (gradovi Ferrara, Bologna, Reggio Emilia, Modena ujedinjeni pod Napoleonovim tutorstvom)

✧ CIS- + *v.* Pad

cȉsta[1] *ž* ⟨G *mn* cîstā/-ī⟩ *umj.* antička posuda u obliku sandučića ili kutije (za čuvanje novca, rukopisa, kozmetike i sl.)

✧ *lat.* cista: škrinja, sanduk, ormar ← *grč.* kístē: kovčeg, torba, škrinja za odjeću

cȉsta[2] *ž* ⟨G *mn* cîstā/-ī⟩ **1.** *pat.* šupljina, patološka tvorevina ili posljedica anomalije u razvoju u tijelu, ispunjena kašastim ili tekućim sadržajem **2.** *biol.* stadij mirovanja u životnom ciklusu parazitskih praživotinja // **cȉstičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima cistu, koji se odnosi na cistu

✧ *grč.* kýstis: vreća, mjehur

cistadènōm *m* ⟨G cistadenóma⟩ *pat.* cistična dobroćudna novotvorina žlijezda; cistom

✧ *v.* cista[2] + *v.* adenom

Cȉsta Prôvo *ž* naselje (blizu Imotskog), 687 stan. // **Cȉšćanin** *m* + **Prôvljanin** *m* (**Cȉšćānka** + **Prôvljānka** *ž*) ⟨N *mn* Cȉšćani + Prôvljani⟩ stanovnik Ciste Provo; **cȉšćānskī** *prid.* koji se odnosi na Cistu Provo i Cišćane

♦ *v.* cesta

Cȉsta Vȅlikā *sr* naselje (u blizini Imotskoga), 1497 stan.

♦ *v.* cesta

cisteàmīn *m* ⟨G cistamína⟩ *farm.* djelotvoran lijek kod radijacijske bolesti; merkamin, bekaptan

✧ *nlat.* cisteaminum ← *lat.* cista: posuda + *v.* amin(i)

cistèīn *m* ⟨G cisteína⟩ *kem.* $C_3H_7O_2NS$, aminokiselina sa sumporom, važna u djelovanju mnogih enzima; sastavni dio mnogih bjelančevina

✧ *grč.* kýstis: mjehur (cistein), jer je pronađen u mjehuru

cistektòmij|a *ž med.* operativno odstranjenje ciste [*izvršiti ~u*; *obaviti ~u*]

✧ *v.* cista[2] + *v.* ektomija

cistèrcīt *m* ⟨G cistercíta, N *mn* cistercíti⟩ *kat.* pripadnik ogranka reda benediktinaca s vrlo strogim, asketskim pravilima života u samostanu, odjeća reda je bijele boje // **cistèrcitskī** *prid.* koji se odnosi na cistercite [~ *red*]

✧ *lat.* Cistercium, latinsko ime mjesta Cîteaux u Francuskoj, gdje je ogranak osnovan 1098.

cȉstērna *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1. a.** spremnik za vodu; rezervoar **b.** umjetno sabiralište kišnice; nakapnica, čatrnja, gusterna (gustijerna), šterna **2.** prijevozno sredstvo (motorno vozilo, željeznički vagon, avion ili brod) uređeno za transport tekućina (benzina, vode, nafte)

3. a. *biol.* spljošten ili proširen (prema stupnju ispunjenosti) prostor u staničnoj citomembrani **b.** *anat.* dva prostora u kralješnici (proširenje u visini prvoga slabinskog kralješka, odnosno između malog mozga i produžene moždine)
♦ *v.* čatrnja
✧ *lat.* cisterna

cisternogràfija *ž med.* rendgenska kontrastna metoda pretrage moždanih klijetki, primozga i vratnih dijelova kralješnice
✧ *v.* cisterna (**3b**) + -GRAFIJA

cisternoscintigràfija *ž med.* metoda prikaza likvorskih prostora, cisternâ (**3b**) i moždanih klijetki pomoću radiofarmaka
✧ *v.* cisterna (**3b**) + *v.* scintigrafija

cìsticerk *m* ⟨N *mn* -rci, G -ērākā⟩ *zool.* ličinka nekih trakavica (goveđe, svinjske), uzročnik ikričavosti domaćih životinja; ikrica
✧ *nlat.* cysticercus ← *grč.* kýstis: mjehur + kérkos: rep, ikrica

cisticerkóza *ž pat.* infekcija koju uzrokuje cisticerk svinjske trakavice (ob. zbog loših higijenskih uvjeta), može se lokalizirati u potkožju, u oku ili mozgu (gdje uzrokuje ozbiljne komplikacije); ikričavost, bobičavost
✧ *v.* cisticerk + -OZA

cìstīn *m* ⟨G *mn* cistína⟩ *kem.* $C_6H_{12}O_4N_2S_2$, aminokiselina koja sadrži sumpor, tvori se od cisteina oksidacijom, glavni je sastojak keratina
✧ *v.* cistein

cistinóza *ž pat.* urođeni poremećaj metabolizma cistina pri čemu dolazi do taloženja cistinskih kristala u tkivima
✧ *v.* cistin + -OZA

cistinúrija *ž pat.* urođena, genetički uvjetovana abnormalnost metabolizma aminokiselina
✧ *v.* cistin + -URIJA

cistìtis *m pat.* akutna ili kronična upala mokraćnog mjehura [*bolovati od ~a*]
✧ *grč.* kýstis: mjehur + -ITIS

cistoenterokèla *ž* ⟨G *mn* cistoenterokélā⟩ *pat.* kila koja u kilnoj vreći sadrži crijevo i mokraćni mjehur
✧ *v.* cista[2] + ENTERO- + *v.* (cisto)kela

cistòfōr *m* ⟨G cistofóra⟩ *pov.* antički srebrni novac maloazijskih i kretskih gradova
✧ *grč.* kistophóros: nosač košarice

cistogràfija *ž med.* rendgenološka kontrastna metoda pregleda mokraćnog mjehura
✧ *v.* cista[2] + -GRAFIJA

cistokèla *ž* ⟨G *mn* cistokéla⟩ *pat.* vaginalna kila mokraćnog mjehura
✧ *v.* cista[2] + *grč.* kḗlē: kila

cistòlīt *m* ⟨G cistolíta⟩ *bot.* unutarnja izbočina stanične stijenke nekih biljaka na koju se nakuplja kalcijski karbonat
✧ *v.* cista[2] + -LIT[1]

cìstōm *m*, *v.* cistadenom

cistomanomètrija *ž med.* mjerenje tlaka u mokraćnom mjehuru
✧ *v.* cista[2] + *v.* manometar

cistopijelìtis *m pat.* bakterijska upala sluznice mokraćnog mjehura, rasprostire se uzlazno do bubrežnih nakapnica
✧ *v.* cista[2] + *grč.* pýelos: zdjelica + -ITIS

cistoskòpij|a *ž med.* pregled unutrašnjosti mokraćnog mjehura uz pomoć cistoskopa [*obaviti ~u*; *napraviti ~u*] // **cìstoskop** *m med.* instrument koji omogućuje da se vizualno pregleda mjehur pošto je prethodno kroz mokraćni kanal uvučen endoskop
✧ *v.* cista[2] + -SKOPIJA

cȉstra *ž* ⟨G *mn* cȋstrā/-ī/-tārā⟩ *glazb. pov.* instrument s metalnim žicama i trzalicom (16. i 17. st.)
✧ *fr.*, *engl.* cittharn, cittern, *njem.* Cither, Cister, *tal.* cetra

cis-trans-izoméri *m mn kem.* stereoizomeri koji se razlikuju samo po položaju atoma ili funkcionalnih skupina s obzirom na dvostruku vezu (kod cis-izomera funkcionalne skupine se nalaze na istoj strani dvostruke veze, dok se kod trans-izomera te skupine nalaze na suprotnim stranama dvostruke veze), dvostruka veza se protivi rotaciji, i kod normalnih uvjeta nema prelaza iz cis- u trans- i obratno
✧ CIS- + TRANS- + *v.* izomeri

cìstrōn *m* ⟨G cistróna⟩ *fiziol.* najmanja funkcionalna jedinica genetske građe, definira se na osnovi cis-trans testa; funkcionalni gen
✧ *lat.* ≃ CIS- + TRANS- + -ON

-CIT, **-CITOZA** u drugom dijelu riječi upućuje na stanicu, stanični [*limfocit*; *eritrocitoza*]
✧ *grč.* kýtos: šupljina

citadèla *ž* ⟨G *mn* citadélā⟩ **1.** *pov.* obrambena utvrda koja dominira gradom, ob. služi kao posljednje uporište u vrijeme opsada; tvrđava **2.** uporište čvrsto opasano bedemima **3.** *pom.* sustav oklopne zaštite vitalnih brodskih dijelova
✧ *njem.* Zitadelle ← *fr.* ← *tal.* cittadella

cìtāt *m* ⟨G citáta⟩ izvadak iz teksta koji se točno prenosi, navodi od riječi do riječi [~ *iz romana*;

muzički ~]; navod △ ***kraj*** ~***a*** formula kojom se u usmenom izlaganju upozorava na to da govornik prelazi na svoj tekst // **citírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* cìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* cìtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ usmeno ili pismeno navesti/navoditi od riječi do riječi, doslovno prenijeti/prenositi čije riječi ili dio teksta
✧ *lat.* citatum ← citare: pozvati

citato loco (*izg.* citáto lȍko) na citiranom, tj. na navedenom mjestu (u knjizi); isto tamo, ondje, *krat.* c. l., *usp.* loco citato, *v.* loco △
✧ *lat.*

citatològija *ž iron.* metoda rada i dokazivanja na osnovi tuđih vrijednosti
✧ *v.* citat + -LOGIJA

citatòmān *m* ⟨G citatomána⟩ onaj koji pretjerano voli citirati, kojemu se izlaganje zasniva na citatima kao bitnom argumentu, onaj koji tekst dekorira citatima // **citatomànija** *ž* slabost citatomana, ono od čega pati citatoman; **citatòmānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* citatoman; **citatòmanskī** *prid.* koji se odnosi na citatomaniju i citatomane; **citatòmanski** *pril.* kao citatoman, na način citatomana
✧ *v.* citat + -MAN

citírati, *v.* citat

citius, altius, fortius (*izg.* cȉcius, alcȉus, fȍrcius, ob. cȉtius, ȁltius, fȍrtius) brže, više, hrabrije, geslo modernih Olimpijskih igara
✧ *lat.*

CITO-, CITA- kao prvi dio riječi znači stanični, koji se odnosi na stanicu, koji pripada stanici [*citoliza*; *citoplazma*]
✧ *lat.* cyto- ← *grč.* kýtos: šupljina

citodijagnòstika *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* dijagnostička metoda koja se zasniva na mikroskopskom pregledu stanica
✧ CITO- + *v.* dijagnoza, dijagnostika

citofíle *ž mn* ⟨N citofíla⟩ mikroresice različite duljine smještene između cilija
✧ CITO- + -FIL(A)

citogàmija *ž biol.* citoplazmičko spajanje muških i ženskih gameta, bez spajanja njihovih jezgara
✧ CITO- + -GAMIJA

citogenètika *ž* ⟨D L -ici⟩ *biol.* proučavanje građe i funkcije stanice iz perspektive nasljeđivanja i nasljednih faktora
✧ CITO- + *v.* genetika

citohómi *m mn* ⟨N citòhōm, G citohóma⟩ *kem.* kemoproteinski respiratorni katalizatori, prenosioci elektrona u živim stanicama

citohormóni *m mn* ⟨N citohòrmōn, G citohormóna⟩ *pat.* tvari što ih luče oštećene stanice
✧ CITO- + *v.* hormon(i)

citokémija *ž biol.* grana biologije i kemije (interdisciplinarno istraživanje) koja se u istraživanjima žive tvari služi kemijskim i fizikalno-kemijskim metodama, nastoji povezati kemijski sastav s morfološkom strukturom i funkcijom stanice
✧ CITO- + *v.* kemija

citokrìnija *ž biol.* lučenje sekretnih zrnaca u susjedne stanice
✧ CITO- + *grč.* krínein: razdvojiti

cȉtokrom *m* ⟨N *mn* citokrómi⟩ *biol.* bitni pigment za stanično disanje; sadržava željezo
✧ CITO- + -KROM

citolíza *ž biol.* proces otapanja ili razaranja staničnih elemenata uslijed kemijskih, toplinskih, radioaktivnih i dr. utjecaja; raspadanje stanice
✧ CITO- + -LIZA

citològija *ž* grana biologije, znanost koja proučava stanice živih organizama
✧ CITO- + -LOGIJA

citomegalovírus *m pat.* virus iz velike skupine DNA-virusa, iz grupe herpes virusa, izaziva sindrom sličan infekcioznoj mononukleozi
✧ CITO- + MEGALO- + *v.* virus

cȉtometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ sprava za mjerenje brzine, brzinomjer
✧ *lat.* cito: brzo + -METAR

citomorfóza *ž* slijed uzastopnih promjena kojima se bazalna stanica epidermisa pretvara u mrtvu, oroženu površinsku stanicu
✧ CITO- + -MORFOZA

citopatològija *ž biol.* disciplina kojoj su predmet proučavanja patološki procesi izraženi u morfološkim promjenama unutar stanica
✧ CITO- + *v.* patologija

citopènij|a *ž biol.* smanjenje ili smanjivanje broja stanica u nekoj organskoj tvorbi [*došlo je do* ~*e*]
✧ CITO- + *grč.* penía: siromaštvo, potreba

citoplàzma *ž* ⟨G *mn* -zāmā/-ī⟩ *biol.* dio protoplazme životinjskih i biljnih stanica, osnovni, prozirni dio žive stanice u kojem se nalaze jezgra, vakuole, hondrion i drugi organiti
✧ CITO- + -PLAZMA

citoretȉkulum *m biol.* trodimenzijska struktura građena od razgranatih stanica koje se međusobno dodiruju svojim nastavcima
✧ CITO- + *v.* retikulum

citoskèleti *m mn biol.* sastojci citoplazme vlaknasta izgleda razmješteni u citosolu i međusobno povezani
✧ CITO- + *v.* skelet

cȉtosōl *m* kontinuirana tekuća faza citoplazme
✧ CITO- + *v.* sol(ucija)

citostàtik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *farm.* lijek koji sprečava rast i nesuvislo umnažanje stanica u organizmu [*dobivati ~*; *primati ~e*] // **citòstatsk|ī** *prid.* koji se odnosi na citostatike [*~a terapija*]
✧ CITO- + -STATIK

cȉtostōm *m biol.* organ za primanje hrane (usta) nekih organizama
✧ CITO- + *grč.* stóma: usta

citotòksīn *m* ⟨G citotoksína⟩ *biol.* topiva štetna tvar koju proizvodi stanica
✧ CITO- + *v.* toksin

citòzīn *m* ⟨G citozína⟩ *kem.* piridinska baza, sastojak DNA i RNA, dobiva se hidrolizom nukleinskih kiselina

cȉtr|a *ž* ⟨G *mn* -tārā/-ī⟩ *glazb.* trzalački instrument, vrsta lire, raširen u planinskim predjelima Austrije i Bavarske; ima plitak duguljasti ormarić za rezonanciju i 30–45 žica napetih po duljini; postoji od 18. st., najpopularnija u 19. st. [*svirati ~u*]; cindra, kitra // **cìtrāš** *m* ⟨G citráša⟩ svirač na citri
✧ *njem.* Zither ← *srlat.* cithara ← *grč.* kithára

cìtrāl *m* ⟨G citrála⟩ *kem.* terpenski aldehid, sastavni dio mnogih eteričnih ulja (limun, naranča i dr.)
✧ *lat.* citrus ← *grč.* kítron: limun + -AL

citráti *m mn* ⟨N cìtrāt, G citráta⟩ *kem.* soli limunove kiseline
✧ *lat.* citrus: limun + -AT(I)

cìtrīn *m* ⟨G citrína⟩ **1.** vitamin P., uvjetuje normalnu propustljivost kapilara **2.** *min.* vrsta kremena boje limuna, poludragi kamen
✧ *lat.* citrus: limun + -IN

citrón|a *ž reg.* limunov plod [*iscijediti ~u*; *stisnuti ~u*]; citron, limun // **cìtrōn** *m* ⟨G citróna⟩ *rij.*, *v.* citrona; **citrònāt** *m* ⟨G citronáta⟩ ušećerena kora indijskog limuna (*Citrus medica*)
✧ *njem.* Zitrone ← *tal.* citrone ≃ *lat.* citrus ← *grč.* kítron: limun

citrónovac *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *bot.* južnoamerički grm (*Lippia citriodora*), uzgaja se i kao sobna biljka zbog mirisa na limun
✧ *v.* citrusi

cȉtrusi *m mn* ⟨N cȉtrus⟩ *bot.* zimzeleno drveće i grmlje s mirisnim plodovima iz roda *Citrus*, imaju koru i sočnu jezgru (naranče, limuni, mandarine); agrumi
✧ *lat.* citrus: limun ← *grč.* kítron

city (*izg.* sȉti) *m* **1.** (City) **a.** *pov.* počasni naziv značajnijih gradova u V. Britaniji koji su ga stekli kraljevskom poveljom (City of York) **b.** stara gradska jezgra u velikim gradovima pod posebnom upravom (City of London) **2.** poslovni centar u suvremenom velegradu
✧ *engl.*

city bike (*izg.* sȉti bȁjk) *m term.* bicikl prilagođen gradskoj vožnji; gradski bicikl, *usp.* mountain bike
✧ *engl.*

cìvare *ž pl. tantum reg.* nosila na kojima se nosi opeka itd. kad se zida; traglje
✧ *tal.* civiera

cìvīl *m* ⟨G civíla⟩ **1.** građanska osoba (za razliku od pripadnika vojničkog ili svećeničkog sloja) **2.** građanska odjeća ili narodna nošnja, odjeća koja nije uniforma △ ***crkveni ~*** građansko odijelo s nekom oznakom svećenika (prema običajima, ovratnik i sl.) // **civìlist** (**civìlista** *razg.*) *m* **1.** onaj koji je u civilu (za razliku od onoga koji nosi neku službenu odjeću); civil, civilnjak **2.** *pravn.* onaj koji se bavi civilnim, građanskim pravom; **civìlistkinja** (**civìlistica**) *ž*, *v.* civilist; **cìvīln|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na građane **2.** koji se odnosi na cijelo stanovništvo, za razliku od vojske i klera **3.** koji se odnosi na pravne propise o pravima fizičkih osoba (građana) △ ***~a Hrvatska*** *pov.* Hrvatska pod neposrednom vlašću bana (za razliku od Vojne Krajine); banska Hrvatska (od 16. st. do 1881); ***~a lista*** *pol.* dio budžeta koji je u ustavnim monarhijama određen za kralja i kraljevski dvor; ***~a parnica*** *pravn.*, *usp.* ***~i proces***; ***~a zaštita*** organizirana djelatnost civilnog stanovništva i društvenih organizacija s ciljem da se spriječe i smanje štete od rata i elementarnih nepogoda; ***~i brak*** *pravn.* građanski brak sklopljen pred predstavnicima državnih vlasti, *opr.* crkveni brak, *v.* brâk[1] △; ***~i proces*** *pravn.* sudbeni postupak za utvrđivanje privatnopravnih obveza i odnosa; ***~o društvo*** *pol.* građansko demokratsko društvo, društvo pravnog poretka, zakona i građanskih sloboda s jakim nezavisnim institucijama koje štite građanska i ljudska prava i ravnopravnost svih građana; ***~o odijelo*** građansko odijelo (za razliku od uniforme); ***~o pravo*** *pravn.* ukupnost zakonskih propisa o pravima građana (građansko pravo); **civìljnjāk** *m* ⟨G civiljnjáka, N *mn* civiljnjáci⟩ *žarg.* **1.** onaj koji je građanska osoba u voj-

noj službi i ne podliježe propisima o nošenju službene odjeće **2.** (+ *potenc.*) osoba koja po pravilima koja dopuštaju služi vojni rok u civilu **3.** *pravn.*, *v.* civilist (**2**); **civiljnjàkinja** *ž*, *v.* civiljnjak

✧ *njem.* Zivil ← *fr.* civil ← *lat.* civilis: gradski, građanski ≃ civis: građanin

civilizácija *ž* **1.** ukupnost kulturnih i materijalnih dostignuća jednog naroda ili grupe naroda u nekom vremenu i na nekom prostoru [*zapadna ~*; *judeokršćanska ~*] **2.** razina društvenog, ekonomskog, tehničkog, političkog i kulturnog razvoja ljudskoga društva ili njegovih dijelova u nekom razdoblju [*primitivna ~*; *antička ~*; *moderna ~*] **3.** pojam društva koje je steklo visoku razinu kulture, stabilnosti, političke tolerancije i životnog standarda; uljudba, *opr.* primitivizam, barbarstvo // **civilizácījskī** *prid.* koji se odnosi na civilizaciju; **civilizatōr** *m* onaj koji širi civilizaciju; **civilizīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* civiliziràniјī⟩ **1.** koji je priveden civilizaciji, koji je prožet civilizacijom [*~a pokrajina*] **2.** koji se ponaša pristojno, u skladu s običajima civiliziranog društva (o osobi) [*~o ponašanje*]; **civilizīrano** *pril.* na civiliziran način [*ophoditi se ~*]; **civilizīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je civiliziran ili svojstvo onoga što je civilizirano; **civilizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* civilìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ privesti/privoditi, prizvati/prizivati civilizaciji, dovesti/dovoditi u stanje civilizacije, (u)činiti da što bude civilizirano

✧ *fr.* civilisation, *v.* civil

cîvis *m* ⟨*indekl.*⟩ **1.** državljanin koji uz dužnosti uživa slobode i prava bez obzira na vjersku, nacionalnu ili rasnu pripadnost; građanin **2.** *pov.* u antičkom Rimu samo rimski građanin [*~ Romanus*]

✧ *lat.*

civìtēt *m* ⟨G civitéta⟩ *pravn.* građansko pravo

✧ *lat.* civitas

Cívljane *sr* naselje (blizu Knina), 819 stan. // **Cívljanin** *m* (**Cívljānka** *ž*) ⟨N *mn* Cívljani⟩ stanovnik Civljana; **cívljanskī** *prid.* koji se odnosi na Civljane i njegove stanovnike

cìvrije *ž pl. tantum*, *v.* sivrije

cizelírati (što) *dv.* ⟨*prez.* cizèlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** obraditi/obrađivati površinu skulpture ili ukrasa do tražene glatkoće **2.** *pren.* dotjerati/dotjerivati što vrlo pomnjivo, do savršenstva // **cizèlēr** *m* ⟨G cizeléra⟩ *reg.* onaj koji po zanimanju cizelira (**1**); cizelist; **cizèlērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* cizeler; **cizèlīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pomno dotjeran [*fino ~o lice*]; **cizèlīrano** *pril.* na cizeliran način; dotjerano [*~ pisati*]; **cizèlist** *m*, *v.* cizeler

✧ *njem.* ziselieren ← *fr.* ciseler ≃ ciselet: malo dlijeto

cjèdilo, *v.* cijediti

cjelína, *v.* cijel

cjèlodnēvnī *prid.* koji traje cijeli dan, koji se odvija cijeli dan (ob. preko dnevnih smjena uobičajenog radnog vremena) △ ~ ***boravak*** organizirano boravljenje djece u školi ili u ustanovi za brigu o djeci

✧ *v.* cijel (cio) + *v.* dan[1]

cjelògl̄āvke *ž mn* ⟨N cjelòglāvka⟩ *zool.* podrazred riba hrskavičnjača (*Holocephali*) (npr. morski štakori)

✧ *v.* cijel (cio) + *v.* glava

cjelojùtārnjī *prid.* koji obuhvaća cijelo jutro, koji se odnosi na cijelo jutro

✧ *v.* cijel (cio) + *v.* jutro

cjelòkupan *prid.* ⟨*odr.* -pnī⟩ koji obuhvaća cjelinu; ukupan, potpun // **cjelòkupno** *pril.* u cjelini, u totalu, kompletno; **cjelòkupnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ potpunost svih dijelova; ukupnost

✧ *v.* cijel (cio)

cjèlov *m jez. knjiž. ekspr.* poljubac // **cjelívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* cjèlīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr. jez. knjiž.* ljubiti; cjelovati; **cjȅlnuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* cjȅlni, *prid. rad.* cjȅlnuo⟩, *v.* cjelivati; **cjelòvati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* cjèlujēm, *pril. sad.* cjèlujūći, *prid. trp.* cjèlovān, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* cjelivati

✧ *v.* cijel (cio); značenjska veza je u iscjeliteljskoj moći koja se pripisuje poljupcu

cjelovèčērnjī *prid.* koji traje cijelu večer [*~ program*], *opr.* kratak △ ~ ***film*** film koji traje koliko obična filmska projekcija u kinu, oko 90 minuta; dugometražni film

✧ *v.* cijel (cio) + *v.* večer

cjènīk, *v.* cijena

cjèpanica, *v.* cijepati

cjepìdlaka *m* i *ž* ⟨D L -i/-aci, N *mn* -e⟩ onaj koji cjepidlači, sitničava osoba [*velika ~*] // **cjepìdlačiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ naglašavati ili tražiti beznačajne sitnice, prenaglašavati beznačajne pojedinosti, biti sitničav; cjepidlačariti, ci-

jepati dlaku; **cjepìdlačkī** *prid.* koji se odnosi na cjepidlake; **cjepìdlački** *pril.* kao cjepidlaka, na način cjepidlaka
✧ *v.* cijepati + *v.* dlaka
cjȅpīvo, *v.* cijêp
cjevànica, *v.* cijev
cjevànika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* biljka *Peucedanum*; siljevina
✧ *v.* cijev
cjȅvast, *v.* cijev
cjeváši *m mn* ⟨N cjèvāš, G cjeváša⟩ *zool.* porodica morskih i slatkovodnih kolutićavaca (*Serpulidae*), imaju vapnene ili kožaste cijevi oko tijela
✧ *v.* cijev
cjèvnjače *ž mn* ⟨N cjèvnjača⟩ *bot.* biljke glavočike (*Compositae*)
✧ *v.* cijev
cjevònoske (**cjevònosice**) *ž mn* ⟨N -a, G *mn* -sākā/-ī⟩ *zool.* red pučinskih ptica (*Procellariiformes*) (npr. albatros *Diomedea exulans*, burnice *Diomedeidae* itd.), nosni su im otvori poput cjevčica i služe za izbacivanje suviška soli, jer piju morsku vodu
✧ *v.* cijev + *v.* nos
cjevopolàgāč *m* ⟨N *mn* cjevopolagáči⟩ *pom.* specijalno građeni brod za polaganje cijevi (za vodu, naftu, plin) na morsko dno
✧ *v.* cijev + *v.* polagati
cjȅvovōd *m* vod u obliku cijevi kojim se provode nafta, plin ili voda
✧ *v.* cijev + *v.* vod **(2)**
cjevòzubice *ž mn* ⟨N cjevòzubica⟩ *zool.* **1.** red primitivnih sisavaca (*Tubulidentata*), zubi su im bez korijena s mnogo cjevčica (npr. etiopski termitojed) **2.** zmije otrovnice (*Solenoglypha*); ljutice
✧ *v.* cijev + *v.* zub
CK (**Cê-kâ**) *krat. pov. pol.* Centralni komitet, središte i sjedište apsolutne političke moći u komunističkim režimima **//** **cekàjlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *razg. pejor.* član Centralnog komiteta
✧ *v.* centar, centralni + *v.* komitet
Cl *kem.* simbol za element klor
Clair (*izg.* Klêr), **René** (pravo ime R. Chomette) (1898–1981), francuski filmski redatelj i svjetski klasik; filmovi puni humora, burleske, fantazije i nadrealizma (*Pod krovovima Pariza*, *Oženih se vješticom*, *Šutnja je zlato*, *Ljepotice noći*, *Veliki manevri*)
clair-obscur (*izg.* klêr-obskîr) *m umj.* francuski termin za chiaroscuro
✧ *fr.* (*dosl.*): svijetlo-tamno
classic aid (*izg.* klȅsik êid) *m glazb.* javni koncert ozbiljne glazbe čiji je prihod namijenjen u humanitarne svrhe
✧ *engl.*
Claudel (*izg.* Klodȅl), **Paul** (1868–1955), francuski pjesnik, dramatičar i esejist; djela nadahnuta dubokom religioznošću, bitno utjecao na francusko pjesništvo prve pol. 20. st.
Clausewitz (*izg.* Klaùzevic), **Karl von** (1780–1831), pruski general i vojni teoretičar, zagovornik ideje totalnog rata (*O ratu i vođenju rata*)
clavecin (*izg.* klàvsēn) *m glazb. pov.* francuski termin za čembalo
✧ *fr.*
claves (*izg.* klâves) *m glazb.* udaraljka od dva drvena štapića promjera 2,5 cm, kubanskog podrijetla
✧ *šp.*
clavicembalo (*izg.* klavičèmbalo) (**gravicembalo**) *sr*, *v.* čembalo
clavichord (**clavichordo**) *m*, *v.* klavikord
clavis (*izg.* klâvis) *m glazb. pov.* u srednjem vijeku određenim slovom označen stupanj ljestvice (iz njega su se razvili današnji muzički ključevi)
✧ *lat.*: ključ
clearing *m*, *v.* kliring
Clemenceau (*izg.* Klemansȍ), **Georges-Benjamin** (1841–1929), francuski državnik i novinar, dominantna politička ličnost Treće Republike zvani »Tigar«, predsjednik vlade (1917–1920); zaslužan za savezničku pobjedu u 1. svjetskom ratu, glavni kreator Versajskog mirovnog ugovora 1919.
clerk (*izg.* klȅrk) *m* činovnik, službenik
✧ *engl.*
climacus (*izg.* klîmakus) *m glazb. pov.* u neumatskoj notaciji gregorijanskog pjevanja znak za tri ili više silaznih nota
✧ *lat.* ← *grč.* klîmaks: ljestve
Clinton (*izg.* Klìntn), **Bill** (pravo ime William Jefferson C.) (1946), američki političar, demokrat, predsjednik SAD-a 1993–2001.
clip (*izg.* klȉp) *m publ.* isječak snimljenog materijala ob. u reklamne svrhe △ ***video*** ~ isječak snimljenog videomaterijala
✧ *engl.*
clipart (*izg.* klìpart) *m inform.* sličica iz gotovih zbirki grafičkih predložaka koja se može ubaciti u neki tekst, tablicu i sl.
✧ *engl.*
clipboard (*izg.* klìpbōrd) *m inform.* dio me-

morije predviđen za privremeno spremanje podataka i njihov transfer među raznim programima
✧ *engl.*

clipping (*izg.* klìpīng) *m tehn.* ograničavanje amplitude signala, rezanje △ ***press-~*** (*izg.* près-~) *publ.* isječci iz novina, ob. sortirani prema određenoj temi
✧ *engl.*

clock (*izg.* klȍk) *m inform.* uređaj koji daje periodične impulse za sinkronizaciju operacija u računalu
✧ *engl.*: sat

cloisonnisme *m*, *v.* kloazonizam

Clouet (*izg.* Klué) **1. François** (1522–1572), francuski slikar i portretist na dvoru Franje I i njegovih nasljednika **2. Jean** (1475/85–1540/1), francuski slikar i portretist na dvoru Franje I, otac Françoisa

clown *m*, *v.* klaun

Cluny (*izg.* Klinȉ) *m* **1.** pariški muzej umjetnina i obrta srednjeg vijeka i renesanse u nekadašnjoj palači opata iz Clunyja (kraj 15. st.), poznat po zbirci tapiserija (*Gospoja s jednorogom*) **2. a.** grad u srednjoj Francuskoj, *S* od Lyona, 4.700 stan. **b.** *meton.* benediktinska opatija osnovana 910, središte klinijevske reforme

cluster (*izg.* klàster) *m* **1.** *glazb.* skup tonova koji istodobno zvuče, a međusobno su (unutar danog opsega) udaljeni za malu ili veliku sekundu **2.** *inform.* skup podataka
✧ *engl.*

cm *fiz.* znak za jedinicu duljine, centimetar

Cm *kem.* simbol za element kirij

cmákati, *v.* cmȍk (I)

cmȁri|ti (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -rēći (se), *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (∅) peći se ili pržiti se i proizvoditi odgovarajući zvuk; cvrčati **2.** (se) *pren.* **a.** dosađivati se, ljenčariti, truliti od nerada **b.** prekomjerno se izlagati suncu [*~m se čitav dan*]
✧ *ekspr.* ≃ *slov.* cmariti, *češ.* škvařit

CMB *krat. kat.* natpis na kućnim vratima koji se upisuje u božićnom vremenu prigodom blagoslova doma kao znak zaštite
✧ *lat.* **C**hristus **m**ansionem **b**enedicat!: Krist neka blagoslovi kuću!

cmekètati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cmèkećēm, *pril. sad.* cmèkećūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* **1.** plakati kao dijete, kenjkati **2.** tužiti se na nevolje, kukati, grintati, jadati se, vajkati se, žaliti se
✧ *ekspr.*, *onom.*

cmȉzdriti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** plakati bez pravoga uzroka; grintati (o djeci) **2.** *pren.* stalno se tužiti više nego što ima razloga; kukati, grintati (o odraslim osobama) // **cmȉzdra** *m* i *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ onaj koji lako i često cmizdri; **cmȉzdrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji lako i često cmizdri; **cmȉzdravac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je cmizdrav; **cmȉzdravica** *ž*, *v.* cmizdravac; **cmȉzdravičin** *prid.* koji pripada cmizdravici; **cmȉzdravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je cmizdrav
✧ *ekspr.* ≃ cmoljiti, cviliti, *v.*

cmȍk (I) *uzv. iron.* riječ kojom se predočuje zvuk glasnog poljupca // **cmákati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* cmâčēm, *pril. sad.* -áčūći, *gl. im.* -ānje⟩ *podr.* nepotrebno, suviše glasno ili preobilno ljubiti; **cmȍk** (II) *m* poljubac; **cmȍkac** *m* ⟨G -kca, N *mn* -kci⟩ *razg.* glasan, radostan, srdačan cjelov; **cmokàtati** (∅, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *pejor.* pojačano prema cmoktati (ob. kad se napadnije ili glasnije cmokće nego što je uobičajeno); **cmȍknuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* cmȍknūt⟩ **1.** (koga, što) *iron.* (u šali) glasno poljubiti **2.** (∅) odjeknuti od glasnog poljupca; **cmȍktati** (∅, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -kćēm, *pril. sad.* -kćūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** pretjerano i dosadno cmakati koga **2.** *v.* coktati (**1**)
✧ *onom.* ≃ *slov.* cmok

cmóljiti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ljēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ cmizdriti // **cmȍljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji cmolji, koji ima svojstva cmoljavosti [~ *dan* dan kad lagano pada kiša uz mlačno vrijeme, dan vlage bez sunca]; **cmȍljavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ cmizdravac, šmokljan; **cmȍljavica** *ž*, *v.* cmoljavac
✧ *ekspr.*, *onom.* ≃ cviliti, *v.*

cmrȅka *ž*, *v.* smreka

CNC *krat. inform.* računalno numeričko upravljanje, računalo vodi proces obrade na alatnom stroju
✧ *engl.* **C**omputerized **N**umerical **C**ontrol

Co *kem.* simbol za element kobalt

coach (*izg.* kôuč) *m sport* trener
✧ *engl.*

coastguard (*izg.* kôustgārd) *m* lučka policija i pomorsko-izvršna vlast u Engleskoj i SAD-u
✧ *engl.*: obalna straža

coating (*izg.* kôuting) *m* vanjski sloj, obloga nanesena na površinu predmeta
✧ *engl.*

cobla (*izg.* kòbla) *ž glazb.* katalonski naziv za skup instrumentalista koji na narodnim instrumentima sviraju plesnu pratnju
✧ *katal.*

COBOL (*izg.* kòbol) *m inform.* prvi viši programski jezik namijenjen za poslovne potrebe trgovine i industrije
✧ *engl.* **Co**mmon **B**ussines **O**riented **L**angua: opći poslovni (programski) jezik

Coca-Cola *ž, v.* kokakola

cockler (*izg.* kȍkler) *m pom.* otvorena plitka jedrilica s ušća Temze
✧ *engl.* cockler galley

cockney *m, v.* kokni

cockpit *m, v.* kokpit

cocktail *m, v.* koktel

cocobolo (*izg.* kokobòlo) *m bot.* drvo žutocrvene ili ljubičastosmeđe boje (*Lecythis costaricensis Dalbergia*), porijeklom iz Srednje Amerike
✧ *šp.* kakaboli ← *egz.*

Cocteau (*izg.* Koktȍ), **Jean** (1889–1963), francuski pjesnik, libretist, romanopisac, dramski pisac, glumac, filmski scenarist i režiser, slikar, ilustrator svojih knjiga, dekorater palača i crkava; »univerzalni artist« raznih pravaca moderne umjetnosti, osobito nadrealizma (roman *Neposlušna djeca*, drama i film *Orfej*, film *Ljepotica i zvijer*)

coda (*izg.* kôda) *ž glazb.* **1.** završni dio kompozicije (u cikličkim oblicima pojedinog stavka) **2.** u jazzu: završna sekvenca neovisna o prethodnim refrenima, ističe virtuoznost izvođača // **codetta** (*izg.* kodèta) *ž dem.* od coda, coda manje veličine
✧ *tal.* coda: rep, kraj

codec (*izg.* kòdek) *m inform.* softver ili čip za sažimanje i dekomprimiranje podataka (npr. za digitalne video snimke, MP3 glazbu)
✧ *krat., engl.* **co**mpressor/**dec**ompressor

cȍf *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg.* **1.** dio kose koji se znatnije uzdiže na glavi kao dio frizure [*češljati se na* ~; *frizura s* ~*om*]; copf **2.** ukrasna vunena kuglica na odjeći i obući (na vrhu kape, na džemperima, čarapama i sl.) // **cȍflek** *m dem. reg.* od cof (**2**)
♦ *pr.*: **Cȍfek** (Međimurje)
✧ *njem.* Zopf

cȍfa *ž* ⟨G *mn* côfā⟩ *lokal. zast.* sobarica
✧ *njem.* Zofe

cofferdam *m, v.* koferdam

cogito ergo sum (*izg.* kôgito ȅrgo sȕm) mislim, dakle, jesam; mislim, dakle, postojim; temeljno načelo Descartesove filozofije
✧ *lat.*

cognac *m, v.* konjak

cognatio (*izg.* kognácio) *m pravn. pov.* u rimskom pravu krvno srodstvo punopravnih građana
✧ *lat.*

coincidentia oppositorum (*izg.* koincidència opozitórum) izmirenje oprečnosti, osnovna kategorija filozofije Nikole Kuzanskoga
✧ *lat.*

coitus interruptus (*izg.* kȍitus interùptus) prekid spolnog odnošaja pred ejakulacijom
✧ *lat.*

còkl *m, v.* sokl

còkla *ž, v.* cokula

cȍktati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -kćēm, *pril. sad.* -kćūći, *gl. im.* -ānje⟩ caktati, cmoktati, naglim odmicanjem jezika od nepca proizvoditi tzv. klik, glas koji se ponekad zapisuje kao *ts* ili *c* u zn. **1.** izražavanja užitka u dobru okusu **2.** »ne«, izražavanje odbijanja ili nijekanja onog što sugovornik kaže ili pita **3.** (često ponovljeno) čuđenja (**1.** i **2.** ne smatraju se znakom uglađena ponašanja) // **cȍknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* cȍkni, *prid. rad.* cȍknuo⟩, *v.* coktati
✧ *ekspr., onom.*

cȍkula *ž* masivna, ob. okovana visoka cipela (nekadašnja vojnička cipela s klincima (cvekima) na potplatima); bakandža, gojzerica, cokla // **cȍkla** *ž reg.* ⟨G *mn* côklā⟩, *v.* cokula; **cokùlāš** *m* ⟨G cokuláša⟩ onaj koji ne bira sredstva da postigne što, *usp.* laktaš; **cokùlāškī** *prid.* **1.** koji se odnosi na cokulaša **2.** *pren.* brutalan, nasilan; **cȍkulica** *ž dem.* od cokula
✧ *tal.* zoccolo

côl *m* **1.** stara mjera za dužinu (26 mm); palac **2.** stolarsko mjerilo; multimetar, metar, colštok
✧ *njem.* Zoll

colascione (*izg.* kolašône) *m glazb. pov.* žičani instrument u obliku tambure s neobično dugim vratom, raširen u 17. st., osobito u *J* Italiji (kasnije i u *J* Njemačkoj)
✧ *tal.*

cȍlav, *v.* coto

Coleridge (*izg.* Kȍleridž), **Samuel Taylor** (1772–1834), engleski lirski pjesnik, književni kritičar i filozof, začetnik engleskog romantizma

colétati, *v.* coto

collateral (*izg.* kolatèrāl) *m ekon.* specifična

vrsta osiguranja novčanih tražbina nekim vrijednostima
✧ *engl.*

college *m*, *v.* koledž

collegiata *ž* kolegijatska crkva, *v.* kolegijatski △

collegium (*izg.* kolégium) *m*, *v.* kolegij △ ~ ***musicum*** (*izg.* ~ mûzikum) *glazb.* **1.** *pov.* u 17. i 18. st. skupine ljubitelja glazbe koje su muzicirale u intimnom krugu **2.** udruge ljubitelja i profesionalnih glazbenika
✧ *lat.*

colligantia (*izg.* koligància) *ž pom. pov.* ukupnost različitih vrsta srednjovjekovnih pomorsko-gospodarstvenih ugovorâ
✧ *srlat.*

còlnar *m* ⟨G colnára⟩ *reg. zast.* carinik
♦ *pr.*: **Cȍlār**, **Còlarić** (170, Samobor, Ozalj), **Cȍlnār** (150, Primorje, Gorski kotar), **Còlnarić** (Varaždin), **Cȍlner**
✧ *njem.* Zöllner ≃ *lat.* telonarius ← *grč.* telōneîon: konačna isplata

color *m*, *v.* kolor

Colorado (*izg.* Kolorádo) *m geogr.* **1.** rijeka u *JZ* dijelu SAD-a, 2334 km, izvire u Stijenjaku, ulijeva se u Tihi ocean **2.** savezna država u *Z* dijelu SAD-a, 269.594 km², 3.294.000 stan., glavni grad Denver

còlštok *m* ⟨N *mn* -ki/-oci⟩ *reg.* **1.** drveno mjerilo, nekoliko puta presavijeno, podijeljeno na cole; multimetar **2.** svako mjerilo podijeljeno na cole
✧ *njem.* Zollstock

colt *m*, *v.* kolt

columbia (*izg.* kolàmbija/kòlūmbija) *ž agr.* pasmina ovaca uzgojena u SAD-u, krupna, daje kvalitetnu vunu i kvalitetno meso
✧ *engl.*

col-ûnija (*izg.* kôl-~) *ž trg.* carinski ugovor između dviju ili više država
✧ *njem.* Zoll: carina + *v.* unija

com (*izg.* kòm) *int.* nenacionalna oznaka (.com) koja označuje internetsku stranicu vezanu za komercijalne usluge [*http://www.knjiga.~*], *usp.* edu, gov, org, hr

combo (*izg.* kòmbou) *m glazb.* u jazz glazbi naziv za manji sastav solista, *opr.* big band
✧ *engl.*

comeback (*izg.* kàm bȅk) *m* povratak na prijašnju poziciju (popularnosti, važnosti i sl.) nakon privremene odsutnosti [*njegov ~ u boksu; kada se radi o svjetskom prvaku, onda nema ~a*]
✧ *engl.*

comes (*izg.* kòmes) *m* **1.** *pov.* u srednjem vijeku grof, u Hrvatskoj i Ugarskoj pokrajinski gospodar, ob. župan, ponekad i vladar **2.** *glazb.* u fugi imitacija teme, tj. odgovor
✧ *lat.* comes: pratilac

commedia (*izg.* komédia) *ž pov.* komedija (**1**) △ ~ ***dell'arte*** (*izg.* ~ dȅl'ârte) (komedija umijeća) vrsta kazališne komedije što se razvija u Italiji sredinom 16. st. iz srednjovjekovnih mima i karnevalskih ophoda; izvedba je bez utvrđenog teksta puna improvizacija i s nekoliko stalnih likova; ~ ***erudita*** (*izg.* ~ erudíta) (učena komedija) književno-kazališna vrsta s napisanim tekstom po uzoru na staru latinsku komediju, javlja se u Italiji poč. 16. st. i izvodi se u uskom krugu, na dvorovima i sl.; glavni predstavnici L. Ariosto, N. Machiavelli i Bibbiena
✧ *tal.*, *v.* komedija

comme il faut (*izg.* kȍm ȉl fô) kao što treba, kako se pristoji, kako priliči, kak' se šika
✧ *fr.*

commenda (*izg.* komènda) *ž pom. pov.* stari oblik ugovaranja kojim se povjeravao novac u pomorskom trgovanju
✧ *srlat.* ≃ commendare: povjeriti

commercium (*izg.* komèrcium) *m pravn.* u rimskom pravu sklapanje pravnih poslova radi pribavljanja i stjecanja vlasništva
✧ *lat.*

common law (*izg.* kȍmon lô) *m pravn. pov.* pravo utvrđeno običajima ili sudskom praksom; običajno pravo, *opr.* statute law
✧ *engl.*

Commons (*izg.* kòmons) *m pravn. pov.* **1.** u engleskom ustavnom pravu naziv za članove Donjeg doma **2.** sâm Donji dom
✧ *engl.*

common sense (*izg.* kȍmon sȇns) *m* **1.** *sociol.* zdrav razum, zdrava pamet, obično mišljenje **2.** *razg.* filozofiranje, mudrovanje, sofisticiranje
✧ *engl.*

Commonwealth (*izg.* Kȍmonvelt) *m pol.* naziv za zajednicu zemalja koje sačinjavaju Britansko Kraljevstvo // **kȍmonveltskī** *prid.* koji se odnosi na Commonwealth
✧ *engl.* The Commonwealth of Nations

communiqué *m*, *v.* komunike

comodo (*izg.* kȍmodo) *pril. glazb.* oznaka za interpretaciju; po karakteru i tempu zahtijeva mirnu izvedbu; ravnomjerno, bez ubrzavanja
✧ *tal.*

compact-disk *m*, *v.* CD[1]
compiler *m*, *v.* kompajler
complainte (*izg.* komplênt) *m glazb.* u francuskoj narodnoj muzici jednoglasna strofna pjesma žalobnog ili religioznoga sadržaja (u 17. i 18. st.)
✧ *fr.*
computer *m*, *v.* kompjuter
Comte (*izg.* Kônt), **Auguste** (1798–1857), francuski filozof, sociolog i matematičar, osnivač pozitivizma; jedan od utemeljitelja moderne sociologije
comunero (*izg.* komunêro) *m* ⟨N *mn* komunêri⟩ *pov.* pripadnik ujedinjenih kastiljskih gradskih općina koje su u 16. st. podigle ustanak protiv apsolutističkog ustrojstva vlasti
✧ *šp.*: stanovnik komune
cón|a *ž reg.*, *v.* čunj (**2**) [*rušiti (obarati) kao ~e*, *usp.* kegla]
concentus (*izg.* koncèntus) *m glazb.* u liturgijskoj glazbi zborno izvođenje složenijih gregorijanskih napjeva, *opr.* accentus
✧ *lat.* concentus: skladno pjevanje
concertato (*izg.* končertâto) *m glazb. pov.* **1.** u doba baroka naziv za veći ansambl solista **2.** naziv za djela namijenjena ansamblu od nekoliko ravnopravno tretiranih instrumenata
✧ *tal.*
concertino (*izg.* končertîno) *m* koncertantna glazba manjeg opsega od koncerta; koncertino
✧ *tal.*: mala glazba
concerto grosso (*izg.* končêrto gròso) *m glazb.* višestavčani instrumentalni koncert oblikovan na principu suprotstavljanja i izmjenjivanja dvaju instrumentalnih skupina
✧ *tal.* concerto grosso: veliki koncert
concetto (*izg.* končèto) *m* duhovita igra riječima, dosjetka
✧ *tal.*
concitato (*izg.* končitâto) *pril. glazb.* oznaka za uzbuđeno, dramatski jako
✧ *tal.*
concol (*izg.* kònkōl) *m pom. tehn.* prvi navigacijski hiperbolni radiosustav velikog dometa kojim se određuje radioazimut
✧ *engl.*, *konstr.* ← **con**-: sa, zajedno + **col**lector: sabirnik
Concorde (*izg.* Konkôrd) *m* prvi putnički nadzvučni zrakoplov koji su proizvele Britanija i Francuska, u uporabi od 1976.
✧ *fr.*, tvorničko ime proizvoda®
Concordia (*izg.* Konkórdija) *ž* **1.** *mit.* rimska božica sklada, sloge i mira **2.** (concordia), *v.* konkordija
✧ *lat.*
condicio (*izg.* kondìcio) *m*, *v.* kondicija (**1**) △ ~ ***sine qua non*** (*izg.* ~ sìne kvâ nôn) o nečemu bez čega se ne može; ob. o preduvjetu bez kojeg se ne može nastaviti rasprava
✧ *lat.*
conditioner (*izg.* kondìšener) *m* **1.** općenito, sredstvo koje se dodaje čemu kako bi mu se poboljšalo svojstvo **2.** kozmetičko sredstvo za poboljšavanje izgleda i kvalitete kose; regenerator
✧ *engl.*
condottiere *m*, *v.* kondotjer
côndrati, *v.* candrav
conductus (*izg.* kondùktus) *m glazb. pov.* srednjovjekovna jednoglasna ili višeglasna latinska pjesma, uglazbljena redovito na rimovani strofični tekst
✧ *lat.*
confer (*izg.* kònfer) *uzv.* usporedi!, sravni!, uputa čitatelju da navedeno mjesto usporedi s nekim djelom, izrazom i sl.; *krat.* cfr., cf. (odgovara hrvatskom)
✧ *lat.* confer: usporedi ← conferre: skupiti, usporediti
confessio (*izg.* konfèsio) *m* **1.** priznanje, ispovijest, osobito ispovijedanje neke vjere [~ *augustana*; ~ *helvetica*] **2.** *arhit.* **a.** grob mučenika ili sveca **b.** kripta ili oltar gdje se čuva tijelo mučenika ili sveca
✧ *lat.*
confinalis (*izg.* konfinális) *m glazb. pov.* dominantan ton u starocrkvenim ljestvicama
✧ *lat.*
confiteor (*izg.* konfìteor) *m kat.* **1.** (Confiteor) početne riječi molitve, opća ispovijed na početku mise **2.** *pren.* pokajanje, priznanje vlastitih grešaka (grijeha)
✧ *lat.*: ispovijedam se ← confitēri
confrater (*izg.* konfráter) *m* subrat, drug u crkvenoj ili kakvoj drugoj družini
✧ *lat.*
conga (*izg.* kônga) *ž glazb.* **1.** narodni ples s Kube, vrlo brzog tempa, nastao na osnovi afričkih ritmova uz bubnjeve i kontrabas; poč. 20. st. proširio se u SAD, kasnije i u Europi **2.** glazba za taj ples △ ~-***drum*** (*izg.* ~ dràm) *glazb.* udaraljka kubanskog podrijetla bačvasta oblika, svirač udara prstima i prati congu i druge plesove
✧ *šp.*
cònk izgovor i konvencija pisanja za jasan zvuk

koji se čuje kad manji tvrdi predmet udari ili padne na metalnu podlogu
✧ *onom.*

connétable (*izg.* konetábl) *m pov.* **1.** niži dostojanstvenik na dvoru Merovinga i Karolinga **2.** poslije vrhovni zapovjednik vojske
✧ *fr.* ← *lat.* comes stabuli: grof staje, konjušar

conquistador *m*, *v.* konkvistador

Conrad (*izg.* Kònrad), **Joseph** (pravo ime Teodor Jòzef Konrad Korzeniowski) (1857–1924), engleski romanopisac poljskog podrijekla, popularan po opisima pustolovnog i opasnog života moreplovaca, cijenjen po izvanrednom bogatstvu proznog izraza; fasciniran pojedincem u sukobu s prirodom i ljudskom zlobom; opsjednut unutarnjom borbom između dobra i zla (*Lord Jim*, *Nostromo*, *Srce tame*)

conseguente (*izg.* konseguênte) *m glazb.* u kanonu dionica koja preuzima, odnosno imitira temu
✧ *tal.*: idući

consensus (*izg.* konsènsus) *m* suglasnost, pristanak **1.** *teol.* slobodna, ničim iznuđena odluka muškarca i žene da sklope brak **2.** *v.* konsenzus △ ~ ***patrum*** (*izg.* ~ pàtrum) *teol.* jednodušnost crkvenih otaca u nekom određenom pitanju vjere; ~ ***universalis*** (*izg.* ~ universális) *teol.* situacija u kojoj svi vjernici jednodušno zastupaju neki stav; oni ne mogu biti u krivu
✧ *lat.*

consilium (*izg.* konsìlium) *m*, *v.* konzilij

consols (*izg.* kònsols) *m bank.* konsolidirane obveznice; izdaju se prilikom konverzije starih zajmova u jedan novi
✧ *engl.*

consort (*izg.* kònsort) *m glazb. pov.* **1.** naziv za mali ansambl glazbenika ili instrumenata **2.** kompozicija pisana za takav sastav
✧ *engl.*

constable (*izg.* kònstebl) *m pov.* **1.** glavni upravitelj srednjovjekovnog kraljevskog dvora **2.** upravitelj tvrđave ili dvorca **3.** stražar, od sredine 19. st. policajac
✧ *engl.*, *v.* connétable

Constable (*izg.* Kònstebl), **John** (1776–1837), engleski slikar koji uz J. M. W. Turnera dominira engleskim pejzažnim slikarstvom 19. st.; poznat je po preciznim i vjernim prikazima engleskih krajobraza; kasnije njegov stil postaje slobodniji i bogatiji bojama te navješćuje impresionizam

consulting *m*, *v.* konzalting

consummatum est (*izg.* konsumátum ȅst) svršeno je! (riječi Kristove na križu)
✧ *lat.* (Evanđelje po Ivanu)

container *m*, *v.* kontejner

conte (*izg.* kônte) *m reg. pov.* plemićki naslov, grof // **contessa** (*izg.* kontȅsa) *ž reg. pov.* grofica
✧ *tal.*,*fr.* comte ← *lat.* comes: pratilac

contemporary folk (*izg.* kontèmporeri fȍlk) *m glazb.* žanr utemeljen na tradiciji angloameričkih folk pjesama, usvojene i producentske tehnike i instrumenti popa i rocka
✧ *engl.*: suvremeni folk

conto *m*, *v.* konto

contradictio in adiecto (*izg.* kontradìkcio ȉn adjèkto) *log.* unutarnja, nesavladiva proturječnost u samom razmatranom pojmu (npr., okrugli četverokut, neprozirna prozirnost, istinoljubivi lažljivac); proturječje
✧ *lat.*

contrapás (*izg.* kontrapâs) *m glazb.* katalonski ples uz pjevanje; tekst opisuje Isusove muke
✧ *katal.*

contra rationem (*izg.* kȍntra raciónem) protiv zdravog razuma
✧ *lat.*

contrasto (*izg.* kontràsto) *m knjiž. pov.* srednjovjekovna pjesnička vrsta u stihovanom, strofičnom dijalogu; razgovor, *usp.* prenje
✧ *tal.*

contratenor (*izg.* kȍntratenōr) *m glazb. pov.* u nekim polifoničkim kompozicijama 14. do 16. st. glas koji kontrapunktira s dionicom tenora, odnosno harmonijski je upotpunjava
✧ *tal.*

contrecoup (*izg.* kontrkû) *m pat.* indirektna posljedica djelovanja tupe traume koja se prenosi udarnim valom na stranu suprotnu od udarene; protuudarac (prilikom ozljede glave i sl.)
✧ *fr.*

contredance (*izg.* kontrdâns) *m glazb. pov.* društveni ples engleskog porijekla, vrlo raširen u Francuskoj u 18. st. među građanstvom i aristokracijom
✧ *fr.* krivom etimologijom ← *engl.* country dance: seoski narodni ples

contro (*izg.* kȍntra) **1.** *v.* KONTRA- **2.** *v.* kontra (I) **3.** *ž glazb.* **a.** kratica za contratenor **b.** donja oktava (od 16. st.)
✧ *tal.* ← *lat.*: protiv

conubium (*izg.* konúbium) *m pravn. pov.* u antičkom Rimu pravo sklapanja zakonitog braka
✧ *lat.*

Cook (*izg.* Kȕk), **James** (1728–1779), engleski moreplovac i istraživač, brojnim putovanjima i otkrićima proširio je zemljopisno znanje više od bilo kojeg drugoga istraživača (Australija, Novi Zeland, Pacifik i Antarktik); uspostavio nove standarde kartografije i navigacije i odnosa prema vlastitoj posadi i urođenicima u otkrivenim zemljama

cookie (*izg.* kùki) *m int.* kratki, tekstualni skup informacija koje web stranice zapisuju na korisničko računalo prigodom posjećivanja; kolačić
✧ *engl.*

cool *prid.*, *v.* kûl (I)

cool-jazz (*izg.* kûl-džȅz) *m glazb.* stil jazza nastao o. 1950. na temeljima bopa, pod utjecajem bijelih glazbenika; karakterističan po smirenom ritmu, mekoći sola (posebice saksofona), blagom i prigušenom tonu
✧ *engl.*

Cooper (*izg.* Kȕper) **1. Gary** (1901–1961), popularni američki filmski glumac (*Točno u podne*) **2. James Fenimore** (1789–1851), američki pisac, začetnik američkog pustolovnog romana (*Posljednji Mohikanac*, *Divljačar*)

Copacabana (*izg.* Kopakabȁna) *ž* četvrt u Rio de Janeiru, obalni dio Atlantika (Brazil); plaža i ekskluzivni hoteli

cȍpf *m*, *v.* cof

cȍpla *ž* ⟨G *mn* côplā/-ī⟩ *jez. knjiž.* **1.** strofa španjolske lirske pjesme **2.** kratka ljubavna ili elegična pjesma
✧ *šp.* copla: strofa

Copland (*izg.* Kòplend), **Aaron** (1900–1990), američki skladatelj, sin židovskog emigranta iz Rusije, učenik Nadie Boulanger koja je odgojila čitavu jednu generaciju američkih glazbenika; autor simfonija, koncerata, opera, baleta i filmske glazbe

còprnica (**còprnjica**) *ž reg.* **1.** vještica, čarobnica **2.** ona koja ima moć da ljudima nanosi zlo // **cȍprati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* praviti čarolije; čarati; **còprija** (**coprìja**) *ž reg.* **1.** obavljanje nekih radnji ili izgovaranje nekih riječi kako bi se otklonilo zlo ili bolest; vradžbina **2.** nepodopština; **copr̀njāk** *m* ⟨G coprnjáka⟩ vještac, vrač, *v.* coprnica
♦ *pr.*: **Còpraškić**
✧ *njem.* Zauberin ← zaubern: čarati

copula (*izg.* kôpula) *ž*, *v.* kopula

copy (*izg.* kòpi) *m inform.* naredba kojom se neki podaci dupliciraju i duplikat premješta (kopirati se može odabrani tekst unutar nekog programa ili datoteke na disku i sl.)
✧ *engl.*

copyright (*izg.* kòpirajt) *m* **1.** *pravn.* isključivo pravo, zaštićeno međunarodnim zakonima, za prodaju, objavljivanje ili distribuciju književnog, umjetničkog ili tehničkog ostvarenja ili računalnih programa; autorsko pravo, »sva prava pridržana« **2.** *meton.* oznaka u impresumu knjige i sl. kojom se naznačuje autorsko pravo na taj proizvod
✧ *engl.*: pravo umnožavanja

coracle (*izg.* kòrakl) *m* velški i irski maleni čamac (1–2 m) od pletena pruća premazan masom koja ne propušta vodu; pelota, parachal, guffa
✧ *engl.* ← *ir.* curach

coram publico (*izg.* kôram pûbliko) *pril.* pred javnošću, otvoreno, svima naočigled
✧ *lat.*

coraula (*izg.* koràula) *ž glazb.* švicarski narodni ples, vrsta farandole, plesači se drže za ruke kao u kolu
✧ *tal.*

Corbusier, *v.* Le Corbusier

Corelli (*izg.* Korȅli), **Arcangelo** (1653–1713), talijanski skladatelj i violinist, postavio osnove violinističke tehnike

Coriolis (*izg.* Koriólis), **Gaspard** (1792–1843), francuski fizičar i matematičar // **Coriolisov** (*izg.* Koriólisov) *prid.* koji pripada Coriolisu △ **~*a sila*** *meteor.* prividna sila koju uzrokuje rotacija Zemlje, očituje se na *S* hemisferi skretanjem gibajuće čestí zraka udesno, a na *J* hemisferi ulijevo; ~ ***efekt*** *meteor.* učinak vrtnje Zemlje na sva gibanja u atmosferi, *usp.* **~*a sila***

corned beef (*izg.* kôrnd bîf) *m* vrsta konzervirane govedine, ob. u limenkama
✧ *engl.*

Corneille (*izg.* Kornȇj) **1. Pierre** (1606–1684), francuski književnik, nazvan ocem francuske klasične tragedije, tvorac moralnih likova uzvišenih ideala i snažne volje (*Le Cid*) **2. Thomas** (1625–1709), francuski dramatičar, brat Pierrea

cornemuse (*izg.* kornemîz) *m glazb. pov.* stariji i jednostavniji tip francuskih gajda iz kojih se razvila musette
✧ *fr.*

cornflakes (*izg.* kôrnflēiks) *m mn* posebno pri-

pravljene, lako topive i hrskave žitarice koje se obično stavljaju u mlijeko ili jogurt s dodatkom voća, čokolade i sl.; pahuljice, kosmiči
✧ *engl.*

cornone (*izg.* kornône) *m glazb. pov.* veliki cink², *v.* svinut u obliku slova S; raširen u 16. st.
✧ *tal.*

co-ro, brod (*izg.* kô-rô) *m pom.* teretni brod za prijevoz kontejnera i tereta na vozilima
✧ *engl.*

coromel (*izg.* kȍromel) *m meteor.* vjetar u Kalifornijskom zaljevu, puše s mora u svako doba
✧ *šp.*

corona (*izg.* koróna) *ž, v.* korona

coronach (*izg.* kȍronak) *m glazb.* škotska posmrtna tužaljka, pjevali su je bardi kad umre glavar i u drugim sličnim prilikama boli i žalosti
✧ *engl.* ← *škot.* corónach

coronazo (*izg.* koronȁco) *m meteor.* olujni *S* vjetar uz meksičku obalu Tihog oceana
✧ *šp.*

Corot (*izg.* Korȍ), **Jean-Baptiste Camille** (1796–1875), francuski slikar krajolika, preteča impresionista

corpus (*izg.* kȍrpus) *m* knjiga s više različitih tekstova, ob. povezana općom temom ili svrhom; zbirka, zbornik, *usp.* korpus △ ~ ***alienum*** (*izg.* ~ aliénum) strano tijelo; ~ ***delicti*** (*izg.* ~ delȉkti) predmet kojim je učinjeno krivično djelo, odnosno postojanje dokaza o učinjenom djelu; ~ ***iuris*** (*izg.* ~ jûris) zbirka (rimskih) zakona; ~ ***iuris canonici*** (*izg.* ~ jûris kanònici) zbirka crkvenih prava; ~ ***iuris civilis*** (*izg.* ~ jûris civílis) zbirka građanskih prava; ~ ***separatum*** (*izg.* ~ separátum) posebno tijelo [*Corpus separatum, pov.* »posebno s ugarskom krunom spojeno tijelo« (tako samovoljno, Bečom dopunjeni paragraf 66. Hrvatsko-ugarske nagodbe zove grad Rijeku s kotarom)]
✧ *lat.*: tijelo

corral (*izg.* korâl) *m* **1.** prostor uz arenu u kojem se drže bikovi pred borbu na španjolskom govornom području **2.** koral²
✧ *amer.šp.*

corrido (*izg.* korȋdo) *m glazb.* meksička narodna balada, pjeva se uz pratnju gitara, harfe i sl.
✧ *šp.*

corrigenda (*izg.* korigènda) *ž tisk.* popis tiskarskih pogrešaka, otisnut ob. na kraju knjige [*ta/ova* ~]
✧ *lat.* corrigendum: ono što treba ispraviti ← corrigere: ispraviti

cortes (*izg.* kòrteš/kòrtes) *m* **1.** *pov.* staleški sabor u Portugalu i Španjolskoj **2.** parlament u Španjolskoj
✧ *šp.* corte ← *srlat.* curtis: dvor ← *lat.* co(-ho)rs: dvorište, ograđen prostor

Cortés (*izg.* Kortȅs), **Hernán** (1485–1547), španjolski konkvistador, srušio astečko carstvo i osvojio Meksiko

cos *krat. mat.* znak za kosinus

cosec *krat. mat.* znak za kosekans

Cosmati (*izg.* Kozmâti) *m mn* zajedničko ime više talijanskih majstora kipara i slikara koji su od 12. do 16. st. radili u Rimu i njegovoj okolici
✧ *tal.*, prema imenu Cosmas (Kuzma) kako se zvalo više ovih majstora

Cosmi (*izg.* Kòzmi), **Stjepan** (1629–1707), hrv. teolog, splitski nadbiskup, predavao retoriku i filozofiju u Veneciji

costing (*izg.* kòstīng) *m ekon.* proces utvrđivanja i obračunavanja troškova poslovanja
✧ *engl.*

cotg *krat. mat.* znak za kotangens; ctg

cotillon *m, v.* kotiljon

cȍto *m* ⟨N *mn* -i, G côtā⟩ *reg.* hromi čovjek // **cóla** *ž, v.* cole; **cȍlav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. ekspr., v.* cotav; **cȍlavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je colav; hromost; **cóle** *m* ⟨G -ta⟩ *reg.* onaj koji je colav, onaj koji šepa, koji je hrom [*taj/ovaj* ~; *onoga* ~]; **colétati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* còlētām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* šepati, biti hrom, nabadati u hodu jednom nogom; **cȍta** *ž* ⟨G *mn* côtā⟩, *v.* coto; **cȍtati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* šepati; **cȍtav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji cota; hrom, šepav, colav; **cȍtavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *reg.* šepavac; **cȍtavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je cotav, *usp.* colavost
◆ *pr.* (nadimačka): **Cȍta** (250, okolica Zagreba, Drniš), **Cȍtić** (Istra, Split), *usp.* Rončević, Šeponja, Šepić
✧ *mlet.* zoto ≃ *tal.* ciotto

Cotswold (*izg.* kòtsvōld) *m agr.* pasmina ovaca uzgojena u Engleskoj, sada i u SAD-u, krupna, daje kvalitetnu vunu i kvalitetno meso
✧ *engl.*

Coubertin (*izg.* Kubertên), **Pierre de** (1863–1937), francuski pedagog, utemeljitelj modernih Olimpijskih igara (1894)

couchette *m*, *v.* kušet-kola

coulomb (*izg.* kulôn) *m fiz.* SI jedinica električnog naboja (simbol C), definiran nabojem koji u jednoj sekundi prenese struja od jednog ampera (C = A · s)
✧ *fr.*, prema francuskom fizičaru C. A. Coulombu (1736–1806)

country (*izg.* kàntri) *m glazb.* tradicionalni sjevernoamerički glazbeni žanr; korijeni u folklornoj glazbi juga SAD-a, jednostavna forma praćena mahom samo gitarom i violinom; ima brojne podžanrove △ ~ ***dance*** (*izg.* ~ dêns) *pov.* vrsta engleskih plesova narodnog podrijetla (17. i 18. st.), raznolikih koraka i pokreta te osebujnog postava izvodilaca, *usp.* contradance; ~ ***gospel*** (*izg.* ~ gôspel) podžanr gospela s višeglasnim pjevanjem i instrumentalnom pratnjom; sinteza religioznih tema u slavu Boga i prirode; ~ ***music*** (*izg.* ~ mjùzik) stilizirani oblik narodne muzike, naročito sa Zapada SAD-a; ~ ***rock*** (*izg.* ~ rȍk) podžanr popularne glazbe nastao spajanjem countryja (melodioznost i narativnost) i rocka (amplificirana glazbala, ritam i pop-melodije); od 1970-ih grana se u brojne podžanrove
✧ *engl.*

Couperin (*izg.* Kuprȅn), **François** (1668–1733), francuski skladatelj i čembalist, središnja ličnost kasnobarokne francuske glazbe

couplet *m*, *v.* kuplet

courante (*izg.* kurânt) *m glazb. pov.* francuski društveni ples brzog tempa (od 16. st.), stiliziran ulazi u umjetničku glazbu
✧ *fr.*: trčeći ← courir: trčati

Courbet (*izg.* Kurbȅ), **Gustave** (1819–1877), predvodnik realizma u francuskom slikarstvu; slikar gotovo fotografske preciznosti, motivi i ličnosti iz svakodnevnog života

Cousteau (*izg.* Kustȍ), **Jacques Yves** (1910–1998), francuski podmorski arheolog i biolog mora, konstruktor modernih ronilačkih aparata i uređaja za podmorska snimanja, autor popularnih dokumentarnih filmova o podmorju (*Svijet tišine*, *Put na kraj svijeta*)

couveuse (*izg.* kuvêz) *m med.* inkubator za održavanje vitalnih funkcija nedonoščeta
✧ *fr.* couveuse: kvočka

Covent Garden (*izg.* Kòvent Gárdn) *m* londonsko kazalište, osnovano poč. 18. st., danas stalna državna opera

cover (*izg.* kàver̥) *m term.* omot gramofonske ploče, kompakt diska, knjige, naslovna strana, ovitak △ ~ ***girl*** (*izg.* ~ gêrl) lijepa djevojka čija je slika otisnuta na naslovnoj strani časopisa, djevojka s naslovnice, model; ~ ***story*** (*izg.* ~ stôri) priča s naslovne strane, udarna priča ili tema u novinama i sl.; ~***-test*** (*izg.* ~ tȅst) *med.* test pod zaklonom za objektivno ispitivanje devijacije očnih osovina
✧ *engl.*

cowbell (*izg.* kàu-bȅl) *m glazb.* engleski izraz za cencero
✧ *engl.*

cowboy *m*, *v.* kauboj

cowper *m*, *v.* kauper

cow punk (*izg.* kàu pànk) *m glazb.* glazbeni žanr 1980-ih nastao spajanjem countryja (melodioznost i narativnost) i punk rocka (brzina, bučnost, provokativnost i agresivnost)
✧ *engl.*

Cr *kem.* simbol za element krom

crack (*izg.* krȅk) *m žarg.* vrsta narkotika koji izuzetno brzo stvara ovisnost
✧ *engl.*

Cranach (*izg.* Krànah) **1. Lucas St.** (1472–1553), njemački dvorski portretist, grafičar i slikar religioznih tema u kojima spaja gotičku eleganciju i renesansni realizam **2. Lucas Ml.** (1515–1586), njemački slikar, sin i učenik Lucasa st.

crash-test (*izg.* krȅš-tȅst) *m* test kojim se ispituje izdržljivost automobilske karoserije u uvjetima sudara
✧ *engl.*

cravate noire (*izg.* kravàt noâr) *m term.*, *v.* black tie
✧ *fr.*

crayon *m*, *v.* krajon

cȑći, *v.* crknuti

credo (*izg.* krêdo) *m* **1.** *kat.* **a.** simbol kršćanske vjere; vjerovanje; *pravosl.* vjeruju **b.** treći dio ordinarija latinske mise; pjeva se, a počinje riječju *Credo* **2.** životni ili profesionalni stav, praktična filozofija od čijih se načela ne odstupa
✧ *lat.* credo: vjerujem

crèpār, *v.* crijep

Crȅs *m* **1.** *geogr.* kvarnerski otok, 405,78 km², 3238 stan. **2.** gradić i luka na istoimenom jadranskom otoku, 2234 stan. // **crȅškī** (**crȇškī**) *prid.* koji se odnosi na Cres i Crešane; **Crèšanin** *m* (**Crèšānka** *ž*) ⟨N *mn* Crèšani⟩ stanovnik grada i otoka Cresa

crescend|o (*izg.* krešèndo) *pril.* i *m glazb.* oznaka

za postupno pojačavanje tona, bilježi se znakom < [*u ~u*], *opr.* decrescendo (diminuendo)
✧ *tal.*: rastući

crescent (*izg.* krèsent) *m glazb. pov.* instrument iz grupe udaraljki, sastavljen od više malih zvončića; orijentalnog podrijetla, u Europu su ga donijele Osmanlije
✧ *engl.*: polumjesec

crȅt *m bot.* biotop vlažnih staništa, glavna biljka je mah tresetar (*Sphagnum*), svojim odumrlim dijelovima stvara treset // **crètnjača** *ž bot.* biljka *Pseudorchis* iz roda kaćunovica (*Orchidaceae*)
✧ ≃ cret: močvarno mjesto u šumi ← *prasl.* *čertъ (*rus.* čerët: trska)

crȅvlja *ž* ⟨G *mn* crêvljā/-ī⟩ *zast.*, *v.* cipela // **crȅvljār** *m*, *v.* postolar; **crȅvljarskī** *prid.* koji se odnosi na crevljare [~ *šav*]
✧ *prasl.* *červьjь (*rus.* čerevík: seljačka cipela, *polj.* trzewik) ≃ crijevo, *v.* (prvotno značenje bilo je »odrezana koža«)

crew-list (*izg.* krû-lȉst) *m pom.* popis brodske posade, s pojedinostima radi predočenja lučkim vlastima
✧ *engl.*

cricket *m*, *v.* kriket

crijêp *m* ⟨N *mn* crèpovi, *zb.* crèpōvlje *sr*⟩ pločasta tanka opeka za pokrivanje krovova, zaobljena na jednom kraju ili utorena [*običan ~*; *valovit ~*; *~ žljebnjak*; *sljemenski ~*]; čripnja // **crèpār** *m* ⟨G crepára⟩ proizvođač crijepa, radnik u tvornici crijepa; **crèpara** *ž* **1.** *razg.* dio ciglane u kojem se izrađuje crijep **2.** *žarg.* tvornica crijepa; **crèparskī** *prid.* koji se odnosi na crepare i creparstvo; **crepárstvo** *sr* proizvodnja crijepa; **crèpulja** *ž* **1.** glinena posuda pod kojom ili u kojoj se peče, peka **2.** (+ *potenc.*) komad crijepa, jedan crijep s posebnom namjenom, npr. za zagrijavanje tijela; crijepnja, cripnja; **crijêpnja** (**crîpnja** *ikav.*) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* crepulja
♦ *pr.* (prema zanimanju): **Crȅpār** (Sisak), **Crépić**, **Crèpulja** (Primorje, Z Slavonija), **Črêp** (200, Međimurje, Ozalj, Zagorje), **Črèpāk** (Zagorje), **Črèpek**, **Črèpenjāk**, **Črépić** (okolica Zagreba) ◇ *top.* naselja: **Crepárjevci** (kod Đakova)
✧ *prasl.* *čerpъ (*rus.* čérep, *polj.* trzop) ← *ie.* *kerpo- (*skr.* karparas, *njem.* Scherbe)

crijévac *m* ⟨G -vca, V crijêvče, N *mn* -vci, G crijêvācā⟩ *bot.* biljni rod (*Stellaria*) iz porodice klinčića; mišjakinja
✧ *v.* crijevo

Crijévić **1. Ilija** (Aelius Lampridius Cervinus) (1463–1520), dubrovački pjesnik, latinist i leksikograf **2. Ludovik Tuberon** (1459–1527), hrv. povjesničar, benediktinac **3. Serafin Marija** (1686–1759), hrv. crkveni povjesničar i propovjednik, bavio se prošlošću Dubrovnika

crijév|o *sr* ⟨N *mn* -a, *zb.* crijêvlje⟩ *anat.* dio probavnog sustava između želuca i čmara, dug rastezljiv dio probavnog sustava u čovjeka i u životinja gibak, savitljiv šupalj predmet kroz koji se provodi tekućina ili plin, obično od gume [*tanko ~o*; *debelo ~o*; *dvanaestpalačno ~o* dvanaesterac], *usp.* cijev △ ***slijepo ~o*** **1.** *pat.*, *v.* apendiks **2.** *pren.*, *v.* ćorsokak; ***~o za polijevanje***, *v.* cijev // **crèvar** *m* onaj koji priređuje i prodaje crijeva; **crijévc|e** *sr* ⟨G *mn* crîjevācā/-ā⟩ **1.** *dem.* i *hip.* od crijevo **2.** *term.* **a.** crijevo nekih životinja koje se puni mesom i priređuje kao kobasica i sl. **b.** (*mn*) jelo koje se priređuje od janjeta [*janjeća ~a*]; **crijêvlje** *sr zb.*, *v.* crijevo; **crijêvnī** *prid.* koji se odnosi na crijeva [~ *katar*]
♦ *pr.* (prema zanimanju): **Crȅvār** (440, Kordun, Slavonija)
✧ *prasl.* *červo (*stsl.* črěvo, *rus.* čerëvo: trbuh, *polj.* trzowo)

Crikvènica *ž* grad u Vinodolskom primorju, 5763 stan. // **Crikvèničanin** *m* (**Crikvèničānka** *ž*) ⟨N *mn* Crikvèničani⟩ stanovnik Crikvenice; **crikvènīčkī** *prid.* koji se odnosi na Crikvenicu i Crikveničane
♦ *v.* crkva

crimen *m*, *v.* krimen

cȑkavac *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *pat.* bedrenica (**1**), crni prišt
✧ *v.* crknuti

cȑkavica[1] *ž zool.* ptica grabljivica (*Neophron percnopterus*) iz skupine lešinara; bijeli strvinar
✧ ≃ crknuti, *v.*

cȑknuti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* cȑknūt⟩ **1.** uginuti (o životinjama); crći **2.** *razg.* prestati raditi, prestati biti u funkciji čega // **cȑći** *svrš.*, *v.* crknuti; **crkávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cȑkāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** približavati se smrti, nemati više života (o životinjama); ugibati **2.** *pren.* **a.** mučiti se, živjeti u bijedi (kao umirati od gladi) **b.** *pejor.* gubiti vrijeme izležavajući se, ništa ne raditi; ljenčariti, cmariti se; **cȑkavica**[2] *ž* **1. a.** neodređen naziv za bolest od koje ugiba stoka **b.** ugibanje stoke; pomor

2. *razg. pejor.* neznatna plaća ili nagrada u novcu (tako malo da se s time može samo crkavati, ni živjeti ni umrijeti); **cȑkotina** *ž ekspr.* **1.** tijelo mrtve životinje u raspadanju; mrcina; strvina **2.** *pren.* lijenčina
✧ *ekspr.* ≃ *slov.* crkniti

cȓkv|a *ž* 〈G *mn* -kāvā/-ī〉 **1.** posvećena zgrada s jednim ili više zvona u kojoj kršćani slave službu Božju, mole se i obavljaju vjerske obrede **2.** (Crkva) *teol.* zajednica vjernika kršćana **a.** Katolička crkva; rimska, zapadna, latinska [*Crkva u Hrvata, publ.* Rimokatolička crkva] **b.** Pravoslavna crkva; grčka, istočna, ortodoksna **c.** Protestantska crkva; reformirana △ ***Crkva bosanska*** *pov.* sljedba bosanskih »krstjana« koja je nastala u 13. st.; ***saborna ~a*** *pravosl.* katedrala; ***(prvo)stolna ~a*** *kat.* katedrala // **cȑkōvnī** *prid. arh.* **1.** *v.* crkven **2.** koji se odnosi na Crkvu kao organizaciju, administraciju itd. △ ~ ***oci*** kršćanski pisci iz prvih šest stoljeća kršćanstva u čijim se djelima nalaze počeci kršćanske teologije i bilježi najstarija vjerska tradicija; **crkòvnjāk** *m* 〈G crkovnjáka, N *mn* crkovnjáci〉 onaj koji je crkven, koji se posvećuje radu u Crkvi ili vodi način života uz Crkvu; **cȑkvār** *m* 〈G crkvára, V cȑkvāru〉, *v.* crkvenjak (2); **crkváriti** *nesvrš.* 〈*prez.* cȑkvārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje〉 *razg. pejor.* ići stalno i preko mjere u crkvu; **cȑkvārka** *ž* 〈G *mn* -ā/-ī〉, *v.* crkvar; **cȑkven** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 koji se odnosi na crkvu [*~a glazba*; *~i obredi*; *~a zajednica*]; crkovni △ ***~a država*** područje papine svjetovne upravne vlasti; ***~a godina*** godišnji krug kršćanskih crkvenih obreda; ***~i sabor*** crkveno događanje na kome se okupljaju biskupi i svi velikodostojnici povodom nekog pitanja; koncil, sinod, konzilij; ***~i ustav*** sustav crkvenopravnog hijerarhijskog uređenja; ***~o pravo*** sustav pravnih načela pojedinih kršćanskih crkava; ***~o prikazanje*** *knjiž.* srednjovjekovna drama s religijskim sadržajem; ***~o svetogrđe*** obeščašćenje crkvene posvete što isključuje bogoštovne obrede do novog posvećenja crkve; **cȓkveno** *pril.* na način crkve, u skladu s crkvom [~ *se vjenčati*]; **crkvènjačkī** *prid.* koji se odnosi na crkvenjake; **crkvènjāk** *m* 〈G crkvenjáka, N *mn* crkvenjáci〉 **1.** onaj koji se brine za održavanje crkve i pomaže u svakodnevnim poslovima u crkvi **2.** onaj koji često ide u crkvu, koji je reva u obvezama prema crkvenim obredima, onaj koji je način života vezao uz crkvu; crkvar; **crkvenjáštvo** *sr* ukupnost osobina i načina života crkvenjaka, *usp.* crkvenjak (2); **cȑkvica** *ž dem.* i *hip.* od crkva; **cȑkvina**[1] *ž* **1.** *pejor.* od crkva u zn. glomazna, neskladna, u okolinu neuklopljena crkva **2.** *v.* crkvište; **cȓkvīšte** *sr* zemlja oko crkve, okolina crkve (u funkciji ili ruševina, ostatak crkve); crkvina
◆ *pr.*: **Cerkvènīk**, **Crkvénac** (150, Prigorje, Z Slavonija), **Cȑkvenčić** (100, Zagorje, Međimurje) ◇ *mikrotop.*: **Cȑkovnjāk** (brežuljak na kojem je bila crkva), **Cȑkvena** (potok), **Cȓkvina** (otočić), **Cȓkvine** (mjesto na kojem je nekoć bila crkva) ◇ *top.* (naselje): **Pòdcrkāvlje** (Slavonski Brod, 310 stan.)
✧ *prasl.* *cerky (*rus.* cérkov', *polj.* cerkiew) ← *stvnjem.* chirihha ← *grč.* kyriakón

crkvenoslávenskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* jezik najstarijih spomenika slavenske pismenosti, kao obredni i književni jezik ostao je dugo u upotrebi u većine slavenskih naroda, pa se u toku vremena mijenjao pod utjecajem živih jezika (hrvatska, srpska, bugarska, ruska redakcija); staro(crkveno)slavenski jezik

cȑkvina[2] *ž bot.* biljka (*Parietaria*) iz porodice kopriva; štirenica

crljènica, *v.* crven

crljènkapa *ž*, *v.* crvenkapa

cȓn *prid.* 〈*odr.* -ī, *komp.* cȑnjī〉 **1.** koji je najtamnije boje [~ *kao ugljen*], *opr.* bijel **2.** koji je potpuno taman zbog nedostatka izvora svjetlosti [*~a noć*] **3.** koji ima tamnu ili tamniju put **4.** koji je neke tamnije boje u opreci prema svjetlijoj u istoj vrsti pojmova ili predmeta [*~i kruh*, *opr.* bijeli; *~o grožđe*, *opr.* bijelo; *~o pivo*, *opr.* svijetlo] **5.** *pren. žarg.* koji je politički orijentiran kao one stranke i ideologije kojima se pripisuje kao simbol crna boja (ob. klerikalac, nacist, fašist) **6.** *geogr.* uz »rijeka« ili »potok« ili uz ime rijeke ili potoka, znači koji dolazi iz veće dubine i hladniji je od [*~a rijeka*; *Crni Drim*], *opr.* bijel **7.** *pren.* koji je mračan, težak, neugodan [*~a predviđanja*; *~i dani*] △ ***~a jama*** *astron.* mogući završetak života zvijezde mase veće od dvostruke mase Sunca; ***~a komedija*** dramska vrsta koja koristi komediografsku metodu za izricanje tragičnih sadržaja; ***Crna kraljica*** *pov.* nadimak Barbare Celjske, žene kralja Žigmunda, koja je stalno nosila crnu odjeću; ***~a kronika*** u novinama izvještaji o cestovnim prekršajima s tragičnim poslje-

dicama, kriminalnim prijestupima i sl.; *~**a kutija*** *tehn.* uređaj koji snima rad vitalnih dijelova motora i razgovore posade i omogućuje rekonstrukciju događaja (nakon pada aviona itd.); *~**a legija*** **1.** vojnička postrojba za posebne (ob. nasilničke) zadatke **2.** (Crna) *pov.* elitna ustaška postrojba, osnovao je Jure Francetić, angažirana u brojnim masovnim zločinima, nosila je crne odore; *~**a lista*** **a.** *ekon.* popis poduzeća i pojedinaca na lošem glasu **b.** općenito, lista nepoćudnih i prokazanih; *~**a magija*** vračanje, *v.* vračati; *~**a marica*** *pov. žarg.* policijska kola kojima se veći broj ljudi odvozi na policiju nakon racije i sl.; ***Crna ruka*** *pol. pov.* zavjerenička organizacija srpskih oficira koji su 1903. organizirali atentat na kralja Aleksandra Obrenovića i vojni udar u Beogradu; 1911. prerasla u tajnu terorističku organizaciju »Ujedinjenje ili smrt« sa ciljem ujedinjenje svih Srba u jednoj državi; suodgovorna za atentat na Franju Ferdinanda u Sarajevu 1914; *~**a svjetlost*** *fiz.* ultraljubičasto elektromagnetsko zračenje koje uzrokuje da fluorescentni materijal emitira vidljivu svjetlost; *~**a škola*** *razg.* bogoslovno učilište; *~**a trava*** *bot.* biljka (*Bruckenthalia spiculifolia*); brukentalija; *~**a udovica*** *zool.* otrovni pauk (*Latrodectes mactans*) iz porodice *Theridiidae*, izražena spolnog dimorfizma, opasan i po čovjeka; *~**e boginje***, *v.* boginje △; *~**e figure*** (u šahu); *~**e košulje*** *meton. pov.* naziv za (talijanske) fašiste; *~**e misli*** misli obuzete lošim slutnjama; *~**e rupe*** *astron.* pojave u svemiru, završeci života zvijezda velikih masa; *~**e slutnje*** slutnje na zlo, zle slutnje; *~**e vijesti, glasi*** vijesti koje donose nešto pogubno; *~**i Ciganin*** najneugledniji od ljudi; *~**i fond*** skriveni, tajni novac namijenjen za posebne svrhe i upotrebu; *~**i humor** (~**i vic**)* humor koji tragično pretvara u komično; *~**i kontinent*** Crna Afrika, *usp.* Afrika △; *~**i korijen*** *bot.* povrće (*Scorzonera hispanica*) iz porodice glavočika; španjolski zmijak; *~**i metali*** *kem.* skupni naziv za željezo, mangan i njihove slitine od kojih je najvažniji čelik; *~**i pojas*** *sport* u borilačkim vještinama naziv za najviši rang obučenosti; *~**i prišt***, *v.* bedrenica (**1**); *~**i roman***, *usp.* gotski roman, *v.* gotski △; *~**i val*** *film.* naziv za tendenciju u filmskoj umjetnosti koja u tzv. crnom filmu (film noir) prikazuje teške socijalne teme; *~**i + imenica u jd ili mn*** vrlo loš dan, vrlo loše ili kobno razdoblje [*~i dani za brodogradnju*; *~i petak na njujorškoj burzi* (uvod u veliku ekonomsku krizu 1929)]; *~**o tijelo*** *fiz.* tijelo koje apsorbira svu vidljivu svjetlost; *~**o tržište***, *v.* tržište △; ***oglas u ~om okviru*** obavijest o (čijoj) smrti // **cȑnac** *m* ⟨G -nca, V cȓnče, N *mn* -nci, G cȑnācā⟩ *antrop.* **1.** onaj koji pripada crnoj rasi **2.** (Crnac) građanin SAD-a crne rase, Afroamerikanac **3.** *žarg.* onaj koji mnogo i teško radi **4.** *pov. žarg.* pripadnik ustaške Crne legije u 2. svjetskom ratu; **cȑnačkī** *prid.* koji se odnosi na crnce △ ~ ***engleski*** *lingv.* kreolizirani jezik koji se govorio u nizozemskoj koloniji Gvajani, a predstavlja kombinaciju engleskih, nizozemskih, španjolskih, portugalskih i francuskih jezičnih elemenata; negro-engleski; ~ ***rad*** mukotrpan, težak rad, *usp.* crnac (**3**); **cȑnački** *pril.* kao crnac, na način crnca (**3**); **cȓncat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ potpuno crn, crn koliko se samo može biti crn [*crn* ~]; **cȑnče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* -ād⟩, *v.* crnčić; **cȑnčić** *m* **1.** *hip.* i *dem.* od crnac, mali crnac; crnče **2.** tradicionalni primorski nakit stiliziran u obliku crnčeve glave izrađen u crnom poludragulju, ob. kao naušnice; moreto; **cȑnčina** *m* ⟨N *mn* -e, G cȑnčīnā⟩ *augm.* od crnac **1.** veliki crnac **2.** *pejor.* crnčuga; **cȓnčiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *žarg.* raditi mnogo, preko mjere raditi (kao crnac); **cȑnčuga** *m* ⟨N *mn* -e, G cȑnčūgā⟩ *pejor.* crnac, crnja, crnčina; **cȓnī** *m* ⟨G -ōg(a)⟩ **1.** *šah* igrač koji igra crnim figurama **2.** *sport* igrač koji nosi crni dres **3.** (+ ime, ob. u obraćanju) *razg.* jadniče, nevoljniče [~ *Mile, što te je snašlo*] **4.** (Crni) naziv za đavla, sotonu, vraga; **cȑnica**[1] *ž* **1.** **a.** *geol.*, *v.* humus **b.** skupni naziv za vrste tala tamne boje koja obiluju humoznim tvarima **2.** *razg.* crna zemlja, zemlja najtamnije boje **3.** (+ *potenc.*) voće crne boje (tamne, u opreci prema svijetloj u vrsti) [~ *maslina*; ~ *smokva*; ~ *trešnja*]; **cȑnil|o** *sr* **1.** *kem.* **a.** tekućina koja služi za pisanje perom; tinta **b.** sredstvo za bojenje u crno **2.** prevladavajuća crna boja, ono što je crno, što se crni [*~o mora*; *~o neba*]; crnina **3.** *biol.* tekućina koju u bijegu ili obrani ispuštaju neki glavonošci (npr. sipa); **crnìn|a** *ž* **1.** *v.* crnilo (**2**) **2.** crna odjeća kao znak žalosti, korotna odjeća [*nositi ~u*; *biti u ~i*; *skinuti ~u*] **3.** *agr.* sorta crnoga grožđa; **cȑnīš** *m* ⟨G crníša⟩, ob. u: [*od ~a na goriša* od zla na gore,

od lošega na lošije]; **cŕniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* cȓnīm, *pril. sad.* -nēći, *prid. trp.* cȓnjen, *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** činiti što crnim, bojiti u crno [~ *haljinu*] **2.** *pren.* govoriti ružno o kome; blatiti, ružiti [~ *prijateljicu*]; **cȑnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ ženska osoba crne kose; crnojka; **cȓnkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ pomalo crn, u nijansi koja teži crnome; **cȓnkinja (Cȑnkinja)** *ž*, *v.* crnac; **cŕno** *pril.* na crn način, na najsumorniji način, pesimistički; **crnòća** *ž* prevladavajuća crna boja, ono što je crno, što se crni; crnilo (**2**), crnina (**1**); **cȑnōjka**[1] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *lokal.*, *v.* crnka; **crnòmanjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je crne kose i tamne puti; crnpurast; **cŕnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij.* crnilo; **cȑnpurast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* crnomanjast; **cŕnja** *m*, *v.* crnčuga; **cȑnjāk** *m* ⟨G crnjáka, N *mn* crnjáci⟩ **1.** *razg.* crno vino (prema bijelome) **2.** (+ *potenc.*) *žarg.* **a.** ono što je crno, onaj koji je crn **b.** crni vic, onaj koji pored humoralnog sadrži i notu morbidnog, perverznog; **cŕnjeti** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -nīm, *pril. sad.* -nēći, *prid. rad.* cŕnio/cŕnjela *ž*, *gl. im.* -ēnje⟩ **1.** *rij. neob.* postajati crn; zacrnjivati se **2.** odudarati crnom bojom od okoline; **cŕnjo** *m* **1.** onaj koji je crn, koji se može opisati po tome što ima crnu put, kosu ili dlaku (o čovjeku, psu, konju) **2.** *žarg. pejor.* crnac, crnčina; crnčuga ♦ m. os. imena, *zast.*: **Cȑnislav (Cȑnoslav)**, **Cȑnobor**, **Cȑnogoj**, **Cȑnomir**, **Cȑnomuž**; *hip.*: **Cŕnac**, **Cȑneta**, **Cȓni**, **Cŕnko**, **Cȓnje** i sl. ◇ *pr.* (etnici i nadimačka, prema tamnoj boji kose ili puti; kod nekih dolazi do preklapanja s crven): **Crnáić**, **Cȑnalić**, **Cȑnarić**, **Cȓnčān** (150, Donji Miholjac), **Cȓnčār**, **Cȑnčec** (350, Varaždin, Međimurje), **Cŕnčević** (500, Metković, Dalmacija), **Cȓnčić** (680, Križevci, Primorje), **Cŕnec** (Zagorje), **Crnèčkī** (Zagreb), **Cȑnek** (170, Zagorje, Prigorje), **Crnéković** (320, Zagorje, Prigorje), **Cȑnetić**, **Cȑnica** (110, Šibenik, Zadar), **Crnìčkī** (150, Zagorje, Prigorje), **Cŕnić (Cȓnić)** (850, Gorski kotar, Primorje), **Cȑnilo** (Jastrebarsko), **Cȓnkić** (Sisak), **Cŕnko** (120, Sisak, *S* Hrvatska), **Cŕnković** (2750, Delnice, Primorje, Pokuplje), **Crnobôri** (110, Pula, Makarska), **Crnòbrnja** (570, *Z* Slavonija, Banovina), **Cȑnoja** (130, Baranja, *I* Slavonija), **Crnójevac** (Županja), **Crnójević** (350, Banovina, Slavonija), **Crnòkrak** (180, Benkovac, Lika), **Crnolàtac** (Banovina), **Crnolàtec** (Sisak), **Cȑnov** (Đakovo), **Cȑnović** (Pula), **Crnovŕšanin**, **Cŕnjac** (510, Slavonija, sred. Dalmacija), **Cŕnjak (Cȑnjak)** (680, *S* Dalmacija, Prigorje), **Crnjáković** (130, Đurđevac, Podravina, Prigorje), **Crnjánović**, **Crnjànskī** (*I* Slavonija), **Cȑnjār** (Primorje), **Cŕnjević**, **Čérnac** (100, Istra), **Čêrni** (230, Slavonija), **Čȓnac** (140, Rijeka, Istra), **Čȑnčec**, **Čȓnko** (160, Velika Gorica, Sisak), **Čȓnja** (Istra), **Čȑnjāk** (150, Zagreb i okolica), **Čȑnjar** (Rijeka), **Čȑnjarić** (Opatija), **Čȑnjević** (150, Zabok, *Z* Slavonija), **Pòcrnja** (150, sred. Dalmacija), *usp.* Fekete (← *mađ.*), Karadžić, Nero, Negrini, Nigro, Švarc (← *njem.* Schwartz) ◇ *top.* (uglavnom *hidronim.*): **Cŕnac** (nekoliko potoka i kanala u Slavoniji i Podravini), **Cȑnaja** (potoci kod Karlovca, Pakraca, Bjelovara), **Cȑnašnica** (potok), **Cȑnčina** (potok, Čazma), **Cȓnec** (potoci u Turopolju i Prigorju), **Cȑnušnik** (potok), **Cȑnjāk** (potok), **Čárnac** (potok), **Čérnec** (desni pritok Lonje), **Čèrnik** (potok), **Čȑnec**, **Čȑnić** (potok), **Čȓnjava** (voda, Pazin; vrlo čest pridjevak u dvočlanim zemljopisnim imenima, osobito u *hidronim.* i oronimiji): **Cȓnā bàra** (bara, Vinkovci; potok, Brod), **Cŕnac pòtok** (lijevi pritok Save), **Cȓnā jàma** (riječni otočić, Čakovec), **Cȓnā jàruga** (potok, Slatina), **Cȓnā lòkva** (Gospić), **Cȓnā lúka** (Sušac), **Cȓnā mlàka** (potok, Vinkovci), **Cȓnā réka** (potok, Bjelovar), **Cȓnā rijéka** (Velika Čavlovica, Gospić, lijevi pritok Ilove, lijevi pritok Gline), **Cȓnā vòda**, **Cȓnī kànal** (Slavonija), **Cȓnī pòtok** (pritok Dobre, potok u Lici, lijevi pritok Sane, lijevi pritok Mlječanice); (naselja): **Cŕnac** (Orahovica, 777 stan.), **Cȓnā Drȁga** (Gvozd, 291 stan.), **Cȓnā Mlàka** (Jastrebarsko, 61 stan.), **Cȓni** (Labin, 11 stan.), **Cȓnī Kâl** (Senj, 99 stan.), **Cȓnī Lázi** (Čabar, 132 stan.), **Cȓnī Lûg** (Delnice, 322 stan.), **Cȓnī Pòtok** (Gvozd, 377 stan.; Slavonski Brod, 5 stan.), **Cȓnō** (Zadar, 662 stan.; Crikvenica, 3 stan.), **Cȓnō Kàmanje** (Duga Resa, 39 stan.), **Cȓnō Vrèlo** (Slunj, 137 stan.), **Čȑnčèvec** (Križevci, 159 stan.), **Čŕnec Bìskupēčkī** (Varaždin, 613 stan.), **Čŕnec Dugosèlskī** (Dugo Selo, 136 stan.), **Čŕnec Rùgvičkī** (Dugo Selo, 59 stan.), **Čȓnica** (Buzet, 54 stan.), **Čȑnile** (Novi Marof, 190 stan.), **Čȑnílovec** (Jastrebarsko, 140 stan.), **Čȓnkovci** (Donji Miholjac, 941 stan.), **Čȓnkovec** (Velika Gorica, 262 stan.)

✧ *prasl.* *čьrnъ (*stsl.* črъnъ, *rus.* čёrny, *polj.* czarny) ← *ie.* *krsno-: crn (*stprus.* kirsnan, *skr.* kršṇas)

Cr̀nac *m* ⟨G -nca⟩ naselje (blizu Orahovice), 777 stan. // **Cr̀nčanin** *m* (**Cr̀nčānka** *ž*) ⟨N *mn* Cr̀nčani⟩ stanovnik Crnca; **cr̀nčanskī** *prid.* koji se odnosi na Crnac i Crnčane

♦ *v.* crn

Cȓnā Gòra *ž* ⟨G Cȓnē Gòrē⟩ *geogr.* federalna jedinica SRJ, 13.812 km^2, 615.000 stan., glavni grad Cetinje (od 1992), administrativno središte Podgorica (1945–1992. Titograd) // **Crnògorac** *m* (**Crnògōrka** *ž*) ⟨G -ōrca, N *mn* Crnogórci⟩ stanovnik ili državljanin Crne Gore; **crnògoračkī** *prid.* koji se odnosi na Crnogorce; **crnògorskī** *prid.* koji se odnosi na Crnu Goru; **crnògōrstvo** *sr* **1. a.** osjećaj pripadnosti crnogorskom narodu **b.** ukupnost osobina Crnogoraca **2.** (Crnogorstvo) ukupnost Crnogoraca, svi Crnogorci

♦ *pr.* (etnici): **Cêrnogōraz** (Istra), **Crnògorac** (**Crnogórac**) (580, Knin, *I* Slavonija), **Crnogórčević**

Cȓnčić, **Menci Clement** (1865–1930), hrv. slikar mora i primorskih motiva, začetnik moderne hrvatske grafike

cr̀nej *m zool.* sitna crna morska riba (*Heliases chromis*)

✧ *v.* crn

cr̀nica² *ž bot.* biljka (*Erica carnea*) iz porodice vrijesova, *usp.* crnjuša

cr̀nika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* primorski zimzèleni hrast (*Quercus ilex*); česvina, česmina

✧ *v.* crn

CRNKASTO- kao prvi dio riječi znači tamnu, crnkastu nijansu boje koju označava pridjev u drugom dijelu [*crnkastocrven*]

✧ *v.* crn, crnkast

Cȓno *sr* ⟨G Cŕnoga⟩ naselje (blizu Zadra), 662 stan. // **Cŕnjanin** *m* (**Cŕnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Cŕnjani⟩ stanovnik mjesta Crno; **cŕnjānskī** *prid.* koji se odnosi na Crno i Crnjane

♦ *v.* crn

CRNO- 1. kao prvi dio riječi s imenicama i imeničkim osnovama kazuje da je ono što imenica znači crno [*crnobrad*] **2.** s pridjevima koji znače boju označuje odnos s crnom bojom [*crnoplav* plav crne nijanse; *crno-plav* crn i plav]

✧ *v.* crn

cȓno-bījel *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je dijelom crn i dijelom bijel [*~i televizor*; *~i film*, *opr.* film u boji] △ *~a* ***tehnika*** *film. knjiž.* način pripovijedanja u kojem se priča odvija shematski, bez psihološke razrade likova (oni su samo ekstremno loših ili ekstremno dobrih karakteristika), ob. motivirana ideološkim razlozima // **cŕnobijēl** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ bijel s crnom nijansom

✧ CRNO- + *v.* bijel

cȓnobrād¹ *m* ⟨G crnòbrādōg, G *mn* crnòbradīh⟩ *ekspr. konstr.* onaj koji ima crnu bradu (ili kao ime Crnobrad) // **crnòbrad** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima crnu bradu

✧ CRNO- + *v.* brada

cȓnobrād² *m bot.* *Ostrya carpinifolia*; crni grab

crnoburzijánac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G crnoburzìjānācā⟩ onaj koji se bavi crnom burzom; krijumčar, švercer // **crnoburzìjānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* crnoburzijanac; **crnoburzìjānskī** *prid.* koji se odnosi na crnu burzu i crnoburzijance

✧ CRNO- + *v.* burza

crnòglavac *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *bot.* crna kopriva, *v.* kopriva △

✧ CRNO- + *v.* glava

crnòglav|ī *prid.* koji je crne glave, obično u nazivima ptica [*~a grmuša*] // **cȓnoglavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je crnoglavo **2.** *pat.* bolest peradi (najčešće purana) uzrokovana bičašem *Histomonas meleagridis*; histomonoza

✧ CRNO- + *v.* glava

crnogòrica *ž* zimzeleno igličasto drveće, šuma ili stablo (bor, jela, smreka itd.); četinjače, vazdazelena šuma // **crnogòričn|ī** *prid.* koji pripada crnogorici, koji je crnogorica [*~o drvo*]

✧ CRNO- + *v.* gora

cr̀noguz *m*, *v.* crnòrep

✧ CRNO- + *v.* guz

crnohùmornī *prid.* kojeg karakterizira gorkoironičan, ciničan odnos prema čemu

✧ CRNO- + *v.* humor

cr̀nōjka² *ž* ⟨D L -jci⟩ *lokal. bot.* struk konoplje (*Cannabis sativa*)

✧ *v.* crn

crnòkos *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je crne kose; garav

✧ CRNO- + *v.* kosa¹

crnokošùljāš *m* ⟨G crnokošuljáša⟩ **1.** *pov.* pripadnik fašističkog pokreta u Italiji (po crnoj košulji kao dijelu uniforme fašističkog pokreta), *usp.* crne košulje, *v.* crn △ **2.** *pol. žarg.* pripadnik svakog ultradesničarskog pokreta ili stranke

✧ CRNO- + *v.* košulja

crnokrílci *m mn* ⟨N crnokrílac, G *mn* crnòkrīlācā⟩ *zool.* porodica mračnjača (*Tenebrionidae*)
✧ CRNO- + *v.* krilo

crnokȑpica *ž zool.* zmija otrovna samo za gušterе (*Telescopus fallax*); c. ljuta, pržac
✧ CRNO- + *v.* krpa

crnòlūškī *prid.* koji se odnosi na Crni Lug

crnomantȉjāš *m* ⟨G crnomantijáša⟩ **1.** onaj koji nosi crno redovničko ruho, redovnik **2.** *pejor.* u konotaciji negativnog pod istim pojmom // **crnomantȉjāškī** *prid.* koji se odnosi na crnomantijaše
✧ CRNO- + *v.* mantija, mantijaš

Cȑnō môre *sr* ⟨G Cȓnōga môra⟩ *geogr.* dio Sredozemnog mora između *I* Europe i Male Azije, 453.000 km^2, dubine i do 2245 m // **Crnomórac** *m* (**Crnòmōrka** *ž*) ⟨G -rca, N *mn* Crnomórci⟩ stanovnik područja uz Crno more; **cȓnomorsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Crno more [*~a flota*; *~i sliv*]

crnòok *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je crnih očiju
✧ CRNO- + *v.* oko

crnòput *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je crne puti; tamnoput (o bijelcu, čovjeku bijele rase)
✧ CRNO- + *v.*. put

crnòrep *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima crn rep [*~i pas*; *~i konj*]; crnoguz
✧ CRNO- + *v.*. rep

cȓnorep *m zool.*, *v.* ušata
✧ *v.* crnorep

crnorízac *m* ⟨G -sca, V cȓnorīšče, N *mn* -sci, G crnòrīzācā⟩ *pov.* onaj koji nosi crnu rizu; kaluđer, redovnik // **crnorȋščev** *prid.* koji pripada crnoriscu; **crnorȉzačkī** *prid.* koji se odnosi na crnorisce

Crnorízac Hrábar (9–10. st.), redovnik, u spisu *O slovima* opisuje nastanak slavenskog pisma (vjerojatno glagoljice)

crnoškólac *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G crnòškōlācā⟩ učenik bogoslovije; polaznȋk »crne škole«
✧ CRNO- + *v.* škola

cŕnožūt *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ žut s crnom nijansom // **cŕno-žûtī** *m* ⟨G cŕno-žûtōga⟩ **1.** onaj koji je crne i žute boje **2.** *pov.* onaj koji je orijentiran simpatijama i djelovanjem u korist dvora i bečke politike u Habsburškoj i Austro-Ugarskoj Monarhiji (prema bojama zastave)
✧ CRNO- + *v.* žut

cŕnja, *v.* crn

Crnjànskī, Miloš (1893–1977), srp. pjesnik, esejist i romanopisac; jedan od vodećih pjesnika srp. modernizma (*Lirika Itake* i dr.); težnja prema epskoj nacionalnoj sintezi u romanima (*Seobe* i druga knjiga *Seoba*); za 2. svjetskog rata u emigraciji podupirao četnički pokret D. Mihailovića, *v.*

cȑnjāš *m* ⟨G crnjáša⟩ *zool.* morska riba *Gobius niger*
✧ *v.* crn

cȑnjuša *ž bot.* rod grmolikih biljaka (*Erica*) s o. 500 vrsta iz porodice vrijesova, u nas 4 vrste u primorskim makijama i garizima; erika, vrijes
✧ *v.* crn

Croatia (*izg.* Kroácia) *ž* **1.** latinsko ime za Hrvatsku **2.** *pov.* uža Hrvatska (bez Slavonije i Dalmacije)
✧ *srlat.*

Croce (*izg.* Krôče), **Benedetto** (1866–1952), talijanski filozof, književni kritičar i povjesničar, predsjednik talijanske Liberalne stranke (1943–1947); svojim djelom *Estetika kao znanost o izrazu i opća lingvistika* znatno utjecao na razvoj književne kritike u *Z* Europi i u nas

Crockett (*izg.* Kròkit), **Davy** (1786–1836), američki političar i legendarni lik pionira na zapadnoj granici, u dva navrata član Donjeg doma kongresa; poginuo braneći utvrdu Alamo u meksičko-teksaškom ratu

croma (*izg.* krôma) *ž glazb.* naziv za osminku
✧ *lat.*

cromlech (*izg.* kròmlek) *m*, *v.* dolmen
✧ *velš.*: okrugao ili zaobljen kamen

cromster (*izg.* kròmster) *m pom. pov.* engleski i nizozemski ratni jedrenjak iz 16. i 17. st.
✧ *nizoz.* cromsteven: grbava statva

Cromwell (*izg.* Kròmvel) **1. Henry** (1628–1674), engleski guverner Irske (1657–1659), sin Olivera **2. Oliver** (1599–1658), engleski vojskovođa i državnik, vodio protumonarhističke pristaše parlamenta u doba građanskih ratova; prvi predsjednik Državnog savjeta novoproglašene republike (1648) i doživotni lord-protektor Engleske (od 1653); pokorio Irsku i Škotsku, vladao diktatorskim metodama **3. Richard** (1626–1712), najstariji sin Olivera, lord-protektor Engleske (1658–1659)

Cronin (*izg.* Króunin/ob. Krònin) **1. Archibald Joseph** (1896–1981), škotski liječnik i književnik, pisac popularnih romana u kojima socijalno-kritički prikazuje život velških rudara i britanskog društva **2. James Watson**

(1931), američki nuklearni fizičar, Nobelova nagrada 1980 (s V. L. Fitchom)

croquis, *v.* kroki

cross-check (*izg.* krȍs-čȅk) *m sport* u hokeju na ledu zabranjeno sprečavanje protivnika da se kreće dizanjem palice pred tijelo
✧ *engl.*

crosschecking (*izg.* krosčèking) *m term.* uzajamno, unakrsno provjeravanje (ob. u nekom tekstu)
✧ *engl.*

cross-country *m* kros-kantri, *v.* kros (**1**)

crossing over (*izg.* kròsing ȏuver) *m biol.* u genetici, razmjena majčinih i očevih gena u mejozi, daje nove kombinacije gena △ ~ **jazz** (*izg.* ~ džȅz) *glazb.* glazbeni stil nastao 1970-ih i 1980-ih spajanjem jazza i komercijalnijih formi popularne glazbe
✧ *engl.* crossing-over: križanje

crotalum (*izg.* kròtalum) *m glazb. pov.* **1.** vrsta kastanjeta od drva i kovine, kojima su se u antičko doba služili plesači i plesačice **2.** u srednjem vijeku metalni zvončić
✧ *srlat.* crotalum ← *grč.* krótalon: čegrtaljka, klepetalo

crotchet (*izg.* kròčet) *m glazb.* četvrtinka
✧ *engl.* ← *lat.* crocheta

croupier *m*, *v.* krupje

crown (*izg.* krâun) *m* engleski kovani novac, »kruna«
✧ *engl.*

cȑpsti (**cŕpiti**) (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* cŕpēm, *pril. sad.* cŕpūći, *prid. rad.* cŕpao, *prid. trp.* cȑpen, *gl. im.* cŕpēnje⟩ **1.** izvlačiti tekućinu iz čega pomoću posebnog uređaja na osnovi usisavanja [~ *naftu*; ~ *vodu*] **2.** izvlačiti korist iz čega; uzimati, iskorišćivati // **cŕpac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G cȓpācā⟩ **1.** lopatica za izbacivanje vode iz čamca; ispolac **2.** *rib.* podizna četvrtasta mreža s ukriženim prućem i utegom **3.** *hidr.* sprava za uzimanje uzoraka dubinske morske vode; **cр̀pāč** *m* ⟨G crpáča⟩ onaj koji crpe; **cр̀pilīšte** *sr* mjesto gdje se posebnim uređajem što crpi [~ *vode*; ~ *nafte*]; **cŕpiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* cȑpīm, *pril. sad.* -pēći, *prid. trp.* cȑpljen, *gl. im.* -pljēnje⟩, *v.* crpsti; **cȑpka** *ž* ⟨G *mn* cȑpākā/-ī⟩ **1.** *tehn.* sprava kojom se što crpe; sisaljka, pumpa [*rotacijska* ~] **2.** *knjiš.* mjesto gdje se toči benzin i pružaju druge usluge vozačima motornih vozila, pumpa [*benzinska* ~]; **cȑpn|ī** *prid.* koji se odnosi na crpku i crpenje [~*a stanica/postaja*]
✧ *prasl.* *čerpti, čьrpǫ (*rus.* čérpat', *polj.* czerpać) ← *ie.* *krp- (*lat.* carpere: brati, *grč.* karpós: plod)

cȑt|a *ž* ⟨G *mn* cȓtā⟩ **1.** ostvaren ili zamišljen trag koji ostavlja sredstvo za pisanje **2.** stvarni ili zamišljeni potez koji dijeli što od čega [*povući ~u (pod što)* završiti bavljenje čime, učiniti kraj nečemu što se dugo razmatra, što se vuče kao problem, što se zavlači i sl.] **3.** svojstvo ili osobina; obilježje, oznaka [*karakterna ~a*; *imati ružnu ~u* imati lošu narav, loš karakter] **4.** *v.* linija (**1**) [*na ~i*, *neol.* prema: na liniji čega, na crti mišljenja svoga prethodnika, na način mišljenja prethodnika, misliti kao prethodnik] **5.** *vojn.* bojni red, fronta [*boriti se na prvoj ~i*; *iza neprijateljskih ~a*] **6.** *mat.* jednodimenzionalna osnovna geometrijska tvorevina [*ravna ~a*; *zakrivljena ~a*] **7.** *lingv.* znak za stanku (–), odjeljivanje, izdvajanje, suprotstavljanje i izostavljanje dijela riječi, rečenice i sl. △ ***blage ~e (lica)*** nježno lice; ***~a života*** hiromantska crta u općem crtovlju dlana svake osobe; ***isprekidana ~a*** *prom.* oznaka na cesti koja označuje slobodno preticanje; ***izlomljena ~a*** crta koja oblikuje kutove; ***prva ~a obrane*** *vojn.* na bojištu neposredna sučeljenost s neprijateljem; bojišnica; ***puna ~a*** *prom.* bijela crta iscrtana na cesti koja zabranjuje preticanje // **cр̀tāč** *m* ⟨G crtáča⟩ **1.** onaj koji crta, koji izrađuje crteže **2.** *inform.* uređaj koji crta računalno vođenim olovkama; ploter △ ***tehnički*** ~ onaj koji izrađuje nacrte planova, projekata itd. upotrebom posebnih sredstava i pomagala; **cр̀tačica** *ž*, *v.* crtač; **cр̀tāčkī** *prid.* koji se odnosi na crtače; **cр̀tāčki** *pril.* kao crtač, na način crtača; **cр̀tāćī** *prid.* koji se odnosi na crtanje, koji služi za crtanje [~ *pribor*]; **cȑtalo** *sr* željezni nož na plugu koji reže brazdu okomito; **cȑtāljka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ pero za povlačenje crta; **cȓtānī** *prid.* koji je vezan uz pojam crtanja, koji ima svojstva naslikanog [~ *film*]; **cȑtānka** *ž* ⟨D L -nci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ listovi za crtanje povezani hrptom; crtaći blok, risanka; **cȑtānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* crtati **2.** vještina izvođenja crteža, vještina prikazivanja objekta, predmeta ili ideje rukom uz upotrebu olovke, pera itd. [*tehničko* ~; *prostoručno* ~]; **crtaóna** *ž razg.*, *v.* crtaonica; **crtaónica** *ž* prostorija opremljena za crtanje, ob. na tehničkim fakultetima; crtaona; **crtàrati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ nesvjesno

povlačiti crte; šarati, crtkati; **crtàrija** *ž* ono što se crta kao nesvjesna radnja, kao usputan rad ruke kad se što sluša, o čemu razgovara i sl.; **cȑtati** (∅, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prikazivati na crtežu, izvoditi radnju crtača, proizvoditi crtež, crteže; risati **2.** *pren.* živo prikazivati (ob. o proznom tekstu); **cȓtež** *m term.* **1.** rad umjetnika crtača [*umjetnički* ~] **2.** likovna tehnika prikazivanja objekta ili ideje olovkom, perom itd. [*tehnički* ~]; **cȑtica** *ž* **1.** *dem.* od crta **2.** jedan od pravopisnih, interpunkcijskih znakova; spojnica (-) **3.** *knjiž.* vrsta vrlo kratkog proznog teksta **4.** kratak opis; skica; **cȑtičārstvo** *sr* vrsta pisanja, pisanje crtica (3); **cȑtić** *m razg.* animirani film, *v.* animiran △; **crtkàrati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ kojekako crtati, povlačiti crte, crtati bez pravovoljne radnje, crtati nesvjesno; **cȑtkati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *dem.* od crtati **1.** crtati isprekidanu crtu; šrafirati **2.** na papir nanositi kratke crtice (u nervozi, dosadi, kao tik i sl.); crtarati **3. a.** *žarg.* (u šali i sl.) pomalo crtati **b.** *pejor.* izrađivati crteže; crtati; **cȓtnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *term.* prikazivanje nekog zbivanja ili procesa povlačenjem crte koja ga prati; crtanje; **cȑtōvlje** *sr glazb.* pet vodoravnih crta na kojima i između kojih se upisuju note i drugi znakovi

✧ *prasl.* *čьrta (*stsl.* črъtati: urezati, *rus.* čertá: crta) ← *ie.* *kert-: rezati (*lit.* kirsti: udarati, *skr.* krtis: nož)

cruzado (*izg.* kruzâdo) *m pov.* nekadašnji portugalski kovani novac

✧ *port.*

cȓv *m* ⟨G *mn* cŕvā/cŕvī⟩ **1.** *razg.* **a.** naziv za ličinku većine kukaca, kreće se uvijanjem tijela **b.** onaj koji je sitan u odnosu na onoga koji je velik **2.** *pren.* vrlo marljiva osoba [*marljiv kao* ~; *pretvoriti se u* ~*a* u potpunosti se pokoriti zahtjevima posla (dok se ne postigne ono što se želi); *raditi kao* ~ raditi vrlo marljivo i ustrajno] **3.** (*mn*) *razg.*, *v.* glista **4.** *zool.*, *v.* pjeskulja[2] **//** **cŕvac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G cȓvācā⟩ *zool.* **1.** pacrv, biljna uš s rilcem [*ružin* ~; *šljivin* ~] **2.** (*mn*) porodica kukaca (*Coccidae*) iz reda polukrilaca, štetočine (npr. košenil, kalifornijski c.); štitaste uši; **cŕvak** *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci, G cȓvākā⟩ *dem.* i *hip.* od crv; crvić, crvuljak; **crváriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cȑvārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ održavati se na životu i prehranjivati se crvima [*kad zapadne snijeg šljuka se ne može duže održati jer ne može* ~]; **cȓvast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na crva, koji je crvolik; **cȓvati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** biti sve više napadan crvima, kvariti se tako što se pojavljuju crvi – ličinke (o mesnoj hrani itd.) **2.** *pren.* postajati bezvoljan, gubiti volju za kretanjem i radom, ostajati bez želja; truliti, gnjiljeti; **cȑvić** *m* **1.** *dem.* od crv; crvak, crvuljak **2.** *razg.* naziv za neke od unutrašnjih nametnika u organizmu; **cȑvljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ u kojemu ima crva, koji je zahvaćen crvima; crviv, pušljiv, pišiv [~ *sir*]; **crvúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G cȑvūljākā⟩ **1.** *ekspr.* *dem.* od crv, *usp.* crvić **2.** *anat.* privjesak slijepog crijeva (*appendix*)

♦ *pr.*: **Cŕvić** (Primorje, Krk)

✧ *prasl.* *čьrvь *stsl.* črьvь (*rus.* červ', *polj.* czerw) ≃ *prasl.* *čьrmь ← *ie.* *krmi-: crv (*lit.* kirmis, *skr.* krmis)

cȑvāš *m* ⟨G crváša⟩ *zool.* **1.** morski puž (*Vermetus arenarius*) s cjevastom kućicom pričvršćenom za dno **2.** (*mn*) rod morskih puževa prednjoškržnjaka (*Vermetus*)

cȑven *prid* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je boje krvi, cvijeta divljeg maka itd. [~ *kao paprika* jako, izrazito crven] **2.** *pren.* koji je politički orijentiran kao one stranke i ideologije koje za simbol uzimaju crvenu boju (ob. komunisti i socijalisti) **3.** (*odr.*) u složenim nazivima i sl. [~*i dim*] △ ***Crvena garda*** *pov.* naziv za naoružane odrede radnika u Oktobarskoj revoluciji; ~***a knjižica*** *pov. meton.* članstvo u KPJ; ~***a krpa*** aluzija na crvenu krpu torera kojom izaziva bika; izazov, zadirkivanje, provokacija; ***Crvena pomoć*** (*krat.* Cepe) *pov.* međunarodne organizacije (djelovale i na hrv. prostoru) za pomoć zatvorenim i progonjenim komunistima i njihovim simpatizerima 1921–1945; ~***a zvijezda*** **1.** *usp.* ~*i div* **2.** *pov. pol.* komunistički amblem; petokraka; ~***, bijeli, plavi*** hrvatski trikolor; ~***e alge*** *bot.* morske alge (*Rhodophyceae*), pored klorofila sadrže i crvenu boju fikoeritrin; ~***i div*** *astron.* zvijezda crvene boje, promjera oko 100 puta većeg od Sunčevog; ~***i fenjer*** *pov.* oznaka javne kuće, crvena lampa; ~***i karton*** *sport* kazneni karton kojim se igrač zbog težine prekršaja isključuje iz igre (nogomet, rukomet); ***Crveni križ*** međunarodna humanitarna i nepolitična or-

ganizacija za pružanje pomoći u ratu i miru; *~i **kutić** pov.* mjesto određeno za društveni život u okviru sindikalnih prostorija u FNRJ; *~i* ***telefon*** **1.** oznaka za telekomunikaciju među zaraćenima **2.** oznaka za neposrednu vezu Washington – Moskva u doba Hladnog rata; *~i* ***vjetar***, *v.* erizipel; *~o* ***krvno tjelešce*** *fiziol.* eritrocit // **crljènica** *ž* **1.** *v.* crvenica **2.** *v.* rubeola; **crvénac** (**crljénac**) *m* ⟨G -nca⟩ *razg.* domaći luk crvene nijanse (crveniji od običnog crvenog luka); **crvènica** *ž geol.* tlo sredozemnog i suptropskog područja; crvena zemlja, crljenica; **crvènika** *ž* ⟨D L -i/-ici⟩ *razg.* **1.** crveno vino; rumenika **2.** crvena jabuka, *usp.* crvenka; **crvènilo** *sr* **1. a.** crvena boja na čemu [*~ neba*] **b.** mjesto koje je crveno, koje se crveni, koje je u crvenilu [*~ lica*] **2.** ono čime se postiže crvena boja čega [*~ za usne*] **3.** *fil.* »crvenilo je apstrakcija od crvenoga«; **crvèniti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *prid. rad.* crvènio/crvènīla *ž*, *gl. im.* -ènjēnje⟩ davati čemu crvenu boju, činiti crvenim; **cr̀vēnka** *ž* ⟨D L -nci, G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *knjiš.* crvena kreda **2.** (+ *potenc.*) ono što je crveno, u čemu ima crvenoga tona više nego što je obično u vrsti [*kruška ~*; *gljiva ~*; *krava ~*]; **crvènkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ pomalo crven, koji je u laganoj crvenoj nijansi; **cr̀vēnko** *m razg.* onaj koji ima riđu kosu (i bradu), onaj koji je riđ; **crvènjeti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* crvènīm se, *prid. rad.* crvènio se/crvènjela se *ž*, *pril. pr.* -ēvši se, *gl. im.* -ēnje⟩ **1.** postajati crven (ob. zbog stida, srama i sl.) **2.** isticati se crvenilom, izdvajati se crvenilom od okoline

◆ **Crvénko** m. os. ime, *zast.* ◇ *pr.* (etnici i nadimačka, prema crvenkastoj boji kose ili puti): **Cr̀lenī** (**Crlénī**) (Varaždin), **Crlènjāk** (110, Čazma, Podravina), **Cr̀ljen** (470, Šibenik, Zagora), **Crljénac**, **Crljénak** (Šibenik), **Crljènica** (370, Pula, Banovina), **Cr̀ljenić** (*I* Slavonija), **Crljénko** (170, Pag, *S* Dalmacija), **Crljénković** (140, Nova Gradiška), **Crvèlīn** (190, sred. Dalmacija), **Cr̀venka** (Našice), **Crvénko**, **Crvénković** (100, *I* Slavonija), **Crvènjāk**, **Čerljénko** (Istra), **Čèrmak** (100, *Z* Slavonija, Rab), **Čèrmelj** (Primorje), **Čêrnja** (Istra) **Čèrnjāk** (*Z* Slavonija, Istra), **Čèrnjār** (Rijeka), **Črlénec** (100, Novi Marof, Zagorje), **Črljénec** (okolica Zagreba), *usp.* Rothe, Rother (*njem.*), **Vèreš** (300, Zagreb, *I* Slavonija, Grubišno Polje, ← *mađ.* Vörös), Rossi, Rossellini, Rosseti (*tal.*)

✧ *prasl.* *čьrvenъ (*stsl.* čr̀ьvenъ, *rus.* červlënyj, *polj.* czerwony) ≃ crv, *v.* (značenjska veza kao u *srlat.* vermiculus: crven prema vermis: crv)

Cr̀venā àrmija *ž pov.* **1.** oružane snage bivšeg SSSR-a (1918–1946); puni naziv Radničko-seljačka crvena armija **2.** naziv za kineske oružane snage predvođene komunistima u revoluciji (1924–1949) // **crvenoarméjac** *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci, G crvenoàrmējācā⟩ *pov.* vojnik Crvene armije; **crvenoàrmējka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* crvenoarmejac; **crvenoàrmījskī** *prid.* koji se odnosi na Crvenu armiju; **crvenoàrmijski** *pril.* kao crvenoarmejac, na način crvenoarmejca

crvèndāć *m* ⟨G crvendáća⟩ *zool.* ptica pjevica (*Erithacus rubecula*) iz porodice drozdova, ima crveno perje na vratu

✧ *v.* crven

crvènkapa (**crljènkapa**) *ž etnol.* muška, ponegdje i ženska kapa kao dio narodne gradske i seoske nošnje, okrugla, bez oboda, u obliku niskog valjka [*sinjska ~*; *dalmatinska ~*; *zagorska ~*; *bukovička ~*; *lička ~*]; naziva se tako i ako je druge nijanse (narančasta šibenska) // **crvenkápac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G crvènkāpācā⟩ *žarg.* onaj koji nosi crvenu kapu; **crvènkapica** *ž* **1.** *dem.* od crvenkapa **2.** (Crvenkapica) *knjiž.* lik iz istoimene bajke

✧ *v.* crven + *v.* kapa[2]

CRVENKASTO- kao prvi dio riječi znači crvenkastu nijansu boje koju označuje pridjev u drugom dijelu [*crvenkastocrn*]

✧ *v.* crven, crvenkast

crvenkastožùćkast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ riđ

✧ CRVENKASTO- + *v.* žut, žućkast

crvenkr̀pica *ž zool.* zmija neotrovnica (*Elaphe situla leopardina*) iz porodice guževa; mišarica, c. pjegava

✧ *v.* crven + *v.* krpa, krpica

CRVENO- prvi dio riječi sa značenjem crvene boje onoga što znači riječ u drugom dijelu [*crvenokožac*]

✧ *v.* crven

Cr̀venō jȅzero *sr geogr.* kraško jezero na dnu duboke provalije vrlo strmih padina *SZ* od Imotskoga i Modrog jezera, 0,3 km²

crvenòkos *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima crvenu kosu; riđokos

✧ CRVENO- + *v.* kosa[1]

crvenokóžac *m* ⟨G -šca, N *mn* -šci, G crvenòkōžācā⟩ **1.** *antrop.* čovjek crvene

rase; Indijanac **2.** onaj koji je crvene kože // **crvenòkožan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji ima crvenu nijansu kože (o čovjeku bijele rase)
✧ CRVENO- + *v.* koža

Cr̀venō môre *sr geogr.* dio Indijskog oceana između Afrike i Azije, 448.000 km²

crvènpērka *ž* ⟨D L -rci/-ki, G *mn* -rākā/-ī⟩ (+ *potenc.*) riječna riba (*Scardinus erythrophthalmus*) iz porodice šarana
✧ *v.* crven + *v.* pero

crvènrepka *ž* ⟨D L -pci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* **1.** rod ptica pjevica (*Phoenicurus*) **2.** leptir (*Dasychira pudibunda*)
✧ *v.* crven + *v.* rep

crvènjača *ž bot.* vrlo otrovna gljiva (*Cortinarius orellanus*); planinska koprenka
✧ *v.* crven

crvòjedina *ž rij.*, *v.* crvotočina[1] (**1**)
✧ *v.* crv + *v.* jesti

crvòlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik crva; savijen, zavijen
✧ *v.* crv + *v.* lik

cr̀votočan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je rastočen, izjeden od crva // **crvotòčina**[1] *ž* **1.** šupljina, rupica koju je crv izjeo u drvu; crvotoč, crvojedina **2.** prah drva koje crvi toče; brš
✧ *v.* crv + *v.* točiti[1]

crvotòčina[2] *ž bot.* rod trajnih zeleni (*Lycopodium*) iz porodice crvotočina (npr. *L. clavatum* biljka iz skupine papratnjača); prečica, zmijina mahovina

crwth (*izg.* krôut) (*engl.* crowd) *m glazb. pov.* žičani instrument keltskoga porijekla, podsjeća na starogrčku kitaru, upotrebljavao se u Walesu do 19. st.
✧ *velš.* crwth, *ir.* cruit

Cs *kem.* simbol za element cezij

CT (*izg.* cê-tê) *m med.* rendgenološki postupak slojevitog snimanja pojedinih dijelova tijela u dijagnostičke svrhe △ ~ ***uređaj*** *med. tehn.* dijagnostički uređaj kojim se dobivaju slojevito snimljene slike pojedinih dijelova tijela; skener
✧ *engl.* **c**omputerized **t**omography

ctg *krat. mat.* znak za kotangens; cotg

CTRL (*izg.* kontròl) *krat. inform.* tipka na tipkovnici koja se koristi uz neke druge tipke za različite namjene [*CTRL+F4*]
✧ *krat.*, *engl.* ≃ control: upravljati

Cu *kem.* simbol za element bakar

Cubínec *m* ⟨G -nca⟩ naselje (blizu Križevaca), 560 stan. // **Cubínečanin** *m* (**Cubínečānka** *ž*) ⟨N *mn* Cubínečani⟩ stanovnik Cubinca; **cubìnečkī** *prid.* koji se odnosi na Cubinec i Cubinečane

cùbok *m* ⟨N *mn* -i/-oci⟩ *reg.* dodatak odmjerenoj količini tražene robe, npr. kosti ili lošije meso uz meso koje kupac kupuje; privaga, zunta
✧ *njem.* Zuwage

cúcak *m* ⟨G -cka, N *mn* -cki, G cûcākā⟩ *reg. pejor.* pas
✧ *onom.* ≃ *rus.* cúcka

cùcla *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* anatomski oblikovan gumeni klobučić, koji se stavlja na grlić bočice s pomoću kojega dijete siše; duda, ćuća // **cȕclati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* sisati
✧ *ekspr.*, *onom.*

cucùkati *nesvrš.* ⟨*prez.* cùcučēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* pjevati uz tamburicu
✧ *ekspr.*, *onom.*

cueca (zamacueca) (*izg.* kuèka) *ž* najpopularniji čileanski narodni ples, dvoje plesača predstavljaju pijetla i kokoš
✧ *šp.*

cȕfati (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* trošiti (se) na krajevima, recati (se), trcati se
✧ *njem.* zupfen

cùfetke *ž pl. tantum* ⟨G *mn* -tākā/-ī⟩ *zast.* **1.** komadi platna kojim se obavijaju stopala [*staviti* ~]; šuferice **2.** platnene trake što se omotavaju od gležnjeva do koljena; dio nekih vojničkih uniformi [*omatati* ~]; obojci
✧ *njem.* Zupfleinwand

cûg *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg.* **1.** vlak [*zagorski* ~ vlak koji iz Zagreba vozi u Zagorje] **2.** *šah* potez [*u dva ~a* u dva poteza] **3.** *pov. vojn.* najmanja jedinica (infanterije) u austrougarskoj vojsci s njemačkim službenim jezikom; vod **4.** propuh (durhcug), promaha/promaja, tir od arije **5. a.** potez, jednokratno povlačenje čega u nekom radu ili poslu, jedno pojedinačno vučenje (npr. ribarske mreže) [*iz ~a* odjednom, otprve, odmah]; poteg, potez, tir **b.** gutljaj // **cúg|a** *ž reg. žarg.* piće [*pozvati na ~u*]; **cȕgati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. žarg.* piti ili odavati se piću (o alkoholnim pićima); **cúger** *m reg.* **1.** *šah* brzopotezni *šah* **2.** *žarg.* onaj koji se često i mnogo opija; pijanac, alkoholičar, ispičutura, litac, bevanja; **cúgerica** *ž*, *v.* cuger; **cȕgnuti** (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* cȕgni, *prid. rad.* cȕgnuo⟩ *reg.*,

v. cugati; **cûguš** (I) *m žarg.* cuger (**2**); **cûguš** (II) *prid.* 〈*indekl.*〉 *žarg.* koji je pod utjecajem alkohola; pripit
✧ *njem.* Zug

cȕgeher *m reg.* ukupnost podstava za šivanje odijela i kostima; pribor
✧ *njem.* Zugehör

cȕgle *ž mn* 〈N cȕgla, G *mn* -gālā/-ī〉 *reg.* uzde kojima se upravlja konjem; uzde, vođice, vojke, dizgin
✧ *njem.* Zügel

cûgšalter *m reg.* električni prekidač na poteg, potezna sklopka
✧ *njem.* Zugschalter

cuivré (**cuivrée**) (*izg.* kuivrê) *pril. glazb.* način izvođenja tona na rogu, trublji, trombonu: svirač stavlja ruku na lijevak instrumenta
✧ *fr.*

cȕk *m* 〈N *mn* -ovi〉 *reg.* ono čime se nateže; tȅglica, nategača // **cùgelj** *m reg. zast.* uzda; cuglja; **cùglja** *ž* 〈G *mn* cúgljā/-ī〉, *v.* cugelj; **cȕkati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉 *reg.* naglo vući; natezati, zatezati; **cȕknuti** *svrš.* 〈*prez.* -nem, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* cȕknuo〉, *v.* cukati
✧ *njem.* zucken: vući, potezati

cukahâra *m* 〈*indekl.*〉 (u *prid.* zn.) *sport* naziv gimnastičkih elemenata △ ~ ***preskok*** način izvođenja preskoka preko gimnastičkog konja; ~ ***salto*** način izvođenja saskoka s gimnastičke preče
✧ *jap.*, prema japanskom gimnastičaru Micuo Cukahari, koji je te elemente izvodio 1970.

cȕkar *m* 〈G cȕkra〉 *reg.* šećer; cuker, cukar // **cȕker** *m reg.*, *v.* cukar; **cȕkren** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 *reg. ekspr.* koji je sladak; mio, drag (o djeci); **cȕkrica** *ž reg. ekspr.* drago, milo biće (o djevojčicama); **cȕkriti** *nesvrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje〉 *reg.* šećeriti
♦ *pr.* (nadimačka): **Cȕkar** (100, Zadar), **Cùkarić** (Istra), **Cùkerić** (Pula), **Cùkrov** (350, Šibenik, Dalmacija)
✧ *njem.* Zucker ← *grč.* sákkharon

cukàrijēra *ž reg.* zdjelica s poklopcem u kojoj se drži šećer na stolu, cukrenica, doza za šećer, cukerdoza
✧ *tal.* zuccheriera

cȕkerbeker *m reg. zast.* onaj koji proizvodi i prodaje slastice; slastičar, pašticijer // **cȕkerbekerica** *ž*, *v.* cukerbeker
✧ *njem.* Zuckerbäcker

cȕkercānge *ž pl. tantum reg.* hvataljka za šećer u kocki
✧ *njem.* Zuckerzange

cȕkerdōza *ž reg.* stolna posuda za šećer; cukarijera, cukernica, sladornica, šećernica, doza
✧ *njem.* Zuckerdose

cȕkerkrankhājt *m reg. zast.* šećerna bolest; dijabetes
✧ *njem.* Zuckerkrankheit

cȕkernica *ž*, *v.* cukerdoza

cȕkervaser *m reg.* **1.** zašećerena voda **2.** *pren.* ono što je bezizražajno, beznačajno; »slatka voda« [~ *partija* igra izjednačenih kartaša bez izrazitog dobitnika i gubitnika]
✧ *njem.* Zuckerwasser

cȕknuti, *v.* cuk

cȕkor *m reg.* šećer; cuker
♦ *pr.*: **Cȕkor** (180, Zagorje)
✧ *mađ.* cukor

cúksfīrer *m pov.* onaj koji vodi cug (**3**) u austrougarskoj vojsci s njemačkim službenim jezikom; niži podoficirski čin; vodnik
✧ *njem.* Zugführer

cùkūn *m* 〈G cukúna〉 *reg.* osoba slabe mogućnosti shvaćanja, onaj koji vrlo sporo i malo shvaća; glupan
♦ *pr.* (nadimačko): **Cùkōn** (**Cukȍn**) (360, Pula, Istra)
✧ *tal.* zuccone

cùlo *sr reg.* zavežljaj, paket; svežanj // **cùla** *ž*, *v.* culo
♦ *pr.* (nadimačka): **Cúlak**, **Cùlēj** (140, Zagorje, Podravina, Slavonija), **Cùlek** (130, Donji Miholjac, Slavonija), **Cûli** (120, Vinkovci, Zagorje)
✧ *mađ.* cula

cum grano salis (*izg.* kùm grâno sȁlis) »sa zrnom soli«, ne prihvatiti (što) zdravo za gotovo, prihvatiti s rezervom, s malo provjere ili nepȍvjerenja
✧ *lat.*

cum laude (*izg.* kùm lȁude) ocjena koja se dodjeljuje kandidatu za dobar uspjeh, ocjena s pohvalom

cunámi (**tsunámi**) *m mn* morski valovi uzrokovani podmorskim potresom kojem je žarište unutar Zemljine kore
✧ *jap.*

cùnder *m reg.* smjesa koja nastaje pri topljenju rude uz ostatak goriva i dodatka za taljenje; šljaka, troska, drozga
✧ *njem.* Zunder

cùnet *m reg.* **1.** boca uska grla **2.** uzak grlić
✧ *tal.* cunetta: kanalić

cûnj *m* ⟨G cúnja, N *mn* cúnji⟩ (ob. *mn*) *reg.* figura koja se gađa pri kuglanju, *usp.* cona
♦ *pr.* (nadimačka): **Cûnj** (Ivanić Grad), **Cúnjac** (Istra), **Cȕnjāk** (110, Ozalj, Primorje), **Cùnjek** (Daruvar)

cȕnja *ž* ⟨G *mn* cûnjā⟩, *v.* canjak // **cȕnjalo** *m reg.* potucalo, njuškalo; **cȕnjar** *m reg.* trgovac krpama; **cȕnjati** *nesvrš.* ⟨*prez.* cûnjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* lunjati, potucati se, njuškati; **cȕnjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je otrcan, u dronjcima
✧ *v.* canjak

cȕnjica *ž bot.* gospina trava, *v.* gospin △

cup *m*, *v.* kup[2]

cȕp *uzv.* **1.** izgovor i konvencija pisanja za oponašanje zvuka ili tobožnjeg zvuka kad se što nježno udari s dva prsta i slično ili nježno povuče za kosu [*ona njega ~ po glavi*; *~, povukla ga za kosu*] **2.** kao dopuna riječi za izražavanje laganog, nježnog udarca [*~ po glavi*]
✧ *onom.*

cupègati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* zubima i služeći se prstima jesti lagano i s užitkom oko kosti ribu ili komad mesa koji se drži uz kost; glockati
✧ *tal.* cupidigia: pohlepa

cȕpkati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ ravnomjerno poskakivati u mjestu ne podižući od tla prste, već samo pete [*~ dijete na koljenima*] // **cùpkavo** *pril.* na cupkav način; **cȕpnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* cȕpni, *prid. rad.* cȕpnuo⟩ **1.** *v.* cupkati **2.** udariti kopitom o tlo
✧ *ekspr.*, *onom.*

cȕra *ž* ⟨G *mn* cûrā⟩ *razg.* djevojka // **curétak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -éci⟩ *hip.* od cura; **curètina** *ž augm.* od cura, *pejor.*; **curèvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* cùrujēm, *pril. sad.* cùrujūći, *gl. im.* -ānje⟩ živjeti kao cura; djevojčiti; **cȕrica** *ž dem.* od cura, mlađa cura; djevojčica; **curíčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci⟩ *hip.* od curica; **cȕričica** *ž hip.* od curica; **cȕrin** *prid.* koji pripada curi; **cȕrsk|ī** *prid.* koji se odnosi na curu [*~a odjeća*]
✧ ? ≃ cuca: žensko spolovilo, ili ← *polj.* (d)-córka

Curie-Skłodowska (*izg.* Kirî-Sklodòvska), **Marie** (1867–1934), francuska fizičarka i kemičarka rođena u Poljskoj; sa suprugom Pierreom (1859–1906), otkrila radij, a sama polonij; dvostruka dobitnica Nobelove nagrade (za fiziku 1903, za kemiju 1911) // **curie** (*izg.* kirî) *m fiz.* stara jedinica za mjerenje radioaktivnosti (simbol Ci) (odgovara 3.7 · — 1010 dezintegracija u sekundi, to je približno aktivnost 1 g radija), *usp.* becquerel △ **~-terapija** *med.* liječenje zatvorenim izvorima radioaktivnog zračenja smještenim u neposrednu blizinu ili u samom tkivu koje treba zračiti

curìhter *m reg. zast.* pomoćni radnik kod krojača ili postolara // **curìhterica** *ž*, *v.* curihter
✧ *njem.* Zurichter

curȉk (I) *uzv. reg.* zapovijed konju u zaprezi da krene nazad // **curȉk** (II) *pril. ekspr.* prema nazad, povlačeći se, uzmičući (ob. kao odustajanje od tvrdog stava u čemu, odustajanje ili ublažavanje oštrog nastupa u debati i sl.); **curìkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** povlačiti se prema natrag, ići natraške, odstupati **2.** *pren. podr.* povlačiti se sa svojim mišljenjem, odustajati, odstupati, ublažiti predaleko dotjeran ili preoštro izrečen stav
✧ *njem.* zurück: natrag

cúri|ti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** teći tankim mlazom [*~ mu iz nosa*; *znoj mi ~ niz leđa*; *pipa ~*] **2. a.** puštati/propuštati tekućinu, biti negdje probušen (o posudi s tekućinom) **b.** *pren.* stizati, ob. tajnim kanalima [*informacije cure*]

cùrlika *ž* ⟨D L -ici⟩ *glazb. etnol.* svirala od jedne cijevi; samica, *usp.* zurla

curriculum vitae (*izg.* kurìkulum vîte) *m* kratak prikaz života; životopis, kurikulum, *krat.* CV
✧ *lat.*: tijek života

curry (*izg.* kȁri) *m* **1.** vrsta pikantnog začina **2.** *kulin.* orijentalno, osobito indijsko jelo, od mesa, ribe ili povrća u pikantnom umaku
✧ *engl.* ← *tamil.* ← *arap.* kurkum: šafran

cursillo (*izg.* kursìljo) *m kat.* pokret duhovne obnove začet u Španjolskoj pol. 20. st., cilj mu je preobraziti osobni i društveni život vjernika; najvažniji dio su mu trodnevni tečajevi
✧ *šp.* cursillo: mali tečaj

cursor *m*, *v.* kursor

cursus (*izg.* kȕrsus) *m pov.* u srednjovjekovnoj latinskoj prozi i u gregorijanskom koralu metrički i ritmički princip rasporeda posljednjih slogova rečenice ili dijela rečenice
✧ *lat.*

curtis (*izg.* kùrtis) *m* zemljišni posjed sa zgradama, uz koje postoji naselje kmetova
✧ *srlat.*

Custer (*izg.* Kàster), **George Armstrong** (1839–1876), jedini general američke konjice koji je poginuo u borbi protiv Indijanaca zajedno sa svih 200 svojih vojnika koje je vodio u bici kod Little Big Horna

cùšnajder *m reg. zast.* pomoćni krojač, kalfa, *usp.* curihter
✧ *njem.* Zuschneider

cȕšpajz *m reg. kulin.* ukuhano povrće, ob. kao prilog glavnom jelu; varivo
✧ *austr.njem.* Zuspeise: prilog jelu

cut (*izg.* kàt) *m inform.* naredba u računalnim programima za izbacivanje nekog obilježenog sadržaja iz dokumenta
✧ *engl.*

Cùvaj, Slavko (1851–1931), ban i kraljevski povjerenik u Hrvatskoj (1912–1913), vodio nepopularnu politiku koja je izazvala štrajkove, demonstracije i atentate

cùvaks *m reg. zast.* **1.** prirast, prinova **2.** *pren.* dolazak novaka ili novih osoba u neku sredinu (npr. vojnika u jedinicu)
✧ *njem.* Zuwachs

Cuvier (*izg.* Kivjȅ), **Georges** (1769–1832), francuski prirodoznanstvenik, utemeljitelj komparativne anatomije i znanstvene paleozoologije

cùvīk *m* ⟨G cuvíka, N *mn* cuvíci⟩ *lov.* vrsta vapka za pernatu divljač ili općenito za ptice

cuzàmenštos *m reg. ekspr.* **1.** jak udar jednog tijela o drugo, jedne osobe o drugu; sudar, sraz **2. a.** oštro razmimoilaženje ili nepomirljivost, sukob pri dolaženju u doticaj **b.** sukob s neprijateljskom vojskom u borbi; bitka
✧ *njem.* Zusammenstoss

CV *krat.*, *v.* curriculum vitae

cvȁjakter *m reg. zast. rij.* kazališna igra u dva čina
✧ *njem.* Zweiakter

cvȁjer *m reg.* **1.** dvojka, znak broja dva ili neki predmet (npr. tramvaj broj 2) **2.** *razg.* vrsta brašna (za razliku od »nuler«) // **cvȁjerica** *ž reg.* **1.** mašinica za šišanje kose na dva milimetra **2.** vrsta šivaćeg stroja
✧ *njem.* Zweier

cvȁjferbig *prid. reg.* koji je u dvije boje, dvobojan (ob. u kartanju, npr. herc i tref)
✧ *njem.* zweifärbig

cvȁjzicer *m reg.* prijevozno sredstvo s dva sjedala, npr. kola, saonice, zrakoplov; dvosjed
✧ *njem.* Zwieisitzer

cvána *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* jedan od bantu jezika nigersko-kordofanske porodice, govori se u Bocvani

cvàncig *m* (**cvànciga**, **cvàncika** *ž*) ⟨N *mn* -izi⟩ **1.** *pov.* srebrni novac u Habsburškoj Monarhiji u vrijednosti 20 krajcara **2.** spareni kralj i dama u kartaškoj igri šnapsla, u boji koja nije adut // **cvànciger** *m reg.* onaj koji ima dvadeset godina; **cvàncigerica** *ž reg.*, *v.* cvanciger
♦ *pr.*: **Cvànciger** (Sisak), **Cvânčić** (Osijek)
✧ *njem.* Zwanzig: dvadeset

cvȁsti, *v.* cvijet

cvât, *v.* cvijet

cvéba *ž reg.* **1.** (ob. *mn*) suho grožđe; grožđice, sušak, rozine **2.** *pren.* zgodna pojedinost iz društvenog života, sitnica koja se rado čuje kao zanimljivost; štiklec, pikanterija
✧ *njem.* Zibebe ← *arap.* zibiba

cvȅčknknēdle *ž mn reg. kulin.* knedle sa šljivama
✧ *njem.* Zwetschkenknödln

cvȅk *m* ⟨N *mn* cvèkovi/cvéki⟩ *reg. zast.* čavlić na potplatu i peti cokula [*cipela sa ~ima*]
♦ *pr.* (prema zanimanju postolara): **Cvêk** (700, Zagorje, Istra), **Cvèkan** (Đurđevac)
✧ *njem.* Zweck

cvȅkla *ž reg.*, *v.* cikla

cvèrgl *m* ⟨N *mn* -i/-ovi⟩ *reg.* **1.** domaća patuljasta kokoš, ob. ukras seoskog dvorišta; Jurek i Katica, cvrcin **2.** (+ *potenc.*) sve što se odlikuje time da je najmanje u vrsti, soju itd., npr. mali somovi, ptice manje od vrapca (uz Savu kod Zagreba) itd. kad se ne zna ime ili ga nema △ ~***-aparat*** *pov.* mali radioaparat skromnih mogućnosti i pristupačne cijene
✧ *austr.njem.* Zwergel ← Zwerg: patuljak

Cvetajeva (*izg.* Cvetájeva), **Marina Ivanovna** (1892–1941), ruska pjesnikinja, istaknuta predstavnica ruske avangarde

Cvȅtković[1] *m* naselje (blizu Jastrebarskog), 708 stan. // **Cvȅtkovićanin** *m* (**Cvȅtkovićānka** *ž*) ⟨N *mn* Cvȅtkovićani⟩ stanovnik Cvetkovića; **cvȅtkovićkī** *prid.* koji se odnosi na Cvetković i Cvetkovićane
♦ *v.* cvijet

Cvȅtković[2], **Dragiša** (1893–1969), srp. političar, kao predsjednik jugoslavenske vlade 1939. sklopio je s V. Mačekom sporazum o rješavanju »hrvatskog pitanja« (sporazum Cvetković-Maček)

cvìbak *m* ⟨G -a, N *mn* -aci⟩ *reg.* dva puta pečeno trajno tvrdo pecivo (jede se tako da se razmoči u mlijeku ili u bijeloj kavi)
✧ *austr.njem.* Zwieback (= zwei mal gebacken: dva puta pečen)

cvíblsōs *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg. kulin.* umak od crvenog luka
✧ *njem.* Zwiebel: crveni luk + *fr.* sauce: umak

cvíčati *nesvrš.*, *v.* cičati

cvìček *m* ⟨G -a, N *mn* -i⟩ *agr.* sorta vinove loze i vino od te loze (kontinentalno vino crvene boje)
✧ *slov.*

cvijêt *m* ⟨N *mn* cvjètovi, *zb.* cvijêće⟩ **1.** *bot.* dio biljke koji sadržava organe za oplodnju i iz kojeg se razvija plod **2. a.** najbolji ili prvi dio čega npr. domaćeg proizvoda (brašna, rakije) **b.** *retor.* najbolji, elita [~ *naroda*] △ ~ ***hrvatskog naroda*** *pov.* prema ideološkoj konstrukciji Ante Starčevića bosanski muslimani **//** **càvtjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -vćēnje/-ēnje⟩ *jez. knjiž. arh. ekspr.*, *v.* cvasti; **cvâst** *ž bot.* više cvjetića iste biljke koji oblikuju naoko jedan cvijet (u obliku šeširića, krunice, metlice, grozda itd.); cvat; **cvȁsti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cvàtēm, *pril. sad.* cvàtūći, *gl. im.* cvàtnja⟩ cvjetati; cavtjeti; **cvât** *m* ⟨N *mn* cvátovi⟩ **1.** cvast **2.** cvjetanje [*voćka u punom ~u*] **3.** *bot.* dio biljke koji nosi cvjetove; **cvàtjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cvàtīm, *pril. sad.* cvàtēći, *prid. rad.* cvàtio⟩ *ekspr.jez. knjiž.* cvjetati; **cvàtnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *v.* cvasti **2.** doba cvata **3.** *žarg.* ugodan osjećaj; uživanje; **cvàtūć|ī** *prid.* koji je u procvatu [*~a kultura*; *~i gradovi*]; **cvijêće** *sr zb.*, *v.* cvijet [*poljsko/šumsko ~*; *umjetno ~*; *rezano ~*]; **cvijétak** *m* ⟨G -tka, N *mn* cvíjeci⟩ *hip.* od cvijet; **cvijêtnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ gredica na kojoj se uzgaja cvijeće; cvjetni vrt; **cvjèćār** *m* ⟨G cvjećára⟩ **1.** onaj koji uzgaja cvijeće, koji se bavi cvjećarstvom kao zanimanjem **2.** onaj koji prodaje cvijeće; **cvjećȁrica** *ž*, *v.* cvjećar; **cvjèćārna** *ž razg.*, *v.* cvjećarnica; **cvjèćārnica** *ž* prodavaonica cvijeća (lokal i kiosk); cvjećarna; **cvjèćārskī** *prid.* koji se odnosi na cvjećare; **cvjèćārski** *pril.* kao cvjećar, na način cvjećara; **cvjećárstvo** *sr* uzgajanje cvijeća za potrebe tržišta; **cvjètača** *ž* ⟨G *mn* cvjȅtāčā⟩ *bot.* dvogodišnja zeljasta biljka (*Brassica oleracea*, *var. botrytis*) iz porodice krstašica, uzgaja se kao povrće (mladi mesnati cvat); karfiol, kavul, kaul; **cvjètānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* cvjetati **2.** cvat (2) △ ~ ***mora*** *biol.* pojava velikih kolonija algi na površini mora; **cvjètār** *m* ⟨G *mn* cvjetára⟩ *knjiš.* samostalno ili uz dodatak naziv ili oznaka za kukce koji se hrane cvjetnim sokom [*muhe ~ice*]; **cvjetàrica** *ž*, *v.* cvjetar; **cvjȅtast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je po obliku nalik cvijetu, izrađen u obliku cvijeta (ornament, šara); **cvjèta|ti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prekrivati se cvjetovima, biti u stanju kad izrasta cvijet; cvasti, cavtjeti, cvatjeti **2.** *pren.* napredovati, biti u lijepom stanju, u punom razvitku **3.** *iron.* biti nalik cvijetu; **cvjètić** *m* **1.** *dem.* i *hip.* od cvijet **2.** *lokal.* u vokalnom pjevanju, u dalmatinskom melosu, tenorski ukras na kraju pjesme; fjoret; **cvjȅtīšte** *sr* zeleni vrh peteljke iz kojeg izlazi cvijet, iz kojeg se šire latice; čaška; **cvjètn|ī** *prid.* **1.** koji je u cvijetu [*~i jorgovan*] **2.** koji pripada cvijetu i cvijeću, koji izlazi iz cvijeća [*~i prah*] **3.** koji je u cvijeću, prekriven cvijećem [*~i dol*] △ ***~a livada*** *pren.* idila, mjesto gdje vlada mir i ljepota; ***Cvjetna nedjelja (Cvjetnica)*** *kat.* nedjelja prije Uskrsa kada se u crkvama blagoslivljaju maslinove grančice na spomen Kristovog svečanog ulaska u Jeruzalem; **Cvjètnica** *ž kat.* Cvjetna nedjelja, *v.* cvjetni △; **cvjètnice** *ž mn* ⟨N cvjètnica⟩ *bot.* biljke sa cvijetom, one koje cvjetaju (*Anthophyta*, *Spermatophyta*); cvjetnjače, sjemenjače; **cvjètnjače** *ž mn* ⟨N cvjètnjača⟩, *v.* cvjetnice; **cvjȅtnjāk** *m* ⟨N *mn* cvjȅtnjāci⟩ vrt u kojem se uzgaja cvijeće

♦ **Cvjȅtan** (**Cvȉtan**) m. os. ime (narodno), *usp.* Florijan; isto: **Cvȅtimir** (**Cvjȅtimir**) *zast.*; *hip.*: **Cvíjo**, **Cvjȅtko** (**Cvȅtko**, **Cvȉtko**), **Cvjéto** (**Cvéto**, **Cvíto**); **Cvijêta** (**Cvíta**) ž. os. ime (narodno) ◇ *pr.*: **Cȅkić** (*S* Hrvatska), **Cvénić** (230, Valpovo, Slavonija), **Cvȅtān** (Jastrebarsko), **Cvètanić** (Donji Miholjac), **Cvetánović** (160, Banovina), **Cvètek** (100, Vrbovec), **Cvetíčanin** (100, Podravska Slatina), **Cvétić** (190, Jastrebarsko, Turopolje), **Cvetínović**, **Cvȅtko** (1200, Zagorje), **Cvȅtkov**, **Cvȅtković** (2150, šira okolica Zagreba, *I* Slavonija), **Cvetkòvskī**, **Cvȅtnić** (450, Velika Gorica, Banovina), **Cvetójević** (240, Dvor, Banovina), **Cvȅtovac**, **Cvȉjān**, **Cvijánović** (1330, Knin, Korenica), **Cvijétičanin** (Lika, Slunj), **Cvijétić** (390, Drniš, Podravska Slatina,

Banovina), **Cvijetínović**, **Cvijêtković**, **Cvijétnić**, **Cvijétović** (Našice), **Cvíjić** (350, Banovina, Slavonija), **Cvîjović** (100, *I* Slavonija), **Cvìtak** (190, Pokuplje), **Cvìtan** (600, Šibenik, Istra), **Cvìtanić** (240, Brač, sred. Dalmacija), **Cvitánović** (**Cvìtanović**) (1120, sred. i *J* Dalmacija), **Cvitànušić** (Imotski), **Cvìtāš** (130, Garešnica, Banovina), **Cvìtešić** (Karlovac), **Cvitîčanin** (Karlovac), **Cvítić** (**Cvîtić**) (390, Istra, *I* Slavonija, Metković), **Cvìtko** (100, Pazin), **Cvìtkovac** (Sinj), **Cvìtković** (2190, Otočac, Primorje, Pokuplje), **Cvìtkušić** (100, *I* Slavonija), **Cvîtovac** (Duga Resa), **Cvîtović** (Brač), **Cvjȅtan** (100, Knin, Benkovac, *pravosl.*), **Cvjetánović** (120, Dubrovnik, Zadar), **Cvjetíčanin** (400, Zagreb, Karlovac, Slunj), **Cvjȅtić**, **Cvjetíćanin** (280, Korenica, Lika), **Cvjetínović** (Slavonija), **Cvjȅtko** (Zagreb), **Cvjȅtković** (750, Lika, Dubrovnik), **Cvjetójević** (Požega, *Z* Slavonija), **Cvjȅtović** (Dubrovnik, Našice)

✧ *prasl.* *květъ (*rus.* cvet, *polj.* kwiat) ≃ *latv.* kvitēt: sjati

Cvíjić 1. Đuro (1896–1937), jedan od vodećih hrv. i jugoslavenskih komunista u razdoblju 1919–1929; likvidiran u Staljinovim čistkama u SSSR-u **2. Jovan** (1865–1927), srp. antropogeograf i etnolog **3. Stjepan** (1905–1938), hrv. komunistički aktivist, mlađi brat Đure, likvidiran u Staljinovim čistkama u SSSR-u

cvȉk *m reg. rij.* **1.** vrsta kartaške igre **2.** igra »mlin«

✧ *njem.* Zwick

cvȉk|a *ž* ⟨D L -i, G *mn* cvîkā⟩ *reg. žarg. zast.* neprolazna ocjena u školi; kulja, kolac, top, komad (ob. u obliku brojke 1) // **cvȉkānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* cvikati **2.** *sport* zahvat u hrvanju **3.** *žarg.* strah; **cvȉkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** (što) **a.** bušiti, poništavati kidanjem odreska i sl. [~ *ulaznice*] **b.** kidati kliještima i sl. **2.** (∅) *žarg.* bojati se, drhtati od straha **3.** *sport* zahvatiti (protuzahvatiti) u hrvanju za prevlačenje protivnika preko leđa; **cvȉkl** *m reg.* umetak u obliku klina, klin

✧ *njem.* Zwicke: klin

cvȉkcānge *ž pl. tantum* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* kliješta sa štipaljkama za rezanje (žice i sl.)

✧ *njem.* Zwickzange

cvȉker *m* ⟨G *mn* cvȉkērā⟩ *reg.* naočale koje se drže na nosu pomoću posebne kvačice, izvan upotrebe vise na vrpci [*nositi* ~] // **cvîke** *ž pl. tantum reg. hip.* od cviker; **cvikèrāš** *m* ⟨G cvikeráša⟩ *razg. podr.* onaj koji nosi naočale; **cvikeràšica** *ž*, *v.* cvikeraš; **cvȉkeri** *m pl. tantum reg.* (ob. u šali) naočale

✧ *austr.njem.* Zwicker

cvȉkipusa *ž žarg.* poljubac kojim se igra s djecom tako da se prstima uhvati za oba obraza

✧ *v.* cvika + *v.* pusa

cvȉlih *m reg.* dvonitno tkano jako grubo platno

✧ *njem.* Zwillich: dvonitka

cvȉlīng *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *reg.* **1.** onaj koji je rođen s drugim u istom porođaju; blizanac **2.** *rij.* jedan od dva jednaka dijela iste obiteljske kuće pod jednim krovom s posebnim ulazima

✧ *njem.* Zwilling

cvíliti (**cvíljeti**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *prid. rad.* cvílio/cvílila *ž*, *gl. im.* -lēnje⟩ **1.** puštati prigušen, piskav glas (od bola, žalosti, tuge) **2.** skičati (o psu kad tuži) **3.** *iron.* nepotrebno se tužiti na što, tužiti za kim ili za čim; oplakivati se **4.** škripati [*cvile vrata*] // **cvîl** *m* ⟨N *mn* cvȉlovi/cvîli⟩ *zast.* **1.** kuknjava, jadanje; plač **2.** žalost, jad; **cvíl|a** *ž arh.* plač [~*u to mi cviljaše drobna ptica lastovica*]; **cvílež** *m* cviljenje, *usp.* cviljeti; **cviľidrēta** *ž* (kao ime Cvilidreta) cmizdravac, onaj koji cmizdri, onaj koji se stalno tuži, onaj koji je plačljive prirode; kukumavko, plačljivac, kukalo [*ta/ova muška/ženska* ~]; **cvíljeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -līm, *pril. sad.* -íléći, *prid. rad.* cvílio/cvíljela *ž*, *gl. im.* -ēnje⟩, *v.* cviliti

✧ *prasl.* *kviliti (*slov.* cviliti, *češ.* kvilet)

Cvȉtović *m* naselje (blizu Slunja), 929 stan. // **Cvȉtovićanin** *m* (**Cvȉtovićānka** *ž*) ⟨N *mn* Cvȉtovićani⟩ stanovnik Cvitovića; **cvȉtovićkī** *prid.* koji se odnosi na Cvitović i Cvitovićane

cvjȅćār, *v.* cvijet

cvjȅtari *m mn zool.* natporodica kukaca opnokrilaca (*Apoideai*), na tijelu imaju dlačice prilagođene skupljanju peluda (npr. pčele, glinarice, drvorovke i dr.)

✧ *v.* cvijet

cvjetòlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sliči cvijetu, koji podsjeća na cvijet

✧ *v.* cvijet + *v.* lik

cvokòtati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cvòkoćēm, *pril. sad.* cvòkoćūći, *gl. im.* -ānje⟩ bez voljnog poticaja udarati donjom vilicom o gornju (od hladnoće, u groznici, od straha) [~ *zubima*] // **cvȍknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -

ūvši, *imp.* cvȍkni, *prid. rad.* cvȍknuo⟩, *v.* cvokotati; **cvȍkōt** *m* udaranje donjom vilicom o gornju [*čuje se nečiji ~*]; **cvokòtavo** *pril.* na cvokotav način; **cvòktati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cvȍkćēm, *imp.* cvȍkći, *pril. sad.* cvȍkćūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** naglo odmicati donju čeljust i jezik od nepca i tako proizvoditi osebujan zvuk; coktati (radi izražavanja nezadovoljstva, nestrpljivosti i sl., ili pak zbog nekog nedostatka u ustima i zubima, zbog lošeg umjetnog zubala i sl.) **2.** oglašavati se kao neke ptice, kratko i bez pjeva (fazan)

cvòlina *ž bot.* trajnica (*Biasolettia cynapioides*) iz porodice štitarki (*Apiaceae*)

cvȑcati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* cvrcnuti // **cvȑc** (I) *m* mala količina onoga što se cvrcne, *usp.* cvrcnuti (**1**); **cvȑc** (II) *uzv.* (u kontekstu) *razg. iron.* ništa od toga, malo pa ništa, koješta [*mnogo je htio, ali ~! ispalo je drugačije*]; **cvȑcīn** *m* ⟨G cvrcína⟩ **1.** *zool. agr.* domaća patuljasta kokoš (drži se ob. kao ukras seoskog dvorišta, u nekim krajevima nazivlje se *Jure/Đuro/Đurek i Kata*) **2.** *podr.* osoba vrlo niskog rasta, sitna osoba; trtak (**2**); **cvȑcīnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* cvrcin; **cvȑcnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* cvȑcni, *prid. trp.* cvȑcnūt⟩ **1.** ispustiti izmet (o manjim pticama) **2.** *razg.* (u šali) popiti alkoholnog pića nešto preko mjere (ob. vina do umjerenog veselog stanja ili stanja kad se razvezuje jezik)

✧ *onom.*

cvȓčak *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G cvȓčākā⟩ *zool.* kukac iz reda polukrilaca (*Hemiptera*) prozirnih krila i tamna tijela (npr. vrsta *Lyristes plebeius* običan cvrčak), mužjak se oglašava jednolikim cvrčanjem; poljski šturak, cikada // **cvŕčati**¹ (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cvŕčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -ānje⟩ oglašavati se kao cvrčak; zvrčati

✧ *onom.* ← *skvьrčati ≃ *rus.* skvoréc: čvorak, *ukr.* skverčáty: cviliti

cvŕčati², *v.* cvrljiti

cvrkùtati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* cvȑkūćēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* cvrkut **2.** *pren.* (u šali) **a.** umilno govoriti, ljupkim glasom i u vedru raspoloženju (ob. o djevojačkom govoru) **b.** *pejor.* dodvorički se izražavati, govoriti samo najljepše kad tome nema mjesta // **cvȑkūt** *m* **1.** isprekidano glasanje malih ptica (vrapca) **2.** *pren.* milozvučan glas (ob. ženski); **cvrkùtalo** *sr podr. iron.* neozbiljna, neodgovorna, površna osoba; cvrkutan; **cvrkùtān** *m* ⟨G cvrkutána⟩, *v.* cvrkutalo; **cvrkùtav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji mnogo cvrkuće **2.** koji se odlikuje cvrkutanjem **3.** *pren.* (u šali) koji je pun dobre volje, kao ptica kad cvrkuće; **cvrkùtavo** *pril.* kao da cvrkuće, na cvrkutav način; veselo, razdragano; **cvrkùtnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* cvȑkutnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* cvȑkutni, *prid. rad.* cvrkùtnuo⟩, *v.* cvrkutati

♦ *pr.* (nadimačka): **Cvȑk** (100, Zagorje, Prigorje), **Cvȑkālj** (Kostajnica), **Cvȓković** (Vinkovci)

✧ *onom.*, *v.* cvrčak

cvrkùtić *m zool.* ptica (*Cychrus Fab.*)

✧ *v.* cvrkutati

cvrkùtuše *ž mn* ⟨N cvrkùtuša⟩ *zool.* potporodica ptica pjevica (*Sylvinae*) (npr. trstenjaci, grmuše, voljići i dr.)

✧ *v.* cvrkutati

cvŕljiti (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -ljēći (se), *gl. im.* -ljēnje⟩ **1.** (što, se) **a.** peći (se) u vrelome ulju [~ *uštipke*] **b.** topiti mast ili salo, čvariti **2.** *pren.* **a.** *pejor.* pržiti što pripravljeno na brzinu, *usp.* cvrće **b.** pomalo izgarati; tinjati (o sirovu drvu na vatri) // **cvȑčati**² (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ēći, *gl. im.* -ānje⟩ proizvoditi zvuk koji nastaje prženjem jela ili izgaranjem sirova drva, slično izgovaranju suglasnika *š*; šištati; **cvȓčavo** *pril.* tako da cvrči, na cvrčav način; **cvȓće** *sr* improviziran topao obrok od onoga što se nađe pri ruci (slanina, jaje, brašno), *usp.* cvrljiti (**2a**)

✧ *ekspr.*, *onom.* ≃ *slov.* cvrčati

CYBER- (*izg.* sàjber) prvi element u riječima koji označava što vezano uza svijet prividne stvarnosti koji nastaje pomoću kompjutera [*cyberman*]

✧ *engl.* cyber(netics)

cyber-freak (*izg.* sàjber-frīk) *m žarg.* onaj koji se strastveno zanima za svijet prividne stvarnosti

✧ *engl.*

cyberman (*izg.* sàjbermen) *m publ. žarg.* kompjuterizirano ljudsko biće

✧ *engl.*

cyberpunk (*izg.* sàjberpank) *m term.* struja u suvremenoj znanstvenoj fantastici koja opisuje buduće društvo kao zastrašujući svijet kojim vlada kompjuterska tehnologija

✧ *engl.*

cyberspace (*izg.* sàjberspējs) *m* **1.** *term.* trodimenzionalni prostor proizveden pomoću kompjutera **2.** *meton.* svijet okupiran vlašću kibernetike, životna sredina prezasićena informacijama o činjenicama i rezultatima tehnike
✧ *engl.*

cybersurfer (*izg.* sàjbersūrfer) *m publ.* onaj koji plovi kroz svijet prividne stvarnosti i kompjuterske mreže
✧ *engl.*

cymbalum (*izg.* cîmbalum) *m glazb.* **1.** *pov.* kod antičkih Grka i Rimljana udaraljka, vrsta činele sa svinutim rubom **2.** zvončić, osobito u samostanima, kojim se redovnici pozivaju k stolu
✧ *grč.* kýmbalon

Cyrano de Bergerac (*izg.* Siranô de Beržeràk) **1. Savinien** (1619–1655), francuski pjesnik, satiričar i pustolov **2.** junak istoimene drame Edmonda Rostanda (1897); plemenitog karaktera, nesretan zbog odbojne vanjštine (ogroman nos) [*nos à la* ~]

Czerny (*izg.* Čérni), **Carl** (1791–1857), austrijski pijanist i skladatelj, odgojio niz pijanističkih virtuoza (F. Liszt); njegove se etide danas upotrebljavaju za usavršavanje tehnike sviranja

Č

č, Č 1. ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* bezvučni, prednepčani (predpalatalni), sliveni (afrikatni), zatvorni (konsonantni) glas [*ovaj č*] **b.** (*sr*) četvrto slovo hrvatske latinice kojim se piše taj glas [*malo č*; *veliko Č*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo če*; ⟨*mn*⟩ *ova če*] **2.** *pov.* u glagoljici oznaka za brojčanu vrijednost 1000, a u bosanici 90

čȁ *zam.* **1.** *reg.* upitno-odnosna zamjenica što **2.** *lingv.* riječ koja u upitnom značenju »što« daje naziv čakavskom narječju // **čákavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji govori čakavski, onaj koji govori čakavskim narječjem; **čakavìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ prepoznatljiva pojedinost iz čakavskog narječja usvojena u drugom narječju; **čákāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* čakavac; **čákavskī** *prid.* koji se odnosi na čakavce i čakavsko narječje; **čákavski** *pril.* kao čakavac, na način čakavaca; **čakávština** *ž lingv.* čakavsko narječje, čakavski dijalekt, jedno od tri hrv. narječja s bogatom književnom tradicijom od 15. st., govori se na otocima i dijelovima obale od Istre do Pelješca te na kopnenom području od Hrvatskog primorja do Kupe i Korane

✧ *prasl.* *čь: što (*stsl.* čьto) ← *ie.* *kʷid (*lat.* quid, *grč.* tí), *v.* što

čȁb|ar *m* ⟨G -bra, N *mn* -brovi⟩ **1.** veća drvena posuda s dvije uške, služi za pranje; banjica, škaf **2.** *rij. zast.* kotlina, jezero // **čȁbren|ī** *prid.* ono što pripada čabru [~*e uši*]; **čabrènīk** *m* ⟨G čabreníka, N *mn* čabreníci⟩ motka na kojoj dvojica na ramenima nose razne terete (čabrove i druge posude s uškama); čabrenjak; **čabrènjāk** *m* ⟨G čabrenjáka, N *mn* čabrenjáci⟩, *v.* čabrenik; **čȁbrica** *ž* drvena posuda s poklopcem, ob. za držanje masla; **čȁbrić** *m dem.* od čabar

♦ *top.* (u *mikrotop.* se javlja kao ime za dolinsku konfiguraciju)

✧ *prasl.* i *stsl.* čьbьrъ (*polj.* ceber, *češ.* žber), *lit.* kibiras

Čȁbar *m* ⟨G Čȁbra⟩ grad u *S* dijelu Gorskog kotara, 597 stan., ostaci dvorca Zrinskih // **čȁbarskī** *prid.* koji se odnosi na Čabar i Čabrane; **Čȁbranin** *m* (**Čȁbrānka** *ž*) ⟨N *mn* Čȁbrani⟩ stanovnik Čabra

♦ *v.* čȁbar

čabrònoša *m* onaj koji nosi čabrove (ob. u berbi grožđa)

✧ *v.* čabar + *v.* nositi

čȃč (**čáće**) *m* badić, *usp.* bežmek

✧ *v.* čačak

čȁ-čȁ-čȁ *m*, *v.* cha-cha-cha

čáčak *m* ⟨G -čka, N *mn* -čki, G čȃčākā⟩ *reg.* **1.** grude po putu od smrznutog ili osušenog blata (u Slavoniji), *usp.* čagalj **2.** oštro kamenje koje viri iz zemlje po putu (u Dalmaciji) // **čačkòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* **1.** koji je pun čačaka, blatnih gruda **2.** neravan

✧ ≃ *prasl.* *čьkati: bosti, udarati (*rus.* čkat', *češ.* čkáti)

Čȁčīnci *m mn* ⟨G Čȁčinācā⟩ naselje u Podravini, 2617 stan. // **čȁčinačkī** *prid.* koji se odnosi na Čačince i Čačinčane; **Čáčinčanin** *m* (**Čáčinčānka** *ž*) ⟨N *mn* Čáčinčani⟩ stanovnik Čačinaca

♦ *pr.*: **Čačínović** (Orahovica)

čȁčkati (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** čačkalicom ili čim sličnim vaditi ili izvlačiti što (ob. što malo) **2.** (po čemu) *pren. žarg.* istraživati sa željom da se nađe nešto što se skriva ili o čemu se sluti [~ *nos*, *podr.* dirati prstom nosnice iznutra] // **čȁčkalica** *ž* **1.** tanki drveni štapić za uklanjanje ostataka hrane između zuba

2. *pren. žarg.* vrlo mršava osoba [*mršav kao ~; tanak kao ~*]; **čȁčnuti** (∅, što, u što, po čemu) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* čȁčnuo⟩, *v.* čačkati

✧ ≃ *prasl.* *čькati: bosti, udarati, *v.* čačak

Čâd *m* **1.** *geogr.* država u sred. Africi, 1.284.000 km^2, 5.714.000 stan., glavni grad N'Djamena **2.** bočato jezero u središnjoj Africi veličine 14.000–25.000 km^2 (ovisno o količini oborina) // **Čádanin** (**Čadánac**) *m* (**Čȁdānka** *ž*) ⟨N *mn* Čádani⟩ stanovnik ili državljanin Čada; **čâdskī** *prid.* koji se odnosi na Čad i Čadane △ ~ ***jezici*** *lingv.* grana afroazijske jezične porodice, najpoznatiji među njima je hausa, koji se govori u Nigeriji, Čadu i Kamerunu

čàdek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *bot. reg.*, *v.* šedok

čȁdor *m* ⟨*zb.* čàdōrje⟩ **1.** *ekspr. jez. knjiž.* šator **2.** ženska odjeća u nekim islamskim zemljama, obavija tijelo od glave do pete i pokriva dio lica (ponekad i čitavo lice) // **čadòrčić** *m dem.* od čador; **čadòrdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji pravi i prodaje čadore; **čȁdorsk|ī** *prid.* koji se odnosi na čadore [*~e straže*]

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Čadòrdžīć** (Hvar)

✧ *tur.* çadır ← *perz.* čadder, čatr

čȁđa *ž* ⟨I -đōm⟩ **1.** proizvod nepotpuna izgaranja drva, taloži se iz dima (ob. u dimnjacima, pećima i sl.); čađ, gar **2.** *kem.* čisti amorfni ugljik, prah koji se stvara izgaranjem, upotrebljava se u proizvodnji boja, kao dodatak kaučuku, za proizvodnju tuša i dr. // **čâđ** *ž* ⟨I -i/-u⟩, *v.* čađa; **čàđara** *ž pejor.* neugledna kućica, koliba i sl.; potleušica; **čȁđast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na čađ (po boji), koji kao da je posut čađom, oznaka za tamniju nijansu sive boje; **čȁđav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je posut čađom **2.** koji je boje čađe, čađave boje; garav; **čȁđavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ **1.** onaj koji je uprljan čađom **2.** *min.* tamniji prozirni kremen; **čȁđavica** *ž* **1.** *pejor.* ono što je u čađi **a.** *usp.* čađara **b.** čađava prostorija (nečista od ognjišta, dima i sl.) **2.** stara puška (što potječe iz vremena kad se upotrebljavao dimni barut, koji je ostavljao mnogo čađi) **3.** (+ *potenc.*) *lokal.* sorta crnoga grožđa **4.** gljivična bolest bilja i voćaka (*Capnodium salicinum*); **čȁđaviti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *prid. rad.* čȁđavio/čȁđavila *ž*, *gl. im.* -vljēnje⟩ činiti što čađavim; **čȁđavjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -vīm, *pril. sad.* -vēći, *prid. rad.* čȁđavio/čȁđavjela ž, *gl. im.* -vljēnje⟩ postajati čađav; **čȁđavo** *pril.* kao da je pokriveno čađu; garavo; **čȁđavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je čađavo; **čȁđiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -đēći, *gl. im.* -đēnje⟩ izbacivati ili širiti čađ, zasipati čađom; gariti, čaditi; **čȁđnī** *prid.* koji se odnosi na čađu

♦ *pr.*: **Čàjavec** (Varaždin)

✧ *prasl.* *čadъ, *čadjь (*rus.* čad, *polj.* czad) ≃ *stprus.* accodis: dimnjak

čȁg|a *ž* ⟨G *mn* čâgā⟩ *žarg.* ples (u dvorani organizirana zabava mladih ljudi) [*ići na ~u; otići na ~u*] // **čȁgati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *žarg.* plesati; **čȁger** *m* onaj koji čaga; plesač; **čȁgerica** *ž*, *v.* čager

čàgalj[1] *m* ⟨G -glja, N *mn* -gljevi⟩ smrznuta gruda zemlje; čapor, *usp.* čačak

čàgalj[2] *m* ⟨G -glja, N *mn* -gljevi⟩ *zool.* divlja životinja (*Canis aureus*) u našim krajevima (posebno u Dalmaciji) slična vuku; šakal

♦ *pr.* (od profilaktičkih imena): **Čàgalj** (860, sred. i *J* Dalmacija), **Čàglić** (Podravska Slatina), **Čàgljević**

✧ *tur.* çakal ← *perz.* šāgāl ← *skr.* śrgāla-

čagr̀tati *nesvrš.*, *v.* čegrtati

čàhur|a *ž* **1.** *zool.* zaštitni ovoj od vlakana ili niti koji opreda gusjenica **2.** *vojn.* ovoj metka ili patrone koji sadrži barutno punjenje i sačmu **3.** (+ *potenc.*) ono što prihvaća, obuhvaća kao čahura, otvoreno s jedne strane [*cvjetna ~a*] △ ***izići iz svoje ~e*** otvoriti se prema vanjskom svijetu, postati djelatan, sudjelovati // **čàhorac** *m* ⟨G -ōrca⟩ *etnol.* naziv za prvo zrelo zrno grožđa koje se, prema običajima, prvo donosilo djeci; **čàhurast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik čahure, koji je nalik na čahuru; **čàhuriti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* čàhurīm se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ uvijati se u čahuru

✧ ≃ *rus.* čáxnut': mršaviti

čàir *m* ⟨N *mn* čàiri⟩ *reg.* livada koja se kosi; sjenokoša, pašnjak

✧ *tur.* çayır

čȁj *m* ⟨N *mn* -evi⟩ **1.** *bot.*, *v.* čajevac **(2)** **2.** napitak od te biljke [*indijski ~; ruski ~; gruzijski ~; crni ~; zeleni ~; šalica ~a*] **3.** napitak od cvijeta, listova, korijena ili ploda raznih biljaka [*biljni ~; ~ od kadulje; ~ od kamilice*]; uvarak // **čajàna** *ž* ⟨G *mn* čajánā⟩ ugostiteljsko mjesto gdje se uživa čaj; **čàjānka** *ž* ⟨D L -nci, G *mn* -nākā/-ī⟩ društveni skup na kojem se poslužuje čaj, domjenak u vrijeme

popodnevnog čaja (ponekad uključuje i ples); **čȁjevac** *m* ⟨G -ēvca, N *mn* -ēvci⟩ *konstr. term.* **1.** svaka biljka od lišća koje se može pripremati čaj **2.** *bot.* biljka (*Thea/Cammelia sinensis*); čaj, tea; **čȃjn|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na čaj **2.** koji se jede ili poslužuje uz čaj △ ~***a kuhinja*** manja ili mala kuhinja koja nije predviđena za sjedenje i uzimanje obroka; ~***i maslac*** malo pakovanje maslaca koje se poslužuje u restoranima i hotelima uz doručak i druge obroke; ~***o pecivo*** prhki suhi kolačić od maslaca, šećera i brašna koji se ob. jede uz čaj ili kavu; **čȃjnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** posuda u kojoj se pripravlja čaj **2.** posuda iz koje se poslužuje čaj u šalice (ob. dio garniture, servisa)

✧ *tur.* çay ← *mong.* čai ← *kin.* chá

čȃjka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pom. pov.* čamac ukrajinskih zaporoških kozaka

✧ *ukr.*

Čȃjkōvci *m mn* ⟨G Čȃjkovācā⟩ naselje (u blizini Slavonskog Broda), 688 stan. // **čȃjkovačkī** *prid.* koji se odnosi na Čajkovce i Čajkovčane; **Čȃjkovčanin** *m* (**Čȃjkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Čȃjkovčani⟩ stanovnik Čajkovaca

♦ *pr.*: **Čȃjkovac** (100, *I* Slavonija)

Čajkovski (*izg.* Čajkòvski), **Pjotr Iljič** (1840–1893), ruski kasnoromantički skladatelj svih glazbenih vrsta; zapadnoeuropske glazbene oblike obogaćuje ruskim folklornim naslijeđem (simfonije, glasovirski i violinski koncerti, opere, balet *Labuđe jezero* i dr.)

čájo, *v.* čauš

čȁk *pril.* (*čest.*) za isticanje i za dodavanje onome što je rečeno; dapače, štoviše

✧ *tur.* çak: daleko, sve do

čȁka *m*, *v.* čako

čakánac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G čàkānācā⟩ *reg.* klepalo za klepanje (otkivanje) kose; čekić

✧ *mađ.* csákány ← *turk.*

čàkar *m reg. lov.* vrsta sokola pripitomljenog za lov; šahin, šain // **čàkarast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je raznobojnih očiju **2.** koji je razrok; **čakìrdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji lovi uz pomoć dresiranog sokola sokolar, šahinbaša, čakrdžija; **čakȑdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩, *v.* čakirdžija

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Čàkar** (Slavonija, sred. Dalmacija), **Čȁkara** (Banovina), **Čàkardić** (Osijek, Podravina), **Čàkarić** (150, Posavina)

✧ *tur.* ← çakır: plavo-zelenkast

čakávština, *v.* ča

čàkija *ž reg.* džepni nož sa sklopivom oštricom; skakavac

♦ *pr.* (nadimačko): **Čàkija** (Križevci)

✧ *tur.* çakı

čȁklja *ž* ⟨G *mn* -kāljā/-ī⟩ *reg.* **1.** drvena motka s kukom na vrhu kojom se privlači jezerski ili riječni čamac ili što izvlači iz vode; kljuna **2.** kolac za koji se veže loza u vinogradu; trklja // **čȁkljār** *m* onaj koji otiskuje plovilo čakljom, onaj koji upotrebljava čaklju za što; **čȁkljati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ upravljati čamcem pomoću čaklje; **čȁkljica** *ž* u slatkovodnom ribolovu motka s udicom

✧ *mađ.* csáklya

čàkmak *m* ⟨N *mn* -aci⟩ *reg.* **1.** komad čelika kojim se udaranjem o kremen izbijaju iskre; kresivo **2.** upaljač starinske puške; kresalo, ognjilo

♦ *pr.*: **Čàkmak** (100, *Z* Slavonija), **Čakmázović** (Slavonski Brod)

✧ *tur.* çakmak

čȃko *m* ⟨N *mn* čȃci⟩ *pov.* časnička svečana kapa u konjaništvu i topništvu za vrijeme Habsburške Monarhije [*taj/ovaj* ~]; čaka

✧ *mađ.* csákó

čakóna *ž glazb.* glazbena forma koja se zasniva na neprekidnoj varijaciji niza akorda temeljnog basa

✧ *šp.* chacona

Čákōvci *m mn* ⟨G -ovācā⟩ naselje (u blizini Vukovara), 749 stan. // **čákovačkī** *prid.* koji se odnosi na Čakovce i Čakovčane; **Čákovčanin** *m* (**Čákovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Čákovčani⟩ stanovnik Čakovaca

Čȁkovec *m* ⟨G -ōvca⟩ grad u Međimurju, 15.999 stan. // **Čȁkovčanin** *m* (**Čȁkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Čȁkovčani⟩ stanovnik Čakovca; **čȁkovečkī** *prid.* koji se odnosi na Čakovec i Čakovčane

čȁkra *ž* ⟨G *mn* -kārā/-ī⟩ u jogi točka na čovjekovu tijelu koja se odlikuje posebnom osjetljivošću i važnošću za njegovo funkcioniranje

✧ *skr.* cakra-: kotač

čàkšire *ž pl. tantum reg.* (+ *srp.*) *etnol.* dio muške nošnje, hlače od domaće valjane vune, široke u gornjem dijelu, uske od koljena do gležanja (preko toga dijela nose se čarape)

✧ *tur.* çakır

čalabŕcnuti (**čalabȑknuti**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* čalàbrcnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čalabŕcni⟩

razg. pojesti nešto u manjoj količini na brzinu; prigristi, prezalogajiti // **čalabŕcati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čalàbr̄cām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* čalabrcnuti; **čalabŕčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G čalàbr̄čākā⟩ *reg.* mali obrok, mala količina hrane; zalogajčić

✧ *tur.* çala: udri, sviraj (stavlja se kao prefiks riječi da bi se dobilo značenje brzine, brze radnje) + *v.* brcnuti (brknuti)

čalabrína, *v.* čalovati

čȁlāran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *reg. zast.* koji je varav; varljiv, prijevaran

✧ *mađ.* csalárd

Čalínec *m* ⟨G -nca⟩ naselje u Hrvatskom zagorju, 615 stan. // **Čalínčanin** *m* (**Čalínčānka** *ž*) ⟨N *mn* Čalínčani⟩ stanovnik Čalinca; **čalínečkī** *prid.* koji se odnosi na Čalinec i Čalinčane

čȁlm|a *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. etnol.* povez oko fesa ili kečeta, dio muške odjeće kod muslimana; saruk, turban

✧ *tur.* çalma

čalmàšica *ž zool.*, *v.* češljugar (ima crveno perje na glavi kao da nosi čalmu)

✧ *v.* čalma

čalòvati *nesvrš.* ⟨*prez.* čàlujēm, *pril. sad.* čàlujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. zast.* prevariti // **čalabrína** *ž zast.* himba, prevara; **čȁlōvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je varav; **čalòvnīk** *m* ⟨G čalovníka, N *mn* čalovníci⟩ onaj koji vara; varalica

✧ *mađ.* csalni: varati

čȁluk *m* ⟨N *mn* -nci⟩ *reg.* **1.** onaj koji je otpušten iz janjičarske vojske **2.** plašljivac

♦ *pr.*: **Čȁluk**

✧ *tur.* çalık

čȁm *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg. bot.*, *v.* jela // **čȁmov** *prid. reg.* koji je od čama i čamovine; jelov; **čȁmovina** *ž reg.* **1.** čam, jelovina **2.** drvo četinara kao građa, crnogorica

✧ *tur.* çam: bor

čáma *ž* prazno raspoloženje, nemoć da se razbije dosada, stanje bez akcije; čamotinja, potištenost, tjeskoba // **čâman** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji je pun čame, koji je u čami, koji je obuzet čamom; čamotan; **čámiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -mēći, *gl. im.* -mljēnje⟩ **1.** patiti od čame **2.** boraviti u čami [~ *u zatvoru*; ~ *u četiri zida*]; čamovati; **čȁmotan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩, *v.* čaman; **čamòtinja** *ž ekspr.*, *v.* čama; **čamòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čàmujēm, *pril. sad.* čàmujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* čamiti

✧ *prasl.* *čьma (*slov.* čmeti: čamiti)

čám|ac *m* ⟨G -mca, N *mn* -mci, G čâmācā⟩ malo plovilo koritasta oblika; čun, barka [*sportski ~ac*; *ribarski ~ac*; *brodski ~ac*; *gumeni ~ac*] // **čȁmčić** *m hip.* od čamac; **čȁmdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji upravlja čamcem za prijevoz preko rijeke i sl.

✧ *tur.* çamac: malo riječno plovilo ← çam: bor

čȁmāvka *ž*, ob. u: △ ***mirisna*** ~ *bot.* vilin klinčac, *v.* vilin △

čampàrete *ž pl. tantum reg. glazb.*, *v.* kastanjete

♦ *pr.*: **Čampàra** (100, Dubrovnik)

✧ *tur.* çalpara ← *perz.* čārpāre: kastanjete

čȁmpić *m pejor.* nespretnjaković, onaj koji nije odrešit muškarac, onaj koji je spetljan, ni muško ni žensko

✧ *ekspr.*

čȁmpr|a *ž* ⟨G *mn* čámprā/-ī⟩ *ekspr. pejor.* pandža; čampa // **čȁmpa** *ž* ⟨G *mn* čámpā/-ī⟩, *v.* čampra

čȁmskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezici*** *lingv.* odvjetak austronezijskih jezika koji se govore u Kampućiji i Vijetnamu

čȁnak *m* ⟨G čánka, N *mn* čánci, G čânākā⟩ drvena zdjela iz koje se jede žitko jelo // **čȁnčār** *m reg.* zdjelar; **čȁnčić** *m dem.* od čanak

♦ *pr.*: **Čȁnak** (270, Lika, Banovina), **Čȁnčār** (200, Lika, Slavonija, Ploče), **Čančárević** (100, Primorje, Posavina), **Čȁnčer** (okolica Zagreba)

✧ *tur.* çanak: zemljana posuda

čȁnčara *ž zool.* kornjača (*Testudo graeca*) iz porodice kopnica, *usp.* kornjača

✧ *v.* čanak

čandr̀kati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći/čàndr̄čūći, *gl. im.* -ānje⟩ tandrkati

čandr̀līn *m* ⟨G čandrlína⟩ *pov.* mjedeni novac od četiri novčića

✧ *tal.* quadrilio

čandr̀ljiv *prid.*, *v.* džandrljiv

čanghàna (**čangàna**) *ž* ⟨G *mn* čanghánā⟩ *glazb.* perzijski gudački instrument s tri žice i jako svinutim gudalom

✧ *perz.*

Čȁng Kài-šȅk (Chiang Chung-cheng) (1887–1975), kineski general i političar; od 1926. na čelu Kuomintanga, *v.*, vodio obrambeni rat protiv Japana 1937–1945, poražen u građanskom ratu protiv kineskih komunista 1946–1949, zatim doživotni predsjednik vlade u egzilu na Taiwanu

čangrìzati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ dosađivati prigovara-

njem; zajedati // **čangrìzalica** *m* ⟨N *mn* -e⟩, *v.* čangrizavac; **čangrìzalo** *sr*, *v.* čangrizavac; **čangrìzav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji čangriza, koji je čangrizavac, čangrizalica, čangrižljivac; čangrižljiv; džandrljiv; **čangrìzavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji čangriza; čangrizalica, čangrizalo; **čangrìzavo** *pril.* na čangrizav način; zajedljivo; **čangrìzavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čangrizav; zajedljivost
✧ *ngrč.* tzíngra: svađa

čȁnk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *glazb.* **1.** harfa starih Perzijanaca i Indijaca **2.** perzijski psalter trouglasta oblika sa šest žica i trzalicom
✧ *perz.* čang

čànkīr *m* ⟨G čankíra⟩ *pat.* čir na penisu, uretri, očnim kapcima i drugdje; šangir △ ***meki*** ~ *pat.* zarazna spolna bolest (*ulcus mole*); ***tvrdi*** ~ *pat.* primarni simptom kod sifilisa
✧ *fr.* chancre: čir

čankòliz *m* **1.** *dosl.* onaj koji za kim liže čanak **2.** *pren.* ulizica, prišipetlja, dodvorica, čankolizac // **čankolíščev** *prid.* koji pripada čankoliscu; **čankolízac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G čankòlīzācā⟩, *v.* čankoliz
✧ *tur.* çanak + *v.* lizati

čȁnta *ž* ⟨G *mn* -nātā/-ī⟩ *reg.* kožna torba
✧ *tur.* çanta

čapàrāl *m* ⟨G čaparála⟩ *bot.* zimzelena šikara Kalifornije
✧ *šp.* chaparral

čȁpati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš.* **1.** zgrabiti, ščepati, uhvatiti **2.** (se) boriti se, grabiti se s nekim u samoobrani // **čȁpkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* čapnuti; **čȁpnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* čȁpnuo⟩ **1.** uzeti čega u manjoj količini (ob. o jelu); štrpnuti, čalabrcnuti **2.** *rij.* proizvesti šum koji nastaje kad što padne u vodu; pljusnuti
✧ *prasl.* *čapati (*rus.* čápat', *polj.* czapić) ? ≃ *lat.* capere: uzeti

čàpēj-tȍm *m glazb.* kambodžanski žičani instrument nalik na veliku gitaru
✧ *khmer.* chapey-thom

Čapek (*izg.* Čȁpek) **1. Josef** (1890–1938), brat Karela s kojim je zajedno pisao neke pripovijetke i drame **2. Karel** (1890–1938), najznačajnije ime češke književnosti između dva svjetska rata; pripovjedač, dramski pisac, esejist, novinar, dječji pisac; svjetsku slavu stekao futurističkom dramom *R.U.R.* (Rossum's Universal Robots, 1920) prožetom skepticizmom u odnosu na robotizaciju čovjekove budućnosti; djela prevođena na više od dvadeset jezika

čapètōn *m* ⟨G čapetóna⟩ u zemljama Latinske Amerike, naziv za doseljenika

čȁpkati, *v.* čapati

čàpkūn *m* ⟨G čapkúna⟩ *reg.* **1.** vragolan, obješenjak **2.** konj brza, a sitna hoda
✧ *tur.* çapkın

čȁplinovskī, *v.* Chaplin

čȁplja *ž* ⟨G *mn* čāpljā/-ī⟩ *zool.* **1.** ptica močvarica naših krajeva (*Ardea*) iz roda *Ardeola* [*siva ~ (Ardea cinerea)*; *bijela ~ (Herodias alba)*] **2.** (*mn*) porodica ptica močvarica (*Ardeidae*) iz reda rodarica // **čȁpljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je poput čaplje, ima duge noge, mršav je i izdužene figure (o osobi)
✧ *prasl.* *čaplja (*rus.* cáplja, *polj.* czapla) ≃ čapati, *v.*

čȁpljan *m bot.* korovna biljka (*Erodium cicutarium*) ljubičastocrvenih cvjetova, iz porodice iglica (*Geraniaceae*)
✧ ≃ *v.* čaplja

Čȁpljina *ž* grad na desnoj obali Neretve (BiH), 75.000 stan. // **Čapljínac** *m* (**Čȁpljīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čapljínci⟩ stanovnik Čapljine; **čȁpljīnskī** *prid.* koji se odnosi na Čapljinu i Čapljince

čȁpnuti, *v.* čapati

čȁpor *m*, *v.* čagalj[1]

čȁporak *m* ⟨G -ōrka, N *mn* -ōrci⟩ prst i nokat pandže // **čȁporast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sliči na čaporak, koji ima osobine čaporka
✧ ≃ *v.* čapati

Čȁporice *ž mn* naselje (u blizini Sinja), 819 stan. // **Čȁporičanin** *m* (**Čȁporičānka** *ž*) ⟨N *mn* Čȁporičani⟩ stanovnik Čaporica; **čȁporičkī** *prid.* koji se odnosi na Čaporice i Čaporičane

čàpraz-dìvān *m* ⟨G čàpraz-divána⟩ *pov.* svečano ili službeno primanje koje podliježe strogim pravilima ponašanja (u Osmanskom Carstvu)
✧ *tur.* çapraz-divan

čâr *m* ⟨G *mn* čárī/čárā⟩ ono što zanosi, privlači ili zadivljuje // **čáralac** *m* ⟨G -aoca, N *mn* -aoci⟩ onaj koji čara, onaj koji čini čarolije; **čáralačkī** *prid.* koji se odnosi na čaraoce; **čáralica** *ž*, *v.* čaralac; **čâran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *jez. knjiž.* koji je pun čara, koji očarava, *usp.* čaroban; **čárati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čārām, *pril.*

sad. -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *etnol.* izgovarati određene mistične formule ili riječi i činiti radnje da bi se dozvale sile koje će donijeti ono što se želi (ljubav ili mržnju, zdravlje ili bolest itd.); **čârka**[1] *ž* ⟨D L -rci, G *mn* -ā/-ī⟩ *lokal.*, *v.* čarolija; **čârnost** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *arh.* **1.** *v.* čarobnost **2.** *v.* čarolija; **čȁrob|an** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ **1.** koji je pun čara; divan, prekrasan **2.** čudotvoran, magičan △ *~**ni štapić*** magično sredstvo koje bi omogućilo da se riješi ono što se ne može riješiti, ili da se lako riješi ono što je teško riješiti; **čȁrobnica** *ž*, *v.* čarobnik; **čȁrobnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩, *v.* čarobnjak; **čȁrobnīštvo** *sr* djelatnost čarobnjaka; čarobnjaštvo; **čȁrobno** *pril.* na čaroban način, tako da očarava; očaravajući; **čȁrobnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čaroban (**1**,**2**), svojstvo onoga što je čarobno (**2**); čarnost; **čaròbnjāčkī** *prid.* koji se odnosi na čarobnjake; **čaròbnjāčki** *pril.* kao čarobnjak, na način čarobnjaka; **čaròbnjāk** *m* ⟨G čarobnjáka, N *mn* čarobnjáci⟩ **1.** onaj koji ima moć da izvodi radnje koje nisu moguće po zakonima prirode; čarobnik **2.** *pren.* onaj koji je u svakodnevnim situacijama sposoban izvesti i ono što je naoko nemoguće, onaj koji se odlično snalazi; **čarobnjáštvo** *sr*, *v.* čarobništvo; **čaròjice** *ž mn etnol.* pokladne maškare; **čaròlija** *ž* **1.** ono što izvodi čarobnjak; čarka **2.** ono što ima mnogo čara, što privlači svojom očaravajućom snagom, ono što je čarobno (ob. o čemu iznimnom i lijepom u prirodi, ili u umjetnosti); čarnost

✧ *prasl.* *čarъ (*rus.* ⟨*mn*⟩ čary, *polj.* czar), *lit.* keras ← *ie.* *k^{w}er-: činiti, spravljati (*skr.* karoti: čini, *velš.* peri)

Čȁra *ž* naselje na Korčuli, 797 stan. // **Čáranin** *m* (**Čárānka** *ž*) ⟨N *mn* Čárani⟩ stanovnik Čare; **čáranskī** *prid.* koji se odnosi na Čaru i Čarane

čȁrak *m* ⟨G -rka, N *mn* -rki⟩ *reg.* **1.** svako zanatsko kolo (npr. lončarsko) **2.** strug, naprava za tokarenje; drebank

✧ *tur.* çark ← *perz.* čarh: kolo

čȁrap|a *ž* pleteni ili platneni dio obuće koji obuva i štiti **a.** stopalo s gležnjem [*kratka ~a*] **b.** nogu do koljena; dokoljenica, dokoljenka **c.** cijelu nogu [*duga ~a*]; bječva △ ***lička ~a*** vunena, domaća pletena čarapa // **čaràpār** *m* ⟨G čarapára⟩ prodavač ili tvorničar čarapa; **čaràpārka** *ž* radnica u tvornici čarapa; **čaràpārnica** *ž* **1.** dućan u kome se prodaju čarape **2.** pogon u kome se proizvode čarape; **čaràpārsk|ī** *prid.* koji se odnosi na čarapare i čaraparstvo [*~a roba*]; **čarapárstvo** *sr* proizvodnja čarapa, obrt za proizvodnju i prodaju čarapa; **čarapètina** *ž augm.* od čarapa, *pejor.*; **čàrapica** *ž dem.* od čarapa; **čarapírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* čaràpīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *žarg.* držati novac u čarapi, ne uložiti/ulagati u banku

♦ *pr.* (prema zanimanju ili nadimačka): **Čaràpār** (Banovina), **Čàrapić** (Županja), **Čàrapina** (140, Metković, *J* Dalmacija), **Čarápović** (Slavonija)

✧ *tur.* çorap ← *arap.* gäwräb ← *perz.* gūrāb

čaràtān *m* ⟨G čaratána⟩ *lokal.* šarlatan // **čaràtānskī** *prid.* koji se odnosi na čaratane; **čaràtānski** *pril.* kao čaratan, na način čaratana

♦ *pr.*: **Čȁratan** (Hvar)

✧ *tal.* ciarlatano

čârda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* u panonskim krajevima gostionica izvan naselja

✧ *mađ.* csárda

čȁrdāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *reg.* **1.** lijepa, ob. dvokatna kuća, okružena vrtom; ljetnikovac **2.** građevina, ob. drvena na stupovima s izbočenim gornjim katom **3.** soba na katu s lijepim vidikom; čardaklija **4.** prostorija za primanje ili boravak gostiju (na katu) **5.** *pov.* rezidencija lokalnih dostojanstvenika u Osmanskom Carstvu **6.** utvrđena zgrada, kula, pogranična stražarnica (u Vojnoj krajini); promatračnica **7.** spremište na stupovima, ob. za kukuruz; kukuruzana // **čardàklija**[1] *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* graničar Vojne krajine koji obavlja kordonsku službu; **čardàklījskī** *prid.* koji se odnosi na čardak i čardaklije

✧ *tur.* çardak ← *perz.* čārtâq: zgrada na četiri svoda ← čehar: četiri + taq: stup

čardàklija[2] *ž reg. bot.* vinova loza (*Vitis vinifera*) koja se penje kao sjenica uz čardak (**1**, **2**); odrina, loznica, brajda

✧ *tur.* çardaklı

čȁrdāš *m glazb. etnol.* mađarski narodni ples (i glazba na koju se pleše); mađarac

✧ *mađ.* csárdás ≃ csárda: gostionica, krčma

čârka[2] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *vojn.* kraći oružani sukob manjih jedinica ili malog broja vojnika; pripucavanje **2.** *pren.* manji sukob riječima, manja svađa; zadjevica // **čȁrkār** (**čȁrkāč**, **čȁrkāš**) *m* **1.** *pov. vojn.* **a.** vojnik prednje linije koji počinje s puškaranjem **b.** vojnik u ustaškoj

vojsci u 2. svjetskom ratu **2.** onaj koji čarka; **čȁrkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** zametati čarku, ulaziti u sitnije oružane okršaje ili borbe riječima **2.** *pren.* poticati vatru, raspretati, razgarati vatru; ražarivati

✧ *tur.* çarka ← *perz.* čarẖa: vojna prethodnica

čarlàma *ž etnol.* vrsta narodnog plesa

čȁrlston *m glazb.* društveni ples 1920-ih, podrijetlom od crnačkog solo-plesa

✧ *engl.* charleston, prema gradu Charlestonu u Južnoj Karolini, SAD

čârn|ī *prid. ekspr.* koji je crn

✧ *rus.* čërnyj, *v.* crn

čȁroban, *v.* čar

čȁršav (**čȁršaf**) *m reg.* **1.** u islamu plahta u kojoj se umrli sahranjuje [*obredni* ~] **2.** pokrivalo za lice muslimanke prilikom izlaska na ulicu **3.** *srp.* plahta

✧ *tur.* çarsaf ← *perz.* čāderšeb: noćni pokrivač

čȁršija *ž* **1.** *reg.* dio mjesta (ob. ulica ili trg) u kojem se odvija glavni trgovački i društveni život **2.** *pren. pejor.* utjecajni ljudi i njihovo djelovanje na javnost i javne interese (u središnjim i / balkanskim zemljama) // **čȁršījka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* čaršilija; **čȁršījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na čaršiju △ ~***a politika*** politika koju vodi čaršija (**2**); **čȁršījski** *pril.* na način čaršije; malograđanski; **čaršȉlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji živi u čaršiji

✧ *tur.* çarı ← *perz.* čārsū: četverostran

čȁrter *m* **1.** državni dokument koji daje posebna prava ili ovlasti pojedincu ili organizaciji; povelja **2.** *prom.* **a.** ugovor o najmu broda ili zrakoplova **b.** tako unajmljeni zrakoplov (let) **3.** *ekon.* u SAD-u pravilnik o unutarnjoj organizaciji i odlučivanju u korporaciji △ ~***-let*** poseban, posebnim ugovorom ili aranžmanom organiziran avionski let; ~***-linija*** uspostavljanje privremene, posebnim ugovorom organizirane avionske ili brodske linije // **čȁrterer** *m pom.* naručitelj u ugovoru o prijevozu robe morem; **čȁrterskī** *prid.* koji je u vezi sa zakupom aviona ili broda za posebnu upotrebu; **čartírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* čȁrtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ zakupiti/zakupljivati avion ili brod za posebnu upotrebu

✧ *engl.* charter

čȁrtist[1] *m burz.* specijalist koji proučava i ispisuje liste trgovačkih akcija na burzi

✧ *engl.* chartist ← chart: lista

čartȉzam *m* ⟨G -zma⟩ *pov.* pokret engleskih radnika u prvoj pol. 19. st. za ostvarenje zahtjeva radničke povelje kojom se tražila politička demokratizacija Engleske // **čȁrtist**[2] *m pov.* pristaša čartizma

✧ *engl.* Chartism, prema povelji pokreta (The People's Charter)

Čȁruga 1. Jovo Stanisavljević, odmetnik i vođa razbojničke bande u Slavoniji 1930-ih **2.** *m* (čaruga) (u šali) razbojnik

čȁs *m* ⟨N *mn* čàsovi⟩ **1.** vrlo kratak odsječak vremena; trenutak, tren **2.** ⟨G *mn* čāsā⟩ *ideol. neol. 1941.* minuta (u najavama točnog vremena na radiju) [*pet sati, pet časa i deset časaka*] △ ***smrtni*** ~ vrijeme kad treba umrijeti // **čȁsak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ **1.** *dem.* od čas [~ *dva*; *za koji* ~]; trenutak **2.** *ideol. neol. 1941.* sekunda (u najavama točnog vremena); **čȁsimicē** *pril. rij. jez. knjiž.*, *v.* časomice; **čȁsiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ēći, *gl. im.* -ēnje⟩ gubiti vrijeme; **čȁskom** *pril.* načas, začas, na brzinu; **čȁsom** *pril.* brzo, načas, na brzinu, nakratko; **čȁsomicē** *pril.* **1.** povremeno, na čas, na trenutak; časimice **2.** ponavljajući načas; češće zakratko, više puta za tren; **čȁsomičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩, *v.* časovit; **časòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji traje čas, koji je samo za tren; trenutačan, trenutan, časomičan; **časòvito** *pril.* na čas, za trenutak, za kratko vrijeme; **čȁsōvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *srp.* ura, sat

✧ *prasl.* i *stsl.* časъ: vrijeme (*rus.* čas, *polj.* czas) ≃ *stprus.* kīsman, *alb.* kohë

Čȁslav m. os. ime (narodno, slavenskog podrijetla); *hip.*: **Čáčo**, **Čájo**, **Čávo** ◇ *pr.*: **Čȁčić** (1500, Lika, *S* Dalmacija)

čâsnīk (**čȁsnīk**) *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji ima visoku i ujedno počasnu službu **2.** oficir u trgovačkoj mornarici **3.** *vojn.* osoba na zapovjedničkom položaju; svaki od vodećih činova u oružanim snagama Republike Hrvatske; činovi od poručnika do generala zbora △ ***djelatni*** ~ onaj koji je na službi i po zanimanju časnik, profesionalni vojnik sa časničkim činom; ***niži*** ~ poručnik, natporučnik i satnik; ***pričuvni*** ~ onaj koji se poziva na vojnu službu po potrebi, onaj koji je u pričuvi; pričuvnik; rezervist; ***viši*** ~ bojnik, pukovnik i brigadir // **čâsnica** *ž*, *v.* časnik; **čâsničkī** *prid.* koji se odnosi na časnike; **čâsnički** *pril.* kao časnik, na način časnika, onako kako postupaju časnici; **čâsnīštvo**

sr zb. **1.** *rij. neodom. neol.* oni koji imaju visoku i ujedno počasnu službu **2.** časnici, časnički zbor

✧ *v.* čast

čȁsopīs *m* periodična publikacija raznih oblasti i različitih namjena; magazin [*ilustrirani* ~; *informativni* ~; *stručni* ~] // **čȁsopīsnī** *prid.* koji se odnosi na časopis

✧ *v.* čas + *v.* pisati

čȁsoslov *m kat.* vjerska knjiga iz koje svećenici svakodnevno čitaju; brevijar // **čȁslovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci, G -vācā⟩ *pravosl.* knjiga molitvi za svako doba dana

✧ *v.* čas + *v.* slovo

čâst *ž* ⟨I -i/čāšću⟩ **1.** dostojanstvo koje se zasniva na etičkim načelima; moralni stav koji potiče da se djeluje tako da se stekne poštovanje drugih i sačuva samopoštovanje **2.** opće priznanje; počast, uvažavanje **3.** moralni dobitak koji izlazi iz kakva važnijeg čina ili pothvata [*raditi za* ~] △ ***sud ~i*** ob. kolegijalno izabrano tijelo koje ocjenjuje je li koji postupak u skladu s dobrim običajima, obvezama itd. // **čašćávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* čāšćāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* častiti; **čȁsna** *prid. ž* ⟨D L -noj, D *mn* -ima⟩, *v.* častan; **čȁsnā** *ž* ⟨D L -i, D *mn* -ama⟩ *razg.* časna sestra; redovnica, *usp.* sestra; **čȁsno** *pril.* na častan način [~ *se ponijeti*; ~ *riješiti spor*]; **čȁsnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je častan; **čȁstan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji ima časti, koji ima osjećaj časti, *opr.* nečastan, beščastan; **čàstiti** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* čàstēći, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* čȁšćen, *gl. im.* čašćēnje⟩ **1. a.** (u)gostiti koga, ukazati/ukazivati mu čast kao svome gostu **b.** iskazati/iskazivati čast i dobru volju simboličnim ugošćenjem (pri sređivanju računa, prigodnim darom i sl.); čašćavati **2.** iskazati/iskazivati čast kome, izraziti/izražavati poštovanje **3.** (se) (po)gostiti se **4.** *pren. iron.* vrijeđati koga [~ *pogrdama*]; **čašćénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* častiti **2.** ležeran društveni susret i kontakt uz jelo i piće organiziran kao obilježavanje kakva događaja ili u čiju čast

♦ m. os. imena (narodna), *rij. zast.*: **Čȁstislav**, **Čȅstistav**; *hip.* (kod nekih preklapanje s Časlav): **Čàkan** ◇ *pr.*: **Čàkan** (Slavonija), **Čàkanić** (240, Samobor), **Čakánović**, **Čákić** (270, priobalje)

✧ *prasl.* i *stsl.* čьstь (*rus.* čest', *češ.* čest) ≃ *skr.* citti-: uvid, misao

čȁstohlēpan *prid.* ⟨*odr.* -pnī⟩ onaj koji silno teži (hlepi) za čašću, koji je pretjerano željan počasti; častoljubiv // **čȁstohlēplje** *sr*, *v.* častohlepnost; **čȁstohlepničkī** *prid.* koji je odnosi na častohlepnike; **čȁstohlepnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj čije ambicije nemaju granica, onaj koji teži za potvrdom samoga sebe i van granica realnoga; častoljubac; **čȁstohlepno** *pril.* na častohlepan način; ambiciozno, pretjerano težeći za čašću; **čȁstohlepnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je častohlepan; častohleplje

✧ *v.* čast + *v.* hlapiti

častoljùbiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* častohlepan // **častoljúbac** *m* ⟨G -ūpca, V častòljūpče⟩, *v.* častohlepnik; **častoljùbivo** *pril.* na častoljubiv način; **častoljùbivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je častoljubiv; častoljublje, *usp.* častohlepnost; **čȁstoljūblje** *sr*, *v.* častoljubivost

častùška *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *glazb.* kratka ruska narodna pjesma, ob. od četiri stiha, plesnog karaktera, pjeva se uz balalajku, harmoniku, solo ili u zboru

✧ *rus.* častúška

čȁš|a *ž* ⟨G *mn* čâšā⟩ **1.** posuda iz koje se pije, obično od stakla **2.** količina jedne čaše [*~a vode*] // **čȁšast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik čaše, koji je nalik čaši; **čašètina** *ž augm.* od čaša, *pejor.*; **čȁšic|a** *ž* **1. a.** *dem.* od čaša, u zn. mala čaša prema namjeni, npr. za rakiju **b.** *hip.* od čaša [*jeste li za jednu ~u?*] **2.** *term.* (+ *potenc.*) ono što je slično čašici, što se prihvaća kao čašica **a.** izolator preko kojega vodi žica na električnom stupu **b.** *anat.* kost u zglobu (*patella*) **c.** *bot.*, *usp.* čaška[1]; **čȁšičnī** *prid.* koji se odnosi na čašicu [~ *zglob*]; **čȁška**[1] *ž* ⟨D L -šci, G *mn* -šākā/-ī⟩ *bot.* vanjski ovoj cvijeta sa dvostrukim ocvijećem, članovi čaške, lapovi (petale) najčešće su zeleni, manji i deblji od latica [*cvjetna* ~]; **čȁškast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik čaške, koji je nalik na čašku; **čašùrina** *ž augm.* od čaša, *pejor.*

✧ *prasl.* i *stsl.* čaša (*rus.* čáša, *polj.* czasza) ≃ *stprus.* kiosi: pehar

čȁška[2] *ž* ⟨G *mn* -šākā/-ī⟩ *zool.* morski školjkaš iz porodice *Glycymeridae*

✧ *v.* čaša

čàtiti (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* čàtēći⟩ *rel.* čitati molitve u pravoslavnom crkvenom obredu

✧ *stsl.* čьtati, *v.* čitati

čȁtma (I) *ž* ⟨G *mn* -tāmā/-ī⟩ *reg.* **1.** zid od pruća ili letava obložen ilovačom **2.** najviši kat zidane kule s otvorima na sve četiri strane // **čȁtma** (II) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji ima spojene obrve [~-*obrve*]
✧ *tur.* çatma

čȁtrlja *ž reg.* neugledna kućica, potleušica, koliba, kućerak
✧ *tur.*

čȁtrnja *ž reg.* **1.** iskopana ili ozidana jama za skupljanje kišnice s krova ili s posebne nakapne plohe **2.** iskopana i ozidana jama iz koje se vadi pitka, podzemna voda; nakapnica, bunar
♦ *top.* (nekoliko imena naselja, a u *mikrotop.* za vrela ili zbirališta vode, osobito po Dalmaciji i Istri): **Čȁtrnja**, **Gustírna** (sred. i *S* Dalmacija), **Kostírda** (Brač), **Štérna** (Istra i Primorje) i sl.
✧ *mađ.* csatorna: žlijeb, kanal ≈ *lat.* cisterna

čatùrānga *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ drevna indijska igra, preteča šaha
✧ *skr.* catur: četiri + anga-: dio, odred

čȁu-čȁu *m kinol.* pas kineske pasmine, srednjeg rasta i debelog krzna; kineski špic, čou-čou
✧ *kin.* gan: pas

čȁūš *m* **1.** *vojn. pov.* niži čin u osmanskoj vojsci **2.** vođa svatova, onaj koji se brine za red i raspoloženje **3.** *pov. reg.* onaj koji uz bubanj oglašava obavijesti i naredbe; telal, općinski pozivar, bubnjar, dobošar **4.** pomoćnik u esnafu // **čájo** *m hip.* od čauš (**2**)
♦ *pr.* (prema zanimanju onoga koji uveseljava svatove): **Čàja**, **Čáić** (320, Banovina, *Z* Slavonija), **Čájić** (270, Zagora, Banovina), **Čájo** (100, Zagora, Slavonija); (prema vojničkoj ili općinskoj službi ili nadimačka): **Čȁūš** (100, Čazma, Prigorje), **Čaúšević** (360, Banovina, Primorje), **Čàušić** (Slavonija)
✧ *tur.* çavu

čàušbaša *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* starješina čauša (**1**)
✧ *v.* čauš + *v.* baš², baša

čȁv|ao *m* ⟨G čȁvla, N *mn* -vli, G -ālā⟩ metalni šiljasti predmet s glavicom, ukucava se da se što učvrsti; ekser, brukva, brokva, klin
△ ***ukrasni ~ao*** dekorativni čavao kojega je glavica izrađena tako da služi za ukras // **čȁvlār** *m* **1.** onaj koji izrađuje čavle **2.** *razg.* (+ *potenc.*) onaj za čiji su posao uočljivi, bitni čavli (npr. u obradi površine skulpture itd.); **čàvlara** *ž razg.* tvornica čavala; **čavlàrija** *ž razg.* **1.** trgovina u kojoj se prodaju čavli **2.** radionica, pogon u kojem se izrađuju čavli; **čȁvlārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* čavlar; **čȁvlarskī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na čavlare; **čȁvlarski** *pril.* kao čavlari, na način čavlara; **čavlárstvo** *sr* obrt čiji je osnovni sadržaj proizvodnja i prodaja čavala; **čavlènī** *prid.* koji je napravljen od čavala; **čàvlerica** *m razg.* zimska autoguma s čavlima za vožnju po zaleđenoj cesti; **čàvlić** *m* **1.** *dem.* od čavao **2.** *term.* razni oblici ukrasnih čavala velike glavice [~ *za pričvršćivanje*], *usp.* puntina, rajsnegl
♦ *pr.* (nadimačka): **Čȁvlek** (300, Međimurje, Zagorje), **Čàvlin** (*S* Dalmacija, Podravina), **Čàvlina** (290, Zagora, *Z* Slavonija)
✧ *tal.* chiavello

čȁvk|a *ž* ⟨D L -vci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* ptica pjevica (*Corvus monedula*) iz porodice vrana // **čȃvčica** *ž dem.* od čavka; **čávčić** *m* mlado čavke; **čȁvčjī** *prid.* koji se odnosi na čavke; **čàvkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ glasati se poput čavke; grakati
♦ *pr.*: **Čávić** (870, Banovina, Kordun, *Z* Slavonija; može biti i od Čávo, *hip.* od Časlav), **Čȃvka** (470, Kaštela, sred. Dalmacija), **Čàvkić** (Primorje)
✧ *onom.*

Čȃvle *ž mn* ⟨G *mn* Čȁvālā⟩ naselje (u blizini Rijeke), 1221 stan. // **Čȁvljanin** *m* (**Čȁvljānka** *ž*) ⟨N *mn* Čȁvljani⟩ stanovnik Čavala; **čȁvljanskī** *prid.* koji se odnosi na Čavle i Čavljane

čavr̀ljati (∅, o čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ ugodno neobvezno razgovarati, provoditi vrijeme u ležernu razgovoru // **čavr̀ljal|o** *sr* i *m* onaj tko voli lako i neobvezatno pričati o svemu i svačemu [*taj/to ~o*; *ta ~a*]; **čavr̀ljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji lako i neobvezujuće priča; **čavr̀ljavo** *pril.* kao čavrljalo, na način čavrljala
✧ *ekspr.*, *onom.*

Čàzma *ž* gradić u *Z* Moslavini, 2785 stan. // **Čazmánac** *m* (**Čàzmānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čazmánci⟩ stanovnik Čazme; **čàzmanskī** *prid.* koji se odnosi na Čazmu i Čazmance

čȅ *čest. reg.*, *v.* ako

Čèčēnija *ž* republika na *J* europskog dijela Rusije, glavni grad Grozni // **Čečénac** (**Čèčēn**) *m* (**Čèčēnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čečénci/Čečéni⟩ **1.** stanovnik ili državljanin Čečenije **2.** (*mn*) *etn.* narod iz kavkaske skupine, o. 957.000 pripadnika, uglavnom muslimani-

suniti; **čèčēnskī** *prid.* koji se odnosi na Čečeniju i Čečene △ ~ ***jezik*** *lingv.* nahsko-dagestanski jezik kojim govore Čečenci

čȅdan, *v.* čȅdo

čèdar *m* tvrdi sir blijedožute boje

✧ *engl.* cheddar®, prema istoimenom engleskom gradu u pokrajini Somerset

čédo *m* ⟨G -ē⟩ *žarg.*, *v.* četnik

✧ *v.* četa

čȅdo *sr* ⟨G *mn* čêdā⟩ **1.** *ekspr.* dijete, sin, kći **2.** plod žene, novorođenče [*majčino* ~] △ ~ ***revolucìje*** ono što je izniknulo iz procesa revolucije, ob. kao njezin pozitivni ekvivalent // **čȅdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji je bez poroka; blag, krotak, ponizan, skroman (ob. o djeci ili djevojci); **čedánce** *sr*, *v.* čedašce; **čedášce** *sr dem.* i *hip.* od čedo; čedance; **čȅdno** *pril.* na čedan način; skromno, nenametljivo; **čȅdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čedan ili svojstvo onoga što je čedno; **čȅdnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *knjiš.* himen

♦ m. os. imena (narodna): **Čȅdoljūb**, **Čèdomil**, **Čèdomir**, **Čèdoslav**; *hip.*: **Čédo**, **Čéko** ◇ *pr.*: **Čédić**, **Čèdomil**, **Čékić** (330, Istra, Banovina), **Čéko** (360, sred. Dalmacija)

✧ *prasl.* i *stsl.* čędo (*rus.* čado, *stpolj.* czędo) ← *germ.* *kinda-: dijete

Čèdomil, **Jakša**, *v.* Čuka (Jakov)

čedomórstvo *sr* ⟨G *mn* čedòmōrstāvā/-ā⟩ ubojstvo djeteta pri porođaju ili neposredno nakon toga; čedoubojstvo, *usp.* infanticid // **čedòmōrka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ ona koja je izvršila čedomorstvo

✧ *v.* čedo + *v.* umoriti, umorstvo

čedoùbōjstvo *sr* ⟨G *mn* -tāvā/čedoubójstvā⟩, *v.* čedomorstvo // **čedoùbojica** *m* onaj koji je izvršio ubojstvo nad vlastitim djetetom

✧ *v.* čedo + *v.* ubiti, ubojstvo

čȅga *zam.* ⟨G⟩, *v.* što

čȅgd *m*, *v.* čekerd

Čȅglje *sr* naselje (u blizini Jastrebarskog), 562 stan. // **Čegljénac** *m* (**Čègljēnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čegljénci⟩ stanovnik Čeglja; **čègljenskī** *prid.* koji se odnosi na Čeglje i Čegljence

♦ *pr.*: **Čègelj** (Zagreb)

čegrtáši *m mn* kukci *Acrididae*

✧ *v.* čegrtati

čegȑtati (**čagȑtati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izvoditi radnju čegrtanja, upotrebljavati čegrtaljku; čagrljati, čegrljati **2.** *knjiš.* proizvoditi neartikulirani zvuk; šumiti, šuštati, zveketati **3.** *pren. pejor.* mnogo govoriti (s pretpostavkom zloće, zlobe, prigovaranja) // **čegȑljati** (**čagȑljati**) *nesvrš.*, *v.* čegrtati; **čegȑtāljka** *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* -ā/-ī⟩ naprava od drva koja se drži u ruci i okretanjem proizvodi zvuk (čegrtanje); klepetaljka, čegrtalo; **čegȑtav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima osobine čegrtavosti, čegrtanja; **čegȑtavo** *pril.* na način čegrtanja; **čegȑtavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čegrtav ili svojstvo onoga što je čegrtavo

✧ *ekspr.*

čegȑtuša *ž zool.* zmija otrovnica (*Crotalus*) iz porodice ljutica s rožnatim prstenovima na kraju repa kojima proizvodi zvuk čegrtanja

✧ *v.* čegrtati

čèhati *nesvrš.*, *v.* čihati

čehìzam, *v.* Češka

Čehoslòvāčkā *ž* ⟨D L -čkōj⟩ *geogr. pov.* država nastala nakon raspada Austro-Ugarske 1918 (obuhvaćala je Češku, Moravsku i Slovačku), nakon okupacije njemačkih snaga 1938. Češki i Moravski dio pretvoren je u njemački protektorat, dok je Slovačka stekla državnu neovisnost, nakon 1945. uspostavljena je ponovno kao unitarna država, da bi se 1993. podijelila na Češku, *v.*, i Slovačku, *v.* // **čehoslòvāčkī** *prid.* koji se odnosi na Čehoslovačku

Čehov (*izg.* Čèhov), **Anton Pavlovič** (1860–1904), ruski književnik, tvorac ruske moderne drame u kojoj je ugođaj važniji od fabule, unutarnja dramatika važnija od dramskih sukoba i efekata (*Galeb*, *Tri sestre*, *Ujak Vanja*, *Višnjik*), majstor moderne novele gdje lakonskom preciznošću prodire do skrivenih motiva i osobina svojih likova (*Stepa*, *Dama sa psićem* i dr.)

čèhulja[1] *ž* ⟨G *mn* čȅhūljā⟩ dio grozda, nekoliko zrna grožđa na peteljci // **čèhuljica** *ž dem.* i *hip.* od čehulja

✧ ? ≃ *rus.* čexól: pokrivalo, *češ.* čechl: krpa, plahta

čèhulja[2] *ž* ⟨G *mn* čȅhūljā⟩ *bot.* biljka (*Myrrhis odorata*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*)

čêindž *m*, *v.* change

čȅk[1] *m* ⟨G čěka, N *mn* čèkovi⟩ *bank.* tipiziran dokument, nalog banci da isplati ili prenese neki iznos prema želji vlasnika čeka [*isplatiti* ~; *izdati* ~; *platiti* ~*om*; *barirani* ~; ~ *na donosioca*; *bjanko* ~; *putni* ~] // **čȅkōvn|ī** *prid.* koji se odnosi na ček, koji se isplaćuje čekom

[*~a knjižica*; *~i račun*; *~o plaćanje* plaćanje čekovima] △ *~a* **kartica** *bank.* identifikacijski dokument koji omogućava vlasniku pravo raspolaganja imovinom sa svog bankovnog računa

✧ *engl.* check, cheque

čȅk², *v.* čekati

ČEKA *krat. pov.* politička policija boljševičke Rusije (od 1917. do 1922); sovjetska uprava državne sigurnosti (od 1922. GPU, NKVD, KGB)

✧ *krat.*, *rus.* Črezvičájnaja kommísija po bórbe s kontrarevoljúciej i sabotážem

čȅkati (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ provoditi vrijeme koje je potrebno da tko ili što dođe ili da se što pojavi ili dogodi // **čȅk²** *imp.* skraćeni od čȅkāj (čekati), ob. u: **1. a.** *fam.* samo u izravnom obraćanju prisutnoj osobi **b.** bez izravnog obraćanja pri upozoravanju u zn. gle, gle-gle, vidi-vidi **2.** *jez. knjiž.* u zn. čekaj; **čéka** *ž lov.* na stupovima podignuta, uređena i natkrivena promatračnica za odstrel visoke divljači i divljih svinja; **čèkāč** *m* ⟨G čekáča⟩ lovac na čeki; **čȅkalac** *m* ⟨G -aoca, N *mn* -aoci⟩ onaj koji čeka; čekatelj; **čȅkānj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* čekati **2.** *pravn.* stanje u radnim odnosima kad zaposleni čeka da se ponovno otvori njegovo radno mjesto ili kad još nezaposlen čeka svoj red [*biti na ~u*; *biti na listi ~a* = čekati prema listi red u raznim situacijama (kao putnik aviona itd.)]; **čekaónica** *ž* prostorija predviđena za boravak dok se čeka (u ordinaciji, na kolodvoru i sl.); **čȅkatelj** *m*, *v.* čekalac

✧ *prasl.* *čekati (*rus.* čekát', *polj.* czekać) ≃ *prasl.* *čajati: čekati

čȅkerd *m* uzorak na tkanini sličan šahovskom polju; kvadratičan uzorak; čegd

✧ *engl.* chequered

čekètati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čèkećēm, *pril. sad.* čèkećūći/-ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ proizvoditi grub, jednoličan šum s modulacijama (kao žrvanj); kloparati, klepetati // **čekètalo** *sr* onaj koji čekeće, ono što čekeće; klepetalo

✧ *ekspr.*, *onom.*

čȅki *m* ⟨G -ja⟩ *pov.* nekadašnja osmanska mjera za težinu plemenitih kovina, dragulja i lijekova

✧ *tur.* çeki

čȅkić *m* ⟨G *mn* čȅkīćā⟩ **1.** ručno oruđe s (najčešće) drvenim drškom i posebno oblikovanim vršnim dijelom za zabijanje čavala i sl.; mlat, kladivac [*bravarski ~*; *stolarski ~*] **2.** *anat.* dio srednjeg uha **3.** *sport* **a.** u boksu zabranjeni udarac šakom odozgo prema dolje (ob. kada boksač drži protivnika) **b.** u planinarstvu, služi za zabijanje klinova u stijenu; jednim dijelom vezan je za penjača **4.** *v.* bager (2) // **čȅkićār** *m* mlin za drobljenje mekih ili polutvrdih materijala; **čȅkićast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik čekića, koji je nalik na čekić; **čekìćati** *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* **1.** (∅) iz organizma neugodno udariti/udarati, kuckati kao čekić (glavobolja, rana i sl.) **2.** (što) označiti/označivati čekićem stabla za rušenje ili trupce za odvoz

✧ *tur.* çekiç

čȅk în, *v.* check in

čȅking *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *term.* kontrola [*proći ~ prtljage*] // **čekírati** (što, ∅) *dv.* ⟨*prez.* čȅkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *term.* prijaviti/prijavljivati se službenoj osobi u zračnoj luci i predati/predavati prtljagu prije ulaska u avion, *usp.* check in

✧ *engl.* checking

čȅkinja *ž* ⟨G *mn* čȅkīnjā⟩ **1.** oštra dlaka nekih životinja (svinje, jazavca) **a.** (*jd*) jedna dlaka i ukupno pokrivena površina **b.** (*mn*) više dlaka gledanih pojedinačno **2.** (*mn*) *pren.* (u šali) **a.** oštra, jaka i neukrotiva kosa **b.** brada kad izrasta, stanje zaraslosti // **čȅkinjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na čekinju (brk, obrve); **čȅkinjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je obrastao u čekinju, koji ima čekinju **2.** *pren.* koji je obrastao u bradu kao u čekinju **3.** koji je jako dlakav po tijelu (osobito po leđima), koji je kao čekinja; **čȅkinjica** *ž dem.* od čekinja, ob. za još rijetku čekinju mladog praseta

✧ od starijega četina: gruba dlaka ← *prasl.* *četina (*mak.* i *češ.* četina), *v.* četka

čekinjáši *m mn* ⟨N čekìnjāš, G čekinjáša⟩ *zool.* **1.** životinje koje se opisuju i svrstavaju po tome što imaju čekinju **2.** neki kolutićavci (*Oligochaeta*, *Polichaeta*)

čȅkinjāvka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *bot.* biljka (*Torilis*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*)

čekmèdža *ž* ⟨G *mn* čekmédžā⟩ *reg.* sandučić s ladicom za spremanje novca i sl., drvena kasa; čekmedže // **čekmèdže** *sr* ⟨G -ta⟩, *v.* čekmedža

✧ *tur.* çekmece ← çekmek: vući, otvarati

čȅkrk *m* ⟨N *mn* -rci⟩ *reg.* **1.** naprava na kolo ko-

jom se što podiže kao teret, kojom se voda izvlači iz bunara itd.; vitlo, vitao, kolotur **2.** naprava za sukanje prediva
✧ *tur.* çıkrık

čelàšica *ž bot.* biljka (*Potentilla reptans*) iz porodice ruža (*Rosaceae*); petolist
✧ *v.* čelo

čelèbija (**ćelèbija**) *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. pov.* **1.** naslov školovana čovjeka, dodaje se uz vlastito ime [*Evlija ~*] **2.** naslov mladića plemićkog roda; gospodin
♦ *pr.*: **Čelèbīć** (100, Istra, Primorje), **Čelebíćanin** (Knin), **Čelèbija** (Slavonija, Zagora)
✧ *tur.* çelebi

čèlendžer *m*, *v.* challenger

čèlēnka *ž* ⟨D L -nci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** odlikovanje za junaštvo u borbi izrađeno od plemenitih kovina, nosi se kao nakit na kalpaku ili sličnom pokrivalu za glavu **2.** *lov.* čeona kost s rogovima visoke divljači izrađena kao trofej
✧ (**1**) *tur.* çelenk; (**2**) *v.* čelo

čèlik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ legura željeza velike tvrdoće, dobiva se posebnim postupkom uz dodatak ugljika; nàdo, ocal △ ***nehrđajući** ~ kem.* visokolegirani čelik otporan na hrđanje (s 12–14% kroma, 8–10% nikla); ***niskolegirani** ~ kem.* čelik s malim udjelom drugih kovina koje mu poboljšavaju svojstva, *usp.* nehrđajući čelik, *v.* nehrđajući △ // **čeličàna** *ž* ⟨G *mn* čeličánā⟩ željezara koja proizvodi čelik; **čèličiti** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** *rij. dosl.* odgovarajućim postupkom prevoditi željezo u čelik **2.** *pren.* činiti otpornim, čvrstim za podnošenje teškoća i svladavanje napora; **čèličn|ī** *prid.* **1.** koji je od čelika [*~i nož*] **2.** koji se odnosi na čelik △ ~***a logika*** neoboriva logika; ~***i pogled*** hladan i prodoran pogled; ~***i tisak*** *tisk. zast.* duboki tisak s čeličnom ugraviranom formom, s reljefno izbočenim otiskom u boji ili bez nje; ~***i živci*** vrlo jaki živci (u zn. izdržljivosti, postojanosti); **čèlično** *pril.* kao čelik, poput čelika; **čèličnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čeličan ili svojstvo onoga što je čelično
♦ *pr.* (prema zanimanju obrade ruda): **Čèlik** (100, Drniš, Podravina), **Čelíković** (320, Slavonski Brod, Posavina)
✧ *tur.* çelik

čêlo *m* i *sr* ⟨N *mn sr* čêla⟩ *glazb.* **1.** velika tambura kojoj u tamburaškom zboru pripada ob. basova dionica **2.** *razg.* violončelo // **čèlist** *m* ⟨G *mn* čělīstā⟩ reproduktivni umjetnik koji svira čelo (violončelo); **čèlistica** (**čèlistkinja**) *ž*, *v.* čelist; **čèlističin** *prid.* koji pripada čelistici; **čelìstičk|ī** *prid.* koji se odnosi na čeliste [*~a dionica*]; **čelìstički** *pril.* kao čelist, na način čelista
✧ *tal.* (violon)cello

čèl|o (I) *sr* ⟨G *mn* čélā⟩ **1.** *anat.* **a.** dio glave čovjeka iznad očiju do ruba kose [*visoko ~o; nisko ~o*] **b.** dio glave životinje iznad očiju **2.** prednji dio zgrade; pročelje, fasada △ ~***o stola*** počasno mjesto za stolom; ***palež na ~u*** mrlja kao obilježje ili obilježje rase (psa) // **čélce** *sr* **1.** *dem.* od čelo (o dijelovima predmeta, ravnim vrhovima i sl.); čeoce **2.** *hip.* od čelo (o djetetu itd.); **čêlnī** (I) *prid.* **1.** *v.* čeoni **2.** koji je na čelu, koji vodi, koji predvodi; **čêlnī** (II) *m* ⟨G čélnōga⟩ prvi vježbač u vrsti ili prvi vojnik u redu ili na čelu stroja ili kolone; **čêlnīk** *m* ⟨N *mn* -īcī⟩ **1.** *pov.* onaj koji je na čelu bratstva **2.** onaj koji je na čelu (stranke, organa vlasti i sl.), onaj koji vodi ili sudjeluje u vođenju čega, vodeći, funkcionar, viši činovnik, važnija osoba u hijerarhiji, šef i sl. **3.** *tehn.* kotač s ozubljenjem na cilindričnoj obodnoj površini; čelni zupčanik; **čêlnīštvo** *sr* **1.** funkcija čelnika (**2**) **2.** ukupnost čelnika, svi čelnici [*~ stranke*]; **čèlo** (II) *prij.* (uz G) *zast.* iznad, pored [*~ glave*]; **čeóce** *sr*, *v.* čelce; **čèon|ī** *prid.* koji pripada čelu čovjeka ili životinje [*~a kost*]; čelni
♦ *pr.* (nadimačka): **Čèlāk**, **Čèlan** (450, sred. Dalmacija; kod nekih moguće preklapanje s pčela)
✧ *prasl.* *čelo (*rus.* čeló, *polj.* czoło) ← *ie.* *kelh$_3$os ≈ *lit.* kalnas: brežuljak, *lat.* collis, *grč.* kolōnós

čelobìtije *sr pov.* dubok naklon, tako da se čelom dotakne tlo (naklon kakav su npr. ruski carevi zahtijevali od svojih podanika)
✧ *rus.*, *v.* čelo + *v.* biti[1]

čèlopek *m zast.* **1.** brdo koje leži prema Suncu **2.** *meton.* položaj na brdu izložen suncu
♦ *pr.*: **Čàlopek** (Međimurje) ◊ *top.*: **Čàlapek** (Lika, Zadar)
✧ *v.* čelo + *v.* peći

Čeljàbinsk *m* glavni grad Čeljabinske oblasti, Ruska Federacija, 1.143.000 stan. // **Čeljabínac** *m* (**Čeljàbīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čeljabínci⟩ stanovnik Čeljabinska; **čeljàbīnskī** *prid.* koji se odnosi na Čeljabinsk i Čeljabince

čeljáde *sr* ⟨G -ta, *zb.* čȅljād⟩ **1.** čovjek kao biće; osoba (muško, žensko, odraslo i dijete) [~ *kad ostari i kad se razboli ne vrijedi da živi*; *oni su svašta u stanju podmetnuti ~tu*] **2.** ukućanin △ ***(kućna) čeljad*** svi ukućani, obitelj i oni koji su se udomaćili (dugogodišnje sluge); ***divlje*** ~ neukrotiva osoba

✧ *prasl.* ⟨*mn*⟩ *čeljadь (*rus.* čéljad', *češ.* čeled) ? ≃ *grč.* télos: četa, odred

Čeljuskin (*izg.* Čeljùskin) **1. Semjon Ivanovič** (18. st.), ruski pomorac i istraživač Sjevernog ledenog mora **2.** *m* ime broda ledolomca kojim je 1933. poduzeto veliko istraživanje Arktika; potonuo je opkoljen santom **3.** *m geogr.* ime najsjevernijeg rta Azije, nazvan po istraživaču Čeljuskinu

čȅljūst *ž* ⟨I -i/-ušću⟩ **1.** *anat.* koštani dijelovi glave u kojima su usađeni zubi [*gornja ~ (maxilla)*; *donja ~ (mandibula)*]; vilica **2.** (ob. *mn*) *ekspr. jez. knjiž.* ralje // **čȅljūsn|ī** *prid.* koji se odnosi na čeljust [*~a kirurgija*] △ ***~i zglob*** *anat.* zglob koji veže donju i gornju čeljust, omogućuje otvaranje usta

✧ *prasl.* i *stsl.* čeljust (*rus.* céljust', *češ.* čelist); stara složenica, *v.* čelo + *v.* usta

čeljustòusti *m mn zool.* životinje (*Gnathostomata*), lubnjaci ili kralješnjaci u kojih su se razvile zglobne strukture čeljusti (ribe i svi četveronošci)

✧ *v.* čeljust

čèmbalo *sr glazb.* žičani instrument s tipkama, po obliku sličan kasnijem klaviru; clavicembalo, klavičembalo, gravicembalo // **čembàlist** *m* umjetnik čija je specijalnost čembalo; **čembàlistica** *ž*, *v.* čembalist

✧ *tal.* (clavi)cembalo ← *srlat.* clavicymbalum ← *lat.* clavis: ključ, tipka + cymbalum: rezonantno tijelo

čèmber *m reg.* **1.** bijelo fino platno **2.** marama od tog platna, povezana kako treba, služi muslimanskoj ženi da pokrije glavu i dio lica **3.** obruč, okvir, prsten

✧ *tur.* çember ← *perz.* čenber

čȅmēr *m* stanje gorčine; gorčina, jad, tuga, otrov [*čaša ~a*; *jad i ~* potpuni neuspjeh, poraz, tuga, bijeda] △ ***vučji*** ~ *bot.*, *v.* jedić // **čȅmēran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je obuzet čemerom; žalostan, bolan; **čèmeriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** puniti čemerom; zagorčavati **2.** bivati čemeran; **čȅmernīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je čemeran; nevoljnik, nesretnik; **čȅmērno** *pril.* s mnogo čemera, s gorčinom; gorko; **čemèrnjāk** *m* ⟨G čemernjáka, N *mn* čemernjáci⟩ onaj koji je pun čemera, koji je stalno ojađen, koji nosi gorčinu u sebi

◆ *pr.* (nadimačka): **Čȅmēr**, **Čèmerić** (Istra)

✧ *prasl.* *čemerъ (*rus.* čémer: glavobolja, *polj.* czemierzyca: čemerika) ← *kemero- (*lit.* kemerai, *stvnjem.* hemera: čemerika)

čemèrika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* biljni rod (*Veratrum*) s o. 100 vrsta iz porodice ljiljana (*Liliaceae*) (bijela č. *V. album*, crna č. *V. nigrum*)

◆ *pr.* (nadimačko): **Čemèrika** (Međimurje)

✧ *v.* čemer

Čèmērnica *ž* naselje u Podravini, 510 stan. // **Čèmērničanin** *m* (**Čèmērničānka** *ž*) ⟨N *mn* Čèmērničani⟩ stanovnik Čemernice; **čèmērničkī** *prid.* koji se odnosi na Čemernicu i Čemerničane

čèmīn *m* ⟨G čemína⟩ *reg.* **1.** travnjak u vrtu s gustom i mladom kratkom travom; busen **2.** *bot.*, *v.* kumin **3.** *reg.*, *v.* jasmin

✧ *tur.* çemen, çimen

Čemínac *m* ⟨G -nca⟩ naselje u Baranji, 1413 stan. // **čemínačkī** *prid.* koji se odnosi na Čeminac i Čeminčane; **Čemínčanin** *m* (**Čemínčānka** *ž*) ⟨N *mn* Čemínčani⟩ stanovnik Čeminca

čèmpres *m* ⟨G čȅmprēsā⟩ *bot.* **1.** zimzeleno crnogorično stablo (*Cupressus sempervirens*); cipres, čipres **2.** (*mn*) *bot.* porodica zimzelenih drvenastih golosjemenjača (*Cupressaceae*), ljuskastih ili igličastih listova, jednodomnih i dvodomnih cvjetova (npr. čempres, borovica, tuja i dr.) // **čèmpresovina** *ž* drvo čempresa kao građa

◆ *v.* Ciprijan

✧ *dalmat.* ← *lat.* cipressus, cyparissus ← *grč.* kypárissos

čèmu *zam.* ⟨D L⟩, *v.* što

Čèn Čièn-Šèng (1879–1942), osnivač i prvi vođa Komunističke partije Kine (1920) i glavni vođa u stvaranju kulturne baze revolucije u Kini, 1929. izbačen iz partije

čèndžati (se) *dv.* ⟨*prez.* čèndžām (se), *pril. sad.* -ājući (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ *žarg.* promijeniti/mijenjati robu, novac, izmijeniti/izmjenjivati mjesta

✧ *v.* change

čȇng *m* ⟨N *mn* čȇngovi⟩ *glazb.* **1.** kineski žičani instrument sa 10 do 16 žica napetih preko pomičnih prečnica **2.** vrsta perzijskog udarnog instrumenta

✧ *kin.*

čêngel|e *ž pl. tantum reg.* **1.** dvije spojene željezne kuke na koje se vješa zaklani brav **2.** željezna kuka o koju se u mesnici vješa meso [*na ~ama*]; mesarska kuka, čengija
✧ *tur.* çengel ← *perz.* čengāl

Čèngić 1. Enes (1926–1994), publicist i književnik iz BiH, baštinik i zaštitnik Krležinih autorskih prava i djela; napisao knjige o B. Ćopiću, G. Krklecu i M. Krleži **2. Smail-aga a.** (1788–1840), muselim Gackog polja, Drobnjaka i Pive, poginuo prilikom skupljanja harača **b.** glavni lik istoimenoga epa I. Mažuranića

čèngija[1] *ž reg. etnol.* kavanska plesačica
♦ *pr.*: **Čèngīć** (430, *Z* Slavonija, Vis; stegnuto od Čengijić), **Čèngija** (100, *I* Slavonija, Lastovo)
✧ *tur.* çengi: plesačica ← *perz.* čengī: onaj koji svira i igra uz čeng

čèngija[2] *ž*, *v.* čengele (**2**)

Čèn Hào (1031–1085) i **Čèng I** (1033–1107), kineski filozofi, braća koja su Novi konfucijanizam razvili u organiziranu školu i filozofiju

čèntrūn *m* ⟨G čentrúna⟩ *reg.* lubenica

čȅp *m* ⟨G čèpa, N *mn* čèpovi⟩ **1.** ono čime se zatvaraju boce, posuđe ili što drugo što ima kružni otvor, ob. je od pluta **2.** *sport* jedno od dodatnih izbočenja na potplatu kopačke, sprječava klizanje nogometaša na travi **3.** *med.* smotana gaza kojom se zaustavlja krvarenje **4.** *pat.* gnojni ugrušak // **čèpić**[1] *m* ⟨G *mn* čȅpīćā⟩ **1.** *dem.* od čep **2.** (*mn*) (ob. kao *farm.* sredstvo), *v.* supozitorij; **čèpiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -pēći, *gl. im.* -pljēnje⟩ zatvarati čepom; začepljivati; **čèpovina** *ž rij. neob.*, *v.* pluto
✧ *prasl.* *čepъ, *čьpъ (*rus. dijal.* čop, *češ.* čep), *latv.* cepure: pokrivalo

čèpac *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G čȅpācā⟩ **1.** vijak na koji se natežu žice instrumenta **2.** *rij. knjiš.* opušak

čépa|ti (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* čêpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** gaziti jedan drugome po prstima, u gužvi stati jedan drugome na nožne prste [*ljudi se ~ju u tramvaju*] **2.** lomiti, kidati; kršiti [*~ granje*]
♦ *pr.*: **Čépalo, Čépo** (200, sred. Dalmacija, Slavonija)

čepčèžak *m* ⟨G -ška⟩ *bot.*, *v.* krasena

čèpić[2] *m* ⟨G *mn* čȅpīćā⟩ *bot.* biljka (*Calamintha vulgaris*) iz porodice usnatica (*Labiatae*)

Čèpīn *m* ⟨G Čepína⟩ naselje (u blizini Osijeka), 8745 stan. // **Čepínac** *m* (**Čèpīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čepínci⟩ stanovnik Čepina; **čèpīnskī** *prid.* koji se odnosi na Čepin i Čepince

čépiti *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -pēći, *gl. im.* -pljēnje⟩ **1.** (∅) uzalud dugo čekati, biti na nekom mjestu u iščekivanju **2.** (komu, nad kim) dosađivati svojom kontrolom, suvišnom prisutnošću, bezobraznom znatiželjom

čèpljez *m bot.* bren, *usp.* asfodel

čȅpnjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* biljka (*Streptopus amplexifolius*) iz porodice đurđica (*Convallariaceae*)

čeprkati (∅, po čemu) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (za)grepsti, (za)kopkati (kokoši pandžama) **2.** *pren.* **a.** istražiti/istraživati s namjerom da se što nađe; tražiti, pretraživati [*~ po čijoj prošlosti*] **b.** pomalo raditi neki posao // **čeprkal|o** *sr* i *m* **1.** onaj koji što grebucka, kopka [*to/taj ~o*; *ta ~a*] **2.** *pren.* njuškalo; **čeprknuti** (∅, po čemu) *svrš.* ⟨*prez.* čèprknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čeprkni, *prid. rad.* čeprknuo⟩, *v.* čeprkati

čepùrati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* čepušati

čepùšati (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** čupati perje; čepurati, čerupati **2.** (se) *pren.* (ublaženo) tući se (ob. o djeci) // **čepúšnuti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* čèpūšnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *imp.* čepúšni (se), *prid. rad.* čepúšnuo (se)⟩, *v.* čepušati
✧ *ekspr.*, *v.* čupati

čèreg *m* ⟨N *mn* -ezi⟩ *reg.* **1.** *etnol.* dio zaklane životinje tako podijeljen da odgovara četvrtini; čerek **2.** jedna četvrtina **3.** komad od čega raskomadanoga // **čèrečiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** *reg.* sjeći meso na čereke, na četvrtine **2.** *pren. ekspr.* nezgrapno dijeliti; komadati, razbijati (u doslovnom i prenesenom smislu); **čèrek**[1] *m* ⟨N *mn* -eci⟩, *v.* čereg
✧ *tur.* çeryek ← *perz.* čāryek, çehâyrek: jedna četvrtina

čèrek[2] *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *sport* zahvat u slobodnom načinu hrvanja
✧ *mađ.*

Čerenkov (*izg.* Čerenkȍv), **Pavel Aleksejevič** (1904–1990), ruski fizičar, Nobelova nagrada 1958 (s I. M. Frankom i I. Tammom) // **Čerenkòvljev** *prid.* koji pripada Čerenko-

vu △ *~o* ***zračenje*** *fiz.* magnetsko zračenje koje nastaje kada brze, električki nabijene subatomske čestice (elektroni, protoni, mezoni) prolaze kroz optičko sredstvo s indeksom loma većim od 1 (vakuum) i brzinom većom od brzine širenja svjetlosti u istom sredstvu

čȇrga *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** improviziran šator nomadskih Cigana (Roma) [*ciganska ~*] **2.** mali šator **//** **čȅrgār** *m* ⟨G čergára⟩ **1.** onaj koji živi pod čergom, onaj koji živi nomadski [*Ciganin ~*]; čergaš **2.** *pren.* (u šali) onaj koji se stalno seli; **čergáriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* čȅrgārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** živjeti pod čergom, živjeti nomadski; čergašiti **2.** *pren.* živjeti neuredno, mijenjati mjesta boravka, djelovanja, ne moći se zaustaviti (gdje); **čȅrgārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* čergar; **čȅrgārskī** *prid.* koji se odnosi na čergare; skitalački, ciganski; **čȅrgārski** *pril.* kao čergar, na način čergara; **čȅrgāš** *m* ⟨G čergáša⟩, *v.* čergar; **čergášiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* čȅrgāšīm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -rēnje⟩, *v.* čergariti

♦ *pr.*: **Čȅrgār** (150, Sesvete, Prigorje), **Čȅrgič** (Beli Manastir), **Čȅrgić** (Nova Gradiška, Rijeka, Sisak)

✧ *tur.* çerge

čȅrgi *m* ⟨G -ja⟩ *meteor.* vrući i suhi *I* do *JI* vjetar koji osobito u proljeće i ujesen puše iz Sahare u Maroko

✧ *berb.* chergui

čerìbaša *m* *reg.* **1.** janjičarski zapovjednik **2.** ciganski glavar

✧ *v.* čerga + *v.* baš², baša

Čȅrkēz *m* (**Čȅrkēskinja** *ž*) ⟨G Čerkéza, N *mn* Čerkézi⟩ **1.** *etn.* pripadnik čerkeskog naroda s Kavkaza i stepa *J* Rusije, o. 53.000 pripadnika **2.** *pov.* pripadnik posebnih jedinica u okviru njemačke vojske u našim krajevima u 2. svjetskom ratu **//** **čȅrkēska** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *etnol.* dug sukneni muški kaput Kavkazaca; **čȅrkēskī** *prid.* koji se odnosi na Čerkeze △ *~* ***jezik (kabardinsko-čerkeski)*** *lingv.* jedan od *SZ* kavkaskih jezika; **čȅrkēski** *pril.* kao Čerkez, na način Čerkeza

♦ *pr.* (etnonimska ili od *v.* ćerkez): **Čȅrkēz** (320, šira okolica Zagreba), **Čerkézović** (Županja, okolica Zagreba)

Čȅrnibōg *m* *mit.* Crnibog, bog zla, tame, podzemlja i smrti u predaji starih Slavena; Črt

Černiševski (*izg.* Černišȅvski), **Nikolaj Gavrilovič** (1828–1889), radikalni ruski novinar, publicist (urednik časopisa *Suvremenik*), političar i književnik koji je svojim romanom *Što da se radi?* snažno utjecao na revolucionarna raspoloženja i djelovanja mlade ruske inteligencije

čȅrnobilsk|ī (**čȅrnobiljskī** *rij. publ.*) *prid.* koji se odnosi na Černobil (Černobilj *rij. publ.*) u Ukrajini △ *~a* ***katastrofa*** *razg.* havarija na nuklearnoj elektrani u Černobilu 1986. koja je prouzročila velike ljudske žrtve i teško onečišćenje bliže i dalje okoline

černosoténci *m* *mn* ⟨N černosoténac, G *mn* černosòtēnācā⟩ *pov.* **1.** pripadnici krajnje ruske desnice za vrijeme ruske revolucije 1905–1907; crnostotinaši **2.** naoružane skupine koje su u to vrijeme terorizirale stanovništvo, posebno Židove

✧ *rus.* čërnaja sotn'ja: crna stotina

černozȅm *m* *geol.* vrlo plodno zemljište nastalo pod utjecajem stepsko-kontinentalne klime na lesnoj podlozi (u Ukrajini), *usp.* crnica

✧ *rus.* černozëm

Čeròki *m* *mn* ⟨N Čèrok, G Čeròka⟩ sjevernoameričko indijansko pleme irokeške porodice; 1829, u maršu Put suza, prebačeni u rezervat (Oklahoma)

✧ *egz.*: narod drukčijeg jezika

čerožína *ž* *reg.* voštanica, velika svijeća

✧ *mlet.* ceroxina ≃ *tal.* cerogene: lojanica

čȇrto *pril.* *reg.* (u dijaloškoj situaciji kao potvrdan odgovor ili potvrda onoga što govori sugovornik) u zn. zacijelo, sigurno

✧ *tal.* certo

čerùpati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) čupati perje; čepurati, čepušati **2.** (koga) materijalno iskoristiti, oštetiti koga **3.** (koga) *pren.* *žarg.* izvrgavati kritici, pronalaziti razne nedostatke komu **//** **čerúpnuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* čèrūpnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čerúpni, *prid. rad.* čerúpnuo⟩, *v.* čerupati

červónec *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G čèrvōnācā⟩ *pov.* zlatnik u carskoj Rusiji

✧ *rus.* červònec

čèsan, *v.* češanj

čȅsma *ž* ⟨G *mn* -sāmā/-ī⟩ **1.** ograđen i ozidan izvor uređen tako da voda u mlazu slobodno pada (pa se hvata za piće i upotrebu); vrelo, zdenac, izvor [*javna ~*; *gradska ~*] **2.** *reg.* slavina

♦ *top.* (u *mikrotop.* kao ime za vrela ili manje potoke): **Čȅsma** (uglavnom vrela), **Čȅsma pȍtok** (Livno), **Čȅsmica**, **Gládna**

čȅsma, **Màrčinkova čȅsma** (Knin) itd.
✧ *tur.* çeme ← *perz.* česme: izvor

čèsmīn *m* ⟨G česmína⟩ *bot.*, *v.* jasmin

čèsmina *ž bot.*, *v.* crnika // **čèsminovina** *ž* drvo česmine; česminovo drvo kao ogrjev ili kao sirovina; **čèsvina** *ž*, *v.* česmina; **čèsvinīšte** *sr* mjesto gdje raste česmin; česvinjak; **čèsvinjāk** *m* ⟨G česvinjáka, N *mn* česvinjáci⟩, *v.* česvinište
✧ *prasl.* *česmina (*slov.* česmina, *rus.* česmína, česvína)

čésnica *ž etnol.* pogača koja se mijesi za Božić, u nju se po običaju stavlja zlatnik ili srebrnjak koji po vjerovanju donosi sreću onome koji ga pronađe kad se česnica izlomi

čêst[1] *ž* ⟨I -i/čȇšću⟩ *arh.* dio [*na ravne ~i* na jednake dijelove] // **čèstica** *ž* ⟨G *mn* čȅstīcā⟩ **1.** *dem.* od čest, djelić **2.** najmanji dio veće mjerljive i djeljive cjeline [*katastarska ~*]; parcela **3.** najmanji, ob. kruti dio neke cjeline sastavljene od praha i vrlo sitnih nedjeljivih i često nemjerljivih dijelova [*~ prašine*]; zrnce **4.** *gram.* nepromjenjiva vrsta riječi koja služi za oblikovanje ili preoblikovanje rečenica te za izražavanje rečeničnog modusa [*zar, ne, da, li, uistinu*]; partikula, riječca **5.** *fiz.* tijelo s vrlo malom, ali konačnom masom i beskonačno malim dimenzijama [*subatomska ~*]
✧ *prasl.* i *stsl.* čęstь (*rus.* čast', *češ.* část) ≈ *lit.* kandu: grizem, *v.* kusati

čêst[2] *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* čȅšćī⟩ koji se ponavlja ili na koji nailazimo u kratkim vremenskim razmacima // **čèstār** *m* ⟨G čestára⟩ gusta, mlada, niska šuma; gustiš; **čestìna** *ž* često pojavljivanje čega; čestost, čestoća, čestota, učestalost, frekvencija; **čêsto** *pril.* ⟨*komp.* čȅšće, *superl.* nȃjčešće⟩ **1.** tako da se ponavlja u kratkim vremenskim razmacima [*~ se prehladim*] **2.** ponekad, od vremena do vremena [*on je ~ nemoguć*]; **čestòća** (**čestòta**) *ž*, *v.* čestina; **čêstost** *ž*, *v.* čestina; **čèstotnī** *prid.* koji sadržava podatke o čestoći neke pojave [*~ rječnik*]; **čèstotnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ popis, imenik, katalog ili specijalni rječnik koji daje podatke o čestoti (učestalosti, frekvenciji) neke pojave; **čȅšće** *pril.* ⟨*komp.*⟩, *v.* često, u zn. **1.** više puta u nekom razdoblju nego što drugo [*~ ide na izlet nego u kazalište*] **2.** često, višeput; **čȅšć|ī** *prid.* ⟨*komp.*⟩, *v.* čest[2], u zn. frekventniji, učestaliji [*~a pojava*; *sve ~e*]
✧ *prasl.* *čęstъ: gust (*rus.* částyj, *polj.* częsty) ← *kems- (*lit.* kimštas: napunjen)

čȅster *m* vrsta tvrdog kravljeg sira
✧ *engl.* chester®, prema engleskom gradu Chester u pokrajini Cheshire

čèstika (**čèslika**) *ž* ⟨D L -i/-ici⟩ *bot.* biljka (*Thlaspi*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*); mošnjak
✧ *v.* čest[2]

čèstit *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je častan, pošten, neporočan, *opr.* nečastan, nepošten, poročan **2.** koji je dovoljno velik, prikladan, kakav treba [*~e mogućnosti za rad*], *opr.* koji ne odgovara potrebi, sitan, neprikladan // **čèstito** *pril.* **1.** s čestitošću, pošteno, časno [*živjeti ~*] **2.** kako treba, valjano, na dobar način, solidno [*raditi ~*] **3.** *razg.* jako, prilično, mnogo [*~ se namučiti*]; **čèstitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čestit
✧ unakrštanjem osnova čast- (*v.* čast) i čest (*v.* čest[2])

čestítati (što, na čemu) *dv.* ⟨*prez.* čèstītām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izraziti/izražavati dobre želje o kakvu danu ili ugodnu događaju [*~ rođendan*] **2.** odati/odavati priznanje na uspjehu [*~ pobjedu*; *~ na pobjedi*] // **čestìtār** *m* ⟨G čestitára⟩ onaj koji čestita; **čestitàrica** (**čestìtārka**) *ž*, *v.* čestitar; **čèstitk|a** *ž* ⟨D L -ici/-i, G *mn* -tākā/-ītkī⟩ **1. a.** želja izražena u povodu značajnog dana ili ugodna događaja **b.** priznanje za nešto dobro obavljeno [*uputiti ~e*; *poslati ~u*] **2.** stilizirana dopisnica s prigodnom slikom i tekstom
✧ *v.* čestit

čestòslavica *ž bot.* rod zeljastih biljaka (*Veronica*) pretežito plavih cvjetova iz porodice zijevalica (*Scrophulariaceae*); veronika
✧ *rus.*, *v.* čast + *v.* slava

čèsvina, *v.* česmina

češàgija *ž reg.* metalna četka koja služi da se čisti i njeguje dlaka konja ili goveda
✧ *tur.* kaāğı: češati

čȅšalj *m* ⟨G -šlja, N *mn* -šljevi⟩ **1.** pribor od kosti, rožine, plastike itd. sa zupcima kojim se uređuje kosa **2.** *pren.* (+ *potenc.*) ono što po obliku nalikuje na češalj ili podsjeća na češalj △ ***gujin (zmijin)*** *~ zool.* stonoga (*Julus sabulosus*) // **čȅšljāč** *m* ⟨G češljáča⟩ **1.** *v.* frìzēr **2.** onaj koji češlja vunu; **češljaónica** *ž konstr. neodom.* frizerski salon, salon za njegu kose; frizeraj; **čȅšljār** *m* ⟨G češljára⟩ obrtnik koji pravi češljeve; **čȅšljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima zupce, na nekim mjestima

tako strši i sl. da je nalik na češalj; **čèšljati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** uređivati kosu češljem **2.** *v.* gargašati [~ *vunu*] **3.** *žarg.* nešto temeljito pregledati, prolaziti [~ *lovište*; ~ *teren*] **4.** (se) češljati sebi kosu; **čèšljić** *m dem.* od češalj

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Čèslar**, **Čèšljar** (180, Imotski, sred. Dalmacija, *I* Slavonija)

✧ *v.* češati

čèšanj *m* ⟨G -šnja, N *mn* -šnji/-šnjevi, G -ānjā/-šnjēvā⟩ pojedini dio glavice bijeloga luka (češnjaka); čehno, čeno, česan, česno // **čèhno** *sr lokal.*, *v.* češanj; **čèno** (**čèsno**) *sr lokal.*, *v.* češanj; **čèsan** *m* ⟨G čèsna⟩ *lokal.*, *v.* češanj

✧ *prasl.* *česnъ, *v.* češnjak

čèšati *nesvrš.* ⟨*prez.* čèšēm, *pril. sad.* čèšūći, *gl. im.* čèšānje⟩ prelaziti tijelom jačim dodirom vrhova prstiju ili noktima da se ukloni ili olakša svrbež ili neugodan osjećaj // **čèškati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ lagano češati; **čèšnuti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *imp.* čèšni (se), *prid. rad.* čèšnuo (se)⟩ dodirom po površini lako udariti ili oštetiti; očešati (se), strugnuti, ogrepsti (se)

✧ *prasl.* *česati (*rus.* česát', *polj.* czesać) ← *ie.* *kes-/*ks- (*lit.* kasti: kopati, *grč.* kseîn: strugati) *v.* kosa[1]

čèšer *m bot.* ženski cvat četinjača; šišarka // **čèšerast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik češera

✧ *v.* češati

Čèškā *ž* ⟨D L Čèškōj⟩ *geogr.* slavenska zemlja u sred. Europi **1.** *pov.* konstitutivna jedinica Čehoslovačke (Češko-Slovačke Republike) **2.** samostalna republika od 1993, 10.299.000 stan., glavni grad Prag // **Čèh** *m* (**Čèhinja** *ž*) ⟨N *mn* Čèsi, G Čéhā⟩ stanovnik ili državljanin Češke; **čehìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩, *v.* bohemizam; **čèšk|ī** *prid.* koji se odnosi na Češku i Čehe △ ~**a braća** *rel.* vjerska sekta nastala od jednog dijela husita tijekom borbe između katolika i husita u Češkoj (15. st.); ~**i jezik** *lingv.* književni i narodni jezik Čeha, pripada zapadnoslavenskim jezicima

♦ **Čèško** m. os. ime, *zast.* ◇ *pr.* (uglavnom etnonimska): **Čèh** (480, Istra, Pokuplje, Međimurje), **Čeháić**, **Čèhajić** (Primorje), **Čèhak** (Baranja), **Čéhić** (260, Istra), **Čèhko** (Donja Stubica), **Čéhović**, **Čéhulić** (Zagorje), **Čèhulić** (600, Zagorje, Prigorje), **Čèško** (Dugo Selo), **Čèšković** (140, Zagreb i okolica)

čèšlika (**čèšljika**) *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* češlikovina, *usp.* iglenjača // **čèšlikovina** *ž*, *v.* češlika

čèšljača *ž* ⟨G *mn* čèšljāčā⟩ *zool.* rod pokretnih morskih školjkaša (*Pecten*)

✧ *v.* češalj

čèšljika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.*, *v.* iglenjača

✧ *v.* češalj

čèšljuga *ž* ⟨D L -uzi⟩ *bot.* bodljikava biljka (*Dipsacus silvester*) s cvjetnim glavicama; velika sikavica // **čèšljugovine** *ž mn bot.* porodica jednogodišnjih i trajnih zeleni ili polugrmova (*Dipsacaceae*), neki su ljekoviti

✧ *v.* češalj

čèšljugār *m zool.*, *v.* konopljarka

✧ *v.* češljuga

čèšnjača *ž bot.* biljka (*Alliaria officinalis*) iz porodice ljiljana (*Liliaceae*); lučac, češnjaka, češnjakovka

✧ *v.* češnjak

čèšnjāk *m* ⟨G češnjáka⟩ *bot.* začinska biljka (*Allium sativum*) iz roda lukova; bijeli luk △ ~ **poljski** *bot. Allium porrum*; ~ **šumski (zimski)** *bot. Allium victoralis*; ~ **vodeni** *bot. Allium scordium* // **čèšnjōvka** (**češnjóvka**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* kobasica koja se priređuje s posebnim omjerom mesa i češnjaka

✧ *prasl.* *česnъkъ (*rus.* česnók, *polj.* czosnek), *v.* češati (režnjevi češnjaka mogu se trgati »česati«)

čèšnjaka *ž* ⟨D L -aci⟩ *bot.*, *v.* češnjača

✧ *v.* češnjak

češnjákovka *ž bot.*, *v.* češnjača

✧ *v.* češnjak

čèšnjārka *ž* ⟨D L -rci/-ki, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* žaba (*Paleobates fuscus*) iz porodice češnjarki; kožne žlijezde izlučuju sluz koja vonja na češnjak

✧ *v.* češnjak

čèta *ž* ⟨G *mn* čētā⟩ **1.** *vojn.* **a.** *pov.* vojna jedinica koja se sastoji od tri voda u jugoslavenskoj vojsci 1918–1941, u NOV 1941–1945, u JNA (JA) od 1945. **b.** *v.* satnija (**2**) **2.** *rij. jez. knjiž.* (+ *potenc.*) veći broj ljudi ili životinja donekle organiziranih (mrava, svatova) // **čètnī** *prid.* koji se odnosi na četu; **čètovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čètujēm, *pril. sad.* -tujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *pov. jez. knjiž.* sudjelovati u graničnim i sličnim okršajima u Osmanskom Carstvu

♦ *pr.*: **Čèta**, **Čètnīk** (180, Knin), **Četójević**

✧ *prasl.* *četa (*rus.* četá: par, *češ.* četa: postrojba) ? ≃ *lat.* caterva: odred

čètina *ž bot.* igličast list nekih četinjača (npr. bora, jele, smreke) // **čètinār|i** *m mn* ⟨N čètinār⟩ *bot.* podrazred golosjemenjača (*Pinidae*, *Coniferae*),

stabla i grmlje, kao list imaju iglice ili ljuščice; crnogorica, četinjače [*šuma ~a*]; **čètinast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima lišće poput četina; **četìnjače** *ž mn* ⟨N četìnjača⟩, *v.* četinari

✧ od starijeg šćetina, štetina, *v.* četka

čètināši *m mn* ⟨N čètināš⟩ *zool.* prema staroj sistematizaciji, skupina kolutićavaca (*Chaetopoda*) koja je obuhvaćala današnji red maločetinaša (*Oligochaeta*) i razred mnogočetinaša (*Polychaeta*) △ ***četinaš šećerni*** *zool.* maleni kućni kukac beskrilac (*Lepisma saccharina*), hrani se šećerom, vunom i papirom

✧ *v.* četina

čètiri *br.* ⟨G četirìju, D četìrma/četirìma⟩ (glavni) broj koji se obilježava brojkom 4; (redni) četvrti = 4. // **četvérac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G čètvērācā⟩ (+ *potenc.*) ono što se sastoji od četiri **1. a.** stih od četiri sloga **b.** strofa od četiri stiha **2.** *lov.* **a.** rogovlje srndaća ili jelena s dva paroška na svakom rogu **b.** takav srndać ili jelen **3.** *sport* **a.** čamac s četiri veslača [~ *s kormilarom (bez kormilara)*] **b.** slobodni udarac s udaljenosti četiri metra od vrata **4.** *filat.* četiri jednake marke koje ostaju neodijeljene u kvadratu, dvije gore i dvije dolje; **četvèr|i** (**četvòri**) *prid. br.* (**četvère** *ž*, **četvèra** *sr*) (u zn. četiri) kojih parova ili skupova ima ukupno četiri [*~e hlače*; *~e škare*]; **čȅtvero** (**čȅtvoro**) *sr zb. br.* **1. a.** jedno i još troje živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **b.** četiri osobe koje nisu sve istoga gramatičkog roda i spola (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono) ~*] **2.** ⟨G četvèrga *rij.*, D četvòrma⟩ neživo (četiri stvari ili pojma) ili ono što je u paru [*od tog ~ga ne znam što bih odabrao* = od te četiri (stvari) ne znam što bih odabrao; *daj mi to ~* = te četiri stvari]; **četvórci** *m mn* ⟨G *mn* -rākā⟩ **1.** četvero muških blizanaca **2.** četvero djece rođene u istom porodu; **četvòrica** *ž* četiri osobe muškog spola [~ *su došla*]; **četvòrina** *ž mat.* **1.** pravokutni lik koji ima četiri jednake strane; kvadrat **2.** pravokutni lik koji ima dvije i dvije jednake strane; pačetvorina; **čètvōrka** *ž* ⟨D L -rci, G *mn* -rākā/-ī⟩ **1. a.** brojka 4; četvrtica **b.** ono što je obilježeno tom brojkom (prijevozno sredstvo, igrač u sportskoj igri) **2.** četiri osobe koje zajedno djeluju ili rade **3.** *pov.* društveni ples; kadrila △ ***velika*** *~ pov.* predstavnici četiriju velikih sila poslije 2. svjetskog rata; **čètvōrnī** *prid.* **1.** koji čine, izvode ili ostvaruju četiri (strane, osobe) [~ *sporazum*] **2.** jednak po dužini i širini [~ *metar*; ~ *kilometar*]; kvadratni; **čȅtvȓt** *ž* **1.** četvrti dio cjeline; četvrtina, kvarat, frtalj [~ *metra*; ~ *sata*; *tri~ kaput*] **2.** dio grada po nekim prepoznatljivim svojstvima [*radnička ~*; *poslovna ~*; *stambena ~*] **3.** jedna od četiri Mjesečeve mijene; **četvȑtāk** *m br.* ⟨G četvrtáka, N *mn* četvrtáci⟩ (+ *potenc.*) komad što u nekom mjerenju ili prepoznavanju ima veze s brojem četiri (komad novca od četiri manje jedinice); **čȅtvrtast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg.* **1.** koji ima oblik nalik kvadratu ili četvorini **2.** koji ima oblik kocke ili kvadra; **čȅtvȓt|ī** *prid. br.* (redni) prema broju četiri, koji po redu dolazi iza trećega i ispred petoga [*~i put*; *~e igre za redom*]; **četvȑtica** *ž* broj četiri; četvorka (**1 a**); **četvȑtina** *ž* ⟨G *mn* četvrtínā⟩ četvrti dio jednog cijelog; četvrt; **četvȑtīnka** *ž br.* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** četvrti dio jednog cijelog; četvrtina **2.** *glazb.* četvrti dio cijele note, četvrtina cijele note

♦ *pr.*: **Štìrinić** (Međimurje, Turopolje), **Štìrnić** (Međimurje, Našice)

ČETIRI- kao prvi dio složenih brojeva i od njih izvedenih imenica [*četiristoti*; *četiristotnina*]

✧ *v.* četiri

čȅtka *ž* ⟨D L -i, G *mn* -tākā/-ī⟩ pomagalo (za čišćenje, ribanje, skidanje blata ili prašine itd.) kojem su na plosnatu podlogu usađene čvrste dlake i sl. // **čȅtkār** *m* onaj koji proizvodi četke; **čȅtkarskī** *prid.* koji se odnosi na četkare [~ *pribor*]; **čȅtkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na četku [~ *brk*]; **čȅtkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ čistiti četkom; **čȅtkica** *ž* **1.** *dem.* od četka **2.** *razg.*, *v.* kist **3.** (*mn*) dijelovi električnih strojeva; služe za uspostavljanje kontakta između rotirajućeg i mirujućeg dijela

✧ *prasl.* *(š)četьka i *sъčetь (*rus.* ščetína, ščëtka, *polj.* szczotka)

čȅtnīk *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** *pov. srp.* član vojnopolitičke organizacije osnovane 1903. za borbu protiv Turske i za oslobađanje dijelova Srbije i Makedonije od turske vlasti **2.** pripadnik krajnje nacionalističko-desničarske poluvojne organizacije koja je djelovala u Jugoslaviji 1918–1941. **3.** pripadnik jugo-monarhističkih oružanih odreda u 2. svjetskom ratu (1941–1945) koji su zastupali velikosrpski program i provodili etnička čišćenja muslimanskog stanovništva u Bosni

i Hercegovini i osvetništvo nad hrvatskim stanovništvom; kolaborirali protiv partizana s talijanskim i njemačkim okupatorskim vlastima i vojnim postrojbama, *usp.* Mihailović (Draža) **4.** član srpskog četničkog pokreta (jedno od imena Srpska radikalna stranka) osnovanog 1990. s programom velike Srbije i etničkih čišćenja na prostorima bivše države SFRJ, *usp.* čédo **5.** *zauz. zn. pov.* pripadnik zemaljske obrane za Austro-Ugarske (*reg.* u Dalmaciji) **6.** *pov. vojn.* bojnik (major) u starom domobranskom nazivlju // **čȅtničkī** *prid.* koji se odnosi na četnike; **čȅtnički** *pril.* kao četnik, na način četnika; **čȅtnikinja** *ž*, *v.* četnik; **četnìkluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *ekspr.* **1.** četnici kao pojava, svi četnici **2.** *v.* četništvo; **čȅtnikovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -kujēm, *pril. sad.* -kujūći, *gl. im.* -ānje⟩ provoditi četničku politiku, nastupati četnički, djelovati kao četnik; **četnìkuša** *ž pejor.* **1.** žena četnik **2.** žena simpatizer četnika i četništva **3.** militantna srpska (srbijanska) nacionalistkinja; **čȅtnīštvo** *sr* **1.** svojstva i ciljevi četnika; četnikluk **2.** ⟨*zb.*⟩ ukupnost četnika, *usp.* četnik (**1**,**2**,**3**,**4**)

✧ *v.* četa

čȅtnjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *zool.* noćni leptir (*Cnethocampa pitycampa*) iz porodice prelaca; borov č., borov povorkaš

✧ *v.* četa

čȅtovođ|a *m jez. knjiž.* onaj koji vodi četu (izvan sheme vojnih formacija) [*taj ~a*; *ti/te ~e*]

✧ *v.* četa + *v.* voditi, vođa

četrdèsēt *br.* (glavni) broj koji se obilježava brojkom 40; (redni) četrdeseti = 40. // **četrdesétak** *m br.* ⟨najčešće *indekl.*⟩ oko četrdeset, otprilike četrdeset osoba ili predmeta; **četrdesetèri** (**četrdesetòri**) *prid. br.* (**četrdesetère** *ž*, **četrdesetèra** *sr*) (u zn. četrdeset) kojih parova ili skupova ima ukupno četrdeset; **četrdesètica** *ž* predmet označen brojkom ili rednim brojem 40; **četrdesètina** *ž* četrdeseti dio; **četrdesètnica** *ž kat.*, *v.* korizma; **četrdesetòrica** *ž* četrdeset muških osoba; **četrdèsētero** (**četrdèsētoro**) *sr zb. br.* **1.** jedno i još tridesetdevetero živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **2.** četrdeset osoba koje nisu sve istoga gramatičkog roda (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono) ~*]

ČETRDESETO- prvi dio riječi s tim osnovnim značenjem: četrdesetak, oko četrdeset [*četrdeset(o)godišnjak*; *četrdesetodnevni*]

✧ *v.* četrdeset

četrdesetòdnēvnī *prid.* koji traje četrdeset dana

✧ ČETRDESET(O)- + *v.* dan[1], dnevni

četrdesetogòdišnjāk (**četrdesetgòdišnjāk**) *m* ⟨N *mn* -āci⟩ onaj koji ima četrdeset godina ili oko četrdeset godina // **četrdesetogodišnjàkinja** (**četrdesetgodišnjàkinja**) *ž*, *v.* četrdesetogodišnjak

✧ čETRDESET(O)- + -GODIŠNJAK

četrdesetogòdišnjī (**četrdesetgòdišnjī**) *prid.* koji je od četrdeset godina

✧ čETRDESET(O)- + -GODIŠNJI

četrdesetogòdišnjica (**četrdesetgòdišnjica**) *ž* četrdeseta godišnjica, četrdeset godina od čega, četrdeseta obljetnica

✧ ČETRDESET(O)- + -GODIŠNJICA

četrdèsētoro *sr zb. br.*, *v.* četrdesetero

četrdèsetōsmā *ž* **1.** redni broj u imeničkoj službi **2.** *pov.* 1848. i 1948. i događaji koji se uz njih povezuju // **četrdesetòsmāš** *m* ⟨G četrdesetosmáša⟩ sudionik povijesnih događaja 1848. i 1948.; **četrdesetòsmāškī** *prid.* koji se odnosi na 1848. i 1948. i na događaje koji se uz njih povezuju

četȑnaēst *br.* (glavni) broj koji se obilježava brojkom 14; (redni) četrnaesti = 14. // **četrnaestérac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci⟩ *jez. knjiž.* stih od 14 slogova; **četrnaestèri** (**četȑnaesteri**, **četrnaestòri**) *prid. br.* (**četrnaestère** *ž*, **četrnaestèra** *sr*) (u zn. četrnaest) kojih parova ili skupova ima ukupno četrnaest; **četȑnaestero** (**četȑnaestoro**) *sr zb. br.* **1.** jedno i još trinaestero živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **2.** četrnaest osoba koje nisu sve istoga gramatičkog roda (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono) ~*]; **četrnaèstica** *ž* predmet označen brojem 14 (npr. tramvaj); **četrnaestòrica** *ž* četrnaest muških osoba

četȑnaestoro *sr zb. br.*, *v.* četrnaestero

čètrūn (**čȅntrūn**) *m* ⟨G četrúna⟩ *bot. reg.*, *v.* lubenica

✧ *tal.* cedro

čETVERO- (**čETVORO-**) kao prvi dio složene riječi znači **1.** da je nešto sastavljeno od četiri dijela **2.** da ima ili da traje četiri jedinice onoga što znači drugi dio **3.** da je izveden četiri puta **4.** da je uvećan četiri puta [*četveročlan*; *četverolistan*; *četverodnevni*; *četverogodišnji*; *četverostruk*]

✧ *prasl.* *četvero (*rus.* čétvero, *polj.* cztworo), *v.* četiri

čȅtverobōjan *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩, ob. u: △ ~ ***tisak***, *usp.* višebojni tisak, *v.* višebojni[2] △

✧ čETVERO- + -BOJAN

četveròčlan *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se sastoji od četiri člana
✧ ČETVERO- + -ČLAN
četverògub *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *arh.* koji se iskazuje ili ostvaruje na četiri načina
četveròkatan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ima 4 kata // **četveròkatnica** *ž* kuća od četiri kata
✧ ČETVERO- + *v.* kat[1]
čȅtverokūt *m mat.* geometrijski lik određen sa četiri dužine (stranice), ima četiri vrha i četiri kuta [*konveksan* ~; *konkavan* ~]; četverokutnik △ ***kosi*** ~ četverokut/četvorokut kojemu su dva i dva kuta manja, odnosno veća od 90 stupnjeva // **čȅtverokūtan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ima 4 kuta
✧ ČETVERO- + *v.* kut
četveronožac *m* ⟨G -šca, N *mn* -šci⟩ **1.** životinja koja se kreće na četiri noge **2.** *pren. iron.* onaj koji je po nekim osobinama ravan takvoj životinji (npr. po nedokazivosti, načinu ophođenja u društvu i sl.) // **četveronóščev** *prid.* koji pripada četveronošcu; **četverònoškē** *pril.* klečeći na obje noge s osloncem na obje ruke (o stavu), pobaučke; **čȅtveronožn|ī** *prid.* koji ima 4 noge, koji ide na 4 noge [~*e životinje*]
✧ ČETVERO- + *v.* noga
četveròpreg (**čȅtveroprēg**) *m* ⟨N *mn* -ezi⟩ kola ili kočija sa četiri konja u zaprezi // **četveròprežan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji se odnosi na četveropreg; **četveròprežno** *pril.* upregnuto u četveropreg, prevezeno četveropregom
✧ ČETVERO- + *v.* upregnuti
čȅtverorēd *m* ⟨N *mn* -edi⟩ *vojn. sport* način svrstavanja u vojnim, poluvojnim i sportskim organizacijama po kojem se oblikuju četiri reda [*u ~u*] // **čȅtverorēdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji ima četiri reda
✧ ČETVERO- + *v.* red
četveròručan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je predviđen za četiri ruke // **četveròručno** *pril.* pomoću četiri ruke (ob. kad dvije osobe sviraju klavir)
✧ ČETVERO- + *v.* ruka
četveròsjed *m* automobil za četiri osobe, automobil registriran za (na) četvero // **četveròsjednī** *prid.* koji je od 4 sjedala
✧ ČETVERO- + -SJED
četveròsob|an *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji se sastoji od četiri sobe [~*ni stan*]
✧ ČETVERO- + *v.* soba
četveròstruk *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je u četiri sloja, u četiri linije; četverostručan, *usp.* dvostruk, trostruk **2.** koji se obavlja, provodi, ostvaruje ili postoji na 4 načina [~*i prvak*] // **četveròstručan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩, *v.* četverostruk (**1**); **četveròstruko** *pril.* tako da se umnaža 4 puta [~ *veći*]
✧ ČETVERO- + -STRUK
četveròškȓžnjāci *m mn* ⟨N četveròškržnjāk⟩ *zool.* podrazred (*Tetrabranchiata*) razreda glavonožaca (*Ectocochlia*), kućica spiralno savijena u jednoj ravnini i podijeljena na komorice (poznata vrsta: indijska lađica)
✧ ČETVERO- + *v.* škrge
četveròtaktnī *prid.*, ob. u: △ ~ ***motor*** klipni motor u kojemu pogonska sila djeluje na klip za vrijeme svakog četvrtog takta, tj. jednom za vrijeme dvaju okretaja radilice, služi za pogon vozila
✧ ČETVERO- + *v.* takt
četveròvez (**čȅtverovēz**) *m pom.* **1.** privez u kojemu brod leži okomito na obalu **2.** privez između plutača
✧ ČETVERO- + *v.* vezati, vez
čȅtveroznamenkast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se sastoji od 4 znamenke
✧ ČETVERO- + *v.* znamen, znamenka
četveròzupke *ž mn* ⟨N četveròzupka, D L -pci, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* red riba srasločeljuski (*Tetradontiformes*), zubi su srasli u pločice
✧ ČETVERO- + *v.* zub
čȅtverožīlnī *prid.* koji se sastoji od četiri žile [~ *kabel*]
✧ ČETVERO- + *v.* žila
četvòrina, *v.* četiri
četvŕtak *m* ⟨G -tka, N *mn* -tki/-ŕci⟩ četvrti dan u tjednu, dan između srijede i petka △ ***Veliki*** ~ *kat.* naziv za četvrtak u Velikom tjednu, posljednji dan korizme kada započinje uskrsno trodnevlje
◆ *pr.* (ob. prema danu rođenja djeteta): **Čèrtek** (Varaždin), **Četŕtek** (Zagorje)
✧ *v.* četiri
čȅtvrtast, *v.* četiri
četvrtfinále *m* i *sr sport* početni dio izlučnog natjecanja // **červrtfinàlist** *m* onaj koji sudjeluje u četvrtfinalu; **četvrtfinālnī** *prid.* koji se odnosi na četvrtfinale
✧ *prasl.* *četvьrtъ (*rus.* četvërtyj: četvrti, *polj.* czwarty) + *v.* finale
četvrtgòdišnjī *prid.* **1.** koji traje četvrt godine **2.** koji se događa svako četvrt godine (svaka tri mjeseca)

✧ *prasl.* *četvьrtъ (*rus.* četvërtyj: četvrti, *polj.* czwarty) + -GODIŠNJI

četvȑtīnka, *v.* četiri

Četvŕtkovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje u Moslavini, 509 stan. // **četvŕtkovačkī** *prid.* koji se odnosi na Četvrtkovac i Četvrtkovčane; **Četvŕtkovčanin** *m* (**Četvŕtkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Četvŕtkovčani⟩ stanovnik Četvrtkovaca

♦ *top.* (prema danu održavanja seoskoga sajma), *v.* četvrtak

četvrtoškólac *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G četvrtòškōlācā⟩ onaj koji ide u četvrti razred // **četvrtòškōlka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* četvrtoškolac

✧ *prasl.* *četvьrtъ (*rus.* četvërtyj: četvrti, *polj.* czwarty) + *v.* škola

čȅtvrttōnskī¹ (**četvrtòtōnskī**) *prid.* koji ima četvrt tone [~ *kamion*]

✧ *prasl.* *četvьrtъ (*rus.* četvërtyj: četvrti, *polj.* czwarty) + *v.* tona

čȅtvrttōnsk|ī² *prid.* koji ima četvrt tona, 24 intervala (cijeli stupanj na 4 četvrtstupnja) △ ~***a glazba*** *glazb.* tonski sustav u kojemu je oktava podijeljena na 24 intervala

✧ *prasl.* *četvьrtъ (*rus.* četvērty: četvrti, *polj.* czwarty) + *v.* ton

čȅviot *m* **1.** čeviotska pasmina ovaca koja daje dugačku, valovitu, jaku i sjajnu vunu **2.** tvid napravljen od čeviota; čevjet, čevjot, ševiot, ševjot // **čȅvjet** (**čȅvjot**) *m*, *v.* čeviot

✧ *engl.* Cheviot, planina na granici Engleske i Škotske

čevȑntija *ž reg.* **1.** vrtlog, vir **2.** *pren.* vrtnja u krugu, hvatanje vlastitog repa, zatvoreno kretanje, vrtnja u mjestu [*intelektualna* ~; *poslovna* ~]; vrzino kolo

✧ *tur.* çevrinti ← çevrimek: vrtjeti se, okretati se

čéz|e *ž pl. tantum reg.* laka zaprežna kola na dva kotača [*ove ~e*; *na ~ama*]

✧ *mađ.* csesa

čȅznuti (za kim, za čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* -nēm, *imp.* čȅzni, *gl. im.* čeznúće⟩ jako priželjkivati što, ginuti za čim, patiti za kim ili za čim; silno željeti (koga ili što) // **čeznùtljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji čezne, prožet čeznućem; **čeznùtljivo** *pril.* na čeznutljiv način; priželjkivano; **čeznùtljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čeznutljiv; **čéžnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ neugasiva želja za čim, velika težnja za kim ili čim, ono za čim se čezne, vene [*ljubavna* ~]; **čȅžnjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun čežnje, prožet čežnjom; **čȅžnjivo** *pril.* s čežnjom, prožeto čežnjom [*gledati* ~]; **čȅžnjivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čežnjiv

✧ *prasl.* i *stsl.* čeznǫti (*rus. dijal.* čéznut': nestati, *polj.* szczezną)

čhv *krat.* znak za staru jedinicu četvorni hvat

čȉbčanskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezici*** *lingv.* jezična porodica koja obuhvaća neke indijanske jezike na *SZ* Južne Amerike

čȉbuk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ **1.** *reg. etnol.* probušeni šuplji drveni tanji štap na koji se natakne lula kad se puši sjedeći (prosječne dužine oko metar); kamiš, *usp.* cigaršpic (i dr. pod tom riječju) **2.** *pov.* danak koji se u Osmanskom Carstvu davao od ovaca i koza // **čȉbučiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** pušiti na čibuk, pušiti prema nekadašnjem bošnjačkom i turskom običaju **2.** istući koga čibukom; izraz u upotrebi i kad je tko kakvim drugim tanjim predmetom izudaran

✧ *tur.* çubuk

čibùljica *ž* bubuljica

číč *m*, *v.* slanutak

čȉča *m* ⟨G *mn* čȋčā⟩ **1.** *ekspr.* star čovjek, onaj koji je proživio svoje vrijeme; čiko, čika **2.** *reg. etnol.* očev brat, stric // **čȉčic|a** *m hip.* od čiča, ob. u zn. stariji dobroćudan čovjek [*taj ~a*; *ti/te ~e*]

♦ *pr.*: **Čȉča** (480, Kordun, Podravina), **Čȉčić** (400, Banovina, Slavonski Brod), *usp.* Amidžić, Barbić, Čikić, Dundić, Stričević i sl.

✧ *tur.* çiçe: tetak

číčak *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G čȋčākā⟩ *bot.* **1. a.** rod dvogodišnjih biljaka (*Lappa*) iz porodice glavočika (*Compositae*) s velikim listovima i cvjetnim glavicama obavijenim bodljama **b.** *razg.* glavica s vrha stabljike čička, lako se prihvaća za odjeću, vunu, kosu itd. [*dosadan kao* ~ jako dosadan] **2.** *v.* dikica △ ~***-traka*** samoljepljiva traka koja prianja poput čička; ***janjeći*** ~ *bot.*, *v.* turica; ***konjski*** ~ *bot.* (*Lappa major*) repošika, repuh, repušina, torica // **čȉčkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je po bodljikavosti sličan čičku; **číčkov** *prid.* koji se odnosi na čičak [*~o ulje*]

♦ *pr.*: **Číčak** (850, Zagreb i okolica, *I* Slavonija)

✧ *tur.* çiçek

čȉček *m* ⟨N *mn* -eci, G čȉčēkā⟩ *reg.* cvijet

♦ *pr.*: **Čȉček** (580, Zagorje, Podravska Slatina)

✧ *tur.* çiçek

čičerône *m reg.* turistički vodič (u Italiji)
✧ *tal.* cicerone, prema imenu rimskoga govornika Cicerona

čičeva *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* jedan od bantuskih jezika nigersko-kordofanske porodice, službeni jezik Malavija

čičikóvština *ž* **1.** ponašanje osobe koja se u ostvarenju svojih zamisli služi krajnje beskrupuloznim, podlim postupcima **2.** *sociol.* stanje u društvu kada je u stjecanju privilegija i materijalnih dobiti dopušten svaki postupak koji se naizgled ne kosi s važećim zakonima
✧ prema Čičikovu, junaku Gogoljevih *Mrtvih duša*

čìčimak *m* ⟨N *mn* -maci⟩ *bot.* voćka (*Ziziphus jujuba*) iz porodice krkavina (*Rhamnaceae*), raste u umjereno toploj klimi, daje crvenožućkasti jestivi plod; čičindra, žižula
✧ *mlet.* zizzola ← *tal.*

čìčindra *ž bot.*, *v.* čičimak

číčkovac *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *bot.* korovna biljka *Lappula echinata* iz porodice oštrolista (*Boraginaceae*); lopušnik
✧ *v.* čičak

čìčoka *ž bot.*, *v.* topinambur
✧ *mađ.* csicsoka

čìčvara *ž bot.*, *v.* slanutak // **čìčvārda** *ž*, *v.* čičvara
♦ *v.* cicvara
✧ *tal.* cicheria ← *lat.* cicer: slanutak, čič

čìfčija *m*, *v.* čivčija

čìfluk *m* ⟨N *mn* -uci⟩, *v.* čitluk // **čiflùkčija** (**čiflùgdžija**) *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* onaj koji je u obavezi rada na čifluku (čitluku) prema spahiji u Osmanskom Carstvu

Čìfut *m pejor.* Židov // **čifutàrija** *ž pejor.* židovstvo; **Čìfutka** (**Čìfutkinja**) *ž* ⟨G -ā/-ī⟩, *v.* Čifut; **čìfūtskī** *prid.* koji se odnosi na Čifute; **ćífta** *m* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. pejor.* **1. a.** trgovčić, sitničar **b.** lihvar, zelenaš, kaišar **2.** *pren.* filistar; **ćiftáriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* ćìftārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ zelenašiti, lihvariti, kramariti, sitnoračundžijski trgovati; **ćìftīnskī** *prid.* koji se odnosi na ćifte; **ćìftīnski** *pril.* kao ćifta, na način ćifte
✧ *tur.* çıfıt

čìgov (**čìgovi**) *zam. reg.* čiji, *v.*

čìgra¹ *ž* ⟨G *mn* -gārā/-ī⟩ **1.** vretenasti komad drva koji se zavrti vještim pokretom ruke ili udarcem biča, nekoć obljubljena dječja igračka; zvrk **2.** *pren.* onaj koji je vrlo okretan, spretan, koji se začas nađe ondje gdje je potrebno [*okretan kao* ~]

čìgra² *ž* ⟨G *mn* -gārā/-ī⟩ *zool.* **1.** ptica (*Sterna hirundo*) iz porodice galebova [*mala (obična)* ~; *crna* ~; *bjelobrada (obalna)* ~] **2.** (*mn*) ptice vivčarice (*Sterninae*) iz porodice galebova; morske lastavice
✧ *mađ.* csiga

čìje *ž mn* ⟨N čija⟩ dijelovi pera ptice koji rastu i šire se iz badrljice // **čìhati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** skidati perje i badrljice sa zaklane peradi; čerupati, čehati, čepušati **2.** čupati, razvlačiti vunu; čijati **3.** odljepljivati ono što je dio čega; čehati, dijeliti

čìjī *zam.* (**čìjā** *ž*, **čìjē** *sr*) **1.** upitna i odnosna u zn. da ono na što se odnosi pripada komu ili čemu **2.** posvojno-neodređena u zn. nečiji, onoga (komu pripada)

čìk¹ *uzv. reg.* (+ *srp.*) poziv na neko nadmetanje ili izvrgavanje nezgodnoj situaciji: hajde! [*on o svom sinu kaže što hoće, ali* ~ *ti reci* usudi se ako smiješ] // **čìka|ti¹** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** izazivati koga na mjerenje u čemu [~*m ja cijelo selo, tko će kao ja*] **2.** izazivati čime (ob. prema djeci kad se nešto obećava pod određenim uvjetima i iskušava njihova upornost) [~*ti dijete onim lijepim saonicama*]
✧ *tur.* çik ← çikmak: izaći

čìk² *m* ⟨G čìka, N *mn* čìkovi⟩ *razg.*, *v.* opušak [~-*pauza*] // **čìkati²** *dv.* ⟨*prez.* čìkām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (∅, što) *žarg.* (po)pušiti (cigarete), (na)praviti čikove
✧ *njem.*, *dijal.* Tschik ← *fr.* chique

čìka *ž bot.* biljka (*Bignonia catalpa*), od listova se dobiva crvena boja, raste u Sjevernoj Americi, u Europi kao ukrasna
✧ *šp.* chica

Čìka (prva pol. 11. st.–1095), pripadnica patricijske obitelji Madijevaca; utemeljila je u Zadru benediktinski samostan Sv. Marija; uz njeno ime vezuje se Čikin križić, relikvija iz 11. st.

Čikâgo *m*, *v.* Chicago

čikâra *ž glazb.* mali bengalsko-hindustanski gudački instrument s tri žice od crijeva ili konjske strune
✧ *bengal.*

čìkara *ž reg.* šalica za bijelu kavu i čaj; ćikara
♦ *pr.* (nadimačka): **Čìkara** (240, Sinj, Lika), **Čikarèla** (Biograd), **Ćìkara** (Sinj)
✧ *mlet.* chìcara, *tal.* chicchera

čìkāškī, *v.* Chicago

Čikážanin, *v.* Chicago

čìkma *ž* ⟨G *mn* -kāmā/-ī⟩ *reg.* slijepa ulica, ćorsokak

✧ *tur.* çıkmaz: bez izlaza ← çıkmak: izići

číko *m*, *v.* čiča (**1**) // **čìkica** *m dem.* od čiko; **čìkičin** *prid.* koji pripada čikici; **číkin** *prid.* koji pripada čiki

♦ *pr.*: **Číkić** (Primorje) **Číko** (Požega)

čikobérnica *ž žarg.*, *v.* pepeljara

✧ *v.* čik^2 + *v.* brati

čīkoš *m reg.* konjušar

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Čīkoš** (Baranja)

✧ *mađ.* csikós

Čīkoš-Sèsija, Bela (1864–1931), hrv. secesijski slikar, pobornik hrv. moderne u slikarstvu (*Psiha*, *Judita i Holoferno*, zastor kazališta u Osijeku)

číkov *m zool.*, *v.* piškor; č. obični

✧ *mađ.* csik

čìlāš *m* ⟨G čìlāša⟩ *reg.* konj sa šarenim pjegama; žerav

♦ *pr.*: **Čìlāš** (110, Zagreb, sred. Dalmacija), **Čílić**

✧ *tur.* çilat: pjegav, šaren konj

Čìle *m* ⟨G Čìlea⟩ *geogr.* država u *JZ* dijelu Južne Amerike, na obali Tihog oceana, 756.626 km^2, 13.173.000 stan. (procjena iz 1989), glavni grad Santiago, novčana jedinica peso // **Čileánac** *m* (**Čilèānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čileánci⟩ stanovnik ili državljanin Čilea; **čilèānskī** *prid.* koji se odnosi na Čile i Čileance; **čīlsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Čile △ ~***a salitra*** *min.* natrijev nitrat, služi kao umjetno gnojivo

čìli *m* ⟨G -ja⟩ **1.** *bot.* vrsta vrlo ljute paprike i začin koji se od nje dobiva **2.** *kulin.* jelo začinjeno tom paprikom

✧ *engl.* chili (pepper) ← *nahuatl* chilli

Čìlipi *m mn* ⟨G Čìlīpā⟩ naselje (u blizini Dubrovnika), 867 stan. // **Čìlipljanin** *m* (**Čìlipljānka** *ž*) ⟨N *mn* Čìlipljani⟩ stanovnik Čilipa; **čìlipskī** *prid.* koji se odnosi na Čilipe i Čilipljane

čilmàndi *m* ⟨G -ja⟩ *glazb.* turkestanski tamburin na kojem je napeta kozja koža

✧ *turk.*

čìlōst, *v.* čio

čilùba *m* bantu-jezici, *v.* bantu △

číljeti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čílīm, *pril. sad.* číléći, *prid. rad.* čílio/číljela ž, *gl. im.* -ljēnje⟩ *arh.* **1.** nestajati, iščezavati **2.** *pren.* slabiti (o pojmovima, idejama, zamislima); malaksati

čîm^1 *vezn.* **1.** (vremenski) koji kazuje da se radnja glavne rečenice događa neposredno poslije radnje zavisne rečenice; tek, tek što, netom, što [*doći ću ~ stignem*] **2.** (za uzrok) jer, budući da, zato što, već zbog toga što [*~ su oblaci, bit će kiše*]

✧ *v.* što

čîm^2 *zam.* ⟨I⟩, *v.* što

čìmavica *ž reg.* **1.** stjenica **2.** *pren. pejor.* dosadna osoba

čìmba, *v.* čin

čìmbenīk, *v.* čin

čìmbur *m* ⟨G *mn* čìmbūrā⟩ *reg. kulin.* jelo od jaja, skorupa i luka

♦ *pr.*: **Čìmbora** (Našice), **Čìmbur** (Knin, sred. Dalmacija)

✧ *tur.* çılbır, çırbır

číme *zam.* (odnosno-upitna), *v.* što [*s bilo ~*; *~ vas mogu poslužiti*]

čimpànza *ž* ⟨G *mn* čìmpānzā/-ī⟩ *zool.* majmun tropske Afrike (*Anthropopithecus troglodytes*) iz porodice čovjekolikih majmuna

✧ *fr.* chimpanzé ← *egz.* (*bantu*)

čìmulica *ž bot.*, *v.* prokulica

čîn *m* ⟨N *mn* čìnovi/čîni *jez. knjiž.*⟩ **1.** ono što je učinjeno, rezultat radnje; djelo **2.** činjenje, radnja, djelatnost, *opr.* mirovanje **3. a.** završni segment ciljno usmjerene radnje (npr. dramske) **b.** jedan od dijelova kazališne predstave, *usp.* akt (**3**) **4.** stupanj u nekoj hijerarhiji, osobito vojničkoj [*generalski ~*; *časnički ~*] **5.** *fil.* ontološki pojam što označuje zbiljsku djelatnost nekog bića nasuprot mogućnosti djelovanja △ ***svršeni*** ~ događaj ili činjenica koja se više ne može promijeniti // **čìmba** *ž* ⟨G *mn* čímbā/-ī⟩ *arh.*, *v.* činidba; **čìmbenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩, *v.* činitelj; **čîn|i** *ž* i *m mn etnol.* uroci koji se na nekoga bacaju da mu nanesu zlo [*baciti ~i/~e*; *ove/ovi ~i*]; **čìnidb|a** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ *arh. neol.* radnja, funkcija (stroja, neke službe i sl.) [*tijelo naše pored drugih ~i vrši i tu da stvara misli*]; čimba; **čìnilac** *m* ⟨G -ioca, V -ioče, N *mn* -ioci⟩, *v.* činitelj; **čìnitelj** *m* ono/onaj što/koji ima važna udjela u čemu, pokretna snaga čega, ono što djeluje u čemu; činilac, čimbenik, faktor; **činitèljica** *ž*, *v.* činitelj; **čìniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** biti u odnosu dijelova i cjeline; biti sastavnim dijelovima; sačinjavati [*mali obrti čine snagu grada*; *članstvo Društva čine mladi ljudi*] **2.** raditi, djelovati na što tako da se izmijeni [*činim što*

mogu radim što mogu; *činim što je u mojoj moći* radim što je u mojoj moći] **3.** djelovati da što bude, postane ili da se izmijeni [*ne čini prilika lopova, nego lopov čini priliku svojom lopovskom prilikom*] **4.** *reg.* obavljati [~ *spizu*] **5.** štaviti [~ *kožu*]; **činiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* čìnīm se, *pril. sad.* čìnēći se⟩ **1.** pretvarati se, praviti se, umišljati sebi **2.** doimati se
✧ *prasl.* i *stsl.* činъ (*rus.* čin: obred, *polj.* czyn: djelo) ← *ie.* *kʷey-/*kʷoy- (*grč.* poíein: činiti, *skr.* cayati: uređuje, spravlja)

činčila *ž* ⟨G *mn* činčílā⟩ **1.** *zool.* južnoamerički glodavac (*Chinchilla brevicaudata*) iz porodice viskača; uzgaja se zbog kvalitetnog krzna **2.** *meton.* krzno toga glodavca
✧ *šp.* chinchilla ← *egz.* (*kečuan.*)

čìn-čìn *uzv. fam.* riječi zdravice, kad se uz piće kucne i poželi sve dobro
✧ *tal.* cin-cin ← *kin.*: čing-čing: molim, molim

čìndīt *m* ⟨G čindítā⟩ *pov.* pripadnik »zmajeva«, partizana, boraca u više azijskih zemalja za oslobođenje od japanske okupacije u 2. svjetskom ratu

činèle *ž mn* ⟨G činélā⟩ *glazb.* dva mjedena diska pričvršćena za ruke, u orkestru i u limenim glazbama jačim udarom izazivaju nagao akustički učinak [*udarati* ~]; plitice, cimbali
✧ *tal.* cinelle

Čìngrija, Pero (1837–1921), dubrovački političar, četiri puta biran za dubrovačkog načelnika; predvodio delegaciju dalmatinskih zastupnika koja je u Beču prosvjedovala protiv Khuenovog režima u Hrvatskoj, a u Rijeci 1905. predvodi potpisnike Riječke rezolucije

čìni, *v.* čin

čìnidba, *v.* čin

čìnija *ž reg.* zdjela od porculana, porculanska zdjela; tèrīna
✧ *tur.* çini ← *perz.* čini: kineski, kineske izrade ← Čin: Kina

čìniti, *v.* čin

činkvàntīn *m* ⟨G činkvantína⟩ **1.** sorta kukuruza malih klipova i sitna zrnja; cinkvantin **2.** *meton.* brašno od takva kukuruza
✧ *tal.* cinquantino

činkvečènto *m*, *v.* cinquecento

činòvnīk *m* ⟨G činovníka, N *mn* činovníci⟩ **1.** službenik koji za svoj rad dobiva mjesečnu plaću **2.** administrativni službenik (za razliku od onoga koji radi za strojem ili fizički) [*državni* ~; *općinski* ~] // **činòvnica** *ž*, *v.* činovnik; **činovnìčić** *m pejor.* od činovnik; **činòvničin** *prid.* koji pripada činovnici; **činòvnīčkī** *prid.* koji se odnosi na činovnike; **činòvnīčki** *pril.* kao činovnik, na način činovnika; **činovnīštvo** *sr* **1.** ukupnost činovnika, činovnički stalež; birokracija **2.** činovnička služba
✧ *v.* čin

čìnuk (I) *m meteor.* **1.** vlažan i topao *JZ* vjetar koji puše s mora na *SZ* obali SAD-a **2.** topao i suh vjetar fenskog karaktera koji puše na *I* padinama Stjenovitih planina SAD-a i donosi nagli porast temperature // **čìnuk** (II) (**čìnučkī**) *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* indijanski jezik činukanske porodice, govori se u Oregonu (SAD)
✧ *amer.engl.* chinook ← *egz.*

čìnž *m pov.* oblik novčane rente od podaničke zemlje feudalnom gospodaru // **čìnžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pripada činžu △ ~***e zemlje*** *pov.* izvanselišni dijelovi vlastelinstva koje su obrađivali činženjaci; **činžènjāk** *m* ⟨G činženjáka, N *mn* činženjáci⟩ *pov.* obrađivač zemlje, obveznik činža; cenzualist
✧ *polj.* czynsz ← *njem.* Zins: kamate ← *lat.* census

čìnjenica *ž* ono što je iskustvom potvrđeno da postoji ili da se događa; fakat [*nepobitna* ~] // **čìnjenič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji počiva na činjenicama, koji se sastoji od činjenica [*utvrditi ~no stanje*, *pravn.* provjeriti događaj, upoznati se sa svim činjenicama]; **čìnjeničār** *m ekspr.* (ob. u šali) faktograf; **čìnjeničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* činjeničar; **čìnjenički** *pril.* **1.** pomoću činjenica **2.** držeći se golih činjenica (bez promišljanja i osmišljavanja); **čìnjenično** *pril.* na činjeničan način; **čìnjeničnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ ukupnost činjenica; djelovanje činjenica u ukupnosti; fakticitet; **čìnjenīštvo** *sr* faktografija
✧ *v.* čin

čìo (**čìl**) *prid.* ⟨*odr.* čìlī⟩ krepak, u snazi, poletan // **čìlo** *pril.* poletno, krepko, živahno; **čìlōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čio
✧ *prasl.* *čilъ: zdrav (*češ.* čilý)

čiód|a *ž reg.* igla za pribadanje; pribadača [*zabosti ~u*; *pričvrstiti ~om*]
✧ *mlet.* chiodo ← *tal.* chiodo

čìopa *ž zool.* ptica selica iz porodice *Apodidae*, slična lastavici, živi u priobalju [*crna* ~; *bijela* ~]; pištalica, *usp.* pištara
✧ *dalmat.* celpa ← *grč.* kýpselos

Čiovo *sr geogr.* otok u sred. Dalmaciji, 28,8 km², 6071 stan., mostom spojen s kopnom (Trogirom) // **Čiovljanin** *m* (**Čiovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Čiovljani⟩ stanovnik Čiova; **čiovskī** *prid.* koji se odnosi na Čiovo i Čiovljane

čip *m* ⟨N *mn* čipovi⟩ *inform.* komadić kristala poluvodiča (od silicija, bakra ili aluminija) na koji se utiskuje sklop ili više sklopova koji čine elektronički integrirani krug [*super* ~; *kompjuterski* ~]; sklopnjak △ **~-mozak** *pejor. žarg.* onaj koji zna misliti samo onako kako mu računalo izbacuje podatke; ***mikro-~*** (ob. samo čip) čip na koji je ugrađen mikroprocesor; integrirani sklop

✧ *engl.* chip

čipajānskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* indijanski jezik koji se govori u Boliviji

čipendējl *m*, *v.* chippendale

čipevjānskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* jedan od athapaskanskih jezika porodice na-dene, govori se na Aljasci

čipka *ž* ⟨D L -pci/-i, G *mn* -pākā/-ī⟩ fini komad ukrasne tkanine s očicama, izrađen kukičanjem ili vezenjem prema ornamentalnom uzorku [*paška* ~ čipka s Paga] // **čipčica** *ž dem.* od čipka; **čipkan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je od čipke, obrubljen čipkom [~*i rupčić*]; **čipkàrica** *ž* ona koja izrađuje čipke; **čipkārskī** *prid.* koji se odnosi na čipkarice i čipkarstvo; **čipkàrstvo** *sr* djelatnost koja se bavi proizvodnjom čipki; **čipkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sličan čipki, prozračan i šupljikav kao čipka (ograda balkona i sl.); **čipkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ izrađivati čipke; **čipkica** *ž hip.* od čipka

✧ *mađ.* csipke

čipres *m bot.*, *v.* čempres

čips *m razg. kulin.* pržene i posoljene tanke pločice krumpira

✧ *engl.* chips

čir *m* ⟨N *mn* čirovi/čirevi⟩ *pat.* gnojna oteklina koja se pojavljuje u potkožnom tkivu // **čirast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na čir; **čirāš** *m* ⟨G čiráša⟩ **1.** onaj koji boluje od čira (ob. na želucu ili na kojem drugom unutarnjem organu) **2.** *v.* čiravac; **čiràšica** *ž*, *v.* čiraš; **čirāšk|ī** *prid.* koji se odnosi na čiraše [~*a dijeta*]; **čirav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun čireva; **čiravac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji ima čireve na koži, koji je čirav; koji je u čirevima; čiraš; **čiravica** *ž*, *v.* čiravac; **čiravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je čirav; **čirić** *m dem.* od čir; prištić

✧ *prasl.* *čirъ (*rus.* čírej, *polj.* czyrek) ? ≃ *grč.* skirrós: tvrd

čirāk *m* ⟨G čiráka, N *mn* čiráci⟩ *reg.* stalak za svijeću; svijećnjak, kandelir

✧ *tur.* çırak ← *perz.* čirāg: svijeća, fitilj

číslo *sr reg. etnol. pravosl.* nanizana zrna (drvena, jantarna, koštana) koja se pri molitvi prebrajaju; brojanica, krunica

✧ *stsl.* čislo: broj

čist *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* čišćī/čistijī⟩ **1.** koji je bez neželjenih mrlja ili tragova čega [~*e ruke*], *opr.* nečist, prljav **2.** kojemu nepotrebno nije primiješano, koji ne sadrži ništa suvišno [~*a vuna*] **3.** koji je neispisan [~ *papir*; ~ *ček*] **4.** koji je očit; jasan [~ *udarac*] △ ***~a istina*** potpuna istina; ***~a tvar*** *kem.* istovrsna tvar točno određenog i stalnog sastava i drugih karakterističnih svojstava; ***~a zarada*** *ekon.* ono što ostaje nakon odbitka svih troškova; ~ ***gubitak*** *ekon.* negativan rezultat poslovnih aktivnosti poduzeća u nekom roku; ***~i elementi*** *kem.* elementi s jednim nuklidom u prirodi, mononuklidni elementi; ~ ***let***, ***~a vožnja*** *razg.* putovanje bez gubitaka vremena oko dolaženja na mjesto polaska, čekanja itd.; ***~o nebo*** nebo bez oblaka; ~ ***zvuk*** zvuk bez šumova // **čistac**[1] *m* ⟨G čistàca, N *mn* čistàci, G čistácā⟩ *razg.* oku otvoren prostor; čistina; **čistāč** *m* ⟨G čistáča⟩ **1.** onaj koji čisti, onaj koji po zanimanju čisti [~ *cipela*] **2.** (+ *potenc.*) ono što služi za čišćenje, što čisti; **čistàčica** *ž*, *v.* čistač; **čistāčkī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na čistače; **čistāčki** *pril.* kao čistač, na način čistača; **čistilac** *m* ⟨G -ioca, V -ioče, N *mn* -ioci⟩ **1.** onaj koji čisti **2. a.** sprava za čišćenje (+ *potenc.*) čistilica **b.** motka ili štap za čišćenje cijevi vatrenog oružja **3.** *tehn.* uređaj za čišćenje tekućina i plinova od stranih primjesa; **čistilica**[1] *ž*, *v.* čistilac (**2a**); **čistilīšte** *sr* **1.** (*dosl.*) *rij.* mjesto, prostor gdje se čisti **2.** (Čistilište) *kršć.* mjesto gdje se poslije tjelesne smrti duše čiste od lakih grijeha prije ulaska u raj; **čistilo** *sr* **1.** *neodom.* sredstvo za čišćenje (za reguliranje probave); purgativ **2.** (+ *potenc.*) ono što čisti; **čistina** *ž* ⟨G *mn* čistínā⟩ **1.** *v.* čistac[1] **2.** prostor koji se otvara u šumi, prostor na kojem nema stabala; **čistióna** *ž razg.*, *v.* čistionica; **čistiónica** *ž* radionica u kojoj se čisti [*kemijska* ~]; čistiona; **čistiti** (što, se) *nesvrš.*

⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -tēći (se), *impf.* čìšćāh (se), *prid. trp.* čìšćen, *gl. im.* čìšćēnje⟩ **1.** činiti čistim odstranjujući prljavštinu **2.** sklanjati ono što smeta; krčiti, raskrčivati **3.** *žarg. pren.* **a.** krasti **b.** *sport* otklanjati opasnost **c.** čistiti tanjur, tj. jesti do kraja (doslovno čistiti tanjur) **4.** (se) **a.** čistiti (**1**) **b.** *term.* prazniti crijeva **c.** *žarg. pejor.* gubiti se, sklanjati se; **čìsto** (I) *pril.* **1.** na čist način, bez onoga što bi kvarilo čistoću ili jasnoću **2. a.** bistro, jasno, vedro **b.** jasno, razgovijetno (ob. uz *gl.* govoriti, razumjeti i sl.); **čìsto** (II) *čest.* **1.** *lokal. žarg.* (uz »malo« ili kakav pridjev, ob. »zgodan«) sasvim prihvatljivo i sl. [*~ zgodna djevojka* = sasvim zgodna] **2.** *razg.* (u subjektivnim sudovima) potpuno, totalno [*~ lud* = potpuno lud]; **čistòća** *ž* stanje onoga što je čisto, bez neželjenih mrlja, tragova, čemu ništa nepotrebno nije primiješano [*~ grada i ulica*]; **čìstōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo nematerijalnih činjenica: stanje bez neželjenih primjesa; čistota; **čistòta** *ž ekspr.*, *v.* čistost; **čistúnac** *m* ⟨G -nca, V čìstūnče, N *mn* -nci, G čìstūnācā⟩ **1.** *razg.* onaj koji je pretjerano uredan i pomno pazi na higijenu **2.** *pejor.* onaj koji pazi na moralne norme; puritanac △ ***jezični*** ~ *lingv.* onaj koji pazi na čistoću jezika; purist; **čistùnica** *ž*, *v.* čistunac; **čìstūnskī** *prid.* koji se odnosi na čistunce; **čìstūnski** *pril.* kao čistunac, na način čistunaca; **čistúnstvo** *sr* osobina i djelovanje onoga koji je čistunac; **čìšćēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* čistiti **2.** proces uklanjanja čega da bi (što) bilo čisto [*kemijsko ~*; *etničko ~*]

✧ *prasl.* i *stsl.* čistъ (*rus.* čístyj, *polj.* czysty) ≃ *lit.* skaistas: sjajan

čìstac² *m* ⟨G čistàca⟩ *bot.* biljni rod (*Stachys*) iz porodice usnača (*Lamiaceae*); čistilica, bukvica // **čìstilica²** *ž bot.*, *v.* čistac²

✧ *v.* čist

Čìstā Vèlikā *ž* naselje (u blizini Šibenika), 533 stan. // **Čistovèličanin** *m* (**Čistovèličānka** *ž*) ⟨N *mn* Čistovèličani⟩ stanovnik Čiste Velike; **čistovèličkī** *prid.* koji se odnosi na Čistu Veliku i Čistovelečane

čìstk|a *ž* ⟨D L -i, G *mn* čīstkā/-ī⟩ **1.** *pov.* akcija organiziranog isključivanja iz političkog života itd., montiranih suđenja te masovnog ubijanja onih koji su označeni kao neprijatelji [*staljinističke ~e*] **2.** *žarg.* uklanjanje s odgovornih mjesta ili iz institucija onih koji nisu politički pravovjerni [*~a na televiziji*]

✧ *rus.*, *v.* čist

čìstokrv|an *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji je po utvrđenim kriterijima čiste krvi, pasmine; rasan [*~ni istarski gonič (pas)*] **2.** *pren.* koji je izvorni; pravi // **čìstokrvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čistokrvan

✧ *v.* čist + *v.* krv

čìstopis *m* ono što je prepisano učisto, ono što je dobiveno prepisivanjem iz koncepta, konačna verzija teksta, *opr.* prvopis

✧ *v.* čist + *v.* pisati

čìtati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* čìtān, *gl. im.* -ānje⟩ raspoznavajući slova ili znakove, razumijevati ono što je napisano [*~ novine*; *~ knjigu*; *površno ~*] // **čìtāč** *m* ⟨G čitáča⟩ **1.** *tehn.* sprava koja služi da se s nje čita **2.** onaj tko čita neki tekst kao posrednik između pisca i onoga tko sluša; spiker **3. a.** onaj koji mnogo čita **b.** posjetitelj čitaonice, onaj koji se služi čitaonicom, čita u čitaonici **4.** *kat.* vjernik zadužen za čitanje *Svetoga pisma* (osim evanđelja) za vrijeme mise; lektor; **čitàčica** *ž*, *v.* čitač; **čìtāčkī** *prid.* koji se odnosi na čitača i čitanje; **čìtāć|ī** *prid.* koji služi pri čitanju [*~e naočale*]; **čìtak** *prid.* ⟨*odr.* -tkī⟩ koji se lako čita, razumljiv, jasan (o smislu, knjizi i sl.), *usp.* čitljiv; **čìtalac** *m* ⟨G -aoca, V -aoče, N *mn* -aoci⟩, *v.* čitatelj; **čìtalačkī** *prid.*, *v.* čitateljski; **čìtalo** *sr* i *m* **1.** *hip.* onaj koji čita **2.** sprava pomoću koje se čita, očitava; skener; **čìtānčica** *ž hip.* i *dem.* od čitanka; **čìtānka** *ž* ⟨D L -nci/-i, G *mn* -anākā/-ī⟩ školska knjiga s prikladnim štivom iz koje se uče jezici i književnosti; knjiga izabranih štiva, odlomaka; **čìtānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo, osobina onoga što se čita (ili ne čita); **čìtānj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* čitati **2.** proces vezan uz praćenje teksta kao osobni ili opći interes ili interpretacija pročitanoga [*umjetničko ~e*; *zakonski prijedlog na drugom ~u*] **3.** *kat.* odabrani ulomci iz *Svetoga pisma* koji se koriste u bogoslužju; lekcija; **čìtaōčev** *prid.* koji pripada čitaocu; **čitaónica** *ž* prostorija koja služi da se u njoj čita [*~ za časopise*]; **čitaóničkī** *prid.* koji se odnosi na čitaonicu; **čìtatelj** *m* onaj koji čita (knjige, novine i sl.) iz vlastitih pobuda [*široki krug ~a*; *pisma ~a*]; čitalac; **čìtateljev** *prid.* koji pripada čitatelju; **čitatèljica** *ž*, *v.* čitatelj; **čitatèljičin** *prid.* koji pripada čitateljici; **čìtateljskī** *prid.* koji se odnosi na čitatelje i čitanje [*~ kružok*]; čitalački; **čitatéljstvo** *sr* ukupnost čitatelja,

čitateljska publika; književna javnost; **čȉtko** *pril.* jasno, razgovijetno, razumljivo; čitljivo; **čȉtljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* čitljìvijī⟩ koji je pisan čitljivim slovima, čiji se rukopis razumije, *usp.* čitak; **čȉtljivo** *pril.* ⟨*komp.* čitljìvije⟩ tako da bude čitko, da se može (pro)čitati [*pisati* ~]; **čitùckati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ čitati na mahove, pročitavati, malo čitati, malo ne čitati; **čȉtulja** *ž* **1.** *srp.* obavijest o smrti i pomenu (širi tekst objavljen u novinama) **2.** *razg. iron.* dokument, dopis, propis itd. koji je predug ili zanovijetan za čitanje **3.** *žarg.* niz ukora, prigovora

✧ *prasl.* *čitati (*rus.* čitát', *polj.* czytać), *lit.* skaityti: brojati ← *ie.* *k^{w}eyt- (*skr.* cetati: opaža)

čȉtav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima sve dijelove, koji je potpun, kome ništa nije oduzeto; nedirnut, potpun, cio, cijel, sav **2.** neoštećen

✧ od starijega čit ≃ čio, *v.*

čȉtluk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *pov.* seoski posjed, poljsko dobro kao vlasništvo spahije, selište na spahijskom imanju za vrijeme Osmanskog Carstva; čifluk △ ~**-*sahibija*** *pov.* onaj koji na čitluku ubire svoj dio uroda sa zemlje (devetina) i u raznim prilikama, ob. se smatra vlasnikom zemlje i onim koji ima pravo seljacima narediti da mu rade (za razliku od spahije) // **čȉtlučār** *m* onaj koji radi na čitluku, onaj koji pripada čitluku; **čȉtlučiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *pov.* **1.** ostvarivati feudalna prava koja proizlaze iz posjedovanja čitluka **2.** raditi na čitluku; **čȉtlučkī** *prid.* koji se odnosi na čitluk

♦ *pr.*: **Čȉtlak** (Ravni kotari)

✧ *tur.* çiflik, çiftlik

čȉtma *ž* ⟨G *mn* -tāmā/-ī⟩ *reg.* čipka

✧ *tur.* çitma

čitulja, *v.* čitati

čiváva *ž* *kinol.* **1.** jedna od najmanjih pasmina psa **2.** *meton.* pas iz te pasmine

✧ *šp.* chihuahua, prema istoimenom gradu u Meksiku

čȉvčij|a *m* *pov.* kmet u zemljama Osmanskog Carstva u odnosu na posjednika zemlje na kojoj živi i radi [*taj ~a*; *te ~e*]; bezemljaš, čifčija

♦ *pr.*: **Čȉpčić** (300, Zagora, sred. Dalmacija), **Čȉpčija** (Podravina), **Čȉvčić** (Nova Gradiška), **Čȉvčija** (*I* Slavonija)

✧ *tur.* çiftçi: zemljoradnik

čȉvija *ž* *reg.* **1.** drveni ili željezni klin koji drži kotač zaprežnih kola **2.** kuka koja ima navoj (kojim se uvrti u drvo) // **čivȉluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* vješalica, klinčanica; pikatabari

✧ *tur.* çivi: čavao

čȉvit *m* *reg.* vrsta plave boje, indigo

✧ *tur.* çivit

čȉvitka *ž* *bot.* trava (*Melampyrum cristatum*, *M. pratense*); livadar, urodica

✧ *v.* čivit

čivȉtnjača *ž* *bot.* *reg.*, *v.* amorfa

✧ *v.* čivit

čȉvkati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ glasati se sa »čiv« (kao vrabac i sl.)

✧ *onom.*

číza *ž* *reg.* **1.** crta, granična crta **2.** *pren.* granica **3.** dječja igra (bacanje plosnatog kamena do crte i preko crte) // **čȉzija** *ž* linija crteža, obris izveden linijom

✧ *tur.* çizgi i çizik: crta

čȉzburger *m*, *v.* cheeseburger

čȉzm|a *ž* ⟨G *mn* -zāmā⟩ **1.** obuća koja seže do koljena ili preko koljena **2.** *pren.* gruba vojnička sila, vojna vlast [*nacistička ~a zagospodarila je Europom*] // **čȉzmār** *m* ⟨G čizmára⟩ onaj koji izrađuje čizme; čizmedžija; **čizmàrija** *ž* **1.** prodavaonica čizama **2.** čizmarska roba; **čȉzmārovica** *ž* čizmarova žena; **čȉzmarskī** *prid.* koji se odnosi na čizmare; **čȉzmarski** *pril.* kao čizmar, na način čizmara; **čizmárstvo** *sr* obrt kojemu je osnovna djelatnost proizvodnja i prodaja čizama; **čȉzmedžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.*, *v.* čizmar; **čizmètina** *ž* **1.** *pejor.* od čizma **2.** *pren. pejor.* **a.** nasilje vlasti **b.** soldateska, vlast soldateske [*pruska* ~]; **čȉzmica** *ž* *hip.* i *dem.* od čizma

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Čȉzmadija** (140, *I* Slavonija), **Čȉzmār** (190, Baranja, Glina), **Čizmárević** (Slavonija), **Čȉzmek** (Zagorje), **Čȉzmešija**, **Čízmić** (650, sred. Dalmacija, Banovina), **Čȉzmin** (Zadar), **Čȉžmāk** (110, Koprivnica), **Čȉžmār** (100, Podravina), **Čižmárević** (Slavonija), **Čȉžmek** (480, Zagorje), **Čižméković** (Podravina), **Čȉžmešija** (610, Međimurje, Podravina), **Čižméšīnkīn** (Đurđevac), **Čȉžmić**

✧ *tur.* çizme: čizma

čȉž *m* *reg.* *zool.* vrsta češljugara; čižak, cajzl, zelenčica // **čížak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci, G čȋžākā⟩, *v.* čiž

✧ *njem.* Zeisig

čkâlj *m* *bot.* korovna biljka (*Cnicus benedictus*)

i z porodice glavočika (*Compositae*); blažena, blaženi čkalj, pitomi badelj

čkàlj|a *ž* ⟨G *mn* čkâljā⟩ *reg.* **1.** izdubljenje u tlu nastalo ležanjem veće životinje; loga, log, brlog **2.** rupa u zemlji [*skakati preko ~ā*]
✧ *tal.* scaglia

čkòmiti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -mēći, *gl. im.* -mljēnje⟩ *reg. ekspr.* tvrdokorno šutjeti; držati jezik za zubima
✧ od starijega *škomiti ≃ *rus.* skomit': trpjeti bol, *stsl.* skomati: stiskati

-ČLAN kao drugi dio riječi znači da se nešto sastoji od članova [*četveročlan* = koji se sastoji od četiri člana]
✧ *v.* član

člân *m* ⟨N *mn* člȁnovi⟩ **1.** pripadnik neke skupine (obitelji, kluba, stranke) [*redoviti (izvanredni, dopisni) ~ akademije*] **2.** dio paragrafa u zakonima i sličnim tekstovima; članak **3.** mjesto gdje se sastaju dijelovi; koljeno (loze, trstike), članak, zglob **4.** (+ *potenc.*) dio čega (skupa u matematici) **5.** *lingv.* vrsta riječi koja dolazi uz imenice i označuje njihovu određenost ili neodređenost (određuje često i rod i broj) (u engleskom *the* i *a*, u makedonskom postpozitivno *ta* [*majkata*], u albanskom ispred i iza riječi) // **člán|ak** *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci, G člânākā⟩ **1.** *v.* član (2,3) **2. a.** općenit naziv za sastavak na razne teme bez unaprijed zadana sadržaja i načina pisanja **b.** *int.* sastavak za određenu tematsku skupinu na usenetu; poruka poslana u usenet novinsku grupu; prilog **3.** *anat.* gležanj, zglob, zglavak **a.** dio noge [*nožni ~ak*] **b.** dio prsta [*~ak prsta*] **4.** (+ *potenc.*) dio čega, npr. **a.** *bot.* dio stabljike između dva čvora **b.** *zool.* dio tijela člankovitih životinja (npr. trakavice) **c.** dio knjige (rječnika), zakonika i sl. (ob. označen brojkom) **5.** posuda s dva različita vodiča uronjena u odgovarajuću tekućinu [*galvanski ~ak*] △ ***tijelo ~ka*** *lingv.* dio članka koji sadrži definiciju leksičke jedinice (značenje), te druge obavijesti o njezinoj uporabi; **članàrina** *ž* novac koji se uplaćuje za članstvo, novac koji po obvezi uplaćuje član društva, stranke itd. [*sindikalna ~; klupska ~*]; **člȁnčić** *m dem.* od članak [*novinski ~*]; **člȁnica** *ž* pripadnica kakve skupine [*zemlja ~*]; **člȁnkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je građen tako da ima članke, koji je na članke; zglavkast, na zglavke; **člankòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je izrazit po tome što ima članke [*~a stabljika*]; **člânsk|ī** *prid.* koji se odnosi na članove i na članstvo [*~a iskaznica*]; **člȁnstvo** *sr* **1.** pripadnost nekom društvu i sl. u svojstvu člana [*doživotno ~; počasno ~*] **2.** ukupnost članova nekog društva
✧ *prasl.* *čelnъ (*rus.* člen, *strus.* čelenъkъ, *polj.* człon) ≃ *lit.* kelys: koljeno *grč.* kôlon: ud

člankonóšci *m mn* ⟨N člankonóžac, G -šca, G *mn* člankònōžācā⟩ *zool.* bilateralno simetrično građeni beskralješnjaci (*Arthropoda*), najbrojnija skupina životinja (rakovi i kukci); zglavkari
✧ *v.* član + *v.* noga

člankopísac *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G člankòpīsācā⟩ **1.** onaj koji piše članke, autor članka **2.** *pejor.* piskaralo
✧ *v.* član, članak + *v.* pisati

člóviti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ *lov.* uspraviti se, stajati na stražnjim nogama (o psu ili zecu)
✧ ? ≃ *v.* čovjek ← *prasl.* *čьlověkъ

čmâr *m* ⟨N *mn* čmȁrovi⟩ *anat.* otvor debelog crijeva, anus; šupak // **čmârnī** *prid.* koji se odnosi na čmar
♦ *pr.* (nadimačka): **Čmàrec** (150, Zagorje), **Čmàrek**

čmávati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čmâvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *žarg.* (u šali) spavati, ljenčariti i spavati, izležavati se // **čmávalo** *sr* onaj koji čmava; lijenčina, spavalo
✧ *ekspr.*

čmíčak *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G čmîčākā⟩ *reg.*, *v.* ječmenac

čòban *m* ⟨N *mn* čòbani, G čȍbānā⟩ **1.** onaj koji čuva stoku na paši; pastir, čobanin **2.** onaj koji napasa stoku na nomadski način **3.** *pejor.* onaj koji se ne zna ponašati; neuglađen, sirov čovjek; seljačina, seljo, geak // **čobánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G čòbānācā⟩ *kulin.* pikantno jušno jelo od najčešće dviju vrsta mesa [*slavonski ~*]; **čòbānče** *sr* ⟨G čòbančeta, *zb.* čòbančād⟩ dijete čobanin; **čobànčica** *ž dem.* od čobanica, djevojčica koja čuva stado; pastirčica; **čòbānčić** *m hip.* i *dem.* od čobanin; **čòbanica** (**čòbānka**) *ž*, *v.* čoban; **čobànija** *ž* **1.** *pov.* nagrada čobaninu za rad, za čobanstvo, za čobanovanje **2.** *pejor.* ukupnost onih koji se ne znaju ponašati, koji su neuglađeni, sirovi; **čòbanin** *m* ⟨N *mn* čòbani⟩, *v.* čoban; **čòbaniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -anjēnje⟩ raditi čobanski posao;

čòbansk|ī *prid.* **1.** koji se odnosi na čobane **2.** *pejor.* sirov., neuglađen, prostački △ ~***a svirala*** *bot.*, *v.* žabočun; **čòbanski** *pril.* **1.** na pastirski način, kao pastir i pastiri **2.** *pejor.* sirovo, neuglađeno, prostački; **čòbanja** *ž* niska drvena posuda za tekućinu

◆ *pr.* (prema zanimanju): **Čòban**, **Čobánec**, **Čòbanić**, **Čobánković** (*I* Slavonija), **Čòbanov** (370, Šibenik, Zagora, sred. i *S* Dalmacija), **Čobánović** (**Čòbanović**) (Dubrovnik)

✧ *tur.* çoban ← *perz.* šubān

čòček *m* ⟨N *mn* -eci, G čȍčēkā⟩ *reg.* **1.** trbušni ples **2.** plesač orijentalnih plesova // **čòčečkī** *prid.* koji se odnosi na čoček i čočeke; **čòčekinja** *ž*, *v.* čoček

✧ *tur.* köçek

čòha *ž* ⟨D L -i⟩ *reg.* domaće ili tvorničko debelo sukno od valjane vune; čoja, darovac // **čòhan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je od čohe; **čòja** *ž razg.*, *v.* čoha

◆ *pr.* (prema zanimanju): **Čòhadžić**, **Čòhan** (Karlovac), **Čòhār** (Primorje), **Čóić** (Dubrovnik), **Čòja**, **Čójić**

✧ *tur.* çuha, çuka ← *perz.* čūha

čòja, *v.* čoha

čȍk *m* ⟨G čòka, N *mn* čòkovi⟩ **1.** *tehn.* dio uređaja za paljenje automobilskog motora; prigušnik **2.** specifično suženje promjera na kraju cijevi sačmarica radi gušćeg posipa sačmenog snopa

✧ *engl.* choke

čȍka *ž* ⟨D L -i⟩ *reg.* viseći svijećnjak s više svijeća; luster sa svijećama

✧ *tal.* ciocca

čòkanj *m reg.* **1.** staklena trbušasta bočica (oko 0,1 dl) s proširenim grlićem (u obliku umanjenoga litrenjaka) iz koje se pije šljivovica; mjerica, fićok, sajtlik, frakl, čokalj, čokan **2. a.** stabljika iz koje izrasta glava kupusa; kočanj **b.** unutrašnji dio kukuruznog klipa, ono što ostane kada se okruni, kada se skine zrnje; okomak, otučak, patura // **čȍkālj** *m reg.*, *v.* čokanj; **čȍkān** *m reg.*, *v.* čokanj; **čokànjčić** *m dem.* i *hip.* od čokanj

✧ *tur.* çokal

čokolád|a *ž* **1.** poslastica, ob. u pločicama, dobiva se miješanjem kakaove mase s raznim dodacima uz veću ili manju količinu šećera **2.** napitak od čokolade [*popiti ~u*] △ ~***a za kuhanje*** čokolada koja služi pripremanju kolača, slastica; ***mliječna*** ~***a***; ***gorka*** ~***a*** čokolada za jelo kojoj je dodana znatno manja količina šećera od uobičajene; amarotica // **čȍkolādn|ī** *prid.* **1. a.** koji je sa čokoladom [*~i kolač*] **b.** *meton.* koji je od čokolade, uz čokoladu [*~a sličica*] **2.** koji je kao čokolada [*~a boja*; *~i okus*] △ ~***i vic*** *žarg.* vic koji zatvara, odnosno, zbog kojeg se ide u zatvor (u totalitarnim režimima)

✧ *meks.šp.* chocolate ← *nahuatl* xocolatl: gorka voća

čȍkot *m* **1.** struk loze sadnice, grm loze na jednom korijenu; trs; panj **2.** klip kukuruza

✧ *tur.* çotuk: korijen stabla na površini zemlje

čȏl (**čȍlskī**) *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* indijanski jezik majanske porodice, govori se u južnom Meksiku

čȍlāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *reg.* onaj koji je bez jedne ruke; kolak // **čùluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* bogalj

◆ *pr.* (nadimačka): **Čòlak** (**Čȍlāk**) (770, Zagora, Slavonija), **Čòlakić** (Zagreb), **Čolákovac** (110, Županja), **Čòlaković** (430, *I* Slavonija, *pravosl.*), **Čólić** (950, Slavonija), **Čólo** (Sinj), **Čólović** (540, Drniš, sred. Dalmacija), **Čoljánović**, **Kòlak** (**Kȍlak**) (1160, Ludbreg, Lešće i Perušić u Lici, Zagora, Slavonija), **Kòlaković** (367, Otočac, Prozor, Slavonija), **Kolàkušić** (39, Vinkovci)

✧ *tur.* çolak: sakat u ruku

čòmaga *ž* toljaga, batina s kvrgom

◆ *pr.*: **Čàmaga**, **Čamagájevac** (Podravina), **Čùmaga**

✧ *tur.* çomak

čongùri *m* ⟨G -ja⟩ *glazb.* gruzijski narodni instrument, donekle nalik na bisernicu; zvukovi se proizvode trzanjem

✧ *gruz.*

čȍp *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *sport* u tenisu zastarjeli udarac kod kojeg lopta leti sporo i ima veliku rotaciju unatrag

✧ *engl.* chop

čòpati *nesvrš.*, *v.* čupati

čȍper *m tehn. reg.* **1.** naprava koja prekida struju ili kakvu drugu vrstu radijacije; prekidač **2.** motor-kotač koji je napravljen ili prilagođen vlasnikovu ukusu ili potrebama i sl.

✧ *engl.* chopper

čȍpor *m* **1.** više životinja u zajednici, obično zvijeri [*~ vukova*] **2.** *pejor.* ljudi koji se u nekim situacijama (izvrgnuti manipulacijama, u panici i sl.) ponašaju bezglavo, nekontroli-

rano, nekritički; krdo, stoka // **čȍporatīvno** *pril. žarg.* (u šali) u čoporu, kao u čoporu (o ljudima koji nekamo kreću, organiziraju se i sl.); skupno, kolektivno, masovno, zajedno; **čȍporiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -rēći (se), *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** skupljati se u čopor (o životinjama koje žive u čoporu) **2.** *pejor.* formirati grupe, organizirati se u skupinu, kliku itd.

♦ *pr.*: **Čȍpor** (Zagorje), **Čopórda** (Prigorje)

✧ *mađ.* csoport

čȍpotac *m* ⟨G čopóca, N *mn* čopóci⟩ *bot.* biljka (*Listera ovata*) iz porodice *Magnoliaceae*

čórb|a *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ gusto jušno jelo s komadima mesa ili ribe [*riblja ~a*; *kisela ~a*] // **čȍrbast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik čorbi; gust, jušan; **čorbètina** *ž augm.* od čorba, *pejor.* loša, previše masna, neukusna i sl. čorba; čorburina; **córbica** *ž dem.* od čorba; **čorbúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci⟩ *dem.* od čorba, slaba čorba; **čorbùrina** *ž augm.* od čorba, *usp.* čorbetina

♦ *pr.*: **Córba** (140, Podravina)

✧ *tur.* çorba, orba ← *perz.* šūrbā, šūrbağ

čȍrbadžija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* **1.** *pov. vojn.* starješina jedne janjičarske »orte« **2.** *pov.* naziv za dobrostojećeg gazdu kršćanina u Osmanskom Carstvu

♦ *pr.*: **Čorbàdžīć**

✧ *tur.* çorbaci

čȏrda *ž reg.* krdo // **čòrdār** *m* ⟨G čordára⟩ onaj koji čuva čordu; govedar, svinjar; čordaš; **čòrdāš** *m* ⟨G čordáša⟩ *reg.*, *v.* čordar

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Čȏrda** (Slavonija), **Čòrdāš** (220, Prigorje, *I* Slavonija), **Čòrdašev** (Podravina), **Čordáševć**, **Čòrdašić** (160, *I* Slavonija)

✧ *mađ.* csorda

čȍriti, *v.* ćor

čȍt *m* ⟨N *mn* čòtovi⟩ *reg.* vrh brijega; glavica

✧ *tal.* ciottolo

čȍta *ž* ⟨G *mn* čôtā⟩ *reg.* skvrčeno stopalo, *usp.* cotavac

✧ *tal.* ciotto: šepavac

čȍu-čȍu *m*, *v.* čau-čau

čȍvjek *m* ⟨V čȍvječe, N *mn* ljûdi; u nazivu biljke bijeli čovjek, *mn* bijêlī čòvjeci, G ljúdī, D L I *mn* ljúdima⟩ **1.** *antrop.* najrazvijenije živo biće na Zemlji (*Homo sapiens*) **2.** odrastao pripadnik bilo koje rase ili spola **3.** potpuna i cjelovita ličnost **4.** riječ u službi neodređenog subjekta u rečenici [*čovjek ne zna (što nosi budućnost)* nitko ne zna, ljudi ne znaju] **5.** *etnol.* muž **6.** (u pridjevskom značenju uz dopune ili uz glagol) u zn. onoga koji ima najbolje ili dobre tražene osobine [*pravi ~*; *~ od riječi*] △ ***bijeli*** ~ bijelac, pripadnik bijele rase; ***bivši*** ~ onaj koji je propao; propalica; ***božji*** ~ onaj koji je oličenje potpune vjerske predanosti, gotovo nezemaljske dobrote i sućuti; sveti čovjek; ~ ***iz susjedstva*** *sociol.* običan čovjek, čovjek kao svaki drugi; ~ ***sendvič*** onaj koji hodajući ulicama nosi reklamni pano na prsima i leđima; čovjek-reklama (prema *engl.* sandwich man); ~ ***s ulice*** običan čovjek, onakav kakve svaki dan srećemo na ulici [*knjiga pisana za ~a s ulice*]; ~-***žaba*** **1.** *vojn.* **a.** pripadnik vojne ili policijske ronilačke jedinice **b.** *v.* frogmen **2.** ronilac; ***čudo od ~a*** onaj koji je neobičan po iznimnim sposobnostima; ***jaki*** ~ *pol. sociol.* onaj koji visoko stoji u hijerarhiji moći; ***krapinski (pra)***~ *antrop.* antropološki nalaz, fosilni ostaci iz Hušnjakova brega u Krapini; ***lȉjepi*** ~ *bot.* ukrasna biljka (*Impatiens balsamina*) iz porodice neticaljki (*Balsaminaceae*); balzamina, nizalica, dečko, lijepi; ***mali*** ~ **1.** onaj koji se ne ističe imovinom, običan čovjek u smislu imovnog stanja, ni bogataš ni siromah **2.** *pejor.* osoba koja nema formata ni ljudske veličine, osrednji karakter, sitna duša, slabić; ***poslovni*** ~ onaj koji sklapa poslove, koji se bavi financijskim i drugim operacijama; ***pravi*** ~, ~ ***i po*** onaj koji ima najbolje odlike; ***svjetski*** ~ onaj koji se kretao po svijetu, koji se lako kreće i ophodi u društvu; ***svoj*** ~ materijalno neovisna osoba; ***treći*** ~ *razg.* onaj koji se pojavljuje kao treći između dva intimna partnera ili supružnika; ljubavnik ili ljubavnica; ***veliki*** ~ osoba (muška i ženska) iznimne kvalitete, slavna osoba, vrlo humana osoba, osoba koja pokazuje iznimnost u valjanim postupcima i djelima // **čójstvo** *sr* ⟨G *mn* čȏjstāvā⟩ *reg.* muževnost, karakternost, *usp.* čovječnost; **čovjèčac** *m* ⟨G -čca, N *mn* -čci⟩ *dem.* i *hip.* od čovjek; **čȍvječan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima srca i samilosti; čovjekoljubiv; **čovječànskī** *prid.* koji se tiče svih ljudi; ljudski; **čovječànski** *pril.* kao čovjek, na način ljudi; čovječno, ljudski; **čovječànstvo** *sr* ljudski rod, ukupnost svih ljudi; **čovjèčić** *m dem.* od čovjek, rastom mali čovjek; **čȍvječjī** (**čovjèčjī**) *prid.* koji se odnosi na čovjeka kao biološku vrstu i na njegov organizam [*~e*

tijelo]; ljudski △ *~**a ribica** zool.* spiljski vodozemac (*Proteus anguinus*), endem; **čȍvječno** *pril.* ⟨*komp.* čovjèčnije⟩ kao čovjek, na način čovjeka, kako dolikuje čovjeku; ljudski [*postupati* ~]; **čȍvječnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji je čovječan, koji postupa čovječno **2.** *fil.* moralno ponašanje čovjeka u skladu s etičkim vrijednostima postavljenima u određenoj ljudskoj zajednici; **čovječúljak** *m* ⟨G -ljka, V -ljče, N *mn* -ljci, G čovjèčūljākā⟩ čovjek niska rasta i sitne građe, sitnih kostiju; čovuljak; **čȍvjekov** *prid.* koji pripada čovjeku; **čȍvještvo** *sr* osobina onoga koji je čovjek, koji je potpuna i cjelovita ličnost (hrabrost, čvrstina, čovječnost); **čóvo** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *hip. razg.* od čovjek; **čovúljak** *m* ⟨G -ljka, V čòvūljče, N *mn* -ljci, G čòvūljākā⟩ *pejor. hip. fam.*, *v.* čovječuljak

♦ *pr.* (nadimačka): **Čóvić** (2000, sred. i *J* Dalmacija), **Čóvo** (190, Sinj, priobalje)

✧ *prasl.* *čьlověkъ (*rus.* čelovék, *polj.* człowiek)

čovjekòlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u liku sličan čovjeku kao vrsti △ *~**i majmuni** zool.* porodica majmuna bez repa (*Pongidae* ili *Anthropomorphae*); rodovi: gorila, orangutan, čimpanza // **čovjekòliki** *m mn zool.* podred primata (*Pongidae* ili *Hominoidea*) u koji spada i porodica ljudi i njihovih predaka (*Hominidae*)

✧ *v.* čovjek + *v.* lik

čovjekoljùbiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji voli čovjeka, koji je prožet ljubavlju prema ljudima; human // **čovjekoljúbac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G čovjekòljūbācā⟩ **1.** onaj koji ljubi čovjeka; humanist, *opr.* čovjekomrzac **2.** *iron.* tobožnji humanist; **čovjekoljùbivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čovjekoljubiv; humanost, čovjekoljublje; **čȍvjekoljūblje** *sr*, *v.* čovjekoljubivost

✧ *v.* čovjek + *v.* ljubiti

čovjekomŕzac *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G čovjekòmr̄zācā⟩ onaj koji mrzi čovjeka, koji mrzi ljude; mizantrop // **čovjekomŕstvo** *sr* mržnja na ljude, na čovjeka kao biće; mizantropija; **čovjekomŕščev** *prid.* koji pripada čovjekomrscu; **čovjekomr̀zāčkī** *prid.* koji se odnosi na čovjekomrsce; mizantropski

✧ *v.* čovjek + *v.* mrzak, mrziti

čȑčkati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** nesvjesno šarati, onako kako se radi poluodsutno slušajući koga; crtati, črčkarati **2.** *pejor.* loše pisati ili crtati // **čȑčka** *ž* ⟨G *mn* čȑčākā/-ī⟩ ono što se dobije črčkanjem; črčkarija; **čȑčkalo** *sr pejor.* onaj koji črčka (slab pisac, slab crtač); **črčkàrati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* črčkati; **črčkàrija** *ž* ono što nastaje črčkaranjem i črčkanjem; črčka; **čȑčkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je loše nacrtan ili napisan; išaran, nečitljiv; **čȑčkavo** *pril.* na črčkav način; išarano, nečitljivo; **čȑčkic|a** *ž dem.* od črčka; **čȑčnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čȑčni, *prid. rad.* čȑčnuo⟩, *v.* črčkati

✧ *ekspr.*

črédo *sr* (**čréda** *ž*) *zast.* **1.** jato **2.** stado

✧ *prasl.* *čerda (*rus.* čeredá: red, *polj.* trzoda: stado) ← *ie.* *k'erdho- (*got.* haírda, *skr.* śardhas)

čr̀epnja (**čȑpnja**) *ž* ⟨G *mn* črépānjā/-ī⟩ *reg.*, *v.* crijep

✧ *v.* crijep

čr̀ešnja *ž*, *v.* trèšnja

Čr̀ešnjevo *sr* naselje u Podravini, 801 stan. // **Čr̀ešnjevac** *m* (**Čr̀ešnjevčānka** *ž*) ⟨G -ēvca, N *mn* Čr̀ešnjevčani⟩ stanovnik Črešnjeva; **čr̀ešnjevačkī** *prid.* koji se odnosi na Črešnjevo i Črešnjevčane

čr̀et *m reg. arh.* močvarno mjesto, ob. u šumi // **čr̀etīšte** *sr* močvarni kraj

♦ *pr.* (etnici): **Črétni** (200, Ivanec, Posavina), **Čr̀etnik** (Zagreb i okolica) ◊ *top.* (naselja): **Cr̂nī čr̀et** (Turopolje), **Čìritež** (Istra), **Čr̀ečan** (kod Zeline), **Čr̀et** (nekoliko sela u Zagorju), **Začrétje** itd.; (često i u mikrohidronimiji za močvarna zemljišta, ob. uz neki pridjev): **Gàtičnī čr̀et**, **Tústī čr̀et** (Čazma), **Žéli čr̀et** (bara, Zagreb) itd.

✧ *prasl.* čertъ (*slov.* čret, *rus.* čerët) ≃ *lit.* kirsti: rezati

Čr̀et *m* naselje (u blizini Zadra), 732 stan. // **Čretnjánac** *m* (**Čr̀etnjānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Čr̀etnjani⟩ stanovnik Čreta; **čr̀etskī** *prid.* koji se odnosi na Čret i Čretnjane

♦ *v.* čret

čȑpnja *ž*, *v.* črepnja

čȑknja *ž* ⟨G *mn* -kānjā/-ī⟩ *reg. zast.* zarez

✧ ≃ *rus.* čerknút': podcrtati

Čŕnko, Franjo (16. st.), komornik hrv. bana Nikole Šubića Zrinskog, jedan od nekoliko (navodno svega četiri) preživjelih branitelja u opsadi Sigeta (1566); njegov je memoarski tekst *Podsjedanje i osvojenje Sigeta*, glavni izvor za kasnija historiografska istraživanja te literarne, slikarske i glazbeničke interpretacije Sigetske bitke

Čŕnkovci *m mn* ⟨G -vācā⟩ naselje u *SI* Slavoniji, 941 stan. // **čŕnkovačkī** *prid.* koji se odnosi na Črnkovce i Črnkovčane; **Čŕnkovčanin** *m* (**Čŕnkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Čŕnkovčani⟩ stanovnik Črnkovaca

Črnomérec (**Črnomérac**) *m* ⟨G -rca⟩ dio zagrebačke gradske regije, prvi put se spominje 1370. // **Črnomérčanin** *m* (**Črnomérčānka** *ž*) ⟨N *mn* Črnomérčani⟩ stanovnik Črnomerca; **črnomèrečkī** *prid.* koji se odnosi na Črnomerec

♦ **Čȑnomer** m. os. ime (slavenskog podrijetla)

Čŕnja, **Zvane** (1920–1991), hrv. književnik, sudionik antifašističkog pokreta u Istri, gl. urednik *Glasa Istre*, *Ilustriranog Vjesnika* i *Vjesnika*, osnivač Čakavskog sabora; pjesnik istarskih motiva na čakavskom dijalektu

Čȑt *m*, *v.* Černibog

čȓv *m lingv.* ime slova č u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* č (**2**)

✧ *stsl.* črьvъ, *v.* crv

Čȕ (1122–256/255. pr. Kr.), kineska dinastija koja je vladala drevnom Kinom skoro cijeli milenij, oblikovala je značajne kulturne i političke karakteristike po kojima se Kina prepoznavala tijekom 2000 godina

čȕba *ž* ⟨G *mn* čûbā⟩ *razg. pejor.* jako istaknuta, izbočena usta; labrnja, laloka // **čȕbāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *razg.* onaj koji ima debele usne; čubonja; **čȕbast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* čubav; **čȕbav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima debele usne, koji ima čubu; čubast; **čȕbica** *ž dem.* od čuba; **čúbonja** *m razg. pejor.*, *v.* čubak

✧ *prasl.* *čuba: krijesta (*rus. dijal.* čup, *polj.* czub)

čȕbar *m* ⟨G -bra⟩ *bot.*, *v.* vrîsak[2]

✧ ? *grč.* thýmbros

Čubránović, **Andrija** (16. st.), hrv. književnik, pretpostavlja se da je napisao pokladnu pjesmu *Jeđupka*, jedno od najzanimljivijih djela dubrovačke književnosti

čȕča *ž* ⟨G *mn* čûčā⟩ **1.** *reg. hip.* patka **2.** *žarg.* (ob. u šali) ženski spolni organ // **čȕčica** *ž hip.* od čuča

✧ *ekspr.* ≃ *rus.* čučá

čúčati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čānje⟩ **1.** težinu tijela prenositi na noge savijene u koljenima; čučiti **2.** *pejor. iron.* boraviti stalno na jednome mjestu u dosadi ili čami // **čûčanj** *m* ⟨G -čnja, N *mn* -čnji/čȕčnjevi, G -ānjā/čȕčnjēvā⟩ položaj tijela kad se čuči; **čȕčav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji čuči [~ *stav*]; **čúčavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ **1.** tip nužnika u kojem se nužda obavlja čučeći **2. a.** (+ *potenc.*) *term.* onaj koji čuči (mlado ptice) **b.** *pejor.* onaj koji čuči, *usp.* čučati (**2**); **čúčēćke** *pril.* čučeći, tako da se čuči; čučećki, čučke; **čučèćki** *pril.*, *v.* čučećke; **čȕčke** *pril.*, *v.* čučećke; **čȕčnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čȕčni, *prid. rad.* čȕčnuo⟩, *v.* čučati

✧ *prasl.* *čučati (*bug.* čuča, *češ.* čučeti)

čȕdan, *v.* čȕdo (I)

Čù Dè (1886–1976), kineski političar i maršal, organizatoriglavnikomandantkineskeCrvene armije (1931–1936) i Narodnooslobodilačke vojske (1937–1949), zamjenik predsjednika NR Kine (1954–1959)

čùdika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot. lokal.*, *v.* ricinus

✧ *v.* čudo

čȕd|o (I) *sr* ⟨N *mn* -a/čudèsa, G čûdā/čudésā⟩ **1.** *bibl.* pojava ili čin u kojem se vidi djelo Boga mimo prirodnih zakona **2.** nešto što se događa mimo očekivanja, predviđenog toka ili prirodnih zakona **3.** *razg.* neobrazložen postupak ili čin △ ***sedam svjetskih ~a***, *v.* sedam // **čùdāčkī** *prid.* koji se odnosi na čudake; **čùdāčki** *pril.* kao čudak, na način čudaka; **čùdāk** *m* ⟨G čudáka, V -āče, N *mn* čudáci⟩ onaj koji živi drugačije nego ostali ljudi, onaj koji se razlikuje čudnim postupcima; neobičan čovjek, osobenjak; **čudàkinja** *ž*, *v.* čudak; **čudákov** *prid.* koji pripada čudaku; **čȕdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se neočekivano razlikuje od drugih, koji iznenađuje, izaziva time što je različit od onoga što je uobičajeno; čudnovat; **čudáštvo** *sr* svojstva i djelovanje čudaka; **čȕdesan** *prid.* ⟨*odr.* -snī, *komp.* čudèsnijī⟩ **1.** koji nastaje čudom, koji je rezultat čuda, natprirodan, neovisan o prirodnim zakonima, bajkovit **2.** koji pobuđuje divljenje, koji najbolje odlike ima u najvećoj mjeri; **čȕdesno** *pril.* ⟨*komp.* čudèsnije⟩ kao čudom, na čudesan način; **čȕdesnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je čudesno; **čȕditi** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* čȕdēći (se), *gl. im.* čȕđēnje⟩ **1.** (koga) izazivati čuđenje **2.** (se) (komu, čemu) biti iznenađen, pokazivati iznenađenost, biti obuzet čuđenjem; **čȕdno** *pril.* na čudan način; čudnovato; **čȕdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čudan ili svojstvo onoga što je čudno; čudnovatost; **čȕdnovāt**

(**čudnòvat**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* čudan △ ~***i kljunaš*** sisavac koji nese jaja kožaste ljuske (*Ornithorhynchus anatinus*); **čȕdnovāto** *pril.* na čudnovat način; čudno; **čȕdnovātōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* čudnost; **čȕdo** (II) *pril. razg.* vrlo mnogo [~ *ljudi*]; **čȕdovīšan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji ima svojstva čudovišta; grdan, nakazan, grozan (ob. o postupcima osoba, idejama, pojmovima); **čȕdovīšno** *pril.* kao u u čudovišta; nakazno, ružno; **čȕdovīšnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čudovišan ili svojstvo onoga što je čudovišno; **čȕdovīšte** *sr* **1.** biće iz priče, filma itd. koje djeluje zastrašujuće, ob. veliko nakazno stvorenje koje ružnoćom zastrašuje; neman, nakaza, rugoba **2.** svako biće koje je tome slično **a.** po izgledu **b.** po zlim i zastrašujućim postupcima; **čȕđēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* čuditi **2.** iznenađenost, ushit, zadivljenost

✧ *prasl.* i *stsl.* čudo (*rus.* čúdo, *polj.* cud) ← *ie.* *kewdos (*grč.* kŷdos)

čudòlik (**čudnòlik**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *jez. knjiž.* onaj koji je čudna izgleda

✧ *v.* čudo + *v.* lik

čudotvórac *m* ⟨G -rca, V -rče, N *mn* -rci, G čudòtvōrācā⟩ onaj koji ima moć da čini čuda; čudotvornik // **čudotvòračkī** *prid.* koji se odnosi na čudotvorce i čudotvorstvo; **čȕdotvōr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji ima moć da čini čuda (vrlo često u bajkama) [~*no vrelo*; ~*na moć*]; **čudotvórčev** *prid.* koji pripada čudotvorcu; **čȕdotvōrka** (**čȕdotvōrnica**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* čudotvorac; **čȕdotvōrnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* čudòtvōrnīci⟩ *jez. knjiž.*, *v.* čudotvorac; **čȕdotvōrno** *pril.* tvoreći čudo, na čudotvoran način; **čudotvórstvo** *sr* ⟨G *mn* čudòtvōrstāvā/-ā⟩ **1.** čudo (**1**) **2.** sposobnost pravljenja čuda

✧ *v.* čudo + *v.* tvoriti

Čù Èn-lȁj (1898–1976), kineski političar, bliski suradnik Mao Ce-tunga, ministar vanjskih poslova Narodne Republike Kine (1949–1958), predsjednik vlade (od 1958)

čȕga *ž* ⟨G *mn* čūgā⟩ *bot.* rod drveća (*Tsuga*) iz porodice borova (npr. kanadska č.; zapadnoamerička č.)

✧ *egz.*

Čuhraj (*izg.* Čuhràj), **Grigorij Naumovič** (1921), sovjetski filmski redatelj, autor prvog važnijeg sovjetskog filma poststaljinističke kinematografije (*Četrdesetiprvi*)

čȗjan, *v.* čuti

čȕk|a *ž* ⟨D L -i, G *mn* čȗkā⟩ **1.** brdo ili brdašce s jedne strane izrazito strmo, s druge blaže nagnuto **2.** vrh brda [*popeti se na* ~*u*] // **čȕkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je po obliku kao čuka **2.** koji je malih i uz glavu prilijepljenih ušiju; **čȕkāš** *m* ⟨G čukáša⟩ *vojn. žarg.* vojnik koji preuzimlje najteže i najopasnije zadatke, koji se izlaže najvećim opasnostima

✧ *alb.* çukë

Čȕka, **Jakov** (pseudonim Čedomil Jakša) (1868–1928), hrv. književni kritičar i svećenik, pokretač *Glasnika Matice dalmatinske*

čȕkalj *m* ⟨G -klja, N *mn* -klji/-kljevi⟩ *reg.* **1. a.** gležanj **b.** zglob prsta na ruci **2.** kuka o koju se što vješa // **čȕklja** *ž* ⟨G *mn* -kāljā/-ī⟩, *v.* čukalj

✧ *mađ.* csuklya ← *lat.* cucullа

čȕkati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ lagano udarati po površini čega tvrdog (ob. uz predodžbu popratnog zvuka) (ob. čekićem); kuckati // **čȕknūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg. pejor.* koji nije potpuno pri sebi, koji nije sasvim normalan; udaren, ćaknut, šuknut; **čȕknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čȕkni, *prid. rad.* čȕknuo⟩, *v.* čukati

✧ *onom.*

Čȕkč *m* ⟨N *mn* Čȕkči, G Čȗkčā⟩ *etn.* pripadnik malobrojnog čukčijskog (paleosibirskog) naroda, o. 15.000 pripadnika // **čȕkčījskī** *prid.* koji se odnosi na Čukče; čukotski △ ~ ***jezik*** *lingv.* jezik koji se svrstava u čukotsko-kamčadalsku porodicu, govori se na krajnjem *I* Sibira; **čȕkotskī** *prid.*, *v.* čukčijski

ČUKUN-, *v.* ŠUKUN-

čȕlav (**čȕljav**, **čȕlat**, **čȕljat**, **čȕlast**, **čȕljast**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** koji ima male uši; ćulav **b.** koji nema jedno uho **2.** koji ima odsječene i prelomljene uši (o životinji) // **čȕla** *ž*, *v.* čule; **čúle** *m* ⟨G -ē⟩ onaj koji je čulav; čula; **čúlo¹** *m* ⟨G -ē⟩ ovca malih i obrezanih ušiju

◆ *pr.* (nadimačka): **Čȕlav** (sred. Dalmacija), **Čúle** (390, sred. Dalmacija, Primorje), **Čúlić** (850, Zagora, sred. Dalmacija), **Čȕlig** (400, Pokuplje), **Čȕlīn** (170, sred. Dalmacija), **Čȕlina** (1250, Zadar, sred. i *S* Dalmacija), **Čulínović** (200, Lika, Primorje), **Čúlkić**, **Čúlo** (480, Prigorje), **Čúljak** (1050, Slavonija, Prigorje), **Čúljat** (280, Lika, Garešnica)

✧ *tur.* kulak: uho

čúlo² *sr* ⟨G -a⟩, *v.* osjetilo △ ***šesto*** ~ sposobnost svakog čovjeka ili posebno obdarenih ljudi da osjećanjima ili instinktima predvide ili

unaprijed osjete događaje ili ponašanja neovisno od racionalnog rasuđivanja // **čȗl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se upravlja prema čulima, kojemu čula određuju ponašanje **2.** puten, sklon putenosti **3.** osjetljiv, senzualan, otvoren na ono što primaju čula **4.** (*odr.*) koji pripada, koji se odnosi na čula (ob. u vezama riječi) [*~no zapažanje*; *~na senzacija*; *~ni poticaj*]; **čúlnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čulan; senzualnost

✧ *prasl.* *čudlo ≃ *v.* čuti

čȕma *ž reg.* kuga // **čȕmav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je zaražen čumom, koji ima čumu, koji ima kugu; kužan

✧ *tur.* çuma

čȗn *m* ⟨N *mn* čȕnovi⟩ *pom.* manji plitki čamac, katkada izrađen od debla, manji jezerski čamac // **čúnak** *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci⟩ **1.** naprava u obliku lađice kojom se provlači potka u tkanju; lađica **2.** dio stroja za šivanje; **čȕnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik čunu, ima oblik čuna

✧ *prasl.* *čьlnъ (*rus.* čëln, *polj.* czełn) ≃ *lit.* kelmas: panj, deblo

čȕnak *m* ⟨G čȗnka, N *mn* čȗnci, G -ākā⟩ šira limena cijev, npr. za odvod dima iz peći; sulundar // **čȕnčić** *m dem.* od čunak

✧ *tur.* künk ← *perz.* gunk

čȗnka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. ekspr.* njuška

čȗnj *m* ⟨N *mn* čȕnjevi⟩ **1.** *mat.*, *v.* stožac, kupa, konus **2.** *sport* **a.** drvo u obliku stilizirane figure koju kuglači na kuglani obaraju kuglom; cona, *usp.* kegla **b.** drveni rekvizit za sportske vježbe // **čȕnjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u obliku čunja; stožast; **čunjáši** *m mn* sva geometrijska tijela koja imaju oblik stošca, *usp.* stožac; **čùnjić** *m* **1.** *dem.* od čunj **2.** (*mn*) *anat.* stanice u vidnom dijelu mrežnice oka, razlučuju boje

✧ *v.* čun

čunjòsječnica *ž mat.*, *v.* konika

✧ *v.* čunj + *v.* sjeći

čȕpati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** naglim pokretima izvlačiti, vaditi što iz čega; čopati **2.** čerupati, skidati perje s peradi **3.** (se) *pren. žarg.* dolaziti u lagani sukob, naći se u manjem okršaju // **čȕp** *m* ⟨N *mn* čȕpovi⟩ **1.** čuperak, čupa, pramen **2.** busenčić trave koliko se odjednom, jednim pokretom iščupa; **čȕp|a** *ž* **1.** čup (1) **2.** dlakavi sloj kojim je obrastao jelenski i srneći rog u početku rasta [*rog u ~i*]; **čȕpāč** *m* ⟨G čupáča⟩ onaj koji čupa (bilo što); **čupàčica** *ž*, *v.* čupač; **čupànica** *ž* **1.** očupana i još neobrađena vuna ili kostrijet **2.** *lokal.* ovojnica, opna koja povezuje zametak s maternicom; **čȕpast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na čupu; **čȕpav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je čupav, koji je kudrav, koji je raščupan [*~a kosa*]; **čȕpavac**[1] *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ **1.** onaj koji je neuredno obrastao u kosu, koji je čupav; čupavko, čušljavac **2.** (+ *potenc.*) ono što je izrađeno tako da je čupavo (pokrivač, sag) **3.** kolač koji je posut čupavim mrvicama od mljevenih oraha, lješnjaka, kokosa i sl.; **čȕpavica** *ž*, *v.* čupavac[1]; **čupávko** *m* ⟨N *mn* -vci⟩ onaj koji je čupav (ob. o djetetu); **čupàvljenje** *sr* mehanički postupak dorade tkanine kojim se postiže dlakava (čupava) površina; **čȕpavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je čupav; **čupérak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G čȕpērākā⟩ **1. a.** pramen kose koji se ističe ili strši **b.** pramen (kao dio konjske grive) **2.** ono što se u jedan mah otrgne od cjeline, jednim pokretom čupanja; čup; **čȕpēran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je u čupercima (o kosi); čuperast, čuperav; **čȕperast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* čuperan; **čȕperav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* čuperan; **čȕpica** *ž* **1.** *dem.* od čupa **2.** kopča kao dio nakita ženske nošnje; broš; **čupìnjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ grebenati, češljati [~ *vunu*]; **čȕpka**[1] *ž* ⟨D L -pci, G *mn* -pākā/-ī⟩ mala količina koliko se prstima čupne (mesa, kruha); **čȕpkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pomalo čupav, kao da je čupkan, oblikovan čupkanjem; **čȕpkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *dem.* od čupati, u zn. lagano prstima vući, lagano čupati [~ *bradu*; ~ *brkove*]; **čȕpnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* čȕpnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čȕpni, *prid. rad.* čȕpnuo⟩, *v.* čupati

✧ *prasl.* *čьlpti (*ukr.* čovptý: udarati)

čȕpavac[2] *m* ⟨G -āvca⟩ *bot.* cvijet (*Mesembryanthemum crystallinum*) iz porodice *Aizoaceae*; ledeno cvijeće, ledenik

✧ *v.* čupati

čȕpka[2] *ž* ⟨D L -pci, G *mn* -pākā/-ī⟩ *zool.* morski puž (*Patella vulgaris*)

čȕrek *m* ⟨N *mn* -eci, G čȕrēkā⟩ *reg.* pekarski bolji kruh, poluslastica, premazan jajem; pinca (u nekim mjestima u Dalmaciji »pogača«)

✧ *tur.* çörek

čȕruk *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** koji je nezdrav;

neispravan, truo, lažan, škart [~ *zid*] **2.** *pren.* koji je nepouzdan; smušen, priglup [~ *baba*]
✧ *tur.* çürük

čȕst *prid. reg.* koji je hitar; gibak, spretan, okretan
♦ *pr.* (nadimačka): **Čȕstić** (200, Zadar), **Čȗstović** (150, Dubrovnik, Zagreb)
✧ *tur.* çust ← *perz.* čust

čȕšlja *ž* ⟨G *mn* -šāljā/-ī⟩ ona koja je čupava; čupavica, *usp.* čupavac[1] // **čȕšljavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩, *v.* čupavac[1]

čȕti (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* čȕjēm, *pril. pr.* čȗvši, *imp.* čȗj, *prid. rad.* čȕo/čȕla ž, *prid. trp.* čȕven, *gl. im.* čȕvēnje⟩ **1.** primiti/primati sluhom glas ili glasove [*opažati*]; opažati **2.** *razg.*, *v.* osjetiti, osjećati (čulom mirisa) [*čujem da nešto miriše*] // **čȗjan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ koji se čuje (o glasu ili zvuku), koji ima takvu jačinu da se može čuti, *opr.* nečujan; **čȗjno** *pril.* na čujan način, tako da se čuje; **čújnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo čega da se čuje **2.** područje na kojem se čuje (ob. radiostanica) [*jaka* ~; *slaba* ~]; **čȕven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se pročuo; poznat, znamenit △ ~*o vino* kategorija kvalitete vina (za razliku od stolno i dr.); **čȕvēnj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* čuti **2.** ob. u: [*Do ~a!* (u dijaloškoj situaciji kad se sugovornici ne vide, npr. pri telefonskom razgovoru) doviđénja, do vȉđenja; *znam po ~u* čuo sam (za koga ili što)]
✧ *prasl.* i *stsl.* čuti (*rus.* čut', czuć) ← *ie.* *kow- (*lat.* cavēre: paziti, *grč.* koeîn: opažati)

čȕtura *ž* ⟨G *mn* čȕtūrā⟩ plosnata boca kružna oblika za nošenje pića, nosi se obješena preko ramena, u domaćoj izradi obično je od drva i ukrašena; ploska // **čutȕrāš** *m* ⟨G čuturáša⟩ *ekspr. podr.* onaj koji se rado služi čuturom, koji mnogo pije, koji je sklon alkoholu; ispičutura; **čȕturica** *ž dem.* od čutura, ob. u zn. planinarske i vojničke čuture
♦ *pr.* (nadimačka): **Čȕtoraš** (Baranja), **Čȕtura** (250, Prigorje, *I* Slavonija), **Čȕturaš** (*I* Slavonija), **Čȕturić** (Prigorje), **Čutȕrilo** (230, Lika, Bukovica, Pokuplje), *usp.* Ćupić, Kupičić, Peharček, Vrčić
✧ *tur.* çotra: mala drvena posuda za vodu

čuvàrkuća *ž bot.* višegodišnja zeljasta ukrasna biljka (*Sempervivum tectorum*) iz porodice tustika (*Crassulaceae*); netresak, vazdaživ
✧ *v.* čuvati + *v.* kuća

čúvati (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* čȗvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** brinuti se, paziti da se što ne ošteti [~ *kuću*] **2.** paziti da se što ili tko ne izgubi [~ *stoku*] **3.** držati spremljeno za kasnije, ostavljati za kasnije [~ *(što) za zimu, za stare dane* i sl.] **4.** voditi brigu o kome ili o čemu, paziti koga ili što [~ *djecu*] **5.** (se koga, se čega) biti oprezan prema onome tko je opasan ili može nanijeti zlo, izbjegavati koga ili što kao opasnost [*čuvaj se i vatre i vode jer su to dobre sluge, a loši gospodari*] // **čȕvār** *m* ⟨G čuvára⟩ onaj koji čuva [*noćni* ~; ~ *pruge*; ~ *lovišta*] △ ***anđeo*** ~ **1.** anđeo zaštitnik **2.** *pren. iron.* onaj tko želi biti čiji zaštitnik, onaj koga tko želi za zaštitnika; ***veliki*** ~ ***školjke*** *zool.* mali kratkorepi rak deseteronožac (*Pinnotheres pinnotheres*), u opasnosti sklanja se u lošturu; **čȕvāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji dobro čuva (novac i imovinu); štedljiv; **čuvàrica** *ž*, *v.* čuvar; **čuvàričin** *prid.* koji pripada čuvarici; **čuvàrina** *ž* pristojba za čuvanje čega; **čuvàrnica** *ž* čuvareva kućica; **čȕvārno** *pril.* dobro čuvajući, sa smislom za čuvanje (novca i imovine); **čuvárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čuvaran
♦ *pr.*: **Čúvalo** (*I* Slavonija, *J* Dalmacija), **Čȕvār**, **Čȕvardić**
✧ *v.* čuti (razvoj značenja je: »opetovano čuti« – »slušati« – »paziti, čuvati«)

čȕven, *v.* čuti

čȕvida *ž* ⟨G *mn* čȕvīdā⟩ *lokal.* **1.** maska, krinka, krabulja, obrazina **2.** *meton.* maskirana osoba u karnevalu; maškara
✧ *mlet.* tsoveta, zveta, *tal.* ciovetta

čúvstvo *sr* ⟨G *mn* čȗvstāvā/-ā⟩ **1.** stanje koje odražava odnos osjećaja prema nekome, ono što se osjeća prema komu ili prema čemu **2.** *psih.* uz spoznaju i htijenje jedan od glavnih oblika psihičkog doživljavanja // **čȕvstven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ osjećajan; **čȕvstvenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je čuvstven; **čuvstvòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* čȕvstvujēm, *pril. sad.* čȕvstvujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* osjećati
✧ *cslav.*, *v.* čuti

čv *krat.* nestandardizirani znak za jedinicu brzine, čvor

čváčak *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G čvȃčākā⟩ *etnol.* dio kȍse koji se pri košnji drži desnom rukom

čvákati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ kljunom otkidati (o peradi i pticama kad otkidaju od većeg komada)

// **čvȁknuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* čvȁknuo⟩, *v.* čvakati

čvȁliti (**čvȁljiti**) *nesvrš.* ⟨*prez.* čvȁlīm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ *pejor.* **1.** (što) držati u ustima, držati u čvalama (npr. cigaretu) **2.** (koga, se) *žarg.* ljubiti, *usp.* žvaliti (**3**)

✧ *ekspr.*

čvȁriti (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ topiti slaninu; žmariti // **čvȁra** *ž* otopljena svinjska masna tvar, ono što se čvari, ono što se topi kad se tope čvarci; čmara, žmara; **čvárak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G čvârākā⟩ **1.** *kulin.* jelo, grumen koji ostaje od topljenja slanine ili sala; ocvirak **2.** *žarg. iron.* oznaka za vojnički čin (bez obzira na vojsku ili izgled oznake); **čvàrkača** *ž* pomagalo kojim se stiska otopljena slanina i dobivaju iscijeđeni čvarci (kad se izvade iz posude u kojoj se tope); **čvŕljiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ljēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ *iron. fam.* pržiti, topiti, čvariti

čvȅnk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *žarg.* **1.** u dječjoj igri špekulanja pogodak špekule u špekulu **2.** ljubavni sastanak, susret dvoje mladih ljudi s međusobnim simpatijama; randevu, rendes

✧ *ekspr.*

čvíljak *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G čvîljākā⟩ *razg.* prištić, bubuljica

čvóka *ž reg.* lagan udarac koji se daje kad se jedan prst odapne s palca; zvrčka, čvrga, frnjokula, čvokac // **čvȍkac** *m* ⟨G -kca⟩, *v.* čvoka; **čvókati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* čvôkām, *pril. sad.* čvôkajūći, *gl. im.* čvôkānje⟩, *v.* čvoknuti; **čvȍknuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* čvȍknūt⟩ udariti čvoku, čvrgu; čvrknuti

✧ *ekspr.*

čvôr *m* ⟨N *mn* čvòrovi⟩ **1.** ono što nastaje kad se konac, uže, žica i sl. vežu ili zamrse na jednom mjestu; uzao **2.** *prom.* mjesto na kojem se ukrštaju prometnice, *usp.* čvorište (**2**) **3.** *anat.* **a.** središta živčanih niti **b.** nakupine limfnog tkiva **4.** tvrdo mjesto na drvetu gdje se ono granalo **5.** *meteor.* jedinica mjere za jačinu vjetra **6.** *pom.* jedinica mjere za brzinu **7.** *pat.* tvrda izbočena ozljeda na koštanom dijelu tijela; kvrga, čvoruga △ ***gordijski*** ~, *v.* gordijski △ // **čvȍrast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je nalik na čvor; čvorav, čvornat **2.** koji ima čvorove; **čvȍrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun čvorova; kvrgav, čvornat; **čvȍravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je čvoravo; **čvòrčić** *m dem.* od čvor; čvorić; **čvòrić** *m*, *v.* čvorčić; **čvòrina** *ž pejor.* od čvor; **čvȍrīšnī** *prid.* koji se odnosi na čvorište; **čvȍrīšte** *sr* **1. a.** *mat.* točka u kojoj se sijeku pravci, sjecište pravaca **b.** točka u strukturi stabla i granaljki u kojoj se spajaju dvije ili više grane **2.** mjesto gdje se sijeku, križaju, sastaju putovi, pruge, ceste, utjecaji itd. [*željezničko* ~] **3.** *tehn.* mjesto spoja između električnih elemenata (vodiča, otpornika i dr.); **čvȍrnat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima čvorove; čvorast; **čvȍrnatōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je čvornato; **čvòruga** *ž* ⟨D L -uzi⟩ *ekspr.* **1.** (veliki) čvor, kvrga, izraslina **2.** oteklina od udarca; **čvòrugav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun čvoruga; čvorav

♦ *pr.* (nadimačka): **Čvòrić**, **Čvòrig** (Zagreb), **Čvȍrīščec** (Prigorje), **Čvȍrīšćec**, **Čvóro** (Dubrovnik)

✧ ? *prasl.* (samo južnoslavenski) *čьvorъ (*bug.* i *slov.* čvor)

čvórak *m* ⟨G -rka, V -rče, N *mn* -rci, G čvôrākā⟩ *zool.* ptica pjevica i selica iz porodice čvoraka (*Sturnidae*); čvrlj, čvrljak △ ~ ***brbljavac*** *zool. Sturnus vulgaris*; ~ ***ružičasti*** *zool. Pastor roseus* // **čvȑlj** *m*, *v.* čvorak; **čvŕljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G čvȓljākā⟩ *reg.*, *v.* čvorak

♦ *pr.*: **Čvórak** (100, Posavina)

✧ *v.* čvor

čvòrika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* biljka (*Sagina sp.*) iz porodice karanfilki (*Caryophyllaceae*); tustika

✧ *v.* čvor

čvȑga *ž* ⟨G *mn* čvȓgā⟩ **1.** zvrčka, čvoka, frnjokula **2.** *žarg.* sporedna zarada, tezga // **čvȑgati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* čvrgnuti; **čvȑgnuti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* čvȑgnūt⟩ udariti kome čvrgu; **čvȑk** *uzv.* označava zvuk koji se čuje kad se čvrkne; **čvȑkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* čvrknuti; **čvȑknūt** *prid.* ⟨*odr.* -i⟩ **1.** koji je udaren (čim), ob. po glavi **2.** koji je luckast, šašav, nije sav kod kuće **3.** koji je pripit; **čvȑknuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* čvȑknūt⟩ lako udariti prstom odapetim s palca ili čime lakim u ruci [~ *olovkom*]; kvrcnuti

♦ *pr.* (nadimačko): **Čvȑk** (100, Varaždin, Međimurje)

✧ *ekspr.*

čvŕljati *nesvrš.* 〈*prez.* čvȓljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉 **1.** (što) pisati, bez većih pretenzija, pisati na brzinu, pisati bez usredotočenosti **2.** (po čemu) **a.** pisati, šarati bez smisla i ljepote **b.** pisati lošim rukopisom **c.** loše, besmisleno crtati; švrljati // **čvȑljotina** *ž pejor.* **1.** bez smisla ili bez voljne radnje povučene crte po papiru ili na drugoj podlozi (na zidu itd.); žvrljotina **2.** vrlo loše izrađen crtež **3.** tekst bez vrijednosti i smisla

♦ *pr.*: **Čvŕljak** (200, Šibenik, *S* Dalmacija), **Čvȑljević** (Zadar)

✧ *ekspr.*, *v.* črknja

čvŕljiti, *v.* čvariti

čvȓst *prid.* 〈*odr.* -ī, *komp.* čvȑšćī〉 koji je snažan, dobro učvršćen, kojemu se dijelovi bez potrebe ne razdvajaju; snažan, otporan, postojan, *opr.* labav, klimav, mekan △ ~ ***hod*** siguran u hodu; ~ ***karakter*** postojana osoba; ~***a ruka*** sklonost pretjeranom autoritetu, diktatura; ~***a staza*** sigurnost u životu; ~***a točka*** *mat.* točka koja se preslikava sama u sebe pri nekoj transformaciji (npr. centar simetrije, centar rotacije); ~***a valuta*** novac kojemu vrijednost ne pada; ~***e otopine*** *kem.* homogene smjese čistih tvari u čvrstom (kristalnom) stanju odn. kristali koji u rešetki sadrže dvije ili više izomorfnih tvari; kristalne otopine; ~***e tvari*** *kem.* tvari u čvrstom agregacijskom stanju (stalnog oblika i volumena) // **čvȓsnuti** (∅) *nesvrš.* 〈*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* čvȑsni〉 **1.** postajati čvrst **2.** postajati čvršći; **čvrstìna** *ž* osobina onoga koji je čvrst, svojstvo onoga što je čvrsto; čvrstoća (**1**); **čvŕstiti** *nesvrš.* 〈*prez.* čvȓstīm, *pril. sad.* čvŕstēći, *gl. im.* čvŕšćēnje〉 činiti da što postane čvrsto, očvrsne; **čvȓsto** *pril.* na čvrst način; jako, snažno; **čvrstòća** *ž* **1.** osobina onoga koji je čvrst, svojstvo onoga što je čvrsto; čvrstina **2.** *term.* mehaničko svojstvo čvrstog tijela da pruža otpor razaranju

✧ *prasl.* *čьrstvъ (*rus.* čërstvyj, *polj.* czerstwy) ≃ *lit.* kirsi: rezati

čvrstorùkāš *m* 〈G čvrstorukáša〉 *pol.* onaj koji je čvrste ruke; autoritaran, strogi vlastodržac // **čvrstorùkāškī** *prid.* koji se odnosi na čvrstorukaše

✧ *v.* čvrst + *v.* ruka

Ć

ć, Ć **1.** ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* bezvučni, nepčani (palatalni), sliveni (afrikatni), zatvorni (konsonantni) glas [*ovaj ć*] **b.** (*sr*) peto slovo hrvatske latinice kojim se piše taj glas [*malo ć*; *veliko Ć*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo će*; ⟨*mn*⟩ *ova će*] **2.** *pov.* u glagoljici i bosanici oznaka za brojčanu vrijednost 800

ćȁ *pril.* **1.** (pisan i izgovaran i kao *tja*) *zast.* čak **2.** *reg.* uz *gl.* ići, poći, otići i sl. sa značenjem odavde, odatle, dalje

✧ *ekspr.* ← *tьja ≈ *prasl.* *tь: taj

ćáb|a (**kába**) *ž* **1. a.** hadžiluk do Ćabe [*ići na ~u*] **b.** hodočašće općenito **2.** (Ćaba) sveto mjesto u Meki kamo se ide na hadžiluk; kockasta građevina (hram) gdje se čuva sveti crni kamen

✧ *tur.* Käbe ← *arap.* Ka'bä: kocka

ćȁblast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sulud, ćaknut

✧ *tur.*

ćȁća *m* ⟨N *mn* -e, G ćȃćā⟩ *razg.* otac // **ćáće** *m* ⟨V ćȃće⟩ *reg.*, *v.* otac; **ćȁćevina** *ž razg. ekspr.* ono što je naslijeđeno od ćaće (ob. kad se govori o nekoj rastrošnosti, upropaštavanju materijalnih dobara i sl.) [*baš ga briga, nije mu ~*; *oni s time postupaju kao da im je ~*]; očevina; **ćȁćica** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *hip. pejor.* od ćaća, ob. u zn. suviše blag otac, koji djeci u svemu udovoljava, koji se ulaguje svojoj djeci; **ćȁćin** *prid.* koji pripada ćaći; **ćȁćko** *m*, *v.* otac; **ćȁćkov** *prid.* koji pripada ćaćku; **ćáćo** *m reg.*, *v.* otac; **ćákin** *prid.* koji pripada ćaki; **ćáko** *m reg.*, *v.* otac; **ćále** *m reg.*, *v.* otac

♦ *pr.*: **Ćáče** (Šibenik, Dalmacija), **Ćȁčić** (1500, Lika, *S* Dalmacija, Zagora; *v.* i Časlav), **Ćáće**, **Ćȁćić** (Zagreb), **Ćȁčković** (270, Samobor, Pokuplje), **Ćȁćko** (Zlatar Bistrica), **Ćȃjko** (230, Zagorje), **Ćále** (370, Zagreb, sred. Dalmacija), **Ćálo** (Sinj), **Ćȁčić** (Lika) **Ćáće**, **Ćȁćić** (580, Gospić, Lika, Knin), **Ćȁkić** (330, Knin, sred. i *S* Dalmacija)

✧ *ekspr.*, *v.* tata

ćáfir *m reg.* nevjernik, inovjerac; bezbožac (u govoru muslimana), *usp.* kaurin // **ćafìrluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* **1.** nevjerovanje u jednog Boga; mnogoboštvo, poganstvo **2.** nemuslimanstvo

✧ *tur.* kâfir ← *arap.* káfir: nevjernik

ćȁge *sr* ⟨G ćàgeta, N *mn* ćagèta⟩ *reg.* **1.** papir [*cigar ~* cigaret-papir; kartina] **2.** potvrda, napisano pismo **3.** *zast.* papirni omot ob. određene količine pamuka

✧ *tur.* kâğit ← *perz.* kâgaz

ćȁknūt *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg. pejor.* koji nije potpuno pri sebi, koji nije sasvim normalan; udaren, čuknut, šuknut // **ćȁknūto** *pril.* udareno, čuknuto, šuknuto; **ćȁknūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili stanje onoga koji je ćaknut; luckastost, udarenost

✧ ? *rum.* tîcnit: udaren

ćȁkul|a *ž reg.* (često u *mn*) **1.** brbljanje, govorkanje **2.** glasine // **ćakùlati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* ugodno razgovarati o lakim svakodnevnim temama, uživati u takvu razgovoru; ćaskati, čavrljati; **ćakùleta** *ž dem.* i *hip.* od ćakula u zn. kratak, ugodan i ležeran razgovor; ćakulica; **ćȁkulica** *ž*, *v.* ćakuleta

✧ *mlet.* chiàcola: brbljarije

ćáo *uzv.*, *v.* ciao

ćȁpiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* ćȁpio/ćȁpila *ž*⟩ *žarg.* **1.** zgrabiti što na brzinu [*rukom ~*; *zubima ~*]; ćopiti, šćapiti, šćapnuti **2.** domoći se čega na brzinu, velikom spretnošću i sl., odnijeti drugima ispred nosa // **ćȁp** *uzv.* **1.** kojim se označava kad se što iznenada zgrabi, uhvati ili prisvoji, ob. uz na-

glu kretnju rukom **2.** u rečenici može biti predikat kao **a.** oznaka radnje *gl.* ćapiti [*Uvrebam zgodu, pa ~ činiju*] **b.** kao riječ za opis i pojačavanje radnje izrečene predikatom [*Ja – ćap, otmem mu*]; **ćȁpa|ti** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ćȁpao/ćápala *ž*⟩ *reg.* uhvatiti, uloviti, zgrabiti, ščepati [*~la me bolest*; *~j loptu!*]; **ćapávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ćàpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.*, *v.* ćapati; **ćȁpīn** *m* ⟨G ćapína⟩ *reg.* posebno skrojeno pomagalo od platna i sl. kojim se hvata posuda i skida s vatre kad je vruća, da se ne opeku prsti; »držač«, hvatač; **ćȁpnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ćȁpnūt⟩, *v.* ćapiti; **ćȍpiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* ćȍpio/ćȍpila *ž*⟩, *v.* ćapiti

✧ *ekspr.* ≃ *mlet.* chiapàr, *tal.* chiappare: ugrabiti, uhvatiti

ćȁporak *m* ⟨N -ōrka, N *mn* -ōrci⟩ *lokal.* pletenica ili pramen (konjske grive)

ćâr *m reg.* zarada od trgovine; dobitak, *opr.* šteta, gubitak, kvar // **ćárdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji trguje i zarađuje novac, onaj koji u svemu gleda novčani probitak i svoj interes; **ćáriti** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ćārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ zarađivati od trgovine

✧ *tur.* kâr ← *perz.* kār: težak posao, zarada

ćarlija|ti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* piriti, pirkati, lahoriti [*vjetar ~*]

ćâro *pril. reg.* jasno ✧ *tal.* chiaro

ćása *ž reg.* **1.** drvena zdjela tokarske izrade s poklopcem **2.** zdjela bez ručaka ili uha s poklopcem ili bez njega, od različitih materijala

✧ *tur.* kâse ← *perz.* kāse

ćȁskati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ ugodno razgovarati o sitnim svakodnevnim stvarima // **ćȁskal|o** *sr pejor.* onaj koji voli ćaskati [*to/taj ~o*; *ta ~a*]

ćáto (**ćáta**) *m* ⟨G -ē⟩ **1.** *reg. pov.* pisar **2.** *pren. pejor.* onaj koji radi jednostavan administrativni posao; pisar // **ćática** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pejor.* od ćato; pisarčić; **ćátin** *prid.* koji pripada ćati; **ćátinica** *ž reg. pov.* žena ćatina

♦ *pr.* (prema zanimanju ili nadimačka): **Ćáta** (Kijevo), **Čatípović** (100, Zagora, sred. Dalmacija), **Čáto** (Sinj), **Čâtović** (Dubrovnik), **Ćátić** (120, Istra, Posavina), **Ćatípović** (100, Sinj, sred. Dalmacija), **Ćáto** (Knin, Slavonski Brod), **Ćâtović** (Dubrovnik), *usp.* Škrivanić, Šrajber

✧ *tur.* kâtib ← *arap.* kātib: pisar ← kätäbä: pisati

ćȅbe *sr* ⟨G -ta, N *mn* ćèbeta, *zb.* ćȅbād⟩ *reg.* (+ *srp.*) pokrivač bez podstave za svaku priliku, u domaćoj izradi od vune; deka △ ***konjsko*** ~ pokrivač koji se prebacuje konju preko leđa // **ćebénce** *sr* ⟨G -ta⟩ *dem.* od ćebe

✧ *tur.* kebe

ćȅfenak *m*, *v.* ćepenak

ćȅfīn *m* ⟨G ćefína⟩ *isl.* platno bijele boje u koje se, po običajima muslimana, uvija pokojnik, *usp.* čaršaf

✧ *tur.* kefen ← *arap.* kȁfȁn

ćeftázeta (**ćiftázeta**) *ž reg.* ženski nakit za kosu od srebra, pozlaćenog srebra ili zlata; tanko i fino kovani lančić s dvije kuglice na krajevima, pričvršćuje se za kosu iglama pribadačama

ćehája *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov. reg.* **1.** upravitelj imanja (na carskom dvoru ili kod spahije) **2.** vezirov zastupnik **3.** starješina jednog ceha

✧ *tur.* kâhya ← *perz.* kedḫudā: gospodar, vlasnik

ćȅif *m reg.* **1.** volja, prohtjev [~ *mi je*] **2.** dobro raspoloženje; zadovoljstvo, ugoda, ćef // **ćȅf** *m*, *v.* ćeif; **ćȅfnuti** (se, komu) *svrš.* ⟨*prez.* (samo *3. l. jd*) ćȅfnē⟩ *reg.* prohtjeti se; puhnuti u glavu ✧ *tur.* keyif ← *arap.* kȁyf

ćȅla *ž* ⟨G *mn* ćélā⟩ **1.** mjesto na glavi gdje kosa više ne raste, golo vlasište; plješa **2.** *pat.* kraste po glavi, bolest *calvities* // **ćȅlav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji ima izraženu ćelu; koji nema kose; plješiv; **ćȅlavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče⟩ **1.** onaj koji nema kose; ćelavko, ćelo **2.** brdo, planina ili njegov značajniji dio na kojem raste samo trava ili eventualno nisko raslinje; **ćȅlavčev** *prid.* koji pripada ćelavcu; **ćȅlavica** *ž*, *v.* ćelavac; **ćȅlaviti** (∅) *nesvrš.* *razg.*, *v.* ćelavjeti; **ćelávjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ćèlāvīm, *pril. sad.* -vēći, *prid. rad.* ćèlavio/ćèlavjela *ž*, *gl. im.* -vljēnje⟩ postajati ćelav, dobivati ćelu, gubiti kosu; ćelaviti; **ćelávko** *m*, *v.* ćelavac; **ćȅlavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je ćelav; alopecija; **ćelètina** *ž augm.* od ćela, *pejor.* [*velika* ~ = *potpuna* ~; *duboka* ~]; **ćȅlica** *ž dem.* i *hip.* od ćela; **ćélo** *m* ⟨N *mn* -e⟩, *v.* ćelavac

♦ *pr.* (nadimačka): **Ćélić** (540, *J* i sred. Dalmacija), **Ćélo**

✧ *tur.* kel: ćelav

ćelèbija *m*, *v.* čelebija

ćȅlepoš *m pov. reg.* **1.** mala plitka pletena kapa od pamuka, nosila se ispod veće kape oko koje se omotavalo platno **2.** kapica duhovni-

ka, prati oblik glave, nosi se i ispod drugog pokrivala; ćepica, kipa // **ćèpica** *ž* **1.** *v.* ćelepoš **2.** *razg. pejor.* muški i ženski malen šeširić, koji »pravi malu glavu«; tokica

✧ *tur.* kellepu ← *perz.* kellepuš: glavopokrivalo

ćelèste *prid. reg.* koji je nebeski plavo; svijetloplav [*haljina ~ boje*]

✧ *tal.* celeste ← caelo: nebo

ćȅlija *ž* **1.** (+ *srp.*) *biol.* stanica **2. a.** soba u samostanu ili manastiru [*samostanska ~*] **b.** samica u zatvoru [*zatvorska ~*] **3.** *inform.* **a.** u kompjuterski napravljenim proračunskim tablicama, presjecište retka i stupca **b.** najmanja jedinica memorije u kojoj se može pohraniti jedan bit **4.** *pov.* osnovna jedinica nekih političkih organizacija, ob. komunističkih partija [*partijska ~*] **5.** okce u pčelinjem saću [*~ u saću*] // **ćȅlijīca** *ž hip.* i *dem.* od ćelija; **ćȅlījskī** *prid.* koji se odnosi na ćeliju; stanični

✧ *tal.* cella ← *lat.*

ćemáne *sr* ⟨G -ta⟩ *reg.* violina (u ciganskom orkestru) ✧ *tur.* keman: luk, violina ← *perz.* kemân: kordofoni instrument

ćȅmer *m reg.* **1. a.** svod, bolta, balatura **b.** poljska kamena kućica, građena na suhozidu; poljarica, trim **2. a.** širok, ob. kožnati pojas u kojem se nosi novac; opasuje se ispod odijela **b.** uski ženski ukrasni pojas, *usp.* centurin

✧ *tur.* kemer ← *perz.* kemer

ćȅnār *m* ⟨G ćenára⟩ *reg.* **1.** tanko pamučno platno; đereklija **2.** odijelo od tog platna **3.** rub, kraj, prikrajak ✧ *tur.* kenar

ćenèvīr *m* ⟨G ćenevíra⟩ *reg.* **1.** konoplja **2.** *meton.* uže ili liko od konoplje

✧ *tur.* kenevir ← *lat.* canabis

ćenífa *ž reg.* nužnik od dasaka na otvorenu prostoru; poljski zahod

✧ *tur.* kenef, kenif ← *arap.* känf: zaštititi

ćȅpenak *m* ⟨G -ēnka, N *mn* -ēnci⟩ *reg.* pročelje čaršijskog dućana drvene konstrukcije sastavljeno od tri drvena kapka, dva se podižu i kvače za krov, a donji se proširuje u prostor za izlaganje proizvoda i sjedenje kupaca; ćefenak ✧ *tur.* kepenk

ćȅpica, *v.* ćelepoš

ćȇrdati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. ekspr.* trošiti, rasipati, upropaštavati (o novcu i sl.)

✧ *tur.* kjar: trgovina, zarada, *v.* ćar

ćerèmīt (**ćeremíd**) *m* ⟨G ćeremíta⟩ *reg.* crijep sljemenjak, izrađen od dobro pripremljene ilovače u kalupu i pečen; ćeremida, kupa, kanalica // **ćerèmīda** *ž reg.*, *v.* ćeremit

✧ *tur.* keremid ← *grč.* kéramos: glina za izradu keramike

ćerètati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ ćaskati, čavrljati, naklapati // **ćerètalo** *sr pejor. iron.* onaj koji mnogo ćereta; **ćerètav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sklon ćeretanju; **ćerètavo** *pril.* na ćeretav način; brbljivo, pričljivo; **ćerètuša** *ž* ona koja samo ćereta, koja je sklona ćeretanju

ćerhàna *ž* ⟨G *mn* ćerhánā⟩ *reg.* **1.** obrtnička radionica **2.** javna kuća, bordel

✧ *tur.* kerhane ← *perz.* kārḫāne

ćȅrkezi *m mn reg. zast.* široki krajevi na rukavima košulje, nalik na jastrebova krila

◆ *pr.* (*v.* i Čerkez): **Čȅrkēz** (320, šira okolica Zagreba), **Čerkézović**

✧ *tur.* kerges: veliki jastreb ← *perz.*

ćȅrpič *m* nepečena, na suncu sušena opeka, služi za gradnju kuća i zidova oko kuća

✧ *tur.* kerpiç

ćȇsār, *v.* cesar

ćesàtluk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* kriza; oskudica, neimaština

✧ *tur.* kesatlik ← *arap.* kȁsād

ćèsma *ž* ⟨G *mn* -sāmā/-ī⟩ *reg.* **1.** zlatarska alatka od čelika, probojac s kružnim sječivom u donjem dijelu **2.** sječa, sječenje

✧ *tur.* kesme

ćèten *m reg.* lan △ *~-halva kulin. reg.* halva sa sezamom koja je kao gotov proizvod nalik vlatima lana, koja se lista, koja je po izgledu kao lan // **ćeténija** *ž*, *v.* ćeten

✧ *tur.* keten ← *arap.* kȁttân

ćȅvāp *m* ⟨N *mn* ćevápi⟩ (ob. *mn*) *reg.*, *v.* ćevapčić △ ***šiš-~*** »ćevapi na štapiću« // **ćȅvāb** *m* ⟨G ćevába⟩ *reg. kulin.* vrsta jela: na komade isječeno dinstano meso s dosta umaka; **ćevàbdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji peče i prodaje ćevape i druga jela od mesa pripremljena na roštilju; pečenjar; **ćevàbdžīnica** *ž* ugostiteljsko mjesto gdje se peku i poslužuju ćevapčići i slična jela s roštilja (ražnjići, pljeskavica); pečenjarnica; **ćevàpčić** *m* **1.** ćevap (bez značenja umanjivanja) **2.** (*mn*) **a.** mljeveno meso (janjetina, govedina, ob. ne svinjetina) oblikovano u valjčiće i pečeno na roštilju **b.** jelo i uobičajena narudžba u pečenjarnicama i gostionicama [*~i u somunu*]

◆ *pr.*: **Čevápović** (110, Požega), **Ćevápović**

✧ *tur.* kebap ← *arap.* kābāb

ćíba *ž reg.* krletka
✧ *tal.* giubba

ćibàrlī (**kibàrli**) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je ponosit; dostojanstven, elegantan // **ćibàrli** (**kibàrli**) *pril.* na dostojanstven način, ponosito, elegantno
✧ *tur.* kibarli

ćȉbra *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* žigica, šibica
✧ *tur.* kibrit ← *arap.* kibrît

Ćićàrija *ž geogr.* vapnenački ravnjak u *SI* Istri, visina do 1375 m // **Ćȉć** *m* (**Ćȉća**, **Ćȉćānka** *ž*) ⟨N *mn* Ćȉći⟩ onaj koji živi na Ćićariji i oko Ćićarije, potječe od pastira Rumunja (Vlaha) i još čuva ostatke jednog rumunjskog narječja (istrorumunjski) s arhaizmima, hrv. i talijanskim utjecajima; **ćȉćkī** *prid.* koji se odnosi na Ćiće
♦ *pr.* (etnik): **Ćȉć** (Istra), **Kȉković** (posvuda, kroatizirani *tal.* lik)

ćȉćiti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *imp.* ćȉći⟩ *fam.* u obraćanju djeci: sjesti

ćífta, *v.* Čifut

ćȉkara *ž*, *v.* čìkara

Ćȋkovići *m mn* naselje (u blizini Rijeke), 1790 stan. // **Ćȋkovićanin** *m* (**Ćȋkovićānka** *ž*) ⟨N *mn* Ćȋkovićani⟩ stanovnik Ćikovića; **ćȋkovićkī** *prid.* koji se odnosi na Ćikoviće i Ćikovićane

ćȋler (**kȉler**, **kȉjer**) *m reg.* ostava, sobica za hranu, *usp.* špajza
✧ *tur.* kiler, kilar ← *lat.* cellarium

ćìlibār *m* ⟨G ćilibára⟩ **1.** *reg.* (+ *srp.*) jantar **2.** *agr.* sorta stolnoga grožđa // **ćìlibārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *agr.* sorta vinove loze koja kao plod daje stolno grožđe ćilibar
✧ *tur.* kehruba ← *perz.* kehrubā

ćȉlim *m* ⟨G ćȉlīmā⟩ debela prostirka, sag posebnog, orijentalnog stila i kvalitetnog načina tkanja [*prostrijeti* ~] △ ***leteći*** ~ (prema jednoj od priča iz *Tisuću i jedne noći*); ***molitveni*** ~ *isl.* ćilim koji služi za molitvu prema crkvenim propisima; ***perzijski*** ~ ćilim posebnog stila i načina tkanja // **ćìlimār** *m* ⟨G ćilimára⟩ onaj koji izrađuje ćilime; **ćìlimara** *ž* radionica ćilima, tvornica ćilima; **ćìlimārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* ćilimar; **ćìlimarskī** *prid.* koji se odnosi na ćilimare; **ćilimárstvo** *sr* izrađivanje ćilima kao zanat, vještina i privredna grana; **ćìlimčić** *m dem.* od ćilim
✧ *tur.* kilim ← *perz.* kilīm

ćȉmlija *ž* ⟨G *mn* ćȉmlījā⟩ *reg.* tipiziran orijentalni gravirani ukras na metalu (na džezvama, ibricima, koricama noževa itd.)
✧ *tur.* kimetli

ćȋpe *pril. sport* u hrvanju bočno bacanje hvatom glave i ruke [*uhvatiti* ~]

ćirikiriti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *razg.*, *v.* ćiribimbiti

Ćȉril **1.** *v.* ♦ **2. Aleksandrijski** (o.376–444), crkveni pisac, aleksandrijski patrijarh, protivnik nestorijanizma, predsjedavao Efeškom saboru 431. **3. Sv.** (**Konstantin**) (826/827–869), uz brata Metoda, propovjednik kršćanstva u Moravskoj; zajedno su postavili temelje slavenske pismenosti sastavljanjem glagoljskog pisma i prevođenjem crkvenih knjiga; Rim ih proglasio svetima, što je prihvatila i Istočna crkva // **ćirilomètōdskī** *prid.* koji se odnosi na Ćirila i Metoda
♦ m. os. ime (svetačkoga podrijetla); isto: **Ćȉrijak**, **Kȉril**; *hip.*: **Ćèrko**, **Céro**, **Ćíro**, **Ćíro**, **Ćúro**, **Rȋle** ◊ *pr.*: **Ćȅrjāk** (230, Glina, Banovina), **Ćérković** (Čakovec), **Ćírić** (*I* Slavonija, Šibenik), **Ćȉrijak** (*S* Dalmacija), **Ćȉrjak** (780, Benkovac, *S* Dalmacija), **Ćírko** (100, Požega, Dalmacija), **Ćȉrkota** (Istra), **Ćùrila** (190, Varaždin, Zagorje), **Ćurílović** (Duga Resa, Pokuplje), **Ćùrjak** (Karlovac), **Ćírić** (470, *I* Slavonija), **Ćirítović** (Benkovac), **Ćȉrjak** (Primorje), **Ćȉrković** (100, Vukovar, Dalmacija), **Ćírović**, **Ćúrić** (1470, Slavonija), **Ćurílović** (Duga Resa), **Ćúrko** (300, Zadar, Istra), **Ćùrkov** (Kaštela), **Ćúrković** (1360, sred. i *S* Dalmacija), **Kírić** (210, Međimurje, Zagorje), **Kirílović** (Virovitica), **Kirjáković**, **Kuràica** (Knin), **Kùraja** (Slavonija), **Kuràjica** (Split, Dubrovnik), **Kùrak** (Kutina), **Kurálić** (Dubrovnik), **Kùrel** (Baranja), **Kurélac** (100, Ogulin), **Kùrelić** (190, Rab, Rijeka), **Kurélović** (Pazin), **Kúrīć** (140, Zadar), **Kùrilić** (280, Pag, Primorje), **Kùrilj** (150, *J* i sred. Dalmacija), **Kȕrjāk** (200, Zagreb, Pakrac, Banovina), **Kurjáković** (130, Slavonija) ◊ *top.*: **Ćùrilovo pȍlje** (Konavli), **Kurílovec** (Zagorje), **Kȕrjak bȑdo** (Lika) itd.
✧ *grč.* Kýrillos ← kýrios: gospodar

ćirìlica *ž* **1.** pismo slavenskih naroda nastalo prema grčkom uncijalnom pismu [*bosanska* ~; *bugarska* ~; *hrvatska* ~; *makedonska* ~; *srpska* ~; *ruska* ~ izbor znakova ob. prilagođen pojedinom jeziku]; cirulica **2.** *žarg. pejor.* **a.** etnoglazba s jakim utjecajem istočnjačkih ritmova **b.** pop-glazba koja je pod utjecajem istočnjačkih ritmova, a u aranžmanu istočnjačkih glazbala △ ***hrvatska*** ~ *pov.* hrvatska varijanta ćirilice, na području od Splita do Dubrovnika te u Bosni, rabi se od 12. do 18.

st., u nekim vremenima kao glavno slavensko pismo // **ćirìličkī** *prid.*, *v.* ćirilski; **ćȉrilskī** *prid.* koji se odnosi na ćirilicu, koji je na ćirilici [*stari ~ rukopisi*]; cirulski, ćirilički
✧ prema Ćirilu i Metodu, *v.* Ćiril (Sv.)

ćȉriš *m reg.* postolarsko ljepilo; tutkalo
✧ *tur.* çiriş

ćíriti *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *razg. ekspr.* **1.** (∅) gledati koga s naporom, žmiriti, žmirkati **2.** (na koga, za kim, u koga) zuriti, napadno ili znatiželjno gledati, virkati, navirivati se // **ćiribímbiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -bēći, *gl. im.* -bljēnje⟩ *razg.* prikriveno gledati, gledati ispod oka, bacati skrivene poglede na koga ili što; lukati, ćirikiriti ✧ *ekspr.*, *usp.* škiljiti

ćíro *m* ⟨G -ē⟩ *razg.* vlak koji vozi na uskotračnoj pruzi, uskotračni vlak (ob. lokalna veza, veza s manjim mjestima ili vlak koji povezuje velika radilišta i šumska gospodarstva s mjestima ili željezničkim stanicama)

ćȉtāb (**kȉtāb**) *m* ⟨G ćitába⟩ *reg.* **1.** knjiga općenito **2.** *rel. arh.* knjiga koja sadržava vjersku objavu i propise (*Kur'an* ili *Biblija*) // **ćitába** *ž* **1.** *reg. pov.* **a.** potvrda, cedulja **b.** naredba u pismenom obliku **2.** *žarg.* (u šali) papir koji što svjedoči, potvrđuje, jamči i sl.; **ćitábija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* pripadnik jedne od triju monoteističkih religija (musliman, kršćanin, židov); doslovno: oni koji su sljedbenici Knjige, tj. Božje objave
✧ *tur.* kitap ← *arap.* kitāb

ćȉveric|a *ž* **1.** pučka, obična kapa (kakva se nosi npr. u Boki) **2.** (u šali) glava ✧ *rus.* kiver

ćȉvot (**kȉvot**) *m pravosl.* posebno izrađen kovčeg u kojem se čuvaju moći (mošti); škrinja, relikvijar ✧ *srgrč.* ← *grč.* kibōtós

ćivríkati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ćivrīčēm, *pril. sad.* -īčūći, *gl. im.* -ānje⟩ glasati se kao jarebica // **ćivríknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ćivrīknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* ćivríkni⟩, *v.* ćivrikati
✧ *onom.*

ćȍćka *ž reg. kulin.* gusto kuhano varivo

ćòjlija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. zast.* seljak // **ćòjluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* selo i ono što pripada kao zemlja tom selu i vlasnik zemlje; atar
✧ *tur.* köylü ≃ köylük: selo ← *perz.* kūy

ćȍpati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. ekspr.* hramati, šepati, *usp.* cotati // **ćȍpav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ćopa; hrom; **ćȍpavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji ćopa, hramlje; ćopo, šepavac; **ćȍpavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili stanje onoga koji je ćopav; hromost; **ćópo** *m* ⟨G -ē⟩, *v.* ćopavac
✧ *tur.* çolpa: hrom ← *perz.* čul: kriv + pâ: noga

Ćòpić, Branko (1915–1984), bosansko-srp. pisac, pripovijetke i romani prožeti su lirizmom, humorom i ironijom (*Doživljaji Nikoletine Bursaća*), popularne priče i stihovi za djecu (*Ježeva kućica*)

ćȍpiti, *v.* ćapiti

ćȍr *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** slijep (na oba oka), *usp.* ćorsokak **2.** ćorav (slijep na jedno oko) // **ćȍriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *žarg.* **1.** (∅) spavati **2.** (s kim) imati spolne odnose, spavati s kim; **ćȍrka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *žarg.* spavanje; **ćóra** *ž* ⟨G *mn* -ā⟩ *reg.* mala svjetiljka domaće izrade (npr. bočica sa stijenjem), baca slabo svjetlo za razliku od prave petrolejke, *usp.* petrolejka, lumeta; **ćórak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G ćōrākā⟩ **1.** *razg.* puščani metak kojega zrno ne nanosi ozbiljne ozljede; manevarski metak, slijepi metak **2.** *pren. iron.* **a.** ono što je propalo kao bučno najavljena namjera [*velike riječi, a ispao ~*] **b.** *žarg.* nemoć u spolnom odnosu; impotencija **3.** *reg.* ptica pjevica uhvaćena u prirodi i oslijepljena da više pjeva u krletki; **ćȍrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *reg.* koji je slijep na jedno oko **2.** *razg. pejor.* koji loše vidi [*zar si ~*] △ ***~a kutija*** *pov.* na izborima 1945. kutija u koju se ubacuju glasačke kuglice onih što nisu željeli glasovati za kandidate Narodne fronte; ***~i gulaš*** gulaš bez mesa; **ćȍravac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ *reg.* **1. a.** onaj koji ne vidi na jedno oko **b.** onaj koji slabo vidi **2.** *pren. pejor.* onaj koji ništa ne shvaća, koji ne može shvatiti ono što je očito, koji je »slijep«; **ćȍravica** *ž*, *v.* ćoravac; **ćȍraviti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ osljepljivati (koga); **ćòrāvjeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* ćòrāvīm, *pril. sad.* -vēći, *prid. trp.* ćȍravio/ćòravjela *ž*, *gl. im.* -vljēnje⟩ gubiti vid na jedno oko, postajati slijep; **ćȍrāvko** *m hip.* od ćoravac; **ćȍravo** *pril.* na ćorav način; **ćȍravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ćorav; **ćorétati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ćòrētām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* mučiti se kad vid nije dovoljno dobar, kad očale nisu pri ruci, kad nije dovoljno dobro svjetlo; ne moći u takvim okolnostima dobro čitati, kretati se, nalaziti tražene pre-

dmete i sl.; **ćórka** *ž* ⟨G *mn* ćórkī⟩ *žarg.* zatvor; **ćòrkan** *m fam.* **1.** onaj koji je ćorav, slijep na jedno oko **2.** onaj koji slabo vidi (mora nositi naočale i sl.); ćoro; **ćòrlučiti** (komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *reg.* prkositi; **ćòrluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ inat, prkos; **ćóro** *m* ⟨G -ē⟩ *podr.*, *v.* ćorkan

♦ *pr.* (nadimačka): **Čórić** (700, sred. Dalmacija, Slavonija, Zagora), **Čórko** (180, Zagorje), **Čòrković** (140, Sisak, *Z* Slavonija), **Čóro** (Dubrovnik), **Čórović** (Dubrovnik, Vukovar, Rijeka), **Ćòrāš** (Bukovica), **Ćórić** (1200, Banovina, Zagora), **Ćórko**, **Ćòrković** (350, Banovina, Posavina)

✧ *tur.* kör (≃ körluk: zaslijepljenost) ← *perz.* kūr

ćôrda *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pov. jez. knjiž.* turska zakrivljena sablja; sablja kao tipično tursko hladno oružje

♦ *pr.*: **Ćôrda** (Vojnić), **Ćòrdāš** (Banovina), **Ćórdić** (Županja)

✧ *tur.* görda: vrsta sablje ≃ kürde: veliki oštar nož ← *perz.* kārd: nož

ćorsòkāk *m* ⟨G ćorsokáka, N *mn* ćorsokáci⟩ **1.** *reg.* sporedna slijepa uličica, sokak bez izlaza na jednom kraju; slijepo crijevo **2.** *pren. ekspr.* bezizlazan položaj, nemogućnost da se nađe rješenje; slijepa ulica

✧ *v.* ćor + *v.* sokak

ćȍsavac *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ *reg.* **1.** onaj kojemu ne rastu brada i brkovi; ćoso **2.** u narodnim pripovijetkama obično dovitljiv i pametan čovjek // **ćȍsav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji nema brade i brkova; **ćȍsavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ćosav; **ćóso** *m* ⟨G -ē⟩, *v.* ćosavac

♦ *pr.* (nadimačka): **Čósić** (370, Slavonija, Primorje, Kaštela), **Čóso** (sred. i *S* Dalmacija), **Ćósić** (3000, Slavonija, sred. Dalmacija), **Ćóso** (520, Benkovac, *S* Dalmacija), **Ćȍsović**

✧ *tur.* köse ← *perz.* kūse

Ćòsić, **Dobrica** (1921), srp. književnik i političar, autor brojnih romana s motivima iz NOB-a i srp. političkog života između dva rata; začetnik i glavni autor koncepcije srpskog nacionalističkog programa izraženog u *Memorandumu SANU* (1986)

ćòš|ak *m* ⟨G -ška, N *mn* ćòškovi⟩ *reg.* **1.** *arhit.* istaknut nadnesen dio kuće izgrađene u orijentalnom stilu; doksat, erker **2.** ugao ulice [*na ~ku*] **3.** ugao sobe [*u ~ku*]; kut, ugao, budžak // **ćóše** *sr* ⟨G -ta⟩ *reg.* mali ćošak; **ćȍškast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* **1. a.** uglat **b.** *ekspr.* koji ima pretjerano izražene uglove, koji nije obao onoliko koliko bi trebao biti **2.** *pren.* kojem je teško nešto dokazati, koji je nezgodan u razgovoru, ophođenju, dokazivanju itd.; nedokaziv; **ćȍškasto** *pril.* **1.** uglato **2.** kojekako; povuci-potegni

✧ *tur.* köse ← *perz.* kūše

ćòtija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* nevaljalac, nečovjek

✧ *tur.* kötü

ćȍza *ž* (ob. *mn*) od lika i sličnog materijala ispleten podmetač pod obuću koji pričvršćen omogućuje kretanje po dubokom snijegu; krplja

ćòzot *m reg.* onaj koji je iz Chioggie (ob. kao pojam siromašnog ribara na Jadranskom moru) // **ćòzotskī** *prid.* koji se odnosi na ćozot; **ćòzotski** *pril.* kao ćozot, na način ćozota

✧ prema talijanskom mjestu Chioggia

ćȕba *ž* ⟨G *mn* ćûbā⟩ **1.** čuperak od perja na glavi nekih ptica; kukma **2.** dio kose nadignut ili začešljan da se izrazito izdiže // **ćȕbast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima ćubu [*~i gnjurac*]; kukmast **2.** koji je nalik na ćubu; **ćȕbica** *ž dem.* i *hip.* od ćuba

✧ *ekspr.* ≃ čuba ← *prasl.* *čubъ (*rus.* čub, *polj.* czub) ≃ *njem.* Schopf

ćȕća *ž* ⟨G *mn* ćûćā⟩ *reg. fam.* duda, ćućin // **ćȕćati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. fam.* dudati, sisati; **ćùćīn** *m* ⟨G ćućína⟩ *reg. fam.*, *v.* ćuća

✧ *tal.* ciuccino

ćȕćoriti *nesvrš.*, *v.* ćuviti (**1**,**3**)

ćùćurīn (**čùčurīn**) *m zool.* ptica pjevica (*Pyrhula europaea*); zimovka

✧ *onom.*

ćùćuriti (**ćùćoriti**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ u povjerenju i tiho pričati s kim ili se dogovarati, sašaptavati, brbljati tiho ili na uho u povjerenju

✧ *onom.*

ćûd *ž* ⟨I -i, G *mn* ćúdī⟩ **1.** ukupnost temperamenta, karaktera i nagona; narav, priroda (o čovjeku i životinji) **2.** promjenljiva narav; hirovitost △ ***jeguljasta*** ~ ćud onoga koji je nalik na jegulju (**2**); ***lisičja*** ~ lukavost; ***ropska*** ~ osobina onoga koji podnosi ropski ili neravnopravan položaj; ***vučja*** ~ krvoločnost; ***zečja*** ~ plašljivost; ***zmijska*** ~ ćud onoga koji je zao i podmukao (prema svojstvima koja se pripisuju zmiji) // **ćùdljiv** *prid.*

⟨*odr.* -ī⟩ koji je promjenljive ćudi; hirovit; **ćȕdljivac** *m* ⟨G -īvca, V -īvče, N *mn* -īvci⟩ onaj koji je ćudljiv; **ćȕdljivčev** *prid.* koji pripada ćudljivcu; **ćȕdljivica** *ž, v.* ćudljivac; **ćȕdljivo** *pril.* kapriciozno, hirovito, nedosljedno; **ćȕdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ćudljiv

♦ *pr.*: **Ćúdić** (260, Otočac, Lika), **Čùdina** (490, Biograd, sred. Dalmacija), **Ćúdić** (Istra), **Ćùdina** (160, Trogir, Dalmacija)

✧ *prasl.* *tjudь (*stsl.* študь, *češ.* cud) ukrštanjem osnova tjut- (*v.* ćutjeti) i čud- (*v.* čudo)

ćȕdorēdan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se drži ćudoređa; moralan, etičan // **ćȕdorēdno** *pril.* moralno, onako kako treba, u skladu s uobičajenim normama; **ćȕdorēdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ćudoredan; moralnost, etičnost; **ćȕdorēđe** *sr term.* moral propisan pravilima (ob. crkvenim)

✧ *v.* ćud + *v.* red

ćùfte *ž mn* ⟨N ćùfta, G *mn* ćûftā⟩ *reg. kulin.* jelo od miješanog mljevenog ili sjeckanog mesa oblikovanog u okruglice, ob. se priprema s umakom [~ *u sosu, razg.*] // **ćúftica** *ž dem.* od ćufte ✧ *tur.* köfte ← *perz.* kūfte ← kūften: istući, satrti, smrviti

ćùfter *m reg. rij.* slatko od dunja; kodonjada, kitnikez ♦ *pr.* (prema zanimanju): **Ćuktèrāš**

✧ *tur.* köfter

ćûh (**ćûv**) *m* ⟨N *mn* ćùhovi⟩ jedan dašak lahora ili povjetarca // **ćúhnuti** *svrš.* ⟨*prez.* ćûhnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ćùhnuo⟩ puhnuti (o vjetru); **ćùhta|ti** *nesvrš.* ⟨*prez.* ćùhtām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *arh.* vijati se zrakom, vijoriti se [*horugva ~še*; *korugva nam ~*]; **ćúšak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci, G ćûšākā⟩ *dem.* od ćuh

ćûk *m* ⟨V ćûče, N *mn* ćùkovi *ekspr.* ćûci⟩ **1.** *zool.* manja noćna grabljivica (*Athene noctua*) iz porodice sova **2.** *pren. pejor.* osoba slabe inteligencije, priglup čovjek // **ćȕčjī** *prid.* koji pripada ćuku

♦ *pr.* (nadimačka): **Čûk** (220, Zagreb, Prigorje), **Ćûk** (1500, sred. Dalmacija, Lika, Zagora)

✧ samo južnoslavenski, *usp. slov.* čuk, *bug. dijal.* čuk

ćûk-ćûk, ob. u: △ ***biti*** ~ *fam.* (ob. u dječjem govoru) biti malo lud, blesavo se ponašati (na simpatičan način) ✧ *onom.*

ćúko *m, v.* pas

ćúla *ž lokal.* kijača

ćùlāf *m* ⟨G ćuláfa⟩ *reg.* kapa od valjane vune koja se nosi ispod čalme i u svim prilikama kad se glava štiti od hladnoće

✧ *tur.* külāh ← *perz.* kulāh

ćȕlav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *v.* čulav **2.** koji je ogolio, koji je bez krošnje, okresan

ćûle *ž mn* ⟨N ćùla, G *mn* ćûlā⟩ uši divlje životinje koje se podižu [*vuk digao ~*] // **ćúliti** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ dizati uši kako bi se bolje ćuli zvukovi (o psu) [~ *uši*]

Ćulínović, Juraj (*tal.* Giorgio Schiavone) (1433/36–1504), hrv. renesansni slikar, djelovao u Padovi, Veneciji i Šibeniku

ćùmez *m* **1.** *reg.* kokošinjac **2.** *pejor.* neuredna, neugledna, prljava prostorija (ili gostionica i sl.) ✧ *tur.* kümes

ćùmur *m reg.* drveni i kameni ugljen [*grijati se na ~*; *lokomotiva na ~*; *pegla na ~*] // **ćumuràna** *ž reg.* uređaj i peć u kojoj se izrađuje drveni ugljen; **ćumùrdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji se bavi proizvodnjom i prodajom drvenog ugljena; ugljenar

♦ *pr.*: **Ćùmura** (Banovina), **Ćumúrija**, **Ćumúrović** (Pokuplje)

✧ *tur.* kömür

ćûp *m* ⟨N *mn* ćùpovi⟩ zemljana posuda šireg otvora, ob. trbušasta, služi najčešće za držanje zrnatih plodova ili za kiseljenje mlijeka // **ćȕpčić** *m dem.* od ćup

♦ *pr.* (prema zanimanju ili nadimačka): **Ćûp**, **Ćúpac**, **Ćùpić** (200, Benkovac, *S* Dalmacija), **Ćùpina**, **Ćúpo**, **Ćúpović** (Glina)

✧ *tur.* kûp ← *arap.* kub

ćùprij|a *ž* ⟨G *mn* ćȕprījā⟩ **1.** *pov.* most orijentalne gradnje [*kamena ~a*] **2.** *reg.* most **3.** *reg.* brvno ♦ *pr.*: **Ćùprilīć**

✧ *tur.* köprü ← *grč.* géphyra

Ćùprilić, Mehmed paša (1585–1661), osmanski političar albanskog porijekla, veliki vezir (1656–1661), reformirao je vojsku i upravu te uveo red u financije; rodonačelnik obitelji Ćuprilića iz koje je u razdoblju 1656–1719. poteklo pet velikih vezira

ćùrak *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci/-rkovi, G ćȕrākā⟩ *reg.* ogrtač od ovčje kože s dlakom // **ćùrčija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** onaj koji izrađuje ćurkove **2.** krznar

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Čúrčić** (300, Slavonija, Lika, Zagora), **Čùrčija** (100, posvuda), **Ćurčínac** (Vinkovci), **Čùrćija**, **Ćùrak** (150, sred. Dalmacija), **Ćùrčīć** (540,

Lika, *I* Slavonija; stegnuto od Ćurčijić), **Ćȕrčija** (280, Banovina, Imotska krajina), **Ćȕrčīn** (Zagreb), **Ćȕrćija** (Podravina), **Ćúrdo** (Slavonija), *usp.* Krznar, Krznarić
✧ *tur.* kürk: krzno

ćùrān *m* ⟨G ćurána⟩ *reg. ekspr.* (+ *srp.*), *v.* puran, tukac // **ćùretina** *ž reg.* (+ *srp.*), *v.* puretina; **ćúrka** *ž* ⟨D L -i/-rci, G *mn* ćȕrākā/-ī⟩ **1.** *v.* ćuran **2.** *reg.*, *v.* krvavica[1]
✧ *onom.*, *v.* puran

Ćúrčić, Vejsil (1868–1959), bosansko-hercegovački arheolog i etnograf, otkopao sojenice u Donjoj Dolini (kraj Bosanske Gradiške)

ćùrčija, *v.* ćurak

ćurlíkati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ćùrlīkām/ćùrlīčēm, *pril. sad.* -ajūći/-īčūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pejor.* svirati u sviralu ili u dvojnice **2.** ispuštati ćurlike, *usp.* ćurlik (2) // **ćȕrlīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** zvuk drvene svirale **2. a.** veseo pjev i cvrkut u visokim tonovima (kao ševa u letu) **b.** oglašavanje isprekidano kao kod prepelice **3.** *glazb.* melodijski ukras; triler; **ćurlíknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ćùrlīknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* ćurlíkni, *prid. rad.* ćurlíknuo⟩, *v.* ćurlikati
✧ *ekspr.*, *onom.*

ćurlíkavac *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *zool.* ptica strnadica (*Emberiza melanocephala*)

ćȕrs *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ **1.** *isl.* govornica s koje se drži propovijed u džamiji **2.** *reg.* katedra
✧ *tur.* kürsü ← *arap.* kursiyy

Ćùs, Ferdo (1891–1914), hrv. kipar, poznat po mekoj modelaciji drva

ćùskija *ž reg.* poluga koja služi za podizanje tereta, dubljenje rupa u zemlji i druge grublje ručne radove; motka, kramp, pijuk
✧ *tur.* küskü

ćùstek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ spona kojom se vežu noge nemirnih konja; puto

ćȕšk|a *ž* ⟨D L -i/-šci, G *mn* -šākā/-ī⟩ **1.** udarac dlanom po licu [*prilijepiti ~u*]; pljuska **2.** *pren.* ono što se trpi kao sramota; blamaža [*moralna ~a*] // **ćȕš** *uzv.* koji se izgovara kao riječ za poticanje magareta na kretanje; **ćȕškati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga) udarati dlanom po licu; pljuskati **2.** (što) odgurivati, odmicati pokretom guranja, rukom ili nogom maknuti (ob. s mjesta gdje smeta) **3.** poticati magare na pokret sa »ćuš« (uz udarac koji tu riječ prati, ob. dlanom); **ćȕšnuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* ćȕšni, *prid. rad.* ćȕšnuo⟩, *v.* ćuškati
♦ *pr.*: **Ćȕška, Ćȕšković** (Slavonija)
✧ *ekspr.*, *onom.*

ćútati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. srp.*, *v.* šutjeti

ćútjeti (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm, *pril. sad.* -tēći, *prid. rad.* ćútio/ćútjela *ž*, *gl. im.* ćúćēnje⟩ *arh. jez. knjiž.*, *v.* osjećati // **ćúćēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ćutjeti **2.** doživljaj koji nastaje podraživanjem osjetilnih organa; osjet, senzus; **ćùtīlnī** *prid.* koji se odnosi na ćutila; osjetilni; **ćutílnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji se služi ćutilima ili temelji na ćutilima; osjetljivost **2.** *fiz.* moć spoznaje pomoću osjetila **3.** sklonost tjelesnim užicima; **ćùtilo** *sr arh. ekspr.* jedna od pet mogućnosti u čovjeka ili u životinje da uspostave fizički odnos s okolinom (vid, sluh, opip, okus, miris), *usp.* osjetilo, čulo

ćùtuk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ **1.** panj, klada **2.** *pren. pejor.* glupa osoba, osoba čija se glupost očituje u neshvaćanju i u nemoći da što pametno kaže [*šuti kao ~*]
♦ *pr.* (nadimačka): **Ćúto, Ćùtuk** (100, *I* Slavonija, Dalmacija)
✧ *tur.* kütük

ćȗv *m*, *v.* ćuh

ćùvīk *m* ⟨G ćuvíka, N *mn* ćuvíci⟩ *reg.* **1. a.** brdo **b.** brežuljak **2.** glavica (vrh brda, ob. oštar)
✧ *tur.* kûh ← *perz.* kūh

ćúviti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ *razg.* **1.** ne moći zaspati, biti dugo u noć budan, bdjeti; ćućoriti **2.** (komu, nad kim) bdjeti nad kim, nametljivo iskazivati svoju prisutnost i brigu ili kontrolu čijeg ponašanja [*ona mu ćuvi cijeli dan*] **3.** (∅) dosađivati se čekajući, provoditi dugo vrijeme u čekanju, čekati i ne moći dočekati od dosade; ćućoriti

ćúz|a *ž* ⟨G *mn* -ā⟩ *reg.* zatvor [*biti u ~i*; *otići u ~u*]
✧ *tal.* chiuso: zatvoren, zaključan

ćȕze *sr* ⟨G -ta, *zb.* ćȕzād⟩ *zool. reg.* malen konj, paripče // **ćúže** *sr reg.* malen i zdepast čovjek
♦ *pr.* (nadimačka): **Ćȕzela, Ćúže** (Požega, Dalmacija), **Ćúžić**

ćȕžiti *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -žēći, *gl. im.* -žēnje⟩ *zast.* ići po zemlji (o pticama)
✧ *onom.*

D

d, D 1. ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* zvučni, zubni (dentalni), praskavi (okluzivni), zatvorni (konsonantni) glas [*ovaj d*] **b.** (*sr*) šesto slovo u hrv. latinici, a četvrto u većini ostalih latiničnih sustava kojim se piše taj glas [*malo d*; *veliko D*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo de*; ⟨*mn*⟩ *ova de*] **2.** *pov.* u glagoljici i bosančici oznaka za brojčanu vrijednost 5 **3.** (d) **a.** *glazb.* drugi ton današnjeg notnog sustava, slijeda od sedam tonova bez povisilica i snizilica **b.** *fiz.* znak dekadskog prefiksa DECI- **c.** znak jedinice vremena dan (*engl.* day) **4.** (D) *glazb.* oznaka za glazbenu ljestvicu koja započinje s tonom d [*D-dur*; *D-mol*] **5.** (D) u rimskom označavanju brojeva, znak za brojku 500 (pet stotina) **6.** (D) u kategorizaciji vozačkih dozvola ona koja dopušta upravljanje vozilima s više od osam sjedala **7.** (D) *kem.* simbol za deuterij **8.** (D) *šah* oznaka za figuru dame (kraljice) **9.** (D) *mat.* znak koji u heksadecimalnom brojevnom sustavu označuje broj 13 **10.** (D) *inform.* (+ *potenc.*) **a.** oznaka za optički čitač u računalu (CD, DVD) **b.** oznaka za drugu diskovnu particiju u računalu (ako je disk podijeljen na više particija), *usp.* c (9**d**) **11.** (D) oznaka za vitamin, *v.*, *usp.* kalciferol, kolekalciferol △ ***D-kategorija*** *zast.* peta, ob. i najlošija kategorija u nekadašnjoj kategorizaciji hotela; ***D-sloj*** *meteor.* sloj u donjem dijelu ionosfere; počinje na oko 70 km i spaja se s donjim dijelom E-sloja; postoji samo danju; ***D vitamin***, *v.* vitamin

D/A *krat. tehn.* koji se odnosi na pretvorbu digitalnih vrijednosti u analogne [~ *pretvornik*], *opr.* A/D
✧ *engl.* **D**igital to **A**nalog

da[1] *vezn.* **1. a.** (namjerni) [*došao je ~ mi sve ispriča*]; eda **b.** (uzročni) što, zato što, jer [*nije dobro ~ se toliko ljutiš*] **c.** (izrični) [*rekla mu je ~ više ne želi ništa čuti*] **d.** (vremenski) kako, otkako, što [*ima nekoliko dana ~ se to dogodilo*] **e.** (posljedični) te, tako da [*umorio sam se ~ jedva hodam*] **f.** (pogodbeni) [*~ smo slobodni, više bismo razgovarali*] **g.** (dopusni) premda, iako, ma [*učini to ~ ti i nije pravo*] **h.** (odnosni) koji, tko [*što vrijedi kad nema nikoga ~ zna misliti*] **2.** u vezi s drugim riječima izriče želju, zapovijed i sl. [*~ si zdrav*; *~ se nisi udaljio odavde*] **3.** s upitnom riječcom li služi kao uvod u pitanje, ob. u zavisnoj rečenici [*reci mi ~ li je to istina*] **4.** u zn. navođenja tuđih riječi ili s nijansom sumnje u ono što je tko rekao [*neće doći jer ~ nema vremena*] **5.** *reg.* u značenju čestice li [*~ lijepe glave* = Lijepe li glave]
✧ *prasl.* i *stsl.* da, vjerojatno stari *imp.* glagola dati (*rus.* i *polj.* da), *ie.* *deh$_3$, *v.* dati

da[2] *čest.* **1.** u samostalnoj upotrebi znači odobravanje ili potvrđivanje [*Je li tako?* – ~]; ja **2.** u dijaloškoj situaciji prije posljednje ponovljene riječi sugovornika [A: *To je lijepo* B: ~ *lijepo* **a.** itekako lijepo, još kako lijepo **b.** izražava sumnju u zn. on kaže, ali nije i sl.] **3.** za isticanje i sl. [*~ ludih ljudi*] **4.** za povezivanje teksta u prisjećanju ili sažimanju izrečenoga i neizrečenoga [*to je bilo... ~ (tako je)*] **5.** s prezentom zamjenjuje infinitiv uz glagolsku radnju za koju poticaj dolazi iz subjekta [*neću ~ radim* nije me volja] **// dadákati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* dàdāčēm, *pril. sad.* dadáčūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* govoriti stalno da ili da, da, sudjelovati u razgovoru uglavnom samo potvrđivanjem; **dákati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* dâkām/dâčēm, *pril. sad.* -ajūći/dáčūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *iron.* stalno govoriti

da; dadakati, potvrđivati, *opr.* nijekati **2.** uočljivo često upotrebljavati *da +prez.* na mjestu infinitiva [*ja ću ~ dođem* prema *ja ću doći*]
✧ *v.* da[1]

da[3] *pril.* za isticanje [*ja sam to postigao, ~ tko drugi* = (a) nego tko drugi]
✧ *v.* da[1]

da[4] *fiz.* znak dekadskog prefiksa DEKA-

Daa Dia (*izg.* Dèa Dìa) *ž mit.* staroitalska božica plodnosti zemlje

daalder (*izg.* dàlder) *m pov. bank.* nizozemski talir vrijedan 1,5 gulđena (kovao se do 1816)
✧ *nizoz.*

Dábac, Tošo (1907–1970), hrv. umjetnički fotograf (ciklus *Ljudi s ulice*)

dàbar *m* ⟨G -bra, N *mn* -brovi⟩ *zool.* glodavac (*Castor fiber, C. canadensis*) iz porodice dabrova // **dàbrov** *prid.* koji pripada dabru [*~a koža*] △ ~ **rep** *pom. tehn.* izlaz za ispusne plinove na podmornici; **dàbrovica** *ž* dabrova mast, ono što luči dabar; dabrovina; **dàbrovina** *ž* **1.** krzno od dabra; dabrovo krzno **2.** *knjiž.*, *v.* dabrovica
✧ disimilacijom od *prasl.* *bebrъ, *bьbrъ (*rus.* bobr, *polj.* bóbr) ← *ie.* *bhebhru- (*lat.* biber, *lit.* bebrus)

d̀̀abar *m* ⟨G -bra, N *mn* -bri⟩ *zast. geogr.* dolina, kotlina, ponor
♦ *pr.*: **Dábro** (160, Split, Drniš, sred. Dalmacija i Slavonija), **D̏abrović** (Novska, Dubrovnik) ◇ *top.* (nalazi se u osnovi mnogih naziva na krškom području Like i *S* Dalmacije): **D̏abar**, **D̏abārnica**, **Dàbrac** (*v.*), **Dàbravine**, **D̏abre**, **Dàbrina**, **D̏ebar** i sl. ◇ *hidronim.* (potoci): **D̏abrovac**, **D̏abrovica**, **D̏abrōvnica**
✧ *prasl.* *dъbrь, *dьbrь (*slov.* deber: klanac, *bjrus.* dobr': provalija)

D̏abar *m* ⟨G -bra⟩ naselje u Lici, 596 stan. // **dàbarskī** *prid.* koji se odnosi na Dabar i Dabrane; **Dàbranin** *m* (**Dàbrānka** *ž*) ⟨N *mn* Dàbrani⟩ stanovnik Dabra
♦ *v.* dabar

Dábčević-Kùčar, Savka (1923), sveučilišna profesorica političke ekonomije, predsjednica vlade SR Hrvatske (1967–1969), predsjednica CK SKH (1969–1971), uz Miku Tripala vodeća političarka »hrvatskog proljeća« (1969–1971), osnivač Hrvatske narodne stranke 1990.

dâbeter *prid.*, *v.* dahabeter

Dàbiša, *v.* Stjepan (Dabiša), Dabiživ ♦

Dàbižīv m. os. ime (narodno: da bi bio živ), *zast.*; *hip.*: **Dábe**, **Dàbiš**, **Dàbiša** (*v.* Stjepan Dabiša), **Dábo**, **Žȋvko** ◇ *pr.*: **Dábac** (150, Zagreb, Čazma), **Dábčević** (Slavonski Brod, Zagreb), **Dàbelić** (210, Dubrovnik, *J* Dalmacija), **Dàbetić** (Šibenik, Osijek), **D̏abičić** (Zadar), **Dábić** (1120, Banovina), **Dabínović** (Donja Stubica, Split), **Dábo** (440, Pag, Primorje, Rab), **Dábo Pèranić** (Slavonski Brod, Primorje, Pag), **Dábov** (Šibenik, Primorje), **Dábović** (Primorje, sred. Dalmacija), **Dábro** (160, Split, Drniš, sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Dàpčić** (Rijeka, Primorje)

dábl *prid.*, *v.* double[2]

D̏ablīn *m*, *v.* Dublin

Dàbog *m mit.* bog sunca, vatre, žetve i plodnosti iz praslavenske predaje; Dajbog, Dažbog

dàbōgda *pril.* izriče dobru ili lošu želju; ne ulazi u obavezan red riječi u rečenici i odnosi se na riječi govornika i sugovornika [*nestao ~!*; *Sutra dolazim ~!*]
✧ *v.* da[1] + *v.* bog + *v.* dati

dabòme *pril. razg.* za pojačavanje, stoji ispred ili iza riječi koja se prilaže [A: *Hoćeš li?* B: *~ da hoću!*]; dakako, dašto, dabogme // **dabògme** *pril.*, *v.* dabome
✧ *v.* da[1] + *v.* bog + *v.* ja (A me)

Dàbravine *ž mn pov.* naselje u blizini Visokog, BiH; ostaci starokršćanske bazilike (5–6. st.)
♦ *v.* d̏abar

Dąbrowska (*izg.* Donbròvska), **Maria** (1889–1965), poljska književnica i kritičarka, autorica jednog od najboljih poljskih proznih djela (*Noći i dani*)

da capo (*izg.* da kàpo) *pril. glazb.* izraz kojim glazbenik ili dirigent najavljuje da će skladba biti izvedena od početka [*~ al fine* od početka do kraja]
✧ *tal.*

Dachau (*izg.* Dàhau) *m* grad u Gornjoj Bavarskoj, Njemačka, 36.000 stan.; od 1933. u njegovoj blizini istoimeni, prvi nacistički koncentracioni logor

dácija *ž reg. zast.* **1.** carina **2.** porez, daća, dažbina // **dacìjār** *m* ⟨G dacijára⟩ *pov. zast.* onaj koji ubire daciju
✧ *tal.* dazio

Dàcija *ž geogr. pov.* zemlja i rimska provincija na području današnje Rumunjske; Dakija // **Dáčani** *m mn etn. pov.* indoeuropski narod blizak Tračanima, od 107. stanovnici rimske

provincije Dacije; preci današnjih Rumunja
✧ *lat.* Dacia

dàcīt *m* ⟨G dacíta⟩ *min.* eruptivna površinska stijena sastavljena od kremena, andezina, biota, amfibola i angita
✧ *njem.* Dazit ≃ Dacia, *v.* Dacija

Dáco m. os. ime; *hip.* od Dabiživ, Danijel, Daslav, Dragan i sl. ◇ *pr.*: **Dàcić** (Osijek, *I* Slavonija), **Dàčić** (Požega, Buje, Korčula), **Dȁčnik** (Zlatar Bistrica)

dȁča *ž* ⟨G *mn* dáčā⟩ kuća na ladanju, ljetnikovac (ob. u Rusiji)
✧ *rus.* dáča: (prvotno značenje) dodjela zemljišta

dáća, *v.* dati

dâća *ž pravosl.* gozba u čast pokojnika nakon crkvenog obreda; karmine
✧ *stsl.* dartьa

dadaìzam *ž* ⟨G -zma⟩ *pov. umj.* nihilistički pokret u umjetnosti, javio se 1916; karakteriziraju ga iracionalnost, anarhizam, negacija suvislosti i odbacivanje umjetničkih dogmi; kasnije prešao u nadrealizam; dada // **dàda** *ž*, *v.* dadaizam; **dadàist** *m* onaj koji pripada dadaizmu, koji stvara u duhu dadaizma; **dadaìstičkī** *prid.* koji se odnosi na dadaizam i dadaiste; **dadaìstički** *pril.* na način dadaista, poput dadaista; **dadàistkinja** (**dadàistica**) *ž*, *v.* dadaist
✧ *fr.* dadaisme, riječ je stvorio osnivač pokreta T. Tzara, oponašajući dječje tepanje

dàdilja *ž reg.* žena koja se brine o djeci u obitelji kod koje je zaposlena; dojilja // **dadȉljati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* brinuti se o djetetu, čuvati ga
✧ *tur.* dadı ← *perz.* dādā

Dádo m. os. ime; *hip.* od Dabiživ, Dalibor, Damir, Damjan, Danijel, Daslav, Davor, Dragan i sl. ◇ *pr.*: **Dȁdaček** (Bjelovar), **Dàdasović** (**Dadásović**) (100, Ogulin, Pokuplje, Primorje, Moslavina), **Dádić** (1210, Split, Dalmacija), **Dádo** (Našice, Kutina), **Dàdović** (Sisak)

dȁdofor *m pov.* bakljonoša (čest motiv antičkih reljefa)
✧ *grč.* dāidophóros

dàfīn *m* ⟨G dafína⟩ *bot.* kultivirani i podivljali grm (*Elaeagnus angustifolia*) iz porodice *Elaeagnaceae*; zlolesina // **dafínov** *prid.* koji pripada dafinu △ ~***o zrno*** *bot. reg.* muškatni oraščić, *v.* muškatni △
✧ *grč.* dáphnē: lovor

dȁfne *ž bot.* rod grmova iz porodice likovaca, u nas najčešći otrovni (*Daphne mezereum*) iz porodice *Thymelaeaceae* i nekoliko drugih vrsta, sve su zaštićene
✧ *v.* dafin

Dàfne *ž mit.* jedna od najljepših nimfa; simbol neostvarene i neostvarive ljubavi
◆ *pr.*: **Dàfinić** (Vukovar)
✧ *grč.* Dáphnē

dàfnīja *ž zool.* rod planktonskih račića (*Daphnia pulex*), vrlo su rašireni u slatkim vodama; vodenbuha
✧ *nlat.* daphnia

Dàfnis *m* **1.** *mit.* prvi pjevač pastirskih pjesama sa Sicilije, sin boga Hermesa i nimfe; u književnosti i umjetnosti pogodan lik za veličanje idiličnog pastirskog života **2.** *književ.* u prvom ljubavnom romanu europske književnosti *Dafnis i Kloja* (autor Longo, 2–3. st.) Dafnis je nevješti zaljubljeni pastir kojeg tek njegova draga Kloja poduči ljubavnom umijeću

dȁg *m* znak za dekagram

dagàba *ž* ⟨G *mn* dagábā⟩ *rij. knjiš.*, *v.* pagoda

dagàndžija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. zast.* činovnik koji udara žigove na carinjenu robu
✧ *perz.* dāg: žig utisnut usijanim željezom

dagàra *ž* ⟨G *mn* dagárā⟩ *reg. zast.* **1.** posuda u koju se stavlja žeravica da bi se zagrijala prostorija; žeravnik, mangal, škaldin **2.** drvena posuda s dvije ručice u kojoj se stoci daje jelo; vedro, čabar
✧ *tur.* dağar: mjerica za žito

dagàrčić *m reg.* **1.** čobanska kožnata torba; dagardžik **2.** drvena poduža posuda koju su, obješenu o konopac, nosili prosjaci u Bosni // **dagàrdžik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩, *v.* dagarčić
✧ *tur.* dağarcık

dagerotìpija *ž* najstariji postupak fotografiranja i razvijanja fotografskih ploča, izumljen 1838.
✧ *fr.* daggeréotypie, *usp.* Daguerre

Dȁgestan *m geogr.* republika u Ruskoj Federaciji uz Kaspijsko more, 50.300 km^2, 1.845.000 stan., glavni grad Mahakčala // **Dagestánac** *m* (**Dagèstānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Dagestánci⟩ stanovnik ili državljanin Dagestana; **dȁgestānskī** *prid.* koji se odnosi na Dagestan i Dagestance △ ~ ***jezici*** *lingv.* skupina jezika istočnokavkaske (nahsko-dagestanske) porodice, govore se na Kavkazu (npr. lezginski, andski, tabasaranski itd.)

dàgm|a *ž* ⟨G *mn* dàgāmā/-ī⟩ **1.** *pov.* **a.** zaštitni

znak, tvornička marka **b.** pečat, žig, punca [*udariti ~u*] **2.** *reg.* ožiljak [*pozna mu se ~a*] // **dagmalàisati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* udarati dagmu; žigosati

✧ *tur. razg.* damga, *knjiž.* tagma ← *perz.* temgā

Dȁgmār ⟨*indekl.*⟩

♦ ž. os. ime (skandinavskoga podrijetla)

dȁgnja *ž* ⟨G *mn* dȁgānjā/-ī⟩ *zool.* jestivi morski školjkaš (*Mytilus galloprovincialis*, *M. edulis*); mušula // **dȁgnjār** *m* naprava za struganje daganja s podloge

✧ *prasl.* i *stsl.* dьgna: ožiljak (*strus.* degna, *polj.* dzięgna); značenjska veza je u tome što nakupine dagnji izgledaju kao ožiljci

Dàgon (**Dàgan**) *m mit.* zapadnosemitski bog poljodjelstva i plodnosti, otac Baalov, *v.*

Daguerre (*izg.* Dagêr), **Louis Jacques Mandé** (1787–1851), francuski umjetnik i fizičar, izumitelj dagerotipije, *v.* i diorame, *v.*

dàgūrskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* jedan od mongolskih jezika

dȁh (**dâh**) *m* ⟨N *mn* -ovi/dȁsi *jez. knjiž.*⟩ **1.** ono što izdišu živa bića **2.** izdisanje i udisanje; sapa **3.** lagano strujanje zraka **4.** miris, vonj; zadah △ ~ ***proljeća (vjetra)*** nagovještaj, trag proljeća (vjetra); ~ ***slobode*** osjećaj stečene ili željene slobode // **dȁhnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* dȁhnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* dàhni, *prid. rad.* dȁhnuo⟩ **1.** jedanput uvući zrak i ispustiti ga **2.** osjetiti olakšanje; predahnuti **3.** *v.* zapuhnuti; **dȁhtaj** *m* **1.** zadihano, glasno disanje **2.** *pren.* zvuk što ga proizvodi rad parnog stroja; **dàhtati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* dȁšćēm/dȁhćēm *razg.*, *pril. sad.* dȁšćūći/dȁhćūći *razg.*, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** disati brzo tako da se čuje zvuk koji proizvodi trenje zračne struje prolazeći kroz otvorena usta **2.** *pren.*, *v.* huktati[1] (o parnom stroju); **dȁhtav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je ubrzana daha, zadihan; **dȁhtavo** *pril.* ubrzanog daha, zadihano; **dáš|ak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci, G dâšākā⟩ *dem. hip.* od dah [*ni ~ka vjetra*]; **díšiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -šēnje⟩ **1.** *reg.* mirisati [*cvijeće diši*] **2.** vonjati, zaudarati [*štala jako diši*], *usp.* dah (**4**)

✧ *prasl.* i *stsl.* *dъxъ (*rus.* dóxnut': uzdahnuti, *polj.* dech), *v.* duh

dàhabeter (**dâbeter**) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg. ekspr.* **1.** koji je još gori, još zločestiji **2.** koji je najgori

✧ *tur.* daha: još + *perz.* beter: ružniji, gori

dahàbija *ž pom.* izletnički jedrenjak na Nilu

✧ *arap.*

dáhija *m* ⟨N *mn* -e, G dȁhījā⟩ *pov.* **1.** odmetnik od osmanske vlasti, silnik koji se ne drži zakona; tiranin **2.** *pejor.* janjičarski starješina poč. 19. st. u Srbiji [*ustanak ~*] // **dáhijskī** *prid.* koji se odnosi na dahije; **dahȉluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* **1.** *pov.* dahijska vlast, dahijsko zvanje **2.** *pren.* ponašanje i način vladavine silnika; silništvo, nasilništvo, siledžijstvo

✧ *tur.* dayı: ratni junak; ugledan čovjek ≃ dayılık: junaštvo

dahȉra *ž*, *v.* daira

dahríja *ž fil. rel.* eternalistički nauk u islamskoj filozofiji prema kojem proces svjetskog zbivanja nema početka ni kraja u vremenu (odjek grčkog naturalizma)

✧ *arap.* dahr: trajanje

dàidža (**dȁjdža**) *m* ⟨N *mn* -e, G dȁīdžā⟩ *reg.* **1.** majčin brat; ujak **2.** općenito stariji bliski rođak // **dàidžinica** (**dȁjdžinica**) *ž* ⟨G *mn* dâjdžā/-ī⟩ *reg.* daidžina žena; ujna; **dájko** *m reg. hip.* od daidža

♦ *pr.*: **Dàidžić** (Slavonski Brod, Posavina)

✧ *tur.* dayı: ujak; ratni junak

dàija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. zast.* onaj koji nešto traži, zahtijeva; pretendent, protivnik

✧ *tur.* dâi ← *arap.* da'wā

daȉko *m* ⟨*indekl.*⟩ *glazb.* japanski veliki bubanj u obliku bačve

✧ *jap.*

dàikon *m bot.* vrsta bijele zimske rotkve (*Raphanus sativus v. longipinnatus*); kineska rotkva, japanska rotkva

✧ *jap.*

Daimler (*izg.* Dȁjmler), **Gottlieb** (1834–1900), njemački strojarski inženjer, usavršio prvi motor s unutrašnjim sagorijevanjem (»Otto« motor) i razvio rasplinjač

daimonȉōn *m* ⟨G daimonióna⟩ *pov.* **1.** *fil.* Sokratov naziv za čovjekov unutarnji glas koji ga opominje koje je djelo zlo, poput glasa savjesti **2.** *mit.* božanstvo nižeg reda

✧ *grč.* daimónion

Dai Nippon (*izg.* Dȁi Nìpon) *m pov.* krilatica japanskog ekspanzionizma

✧ *jap.*: veliki Japan

daȉra (**dahȉra**) *ž* ⟨G *mn* daírā⟩ *pov. reg.* **1.** carska dvorana za vijećanje ili primanje **2.** skup, zbor [*velika ~*] **3.** sazivanje, zbor demona // **daíre** *ž mn* **1.** *reg. zast.* skupina robnih

skladišta (magaza) pod jednim krovom oko zajedničkog dvorišta **2.** *glazb.* def koji na obodu ima metalne pločice što pri udaranju zveče [*udarati u ~*]; daireta; **daíreta** *sr*, *v.* daire
✧ *tur.* daire ← *arap.* dā'irā: krug
dàito *m* ⟨*indekl.*⟩ *sport* dug samurajski mač izliven ili iskovan od metala, drži se objema rukama, danas oružje u nekim borilačkim vještinama
✧ *jap.*
dâj, *v.* dati
dȁjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *reg.* **1.** račvasta pritka (postavlja se da što pridrži, ob. uže); soha **2.** podupirač, potporanj uza zid
✧ *tur.* dayak: soha, batina
dàjan *m rel. jud.* sudac
✧ *hebr.* dayyān
dajàna (I) *ž reg.* izdržljivost // **dajàna** (II) *uzv. reg.* ustraj!, duraj!, izdrži!; **dajànisati** (se) *dv.* ⟨*prez.* -išēm (se), *pril. sad.* -išūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** izdržati/izdržavati teškoću; podnositi (se), trpjeti (se) **2.** odoljeti/odolijevati izazovima, iskušenjima; izdržavati (se); **dajànli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** koji odolijeva, koji je izdržljiv **2.** koji ne popušta; trajan, čvrst
✧ *tur.* dayanmak: izdržati, podnositi ≃ dayanık: trajanje, čvrstoća, stalnost
dȁjdža *m*, *v.* daidža
dàjdžest *m razg.* **1.** kraći opis jednog dužeg članka ili rada; sažetak **2.** skraćeno izdanje kojeg teksta ili knjige **3.** zbornik izabranih odlomaka većih tekstova, rasprava i studija // **dajdžèstīrān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je skraćen [*~a informacija*]; **dajdžestírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dajdžèstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ veliki roman, znanstvenu knjigu itd. prirediti/priređivati na popularan način kao skraćenu informaciju, brošuru i sl.
✧ *engl.* digest
dȁjdžinica *ž*, *v.* daidžinica
dàjguz *m razg. pejor.*, *v.* homoseksualac
dȁjk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *min.* mineralna žila u kamenu
✧ *engl.* dike
dȁjnčica *ž lingv.* sustav latiničnog pisma za slovenski jezik
✧ prema Peteru Dajnku koji ga je sastavio 1823.
Dájo m. os. ime; isto: **Dájko**; *hip.* od Dabiživ, Dalibor, Damir, Damjan, Danijel, Daslav, Davor, Dragoslav i sl. ◊ *pr.* (*v.* i dati): **Dáić** (140, Korenica, Banovina, *Z* Slavonija), **Dájak** (250, sred. Dalmacija, Primorje), **Dajáković** (Dugo Selo), **Dájčić** (Istra, Primorje), **Dàjević** (13, Zagreb, Bjelovar), **Dájić** (Pakrac, Istra, Primorje, Pokuplje), **Dájko** (Vukovar), **Dàjnek** (Beli Manastir)
dȁk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ gusto tkano, teško konopljano-pamučno, pamučno ili laneno platno grubih niti, slično kanvasu, ob. izrađeno u platnovezu
✧ *engl.* duck: jako mornarsko platno
dàka *ž*, *v.* jakna
Dáka m. os. ime; isto: **Dáko**; *hip.* od Dabiživ, Dalibor, Damir, Damjan, Danijel, Daslav, Davor, Dragoslav i sl. ◊ *pr.*: **Dáka** (Zagreb, Opatija), **Dákić** (880, *Z* Slavonija, Pokuplje, Primorje), **Dáković** (Dubrovnik, Slavonski Brod)
dakàko *pril.* (*čest.*) **1.** za pojačavanje tvrdnje ili izjave; razumije se, naravno **2.** na početku rečenice, povezuje smisao sa smislom prethodne rečenice [*~ sve je jasno*]; dašto, dabome, naravno, razumije se, jasno
✧ *v.* da[1] + *v.* kako
Dàkar *m* glavni grad i luka Senegala, 1.492.000 stan. // **dàkarskī** *prid.* koji se odnosi na Dakar
dakentaidžùcu *m* ⟨*indekl.*⟩ *sport* borilačka tehnika iz tai-đucua, ninđa-vještine, borba golim rukama, sastavni je dio 18 ninđa-načela (zakona), podrazumijeva udarce, blokade i sl. izravno u kosti napadača
✧ *jap.* da kentai jutsu
dàkhma *ž pov.* toranj na koji Parsi (Iran, Indija) izlažu mrtva tijela da ih izjedu ptice; kula tišine
✧ *perz.*
Dàkija *ž*, *v.* Dacija
dȁkl (**dȁksl**) *m kinol.* pas jazavčar
✧ *njem.* Dackel ← Dachs: jazavac
dȁklē *vezn.* označuje zaključak ili posljedicu [*~to smo se dogovorili*; *~. stigao si*]; prema tome, onda, i zato, pa zato
✧ od *da kъ lě, *v.* da[1] + *v.* k + *prasl.* *lě ≃ *latv.* lai: neka
Dakorùmūnj *m* ⟨G Dakorumúnja, N *mn* Dakorumúnji⟩ Rumunj iz Dacije, Rumunj iz Rumunjske (države) // **dakorùmunjskī** *prid.* koji se odnosi na Dakorumunje
dakòta *ž* **1.** *antrop.* ogranak loze amerikanida **2.** (Dakota) *etn.* sjeveroamerički Indijanci iz porodice Siouxa
dȁkron *m* **1.** šuštavo umjetno vlakno, služi za izradu ribarskih potrepština, koristi se i u

tekstilnoj industriji **2.** tkanina od takvog vlakna
✧ *amer.engl.* Dacron, tvorničko ime proizvoda®
d̏aksl *m*, *v.* dakl
dàktīl *m* ⟨G daktíla⟩ *jez. knjiž.* trosložna pjesnička stopa od jednoga naglašenog i dva nenaglašena (ili jednoga dugog i dva kratka) sloga, osnovni element grčkog i latinskog heksametra // **dàktilskī** *prid.* koji se odnosi na daktil
✧ *grč.* dáktylos: prst, palac (mjera za dužinu)
DAKTILO- kao prvi dio riječi odnosi se na prste [*daktilografija*; *daktilologija*]
✧ *grč.* dáktylo-; dáktylos: prst
daktilobìrō (**daktilobirô**) *m* ⟨G daktilobiròa⟩ administracijski prostor predviđen za poslove daktilografije
✧ DAKTILO- + *v.* biro
daktilogiróza *ž pat.* parazitarna bolest koja napada škrge toplovodnih riba, uzrokovana metiljima roda *Dactylogyrus*
✧ *nlat.* dactylogyrosis, prema imenu uzročnika bolesti + -OZA
daktilogràfija *ž* tehničko oblikovanje teksta prema nekom predlošku ili diktatu pomoću pisaćeg stroja ili uređaja s tipkama; strojopis // **daktilògraf** *m* **1.** onaj koji piše na pisaćem stroju (ili tehnikom prstiju na sličnom uređaju); pisač na stroju, tipkač **2.** takvo zanimanje; **daktilògrafkinja** *ž*, *v.* daktilograf; **daktilògrafskī** *prid.* koji se odnosi na daktilografe i daktilografiju [~ *tečaj*]; **daktilògrafski** *pril.* kao daktilograf, na način daktilografa [*tipka brzo i točno, zaista* ~]
✧ DAKTILO- + -GRAFIJA
daktilògram *m* otisak prsta u daktiloskopiji
✧ DAKTILO- + -GRAM
daktilològija *ž* prenošenje znakova verbalnog jezika prstima; sporazumijevanje prstima i rukama
✧ DAKTILO- + -LOGIJA
daktilomàntija *ž antrop.* proricanje budućnosti ili sudbine pomoću prstena ili prstenja
✧ DAKTILO- + -MANTIJA
daktiloskòpija *ž* identifikacija osoba pomoću uzimanja i ispitivanja otisaka prstiju // **daktilòskop** *m tehn.* uređaj pomoću kojeg se obavlja daktiloskopija; **daktilòskopskī** *prid.* koji se odnosi na daktiloskopiju [~ *uređaji*]
✧ DAKTILO- + -SKOPIJA
daktilòskript *m* spis koji je otipkan na stroju
✧ DAKTILO- + *v.* skript
dakyu (*izg.* dakìu) *m pov. sport* konjička igra koja se od 7. st. igra u Japanu, u natjecanju sudjeluju 2–10 jahača koji nastoje tvrde, crvene i bijele loptice utjerati u rupu
✧ *jap.*
Daladier (*izg.* Daladiê), **Édouard** (1884–1970), francuski političar (premijer 1933, 1934, 1938–1940); u želji da izbjegne rat pridružio se britanskom premijeru Chamberlainu u potpisivanju Münchenskog sporazuma s Hitlerom (1938)
dàlaj láma *m* ⟨G dàlaj lámē⟩ *rel.* vrhovni vjerski i svjetovni poglavar tibetanskog budizma, lamaizma; vjernici ga smatraju utjelovljenim bogom, reinkarnacijom Avalokitešvare kojem duh poslije smrti prelazi u tijelo nekog novorođenog dječaka te ovaj tako postaje njegov nasljednik
✧ *tibet.*
Dàlaj láma XIV (pravo ime Tenzin Gyatso) (1935), tibetanski vjerski poglavar (od 1940); pred kineskim komunističkim snagama bježi u Indiju (1959) i uspostavlja vladu u egzilu; pisac mnogih knjiga o tibetanskom budizmu; Nobelova nagrada za mir 1989.
dàlak *m* ⟨G -lka, N *mn* -lci, G dâlākā⟩ *reg. pat.* otok slezene; podrast (*Tumor lienis*)
✧ *tur.*
dalàvera *ž reg. ekspr.* varka ili trik da se zadobije kakva korist ili nekoga prevari; smicalica, podvala
✧ *tur.* dalavere
dàlba *ž* ⟨G *mn* dálbā/-ī⟩ *pom.* u dno zabijen pilot ili snop pilota, pri vrhu povezan uskom platformicom, upotrebljava se za oslonac i privez broda, pontona ili teglenica
✧ *njem.* ←*fr.* duc d'Alba
Dale (*izg.* Déjl), **Henry Hallet** (1875–1968), engleski fiziolog i farmakolog, za otkriće kemijskog prijenosa nervnog impulsa Nobelova nagrada za medicinu 1936 (zajedno s O. Loewiem)
dàlek, *v.* dalj
Dàlekī ȉstok *m geogr.* zemlje *I* Azije uz Tihi ocean // **dalekoȉstočn|ī** *prid.* koji pripada, koji je svojstven Dalekom istoku [~*a flota*]
✧ *v.* dalek + *v.* istok, istočni
dalekòmetn|ī *prid.* koji ima dalek domet (kategorija topova velikih kalibara) [~*a paljba*]
✧ *v.* dalek + *v.* metati (u zn. bacati)

dalekòsež|an *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji daleko seže (u prostoru i vremenu) [*~ne posljedice*] // **dalekòsežnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je dalekosežno
✧ *v.* dalek + *v.* sezati

dalekòvidan (**dalekòvid**) *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji bolje vidi na daljinu nego na blizinu, *opr.* kratkovidan **2.** *pren.* koji ima sposobnost da dobro predvidi razvoj događaja; pronicljiv // **dalekovídnica** *ž neob. neol. iron.*, *v.* televizija; **dalekòvidno** (**dalekòvido**) *pril.* na dalekovid(an) način, s dalekovid(n)ošću; **dalekòvidnōst** (**dalekòvidōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji je dalekovidan **2.** *pat.* hipermetropija [*staračka ~*]
✧ *v.* dalek + *v.* vid, vidjeti

dalekòvod *m* uređaj koji žičanim putem pod visokim naponom provodi električnu struju na velike daljine na otvorenim prostorima ili ispod mora // **dalekòvod|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩, ob. u: [*~na mreža*]
✧ *v.* dalek + *v.* voditi, vod

dalekòzor *m* optički instrument za promatranje dalekih predmeta [*jednocijevni ~*; *dvocijevni ~*; *operni ~*]; dogled, dvogled, durbin
✧ *v.* dalek + *v.* zor[1]

Dalen (*izg.* Dàlen), **Gustaf** (1869–1937), švedski inženjer, izumitelj solarnog ventila koji automatski regulira plinsku rasvjetu ovisno o dnevnom svjetlu; Nobelova nagrada za fiziku 1912.

dȁlet *m jud.* **1.** četvrto slovo hebrejskog alfabeta (d) **2.** *pov.* u hebrejskom obilježavanju brojeva oznaka za broj
✧ *hebr.* dāleth: vrata

dȁlgin *prid. reg. ekspr.* zadubljen u misli [*nešto je ~*]; zamišljen
✧ *tur.* dalgın ← dalmak

Dali (*izg.* Dalì), **Salvador** (1904–1989), španjolski slikar, grafičar, ilustrator znamenitih knjiga, scenograf, dekorater, dizajner nakita, suvenira, keramike; u svojoj najuspješnijoj umjetničkoj fazi (1929–1937) vodeći slikar nadrealizma, virtuoz bizarnih vizija iracionalne podsvijesti i fantastike

dâlija *ž bot.* ukrasna biljka (*Dahlia variabilis*) iz porodice glavočika (*Compositae*); georgina
✧ *nlat.* dahlia, prema švedskom botaničaru A. Dahlu

Dalíla *ž bibl.* Filistejka, zavodnica židovskoga junaka Samsona koja ga je dovela u ropstvo
✧ *hebr.* dělīlāh: slaba, nemoćna

Dallapiccola (*izg.* Dalapìkola), **Luigi** (1904–1975), talijanski skladatelj rodom iz Pazina, služi se dodekafonskom ljestvicom

Dall'Ongaro (*izg.* Dalongáro), **Francesco** (1808–1873), talijanski pisac pučkih i rodoljubnih pjesama, garibaldinac; sa simpatijama pisao o Južnim Slavenima (*Dalmatinci*)

Dàlmācija, *v.* Dalmati

Dàlmati (**Dȅlmati**) *m mn* ⟨N Dàlmat⟩ *pov.* veliko ilirsko pleme u središnjoj Dalmaciji i *J* dijelovima današnje BiH sa središtem u Delminiju (na Duvanjskom polju) // **Dàlmācija** *ž* **1.** *pov.* **a.** rimska provincija (prema plemenu Dalmata) od ušća Raše u Istri do rijeke Mati u Albaniji, s otocima od Kvarnera do Boke **b.** ime zemlje u raznim povijesnim okvirima i granicama **c.** jedan od triju dijelova Trojedne Kraljevine (krunska zemlja Kraljevina Dalmacija do 1918) **2.** regija Hrvatske između *J* dijela Velebitskog kanala do Crnogorskog primorja, s otocima unutar tih određenja i s kopnenim zaleđem; 12.157 km², oko 800.000 stan.; **Dalmatínac**[1] *m* (**Dalmàtīnka** *ž*) ⟨G -nca, V Dȁlmatīnče, N *mn* -nci, G Dalmàtīnācā⟩ **1. a.** onaj koji je iz Dalmacije; Dalmoš **b.** stanovnik Dalmacije **2.** (dalmatinac) **a.** *razg.* vino kao proizvod iz Dalmacije bez obzira na lozu ili marku (u Dalmaciji se tako ne govori) **b.** *v.* dalmatiner; **dalmàtīnskī** *prid.* koji se odnosi na Dalmaciju i Dalmatince; **dalmàtīnski** *pril.* kao Dalmatinac, na način Dalmatinaca; **dalmatínstvo** *sr* **1.** ukupnost osobina Dalmatinaca **2.** osjećaj pripadnosti Dalmaciji; **dȁlmatskī** *prid.* koji se odnosi na Dalmate △ ~ ***jezik*** *lingv.* autohtoni izumrli romanski jezik koji se iz vulgarnog latinskog razvio u gradovima i na otocima *I* obale Jadrana; **Dâlmoš** *m* (**Dâlmošica** *ž*) ⟨N *mn* Dàlmoši⟩ *fam.*, *v.* Dalmatinac[1] (**1**)
♦ u povijesti se etnička oznaka dodavala imenu kao oznaka etničkoga ili teritorijalnoga podrijetla: *v.* Juraj Matijev **Dalmatínac** (Georgius Dalmata), Herman **Dalmàtīn** i sl.; u Italiji su se bilježila prezimena **de Dalmátia**, **Dálmati**, **Dalmàtici** ◊ *pr.*: **Dàlmācija** (Rijeka), **Dalmàtīn** (Dubrovnik, *J* Dalmacija, *I* Slavonija)

dalmàtika *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *pov.* kasnorimska otmjena i ukrašena odjeća **2.** *kat.* misnička halja; od starine liturgijsko ruho đakona (nosi se povrh albe); biskup ili opat mogu je nositi

ispod misnice za vrijeme pontifikalne službe
✧ *lat.* dalmatica (vestis): dalmatinska odjeća
← *dalmat.*

Dalmàtin 1. Antun (poč. 16. st.–1579), hrv. pisac, prevodio i uređivao knjige namijenjene širenju protestantizma među Hrvatima **2. Jurij** (o.1547–1589), slov. protestantski pisac i prevoditelj, njegov prijevod *Biblije* poslužio je kao osnovica za slovenski književni jezik

Dalmatínac[2], **Juraj**, *v.* Juraj (Dalmatinac)

dalmatíner *m kinol.* pasmina psa, glatke bijele dlake s crnim ili smeđim mrljama; današnji oblik i namjenu dobio u Britaniji; dalmatinac
✧ *njem.* Dalmatiner, *engl.* dalmatian

da lontano (*izg.* da lontâno) *pril. glazb.* oznaka prema kojoj se određeni odlomak muzičkog djela izvodi kao da se čuje izdaleka
✧ *tal.*

dal segno (*izg.* dal sènjo) *pril. glazb.* oznaka da neki odsjek unutar stavka treba ponoviti od tog znaka ob. do kraja kompozicije
✧ *tal.*: od znaka

Dalton (*izg.* Dáltn), **John** (1766–1844), engleski kemičar i fizičar, utemeljitelj atomske teorije o građi materije, dao značajan doprinos meteorologiji, pokušao znanstveno objasniti sljepoću za boje koja je po njemu dobila ime // **daltònist** *m* **1.** onaj koji boluje od daltonizma (**1**) **2.** onaj kojem je svojstven daltonizam (**2**); **daltonìstičkī** *prid.* koji se odnosi na daltonizam; **daltonìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *pat.* mana vida: neraspoznavanje boja, posebno crvene i zelene **2.** *pren.* **a.** gledanje crno-bijelo, neraspoznavanje finesa [*politički* ~] **b.** neosjetljivost na određene pojave, sljepoća uslijed koje se ne vidi ono što je očito

dâlj *m* neodređeno daleko, neodređeno dalek prostor, velika udaljenost, daljina [*skok u* ~]; razmak, *usp.* udalj, *opr.* blizina // **dàlek** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* dȁljī⟩ **1.** koji je na velikoj udaljenosti, *opr.* bliz **2.** vremenski **a.** davni, davnašnji [*~a prošlost*]; udaljen, *opr.* nedavan **b.** koji neće uslijediti uskoro, kojega kraj ili početak treba dugo čekati [*~a budućnost*], *opr.* skori, skorašnji **3.** koji ima malo zajedničkog s kim ili čim [*~o srodstvo*]; stran, tuđ, *opr.* srodan, blizak **4.** koji je dug [*~ put*]; **dalèko** *pril.* ⟨*komp.* dȁljē⟩ **1.** na velikoj udaljenosti, u daljini, na velikom razmaku **2.** *pren.* vremenski u prošlosti ili u budućnosti [*~ u prošlosti*] **3.** (+ *komp.*) mnogo [*~ ljepši (od...)* = mnogo ljepši]; **dàljāš** *m* ⟨G daljáša⟩ *sport* skakač u dalj; **dȁljē** *pril.* ⟨*komp.* ⟩, *v.* daleko; **dȁljī** *prid.* **1.** ⟨*komp.*⟩, *v.* dalek, *opr.* bliži, *v.* bliz **2.** (u *im.* službi) u zn.: oni koji su iz veće daljine (koji daleko stanuju i sl.) △ ~ ***rođak (srodnik)*** koji je u daljoj rodbinskoj vezi; **daljìn|a** *ž* ⟨G *mn* daljínā⟩ **1.** razmak između dviju točaka ili dvaju predmeta [*velika ~a*; *opasna ~a*]; udaljenost **2.** neodređeno dalek prostor [*u ~i se nazire svjetlo*; *doći iz ~e*]; **daljìnār** *m* ⟨G daljinára⟩ *pom. zast.* priručnik za plovidbu; sadrži udaljenosti u nautičkim miljama između većih mjesta i luka; **daljìnārskī** *prid.* koji se odnosi na daljinar; **dàljīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na daljinu, koji se obavlja iz daljine △ ***~i upravljač*** naprava pomoću koje infracrvenim signalima daljinski upravljamo funkcijama tehničkih uređaja (televizora, videa i dr.); ***~o mjerenje*** *meteor.* sakupljanje i registriranje podataka s udaljenog mjesta, npr. mjerenja atmosfere pomoću radara ili satelita za razliku od mjerenja *in situ*; ***~o upravljanje***, *v.* teledirigiranje; **dâljnj|ī** *prid.* kao atribut uz imenicu u zn. koji dolazi za čim, koji slijedi [*u ~em proučavanju*; *do ~ega*]; dalji; **dȉljem** (čega) *pril.* svuda po nekom velikom prostoru [*~ domovine*], *usp.* širom (I) (**2**)

♦ **Dàlibor** m. os. ime (narodno, slavenskog podrijetla, često u *češ.*); *hip.*: **Dȁlja**, **Bóro**; ž. os. imena: **Dàlibora**, **Dàlibōrka** ◊ *pr.*: **Dalènjak** (**Dalenjâk**) (Novska, Velika Gorica), **Dálić** (240, *I* Slavonija)
✧ *prasl.* *daljь (*rus.* dal', *polj.* dal)

Dâlj *m* gradić na desnoj obali Dunava, *I* Hrvatska, 5.515 stan. // **Dáljac** (**Dáljanīn**) *m* (**Dâljanka** *ž*) ⟨G Dáljca, N *mn* Dáljci/ Dáljāni, G Dâljācā/Dáljānā⟩ stanovnik Dalja; **dáljanskī** *prid.*, *v.* daljski; **dâljsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Dalj i Daljce [*~a crkva*]; daljanski

♦ *pr.*: **Daljávec** (Varaždin), **Dáljevac** (Nova Gradiška, Sesvete), **Dáljevec** (**Daljévec**) (Varaždin), **Dáljević** (Sisak)

dàljinomjer *m* optička sprava za mjerenje manjih udaljenosti na velikim otvorenim prostorima
✧ *v.* dalj, daljina + *v.* mjera, mjeriti

dâljskī, *v.* Dâlj

Dam (*izg.* Dàm), **Henrik** (1895–1976), danski biokemičar, za istraživanja o suzbijanju krvarenja i pronalazak vitamina K; Nobelova nagrada za medicinu 1943 (zajedno s E. Doisyjem)

dám|a *ž* **1.** ona koja se po mjerilima građanskog društva i života u gradu odlikuje odnjegovanim dobrim osobinama i otmjenim ponašanjem (riječ služi za opis, a ne za oslovljavanje) [*salon za ~e* frizerski salon za ženske osobe, frizeraj] **2.** ženska osoba partner kavaliru u nekim situacijama (na plesu) **3.** treća karta po jačini u garnituri tzv. francuskih karata (odgovara gornjaku, konju u talijanskim i oberu u mađarskim kartama) **4.** *šah* figura u šahu koja se kreće neograničeno po poljima A-H i 1–8 i po dijagonali, simbol D; kraljica **5.** igra za dva partnera s kamenčićima (pločicama) na ploči crno-bijelih polja △ ***barska/animir ~a*** djevojka za zabavu, ob. u noćnom lokalu; ***dvorska ~a*** položaj na dvoru u sviti; ***prva ~a*** (jedne zemlje) supruga prvoga građanina (predsjednika) države // **dámica** *ž* (često *iron.*) *dem.* od dama; **dámin** *prid.* koji pripada dami △ ~ ***gambit*** *šah* šahovsko otvaranje karakteristično po vučenju pješaka pred damom kada se želi žrtvovati pješaka za što uspješnije damino otvaranje; ***~o krilo*** *šah* izraz kojim se označava polovina šahovske ploče na kojoj se u početnom položaju nalazi dama; **dâmsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dame △ ***~a torba (torbica)*** torba za potrepštine kao dio garderobe u građanskom odijevanju; ***~i automobil (~a kola)*** *razg.* automobil manje snage izrađen u estetski visokoj kategoriji; **dâmski** *pril.* kao dama, na način dama [*ponašati se ~* ponašati se otmjeno, poput dame, *usp.* dama (**1**)]

✧ *fr.* dame ← *lat.* domina

ďamar *m reg.* **1.** živac [*rade joj ~i* ob. kad zaklana kokoš još pokazuje znakove života] **2.** žila kucavica, bilo, puls

✧ *tur.*

damàscēnka, *v.* Damask

damàsē (**damasê**) *m* ⟨G damasèa⟩ veoma tanko i fino tkana umjetna svila s uzorkom damasta; upotrebljava se za podstavu kaputa, kostima ili krznenih kaputa (izrađuje se i od čiste svile); damasa // **damàsa** *ž*, *v.* damase

✧ *fr.* damassé: išaran granama, cvijećem, *usp.* Damask, damast

Damàs I, Sv. (304–384), papa (od 366), učvrstio položaj Rima kao sjedišta Sv. apostolske stolice; povjerio Sv. Jeronimu prevođenje *Biblije* na latinski

Dàmask (**Dimashq ash-Sham**) *m* glavni grad Sirije, 1.326.000 stan. △ ***poći u*** ~ doživjeti viziju i obraćenje; prema Sv. Pavlu (do tada Saul) koji je na putu u Damask doživio viziju Isusa i od tvrdog neznabošca postao najgorljiviji promotor kršćanstva // **damàscēnka** *ž sport* lovačka puška sačmarica; cijevi su izlivene od gusto savijene i varene žice; drotarica; **damascírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* damàscīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* damàscīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukrasiti/ukrašavati drvene ili metalne predmete žicom, odnosno metalnim umecima koji se utiskuju u površinu; **damàskija** *ž reg.* sablja iskovana posebnim postupkom; presijava se kao damast; damaskinja, dameškinja, demeskinja, dimiskija; **damàskinja** *ž*, *v.* damaskija; **dàmasknī** *prid.* koji se odnosi na Damask, koji je izrađen u Damasku; **dàmast** *m* skupocjeno platno tkano od svile, lana, pamuka itd. s ornamentalnim i figuralnim uzorcima i nejednakim presijavanjem površine (izvorno se proizvodio u sirijskom gradu Damasku); **dàmastnī** *prid.* koji je od damasta, koji je nalik damastu; **Dàmaščanin** *m* (**Dàmaščānka** *ž*) ⟨N *mn* Damáščāni⟩ stanovnik Damaska; **dàmaščānskī** *prid.* koji se odnosi na Damaščane; **damèškinja** *ž*, *v.* damaskija; **dèmeskinja** *ž reg.*, *v.* damaskija; **dimìskija** *ž*, *v.* damaskija

♦ *pr.*: **Dàmašek** (Našice, Rijeka), **Dàmaška** (Pula, Karlovac), *usp.* Sabljak, Sabljić, Palas, Paloš (← *mađ.*)

✧ *lat.* Damascus ← *grč.* Damaskós ← *arap.* Dimišq

damàskīn *m* ⟨G damaskína⟩ *knjiž.* zbornik propovijedi moralističkog i vjerskog značenja raširen po Srbiji, Makedoniji i Bugarskoj (od 17. do 19. st.)

✧ prema grčkom piscu Damaskinu Studitu

Damàskios (o.470–?), grčki filozof, neoplatoničar, voditelj posljednje filozofske škole u Akademiji

dàmast, *v.* Damask

ďamba *ž* ⟨G *mn* dámbā/-ī⟩ *reg. zast. rij.* nasip, uzvišenje načinjeno od zemlje, pijeska ili betona kojim se područje brani od poplave

✧ *nizoz.*, *engl.* dam

damenizácija *ž glazb.* način čitanja nota koji je uveden u nastavu pjevanja u Njemačkoj u prvoj pol. 18. st.

✧ prema muzičkoj abecedi da-me-ni-po-tu-la-be koja sadrži svih pet vokala prikladnih

za vježbanje vokalize; sačinio ju je njemački pedagog K. H. Graun

dámenkapela *ž glazb. reg.* ženski salonski orkestar

✧ *njem.* Damenkapelle

Damiani (*izg.* Damijáni), **Enrico** (1892–1953), talijanski slavist, prevoditelj; autor općeprihvaćene transliteracije ćirilice latiničkim slovima

Dàmir, *v.* dati ♦

Dàmjan m. os. ime (svetačkoga podrijetla; ime se širi kultom Sv. Kuzme i Damjana, čudotvornih liječnika iz Cira u Siriji, pogubljenih za Dioklecijana u 4. st.); isto: **Dàmijan**, **Dàmjāndža** (Lika); **Dàmjana** ž. os. ime ◊ *pr.*: **Damiâni** (Buje, Istra, Primorje), **Damíčević** (Slavonski Brod), **Dámić** (110, Ploče, *J* Dalmacija, Gorski kotar), **Dàmijan** (Buje, Istra), **Damijâni** (Buje, Istra, Primorje), **Damìjanić** (**Damijànić**) (240, Rovinj, Istra), **Damijánović** (Đakovo), **Damijánjević** (Cres-Lošinj), **Dàmiš** (120, Čakovec, Rijeka), **Dàmjan** (Križevci, Istra, Podravina), **Damjánac** (Požega, Pula), **Dàmjančić** (Slavonski Brod), **Dàmjanić** (620, Hvar, sred. Dalmacija, Istra, Primorje, Podravina), **Dàmjanković** (**Damjánković**) (Novska, Vinkovci), **Dàmjanov** (sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Dàmjanović** (**Damjánović**) (2200, *I* Slavonija, Lika, sred. i *S* Dalmacija), **Damjanòvskī** (Opatija, Split), **Damjánjević** (Primorje), **Dàmljan**, **Dàmljanović** (**Damljánović**) (Požega, Rijeka), **Dàmnjan**, **Dàmnjanić**, **Dàmnjanović** (**Damnjánović**) (Split, Vukovar), **Dàvnjan** (18. st.), **Dȍmījan** (440, Crikvenica, Primorje, *S* Dalmacija), **Dòmijanić** (**Domijànić**) (Labin, Čakovec, Istra), **Dòmjan** (13. st.), **Dòmjānčić** (240, Jastrebarsko), **Dòmjanić** (290, Čakovec, Prigorje, Pokuplje), **Dòmjanović** (**Domjánović**) (250, Sinj, sred. Dalmacija, Slavonija), **Dòmljan** (Split, Dubrovnik, sred. Dalmacija), **Domljánović** (130, Split), **Dòmnjan**

Dàmoklo dvorjanin Dionizija ml. Sirakuškog (4. st. pr. Kr.) koji je pretjerano hvalio vladarevu sreću; Dionizije mu je priredio gozbu na kojoj je nad Damoklovom glavom visio mač privezan konjskom strunom kao simbol nesigurnosti (kraljevske) sreće // **Dàmoklov** *prid.* koji pripada Damoklu △ ~ ***mač*** prijetnja, opasna situacija, opasnost koja stalno vreba

dàmper (**dèmper**) *m reg.*, *v.* kiper // **dampèrist** (**dempèrist**) *m* istovarivač vagoneta

✧ *engl.* dumper: kiper

dàmping (**dèmping**) *m* ⟨N *mn* -nzi, G dȁmpīngā⟩ *trg.* prodaja robe ili usluge na tržištu po umjetno sniženim cijenama, radi eliminiranja konkurencije i osvajanja novog tržišta // **dàmpinšk|ī** *prid.*, ob. u: △ ~***a marža*** *ekon.* iznos za koji utvrđena normalna vrijednost proizvoda premašuje njegovu izvoznu cijenu

✧ *engl.* dumping: bacanje jeftine robe na tržište

dân[1] *m* ⟨N *mn* -i/dnêvi *ekspr. jez. knjiž.*, G dánā⟩ **1.** *astron.* vrijeme potrebno da se nebesko tijelo okrene oko svoje osi [*Mjesečev* ~] **2.** vrijeme od izlaska do zalaska Sunca [*za* ~*a* u vrijeme danjega svjetla]; doba, vrijeme **3.** dan posvećen komu ili čemu [~ *škole*] △ ~ ***D*** (*izg.* ~ dê) *pren.* dan koji se očekuje kao poseban događaj, dan kad bi se imalo dogoditi nešto vrlo važno, *usp.* D-day; ***Dan državnosti*** praznik 25. srpnja na dan kada je Sabor Republike Hrvatske 1991. donio odluku o suverenosti i osamostaljivanju Hrvatske; ~ ***hoda*** *pren. zast.* mjera udaljenosti; ***Dan Hrvatskog Sabora*** spomen dan 30. svibnja u Republici Hrvatskoj kojim se obilježava konstituiranje hrvatskog Sabora nakon prvih slobodnih izbora 1990; ***Dan neovisnosti*** praznik 8. studenoga kada je Sabor Republike Hrvatske donio odluku o razdruživanju s ostalim republikama bivše SFR Jugoslavije; ~ ***Svetog Valentina*** *kat.* blagdan prema kalendaru 14. veljače; Valentinovo; ***Dan ustanka*** praznik 22. lipnja u Republici Hrvatskoj kojim se obilježava formiranje prve antifašističke oružane postrojbe u Hrvatskoj (1941. kod Siska) i u okupiranoj Europi; ***Dan žena*** 8. ožujka, međunarodni praznik žena; ***Dušni*** ~ *kat.* Dan mrtvih, 2. studenoga; ***Majčin*** ~ blagdan posvećen majci; ***stari*** ~***i*** dani kad se Mjesec puni, kad je pun i nakon toga, *opr.* mladina (**3**); ***Sudnji*** ~ *kršć.* posljednji dan svijeta, dan suđenja živima i mrtvima, sud svijeta [*čekati do Sudnjega* ~*a*]; ***zlatni*** ~***i*** uobičajen izraz za dane djetinjstva // **dának** *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci, G dânākā⟩ *dem. hip.* od dan; **dànić** *m dem.* od dan[1]; **dànik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *arh.* **1.** *v.* dnevnik **2.** *kat.* knjiga molitava koje se čitaju danju **3.** *meteor. SZ* vjetar što ljeti za lijepa vremena

puše poslije podne; **dánima** *pril.* u neodređeno dugom trajanju koje se proteže u vremenu više dana ili se čini da je tako dugo trajalo ili bi u budućnosti moglo trajati [*čekao sam ~*], *usp.* satima; **dáni|ti** (se) *dv.* ⟨*prez.* dânīm (se)/ (*3. l. jd*) dâni (se), *pril. sad.* dánēći (se), *pril. pr.* -īvši (se), *gl. im.* dánjēnje⟩ **1.** proboraviti dan, ostati/ostajati po danu na nekome mjestu [*~še pak i prenoćiše*]; danovati, danjivati, predaniti, *opr.* noćiti **2.** (se) svanuti/svitati; **d̏nomicē** *pril.* svaki dan, iz dana u dan; dnevice, svakodnevno; **danòvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dànujēm, *pril. sad.* dànujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* daniti (**1**); **dânj|ī** *prid.* koji pripada danu, koji je po danu, po vidjelu, za vrijeme kad traje dan [*~e svjetlo*]; dnevan, *opr.* noćni; **danjívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* dànjīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *jez. knjiž.*, *v.* daniti, danovati; **dánju** *pril.* po danu, preko dana; obdan; **dnê** *pril. zast.* u pisanju dana, uz oznaku brojkom; na dan [*Zagreb, ~ 2. siječnja*]; **dn̏evicē** *pril. zast.*, *v.* danomice; **dnêvn|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na dan, koji se događa, izvršava itd. preko dana [*~i vlak*; *~a predstava*], *opr.* noćni **2.** koji se događa, izvršava itd. u okviru jednoga dana; jednodnevni [*~i list* dnevnik; *~i izdatak*] △ *~**a bolnica*** *med.* oblik zaštite djelomično bolničkim liječenjem; *~**a politika*** politika usmjerena na najneposrednije ciljeve i uspjehe bez uvida i želje za strateškim dvojbama i rješenjima; **dnêvnica** *ž* **1.** naknada za trošak (ob. putovanja) **2.** nagrada, zarada za jedan dan rada; nadnica; **dnêvničār** *m pov.* naslov uredskog službenika koji vrši činovničke poslove, ali nije činovnik po zvanju (ne prima plaću, nego dnevnicu); **dnêvničkī** *prid.* koji se odnosi na dnevnik; **dnêvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** knjiga ili bilježnica u koju se bilježi ono što se svakoga dana radi [*brodski ~*]; danik, dijarij **2.** novine koje izlaze svakog dana; dnevne novine **3.** dnevni izvještaj [*televizijski ~*]; vijesti; **dnêvno** *pril.* **1.** svaki dan, svakodnevno, svakoga dana (pojam obuhvaća 24 sata) [*~ svježi slanci*] **2.** na dan, po jednome danu [*plaćen je ~ 140 kuna*]

✧ *prasl.* i *stsl.* dьnь (*rus.* den', *češ.* den) ← *ie.* *dey-/*di- (*lat.* dies, *lit.* diena)

dân² *m* ⟨*indekl.*⟩ *sport* stupanj ili rang majstorstva u istočnjačkim borilačkim vještinama; ima između 5 i 10 stupnjeva (od 1. do 5. crni pojas, od 6. do 8. crveno-bijeli, 9. i 10. crveni) [*crni pojas prvoga ~a*]

✧ *jap.*

Danaíde *ž mn* ⟨N Danàīdā⟩ *mit.* pedeset kćeri kralja Danaja, koje, na zahtjev oca, osim jedne, poubijaše svoje muževe; za kaznu, nose u podzemnom svijetu vodu u posudama bez dna // **danàīdskī** *prid.* koji je poput Danaida, koji se odnosi na Danaide △ ~ ***rad*** *mit.* težak, uzaludan posao

Danája *ž mit.* kći kralja Akrizija koju je otac zatvorio u kulu zbog proročanstva da će ga ubiti unuk; majka Perzejeva

Danájci *m mn* ⟨N Danájac, G Danájca, G *mn* Dànājāca⟩ *pov.* antički stanovnici Arga na Peloponezu, podanici kralja Danaja; kod Homera naziv za sve Grke // **dànajskī** *prid.* koji se odnosi na Danajce △ ~ ***dar*** *mit.* podmukao lukav dar; izraz nastao na temelju legende o trojanskom konju što su ga Danajci (Grci) darovali Troji da bi je zahvaljujući tom daru i osvojili [*boj se Danajaca i kad darove nose*]

✧ *grč.* Danaoí

d̏anak, *v.* dati

dànas *pril.* **1.** ovoga dana, u današnjem danu (prije i poslije trenutka govora) [*~ počinje nastava*] **2.** u ovo vrijeme, u današnje vrijeme, u današnjici [*~ teško možeš susresti u gradu poznatoga čovjeka*] **3.** (Danas) **a.** književni i kulturno-politički časopis sa snažnom ljevičarskom kritičkom orijentacijom; urednici M. Krleža i M Bogdanović; izlazio u Beogradu 1934, svega 5 brojeva, potom zabranjen **b.** informativno-politički tjednik u Zagrebu 1982–1992; najznačajnije glasilo reformatorsko-demokratskih ideja i težnji u Hrvatskoj 1980-ih △ ***dan-~*** (pojačano zn.) od nekog vremena u prošlosti do danas, čak do danas, do dana današnjega [*to se događa i dan-~*] // **dànašnj|ī** *prid.* **1.** koji je od danas, koji je za danas, koji pripada ovom danu, koji se odnosi na danas [*~e novine*] **2.** koji se odnosi na današnje vrijeme, na naše vrijeme, na sadašnjicu [*~a djeca*]; **dànašnjica** *ž* ukupnost onoga što u sadašnjosti postoji, traje ili se pojavljuje; sadašnjost, ovovremenost, suvremenost

♦ *pr.*: **Dànes** (Rijeka)

✧ *prasl.* *dьnьsь (*rus.* dnes', *češ.* dnes), *v.* dan¹

dance (*izg.* dȅns) *m glazb.* **1.** popularna plesna glazba o. 1970-ih **2.** popularna plesna glazba karakteristična po uporabi elektronskih glazbala, ritam mašina i semplova // **dancing**

(*izg.* dènsing) *m* plesanje, dansing △ ~ ***girl*** (*izg.* ~ gêrl) profesionalna plesačica (ob. u zabavnim sastavima); ~ ***hall*** (*izg.* ~ hôl) dvorana predviđena za ples
✧ *engl.*

Dandolo (*izg.* Dándolo) stara venecijanska obitelj čiji članovi u 12. i 13. st. zauzimaju najviše crkvene i državne položaje **1. Andrea** (o.1307–1354), povjesničar i zadnji venecijanski dužd obitelji Dandolo; njegovi *Annales* važan su izvor za hrv. povijest 10–13. st. **2. Enrico** (1107?–1205), venecijanski dužd, podupirao je 4. križarski rat koji je doveo do osvajanja i pljačke Konstantinopola

dandy (*izg.* dèndi) *m* onaj tko poklanja preveliku pozornost svom odijevanju ili izgledu, netko tko pretjerano slijedi modu [*on je pravi ~*]; kicoš, gizdelin, fićfirić // **dèndijevskī** *prid.* koji se odnosi na dendije; **dèndijevski** *pril.* kao dendi, na način dendija [*oblačiti se ~*]; **dendìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *sociol.* običaji i stil dendija kao pojava u društvenom životu
✧ *engl.*

dàngub|a *ž* **1.** uzaludno trošenje vremena, traćenje vremena **2.** (*m* i *ž*) *pren.* besposličar [*ta ~a*; *taj ~a*; *te ~e*; *ti ~e*] // **dànguban** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji uzrokuje dangubu (**1**), na što se uzalud troši vrijeme, što oduzima previše vremena; zanovijetan; **dàngubica** *ž* **1.** danguba (**1**) **2.** *hip.* od danguba (**2**); **dàngubiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -bēći, *gl. im.* -bljēnje⟩ **1.** uzalud trošiti vrijeme, tratiti vrijeme **2.** gubiti previše vremena (u okviru korisnog utroška rada), morati se baviti nebitnim stvarima
♦ *pr.* (nadimačko): **Dàngubić** (100, Petrinja, Dubrovnik) ◇ *top.*: **Dànguba**, **Dàngube**
✧ *v.* dan[1] + *v.* gubiti

Dànica *ž astron.* ime jutarnje zvijezde; planet Venera △ ~ ***horvatska, slavonska i dalmatinska*** književni prilog »Novinama horvatskim« (izlazi od 1835), jedna od temeljnih institucija hrv. narodnog preporoda
♦ ž. os. ime (narodno, potvrđeno od 14. st.) ◇ *pr.*: **Dànica** (Omiš, sred. Dalmacija, Lika) **Dàničić** (450, *J* i *S* Dalmacija, Moslavina)
✧ *prasl.* *dьnьnica, *v.* dan[1]

Dàničić 1. Đuro (1825–1882), hrv. filolog, rodom iz Vojvodine, prvi urednik *Rječnika hrvatskoga ili srpskog jezika JAZU* (pokrenutog 1880) **2. Juraj III** (1551–1599), vođa senjskih uskoka

Dàniel *m* **1.** *v.* ♦ **2.** *bibl.* **a.** jedan od 4 velika starozavjetna proroka (6. st. pr. Kr.), prorok apokaliptičnih kataklizmi i zastrašujućih vizija, ali i konačnog Kraljevstva Božjeg, Novog Jeruzalema, *usp.* Ezekijel, Izaija, Jeremija **b.** (danijel) uzoran sudac [*Shakespeare: neka jedan ~ sudi...*]
♦ m. os. ime; isto: **Dànijel**, **Dànil**, **Dànilo**; *hip.*: **Dânče**, **Dáne**, **Dânko**; **Dànijela** (**Daniéla**) ž. os. ime; *hip.*: **Dána**, **Dânka** ◇ *pr.*: **Dȁn** (Virovitica, Sesvete, Rijeka), **Dȁnanić** (260, Sveti Ivan Zelina, Prigorje), **Dànček** (Koprivnica, Županja, Podravina), **Dánčević** (Posavina), **Dánčić** (Daruvar, Bjelovar), **Dančílović** (Grubišno Polje, Opatija, Prigorje, *Z* Slavonija), **Dánčo** (Vinkovci, Slavonski Brod, Čakovec), **Dȁnčula** (Gvozd), **Dančúlović** (Ozalj, Pokuplje, Primorje), **Dànčuo** (Gvozd, Pokuplje), **Dándić** (Županja, Novska, Zlatar Bistrica), **Dáne** (Buzet, Zagreb), **Dànek** (Daruvar, sred. Dalmacija), **Dȁni** (Beli Manastir, Zabok, Sveti Ivan Zelina), **Dàni** (Duga Resa), **Dània** (Čakovec, Varaždin), **Dánić** (Benkovac, Banovina), **Dàniel** (Slavonski Brod), **Dànielov** (**Danièlov**) (Split, Kaštela), **Dànijel** (Jastrebarsko), **Dànijelov**, **Dànijelović** (**Danijélović**) (Split, Brač), **Daníčević** (Vukovar), **Dànilo** (Kaštela), **Dànilov** (Novska), **Dànilovac** (**Danílovac**) (Vukovar), **Danílović** (540, Gračac, Slavonija), **Dànkić** (Slavonski Brod, Rijeka), **Dánko** (100, Varaždin, Zagorje), **Dánković** (Slavonski Brod, Petrinja, Split), **Dànojević** (**Danójević**) (Ogulin, Slavonija), **Dànolić** (Sinj, Split), **Dànjek** (Nova Gradiška, *Z* Slavonija), **Dánjko** (Ivanec, Zagorje), **Dánjo** (Slavonski Brod) ◇ *top.* (naselja): **Dánci** (Poreč, 16 stan.), **Dànčānje** (**Dubrovnik,** 44 stan., *v.* i dno), **Dančúlovići** (Ozalj, 38 stan.), **Dáne** (Buzet, 21 stan.; Grad Zagreb, 24 stan.), **Dàni** (Duga Resa, 17 stan.), **Dànilo Bȉranj** (Šibenik, 477 stan.), **Dànilo Gôrnjē** (**Šibenik,** 508 stan.), **Dànilo Kràljicē** (Šibenik, 182 stan.)
✧ *hebr.* dānī'ēl: Bog je moj sudac

Daniell (*izg.* Dèniel), **John Frederic** (1790–1845), engleski kemičar, fizičar i meteorolog; izumio Daniellov element, veliko unapređenje u odnosu na galvanski element baterije // **Daniellov** (*izg.* Dènielov) *prid.*, ob. u: △ ~ ***plamenik*** postiže temperaturu do 3100 °C, upotrebljava se za autogeno zavarivanje

dànijēn *m* ⟨G danijéna⟩ *geol.* posljednje razdoblje krede, *usp.* tercijar
✧ *engl.* danian, prema nalazištima u Danskoj ≃ *srlat.* Dania

Dànilo 1. *v.* ♦ **2.** (o.1670–1735), crnogorski vladika s kojim počinje dinastija Petrovića (vladala Crnom Gorom do 1918), glavni lik Njegoševa epa *Gorski vijenac* **3. I** (1826–1860), crnogorski knjaz kojem je uspjelo uspostaviti međunarodno priznanje i time de facto nezavisnost Crne Gore **4.** *m geogr. pov.* arheološki lokalitet kraj Šibenika △ ~ ***Gornje*** naselje (u blizini Šibenika), 508 stan. // **dànilsk|ī** *prid.*, ob. u: △ ~***a kultura*** kultura srednjeg neolita
♦ *v.* Danijel

dâninōć *ž bot.*, *v.* maćuhica
✧ *v.* dan[1] + *v.* noć

D'Annunzio (*izg.* Danúncio), **Gabriele** (1863–1938), talijanski pripovjedač, romanopisac, dramatičar, poznat kao pjesnik ljubavi i prirode rafiniranog modernog izraza; poslije 1910. desničarski političar, stekao slavu kao ratni heroj, na čelu 300 dobrovoljaca »jurišnika« 1919. okupirao Rijeku, priklonio se fašizmu, postao »nacionalni« pjesnik fašističke Italije // **danuncijáda** *ž* **1.** *pov.* avanturistički pothvat talijanskog pjesnika G. D'Annunzija koji je na čelu legionara 1919–1921. zaposjeo Rijeku i okolicu **2.** *pren. iron. zast.* smiješna pustolovina, jeftini avanturizam; **danùncijevskī** *prid.* koji se odnosi na D'Annunziev način mišljenja i literarnog oblikovanja

dȁnonoćnī *prid.* koji se odvija, obavlja i danju i noću; stalan, neprekidan (o poslovima i sl.) // **dȁnonoćno** *pril.* i danju i noću; stalno
✧ *v.* dan[1] + *v.* noć, noćni

danse macabre (*izg.* dâns makâbr) *m lik.* alegorijski prikaz mrtvačkog plesa (smrt je sve ulovila u svoje kolo), česta tema u književnosti od 14. st., u slikarstvu od 15. st.; kasnije motiv glazbe i baleta
✧ *fr.*

dànsing *m*, *v.* dancing

Dânskā *ž* ⟨D L Dânskōj⟩ *geogr.* država u *S* Europi, 43.092 km^2, 5.146.000 stan., glavni grad Kopenhagen (København) // **Dánac** *m* (**Dȁnkinja** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Dánci, G Dânācā⟩ stanovnik ili državljanin Danske; **dânskī** *prid.* koji se odnosi na Dansku i Dance

Dante Alighieri (*izg.* Dánte Aligiéri) (1265–1321), pjesnik, prozaist, literarni teoretičar, moralni filozof, politički mislilac; autor alegorijskog epa *Božanstvena komedija* u tri dijela (»Pakao«, »Čistilište«, »Raj«) u kojem je opisao svoje putovanje kroz pakao i povratak u raj, te rezimirao misli i osjećaje o zemaljskom i nebeskom svijetu (ostala djela: *O narodnom jeziku*, *Monarhija*, *Rime*) // **dànteovskī** *prid.* koji se odnosi na Danteov način mišljenja i književnog oblikovanja; **dànteovski** *pril.* kao Dante, poput Dantea; **dàntist** *m* stručnjak za tumačenje djela Dantea Alighierija

Danton (*izg.* Dantôn), **Georges** (1759–1794), jedan od vođa Francuske revolucije; pripisuje mu se ključna uloga u svrgavanju Monarhije i uspostavljanju Prve Francuske Republike, zahtijevao obustavu terora i zato se sukobio s M. Robespierreom, *v.*; giljotiniran

Dànu *ž mit.* keltska božica poznata iz irske predaje

dànza *ž glazb.* španjolski srednjovjekovni ples na glazbu melankolična ugođaja
✧ *šp.* danza

dapàče *pril.* za dodavanje onome što je rečeno (kad se rečeno prihvaća i pojačava); štoviše, čak [A: *Je li dopušteno sjesti k vama za stol?* B: ~ = ne samo da je dopušteno nego nam je i drago; samo izvolite, kako da ne]
✧ *v.* da[1] + *v.* pak

dâr *m* ⟨N *mn* dȁrovi/dâri, G dȁrōvā/dârā⟩ **1.** predmet ili vrijednost što se kome daruje [*dati na* ~; *primiti* ~] **2.** prirodna sposobnost za što [*imati ~a za što*]; nadarenost, talent △ ~ ***govora*** **a.** sposobnost čovjeka da se sporazumijeva pomoću sustava glasovnih znakova, jezika **b.** govornička sposobnost; ~ ***s neba*** iznenadni dar, dar kome se nismo nadali // **dárak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G dârākā⟩ *dem.* od dar; darić; **darèžljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji rado daje, *opr.* škrt; **darèžljivac** *m* ⟨G -īvca, V -īvče, N *mn* -īvci⟩ onaj koji je darežljiv; **darèžljivo** *pril.* široke ruke, bogato, mnogo; **darèžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je darežljiv, *opr.* škrtost; **dàrić** *m dem.* od dar; darak; **darívalac** *m* ⟨G -aoca, V -aoče, N *mn* -aoci⟩ onaj koji daruje; darodavac, darovatelj; **darívalačkī** *prid.* koji se odnosi na darivaoca; **darívalački** *pril.* kao darivalac, na način darivaoca; **darívati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dàrujēm, *pril. sad.* dàrujūći/-ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ dati/davati dar;

pokloniti/poklanjati, *usp.* darovati; **d̏arov|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na darove [*~ni zakon*]; **daròvanica** *ž, v.* darovanik; **daròvanīk** *m* ⟨G darovaníka, N *mn* darovaníci⟩ *pravn.* onaj koji dobiva dar; daroprimac; **daròvatelj** *m, v.* darivalac; **darovatèljica** *ž, v.* darovatelj; **darovatèljstvo** *ž* **1.** osobina onoga koji voli darivati **2.** čin darivanja; **daròvati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* dàrujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dàrovān⟩ **1.** dati na dar kao znak zahvalnosti, pažnje itd. [*darovanome konju se zubi ne gledaju*] **2.** *pravn.* dati darovnicu; pokloniti; **daròvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima dara za što, koji je nadaren; talentiran; **daròvito** *pril.* na darovit način [~ *recitirati*]; talentirano; **daròvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je darovit; **daróvnica** *ž pravn.* pismeni ili pismom izraženi dokument kojim se što daruje; darovni ugovor; **daróvština** *ž* imutak (zemlja, kuća i sl.) stečen darovanjem

♦ m. os. imena: **Bȍžidār**, **Dàrislav**, **Dàrivōj**, **Dàrjan**, **Dárko**, **D̏aroje**, **D̏aroslav**; ž. os. imena: **Bȍžidārka**, **Dárka**, **D̏aroslava** ◊ *pr.*: **Dárić** (Karlovac, *I* Slavonija), **Dáris** (Poreč), **Dàrišić** (Opatija, Hvar), **Dárko** (Omiš), **Dárlić** (Vis, Split), **Darójković** (Vinkovci)

✧ *prasl.* i *stsl.* darъ (*rus.* i *polj.* dar) ← *ie.* *deh$_3$rom (*grč.* dôron), *v.* dati

d̏ara *ž* razlika u težini između čiste robe i težine ambalaže; tara

✧ *tur.* dara *tal.* tara ← *arap.* tarḥ

darabukke (*izg.* darabùke) *m glazb.* drveni ili glineni arapski bubanj, korpus ukrašen crtežima ima oblik vaze, o napetu ovčju kožu udara se objema rukama

✧ *arap.*

Dâr al-Baida *ž, v.* Casablanca

dàrbar *m pov.* **1.** *pol.* u engleskim *I* kolonijama (u Indiji itd.) skupština koju saziva najviša državna vlast **2.** primanje kod radže ili potkralja

✧ *engl.* durbar ← *hind.* dārbar

dârda *ž* ⟨G *mn* ā/-ī⟩ *reg.* **1.** *pov.* lako koplje, sulica **2.** motka zabodena u zemlju, označava granicu ili među između imanja

✧ *tal.* dardo

Dârda *ž* grad u Baranji, 6751 stan. // **Dárđānin** *m* (**Dárđānka** *ž*) ⟨N *mn* Dárđani⟩ stanovnik Darde; **dárđanskī** *prid.* koji se odnosi na Dardu i Darđane

♦ *pr.*: **Dàrdalić** (Slavonski Brod, *I* Slavonija), **Dârdić** (Grubišno Polje, Lika, *Z* Slavonija)

Dardàneli (**Dardanèli**) *m mn geogr.* međunarodni morski tjesnac između Europe i Male Azije, spaja Mramorno i Egejsko more, nekoć Helespont // **dardànelskī** *prid.* koji se odnosi na Dardanele

Dard̏istan *m geogr. pov.* pokrajina koja je obuhvaćala *SZ* Indiju, *JZ* Kašmir i *SZ* Pakistan // **Dárdi** *m mn* stanovnici Dardistana koji govore dardskim jezikom; **dârdskī** *prid.* koji se odnosi na Darde △ ~ ***jezici (paiśāčā)*** *lingv.* ogranak indoiranskih jezika kojim govori o. 3,8 mil. ljudi u Afganistanu, Pakistanu i Kašmiru

dargìnluk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. zast. ekspr.* **1.** svojstvo onoga koji ima mnogo temperamenta i oštrine; žestina **2.** svojstvo onoga kojem se lako pobudi, pojača zlovolja, ljutnja ili kakav drugi loš osjećaj; razdražljivost

✧ *tur.* dargınlık

d̏arica (**d̏arika**) *ž bot.*, *v.* žubrovka

dàrik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *pov.* staroperzijski zlatni novčić

✧ *grč.* Dareikós (statḗr), prema perzijskom kralju Dariju I (558?–486? pr. Kr.)

d̏arika *ž, v.* darica

Dârio (**Dârije**) ⟨G -ija⟩ **1.** *v.* ♦ **2.** (Darije) ime trojice perzijskih kraljeva dinastije Ahemenida (6. st.–4. st. pr. Kr.) **3. I** (o.550–486), najmoćniji perzijski kralj, uspješan organizator državne vlasti i velikih građevinskih pothvata; bezuspješan u nekoliko pokušaja da pokori Grčku, poražen na Maratonu 490. pr. Kr.

♦ m. os. ime; **Dârija** ž. os. ime; *hip.*: **Dára**, **Dàrīnka**, **Dáša**

✧ *lat.* Darius ← *grč.* Dareîos ← *stperz.* Dārayavahuš: koji drži bogatstvo

d̏arker *m žarg.* pristaša mladenačkog stila odijevanja u kojem prevladava crna boja i općenito, pesimistički, mračan, crn pogled na svijet // **d̏arkerica** *ž, v.* darker; **d̏arkerskī** *prid.* koji se odnosi na darkere

✧ *engl.* darker ≃ dark: taman

dârling *m* ⟨*indekl.*⟩ *ekspr.* dragi (-a), ljubimac (-mica), voljeni (-a)

✧ *engl.* darling

dàrmār *m* ⟨G darmára⟩ *reg. ekspr.* metež, pometnja, nered [*napraviti* ~]

✧ *tur.* tarumar ← *perz.* tār-u mār

dàrmōl *m* ⟨G darmóla⟩ *farm. zast.* industrijski

proizvedeno purgativno sredstvo za čišćenje i poboljšanje probavnog procesa
✧ tvorničko ime proizvoda®

dàrnuti, *v.* dirati

darodávac *m* ⟨G -vca, V daròdāvče, N *mn* -vci, G daròdāvācā⟩ *knjiš.*, *v.* darivalac, darovatelj // **darodàvačkī** *prid.* koji se odnosi na darodavce; **darodàvački** *pril.* kao darodavac, na način darodavaca; **daròdāvka** *ž* ⟨G *mn* -vākā/-ā/-ī⟩, *v.* darodavac
✧ *v.* dar + *v.* dati, davati

darònoša *m* onaj koji nosi darove
✧ *v.* dar + *v.* nositi

daroprímac *m* ⟨G -mca, V daròprīmče, N *mn* -mci, G daròprīmācā⟩ *knjiš.* onaj koji je primio dar, ob. u vezi s darodavac; darovanik // **daroprìmačkī** *prid.* koji se odnosi na daroprimca; **daroprìmački** *pril.* kao daroprimac, na način daroprimaca; **daròprīmka** *ž* ⟨G *mn* -mākā/-ā/-ī⟩, *v.* daroprimac
✧ *v.* dar + *v.* primiti

ďārovac *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ **1.** grubo sukno; čoha **2.** vrsta platna // **ďārovskī** *prid.* koji je od darovca, koji se odnosi na darovac
✧ *mađ.* daróc

daróvnica, *v.* dar

darsonvalizácija *ž fiz. med.* terapija visokofrekventnim strujama
✧ prema fizičaru Jacques-Arsènu d'Arsonvalu (1851–1940)

daršȁna *ž fil.* **1.** gledište, nazor **2.** naziv za šest skolastičkih sustava indijske filozofije, zajedničko im je da se smatraju tradicionalnim disciplinama brahmanske učenosti
✧ *skr.* darśana-: viđenje

dârts *m* društvena igra u kojoj se malim metalnim strelicama gađa u ploču od pluta; pikado
✧ *engl.* dart: strijela

dárul-muallìmīn *m* ⟨G -mualimína⟩ *reg.* (+ *isl.*) škola za mualime, učiteljska škola
✧ *tur.* darülmuallimin ← *arap.* dar: kuća + muallimīn: učitelj

Ďàruvār *m* grad i lječilište u Hrvatskoj, 9748 stan.; topli radioaktivni izvori // **Daruvárac** *m* (**Darùvārka** *ž*) ⟨G -rca, V Ďàruvārče, N *mn* Daruvárci⟩ stanovnik Daruvara; **ďàruvārskī** *prid.* koji se odnosi na Daruvar

Darwin (*izg.* Dàrvīn) **1. Charles Robert** (1809–1882), engleski prirodoslovac, tvorac fundamentalne teorije o evoluciji živih bića (*O podrijetlu vrsta posredstvom prirodnog odabira*); snažno je utjecao na znanost svojeg i narednih razdoblja, a principi njegove teorije čine važan element mnogih suvremenih znanstvenih disciplina **2. George, Sir** (1845–1912), engleski astronom, sin Charlesa, podržavao je teoriju da je Mjesec bio dio Zemlje dok se nije odvojio kao satelit // **darvìnist** *m* pristalica darvinizma; **darvinìstičkī** *prid.* koji se odnosi na darvinizam i darviniste; **darvinìstički** *pril.* kao darvinisti, na način darvinista; **darvìnistkinja** *ž*, *v.* darvinist; **darvinìzam** *m* ⟨G -zma⟩ teorija o biološkoj evoluciji i postanku biljnih i životinjskih vrsta s čovjekom kao rezultatom prirodnog odabiranja i borbe za opstanak; **Dàrwinov** *prid.* koji pripada Darwinu △ *~a* ***selekcija*** teorija prema kojoj se u životu održavaju samo najsposobnije jedinke u borbi za opstanak

ďȁsa *m žarg.* u romskom žargonu čovjek, muškarac, muškarčina
✧ *rom.* ≃ *skr.* dāsa-: rob

dàsk|a *ž* ⟨D L -sci, N *mn* dȁske, G dȁsākā/dasákā⟩ **1.** plosnat i širok dug komad drveta, dobiven piljenjem od trupca [*jelova ~a*; *hrastova ~a*] **2.** *pren.* **a.** ono što je sličnih omjera i služi u različite svrhe [*šahovska ~a*] **b.** plovilo na kojem se jedri stojeći; windsurf, *usp.* surfing **3.** *žarg. pejor.* ženska osoba mršave, koščate ili asteničně građe, bez prsa i bokova [*ravna kao ~a*] △ ***odskočna ~a*** **1.** *sport* daska s koje se izvode skokovi **2.** *pren.* položaj s kojega tko namjerava napredovati, služi mu samo kao privremeno sredstvo // **dàskānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* daskati (se) **2.** *v.* surfing; **dàskāš** *m* ⟨G daskáša⟩, *v.* surfer; **daskàšica** *ž*, *v.* daskaš; **dàskāškī** *prid.* koji se odnosi na daskaše; **dàskati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ jedriti stojeći na daski; surfati (se); **dàskica** *ž* **1.** *dem. hip.* od daska **2.** *žarg.* previše vitka ili mlađa ženska osoba; **dàščan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je od daske [*~i krov*; *~i pod*]; **dàščara** *ž* koliba, kućica od dasaka; **daščètina** *ž pejor.* od daska; daščurina; **dàščica** *ž* **1.** *dem.* od daska **2.** plosnat komad drveta koji služi kao kakvo pomagalo, ob. manjih mjera ili mjera prilagođenih ljudskom tijelu; **daščȕrina** *ž*, *v.* daščetina
✧ *prasl.* i *stsl.* dъska (*rus.* doská, *polj.* deska) ← *got.* ← *lat.* discus, *v.* disk

dàskāl *m* ⟨G *mn* daskála⟩ **1.** pučki učitelj, učitelj pučke škole (ob. u Makedoniji) **2.** *pejor.* učo,

školnik // **dàskālsk|ī** *prid.* koji se odnosi na daskale △ ~***a poezija*** pjesništvo poučna sadržaja (prva pol. 19. st.); **dàskālski** *pril.* kao daskal, na način daskala
♦ *pr.* (prema zanimanju): **Dàskāl, Daskálović**
✧ *grč.* didáskalos

Dáso m. os. ime; *hip.* od Danijel, Dasen, Daslav i sl. ◊ *pr.*: **Daskíjević** (Rijeka, Slavonski Brod), **Dásović** (790, Lika, Moslavina, *I* Slavonija)

dášak, *v.* dah

Daškòva, Jekaterina Romanova (1743–1810), ruska kneginja i istaknuta pokroviteljica ruske književnosti, po nalogu Katarine Velike osnovala je petrogradsku Akademiju znanosti i umjetnosti

Dášo m. os. ime; *hip.* od Andrej, Damjan, Danijel, Dragutin, Miodrag i sl. ◊ *pr.*: **Dȁšek** (Pakrac, Čakovec, Krk), **Dȁšić** (150, Zagreb, *I* Slavonija)

dàšta *pril.*, *v.* dašto

dàšto (dàšta) *pril. razg.* **1.** u dijaloškoj situaciji u tekstu na riječi sugovornika u zn.: nego što, svakako, dakako [A: *To je tako* B: ~] **2.** samostalno u rečenici u zn. svakako, dakako [*to je, ~, istina*]
✧ *v.* da¹ + *v.* što

DAT *krat.* odnosi se na digitalnu zvučnu vrpcu na koju se snima koristeći digitalni signal; kvalitetan medij koji se koristi kao temeljni zapis u diskografiji
✧ *engl.* **D**igital **A**udio **T**ape

data (*izg.* dèjta) *ž mn* **1.** *inform.* podaci u obliku prikladnom za računalnu obradu [*ova* ~] **2.** općenito, podaci, utvrđene činjenice △ ~ ***bank*** (*izg.* ~ bènk) *inform.* velika količina podataka, pojam širi od baze podataka; banka podataka; ~ ***bus*** (*izg.* ~ bàs) *inform.* put prenošenja podataka u računalu; ~ ***module*** (*izg.* ~ móudul) *inform.* **a.** ime korišteno u IBM-u za označavanje zamjenljivog hermetički zatvorenog diska zajedno s glavama za čitanje i pisanje **b.** bilo koja vrsta diska u kompjuteru; ~ ***processor*** (*izg.* ~ procèsor) *inform.* svaki uređaj na kome se može vršiti obrada podataka
✧ *engl.* ← *lat.* data: određeno, utvrđeno (iz fraze *data Romae*: napisano, utvrđeno u Rimu) ← dare: dati

database (*izg.* dèjtabejz) *m inform.* strogo organiziran skup podataka s mogućnošću brzog pristupa i efikasne manipulacije; baza podataka
✧ *engl.*

datácija, *v.* datum

dataglove (*izg.* dèjtaglav) *m inform.* posebna rukavica sa senzorima koji digitaliziraju kretnje ruke i informacije o tome šalju u kompjuter; elektronska rukavica
✧ *engl.*

datagram (*izg.* dèjtagram) *m inform.* paket podataka koji u sebi nosi dovoljno informacija za svoj prijenos do odredišta; datogram
✧ *engl.*

dȁti (koga, što, komu što) *svrš.* ⟨*prez.* dâm/dádem/dȁdnēm, *pril. pr.* dâvši, *imp.* dâj, *aor.* dȁdoh (*2.* i *3. l.* dȁde), *prid. rad.* dȁo, *prid. trp.* dân/dât⟩ **1.** uručiti iz ruke u ruku, prepustiti kome što, predati; podati **2. a.** uroditi, donijeti plod (o voćki itd.) **b.** proizvoditi ili donositi kao konačan rezultat što [*svijeća daje loše svjetlo*] **3.** prirediti predstavu [*dali su Porina*] **4.** (se) **a.** (+ *gl.*) biti podatan za rukovanje, ne opirati se obradi, radnji ili oblikovanju [*dade se otvoriti*; *dade se izglačati*, *opr.* ne dati se] **b.** postati gore [*dalo se na zlo*] **5.** (+ *gl.*) povjeriti komu da što učini, povjeriti komu da izvede posao ili što popravi [~ *popraviti aparat*; ~ *okrečiti zid*] **6.** (se komu) **a.** prepustiti se čijem utjecaju, podrediti se kome [*ne daj se tim ljudima da te oni vode*] **b.** *razg.* podati se, voditi ljubav s kim (o ženskoj osobi) **7. a.** izreći, ponuditi [~ *oprost*; ~ *blagoslov*] **b.** obvezati se [~ *riječ*] **8.** učiniti, napraviti [~ *poljubac*] // **dáća** *ž pov.* skupni pojam koji označuje sve što se plaćalo državi, davalo u naturi ili radnoj snazi, vladaru i zemaljskom gospodaru (feudalcu); danak, carina; **dâj** (I) **1.** ⟨*imp.*⟩, *v.* dati **2.** zahtjev da onaj kojemu se poziv upućuje nekome što dade [~ *mi knjigu*]; **dâj** (II) *uzv.* hajde, dede, deder; **dȁnak** *m* ⟨G dânka, N *mn* dânci, G dānākā⟩ *pov.* **1.** ono što vazalna država ili grad plaća vladaru **2.** porez, daća △ ~ ***u krvi*** odvođenje muške djece kršćanskih roditelja za janjičare i druge službe u Osmanskom Carstvu od 15. do 17. st.; **dátōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *fil.* činjenica od koje se polazi u razmatranju, činjenica ili ideja pomoću koje se mogu razmatrati druge činjenice i ideje [*riječ je ~ gramatike*]; **dávalac** *m* ⟨G -aoca, V -aoče, N *mn* -aoci, G dàvalācā⟩ onaj koji daje; davatelj △ ***(dobrovoljni)*** ~ ***krvi*** onaj

koji medicinskoj ustanovi daje svoju krv u humanitarne svrhe; **dávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* davati **2.** (ob. *mn*) ono što se izdvaja iz osobnih dohodaka ili prihoda, zarade u fondove, poreze i druge oblike prikupljanja novca potrebna državi i društvu; dažbina; **dàvatelj** *m* onaj koji daje; davalac; **davatèljica** *ž*, *v.* davatelj; **davatèljičin** *prid.* koji pripada davateljici; **dávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dâjēm (se), *pril. sad.* -ajūći/dájūći (se), *imp.* dáji (se), *prid. trp.* dâvān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što), *v.* dati **2.** (se) posvećivati se komu ili čemu, žrtvovati se za koga ili što **3.** (za što) izdvajati novac, financirati po planu za predviđen razvoj [~ *za kulturu*; ~ *za umjetnost*] **4.** (na što) držati do čega, polagati na što, cijeniti što

◆ m. os. imena (tvore se od imp. ili participa osnove): **Dàjmir** *zast.*, **Dàmil**, **Dàmir**, **Dànimīr**, **Dànislav**, **Dȁslav** *zast.*; ž. os. imena: **Dàjmira**, **Dàmira**, **Dàmīrka** ◇ *pr.*: **Dàmir** (Omiš), **Dàtković** (150, Pag, Primorje)

✧ *prasl.* i *stsl.* dati (*rus.* dat', *polj.* dać) ← *ie.* *deh$_3$- (*lat.* dare, *grč.* didoûnai)

datírati, *v.* datum

dátīv *m gram.* treći padež deklinacije ili sklonidbe, padež namjene i daljeg objekta, odgovara na pitanje komu?, čemu? // **dátivnī** *prid.* koji se odnosi na dativ [~ *oblik*]

✧ *lat.* dativus (casus) (≃ dare: dati) ≃ *grč.* dotikḗ (ptôsis)

datìzam *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *rij.* jezične pogreške koje čini stranac (solecizmi, pretjerana sinonimija itd.)

✧ *grč.* Datismós, prema Datisu, vojskovođi perzijskog kralja Darija, koji je tako govorio grčki

dȁto *pril.* od izdavanja (ob. oznaka u bankarskim i trgovačkim poslovima koja rok za izvršenje nekog posla započinje s trenutkom izdavanja vrijednosnice ili naloga) △ ~ ***mjenica*** mjenica kojoj rok plaćanja teče od dana izdavanja

✧ *lat.* de dato: od danas

dȁtogram *m*, *v.* datagram

datòlīt *m* ⟨G datolíta⟩ *min.* kalcijev borosilikat, javlja se u obliku sjajnog zelenkastog kristala

✧ *grč.* dateîsthai: rastavlja + -LIT[1]

datotéka *ž* ⟨D L -éci⟩ **1.** zbirka međusobno povezanih zapisa, koja se smatra cjelinom **2.** *inform.* skup podataka ili informacija koji ima svoj naziv i računalno je pohranjen na neki medij za pohranu podataka (magnetni, magnetooptički itd.) [~ *podataka*; *tekstna* ~; *indeksna* ~]; spis, *usp.* file △ ***izvršna*** ~ *inform.* programi koji se mogu aktivirati, pokrenuti, staviti u funkciju

✧ *v.* data + -TEKA

dàtulja (**dàtula**) *ž bot.* **1.** drvolika biljka (*Phoenix dactylifera*) iz porodice palmi (*Palmae*), podrijetlom iz sred. Afrike i Arabije, kultivirana i u ostalim suptropskim i tropskim predjelima; finik **2.** hranjivi, vrlo sladak, plod te biljke

✧ *tal.* dattolo (dattero) ≃ *grč.* dáktylos: prst

dátum *m* **1. a.** kalendarsko vrijeme, mjera vremena prema kalendaru (dan, mjesec i godina) **b.** brojke takvih podataka [*nizak* ~ prvi dani u mjesecu; *visok* ~, *razg.* posljednji dani u mjesecu, u smislu mjesečnih primanja]; nadnevak **2.** *pren.* važan događaj koji vrijedi da ostane zapamćen i po tome kada se dogodio [*značajan* ~] △ ~ ***valjanosti*** dan poslije kojega istječe valjanost kakva proizvoda; rok poslije kojega proizvođač ne može jamčiti valjanost proizvoda // **datácija** *ž* **1.** stavljanje datuma na pismo ili dokument **2.** određivanje vremena nastanka nekog spisa **3.** *pravn. pov.* formula kojom se označuje mjesto i vrijeme sklapanja pravnog čina, odnosno izdavanja isprave o njemu; **datírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* datirati **2.** ob. u: △ ***radiokarbonsko*** ~ metoda radioaktivnog datiranja koja se koristi u arheologiji, a temelji se na mjerenju omjera između stabilnoga ugljika i njegova radioaktivnog izotopa; **datíra|ti** (što) *dv.* ⟨*prez.* dàtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dàtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** staviti/stavljati datum na pismo ili dokument **2.** odrediti/određivati datum nastanka nekog spisa [*pismo je* ~*no*...] **3.** odrediti/određivati vrijeme nekog događaja ili pojave [*postanak hrvatske države* ~*mo u 9. stoljeće*] **4.** potjecati iz nekog vremena ili doba koje se spominje [*sablja* ~ *iz 17. stoljeća*]; **dátumsk|ī** *prid.* koji se odnosi na datum [~*a granica* dogovorom određena linija prelaskom koje se mijenja datum prilikom putovanja preko Tihog oceana]

✧ *lat.* datum: napisano ≃ (litteras) dare: napisati

dâu *m*, *v.* dhow

Daubigny (*izg.* Dobinjȉ), **Charles François**

(1817–1878), francuski slikar »intimnog pejzaža«, preciznom upotrebom boja u prikazu prirodnog svjetla utjecao na impresioniste

Daudet (*izg.* Dodê) **1. Alphonse** (1840–1897), francuski književnik, autor sentimentalnih priča o provincijskom životu na jugu Francuske (*Pisma iz mog mlina*) **2. Léon** (1867–1942), francuski pisac i novinar, sin Alphonseov, najžešći satirički polemičar svoje generacije

dàuerlauf *m sport reg.* trčanje na duge pruge na skijama
✧ *njem.* Dauerlauf

dàuervelne *ž mn* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. zast.* trajna ondulacija
✧ *njem.* Dauerwellen

daughterboard (*izg.* dôterbōrd) *ž inform.* integrirani sklop koji se priključuje na osnovnu ploču računala; dodatna ploča
✧ *engl.*

daùlbas *m glazb.* **1.** bubanj u obliku čanka s razapetom kožom samo s jedne strane, nosi se obješen o kajišu na vratu; talambas **2.** *reg. zast.* svaki bubanj // **daùldžija** *m reg.* onaj koji udara u daul (ob. čauš)
✧ *tur.* ← *arap.* ṭabl: bubanj + *perz.* bāz: igrati

Daumier (*izg.* Domjê), **Honoré** (1808–1879), francuski slikar, grafičar, kipar, najpoznatiji kao karikaturist koji se nemilosrdno izruguje društvenim i političkim prilikama u Francuskoj u 19. st., osobito caru Napoleonu III

dàun *m žarg.* **1.** loše stanje (ob. u psihičkom smislu) **2.** *razg.* depresija (**3b**) [*u ~u sam*]
✧ *engl.* down: dolje

daunlodírati (što) *dv.* ⟨*prez.* daunlòdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *inform. žarg.* (is)kopirati datoteke sa interneta na osobno računalo
✧ *engl.* download

dauphin (*izg.* dofên) *m pov.* naziv za prestolonasljednika u Francuskoj za vrijeme kraljeva (do 1789); dofen
✧ *fr.*

Dausset (*izg.* Dosê), **Jean** (1916), francuski liječnik, za istraživanja na području genetike Nobelova nagrada za medicinu 1980 (zajedno s B. Benacerrafom i G. Snellom)

Dàut m. os. ime (*musl.*) ◊ *pr.*: **Dautánac** (Bjelovar, Čazma), **Dautánec** (110, Đurđevac, Podravina), **Dàutbegović** (Pula, Osijek), **Dàuti** (Čakovec, Vinkovci), **Dàutović** (440, Nova Gradiška), **Dàvutović** (Velika Gorica)
✧ *tur.* Davud ← *arap.* Dāwūd, *v.* David

dáva *ž reg. zast.* bacanje krivice na koga; davija, tužba, pritužba, optužba (pred sultanom i sl.) // **dàvija** *ž*, *v.* dava; **dav̀ijati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** tužiti, optuživati **2.** parničiti se na sudu; **davùdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* tužitelj na sudu
✧ *tur.* ← *arap.* daʿwā

dávati, *v.* dati

dávet *m reg.* gozba priređena u kući povodom kakva veselja ili proslave // **davèčija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji poziva na gozbu, na svadbu i sl.
✧ *tur.* ← *arap.* daʿwä: poziv

David (*izg.* Davìd) **1. Gerard** (o.1460–1523), nizozemski slikar, sljedbenik Van Eycka i Memlinga, zadnji veliki majstor škole u Brugesu **2. Jacques Louis** (1748–1825), francuski slikar, pobornik neoklasicizma kao reakcije na rokoko

Dàvid 1. *v.* ♦ **2.** izraelski kralj (11. st. do poč. 10. st. pr. Kr.), pobijedio Filistejce i znatno ojačao kraljevstvo; u biblijskoj knjizi *Psalmi*; Davidu se pripisuje autorstvo 73 psalama (od ukupno 146) **3.** ime dvojice škotskih kraljeva (iz 12. i 14. st.) △ ***borba ~a i Golijata*** **1.** *bibl.* u predaji David (**2**) je, još dok je bio pastir, iako malen i naoko slab, snalažljivošću i spretnošću pobijedio diva Golijata **2.** *pren.* borba slabije, ali pravednije strane protiv grube sile i moći // **Dàvidov** *prid.* koji pripada Davidu △ ***~a zvijezda*** (*hebr.* Magen David: Davidov štit) heksagram, simbol židovstva, nacionalni amblem na zastavi današnjeg Izraela
♦ m. os. ime (*bibl.* podrijetla) ◊ *pr.*: **Dávčev** (Samobor, Đakovo, Rijeka), **Dàvid** (140, Čakovec, Prigorje), **Dàvidović** (**Davídović**) (1180, Đakovo, Banovina), **Davidòvskī** (Karlovac)
✧ *hebr.* dāwidh: drag, ljubljen

dàvija, *v.* dava

Davis (*izg.* Déivis) **1. Bette** (pravo ime Ruth Elizabeth Davis) (1908–1989), američka filmska glumica, uglavnom je tumačila uloge snažnih žena (*Male lisice*, *Sve o Evi*) **2. Dwight Filley** (1879–1945), tenisač i političar, utemeljitelj natjecanja u tenisu, *usp.* Davisov kup, *v.* Davisov △ **3. Jefferson**

(1808–1889), američki političar, predsjednik američke Konfederacije (1861–1865); optužen za veleizdaju ali mu nije suđeno **4. Miles Dewey** (1926–1990), skladatelj i trubač, jedan od najvećih američkih jazz glazbenika // **D̀avisov** (*izg.* Déivisov) *prid.* koji pripada Davisu △ ~ ***kup*** (*engl.* Davis cup, *izg.* Déivis kȁp) *sport* međunarodno svakogodišnje tenisko natjecanje muških reprezentacija za najbolju nacionalnu momčad i prijelazni pehar (prema D. F. Davisu)

Davisson (*izg.* Déivisn), **Clinton Joseph** (1881–1958), američki eksperimentalni fizičar; za otkriće da se elektroni ponašaju kao valovi svjetlosti Nobelova nagrada 1937 (zajedno s G. P. Thomsonom)

dáviti (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dâvīm (se), *pril. sad.* -vēći (se), *prid. trp.* dâvljen, *gl. im.* -vljēnje⟩ **1.** (koga, što) **a.** stezanjem vrata oduzimati kome dah; gušiti **b.** ometati disanje (kao uzrok bolesti ili teške atmosfere) **c.** ubijati gušenjem u vodi; utapati **2.** *pren.* **a.** (što) mučiti, iscrpljivati **b.** (koga) *žarg.* dosađivati dugim pričama ili govorima; gnjaviti **3.** (se) **a.** gušiti se, teško disati **b.** topiti se, utapati se, tonuti (o živim bićima, ob. čovjeku ili životinji) // **dávež** *m* i *ž* ⟨G -a/-i⟩ *ekspr.* **1.** gnjavaža, dosađivanje dugim pričama ili predavanjima, nepodnošljivo pričanje ili pripovijedanje i sl.; pilež **2.** onaj koji gnjavi ili dosađuje [*on/ona je pravi* ~]; **dàvitelj** *m* onaj koji davi; **dâvljenica** *ž* utopljenica, *v.* davljenik; **dâvljeničkī** *prid.* koji se odnosi na davljenike; utopljenički; **dâvljenički** *pril.* kao davljenik, na način davljenika; **dâvljenīk** *m* ⟨V dȁvljenīče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji se davi utopljenik **2.** *pren. razg.* onaj koji je u vrlo teškoj situaciji kao bankroter i sl., onaj koji je u poslovanju i zaradi na rubu propasti; **dâvnica** *ž pat.*, *v.* angina[1]

✧ *prasl.* i *stsl.* daviti (*rus.* davít', *polj.* dawić) ≃ *stvnjem.* touwen: umrijeti

dâvnī *prid.* **1.** koji se odnosi na vrijeme prošlo i daleko od ovoga u kojem se govori **2. a.** od koga je prošlo mnogo vremena; drevni **b.** koji postoji mnogo vremena; davnašnji // **dàvnašnjī** *prid.* koji je iz davnog vremena, koji je iz davnine i sada traje; davni; **davnìn|a** *ž* ⟨G *mn* davnínā⟩ davno vrijeme, davno doba [*od ~ā* od najstarijih vremena; *Priče iz ~a* naslov knjige za djecu Ivane Brlić-Mažuranić]; **dávno** *pril.* prije mnogo vremena

✧ *prasl.* *davьnъ (*rus.* dávnyj, *polj.* dawny) ≃ *davě: davno ← *ie.* *deh$_2$u- (*lat.* du-dum: odavno, *grč.* dḗn)

D̀avor[1] *m* **1.** *v.* ♦ **2.** *mit.* bog rata u praslavenskoj mitologiji // **davòrija** *ž* rodoljubna pjesma, budnica iz razdoblja preporodnih pokreta u 19. st.; **davòriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ pjevati davorije

♦ m. os. ime (narodno, potvrđeno od 17. st.); isto: **D̀avorin**; **D̀avōrka** ž. os. ime ◇ *pr.*: **Davòrija** (100, Glina, Petrinja, Banovina)

D̀avor[2] *m* naselje (u blizini Nove Gradiške), 2603 stan., nekoć se nazivalo Svinjar // **D̀avorac** *m* (**D̀avōrka** *ž*) ⟨G -ōrca, V -ōrče, N *mn* Dȁvōrci, G Dȁvorācā⟩ stanovnik Davora; **dȁvorskī** *prid.* koji se odnosi na Davor i Davorce

Davos (*izg.* Davȍs) *m* mjesto u Švicarskoj, 11.500 stan., lječilište i turističko odredište

Davy (*izg.* Déivi), **Humphry** (1778–1829), engleski kemičar i fizičar, elektrolizom otkrio nekoliko kemijskih elemenata i njihovih spojeva, izumio rudarsku sigurnosnu svjetiljku; jedan od utemeljitelja elektrokemije, značajan promotor znanstveno-eksperimentalne metode istraživanja // **Davyjev** (*izg.* Déivijev) *prid.*, ob. u: △ ***~a svjetiljka***

Dawes (*izg.* Dóuz), **Charles Gates** (1865–1951), američki bankar i političar, sastavljač »Dawes plana« prema kojem je Njemačka plaćala ratnu odštetu poslije 1. svjetskog rata; Nobelova nagrada za mir 1925.

Dayan (*izg.* Dajàn), **Moshe** (1915–1981), zapovjednik izraelske vojske u Sinajskom ratu 1956, ministar vojske u ratu 1967, karizmatska ličnost simbolički povezana sa izraelskim vojnim pobjedama sve do prvih poraza u ratu 1973.

Dayton (*izg.* Dèjton) *m* grad u državi Ohio, SAD, 182.000 stan. // **dèjtōnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Dayton △ ***~a BiH*** *publ. žarg.* Bosna i Hercegovina kakva je nastala i postoji na temeljima dejtonskog sporazuma; ***~i sporazum*** *pov.* sporazum koji su u studenom 1995. potpisali predsjednici BiH, Hrvatske i Jugoslavije o BiH kao suverenoj državi s glavnim gradom Sarajevom i podjeli na dva entiteta, angažmanu međunarodne zajednice, povratku svih izbjeglica i sl.; **dèjtōnski** *pril.* kao u Daytonu, na način Daytona

dàzimetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* sprava za mjerenje gustoće plina

✧ *grč.* dasýs: gust + -METAR

d̀ažbina *ž* (ob. *mn*), *v.* davanje (**2**)

dȁžd *m* ⟨N *mn* -i/dàždovi⟩ *arh. ekspr. jez. knjiž.* kiša, pljusak // **dàždevica** *ž reg.* **1.** cisterna za prikupljanje kišnice **2.** kišnica; **dàždjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -dīm, *pril. sad.* -dēći, *prid. rad.* dàždio/dàždjela *ž*, *gl. im.* -žđēnje⟩ *jez. knjiž.* padati u obliku dažda; kišiti, pljuštiti

♦ *pr.* (nadimačko): **Dèžđek** (Međimurje)

✧ *prasl.* i *stsl.* dъždь (*rus.* dožd', *polj.* deszcz) ← *ie.* *dus-dyu-: loše nebo ≃ *skr.* duš-: loš; dyau-: nebo

daždèvnjāk *m* ⟨G daždevnjáka, V dȁždevnjāče, N *mn* daždevnjáci⟩ *zool.* **1.** vodozemac (*Salamandra maculosa*), sličan gušteru; salamandar **2.** (*mn*) rod repatih vodozemaca (*Salamandridae*); rađaju žive mlade

✧ *v.* dažd

dB *fiz.* znak za jedinicu glasnoće zvuka, decibel

d. d. *krat. ekon.* dioničko društvo

D-day (*izg.* Dî-dȇj) *m* **1.** *pov.* dan kada je u 2. svjetskom ratu izvršeno iskrcavanje savezničkih trupa u Normandiji (6. lipanj 1944); dan D **2.** *žarg.* dan za koji je predviđena neka važna akcija ili događaj

✧ *engl.*

DDT (*izg.* diditî) *m* **1.** *kem.* sredstvo za dezinsekciju **2.** sinonim za mnoga kasnija dezinsekcijska sredstva različita sastava

✧ akronim kemijskog sastava: **di**kloro-**d**ifenil-**t**rikloro-etan

de! *uzv.*, *v.* dela!

DE- kao prvi dio riječi znači odstranjivanje, udaljavanje, prekidanje, oprečnu radnju od one koju znači osnovna riječ [*decentralizacija*; *degeneracija*; *debirokratizirati*; *degradacija*]

✧ *lat.*: od-, raz-

deacidifikácija *ž kem.* smanjivanje aciditeta, neutraliziranje, *usp.* aciditet

✧ DE- + *lat.* acidus: kiseo + -FIKACIJA

deadline (*izg.* dèdlājn) *m term.* krajnji rok, vrijeme do kojega se mora izvršiti neki posao [~ *predaje rukopisa*; ~ *prijave za natječaj*]

✧ *engl.*

deadweight ton (*izg.* dèdvejt tȁn) *m pom.* tona (oznaka dwt/DWT) kojom se označava nosivost broda

✧ *engl.*

deagrarizácija *ž sociol.* **1.** proces povećanja udjela nepoljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu **2.** napuštanje poljoprivrede kao djelatnosti i izvora dohotka, *usp.* urbanizacija

✧ DE- + *v.* agrar

Deák (*izg.* Dèak), **Ferenc** (1803–1876), mađarski političar, jedan od tvoraca Austro-Ugarske (1867) i Hrvatsko-Ugarske nagodbe (1868)

Deakin (*izg.* Dȉkin), **Frederick William Dampier** (1913), britanski povjesničar i publicist, 1943. šef prve britanske vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV-a

deaktivírati (koga) *dv.* ⟨*prez.* deaktìvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deaktìvīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (u)činiti da što ne bude više aktivno [~ *borbeni sastav*] **2.** *vojn.* razbiti/razbijati, onemogućiti/onemogućavati djelovanje vojnoj postrojbi **3.** *vojn. tehn.* oduzeti/oduzimati aktivno svojstvo [~ *nagaznu minu, bombu i sl.*]; deaktivizirati // **deaktivizírati** *dv.* ⟨*prez.* deaktivìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deaktivìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* deaktivirati

✧ DE- + *v.* aktiv, aktivirati

deal *m*, *v.* dîl

dealbanizácija *ž pol.* proces otvaranja neke zemlje, izlaženja iz izolacije, *opr.* albanizacija

✧ DE- + *v.* Albanija, albanizacija

dealer *m*, *v.* diler (**1a**)

dealing (*izg.* díling) *m trg.* transakcija (s vrijednosnim papirima) na različitim tržištima uz pomoć računala ili telefonom

✧ *engl.*

deambulàtōrij (**deambulatôrij**) *m arhit.* u crkvama, prolaz oko kora, otvoren hodnik oko kojeg se ob. nižu kapele u apsidama, čest u crkvama u 6. st. te od 11. do 14. st.

✧ *srlat.* deambulatorium ≃ deambulare: ići u šetnju

Dean (*izg.* Dîn), **James** (1931–1955), američki filmski glumac (*Istočno od raja*, *Buntovnik bez razloga*, *Div*); simbol i kultni uzor mladih 1950-ih

deanimalizírati (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* deanimalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deanimalìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ osloboditi/oslobađati (se) od životinjskoga utjecaja, prisutnosti

✧ DE- + *v.* animalan

death-industrial (*izg.* dèt-indàstrial) *m glazb.* smjer u heavy metal glazbi

✧ *engl.*

déba *ž reg.* okrugla drvena ili bakrena posuda s poklopcem ili mali mijeh, upotrebljava se za sir, kajmak ili med

✧ *tur.* debbe ← *arap.* däbbä

De Bakey (*izg.* De Béiki), **Michael Ellis** (1908),

američki kirurg, pionir operacijskih zahvata na krvožilnom sustavu, prvi usadio čovjeku »umjetno srce« (1966)

debàkl *m* ⟨N *mn* -i, G dèbakālā/debáklā⟩ *ekspr.* **1.** potpuni slom; propast, bankrot (o ekonomskim događajima) **2.** *meton.* **a.** težak poraz (o sportskim susretima i sl.) **b.** veliki neuspjeh (o filmovima, umjetničkim događajima i sl.)
✧ *fr.* débâcle

dȅbalans *m* **1.** poremećaj ravnoteže između dvaju ovisnih elemenata, npr., pri rasporedu tereta, ljudi (na brodu, u zrakoplovu itd.) **2.** *ekon.* gubitak ravnomjernosti, omjera ili povoljnog računa u primicima i izdacima, uvozu i izvozu itd. **3.** *pren.* nesrazmjernost veličina (npr. između potreba i stvarnih veličina)
✧ DE- + *v.* balans

debaláža *ž* **1.** vađenje iz omota **2.** ispitivanje sadržaja (kada se ukloni omot)
✧ *fr.* déballage

debarbarizácija *ž sociol.* proces uljuđivanja, *opr.* barbarizacija
✧ DE- + *v.* barbar, barbarizacija

debàrkmān *m* ⟨G debarkmána⟩ *pom.* brodski istovar, iskrcavanje robe
✧ *fr.* débarquement

debàta *ž* ⟨G *mn* debátā⟩ pretresanje problema [*parlamentarna ~*]; rasprava, diskusija (ob. javna s izlaženjem na govornicu) // **debatírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* debàtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ sudjelovati u debati; **dèbatnī** *prid.* koji se odnosi na debatu △ ~ ***klub*** (ob. *pejor.*) ljudi koji se sastaju da bi debatirali bez provođenja svojih ideja u izravnu djelatnost
✧ *njem.* Debbate ← *fr.* débat

debelácija *ž vojn.* potpuno uništenje ratnog neprijatelja
✧ *srlat.* debellatio ≃ debellare: poraziti

debèlo, *v.* debeo

DEBELO- kao prvi dio riječi znači da je debelo u svojoj vrsti ono što znači drugi dio [*debelokor* koji ima debelu koru]
♦ u toponomastičkim sintagmama često kao prvi dio imena uzvisina: **Dèbelī brȉg**, **Dèbelō bȑdo** i sl., *usp.* Mutogras (Poljica) ← *lat.* mons grassus: debelo brdo
✧ *v.* debeo

Dèbelō bȑdo *sr geogr. pov.* prapovijesno nalazište na *JI* periferiji Sarajeva, BiH

debelokóžac *m* ⟨G -óšca, V debelòkōšče, N *mn* -óšci, G debelòkōžācā⟩ **1.** onaj koji je debele kože [*slon je ~*] **2.** *pren.* onaj koji nema osjećaj stida, onaj čiji obraz sve podnosi
✧ DEBELO- + *v.* koža

debelòvrat *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima debeo vrat, *opr.* tankovrat
✧ DEBELO- + *v.* vrat

debèljača[1] *ž bot.*, *v.* tustica

debèljača[2] *ž*, *v.* debljača

Debèljāk *m* ⟨G Debeljáka⟩ naselje (u blizini Zadra), 946 stan. // **Debeljáčanin** *m* (**Debeljáčānka** *ž*) ⟨N *mn* Debeljáčani⟩ stanovnik Debeljaka; **debèljāčkī** *prid.* koji se odnosi na Debeljak i Debeljačane, *usp.* debeo

dèbe|o *prid.* ⟨*odr.* dèbelī, *komp.* dȅbljī⟩ **1.** koji je pretjerano težak, koji ima mnogo sala; ugojen, salast, *opr.* mršav, suh, tanak **2.** **a.** koji je velike širine između dviju površina [*~o zid*] **b.** koji ima velik presjek [*~o konopac*] **3.** **a.** koji nema finoće [*~la slova*] **b.** koji je teži i topliji [*~o kaput*] **4.** *razg.* koji je jako izražen, izražen u najvećoj mjeri [*~la privilegija*; *~la prednost*; *~lim slovima*, *graf.* slovima pojačane osnovne boje, crnim slovima, boldirano] △ ***~lo crijevo*** *anat.*, *v.* kolon[2]; ***~lo meso*** stražnjica; ***~lo more*** pučina, otvoreno more // **debèliti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -lēći (se), *gl. im.* -èljēnje⟩ **1.** (što), *v.* podebljavati **2.** (se), *v.* debljati (2); **debèlo** *pril.* u sloju koji je debeo, visok, obilan [*~ namazati (maslac itd. na kruh)* obilno namazati; *~ lagati* naveliko, masno lagati; *~ se smijati* smijati se zlobnom nasladom; *~ zasjesti* ne znati otići, ne htjeti otići]; **debèljkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pomalo debeo (o osobama); debeljuškast; **debéljko** *m* ⟨N *mn* -ljci, G dèbēljākā⟩ *fam.* puna, punašna, debela muška osoba ili muško dijete, onaj koji je debeljkast; debeljuško; **debeljúca** *ž* simpatično i privlačno punašna ženska osoba, debeljuškasta žena; debeljuša; **debeljúša** *ž*, *v.* debeljuca; **debeljùškast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* debeljkast; **debeljùškasto** *pril.* pomalo debelo; **debeljùško** *m* ⟨N -šci⟩, *v.* debeljko; **dèbljača** (**debèljača**[2]) *ž reg.* vrsta blanjalice; **dèbljati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) činiti debljim **a.** gojiti (o osobama) **b.** toviti (o životinjama, o osobama *pejor.*) **c.** *v.* debeliti (1) **2.** (se) gojiti se, debeliti se; **debljı̏na** *ž* ⟨G *mn* debljínā⟩ **1.** *razg.* opseg ili promjer kakva

tijela u odnosu na dužinu ili visinu [~ *zida*; ~ *stupa*] **2.** ugojenost, gojaznost, pun stas, *opr.* mršavost

♦ *pr.* (nadimačka, po osobini prvonositelja): **Debèlak** (Osijek, Duga Resa), **Dèbelec** (**Debélec**) (150, Čakovec), **Dȅbelica** (Knin), **Dèbelić** (500, Rab, Primorje, Posavina), **Dèbelja** (Donji Miholjac, Rijeka), **Debèljačkī** (**Debeljàčkī**) (Split, Rijeka, Osijek), **Debèljāk** (**Debeljâk**) (810, Zagorje, Moslavina), **Debeljáković** (Virovitica, Osijek), **Debèljūh** (**Debeljûh**) (200, Rovinj, Pula) ◊ *top.*: **Debèljača**, **Debèljāk**, **Debèljūhi**

✧ *prasl.* i *stsl.* debelъ (*rus.* debélyj) ≃ *stprus.* debīkan, *stvnjem.* tapfar: težak

dèbet *m admin.* oznaka za rubriku dugovanja (u knjigovodstvu)

✧ *lat.* duguje ← debēre: dugovati

dèbī (**debî**) *m* ⟨G debìja⟩ **1.** prvi javni nastup pred publikom (na pozornici, na igralištu itd.) **2.** *zast.* formalno predstavljanje mlade žene nekom društvu // **debìtant** (**debitȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji prvi put nastupa u javnosti, koji se sam ili svojim djelom prvi put pojavljuje pred javnošću; **debìtantica** *ž*, *v.* debitant; **debìtantskī** *prid.* koji se odnosi na debitanta; **debìtantski** *pril.* kao debitant, na način debitanta; **debitírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* debìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ imati prvi javni nastup, prvi se put pojaviti/pojavljivati pred publikom i javnošću (ob. o umjetnicima i sportašima)

✧ *fr.* début: prvi udarac u igri

dèbīl (**debìl**) *m* ⟨G debíla⟩ **1.** *pat.* onaj koji boluje od debilnosti, onaj koji je mentalno zaostao **2.** *pejor. žarg.* glupan // **dȅbīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** *pat.* koji boluje od debilnosti **2.** *pejor. žarg.* koji je glup; nesposoban, blesav; **dȅbīlno** *pril.* **1.** *pat.* medicinski nesposobno **2.** *pren.* glupo, blesavo; **debílnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1. a.** stanje onoga koji je debilan **b.** *pat.* najblaži stupanj mentalne zaostalosti (slaboumnosti, oligofrenije) koja je ili urođena ili u najranijoj dobi stečena; kvocijent inteligencije 70–79 **2.** *žarg.* glupo ponašanje, blesavost, nedoraslost (čemu/za što)

✧ *lat.* debilis: slab

debirokratizírati (što) *dv.* ⟨*prez.* debirokratìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *sociol.* smanjiti/smanjivati utjecaj birokracije, ukloniti/uklanjati birokratske pojave u društvu, *opr.* birokratizirati

✧ DE- + *v.* birokracija, birokratizirati

dèbit *m agr.* vrsta dalmatinskog vina i loze bijeloga grožđa; puljižanac

dèbītor *m knjiš.* dužnik // **dèbītn|ī** *prid.*, ob. u: △ ~**a** ***kartica*** *bank.* kartica koja korisniku bankovnih usluga omogućuje da s bankomata podigne gotovinu ili da preko odgovarajućih automata obavlja plaćanja sa svoga računa

✧ *lat.* debita ≃ debitum: dug ← debēre: dugovati

débl|o *sr* ⟨G *mn* dêbālā/-ā⟩ *bot.* dio stabla od korijena do prvih grana krošnje

✧ *v.* debeo

deblokíra|ti (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* deblòkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deblòkīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ukloniti/uklanjati opsadu grada, utvrde [*Sarajevo je ~no nakon tri godine*] **2.** ukloniti/uklanjati prepreke [*~ti mirovni proces*] **3.** osloboditi/oslobađati prolaz [*~ne su ceste*] **4.** *bank.* ponovno pustiti/puštati, ponovno otvoriti/otvarati [*~ti tekući račun*]; osloboditi // **deblokáda** *ž* prekid blokade

✧ DE- + *v.* blok, blokirati

dèbljača, *v.* debeo

debljìna, *v.* debeo

Dèbora *ž* **1.** *v.* ♦ **2.** *bibl.* starozavjetna proročica koja je pjesmom hrabrila Izraelce u borbi protiv Kanaanaca (12. st. pr. Kr.) // **Dèborin** *prid.*, ob. u: △ ~**a** ***pjesma*** najstariji pjesnički zapis u *Starom zavjetu*

♦ ž. os. ime (*bibl.* podrijetla), *rij.*

✧ *hebr.* dĕbhōrāh: pčela

debordáža *ž pom.* iskrcavanje s broda

✧ *fr.* débordage ≃ déborder: iskrcati

debòto *pril. reg.* potpuno, sasvim, odmah, smjesta [~ *sam se umorio*]

✧ *tal.* di botto

debouillet (*izg.* debujê) *m agr.* pasmina ovaca razvijena u SAD-u, daje kvalitetnu vunu i meso

✧ *amer.engl.* ← *fr.*

dȅbrecīnka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ vrsta tanke kobasice

♦ *pr.*: **Dȅbrecin** (Zagreb, Rijeka)

✧ prema mađarskom gradu Debrecinu

debris (*izg.* debrȉ) *m* ostaci nečega što je uništeno, razoreno, što se raspalo; ruševina

✧ *fr.* débris ≃ *stfr.* débriser: lomiti, razbijati

debugger (*izg.* dibàger) *m inform.* kompjuterski program ili dio programa u operativnom

sustavu koji pomaže pronalaženju i uklanjanju programskih pogrešaka
✧ *engl.*

dèbul (I) *prid. reg.* koji je slab [*sav sam ~*]; usporen, umoran, zamoren (o fizičkom i duhovnom stanju) // **dèbul** (II) *pril. reg.* na usporen način; slabo, zamoreno △ ***na ~o*** na nepripremljen organizam, ob. natašte učiniti što nepovoljno (npr. popiti žestoko piće); **debùlec|a** (**debulèca**) *ž reg.* stanje onoga koji je debul [*ne mogu više od ove ~e*]; slabost, usporenost, zamor
✧ *tal.* debole ≈ debolezza, *v.* debil

Debussy (*izg.* Debisî), **Claude** (1862–1918), francuski skladatelj, glazbom je izrazio one ideale kojima u slikarstvu i književnosti u to vrijeme streme simbolisti i impresionisti

début *m*, *v.* debi

Debye (*izg.* Debéie), **Peter** (1884–1966), nizozemski fizičar i kemičar, autor radova o ogibu elektromagnetskih valova; Nobelova nagrada za kemiju 1936.

dȅc, *v.* decilitar

DECCA (*izg.* Dèka), ob. u: △ ~ ***sustav*** *pom.* **1.** hiperbolični radionavigatorski sustav opće namjene **2.** *vojn.* elektronski navigacijski sustav za određivanje pozicije aviona ili broda po načelima hiperbolične navigacije
✧ *engl.*

decedíra|ti (∅) *dv.* ⟨*prez.* decèdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* decèdīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *knjiš.* **a.** uzmaknuti/uzmicati, ukloniti/uklanjati se **b.** otići/odlaziti **2.** *med.* proći/prolaziti, prestajati [*bolest ~*]
✧ *lat.* decedere

decelerácija *ž fiz.* smanjivanje brzine gibanja u jedinici vremena; usporavanje, *opr.* akceleracija (2) // **decelèrātor** (**decelerâtor**) *m tehn.* uređaj za usporavanje (struje, brzine toka itd.)
✧ DE- + *v.* akceleracija

dècēmbar *m* ⟨G -bra, N *mn* -bri, G dècēmbārā⟩ dvanaesti mjesec u godini; prosinac // **dècēmbarskī** *prid.* prosinački
✧ *lat.* december: deseti mjesec po ranom rimskom kalendaru

decèmvīr *m* ⟨G decemvíra⟩ *pov.* u starom Rimu član zbora od deset ljudi, izabranih da pišu zakone
✧ *lat.* decem: deset + vir: muškarac

dècēnij (**decênij**) *m* (**dècēnija** *ž*) *razg.* razdoblje od deset godina brojeno po cijelim deseticama; desetljeće, dekada △ ***prvi ~ (stoljeća)*** prvo desetljeće, godine koje počinju s jedan do zaključno deset (npr. 1901. do 1910. godine) // **decenále** *m rij.* priredba ili skup koji se održava svakih deset godina; **dȅcenālnī** *prid.* koji se zbiva svake desete godine
✧ *lat.* decennium ← decem: deset + annus: godina

decènt|an *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji se ne ističe [*odjeća ~ne boje*]; povučen, skroman, samozatajan, suzdržan, neupadljiv **2.** koji se odlikuje mjerom u nastupu i obliku [*~no ponašanje*]; pristojan, doličan, fin, *opr.* indecentan // **decèntno** *pril.* povučeno, skromno, samozatajno, suzdržano, pristojno, dolično; **decèntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo ili osobina onoga koji je decentan; pristojnost, uljudnost, suzdržljivost
✧ *lat.* decens ← decēre: biti prikladan

decentralizácija *ž* **1.** *pol. admin.* proces udaljavanja od centra (ob. u političkoj upravi kad znači distribuciju nadležnosti države u odnosu na regionalne vlasti ili općine i sl.) **2.** *ekon.* organiziranje funkcija u upravljanju, rukovođenju i odlučivanju kada se u organizacijskoj piramidi znatan dio odluka premješta na niže razine u privrednoj organizaciji, *opr.* centralizacija // **decentralìzīrān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je podvrgnut decentralizaciji, nad kojim je izvršena decentralizacija; **decentralìzīrano** *pril.* na decentraliziran način; **decentralìzīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je decentralizirano; **decentralizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* decentralìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi decentralizaciju
✧ DE- + *v.* centar, centralizacija

decerèbrījsk|ī *prid.* koji se odnosi na mozak △ ***~a rigidnost*** *pat.* ukočenost mišićja visokog stupnja koja u najtežem obliku zahvaća ekstenzore vrata, trupa i udova
✧ DE- + *lat.* cerebrum: mozak

decèrnāt *m* ⟨G decernáta⟩ *admin. zast.* **1.** opseg rada i ovlasti činovnika **2.** izvještaj
✧ *lat.* decernat: neka odluči, neka razriješi ← decernere: razlučiti, razdvojiti (oznaka na spisima)

dȅci, *v.* decilitar

DECI- dekadski prefiks (znak d), kao prvi dio riječi znači 10^{-1} (deseti) dio jedinice koja je drugi dio te riječi [*decilitar*; *decimetar*]; desetina
✧ *lat.* decem: deset

decìār *m* ⟨G deciára⟩ *pov.* desetina ara, mjera za površinu
✧ DECI- + *v.* ar

dècibel *m* **1.** *fiz.* jedinica za mjerenje razlika u snazi (simbol dB), najčešće u elektronici; u akustici mjeri razlike u pritiscima u mediju koji prenosi zvuk (jedan decibel je približno najmanja razlika intenziteta zvuka koju može zamijetiti ljudsko uho) **2.** *meton.* svaki pretjeran zvuk [*maltretiraju ljude ~ima*] // **decìbelski** *pril.* u decibelima, izraženo pomoću decibela
✧ DECI- + *v.* bel

decìdīran *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bez uvijanja [~ *odgovor*]; odlučan, određen, jasan // **decìdīrano** *pril.* na decidiran način; odlučno, jasno; **decìdīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je decidiran ili svojstvo onoga što je decidirano; odlučnost, određenost
✧ *njem.* dezidiert, *fr.* décidé

dècifōl *m reg. zast.* mješavina vina i sode u omjeru 1:2, *usp.* špricer
✧ DECI- + *njem.* voll: pun

dècigram *m* desetina grama
✧ DECI- + -GRAM

dècilitar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ mjera za tekućinu, deseti dio litre (znak dL ili dl); jedan dec(i), dekalitar // **dȅc** *m razg.*, *v.* deci; **dȅci** (**dȅc**) *m* ⟨*indekl.*⟩ *razg.*, *v.* decilitar [*popiti dva ~ (vina)*]
✧ DECI- + *v.* litra[1] (litar)

dècima *ž* **1.** desetina, porez od desetine uroda, *usp.* decimar **2.** *jez. knjiž.* strofa od deset stihova **3.** *glazb.* **a.** deseti stupanj dijatonske skale **b.** interval od deset dijatonskih stupnjeva **c.** pomoćni orguljski registar
✧ *lat.* decima: deseta, desetina ≃ decem: deset

decimál|a *ž mat.* **1.** deseti dio cijeloga broja **2.** znamenka iza decimalnog zareza u decimalnom zapisu broja [*računati na dvije ~e*] // **dȅcimāln|ī** *prid.* koji se odnosi na decimale, koji se temelji na broju 10 △ ***~a klasifikacija*** sustav za stručno raspoređivanje bibliotečne i bibliografske građe; ***~a vaga*** vaga s krakom utega 10 puta dužim od kraka tereta; ***~i broj*** *mat.* realni broj u decimalnom zapisu; ***~i sustav*** dekadski sustav mjera, *v.* dekadski △; ***~i zapis*** *mat.* zapis realnog broja u obliku $a, b_1 b_2 ...$, što predstavlja zbroj cijelog broja a i sume razlomaka $b_k/10^k$, pri čemu su b_k znamenke kojih ima konačno ili beskonačno mnogo (tada je broj jednak sumi konvergentnog reda); decimalnim zapisom proširuje se dekadski tip zapisa s prirodnih na sve realne brojeve
✧ *srlat.* decimalis ≃ *lat.* decem: deset

decìmār *m* ⟨G decimára⟩ *pov. knjiž.* skupljač decime (**1**), procjenitelj desetine
✧ *srlat.* decimarius, *v.* decima

dècimet *m glazb.* **1.** sastav od deset izvođača **2.** muzičko djelo namijenjeno takvom sastavu
✧ *lat.* decimus: deseti ≃ decem: 10 + *v.* (du)-et, (terc)et

dècimetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* jedinica duljine, 10^{-1} (deseti) dio metra (znak dm)
✧ DECI- + -METAR

decimíra|ti *dv.* ⟨*prez.* decìmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* decìmīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pov.* kazniti smrću svakog desetog vojnika (disciplinska mjera u rimskoj vojsci) **2.** pogubiti ili strijeljati svakog desetog; desetkovati **3.** *pren.* **a.** pogubiti velik broj ljudi ili stoke, nanijeti teške gubitke u ljudstvu **b.** silno smanjiti broj ljudi [*kuga je ~la stanovništvo*]
✧ *njem.* dezimieren, *lat.* decimare

decìmola *ž glazb.* grupa od deset nota jednakih vrijednosti
✧ *v.* decima

decisekùnda *ž fiz.* jedinica vremena, 10^{-1} (deseti) dio sekunde (znak ds); desetinka sekunde
✧ DECI- + *v.* sekunda

decision making (*izg.* disʼìžn mèjking) *m sociol.* proces odlučivanja o važnijim dilemama unutar poslovnih, društvenih i državno-političkih organizacija i tijela, a na temelju svih relevantnih pokazatelja i procjene budućeg razvoja
✧ *engl.*

deciso (*izg.* dečîzo) *pril. glazb.* oznaka za glazbenu interpretaciju kojom se traži odlučno i ritmički precizno izvođenje
✧ *tal.*

dȅcizīvan *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji sadržava rješenje; konačan **2.** *pol.* koji je odlučan [~ *glas* odlučan glas npr. u glasovanju]; presudan // **decizíva** *ž pravn.* rješenje, odluka [*sudska* ~]
✧ *srlat.* decisivus: odlučan ≃ *lat.* decidere: odlučiti, odrezati

deck (*izg.* dȅk) *m pom.* paluba △ ***~-tennis*** (*izg.*

~-tènis) *sport* igra gumenim kolutom, česta na palubama prekooceanskih brodova, gdje se najprije pojavila kao zamjena za tenis
✧ *engl.*

decrescend|o (*izg.* dekrešèndo) *pril. glazb.* **1.** oznaka koja upućuje na postupno utišavanje tona, bilježi se znakom >, *opr.* crescendo **2.** (u *im.* službi) ono što se utišava [*u ~u*]
✧ *tal.*

Decreta regni (*izg.* Dekréta règni) *pov.* službeni naziv za zakone hrvatsko-ugarske državne zajednice
✧ *lat.*

decubitus (*izg.* dekùbitus) *m*, *v.* dekubitus

decuria (*izg.* dekùria) *ž*, *v.* dekurija

dȅčko, *v.* dječak

dȅda *m*, *v.* dedo

dèdāk *m* ⟨V -āče, N *mn* -āci⟩ **1.** glupan **2.** nespretnjaković, šmokljan, smetenjak, tikvan, zvekan
♦ *pr.* (često *musl.* i na području pod osmanskom vlašću): **Dédić**, *v.* i dedo
✧ ≃ *tur.* dede: djed

Dèdal *m mit.* najveći slikar, kipar i arhitekt u grčkim mitovima, legendarni majstor raznih vještina, graditelj labirinta u Knososu na Kreti; prvi čovjek koji je konstruirao krila i uspješno poletio preko mora, ali je pri tome izgubio sina Ikara, *v.* // **Dèdalov** *prid.* koji pripada Dedalu; **dèdalsk|ī** *prid.* **1.** koji je svojstven Dedalu [*~i pothvat*] **2.** *pren.* koji je neograničena duha; slobodouman, poletan, prometejski △ *~a* ***umjetnost*** *pov. umj.* antička umjetnička djela anonimnih majstora iz najranije faze grčke (arhajske) plastike

dedàlije *ž mn pov. mit.* beotske svečanosti priređivane u staroj Grčkoj u čast božice Here
✧ *grč.* Daídala

Dedekind (*izg.* Dédekind) **1. Friedrich** (1525–1598), njemački pisac i propovjednik protiv grubih običaja svoga doba, poznat po satiri *Grobianus* **2. Richard** (1831–1916), njemački matematičar, dao znatan doprinos novoj definiciji iracionalnih brojeva

dȅdēr (**dȅd**, **dȅde**) *uzv. razg.* za poticanje i čestica za pojačavanje, isticanje imperativa; izgovara se i piše u tekstovima koji doslovno prenose izgovoreno [*~ kreni!*]
✧ *dě dě (že): djeni, djeni, *v.* djenuti

dedikácija *ž* **1.** *zast.* posveta (ob. u starim knjigama i knjigama humanista na latinskom jeziku) **2.** posveta čemu; zavjetovanje **3.** *kršć.* obred posvete crkve // **dedicírati** (što komu/čemu) *dv.* ⟨*prez.* dedìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dedìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. retor.* posvetiti/posvećivati, pokloniti/poklanjati što [*~ knjigu s posvetom*]
✧ *lat.* dedicatio ≃ dedicare: posvetiti

De Diversis De Quartigianis (*izg.* De Divèrzis De Kvartigiánis), **Filip** (prva pol. 15. st.–nakon 1452), jedan od prvih propagatora humanizma u Dubrovniku

dedivinizácija *ž* proces otklanjanja božanskih atributa, *opr.* divinizacija
✧ DE- + *v.* divinacija, divinizacija

dèdlājn *m*, *v.* deadline

dédo *m* ⟨N *mn* -e, G -ā⟩ **1.** *razg.* deda, *usp.* djed **2.** *reg.* derviš
♦ *pr.* (*v.* i dedak): **Dȅd** (110, Zabok), **Déda** (Buje, Pag, Orahovica), **Dèdaj** (Bjelovar, Poreč), **Dedèić** (Knin), **Dédi** (Koprivnica), **Dédić** (1300, sred. Dalmacija, Banovina, Primorje)
✧ *tur.* dede

De Dominis (*izg.* De Dòminis), **Markantun**, *v.* Dominis (Markantun de)

dedùkcija *ž log.* zaključivanje od općih sudova k pojedinačnima ili k drugim općim sudovima, od uopćavanja prema pojedinostima ili prema drugim uopćavanjima; izvođenje // **deducírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dedùcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dedùcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *log.* (po)služiti se metodom dedukcije **2.** tijekom misaonog procesa doći/dolaziti do zaključka; **dȅduktīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je izveden, do kojeg je moguće doći metodom dedukcije; **dȅduktīvno** *pril.* na deduktivan način izvedeno; **deduktívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je deduktivno
✧ *lat.* deductio ≃ deducere ≃ DE- + ducere: voditi, donositi

dèdžal *m* **1.** (Dedžal) *teol. isl.* veliki smutljivac i varalica koji zavodi ljude; Antikrist u kršćanstvu **2.** *reg.* dosadni napasnik, nasilnik
✧ *tur.* Deccal ← *arap.* Dăğğāl

dee-jay (*izg.* dî-džêj) *m*, *v.* disk-džokej
✧ *engl.*

deep (*izg.* dîp) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ △ ***Deep Blue*** (*izg.* ~ Blû) *inform.* superračunalo za igranje šaha; ~ ***freeze*** (*izg.* ~ frîz) hladnjak (čitav ili dio) za duboko zamrzavanje, *usp.* freezer; ~ ***house*** (*izg.* ~ hàus) *glazb.* vrsta pop-glazbe
✧ *engl.*: dubok

deetatizácija *ž pol.* smanjenje državnog upletanja u društvo, *usp.* etatizam // **deetatizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* deetatìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deetatìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩, *opr.* etatizirati
✧ DE- + *v.* etatizam

dȅf *m* ⟨N *mn* dèfovi⟩ *glazb.* **1.** glazbalo kojem je razapeta koža na uskom drvenom obodu o koji su ovješeni zvončići (imaju oblik prstenova, za razliku od daira, kod kojih su to male pločice), drži se u jednoj ruci dok se dlanom druge udara po njemu; tamburin **2.** u Alžiru, mali bubanj
✧ *tur.* def, tef ← *arap.* däf

de facto (*izg.* dê fȁkto) *pril.* u stvari, zapravo, prema činjenicama, nešto što stvarno jest, što je u stvarnosti, *usp.* de iure
✧ *lat.*

defanzíva *ž*, *v.* defenziva

defašizírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* defašìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* defašīzirān, *gl. im.* -ānje⟩ *sociol.* ukloniti/uklanjati natruhe fašizma
✧ DE- + *v.* fašizam, fašizirati

default (*izg.* difôt) *m* **1.** *ekon.* neudovoljavanje obvezi, prestanak plaćanja, situacija u kojoj državna, javna ili privatna poduzeća izbjegavaju otvaranje formalnog stečaja ili moratorija **2.** *inform.* stanje uređaja kakvo je zadano njim samim na početku rada prije uvođenja nekih promjena; polazno stanje, predstanje
✧ *engl.*

defekácija *ž* **1.** *fiziol.* pražnjenje crijeva, čišćenje; oslobađanje od nečistoće **2.** *kem.* čišćenje neke tekućine od suvišnih sastojaka // **defecírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* defècīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* defècīrān, *gl. im.* -ānje⟩ pročistiti/pročišćavati što
✧ *lat.* defaecatio ≃ defaecare ≃ DE- + faex: talog, izmet

defèkcija *ž* **1.** odmetništvo, istup iz kakve grupe (stranke, crkve, pokreta ili sljedbe) **2.** otpadništvo, izdaja // **dèfektor** *m* **1.** onaj koji napušta stranku ili doktrinu, onaj koji čini defekciju (**1**) **2.** prebjeg [~ *iz Istočnog Berlina*]
✧ *lat.* defectio

dèfekt (defèkt) *m* ⟨G *mn* -kātā⟩ *razg.* **1.** zastoj u radu stroja kad se što pokvari [*ostati u ~u* ostati na ulici, ne moći se dalje kretati motornim vozilom zbog kvara]; kvar **2.** ono što ima neku grešku, što nije ispravno △ ~ ***mase*** *fiz.* razlika između zbroja masa mirovanja čestica (nukleona) koje izgrađuju stabilnu atomsku jezgru i mase mirovanja te jezgre, ekvivalentan je (prema Einsteinovoj relaciji masa-energija) energiji vezanja jezgre // **dèfekt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji nije ispravan, koji ima neki kvar (o strojevima, vozilima, aparatima i sl.) [*ova knjiga je ~na*] **2.** *razg. psih.* koji ima duševnu manu ili je duševno zaostao; **dèfektno** *pril.* na defektan način; **dèfektnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili stanje onoga koji je defektan ili svojstvo onoga što je defektno; nepotpunost, manjkavost, pokvarenost
✧ *lat.* defectus: greška, slabost ← deficere: uzmanjkati, oslabiti, pogriješiti

dȅfektiv *m gram.* promjenljiva riječ bez svih oblika (npr. *gl.* velim nema infinitiv, perfekt i futur) // **dȅfektīv|ān** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *gram.*, *v.* defektiv [*~an glagol*; *~ne imenice*]
✧ *lat.* defectivus

defektològij|a *ž term.* znanost koja se bavi proučavanjem i liječenjem organskih, fizioloških ili psihičkih nedostataka te pronalaženje prikladnih načina uključivanja osoba s takvim manama u radni i kulturni život [*fakultet za ~u*] // **defektòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ stručnjak za defektologiju; **defektològījskī** *prid.* koji se odnosi na defektologiju; **defektòloškī** *prid.* koji se odnosi na defektologiju i defektologe; **defektòloški** *pril.* kao defektolog, na način defektologa; **defektòloškinja** *ž konstr.*, *v.* defektolog
✧ *v.* defekt + -LOGIJA

defektoskòpija *ž* postupak za otkrivanje nedostataka u materijalima, strojevima, raznim proizvodima
✧ *v.* defekt + -SKOPIJA

defeminizácija *ž med.* gubitak ženskih spolnih osobina
✧ DE- + *v.* femina, feminizacija

defenestrírati (koga) *dv.* ⟨*prez.* defenèstrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* defenèstrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (iz)vršiti umorstvo bacanjem kroz prozor, baciti/bacati kroz prozor s namjerom da se usmrti **2.** proglasiti/proglašavati što bezvrijednim da bi se izbacilo iz upotrebe, da bi se onemogućilo u javnom životu (o knjigama, znanstvenim i umjetničkim djelima i sl.) // **defenestrácija** *ž* **1.** čin defenestriranja, defenestriranje (izbacivanje kroz prozor) **2.** *pov.* naziv za

događaj u kome su pristaše Češke narodne crkve 1618. s prozora praške gradske vijećnice bacili kraljevskog namjesnika i njegovu pratnju
✧ *njem.* defenestrieren ≃ DE- + *lat.* fenestra: prozor

defenzíva (**defanzíva**) *ž razg.* (+ *srp.*) **1.** obrana u najširem smislu, situacija u kojoj se neka strana brani (u polemici, sukobu, u otvorenoj borbi i dr.) **2.** *vojn.* obrambeni način ratovanja, smišljeno povlačenje pred nadmoćnijim neprijateljem i/ili smišljeno iscrpljivanje napadača da bi se prešlo u protunapad **3.** *sport* koncept igre u šahu, taktike u boksu, nogometu i dr. sportskim igrama u kojem je težište na čvrstoj obrani sa protunapadima // **dȅfenzīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odlikuje defenzivom u borbi, ratu, borbi mišljenja itd. [*~na akcija*; *~na operacija*, *vojn.*; *~no držanje*]; obrambeni △ ***~na strategija*** *vojn.* **1.** planski pripreman način obrane protiv eventualnog ili stvarnog agresora **2.** način obrane protiv nadmoćnog neprijatelja (povlačenje na povoljne položaje, diverzije i gerila u neprijateljskoj pozadini i sl.); ***~no oružje*** *vojn.* obrambeno oružje; **defenzívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je defenzivan ili svojstvo onoga što je defenzivno; **defènzor** *m pov. rij.* branitelj, zaštitnik, često počasna titula [*defensor patriae* (*izg.* defènsor pâtrie) branitelj domovine]
✧ *njem.* Defensive ← *fr.* défensif: obrambeni ≃ *lat.* defendere: braniti

dȅferent *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *astron.* zamišljena kružnica kojoj je središte planet Zemlja
✧ *lat.* deferens ← deferre: odnositi

defèrentan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je pokoran višima po činu ili višima na ljestvici vlasti, moći, autoriteta; ponizan, poslušan
✧ *fr.* déférent ≃ DE- + *lat.* ferre: držati, podupirati

deferizácija *ž kem.* uklanjanje željeza kao suvišnog sastavnog dijela
✧ DE- + *lat.* ferrum: željezo

deferred payment (*izg.* difȅrd pèjment) *m ekon.* odredba u ugovoru prema kojoj će plaćanje npr. duga ili dijela duga uslijediti nakon isteka određenog vremena, npr. kad netko navrši 18 godina, ili kad se steknu drugi uvjeti određeni ugovorom; odgođeno plaćanje
✧ *engl.*

defètist (**defetȉst**) *m* onaj koji je prožet defetizmom; malodušnik // **defetȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na defetiste i defetizam, koji je malodušan; **defetȉstički** *pril.* kao defetist, na način defetista; malodušno; **defètistkinja** *ž*, *v.* defetist; **defetȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ nepovjerenje u vlastite snage, sumnja u pobjedu, odricanje od aktivnosti, osjećaj poraženosti; malodušnost
✧ *fr.* défaitiste ≃ défaite: poraz

defibrātor *m tehn.* sprava za uklanjanje vlakana iz neke tvari koja se prerađuje
✧ DE- + *lat.* fibra: vlakno

defibrilácija *ž med.* primjena kontroliranog električnog šoka kako bi se uspostavio normalni ritam srca [*~ srca*] // **defibrȉlātor** *m med.* naprava za defibrilaciju srca
✧ DE- + *lat.* fibrilla: vlakance

deficiendo (*izg.* defičiȅndo) *pril. glazb.* oznaka da što treba interpretirati polaganije i tiše, opadajući
✧ *tal.*

deficȉjentan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** kojem nedostaje bitna kvaliteta ili element; manjkav **2.** koji nije odgovarajući po količini ili stupnju; nedovoljan **3.** *pat.* koji je duševno zaostao; slabouman // **deficijèncija** *ž*, *v.* deficijentnost; **deficȉjent** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *crkv.* svećenik uklonjen iz službe zbog trajne nesposobnosti; **deficȉjentnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina ili svojstvo onoga koji je/što je deficijentan/deficijentno; manjkavost, nedovoljnost, nesposobnost **2.** *pat.* mentalna nedostatnost, slaboumnost; deficijencija
✧ *lat.* deficiens: koji je nesposoban ← deficere: oslabiti, uzmanjkati, propasti

dȅficit *m ekon.* **1.** negativna razlika između prihoda i rashoda; manjak **2.** financijski gubitak na nekom poslu [*na tom smo projektu imali ~*] △ ***~ platne bilance*** *ekon.* negativna razlika između ukupnih prihoda i rashoda; ***~ vlage zemljišta*** *hidr.* količina vode potrebna da se sadržaj vlage u zemljištu dovede do zadovoljenja zemljišnog kapaciteta, tj. maksimalne količine vode koju tlo može zadržati // **dȅficītan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩, *v.* deficitaran; **dȅficitār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji je u manjku, koji ima višak izdataka prema primicima, koji je u gubitku; deficitan **2.** kojega manjka, kojega nema dovoljno [*~no zvanje* zvanje u kojem nedostaju kadrovi, koje se traži]; **deficitárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je deficitarno **2.** stanje deficita, manjka, pomanjkanja čega

✧ *lat.* deficit: (ono) nedostaje ≃ deficere, *v.* deficijentan

defilē (**defilê**) *m* ⟨G defilèa, G *mn* defiléā⟩ svečana povorka; mimohod // **defilíra|ti** (∅) *dv.* ⟨*prez.* defìlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** proći/prolaziti pred kim u organiziranom redu u znak počasti i sl.; ići u defileu, hodati u mimohodu **2.** *pren.* nastupiti/nastupati, predstaviti/predstavljati se [*pred čitateljima ~ čitav niz ličnosti*]

✧ *fr.* défilé: tjesnac, uzak prolaz

definícij|a *ž* **1.** sažeto, jasno i što je moguće preciznije tumačenje (opis) biti nekog pojma **2.** točno objašnjenje značenja neke riječi pomoću pojmova koji se smatraju poznatima **3.** *log.* logička operacija kojom se određuje opseg i sadržaj nekog pojma pomoću drugih pojmova **4.** *teol.* svečana odluka pape ili kojeg ekumenskog sabora kojim se neka istina konačno i za cjelokupnu Crkvu prihvaća kao obvezatna u naučavanju i tumačenju katoličke vjere △ ***intencíjska ~a*** definicija po sadržaju; ***sadržajna ~a*** *lingv.* definicija koja nastaje pomoću nadređenog pojma i ograničavajućeg svojstva // **definièndum** *m fil.* pojam kojemu sadržaj određuje značenje; **definiens** *m fil.* pojam pomoću kojega se određuje značenje definienduma; **definīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je dobio definiciju **2.** koji je sređen, određen prema funkciji, uređen tako da funkcionira [*~ prometni sustav*]; **definírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* definirati **2.** *log.* postupak stvaranja suda kojim se nedvosmisleno određuje sadržaj nekog pojma; **definírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* defìnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dati/davati definiciju nekog pojma **2.** srediti/sređivati, odrediti/određivati funkciju, odrediti/određivati način na koji će što funkcionirati [*~ plan i program rada*]

✧ *lat.* definitio ≃ definire: ograničiti, odrediti ≃ DE- + finire: završiti

dȅfinitīv|an *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je konačan [*~na odluka*]; neopoziv // **definítiv|a** *ž* **1. a.** *pov. admin.* konačan stručni ispit službenika **b.** status službenika (npr. u Kraljevini Jugoslaviji) koji se ne može prekinuti do kraja radnog vijeka, stalni radni odnos [*dobiti ~u*] **2.** *razg.* konačno stanje (izvedenih radova i sl.); **dȅfinitīvno** *pril.* na definitivan način; konačno, neopozivo; **definitívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je definitivno

✧ *fr.* définitif ← *lat.* definitivus: koji određuje, razjašnjava

definītor *m kat.* član starješinstva u franjevačkom redu △ ***generalni*** ~ član uprave cijelog franjevačkog reda; ***provincijalni*** ~ član provincijske franjevačke uprave

✧ *srlat.* definitor ≃ *lat.* definire: određivati

deflácija *ž ekon.* **1.** smanjivanje količine novca u optjecaju u odnosu na robne fondove radi povišenja vrijednosti novca nakon čega kupovna moć novca raste, a smanjuje se potražnja za robom, nelikvidnost se povećava i kamatna stopa raste **2.** pad opće razine cijena, *opr.* inflacija // **deflácījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na deflaciju △ ***~a politika*** *ekon.* politika smanjenja agregatne potražnje i outputa smanjenjem uvoza; **deflacionírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* deflacionirati **2.** *ekon.* postupak odstranjivanja utjecaja promjena cijena na vrijednosno izražene pojave; provodi se dijeljenjem nominalnih vrijednosti odgovarajućim indeksom cijena, čime se dobiva vrijednost deflatora; **deflacionírati** *dv.* ⟨*prez.* deflaciònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deflaciònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ zaustaviti/zaustavljati inflaciju; **dèflātor** *m ekon.* skupni indeks cijena koji se dobiva dijeljenjem nominalnih vrijednosti, postupak se provodi u uvjetima deflacije; **dȅflatōr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *ekon.* koji sadrži deflaciju, koji djeluje tako da izaziva deflaciju [*~na kretanja*], *opr.* inflatoran

✧ *fr.* déflation ≃ DE- + *lat.* flare: puhati

deflagrácija *ž vojn.* izgaranje eksplozivnih materija bez detonacije uz pristup zraka i normalan tlak // **deflàgrātor** *m kem.* sredstvo za taljenje kovine

✧ *lat.* deflagratio: izgaranje ≃ deflagrare: izgorjeti

deflègmātor *m tehn.* dio uređaja za destilaciju tekućina, u njemu se pri frakcioniranoj destilaciji kondenziraju teže pare (a lakše postaju čišće i prelaze u kondenzator)

✧ DE- + *grč.* phlégma: sluz, tjelesna tekućina

deflèksija *ž vojn.* razlika i udaljenost između cilja i mjesta na koje je pala avionska bomba // **dèflektor** *m* **1.** završetak dimnjaka izrađen tako da u povoljnom pravcu prihvaća strujanje vjetra **2.** otklanjač mlaza vode △ ***kompasni*** ~ *vojn.* torpedna sprava za ciljanje

✧ *lat.* deflexio ≃ deflectere ≃ DE- + flectere: saviti, okrenuti

dȅfli (I) *prid.* koji je osoran; odbojan, ljut, srdit // **dȅfli** (II) *pril.* na osoran način; odbojno, ljutito, srdito

✧ *tur.* ← *arap.* däf: suzbijanje, odbijanje

deflorácija *ž* raskid opne himena, ob. pri prvom spolnom odnosu ili kao posljedica nekih bolesti; devirginacija, razdjevičenje // **deflorírati** *dv.* ⟨*prez.* deflòrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deflòrīrāna, *gl. im.* -ānje⟩ (po)činiti defloraciju; razdjevičiti, oskrnaviti

✧ *lat.* defloratio: branje cvijeća

Defoe (*izg.* Difȍu), **Daniel** (1660–1731), engleski književnik i novinar, izdavač časopisa *Review*; svjetsku slavu stekao pustolovnim romanom *Robinson Crusoe*

defolijácija *ž bot.* **1.** opadanje lišća s drveta **2.** *agr. tehn.* postupak ogoljivanja drveća i grmlja kemikalijama // **defolìjant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *kem.* kemikalija za uklanjanje lišća s drveća

✧ *srlat.* defoliare ≃ DE- + *lat.* folium: list

defonologizácija *ž lingv.* u razvoju jezika postupno nestajanje određene fonološke opreke // **defonologizírati** *dv.* ⟨*prez.* defonologìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* defonologìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izvesti/izvoditi proces defonologizacije

✧ DE- + *v.* fonologija, fonologizacija

defôra *pril. pom. reg.* naprijed (voziti), pramcem broda prema pučini

✧ *tal.* (de) fuori: vanjski

De Forest (*izg.* Di Fòrest), **Lee** (1873–1961), američki izumitelj elektronske cijevi, osnovnog konstruktivnog elementa svih elelektroničkih uređaja prije izuma tranzistora

deforestácija *ž agr.* proces ili postupak kojim se na nekom području uklanjaju šume (ob. radi dobivanja novih poljoprivrednih i drugih površina); rašumljivanje

✧ *engl.* deforestation ← DE- + forest: šuma

deformácija *ž* **1.** promjena oblika; izobličenost, nastranost **2.** promjena sadržaja materijalne ili duhovne prirode [*moralna* ~] △ ~ ***kralješnice***, *usp.* skolioza, kifoza, lordoza; ~ ***stabala*** *meteor.* stalna promjena oblika krošnje stabla zbog djelovanja prevladavajućeg vjetra; stabla se savijaju u asimetričnom obliku u smjeru niz vjetar i veličina savijenosti je indikator jačine vjetra; ***društvena*** ~ *sociol.* stanje društva u kojem prevladava korupcija, voluntarizam, protuzakonitost općenito // **defòrman** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji je nakazan; bezobličan, ružan, diforman; **defòrmīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** kojem je narušen prirodan oblik [~ *zbog skolioze*]; izobličen **2.** kojem je zbog nečega pokvaren izgled [*lice mu je bilo ~o od bijesa*]; nagrđen **3.** *pren.* koji je izgubio normalne osobine, koji je nastran [*psihički* ~; *moralno* ~]; **defòrmīrano** *pril.* izobličeno, nagrđeno, nastrano; **defòrmīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga koji je deformiran ili svojstvo onoga što je deformirano; izobličenost na razne načine **2.** *pren.* nastranost; **deformírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* defòrmīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) (u)činiti da što izgubi dosadašnji oblik; izobličiti/izobličavati **2.** (se) (iz)gubiti dotadašnji oblik; izobličiti/izobličavati (se); **deformìtēt** *m* ⟨G deformitéta⟩ unakaženost, nakaznost, izobličenost, diformitet

✧ *lat.* deformatio ≃ deformare ≃ DE- + formare: oblikovati

defragmentírati *dv.* ⟨*prez.* defragmèntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* defragmèntīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *inform.* (u)rediti sučelje podataka uz pomoć programa koji spaja međusobno udaljene lokacije podataka radi ubrzanja pristupa u čitanju i pisanju

✧ DE- + *v.* fragment, fragmentirati

defràkcija *ž hidr.*, *v.* ogib

✧ DE- + *lat.* fractio: lom ≃ frangere: lomiti

defrankizácija *ž pol. sociol.* proces otklanjanja svega u društvu što je nastalo pod utjecajem ili po uzoru na španjolskoga diktatora generala Francisca Franka, *opr.* frankizacija // **defrankizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* defrankìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* defrankìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti defrankizaciju, *opr.* frankizirati

✧ DE- + *v.* Franco Bahamonde, frankizacija

defraudácija *ž* kažnjivo djelo prisvajanja novca i drugih vrijednosti u nekom poslu; pronevjera, utaja // **defraùdant** (**defraudȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *rij.* onaj koji čini ili je počinio utaju; defraudator, pronevjeritelj; **defraùdantica** (**defraùdantkinja**) *ž*, *v.* defraudant; **defraùdantskī** *prid.* koji se odnosi na defraudaciju i defraudante; **defraùdantski** *pril.* kao defraudant, na način defraudanata; **defraùdātor** (**defraudâtor**) *m*, *v.* defraudant; **defraudírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* defraùdīrām,

pril. sad. -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* defraùdīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (po)činiti utaju; pronevjeriti/pronevjeravati

✧ *lat.* defraudatio ≃ defraudans: koji vara ← defraudare ≃ DE- + fraudare: varati

dȅfter *m*, *v.* tefter

deftèrdār *m*, *v.* tefterdar

Degas (*izg.* Degà), **Edgar** (1834–1917), francuski slikar, grafičar i kipar, impresionist, majstor prikazivanja ljudske figure u pokretu (balerine, konjske trke)

De Gasperi (*izg.* De Gàsperi), **Alcide** (1881–1954), talijanski političar, protivnik fašizma, premijer (1945–1953), moralni i ekonomski obnovitelj zemlje nakon 2. svjetskog rata

degauizácija *ž fiz.* tehnika smanjivanja permanentne magnetizacije pomoću zavojnice kroz koju prolazi izmjenična struja opadajućeg intenziteta, koristi se npr. kod kompjuterskih monitora kako bi se spriječila deformacija slike do koje dolazi uslijed magnetizacije feromagnetskih komponenti, i kod brodova radi zaštite od magnetskih mina, *usp.* demagnetizacija

✧ DE- + *v.* Gauss, gaus

de Gaulle (*izg.* de Gôl), **Charles**, *v.* Gaulle (Charles de)

degazírati (što) *dv.* ⟨*prez.* degàzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* degàzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti degazaciju // **degazácija** *ž vojn.* uklanjanje otrovnih plinova u prirodi, s opreme ili s odjeće, *usp.* dekontaminacija; **degàzātor** *m* **1.** *tehn. vojn.* uređaj za uklanjanje ostataka otrovnih plinova s odjeće ili opreme **2.** onaj koji obavlja degazaciju

✧ *fr.* dégazer ≃ DE- + *v.* gas, gazirati

degàžmān *m* ⟨G degažmána⟩ **1.** *knjiš. neob.* oslobođenje ili prekidanje neke obaveze vlastitom odlukom ili ispunjenjem kakva propisa, otkupom i sl. **2. a.** manja prostorija u kojoj se ostavljaju kovčezi i drugi predmeti u hotelima (za razliku od garderobe) **b.** ostava // **degažírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* degàžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* degàžīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** osloboditi/oslobađati koga obaveze koja proistječe iz ugovora; izvršiti/izvršavati degažman (**1**) (*opr.* angažman) **2.** *sport* izbaciti/izbacivati loptu u polje udarcem sa zemlje iz vratarskog prostora (u nogometu)

✧ *fr.* dégagement

Degen (*izg.* Dègen), **Arpad** (1866–1934), mađarski botaničar, otkrio endeme: hrvatsku sibireju i velebitsku degeniju

degènek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg. ekspr.* šipka za batinanje, batina // **degènečiti** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ćēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *reg. ekspr.* batinati, mlatiti degenekom

♦ *pr.*: **Dègen** (Osijek), **Degènek** (Knin, sred. Dalmacija), **Dȅgmečić** (130, Slavonski Brod, Posavina, Podravina)

✧ *tur.* değnek

degenerácija *ž biol.* **1.** proces pogoršavanja ili slabljenja bioloških i psihičkih osobina s koljena na koljeno ili tokom života osobe kao patološka i nužna popratna pojava (starenje) **2.** pojava progresivnog zaostajanja, vraćanja na jednostavnije i niže oblike evolucije // **dȅgeneratīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji ima svojstvo degeneracije, koji se odnosi na degeneraciju [*~ni proces*] △ *~**na reakcíja** med.* usporena ili izostala kontrakcija mišića pri elektrodijagnostičkom ispitivanju živaca i mišića; *~**ni artritis** pat.* artritis koji se javlja u osoba starije životne dobi, a karakteriziraju ga degenerativne, deformirajuće promjene kostiju i zglobova; **dȅgeneratīvno** *pril.* degenerirajući, tako da degenerira [*djelovati ~*]; **degenèričkī** *prid.* koji se odnosi na degenerike; **degenèrički** *pril.* kao degenerik, na način degenerika; **degenèrik** *m* ⟨V -iče, N *mn* -ici⟩ **1.** *psih.* onaj koji je biološki ili psihički nazadovao **2.** *ž-arg. pejor.* **a.** onaj koji je nakazan **b.** onaj koji je nesimpatičan i čudna ponašanja; **degenerírati** *dv.* ⟨*prez.* degenèrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* degenèrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ tjelesno i duševno zaostati/zaostajati; izroditi/izrođivati se, (za)kržljati

✧ *lat.* degeneratio ≃ DE- + genus: rod

Degenfeld (*izg.* Dègenfēld), **Christoph Martin** (1599–1653), njemački feudalac i kondotjer, u mletačkoj službi oslobodio Šibenik od osmanske opsade (1647)

dègēnija *ž bot.* trajna zeljasta biljka žutih cvjetova (*Degenia velebitica*) iz porodice krstašica *Cruciferae*, endem Velebita

✧ prema mađarskom botaničaru A. Degenu, *v.*

degermanizácija *ž sociol. lingv.* proces otklanjanja germanskih elemenata u jeziku i u drugim oblicima javnog i narodnog života, *opr.* germanizacija

✧ DE- + *v.* Germani, germanizacija

deglutícija *ž med.* potiskivanje hrane i pića u jednjak i želudac radom zubi, vilica i mišića; gutanje
✧ *lat.* deglut(t)ire: progutati ← DE- + glut(t)ire: gutati

degolizam *m* ⟨G -zma⟩ *pol.* **1.** politika Ch. de Gaullea **2.** političko naslijeđe Ch. de Gaullea **3.** oblik sustava vlasti s vrlo velikim predsjedničkim ovlastima // **degòlist** *m pol.* **1.** *pov.* pristaša politike Ch. de Gaullea **2.** član ili simpatizer stranaka koje se nadahnjuju politikom Ch. de Gaullea
✧ prema Ch. de Gaulleu, *v.*

degradácija *ž* **1.** snižavanje stupnja ili razine, pogoršavanje ili gubljenje svojstva [*moralna* ~] **2.** prelazak s višeg na niži položaj u službi, oduzimanje čina [~ *časnika*] // **degràdīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je prošao proces degradacije, nad kojim je izvršena degradacija; **degràdīrano** *pril.* na degradiran način; **degradírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* degràdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi degradaciju
✧ *lat.* degradatio ≃ degradatus: snižen ← degradare ≃ DE- + gradus: stupanj

dègras *m tehn.* mast za štavljenje kože
✧ *fr.* dégras ≃ dégraisser: odmastiti

dègres *m*, *opr.* progres // **degrèsija** *ž* postupno smanjenje, umanjenje svojstva ili količine; **dègresīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se polako smanjuje, koji ide od većeg k manjem [~*na stopa poreza*]
✧ *fr.* degré ← *lat.* degredi: silaziti ≃ DE- + gradus: stupanj

degrmèndžija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* mlinar, vodeničar
✧ *tur.* değirmenci ← değirmen: mlin

degumírati *dv.* ⟨*prez.* degùmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* degùmīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** osloboditi/oslobađati što od gume, ukloniti/uklanjati gumu s čega **2.** *term.* u tehnologiji obrade tekstila ukloniti gumeni sloj (sericin) kuhanjem u otopini sapunice; iskuhati
✧ *fr.* dégommer

degustácija *ž* kušanje jela ili pića priređeno kao javni čin (radi upoznavanja novog proizvoda ili ocjenjivanja kvalitete) // **degùstātor** *m* stručnjak za procjenjivanje kvalitete vina i prehrambenih proizvoda kušanjem i ocjenjivanjem okusa, mirisa, boje i drugih važnih svojstava; kušač; **degùstātorskī** *prid.* koji se odnosi na degustaciju i degustatore; **degùstātorski** *pril.* kao degustator, na način degustatora; **degustírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* degùstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* degùstīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (o)kušati jelo ili piće da se ocijeni ili odredi okus ili sadržaj po okusu
✧ *lat.* degustatio ≃ degustare ≃ DE- + gustare: kušati ≃ gustus: okus

degutàntan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji izaziva gađenje; odvratan, odbojan, neukusan // **degutàntno** *pril.* na degutantan način; odvratno, odbojno, neukusno; **degutàntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je degutantan ili svojstvo onoga što je degutantno; degutiranost; **degùtīrano** *pril.* zgađeno; **degùtīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* degutantnost; **degutíra|ti** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* degùtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ izazvati/izazivati osjećaj gađenja, mučnine, odvratnosti [~*lo me njegovo ponašanje*]; dizgustirati
✧ *fr.* dégoûtant

De Havilland (*izg.* De Hèvilend), **Geoffrey** (1882–1965), engleski konstruktor mlaznih zrakoplova i pionir letova na velike udaljenosti

dehelmintizácija *ž med. vet.* postupak liječenja od unutrašnjih nametnika kod ljudi i životinja
✧ DE- + *grč.* hélmis: crv

dehidráza *ž*, *v.* dehidrogenaza

dehidríra|ti (∅) *dv.* ⟨*prez.* dehìdrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ ostati/ostajati bez dovoljno vode ili vlage u tijelu ili u dijelovima organizma, patiti od pomanjkanja vode ili vlažnih tvari [~*o sam* (što osjećam kao žeđ); *koža mi je* ~*la* koža mi je postala suha, sasušila se (kao privremeno svojstvo)] // **dehidrácija** *ž* sušenje, uklanjanje vode; dehidriranost; **dehìdrīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bio izvrgnut dehidraciji; **dehìdrīrano** *pril.* na dehidriran način; sasušeno; **dehìdrīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga koji je dehidriran ili svojstvo onoga što je dehidrirano **2.** *pat.* stanje isušenosti organizma zbog gubitka vode i tkivne tekućine; dehidracija
✧ DE- + *grč.* hy'dōr: voda

dehidrogenácija *ž kem.* **1.** oduzimanje vodika iz nekog spoja **2.** proces u kojem enzim dehidrogenaza (aerobna ili anaerobna) katalitički oduzima vodik
✧ DE- + *v.* hidrogen, hidrogenacija

dehidrogenáza *ž kem.* enzim koji katalizira oksidaciju oduzimanjem vodika nekom kemijskom spoju; dehidraza
✧ DE- + *grč.* hy'dōr: voda + genes: stvoren, proizveden + -AZA

dehiscèncija *ž* **1.** zjap, pukotina **2.** *med.* popuštanje kirurškog šava
✧ *nlat.* dehiscentia ← DE- + *lat.* hiscere: zijevati, zjapiti

dehomogenizácija *ž* proces razbijanja homogenosti // **dehomogenizírati** *dv.* ⟨*prez.* dehomogenìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dehomogenìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izvesti/izvoditi dehomogenizaciju

dehonestírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* dehonèstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dehonèstīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš.* lišiti/lišavati časti koju je tko uživao u nekoj hijerarhiji
✧ *lat.* dehonestare ≃ DE- + honestus: častan

dehortàtōrij (**dehortatôrij**) *m admin. pravn. knjiš.* zabrana strancima da za vrijeme rata održavaju vezu s matičnom zemljom
✧ *lat.* dehortatorius: koji odvraća, koji odgovara ≃ dehortari: odvraćati

dèhrija (**dàhrija**) *m* ⟨N *mn* -e⟩ *fil. rel.* prema *Kur'anu*, pristaša materijalističkog shvaćanja svijeta
✧ *arap.* dahr: vrijeme

dehumanizácija *ž* **1.** iščezavanje osobina koje čovjeka čine čovjekom, gubljenje ljudskosti; onečovječenje **2.** *fil.* otuđenje čovjeka suvremenog svijeta, *opr.* humanizacija // **dehumanìzīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dehumaniziran ili svojstvo onoga što je dehumanizirano; **dehumanizírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* dehumanìzīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dehumanìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti dehumanizaciju koga/čega, *opr.* humanizirati
✧ DE- + *v.* human, humanizacija

dehumidifikácija *ž* **1.** postupak suzbijanja ili sprečavanja širenja vlage **2.** *pom.* postupak kojim se unutrašnjost broda zaštićuje od nepovoljnih atmosferskih utjecaja postavljanjem upijača vlage
✧ DE- + *lat.* humidus: vlažan + -FIKACIJA

deìcīd *m* ⟨G deicída⟩ **1.** *koršć.* ubojstvo Boga (razapinjanje Isusa na križ) **2.** ubojstvo božanskog bića ili onoga što simbolizira to biće
✧ *nlat.* deicidium ≃ *lat.* deus: Bog + -CID

deideologizácija *ž pol.* proces oslobađanja koga/čega od nametnute ideologije [~ *društva*] // **deideologizírati** *dv.* ⟨*prez.* deideologìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deideologìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi deideologizaciju

deifikácija *ž rel.* **1.** štovanja određene osobe ili pojave kao boga; činjenje bogom; obogotvorenje **2.** obožavanje
✧ *lat.* deificatio ≃ deificatus ← deificare: obožavati

deìksa *ž* ⟨G *mn* dēìksā⟩ *lingv.* skup jezičnih elemenata koji upućuje na prostorno-vremensko okružje komunikacije // **deìktič|ān** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji na što upućuje; pokazni **2.** koji se osniva na primjerima i dokazima △ ~***na čestica*** *lingv.* pokazna čestica, npr. - *s* u dana*s*, jutro*s*, proljeto*s*; **deìktičkī** *prid. gram.* koji se odnosi na deiksu, koji pokazuje, koji se odnosi na pokaznu riječ [*to, ovo*]
✧ *grč.* deîksis: dokaz, prikaz

deindividualizírati *dv.* ⟨*prez.* deindividualìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deindividualìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *term.* u stanjima masovne psihoze (iz)gubiti svoj individualitet i postati dio mase, gomile
✧ DE- + *v.* individua, individualizirati

deindustrijalizácija *ž ekon.* relativno smanjenje industrijske zaposlenosti, proizvodnje i proizvodnih kapaciteta
✧ DE- + *v.* industrija, industrijalizacija

deinònikus *m zool. geol.* mali dvonožni dinosaur (*Deinononychus*), iz razdoblja krede
✧ *nlat.* Deinononychus ≃ *grč.* deinós: strašan + ónyks: pandža, nokat

deinstalírati *dv.* ⟨*prez.* deinstàlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *inform.* ukloniti/uklanjati sve datoteke i direktorije nekoga programa s tvrdog diska ili memorije računala, *opr.* instalirati (**3**) // **deinstalácija** *ž inform.* postupak deinstaliranja, *opr.* instalacija (**4**)
✧ DE- + *v.* instalirati

deinstitucionalizírati *dv.* ⟨*prez.* deinstitucionalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** osloboditi/oslobađati što/koga od stega i ograničenja neke institucije **2.** *pren.* osloboditi/oslobađati što/koga od birokratizma i složenih postupaka koje nameće neka institucija
✧ DE- + *v.* institucija, institucionalizirati

deionizírati *dv.* ⟨*prez.* deionìzīrām, *pril. sad.*

-ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deionìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *kem.* **1.** ukloniti/uklanjati ione iz čega (ob. tvrde vode) **2.** regrupirati/regrupiravati ione unutar čega // **deionizácija** *ž kem.* proces uklanjanja ili regrupiranja iona [~ *vode*]
✧ DE- + *v.* ìon, ionizirati

deipnosòfisti *m mn* ⟨N deipnosòfist⟩ *pov.* znalci gozbenoga umijeća ili, prema drugoj interpretaciji, mudraci koji raspravljaju na gozbi
✧ *grč.* deipnosophistaí ≃ deîpnon: jelo, obrok + *v.* sofizam, sofist; naslov djela grčkoga pisca Ateneja (3. st.)

dȅisis *m kršć. lik.* u crkvenoj ikonografiji prikaz Krista na prijestolju, kojemu, uzdignutih ruku, upućuju molitvu Majka Božja i Sv. Ivan Krstitelj; motiv se prvo javlja u Bizantu
✧ *grč.* déēsis: molitva

deislamizácija *ž sociol. pol.* otklanjanje elemenata islama, *opr.* islamizacija
✧ DE- + *v.* islam, islamizacija

de iure (*izg.* dê jûre) u skladu s pravom, pravovaljano, pravedno, *usp.* de facto
✧ *lat.*

deìzam *m* ⟨G -zma⟩ *fil. rel.* učenje prema kojem izvan spoznatljiva svijeta postoji Bog koji je stvorio svijet po svojim zakonima, ali ne sudjeluje u razvoju i povijesti svog djela (16. i 17. st.), *usp.* teizam, ateizam, panteizam // **dèist** *m* pristaša deizma
✧ *fr.* déisme ≃ *lat.* deus: Bog

dêj *m pov.* titula poglavara Alžira i Tunisa pod osmanskom vlašću
✧ *arap.*

Dèjan m. os. ime (narodno); **Dèjana** ž. os. ime ◇ *pr.*: **Dèan** (Vrbovsko, *J* Dalmacija, Pokuplje), **Deánković** (Kaštela), **Dèanović** (**Deánović**) (230, Pokuplje, Posavina), **Dèjak** (100, okolica Zagreba, Podravina), **Dèjanac** (**Dejánac**) (Pakrac), **Dèjanić** (Zagreb, Samobor), **Dèjanović** (**Dejánović**) (1230, Banovina, Kordun, Lika), **Déjić** (Brač, Našice, Slavonski Brod)
✧ ≃ *stsl.* particip dějanъ ← dějati: činiti, djelati

Dejaníra *ž mit.* Heraklova žena, u tragično pretjeranom nastojanju da sačuva muževljevu ljubav natopila njegov plašt otrovnom krvlju kentaura Nesa i tako ga nehotice usmrtila; potom u očaju počinila samoubojstvo

déjà vu (I) (*izg.* dežȁ vȋ) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ **1.** koji je već viđen **2.** koji je staromodan, koji je izašao iz mode; koji je prošao // **déjà vu** (II) (*izg.* dežȁ vȋ) *pril. razg.* **1.** već viđeno **2.** staromodno, izašlo iz mode; prošlo, prošla stvar
✧ *fr.*

dejeuner dinatoire (*izg.* deženȅ dinatoâr) *m* ručak oko 4 popodne, ob. svečani
✧ *fr.*

dèjstvovati *nesvrš.* ⟨*prez.* -tvujēm, *pril. sad.* -tvujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* (+ *srp.*) djelovati, *v.*

dèjtōnskī, *v.* Dayton

DEKA- *fiz.* dekadski prefiks (znak da), kao prvi dio riječi znači 10 (deset) puta jedinica koja je drugi dio te riječi [*dekagram*]
✧ *grč.* déka-: deset

dȅka[1] *ž* ⟨D L -i, G *mn* dêkā⟩ *razg.*, *v.* dekagram
✧ *v.* deka(gram)

dȅk|a[2] *ž* ⟨D L -i, G *mn* dêkā⟩ **1.** pokrivač od vune, devine dlake, sintetičkih vlakana itd. **2.** *građ.* vodoravni sloj u gradnji kuće prije podizanja krovišta [*izliti (betonsku) ~u*]
✧ *njem.* Decke

dekàbrist *m pov.* sudionik ustanka 1825. u carskoj Rusiji što su ga plemići podigli protiv cara Nikolaja I // **dekabrìstičkī** *prid.* koji se odnosi na dekabriste
✧ *rus.* dekábr': prosinac

dekáda *ž* **1.** razdoblje od 10 uzastopnih dana [*druga ~ mjeseca listopada*] **2.** razdoblje od 10 godina; decenij, desetljeće // **dèkādnī** *prid.*, *v.* dekadski; **dèkādno** *pril.* po dekadama, na dekade [*obračunavati zaradu (proizvodnju) ~*]; **dèkādskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na dekadu, razdoblje od deset godina **2.** *mat.* brojevni sustav kome je osnova broj 10, u načinu zapisivanja koriste se brojevi 1–9, te 0; dekadni, desetični, *usp.* binarni (**2**), oktalan, heksadecimalan △ ~ ***razlomak*** *mat.* razlomak kojemu je u brojniku cijeli broj, a u nazivniku potencija od 10; ~ ***sustav mjera*** sustav mjera za masu, dužinu i težinu koji se temelji na broju 10 (npr. milimetar, centimetar, decimetar, metar, litar, kilogram i sl.); decimalni sustav, *opr.* anglosaksonski sustav mjera, *v.* anglosaksonski △; ~ ***zapis*** *mat.* zapis prirodnih brojeva u pozicijskom sustavu s bazom 10
✧ *grč.* dekás: grupa od 10 ≃ déka: 10

dekadèncija *ž* **1. a.** manjak stvaralačkih snaga na raznim područjima djelatnosti; opadanje, nazadovanje, dekadentizam **b.** propadanje ili nestanak moralnih vrijednosti; dekadansa

2. *term.* zajednički naziv za više smjerova u europskoj umjetnosti i književnosti s kraja 19. st.; karakteriziraju ih pesimizam i osjećaj uzaludnosti, »istinski je lijepo samo ono što nije korisno« // **dekadànsa** *ž*, *v.* dekadencija; **dekàdent** (**dekadềnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** onaj koji je sudionik dekadencije (**2**) **2.** *knjiš.* pasivan, umoran, bezvoljan čovjek koji bježi od stvarnosti; **dekadềntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ kojemu je svojstvena dekadencija; **dekadentìzam** *m* ⟨G -zma⟩, *v.* dekadencija; **dekadềntno** *pril.* na dekadentan način

✧ *fr.* décadence ← *srlat.* decadentia

dekàfe (**dekafề**) *m* ⟨G dekafèa⟩ *razg.* kava bez ili s vrlo malim postotkom kofeina

✧ *engl.* decaf ≃ DE- + *v.* kofein

dekafeinizírati, *v.* dekofeinizirati

dềkagon *m mat.* deseterokut

✧ *srlat.* decagonum ≃ DEKA- + -GON[1]

dềkagram *m* decimalna jedinica mase, 10 grama (znak 1 dag = 10 g = 10^{-2} kg); deka

✧ DEKA- + -GRAM

dekàlcīt *m* ⟨G dekalcíta⟩ *kem.* sredstvo za uklanjanje vapna ili kalcija

✧ DE- + *v.* kalcij

dekalìjūn *m* ⟨G dekalijúna⟩ broj jedan sa 60 nula; dekalion

✧ DEKA- + *v.* (mi)lijun

dekalírati *dv.* ⟨*prez.* dekàlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)gubiti na težini, (sa)sušiti se, *usp.* kàlati // **dekalírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dekalirati **2.** smanjivanje težine

✧ *tal.* calare ≃ *fr.* décalage: dekaliranje

dèkalitar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *zast.* mjera od deset litara (znak dkl)

✧ DEKA- + *v.* litar

dekalkomànija *ž tisk.* pretisak slika koje su otisnute bojom za preslikavanje na posebno prepariranom tzv. metapapiru

✧ *fr.* décalcomanie ≃ DE- + calquer: otisnuti

Dekàlog *m bibl.* deset zapovijedi uklesanih na dvije kamene ploče što ih je (prema *bibl.* knjizi *Izlazak*) na Sinajskoj gori Bog dao Mojsiju; osnova monoteizma i temeljni moralni kanoni judeokršćanske civilizacije // **dekàloškī** *prid.* koji se odnosi na Dekalog

✧ *grč.* Dekálogos ≃ DEKA- + -LOG

dekalúmen *m fiz.* deset lumena (mjera u fotometriji)

✧ DEKA- + *v.* lumen

Dekamèrōn *m* ⟨G Dekameróna⟩ *knjiž.* zbirka od 100 poučnih, zabavnih duhovitih i lascivnih priča što ih je (1353) napisao talijanski pisac G. Boccaccio, *v.* // **dekamèrōnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na *Dekameron*, koji je kao u *Dekameronu* [*~a lascivnost*; *~a duhovitost*]

dèkametar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* jedinica duljine, 10 metara (znak dam)

✧ DEKA- + -METAR

dèkān *m* ⟨G dekána⟩ **1.** u helenskoj i rimskoj vojsci zapovjednik skupine od 10 vojnika **2.** administrativni voditelj fakulteta i predsjednik najvišeg stručnog tijela na fakultetu [~ *Pravnog fakulteta*] **3.** *crkv.* **a.** najstariji svećenik na čelu dekanata; biskupski izvjestitelj **b.** kanonik na čelu stolnog kaptola **c.** kardinal na čelu kardinalskog zbora // **dekànāt** *m* ⟨G dekanáta⟩ **1.** ured, čast i služba dekana fakulteta [~ *Pravnog fakulteta*] **2.** *crkv.* dio biskupije ili dijeceze; sastoji se od nekoliko župa na čelu s dekanom; **dekànātskī** *prid.* koji se odnosi na dekanat; **dềkānskī** *prid.* koji se odnosi na dekane

✧ *lat.* decanus

dekantírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekàntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekàntīrān, *gl. im.* -ānje⟩ odvojiti/odvajati bistru vodu od taloga polaganim otjecanjem // **dekantácija** *ž* odvajanje bistre vode od taloga laganim otjecanjem; dekantiranje; **dekàntātor** (**dekantâtor**) *m tehn.* uređaj za odvajanje taloga od bistre vode; taložnik, zgušnjivač; **dekantírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dekantirati **2.** *v.* dekantacija

✧ *njem.* dekantieren, *fr.* décanter: otakati ← *srlat.* decanthare

dekapírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekàpīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekàpīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (o)čistiti metal kemijskim putem **2.** (o)čistiti, osloboditi/oslobađati suvišnih sastojaka // **dekapírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dekapirati **2.** *kem.* čišćenje proizvoda od metala

✧ *fr.* décaper

dekapitácija *ž* **1.** smaknuće, pogubljenje odrubljivanjem glave (sjekirom, giljotinom i sl.); obezglavljivanje **2.** *med.* porodnička operacija: mrtvom, nerođenom djetetu, koje je poprečno smješteno, prereže se vratna kralješnica i time omogući izlazak trupa, a potom i glavice **3.** *pren.* uništavanje ili bitno smanjivanje moći neke organizacije, stranke i sl. uklanjanjem (ubojstvom, zatvaranjem) njezinih vođa; svrgavanje s vlasti // **dekapitírati**

(što) *dv.* ⟨*prez.* dekapìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekapìtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti dekapitaciju
✧ *srlat.* decapitare: obezglaviti ≃ DE- + caput: glava

dekapitalizácija *ž ekon.* **1.** odljev kapitala iz jedne zemlje u drugu **2.** smanjivanje kapitala u nekom poduzeću najčešće neobnavljanjem istrošenih fiksnih fondova
✧ DE- + *v.* kapital, kapitalizacija

dȅkapod[1] *m* mjera za duljinu (deset stopa)
✧ *nlat.* Decapoda ≃ DEKA- + -POD

dȅkapod[2] *m zool.* viši rak koji ima 5 pari nogu za hodanje i 5 pari za plivanje

dekapsulácija *ž med.* operacija kojom se odstranjuje kapsula nekog organa (ob. se odnosi na bubreg)
✧ DE- + *v.* kapsula

dekarbonizírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekarbonìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekarbonìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *kem.* ukloniti/uklanjati ugljen
✧ DE- + *v.* karbon, karbonizirati

dekartelizácija *ž ekon.* ukupnost mjera kojima se raspuštaju monopolističke organizacije
✧ DE- + *v.* kartel

dekàrtovac, *v.* Descartes

dekasekùnda *ž* ⟨G *mn* dekasekúndā/-ī⟩ *fiz.* jedinica vremena, 10 sekundi (znak das)
✧ DEKA- + *v.* sekunda

dekasilàbičan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** *jez. knjiž.* koji se sastoji od deset slogova, desetorosložni **2.** deseterački
✧ DEKA- + *v.* silaba, silabičan

dȅkastil *m pov. arhit.* u antičkoj grčkoj arhitekturi trijem s deset stupova
✧ *grč.* dekástylos ≃ DEKA- + -STIL

dékati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. zast.* govoriti, pjevati
◆ *pr.*: **Dèkalić** (Bjelovar, Samobor), **Dekálović** (*Z* Slavonija), **Dèkanić** (480, Vinkovci, Samobor, Primorje), **Dekánović** (Županja, Posavina), **Dèkanj** (Beli Manastir, Slavonski Brod), **Dékić** (Lika, *I* Slavonija, *S* Dalmacija), **Dèković** (590, Poreč, sred. i *S* Dalmacija)

dȅkati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** strugati, brisati (npr. s grafičkog filma ili ploče itd.) **2.** prelaziti bojom preko čega (u svrhu prikrivanja); zakrivati, prekrivati, *usp.* dekovati (**1**) // **dȅker** *m film.* u izradi crtanoga filma onaj koji nanosi boju na celofansku foliju na kojoj je crtež u tušu; **dȅkovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dèkujēm, *pril. sad.* -kujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** pokrivati, prikrivati, *usp.* dȅkati (**2**) **2.** *vojn. razg.* pokrivati dekom i tući; ćebovati; **dèkung** *m* ⟨N *mn* -nzi, G -ūngā⟩ **1.** *vojn. zast.* zaklon, rov **2.** *sport* u boksu naziv za vrstu obrane: boksač se postavlja bočno **3.** (za što) *pren.* pokriće, smokvin list, dekmantl △ ***dupli*** ~ *sport* postavljanje bočno te pokrivanje lica i tijela s obje ruke; dvostruko pokrivanje (u borilačkim sportovima)
✧ *njem.* decken

dekatírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekàtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekàtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izložiti/izlagati tkaninu vrućoj pari ili tlaku kako bi joj boja postala postojana i spriječilo naknadno stiskanje
✧ *fr.* décatir

dȅkatlon *m rij. sport* atletski višeboj za muškarce u deset disciplina (trčanje na 100, 400, 1500 m, 110 m s preponama, skok udalj, uvis i s motkom, bacanje koplja, diska i kugle); desetoboj
✧ DEKA- + *grč.* âthlon: nagrada, natjecanje

dekatolizácija *ž sociol.* proces otklanjanja elemenata katolicizma, *opr.* katolizacija
✧ DE- + *v.* katolički, katolizacija

dȅkcange *ž pl. tantum* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* specijalna kliješta za savijanje tankog lima
✧ *njem.* Deckzange

dȅker, *v.* dȅkati

dekíka *ž reg. zast.* minuta
✧ *tur.* ← *arap.* dāqîqa

dekintírati (∅, koga) *dv.* ⟨*prez.* dekìntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *žarg.* ostati/ostajati bez novca, (u)činiti ili biti/bivati uzrokom da tko ostane bez novca // **dekìntīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *žarg.* koji je ostao bez novca, koji više nema ili nema dovoljno novca
✧ DE- + *v.* kinta

Dekker (*izg.* Dèker), **Thomas** (1572–1632), engleski književnik, komediograf i pamfletist, poznat po slikovitim opisima londonskog života

dèkl *m* ⟨N *mn* -ovi/-i⟩ *reg. žarg.* **1.** poklopac **2.** ukrasni, obično vezen ili kačkan podmetač na namještaju; milje
✧ *njem.* Deckel

dȅkla *ž* ⟨G *mn* dȇklā⟩ *reg.*, *v.* djevojka // **dȅklica** *ž dem.* od dekla; **dȅklić** *m zast.* dječak, momčić
◆ *pr.*: **Dȅklić** (Poreč, Istra)
✧ ≃ *slov.* dekle

deklamácija *ž* **1.** način intoniranja, artikuliranja i interpretiranja teksta pred publikom **2.** *pren. pejor.* izvještačen, besadržajan govor, opća mjesta i prazne fraze govorene patetičnim tonom **3.** *glazb.* **a.** govorenje teksta uz pratnju glazbe **b.** kod skladanja vokalne kompozicije stapanje muzičkog ritma s pjesničkim // **deklamácījskī** *prid.* koji se odnosi na deklamaciju, koji ima svojstva deklamacije; **deklàmātor** (**deklamâtor**) *m* **1.** onaj koji deklamira **2.** *pren.* onaj koji isprazno govori, čije riječi ne prate djela; frazer; **dȅklamatōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji ima svojstva deklamacije **2.** *pejor.* koji je napuhan, patetičan, šupalj, lažan [~ *stil*]; **deklàmātorica** *ž, v.* deklamator; **deklàmātoričin** *prid.* koji pripada deklamatorici; **deklàmātorskī** *prid.* koji se odnosi na deklamaciju i deklamatore; **deklàmātorski** *pril.* kao deklamator, na način deklamatora; **deklamírati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* deklàmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* deklàmīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izvoditi deklamaciju (**1**, **3a**)
✧ *lat.* declamatio ≃ declamare: recitirati

deklarácija *ž* **1.** službena ili svečana izjava o temeljnim načelima ili stanovištima, očitovanje stava o čemu [~ *nezavisnosti*] **2.** pismena izjava (npr. poreznog obveznika) △ ***carinska*** ~ *admin.* popis i opis robe za carinjenje; ***Deklaracija nezavisnosti*** *pov.* proglas o neovisnosti 13 država Sjeverne Amerike 1776; prvi puta formulirana neotuđiva ljudska prava na život, slobodu, jednakost i sreću; ***Deklaracija o pravima čovjeka i građanina*** *pov.* proglas Narodne skupštine u Francuskoj 1789. kojim su sloboda, jednakost i bratstvo proglašeni neotuđivim pravima // **dȅklaratīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1. a.** koji ima oblik deklaracije **b.** koji se zadržava na razini deklaracije (bez obzira na realizaciju); načelan **2.** *gram.* iskazni, izrični **3.** *pren.* koji ostaje samo na riječima; neistinit △ ~***ni akt*** akt državnog organa kojim se utvrđuje postojanje nekog prava ili odnosa nastalog prije donošenja akta; **dȅklaratīvno** *pril.* na deklarativan način, deklarirajući, iskazujući, ob. u smislu da se što javno tvrdi, izjašnjava i sl. bez ozbiljnijih veza s uvjerenjima, istinskim mišljenjima, političkim i drugim pripadnostima i sl.; **deklaratívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je deklarativno; **dȅklaratōr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *pravn.* koji potvrđuje već postojeću činjenicu △ ~***na presuda*** presuda kojom se prihvaća tužbeni zahtjev; ~***na tužba*** tužba kojom se traži postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa; ~***ni akt*** akt koji potvrđuje određene pravne odnose, ovlasti i obveze; **deklaríra|ti** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* deklàrīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* deklàrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** formalno ili službeno izjaviti/izjavljivati, objaviti/objavljivati deklaraciju (**1**) **2.** otkriti/otkrivati neke činjenice; iskazati, očitovati (se) [~*o se kao Slovenac*] **3.** dati/davati sve podatke, ob. u pismenom obliku, prijaviti [~*ti robu za carinjenje* i sl.]
✧ *lat.* declaratio ≃ declarare: objasniti ≃ clarus: jasan

deklasificírati *dv.* ⟨*prez.* deklasifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deklasifìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** otkloniti elemente razvrstanosti po klasama, *opr.* klasificirati **2.** ukloniti oznaku tajnosti (s nekog dokumenta i sl.)
✧ DE- + *v.* klasificirati

deklasírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* deklàsīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** isključiti/isključivati iz klase kojoj što/tko pripada; odbaciti/odbacivati **2.** *sport* teško poraziti/poražavati protivnika // **deklàsīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je potisnut iz više klase u nižu, koji je lišen osnovnih klasnih svojstava [~*i slojevi*] **2.** koji je pretrpio težak poraz [~*i protivnik*]
✧ *fr.* déclasser ≃ DE- + *v.* klasa, klasirati

deklerikalizácija *ž* proces i stanje deklerikaliziranja, *opr.* klerikalizacija // **deklerikalizírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* deklerikalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deklerikàlīzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukloniti/uklanjati elemente klerikalizma, provesti/provoditi deklerikalizaciju, *opr.* klerikalizirati
✧ DE- + *v.* kler, klerikalizacija

deklinácij|a *ž* **1.** *gram.* mijenjanje oblika imenskih riječi po padežima, rodu i broju; sklonidba **2.** *fiz.* kut između magnetskog i geografskog meridijana, ovisi o položaju na površini zemlje i polako se mijenja s vremenom; otklon **3.** *astron.* kutna udaljenost od zvijezde ili planeta nebeskog ekvatora, mjeren po nebeskom meridijanu **4.** *med.* opadanje jačine neke bolesti [*bolest je u ~i*]; popuštanje // **dȅklinabīl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩

koji se može deklinirati [~*na riječ*]; sklonjiv, *opr.* indeklinabilan; **deklinabílnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je deklinabilno; **deklinácījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na deklinaciju △ ~***a os*** *pom.* rotacijska os koja je u pravom kutu u odnosu na polarnu os; ~***a stanica*** *vojn.* točka na zemlji kojoj su koordinate poznate; **deklinírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* deklìnīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* deklìnīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) *gram.* promijeniti/mijenjati po padežima; skloniti/sklanjati **2.** (se) *fiz.* nagnuti/nagibati se, otkloniti/otklanjati se, odstupiti/odstupati, *usp.* deklinacija (**2**)

✧ *lat.* declinatio ≃ declinare: kliziti, skretati, odvratiti

deklinàtōrij (**deklinatôrij**) *m fiz.* magnetometar kojim se određuje deklinacija magnetske igle i njezine promjene

✧ *srlat.* declinatorium, *v.* deklinacija

deklinògraf *m fiz.* sprava koja bilježi razlike u otklonu magnetske igle

✧ *v.* deklinacija + -GRAF

dȅklinometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* sprava kojom se mjeri magnetska deklinacija

✧ *v.* deklinacija + -METAR

dȅkmantl *m reg. zast.* ono što prikriva prave namjere, stvarni posao kojim se netko bavi, pravu zaradu ili pravu namjeru i sl. [*to je samo ~ za neki drugi posao*]; kulisa, štafaža, smokvin list

✧ *njem.* Deckmantel

dȅknuti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* dȅknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* dȅknuo⟩ *žarg.* **1.** udariti **2.** ubiti

dekodírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekòdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekòdīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** šifriranu, kodiranu poruku pretvoriti/pretvarati u svakodnevni govorni ili pisani jezik **2.** razumjeti/razumijevati, shvatiti/shvaćati alegoriju, nejasnu poruku, *usp.* šifrirati, dešifrirati // **dekòdēr** *m* ⟨G dekodéra⟩ **1. a.** *vojn.* uređaj koji primljene šifrirane signale na izlazu radioveze pretvara u izvorni oblik (sadržaj) poruke **b.** *inform.* uređaj ili programska rutina za pretvorbu kodiranih podataka u izvorni oblik, odnosno nečitljivih kodova u čitljivi tekst; naznačnik **2.** *tehn.* uređaj za pretvaranje kodiranog televizijskog signala kako bi ga mogli primati samo oni uređaji čiji su vlasnici pretplaćeni na kodirani program (ob. satelitski); **dekòdīrano** *pril.* na dekodiran način; čitljivo, razumljivo

✧ *engl.* decode

dekofeinizírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekofeinìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekofeinìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi postupak oduzimanja kofeina (ob. o kavi); dekafeinizirati, *usp.* dekafe // **dekafeinizírati** *dv.* ⟨*prez.* dekafeinìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dekofeinizirati

✧ DE- + *v.* kofein

dèkokt *m* ljekoviti napitak od ukuhanih trava ili droga; uvarak

✧ *srlat.* decoctum ≃ DE- + *lat.* coctum: skuhano ← coquere: kuhati

dekolonizácija *ž pol. ekon.* prestanak, odumiranje kolonijalne uprave i njezina zamjena neovisnom vlašću; svjetski proces u 20. st. [~ *Afrike*], *opr.* kolonizacija // **dekolonizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dekolonìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekolonìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukinuti/ukidati kolonijalni režim, dati/davati neovisnost dotadašnjoj koloniji

✧ DE- + *v.* kolonija, kolonizacija

dekolorírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekolòrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekolòrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukloniti/uklanjati ili znatno ublažiti boju na nekoj površini

✧ *lat.* decolorare ≃ DE- + color: boja

dekòltē (**dekoltê**) *m* ⟨G dekoltèa⟩ izrez na ženskoj haljini i bluzama koji otkriva vrat, dio prsa ili stražnji dio trupa // **dekòltīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* koji je razgolićen; **dekòltīrano** *pril. pren.* razgolićeno; **dekoltírati** (se) *dv.* ⟨*prez.* dekòltīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** krojiti dekolte **2.** (se) otvoriti/otvarati dekolte

✧ *fr.* décolleté ≃ décolleter: razgoliti vrat

dekompenzácija *ž* **1.** *pat.* poremećaj funkcije nekog organa uz zatajivanje kompenzacijskih mehanizama **2.** *psih.* slom postojećih obrana što dovodi do ponovne pojave patološkog ponašanja △ ~ ***srca*** *pat.* akutno ili kronično zatajivanje srca; insuficijencija srca

✧ DE- + *v.* kompenzirati, kompenzacija

dekompìlātor *m inform.* program kojim se programi koji su već prevedeni (na strojni ili asemblerski kod) ponovno prevode na izvorni jezik

✧ DE- + *v.* kompilirati, kompilator

dekompozícija *ž* **1.** rastavljanje na sastavne dijelove; razlaganje **2.** stanje raspada; raspadanje △ ~ ***predikata*** *gram.* raščlanjivanje predikata izrečenog jednom riječju

[*popravljam* ← obavljam (vršim) popravke] // **dekompònīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je razdvojen ili razbijen u sastavne dijelove **2.** koji se raspada ili koji uzrokuje raspad (o mrtvom tijelu, o organizacijama i sl.); **dekomponírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dekompònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ razgraditi/razgrađivati, razvaliti/razvaljivati, rastaviti/rastavljati na sastavne dijelove, uništiti/uništavati kao cjelinu tako da se podijeli na dijelove

✧ DE- + *v.* komponirati, kompozicija

dekomprèsija *ž* **1.** snižavanje tlaka ili pritiska **2.** *fiz.* postupno ili naglo izlaganje ljudskog organizma nižim tlakovima **3.** *med.* kirurški postupak kojim se snizuje abnormalno povišeni tlak u nekoj tjelesnoj šupljini ili uklanja kompresija na neku anatomsku strukturu // **dekomprèsījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dekompresiju △ ~***a bolest*** *pat.* (kesonska ili ronilačka bolest) bolest uzrokovana brzom dekompresijom pri čemu se iz tkiva i krvi oslobađaju mjehurići plina koji onda nošeni krvnom strujom začepljuju krvne žile (plinska embolija); ~***a trepanacija*** *med.* operacija kojom se stvaraju otvori u lubanji kako bi se smanjio intrakranijski tlak; **dekomprimírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dekomprìmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekomprìmīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** smanjiti/smanjivati tlak, otpustiti/otpuštati pritisak **2.** stiješten predmet osloboditi/oslobađati pritiska **3.** *inform.* podatke elektronski zbijene vratiti/vraćati u čitljivi kôd, *opr.* komprimirati

✧ *fr.* décompression ≃ DE- + *v.* kompresija

dekoncentrácija *ž* **1.** *psih.* nemogućnost koncentracije, nemogućnost poklanjanja pozornosti jednom predmetu ili temi; neusredotočenost, nepribranost, rastresenost **2.** *vojn.* raspršenost (ob. vojnih snaga) **3.** *pol. admin.* prijenos nekih funkcija sa središnjih upravnih vlasti na njezine predstavnike u teritorijalnim jedinicama [~ *ovlasti*]; decentralizacija, *opr.* koncentracija // **dekoncèntrirano** *pril.* na dekoncentriran način; rastreseno, nepribrano; **dekoncentrírati** (koga, čega, pri/u čemu, se) *dv.* ⟨*prez.* dekoncèntrīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dekoncèntrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, u čemu, pri čemu) **a.** smanjiti/smanjivati nečiju koncentraciju (pri radu, čitanju, pri razmišljanju itd.), omesti/ometati (u radu itd.) **b.** razrijediti/razrjeđivati, raspršiti/raspršivati **2.** (se) (iz)gubiti se, (iz)gubiti koncentraciju, biti/bivati rastresen, ne moći se usredotočiti na posao, razmišljanje

✧ DE- + *v.* koncentrirati, koncentracija

dekonsekrácija *ž* oduzimanje svetosti (objektu, predmetu i sl.) [*to je ~ ako i crkvu iznajmljuješ*]; svetogrđe

✧ DE- + *v.* konsekracija

dekontaminácija *ž* *vojn.* uklanjanje bioloških, kemijskih i radioloških kontaminata (agenasa), *opr.* kontaminacija (**1**) // **dekontaminácijsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dekontaminaciju [~*o sredstvo*]; **dekontaminírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* dekontamìnīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dekontamìnīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ukloniti/uklanjati otrove, radioaktivne ili zatrovane predmete s ljudi, sa životinja ili iz prirode kemijskim ili fizikalnim postupcima **2.** *pren.* ukloniti/uklanjati pojave u umjetnosti, publicistici ili znanosti koje negativno utječu na svijest pojedinca ili zajednice [~ *duhovni prostor od natruha totalitarizma*], *opr.* kontaminirati

✧ DE- + *v.* kontaminacija

dekonzervácija *ž* **1.** *tehn.* postupak otklanjanja zaštitnih sredstava **2.** *vojn.* postupak kojim se vojna, konzervirana tehnička sredstva osposobljavaju za ponovnu upotrebu

✧ DE- + *v.* konzervirati, konzervacija

dèkōr *m* ⟨G dekóra⟩ **1.** vanjski izgled ili opremljenost; ukras, nakit ures **2.** *kazal.* opremljenost pozornice u okviru inscenacije **3.** *razg. iron.* vanjski znaci čega (dostojanstva, kulture, društvenog položaja itd.); dekoracija // **dekorácija** *ž* **1. a.** pojedino sredstvo dekoriranja (npr. slika, vaza, kip) **b.** *pren.*, *v.* dekor (**3**) [*drugi odlučuju, a njegovo ime je samo ~*] **2.** ukrašavanje (ob. izloga ili prostorije) **3.** *arhit.* različiti vanjski i unutarnji ukrasni elementi **4.** odlikovanje, odličje; **dekoràtēr** *m* ⟨G dekoratéra⟩ onaj koji izvodi dekoracije **a.** stručnjak za kazališnu dekoraciju **b.** obrtnik koji uređuje stanove, izloge, ulice i dr.; **dekoràtērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dekorater; **dȅkoratīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji je dekoracija, koji služi za dekoriranje; ukrasni **2.** *pren.* koji je lijep, ali isprazan, koji služi samo za ukras △ ~***no maskiranje*** *vojn.* maskiranje kojim se prikrivaju pojedinac, vojno-tehnička sredstva i objekti;

dekorativìzam *m* ⟨G -zma⟩ *umj.* postupak koji dovodi do toga da privlačnost nadmaši umjetnički sadržaj; **dekoratívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je dekorativno; kićenost **2.** *pren.* svojstvo onoga što se sviđa samo svojim vanjskim oblikom; ispraznost, vanjska ljepota; **dekòrīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je opremljen dekorom; ukrašen; **dekòrīrano** *pril.* na dekoriran način; ukrašeno; **dekorírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dekòrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekòrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izvesti/izvoditi dekoraciju; ukrasiti/ukrašavati **2.** odlikovati; **dèkōrskī** *prid.* koji se odnosi na dekor

✧ *fr.* décor ← *lat.* decoratio: ukras ≃ decorare: ukrašavati

dekornuácija *ž vet.* operativno uklanjanje rogova u domaćih životinja kako bi bile prikladnije za uzgoj u većim skupinama

✧ *nlat.* decornuatio ≃ DE- + *lat.* cornu: rog

dȅkovati, *v.* dȅkati

dekòvīljskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***kolosijek*** željeznički kolosijek širine 0,65 m

✧ prema francuskom mjestu Décauvilleu

dekrèment *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *pat.* gubljenje snage, slabljenje, mlohavljenje

✧ *lat.* decrementum ≃ decrescere: smanjiti se, slabjeti

dekrèpit *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je onemoćao, koji se jedva drži (o starcu, o bolesnoj osobi)

✧ *tal.* decrepito: slomljen ← *lat.* decrepitus

dekrepitácija *ž pat.* stanje ili osobina onoga koji je onemoćao; oronulost, porušenost

✧ *fr.* décrépitation, *v.* dekrepit

dekrešèndo *pril.*, *v.* decrescendo

dèkrēt *m* ⟨G dekréta⟩ **1.** *pov.* **a.** pismena odluka ili naredba koja ima zakonsku moć **b.** zakonodavni akt (nekoć u Francuskoj i SSSR-u) **2.** *admin.* rješenje o imenovanju ili otpustu iz službe △ ***Dekret o miru*** *pov.* jednostrana izjava nove sovjetske vlast nakon Oktobarske revolucije da se Rusija povlači iz rata; ***Dekret o zemlji*** *ekon. pravn. pov.* dekret kojim je sovjetska vlast nakon Oktobarske revolucije podijelila veleposjedničku zemlju seljacima // **dekretírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dekrètīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *admin. razg.* uspostaviti/uspostavljati, odlučiti/odlučivati ili odrediti/određivati dekretom

✧ *lat.* decretum

dekrètāl *m* ⟨G dekretála⟩ *pov.* u srednjem vijeku, papinska odluka kojom su rješavani konkretni pravni slučajevi, rješenje ili naredba

✧ *srlat.* decretal ≃ decretalis: utvrđen dekretom ≃ decretum: *v.* dekret

dekriptírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dekrìptīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekrìptīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** iznijeti/iznositi na vidjelo, na javu; objaviti, otkriti **2.** obaviti/obavljati dekriptiranje // **dekriptírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dekriptirati **2.** lingvističko-matematička metoda otkrivanja sadržaja šifrirane poruke (kriptograma) bez poznavanja ključa odnosno šifre

✧ *njem.* dekryptieren ≃ DE- + *grč.* kryptós: skriven, prikriven

dekroatizácija *ž* rashrvaćenje, *opr.* kroatizacija // **dekroatizírati** *dv.* ⟨*prez.* dekroatìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dekroatìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ podvrgnuti/podvrgavati procesu dekroatizacije; rashrvaćivati, *opr.* kroatizirati

✧ DE- + *v.* Kroacija, kroatizacija

deksametàzōn *m* ⟨G deksametazóna⟩ *farm.* sintetski glukokortikoid 25 puta snažniji od kortizona, upotrebljava se kao protuupalno i antialergijsko sredstvo

✧ *krat.* dexa(mil) + meti(l) + (corti)sone

dȅkster *m žarg.* onaj koji vješto i s lakoćom rješava kriminalističke slučajeve; detektiv // **dȅksterica** *ž*, *v.* dekster

✧ *engl.* dexter ← *lat.*: vješt, spretan, desnoruk

dȅksterimetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* svaki uređaj kojim se ispituje spretnost i brzina pokreta ispitanika, ob. spretnost i brzina pokreta šake i ruke

✧ *lat.* dexter: vješt, spretan + -METAR

dèkstrān *m* ⟨G dekstrána⟩ *kem. farm.* viskozni polisaharid dobiven fermentacijom saharoze, sintetička zamjena za krvnu plazmu

✧ *krat.* dextr(ose) + an(hydride)

dekstranáza *ž biol. kem.* enzim koji hidrolizira dekstran u manje oligosaharide, upotrebljava se u zubnim pastama za rastvaranje zubnog kamenca

✧ *v.* dekstran

dèkstrīn *m* ⟨G dekstrína⟩ *kem.* polisaharid koji nastaje nepotpunom hidrolizom škroba, služi kao ljepilo

✧ *fr.* dextrine

DEKSTRO- kao prvi dio riječi znači desnostran, nadesno [*dekstrokardija*]; desno-

✧ *lat.* dexter: desni

dekstrokàrdija *ž pat.* prirođena anomalija, srce je smješteno u desnom prsištu
✧ DEKSTRO- + *grč.* kardía: srce
dekstróza *ž* grožđani, škrobni šećer, nalazi se u biljnom i životinjskom tkivu ili se sintetizira iz škroba; glukoza
✧ *engl.* dextrose, *njem.* Dextrose
dekùbitus *m pat.* **1.** zaležano mjesto na tijelu bolesnika; promjene na tkivu uzrokovane dugotrajnim ležanjem u istom položaju; zaležaj **2.** rane nastale od zaležaja **3.** mjesto s kojeg je otpalo tkivo zbog gangrene // **dekùbitusnī** *prid.* koji se odnosi na dekubitus
✧ *lat.* decubitus ← decubere: leći
dèkung, *v.* dȅkati
dekuražírati (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* dekuràžīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dekuràžīrān, *gl. im.* -ānje⟩ uništiti/uništavati samopouzdanje, (u)činiti da se izgubi hrabrost, smjelost, izazvati/izazivati malodušnost; obeshrabriti (se)
✧ *fr.* décourager
dèkūrija *ž* **1.** *vojn. pov.* odred od deset konjanika u rimskoj vojsci **2.** *pov.* razred na koji su se dijelili rimski senatori i suci **3.** politički ili građanski skup od deset ljudi // **dekurìōn** *m* ⟨G dekurióna⟩ *vojn. pov.* **1.** zapovjednik dekurije u rimskoj vojsci **2.** jedan od članova deseteročlanog vijeća, *usp.* decemvir
✧ *lat.* decuria: desetina
dȅkurzīv|an *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩, ob. u: △ **~na kamatna stopa** *ekon.* stopa koja se obračunava na kraju svakog razdoblja (tromjesečje, godina i sl.), ali od početne vrijednosti
✧ *lat.* decursus: trčanje niz padinu
dekùver *m trg.* prodaja robe koje nema, prodaja bez pokrića △ ***crédit à découvert*** (*izg.* kredȉt a dekuvȇr) *bank.* kredit bez pokrića
✧ *fr.* découvert
dȅla! *uzv. reg.* (riječ za poticanje radnje u situaciji, ob. bez verbalnog konteksta, kad tko nešto misli učiniti ili se vidi da se na to odlučuje); de, deder, hajde
delácija *ž* denuncijacija obavljena iz interesa, vrijedna prezira i u pravilu tajna; potkazivanje // **dèlātor** *m* onaj koji potkazuje; potkazivač
✧ *lat.* delatio ≃ delatus: prijavljen
Delacroix (*izg.* Delakroȁ), **Eugène** (1798–1863), francuski romantički slikar i grafičar, svojim bojama utjecao je na impresioniste, oslikava povijesne i aktualne događaje (*Sloboda na barikadi*)
delaktácija *ž term.* odbijanje od sise, odvikavanje dojenčeta od majčina mlijeka; ablaktacija
✧ *nlat.* delactatio ≃ DE- + lac: mlijekò
Dèlčev, Goce (1872–1903), ideolog i organizator makedonskoga revolucionarnog pokreta za oslobođenje i osamostaljenje Makedonije (u okvirima zamišljene Balkanske federacije), poginuo u borbi s Osmanlijama
deleátur (**deleâtur**) *m tipogr.* oznaka u korekturi za slovo ili tekst koji treba ukloniti
✧ *lat.* deleatur: neka bude uništeno ← delēre: uništiti, izbrisati
Deledda (*izg.* Deléda), **Grazia** (1871–1936), talijanska književnica, pripadnica talijanske naturalističke škole, Nobelova nagrada 1926.
delegácija *ž* **1.** opunomoćeno zastupništvo države, državnog organa, organizacije koje posjećuje sličan organ ili je sudionik multilateralnog sastanka; deputacija, poslanstvo, izaslanstvo **2.** *pravn.* akt prenošenja vlasti na drugi organ △ ***apostolska*** ~ *dipl.* predstavništvo Svete Stolice u trećoj državi, nema karakter stalnog diplomatskog predstavništva // **delegácījskī** *prid.* koji se odnosi na delegaciju; **delègant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *ekon.* dužnik koji svome vjerovniku ustupa potraživanja prema trećoj osobi, *usp.* cedent; **delègāt** *m* ⟨G delegáta⟩ **1.** opunomoćenik neke države, državnog organa, organizacije koji posjećuje sličan organ ili sudjeluje na multilateralnom sastanku [*stalni ~ pri UN*]; deputat, izaslanik, poslanik, zastupnik **2.** *sport* osoba nadležna da na nekom natjecanju (utakmici) brine o poštivanju propozicija i drugih odluka; **delegàtār** *m* ⟨G delegatára⟩ *ekon.* vjerovnik kome je dužnik ustupio potraživanja što ih ima prema trećoj osobi; **delègatkinja** *ž*, *v.* delegat; **delègātor** *m ekon.* onaj koji ovlašćuje ili šalje delegata ili delegatara; naredbodavac; **delègātsk|ī** *prid.* koji se odnosi na delegate [*~o pitanje*]; **delègīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je izabran da predstavlja; opunomoćen, ovlašten **2.** koji je dio delegacije △ **~o zakonodavstvo** *pravn.* normativni akti sa zakonskom snagom, donose ih izvršni i upravni organi po ovlaštenju zakonodavnih tijela; **delegírati** (koga) *dv.* ⟨*prez.* delègīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* delègīrān, *gl. im.* -ānje⟩ odrediti/određivati, ovlastiti/ovlašćivati, (po)slati koga kao delegata

✧ *lat.* delegatio ≃ delegare: odrediti, povjeriti, doznačiti novac

de lege (*izg.* dê lêge) po zakonu
✧ *lat.*

delegitimírati (se) *dv.* ⟨*prez.* delegitìmīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* delegitìmīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *pravn.* **1.** (koga) osporiti/osporavati kome pravo sudjelovanja (u politici, pravnim postupcima itd.) **2.** (što) ukinuti/ukidati nekom sudskom ili političkom tijelu pravo donošenja odluka ili zakona koje je prethodno imalo **3.** (se) odreći/odricati se kakva prava (na sudu, u politici itd.)
✧ DE- + *v.* legalan, legitimirati

delektírati (se) *dv.* ⟨*prez.* delèktīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš.* (ob)radovati (koga, se), nasladiti/naslađivati se (kim, čim), uživati (u komu, u čemu)
✧ *lat.* delectare

dèlēn *m* ⟨G deléna⟩ lagana tkanina od celuloznih prediva

delèndžija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji puno razgovara; pričalica, brbljavac
✧ *tur.* dillenci

dèlet *m reg. ekspr.* ljubimac, miljenik, dragi
✧ *tal.* diletto

delete (*izg.* dilît) *m inform.* tipka na tipkovnici koja služi za brisanje znaka na kojem se nalazi kursor, *usp.* backspace
✧ *engl.*: brisati

Dèlf|i *m pl. tantum* ⟨G Dêlfā⟩ *pov.* antički grad u srednjoj Grčkoj, Apolonovo svetište, poznato po svećenici Pitiji koja je proricala sudbinu [*poći u ~e* ići saznati svoju sudbinu] // **dèlfījskī** *prid.* koji se odnosi na proročište u Delfima
✧ *lat.* Delphi ← *grč.* Delphoí

dèlfīn *m* ⟨G delfína⟩ **1.** *zool.*, *v.* dupin **2.** *sport* **a.** jedna od natjecateljskih disciplina u plivanju **b.** jedan od načina plivanja [~-*stil*]; leptir // **delfìnist** *m knjiš. rij.* plivač delfinovim (leptirovim) stilom
✧ *lat.* delphinus ← *grč.* delphís: delfin, dupin

dèlfīnij *m pov.* sudište u staroj Ateni, pored Apolonova hrama u Delfima, koje je sudilo za (navodno opravdana) ubojstva
✧ *grč.* delphínion

dèlfīnije *ž mn pov.* atenske proljetne svetkovine početka plovidbe, slavile su se u čast Apolona Delfinija, zaštitnika mornara
✧ *grč.* Delphínia

delfinològija *ž* znanstvena disciplina koja se bavi dupinima (delfinima) // **delfinòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi delfinologijom
✧ *v.* delfin + -LOGIJA

Dèlhi *m* ⟨G -ija⟩ glavni grad Indije, 7.174.800 stan. // **Delhíjac** *m* (**Delhíjka** *ž*) ⟨G -jca, N *mn* Delhíjci⟩ stanovnik Delhija; **dèlhījskī** *prid.* koji se odnosi na Delhi i Delhijce

dèli, *v.* delija

delibácījskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***postupak*** *pravn.* sudski postupak koji se vodi pred domaćim sudom radi priznavanja važnosti odluke stranog suda i izdavanja dozvole izvršenja na temelju odluka stranog suda, ili arbitraže
✧ *lat.* delibatio

dèlibaša *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* **1.** u osmanskoj vojsci zapovjednik delija (**1a**) **2.** prvak među delijama, najbolji junak
✧ *tur.* delibaı

deliberácija *ž knjiš.* premišljanje, razmatranje raznih mogućnosti radi odlučivanja; rasuđivanje
✧ *lat.* deliberatio

delibèrati (se, koga, čega) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* delibèrao⟩ *reg.* osloboditi (se), riješiti (se) [~ *se brige*]
✧ *tal.* deliberare

Delibes (*izg.* Delîb), **Léo** (1836–1891), francuski skladatelj, romantičar, prvi skladatelj ozbiljnih i visokokvalitetnih djela za balet (*Coppelia*)

dèlīcija *ž* **1.** jelo koje pruža užitak; poslastica, delikatesa **2.** ugoda, naslada, užitak
✧ *tal.* delizia ← *lat.* deliciae

delicious *prid.*, *v.* delišez

delicta iuventutis (*izg.* delìkta juventútis) pogreške mladosti
✧ *lat.*

dèlija *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** *pov.* **a.** pripadnik posebne osmanske konjice s kraja 15. i poč. 16. st. **b.** tjelesna straža vezira, valije ili paše **2.** *meton. reg.* (+ *srp.*) **a.** junak **b.** kršan, jedar, razvijen momak **c.** (ob. *mn*) *razg.* pripadnik navijačke skupine nogometnog kluba »Crvena zvezda« iz Beograda // **dèli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ kao prvi dio riječi označava onoga **1.** koji je hrabar; neustrašiv **2.** koji je drsko agresivan [~*baša*]; mahnit, pomaman; **dèlijast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. ekspr.* (+ *srp.*) koji se lako pomamljuje; silovit; **dèlijīca** *m dem.* od delija
◆ m. os. imena: **Dèlibor**, **Dèlimir** ◇ *pr.*: **Delàle** (40, Solin, sred. i *S* Dalmacija),

Dèlalīć (125, Zagreb, *J* Dalmacija, Posavina, deli + Alija), **Delàlija** (19, Dubrovnik), **Dèli** (Slavonija), **Dèlibašić** (170, Slavonija), **Dèlič** (Kutina, Delnice), **Dèlīć** (3460, sred. Dalmacija, Lika, Slavonija, Zagora; stegnuto od Delijić), **Dèlija** (550, Zlatar Bistrica, Dalmacija), **Dèliomerović** (Vukovar, Istra), **Dèlipetar** (Imotski), **Dèlišimunović** (**Delišimúnović**) (140, Zagreb, Pokuplje), **Dèlivuk** (Samobor)

✧ *tur.* deli: jak, silovit

dȅlikāt|an *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji zahtijeva osobitu pažnju i obzir; koji je osjetljiv (o osobama i pojmovima) [*~no pitanje*] **2.** koji je nježan [*~na konstrukcija*]; krhak, fragilan **3.** koji je uglađen [*~no ponašanje*]; profinjen // **dȅlikātno** *pril.* na delikatan način [*~ priopćiti strašnu vijest*]; profinjeno, obazrivo; **dȅlikātnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je delikatno

✧ *lat.* delicatus: zamaman, ugodan, profinjen

delikatèsa *ž* ⟨G *mn* delikatésā⟩ **1.** ukusno jelo, ono koje je za sladokusce; poslastica **2.** asortiman robe koji se takvim smatra (čokolada, čajevi, keksi, birani začini, pića itd.) **3.** trgovina u kojoj se prodaju delikatese // **delikatèsnī** *prid.* **1.** koji se odnosi na delikatese **2.** koji je izvorne kvalitete [*~ sir*]

✧ *fr.* délicatesse

dèlikt (**delìkt**) *m* ⟨G *mn* -kātā⟩ *pravn.* djelo protiv zakona u raznim težinama prekoračenja i oštrine kazne koju za sobom povlači [*krvni ~*; *verbalni ~*]; zločin // **dèlikt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ima svojstvo delikta [*~no ponašanje*]; prekršajni, zločinski, kažnjiv, prijestupan; **delinkvèncija** *ž* kršenje zakona koje dovodi do kažnjavanja [*maloljetnička ~*]; **delìnkvent** (**delinkvȇnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ počinitelj delikta; prijestupnik, zločinac; **delinkvèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je sklon deliktu, koji čini delikte; **delìnkventica** (**delìnkventkinja**) *ž*, *v.* delinkvent; **delìnkventno** *pril.* na delinkventan način, poput delinkventa; delinkventski; **delìnkventnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je delinkventan; **delìnkventskī** *prid.* koji se odnosi na delinkvente; **delìnkventski** *pril.*, *v.* delinkventno

✧ *lat.* delictum ≃ delinquere: činiti krivo

delikvescèncija *ž kem.* apsorpcija vodene pare iz zraka koju apsorbiraju hidratne soli jer je parcijalni tlak vodene pare u zraku veći od istoga tlaka u hidratnoj soli, *opr.* eflorescencija

✧ DE- + *lat.* liquescere: topiti

dèlīl *m* ⟨G delíla⟩ *reg.* vodič, vođa puta, pratilac na putovanju (ob. na hadžiluku)

✧ *tur.* ← *arap.* dälil: vodič

delìluk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. ekspr.* ponašanje onoga koji je mahnit; ludost, pomama

✧ *tur.* delilik

delimitácija *ž* **1.** sustav međa nastao delimitiranjem; razgraničavanje **2.** *pol.*, *v.* demarkacija // **delimitírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* delimìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* delimìtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ odrediti/određivati međe između fizičkih i pravnih osoba, država i sl.; razgraničiti, omeđiti/omeđivati

✧ *fr.* délimitation ≃ DE- + *lat.* limes: granica ≃ limitare: ograničiti

delineávit (**delineâvit**) *m* oznaka ispred imena autora ob. na grafičkim listovima; »nacrtao«

✧ *lat.* ← delineare: nacrtati

delinírati *dv.* ⟨*prez.* delìnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *zast.* **1.** prikazati/prikazivati što crtežom ili gravurom pomoću linija, dijagrama, skice; (na)crtati, prikazati **2.** *pren.* predstaviti/predstavljati koga/što riječima ili gestama; (o)crtati

✧ *lat.* delineare

delinkvèncija, *v.* delikt

dèlīrij (**delȋrij**) *m* **1.** *pat.* poremećaj stanja svijesti, ob. kratkotrajan i karakteriziran nemirom, strahom, halucinacijama, bulažnjenjem i uzbuđenjem **2.** *ekspr.* vrlo jak zanos [*stadion je bio u ~u*]; ekstaza // **delìrič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima osobine delirija, koji je svojstven deliriju [*~na stanja*]; **delìrično** *pril.* kao u deliriju; **delìričnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je deliričan

✧ *lat.* delirium ≃ delirare: zabrazditi, ludovati

delirium tremens (*izg.* delírium trȅmens) *m pat.* stanje delirija popraćeno generaliziranim tremorom (drhtanjem), pojačanim znojenjem, bolovima u prsima i probavnim tegobama; oblik akutne alkoholne psihoze u kroničnih alkoholičara uvjetovane sustezanjem od alkohola

✧ *nlat.*: drhteći delirij

delìšēz (**delišȇz**) *m agr. bot.* vrsta jabuke

✧ *engl.* delicious, *v.* delicija

delivery (*izg.* delìveri) *m* **1.** isporuka, prijenos imovine jedne osobe drugoj **2.** *ekon.* u finan-

cijskom poslovanju prijenos certifikata vrijednosnih papira prodanog na tržištu △ ~ ***clause*** (*izg.* ~ klôz) *pom.* klauzula o raspolaganju brodom; ~ ***goods*** (*izg.* ~ gȕds) *trg.* klauzula u pregovorima i u kupoprodajnom ugovoru o vremenu (roku isporuke) ili rokovima isporuke kod sukcesivne isporuke
✧ *engl.* ← *fr.* délivrer ← *lat.* deliberare: osloboditi

delkrèdere *m trg.* jamčevina, jamstvo △ ~ ***osiguranje*** kreditno osiguranje u kojem se kao osiguranik javlja vjerovnik osiguravajući time svoja potraživanja od dužnika; ~ ***provizija*** dodatna provizija koju komitent ili principal plaća komisionaru ili inozemnom zastupniku ako ovaj jamči naplatu prodane robe; ~ ***zastupanje*** *ekon. pravn.* posebni uvjeti ispunjenja ugovora o zastupanju: zastupnik jamči i za ispunjenje ugovora
✧ *tal.* del credere: na vjeru

Della Bella (*izg.* Dèla Bèla), **Ardelio** (1655–1737), talijanski isusovac, napisao *Talijansko-latinsko-ilirski rječnik* s pregledom hrvatske gramatike

Della Robbia (*izg.* Dèla Ròbia) poznata porodica firentinskih kipara (15. i 16. st.); imali su kiparski studio i radionicu za izradu emajliranih terakota

Dèlmati *m mn*, *v.* Dalmati

Délnice *ž mn* 〈G *mn* -īcā〉 gradić u Gorskom kotaru, 4700 stan. // **Délničanin** *m* (**Délničānka** *ž*) 〈N *mn* Délničani〉 stanovnik Delnica; **délničkī** *prid.* koji se odnosi na Delnice i Delničane
♦ *v.* dio

delokalizírati (što) *dv.* 〈*prez.* delokalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* delokalìzīrān, *gl. im.* -ānje〉 ukloniti/uklanjati sve karakteristike (npr. teksta, slike itd.) koje upućuju na neko određeno mjesto
✧ DE- + *v.* lokacija, lokalizirati

dèlōngo *pril. reg.* odmah, brzo
✧ *mlet.* (andar) de longo

Dèlōres, *v.* Dolores ♦

Delórko, Olinko (1910–2000), hrv. pjesnik, prevoditelj i esejist, suurednik (s D. Tadijanovićem, *v.*) antologije *Hrvatska moderna lirika* (1933)

deložírati (koga, što) *dv.* 〈*prez.* delòžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje〉 obaviti/obavljati deložaciju // **deložácija** *ž* **1.** *pravn.* prisilno iseljenje iz stambenih ili poslovnih prostorija na osnovu pravosnažne sudske odluke **2.** *razg.* svako ob. nasilno iseljenje iz stambenih prostorija; **delòžīran** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 koji je prisilno iseljen iz stambenih prostorija
✧ *fr.* déloger

dêlsk|ī *prid.* koji se odnosi na otok Del i Egejsko more △ ~***a riznica*** *pov.* riznica na Delu u kojoj su se od 5. st. pr. Kr. čuvali novac i dragocjenosti članica Delsko-atičkog saveza; ~***i problem*** *mit. mat.* nerješivi antički geometrijski zadatak da se pomoću šestara i ravnala konstruira kocka s volumenom dvostruko većim od zadanog; ***Delsko-atički savez (Atički pomorski savez)*** *pov.* savez grčkih država pod vodstvom Atene nastao 477. pr. Kr.

dȅlta *ž* 〈G *mn* dêltā〉 **1.** četvrto slovo grčkog alfabeta (veliko slovo u obliku trokuta (Δ), asocijativno je, pa se pojavljuje u nazivima proizvoda, aparata, tipova aviona i sl.) **2.** *pov.* u grčkom sustavu bilježenja brojeva oznaka za 4 (četiri) **3.** *geogr.* ušće rijeke koje se grana u više rukavaca [~ *Amazone*; ~ *Neretve*] **4.** *mat.* $\Delta x = x_2 - x_1$, označava promjenu vrijednosti varijable x, *usp.* derivacija (6) △ ~ ***blues*** (*izg.* ~ blûz) *glazb.* jedan od najranijih blues stilova, ruralni blues s delte Mississippija koji su izvodile grupe ili pojedinci uz pratnju gitare (tzv. bottleneck tehnika sviranja); ~ ***force*** (*izg.* ~ fôrs) *vojn.* eskadrila borbenih aviona s delta krilima; ~ ***krilo*** **a.** trokutasti oblik krila letjelice (u horizontalnoj projekciji) **b.** *sport* naziv za jedro kojim se jedri niz padinu; zmaj; ~ ***metal*** *kem.* slitina bakra, cinka, željeza i olova, služi za okivanje metalnih površina izloženih hrđi; ~ ***zračenje*** *fiz.* sekundarni elektroni koji se emitiraju kao posljedica djelovanja ionizirajućeg zračenja na materiju, imaju energiju samo oko 103 eV, mogu proizvesti daljnju ionizaciju; ~ ***zrake*** *fiz.*, *usp.* ~ ***zračenje***
✧ *grč.* délta; *hebr.* dāleth

dȅltaplān *m* letjelica u obliku grčkog slova delta; papirnati zmaj
✧ *v.* delta + *v.* (aero)plan

deltòīd *m* 〈G deltoída〉 *mat.* četverokut s međusobno okomitim dijagonalama različite dužine od kojih ga jedna dijeli na dva jednakokračna trokuta, a druga na dva sukladna trokuta // **dȅltoīdan** *prid.* 〈*odr.* -dnī〉 koji ima oblik slova delta, koji je u kakvoj vezi s tim slovom
✧ *v.* delta + -OID

de lùks *prid.*, *v.* de luxe
dèlūvij (**delûvij**) *m*, *v.* diluvij // **dèluvijāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je nastao djelovanjem bujica [*~ni nanos*] △ *~**no tlo*** pjeskovito tlo nastalo recentnim taloženjem erozivnog materijala iz bujica
✧ *lat.* deluere: sprati, otopiti, *v.* diluvij
de luxe (*izg.* de lùks) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *razg.* **1.** koji je izvan kategorije; izvanserijski, prvoklasan **2.** koji je skup ili teško nabavljiv; luksuzan
✧ *fr.*
delúzija *ž pat.* bolesno umišljanje odn. vjerovanje koje se opire svim protuargumentima; česta pojava u psihozama
✧ *lat.* delusio ≃ DE- + ludere: igrati se
dêm *m zast.* općina
✧ *grč.* dêmos: narod, puk
Dèmad (o.380–319. pr. Kr.), atenski govornik i političar, dao izglasati Demostenovu smrtnu osudu
demađarizácija *ž* proces uklanjanja mađarskih elemenata u kulturi i političkim strukturama, *opr.* mađarizacija
✧ DE- + *v.* Mađarska, mađarizacija
demagnetizácija *ž fiz.* smanjivanje permanentne magnetizacije feromagnetskih materijala, *usp.* degauizacija // **demagnetìzātor** *m tehn.* uređaj za uklanjanje magnetizacije nekog predmeta; **demagnetizírati** *dv.* ⟨*prez.* demagnetìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demagnetìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti demagnetizaciju, *opr.* magnetizirati
✧ DE- + *v.* magnet, magnetizirati
demagògija *ž* metoda kojom se služi demagog; obmanjivanje lažnim izjavama i obećanjima // **demàgog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1.** *pov.* pučki govornik u staroj Grčkoj koji je nastupao kao predstavnik naroda **2.** onaj koji lažnim obećanjima i sijanjem iluzija stječe povjerenje širokih slojeva i upravlja njihovim ponašanjem (ob. se odnosi na političare); **demàgoškī** *prid.* koji se odnosi na demagogiju i demagoge; **demàgoški** *pril.* lažno, obmanjivački
✧ *grč.* dēmagōgía ≃ dēmagōgós: vođa naroda
demancher (*izg.* demanšê) *pril. glazb.* kod sviranja na gudačkim instrumentima prijelaz iz jednoga položaja u drugi
✧ *fr.*: osloboditi ruku
dèmanti (**demànti**) *m* ⟨G -ja⟩ službeno i javno opovrgavanje ili pobijanje neke vijesti ili tvrdnje; poricanje // **demantírati** (što, koga) *dv.* ⟨*prez.* demàntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demàntīrān, *gl. im.* -ānje⟩ dati/davati demanti, izaći/izlaziti s demantijem u javnost
✧ *fr.* démenti ← démentir: opovrgnuti
demarkácija *ž pol.* obilježavanje granične linije između država ili zaraćenih strana; razgraničenje, delimitacija // **demarkácijskī** *prid.* koji se odnosi na demarkaciju; granični, demarkacioni; **dèmarkaciōn|ī** *prid.* **1.** koji je demarkacija, koji je u funkciji demarkacije **2.** *v.* demarkacijski △ *~**a crta (linija)*** privremeno razgraničenje nekog područja; *~**a zona*** *vojn.* prema ratnom pravu područje neke države (ili država) koje poput tampona dijeli oružane snage zaraćenih strana sprečavajući njihov dodir; **dèmarkatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *lingv.* u fonologiji (za npr. element, oznaku, funkciju), koji označuje granice riječi (i dr.); npr. akcent u mađarskom jer se uvijek nalazi na početku riječi; **demarkírati** *dv.* ⟨*prez.* demàrkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demàrkīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obilježiti/obilježavati granicu; razgraničiti, omeđiti
✧ *fr.* démarcation
demarketing (*izg.* dimàrketing) *m term.* primjena marketinških strategija i znanja na smanjivanje potražnje za određenim vrijednostima (idejama, ljudima, robom, institucijama); tako se uklanja potražnja koja ne odgovara interesima poduzeća, korporacija, institucija ili čitavog društva (o duhanu, alkoholu, drogi i sl.)
✧ *engl.*
dèmarš (**demȁrš**) *m dipl.* intervencija kod strane države radi protesta ili zahtjeva [*napraviti ~*]
✧ *fr.* démarche
demaskírati (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* demàskīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* demàskīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** skinuti/skidati komu ili čemu masku ili krinku; raskrinkati, razotkriti **2.** *pren.* razotkriti/razotkrivati čije namjere
✧ *njem.* demaskieren ← *fr.* démasquer
dematerijalizírati *dv.* ⟨*prez.* dematerijalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dematerijalìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (u)činiti da što izgubi opipljiv oblik, *opr.* materijalizirati
✧ DE- + *v.* materija, materijalizirati
dèmbel (I) *m reg.* onaj koji ne voli raditi, onaj

koji je trom; lijenčina // **dèmbel** (II) *prid.* koji je lijen; trom; **dembèlija** *ž ekspr.* izmišljena zemlja u kojoj svega ima u izobilju, a ne mora se ništa raditi; **dembèlisati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* ljenčariti, izležavati se; **dembèlstvo** *sr* gotovanstvo, ljenčarenje

✧ *tur.* tembel, tenbel ← *perz.* tenbel

dembelhàna *ž* ⟨G *mn* dembelhánā⟩ *reg.* kuća, mjesto gdje se skupljaju lijenčine, gdje su neradnici, prostor za izležavanje i nerad

✧ *tur.* tembelhane

dème (**dèmet**) *sr* ⟨G -ta⟩ *reg.* snop, breme, svežanj, naramak

✧ *tur.* demet ← *ngrč.* demáti

demèjāna (**demìjāna**, **demìžāna**, **dimìžāna**) *ž reg.*, *v.* demižon

✧ *perz.* damagan, prema gradu Damaghani s razvijenom staklarskom industrijom, *tal.* damigiana, *engl.* demijohn

demekològija *ž term.* grana ekologije koja se bavi odnosima dijela populacija živih bića i njihova okruženja (živoga i neživoga)

✧ DEM(O)-[1] + *v.* ekologija

demèncija *ž pat.* **1.** slabljenje intelektualnih sposobnosti, ob. u starosti [*staračka* ~] **2.** bolesno duševno stanje koje se očituje u trajnom pogoršanju pamćenja i rasuđivanja uslijed organskih promjena (npr. atrofije mozga) // **demèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji boluje od demencije

✧ *lat.* dementia: ludilo ≃ DE- + mens: um, pamet

demèrare *m bot.* zimzeleno drvo iz porodice *Lauraceae* // **demèrarovina** *ž* drvo demerare, uporaba u brodogradnji

✧ prema području Demerara u Britanskoj Gvajani

dèmeskinja, *v.* Damask

Démeter, **Dimitrije** (1811–1872), hrv. pjesnik, dramatičar i prevoditelj, ilirac; povijesnim temama izražava svoje domoljublje (drama *Teuta*, libreta za opere V. Lisinskog *Ljubav i zloba*, *Porin*)

Dèmetra *ž* **1.** *v.* ♦ **2.** *mit.* grčka boginja plodnosti i poljodjelstva // **Dèmetrin** *prid.* koji pripada Demetri

♦ ž. os. ime (*mit.* podrijetla); isto: **Dìmitra**, *v.* Dimitar ◇ *pr.*: **Dèmeter** (130, Podravina), **Dèmeterfi** (**Demetèrfi**) (Koprivnica, Slavonija), **Demètlika** (Labin), **Dèmetrović** (**Demétrović**) (Slavonija)

✧ *grč.* Dēmḗtēr

Demètrije **1.** ime dvojice makedonskih (3. st. pr. Kr.) i dvojice sirijskih kraljeva (2. st. pr. Kr.) **2. Faleronski** (o.350–o.285. pr. Kr.), grčki političar i povjesničar, istaknuti zakonodavac **3. Hvaranin** (o.260–o.213. pr. Kr.), ilirski vojskovođa grčkog podrijetla, najprije u Teutinoj službi, zatim saveznik, pa protivnik Rimljana

demetropolizácija *ž sociol. pol.* proces demetropoliziranja i stanje kao posljedica tog procesa // **demetropolizírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* demetropolìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demetropolìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ urediti/uređivati državu tako da se što više djelatnosti makne iz glavnog administrativnog centra; decentralizirati, *opr.* metropolizirati

✧ DE- + *v.* metropola, metropolizirati

dèmfer *m reg.* ublaživač, odbojnik, *usp.* štosdemfer // **dèmfati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* prigušivati, ublažavati srdžbu, smirivati koga da ne prasne u bijes, smirivati bijes (u koga)

✧ *njem.* Dämpfer ≃ dämpfen: prigušivati

DEMI- kao prvi dio riječi označava da se drugi dio uzima upola, polu- [*demisezonski*]

✧ *fr.* ← *lat.* dimedius (dimidius)

demìjurg *m*, *v.* demiurg

demilitarizácija *ž vojn.* situacija u kojoj, uslijed određenih unutrašnjih ili vanjskopolitičkih okolnosti, teritorij neke države ili neki njezin dio bude lišen vojnih snaga ili vojnih postrojenja; razvojačenje, opće razoružanje // **demilitarìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bez vojske △ ~***a zona*** *vojn.* dijelovi državnog teritorija u kojem je međunarodnim ugovorom na određeno ili neodređeno vrijeme zabranjeno podizanje vojnih objekata i stacioniranje vojnih jedinica; **demilitarizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* demilitarìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi demilitarizaciju

✧ DE- + *v.* militaran, militarizacija

demimètopa *ž arhit.* prostor između završetka dorskog friza i početka prvog triglifa

✧ DEMI- + *grč.* métōpon: čelo, pročelje, međuprostor između triglifa

demineralizácija *ž* **1.** *kem.* uklanjanje mineralnih soli (npr. iz vode) **2.** *pat.* pretjerano nestajanje minerala ili anorganskih soli iz oboljele kosti i sl.

✧ DE- + *v.* mineral, mineralizacija

deminírati *svrš.*, *v.* razminirati

dȅminutīv *m gram.* umanjenica, oblik imenice ili druge imenske riječi kojim se izražava: **1.** umanjenost [*nožica*] **2.** prisnost, familijarnost [*tatica*] // **deminúcija** *ž* **1.** *pravn.* promjena pravnog položaja građanina: dovodi ili do gubitka života, slobode ili do umanjenja građanskih prava **2.** *gram.* postupak stvaranja umanjenica (deminutiva); **dȅminutīvnī** *prid.* koji se odnosi na deminutiv; umanjenički [~ *oblik imenice*]

✧ *lat.* deminutivus ≃ deminutus: umanjen ← deminuere: smanjivati

dèmir *m reg.* **1.** željezo **2.** željezne rešetke na prozoru; gitre **3.** željezna alatka za razne obrte (opančarski, kožarski i sl.) // **demìrdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* trgovac željeznom robom; željezar; **demìrli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je od željeza; gvozden, gvožđem okovan [~ *pendžer*]; **demìrlija** *ž reg.* velika bakrena ili željezna plitka posuda koja se stavlja na metalni stalak (sadžak) i služi kao niska trpeza

♦ **Dèmir** m. os. ime (*musl.*) ◇ *pr.*: **Dèmir** (Knin, Split), **Demìrdžīć**, **Dèmirov** (Ploče, Rijeka), **Dèmirović** (**Demírović**) (240, Zagreb, Krapina), **Demiròvskī** (Đurđevac), **Démo** (340, Zadar, S Dalmacija, v. i Damjan), **Dèmović** (Dubrovnik, Bjelovar) ◇ *top.*: **Dèmirovac** (BiH)

✧ *tur.* demir i timur: željezo

demiráža *ž trg.* naplata za robu koja se ne podigne na vrijeme (iz skladišta, luke itd.); ležarina, zakasnina

✧ *fr.* démurrage

Demirèl, Sulejman (1924), predsjednik turske vlade (1965–1971. i 1975–1980), predsjednik Republike Turske (od 1993)

demi sec (*izg.* demȋ sȅk) *prid. term.* polusuh (o vinu)

✧ *fr.* demi-sec

demise charter (*izg.* dimâiz čȁrter) *m pom.* zakup broda

✧ *engl.* ← *lat.* dimissum ← dimittere: otposlati + *v.* charter

demisèzōnskī *prid. razg.* koji traje pola nekog razdoblja (turističke sezone, sjetve, berbe itd.); polusezonski

✧ DEMI- + *v.* sezona, sezonski

demìsij|a *ž* čin kojim se tko odriče službenog položaja ili visoke funkcije; ostavka, odstup, zahvala [*objaviti ~u*] // **demisionírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* demisiònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demisiònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ odstupiti/odstupati s visokog položaja, dati/davati ostavku na neki položaj

✧ *fr.* démission ≃ *lat.* dimissio ≃ demittere: ispustiti, ostaviti

demistifikácija *ž*, *opr.* mistifikacija (**1**) // **demistificírati** *dv.* ⟨*prez.* demistifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demistifìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (u)činiti što razumljivim, pristupačnim; otkloniti/otklanjati tajanstvenost, *opr.* mistificirati; **demistifìkātor** *m* onaj koji demistificira

✧ DE- + *v.* mistificirati, mistifikacija

demitizírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* demitìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demitìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukloniti/uklanjati elemente mitskog iz čijeg životopisa, skinuti/skidati s čega (događaja, zbivanja itd.) sve ono što je proizvod mita

✧ DE- + *v.* mit

demitologizácija *ž* **1.** uklanjanje elemenata mitskog (iz društvene svijesti, iz tumačenja događaja i sl.) **2.** *teol.* nastojanje protestantskog teologa R. Bultmanna (1884–1976) da se *Novi zavjet* ne interpretira u mitološkom, nego u stvarnom kontekstu onog doba, tako da suvremeni čovjek neposredno osjeti njegovu snagu // **demitologizírati** *dv.* ⟨*prez.* demitologìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demitologìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ osloboditi/oslobađati neku pojavu, opis nekog događaja ili ličnosti od mitoloških natruha i interpretacija, sagledati/sagledavati pojavu, događaj ili ličnost realno, realistički [~ *nacionalnu prošlost*]

✧ DE- + *v.* mitologija

demìurg *m* ⟨N *mn* -rzi⟩ **1.** *mit.* Bog stvoritelj u starih Grka **2. a.** *fil.* graditelj svijeta (prema Platonu), duša svijeta (prema Porfiriju) **b.** majstor, stvaralac, umjetnik i kreativna osoba; demijurg **3. a.** *pov.* viši činovnik u dorskim i nekim drugim starogrčkim gradovima-državama **b.** pripadnik staroatenskog trećega staleža

✧ *grč.* dēmiourgós ≃ DEM(O)-[1] + érgon: rad

demìzam *m* ⟨G -zma⟩ *pov. pol.* politika kineskog vođe Sun Jat-Sena (1886–1925); sastojala se od triju komponenata: oslobođenje Kine od stranaca, narodna samouprava i demokracija te zadovoljenje osnovnih životnih potreba svih Kineza

✧ DEM(O)-[1] + -IZAM

demìžāna *ž*, *v.* demejana
demìžōn *m* ⟨G demižóna⟩ *reg.* opletena staklena boca s pletenom ručkom za nošenje, zapremnine ob. od tri do deset litara; pletenka, demejana, demižonka, demijana, demižana
✧ *engl.* demijohn, *v.* demejana
demìžōnka *ž*, *v.* demižon
DEMO-¹ kao prvi dio riječi označava da se nešto odnosi na narod [*demokracija*; *demofobija*]
✧ *grč.* dēmo-; dêmos: narod, puk
DEMO-² *prid.* kao prvi dio riječi znači da ono što je u drugom dijelu služi za demonstraciju, za prikazivanje [*~snimka glazbenog broja*; *~vrpca videospota*]
✧ *engl.* demonstration: pokazivanje, ogled
dȅmobend *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *glazb.* glazbena grupa koja još nije afirmirana
✧ *engl.* demoband
demobilizácija *ž vojn.* **1.** prijelaz vojske iz ratnog stanja i naoružanosti u mirnodopsko stanje; razvojačenje [*privredna ~* prevođenje ratne privrede na mirnodopsku; *građanska ~* prevođenje građanskih organa i ustanova na mirnodopski rad] **2.** otpuštanje iz vojne službe // **demobilizácījskī** *prid.* koji se odnosi na demobilizaciju; **demobilìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je službenim aktom napustio vojsku, koji je prešao u civile; **demobilizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* demobilìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi demobilizaciju
✧ DE- + *v.* mobilan, mobilizacija
dȅmōcija *ž sociol.* čin kojim pretpostavljeni u nekoj društvenoj grupi na temelju svojih ovlaštenja premješta podređenoga na funkciju nižeg ranga oduzimajući mu određena prava i privilegije
✧ *amer.engl.* demotion ≃ *lat.* demovēre: ukloniti
demodikóza *ž pat.* parazitska kožna bolest, upala folikula lojnih žlijezda izazvana grinjom *Demodex folliculorum*
✧ ime prema uzročniku bolesti + -OZA
demodírati (se) *dv.* ⟨*prez.* demòdīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ ispasti/ispadati iz mode, izaći/izlaziti iz mode, postati/postajati staromodan, zastarjeti/zastarijevati u modi // **demodê** *prid.*, *v.* demodiran; **demòdīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je izašao iz mode [*~a roba*, *ekon.* roba koja ne odgovara ukusu vremena]; zastario, nemoderan, staromodan, demode, antikast, passè
✧ *fr.* démoder
demodoksològija *ž*, *v.* demoskopija
✧ DEMO-¹ + *v.* doksologija
demodulácija *ž fiz.* postupak izdvajanja informacije iz moduliranog signala (npr. odvajanje moduliranih titraja od radiovalova nositelja u radioprijemnicima), *opr.* modulacija // **demodùlātor** *m tehn.* uređaj za demodulaciju; detektor
✧ DE- + *v.* modul, modulacija
demofilokràcija *ž sociol.* političko djelovanje pod krinkom ljubavi za narod
✧ DEMO-¹ + FILO-¹ + -KRACIJA
demofòbij|a *ž psih.* strah od gomile, od skupova na kojima je velik broj ljudi [*patiti od ~e*]
✧ DEMO-¹ + -FOBIJA
demogeogràfija *ž* znanost koja se bavi užim proučavanjem demografskog razvitka ili pada u određenom području, te migracijskim kretanjima
✧ DEMO-¹ + *v.* geografija
demogràfija *ž* znanost koja se bavi proučavanjem stanovništva nekoga kraja ili zemlje (nataliteta, mortaliteta, dobne i profesionalne strukture, kretanja) pomoću statističkih i drugih metoda // **demògraf** *m* onaj koji se bavi demografijom; **demogràfījskī** *prid.* koji se odnosi na demografiju; demògrafskī; **demògrafkinja** *ž konstr.*, *v.* demograf; **demògrafsk|ī** *prid.* koji se odnosi na demografiju i demografe △ ***~a povijest*** *sociol. ekon.* statistički kvantitativni prikaz razvoja stanovništva nekoga grada, pokrajine, zemlje ili svijeta; ***~a tranzicija*** *sociol. ekon.* demografsko prijelazno razdoblje s tradicionalnog, primitivnog režima biološke reprodukcije koji se odvija uz visoku stopu nataliteta i mortaliteta, na moderni režim reprodukcije koji se odvija uz niske stope nataliteta i mortaliteta; ***~e rezervne snage*** *sociol. ekon.* rezerve koje se dobiju ako se od broja stanovnika u radno sposobnoj dobi (od 15 do 64) oduzme broj ekonomski aktivnih osoba u toj životnoj dobi; ***~i pritisak*** *sociol.* pojam koji označuje rastući omjer stanovnika na određenom području prema raspoloživim sirovinama i uvjetima potrebnim za život; ***~o starenje*** *sociol. ekon.* proces povećavanja stanovništva starog 60, 65 ili više godina; **demògrafski** *pril.* kao demograf, na način demografa
✧ DEMO-¹ + -GRAFIJA

demokrácija *ž* **1.** *pov.* vladavina slobodnih građana putem predstavnika izabranih direktnim izborima (u antičkoj Grčkoj) **2.** *pol.* (u 20. st.) državno odn. društveno uređenje zasnovano na ustavu i zakonodavstvu koje garantira političke slobode i ravnopravnost svih građana, privatno vlasništvo, slobodnu tržišnu konkurenciju, višestranački politički pluralizam, smjenjivost vlasti putem redovitih slobodnih izbora, autonomnost lokalne samouprave i važnih institucija, punu slobodu i nezavisnost medija, jednakopravnost nacionalnih, vjerskih i drugih zajednica i manjina te trodiobu vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku **3.** *sociol. pol.* načelo društvene jednakosti i ravnopravnosti pojedinca unutar neke društvene zajednice △ ***ekonomska*** ~ *pol. ekon.* organizirano sudjelovanje radnika i drugih zaposlenih u vlasništvu kako bi bili zainteresiraniji za uspjeh poduzeća; ***građanska*** ~ *pov.* društveni poredak zasnovan na političkoj ravnopravnosti staleža i pojedinaca; ***industrijska*** ~ *sociol. pol.* teorija i praksa suodlučivanja radnika u upravljanju poduzećem; ***liberalna*** ~ *sociol. pol.* suvremena doktrina i praksa koja nastoji uvažavati i na pogodan način povezati liberalna načela zaštite pojedinca kao najveće vrijednosti i demokracije kao vladavine većine; ***narodna*** ~ *pov. ideol.* totalitarni sustav jednopartijskog komunističkog režima u zemljama pod dominacijom SSSR-a 1945–1989, potpuno iskrivljen, izokrenut prvobitni pojam demokracije // **demòkrat** *m pol. sociol.* **1.** onaj koji je pristaša demokracije **2.** onaj koji je član demokratske ili neke slične stranke; **demokràtič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji ima svojstva demokracije, koji je u demokratskom duhu [~*na rasprava*] **2.** koji uvažava drugačija mišljenja; tolerantan; **demokràtičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je demokratičan i svojstvo onoga što je demokratično; **demokratizácija** *ž* **1.** *pol. sociol.* kretanje i promjene u društvu radi ostvarenja demokracije **2.** demokracija kao rezultat toga procesa; **demokratìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *pol. sociol.* raspoloženje, težnje i ideje nadahnute demokracijom **2.** ukupnost ideja demokracije; **demokratizírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* demokratìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demokratìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ unijeti/unositi elemente demokracije, iz političkih prilika u kojima nema demokracije preći/prelaziti u demokratski politički sustav; **demòkratskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na demokraciju i demokrate [~ *senator*] **2.** koji vjeruje u društvenu jednakost ili je prakticira [~ *izbori*]; **demòkratski** *pril.* na način demokrata i prema demokraciji [~ *riješiti*; *on je* ~ *orijentiran*]

✧ *fr.* démocratie ← *lat.* democratia ← *grč.* ≃ DEMO-[1] + -KRACIJA

demokratòīd|an *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ *publ. žarg. iron.* koji želi da se misli kako je demokratičan, a zapravo to nije [~*na frazeologija*]

✧ *v.* demokracija + -OIDAN

demokratúra *ž neol. publ.* diktatura u obliku nekih demokratskih procedura (izbori i sl.), oblik vladavine u nekim postkomunističkim zemljama koji u obliku demokracije nastavlja s ograničenjima sloboda tipičnima za diktature

✧ *v.* demokra(cija) + *v.* (dikta)tura[1]

Demòkrit (o.460–370. pr. Kr.), grčki filozof, najznačajniji predstavnik atomizma u antici, materijalist, determinist

demokr̀šćānstvo *sr pol.* politički nazor koji se temelji na načelima kršćanstva i demokracije // **demokr̀šćanin** *m* ⟨N *mn* demokr̀šćani⟩ *pol.* **1.** pripadnik demokršćanske stranke ili stranke slične orijentacije **2.** pristalica politike demokršćanstva; **demokr̀šćānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* demokršćanin; **demokr̀šćānsk|ī** *prid.* koji je svojstven demokršćanima [*stranka* ~*e orijentacije*]; **demokr̀šćānski** *pril.* na demokršćanski način, kao demokršćanin

✧ DEMO-[1] + *v.* krst, kršćanstvo

demolírati (što) *dv.* ⟨*prez.* demòlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ uništiti/uništavati što sređeno (stan, zgradu) na način da se vide očite posljedice; (raz)rušiti, razoriti/razarati [~ *kuću*; ~ *restoran*] // **demòlīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bio izložen demoliranju; razrušen, razoren, srušen

✧ *njem.* demolieren ← *fr.* démolir ← *lat.* demoliri

demològija *ž term.* ukupnost znanja o narodnim običajima, *usp.* etnologija

✧ DEMO-[1] + -LOGIJA

dèmōn *m* ⟨G demóna⟩ **1.** *mit.* u antičko doba, bog, božica, božanstvo, posrednik između ljudi i viših bogova **2.** dobar ili zao genij, za kojeg se smatra da je povezan sa sudbinom jednog čovjeka, grada, države i sl. [*Sokratov*

~] **3. a.** *kršć.* pali anđeo, zao duh, sotona koji nastanjuje pakao i iskušava ljude [*boriti se protiv ~a*] **b.** opasna, opaka osoba čija privlačnost ima nešto paklenoga [~ *u liku prekrasne žene*] **4.** *inform.* program ili dio programa koji čeka ispunjenje određenih uvjeta nakon čega se samostalno pokreće // **demonizácija** *ž* čin demoniziranja koga; **demonìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *antrop.* vjerovanje u demone **2.** krajnja pakost; okrutnost, nečovječnost; **demonizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* demonìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demonìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ prikazati/prikazivati pred javnošću kao vrlo opasno i zastrašujuće s ciljem da se tko ili što kompromitira ili onemogući [~ *autora*; ~ *ideju*]; **dèmōnsk|ī** *prid.* koji je snažan, neprirodno jak, zastrašujući, koji se odnosi na demone △ *~a* ***privlačnost*** snažna, nenormalna privlačnost; opsjednutost; *~a* ***sila*** snažna, sotonska sila; **dèmōnski** *pril.* kao demon, na način demona

◆ *pr.*: **Dèmonja** (130, Glina, Banovina), **Dèmonjić** (Vukovar)

✧ *grč.* daímōn: stvar božanske prirode (u židovskih i kršćanskih pisaca: zao duh)

demonetizácija *ž ekon.* oduzimanje svojstva novca određenoj moneti; povlačenje određene monete iz uporabe [~ *srebra*]

✧ DE- + *v.* moneta, monetizacija

demonolàtrija *ž psih.* obožavanje demona, obožavanje vraga

✧ *v.* demon + -LATRIJA

demonològija *ž* **1.** ukupnost znanja o demonima i drugim natprirodnim bićima, proučavanje demona i drugih natprirodnih bića **2.** praksa navodnog zazivanja i štovanja demona // **demonòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi demonologijom; **demonològinja** *ž rij.*, *v.* demonolog

✧ *v.* demon + -LOGIJA

demonomànija *ž* **1.** *psih.* bolestan strah od demona, natprirodnih bića ili sila, zlih duhova i sl. **2.** *pat.* oblik duševne poremećenosti izazvane tobožnjom opsjednutošću demonima ili duhovima, sotonom ili drugim natprirodnim bićima

✧ *v.* demon + -MANIJA

demonstrírati *dv.* ⟨*prez.* demònstrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demònstrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** (što) javno pokazati/pokazivati [~ *raspoloženje*; ~ *stav*] **b.** iskazati/iskazivati, otkriti/otkrivati [~ *talent*] **2.** (∅) sudjelovati u demonstraciji (2) **3.** (što) zorno prikazati/prikazivati [~ *rad novog stroja*] // **demonstrácij|a** *ž* **1. a.** javno prikazivanje, predstavljanje (ob. onoga što treba pokazati kako radi, na koji način funkcionira, kako se upotrebljava itd.) [*~a novog vozila*] **b.** dio nastavnog procesa, postupak zornog izlaganja te neposrednog i posrednog prikazivanja učenicima i studentima (pokusi u prirodnim znanostima, vježbe u tjelesnom odgoju i sl.) **2.** javno pokazivanje raspoloženja u društvu u obliku povorki, javnih govora, različitih izražavanja nezadovoljstava i sl., *usp.* manifestacija (3), prosvjed △ ***mirne*** *~e* demonstracije bez primjene sile, bez provokacija, bez glasnih prosvjeda; ***vojna*** *~a pol. vojn.* potez jedne države prema drugoj kao opomena ili prijetnja kojim se, ob. bez najave pokrenu vojne snage u fingiranu ratnu akciju; **demonstrácījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na demonstraciju △ *~a* ***ploča*** *šah* oveća šahovska ploča s figurama odgovarajuće veličine (danas često i veliki kompjutorski ekran) koja stoji u turnirskoj dvorani ili izvan nje kako bi gledaoci mogli pratiti šahovsku partiju; **demònstrant** (**demonstrȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji sudjeluje u demonstraciji (2); prosvjednik; **demònstrantica** (**demònstrantkinja**) *ž*, *v.* demonstrant; **dȅmonstratīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji se buni protiv čega, koji javno pokazuje svoje negodovanje [*~an čin*]; prosvjedni **2.** koji pokazuje; pokazni [*~na zamjenica*]; **dȅmonstratīvno** *pril.* **1.** na demonstrativan način, s negodovanjem, otvoreno, jasno [~ *je napustio skup*] **2.** iskazujući pred drugim vlastito mišljenje; otvoreno, javno; **demònstrātor** *m* **1. a.** onaj koji sudjeluje u demonstraciji (2) **b.** onaj koji pokazuje, demonstrira što u okviru nastavnog plana i programa na fakultetima, izvodi praktične vježbe i sl.; stariji student koji po uputama nastavnika radi s mlađima **c.** onaj koji pokazuje kako što radi, funkcionira **2.** *šah* onaj koji na demonstracijskoj ploči pokazuje gledaocima poteze iz partije koja se odvija za stolom; **demònstrātorskī** *prid.* koji se odnosi na demonstratore; **demònstrātorski** *pril.* na način demonstratora, kao demonstrator; **demonstratúra** *ž* služba, zvanje demonstratora (**1 b**)

✧ *lat.* demonstrare: pokazati, ukazati

demontáža *ž* **1.** rastavljanje, rasklapanje čega na sastavne dijelove **2.** *pren.* razgradnja, nestajanje [~ *autoritarnog sustava*] // **dȅmontāžnī** *prid.* koji se odnosi na demontažu; **demòntēr** *m* ⟨G demontéra⟩ onaj koji obavlja demontažu; **demòntīrano** *pril.* rastavljeno, rasklopljeno; **demontírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* demòntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* demòntīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati demontažu, *opr.* montirati

✧ DE- + *v.* montaža

demopatològija *ž sociol.* ukupnost znanja o negativnim pojavama u nekom narodu, o negativnim osobinama naroda kao kolektiviteta

✧ DEMO-[1] + *v.* patologija

demopsihològija *ž psih.* ukupnost znanja o psihologiji naroda, gomile, mase

✧ DEMO-[1] + *v.* psihologija

demoralizácij|a *ž* **1.** nestajanje, gubljenje moralnih vrijednosti, stanje moralne izopačenosti, korumpiranosti **2.** opadanje borbenog ili radnog morala, gubljenje hrabrosti, volje, pouzdanja u sebe, u užu ili širu sredinu i sl. [*došlo je do ~e*]; demoraliziranost, malodušnost // **demoralìzātor** *m* onaj koji demoralizira (o osobi); **demoralìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je malodušan, obeshrabren; **demoralìzīrano** *pril.* na demoraliziran način; **demoralìziranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* demoralizacija; **demoralizírati** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* demoralìzīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ lišiti/lišavati pouzdanja, osjećanja vrijednosti; obeshrabriti/obeshrabrivati, (iz)gubiti hrabrost, pouzdanje; potkopati/potkopavati moral

✧ DE- + *v.* moral, moralizirati

De Morgan (*izg.* De Môrgen), **Augustus** (1806–1871), engleski filozof i matematičar, uz G. Boolêa suosnivač logičke algebre i istraživanja logičkih relacija

de mortuis nihil nisi bene (*izg.* dê mòrtuis nìhil nìsi bène) o mrtvima samo najbolje!

✧ *lat.*

dêmos *m* **1.** *pov.* u antičkoj Grčkoj **a.** dio stanovništva izvan redova aristokracije **b.** svi slobodni građani s političkim pravima, s izuzetkom robova **2.** *knjiš.* narod, nacija **3.** *pren.* puk, svijet // **dȅmotsk|ī** *prid.* **1.** koji pripada narodu; narodni, pučki **2.** koji je naklonjen narodu (puku) △ *~o* ***pismo*** pojednostavljen kasni kurzivni oblik egipatskog hijeratskog pisma prilagođen brzom pisanju i javnoj uporabi

✧ *grč.* ≃ dēmotikós: koji pripada demosu

demoskòpija *ž* proučavanje javnog mišljenja (anketama, intervjuima itd.); demodoksologija

✧ DEMO-[1] + -SKOPIJA

Demòsten (**Dȅmosten**) **1.** (384–322. pr. Kr.), atenski državnik i čuveni govornik; protivnik Filipa II i makedonske ekspanzije u Grčkoj (*Filipike*) **2.** (5. st. pr. Kr.), atenski vojskovođa i domišljat strateg za vrijeme Peloponeskih ratova // **demòstenskī** *prid.*, ob. u: [~ *govor*]

✧ *grč.* Dēmosthénēs

dèmovrpca *ž glazb.* radna vrpca koja je snimljena samo radi demonstracije glazbe (melodije, pjevača ili aranžmana) i koja nije namijenjena za javnu upotrebu

✧ *v.* demonstrirati + *v.* vrpca

dèmper *m*, *v.* damper

dempèrist *m*, *v.* damper

dèmping *m*, *v.* damping

demunicipalizácija *ž pol. admin.* uređenje države bez municipija (gradova ili općina sa samoupravom), *opr.* municipalizacija

✧ DE- + *v.* municipij, municipalizacija

denacifikácija *ž* postupak uklanjanja tragova nacizma u razmišljanju ljudi, u simbolima, ideologiji i sl. (ob. se odnosi na Njemačku nakon 1945), *opr.* nacifikacija // **denacificírati** *dv.* ⟨*prez.* denacifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denacifìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi denacifikaciju

✧ DE- + *v.* nacizam, nacifikacija

denacionalizácija *ž pravn. ekon.* **1.** postupak ukidanja nacionalizacije, vraćanje nacionalizirane imovine prijašnjim vlasnicima **2.** prodaja državne imovine privatnicima // **denacionalizírati** *dv.* ⟨*prez.* denacionalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denacionalìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi denacionalizaciju, *opr.* nacionalizirati

✧ DE- + *v.* nacija, nacionalizacija

dènār *m* ⟨G denára⟩ *pov.* **1.** stari rimski novac (od 10, poslije 16 asa); denarius **2.** srebrni novac u brojnim srednjovjekovnim europskim državama, različite vrijednosti

✧ *lat.* denarius ≃ deni: 10 odjednom ≃ decem: 10

denatalìtēt *m* ⟨G denatalitéta⟩ opadanje nataliteta

✧ DE- + *v.* natalni, natalitet

denaturalizácija *ž pravn. pol.* gubitak građanskih ili zavičajnih prava, oduzimanje državljanstva, *opr.* naturalizacija // **denaturali-**

zírati (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* denaturalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denaturalìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pol. pravn.* oduzeti/oduzimati državljanstvo **2.** *biol.* (pre)seliti u strani ambijent, okruženje (ob. biljke, životinje); otuđiti, *opr.* naturalizirati
✧ DE- + *v.* natura, naturalizacija

denaturírati *dv.* ⟨*prez.* denatùrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi proces denaturiranja // **denatùrīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je prošao proces denaturiranja [~ *alkohol*]; **denaturírānje** *sr kem.* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* denaturirati **2.** dodavanje raznih primjesa nekim proizvodima kako bi se spriječila njihova upotreba za hranu ili piće **3.** proces promjena u strukturi bjelančevina pri grijanju, djelovanju ultraljubičastih zraka i dr.; prethodi zgrušavanju
✧ *njem.* denaturieren ≃ *fr.* dénaturer ← *lat.* ≃ DE- + *v.* natura

denazalizácija *ž fon.* gubljenje nosnog izgovora kod nekih samoglasnika
✧ DE- + *v.* nazalni

dènčan, *v.* denjak

dȅndi *m* ⟨G dȅndija, N *mn* dȅndiji⟩, *v.* dandy

dèndrārij (dendrârij) *m agr.* šuma uzgojena za ogled
✧ DENDRO- + *v.* (ter)arij

dèndrīt *m* ⟨G dendríta⟩ **1.** *min.* karbonizirani manganov oksid nataložen u stijeni u tanjim ili debljim slojevima **2.** *bot. geol.* fosilno drvo **3.** (*mn*) *biol.* protoplazmatski nastavci živčane stanice preko kojih ona prima podražaje
✧ *grč.* dendrítēs

DENDRO- kao prvi dio riječi znači da je drugi dio vezan uz drveće [*dendrologija*]
✧ *grč.* déndron: stablo

dendrobìonti *m mn* ⟨N dendrobìont⟩ *biol.* organizmi koji žive na drvetu ili u njemu
✧ DENDRO- + -BIONT

dȅndrofāg *m* ⟨N *mn* -ázi/-āgi⟩ *biol.* onaj koji živi od drva, koji se hrani drvom (ob. insekti)
✧ DENDRO- + -FAG

dendròfīl *m* ⟨G dendrofíla⟩ *zool.* koji živi na drvu ili u njemu
✧ DENDRO- + -FIL

dendrofìlija *ž psih.* seksualna perverzija, spolno se zadovoljstvo ostvaruje u kontaktu sa stablom drveta
✧ DENDRO- + -FILIJA

dendrogràfija *ž bot.* ukupnost znanja o rastu i veličini stabla // **dendrògraf** *m* ⟨N *mn* -i⟩ **1.** onaj koji se bavi dendrografijom **2.** uređaj za mjerenje debljine stabla
✧ DENDRO- + -GRAFIJA

dendrògram *m* slika presjeka stabla dobivena dendrografom
✧ DENDRO- + -GRAM

dȅndroīdan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ *rij.* koji ima mnogo grana; granat, razgranat
✧ DENDRO- + -OIDAN

dendroklimatològija *ž meteor.* **1.** ukupnost znanja o odnosu klime i obraslosti određenim vrstama drveća **2.** metoda istraživanja klime u prošlosti zasnovana na proučavanju godova na drvetu
✧ DENDRO- + *v.* klimatologija

dendrokronològija *ž arheol.* metoda određivanja starosti drveta i arheoloških nalaza pomoću utvrđivanja starosti pronađene drvene građe (mjerenjem količine izotopa ugljika C_{14})
✧ DENDRO- + *v.* kronologija

dendrolíti *m mn* ⟨N dendròlīt, G dendrolíta⟩ *bot. geol.* okamenjeno drveće, fosili drveća
✧ DENDRO- + -LIT[1]

dendrològija *ž bot.* znanost koja se bavi proučavanjem drveća i grmlja // **dendròlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi dendrologijom
✧ DENDRO- + -LOGIJA

dendromètrija *ž bot.* ukupnost znanja o rastu, starosti i volumenu stojećih stabala
✧ DENDRO- + -METRIJA

denervácija *ž pat.* stanje u kojem je jedan organ ili dio tijela lišen svoje spinalne ili vegetativne inervacije zbog bolesti ili kirurškoga zahvata
✧ *nlat.* denervatio ≃ DE- + *lat.* nervus: živac

dȅnevīr *m* ⟨G denevíra⟩ *reg. zast.* **1.** *zool.*, *v.* šišmiš **2.** *pren.* strah, jeza, pošast
✧ *mađ.* denevér

dènga *ž* ⟨D L -i⟩ *pat.* virusna tropska i suptropska bolest, prenosi je komarac *Aedes aegypti*
✧ *šp.* dengue ← *egz.*

Dèng Xiaopìng, *v.* Teng Hsiao-ping

Den Haag *m*, *v.* Hag

dènier *m term. zast.* jedinica za debljinu kemijskih vlakna i svile
✧ *fr.* denier ← *lat.* denarius: denar (novac)

denikotinizírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* denikotinìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denikotinìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukloniti/uklanjati nikotin iz neke tvari (duhana itd.)
✧ DE- + *v.* nikotin

dȅnim *m* pamučna tkanina od tvrdo uvijene pređe kojoj je u osnovi indigo, a u potki je neobojena; traper, džins
✧ *engl.* denim ← *fr.* de Nîmes: iz (francuskoga grada) Nima

Dênis ⟨G -a⟩ m. os. ime; nosila ga je nekolicina ranokršćanskih svetaca; ime se uglavnom širi kultom Sv. Denisa iz 3. st. koji je pokrstio Gale i postao svecem zaštitnikom Pariza ◊ *pr.*: **Dênis** (Nova Gradiška), **Dénisov** (Našice, Vukovar)
✧ *fr.* Denis, stegnuto *grč.* Dionýsios, *v.* Dioniz

denitrifikácija *ž kem.* oslobađanje dušika iz nitritnih i nitratnih spojeva (u tlu, stajskom gnoju itd.) pod utjecajem bakterija
✧ DE- + *v.* nitrifikacija

denivelácija *ž* spuštanje ili podizanje razine jedne površine u odnosu na drugu (ob. u smislu više razina prometa – nadvožnjaci, podvožnjaci i sl.) // **denivelírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* denivèlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denivèlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ spustiti/spuštati neku površinu ispod razine ostalog prostora
✧ DE- + *v.* nivelir, nivelacija

denobilitácija *ž pol.* gubitak plemićkih svojstava, prihvaćanje načina života i ostalih značajki pripadnika građanskog staleža // **denobilitírati** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* denobilìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denobilìtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti denobilizaciju
✧ DE- + *v.* nobilitet, nobilizirati

denominácija *ž* **1.** *v.* denominalizacija **2. a.** povlačenje ili uskraćivanje kandidature za neki položaj **b.** ostavka na neki položaj, smjenjivanje s nekog položaja // **denominalizácija** *ž bank.* sniženje nominalne vrijednosti čega (npr. kad se briše jedna ili više ništica iza cijele brojke u vrijednosti apoena novčane jedinice); denominacija; **denominírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* denomìnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denomìnīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *bank.* sniziti/snižavati vrijednost prema nominali, provesti/provoditi denominalizaciju **2.** provesti/provoditi denominaciju (**2**)
✧ *lat.* denominatio ≃ denominare: denominirati

dȅnominativ *m gram.* glagol izveden od imenice [*kućiti se* ← kuća]
✧ *lat.* denominativum

denonsírati (što) *dv.* ⟨*prez.* denònsīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denònsīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *pol.* otkazati/otkazivati neki dogovor, ugovor ili zajedničko djelovanje (država, kompanija itd.)
✧ *fr.* dénoncer

denotácija *ž lingv.* upućivanje na prvo, osnovno, izravno značenje riječi ili izraza (za razliku od dodanih, parcijalnih ili pripisanih značenja i asocijacija) [*majka* = ženski roditelj], *opr.* konotacija // **denotírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* denòtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denòtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izvesti/izvoditi, dobiti/dobivati denotacijom
✧ *lat.* denotatio ≃ denotare: denotirati

dȅns *m*, *v.* dance

dèntālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi, koji ima svojstva dentala; zubni // **dèntāl** *m* ⟨G dentála⟩ *fon.* zubni suglasnik, onaj koji se artikulira vrškom jezika na gornjim zubima (»c«, »z«, »s«); zubnik; **dentícija** *ž* **1.** izbijanje, nicanje zubi kod djeteta (odnosi se i na mliječne i na trajne zube); dentifikacija **2.** *anat.* svi zubi, kao cjelina, gledani u odnosu na raspored u čeljusti; **dentifikácija** *ž*, *v.* denticija (**1**); **dèntīn** *m* ⟨G dentína⟩ *anat.* zubna kost, osnovno koštano tkivo zuba; **dèntist** *m med.* zubar, stomatolog; **dèntistica** *ž*, *v.* dentist
✧ *lat.* dentalis: zubni ← dens: zub

dentìkula *ž* **1.** *anat.* mali zub **2.** *pat.* kamenac unutar zubnog mesa
✧ *lat.* denticulus

dentinàlgija *ž pat.* osjećaj bola u dentinu; zubobolja
✧ *v.* dentalan, dentin + -ALGIJA

dentìnōm *m* ⟨G dentinóma⟩ *pat.* odontogeni, zubni tumor građen pretežno od dentina
✧ *v.* dentalan, dentin + -OM

dentogràfija *ž med.* opisivanje zuba
✧ *lat.* dens: zub + -GRAFIJA

denudácija *ž* **1.** *geol.* proces ogoljivanja i snižavanja kopna odnošenjem usitnjenog materijala utjecajem vode, vjetra i leda; otplavljivanje **2.** *knjiš. rij.* skidanje do gologa, otkrivanje do srži; ogoljivanje **3.** *med.* odstranjenje površinskog sloja s neke epitelne površine
✧ *lat.* denudatio ≃ denudare: ogoliti ≃ nudus: gol

denuklearizírati (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* denuklearìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denuklearìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩

pol. vojn. ukloniti/uklanjati nuklearno oružje, lišiti/lišavati koga nuklearnog oružja, provesti/provoditi postupak uklanjanja ili smanjenja nuklearnog naoružanja
✧ DE- + *v.* nukleus

denùncija *ž* **1.** *crkv.* javna obavijest, napovijed (o vjenčanju i sl. u crkvi) **2.** *zast.* denuncijacija
✧ *lat.* denuntiare: objaviti, izjaviti

denuncijácija *ž* **1.** prijava vlastima; dostavljanje, tužakanje, potkazivanje **2.** *pren.* objavljen tekst ili javno izgovorena riječ u obliku prividno objektivnog osvrta, stručne kritike itd. sa svrhom da se koga prikaže pred vlastima, utjecajnim grupama ili u javnosti kao neprijatelja, osobu štetnu po javni interes itd.; kleveta, objeda // **denuncìjant** (**denuncijȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ potkazivač, doušnik; **denuncìjantkinja** *ž*, *v.* denuncijant; **denuncìjantskī** *prid.* koji se odnosi na denuncijante; **denuncìjantski** *pril.* na način denuncijanata, kao denuncijant; **denuncírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* denùncīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denùncīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** baviti se doušništvom; potkazati/potkazivati **2.** *pren.* lažno optužiti/optuživati neku osobu ili grupu u javnosti ili putem anonimne ili potpisane prijave nadležnim vlastima; (o)klevetati
✧ *lat.* denuntiatio

denzimètrija *ž fiz.* mjerenje gustoće tekućina // **dènzimetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ uređaj za mjerenje gustoće i specifične težine tvari
✧ *v.* denzitet + -METRIJA

denzìtēt *m* ⟨G denzitéta⟩ *fiz.* stupanj gustoće tekućine // **denzácija** *ž fiz.* povećanje gustoće; zgušćivanje, zgusnuće, denzifikacija (2); **denzificírati** *dv.* ⟨*prez.* denzifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* denzifìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti denzifikaciju; **denzifikácija** *ž term.* **1.** poboljšavanje svojstva drveta tiješnjenjem **2.** povećavanje gustoće neke tvari; denzacija
✧ *lat.* densitas ≃ densus: gust

denzitomètrija *ž* mjerenje optičke gustoće naročito sivih ili zatamnjenja tonova u boji na fotografskim materijalima i dr. [~ *kosti*] // **dènzitometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ sprava za mjerenje optičke gustoće

dȅnjak *m* ⟨G -njka, N *mn* -njci/-njkovi⟩ *reg.* **1.** roba upakirana u balu **2.** svežanj, zavežljaj, paket // **dènčan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je u denjcima, snopovima, balama, naramcima △ *~a roba* roba koja se u komadima predaje na otpremu brodom ili željeznicom
✧ *tur.* denk ← *perz.*

dènjānca *ž reg. knjiš.* dostojanstvo, čast, počast, ljubaznost // **dènja|ti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* póstupati tako kako čovjek radi kad mu što nije ispod časti; udostojavati se [*ne ~ se* ne želi se udostojiti, drži se visoko, misli da mu je ispod časti]; **dènjōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ *reg. knjiš.* koji je dostojan časti i ugleda; pošten, častan, cijenjen
✧ *tal.* degnanza ≃ degno: časno ≃ degnare: udostojiti

dênjgi *ž* i *m mn* **1.** *pov.* ruski srebrni novac (14. do 18. st.); djenjgi **2.** *žarg.* novac [*imam/nemam ~*]; lova, pare, šoldi, cinkete-cankete
✧ *rus.* dén'gi ← *tat.*

dènjīz *m* ⟨G denjíza⟩ *reg. zast.* more
✧ *tur.* deniz

deodòrān *m*, *v.* dezodorans

deoksidírati *dv.* ⟨*prez.* deoksēdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *kem.* ukloniti/uklanjati rezultate oksidacije // **deoksidírānje** *sr kem.* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* deoksidirati **2.** proces uklanjanja rezultata oksidacije **3.** u litografiji i fotografiji, čišćenje površine prije prenošenja ili korigiranja slike
✧ DE- + *v.* oksid, oksidirati

deontològija *ž fil.* dio etike, znanost o dužnostima △ ***medicinska** ~* ukupnost etičkih načela zdravstvenih radnika i njihova rada
✧ *grč.* déon: ono što obvezuje ← deîn: obvezivati + -LOGIJA

depalatalizácija *ž fon.* pretvaranje mekih (nepčanih) suglasnika u tvrde, (nenepčane), *opr.* palatalizacija
✧ DE- + *v.* palatal, palatalizacija

depandànsa *ž* ⟨G *mn* depandánsā/-ī⟩ *term.* sporedna zgrada koja po funkciji pripada glavnoj [~ *hotela*]
✧ *fr.* dépendance

depàrtmān *m* ⟨G departmána⟩ **1.** *admin.* administrativno-teritorijalno područje u nekim zemljama **2.** odsjek viših administrativnih ustanova u nekim zemljama // **departmentalizácija** *ž ekon.* teorija i praksa podjele poduzeća na uže i šire organizacijske jedinice
✧ *fr.* département: odjel ≃ départir: razdvojiti

depedikulírati (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* depedikùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši,

prid. trp. depedikùlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukloniti/uklanjati uši // **depedikulácija** *ž term.* postupak uništavanja ušiju zaprašivanjem insekticidima i primjenom visokih temperatura; depedikulizacija; **depedikulizácija** *ž*, *v.* depedikulacija

✧ DE- + *lat.* pediculus: uš

dependèncija *ž psih.* ovisnost neke osobe, događaja ili stvari o nekoj drugoj osobi, događaju ili stvari // **dependèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ovisi o kome/čemu

✧ *njem.* Depandenz ≃ *lat.* dependere: visjeti

depersonalizírati (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* depersonalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ ukloniti/uklanjati znakove osobnosti, izdvojenosti iz grupe, ukloniti/uklanjati osobnost, personalnost; obezličiti/obezličavati // **depersonalizácija** *ž* **1.** *pat.* oblik duševne bolesti koja se iskazuje gubljenjem osobnosti, personaliteta **2.** *pren.* gubljenje osobnosti, utapanje u gomilu; obezličavanje; **depersonalìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je prošao proces depersonalizacije [~*a arhitektura*]

✧ DE- + *v.* persona, personalizirati

depèš|a *ž* ⟨G *mn* depéšā⟩ *reg. zast.* brzojav, telegram (ob. u diplomatskoj razmjeni informacija) [*uputiti ~u*; *poslati ~u*]

✧ *fr.* dépêche

depigmentácija *ž pat.* gubitak kožnog pigmenta, *opr.* pigmentacija

✧ DE- + *v.* pigment, pigmentacija

depilírati (što, se) *dv.* ⟨*prez.* depìlīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* depìlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti depilaciju // **depilácija** *ž* uklanjanje dlaka s tijela posebnim kozmetičkim postupkom i za to predviđenim sredstvima [~ *nogu*]; depiliranje; **depìlātor** *m* uređaj ili tvar kojim se depilira, kojim se provodi depilacija; **depilírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* depilirati **2.** *v.* depilacija

✧ *njem.* depilieren ← *lat.* depilare ≃ DE- + pilus: dlaka

De Pisis (*izg.* De Pízis), **Filippo** (pravo prezime Tibertelli) (1896–1956), talijanski slikar i književnik

depistáža *ž med.* sustavno pregledanje velikih grupa ljudi radi otkrivanja neke proširene, masovne bolesti

✧ *fr.* dépistage

deplàsīran *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji nije na svom mjestu, koji ne priliči situaciji; neumjesan, neprilčan, neprimjeren [~*a primjedba*] **2.** koji vrijeđa pristojnost; neukusan, prost // **deplàsīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je deplasiran ili svojstvo onoga što je deplasirano

✧ *fr.* déplacé

deplàsmān *m* ⟨G deplasmána⟩ *pom.* masa vode (iskazana u tonama) istisnuta težinom broda čime se iskazuje i nosivost broda u tonama; istisnina

✧ *fr.* déplacement

dèpō (**depô**) *m* ⟨G depòa⟩ **1.** zgrada za popravak vagona i lokomotiva; hangar, remiza **2.** spremište, slagalište za velike strojeve i aparate, za knjige koje nisu u stalnoj posudbi i sl. **3.** mjesto u banci za pohranu vrijednosti; pretinac, sef, trezor **4.** *v.* deponij **5.** *pov.* nalaz skupine predmeta koje je tko u prošlosti namjerno zakopao [~ *novca*] △ ~-***poslovi*** *bank.* neutralni bankovni poslovi čuvanja tzv. pravih, nenovčanih depozita i upravljanja njima // **depònent** (**depon̏ent**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *bank.* onaj koji nešto deponira (u sef, banku, imovinu i sl.); ulagač, pohranitelj; **depònentan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji je odložen **2.** *gram.* kojemu nedostaju neki oblici △ ~ ***glagol*** glagol u latinskom koji nema aktivne, već samo pasivne oblike; **dèpōnij** (**depônij**) *m* mjesto gdje se odlaže, sakuplja i probire gradsko smeće i otpaci; depo (**4**), odlagalište, smetlište; **deponírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* depònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* depònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ostaviti/ostavljati na čuvanje i povjerenje, pohraniti/pohranjivati u depo ili na deponij **2.** *bank.* povjeriti/povjeravati poslovnoj banci svoj novac da s njim posluje na određeno vrijeme, uz ugovorom utvrđene uvjete; **depozícija** *ž meteor.* direktni prijelaz vodene pare iz plinovitog u kruto stanje: ledene kristale; oblaganje; **dȅpozīt** *m* **1.** mjesto gdje se što čuva; skladište, spremište, depo **2.** stvari, novac i sl., dani na pohranu (ob. u banku) **3.** ono što je dano kao djelomično plaćanje unaprijed ili kao zalog; kapara [~ *za kredit*] **4.** *bank.* određena svota novca ili vrijednosnih papira povjerenih poslovnoj banci da s njome posluje na određeno vrijeme, uz ugovorom određene uvjete (kamate) **5.** *pravn.* ugovor kojim deponent predaje depozitaru neku imovinu na čuvanje uz obvezu da je u određenom trenutku vrati △ ~ ***vjere*** *kršć.*

skup istina povjerenih Crkvi; polog vjere; **depozìtār** *m* ⟨G depozitára⟩ onaj koji prima depozit, čuvar depozita; **dȅpozītn|ī** *prid.* koji se odnosi na depozite △ ~***e ustanove*** *ekon.* pravne osobe ili poduzeća koja se bave raznim financijskim uslugama; ~***i novac*** *bank.* novčana sredstva kod banaka i drugih depozitnih ustanova, mogu bez zapreka biti povučena i upotrijebljena kao sredstvo prometa i plaćanja; **depòzītor** *m* ulagatelj depozita
✧ *fr.* dépôt ← *lat.* depositum ← deponere: položiti, odložiti, smjestiti

depoetizácija *ž retor.* uklanjanje elementa poezije, *opr.* poetizacija
✧ DE- + *v.* poetika, poetizacija

depolarizácija *ž fiz.* postupak ograničavanja, odnosno eliminacije elektrolitičke polarizacije (npr. pomoću tvari koje vežu kisik, odn. vodik na anodi), *opr.* polarizacija // **depolarìzātor** *m tehn.* uređaj kojim se provodi depolarizacija [*anodni* ~; *katodni* ~]; **depolarizírati** *dv.* ⟨*prez.* depolarìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* depolarìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti depolarizaciju, *opr.* polarizirati
✧ DE- + *v.* pol[1], polarizacija

depolitizácija *ž* **1.** gubljenje zanimanja za politiku (o osobi) **2.** otklon od politike, oslobađanje od utjecaja politike (o institucijama i sl.) [~ *sindikata*], *opr.* politizacija // **depolitizírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* depolitìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* depolitìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ podvrgnuti/podvrgavati procesu depolitizacije [~ *vojsku*], *opr.* politizirati
✧ DE- + *v.* politika, politizacija

depopulácija *ž sociol.* opadanje broja stanovnika zbog prirodnih čimbenika (mortalitet veći od nataliteta) ili zbog negativnog migracijskog salda
✧ DE- + *v.* populacija

depopularizírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* depopularìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (u)činiti nepristupačnim, nerazumljivim, *opr.* popularizirati **2.** nepovoljno prikazati/prikazivati (koga ili što), umanjiti mu popularnost // **depopularizácija** *ž* smanjivanje popularnosti, *opr.* popularizacija
✧ DE- + *v.* populacija, popularizacija

dèport (**depȍrt**) *m ekon. bank.* **1.** razlika u vrijednosti dionica nastala zbog smanjenja njihove vrijednosti **2.** burzovna pristojba
✧ *fr.* déport

deportácija *ž* **1.** prisilno odvođenje, prisilno preseljavanje; protjerivanje, otpremanje **2.** *pol.* za vrijeme rata ili u totalitarnim režimima, pojedinačno ili grupno prisilno odvođenje civilnog stanovništva s osvojenog teritorija u internaciju, u koncentracijske logore i sl.; progonstvo, zatočenje // **deportírac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G depòrtīrācā⟩ *knjiš. zast.* prognanik, zatočenik (u logoru); **deportírati** (koga) *dv.* ⟨*prez.* depòrtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* depòrtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti deportaciju [~ *stanovništvo*]
✧ *lat.* deportatio ≃ deportare

depotencírati *dv.* ⟨*prez.* depotèncīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. rij.* (o)slabiti (koga, što), umanjiti/umanjivati snagu (komu)
✧ DE- + *v.* potencija, potencirati

dȅpozīt, *v.* depo

deprávácija *ž sociol.* stanje moralnog propadanja; iskvarenost, izopačenost // **depravírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* depràvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* depràvīrān, *gl. im.* -ānje⟩ dovesti/dovoditi (se) u stanje depravacije
✧ *lat.* depravatio ≃ depravare: nagrditi, iskvariti

deprecijácija *ž* **1.** smanjivanje čega u vrijednosti ili u novcu [~ *cijena*; ~ *potražnje*] **2.** *ekon.* **a.** obezvređivanje novca koje se očituje padom kupovne moći i inflacijom **b.** pad cijene određene robe ili usluge izazvan rastom ponude, odnosno padom potražnje
✧ *fr.* dépréciation ≃ DE- + *lat.* pretium: cijena

deprecijàtīv *m* ⟨G deprecijatíva⟩ *gram.*, *v.* pejorativ // **dȅprecijatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji izražava prezir; omalovažavajući, *usp.* pejorativan
✧ *lat.* depretiativus ≃ depretiare: podcjenjivati

deprekácija *ž knjiš.* **1. a.** molba, zamolba za oproštaj, ponizna molitva **b.** *rel.* ponizna molitva Bogu, obraćanje Bogu molitvom (ob. u slučaju teške nesreće itd.) **2.** anatema
✧ *lat.* deprecatio ≃ deprecari: moliti protiv

deprèsij|a *ž* **1.** *geol.* **a.** u geomorfologiji svaka uleknina u Zemljinoj kori **b.** *geogr.* u užem smislu, uleknina niža od morske razine, suha ili ispunjena vodom **2.** *meteor.* područje sni-

ženog tlaka u odnosu na okolinu, često praćeno ružnim vremenom [*nastupila (je) ~a*], *usp.* ciklona **3. a.** *pat.* psihičko stanje koje se očituje u gubitku volje i zanimanja za rad, prevladavaju mučna čuvstva **b.** *razg.* psihička klonulost, energetska slabost; potištenost, tjeskoba [*pasti u ~u*] **4.** *ekon.* usporavanje aktivnosti privrede uz slabije mogućnosti otvaranja novih radnih mjesta i pad životnog standarda △ ***~a horizonta*** *geogr.* kut između astronomskog i prividnog horizonta neke geografske točke na Zemlji; dubina obzora // **depresívac** *m* ⟨G -vca, V dȅpresīvče, N *mn* -vci, G deprèsīvācā⟩ *psih. razg.* onaj koji je u depresiji ili je sklon depresiji (**3**); **dȅpresīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji je u depresiji, kojim vlada depresija, koji je zahvaćen depresijom [*~no stanje*] **2.** koji se odnosi na depresiju △ ***~ni sindrom*** *pat.* stanje sniženog raspoloženja, sindrom kod različitih psihičkih poremećaja, posebna bolest ili dio bolesti (manično-depresivne psihoze); **dȅpresīvno** *pril.* na depresivan način; potišteno, klonulo; **depresívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je depresivan ili svojstvo onoga što je depresivno; **dèpresor** *m* **1.** mišić, sprava ili aparatura koja vrši pritisak **2.** *anat.* živac koji stimulacijom vazodilatacije usporava rad srca i tako snižava arterijski krvni tlak; depresorski živac; **deprimànt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji izaziva depresiju, koji deprimira [*~na izjava*]; deprimirajući; **deprimírajūćī** *prid.*, *v.* depremantan; **deprìmīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u stanju depresije (**3a**); **deprìmīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje, osobina onoga koji je deprimiran; **deprimírati** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* deprìmīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ fizički i moralno klonuti zbog nepovoljnog događaja, nesreće i sl.; ozlojediti, obeshrabriti/obeshrabrivati

✧ *lat.* depressio ≃ depressus: nizak ← deprimere: pritisnuti, utisnuti

deprivácija *ž sociol.* osjećaj pojedinih slojeva društva da su prikraćeni za što; lišenje, lišavanje, oduzimanje △ ~ ***sna*** *med.* lišavanje sna kod bolesnika, danas se često primjenjuje kao aktivacijska metoda u elektroencefalografiji

✧ *srlat.* deprivatio ≃ DE- + *lat.* privare: lišiti

deprivatizácija *ž* proces poništavanja privatizacije; deprivatiziranje, *opr.* privatizacija // **deprivatizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* deprivatìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deprivatìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti deprivatizaciju, *opr.* privatizirati (**1**)

✧ DE- + *v.* privatni, privatizacija

deprofesionalizírati (što, se) *dv.* ⟨*prez.* deprofesionalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** odvojiti/odvajati od profesionalne kontrole, utjecaja, manipulacije i sl. **2.** (u)činiti da izgleda ili postane neprofesionalno; uskratiti/uskraćivati profesionalni status [*~ drugu nogometnu ligu*]

✧ DE- + *v.* profesija, profesionalizirati

de profundis (*izg.* dê profùndis) **1.** (De profundis) *kat.* početne riječi pogrebnog psalma **2.** posmrtna pjesma

✧ *lat.*: iz dubina

deprovincijalizácija *ž sociol.* proces kultiviranja, odmaka od provincijalnoga, *opr.* provincijalizacija // **deprovincijalizírati** *dv.* ⟨*prez.* deprovincijalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deprovincijalìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti deprovincijalizaciju, *opr.* provincijalizirati

✧ DE- + *v.* provincija, provincijalizacija

depsídi *m mn* ⟨N dèpsīd, G depsída⟩ *kem.* supstancije koje imaju svojstvo da želatinu kože učine netopljivom, upotrebljavaju se u procesu štavljenja

✧ *nlat.* depsidae ≃ *grč.* dépsein: smekšati

depurgácija *ž med.* čišćenje crijeva (lijekovima, klizmom itd.)

✧ *lat.* depurgatio ≃ DE- + purgare: čistiti

deputácija *ž*, *v.* delegacija

depùtāt¹ *m* ⟨G deputáta⟩ **1.** *pov.* (ob. u revoluciji 1918. i poslije u SSSR-u) izabrani predstavnik, zastupnik [*sovjeti radničkih ~a*] **2.** *v.* delegat

✧ *rus.* deputát ← *lat.* deputatus ≃ deputare: cijeniti ≃ DE- + putare: misliti

depùtāt² *m* ⟨G deputáta⟩ *rij.* plaća u naturi, plaća u proizvedenoj robi

✧ *lat.* deputare: cijeniti

De Quincey (*izg.* Dekvînsi), **Thomas** (1785–1859), engleski esejist i kritičar, utjecao na francusku književnost, poznat po *Ispovijesti engleskog uživaoca opijuma*

déra *ž reg. zast.* **1.** potok **2.** dolina između dva brda kroz koju teče potok

✧ *tur.* dere ← *perz.*: dolina između dva brda

déraciné (*izg.* derasinê) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *knjiš.* koji je iskorijenjen, lišen temelja, lišen mjesta pripadanja, bez korijena (npr. ljudi sa sela nakon prelaska u grad i sl.)

✧ *fr.* ← DE- + racine: korijen

deracionírati *dv.* ⟨*prez.* deraciònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deraciònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *trg.* staviti/stavljati u slobodnu prodaju, *opr.* racionirati
✧ DE- + *v.* racija², racionirati

dèrāč, *v.* derati

Derain (*izg.* Derên), **André** (1880–1954), francuski slikar i grafičar, protagonist fovizma, zatim kubizma

dèran *m pejor.* neodgojen dječak // **dȅrīšte** *sr* ⟨G -a, *zb.* dȅrišćād⟩ *pejor.* bezobrazno, nesnosno dijete; **dȅrle** *sr* ⟨G -ta, *zb.* -ād⟩ *pejor.* onaj koji je nedorastao, onaj koji je još premlad, zelen
✧ *v.* derati

deranžírati (koga) *dv.* ⟨*prez.* derànžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* derànžīrān, *gl. im.* -ānje⟩ uznemiriti/uznemiravati koga, (po)remetiti čije navike, (za)smetati kome; omesti/ometati
✧ *fr.* déranger

dérapage (*izg.* derapâž) *m sport* u skijanju na vodi okret skijama na vrhu brazde vala, skijaš se iz čučnja skokom okrene natraške
✧ *fr.* ← déraper: pokidati, odsidriti, izvrnuti

dèrati (**drȁti**) (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dȅrēm, *pril. sad.* dȅrūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** skidati kožu sa životinje; guliti **2.** upotrebom trošiti; rabiti, habati (ob. o odjeći i obući) **3.** nasilno prodirati, teći i izazivati promjene (o tekućim vodama i vjetrovima) [*bura dere*; *bujica dere*] **4.** *pren.* bezdušno i bez milosti iskorištavati, pretjerati s cijenom itd.; izrabljivati **5.** namjerno trgati papir, platno i sl. **6.** *ekspr.* **a.** pucati, proizvoditi prasak **b.** snažno udariti loptu // **dèrāč** *m* ⟨G deráča⟩ **1.** zub životinje koji služi za deranje hrane **2.** *konstr. dosl.* onaj koji dere (visokim cijenama i sl.); **dèrača** *ž* ⟨G *mn* dȅrāčā⟩ *razg.*, *v.* deračina (**3**); **deràčina** *ž* **1.** *ekspr.* dugotrajno, neugodno ili čim drugim posebno obilježeno deranje kože s životinje **2.** *pren.* **a.** izrabljivanje **b.** vrlo visoke cijene **3.** zaglušna vika [*mačja* ~, *pren.* ružno i neskladno pjevanje]; derača, dreka, galama, dernjava; **deráčiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* dèrāčīm se, *pril. sad.* -čēći se, *gl. im.* -čēnje⟩ *pejor.* derati se, vikati, vikati na koga; **dèrati se** (**drȁti se**) *nesvrš.* ⟨*prez.* dȅrēm se, *pril. sad.* dȅrūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pejor.* vikati prodornim glasom **2. a.** govoriti glasnije nego što je potrebno, nego što mjesto traži (zbog gluhoće, iz navike, mentaliteta) **b.** plakati (o djeci i o dojenčetu), *usp.* drečati; **dèrnjava** *ž*, *v.* deračina (**3**); **drȁti** (koga, što) *nesvrš.*, *v.* derati
♦ *pr.*: **Dèranja** (240, Dubrovnik, Primorje, *S* Dalmacija), **Dèreta** (210, Vinkovci, Slunj, Benkovac, Karlovac), **Dèretić** (22, Virovitica, Slavonski Brod, Dubrovnik), **Dèrikrava** (Korenica), **Dèrikuća** (Kostajnica), **Dèriš** (120, Zagreb, Prigorje, Zagorje), **Derjánović** (Posavina), **Déronja** (110, Drniš, sred. Dalmacija, Primorje), **Dèronjić** (Beli Manastir, *I* Slavonija)
✧ *prasl.* *dьrati (*rus.* drat', *polj.* drzeć) ← *ie.* derH- (*grč.* dérein, *lit.* dirti)

deratizácija *ž* **1.** postupak uništavanja štakora, miševa i ostalih glodavaca **2.** *pren.* (često i *iron.*) djelatnost kojom se iz kulturnog, javnog života i sl. uklanjaju oni koji zagađuju atmosferu, šire mržnju i sl. // **deratìzātor** *m* **1.** onaj koji provodi deratizaciju, onaj koji deratizira **2.** tvar kojom se vrši deratizacija; **deratizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* deratìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deratìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi deratizaciju
✧ *fr.* dératisation ≃ dératiser: deratizirati ≃ DE- + rat: štakor

derbèder *m reg.* skitnica, beskućnik
✧ *tur.* ← *perz.*

dèrbent (**dèrbend**, **dèrven**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *reg.* klanac, tjesnac, planinski prolaz // **derbèndžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov. reg.* **1.** čuvar klanaca, tjesnaca i sl. ob. kao graničnih prijelaza **2.** vodič po putovima kroz brda
♦ *pr.*: **Dèrvenkār** (Prelog, *v.* i drvo); *v.* Derventa
✧ *tur.* ← *perz.*

dȅrbi *m* ⟨G -ja⟩ **1.** tradicionalna utrka trogodišnjih rasnih grla na stazi od 2400 m, u Epsomu u Engleskoj (prve utrke održane 1780) **2.** *sport* važna ili najvažnija utakmica, susret najboljih natjecatelja ili momčadi **3.** vrsta šešira slična cilindru △ ~ ***prvenstva*** utakmica koja odlučuje o prvaku
✧ *engl.* derby, prema osnivaču epsomske utrke lordu E. S. Derbyju

derealizácija *ž psih.* osjećaj otuđenosti od okolnog svijeta, okolina se doimlje neobično, strano i teško prepoznatljivo; često je početni simptom shizofrenije
✧ DE- + *v.* realan, realizacija

deregionalizácija *ž pol. admin.* proces ukida-

nja regionalnih podjela, *opr.* regionalizacija
✧ DE- + *v.* regija[2], regionalizacija

derèglija *ž reg. zast.* riječno plovilo, služi za prijevoz tereta, bez svojega je pogona, ravna dna, uzvodno se tegli; teglenica
✧ *mađ.* dereglye

deregulírati *dv.* ⟨*prez.* deregùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deregùlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ poništiti/poništavati ranije uspostavljenu regulaciju, *opr.* regulirati // **deregulácija** *ž ekon.* politika zaštite određenih gospodarskih grana smanjenjem broja i obujma zakona te povećanjem njihove transparentnosti
✧ DE- + *v.* regula, regulirati

dereìzam *m* ⟨G -zma⟩ *psih.* psihička djelatnost koja nije u suglasnosti s realnošću, logikom ili iskustvom
✧ DE- + *lat.* res: stvar ≃ realis: stvaran

derèklija *ž reg.* steznik, mider
✧ *mađ.* derék

derelìkcija *ž pravn.* **1.** napuštanje posjeda, stvari **2.** *pom.* napuštanje broda s odricanjem vlasništva nad njime **3.** *pol.* napuštanje, od strane države, nekog područja koje spada pod njezin suverenitet
✧ *lat.* derelictio

derelinkvírati (što) *dv.* ⟨*prez.* derelìnkvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *pravn. pov.* napustiti/napuštati imanje
✧ *lat.* derelinquere

Dèrenčin **1. Emerik** (?–1493), hrv.-ugarski ban 1493, zbog pogrešno zamišljene taktike sukrivac poraza hrv.-ugarske vojske na Krbavskom polju, umro u zarobljeništvu u Carigradu **2. Marijan** (1836–1908), hrv. književnik, pravnik i političar, odjelni predstojnik za pravosuđe za banovanja I. Mažuranića (knjiga *Evolucija političkih ideja*, desetak uglavnom satirički intoniranih igrokaza)

dèreš *m* ⟨G *mn* dḕrēšā⟩ *pov. reg.* klupa na kojoj se odvija kazna javnog batinanja, klupa za batinanje
◆ *pr.*: **Dèreš** (Podravska Slatina, ← *mađ.*)
✧ *mađ.* deres

deréze *ž pl. tantum* pomagalo, željezni okvir sa zupcima, učvršćuju se pod obuću, služi da se izbjegne klizanje na strmini, klizavu tlu i sl. [*staviti* ~]
◆ *pr.*: **Deréžanin** (Nova Gradiška, Duga Resa), **Dèrežić** (260, Đurđevac, Podravina)
◇ *top.* (naselja): **Deréza** (Pakrac, 128 stan.; Čazma, 232 stan.), **Deréžani** (Ivanić Grad, 173 stan.)

dèribeg (**dèrebeg**) *m* ⟨N *mn* -ezi, G -egōvā⟩ *pov. reg.* u nekim dijelovima Osmanskog Carstva naziv feudalnih gospodara koji su vladali većim brojem sela
✧ *tur.* derebeyi (dere-beyi)

dèrik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *tehn.* stroj nalik bageru s vilicom za utovar i istovar tereta (ob. rasutog)
✧ *engl.* derrick, prema imenu izumitelja vješala iz Tyburna u Engleskoj o. 1600.

dèrikoža *m* onaj koji iskorištava svoj položaj i nemilosrdno podiže cijene [*velika* ~; *teška* ~]; gulikoža
✧ *v.* derati + *v.* koža

dȅrīšte, *v.* deran

derîva *ž pom.* zanošenje broda ustranu radi struje ili vjetra; vožnja ustranu
✧ *tal.* deriva

derivácija *ž* **1.** *lingv.* izvođenje jedne riječi iz druge, npr.: **a.** pomoću dometka (sufiksa) [*kuća* > *kućanstvo*] **b.** gubljenjem dometka [*rod* < *roditi*] **2.** *vojn.* odstupanje zrna ispaljenog iz cijevi vatrenog oružja od zamišljenog pravca, otklon projektila od crte gibanja **3.** odvođenje vode iz korita rijeke **4.** *pom.* zanošenje **5.** *pravn.* prijelaz nekog prava s osobe kojoj je dotad što pripadalo na drugu osobu **6.** *mat.* jedan od temeljnih pojmova matematičke analize, granična vrijednost omjera promjene vrijednosti funkcije i promjene vrijednosti varijable, kada ova teži k 0 ($f'(x) = \lim \Delta f(x)/\Delta x$ uz $\Delta x \to 0$), izražava brzinu promjene funkcije u nekoj točki △ ***parcijalna*** ~ *mat.* za funkciju više varijabli definira se tako da se derivacija uzima s obzirom na promjenu vrijednosti samo jedne od varijabli (u oznaci npr. $\partial f/\partial x$, $\partial f/\partial y$) // **derìvāt** *m* ⟨G derivàta⟩ **1.** ono što je izvedeno ili dobiveno iz čega drugoga, novi oblik [~ *latiničnog pisma*]; derivativ **2.** *kem.* organski spoj koji se dobiva kemijskim promjenama osnovnijeg spoja △ ***naftni ~i*** naftne prerađevine; **derivàtīv** *m* ⟨G derivatíva⟩ **1.** *v.* derivat **2.** *gram.* izvedena riječ, izvedenica; **dȅrivatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se izvodi iz drugoga; izveden; **derivírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* derìvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* derìvīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izvesti/izvoditi derivaciju, ponašati se ili djelovati u okviru derivacije
✧ *lat.* derivatio: odvraćanje, izvođenje ≃ derivare: izvoditi, odvoditi

dèrizōran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *književ. rij.* koji je vrijedan sprdnje, podsmijeha, izrugivanja; koji je smiješan
✧ *lat.* derisorius
dȅrle, *v.* deran
-DERM, -DERMA, -DERMATSKI, -DERMIČAN, -DERMIČKI, -DERMIJA kao drugi dio riječi znači koža, kora, kožni [*jododerma*; *hipodermičan*]
✧ *grč.* -dermos; dérma: koža
DERM-, DERMA-, DERMATO-, DERMO- kao prvi dio riječi znači da je drugi dio u vezi s kožom [*dermatologija*; *dermopatija*]
✧ *grč.* dermo-, dermato-; dérma: koža
dêrma *ž anat.* srednji sloj kože, potkožno vezivno tkivo; usmina
✧ DERMA-
dermabrázija (dermoabrázija) *ž pat.* struganje kože, odstranjivanje slojeva kože posebnim aparatima (zbog oštećenja kože ozljedama, aknama i sl.)
✧ DERMA- + *v.* abrazija
dèrmān *m* ⟨G dermána⟩ *reg. ekspr.* izlaz iz situacije; spas, pomoć; lijek
✧ *tur.* ← *perz.* dermān
dermanisóza *ž pat.* parazitska bolest ptica, rijetko sisavaca i čovjeka, uzročnik je kukac *Dermanyssus gallinae*
✧ prema uzročniku bolesti + -OZA
dermàtīn *m* ⟨G dermatína⟩ umjetna nepromočiva tkanina široke primjene u izradi galanterije
✧ DERMAT(O)- + -IN
dermatìtis *m pat.* upala kože praćena crvenilom, otokom i ljuštenjem
✧ DERMAT(O)- + -ITIS
dermatofibrōm *m* ⟨G dermatofibróma⟩ *pat.* kožni tumor
✧ DERMATO- + *v.* fibrom
dermatofibrosàrkōm *m* ⟨G dermatofibrosarkóma⟩ *pat.* kožni tumor s kliničkim i histološkim obilježjima dermatofibroma i fibrosarkoma
✧ DERMATO- + *v.* fibrosarkom
dermatofìtija *ž pat.* gljivična bolest kože
✧ DERMATO- + -FITIJA
dermatokirùrgija *ž med.* dio dermatologije, bavi se kirurškim liječenjem pojedinih kožnih bolesti, ob. benignih i malignih tumora
✧ DERMATO- + *v.* kirurgija
dermàtōl *m* ⟨G dermatóla⟩ *farm.* bizmutova bazična sol galne kiseline, žuti prašak, služi za dezinficiranje i zacjeljivanje rana
✧ DERMATO- + -OL
dermatològija *ž term.* dio medicine, znanost koja se bavi bolestima kože i njihovim liječenjem // **dermatòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ *med.* liječnik koji je specijalizirao dermatologiju; **dermatològījskī** *prid.* koji se odnosi na dermatologiju; **dermatològinja** *ž*, *v.* dermatolog; **dermatòloškī** *prid.* koji se odnosi na dermatologiju i dermatologe
✧ DERMATO- + -LOGIJA
dermatomikóza *ž pat.* bolest kože i njezinih adneksa (nokata, vlasi) izazvana patogenim gljivicama, kvasnicama i plijesni
✧ DERMATO- + *grč.* mýkēs: gljiva
dermatoplàstika *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* reparativni kirurški postupak kojim se nadomješta oboljela ili uništena koža (u estetskoj kirurgiji i sl.)
✧ DERMATO- + -PLASTIKA
dermatovenerològija *ž* **1.** *med.* znanstvena disciplina koja se bavi kožnim i spolno prenosivim bolestima **2.** *razg.* ambulantni ili bolnički odjel za liječenje kožnih i spolnih bolesti // **dermatoveneròlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ *med.* liječnik za kožne i spolne bolesti; **dermatovenerològinja** *ž*, *v.* dermatovenerolog
✧ DERMATO- + *v.* venerologija
dermatóz|e *ž mn* ⟨N dermatóza⟩ *term.* opći naziv za kožne bolesti [*ekcem je jedna od ~a*]
✧ *nlat.* dermatosis ≃ DERMATO- + -OZA
dermogràfija *ž med.* reakcija kože na podražaj različita intenziteta
✧ DERMO- + -GRAFIJA
dermografìzam *m*, *v.* urtika
✧ DERMO- + *v.* grafika, grafizam
dermòīd *m* ⟨G dermoída⟩ umjetna koža // **dermòīdn|ī** *prid.*, ob. u: △ *~a cista pat.* benigni tumor, teratom
✧ DERM- + -OID
dermopàtija *ž pat.* općenito, kožna bolest
✧ DERMO- + -PATIJA
dèrnek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg.* **1. a.** sajam, zbor, vašar **b.** skup, narodni zbor **2.** veselje **3.** proslava dana nekog sveca (zaštitnika)
✧ *tur.* dırnek
dêrnī *prid. reg.* pravi, teški; jadni [*on je ~ seljak*] // **dêrno** *pril. reg. ekspr.* na jadan način; jadno, žalosno
✧ *v.* derati
dernier cri (*izg.* dernijê krî) *m publ. žarg.* posljednji krik (ob. u modi ili estradi gdje označava najnoviji pravac)
✧ *fr.*

dèrnjava, *v.* derati

derobírati (što, koga, se) *dv.* ⟨*prez.* deròbīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deròbīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *sport* u jahanju zaobići/zaobilaziti prepreku koju treba preskočiti

✧ *fr.* dérober: zakinuti

derogírati (što) *dv.* ⟨*prez.* derògīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* derògīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *pravn.* prešutno ukinuti/ukidati, obesnažiti, staviti/stavljati izvan snage neki zakon, propis ili običaj donošenjem drugoga zakona ili propisa čiji sadržaj proturječi sadržaju prvoga // **derogácija** *ž pravn.* čin derogiranja; ograničenje, dokinuće, šteta, uštrb, smanjenje, pogoršanje, *opr.* abrogacija; **dȅrogatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na derogaciju, čime se obavlja derogiranje [~ *propis*]; derogatoran; **dȅrogatōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩, *v.* derogativan

✧ *lat.* derogare: ograničiti, ustegnuti ← derogativus: ograničavajući ≃ DE- + rogare: tražiti, pitati

deromanizácija *ž sociol.* proces otklanjanja elemenata romanske kulture, *opr.* romanizacija

✧ DE- + *v.* Romani, romanizacija

Derrida (*izg.* Deridà), **Jacques** (1930), francuski filozof i lingvist, pripadnik škole literarnog kriticizma

dȇrs *m reg.* **1.** predavanje, lekcija **2.** nastava // **dershàna** *ž* ⟨G *mn* dershánā⟩ *reg. zast.* mjesto za održavanje nastave; razred

✧ *tur.* ← *arap.* därs

dȇrt *m reg. ekspr.* duševna, ob. ljubavna bol i javno pokazivanje te boli (često potaknuto pićem); jad, briga, muka [*pasti u* ~ opijati se zbog ljubavne boli] // **dȇrtlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji je jadan, brižan, tužan, onaj koji je u ljubavnoj boli

✧ *tur.* ← *perz.* derd

derumunjizácija *ž pol. sociol.* proces uklanjanja elemenata rumunjskog načina pobune protiv totalitarnog režima, *opr.* rumunjizacija

✧ DE- + *v.* Rumunjska, rumunjizacija

deruralizácija *ž sociol.* **1.** proces smanjenja udjela poljoprivrednih djelatnosti u određenom području **2.** smanjenje udjela stanovništva koje se bavi poljoprivredom **3.** proces preseljenja stanovnika sela u gradove

✧ DE- + *v.* ruralan

derùta *ž* ⟨G *mn* derútā⟩ *rij.* **1.** bijeg glavom bez obzira; rasap, rasulo (o vojnicima i sl.) **2.** težak neuspjeh; katastrofa // **dèrūtan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji je poderan, iznošen; koji je trošan (o stvarima) **2.** koji je propao; koji je rastrojen, zapušten (o osobama); **dèrūtnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je derutno

✧ *fr.* déroute ≃ déroutant: derutan ≃ *lat.* deruere: oboriti, srušiti

dèrven *m*, *v.* derbent

Dèrvēnta *ž* grad u *S* Bosni uz rijeku Ukrinu, 17.800 stan. // **Dèrvēnćanin** (**Dervènčāk**) *m* (**Dervénćānka** *ž*) ⟨N *mn* Dèrvēnćāni⟩ stanovnik Dervente; **dèrvēntskī** *prid.* koji se odnosi na Derventu i Dervenćane

♦ *v.* derbent

dèrvīš *m* ⟨G dervíša⟩ **1.** *rel.* redovnik prosjak, pripadnik muslimanskog vjerskog reda (od 11/12. st.); prakticira rad s vjernicima putem posebnih obreda (ples, misticizam); dedo **2.** *reg. zast.* onaj koji živi skromno, pobožno i povučeno // **dèrvīškī** *prid.* koji se odnosi na derviše; **dervìšluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩, *v.* dervištvo; **dervíštvo** *sr knjiš.* prihvaćanje derviškog načina življenja; dervišluk

♦ **Dèrvīš** m. os. ime (*musl.*); *hip.*: **Déso**

◊ *pr.*: **Dèrvīš** (Zagreb i okolica), **Dèrvišāgić** (Rijeka), **Dèrviščaušević** (okolica Zagreba), **Dervíšević** (120, Zagreb), **Dervîši** (Rijeka, Varaždin), **Dèrviškadić** (Pula, Dubrovnik)

✧ *tur.* dervi ← *perz.* derwiš

Dèrvīšaga *m* naselje (u blizini Požege), 989 stan. // **Dervišagínac** *m* (**Dervišàgīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Dervišagínci⟩ stanovnik Dervišaga; **dervišàgīnskī** *prid.* koji se odnosi na Dervišagu i Dervišagince

♦ *v.* derviš

Deržavin (*izg.* Deržàvin) **1. Gavrilo Romanovič** (1743–1816), najveći ruski pjesnik 18. st.; lirika, ode, anakreontika, 26 godina u državnoj službi: senator, ministar unutarnjih poslova, jedno vrijeme privatni tajnik Katarine Velike **2. Nikolaj Sevastjanovič** (1877–1953), ruski slavist i filolog (*Slaveni u starini*)

dȇs *m glazb.* jedanput sniženi ton d (enharmonijski jednak tonu cis)

DES-, DEZ- kao prvi dio riječi označava da se drugi dio rastavlja ili stavlja u opreku u odnosu na svoje značenje (u značenju raz-, ne-, od-) [*desalinizacija*; *dezagregacija*; *dezaktivirati*]

✧ *fr.* dés-, des- ← *lat.* dis-

desakralizácija *ž* oduzimanje komu ili čemu karaktera svetosti; profaniranje, *opr.* sakralizacija
✧ DES- + *v.* sakralan, sakralizacija

desalinizácija *ž kem.* postupak uklanjanja soli iz morske ili slane vode; desalinacija // **desalinizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* desalinìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* desalinìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti desalinizaciju
✧ DES- + *v.* salinitet, salinizacija

De Sanctis (*izg.* De Sânktis), **Francesco** (1817–1883), najutjecajniji talijanski književni kritičar i povjesničar 19. st. (*Povijest talijanske književnosti*)

dèsant *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *vojn.* iskrcavanje ili spuštanje većih jedinica na neprijateljski teritorij s mora ili iz zraka [*pomorski ~; zračni ~*] // **dèsantn|ī** *prid.* koji se odnosi na desant, koji služi za desant [*~e jedinice*] △ *~**i čamac*** *pom. vojn.* specijalno građeni ili adaptirani čamac (ili mali brod) s plitkim gazom, prevozi vojnike i opremu u prvim valovima desanta ili u diverzantskim akcijama; *~**o-mornaričke jedinice*** *pom. vojn.* specijalizirane jedinice, odn. mornaričko pješaštvo koje se prebacuje u borbu ili u diverzantske akcije na kopno
✧ *fr.* descente

Descartes (*izg.* Dekàrt), **René** (*lat.* Renatus Cartesius) (1596–1650), francuski filozof; utemeljitelj racionalizma u filozofiji i teoriji znanosti (*Rasprava o metodi*, *Princip filozofije*), zasnovao analitičku geometriju (*Geometrija*), često nazivan »ocem moderne filozofije« // **dekàrtovac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci⟩ *pov. fil.* pristalica R. Descartesa; kartezijanac

descendèncija *ž* **1.** *pravn.* srodnost po silaznoj liniji od predaka prema potomcima **2.** *biol. zast.* teorija o evolucijskom razvoju bića na Zemlji // **descèndent** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ potomak; **descèndent|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji pripada, koji se odnosi na descendenciju; silazan, nasljedan △ *~**na teorija*** *term. zast.* stari naziv za teoriju o evoluciji
✧ *njem.* Deszendenz *fr.* descendence ≃ *lat.* descendere: sići

Deschamps (*izg.* Dešâm), **Eustache** (o.1346–o.1406), francuski pjesnik, napisao je prvu raspravu o stihotvorstvu (*Umijeće pjevanja*)

descort (*izg.* deskôr) *m glazb.* starofrancuska svjetovna lirska pjesma (12–13. st.), sastoji se od kratkih strofa, svaka strofa zasebna je melodijska jedinica
✧ *stfr.*

desegregácij|a *ž sociol.* proces uklanjanja barijera, zakonskih i običajnih, ob. među rasama, društvenim slojevima i sl.; uklanjanje podvojenosti [*provesti ~u*], *opr.* segregacija // **desègregrīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je desegregrirano; **desegregrírati** *dv.* ⟨*prez.* desègregrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* desègrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ukinuti/ukidati segregaciju
✧ DE- + *v.* segregacija

desekvestrácij|a *ž pravn.* ukidanje sekvestracije, vraćanje privremeno oduzete imovine za vrijeme trajanja sudskog procesa [*provesti ~u*]
✧ DE- + *v.* sekvestar, sekvestracija

dèsēn *m*, *v.* dezen

desenzibilizírati (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* desenzibilìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* desenzibilìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi desenzibilizaciju // **desenzibilizácija** *ž* **1. a.** smanjenje, uklanjanje osjetljivosti **b.** *med.* postupak kojim se smanjuje osjetljivost na neke tvari (ob. kod alergija) **2.** postupak kojim se smanjuje osjetljivost već osvijetljenog fotografskog sloja; **desenzibilìzātor** *m* **1.** onaj koji provodi desenzibilizaciju **2.** ono čime se provodi desenzibilizacija (lijekovi, kemikalije itd.)
✧ DE- + *v.* senzibilan, senzibilizirati

deserijalizírati *dv.* ⟨*prez.* deserijalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deserijalìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *inform.* promijeniti/mijenjati iz serijskog (bitovskog) u paralelno (bajtovsko); pretvoriti/pretvarati jednu (serijsku) struju u paralelne struje istog sadržaja
✧ DE- + *v.* serija, serijalizirati

dèsert *m kulin.* završno (ob. slatko) jelo kao dio ručka ili večere (kolač, voće, kompot, sladoled, sir itd.); dezert // **dèsertn|ī** *prid.* koji se odnosi na desert, koji se poslužuje kao desert [*~o vino* slatkasto vino]
✧ *fr.* dessert

desertifikácija *ž* proces pretvaranja nekih predjela u pustinju pod djelovanjem prirodnih ili antropogenih faktora; opustinjavanje
✧ *engl.* desertification ≃ *lat.* desertum: pustinja + -FIKACIJA

desȅs *m glazb.* dvaput sniženi ton d (enharmonijski jednak tonu c)

dȅset *br.* (glavni) broj koji se obilježava brojkom 10; (redni) deseti = 10. △ ***Deset zapovijedi***, *v.* Dekalog // **desètač|a** *ž razg.* komad novca od deset osnovnih jedinica [*dao mu je ~u*]; **desé|tak** *m br.* ⟨N *mn* deséci, G dèsētākā⟩ oko deset, otprilike deset, približno deset [*~ci tisuća*; *~cima godina*; *~tak ljudi*; *nekoliko ~taka*]; **desètār** *m* ⟨G desetára⟩ **1.** onaj koji je na čelu desetorici (radnika) **2.** *vojn.*, *v.* desetnik; **desetèri** (**dȅseteri**, **desetòri**) *prid. br.* (**desetère** *ž*, **desetèra** *sr*) (u zn. deset) kojih parova ili skupova ima ukupno deset; **dȅsetero** (**dȅsetoro**) *sr zb. br.* ⟨D L desetórma⟩ **1.** jedno i još devetero živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **2.** deset osoba koje nisu istoga gramatičkog roda (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono) ~*]; **dèsēt|ī** *prid. br.* (redni) prema broju deset, koji po redu dolazi iza devetoga i ispred jedanaestoga; **desètica** *ž br.* **1. a.** brojka 10; desetka **b.** ono što je označeno tom brojkom (tramvaj, igrač s brojkom na leđima, ocjena na ispitu); desetka **2.** druga brojka ispred decimalnog zareza ili točke; **desètičnī** *prid.* koji se odnosi na deseticu, *v.* dekadski (2); **desètina** *ž* **1. a.** deseti dio jednog cijelog **b.** *pov.* deseti dio ljetine koju je kmet davao feudalcu **2.** oko deset, *usp.* desetak **3.** *vojn.* jedinica od deset vojnika; **desetínka** (**desètīnka**) *ž* deseti dio sekunde; **dèsētka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* -tākā/-ī⟩ **1.** *v.* desetica **2.** igraća karta s deset znakova; **dèsetkovānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje kao posljedica desetkovanja; **dèsetkovati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* -kujēm, *pril. sad.* -kujūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dèsetkōvān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ubiti/ubijati ili strijeljati svakog desetog **2.** *pren.* nanijeti/ nanositi teške gubitke u ljudstvu; **desetòrica** *ž* deset muškaraca [*~ su došla*]

♦ *pr.* (prema običaju u puku da se djeca imenuju rednim brojem kako su rođena te se ta imena ustaljuju kao prezimena): **Desètāk**

desetérac *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G desètērācā⟩ *jez. knjiž.* stih od deset slogova sa stankom nakon četvrtog sloga, čest u našoj usmenoj narodnoj književnosti // **desetèrački** *prid.* koji se odnosi na deseterac; **desetèrački** *pril.* kao u desetercu

✧ *v.* deset

DESETERO- (**DESETORO-**) kao prvi dio riječi znači deset onoga što znači drugi dio [*deseterokatni* koji ima deset katova; *deseterostrani* koji ima deset strana]

✧ *v.* deset

deseteronóšci *m mn* ⟨N deseteronóžac, G -šca, G *mn* deseterònōžācā⟩ *zool.* red rakova (*Decapoda*) (npr. škamp, jastog, hlap); dekapod

✧ DESETERO- + *v.* noga

dȅsetljeće *sr* razdoblje od deset uzastopnih godina, *usp.* decenij // **dȅsetljetnī** *prid.* koji je od deset ljeta; deset(o)godišnji

✧ *v.* deset + *v.* ljeto

dèsetnīk *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *vojn.* **1.** *pov.* najniži čin u domobranstvu do 1918. i 1941–1945. **2.** niži dočasnički čin u vojsci Republike Hrvatske; viši od skupnika, a niži od narednika; desetar

✧ *v.* deset

DESETO- kao prvi dio riječi znači deset onoga što znači drugi dio [*desetodnevni* koji traje ili koji je star deset dana; *desetogodišnji* koji traje ili koji je star deset godina]

✧ *v.* deset

desetòboj *m sport* lakoatletsko natjecanje u deset disciplina // **desetobójac** *m* ⟨G -jca, V desetòbōjče, N *mn* -jci, G desetòbōjācā⟩ atletičar koji se natječe u desetoboju

✧ DESETO- + *v.* boj[1]

desetogòdišnjāk *m* ⟨V -āče, N *mn* -āci⟩ onaj koji ima deset godina // **desetogòdišnj|ī** *prid.* koji se odnosi na koga ili što staro 10 godina [*~i dječak*; *~e vino*]; **desetogòdišnjica** *ž* deseta, jubilarna godina (čega) [*~ mature*]

✧ DESETO- + -GODIŠNJAK

desetokràčnjāci *m mn* ⟨N desetokràčnjāk, G *mn* -ākā⟩ *zool.* red glavonožaca dvoškržnjaka (*Decapoda*; *Decabrachia*) (npr. sipa, liganj)

✧ DESETO- + *v.* krak

desetorázredan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji nema nikakvu važnost, sasvim sporedan, potpuno nevažan, koji se može zanemariti (ovo značenje može se izraziti svakim brojem od tri dalje, ob. trećerazredan, petorazredan)

✧ DESETO- + -RAZREDAN

dȅsetoro *sr zb. br.*, *v.* desetero

desetoròstruk (**deseteròstruk**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je ponovljen ili naslagan toliko puta da je postao deset puta veći od osnovne veličine ili broja, koji je deset puta veći, jači itd. **2.** *razg.* neograničeno puta (u istom značenju)

✧ DESETORO- + -STRUK

dȅsetsātn|ī *prid.* koji traje deset sati [*~o putovanje*]

✧ *v.* deset + *v.* sat[1]

De Sica (*izg.* De Sìka), **Vittorio** (1901–1974), talijanski filmski redatelj i glumac, jedan od

utemeljitelja talijanskog neorealizma, s velikom senzibilnošću obrađuje probleme ljudi u Italiji nakon 2. svjetskog rata (*Čistači cipela, Kradljivci bicikla, Čudo u Milanu*)

desidèrāt *m* ⟨G desideráta⟩ *knjiš.* ono što je žuđeno, željeno; želja, žudnja, deziderat // **desidèrata** (**dezidèrata**) *pril.* željeno (ob. u bibliotekarstvu), za naslove kojih nema na tržištu, tekstove koji nisu prevedeni, a vrlo su važni; **dȅziderabīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *knjiš.* koji je poželjan; željen, priželjkivan

♦ **Dezìdērija** (**Dezidȇrija**) ž. os. ime, *usp.* Željka ◊ *pr.*: **Dežidérović**

✧ *lat.* desideratus: koji je tražen, željen ← desiderare: željeti, tražiti ≃ desiderabilis: koji je poželjan

design *m*, *v.* dizajn

designácija (**dezignácija**) *ž* **1.** *sociol.* označenje, određenje, imenovanje (unaprijed) **2.** *lingv.* funkcija kojom jezični znak upućuje na predmet, proces, svojstvo i sl.; označivanje // **desìgnāt** *m* ⟨G designáta⟩ *lingv.* označenik; **desìgnīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ onaj koji je unaprijed određen; predodređen; **designírati** (koga) *dv.* ⟨*prez.* desìgnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** odrediti/određivati, imenovati koga za neki visoki položaj **2.** općenito, označiti/označavati, predodrediti/predodređivati

✧ *lat.* designatio ≃ designare: označiti, odrediti

desìkant *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *kem.* spoj koji uzrokuje prijevremeno sušenje bilja

✧ *lat.* desiccans: koji suši ← desiccare: osušiti

dȅsiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* dèsio se⟩ dogoditi se, zbiti se [*desilo se nešto važno*] // **dešávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* dèšāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* desiti se

♦ m. os. imena (tvore se od participne osnove): **Dàsen**, **Dèsimīr**, **Dèsirad**, **Dèsislav**, **Dèsivōj**, **Dȅsman**; *hip.*: **Dèsiša**; **Dèsānka** ž. os. ime (narodno); *hip.*: **Désa** ◊ *pr.*: **Dàsenčić** (Brač), **Désić** (Kutina, Gospić, Novska), **Désin** (Dubrovnik), **Dȅskar** (200, Đurđevac, Podravina), **Désović** (Karlovac, Pokuplje), **Déša** (Zadar, Požega, Primorje), **Dȅščak** (Samobor), **Dȅsćak** (Samobor), **Déšić** (190, Rijeka, Dvor, Primorje, Lika), **Dȅšković** (200, Hvar, Primorje, Istra, *S* Dalmacija), **Dȅšman** (Crikvenica, Primorje), **Dòsančić** (110, Beli Manastir, *Z* Slavonija)

✧ *prasl.* *desiti: naći (*strus.* desit', *stčeš.* podesiti) ← *ie.* *dek'- (*lat.* decet: dolikuje, *grč.* dékesthai: prihvatiti)

dȅsk *m* ⟨N *mn* dèskovi⟩ **1.** *publ.* prostor u uredništvu ili dio uredništva u kojem se pregledaju i obrađuju za objavljivanje prispjele vijesti i drugi tekstovi [*radi u ~u*] **2.** posebni ured, ob. pri vladi zadužen za komunikaciju s određenom državom [*~ za Hrvatsku pri vladi SAD*] **3.** stol, ob. u knjižnici ili uredu uz koji se obavljaju specifični poslovi

✧ *engl.* desk ← *srlat.* desca, descus: stol, tezga ≃ discus, *v.* disk

deskrìpcija *ž* **1.** čin, proces ili tehnika opisivanja (koje ob. ne podrazumijeva objašnjavanje, promišljanje ili problematiziranje); opis **2.** *jez. knjiž.* izjava ili pripovjedni tekst u kojem se što opisuje // **deskriptíva** *ž razg.* **1.** *mat.* deskriptivna geometrija, *v.* deskriptivan △ **2.** opisno mjerstvo; **dȅskriptīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji prikazuje opisivanjem; opisan △ *~**na geometrija*** *mat.* geometrija u kojoj se obrađuju metode ravninskog prikazivanja prostornih objekata pomoću projekcija; deskriptiva, nacrtna geometrija; *~**na statistika*** *ekon.* skup postupaka kojim se sažimlju informacije sadržane u podacima i opisuju glavna obilježja pojave koju predočavaju; **dȅskriptīvno** *pril.* na deskriptivan način; opisno; **deskriptívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je deskriptivno; **deskrìptor** *m lingv.* **1.** normirana ključna riječ, sastavni dio nekog tezaurusa **2.** *inform.* riječ ili skup riječi iz dokumentacijskog jezika što se koristi za indeksiranje dokumenata te za klasifikaciju, pohranu i pretraživanje dokumentacijskih fondova; odrednik, opisnik

✧ *lat.* descriptio ≃ DE- + scribere: pisati

dȅsktop *m inform.* **1.** *v.* računalo (stolno) **2.** na ekranu monitora grafički prikaz operativnog sustava s instaliranim programima, datotekama i radnom površinom; grafičko sučelje △ ~ ***publishing*** (*izg.* ~ pablišing) (*krat.* DTP) *inform.* kompjuterska tehnologija u pripremanju tekstova i slika za tisak od 1980-ih, potpuno je istisnula tradicionalnu tiskarsku tehnologiju; kompjutersko izdavaštvo

✧ *engl.* desktop

deskvamácija *ž pat.* ljuštenje epitelnih stani-

ca, ob. pojačano kod kožnih bolesti; eksfolijacija
✧ *nlat.* desquamatio ≃ *lat.* desquamare: ljuštiti

deslavenizácija *ž* proces otklanjanja slavenskih obilježja, *opr.* slavenizacija
✧ DE- + *v.* Slaveni, slavenizacija

Desmoulins (*izg.* Demulên), **Camille** (1760–1794), jedan od vođa velike Francuske revolucije; temperamentnim govorništvom potakao juriš na Bastilleu (14. 7. 1789), utjecajan novinar, zajedno s Dantonom zahtijevao ublažavanje terora; giljotiniran

dȅsn|ī *prid.* koji se nalazi na drugoj strani od čovjekova srca △ *~**a obala rijeke*** obala koja je s desne strane gledano nizvodno **// dèsnic|a** *ž* **1.** desna ruka [*dajem ~u u vatru* jamčim, kunem se] **2.** političke opcije i skupine konzervativnih načela (desna strana u parlamentarnim klupama) [*krajnja ~a*]; **dèsničār** *m pol.* onaj koji u politici slijedi desnicu (**2**); **desničáriti** (∅) *nesvrš.* 〈*prez.* desnìčārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje〉 napadno podupirati ili izražavati desničarske političke stavove; **dèsničarskī** *prid.* koji se odnosi na desnicu i desničare; **dèsničarski** *pril.* kao desničar, na način desničara; **dȅsno** *pril.* na desnu stranu, na desnoj strani, *usp.* lijevo; **dèšnjāk** *m* 〈G dešnjáka, N *mn* dešnjáci〉 **1.** onaj koji se u radu služi više desnom nego lijevom rukom; desnoruk **2.** zaprežna životinja koja se preže s desne strane; **dešnjàkinja** *ž*, *v.* dešnjak (**1**)
◆ *pr.* (nije česta motivacija jer nije razlikovno): **Dèsnica** (270, *S* Dalmacija, Lika), **Dèsnić**, *usp.* Ljevak ◇ *hidronim.*: **Dèsnača**, **Dèsnica**, **Dèšnjāk**
✧ *prasl.* i *stsl.* desnъ (*rus.* desníca: desna ruka, *bug.* desen) ← *ie.* *dek's- (*lat.* dexter: desni, *grč.* deksiterós, *lit.* dešinas)

dêsni *ž pl. tantum anat.* tkivo oko zuba; zubno meso, gingiva **// dèsnīk** *m* 〈G desníka, N *mn* -ici〉 *fon.* glas koji se izgovara tako da jezik dodiruje desni; alveolar
✧ *prasl.* *dęsna (*rus.* desná) ≃ *ie.* *$h_1$dnt-: zub (*lat.* dens, *lit.* dantis)

Dèsnica, Vladan (1905–1967), hrv. književnik, ugledni realist bogate izražajnosti u pripovijetkama i intelektualno refleksivan i minuciozno analitičan u romanu, erudit u esejima; odvajajući se od klasičnih oblika fabuliranja, uvodi modernu intelektualističku prozu i esejizam u suvremeni hrv. roman (*Zimsko ljetovanje*, *Proljeća Ivana Galeba*)

dȅsnokrīlnī *prid. vojn. sport* koji je na desnom krilu, koji napada s desnog krila, koji drži desno krilo, *opr.* ljevokrilni
✧ *v.* desni + -KRILAN

desnòruk *prid.* 〈*odr.* -ī〉, *v.* dešnjak (**1**)
✧ *v.* desni + *v.* ruka

desolidarizírati (se) *dv.* 〈*prez.* desolidarìzīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* desolidarìzīrān, *gl. im.* -ānje〉 odustati/odustajati od davanja potpore; izraziti/izražavati svoje neslaganje, *opr.* solidarizirati (se)
✧ DE- + *v.* solidaran, solidarizirati

desonorizácija *ž gram.* izgovaranje zvučnih suglasnika bezvučno [*drugok* ← drugog; *Bok* ← Bog]
✧ DE- + *v.* sonant

desperácija (**dešperácija** *reg.*) *ž* **1.** *psih.* stanje beznađa, gubitak volje, gubitak nade; očaj, bezizlaznost **2.** *razg.* naglost, nerazboritost koja je rezultat očaja ili beznađa **// dȅsperātan** (**dȅšperātan** *reg.*) *prid.* 〈*odr.* -tnī〉 koji je utučen, koji očajava, koji je gotovo bez nade; zdvojan, beznadan; **desperàtēr** *m* 〈G desperatéra〉 **1.** onaj koji zdvaja; očajnik, beznadnik **2.** *razg.* propalica, *usp.* desperado; **desperàtērka** *ž* 〈G *mn* -ā/-ī〉, *v.* desperater; **desperírati** (se) *dv.* 〈*prez.* despèrīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* despèrīrān, *gl. im.* -ānje〉 *rij.* pasti/padati u stanje desperacije; očajavati
✧ *lat.* desperatio ≃ desperatus: desperatan ← desperare: biti bez nade

despèrādo (**desperâdo**) *m* 〈N *mn* -si〉 *žarg.* asocijalna osoba na rubu društva ili do očaja dovedena stalnim sukobljavanjem s ustaljenim vrijednostima društva; očajnik
✧ *amer.engl.* desperados ← *pseudošp.*

Des Périers (*izg.* Deperjê), **Bonaventure** (o.1510–o.1544), francuski erudit, pjesnik i pripovjedač, pisac alegorične satire *Cymbalum mundi* (pamflet protiv vjerske netrpeljivosti)

dèspik (**dèšpik**) *m* 〈N *mn* -ici〉 *bot.*, *v.* lavanda
✧ ≃ *tal.* spigo

dèspot (**dȅspot**) *m* **1.** *pov.* **a.** carski pokrajinski namjesnik u Bizantu **b.** naslov nekih srpskih vladara krajem 14. i u 15. st. **2.** *pren.* vladar koji vlada samovoljno i okrutno; apsolutist, tiranin **// despòcija** *ž pol.* neograničena i samovoljna vladavina; despotstvo, despotizam, tiranija; **dèspotica** *ž*, *v.* despot; **despotìzam** *m* 〈G -zma〉 *pol.* **1.** samovoljna

i bezobzirna vladavina; despocija **2.** praksa despotske vladavine; samovoljnost, bezobzirnost; **dèspotov** *prid.* koji pripada despotu; **dèspotovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dèspotujēm, *pril. sad.* -tujūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti despot, vladati kao despot; **dèspotović** *m* despotov sin; **dèspotovina** *ž pov.* zemlja kojom vlada despot (**1b**); **dèspotskī** *prid.* koji se odnosi na despote; **dèspotski** *pril.* na način despota, kao despot; tiranski, samovoljno; **dèspotstvo** *sr*, *v.* despocija

♦ **Déspa** ž. os. ime (narodno, sa značenjem: gospa, uglavnom *pravosl.*) ◊ *pr.*: **Dèspenić** (Nova Gradiška, Otočac, Zabok) **Despétović** (Bjelovar), **Déspić** (**D̏espić**), **Dèspinić** (Sinj), **D̏espot** (770, Vrbovska, Pokuplje, *S* Dalmacija), **Despótović** (420, Vrbovsko, Lika, Zagora, Posavina), **Despotòvskī** (Virovitica, Donja Stubica), **Dèspotušić** (Sinj, sred. Dalmacija), **D̏esput** (Velika Gorica, Garešnica, okolica Zagreba)

✧ *grč.* despótēs: gospodar

desrbizácija (**deserbizácija**) *ž*, *opr.* srbizacija (serbizacija)

✧ DE- + *v.* srbizacija

destabilizírati (što, se) *dv.* ⟨*prez.* destabilìzīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* destabilìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prouzročiti, potaknuti/poticati proces destabilizacije **2.** proći/prolaziti proces destabilizacije, *opr.* stabilizirati // **destabilizácija** *ž* **1.** poremećaj u ravnoteži (koga ili čega); gubitak sigurnosti, pouzdanosti, stabilnosti; slabljenje snage, upadanje u krizu, opće opadanje [~ *tržišta*; ~ *valute*; *politička* ~; *moralna* ~] **2.** proces destabiliziranja

✧ DE- + *v.* stabilan, stabilizirati

destaljinizírati (što, se) *dv.* ⟨*prez.* destaljinìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *pol. sociol.* ukloniti/uklanjati elemente staljinističkog režima i staljinističkog-totalitarističkog načina mišljenja // **destaljinizácija** *ž* rezultat procesa destaljiniziranja

✧ DE- + staljinizirati, prema J. V. Staljinu, *v.*

dèstātōr *m pom. tehn.* preventivni sustav koji poništava elektrostatički potencijal u stijenkama tankera (posebno pri njihovu iskrcaju) kako bi se spriječila eksplozija

✧ *engl.* destator ≃ DE- + *v.* statički + *v.* elektricitet

destilácija *ž kem.* postupak kojim se pretvaranjem u pare i njihovom kondenzacijom tekućine pročišćavaju ili razdvajaju sastojci kakve smjese; prekapljivanje △ ***suha*** ~ zagrijavanje čvrstih organskih tvari (drva, ugljena) bez pristupa zraka, proizvod su razni organski spojevi // **destilácījskī** *prid.* koji se odnosi na destilaciju; **destȉlāt** *m* ⟨G destiláta⟩ *kem.* proizvod destilacije; **destȉlātor** *m* **1.** onaj koji destilira **2.** aparat za destilaciju; **destilèrija** *ž razg.* tvornica za proizvodnju žestokih pića (ob. viskija); **destȉlīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je podvrgnut procesu destilacije; pročišćen [~*a voda*]; **destȉlīrano** *pril.* na destiliran način, pročišćeno; **destȉlīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je destilirano; **destilírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* destȉlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti destilaciju

✧ *lat.* destillatio ≃ destillare: destilirati ≃ DE- + stillare: kapati

destimulírati *dv.* ⟨*prez.* destimùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ obeshrabriti/obeshrabrivati, *opr.* stimulirati // **destimulácija** *ž* čin destimuliranja; obeshrabrenje, odvraćanje, malodušnost; **d̏estimulatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji nije poticajan; **destimùlīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je lišen poticaja; **destimùlīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je destimuliran

✧ DE- + *v.* stimulus, stimulirati

destinácija *ž* mjesto u koje se putuje; odredište // **destinàtār** *m* ⟨G destinatára⟩ *pravn. pov.* osoba kojoj je namijenjen, određen pravni čin u ispravi (kupac, obdarenik i sl.)

✧ *lat.* destinatio ≃ destinare: odrediti

dèstra *ž reg.* desna ruka, desnica

✧ *tal.*

destròjer *m* **1.** uništavač, rasturač (lik iz stripova) **2.** *vojn.* razarač

✧ *engl.* destroyer

destrùkcija *ž* **1.** čin razaranja; uništavanje, rušenje, razgrađivanje **2.** stanje onoga što je razoreno [~ *je bila potpuna*] // **destruírati** *dv.* ⟨*prez.* destrùīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* destrùīrān, *gl. im.* -ānje⟩ uništiti/uništavati, (po)harati, (o)pustošiti; **destruktívac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G destrùktīvācā⟩ *razg.* onaj koji je destruktivan; **d̏estruktīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji nanosi štetu, koji djeluje uništavalački; razoran, rušilački △ ~***na konkurencija*** *ekon.* konkurencija koja obara cijene i onemogućuje povrat troškova kao i

prihod kojim bi proizvođač mogao održavati imovinu i osigurati egzistenciju; *~**no oružje*** *vojn.* oružje velike razorne moći čije se djelovanje i učinak ne mogu kontrolirati; **dȅstruktīvno** *pril.* na destruktivan način; razorno, rušilački; **dȅstruktīvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je destruktivan

✧ *lat.* destructio ≃ destruere: razrušiti

desubjektivizírati (što, se) *dv.* ⟨*prez.* desubjektivìzīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ (u)činiti objektivnim, *opr.* subjektivizirati

✧ DE- + *v.* subjekt, subjektivizirati

desublimácija *ž fiz.* proces u kojem plinovita tvar odmah prelazi u krutu ako se ohladi do stanovite temperature, *opr.* sublimacija

✧ DE- + *v.* sublimirati, sublimacija

dešaržírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* dešàržīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dešàržīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** obaviti/obavljati iskrcaj, istovariti/istovarivati **2.** *pren.* olakšati/olakšavati čiji položaj, oteretiti (brige i sl.)

✧ *fr.* décharger

dešifrírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dešìfrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dešìfrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** transformirati šifrirani tekst u obični tekst uz pomoć odgovarajućeg ključa ili kodne knjige **2.** *razg.* (pro)čitati tekst napisan nečitko (nečitkim rukopisom ili nejasnim stilom); odgonetnuti // **dešìfrant** (**dešifrȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji razrješuje ili razbija šifre, kodove; **dešìfrantica** *ž*, *v.* dešifrant

✧ *fr.* déchiffrer

Dèšković, Branislav (1883–1939), hrv. kipar, impresionist, istaknuti animalist (*Pas koji se češe*)

dèšnjāk, *v.* dèsnī

dešperácija *ž reg.*, *v.* desperacija

dèšpet *m*, *v.* dišpet

dèšpeta *ž pom. reg.* ribarska mreža za plašenje riba i za ograđivanje obalnih škrapa i hridina

✧ *tal.* dispetto

dèšpik *m*, *v.* despik

deštrìgati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* deštrìgao (se)⟩ *reg.* završiti posao do kraja, riješiti se obveze, obaviti što do kraja, ne imati više brige [~ *kuhinju*]; srediti, pospremiti, namiriti

✧ *tal.* distrigare: otarasiti se

detabuizírati *dv.* ⟨*prez.* detabuìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* detabuìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ osloboditi/oslobađati se tabua, prisila, nedodirljivih tema, (pro)govoriti o čemu što se nije smjelo, što je bilo tabu, *opr.* tabuizirati

✧ DE- + *v.* tabu, tabui(zi)rati

détaché (*izg.* detašê) *pril. glazb.* način poteza gudala na gudačkim instrumentima, svaka se nota izvodi zasebnim potezom, a sve su međusobno povezane

✧ *fr.*

detalijanizácija *ž* proces uklanjanja posljedica talijanizacije, *opr.* talijanizacija

✧ DE- + *v.* Italija, talijanizacija

dètālj *m* ⟨G detálja⟩ pojedinost kao dio veće cjeline; potankost, sitnica // **dȅtāljan** *prid.* ⟨*odr.* -ljnī⟩ koji u opisu ili izlaganju vodi računa o detaljima, koji ne propušta detalje; iscrpan [~ *opis*; ~ *pregled*]; **detàljist** *m* **1.** onaj koji vodi računa o detaljima [*slikar* ~] **2.** *trg.* trgovac namalo, *opr.* grosist; **detaljizírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* detaljìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* detaljìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ući/ulaziti u detalje, ne propustiti/propuštati detalje (u opisu, izlaganju i sl.); **dȅtāljno** *pril.* na detaljan način, vodeći računa o pojedinostima; potanko, u sitnice

✧ *fr.* détail

dètant (**detȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *pol. dipl.* popuštanje napetosti u međunarodnim odnosima, smanjenje opasnosti od rata [*došlo je do ~a*; *nastupio je* ~]

✧ *fr.* détente

detàšmān *m* ⟨G detašmána⟩ **1.** *vojn.* izdvajanje postrojbe iz matične jedinice radi izvršenja nekog zadatka **2.** *ekon.* odjeljenje radnika koje je smješteno izvan lokacije pogona (osobito u inozemstvu) // **detašírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* detàšīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* detàšīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (po)slati na mjesto s nekim zadatkom; premjestiti/premještati; odvojiti, odijeliti [~ *vojnu jedinicu*]

✧ *fr.* détachement ≃ détacher: detaširati

detektírati *dv.* ⟨*prez.* detèktīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* detèktīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) opaziti/opažati, otkriti/otkrivati, ob. detektorom, *usp.* detektor (2) **2.** (što, komu) konstatirati postojanje čega nakon pretraživanja // **detèkcij|a** *ž* otkrivanje, razotkrivanje, pronalaženje [*roman ~e*]; **detèktīv** *m* ⟨G detektíva⟩ **1.** policijski službenik u civilu **2.** onaj koji obavlja informativne i istra-

žne usluge i provjere kao privatnik; privatni istražitelj **3.** *pren. razg.* radoznala osoba, koja sve propituje, sve želi znati; **detèktīvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* detektiv; **detèktīvskī** *prid.* koji se odnosi na detektive △ ~ ***film*** *razg.* kriminalistički film; ~ ***roman*** kriminalistički roman u kojem je nositelj radnje detektiv; **detèktīvski** *pril.* kao detektiv, na način detektiva; **dètektor** *m* **1.** akustička sprava za pretvaranje zvukova visoke u zvukove niske frekvencije **2.** *tehn.* sprava koja otkriva mine, podmornice, otrove itd. **3.** *tehn. zast.* jednostavni prijemnik za slušanje radioemisija △ ~ ***laži*** *razg.* uređaj koji bilježi više vrsta fizioloških procesa, koristi se u kriminalistici kako bi se utvrdio stupanj promjena uzbuđenja ispitanika kao pokazatelj vjerodostojnosti iskaza; poligraf

✧ *lat.* detectio: otkrivanje ≃ detegere: otkrivati ≃ DE- + tegere: pokriti, zakriti

detèncija *ž pravn.* držanje tuđeg posjeda i raspolaganje njime na temelju ugovora // **dètentor** *m pravn.* nezakoniti imalac ili korisnik neke stvari ili posjeda; uzurpator

✧ *lat.* detentio ≃ detinere: zadržati

deteologizírati (što) *dv.* ⟨*prez.* deteologìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ oboriti/obarati, opovrgnuti/opovrgavati vjerovanje u božanstvo

✧ DE- + *v.* teologija

detèrdžent (**deterdžȅnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *kem.* sredstvo za pranje i čišćenje u tekućem stanju ili u prahu (za ručno ili strojno pranje) // **detèrdžentsk|ī** *prid.*, ob. u: △ ~***a bolest pluća*** *pat.* hipersenzibilni pneumonitis radnika zaposlenih u proizvodnji praška za pranje rublja

✧ *engl.* detergent ← *fr.* ← *lat.* detergens: koji briše ≃ DE- + tergere: brisati

detèrent *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *pol.* odvraćanje ob. u smislu da posjedovanje veće količine oružja, osobito nuklearnoga, može djelovati preventivno i odvratiti neprijatelja od namjere da napadne

✧ *lat.* deterrens ← deterrere: zaplašiti, spriječiti

deteriorácija *ž* **1.** *pat.* gubitak intelektualnih i psihičkih funkcija [*senilna* ~] **2.** *rij.* pogoršanje // **deterioríra|ti** *dv.* ⟨*prez.* deteriòrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* deteriòrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. rij.* **1.** (što) (u)činiti lošijim, gorim; pogoršati/pogoršavati, (po)kvariti, upropastiti/upropaštavati **2.** (∅) postajati gorim, pogoršati/pogoršavati se [*stanje* ~]

✧ *lat.* deterioratio ≃ deterior: gori, lošiji

determinácija *ž* **1.** općenito, određivanje, označivanje, ograničavanje **2.** *log.* bliže određenje nekog pojma dodavanjem svojstava tako da se dobije uži pojam **3.** *biol.* prepoznavanje vrste kojoj pripada neki organizam [~ *gljiva*] **4.** *lingv.*, *v.* određivanje (3) // **determìnant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *gram.* oznaka, sastavnica imenske sintagme koja se odnosi na imenicu, o njoj ovisi, tj. pobliže je označuje (kao vrsta riječi to su posebice član, pridjev, posesiv, demonstrativ, broj); **determinànta** *ž* ⟨G *mn* determìnanātā/-ī⟩ **1.** odlučni činilac koji **a.** određuje neku činjenicu **b.** utječe na nju u većoj ili manjoj mjeri **2.** *mat.* funkcija koja kvadratnoj matrici pridružuje broj izračunat po određenom pravilu od svih brojeva upisanih u tu matricu, važna npr. u rješavanju sustava linearnih jednadžbi; **dȅterminatīv** *m lingv.* riječ ili dio riječi koja nosi značenje u višečlanom izrazu ili u složenoj riječi, složenici; odredbenica; **dȅterminatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je svojstven, koji pripada determinaciji; određujući; **determìnīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je određen △ ~***i pojam*** *lingv.* pojam bliže određen drugim pojmom (disk u »tvrdi disk«); **determìnīrano** *pril.* na determiniran način; odlučno; **determìnīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je determiniran ili svojstvo onoga što je determinirano; **determinírati** (što, koga) *dv.* ⟨*prez.* determìnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** odlučiti/odlučivati ili odgovoriti/odgovarati na autoritativan način i definitivno **2.** ograničiti/ograničavati doseg ili širenje; limitirati **3.** biti/bivati determinanta čega; regulirati [*potrebe će same* ~ *troškove*] **4.** utvrditi/utvrđivati, ustanoviti ili odrediti/određivati stanje, prirodu, položaj čega; **determìnist** *m* onaj koji pristaje uz determinizam; **determinìstičkī** *prid.* koji se odnosi na deterministe i determinizam △ ~ ***kaos*** *fiz.* nepredvidivo i kaotično ponašanje sistema koji se pokoravaju determinističkim zakonima, to ponašanje je posljedica izvanredne osjetljivosti na vrlo male promjene početnih uvjeta, iako je ponašanje takvih sistema u načelu determinističko, ono je u stvari ka-

otično i nepredvidivo, jer se početni uvjeti nikad ne mogu odrediti s beskonačnom točnošću; **determinìstički** *pril.* na način determinista i determinizma; **determìnistkinja** *ž, v.* determinist; **determinìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *fil.* **a.** učenje prema kojemu je sve što postoji podvrgnuto zakonu uzročnosti, determinirano je, predodređeno, unaprijed zadano; neslobodno, neslučajno **b.** u etici, pravac koji zastupa mišljenje da su ljudska volja i djelovanje apsolutno određeni vanjskim i unutrašnjim uzrocima koji isključuju slobodnu volju **2.** *ekon.* shvaćanje o uvjetovanosti ljudske aktivnosti; ovisnost čovjekovih stavova i djelovanja o vanjskim prilikama, tj. dostignutom stupnju tehnološkog razvoja, institucionalnim okvirima društva i vladajućeg ponašanja

✧ *lat.* determinatio: ograničeno područje ≃ determinare: determinirati ≃ DE- + terminare: ograničiti, zatvoriti

dèto *prid., v.* detto

detoksikácija *ž* **1.** *kem.* postupak ili postupci kojima se otrovne tvari čine neotrovnima, neškodljivima **2.** *biol.* metabolična promjena otrovnih tvari u manje otrovne, koje se lakše izlučuju (glavni organ za detoksikaciju je jetra), *opr.* intoksikacija

✧ DE- + *v.* toksičan

detonácija *ž* **1.** prasak izazvan eksplozijom; tutanj **2.** *fiz.* eksplozija kod koje je brzina reakcijskog fronta veća od brzine zvuka u materijalu i stoga reakcijski front prethodi udarnom valu // **detònātor** *m* upaljač ili udarna igla za paljenje eksploziva; **detoníra|ti** (što) *dv.* ⟨*prez.* detònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* detònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** aktivirati minu, bombu i sl., izazvati/izazivati eksploziju eksplozivne naprave ili tvari **2.** eksplodirati [*bomba je ~la*]

✧ *fr.* détonation ≃ DE- + *lat.* tonare: grmiti

Detôni, Marijan (1905–1981), hrv. slikar i grafičar, kasnih 1930-ih najavio neka nova strujanja u hrv. slikarstvu (*Fantazija oronulog zida*); kao sudionik NOB-a slikao motive iz partizanskog rata (*Prijelaz preko Neretve*)

detòrzija *ž med.* postupak kojim se neki pomaknuti organ vraća u svoj fiziološki položaj

✧ *nlat.* detorsio ≃ *lat.* detorquēre: zakrenuti ≃ DE- + *v.* torzija

detrítus *m* **1.** *geol.* kamene krhotine nastale drobljenjem stijena, šljunak **2.** *biol.* masa sitnih čestica organske tvari nastala raspadanjem organizama, tkiva ili stanica zbog smrti, degeneracije ili nekroze // **detrìtičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *term.* koji je **a.** raspadnut **b.** smrvljen

✧ *lat.* detritus: trenje, brisanje, guljenje ← deterere: istrošiti

Detroit (*izg.* Ditròit, *razg.* Dètroit) *m* grad i luka na jezeru Erie, država Michigan, SAD, 1.028.000 stan.

detronizírati (koga) *dv.* ⟨*prez.* detronìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* detronìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** svrgnuti/svrgavati s prijestolja **2.** *pren.* otkrivanjem istine, javnim istupima skinuti/skidati koga s pijedestala, s položaja // **detronizácij|a** *ž pol.* **1.** svrgavanje s trona [*izvršiti ~u*] **2.** *pren.* skinuti koga s nezasluženih visina, razbiti mit o kome, spustiti (koga) na zemlju

✧ DE- + *v.* tron

detto (*izg.* dèto) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je narečen; zvan (uz ime ili ime i prezime kao uputa za nadimak, ob. *iron.* ili *podr.*) [*XY ~ Batitore*]

✧ *tal.*

detûr *uzv.* drugim putem!, obilazak! [*~! cesta je u izgradnji*] △ ~ ***ponašanje*** *psih.* ponašanje karakteristično po tome što subjekt, u želji da dosegne određeni cilj, u početku odmiče od cilja, jer jedino na taj način može doći do njega; koristi se u ispitivanjima kognitivnih procesa kod rješavanja kakvih problema

✧ *fr.* détour

deturpácija *ž knjiš.* nagrđivanje, unakazivanje, oskvrnuće, nakaznost

✧ *lat.* deturpatio

Deukàlion *m mit.* kralj Tesalije, praotac Helena, s ženom Pirom spasio se sveopćeg potopa, sličan biblijskom Noi

deus ex machina (*izg.* dèus èks mâhina) **1.** *pov. kazal.* »bog iz stroja«, postupak u antičkoj drami: nerazrješiv sukob razrješava se presudom nekog boga koji se na posebnom stroju spuštao iznad glumaca **2.** *pren.* naglo razrješenje problema, presijecanje sukoba neočekivanim pristupom

✧ *lat.*: bog iz stroja

deuteragònist *m kazal. pov.* drugi glumac u antičkoj drami (ukupno su postojala samo tri glumca), *usp.* protagonist

✧ *grč.* deuteragōnístēs ≃ DEUTERO- + *grč.* agōnistḗs: glumac, natjecatelj

deuteranòpija *ž pat.* sljepoća za boje, nesposobnost razlučivanja zelene i crvene boje
✧ DEUTERO- + AN- + -OPIJA
deùtērij *m kem.* izotop vodika (u jezgri ima uz jedan proton još i jedan neutron); teški vodik
✧ *nlat.* deuterium ≃ *grč.* deúteros: drugi
DEUTERO- kao prvi dio riječi znači drugi, sljedeći; drugo- [*deuteropatija*]
✧ *grč.* deutero-; deúteros: drugi, slijedeći
deuterogèničan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *biol.* koji je sekundarnog podrijetla
✧ DEUTERO- + -GENIčAN
deuterokànonsk|ī *prid.*, ob. u: △ *~e knjige* *bibl.* sedam knjiga koje katolici uvrštavaju u *Stari zavjet*, za razliku od protestanata i Židova (Knjiga o Tobiji, Knjiga o Juditi, Knjiga mudrosti, Knjiga Sirahova, Baruhova te Prva i Druga knjiga o Makabejcima)
✧ DEUTERO- + *v.* kanon, kanonski
deuteromicète *ž mn* ⟨N deuteromicèta, G *mn* deuteromicétā⟩ *bot.* gljive iz razreda *Fungi Imperfecti*
✧ *nlat.* deuteromycetes ≃ DEUTERO- + *grč.* mýkēs: gljiva
deutèrōn *m* ⟨G deuteróna⟩ *kem.* jezgra atoma deuterija
✧ DEUTERO- + -ON
Deuterònōmij *m bibl.* starozavjetna peta knjiga Mojsijeva *Ponovljeni zakon*
✧ *lat.* Deuteronomium ← *grč.* Deuteronómion: peta knjiga Petoknjižja koja sadrži drugi Mojsijev zakon
deuteropàtija *ž pat.* bolest koja je sekundarne naravi u odnosu na neko drugo bolesno stanje
✧ DEUTERO- + -PATIJA
deuterostómi *m mn* ⟨N deuteròstōm, G deuterostóma⟩ *zool.* životinje kojima se u embrionalnom razvoju na mjestu prausnog otvora stvara analni, a usta na suprotnom kraju (npr. kod kralješnjaka); drugouste
✧ DEUTERO- + *grč.* stóma: usta
deuterotòkija *ž biol.* razmnožavanje spolnih stanica partenogenezom
✧ DEUTERO- + *grč.* tókos: dijete ≃ tíktein: rađati
deùterus *m glazb. pov.* u srednjovjekovnom modalnom sustavu (7–12. st.), rani naziv za tadašnji drugi crkveni način, autentični i plagalni
✧ *srlat.* ← *grč.* deúteros: drugi
Deutsch-Macèljskī (*izg.* Dȍjč-~) vrlo razgranata i bogata židovsko-hrv. obitelj, vlasnici brojnih šumskih gospodarstava, pilana i drvno-prerađivačkih pogona; opljačkani i progonjeni za vrijeme NDH, dobrim dijelom umrli ili ubijeni u koncentracionim logorima 1941–1945, preostali emigrirali
dèva *m* ⟨N *mn* -e, G dévā⟩ *rel.* **1. a.** u vedskoj religiji naziv za božanstvo **b.** zli duhovi (demoni) u perzijskoj religiji **2.** u hinduizmu i budizmu, dobri duh ili niže božanstvo **3.** u zoroastrizmu jedan od zlih duhova **4.** u Indiji naziv za kralja
✧ *skr.* bog; *avest.* daēva: demon
déva *ž zool.* **1.** dvopapkar preživač s grbom (*Camelus dromedarius*), u nekim zemljama prenosi teret i služi za jahanje [*jednogrba ~*; *dvogrba ~*]; kamila **2.** (*mn*) porodica deva (*Camelidae*) // **dévin** *prid.* koji pripada devi [*~a dlaka*]
◆ *pr.* (vjerojatno na područjima gdje su zastajale turske karavane s devama): **Dêvčić** (2260, Primorje, Lika, Kordun), **Dêvćić** (Rijeka, *I* Slavonija), **Dèvedžić** (Pula, Vukovar, Velika Gorica), **Devèđija** (Čazma, Moslavina), **Dévić** (1370, Kordun, *S* Dalmacija, Slavonija)
✧ *tur.*
devadàsi *ž* ⟨*indekl.*⟩ *rel.* u hinduističkom hramu božja službenica, plesačica, bajadera
✧ *skr.* devadasī: božja služavka
devalorizácija *ž* opadanje, propadanje ili oduzimanje vrijednosti; obezvređivanje, *opr.* valorizacija // **devalorizírati** *dv.* ⟨*prez.* devalorìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* devalorìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ umanjiti/umanjivati vrijednost čemu [*~ posao*]; obezvrijediti/obezvređivati, *opr.* valorizirati
✧ DE- + *v.* valorizirati, valorizacija
devaluácija *ž psih.* psihički postupak kojim se sebi ili drugima pripisuju pretjerano negativne značajke
✧ DE- + *lat.* valēre: vrijediti
devalutácija *ž ekon. bank.* privremeno napuštanje službenog tečaja domaće valute do uspostave novog tečaja
✧ DE- + *v.* valuta, valutacija
devalvácij|a *ž* **1.** smanjivanje ili potpuno gubljenje vrijednosti čega ili koga [*~a ugleda*] **2.** *bank. ekon.* unaprijed planirana ili tržišno uvjetovana promjena tečaja koja smanjuje vrijednost jedne valute u odnosu na druge [*provesti ~u*], *opr.* revalvacija // **devalvíra|ti** *dv.* ⟨*prez.* devàlvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril.*

pr. -āvši, *prid. trp.* devàlvīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** smanjiti/smanjivati ili potpuno (iz)gubiti vrijednost, važnost, ugled i sl. (o stvarima i osobama) **2.** *ekon.* (što) provesti/provoditi devalvaciju [~*ti liru*] **3.** (∅) biti/bivati podvrgnut devalvaciji, dobiti/dobivati manju vrijednost prema drugoj novčanoj jedinici [*lira je ~la*]
✧ *njem.* Devalvation ≃ devalvieren ≃ *fr.* dévaluer ≃ DE- + *lat.* valēre: vrijediti

devanàgari *m* ⟨G -ja⟩ *lingv.* najraširenije indijsko pismo poteklo preko starijeg nagari pisma iz staroindijskog pisma brahmi, njime se služe mnogi sjeveroindijski jezici (hindi, sindhi, nepali i dr.)
✧ *skr.* devanāgarī

devaporácija *ž fiz.* promjena plinovitog agregatnog stanja u tekuće
✧ DE- + *v.* vaporizirati

dȅvār (**dȅvr**) *m* ⟨G -vra, N *mn* -vri⟩ *reg.* islamski vjerski običaj, darivanje sirotinje novcem da bi se otkupila pokojnikova duša od neizvršenih dužnosti za života
✧ *tur.* devr-i iskat ← *perz.* däwr: okretanje, vrćenje + isqaṭ: oboriti, ukinuti

devastácija *ž* **1.** čin devastiranja; pustošenje, razaranje, uništavanje, haranje **2.** posljedica devastiranja // **devàstātor** *m* onaj koji devastira; pustošilac, razaratelj, haratelj; **devastírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* devàstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* devàstīrān, *gl. im.* -ānje⟩ neprimjerenim postupcima, gradnjama, izvođenjem radova itd. uništiti/uništavati autentičnu ljepotu; opustošiti, razarati, poharati [~ *prirodu*; ~ *hram*]
✧ *lat.* devastatio ≃ devastare ← DE- + vastare: pustošiti ≃ vastus: prazno

Dévčić, Natko (1914–1997), hrv. skladatelj, nadahnut istarskim motivima (*Istarska suita*, opera *Labinska vještica*)

Déve *m mn hind.* božanstva hinduističke mitologije

devedèsēt *br.* (glavni) broj koji se obilježava brojkom 90; (redni) devedeseti = 90. // **devedesétak** *m br.* ⟨najčešće *indekl.*⟩ oko devedeset, otprilike devedeset osoba ili predmeta; **devedesetèri** (**devedèseteri**, **devedesetòri**) *prid. br.* (**devedesetère** *ž*, **devedesetèra** *sr*) (u zn. devedeset) kojih parova ili skupova ima ukupno devedeset; **devedèsētero** (**devedèsētoro**) *sr zb. br.* **1.** jedno i još osamdesetdevetero živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) devedeset osoba koje nisu sve istoga gramatičkog roda (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono)* ~]; **devedèsetī** *prid. br.* (redni) prema broju devedeset, koji po redu dolazi iza osamdesetdevetoga i ispred devedesetprvoga

DEVEDESET-, *usp.* PEDESET(O)- (u količini od devedeset), *v.* devedeset

devedèsētoro *sr zb. br.*, *v.* devedesetero

develòpmān *m* ⟨G developmána⟩ *rij.* **1.** *vojn.* razvijanje vojne postrojbe na određenom prostoru **2.** *arhit.* detaljan prikaz građevine na nacrtu
✧ *fr.* développement

devenìca, *v.* djenuti

dȅver *m reg.* **1. a.** teško probijanje kroz život (ob. u siromaštvu, bijedi itd.); kuburenje, životarenje **b.** životne brige; muke, teškoće, nevolje **2.** neugodnost, neugodan osjećaj // **devèrati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* boriti se sa životnim teškoćama; kuburiti; **devèrli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je povezan s brigama i nevoljama [~ *život*]; tegoban
♦ *pr.*: **Devèrdek** (Sisak), **Devèrnaj** (Vukovar, Pula)
✧ *tur.* devir ← *arap.* däwr: okretanje

devèrbāl *m*, *v.* deverbativ

dȅverbatīv *m gram.* glagol izveden od nekoga drugog glagola [*skočiti* → *skakati*]; deverbal // **dȅverbatīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *gram.* koji se odnosi na deverbativ, koji pripada deverbativu [~*ni glagoli*; ~*ne imenice*]; deverbalan
✧ DE- + *lat.* verbum: riječ, glagol analogijom prema denominativ

devèrika *ž* ⟨D L -ici⟩ *zool.* slatkovodna riba koštunjača (*Abramis brama*); bijelka, kesega, ploska, sinj
✧ *mađ.* dévér

deversòār (**deversoâr**) *m* ⟨G deversoára⟩ *knjiš.* odvodni otvor; izljev, ispust, odljev
✧ *fr.* déversoir

devèsīlje *sr bot.* rod trajnih zeleni (*Seseli*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*) [~ *moje rano cvijeće*]
✧ *prasl.* *devęsilь (*rus.* devesíl, *češ.* nevesil), *v.* devet + *v.* sila (biljci se pripisivao čarobni učinak)

dȅvet *br.* (glavni) broj za jedan veći od osam i manji od deset, obilježava se brojkom 9; (redni) deveti = 9. // **devetèri** (**dȅveteri**, **devetòri**) *prid. br.* (**devetère** *ž*, **devetèra**

sr) (u zn. devet) kojih parova ili skupova ima ukupno devet; **dèvetero** (**dèvetoro**) *sr zb. br.* ⟨D L devetèrma⟩ **1.** jedno i još osmero živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **2.** devet osoba koje nisu istoga gramatičkog roda i spola (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono)* ~]; **dèvēt|ī** *prid. br.* (redni) prema broju devet, koji po redu dolazi iza osmoga i ispred desetoga △ *~i krug pakla* prema Danteu (*Božanska komedija*), pretposljednji krug pakla određen za grešnike osuđene na vječnu muku jer su za života širili mržnju i nesnošljivost i tako otvorili vrata neprekidnim ratovima i progonima; **devètica** *ž, v.* devetka; **devètina** *ž* **1.** deveti dio jednog cijelog **2.** *pov.* kmetsko davanje u visini devetog dijela priroda i priploda; **dèvētka** *ž* ⟨D L -ēci/-i, G *mn* -tākā/-ī⟩ **1.** brojka 9; devetica **2.** *meton.* onaj ili ono što je označeno tom brojkom (npr. igrač u timu, tramvaj i sl.); **devètnica** *ž kat.* pobožnost koja se obavlja svakodnevno devet dana; **devetòrica** *ž* grupa od 9 muškaraca

♦ *pr.* (prema narodnom običaju da se djeca imenùju rednim brojem kako su rođena; ta imena ustaljuju se kao prezimena): **Devètāk** (360, Dvor, Banovina)

devètati (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* tući

✧ ? ≃ devet (izvorno značenje bilo bi: komadati na devet dijelova)

devetérac *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G devètērācā⟩ **1.** *jez. književ.* stih od devet slogova **2.** *sport* u rukometu, kazneni udarac s udaljenosti od devet metara od gola

✧ *v.* devet

devètnaēst *br.* (glavni) broj koji se obilježava brojkom 19; (redni) devetnaesti = 19. // **devetnaestèri** (**devètnaesteri**, **devetnaestòri**) *prid. br.* (**devetnaestère** *ž*, **devetnaestèra** *sr*) (u zn. devetnaest) kojih parova ili skupova ima ukupno devetnaest; **devètnaestero** (**devètnaestoro**) *sr zb. br.* **1.** jedno i još osamnaestero živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **2.** devetnaest osoba koje nisu istoga gramatičkog roda i spola (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono)* ~]; **devètnaestī** *prid. br.* (redni) prema broju devetnaest, koji po redu dolazi iza osamnaestoga i ispred dvadesetoga

devetòmjesečnī *prid.* koji se odnosi na razdoblje od 9 mjeseci

✧ *v.* devet + *v.* mjesec, mjesečni

dèvetoro *sr zb. br.*, *v.* devetero

device (*izg.* divâjs) *m inform.* **1.** vanjski uređaj računalnog sustava (pisač i dr.) **2.** bilo koji dio elektroničke opreme koji se nalazi u računalu ili je s njim povezan △ ~ ***driver*** (*izg.* ~ drâjver) *inform.* program koji upravlja radom određenog uređaja; upravljački program

✧ *engl.*

Devidé, Vladimir (1925), hrv. matematičar, japanolog i pjesnik (*Japanska haiku poezija*)

devijácija *ž* **1.** odstupanje (od predviđenog ili uvriježenog ponašanja, običaja, putanje itd.), otklon [~ *nosne pregrade*; ~ *zrna iz vatrenog oružja*] **2.** *mat.* razlika između jedne u skupini promatranih vrijednosti i njihova prosjeka **3.** *fiz.* odstupanje položaja magnetne igle od smjera prema magnetnom polju **4.** *pol. ideol.* skretanje ili zastranjivanje od predviđene politike // **devijácījskī** *prid.* koji se odnosi na devijaciju; **devijànt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji odstupa od pravila, posebno od prihvaćenih normi △ *~no ponašanje* *psih.* ob. netipično, ekscesno, konfliktno ponašanje

✧ *lat.* deviatio ≃ deviare: skrenuti s puta ≃ DE- + via: put

devijacionìzam *m* ⟨G -zma⟩ *pol. pejor.* ideologiziranje i propagiranje ideološkog odvajanja od glavne struje neke političke stranke // **devijaciònist** *m pol.* zastupnik devijacionizma; revizionist; **devijaciònistkinja** *ž, v.* devijacionist

✧ *fr.* déviationnisme, *usp.* devijacija

devijàskop *m pom.* školski brodski model opremljen magnetskim kompasom, smjernom pločom i navigacijskim priborom, služi za vježbe kompenzacije i određivanja devijacije magnetskog kompasa

✧ DE- + *lat.* via: put + -SKOP

devinkulácija *ž* odstranjenje zaporke, oslobađanje pristupa (ob. u bankarstvu), *opr.* vinkulacija

✧ DE- + *v.* vinkulirati, vinkulacija

dèvir *m jud.* najskrovitija i najsvetija odaja u židovskom hramu

✧ *hebr.* dĕbhīr

devirginácija *ž, v.* defloracija

✧ DE- + *lat.* virgo: djevica

de visu (*izg.* dê vîzu) po viđenju

✧ *lat.*

devitalizírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* devitalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* devitalìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš.* umrtviti/

umrtvljivati, lišiti/lišavati života ili životnosti
✧ DE- + *v.* vitalan, vitalizirati

devíza *ž* **1. a.** mudra izreka koja se uzima kao životno pravilo ili orijentacija u raznim prilikama **b.** krilatica, parola [*naša ~ je – pošteno*] **2.** geslo u heraldici, uz amblem ili grb na zastavama, portalima, medaljama, odlikovanjima i dr. **3.** *bank.* **a.** *ekon.* kratkoročno potraživanje koje glasi na stranu valutu (mjenica, ček, telegrafski nalog, potraživanje po tekućem računu u inozemstvu) **b.** strana (konvertibilna) valuta; devize **4.** u zlatarstvu, punkcija, žig zlatara, njegova marka // **devíze** *ž mn razg., v.* deviza (**3b**); **dèvīzn|ī** *prid. bank.* koji se odnosi na devize △ ~***a burza*** međunarodno tržište deviza i valuta; ~***a kvota*** propisani i odobreni ograničeni izvoz ili uvoz inozemne valute, što ga je odredila središnja banka ili druga institucija; ~***e rezerve*** rezerve kojima država raspolaže u zemlji ili inozemstvu, omogućavaju intervenciju na deviznome tržištu te financiranje neravnoteže u bilanci plaćanja; ~***i akreditiv*** najčešći i najsigurniji instrument u međunarodnome platnome prometu, *usp.* akreditiv; ~***i račun*** žiro ili tekući račun na koji pristiže isključivo strana konvertibilna valuta; ~***i režim*** ukupnost odnosa kojima se reguliraju svi odnosi u deviznim transakcijama; ~***i tečaj*** cijena jedinice jedne valute izražena u jedinicama druge; ~***i ugovori*** ugovori o kupoprodaji deviza
✧ *fr.* devise

dèvkuš *m reg.* **1. a.** noj **b.** nojevo jaje **2.** svaka velika ptica; ptičurina
✧ *tur.* deve kuu: ptica koja sliči devi

dèvlet *m reg. pov.* **1.** carevina, carstvo, država **2. a.** gospodar države, car, sultan, vladar **b.** sultanova vlada, visoka porta **3.** sreća, zadovoljstvo, blagostanje // **devlètlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj časni, blaženi, sretni (ob. za Muhameda); **devlètluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* dobro, sreća, zadovoljstvo
✧ *tur.* ← *arap.* däwlä

devócija *ž* **1.** jaka privrženost ili lojalnost **2.** *rel.* **a.** religiozna gorljivost; pobožnost, poniznost, štovanje (Boga, svetaca i sl.) **b.** (ob. *mn*) *rel.* iskaz pobožnosti, osobito molitva koja se obavlja u samoći // **devocionálije** *ž mn* ⟨N devocionálija⟩ *crkv.* predmeti koji se odnose na pobožnost (krunice, križevi, medaljice i sl.); **dèvōtan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *reg.* koji je ponizan u molitvi, predan vjeri; smjeran, pokoran, pobožan
✧ *lat.* devotio ≃ devovere: predano štovati

devolúcija *ž pravn.* prijenos prava ili posjeda na drugoga // **devolúcījskī** *prid.* koji se odnosi na devoluciju △ ~ ***ratovi*** ratovi izbacivanja suparničke države iz trećih zemalja (npr. rat Francuske protiv Španjolaca u Belgiji i Nizozemskoj)
✧ *lat.* devolutio: kotrljanje nizbrdo

dèvōn *m* ⟨G devóna⟩ *geol.* četvrto razdoblje paleozoika
✧ prema *JZ* engleskoj grofoviji Devonu

dèvōran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *knjiš.* koji je lakom (na hranu); proždrljiv
✧ *tal.* divorare: žderati

devòrē (**devorê**) *m* ⟨G devorèa⟩ sitasto prozirna tkanina koja u tkanju ima i neprozirnih mjesta
✧ *fr.* devoré

dȅvr *m, v.* devar

De Vries (*izg.* Defrȋs), **Hugo** (1848–1935), nizozemski biolog i botaničar, utemeljitelj eksperimentalne genetike

devšȉrma *ž* ⟨G *mn* -rāmā/-ī⟩ *pov.* danak u dječacima; skupljanje dječaka u Osmanskom Carstvu koji su prevođenjem na islam bili pripremani za visoke službe
✧ *tur.* devirma

Dewey (*izg.* Djùi), **John** (1859–1952), američki filozof, pedagog i socijalni reformator; protagonist filozofske škole pragmatizma, jedan od pionira funkcionalne psihologije, zastupnik progresivnog pokreta u američkoj pedagogiji

DEZ-, *v.* DES-

dezagregácija *ž* **1.** raspad, rasulo, rastvaranje **2.** *geol.* redukcija kristalinične stijene ili pješčenjaka na slojeve koji odgovaraju elementima od kojih su sastavljeni **3.** *tehn.* operacija kojom se nastoje olakšati metalurške reakcije u suviše kompaktnom mineralu **4.** *pat.* poremećaj koji se očituje u raspadu veza između elemenata psihičkog života, *opr.* agregacija
✧ DEZ- + *v.* agregat, agregacija

dezaktivírati *dv.* ⟨*prez.* dezaktìvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dezaktìvīrān, *gl. im.* -ānje⟩ onemogućiti/onemogućavati djelovanje čega, *opr.* aktivirati // **dezaktivizácija** *ž* proces dezaktiviranja
✧ DEZ- + *v.* aktiv, aktivirati

dezalijenácija *ž sociol.* proces kojim se uklanja čovjekova otuđenost; čovjekov povratak vrijednostima koje ga čine čovjekom; razotuđenje, *opr.* alijenacija
✧ DEZ- + *v.* alijenacija

dezangàžmān *m* ⟨G dezangažmána⟩ oslobođenost od obveza, *opr.* angažman // **dezangažírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* dezangàžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dezangàžīrān, *gl. im.* -ānje⟩ raskinuti/raskidati angažman, riješiti/rješavati obveze, osloboditi/oslobađati dužnosti, otpustiti [~ *vojne postrojbe*], *opr.* angažirati
✧ DEZ- + *v.* angažirati, angažman

dezartikulácija *ž pat.* iščašenje, uganuće zgloba, razglobljenje // **dezartikulírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dezartikùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dezartikùlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *pat.* onesposobiti/onesposobljavati zglob, uganuti ili iščašiti zglob; razglobiti
✧ DEZ- + *v.* artikulacija

dezavuírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* dezavùīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dezavùīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** temeljito poreći/poricati čije tvrdnje, potpuno osporiti/osporavati (nečiju ovlaštenost) **2.** ne priznati/priznavati, odreći/odricati se koga, uskratiti komu svoju podršku **3.** (na)tjerati u laž koga
✧ *fr.* désavouer

Dezdèmona *ž knjiž.* plemenita i vjerna žena koju u Shakespeareovoj drami *Otelo*, ubije ljubomorni suprug, nahuškan intrigama lažnog prijatelja Jaga // **Dezdèmonin** *prid.* koji pripada Dezdemoni △ ***~a marama*** **1.** *knjiž.* lažni dokaz Dezdemonine nevjere, ujedno marama kojom ju je sluđeni suprug Otelo zadavio **2.** *pren.* općenito lažni dokaz nevjere koji se upotrebljava protiv lažno optuženog

dèzēn (**dezên**) *m* ⟨G dezéna⟩ uzorak na tkanini; desen, mustra, šara // **dezenírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dezènīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dezènīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* (iz)vesti u dezenu, ukrasiti/ukrašavati uzorkom, izraditi/izrađivati u nekom dezenu
✧ *fr.* dessin

dèzert *m, v.* desert

dezertifikácija *ž agr.* proces ili postupak kojim na nekom području nastaje pustinja (ob. zbog čovjekova lošeg gospodarenja na tom području)
✧ *engl.* desertification ≃ *lat.* desertum: pustinja + -FIKACIJA

dezertírati (∅, iz čega) *dv.* ⟨*prez.* dezèrtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *vojn.* pobjeći/bježati iz vojske, samovoljno napustiti/napuštati vojnu službu **2.** *pren. ekspr.* izvući/izvlačiti se, pobjeći/bježati od neke obveze, dužnosti i sl. // **dezèrtēr** *m* ⟨G dezertéra⟩ **1.** *vojn.* onaj koji samovoljno napusti vojnu službu, onaj koji se ne vrati na vojnu dužnost u propisanom roku ili se ogluši na poziv u vojsku; vojni bjegunac **2.** *pejor.* onaj koji napusti svoju dužnost, ustanovu, položaj, stranku; **dezèrtērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dezerter; **dezèrtērskī** *prid.* koji se odnosi na dezertere i dezerterstvo; **dezèrtērski** *pril.* kao dezerter, na način dezertera; **dezertérstvo** *sr* **1.** bježanje iz vojske, samovoljno napuštanje vojne službe **2.** *v.* dezertirati (**2**), dezerter (**2**)
✧ *fr.* déserter: dezertirati

dezeskalácija *ž pol. žarg.* popuštanje zategnutosti u nekoj krizi, *opr.* eskalacija
✧ DEZ- + *v.* eskalirati, eskalacija

dezgrácija *ž reg.* nesreća, nevolja, zlo, nezgoda
✧ *tal.* disgrazia

dezidèrāt *m, v.* desiderat

dezidèrata *pril., v.* desiderata

dezignácija *ž, v.* designacija

dezilúzija *ž psih.* čin ili stanje kad se izgubi iluzija; razočaranje // **deziluziònīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je razočaran, koji je ostao bez iluzija, kome su uništili iluzije; **deziluziònīrano** *pril.* na deziluzioniran način; **deziluzionírati** (se) *dv.* ⟨*prez.* deziluziònīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ razbiti/razbijati iluzije, razočarati (se)
✧ DEZ- + *v.* iluzija

dezinfèkcija *ž kem.* uništavanje zaraznih klica; raskuživanje, raskužba // **dezinfèkcījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dezinfekciju; raskužni [~*o sredstvo*]; **dezinfèktant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ raskužno sredstvo; **dezinfèktor** *m* **1.** onaj koji obavlja dezinfekciju **2.** stroj za dezinfekciju; **dezinfìcijensi** *m mn* ⟨N dezinfìcijens⟩ *kem.* sredstva za dezinfekciju; **dezinficírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dezinfìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati dezinfekciju; raskužiti/raskuživati
✧ DEZ- + *v.* infekcija

dezinfestácija *ž* uklanjanje posljedica oštećenja, *opr.* infestacija
✧ DEZ- + *v.* infestacija

dezinflácija *ž ekon.* smanjenje stope inflacije,

opr. inflacija // **dezinflácījsk|ī** *prid.* koji ima svojstva dezinflacije △ ~***a politika*** *ekon.* svjesna, aktivna stabilizacijska državna politika usmjerena na smanjenje stope inflacije
✧ DEZ- + *v.* inflacija

dezinformácij|a *ž* lažno, netočno prikazivanje činjenica, netočna vijest, zlonamjerno naveden podatak, ob. u medijima [*širiti ~e*] // **dezinformácījskī** *prid.* koji se odnosi na dezinformaciju; **dezinfòrmātor** *m* onaj koji netočno, lažno prikazuje činjenice; **dezinfòrmīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je netočno informiran; **dezinformírati** (koga) *dv.* ⟨*prez.* dezinfòrmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ netočno prikazati/prikazivati činjenice (ob. namjerno), podmetnuti/podmetati netočnu informaciju
✧ DEZ- + *v.* informacija

dezinhibícija *ž psih.* stanje uklonjene inhibicije, sloboda da se djeluje prema vlastitim unutarnjim porivima ili osjećajima, bez obraćanja pozornosti na ograničenja koja zahtijevaju kulturološka pravila
✧ DEZ- + *v.* inhibirati, inhibicija

dezinsèkcija *ž kem. fiz.* uništavanje štetnih insekata, ob. prenosnika zaraznih bolesti [*mehanička ~*; *kemijska ~*] // **dezinsèktor** *m* **1.** onaj koji obavlja dezinsekciju **2. a.** tvar kojom se obavlja dezinsekcija **b.** uređaj za dezinsekciju
✧ DEZ- + *v.* insekt

dezintegrácija *ž* **1.** raspadanje, rastvaranje, narušavanje neke cjelovitosti, razbijanje onoga što čini unutarnju vezu [~ *političke stranke*] **2. a.** *fiz.* spontani raspad atomske jezgre nekog radioaktivnog elementa, posljedica je radioaktivno zračenje **b.** *geol.* drobljenje, fragmentacija neke stijene pod utjecajem erozije, *opr.* integracija // **dezintegrácījskī** *prid.* koji se odnosi na dezintegraciju; **dezintegrácījski** *pril.* tako da djeluje kao dezintegracija; **dezintègrātor** *m* **1.** *tehn.* **a.** uređaj za suho usitnjavanje mekših materijala (ugljena, soli i sl.) **b.** mlin za zgrudani materijal **2.** *film.* u znanstvenofantastičnim filmovima vrsta oružja za potpuno uništavanje; **dezintègrīrano** *pril.* na način dezintegracije; razbijeno, narušeno; **dezintegrírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* dezintègrīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dezintègrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi dezintegraciju ili biti/bivati izvrgnut dezintegraciji, razbiti/razbijati cjelinu, narušiti/narušavati unutarnju vezu, *opr.* integrirati
✧ DEZ- + *v.* integralan, integracija

dezinterèsmān (**dezinteresmân**) *m* ⟨G dezinteresmána⟩ gubitak ili opadanje zanimanja, pozornosti za neku osobu ili pojavu // **dezinteresírati** (se) *dv.* ⟨*prez.* dezinterèsīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dezinterèsīrān, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)gubiti zanimanje za koga ili što, *opr.* interesirati (se)
✧ *fr.* désintéressment

dezintoksikácija *ž kem.* oslobađanje od otrova, *opr.* intoksikacija
✧ DEZ- + *v.* intoksikacija

dezinvestírati (∅) *dv.* ⟨*prez.* dezinvèstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *ekon. pol.* **1.** povući/povlačiti investicijska ulaganja **2.** smanjiti/smanjivati investiranje // **dezinvestícija** *ž ekon.* smanjenje količine kapitala u gospodarstvu
✧ DEZ- + *v.* investicija, investirati

dezistírati (∅) *dv.* ⟨*prez.* dezìstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. rij.* napustiti/napuštati što (npr. kakvu zamisao, kakav položaj), okaniti se započetog ili zamišljenog; odustati/odustajati, odstupiti
✧ *lat.* desistere: odustati

DEZMO- prvi dio riječi u nazivima koji se odnose na vezu, povezanost, vezivno tkivo [*dezmoid*]
✧ *grč.* desmós: traka, lanac

dezmòdont *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *anat.* gusto vezivo koje okružuje zubni korijen
✧ DEZMO- + -ODONT

dezmòīd *m* ⟨G dezmoída⟩ *pat.* čvrsti i žilavi tumor od vlaknastog tkiva, ne metastazira // **dȅzmoīdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ *anat.* **1.** koji je nalik tankom sloju vlaknastog tkiva **2.** koji sliči ligamentu; ligamentan
✧ DEZMO- + -OID

dezodòrans (**dezodòrān**) *m* sredstvo za uklanjanje nepoželjnih mirisa, obično je u obliku spreja ili stika; deodoran // **dezodòrātor** *m* **1.** osoba koja vrši dezodoraciju **2.** sredstvo ili uređaj za dezodoraciju; **dezodorírati** *dv.* ⟨*prez.* dezodòrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dezodòrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** provesti/provoditi dezodoraciju **2.** primjeniti/primjenjivati dezodorans; **dezodorizácija** *ž* uklanjanje smrada, neugodnih i pretjeranih mirisa pomoću dezodoransa

✧ *njem.* Desodorans ≃ DEZ- + *lat.* odorans ← odorare: vonjati, mirišati

dezoksiribonùkleīnsk|ī *prid.*, ob. u: △ **~*a kiselina*** *biol. kem.* makromolekula iz skupine nukleinskih kiselina, osnovna građevna jedinica kromosoma, nosilac nasljednih svojstava

✧ *krat.* DNA ← *engl.*

dȅzolātan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji je ožalošćen; neutješan, očajan, nesretan, izgubljen, jadan, beznadan, dešperatan **2.** koji je napušten, ostavljen // **dezolácija** *ž* napuštenost, beznadnost, očaj, pustoš; dezolatnost; **dezolátnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* dezolacija

✧ *lat.* desolatus ← desolare: zapustiti, osamiti

dezorganizírati (što) *dv.* ⟨*prez.* dezorganìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ uništiti/uništavati organizaciju, (po)kvariti organiziranost, *opr.* organizirati // **dezorganizácij|a** *ž* stanje onoga što je dezorganizirano, nedostatak organizacije; pometnja, zbrka, nered, rastrojstvo, poremećenost [*nastupila je ~a; došlo je do ~e*]; **dezorganizácījskī** *prid.* koji se odnosi na dezorganizaciju i dezorganiziranost; **dezorganizácījski** *pril.* na dezorganiziran način; rastrojeno, poremećeno; **dezorganìzātor** *m* onaj koji provodi ili uzrokuje dezorganizaciju; **dezorganìzātorskī** *prid.* koji se odnosi na dezorganizatora; **dezorganìzātorski** *pril.* kao dezorganizator, na način dezorganizatora; **dezorganìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ kojemu je osnovno svojstvo nedostatak organizacije; **dezorganìzīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dezorganiziran ili svojstvo onoga što je dezorganizirano

✧ DEZ- + *v.* organizirati

dezorijentírati (se) *dv.* ⟨*prez.* dezorijèntīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dezorijèntīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) izazvati/izazivati dezorijentaciju, navesti/navoditi na pogrešan put, *opr.* orijentirati **2.** (se) (iz)gubiti orijentaciju // **dezorijentácija** *ž* nesposobnost snalaženja u prostoru, vremenu, okolini, gubitak orijentacije; izgubljenost [*kulturna (moralna, politička) ~*]; **dezorijèntīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je dezorijentiran; zbunjenost, nesnalaženje, izgubljenost

✧ DEZ- + *v.* orijentacija, orijentirati se

dȅzultōran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *knjiš. rij.* koji ne ustrajava; koji je nestalan, nepostojan, prevrtljiv

✧ *lat.* desultorius ≃ desultor: poskakivač, jahač

dezvìjan *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. rij.* koji je skrenuo s puta **a.** koji je (moralno) posrnuo **b.** koji je (mentalno) šenuo, poludio

✧ *tal.* disvio: skretanje u stranu

dêža *ž reg.* velika drvena posuda; škaf, vajndling

✧ *mađ.* dezsa

Dežánovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Daruvara), 1003 stan. // **dežánovačkī** *prid.* koji se odnosi na Dežanovac i Dežanovčane; **Dežánovčanin** *m* (**Dežánovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Dežánovčani⟩ stanovnik Dežanovca

dežȁ vȋ *prid.*, déjà vu (I)

dežèla *ž* ⟨G *mn* dežélā⟩ *pov. reg.* zemlja, krajina // **dežèljanin** *m* ⟨N *mn* dežèljani⟩ **1.** mještanin, zemljak **2.** seljak; **dežèljskī** *prid.* **1.** koji pripada krajini **2.** koji pripada selu

♦ *pr.*: **Dèže** (Osijek, *I* Slavonija), **Dežèlāk** (**Deželâk**) (Čakovec, Samobor), **Dèželić** (220, Cres-Lošinj, Pokuplje, Moslavina), **Dežèljin** (150, Rab), **Déžić** (110, Ludbreg, Čabar, *I* Slavonija), **Dȅžjot** (Rijeka, Buje, Duga Resa), **Dežúlović** (Dubrovnik, Vis, sred. Dalmacija)

✧ *slov.* dežela

Dèželić, Đuro (1838–1907), hrv. književnik, gradski vijećnik, zamjenik gradonačelnika u Zagrebu i »otac« hrv. vatrogastva

dȅžma *ž* ⟨G *mn* dȅžāmā/-ī⟩ *pov. reg.* desetina koju je kmet morao davati lenskom gospodaru // **dȅžmār** *m pov. reg.* skupljač dežme, desetine; desetinar; **dȅžmarica** *ž pov. zast.* kuća u kojoj se sabirala desetina ili gdje je stan dežmarov; **dȅžmati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. pov.* skupiti/skupljati desetinu (ob. u vinu)

♦ *pr.*: **Dȅžmalj** (Zadar), **Dȅžman** (svi u Slavoniji), **Dȅžmār** (Klanjec, Zagorje, Prigorje), **Dȅžmarić** (Podravina, Posavina), **Dȅžmić** (Slavonski Brod, Vinkovci)

✧ *mađ.* dézsma ← *lat.* decima: deseta

Dȅžman, Milivoj (1873–1940), hrv. liječnik, novinar i književnik, urednik *Obzora*; jedan od ideologa hrv. moderne, na Brestovcu kraj Zagreba osnovao prvo hrv. lječilište za tuberkulozu (1908)

dèžmek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg. ekspr.* trbušast nizak čovjek, zdepast čovjek, škembo // **dèžmekast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. ekspr.* koji je mekane građe, koji nije mišićav; mekan, pupast, debeljuškast

✧ *tur.*

dežùrati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći,

gl. im. -ānje⟩ prema rasporedu biti prisutan izvan uobičajenih radnih i drugih obveza na radnom mjestu i sl. // **dèžūr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji dežura u službi; službujući [~*ni liječnik*; ~*na (medicinska) sestra*]; **dežúrstvo** *sr.* ⟨G *mn* dèžūrstāvā/-ā⟩ dužnost, obveza onoga koji dežura; nadzor, bdjenje
✧ *fr.* être de jour: biti u službi (toga dana)

Dhaka (*izg.* Dàka) *ž* glavni grad Bangladeša na delti Gangesa, 6.105.000 stan.

Dhammapada (*izg.* Damapáda) *ž* jedna od najvažnijih budističkih knjiga, u stihovima govori o praktičkim aspektima budističke etike i mudrosti
✧ *pali*

dhàngi (*izg.* dàngi) *m pom.* indijski jedrenjak, najčešće s dva jarbola nagnuta prema pramcu
✧ *hind.*

dhanurasàna *ž sport* vježba joge, lučno izvijanje kralješnice
✧ *skr.* dhānurāsana

dharàna *ž fil.* u sustavu joga indijske filozofije šesti od osam stadija koji vode vjernika k unutarnjem spokojstvu, stanju savršene koncentracije
✧ *skr.* dhārana

dharàni *m mn rel.* u budizmu i hinduizmu sveti stihovi koje obični ljudi recitiraju kako bi postigli stanje koncentracije, *usp.* mantra
✧ *skr.* dhāranī

dhàrma (*izg.* dàrma) *ž fil. rel.* ključni koncept nekih religija **1.** u hinduizmu vjerski i moralni zakon o ponašanju pojedinca i jedna od četiri svrhe življenja, treba ga slijediti u skladu s kastom, statusom i mjestom u životu **2.** u budizmu doktrina, sveopća istina koju je obznanio Buddha **3.** u džainizmu podrazumijeva opće prihvaćenu moralnu vrlinu, ima i značenje vječnog »bitka«, onoga što sve pokreće **4.** zakon, dužnost, obveza
✧ *skr.*

dharmasùtra *ž pravn.* bilo koji od nekoliko priručnika o čovjekovu ponašanju koji čine najraniji izvor hinduskog zakonodavstva
✧ *skr.* dharmasūtra-

dharmašàstra *ž pravn.* drevno indijsko pravoslovlje koje je još uvijek u osnovi obiteljskih zakona Hindusa koji žive izvan Indije
✧ *skr.* dharmaśastra-

dhàtu *m* ⟨*indekl.*⟩ *fil.* u budizmu, element; najširi termin koji obuhvaća najprije četiri fizička elementa (zemlju, vodu, zrak i vatru), potom još dva (eter i element osjetne svijesti)
✧ *skr.* dhātu-

dhàuti *m* ⟨*indekl.*⟩ *sport* u jogi naziv vježbe za pročišćavanje želuca gutanjem tkanine
✧ *skr.* dhautī

dhow (*izg.* dâu) *m pom.* skupni naziv za arapske jedrenjake na Indijskom oceanu, Crvenom moru i Nilu
✧ *engl.* ← *arap.* dāwa

DHTML *krat. int.* prošireni programski jezik za internet s ubačenim skriptnim programima za postizanje interaktivnosti i dinamičnosti; dinamički HTML, *usp.* HTML, XML
✧ *engl.* Dynamic Hypertext Markup Language

dhy̲àna (*izg.* djàna) *ž fil. rel.* **1.** u budizmu meditativna zadubljenost, postiže se intenzivnom koncentracijom na određeni duševni ili tjelesni predmet **2.** opći naziv za metodu meditacije
✧ *skr.* dhyāna-

DI-[1] kao prvi dio riječi znači od-, raz- [*dielektroforeza*]
✧ *lat.*

DI-[2] kao prvi dio riječi znači da se drugi dio uzima dvostruko (dvo-, dva-) [*diarhija*; *diftong*]
✧ *grč.* di-; dis: dvaput, dýo: dva

DIA-, **DIJA-** kao prvi dio riječi znači između, kroz, preko, među-, pro-, raz- [*dijagnoza*; *dijaspora*]
✧ *grč.* di(a)-; diá (*prij.*): kroz, između

Diabelli (*izg.* Diabèli), **Anton** (1781–1858), austrijski glazbeni nakladnik i skladatelj valcera i narodnih plesova po kojima je Beethoven napisao svoje 33 varijacije za glasovir

Dìades (4. st. pr. Kr.), grčki izumitelj ratnih strojeva koje je Aleksandar Veliki primjenjivao u svojim pohodima

dìādsk|ī *prid.*, ob. u: △ ~***a operacija*** *mat.* operacija između dva operanda; binarna operacija
✧ *grč.* dyás: par

diakònikon *m arhit.* prvotni oblik sakristije u ranokršćanskim i bizantskim crkvama
✧ *lat.* diaconicum ← *grč.* diakonikón, *usp.* đakon

dial-up̲ (*izg.* dájl-àp) *m int.* spajanje na internet korištenjem telefonske linije
✧ *engl.*: biranje (brojeva)

diàmīn *m* ⟨G diamína⟩ *kem.* spoj s dvije aminske skupine
✧ DI-[2] + *v.* amini

diamond (*izg.* dàjamond) *m sport* u baseballu unutrašnji dio igrališta u obliku kvadrata sa stranicama od o. 27,4 m u čijim se kutovima nalaze baze
✧ *engl.*, prema obliku plohe dijamanta

diàndrija *ž sociol.* pojava u nekim društvima da žena ima dva zakonita muža, *usp.* poliandrija
✧ *nlat.* dyandria ≃ DI-² + *grč.* anḗr: muško

diàrhija *ž pol.* vladavina dvojice; suvladarstvo, dvovlašće // **dȉarh** *m* ⟨N *mn* -rsi, G -ārhā⟩ *pol.* jedan od dvojice istovremenih vladara u diarhiji, suvladar
✧ DI-² + -ARHIJA

dȉārij (**diârij**) *m zast.* dnevnik; dijarij
✧ *lat.* diaruium

Dias (*izg.* Dîeš), **Bartholomeu** (o.1450–1500), portugalski pomorac, vođa 1. europske ekspedicije oko Rta Dobre Nade

diàstema *ž*, *v.* krezubina

diàulos *m pov.* **1.** *sport* na antičkim sportskim igrama trka u dužini od 2 stadija (ukupno 384 m) **2.** *glazb.* ansambl od dva aulosa koji je Grke zabavljao na gozbama i sl.
✧ *grč.* diaulós

Díaz del Castillo (*izg.* Djâž del Kastìljo) **1. Bernal** (o.1492–o.1581), španjolski konkvistador i kroničar, kao sudionik opisao osvajanje Meksika **2. Porfirio** (1830–1915), vojnik i autokratski predsjednik Meksika (1877–1880. i 1884–1911)

diazèpām *m* ⟨G diazepáma⟩ *farm.* lijek umirujućeg djelovanja, trankvilizant (apaurin, valij)
✧ (benzo)diazepin(e)

diàzo *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *kem.* koji sadrži diazo grupu ($R_2C = N_2$) △ ~ ***kopiranje*** izrada kopija s prozirnih originala; ~ ***proces*** metoda tiskanja na papiru tretiranom s diazo spojevima koji se dezintegriraju pri svjetlosnoj ekspoziciji, a neosvijetljeni se dijelovi razviju koristeći diazo boje; ~ ***spojevi*** *kem.* organski spojevi s karakterističnom skupinom atoma ugljika i dušika; vrlo su reaktivni i služe za pripravu tehnički važnih spojeva // **diàzomōtan** *m kem.* alifatski diazo-spoj (CH_2N_2), reagens u organskoj kemiji, kancerogen i eksplozivan; **diazónijev** *prid.*, ob. u: △ ~***e soli*** *kem.* bezbojni diazospojevi s ostatkom anorganskih kiselina u molekuli; vrlo se reaktivne i eksplozivne
✧ DI-² + *lat.* azotum: dušik ← *grč.* ázōtos: beživotan

dȉba *ž reg.* svilena tkanina protkana zlatom; brokat // **dibètli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je načinjen od dibe
✧ *tur.* ← *perz.* sībā

dȉbek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg.* **1.** avan, stupa **2.** kožarska stupa
✧ *tur.*

dibidȕz (I) (**dibidȕs**) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *pejor. reg.* koji je izražen ili takav da zahvaća u najvećoj mjeri; pravi, nepatvoreni, totalan [*(to je) seljački humor, onaj* ~] // **dibidȕz** (II) (**dibidȕs**) *pril.* tako da se očituje u najvećoj mjeri, potpuno, dokraja, od glave do pete, koliko (samo) može biti, posve, totalno [*uvališe se u blato* ~]
✧ *tur.* dübedüz

dibranhijáti *m mn* ⟨N dibranhìjāt, G dibranhijáta⟩ *zool.*, *v.* dvoškržnjaci
✧ *nlat.* dibranchiata ≃ DI-² + *grč.* brágkhia: škrge

dȉbuk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *jud.* u židovskom narodnom vjerovanju **1.** zao duh koji opsjeda čovjeka **2.** duša nekog pokojnog grešnika koji se krije u tijelu živog čovjeka i njime upravlja
✧ *hebr.* dibbūq

dicèfalus *m pat.* simetrična dvojna nakaza s dvije glave
✧ DI-² + *grč.* kephalḗ: glava

dȉceras *m zool. geol.* školjkaš iz razdoblja jure nazvan zbog dviju izraslina svijenih poput roga na rubu ljušture
✧ DI-² + *grč.* kéras: rog

dicìklič|an *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *bot.* koji je s dva kruga; dvokružni [~*ni cvijet*]
✧ DI-² + -CIKLIčAN

Dickens (*izg.* Dìkinz, ob. Dìkens), **Charles** (1812–1870), engleski književnik, smatra se najvećim romanopiscem viktorijanskog doba; u ranim djelima dobroćudno humorističan, u kasnijim gorko satiričan i kritičan u odnosu na bijedno naličje suvremenog gradskog prosperiteta (djelomično autobiografski roman *David Copperfield*, popularni *Posmrtni spisi Pickwickova kluba*, *Oliver Twist*, *Priča o dva grada*)

Dickinson (*izg.* Dìkinsn), **Emily** (1830–1886), američka pjesnikinja, u svojim (posthumno objavljenim) introspektivnim kratkim pjesmama eksperimentirala je pjesničkim ritmovima i rimama

Dícmo *m* **1.** *geogr.* krško polje u Dalmatinskoj

zagori, kao Decinium spominje se u drugoj pol. 7. st. **2.** selo u Dalmatinskoj zagori // **Dìcmanin (Dìcmanjānin)** *m* (**Dìcmānka, Dìcmanjānka** *ž*) ⟨N *mn* Dìcmani/Dìcmanjāni⟩ stanovnik Dicma; **dìcmānskī** *prid.* koji se odnosi na Dicmane i Dicmo

✧ *ant. Ad decimum lapidem*: kod desetog miljokaza (na cesti od Splita prema Muću)

dictum-factum (*izg.* dìktum-fàktum) rečeno-učinjeno

✧ *lat.*

díčiti se, *v.* díka

dìći *svrš.*, *v.* dignuti

dìda, *v.* djed

Dìdak Pîr (pravo ime Isaia Koen) (1517–1599), židovski latinistički pjesnik (ode, elegije, epigrami), rođen u Portugalu, od 1588. živio u Dubrovniku

didàktika *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* dio pedagogije koji se bavi svrsishodnošću nastave i istraživanjem nastavnih metoda; znanost o nastavi // **didàktič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji je u duhu didaktike **2.** koji donosi ili sadrži pouku; poučan [*~na književnost*]; **didàktičār** *m* **1.** onaj koji se bavi didaktikom (kao znanstvenom disciplinom), stručnjak u didaktici **2.** predavač, poučavatelj, učitelj (ob. u značenju da se dobro ili loše služi didaktičkim načelima); **didàktičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* didaktičar; **didàktičkī** *prid.* koji se odnosi na didaktiku i didaktičare; **didàktično** *pril.* na način didaktike, kao didaktičar

✧ *grč.* didaktikós

didàskālije (didaskàlije) *ž mn kazal. film.* upute, objašnjenja izvođačima u kazališnom tekstu i filmskom scenariju (*npr.* »ulazi«, »viče«, »smije se« itd.)

✧ *grč.* didaskalía: nauk, poduka

Diderot (*izg.* Didrô), **Denis** (1713–1784), francuski filozof i vrlo svestran i plodan pisac eseja, pripovijetki, romana, dramskih tekstova i teoretskih rasprava o dramaturgiji i likovnoj umjetnosti; poznat kao pokretač (zajedno s D'Alembertom) velike *Enciklopedije* i njen prvi glavni urednik (1745–1772), *usp.* enciklopedist

dìdim *m kem.* smjesa elemenata, rijetka zemlja

✧ *grč.* dídymos: dupli, dvostruki

didimìtis *m pat.* upala testisa; orhitis

✧ *grč.* dídymos: dupli, dvostruki + -ITIS

didìtī *m*, *v.* DDT

Didôna *ž mit.* utemeljiteljica i prva kraljica Kartage

Didot (*izg.* Didȍ), **François-Ambroise** (1730–1804), tiskar i knjižar u Parizu, izumio stereotipiju, prvi tipografski izrađivao geografske karte

dìēdar (diédar) *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *mat.* prostorni kut što ga čine dvije poluravnine

✧ DI-[2] + -EDAR

dièkplus *m pom. vojn.* početna faza u manevru grčkih ratnih brodova u bitkama: probijanje između dva neprijateljska broda radi lomljenja vesala i onesposobljavanja za manevriranje, slijedi periplus

✧ *grč.* diékplous

dièldrīn *m* ⟨G dieldrína⟩ *kem.* poliklorirani spoj $C_{12}H_8C_{16}O$, insekticid

dielèktrik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *fiz.* tvar koja može podnijeti električni napon, kod dielektrika primijenjeno električno polje dovodi do pomaka naboja ali ne i do njegovog toka; nevodič, izolator, neprovodnik // **dielèktrič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *fiz.* koji ne provodi električnu struju △ ***~na konstanta*** *fiz.* relativna permitivnost (simbol εr), omjer permitivnosti dielektrika i apsolutne permitivnosti (permitivnost vakuuma), mjeri sposobnost nekog nevodiča da smanjuje jakost električnog polja između nabijenih paralelnih ploča vodiča, varira od jedinice (za vakuum) do preko 4000 (feroelektrični materijali); **dielèktričnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *fiz.* permitivnost (simbol ε), omjer između gustoće električnog toka i jakosti električnog polja

✧ DI-[1] + *v.* elektrika

dielektroforéza *ž* **1.** *fiz.* gibanje neutralnih polarizirajućih čestica pod utjecajem nehomogenog električnog polja **2.** separacijska tehnika koja uključuje filtraciju, karakterizaciju, orijentaciju i dr., primjenjuje se u istraživanju i rukovanju biološkim, koloidnim i mineralnim materijalima

✧ DI-[1] + *v.* elektroforeza

Diels (*izg.* Dīls), **Otto** (1876–1954), njemački kemičar, za razvoj metode pripreme cikličkih organskih spojeva Nobelova nagrada 1950 (s K. Alderom)

Dien Bien Phu (*izg.* Dìen Bìen Fȗ) *m* grad i važna cestovna raskrsnica u *SI* Vijetnamu, poprište dugotrajne bitke u Indokineskom ratu (1946–1954) u kojoj je Vijetnamska oslobodilačka armija nanijela odlučujući poraz kolonijalnim francuskim trupama

diéni *m mn* ⟨N dìen, G diéna⟩ *kem.* nezasićeni

ugljikovodici s dvije dvostruke veze između ugljikovih atoma (npr. izopren); diolefini
✧ DI-[2] + -EN(I)

diesel *m*, *v.* dizel

Diesel (*izg.* Dîzl), **Rudolf** (1858–1913), njemački strojarski inženjer, izumitelj motora s unutarnjim sagorijevanjem visokog stupnja kompresije, koji po njemu nosi ime (Dieselov motor), *usp.* dizel

dies fasti (*izg.* dȉes fȁsti) *m pov.* u Rimskoj Republici dani koje su haruspici, vračevi označili povoljnima za sudovanje (ali i za druge važne pothvate); sudbeni dani
✧ *lat.*

dies irae (*izg.* dȉes îre) *m rel. kat.* **a.** sudnji dan **b.** (Dies irae) početne riječi sekvence iz katoličke mise za mrtve (*Requiem*)
✧ *lat.*: dan srdžbe

dȉesis *m kršć. lik.* u crkvenoj ikonografiji prikaz Krista na prijestolju, uzdignutih ruku, upućuju mu molitvu Majka Božja i Sv. Ivan Krstitelj; motiv se prvo javlja u Bizantu
✧ *grč.* díēsis: molitva

dièta *ž* ⟨G *mn* diétā⟩ **1.** *pov.* **a.** politička skupština u kojoj se raspravlja o političkim pitanjima nacije (u Svetom Rimskom Carstvu od 12. st. do 1806, u Švicarskoj konfederaciji, u Japanu od 1889. do 1947 – Carska dieta) **b.** talijanski naziv za dalmatinski i istarski pokrajinski sabor u 19. st. [*Dieta istriana, Dieta provinciale dalmatica*] **2.** *kat.* skupština nekih crkvenih redova
✧ *lat.* diaeta ← *grč.* díaita

dietilenglȉkōl *m* ⟨G dietilenglikóla⟩ *kem.* bezbojna higroskopska tekućina $(HOCH_2CH_2)_2O$, služi kao antifriz i otapalo za neke boje

Dietrich (*izg.* Dìtrih), **Marlene** (pravo ime Maria Magdalene Dietrich von Losch) (1901–1992), njemačko-američka filmska glumica s aurom prigušene senzualnosti, često nazivana »Plavi anđeo« po glavnoj ulozi u istoimenom filmu (1930); za vrijeme Hitlerove vlasti u emigraciji prima američko državljanstvo, vrlo istaknuta u antinacističkoj aktivnosti

Diez (*izg.* Dîc), **Friedrich Christian** (1794–1876), njemački filolog, romanist, utemeljitelj poredbene romanistike

difamácija *ž* klevetanje u javnosti, čin javnog ozloglašivanja ili blaćenja neke osobe, djela itd., čin i posljedica difamiranja // **difȁmantan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ kojemu je osnovna odlika blaćenje, klevetanje; klevetnički; **difȁmātor** (**difamâtor**) *m* onaj koji širi difamacije, onaj koji se bavi difamacijama; klevetnik; **difȁmātorskī** *prid.* koji se odnosi na difamatore; **difȁmātorski** *pril.* na način difamatora; **difȁmīrān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je oklevetan, koji je pretrpio difamiranje; **difamírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* difàmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ stvoriti/stvarati oko koga zao glas, ozloglasiti/ozloglašivati, (o)klevetati
✧ *lat.* diffamatio ≃ diffamare: difamirati

difènīl *m* ⟨G difeníla⟩ *kem.* organski spoj s dva povezana benzenska prstena, sjajni bezbojni listići topivi u alkoholu, osnovica za proizvodnju bojila; bifenil
✧ DI-[2] + *v.* fenil

diferèncija *ž* **1.** svojstvo, stanje ili stupanj onoga koji/što je različit(o); razlika, različitost **2.** neslaganje, nepodudaranje (u mišljenju i sl.) **3.** *mat.* **a.** rezultat oduzimanja jednog broja od drugog; razlika **b.** jedna od operacija među skupovima // **diferencijácij|a** *ž* **1.** razlikovanje, razdvajanje zbog nastalih razlika, razilaženje u mišljenjima **2.** *biol.* pojavljivanje morfoloških i funkcionalnih razlika tijekom embrionalnoga razvoja **3.** *pol. ideol.* postupak izjašnjavanja i provjeravanja članova političke organizacije, način da se vidi tko je na kojoj strani; razlučivanje [*provesti ~u* (ob. u autoritarnim strankama i režimima)]; **diferencȉjāl** *m* ⟨G diferencijála⟩ **1.** *mat.* glavni linearni dio promjene vrijednosti funkcije; za funkciju *f* realne varijable *x* diferencijal je umnožak derivacije funkcije u točki *x* i promjene vrijednosti varijable ($dfx = f'(x) \cdot dx$) **2.** *tehn.* prijenosna veza između dviju poluosovina koja omogućuje njihovo okretanje jednakom ili različitom brzinom; **dȉferencijāln|ī** *prid.* **1.** *mat.* koji se odnosi na diferenciju; razlikovni [*~i račun*, *usp.* račun] **2.** koji se odnosi na diferencijal [*~i prijenos*] △ ***~a geometrija*** *mat.* dio geometrije koji geometrijske objekte, prvenstveno krivulje i plohe, proučava metodama matematičke analize; ***~a jednadžba*** *mat.* jednadžba kojom je uvjet za traženu funkciju zadan pomoću njezinih diferencijala odn. derivacija prvog ili viših redova, važan tip jednadžbe za izražavanje problema u fizici; ***~a psihologija*** grana opće psihologije, ispituje i psihometrijskim sredstvima fiksira razlike obzirom na

pojedine psihološke funkcije; individualna psihologija; ~*a* ***renta*** oblik zemljišne rente koji nastaje zbog razlika u plodnosti zemljišta i udaljenosti od tržišta, odnosno zbog različitih novčanih prihoda što ih daju ista ulaganja na pojedinim zemljišnim parcelama; ~*a* ***rotacija*** *astron.* **1.** rotacija zvjezdanog sustava s posebnom ovisnošću brzine rotacije o udaljenosti od središta **2.** ovisnost brzine rotacije vanjskih slojeva o udaljenosti od ekvatora; ~*i* ***kvocijent***, *usp.* derivacija (**6**); ~*i* ***poslovi*** *bank.* burzovni terminski poslovi kod kojih se prema izričitom ili prešutnom sporazumu na dan dospijeća plaća samo razlika između ugovorenog tečaja i tečaja na dan dospijeća; ~*i* ***prijenosnik*** *tehn.* zupčani prijenosnik, *usp.* diferencijal (**2**); ~*i* ***račun*** *mat.* dio analize koja se bavi derivacijama funkcija i njihovim primjenama; ~*i* ***sklop*** *fiz. tehn.* u elektronici, sklop koji radi na osnovi razlike između dva ulazna signala (a ne razlike između signala i nekog referentnog napona); **diferencìjātor** *m tehn.* sklop čiji je izlaz diferencijal (**2**) ulaznog signala; **diferèncīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je odvojeno od čega sličnoga; **diferencírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* diferencirati **2.** *mat.* izračunavanje diferencijala funkcije; **diferencírati** *dv.* ⟨*prez.* diferèncīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* diferèncīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) (na)praviti razliku između čega; odvojiti/odvajati, razlikovati, razdvojiti/razdvajati **2.** (se) razlikovati se; **diferèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je različit; razlikovan, razlučan; **diferírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* difèrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. rij.* **1.** biti/bivati različit ili drugačiji; razlikovati se **2.** imati drugačije mišljenje; ne složiti/slagati se

✧ *lat.* differentia ≃ differens: različit ← differre: razlikovati

differentia specifica (*izg.* diferència specìfika) *ž log.* vrsna razlika nekog pojma u odnosu na pojmove koji pripadaju istom najbližem »rodnom« pojmu

✧ *lat.*

dȉficīlan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *knjiš. rij.* koji je težak (po karakteru, naravi itd.); čudan, neobičan

✧ *lat.* dificilis

Dìfil (3. st. pr. Kr.), grčki pisac, utemeljitelj nepolitičke i realističke atenske škole Nove komedije (60 poznatih naslova), preteča komedije običaja

difiòdonti *m mn* ⟨N difiòdont⟩ *zool.* životinje kojih se mliječno zubalo zamjenjuje trajnim (u većine sisavaca)

✧ *grč.* diphyḗs: koji dvaput raste (≃ DI-[2] + phyḗ: rast ← phýein: rasti) + -ODONT(I)

dȉforman *prid.*, *v.* deforman

diformìtēt *m*, *v.* deformitet

dȉfozgen *m* ⟨G difozgéna⟩ *kem. vojn.* bojni otrov; gušavac

✧ DI-[2] + *v.* fozgen

difràkcija *ž* **1.** *fiz.* otklon vala pri prolazu kroz neki otvor ili oko ruba neke barijere; u optici se lako zapaža ako je veličina zapreke (pukotine) usporediva s valnom duljinom, kada nastaje interferencija difraktirane svjetlosti; ogib **2.** otklon od osi, širenje i sl. (nekog predmeta, osobito metala)

✧ *nlat.* diffractio: lomljenje, razbijanje ≃ diffringere: lomiti

dȉftērija (**diftèrija**) *ž pat.* zarazna bolest koju uzrokuje *Corynebacterium diphteriae* i njezin toksin, očituje se upalom sluznice ždrijela, grla i nosa, te, uz opće simptome, formiranjem crno-bijelih pseudomembrana; gušobolja, grlica, grlobolja, gronica, zadavica // **diftèričan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je zaražen difterijom, gušoboljom, vratoboljom [~ *bacil*]; **dȉftērījsk|ī** *prid.* koji je uzrokovan difterijom, koji se odnosi na difteriju [~*a upala*]

✧ *nlat.* diphteria ≃ *grč.* diphthéra: koža

dȉftong *m* ⟨N *mn* -nzi, G -ōngā⟩ *fon.* **1.** dva uzastopna samoglasnika koja zajedno tvore, ili teže za tim da tvore, jedan slog [*evolUIrati* → *evolVIrati*; *involUIrati* → *involVIrati*]; dvoglas, dvoglasnik **2.** dva uzastopna samoglasnika od kojih je jedan poluvokal [*auto, izg. auto*] **3.** dva uzastopna samoglasnika koja ostaju dva sloga **a.** prema rasporedu fonema [*euforija: Eu + forija*] **b.** onda kad drugi samoglasnik dobije prenesen uzlazni naglasak koji je postao od silaznog [PAÙletić ← Paulȅtić, PAÙlīna ← Paulȋna, ÈVrōpa ← Eurôpa (*uzlazni* ~)] **4.** dva uzastopna suglasnika koja postaju jedan slog sa svojim prenesenim naglaskom [PÀVletić ← Paùletić, PÀVlīna ← Paùlīna, ÈVrōpa ← Eùrōpa (*silazni* ~)] **5.** postanje nekog stegnutog vokala [*oro (tal.)* od aurum (*lat.*)] **6.** vokal s popratnim vokalom u nekim govorima [*uon:* književno on; *otuàc:* književno otac] // **diftongizácija** *ž fon.* proces ili stanje nastajanja ili

postojanja diftonga; **diftongizírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* diftongìzīrām V, *pril. sad.* -ajūći V, *pril. pr.* -āvši V, *gl. im.* -ānje⟩ podvrgnuti/podvrgavati (se) procesu diftongizacije, nastati/nastajati kao diftong, postati/postajati diftong; **dȉftonškī** *prid.* koji se odnosi na diftong; dvoglasnički

✧ *lat.* diphtongus ← *grč.* díphthoggos: koji ima dva glasa

difundírati (što, se) *dv.* ⟨*prez.* difùndīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* difùndīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** rasprostraniti/rasprostranjivati; (ra)širiti se na sve strane, rasipati **2.** (raz)lijevati, (pro)cijediti difuzijom

✧ *njem.* diffundieren ← *lat.* diffundere: razliti

dȉfūzija *ž* **1.** čin, proces kojim se širi neka tekućina **2.** *kem.* spontano prodiranje molekula iz jedne sredine u drugu kroz dodirne površine **3.** *fiziol.* rasprostranjenost neke tvari u organizmu **4.** *fiz.* **a.** proces u kojem se miješaju različite tvari kao posljedica kaotičnog gibanja njihovih sastavnih atoma, molekula ili iona; u plinova sve komponente se savršeno miješaju i nastaje gotovo uniformna smjesa, u tekućina difuzija je sporija ali slična difuziji plinova, u krutih tvari difuzija je pri normalnoj temperaturi vrlo spora (npr. difuzija zlata u olovo) **b.** širenje svjetlosnih ili infracrvenih zraka u svim pravcima **c.** prolaz elementarnih čestica kroz materiju kada je velika vjerojatnost raspršenja a mala vjerojatnost uhvata **5.** *meteor.* **a.** raspršivanje Sunčeve energije zračenja na molekulama plinova i čestica u atmosferi **b.** širenje neke tvari u atmosferi miješanjem **6.** djelatnost emitiranja radio i TV programa △ ~ ***svjetlosti*** *fiz.* raspršivanje svjetlosti (npr. refleksijom na hrapavim površinama, prolazom kroz zaleđeno, matirano, mliječno staklo) // **dȉfūz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji je rasprostranjen bez velike gustoće čestica i sl.; raspršen, razasut **2.** općenito, koji je razvučen, raširen; preobilan [*~na argumentacija*] △ ***~na maglica*** *astron.* masa prašine i plina u svemiru, svijetli zbog reflektirane svjetlosti bliskih zvijezda ili reemitiranja svjetla atoma plinova; ***~ni dubinski sloj*** sloj morskih mikroorganizma na dubini 200–500 m, raspršuje zvuk i stvara jeku; ***~no svjetlo*** *film. kazal.* indirektno mekano svjetlo s blagim i neupadljivim sjenama; **difuzionìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *antrop. sociol.* pojava širenja osobina razvijenije kulture iz središta na druga kulturna područja; **dȉfūznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je difuzno; **dȉfūzor** *m tehn.* konično prošireni kanal, usporava brzinu strujanja tekućine i plinova, povećava statički tlak (kod ventilatora, turbina, u proizvodnji šećera i sl.)

✧ *lat.* diffusio ≃ diffusus: difuzan

dȉfuzometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *meteor.* instrument za mjerenje difuznog Sunčeva zračenja

✧ *v.* difuzija + -METAR

dȉga (**dȋga**) *ž* ⟨G *mn* dîgā⟩ *reg.* lukobran, gat, obala, pristan

✧ *tal.*

dȉger *m žarg. rij.* kopač

✧ *engl.* digger

digest *m*, *v.* dajdžest

digèsta *ž* ⟨G *mn* -ā, D L -ama⟩ *pov. pravn.* zbornik rimskoga prava (nastao izborom iz svih tekstova rimskoga prava do Justinijana) [*u tim/svim ~ma*]

✧ *lat.*

digèstija *ž* **1.** *fiziol.* probava, varenje (hrane u probavnom traktu) **2.** *kem.* rastvaranje čvrstog materijala u tekućini (otapalu) pri povišenoj temperaturi, ali nižoj od vrelišta **3.** *geol.* razaranje, rastvaranje, usitnjavanje stijena uzrokovano fizičkim promjenama // **digèstīv** (**digestȋv**) *m* ⟨G digestíva⟩ *razg.* sredstvo koje potiče probavu (ob. o žestokim alkoholnim pićima koja se konzumiraju poslije obroka); **dȉgestīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji se odnosi na probavu; probavni [*~ne smetnje*] **2.** koji se može probaviti ili potiče probavu; probavljiv

✧ *lat.* digestio ≃ digerere: razlučiti, probaviti

digèstor *m tehn.* uređaj spojen s dimnjakom ili s ventilatorom za odstranjivanje plinova pri kemijskim pokusima

✧ *engl.* digestor ← *lat.* digestus: odvojen, rastopljen ≃ DI-[1] + gerere: nositi, podnositi

Dȉgić *m reg. fam.* Talijan

✧ ≃ *mlet.*, *1. l. jd prez.* digo od *gl.* dire: reći

digitális *m bot.*, *v.* pustikara

✧ *nlat.* digitalis, prema njemačkom imenu biljke Fingerhut: naprstak

dȉgitāln|ī *prid.* **1.** koji pokazuje mjere i veličine brojevima; brojčani, numerički [*~a štoperica*; *~i radio*] **2.** koji se odnosi na prste i tipke **3.** *inform.* onaj koji podatke ima zapisano u

obliku elektronskih bitova, binarno, tj. 0 i 1 i kod kojeg prilikom prijenosa podataka nema gubitaka [*~i zapis*], *opr.* analogan △ ***~a kompresija*** *med.* u pružanju prve pomoći, privremeno zaustavljanje krvarenja; ***~a radiologija*** *med.* suvremena radiološka dijagnostička metoda; ***~e komunikacije*** *inform.* impulsni oblik odašiljanja i prijema teksta primjenom impulsno-kodne modulacije; ***~i ekran*** *tehn.* ekran s mogućnošću prikaza ograničenog broja bòja ili nijansi sivoga; ***~i potpis*** *inform.* šifriranje kojim se dokazuje autorstvo, tj. izvor elektroničkog dokumenta; ***~i sat*** sat koji pokazuje vrijeme samo brojkama (a ne kazaljkama); ***~i sustav*** *mat.* sustav u kojem se vrijednosti veličina izražavaju brojčano u zadanom stupnju diskretnih vrijednosti; ***~o snimanje zvuka*** snimanje u kome se zvučni signali pretvaraju u niz binarnih znakova koji se prenose na magnetsku traku ili optičku ploču (disk); ***elektronički ~i kompjuter*** *inform.* kompjuter koji omogućuje automatsko rješavanje zamršenih matematičkih zadataka brzinom od više milijuna operacija u sekundi; »elektronski mozak«; ***mehaničko ~o računalo*** računski stroj, ob. se primjenjuje kao birotehničko pomagalo // **digitácija** *ž glazb. rij.* način držanja prstiju pri sviranju (klavira, orgulja); prstomet; **digitalizírati** *dv.* ⟨*prez.* digitalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *inform.* pretvoriti/pretvarati analogne podatke ili signale u digitalni, brojčani oblik; **dìgitālno** *pril.* na digitalan način [*prikazati ~*], *opr.* analogno

✧ *lat.* digitalis ≃ digitus: prst, palac; *engl.* digit: tipka

digitorèktāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, ob. u: △ ***~na metoda*** *med.* pregled pri kojem liječnik uvodi prst u rektum pacijenta

✧ *lat.* digitus: prst + rectum: čmar

dìgitrōn *m razg.* elektroničko džepno računalo

✧ prema prvoj tvornici za izradu džepnih računala u Hrvatskoj »Digitron«®, Buje u Istri

diglìkōlskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***barut*** *vojn.* nitroglicerinski barut; spada u grupu topovskih hladnih baruta

✧ DI-² + *v.* glikoli

diglòsija *ž lingv.* **1.** dvojezičnost pri kojoj se u jednoj sredini upotrebljavaju dvije varijante istoga jezika (npr. u Grčkoj gdje se paralelno upotrebljavaju pučki govor, dimotiki i književni govor, katarevsa) **2.** podijeljenost funkcija dvaju jezika **a.** u društvu (do 1918. hrvatski je u Dalmaciji bio jezik školstva, a talijanski jezik trgovačke mornarice) **b.** u načinu kako se njima služi pojedinac (u nekim poslovima, na javnom mjestu, službeno, privatno itd.), *usp.* poliglot

✧ *fr.* diglossie ≃ *grč.* díglōssos: koji govori dva jezika ≃ DI-² + glôssa: jezik, govor

dignìtēt *m* ⟨G dignitéta⟩ **1.** položaj onoga koji je cijenjen, uvažavan i slavljen; čast, dostojanstvo, ugled [*osoba od ~a*] **2.** visoka čast, služba ili pozicija **3.** formalna uzdržljivost u nastupu ili ponašanju; dostojanstveno držanje, ponašanje // **dìgnitētan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se odlikuje dignitetom; **dìgnitētno** *pril.* s dignitetom; dostojanstveno, cijenjeno

✧ *njem.* Dignität ≃ *lat.* dignitas: vrijednost, dostojnost ≃ dignus: vrijedan

dìgnuti (**dìći**) (se) *svrš.* ⟨*prez.* dìgnēm (se), *pril. pr.* dìgnūvši/dìgāvši (se), *imp.* dìgni (se), *aor.* dìgnuh/dìgoh (se), *prid. rad.* dìgnuo/dìgao (se), *prid. trp.* dìgnūt⟩ **1.** (koga, što) **a.** pomaknuti iz nižeg položaja na viši [*~ s poda*] **b.** uspraviti, usmjeriti prema gore, postaviti uspravno [*~ gredu*] **c.** skinuti [*~ gornji sloj boje*] **d.** pobuniti [*~ ljude*] **e.** probuditi [*~ oko osam sati*] **f.** *žarg.* ukrasti, opljačkati [*~ veliki novac*] **2.** (se) **a.** izaći (o Suncu) **b.** pomaknuti se iz ležećeg, sjedećeg ili nižeg položaja [*~ se iz kreveta* ustati] **c.** nadoći, nabujati [*diglo se tijesto*] **d.** *žarg.* doživjeti erekciju **3.** (koga, što, se) *razg.* uspeti (se) na društvenoj ljestvici, postati imućniji; obogatiti (se) **4.** (što) postaviti, sazidati, razapeti, razviti, konstruirati itd. ono što se uzdiže nad podlogu na kojoj počiva [*~ plot*; *~ kolibu*; *~ šator*; *~ zastavu*] **5.** (što) preuzeti, izvršiti isplatu u svoju korist [*~ novac na banci*]; podići, podignuti **6.** (koga) *razg.* mobilizirati, zavojačiti, pozvati u vojsku // **dìzāč** *m* ⟨G dizáča⟩ onaj koji diže [*~ utega*]; **dizàčica** *ž*, *v.* dizač; **dìzalica** *ž* naprava ili stroj za dizanje tereta; **dìzaličār** *m* onaj koji upravlja dizalicom; **dìzalo** *sr* **1.** *knjiš.* **a.** dizalica **b.** kolotur **2.** uređaj, ob. u višim zgradama, za prijevoz u smjeru gore-dolje, za dizanje i spuštanje ljudi i tereta; lift; **dìzānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dizati **2.** ob. u: △ ~ ***utega*** *sport* grana teške atletike; **dìzati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dìžēm, *pril. sad.* dìžūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dignuti

✧ *prasl.* *dvigati: pokrenuti (*rus.* dvígat', *češ.* zdvihnouti)

dìgram *m lingv.* dva slova koja se čitaju kao jedan glas (u hrvatskoj latinici nj, lj, dž)
✧ *grč.* ≃ DI-[2] + -GRAM

digrèsija *ž* **1.** udaljavanje od osnovne misli, skretanje od predmeta o kojem se raspravlja; odstupanje, otklon **2.** *astron.* najveće odstupanje planeta (Merkur, Venera) od Sunca // **dìgresīvno** *pril.* tako da se napravi digresija; usput, uzgred [*osvrnuti se ~ na problem*]
✧ *lat.* digressio: zastranjivanje ≃ digredi: otići, skrenuti

dìhāzij *m bot.* cvat u kojem se svaka cvjetna stapka račva na dvoje, tako da cvat raste poput krošnje
✧ *nlat.* dichasium ≃ *grč.* díkhasis: razdvajanje ≃ dikházein: razmaknuti

dihìbrīd *m* ⟨G dihibrída⟩ *agr.* križanac s kombinacijom dvaju različitih svojstava svojih roditelja; dvostruki hibrid
✧ DI-[2] + *v.* hibrid

dihogàmija *ž biol.* reprodukcija
✧ *grč.* díkha: dvostruko + -GAMIJA

dihotòmija *ž* **1.** odnos dvaju oprečnih pojmova; opreka **2.** *log.* podjela rodnog pojma na dva niža, međusobno proturječna pojma **3.** *lingv.* dvočlana (binarna) opozicija elemenata koji se međusobno uvjetuju i pretpostavljaju // **dìhotōman** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji je u dihotomiji s kim ili čim; oprečan, suprotan, protivan; **dihotomìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* mišljenje o biti čovjeka prema kojemu se on sastoji od dva »dijela«, od tijela i duše, sva se svjesnost pripisuje duši, a tjelesno tijelu
✧ *grč.* dikhotomía ≃ díkha: dvostruko, odvojeno + -TOMIJA

dihroìzam *m* ⟨G -zma⟩ *fiz.*, *v.* dikromizam
✧ *grč.* díkhroia: dvobojnost + -IZAM

dìhroskop *m* priručna optička sprava za promatranje dihroizma metala
✧ *grč.* díkhroia: dvobojnost + -SKOP

dìhta|ti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* dobro prianjati, čvrsto držati, biti čvrsto priljubljen (ob. na spojevima cijevi ili na vratima, prozorima i sl.); ne propuštati, zaptivati; brtviti [*vrata dobro ~ju*] // **dìhtung** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *tehn. reg.* zaptivač, mali gumeni, plastični ili metalni obruč koji se postavlja na spoju cijevi da spriječi slučajno istjecanje tekućine ili plina; brtva, brtvilo
✧ *njem.* dichten ≃ dicht: gust, zbijen

DIJA-, *v.* DIA-

dijàbāz *m* ⟨G dijabáza⟩ *min.* eruptivna stijena, zelene do crne boje, izmijenjeni dolerit, služi za izradu nadgrobnih spomenika
✧ *njem.* Diabas ← *fr.* diabase ≃ *grč.* diábasis: prijelaz

dijabètes *m pat.* poremećaj rada endokrinih žlijezda koji se iskazuje nedostatnom produkcijom ili smanjenom osjetljivošću na inzulin; šećerna bolest // **dijabètič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima naznake dijabetesa [*~na koma*]; **dijabètičār** *m* onaj koji boluje od šećerne bolesti; šećeraš; **dijabètičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dijabetičar; **dijabètičārsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dijabetičare [*~i problem*; *~a hrana* hrana za dijabetičare]; **dijabètičkī** *prid.* koji se odnosi na dijabetes; **dijàbīt** *m* ⟨G dijabíta⟩ *kem.* umjetni šećer, saharin
✧ *grč.* diabḗtēs ← diabaínein: prolaziti

dijabòličan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je prožet ili tjeran na djelo đavolskim, sotonskim motivima [*~ plan*]; vražji, paklenski, opak // **dijabòličkī** *prid.* koji se odnosi na dijabolike i dijaboličnost; **dijabòlično** *pril.* na dijaboličan način; sotonski, opako; **dijabòličnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dijaboličan ili svojstvo onoga što je dijabolično; **dijabòlik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ onaj koji se ponaša dijabolično; zločinac, paklenjak
✧ *lat.* diabolicus: vražji ← *grč.* diabolikós, *usp.* đavao

dijàbolo *m* **1.** *sport* projektil za zračnu pušku i pištolj **2.** vrsta dječje igre; jojo
✧ *tal.* diabolo ← *grč.* diábolos: vrag

dìjāčkī, *v.* dijak

dijáda *ž* dvojstvo, *usp.* duumvirat // **dìjādskī** *prid.* koji se sastoji od dijada, koji se odnosi na dijade [*~ sustav* = binarni sustav]
✧ *grč.* dyás: dvoje, par, dvojina

dijàdēm *m* (**dijadéma** *ž*) ⟨G dijadéma⟩ **1.** *pov.* u antičkom svijetu vrpca kojom se podvezivala kosa **2.** kraljevska kruna ili sl. simbol kraljevske moći koji se nosi na glavi ili kao povez oko glave **3.** ukras za žensku glavu u obliku prednjeg dijela krune
✧ *grč.* diádēma

dijàdoh *m* ⟨N *mn* -osi, G -ōhā⟩ **1.** nasljednik, potomak **2.** (*mn*) *pov.* potomci vojskovođe Aleksandra Velikog koji su naslijedili, kao vladari, dijelove Aleksandrove države
✧ *grč.* diádokhos: zamjenik

dìjadrōmnī *prid. zool.* koji živi u moru, a radi mriješćenja zalazi u slatke vode (o ribama), *opr.* anadroman, katadroman
✧ *grč.* diádromos ≃ DIJA- + -DROMAN

dijadùmen *m pov.* u antičkoj Grčkoj, mladić koji sebi veže oko čela pobjedničku vrpcu nakon pobjede na atletskim natjecanjima
✧ *grč.* diadoúmenos

dȉjafan *prid.* ⟨*odr.* -fnī⟩ koji je proziran; prozračan, sjajan
✧ *grč.* diaphanḗs

dijafanoskòpija *ž med.* pretraga koja se sastoji u osvjetljivanju do prozračnosti određenih dijelova tijela
✧ *v.* dijafan + -SKOPIJA

dȉjafilm *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ kontinuirani niz povezanih slika (fotografija ili crteža) koje obrađuju jednu temu, snimljenih uzastopno na filmsku vrpcu širine 35 mm, a u svrhu povezanog projiciranja (za razliku od dijapozitiva koji se projiciraju nepovezano); filmstrip
✧ DIJA- + *v.* film

dijafíza *ž anat.* dio cjevastih kostiju između dvaju okrajaka
✧ *grč.* diáphysis

dijafònija *ž* **1.** *tehn.* fenomen indukcije koji se sastoji u miješanju razgovora dvaju telefonskih krugova **2.** *glazb. pov.* **a.** u grčkoj teoriji naziv za disonancu **b.** u muzičkoj teoriji 9–12. st. oznaka za organum // **dȉjafōn** *m* naprava za davanje zvučnih signala
✧ DIJA- + -FONIJA

dijàfora *ž jez. knjiž.* stilska figura antičke retorike, ponavljanje iste riječi, ali u različitom značenju
✧ DIJA- + -FORA

dijafòreza *ž fiziol.* izlučivanje znoja, znojenje, preznojavanje (kao medicinski postupak radi snižavanja temperature ili lučenja štetnih tvari) // **dijaforètici** *m mn* ⟨N dijaforètik⟩ *farm.* sredstva za izazivanje znojenja; **dijaforètičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji potiče znojenje
✧ *grč.* diaphórēsis: znojenje

dijafràgma *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *anat.* opnena ili mišićna pregrada između dva organa, dvije šupljine; ošit **2.** *farm.* mehanička vaginalna zapreka prolasku spermatozoida, služi kao kontracepcijsko sredstvo **3.** *tehn.* porozna stijenka, pregrada, folija, membrana **4.** *fiz.* blenda za reguliranje otvora objektiva na mikroskopu, fotografskom aparatu, filmskoj kameri itd. // **dijafràgmāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, *v.* dijafragmatski [~*na kila*] △ ~***no disanje*** abdominalno disanje, *v.* abdominalan △; **dijafràgmatskī** *prid.* koji se odnosi na dijafragmu; dijafragmalan
✧ *grč.* diáphragma ≃ DIJA- + phrágma: ograda

dȉjagnōm *m* ⟨G dijagnóma⟩ *psih.* svako sredstvo koje služi za mjerenje nekih svojstava ili funkcija čovjeka ili životinje
✧ *grč.* diagnṓmē: odluka

dijagnóza *ž* **1.** *med.* mišljenje i stav o prepoznatoj i utvrđenoj bolesti **2.** *biol.* opis koji precizno klasificira grupu ili jedinke; znanstvena determinacija **3.** *inform.* poruka u kompjuterskom programu koja obavještava o grešci u programu, sustavu ili pomoćnim uređajima **4.** *pren. razg.* mišljenje i stav o nekom složenom društvenom problemu i sl. [~ *stanja u privredi*] // **dijagnosticírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dijagnostìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dijagnostìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ postaviti/postavljati dijagnozu; **dijagnòstičār** *m* **1.** *med.* liječnik koji ustanovljuje, dijagnosticira bolest **2.** *pren. razg.* onaj koji dijagnosticira stanje, *usp.* dijagnoza (4); **dijagnòstičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dijagnostičar; **dijagnòstičkī** *prid.* koji se odnosi na dijagnostiku [~ *centar*]; **dijagnòstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* grana medicine ili pojedine medicinske discipline koja se bavi prepoznavanjem i utvrđivanjem bolesti
✧ *grč.* diágnōsis ≃ DIJA- + -GNOZA ≃ gignṓskein: znati; diagnōstikós: koji može razlikovati

dijagonála *ž* **1.** *mat.* spojna dužina dvaju nesusjednih vrhova višekutnika; ima i drugih izvedenica u različitim okolnostima koje oblikom asociraju na dijagonalu kvadrata; prečac, prečica, prokutnica, poprečnica [~ *kvadratne matrice*] **2.** *šah* kosi pravac na šahovskoj ploči po kojem djeluju neke figure (prvenstveno lovac i dama, potom pješak i kralj) **3.** *sport* u stolnom tenisu, tenisu i u sportskim igrama (nogomet, rukomet, vaterpolo i sl.) lopta upućena iz jednog kuta igrališta (stola) u smjeru suprotnog kuta // **dȉjagonāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je u smjeru dijagonale; poprečan **2.** koji ima svojstva dijagonale [~*ni operator*; *Cantorov* ~*ni postupak*] △ ~***ni odnos*** *lingv.* odnos dvaju podređenih pojmova koji imaju zajednički nadređeni pojam, a nisu međusobno povezani ni odnosom podređenosti ni odnosom istorednosti (krava – jazavac); **dȉjagonālno** *pril.* po dijagonali; poprijeko
✧ DIJA- + -GONALA(N); *grč.* diagṓnios: od kuta do kuta

Dijàgora 1. Meljanin (sredinom 5. st. pr. Kr.),

grčki pjesnik i filozof s otoka Mela, nepomirljiv protivnik religije **2. Rođanin** (5. st. pr. Kr.), čuveni grčki šakač s Roda, pobjednik na mnogim Olimpijskim igrama

dȉjagram (**dijàgram**) *m* **1.** grafički prikaz odnosa dvaju brojčanih veličina i njihovih međusobnih ovisnosti; grafikon **2.** *mat.* grafički prikaz matematičkih objekata i njihovih međusobnih odnosa u različitim područjima matematike [*Coxeterov* ~; *Vennov* ~] **3.** *šah* grafički prikaz šahovske ploče, upotrebljava se pri komentiranju partija u novinama i časopisima **4.** *sport* momčadska igra sa po 2 do 4 igrača na svakoj strani u kojoj igrači palicama nastoje ugurati pločice u određena polja // **dȉjagramnī** *prid.* koji ima svojstva dijagrama, koji se odnosi na dijagram △ ~ ***list*** *tehn.* grafički prikaz rezultata hidrostatskih proračuna pri projektiranju brodskog trupa; osnova je za računanje plovnosti, stabilnosti i porinuća broda

✧ *grč.* diágramma: crtež ≃ DIJA- + -GRAM

dȉjāk *m* ⟨G dijáka, V dȉjāče, N *mn* dȉjāci, G dȉjākā⟩ *pov.* **1.** učenik vjerske škole **2.** pisar vladara ili velikaša **3. a.** onaj koji je učen **b.** onaj koji je vješt latinskom jeziku // **dȉjāčke** *ž mn*, *v.* jačke; **dȉjāčkī** *prid. zast.* **1.** koji se odnosi na dijake **2.** stari naziv za latinski jezik; **dȉjāčki** *pril.* kao dijak, na način dijaka; **dijakonèsa** *ž* ⟨G *mn* dijakonésā⟩ *kršć. pov.* žena u časti i službi đakona; **dijakònikon** *m* jedna od dviju prigrađenih prostorija uz apsidu, riznica, arhiv i biblioteka istodobno

♦ *pr.*: **Dȉjačić** (Križevci, Karlovac), **Dȉjāk** (Virovitica, Posavina), **Dȉjāković** (144, Đurđevac, Požega, Čazma, Podravina), **Djȃk** (Vukovar, *Z* Slavonija), **Djáković** (200, Glina, Banovina, *S* Dalmacija), **Djȃk Skèledžija** (Đakovo), **Đȁković** (**Đâković**) (1780, Posavina, Lika)

✧ *mađ.* diák ≃ *grč.* diákonos: sluga, *usp.* đakon

dijakláza *ž geol.* prekid u slojevima stijena, ob. pukotina u stijeni duž koje nije bilo važnijih pomaka

✧ *grč.* diáklasis ≃ diaklân: lomiti

dijàkopa *ž jez. knjiž.* stilska figura: u sklop nekog izraza umeću se druge riječi [*naj mi je ljepše plandovati* umjesto: najljepše mi je plandovati]

✧ *grč.* diakopḗ: rasjeklina

dijakrȉtičkī *prid.* koji služi za razlikovanje od čega sličnoga △ ~ ***znak*** *lingv.* znak iznad slova radi razlikovanja (»č«, »ć«, »ž«, »đ«, »š« prema: »c«, »z«, »d«, »s«)

✧ *grč.* diakritikós: koji razlikuje

dijakrònija *ž* **1.** zbivanje pojava u različito vrijeme; raznovremenost **2.** *lingv.* razmatranje jezičnih pojava onako kako slijede ili se zbivaju zakonito protjecanjem vremena [*gord* → *grod* → *grad*], *opr.* sinkronija // **dijakrònījskī** *prid.* koji se odnosi na dijakroniju; raznovremen

✧ DIJA- + -KRONIJA termin je uveo švicarski lingvist F. de Saussure (1857–1913)

dijalága *ž jez. knjiž.* stilska figura u kojoj se mnogi razlozi svode na jedan

✧ *grč.* diallagḗ: razlika, promjena mišljenja

dijàlekt (**dijàlekat**) *m* ⟨G *mn* -kātā⟩ *lingv.* jezični idiom ispod ranga standardnog jezika; narječje; podnarječje [*čakavski* ~; *zapadno-štokavski* ~] // **dijàlekatskī** *prid.*, *v.* dijalektni; **dijàlekatski** *pril.* kao u dijalektu; **dȉjalektālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, *v.* dijalektni; **dijalektȉzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *lingv.* neusvojena jezična pojedinost koja se, u odnosu na standardni jezik, prepoznaje kao svojstvena dijalektu; **dijàlektnī** *prid.* koji se odnosi na dijalekt; dijalektalan, dijalekatski

✧ *grč.* diálektos ← dialégesthai: govoriti ≃ DIJA- + légein: govoriti

dijalèktika *ž* ⟨D L -ici⟩ **1. a.** vještina, umijeće raspravljanja **b.** sustav iznošenja argumenata i objašnjenja u kojima se razrješava opreka između proturječnih činjenica i ideja **2.** *fil. pov.* **a.** umijeće raspravljanja putem pitanja i odgovora (kod Platona) **b.** dedukcija koja se zasniva na vjerojatnim mišljenjima (kod Aristotela) **c.** logika vjerojatnosti i teorija prirodnih grešaka ljudskoga duha (kod Kanta) **d.** razvoj duha koji napreduje prema sintezi i stalno nastoji razriješiti opreku između svake teze i njezine antiteze (kod Hegela) **e.** evolucija stvari i pojava, u prirodi i u društvu, prema hegelijanskom konceptu (kod Marxa) // **dijalèktičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se odnosi na dijalektiku; **dijalèktičār** *m* **1.** onaj koji je vješt u dijalektici **2.** onaj koji se bavi dijalektikom; **dijalèktičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dijalektičar; **dijalèktičkī** *prid.* koji se odnosi na dijalektiku △ ~ ***materijalizam*** (*krat.* ***dijamat***) *pov. fil.* Marx-Engelsovo sintetiziranje Hegelove dijalektike i ukupnih dostignuća dotadašnje materijalističke filozofije;

filozofska osnova marksističkog pogleda na svijet; **dijalèktičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uvjetovano dijalektikom, onoga što se odlikuje dijalektikom
✧ *lat.* dialectica ← *grč.* dialektikḗ (tékhnē): (vještina) raspravljanja

dijalektològija *ž term.* grana lingvistike, proučava i opisuje narječja, dijalekte, mjesne govore nekog jezika // **dijalektòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi dijalektologijom; **dijalektològījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dijalektologiju [~*o istraživanje*]; **dijalektòloškī** *prid.* koji se odnosi na dijalektologiju i dijalektologe [~ *zbornik*]; **dijalektològinja** *ž konstr.*, *v.* dijalektolog
✧ *v.* dijalekt + -LOGIJA

dijaléla *ž log.* **1.** pogrešan način zaključivanja, odnosno dokazivanja, ima oblik kretanja u krugu, vrsta logičke pogreške *circulus vitiosus*, *usp.* **2.** definicija u kojoj se ono što treba definirati određuje tim samim
✧ *grč.* diállēlos: uzajaman; u frazi: diállēlos trópos: način kretanja u krugu

dijalíza *ž* **1.** *kem.* razdvajanje niskomolekularnih spojeva od koloida u otopinama na temelju sposobnosti difuzije kroz polupropusne membrane (primjenjuje se kod bubrežnih bolesti, ali ima veliko značenje i u biologiji, tehnologiji i poljoprivredi) **2.** *med.* postupak kojemu su podvrgnuti bolesnici sa zatajenjem bubrega // **dijalìzāt** *m* ⟨G dijalizáta⟩ **1.** *kem.* otopina za dijalizu, njezina koloidalna sastojina **2.** ono što se podvrgava dijalizi; **dijalìzātor** *m tehn.* uređaj za dijalizu
✧ *grč.* diálysis: rastavljanje

dijàlog *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1.** razgovor između dviju osoba [~ *gluhih* razgovor dviju osoba ili suprotstavljenih strana koje ne žele ni saslušati ni uvažiti stajalište ili argumente druge strane] **2.** *pren.* razgovor, pregovori s onima koji drugačije misle i koji predstavljaju druge države, etničke i vjerske zajednice i sl. [*diplomatski* ~; *ekumenski* ~] **3.** *knjiž.* djelo u obliku razgovora **4.** *glazb.* kompozicija u kojoj se isprepleću dva ili više glasova ili instrumenata pjevajući ili svirajući naizmjence **5.** *inform.* u kompjuterskoj tehnici, razmjena informacija i naredbi između interaktivnog kompjutera i njegova korisnika △ ~***-lista*** *film.* zapisnik svih dijaloga i glasova koji se čuju u filmu, sastavljen točno po redoslijedu kadrova konačno montirane i sinkronizirane verzije filmskog djela // **dijalogizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dijalogìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ uvesti/uvoditi dijaloge u neki tekst, preraditi/prerađivati tekst tako da dobije dijaloški oblik, preraditi u dijaloge; **dijàlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na dijalog △ ~***a metoda*** u pedagogiji, metoda realizacije nastavnog gradiva razgovorom između nastavnika i učenika; **dijàloški** *pril.* na dijaloški način, putem dijaloga, kao u dijalogu [~ *riješiti dramski zaplet*]
✧ *grč.* diálogos

dijamagnetìzam *m* ⟨G -zma⟩ *fiz.* pojava koja nastaje kada magnetsko polje, djelujući na neku tvar, dovodi do induciranog magnetskog polja koje djeluje u suprotnom smjeru i na taj način se smanjuje jakost magnetskog polja unutar tvari i ona ima negativnu magnetsku susceptibilnost (velika većina tvari su slabi dijamagnetici), *opr.* paramagnetizam // **dijamagnètik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *fiz.* tvar koja ima negativnu magnetsku susceptibilnost odn. koja ispoljava svojstvo dijamagnetizma; dijamagnetska materija; **dijamàgnētsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dijamagnetik △ ~***e materije*** *fiz.*, *v.* dijamagnetik
✧ DIJA- + *v.* magnet, magnetizam

dijàmant *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** *min.* najtvrđi mineral, jedan od kristalnih oblika ugljika, najčešće bezbojan i proziran, ali i raznih boja, ubraja se među najskupocjenije drago kamenje; alem-kamen [*brušeni* ~; *nebrušeni* ~; *industrijski* ~] **2.** *pren.* izniman talent, mlađa osoba koja mnogo obećava u znanosti, umjetnosti, sportu i sl. [*to je ~ koji valja brusiti*] **3.** *sport* lik u padobranstvu što ga izvode 4 padobranca **4.** *tisk.* naziv za vrlo sitna tiskarska slova (3–4 tipografske točke) // **dijàmant|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je od dijamanta, koji je ukrašen ili bitno određen dijamantom ili dijamantima [~*ni prsten*; ~*na ogrlica*] △ ~***na prašina*** *meteor.* oborina koja pada iz vedra neba u obliku vrlo sitnih ledenih kristalića koji se čine da lebde u zraku; ljutina, žest, ledene iglice; ~***ni prstenasti efekt*** *astron.* pojava koja se može promatrati ob. prije ili poslije pomrčine Sunca pri kojoj je jedno od Bailyjevih zrna znatno svjetlije od drugih i nalik je dijamantnom prstenu
✧ *njem.* Diamant ← *fr.* diamant ≃ *lat.* adamas

dijàmat *m krat.* od dijalektički materijalizam, *v.* dijalektički △, *usp.* dijalektika

dȉjamb *m jez. knjiž.* stih od dva jamba (četiri sloga s naglaskom na drugom i četvrtom)
✧ *grč.* diíambos ≃ DI-[2] + *v.* jamb

dȉjametar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *mat.* tetiva kružnice koja prolazi središtem, ujedno i duljina te dužine; općenito, dijametar skupa točaka u ravnini najveća je udaljenost dviju točaka tog skupa; promjer // **dȉjametrālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se odnosi na dijametar **2.** koji je na drugoj strani; suprotan, oprečan; **dȉjametrālno** *pril.* na dijametralan način, potpuno različito; oprečno
✧ *grč.* diámetros ≃ DIJA- + -METAR

Dijàna (**Dȉjana**) *ž* **1.** *v.* ◆ **2.** *mit.* staroitalska božica svjetla i života, rimska božica lova i Mjeseca, zaštitnica žena; u grčkoj mitologiji Artemida
◆ ž. os. ime (možda stegnuto od *lat.* Diviana: božanska) ◇ *pr.*: **Dȉana** (Split, sred. Dalmacija), **Diánek** (Ivanić Grad), **Dianéžević** (120, Velika Gorica), **Dȉanić** (Zagreb, okolica Zagreba, Moslavina, Prigorje), **Dȉànkov** (Zagreb), **Dȉjan** (170, Zadar), **Dȉjanek** (**Dijánek**) (Ivanić Grad, Prigorje), **Dijáneš** (Križevci), **Dijànešić** (Ivanec, Zagorje, Podravina), **Dijanéžević** (Velika Gorica), **Dȉjanić** (370, Donja Stubica, Krk, okolica Zagreba), **Dijànošić** (Ludbreg), **Dijánović** (Bjelovar, Podravina, Slavonija uz Dravu), **Dȉjanuš** (Križevci, Novi Marof)

dijanoètika *ž* ⟨D L -ici⟩ *fil.* umijeće mišljenja
✧ *grč.* dianoētikós, *usp.* dijanoja

dijanója *ž fil.* sposobnost ili moć mišljenja; razum, razmišljanje; uvjerenje
✧ *grč.* diánoia ≃ DIJA- + -NOJA

dijapàuza *ž biol.* vrijeme potpunog mirovanja neke životinjske ili biljne vrste (npr. zimski san)
✧ *grč.* diápausis ≃ DIJA- + *v.* pauza

dijapàzōn *m* ⟨G dijapazóna⟩ **1.** *glazb.* **a.** opseg koji doseže ljudski glas ili instrument **b.** *pov.* u antičkoj grčkoj i srednjovjekovnoj muzičkoj teoriji, interval oktave **c.** dvokraka vilica koja daje ton **2.** *pren.* **a.** opseg sposobnosti u radu, u shvaćanjima itd.; domet, doseg, dohvat **b.** raspon djelatnosti, pothvata, nastojanja; širina [*širok* ~; *uzak* ~; ~ *njezinih sposobnosti je velik*]
✧ *lat.* diapason: čitava oktava ← *grč.* hē dià pasôn khordôn symphonía: sklad kroz sve note ljestvice

dijapènte *m glazb.* starogrčki i srednjovjekovni naziv za interval kvinte
✧ DIJA- + *grč.* pénte: pet

dijapòzitīv *m* pozitiv fotografije na prozirnom materijalu, projicira se pojedinačno na platno ili promatra jednim okom kroz posebnu komoricu
✧ DIJA- + *v.* pozitivan, pozitiv

dijapròjektor *m tehn.* optička sprava koja služi za prikazivanje dijapozitiva na većoj, prikladnoj površini (platnu, zidu i sl.)
✧ DIJA- + *v.* projekcija, projektor

dijaréja *ž pat.* učestalo pražnjenje crijeva u obliku tekuće, sluzave ili sukrvave stolice, ob. posljedica infekcije (dizenterija) ili otrovanja pokvarenom hranom, moguće i simptom raznih bolesti; proljev, protoč, litavica, trčkalica
✧ *lat.* diarrhoea ← *grč.* diárrhoia: protjecanje ≃ diarrheîn: protjecati

dȉjārij *m*, *v.* diarij

dȉjas *m geol.* završno doba mlađeg paleozoika; perm
✧ *grč.* dyás: dvoje, dvojina

dijasìstēm *m* ⟨G dijasistéma⟩ **1.** grafički prikaz dvaju sistema na kojem se jasno ističu točke dodira i točke odvajanja **2.** skup međusobno djelomično podudarnih sistema koji se temelje na istoj osnovi
✧ DIJA- + *v.* sistem

dijaskòpija *ž med.* postupak kojim se pomoću zraka (svjetlosnih, rendgenskih itd.) prodire kroz tijelo radi pregleda (pojedinih organa, kostiju itd.) // **dȉjaskop** *m tehn.* sprava s koje se projiciraju (ob. na platno) statične slike iz predloška (knjiga, dokument i sl.), ob. se upotrebljava prilikom nekog javnog predavanja, *usp.* projektor
✧ DIJA- + -SKOPIJA

dijàspora *ž* **1.** raspršenost jedne vjerske zajednice ili naroda na području drugih vjerskih zajednica ili naroda van svoje postojbine (Romi, Židovi) **2.** ekonomska i politička emigracija, ljudi na radu u inozemstvu; iseljeništvo
✧ *grč.* diasporá: raštrkanost

dijastáza *ž* **1.** *biol.* topiva organska tvar koju proizvodi živi organizam te time potiče određenu reakciju (vrenje i sl.) **2.** *anat.* **a.** stalni razmak između dviju zglobnih površina koje pripadaju dvjema paralelnim kostima **b.** razmak između mišića na dvjema stranama abdomena
✧ *grč.* diástasis: rastavljanje

dȉjastil *m pov. arhit.* hram kod kojega razmaci

između stupova iznose tri donja dijametra samih stupova

✧ *grč.* diástylos: s jako razmaknutim stupovima ≃ DIJA- + -STIL

dijàstola *ž fiziol.* širenje srčanih klijetki i arterija, *opr.* sistola

✧ ← *grč.* diastolḗ: rastezanje, izduživanje

dijastòlika *ž* ⟨D L -ici⟩ *glazb. pov.* naziv nekih teoretičara za vještinu fraziranja, tj. logično raščlanjivanje muzičkih misli unutar neke kompozicije

✧ *grč.* diastéllein: raščlanjivati

dijastrofìzam *m* ⟨G -zma⟩ *geol.* ukupnost deformacija koje se događaju na dijelovima Zemljine površine

✧ *grč.* diastrophḗ: izobličenje + -IZAM

dijatéka *ž* ⟨D L -éci⟩ spremište, zbirka za dijafilmove ili dijapozitive

✧ DIJA- + -TEKA

dijatèrmija *ž med.* liječenje grijanjem, upotrebljavaju se struje visoke frekvencije koje svojim prolaskom kroz tijelo razvijaju toplinu i time liječe

✧ DIJA- + -TERMIJA ≃ *grč.* thermaínein: grijati

dijatermokoagulácija *ž med.* kirurški postupak pri operaciji u kojem se služi električnom strujom

✧ DIJA- + TERMO- + *v.* koagulirati, koagulacija

dijatesàrōn *m* ⟨G dijatesaróna⟩ *glazb. pov.* starogrčki i srednjovjekovni naziv za interval kvarte

✧ *grč.* dià tessárōn ← DIJA- + téssares: četiri

dijàteza (**dijatéza**) *ž* **1.** *pat.* sklonost kakvoj bolesti (zbog nasljednih faktora i sl.) **2.** *gram.* glagolsko stanje (npr. aktiv, medij, pasiv i sl.) koje određuje semantičku ulogu subjekta u rečenici

✧ *grč.* diáthesis

dijatoméje *ž mn bot.* skupine jednostaničnih algi (*Bacillariophyceae*, *Diatomeae*), imaju smeđi pigment, dvodijelnu kremenastu ljušturu; kremenjašice // **dijatòmējsk|ī** *prid.*, ob. u: △ ***~a zemlja*** *geol.* kremena zemlja nastala taloženjem uginulih dijatomeja

✧ *nlat.* diatomeae ≃ *grč.* diatémnein: rasjeći

dijatònika *ž* ⟨D L -ici⟩ *glazb.* tonski sustav od pet tonova i dva polutona koji čine sedam uzastopnih stupnjeva dur ili mol ljestvice // **dȉjatōnsk|ī** *prid.*, ob. u: △ ***~a skala*** durska ili molska ljestvica temeljena na dijatonici

✧ *grč.* diatonikòn génos: dijatonski rod ← diateínein: pružiti se

dijatríba *ž* **1.** osjećaji, misli, riječi ili odnos prema komu/čemu [*Gombrowicz je pretjerivao u svojim protupoljskim ~ma*] **2.** žučljiva, zajedljiva kritika; pamflet, paskvil

✧ *lat.* diatriba ← *grč.* diatribḗ: slobodno vrijeme, rasprava, proučavanje ≃ diatríbein: brisati; provoditi vrijeme

dijazeùksis (**dijazeùksis**) *m glazb. pov.* u muzičkoj teoriji starih Grka, interval velike sekunde koji razdvaja dva susjedna tetrakorda u ljestvici

✧ *grč.* diázeuksis: rastavljanje

dijazóma *ž pov. arhit.* širok prolaz u amfiteatralnom gledalištu grčkog kazališta, tekao je polukružno kao i samo gledalište, te ga dijelio na viši i niži dio

✧ *grč.* diázōma: pojas

dijecéza *ž* **1.** *pov.* upravna jedinica Rimskoga Carstva (od kraja 3. st.), veća od provincije, manja od prefekture **2.** *crkv. admin.* od Konstantina Velikoga naziv za crkvenoupravno područje **3.** *crkv.* danas, područje biskupije // **dijecèzān** *m* ⟨G dijecezána⟩ *crkv.* biskup; **dijecèzānskī** *prid.* koji se odnosi na dijecezu i dijecezane; **dijècēznī** *prid.* koji se odnosi na dijecezu

✧ *lat.* diacesis ← *grč.* dioíkēsis: gospodarstvo, upravljanje

dijègeza (**dijegéza**) *ž* **1. a.** posredno razlaganje, propovijedanje, dokazivanje **b.** *knjiž.* izlaganje života, životopis (od kraja 3. st.) **2.** *film.* svijet prikazan u filmskom djelu, razvijanje događaja u fikciji filma, ne obuhvaća samo priču i nizanje događaja nego i sve okolnosti koje priču čine motiviranom i razumljivom

✧ *grč.* diḗgēsis: razlaganje

dijèkičan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *bot.* koji na jednom mjestu ima muške, a na drugome ženske cvjetove; dvokućan

✧ DI-[2] + *grč.* oikía: kuća

dijéliti, *v.* dio

dijèreza *ž* **1.** *lingv.* odjelito izgovaranje dvaju susjednih samoglasnika koji se inače redovito izgovaraju kao dvoglas, odnosno kao jedan slog, *usp.* diftong **2.** *jez. knjiž.* odmor u antičkom stihu, javlja se prema prirodnom ritmu kazivanja, *usp.* cezura **3.** *med.* odvajanje zdravoga od bolesnog tkiva

✧ *lat.* diaeresis ← *grč.* diaíresis: izdvajanje, razdvajanje

dijét|a *ž* način prehrane koji se zasniva na umjerenosti ili na odricanju od pojedinih tvari ovisno o svrsi dijete, u prvom redu masnoća [*držati ~u*; *provoditi ~u*; *stroga/blaga ~a*] // **dijetálac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G dijètālācā⟩ *razg.* onaj koji primjenjuje dijetu, onaj koji je na dijeti; **dȉjetāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je svojstven dijeti, koji se sastoji u dijeti, koji je pripremljen na dijetni način, pogodan za dijetnu upotrebu [*~ni proizvod*; *~na kuhinja*]; **dijètālka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dijetalac; **dȉjētnī** *prid.* koji se odnosi na dijetu

✧ *lat.* diaeta ← *grč.* díaita: način življenja

dijéte *sr* ⟨G djèteta, V dijȇte, N *mn* (*zb.*) djèca⟩ **1.** čovjek od rođenja do puberteta **2.** sin ili kći prema roditeljima bez obzira na uzrast i dob **3.** *pren.* onaj koji je pretjerano naivan ili djetinjast [*ne budi (nemoj biti, nemojte biti) ~* **a.** ne budi djetinjast, ne ponašaj se kao dijete **b.** nemojte biti smiješni, *usp.* smiješan] △ ***bijelo** ~* dijete svijetle puti na kojoj se poznaju žilice krvotoka, nježno i slabije otpornosti; ***čudo od djeteta*** dijete izvanrednih sposobnosti; ~ ***na sisi*** dojenče, *usp.* napršče; ~ ***svoga vremena*** onaj koji je usvojio običaje, moral, ponašanje itd. vremena u kojem živi; ***divlje** ~ **(divlji dječak, divlja djevojčica)*** **1.** *razg.* neodgojeno dijete, dijete koje se ponaša neuglađeno, koje se ne zna lijepo ponašati, *opr.* odgojen, pristojan, uglađen **2.** *antrop. psih. lingv.* dijete nađeno u divljini koje je fizički opstalo bez ljudskog utjecaja i zahvaljujući majčinskoj brizi neke divlje životinje (npr. Victor, uhvaćen 1799. u *J* Francuskoj, nazvan i Ajveronski Dječak); ***malo/veliko*** ~, *usp.* mali; ***nezakonito*** ~ dijete rođeno izvan braka; ***očevo*** ~ nalik na oca, uvrgao se na oca; ***usvojeno*** ~ posvojče // **djèc|a** *sr zb.* ⟨djècē, V djȅco⟩, *v.* dijete (sklanja se kao *im.* žena u jednini) [*dobra ~a*; *dobroj ~i*] △ ***~a cvijeća*** naziv za mladiće i djevojke duge kose, nesvakidašnje odjeće, zalagali su se za prestanak rata u Vijetnamu, opći mir, ljubav i ljepotu (1960–1970-ih); **djèčica** *ž hip.* od djeca; **djèčinjī** *prid. reg. knjiš.* **1.** *v.* dječji **2.** *v.* djetinji; **djèčj|ī** *prid.* koji se odnosi na djecu, koji je za djecu; dječinji [*~i nestašluci*; *~e igre*; *~i vrtić*] △ ***~a bolest*** **1.** bolest koju dobivaju samo djeca **2.** *pren.* početne muke i pogreške nove uprave, vlade i sl.; ***~a usta*** način na koji bi se izrazilo ili kako se izražavaju samo djeca, naivno i vrlo otvoreno; ***~i jezik***, *v.* jezik △; **dječùrlija** *ž augm.* od djeca, *pejor.* djeca koja taj čas smetaju, djeca koja se ne znaju ponašati, nestašna djeca (od koje ne treba očekivati da se vladaju kao odrasli); drčadija; **djeténce** *sr* ⟨G -ta, G *mn* djètēnācā⟩, *v.* dješešce; **djètešce** *sr* ⟨G djetéšca, G *mn* djètešācā⟩ *hip.* od dijete; djetence; **djètetov** *prid.* koji pripada djetetu; **djȅtić** *m* **1.** *pov.* **a.** pomoćnik kod obrtnika (kod majstora, kod gazde); kalfa **b.** sluga, kućni momak **2.** *jez. knjiž.* dječak; **djetinjàrija** *ž* neozbiljan postupak ili tvrdnja, ono što bi (po nepromišljenosti i sl.) mogla učiniti samo djeca; **djetinjáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* djetìnjārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ postupati ili ponašati se kao dijete; **djètinjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je (po postupcima) kao dijete; **djètinjasto** *pril.* kao dijete, na način djeteta; **djètinjī** *prid.* koji pripada, koji je svojstven djeci [*~ plač* dječji plač, plač djece ili djeteta]; dječji; **djetínjiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* djètīnjīm, *pril. sad.* -njēći, *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** ponašati se nerazumno kao dijete **2.** postajati u starosti djetinjast, gubiti duševnu svježinu; **djètīnjski** *pril.* kao dijete, na način svojstven djetetu; **djètīnjstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/djetínjstvā⟩ razdoblje života od rođenja do djevojaštva ili dječaštva

✧ *prasl.* i *stsl.* dětь (*rus.* ditjá, *polj.* dziecię) ← *ie.* *dheh$_1$i-: dojiti, sisati (*lat.* femina: žena, *skr.* dhenu-: krava muzara)

dijètenklasa *ž pov.* u Austro-Ugarskoj Monarhiji naziv za činovničku grupu, činovni razred [*treća ~*; *osma ~*]

✧ *njem.* Diätenklasse

dijètēt *m* ⟨G dijetéta⟩ *pov.* sudac u antičkoj Ateni

✧ *grč.* diaitētḗs

dijetètika *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* znanost o pravilnoj prehrani, proučava načine i svrsishodnosti provođenja dijete // **dijetètičār** *m* **1.** onaj koji proučava dijetu (i oblike pravilne ishrane), koji se bavi zdravom ishranom (kao savjetodavac, pisac recepata i dr.) **2.** liječnik koji se bavi dijetetikom; **dijetètičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dijetetičar; **dijètetskī (dijetètičkī)** *prid.* koji se odnosi na dijetetiku

✧ *grč.* diaitēikḗ tékhnē: vještina u načinu življenja

dijùrna, *v.* diurna

dȉka *ž*, *v.* dikka

dȉk|a *ž* ⟨D L -i⟩ **1.** ponos [*biti na ~u* biti na ponos] **2.** *jez. knjiž.* draga, mila osoba (ob. mladić djevojci) [*moja ~a*; *zbogom ~o*, *iron.* propalo je, nema toga više, s tim je gotovo, s tim je završeno] // **dȉčan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *retor.* kojim se može dičiti, koji je na diku; **dȉčiti se** (kim, čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* dȋčīm se, *pril. sad.* -čēći se, *gl. im.* -čēnje⟩ biti ponosan na koga ili na što; ponositi se; **dȉčnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij.* osobina onoga koji je dičan

♦ **Dȉka** m. os. ime (narodno), *rij. zast.*: **Dȉkomīr**, **Dȉkoslāv**; *hip.*: **Dȉko** ◇ *pr.*: **Dȉčak** (Drniš), **Dȉčić** (Crikvenica, Osijek), **Dȉka** (Rijeka, Crikvenica), **Dȉkan** (*I* Slavonija), **Dȉkanić** (Nova Gradiška, Vinkovci), **Dikánović** (100, Slavonski Brod), **Dȉkić** (Osijek, Dugo Selo), **Dȉkmić** (Sesvete), **Dȉkonić** (Vinkovci, *I* Slavonija), **Dȋković** (140, Pula, Pokuplje), **Dȉkšić** (Đurđevac, Pokuplje, *I* Slavonija), **Dȉktić** (Čazma), **Dȉkulić** (Kostajnica, Banovina, Primorje)

✧ možda ≃ *lat.* (bene)dictio: blagoslov (iz crkvenog jezika)

dȉka *ž bot.* jestive sjemenke tropskih biljaka roda *Irvingia*; adika

✧ *egz.* (*bantu*)

dikarȉōn (**dikàrion**) *m* ⟨G dikarióna⟩ *bot.* u razvoju gljiva iz razreda *Basidiomycetes*, sekundarni micelij iz kojeg se razvija plodište gljive

✧ *nlat.* dicaryon ≃ DI-[2] + *grč.* káryon: orah

dikàstērij *m pov.* **1.** u antičkoj Ateni, narodni sud **2.** u srednjem vijeku, viša vlast, više sudstvo **3.** u hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici od 17. st., visoka državna vlast, vlada **4.** sud, sudište, sudsko vijeće, zbor sudaca △ ***Dvorski*** ~ namjesničko vijeće za Hrvatsku i Slavoniju osnovano 1861, podignuto na rang dvorske kancelarije 1862; pod upravom austrijskog ministarstva vanjskih poslova // **dȉkast** *m pov. pravn.* sudac; porotnik; **dikàstor** *m pov.* u staroj Ateni, građanin koji može biti biran za suca; **dȉkātor** *m pov. reg.* skupljač poreza

✧ *grč.* dikastérion ≃ dikastḗs: član porote ≃ dikázein: suditi

dȉkāt *m* ⟨G dikáta⟩ *reg.* **1.** mar, marljivost, pomnja, pažnja, pozornost **2.** zauzimanje, nastojanje (oko čega) // **dȉkatiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -atēći, *gl. im.* -aćēnje⟩ *reg.* **1.** pažljivo i marljivo raditi; paziti **2.** pozorno učiti; **dikàtli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je pažljiv; pozoran, marljiv; **dikàtsuz** *prid. reg.* koji je nemaran; nepažljiv, nebrižan, aljkav

✧ *tur.* dikkat ← *arap.* diqqa: sitnost, tankost

dȉkcij|a *ž* **1.** *kazal.* način izgovaranja glasova i riječi u govoru i pjevanju [*ima dobru/lošu ~u*] **2.** njegovanje pravilnog rada govornih organa, ljepote, jasnoće i društvene prepoznatljivosti izgovora

✧ *lat.* dictio: govorenje, riječ ≃ dicere: govoriti

dikciònār *m* ⟨G dikcionára⟩ *pov.* rječnik

✧ *srlat.* dictionarium ≃ dictio: riječ

dȉk-dȉk *m zool.* vrlo mala afrička antilopa iz roda *Madoqua*

✧ *egz.*

dikètōn *m* ⟨G diketóna⟩ *kem.* svaki ugljikov spoj koji ima dvije ketonske skupine

✧ DI-[2] + *v.* keton(i)

dȉkica *ž bot.* bodljikava samonikla biljka (*Xanthium spinosum*) iz porodice glavočika (*Compositae*); čičak

✧ *prasl.* *dikъ: divlji (*rus.* díkij, *polj.* dziki)

dȉkiš *m reg. zast.* **1.** obrub, rub, šav **2.** šara na hlačama, šav na hlačama // **dikìšlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. zast.* kožuh optočen krznom, ukrašen svilenim gajtanima te vatiran slojem pamuka

✧ *tur.* diki ← dikmek: usaditi, pobosti, šiti

dȉkka (*izg.* dìka) *ž arhit.* povišena platforma na stupovima u većim džamijama; s nje recitator ponavlja naglas sure iz *Kur'ana* i intonira molitvu

✧ *arap.*

dȉkla *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *jez. knjiž. arh.*, *v.* djevojka

♦ *pr.*: **Dȉklan** (*S* Dalmacija), **Dȉklić** (640, Otočac, Lika, *S* Dalmacija, Istra)

✧ *čakavski* ← *prasl.* *dětьkla (*slov.* dekla) ≃ *v.* dijete

dȉkli *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** koji hoda uspravno; uspravan, prav **2.** koji je pun ponosa; ponosan

✧ *tur.* dikili: prav, uspravan

dȉkobrāz *m zool.* **1.** bodljikavo prase (*Hystrix cristata*) mediteranski glodavac jednozubac, biljožder s jakim pandžama i crno-bijelim bodljikama na leđima **2.** (*mn*) glodavci kojih je tijelo obraslo bodljama (*Hystricidae*, *Erethyzontidae*); drvolasci

✧ *češ.*

dikòlōn *m* ⟨G dikolóna⟩ *jez. knjiž.* dvostih, distih

✧ *grč.* díkōlos: dvočlan ≃ DI-[2] + kôlon: član, ud

dikotiledóne *ž mn* ⟨N dikotiledóna⟩ *bot.*, *v.* dvosupnice
✧ DI-[2] + *grč.* kotylédōn: supka
dikròmija *ž biol.* različita obojenost istovrsnih organizama, *usp.* dihroizam // **dikromìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fiz.* svojstvo nekih minerala (npr. turmalin) da selektivno apsorbiraju svjetlost u jednoj ravnini, ali dozvoljavaju prolaz svjetlosti okomito na tu ravninu, minerali mijenjaju boju s obzirom na debljinu ili kut gledanja; dihroizam, dvobojnost
✧ DI-[2] + -KROMIJA
dìksilend *m*, *v.* dixieland
dȉktafōn *m tehn.* sprava za snimanje i reprodukciju izgovorenih riječi
✧ *lat.* dictare: govoriti + -FON
diktàmān *m* ⟨G diktamána⟩ *bot.*, *v.* jasenak
✧ *lat.* dictamnus
dȉktāt *m* ⟨G diktáta⟩ **1.** tekst koji se izgovara drugome, kazivanje u pero **2.** *pren.* zahtjev za bezuvjetnim izvršenjem, ultimativni zahtjev; pritisak, prisila [*pod ~om vlasti*] // **diktírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dìktīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** govoriti komu, kazivati u pero **2.** nametnuti/nametati [*~ uvjete*]; **dȉktīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *gram.* izjavan, izričan [*~ne rečenice*]
✧ *lat.* dictatum ≃ dictatus: izgovoren ← dictare: govoriti, kazivati opetovano, prepisati, narediti ≃ dicere: reći
diktatúr|a[1] *ž pol.* neograničena vladavina jedne ili više osoba koje monopoliziraju svu vlast u nekoj instituciji ili državi, bez ograničavajućeg faktora demokratske kontrole (reizbor, slobodni izbori, višestranački parlament i sl.) [*uvesti ~u*; *provoditi ~u*] △ ***~a proletarijata*** **1.** *fil. ideol.* vladavina proletarijata poslije revolucije kao prijelazna etapa prema socijalizmu i komunizmu (prema Marxu i Lenjinu) **2.** *pol. pov.* naziv pod kojim se podrazumijevao državni sustav diktature pod vlašću komunističke partije // **dȉktātor** *m* **1.** *pov.* u Rimu, jedna od javnih službi koju imenuje konzul u kritičnim okolnostima, daje apsolutnu, ali privremenu vlast (do opoziva) **2.** *pol.* onaj koji vlada neograničenom vlašću nekom zemljom; apsolutist, silnik, tiranin **3.** *razg.* onaj koji ima ili sebi prisvaja apsolutnu vlast [*on je ~ u svojoj obitelji*; *~ na poslu*]; **dȉktātorica** *ž*, *v.* diktator; **dȉktātorskī** *prid.* koji se odnosi na diktatore i na diktaturu; **dȉktātorski** *pril.* na diktatorski način, kao diktator
✧ *lat.* dictatura
diktatúra[2] *ž pov.* nekadašnja austrijska saborska arhiva i kancelarija u Požunu (danas Bratislava)
✧ *v.* diktatura[1]
diktírati, *v.* diktat
dȋl *m* ⟨G díla, N *mn* dílovi⟩ *žarg.* **1.** dogovor dviju ili više osoba oko čega; sklopljeni posao, često kao neformalna, nepisana obveza [*imamo ~ oko toga*] **2.** opći naziv za sve poslove u vezi s drogom △ ***biti u ~u*** biti uključen u dogovoreni posao s drogom; ***ispasti iz ~a*** biti isključen iz posla s drogom // **dȉlati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *razg.* baviti se poslom dilera **2.** *žarg.* raspačavati drogu; preprodavati; **dȉler** *m* **1. a.** *trg. bank.* trgovački posrednik, trgovac (osoba ili poduzeće) na burzi vrijednosnica, u međunarodnim poslovima i sl.; dealer, *usp.* dealing **b.** *razg.* svaki posrednik u trgovini **2.** *žarg.* onaj koji preprodaje, raspačava drogu, ob. u manjim količinama **3.** varalica, pretvorica, himbenik **4. a.** onaj koji za stolom u kartaškoj igri ili u javnoj kockarnici dijeli igraće karte **b.** sprava koja dijeli igraće karte △ ***sitni ~*** *pejor.* osoba koja se bavi najslabije plaćenim poslovima oko droge i sl.; **dȉlerica** *ž*, *v.* diler; **dȉleričin** *prid.* koji pripada dilerici; **dȉlerov** *prid.* koji pripada dileru; **dȉlersk|ī** *prid.* koji ima osobine dilera; koji se odnosi na dilera [*~i dogovor*] △ ***~o tržište*** **1.** *ekon.* tržište na koje djeluju dileri, posrednici koji su spremni kupovati i prodavati za svoj račun u bilo koje vrijeme **2.** *žarg.* trgovina drogom; **dȉlerski** *pril.* na način dilera, kao diler; **dȋling** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *ekon.* transakcije vrijednosnim papirima pomoću kompjutera ili telefona
✧ *engl.* deal
dȉl *m* ⟨N *mn* dìlovi⟩ *reg. pov.* zarobljen neprijateljski vojnik od kojega se prikupljaju podaci
✧ *tur.* dil: jezik
dilacerácija *ž pat.* razderotina kože i tkiva, nastala od prodora oštrice u mišićje ili kost; rana
✧ *lat.* dilaceratio ≃ dilacerare: razderati, raskomadati
dilácija *ž pravn.* odgoda // **dìlatōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *pravn.* koji se može odgoditi, koji je spreman za odgodu; odgodljiv
✧ *lat.* dilatio ≃ dilatorius: odgodljiv ≃ differre: odgoditi

dilájla (**dilâjla**) *ž žarg.*, ob. u: △ ***biti*** ~ **a.** biti psihički izvan sebe **b.** biti drogiran ili pijan
✧ prema šlageru *Delilah* iz 1970-ih koji je prečestim emitiranjem putem radiopostaja iritirao slušatelje

dilatácij|a *ž* **1.** *tehn.* rastezanje, proširivanje, povećanje obujma (u sve tri dimenzije) **2.** *arhit.* dio građevine (kuće, tvornice itd.) koji se pruža u drugom smjeru od središnjeg dijela [*zgrada u kojoj živim ima dvije ~e*] **3.** *med.* **a.** fiziološko ili abnormalno proširenje nekog šupljeg organa **b.** terapijski postupak proširenja lumena suženog šupljeg organa // **dȉlatabīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *tehn.* koji se može rastezati, raširiti, promjenljiv u širini i dužini; opruživ, rastezljiv; **dilatácījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dilataciju △ ~***e fuge*** **a.** napuknuća po zidovima koja se pojavljuju na zgradama kao posljedica slijeganja ili širenja **b.** (*jd*) propisani razmak između šina, ostavlja se zbog istezanja šina, kod povećanja temperature; **dilàtātor** (**dilatâtor**) *m med. tehn.* instrument kojim se proširuje fiziološki otvor, unutrašnje ušće ili cjevoliki organ ako su suženi ispod normalnih dimenzija
✧ *lat.* dilatatio ≃ dilatatus: rastegnut (dilatabilis: rastezljiv) ← dilatare: rastezati ≃ DI-[1] + latus: bok

dȉlatometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* uređaj za mjerenje rastezanja ili širenja plinova ili tekućina pod utjecajem topline
✧ *v.* dilatacija + -METAR

diláver *m pov.* osobni pratilac, ađutant velikodostojnika u Osmanskom Carstvu
✧ *tur.* ← *perz.* dilāwer

dȉlbāgija *ž* srebrna spremnica za zapise iz *Kur'ana*; filigranom ukrašeni tuljac veličine maloga prsta, nosi se na lančiću oko vrata ili ruke
✧ *tur.*

dȉlber (I) *m reg. ekspr.* mladić djevojci; dragan // **dȉlber** (II) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ kao atribut uz *im. ž* roda u značenju lijep, drag [~ *djevojka*]; **dȉlbērče** *sr* ⟨G -ta⟩ *hip.* od dilber (I); **dȉlbērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. ekspr.* **1. a.** djevojka momku; dragana **b.** lijepa djevojka; ljepotica **2.** vrsta sevdalinke; lirska ženska pjesma
♦ **Dȉlber** m. os. ime (*musl.*) ◇ *pr.*: **Dȉlber** (220, Đakovo, *I* Slavonija, sred. Dalmacija), **Dȉlberović** (**Dilbérović**) (170, Dubrovnik) ◇ *top.*: **Dȉlberovac** (potok, Slavonija)
✧ *tur.* dilber ← *perz.*: (*dosl.*) srconoša

dȉldo *m* ⟨G -a/-oa⟩ *žarg.* umjetni muški spolni ud, umjetno spolovilo, umjetni penis
✧ *amer.engl.* dildo

dilém|a *ž* **1.** *log.* dvočlana pretpostavka koja uključuje dvije komplementarne premise oblika: ako p onda q i ako r onda s; budući da je ili p ili r, onda je ili q ili s **2.** *razg.* situacija koja traži izbor između dviju često nepovoljnih mogućnosti [*biti u ~i*; *naći se u ~i*]; dvojba, nedoumica
✧ *grč.* dílēmma ≃ DI-[2] + lêmma: pretpostavka, premisa

dilèndžija *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* prosjak
✧ *tur.* dilenci ← dilenmek: prositi

dȉler, *v.* dȋl

dilètant (**diletȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** osoba koja se nekom djelatnošću, umjetnošću ili znanošću bavi samo za svoje zadovoljstvo bez težnje ili obveze na stručnu razinu ili vrijednost; amater, nestručnjak **2.** *pejor.* nestručnjak koji sebi umišlja da djeluje ili prosuđuje sa stručnom kompetencijom // **dilètantica** (**dilètantkinja**) *ž*, *v.* diletant; **diletantȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ ponašanje ili postupci onoga koji je diletant, svojstvo onoga što je diletantsko; **dilètantskī** *prid.* koji se odnosi na diletante; nestručan; **dilètantski** *pril.* na diletantski način, poput diletanata; nestručno, neprofesionalno
✧ *tal.* dilettante ≃ *lat.* delectari: uživati, veseliti se

diligèncija *ž knjiš. rij.* osobina onoga koji je diligentan; marljivost, marnost // **dilȉgentan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *knjiš. rij.* koji dobro i mnogo radi; marljiv, maran
✧ *lat.* diligentia ≃ diligens: marljiv

diližànsa *ž* ⟨G *mn* diližánsā/-ī⟩ *pov.* poštanska kočija s konjskom zapregom za redovit prijevoz putnika i robe u doba dok još nije postojala željeznica
✧ *fr.* diligence: brzina; carosse de diligence: brza kočija

dȉlkuša *ž reg. ekspr.* ptica koja se veseli; pjevica (ob. slavuj)
✧ *tur.* dilküa: ono što srce otvara ← *perz.* dil: srce + guša-den: otvoriti

Dilthey (*izg.* Dìltej), **Wilhelm** (1833–1911), njemački filozof, začetnik tzv. »filozofije života« (*Izgradnja povijesnog svijeta u duhovnim znanostima*)

diluèndo *pril. glazb.* oznaka za interpretaciju kojom se traži krajnje utišavanje tona
✧ *tal.*

dìluens *m kem.* sredstvo za razrjeđivanje, otapanje; otapalo, razrjeđivač
✧ *lat.* diluere: razmočiti, otopiti

dìlum *m reg.* kriška dobivena uzdužnim presjekom [~ *baklave*; ~ *lubenice*]
✧ *tur.* dilim

dìlūvij *m geol.* ledeno doba kvartara u kojem se pojavio prethistorijski čovjek; deluvij, *usp.* pleistocen // **dìluvijāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** *geol.* koji pripada diluviju, koji je kao u diluviju [~*na kiša*] **2.** *razg.* koji kao da potječe iz davnih vremena; zastario, preživljen [~*ni način razmišljanja*] **3.** poplavni, potopni; **dìlūvijskī** *prid.* koji se odnosi na diluvij
✧ *lat.* diluvialis ≃ diluvium: potop, poplava

dìlja *ž* ⟨G *mn* dîljā⟩ *reg.* mjesto gdje se drvene brodice grade ili izvlače na kraj radi čišćenja i popravaka ✧ *njem.* Diele: daska

dîljem, *v.* dalj

dîljka *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* dìljākā/-ī⟩ *ekspr. jez. knjiž.* dugačka puška
✧ *v.* dalj

dìm *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ **1. a.** lagana tvar koja se diže u zrak kad što izgara **b.** magla od morskih kapljica koju stvara bura **2.** *pren.* ono što je varljivo, prividno **3.** *pov.* *meton.* kuća, domaćinstvo kao jedinica po kojoj se obračunavaju dažbine (porez) △ ***pizdin (pičkin)*** ~ *vulg.* ono što je kao napor, ideja ili nastojanje bespredmetno ili besmisleno: ispraznost, taština // **dìmiti** (∅, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -mēći (se), *gl. im.* -mljēnje⟩ **1.** (∅, se) **a.** puštati dim **b.** *pren.* pušiti **2.** (što) sušiti hranu na dimu; **dìmljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je priređen za jelo tako što je izložen dimu radi sušenja i arome [~*i sir*]; **dìmljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji lako i obilno dimi (slama) **2.** koji je nalik dimu (magla) **3.** u kojem se osjeća dim (dimljeni sir ili na dimu sušeno meso); **dîmn|ī** *prid.* koji je od dima, koji se odnosi na dim △ ~***a zavjesa*** *vojn.* gusti oblak neotrovnog plina, koristi se u taktičke svrhe; **dìmnica** *ž pov.* porez koji je plaćala svaka kuća s dimnjakom; podimšćina, ognjišćina, dimnjakovina, dimnjarina; **dimòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na dim
✧ *prasl.* i *stsl.* dymъ (*rus.* i *polj.* dym) ← *ie.* *dhuh₂mos (*lat.* fumus, *grč.* thymós: duh)

dimènzij|a *ž* **1.** *mat.* **a.** topološki pojam, apstrakcija intuitivne predodžbe da je pravac jednodimenzionalan, ravnina dvodimenzionalna itd. **b.** u tradicionalnom značenju duljina, širina ili visina tijela; mjera u jednom smjeru, omjera, protega **2.** *fiz.* **a.** prikaz složene (izvedene) fizikalne veličine preko temeljnih fizikalnih veličina; kao temeljne veličine obično se uzimaju masa (M), dužina (L), vrijeme (T), naboj (Q) i temperatura (Θ) (npr. dimenzija brzine je duljina po vremenu L/T) **b.** maksimalni broj linearno nezavisnih vektora u nekom vektorskom prostoru; ta apstraktna definicija odražava suštinu iskaza poput »običan prostor je trodimenzionalan«, »prostor teorije relativnosti je četverodimenzionalan« i »Hilbertov prostor (prostor koji se rabi u suvremenoj kvantnoj teoriji) je beskonačno-dimenzionalan« **3.** *pren.* stupanj razvoja; veličina, opseg, obujam čega △ ***četvrta*** ~***a*** vremenska vrijednost pored tri prostorne vrijednosti; ~***a vektorskog prostora*** kardinalni broj baze, dakle broj skalarnih podataka (koordinata) kojima je određen vektor // **dimenzionírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dimenziònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dimenziònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (iz)mjeriti prostor ili neki predmet prema dimenzijama **2.** ustanoviti/ustanovljavati, procijeniti/procjenjivati (npr. stanje kako bi se moglo djelovati u budućnosti) [~ *ponudu na tržištu sukladno kupovnoj moći*] **3.** *inform.* povećati/povećavati ili smanjiti/smanjivati grafički prikaz (crtež, font i sl.) razmjernim prilagođavanjem
✧ *lat.* dimensio: mjerenje ≃ dimetiri: mjeriti

dìmetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *jez. knjiž.* stih sastavljen od dva metra/četiri stope △ ***jampski*** ~ stih sastavljen od dva jampska metra, a svaki jampski metar od dva jamba (dvosložna stopa)
✧ *grč.* dímetron, DI-² + -METAR

dimetilhidràzīn *m* ⟨G dimetilhidrazína⟩ *kem.* bezbojna tekućina s jakim mirisom amonijaka; služi kao apsorbent za ugljični i sumporov dioksid (i druge plinove)
✧ DI-² + *v.* metil + *v.* hidrazin

dimetilsulfòksīd *m* ⟨G dimetilsulfoksída⟩ *kem. farm.* tekućina, otapalo koje brzo prodire kroz kožu, djeluje protiv upala i protiv bolova
✧ DI-² + *v.* metil + *v.* sulf(at) + *v.* oksid

dìmije *ž pl. tantum* ⟨G dìmījā⟩ ženske široke hlače u orijentalnom stilu, podvezuju se oko gležnja
✧ *tur.* dimi ← *grč.* dímitos: dvostruko tkan

diminúcija *ž glazb.* **1.** pri ponavljanju teme,

umanjenje ritmičke vrijednosti tonova, *opr.* augmentacija **2.** kompozicijski postupak ponavljanja teme, melodije, figure u skraćenim notnim vrijednostima **3.** ukrašivanje melodije figurama u sitnijim notnim vrijednostima, ornamentiranje // **diminuírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* diminùīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* diminùīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *knjiš. rij.* umanjiti/umanjivati, (o)slabiti **2.** *glazb.* utihnuti/utišavati, umanjiti jačinu tona, postupno (o)slabiti jačinu tona, stišavati
✧ *lat.* diminutio ≃ diminuere: smanjiti

diminuèndo *pril. glazb.* dinamička oznaka za postupno smanjivanje jačine tona, srodna decrescendu, *opr.* crescendo
✧ *tal.*

dȉmīs *m* ⟨G dimísa⟩ *pov.* u zemljama pod arapskom vlašću pripadnik druge vjere
✧ *arap.*

dimìskija, *v.* Damask

Dìmitar m. os. ime (svetačkoga podrijetla; ime se širi kultom solunskoga sveca Dimitrija koji je pogubljen za Dioklecijana poč. 4. st.; štovao se u Sirmiumu, odatle *top.* Mitrovica); isto: **Dèmitar**, **Dimìtrije**, **Dmȉtar** (kralj Dmitar, Zvonimir), **Dòmitar**, **Dùmitar**, **Gmȉtar**; *hip.*: **Démić**, **Démko**, **Dêmša**, **Dìkan**, **Dìmjan**, **Dímo**, **Dȉmoje**, **Dímšo**, *usp.* Mȉtar ◇ *pr.*: **Dèmetar**, **Dèmeter** (107, Slavonija), **Dímić** (600, Lika), **Dìmitrić**, **Dimitrȉjević** (150, Slavonija), **Dîmović**, **Dmitrašínović** (150, Lika), **Dmȉtrović** (870, Zagora), **Dòmitrović**, **Gmȉtrović**, **Mȉtak** (100, Zagreb, Sesvete), **Mitánović** (Osijek), **Mȉtar** (390, Trogir, Banovina, sred. Dalmacija), **Mítić** (500, Banovina, Istra), **Mítin** (Virovitica), **Mìtković** (Split, Prigorje), **Mìtok** (Jastrebarsko, Pokuplje), **Mìtoš** (Đakovo, *I* Slavonija), **Mitráković** (Novska, Vis, Primorje), **Mitrašínović** (Međimurje, Velika Gorica), **Mìtrečić** (Zagorje, Pokuplje, *I* Slavonija), **Mitrèkanić** (Slavonski Brod, Osijek), **Mitréković** (Dugo Selo, Velika Gorica), **Mitrèvskī** (Split, Rijeka), **Mítrić** (260, Slavonija, *J* Dalmacija), **Mȉtrov** (Murter, Šibenik, *J* i sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Mìtrovac** (Virovitica), **Mìtrović** (3330, *S* Dalmacija, *I* Slavonija), **Mitròvskī** (Osijek, Varaždin, Vukovar) ◇ *top.* (naselja): **Mìtrovac** (Beli Manastir, 111 stan.; Požega, 214 stan.), **Mitrovica Gràdīnskā** (Virovitica, 152 stan.)
✧ *grč.* Dēmétrios, *v.*. Demetra

Dimitrȉjević **1. Dragutin** (**Apis**) (1876–1917), srp. oficir, osnivač i duhovni vođa tajne organizacije *Crna ruka*; upleten u ubojstvo srp. kralja A. Obrenovića (1903) i austrijskog prestolonasljednika Ferdinanda (1914) **2. Mila** (1877–1972), hrv. kazališna glumica, dugogodišnja prvakinja Hrvatskog narodnog kazališta

Dimitrȉjevići-Rafȁilovići *m mn* obitelj slikara fresaka i ikonopisaca iz Risna, glavni predstavnici bokokotorske ikonopisne škole

Dȉmitrov, **Georgi** (1882–1949), bugarski političar, suosnivač KP Bugarske, generalni sekretar Kominterne (1935–1943), prvi predsjednik vlade NR Bugarske (1946–1949)

dimìžāna *ž*, *v.* demejana

dȉm màk *m* u akupunkturi svaka životno važna točka ljudskog tijela; pritiskom, udarcem na dim-točke može se izazvati paraliza, prestanak disanja i smrt
✧ *kin.* (*kantonski*)

dȉmnica, *v.* dim

dȉmnjača *ž bot.* rod zeljastih biljaka (*Fumaria*) iz porodice makova (*Papaveraceae*); rosopas, rosopast
✧ *v.* dim

dîmnjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ otvor u obliku šupljeg zidanog stupa, cijevi i sl. kroz koji se iz zatvorene prostorije odvodi dim // **dȉmnjačār** *m* onaj koji čisti dimnjake; **dȉmnjačarskī** *prid.* koji se odnosi na dimnjačare; **dȉmnjačārstvo** *sr* obrt, profesija dimnjačara; **dȉmnjāčkī** *prid.* koji se odnosi na dimnjak i dimnjake [~ *otvor*]
♦ *pr.*: **Dîmnjāković** (Jastrebarsko, Pokuplje), **Dîmnjāšević** (Virovitica, Podravina)
✧ *v.* dim

dimòrfan *prid.* ⟨*odr.* -fnī⟩ **1.** koji ima dva oblika, koji se pojavljuje u dva oblika; dvoobličan **2.** *kem.* koji se može kristalizirati u dva različita oblika // **dimorfìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *biol.* osobina da se jedna biljna ili životinjska vrsta javlja u dva različita oblika [*sezonski* ~ razlika u krznu tijekom ljeta i zime] △ ***seksualni (spolni)*** ~ *biol.* skup obilježja koji nije prijeko potreban u reprodukciji, ali omogućuje da se razlikuju dva spola iste vrste; spolno dvoličje (mužjaci i ženke)
✧ *grč.* dímorphos: dvojaka oblika

dimotȉkī *m lingv.* pučki oblik novogrčkog jezika znatno udaljen od svojih starogrčkih korijena s mnoštvom posuđenica

✧ ≃ *ngrč.* dēmotikós: pučki ← dêmos: narod, puk

dīn¹ *m isl.* **1.** ukupnost islamske religije i cjelokupnog uređenja načina života muslimana **2.** vjera, vjerozakon

✧ *arap.* ← *perz.* den: vjera, pridržavanje vjerskih zakona

dīn² *m* stara jedinica sile u CGS-sustavu (u Si sustavu je to newton, N); znak dyn, 1 dyn = 10^5 N

✧ *grč.* dýnamis: sila, snaga

dína *ž, v.* dine

dinàmika *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *fiz.* dio mehanike koji proučava zakone gibanja tijela s obzirom na sile koje ih uzrokuju [*~ materijalne točke*; *~ čvrstih tijela*; *~ tekućine*] **2.** *glazb.* znanost o stupnjevanju jačine tonova i njihovom međusobnom odnosu **3.** *pren., v.* dinamičnost [*~ razvoja*; *visoka ~ predstave*] **//** **dinàmič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji je pun snage i pokretljivosti; energičan, odlučan [*~an direktor*] **2.** koji potiče ili kojim se nastoje napraviti promjene, ostvariti napredak [*~na privredna reforma*] △ ***~na snaga*** motorička sposobnost koja omogućuje intenzivno kretanje (za razliku od statičke snage koja dolazi do izražaja u podizanju tereta i sl.); ***~ni sustav informacija*** sustav koji se sastoji od velikog broja međusobno povezanih elemenata i podsustava; **dinàmičkī** *prid.* koji se odnosi na dinamiku, *usp.* dinamičan; **dinàmično** *pril.* na dinamičan način; pokretljivo, živo; **dinàmičnost** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dinamičan ili svojstvo onoga što je dinamično; pokretljivost, živost, živahnost, promjenjivost, dinamika, dinamizam; **dinamìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *v.* dinamičnost **2.** *fil.* teorija prema kojoj je stvarnost sačinjena od sila (dinamičkih, energetskih oblika); **dinamizírati** *dv.* ⟨*prez.* dinamìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ potaknuti/poticati, oživjeti/oživljavati

✧ *grč.* dýnamis: sila, snaga ≃ dynamikós: pokretljiv

dinàmīt *m* ⟨G dinamíta⟩ **1.** *kem. vojn.* eksploziv razorne snage, nitroglicerin s kremenim pijeskom, ugljenom ili celulozom **2.** *pren. razg.* onaj koji je živahan, dinamičan, pun eksplozivnosti **//** **dinamìtāš** *m* ⟨G dinamitáša⟩ onaj koji barata dinamitom (miner, diverzant, onaj koji dinamitom lovi ribu itd.); **dinamitírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* dinamìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* dići/dizati u zrak, baciti/bacati u zrak (dinamitom ili nekim drugim eksplozivom); **dinàmitnī** *prid.* koji ima svojstvo dinamita

✧ ime je dao (1867) švedski izumitelj A. B. Nobel, *v.*

dinamìzam, *v.* dinamika

dīnamo *m* ⟨N *mn* -i *knjiš.*/-a *sr razg.*⟩ **1.** *fiz. tehn.* generator istosmjerne električne struje koji radi na načelu elektromagnetske indukcije **2.** (Dinamo) ime nogometnog kluba iz Zagreba **//** **dīnamovac** *m* ⟨G -ōvca, V -ōvče, N *mn* -ōvci⟩ *sport* navijač kluba Dinamo, *usp.* Bad Blue Boys

✧ *krat., njem.* Dynamomaschine: dinamoelektrostroj ← *grč.* dýnamis: sila, snaga

DINAMO- prvi dio riječi, odnosi se na snagu, silu [*dinamograf*]

✧ *grč.* dýnamis: snaga ≃ dýnasthai: moći

dīnamogēn *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *psih.* koji potiče i daje snagu, *opr.* inhibitoran

✧ DINAMO- + -GEN

dīnamograf *m tehn.* uređaj za mjerenje jakosti pare (na željeznicama, u parnim postrojenjima itd.)

✧ DINAMO- + -GRAF

dinamomètrija *ž med.* metoda za mjerenje mišićne snage pojedinih mišića ili grupe mišića **//** **dīnamometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* uređaj za mjerenje sile (tlaka, vlaka, težine itd.); dinamomjer

✧ DINAMO- + -METRIJA

dīnamomjer *ž, v.* dinamometar

✧ DINAMO- + *v.* mjera, mjeriti

dīnār *m* **1.** *bank.* osnovna novčana jedinica u mnogim zemljama u prošlosti i sadašnjosti (u SFRJ do 1991, SRJ, Alžiru, Bahreinu, Iraku, Jordanu, Kuvajtu, Libiji, Tunisu, Južnom Jemenu); manje jedinice nazivaju se različito – u SFRJ 1 dinar sadržavao 100 para **2.** *razg.* **a.** novac kao vrijednost, novac uopće; pare **b.** komad kovanog novca bez obzira na osnovnu jedinicu [*otvoriti staklenku ~om*]; para, novčić, kovanica **3.** figura u garnituri talijanskih karata △ ***hrvatski ~*** privremena jedinica novca u Republici Hrvatskoj 1991–1994. **//** **dinàrčić** *m hip. pejor.* od dinar; dinarić; **dinàrić** *m, v.* dinarčić; **dīnarsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dinar [*~a valuta*]

✧ *grč.* dēnaríon ← *lat.* denarius: 10 kao novčić

Dìnara *ž geogr.* planina na granici između

Dalmacije i Bosne, najviši vrh Troglav (1913 m) u BiH i Dinara (1831 m) u Hrvatskoj // **dinárac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G dìnārācā⟩ *razg.*, *v.* dinarid (**1**); **Dinárac** *m* (**Dìnārka** *ž*) ⟨G -rca, N *mn* -rci, G Dìnārācā⟩ onaj koji živi na Dinari; **dinárčev** *prid.* koji pripada dinarcu; **Dinárčev** *prid.* koji pripada Dinarcu; **dinàrīd** *m* ⟨G dinarída⟩ **1.** *antrop.* pripadnik ogranka loze europeida karakterističan za prostor Dinarskoga gorja (visok rast, snažna konstitucija, tamna kosa, kukast nos); dinarac, jadranska rasa **2.** *razg. pejor.* primitivni čovjek iz dinarske zabiti; primitivac, barbar, nasilnik; **Dinarídi** *m mn geogr.* Dinarsko gorje, *v.* dìnarskī △; **dìnārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dinarac; **dìnarsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Dinaru, okolne predjele i široko područje i stanovništvo △ *~**a rasa*** *antrop.* ogranak loze europida, dijeli se na noričku i padsku podrasu; jadranska rasa; ***Dinarsko gòrje*** *geogr.* planinski sustav nastao nabiranjem u tercijaru; Dinaridi; **dìnarski** *pril.* kao dinarac, na način dinaraca

♦ *pr.*: **Dinàrina** (Sinj)

Dìnārka *ž*, *v.* Dinarac, Dinara

dìnās-kàmēnje *sr zb.* blokovi (opeke) uglavnom od pečenog kvarcita; vatrostalni materijal, otporan prema kiselim talinama

✧ *v.* dine + *v.* kam[1], kamen

dinàstija *ž* **1.** vladarska obitelj, redoslijed vladara iz iste obitelji, kraljevska loza **2.** slijed važnih, moćnih i sl. osoba iz iste obitelji ili porodice [~ *Kennedy*] **3.** *pejor.* oni koji nasljeđuju ili prenose svoje privilegije // **dìnast** *m* ⟨G *mn* dìnāstā⟩ **1.** *pov.* naziv koji se u antičkoj Grčkoj davao članovima nekih oligarhija ili vladarima nad malim područjima **2.** vladar, moćnik, glavar, suveren; **dinàstičkī** *prid.*, *v.* dinastijski; **dinàstījskī** *prid.* koji se odnosi na dinastiju; dinastički

✧ *lat.* dynastia ← *grč.* dynasteía ≃ dynástēs: dinast

dìnatrōn *m tehn.* elektronska cijev sa žicama pozitivno nabijenijim u odnosu na anodu

✧ DI-[2] + *v.* anoda + *v.* (elek)tron

dìndrlica, *v.* dirndl

dîndušman *m reg.* vjerski neprijatelj, zakleti neprijatelj, ljuti protivnik (ob. u smislu neprijatelja islama)

✧ *tur.* dindüman ≃ *v.* din[1] + *v.* dušmanin (dušman)

díne *ž mn* ⟨N dína⟩ valoviti nanosi živog pijeska uz morsku obalu ili u pustinji koje vjetar nanosi, oblikuje i raznosi

✧ *njem.* Düne ← *fr.* dune

díner *m reg. ekspr. zast.* sluga, *usp.* kamerdiner

✧ *njem.* Diener

dìngāč *m* **1.** *agr.* sorta grožđa (plavac mali) s poluotoka Pelješca **2.** crno vino od toga grožđa

dìngi *m* ⟨G -ja⟩ *pom.* **1.** malen otvoren čamac na vesla; radni čamac na trgovačkim, ratnim brodovima i jahtama, ponekad ima jedro **2.** *sport* jedrilica međunarodne klase (s ograničenjima); tip jole za 2 člana posade

✧ *engl.* dinghy ← *hind.* ḍiṇhti

dìngo (**dìngos**) *m* ⟨G -a⟩ *zool.* australski divlji pas (*Canis dingo*)

✧ *egz.* (*austral.aboridž.*)

dining room (*izg.* dàjning rûm) *m žarg.* soba gdje se poslužuje jelo, ob. u hotelima, na luksuznim brodovima i sl.

✧ *engl.*

dìnka *m lingv.* jedan od nilotskih jezika nilosaharske jezične porodice

Dînko m. os. ime (potvrđeno već u 14. st.); *hip.* od Dominik, *v.*; **Dînka** ž. os. ime ◇ *pr.*: **Dînčić**, **Dínković**

dinóda *ž tehn.* elektroda u elektronskoj cijevi, sudjeluje u sekundarnom zračenju

✧ DI-[2] + *v.* (a)noda

dinoflageláti *m mn* ⟨N dinoflagèlāt, G dinoflageláta⟩ *bot.* jednostanične pojedinačne planktonske alge iz razreda *Dinoflagellata* (*Pyrrophita*), pokreću se pomoću dva biča

✧ *grč.* deinós: strašan + *v.* flagelat(i)

Dinòkrat (4. st. pr. Kr.), grčki graditelj i urbanist u doba Aleksandra Velikog, 331. pr. Kr. izradio plan za Aleksandriju, jedan od najviših dometa helenističkog urbanizma

dinòrnis *m zool.* izumrla visoka ptica trkačica s Novog Zelanda

✧ *grč.* deinós: strašan + órnis: ptica

dinosàur (**dinosàurus**) *m* **1.** (*mn*) *zool. geol.* red golemih izumrlih gmazova (*Dinosauria*) iz mezozojskog razdoblja, uglavnom biljožderi **2.** *pren. iron.* osoba preživjelih, zastarjelih nazora

✧ *nlat.* dinosaurus ← *grč.* deinós: strašan + saûros: gušter, gmaz

dinòtērij *m zool. geol.* rod izumrlih slonova (*Dinotherium*), golemih dimenzija (visine do 5 m) iz miocena i pliocena

✧ *nlat.* dinotherium ← *grč.* deinós: strašan + thēríon: zvijer

dȉnst *m pov. umj.* građevni element u gotičkoj konstrukciji, tanak polustup, sastavni dio stupa u obliku svežnja

✧ *njem.* Dienst

dȉnstāt *m* ⟨G dinstáta⟩ *tehn. zast.* uređaj koji je služio za mjerenje otpornosti nekog čvrstog tijela na udarac ili na savijanje

✧ *v.* din² + *nlat.* stator: pričvršćen, statični dio stroja

dȉnstati *nesvrš.*, *v.* dunstati

dȉnstman *m reg. zast.* ulični nosač i prijevoznik s ručnim kolicima, službenom kapom i registriranim brojem na kapi, treger, fakin

✧ *njem.* Dienstmann

dȉnja *ž* ⟨G *mn* dȋnjā⟩ *bot.* jednogodišnja povrtna biljka (*Cucumis melo*), iz porodice bundeva (*Cucurbitaceae*), daje žut, sladak plod; cata, melona, mlun, pipun △ ~ ***kantalup*** dinja rebraste kore (*C. cantalupa*); ***mrežasta*** ~ dinja smeđkaste mrežaste kore (*C. reticulata*) // **dȉnjīšte** *sr* mjesto na kojem se uzgajaju dinje, *usp.* bostan (**2**)

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Dȉnjār** (150, Zagorje, Prigorje)

✧ *prasl.* *dynja (*rus.* dýnja, *slov.* dinja)

Dȉnjevac *m* ⟨G -ēvca⟩ naselje u Podravini, 502 stan. // **dȉnjevačkī** *prid.* koji se odnosi na Dinjevac i Dinjevčane; **Dȉnjevčanin** *m* (**Dȉnjevčānka** *ž*) ⟨N *mn* Dȉnjevčani⟩ stanovnik Dinjevca

dȉo *m* ⟨G dijéla, N *mn* dijélovi⟩ **1.** ono što je izvađeno iz cjeline, označeno unutar cjeline; element cjeline, odsječak [~ *grada*; ~ *tijela*] **2.** bitan član čega [~ *obitelji*] **3.** sastavni element čega [*rezervni* ~] **4. a.** osobno sudjelovanje u nekom poslu; udio [*to mu je palo u* ~ sudjelovao je u čemu] **b.** obveza ili odgovornost [*to je moj* ~ *posla*] △ ***idealni*** ~ *pravn.* dio u nekretnini koji se ne može fizički podijeliti; ***lavlji (lavovski)*** ~ osjetno najveći ili najbolji dio, velikim (većim) dijelom, u najvećoj mjeri, pretežno, pretežito // **dijélak** *m* ⟨G -lka, N *mn* -lci, G dijȇlākā⟩ *dem. hip.* od dio i dijel, *usp.* djelić; **dijéliti** (kome, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dijȇlīm (se), *pril. sad.* -lēći (se), *prid. trp.* dijȇljen, *gl. im.* -éljēnje⟩ **1.** (što) **a.** raščlanjivati na manje komade po nekom smislu ili omjeru [~ *kruh*] **b.** *mat.* izvoditi operaciju dijeljenja **c.** (što s kim) zajednički koristiti, upotrebljavati i sl. [~ *sobu*] **2.** (kome) davati (što) od nečega većeg, brojnijeg ili cjelovitijeg [~ *milostinju*] **3.** (se) razgraničavati se u pravima na neko imanje ili imovinu [~ *se s braćom*]; **dijȇlnī** *prid.* koji izriče dio cjeline [~ *genitiv*]; dioni, partitivan, *usp.* diobeni △ ~ ***odnos*** *lingv.* hijerarhijski odnos u kojem se nadređeni pojam odnosi na predmet u cjelini, a podređeni na njegove dijelove (čovjek – glava, vrat, udovi); partitivni odnos, *usp.* hijerarhijski odnos, *v.* hijerȁrhījskī △; ~ ***pojam*** *lingv.* podređeni pojam u kakvom dijelnom odnosu; **dijélnice** *ž mn ekon.* posjedi manji od jedne dionice, ne donose dividendu; **dijélom** *pril.* djelomice, djelomično [*jednim* ~, *razg.*]; **dijéljēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dijeliti **2.** *mat.* binarna operacija na realnim brojevima: zadanim brojevima a i b pri čemu b nije 0, dijeljenjem se pridružuje realni broj c takav da je $a = b \cdot c$ označava se s $a{:}b = c$ (dividend, divizor, kvocijent); dijeljenje se analogno definira i za funkcije s realnim vrijednostima △ ~ ***cijelih brojeva s ostatkom*** za zadane cijele brojeve a i b, b različit od 0, znači takvo određivanje cijelih brojeva q i r da vrijedi $a = b \cdot q + r$ pri čemu je r (ostatak) jednak 0 ili pozitivan, ali manji od b, u slučaju $r = 0$ a je djeljiv s b bez ostatka; analogno se definira dijeljenje polinoma; ~ ***dužine u zadanom omjeru*** klasični geometrijsko-algebarski zadatak određivanja točke kojom će zadana dužina biti podijeljena na dvije dužine čiji omjer duljina je unaprijed zadan; **dióba** *ž* ⟨G *mn* dióbā⟩ radnja kojom se što dijeli; dijeljenje, podjela, razgraničavanje, djelba; **dȉoben|ī (dȉobnī)** *prid.* koji pripada diobi, koji čini diobu, koji je svojstven diobi [~*i postupak*], *usp.* dijelni △ ~***a zona*** teritorij koji dijeli dva veća teritorija; **dȉonī** *prid.* koji se odnosi na dio, *usp.* dijelni; **diònica** *ž* **1.** vrijednosni papir koji predstavlja udio u osnovnom kapitalu poduzeća; akcija **2.** dio, sektor ceste ili željezničke pruge između dva odredišta **3.** dio u izvedbi muzičkog djela koji svira jedan instrument ili više instrumenata iste vrste; **diòničār** *m ekon.* imatelj dionice, onaj koji je kupnjom dionice stekao sva prava i obveze iz dionice; akcionar; **diòni-čarsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dioničare [~*i kapital*; ~*a glavnica*]; **diòničk|ī** *prid.* koji se odnosi na dionice, koji ima svojstvo dionice △ ~***o (akcionarsko) društvo*** *ekon.* trgovačko društvo s vlastitom tvrtkom čiji je temeljni kapital podijeljen na dionice; **diònīk** *m* ⟨G dioníka, V -īče, N *mn* dioníci, G dio-

níkā⟩ onaj koji ima udjela u čemu; sudionik; **dìonīštvo** *sr* **1.** *pravn.* suvlasništvo **2.** *zast.* sudioništvo; **djȅlba** *ž* ⟨G *mn* djélbā/-ī⟩, *v.* dioba; **djèlić** *m dem.* od dio; **djèlidba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī/-ā⟩ radnja dijeljenja jednoga broja drugim, *usp.* dijeliti (**1 b**); **djèlilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩ **1.** onaj koji dijeli **2.** *mat.*, *v.* divizor; **djèlitelj** *m*, *v.* djelilac; **djelitèljica** *ž*, *v.* djelitelj; **djelitèljičin** *prid.* koji pripada djeliteljici; **djȅlomicē** *pril.* jednim dijelom; djelomično; **djȅlomičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji obuhvaća samo jedan neodređeni dio; nepotpun, parcijalan; **djȅlomično** *pril.*, *v.* djelomice; **djȇljeničkī** *prid.* koji se odnosi na djeljenik; **djȅljenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩, *v.* dividend; **djȅljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može dijeliti na manje dijelove [*4 je ~o s 2*]; **djȅljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je djeljivo **2.** *mat.* cijeli broj *a* djeljiv je cijelim brojem *b* (bez ostatka) ako postoji cijeli broj *c* takav da vrijedi $a = b \cdot c$

♦ *pr.*: **Dȉlica** (Zagreb, Zaprešić) ◊ *top.*, *v.* Delnice i Delovi

✧ *prasl.* *dělъ (*rus.* del, *polj.* dział) ≃ *njem.* teilen: dijeliti

dióda *ž fiz.* elektronski uređaj s dvije elektrode (katodom i anodom), propušta struju samo u jednom smjeru; starije (termičke diode) su bile elektronske lampe korištene u prvim radioaparatima, danas se koriste isključivo poluvodičke diode koje se sastoje od jednog poluvodičkog p-n spoja, poluvodičke diode su jedna vrsta tranzistora

✧ DI-[2] + *v.* (an)oda

Dȉodor Sìcilskī (1. st. pr. Kr.), grčki povjesničar, živio u Rimu; njegovo djelo *Povijesna biblioteka* u 40 knjiga važan je povijesni izvor

Dȉodot (4. st. pr. Kr.), grčki povjesničar (*Dnevnik Aleksandra Velikog*)

Dȉofant iz Aleksandrije (3. st.), grčki matematičar, autor zbirke aritmetičkih zadataka // **dȉofantsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Diofanta △ *~a* ***jednadžba*** *mat.* algebarska jednadžba s dvije ili više nepoznanica čiji su koeficijenti cijeli brojevi i traže se cjelobrojna ili racionalna rješenja

Diògen iz Sinòpe (?412–322. pr. Kr.), grčki filozof, cinik; propovijedao jednostavan život sa što manje potreba, živio kao prosjak u bačvi // **diògenskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na Diogena **2.** koji ne mari za materijalna dobra; vrlo skroman

✧ *grč.* Diogénēs

Dioklecìjān, Gaj Aurelije Valerije (243–316), rimski car (284–305), rodom iz Dalmacije, obnovio i značajno reorganizirao Carstvo; u starosti se povukao u palaču koju je izgradio na području današnjeg Splita // **Dioklecijánov** *prid.* koji pripada Dioklecijanu △ *~a* ***palača*** impresivan spomenik kasnorimske arhitekture, gradska jezgra Splita; **dioklecijánovsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vladavinu Dioklecijana △ *~o-**konstantinovske reforme*** *pov.* zamašne reforme krajem 3. i poč. 4. st., ključna faza u transformaciji iz klasičnog u kasno Rimsko Carstvo

diokléja *ž pov.* svetkovina u čast grčkog heroja Diokla koji je, prema mitu, poginuo braneći prijatelja; svetkovina muškog prijateljstva

✧ *grč.* Diókleia

dȉoksīd *m* ⟨N *mn* dioksídi⟩ *kem.* anorganski spoj jednog atoma nekog elementa s dva atoma kisika [*ugljični ~*; *sumporni ~*]

✧ DI-[2] + *v.* oksid

diòksīn *m* ⟨G dioksína⟩ *kem.* $C_{12}H_4C_{14}O_2$, vrlo jak otrov koji nastaje pri sintezi herbicida, kod otrovanja, teško se dekontaminira bez adekvatne terapije

diolefíni *m mn*, *v.* dieni

diòlēn (**diolên**) *m* ⟨G dioléna⟩ **1.** vrsta sintetičke tkanine **2.** *razg.* sintetička tkanina (bez obzira na sastav) [*ova je haljina od ~a*]

✧ tvorničko ime proizvoda®

dióli *m mn* ⟨N dìōl, G dióla⟩ *kem.* dvovalentni alkoholi, guste, bezbojne tekućine slatka okusa, miješaju se s vodom i etilalkoholom; glikoli

✧ DI-[2] + -OL(I)

diòlīt *m* ⟨G diolíta⟩ *geol.* stijena vulkanskoga podrijetla

✧ *grč.* dîos: božanski + -LIT

Diòmed *m* **1.** *mit.* kralj Trakije, poznat po okrutnosti; svladao ga je Heraklo **2.** kralj Arga, legendarni junak Trojanskog rata, osnivač nekoliko gradova u Italiji

dioméje *ž mn pov.* atenske svečanosti u čast Herakla

✧ *grč.* Dioméia, prema Heraklovu ljubimcu, heroju Diomu

Dȉon **1.** (408–354. pr. Kr.), privremeni vladar Sirakuze poslije smrti šurjaka tiranina Dionizija Starijeg prijatelj Platona, kojega je doveo na Siciliju da podučava Dionizija Mlađeg i tako omogućio autoru *Države* i *Državnika* da vidi kako se njegove ide-

je provode u djelo, *v.* 2. **Kasije Kokcejan** (o.155–o.235), grčki povjesničar, piše o ratovima Rimljana protiv Dalmata 3. **Krizostom** (o.40–o.112), grčki govornik i filozof, pripadnik novih sofista

Dìona (**Dionèja**) *ž* **1.** *mit.* grčka božica kiše i izvora, sa Zeusom rodila Afroditu **2.** *astron.* četvrti unutarnji Saturnov satelit

Dìoniz *m* **1.** *v.* ♦ **2.** *v.* Bakho // **dionìzije** *ž mn pov.* svetkovine u staroj Grčkoj u čast boga Dioniza održavane četiri puta godišnje (velike ili gradske i male ili seoske); obilježavale su se natjecanjima u umjetničkim i sportskim vještinama i dramskim predstavama; dionizijske svečanosti; **dionìzījsk|ī** *prid.* **1. a.** koji se odnosi na Dioniza **b.** koji je pun strasti [*~i poriv*]; ekstatički, *opr.* apolonijski (apolonski) **2.** *meton.* koji je pijan od veselja; nesputan, raspojasan, raskalašen △ *~**e svečanosti***, *v.* dionizije; *~**o slavlje*** raspojasano, jelom a naročito vinom obilato slavlje; **dionìzījski** *pril.* na dionizijski način, kao u dionizijama; puno životne radosti; raspojasano, raskalašeno

♦ *pr.*: **Dìeneš** (Valpovo, Vinkovci, Crikvenica), *v.* Denis

✧ *grč.* Diónysos, Dionýsios

Dionìzije 1. Areopagit (1. st.), prema starokršćanskoj tradiciji prvi atenski biskup, mučenik **2. Halikarnašanin** (1. st. pr. Kr.), grčki govornik i povjesničar, *Rimska stara povijest* je glavni izvor ranorimske povijesti **3. Mlađi** (4. st. pr. Kr.), sin Dionizija Starijeg, *usp.* Dion **4. Stariji** (432–367. pr. Kr.), tiranin Sirakuze, osnivač grčkih kolonija na *I* Jadranu **5. Sv.** papa (259–268) **6. Tračanin** (2. st. pr. Kr.), grčki filolog, pisac prve grčke gramatike **7. Veliki** (o.200–265), biskup u Aleksandriji, vrlo utjecajan ranokršćanski teolog

diòpsīd *m* ⟨G diopsída⟩ *min.* monoklinski piroksen, kalcijev i magnezijev silikat različitih boja, nalazi se ob. kao kristal

✧ DI-[2] + *grč.* ópsis: pojava, izgled

diòptrij|a *ž* **1.** *fiz.* jedinica koja izražava jakost leće ili zrcala, uobičajeni znak: dpt, jakost izražena u dioptrijama jednaka je recipročnoj žarišnoj udaljenosti izraženoj u metrima; npr. jakost leće kojoj je žarišna udaljenost 0.5 m je 1/0.5=2 dioptrije (kod sabirnih leća ima pozitivan, a kod rasipnih negativan predznak) **2.** *razg.* jedinica za mjerenje stupnja dalekovidnosti ili kratkovidnosti [*nabavi jaču ~u* kupi bolje naočale] // **diòpter** *m* **1.** *tehn.* uređaj za viziranje i mjerenje kutova **2.** *sport* vrsta zatvorenog ciljnika (nišana) u streljaštvu

✧ *njem.* Dioptrie ← *fr.* dioptrie ≃ *lat.* dioptra ← *grč.* dioptér: optički instrument ≃ DI-[2] + ópsesthai: vidjeti

Dior (*izg.* Diôr), **Christian** (1905–1957), francuski modni kreator, posebno cijenjen u prvoj deceniji poslije 2. svjetskog rata

dioráma *ž* **1. a.** djelomično prozirna slika, nastaje reflektiranjem i emitiranim svjetlom da bi se dobio dojam promjenjivosti (upotrebljava se u kazalištu) **b.** slika ili niz slika ob. poredanih u krug, prikazuje se djelomičnim osvjetljivanjem, često u pokretu tako da se vidi samo ona kojoj je gledatelj sučelice (preteča pokretnih slika, filma, zadržala se još u zabavnim parkovima) **2.** *film.* oblik snimanja filma radi postizanja iluzije plastičnosti

✧ *fr.* diorama (prema panorama) ≃ DI-[2] + *grč.* hórama: pogled ← horân: vidjeti

diòrīt *m* ⟨G dioríta⟩ *min.* dubinska eruptivna stijena, tamne boje i zrnate strukture

✧ *njem.* Diorit *fr.* diorite ≃ *grč.* diorízein: razlikovati

Diòskuri *m mn mit.* blizanci Kastor i Poluks, *usp.* Kastor

dìostil *m arhit.* fasada obogaćena dvostrukim stupovima

✧ DI-[2] + -STIL

dȉp (I) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *žarg.* koji je oštrouman, »dubok« // **dȉp** (II) *pril.* duboko, mudro, s iskustvom, utemeljeno

✧ *engl.* deep

dìpetālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *bot.* koji ima dva lista; dvolistan

✧ *nlat.* bipetalus ← DI-[2] + *grč.* pétalon: list

dìpilōnskī *prid. pov.* koji pripada dipilonu △ *~ **stil** pov. umj.* geometrijski motivi, likovi životinja i ljudi u geometrijskim shemama; najstariji geometrijski stil

✧ *grč.* dípylon: dvostruka vrata, *SZ* gradska vrata antičke Atene, kroz njih su prolazile svečane povorke prema Eleuzini

DIPL-, **DIPLO-** kao prvi dio riječi znači dvostruk, dvojak, dvojan, dvostran; dvostruko, dvo- [*diplopija*]

✧ *grč.* diplo-; diplóos: dvostruk

dipl. *krat.* diplomirani, onaj koji je obranio diplomski rad [*~ ing.* diplomirani inženjer]

dìple *ž pl. tantum* ⟨G *mn* dìpālā/-ī⟩ *glazb. etnol.*

drveni puhaći instrument s dvije cijevi na rupe; dvojnice △ ~ ***s mijehom*** dvojni narodni puhački drveni instrument s piscima na kojima su urezani jezičci, vezan je na životinjsku mješinu (jareću ili janjeću) // **dìplār** (**dìplaš**) *m glazb.* svirač na diplama; **dìplice** *ž mn dem.* od diple, *glazb. etnol.* **1.** manje jednocijevne diple s jednim piskom na kojem je stanjen elastičan jezičak (u Dalmaciji) **2.** prebiraljka na dudama (gajdama u okolici Križevaca i Bjelovara); **dìpliti** (**dìplati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -plēći, *gl. im.* -pljēnje⟩ **1.** svirati u diple **2.** *pren. pejor.* dosadno govoriti, pričati uvijek isto i besmisleno, isto svirati; sviriti

✧ *ngrč.* dípla ≃ *grč.* diploós: dvostruk

diplègija *ž pat.* paraliza istovjetnog dijela na obje strane tijela, *usp.* paraplegija

✧ DI-[2] + *grč.* plēgḗ: udarac

diplèkser *m tehn.* element u obliku premosnice za razdvajanje sprege između dva uređaja koji koriste istu antenu za predaju i prijem elektromagnetskih valova

✧ *engl.* diplexer ≃ DI-[1] + *lat.* plicare: saviti

diplòa *ž mn anat.* spužvasta koštana supstancija kostiju lubanjskog svoda, pokrivena tankom pločom kompaktne koštane supstancije, kroz nju prolaze venozni kanali

✧ ≃ *grč.* diplóē: smotak ← DIPLO-

diploblásti *m mn* ⟨N diplòblāst, G diploblásta⟩ *biol.* skupni naziv za mješince čiji se organizam razvio iz samo 2 zametna listića (vanjskog ektoderma i unutarnjeg endoderma), za razliku od ostalih višestaničnih organizama koji imaju i mezoderm, *usp.* triploblasti

✧ DIPLO- + -BLAST(I)

dìplodok *m* ⟨N *mn* -oci⟩ *zool. geol.* izumrla vrsta prethistorijskih gmazova duga vrata i repa (*Diplodocus carnegii*) iz porodice dinosaura

✧ *nlat.* diplodocus ≃ DIPLO- + *grč.* dokós: greda

dìploīd|an *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji je dvostruk **2.** *biol.* koji ima dvije homologne skupine kromosoma △ ~***ne stanice*** *biol.* spolne stanice koje imaju dvostruko veći broj kromosoma od osnovnih haploidnih stanica // **diploídnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *biol.* svojstvo tjelesnih stanica da u jezgri sadrže dvije homologne kromosomske skupine

✧ DIPLO- + -IDAN

diplóm|a *ž* **1.** vrsta javnog akta i dokumenta; povelja **2. a.** svjedodžba o položenom završnom ispitu, o dodjeli titule **b.** dokument kojim se priznaje kakav naslov ili stupanj odnosno kakva kvalifikacija, ili se daju kakva prava [*dobiti ~u*; *izdati ~u* (komu)] **3.** svečano pismo kao znak priznanja za zasluge △ ***Listopadska ~a*** *pov.* povelja cara Franje Josipa I kojom se ukida Bachov apsolutizam (20. 10. 1860) // **diplómac** *m* ⟨G -mca, V dìplōmče, N *mn* -mci⟩ *razg.*, *v.* diplomant; **diplòmant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji je pred diplomskim ispitom; diplomac; **diplòmantica** *ž*, *v.* diplomant; **diplomàtičkī** *prid.* koji se odnosi na diplomatiku; **diplomàtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* pomoćna povijesna znanost koja se bavi proučavanjem diploma, povelja, ugovora i drugih službenih spisa; **diplómčev** *prid.* koji pripada diplomcu; **diplòmīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je položio diplomski ispit [*~i ekonomist*]; **diplomírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* diplòmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ položiti/polagati završni ispit nakon kojega se dobiva diploma; **dìplōmskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na diplomu i na diplomiranje [~ *rad*; ~ *ispit*] **2.** *meton.* sam ispit za stjecanje diplome

✧ *lat.*: pismo s preporukom, službeni dokument ← *grč.* diplōma: dvostruko (savijeno) pismo ← diploûn: udvostručiti

diplomàcij|a *ž* **1.** *term.* grana politike, bavi se odnosima među državama **2.** svi oni koji se bave tom djelatnošću [*naša ~a pokazala je veliku umješnost*] **3.** *razg. iron.* vještina da se lijepim načinom i lijepim riječima provede svoja volja [*upotrijebi ~u i sve ćeš dobiti*] △ ***atomska ~a*** politika prijetnje silom i korištenje prevlasti u području nuklearnih istraživanja za postizanje vanjskopolitičkih ciljeva; ***shuttle ~a*** (*izg.* šātl ~a) *dipl. žarg.* neprestano prometovanje između dvije strane (ob. u vezi s trećom stranom koja miri ili usklađuje gledišta) // **diplòmat** *m* **1.** onaj koji se bavi diplomatskim poslovima **2.** *pren.* onaj koji vješto izbjegava sukobe, onaj koji je snalažljiv, onaj koji sve uspijeva postići lijepim načinom i riječima; **diplomàtičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji sadrži diplomaciju (**3**); taktičan; **diplomatizírati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* diplomatìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ponašati se kao diplomat, biti diplomat, ophoditi se kao diplomat **2.** *pren.* ponašati se lukavo, prepredeno, oprezno, bez žurbe, taktizirati; **diplòmatkinja** *ž konstr. neob.*, *v.* di-

plomat; **diplòmatsk|ī** *prid.* koji se odnosi na diplomate i diplomaciju △ *~**a konferencija*** međunarodni sastanak na kojem opunomoćeni predstavnici vlada nastoje riješiti neki problem ili usuglasiti se oko čega; *~**a misija*** institucionalno službeno predstavništvo države šiljateljice u državi primateljici; *~**a pošta*** korespondencija ministarstva vanjskih poslova i njezinih diplomatskih/konzularnih predstavništava, zaštićena je i nepovrediva; *~**a rezidencija*** zgrada u kojoj živi šef diplomatskog predstavništva; *~**i imunitet*** posebna međunarodna priznata prava i povlastice što ih uživaju strani diplomati na teritoriju države u kojoj obavljaju svoju misiju; *~**i jezik*** **1.** jezik na kojem se odvijaju diplomatski kontakti i vode pregovori **2.** *pren.* uvijeni jezik kojim se ne kaže izravno ono što se misli; *~**i kor (zbor)*** tijelo koje sačinjavaju svi veleposlanici akreditirani u jednoj državi, na čelu mu je doajen; *~**i odnosi*** službeni odnosi između dviju država, temelje se na posebnom bilateralnom sporazumu; *~**i predstavnici*** osobe koje na osnovi punomoći zastupaju jednu državu u drugoj ili u međunarodnim organizacijama: veleposlanici, otpravnici poslova i sl.; *~**i stil*** formulacije i izrazi koji su uobičajeni u diplomatskoj komunikaciji; *~**o pravo*** sustav normi međunarodnog prava koji regulira prava i dužnosti država u pogledu diplomatskih odnosa; **diplòmatski** *pril.* kao diplomat, na način diplomata

✧ *v.* diploma

diplomatològija *ž* proučavanje diplomacije kao vještine, njezinih metoda i tehnika i sl.

✧ *v.* diplomat, diplomacija + -LOGIJA

diplòpija *ž pat.* dvostruka slika u oku, vrsta očne mane, *opr.* haplopija

✧ *nlat.* diplopia ≃ DIPLO- + -OPIJA

diplopóra *ž bot. geol.* izumrli rod vapnenačkih algi iz trijasa, važni provodni fosili

✧ *nlat.* diploporae ≃ DIPLO- + *grč.* pōreîn: okameniti se

dìploskop *m med.* instrument kojim se liječi i ispravlja strabizam

✧ DIPLO- + -SKOP

dipnóje *ž mn zool.* životinje koje dišu na pluća i škrge; dvodihalice

✧ *grč.* dípnoos: s dva dišna otvora ≃ DI-[2] + pnoḗ: disanje

dipòdija *ž* **1.** *jez. knjiž.* stih od dvije stope **2.** *glazb.* dvodijelni takt u istom stihu

✧ *grč.* dipodía ≃ DI-[2] + -PODIJA

dìpōl *m* ⟨G dipóla⟩ *fiz.* sustav dvaju jednakih i suprotnih naboja s neznatnim međusobnim razmakom, dipolni moment je produkt bilo kojeg od ta dva naboja i njihove međusobne udaljenosti; dvopol // **dìpōl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima svojstva dipola, koji se odnosi na dipol △ *~**na antena*** *tehn.* jednostruka ili višestruka antena za radiokomunikacije i televiziju

✧ DI-[2] + *v.* pol[1]

dìprēn *m* ⟨G dipréna⟩ *kem.* umjetni kaučuk, sintetički kaučuk, guma

✧ tvorničko ime dupren®, prema imenu američke tvrtke Du Pont de Nemours

dipsomànija *ž* **1.** *pat.* bolesna neodoljiva potreba za alkoholom; alkoholizam **2.** cikličko javljanje nekontrolirane potrebe za alkoholom // **dipsòmān** *m* ⟨G dipsomána⟩ onaj koji boluje od dipsomanije

✧ *grč.* dípsa: žeđ + -MANIJA

dìptih *m* ⟨N *mn* -isi, G -īhā⟩ **1.** u antici, dvije spojene preklopive pločice od drveta, metala, bjelokosti, iznutra premazane voskom na kojem se može pisati **2.** *lik.* dvodijelna oltarna slika **3.** *umj.* dva tematski, idejno povezana djela (npr. dva reljefa, dvije pjesme)

✧ *grč.* díptykhos: presavijen, dvostruko složen

Dirac (*izg.* Dìrak), **Paul Adrien Maurice** (1902–1984), engleski teoretski fizičar, bavio se kvantnom mehanikom; Nobelova nagrada 1933 (zajedno s E. Schrödingerom)

dìraka *ž*, *v.* drača (2)

dírati (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dīrām, *pril. sad.* -ajūćī, *prid. trp.* dīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dodirivati prstima; ticati, doticati se čega **2.** osvrtati se u razgovoru **3.** zadijevati, bockati koga primjedbama **4.** izazivati brigu, sućut, samilost, ganuće [*njezina priča dira me u srce*] **5.** (u što) povrijediti, taknuti u osjetljivo mjesto, ne poštivati postojeće stanje // **dàrnuti** (u što, što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* dȁrnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* dȁrnuo⟩ *ekspr.*, *v.* dirnuti; **dírabīšte** *sr mat.* zajednička točka krivulje i njezine tangente; **dìrka** *ž* ⟨D L -i/-rci, G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tipka; **dìrkati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** lagano, malo dodirivati, lagano doticati **2.** *pren.* bockati, zadirkivati, draškati; **dìrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji dira, koji izaziva ganuće; ganutljiv [*~ govor*; *~a* pjesma]; **dìrljivo** *pril.* na dirljiv način, tako da dira, da izaziva ganuće; ganutljivo;

dȉrljivōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je dirljivo; **dírnica** *ž*, *v.* dodirnica; **dȋrnūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je potresen; ganut; **dírnuti** (koga, što, u što) *svrš.* ⟨*prez.* dȋrnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* dírni, *prid. trp.* dȋrnūt⟩, *v.* dirati [~ *u osinjak (osinje gnijezdo)*]

✧ *prasl.* *dirati, *v.* derati

dirébus *m term.* rebus s dvostrukim rješenjem

✧ DI-² + *v.* rebus

directoire (*izg.* direktoâr) *m* **1.** *pov. umj.* stilski izraz u likovnim umjetnostima, osobito u unutrašnjoj dekoraciji, umjetničkom obrtu i modi, nastao u Francuskoj u vrijeme Direktorija (1795–1799); specifičan pravac unutar klasicizma **2.** direkcija, *v.*

✧ *fr.* Directoire

dȉrek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg.* stup, kolac (ob. u ogradi), oslonac, greda // **dȉrečić** *m dem.* od direk

✧ *tur.*

dirèkcija, *v.* direktor

direkciònāl, *v.* direktan

dirèklija *ž reg.* vrsta šare na platnu ili ćilimu (s prugama od drugačije pređe)

✧ *tur.* direkli

dȉrekt|an (**dirèktan**) *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji se kreće ili leži po pravoj, ravnoj, najbližoj crti [~*an vlak*] **2.** koji je otvoren; jasan [*biti ~an*; *na ~no pitanje ~an odgovor*] **3.** koji se odvija bez posredništva; izravan, neposredan [~*an dodir*; ~*an put*; ~*an TV prijenos*] **4.** koji nije posredan, koji je blizak po vremenu i prostoru (npr., koji se događa voljom glasača, a ne putem zastupnika ili predstavnika); prav, ravan **5.** koji je u neposrednom srodstvu [~*an potomak*] △ ~***ni govor*** *lingv.* ono što je tko doslovno rekao, upravni govor, *opr.* indirektni govor, *v.* indirektan △; ~***ni objekt*** *gram.* objekt (3) u akuzativu // **direkciònāl** *m* ⟨G direkcionála⟩ *tehn.* giroskopski (pomoćni) uređaj za pokazivanje kursa u zrakoplovima; **dirȅkt** *pril. razg.* bez teškoća, bez problema, ne okolišući, slobodno, lako, glat, direktno [*idem ~ k njemu*]; **dȉrekt** (**dirȅkt**) *m* ⟨G *mn* -kātā⟩ *sport* **1.** u boksu udarac najkraćim putem ravno u lice pružanjem zgrčene ruke **2.** u nogometu slobodan udarac na protivnički gol; direktan udarac, *opr.* indirekt; **dȉrektno** (**dirèktno**) *pril.* na direktan način; izravno, direkt

✧ *lat.* directus: izravan ← dirigere: redati, ispraviti, voditi

direktíva *ž* **1.** *pol. ideol.* izravna naredba o tome kako treba postupati, izdaje ju viši politički organ nižemu ili pojedinac nižima po hijerarhiji **2.** općenito, smjernica, nalog, uputa // **dȉrektīv|an** *prid.* **1.** koji sadrži direktivu **2.** ⟨*odr.* dȉrektīvnī⟩ u vezama riječi △ ~***ni članak*** *publ.* novinski tekst koji je pisan tako da djeluje kao direktiva

✧ *njem.* Direktive ← *fr.* directive, *usp.* direktan

direktoâr *m*, *v.* directoire

dȉrektor *m* **1.** onaj koji u radnoj, činovničkoj hijerarhiji upravlja ustanovom, poduzećem ili važnom jedinicom u organizaciji rada ili djelatnosti; upravitelj, ravnatelj [*generalni ~*; *tehnički ~*] **2.** *agr.* **a.** naziv za neke sorte i hibride američke loze otporne prema filokseri koje nije potrebno cijepiti **b.** vino od takve loze; đikan **3.** *vojn.* uređaj za računanje elemenata gađanja, za centralno ciljanje i opaljivanje oružja, povezuje optičke, mehaničke ili elektronske uređaje i instrumente △ ~ ***fotografije*** glavni snimatelj filma // **dirèkcija** *ž* **1.** *admin.* glavna uprava nekog poduzeća, ustanove ili organizacije ob. na čelu s direktorom; ravnateljstvo, uprava **2.** upravna zgrada, prostorija u kojoj se nalazi uprava; **direktòrica** *ž*, *v.* direktor; **direktòričin** *prid.* koji pripada direktorici; **direktoròvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* direktòrujēm, *pril. sad.* direktòrujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* biti direktorom, upravljati čime kao direktor; **dȉrektorsk|ī** *prid.* koji se odnosi na direktore △ ~***a fotelja*** *pren.* položaj direktora; **dȉrektorski** *pril.* kao direktor, na način direktora; **direktòrstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā⟩ položaj direktora; **díša** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *žarg. hip.* od direktor

✧ *lat.* director: upravitelj ≃ dirigere: redati, ispraviti, voditi

dirèktōrij¹ (**direktôrij**) *m kat.* u liturgiji, knjiga u kojoj su popisane službe i proslave tijekom godine

✧ *srlat.* directorium ← *lat.* directorius, *usp.* direktor

dirèktōrij² (**direktôrij**) *m inform.* popis datoteka koje se nalaze u memoriji računala (ili na nekom drugom podatkovnom mediju, disketi, disku, CD-u itd.) s osnovnim podacima o datoteci i uputama za pristup k njoj; kazalo, imenik

✧ *engl.* directory

dirèktōrij³ (**direktôrij**) *m pov.* postrevolucio-

narna vlast u Francuskoj (1795–1799) na čelu s pet izabranih direktora; svrgnuo ih vojnim udarom Napoleon i uspostavio osobnu vlast (tzv. konzulat)
✧ *fr.* Directoire

direktoskòpija *ž med.* metoda pretrage larinksa, izvodi se posebnim rigidnim tubusom
✧ *v.* direktan + -SKOPIJA

direktrìsa *ž mat.* pravac koji zajedno s fokusom i jednom brojčanom konstantom (ekscentricitetom) određuje koniku (elipsu, parabolu ili hiperbolu); ravnalica
✧ *fr.* directrice

dȉrham *m bank.* osnovna novčana jedinica u Maroku i Ujedinjenim Arapskim Emiratima, sadrži 100 centima ili 100 fila
✧ *arap.* dirhäm

dȉrhem *m reg. pov.* srebrnjak u različitim zemljama u različito vrijeme (u Osmanskom Carstvu težak 3,207 grama) // **dirhèmli** *prid. reg.* koji je okićen dirhemima [~ *gajtan* pojas okićen dirhemima]
✧ *tur.* dirhem ← *grč.* drakhmḗ, *v.* drahma

dirigírati (∅, čime, komu, čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* dirìgīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *glazb.* upravljati izvođenjem muzičkog djela pokretima ruku, ravnati orkestrom i sl. **2.** *pren.* upravljati čijim postupcima; vladati, zapovijedati **3.** *šah* iznuđivati sljedeći potez protivnika, kako bi se ostvarili određeni kombinacijski ili drugi elementi // **dirȉgent** (**dirigȅnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** *glazb.* onaj koji dirigira orkestrom; ravnatelj, *usp.* dirigirati (**1**) **2.** *sport razg.* u momčadskim sportovima igrač koji kreira i organizira igru momčadi, *usp.* plejmejker **3.** općenito, ravnatelj, usmjerivač, upravljač; **dirȉgentica** *ž, v.* dirigent; **dirȉgentsk|ī** *prid.* koji se odnosi na dirigente [~*a palica*; ~*i pult*]; **dirȉgentski** *pril.* na dirigentski način, kao dirigent; **dirȉgīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je upravljan **2.** koji je iznuđen [~*i potez*, *šah*; ~*i projektil*] △ ~***a privreda*** *ekon.* državom regulirana privreda; ~***o aktiviranje*** daljinsko upravljanje
✧ *lat.* dirigere: upravljati ≃ dirigens: koji upravlja; upravljački

dȉrīnčiti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *ekspr.* raditi teške, dugotrajne i nezahvalne poslove; vrlo naporno raditi, mučiti se, rintati
✧ *tur.* der renc ← *perz.* der renğ: u muci, na muci

dirižȁbl *m* ⟨G *mn* dirižáblā⟩ *pov. tehn.* zrakoplov dugoljasta trupa, ispunjen plinom lakšim od zraka; cepelin, zračni brod
✧ *fr.* dirigeable

dȋrka, *v.* dirati

dȉrljiv, *v.* dirati

dȉrndl *m* **1.** *reg.* haljina napuhnutih kratkih rukava (bauš), austrijska i bavarska gradska i seoska nošnja; dindrlica **2.** *pren.* neukusna haljina, seljački kroj haljine // **dȉndrlica** *ž, v.* dirndl (**1**)
✧ *njem.* Dirndel

dirt-track (*izg.* dȅrt-trȅk) *m sport* atletska staza nasuta lešom, meka staza
✧ *engl.*

dirty tones (*izg.* dèrti tôuns) *m mn glazb.* u jazz-muzici nečisto, neprecizno intonirani tonovi (ob. pjevani) koji daju emfatičnost i osebujnu boju tona; osobina hot-jazza
✧ *engl.*

dȉs *m glazb.* jedanput povišen ton d (enharmonijski jednak tonu es)

Dȉs *m mit.* staroitalski bog podzemlja, sličan starogrčkom Plutonu
✧ *lat.* Dis

DIS-[1] kao prvi dio riječi znači nešto što nije slično; različito, loše, teško, nesretno, s greškom ili oštećenjem [*disbarizam*]
✧ *grč.* dys-: (negacija osnovne riječi)

DIS-[2] (**DIZ-**) kao prvi dio riječi znači raz-; na razne (protivne) strane [*disgregacija*; *dizgrafija*]
✧ *lat.* dis-

disaharídi *m mn* ⟨N disahàrīd, G disaharída⟩ *kem.* šećeri sastavljeni od dvije molekule monosaharida uz eliminaciju jedne molekule vode (saharoza, laktoza, maltoza)
✧ DI-[2] + *v.* saharin, saharidi

disàsembler *m inform.* program koji pretvara strojni kod u asemblerski izvorišni kod
✧ *engl.* disassmbler

dísati (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dȋšēm, *pril. sad.* díšūći, *imp.* díši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** radom organa živoga bića uzimati zrak, iskorištavati kisik i vraćati neiskorišten dio [~ *punim plućima* **a.** disati bez smetnji ili otpora **b.** *pren.* osjećati slobodu] **2.** živjeti, postojati [*Da li još diše?*] // **dȉsāj** *m arh.* **1.** udisaj i izdisaj; disanje **2.** *pren.* dah; **dísāljka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** sredstvo koje služi ili se izrađuje za disanje u posebnim prilikama (npr. trska za disanje pod vodom, dio maske za ronjenje itd.) **2.** (drugi

dio nekih termina), *usp.* dvodihalice; **dísānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* disati **2.** *fiziol.* proces u kojem organizam prima kisik iz zraka i vode, a izlučuje ugljikov dioksid △ ***umjetno*** ~ *med.* reanimacijski postupak kojim se (čovjeku) spašava život; **dȉšnī** *prid.* koji se odnosi na disanje [~ *organ*]; **dȉšnica** *ž anat.*, *v.* bronh
✧ *prasl.* i *stsl.* dyxati (*rus.* dyšát'), *v.* duh

disàžio *m bank.* razlika u tečaju između nominale i stvarne vrijednosti (novca, vrijednosnica itd.)
✧ *tal.* disaggio

disbarȉzam *m* ⟨G -zma⟩ *pat.* pojava smetnji u organizmu zbog smanjenja atmosferskog tlaka
✧ DIS-¹ + BAR- + -IZAM

disbázija *ž pat.* poteškoće u koračanju, hodanju, često živčane etiologije
✧ DIS-¹ + *grč.* básis: hodanje

disbùlija *ž pat.* slabljenje mogućnosti voljnog ponašanja
✧ DIS-¹ + *grč.* boulḗ: volja

disciplín|a *ž* **1. a.** ukupnost pravila ponašanja nametnutih članovima organizacije ili nekog mnoštva [*stranačka ~a*] **b.** pokoravanje tim pravilima; stega, red, poslušnost [*uvesti ~u; učiti se ~i*] **2. a.** posebno područje i metoda znanstvenog i stručnog bavljenja unutar neke znanosti [*znanstvena ~a*] **b.** *sport* uža specijalnost u nekom sportu (skok u vis, npr.) // **disciplȋnāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na disciplinu; **disciplȉnīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je doveden u red pomoću discipline, koji se podvrgava disciplini, koji se drži discipline; **disciplȋnīrano** *pril.* na način onoga koji je discipliniran, poštujući disciplinu; **disciplȋnīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je discipliniran i svojstvo onoga što je disciplinirano; **disciplinírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* disciplìnīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ disciplinom dovesti/dovoditi u red, uvesti/uvoditi disciplinu; **discìplīnsk|ī** (**dȉscīplīnskī**) *prid.* koji se odnosi na disciplinu [*~i sud*] △ ***~a odgovornost*** odgovornost zaposlenika za kršenje radne discipline ili pravila službe
✧ *lat.* disciplina: poduka

disc jockey *m*, *v.* diskdžokej

disclosure (*izg.* disklòužer) *m ekon.* obveza svih korporacija čije se dionice nalaze u rukama velikog broja osoba, tj. kod javnih vlasnika, da moraju informirati javnost o pozitivnim ili negativnim promjenama, koje mogu utjecati na odluke o ulaganju u te vrijednosne papire
✧ *engl.*

disco (*izg.* dȉsko) *m* **1.** *glazb.* popularni žanr plesne glazbe nastao u 1970-ima preuzimanjem funk-ritma i »groova«, popističke melodije te slojevitih aranžmana i produkcije, ključnu ulogu imaju diskdžokeji **2.** *v.* disko
✧ *amer.engl.* disco(theque)

disdijapàzōn *m* ⟨G disdijapazóna⟩ *glazb. pov.* u starogrčkoj i srednjovjekovnoj glazbenoj teoriji naziv za interval od dvije oktave
✧ DIS-¹ + *v.* dijapazon

disdȉkija *ž pravn.* raskorak s pravnim shvaćanjem i tumačenjem; nepravednost, odsutnost pravde
✧ DIS-¹ + *grč.* díkē: pravda

diseboréja *ž fiziol.* pojačano lučenje žlijezda lojnica // **diseborèič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩, ob. u: △ ***~ni dermatitis*** *pat.* promjene na koži izazvane poremećajem u radu žlijezda lojnica
✧ *nlat.* disseborhoea ≃ DIS-² + *lat.* sebum: mast + *grč.* rhoḗ: izlijevanje

disèkcija *ž* rasijecanje, raščlanjivanje (ob. leša u medicinske svrhe) // **disicírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* disìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* disìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ rasjeći/rasijecati, raščlaniti/raščlanjivati, (raz)dijeliti
✧ *lat.* dissectio ≃ dissecare: rasijecati

disemèzija *ž pat.* bolno povraćanje; bljuvanje
✧ DIS-² + *grč.* emesía: sklonost ka povraćanju

disèmija *ž pat.* pojačano raspadanje krvnih zrnaca; bolest krvi
✧ DIS-² + -EMIJA

diseminácija *ž* **1.** *biol.* raznošenje, širenje (sjemena) **2.** *pren. knjiš.* razglašavanje, promicanje [~ *glasina*] **3.** *lingv.* rasipanje, raspršivanje značenja
✧ *lat.* disseminatio ≃ DIS-² + seminare: sijati ← semen: sjeme

disèncija *ž knjiš.* razilaženje u mišljenju ili prosudbi; razmirica, parba, rasprava
✧ *lat.* dissensio ≃ DIS-² + sentire: misliti

disertácija (**dizertácija**) *ž* **1.** podrobna i sustavna znanstvena rasprava (pisana ili tiskana) o nekom pitanju s novim prinosima poznavanju teme koja se obrađuje i područja na koje se odnosi **2.** teza izrađena radi postizanja doktorata u nekoj znanosti [*doktorska*

~] // **disertácījskī** *prid.* koji se odnosi na disertaciju; **disèrtant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji piše ili brani disertaciju
✧ *lat.* dissertatio ≃ dissertare: raspravljati

disfàgija *ž pat.* teškoće pri gutanju hrane, teško gutanje općenito; posljedica neuroloških oštećenja
✧ *nlat.* dysphagia ≃ DIS-[1] + *grč.* phageîn: pojesti, požderati

disfázija *ž pat.* teškoća pri govoru, ob. kod djece, različito se manifestira (usporen razvoj govora, teškoće pri izgovoru, razumijevanje tuđeg govora i sl.), posljedica oštećenja središnjeg živčanog sustava
✧ DIS-[1] + -FAZIJA

disfèmija *ž pat.* teškoća u artikulaciji riječi kod govora, govorna mana; mucanje
✧ DIS-[1] + *grč.* phḗmē: govor

disfònija *ž pat.* smetnje u glasu, smetnje u oblikovanju glasova; promuklost
✧ *nlat.* dysphonia ← *grč.* dysphōnía ≃ DIS-[1] + -FONIJA

disfòrija *ž psih.* neraspoloženje, depresija, loš osjećaj, *opr.* euforija
✧ *nlat.* dysphoria ← *grč.* dysphoría ≃ DIS-[1] + -FORIJA

disfùnkcija *ž* smetnje ili potpuni zastoj u funkcioniranju (nekog dijela stroja, nekog segmenta u društvu, funkcija u tijelu i sl.), *opr.* funkcija
✧ DIS-[1] + *v.* funkcija

disgeùsija *ž pat.* smetnje u osjetu okusa
✧ DIS-[1] + *grč.* geûsis: okus

disglòtija *ž* nesposobnost učenja stranih jezika
✧ DIS-[1] + *grč.* glôtta: jezik, govor

disgràfija *ž pat.* poremećaj pri pisanju uzrokovan oštećenjem centra za pisanje u mozgu (slova se ispuštaju, zamjenjuju i sl.)
✧ DIS-[1] + -GRAFIJA

disgregácija *ž fiz.* raspadanje, rasipanje (npr. zraka svjetlosti, elektromagnetskih zraka itd.), rastavljanje, *opr.* agregacija
✧ DIS-[2] + *v.* agregat, agregacija

disharmònija *ž* nesuglasnost dijelova u odnosu na cjelinu, narušavanje harmonije, nedostatak ili nepostojanje harmonije; nesklad, neslaganje // **disharmòničan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji djeluje u disharmoniji; neskladan, nerazmjeran; **disharmònično** *pril.* na disharmoničan način; neskladno
✧ DIS-[1] + *v.* harmonija

dishímija *ž pat.* loš sastav sokova u tijelu, loša slika tjelesnih sokova
✧ DIS-[1] + *grč.* khymós: sok

disicírati, *v.* disekcija

disìdent (**disidènt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** *pov. rel.* protestant (zajedno sa sumišljenicima) koji se odijelio od triju glavnih protestantskih zajednica što su ih priznale moderne građanske države **2. a.** onaj koji se odvojio od onih kojima je pripadao i/ili s kojima se slagao (skupinom, strankom, organizacijom) ili se tražilo da se slaže; otpadnik, odmetnik **b.** *ideol. pov.* intelektualac u komunističkim režimima druge pol. 20. st. koji je otvoreno izražavao nezadovoljstvo društvenim prilikama i zbog toga bio na različite načine šikaniran i progonjen // **disìdentica** (**disìdentkinja**) *ž*, *v.* disident; **disìdentsk|ī** *prid.* koji se odnosi na disidente [*~a književnost*]; **disìdentski** *pril.* kao disident, na način disidenata; **disidèntstvo** *sr* osobina ili postupak onoga koji je disident; otpadništvo
✧ *lat.* dissidens: koji se odvaja ← dissidere: sjediti odvojeno

disimilácija *ž* **1.** *biol.* faza u izmjeni tvari u kojoj se složeniji organski spojevi organizma razrađuju u jednostavnije uz oslobađanje energije potrebne za rad organa, *opr.* asimilacija **2.** *lingv.* ispadanje ili promjena jednoga od dvaju jednakih ili srodnih glasova odnosno glasovnih skupova koji se ob. nalaze blizu jedan drugoga; razjednačivanje // **disimilácījskī** *prid.* koji se odnosi na disimilaciju; **disimìlāt** *m* ⟨G disimiláta⟩ ono što je disimilirano; **disimilírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* disimìlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* disimìlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi disimilaciju
✧ *lat.* dissimilis: koji nije sličan, nejednak, različit ≃ DIS-[2] + *v.* asimilacija

disimulácija *ž* **1.** *pravn.* prikrivanje nekog stanja ili činjenice da se izbjegnu pravne posljedice **2.** izbjegavanje jasnog odgovora (o stanju bolesti, o pravnom statusu itd.), *opr.* simulacija // **disimulírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* disimùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* disimùlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi disimulaciju; zatajiti/zatajivati
✧ *lat.* dissimulatio ≃ dissimulare: prikrivati

disintermedijácija *ž ekon. bank.* financiranje između emitenata vrijednosnih papira i investitora bez posredovanja bankovnog kredita, ali uz raznovrsne zajmovne odnose dužnika i vjerovnika (obveznice, certifikati, hipoteke i sl.)
✧ DIS-[2] + INTER-[1] + *v.* medij, medijacija

disipácija *ž knjiš.* rasipanje, rastakanje (imanja, stečevine, pozornosti, misli itd.)
✧ *lat.* dissipatio ≃ dissipare: razbacati

disjùnkcija *ž* **1. a.** razdvajanje; razdruživanje **b.** ono što je protivno, opreka **2.** *log.* logička operacija koja izjavama A i B pridružuje izjavu »A ili B«; dobivena izjava je lažna samo ako su A i B obje lažne **3.** *lingv.* logički odnos povezivanja opsega dvaju ili više pojmova da bi se stvorio treći pojam (sufiks + prefiks + infiks = afiks); rastavljanje // **dìsjunktīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji sadrži disjunkciju, kojim se provodi disjunkcija **2.** *gram.* rastavni [*~ne rečenice*] △ *~**ni sud*** *log.* sud kojim se o subjektu izriču dva ili više predikata, i to tako da samo jedan od njih vrijedi; **disjùnktnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *mat.* svojstvo skupova da nemaju zajedničkih elemenata **2.** svojstvo onoga što je disjunktivno
✧ *lat.* disiunctio ≃ disiunctus: razdvojen ← disiungere: razvezati, rastaviti

dȉsk *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ **1.** tanja ploča okrugla oblika posebne namjene (npr. u automobilskim kočnicama); diskos **2.** *anat.* pločica izgrađena od hrskavice ili vezivnog tkiva koja se nalazi između dvaju zglobnih tijela (npr. u kralježnici) [*~-hernija*]; diskus **3.** *sport* okrugla bikonveksna drvena ploča (promjera oko 20 cm) s metalnom jezgrom [*bacanje ~a*] **4.** *inform.* sredstvo za pohranjivanje podataka u obliku kružne ploče sa kojeg se čitaju ili na koji se upisuju magnetskim ili optičkim putem [*tvrdi ~*; *optički ~*; *compact ~* (CD)] △ ~ ***drive*** (*izg.* ~ drȃjv) *inform.* uređaj koji omogućuje prijenos podataka sa ili na magnetski ili optički medij (npr. floppy diska, optičkog diska i dr.); učitnik; ***floppy*** ~ (*izg.* flòpi ~) vanjski, prijenosni medij u obliku pločice veličine 3,5 i 5,25 inča s magnetskim slojem na koji se pohranjuju podaci, *usp.* disketa // **diskèta** *ž* ⟨G *mn* diskétā⟩ *inform.* vanjski, prijenosni medij različitih formata (npr. floppy disk, zip disk i sl.); **dȉsketnī** *prid.* koji se odnosi na disketu △ ~ ***pogon*** *inform.* elektromehanički uređaj za čitanje i zapisivanje podataka na diskete; **dȉskoidālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima oblik diska; kolutićast, okrugao, okruglast; **dȉskovn|ī** *prid.* koji je svojstven disku (**4**), koji pripada disku △ *~**a kaseta*** *inform.* izmjenjivi disk umetnut u zaštitno kućište; *~**i međusklop*** *inform.* sklopovlje za povezivanje diskovnog pogona s kompjuterskim sustavom; *~**i pogon*** elektromehanički uređaj za čitanje i zapisivanje na disku
✧ *lat.* discus ← *grč.* dískos

dȉskāć, *v.* diskoteka

dȉskant *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** *glazb.* **a.** *pov.* jedan od najjednostavnijih i najranijih srednjovjekovnih višeglasnih oblika (dvoglas, rjeđe troglas), sastoji se u suprotstavljanju jedne ili više melodijskih linija temeljnoj melodiji prema načelu protupomaka **b.** najviši dječji glas (odgovara sopranu) **c.** registar orgulja koji obuhvaća samo gornju polovicu klavijature **2.** nesklad, nesuglasje, kakofonija // **diskàntist** *m glazb.* onaj koji pjeva u diskantu (**1**), onaj koji pjeva diskant; **dȉskantsk|ī** *prid* koji se odnosi na diskant △ *~**a klauzula*** *glazb.* u starijoj glazbenoj teoriji, naziv za stereotipni melodijski pomak diskanta u kadenci s male donje sekunde na završni ton; *~**a misa*** *glazb.* noviji naziv za misne kompozicije 15. st. u kojima se melodija ne javlja kao obično u tenoru, nego u najvišoj dionici; **dȉskantski** *pril.* na način diskanta
✧ *srlat.* discanthus ≃ DIS-[2] + *lat.* cantus: pjesma

disk-džȍkej (**diskodžȍkej**) *m* onaj koji pušta glazbu u disko-klubovima i na drugim mjestima gdje se izvodi disko-glazba **a.** u 1970-ima opslužuje gramofone **b.** od 1980-ih, glavna zvijezda klubova koji izvodi sintezu tuđe glazbe i vlastitih intervencija; *krat.* DJ (dee-jay)
✧ *engl.* disc jockey

diskinézija *ž pat.* **1.** nekontrolirani i nevoljni pokreti mišića (trzaji, tikovi, grčevi itd.) **2.** nesposobnost hodanja zbog nekontroliranosti mišićja (kod oboljelih od cerebralne paralize i sl.)
✧ DIS-[1] + -KINEZIJA

diskman (*izg.* dȉskmen) *m tehn.* vokmen u kojem se kao nosač zvuka umjesto audiovrpce upotrebljava kompaktni disk (CD)
✧ *engl.* discman

dȉsko, *v.* diskoteka

diskòbol (**diskòbolos**) *m pov.*. *sport* bacač diska ili općenito atletičar u antičkoj Grčkoj
✧ *grč.* diskobólos

diskòfīl *m* ⟨G diskofíla⟩ ljubitelj i skupljač ploča i ostalih nosilaca zvuka (kaseta, CD-a itd.)
✧ *v.* disk + -FIL

diskogràfija *ž* djelatnost proizvodnje nekoć

gramofonskih ploča, a danas drugih nosača (kaseta, CD-a i sl.) za glazbenu i sličnu reprodukciju // **diskògraf** *m* onaj koji se bavi diskografijom; izdavač ploča i drugih nosača zvuka; **diskògrafkinja** *ž*, *v.* diskograf; **diskògrafsk|ī** *prid.* koji se odnosi na diskografiju i diskografe △ *~a **kuća*** poduzeće za proizvodnju nosača zvuka, kuća koja se bavi diskografijom; **diskògrafski** *pril.* kao diskograf, na način diskografa
✧ *v.* disk + -GRAFIJA

dȉsko-klûb *m*, *v.* disko

diskòmān *m* ⟨G diskomána⟩ onaj koji luduje za gramofonskim pločama, koji strastveno skuplja gramofonske ploče (i ostale nosače zvuka) // **diskòmānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* diskoman
✧ *v.* disk + -MAN

dȉskont (**diskȍnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā/-ōntā⟩ **1.** *bank.* anticipirano odbijanje kamata u još nedospjelim plaćanjima **2.** popust od pune cijene, sniženje cijena općenito; iznos (ob. u postocima) za koji je umanjena puna cijena **3.** *meton. razg.* trgovina u kojoj se roba kupuje po sniženim cijenama, otplaćuje u ratama i omogućuju druge olakšice // **diskontírānje** *sr bank.* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* diskontirati **2.** *ekon.* postupak izračunavanja sadašnje vrijednosti glavnice koja dospijeva nakon nekog vremena, osnovna tehnika za analizu isplativosti ulaganja novčanih sredstava **3.** *bank.* postupak smanjenja vrijednosti mjenice pri njenoj prodaji banci; **diskontírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* diskòntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* diskòntīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati diskont; **dȉskontnī** *prid.* koji se odnosi na diskont △ ~ ***broker*** **1.** agent koji diskontira robnu mjenicu **2.** burzovni broker koji naplaćuje diskontnu komisijsku taksu; ~ ***posao*** *bank.* posao kojim banka daje kredite na temelju poslovnih (robnih) mjenica koje potječu iz proizvodnje i prometa
✧ *njem.* Diskont ← *tal.* di sconto ≃ *srlat.* discomputare: sniziti cijenu

diskontinuìtēt *m* ⟨G diskontinuitéta⟩ **1.** svojstvo onoga što je diskontinuirano; nepovezanost, isprekidanost, *opr.* kontinuitet **2.** *meteor.* nagla promjena vrijednosti nekog meteorološkog elementa između dvije susjedne točke △ ***Mohorovičićev*** ~ *geol.* sloj na dubini od 55 km od površine Zemlje gdje je utvrđen porast brzine seizmičkih valova // **diskontinùīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je rastavljen na dijelove [*~a površina*] **2.** koji se događa, radi na prekide [*~a djelatnost*; *~ rad*]; nepovezan, prekidan; **diskontinuírati** *dv.* ⟨*prez.* diskontinùīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ prekinuti/prekidati, (is)prekidati
✧ *njem.* Diskontinuität *srlat.* discontinuatio ≃ discontinuus: nepovezan

diskopàtija *ž pat.* iskliznuće diska (**2**)
✧ *v.* diskus + -PATIJA

diskordàncija *ž* **1.** dvije ili više stvari koje nisu u skladu (u mišljenju, u bojama, u veličini dijelova neke cjeline i sl.); neslaganje, nepodudaranje, razlikovanje, divergencija **2.** *glazb.* slijed ili istovremeno zvučanje tonova čiji je odnos muzički nelogičan ili neprihvatljiv, greška u zvuku između više glasova i instrumenata **3.** *pat.* značajan simptom shizofreničnih stanja, sastoji se u razlici između izloženih misli, emocionalnog tona, mimike i sl. **4.** *ekon.* u statistici, recipročno stanje dviju pojava čije varijacije imaju suprotan smisao **5.** *geol.* međusobna položenost slojeva stijena pod različitim kutovima; nastaje zbog tektonskih poremećaja // **diskordàntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji obuhvaća diskordanciju, koji se odnosi na diskordanciju; **diskordàntno** *pril.* na diskordantan način; nepodudarno; **diskordírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* diskòrdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* diskòrdīrān, *gl. im.* -ānje⟩ ne složiti/slagati se, razići/razilaziti se u mišljenju, biti/bivati u opreci (s kime, s čime)
✧ *srlat.* discordentia, discordia: nesloga ≃ discordans: koji nije složan ← discordare: ne slagati se

dȉskos *m* **1.** *v.* disk (**1**) **2.** *pravosl.* **a.** plitica na kojoj stoji kruh za pričešće **b.** *crkv.* okrugao metalni tanjur za skupljanje milodara
✧ *grč.* dískos: okrugla ploča

diskotéka *ž* ⟨D L -éci/-i⟩ *glazb.* **1.** zbirka gramofonskih ploča **2.** plesni klub gdje se pušta glazba s nosača zvuka; plesnjak, diskać, disko, disko-klub // **dȉskāć** *m*, *v.* diskoteka; **dȉsko** *m* ⟨G -a⟩ *žarg.* disko-klub, *usp.* diskoteka (**2**)
✧ *fr.* discothéque, *v.* disk + -TEKA

diskrázija *ž pat.* bolesno stanje dijela organizma
✧ DIS-[1] + *grč.* krâsis: mješavina

diskrécija *ž* **1.** osobina onoga koji je diskretan;

obziran, oprezan, smotren, umjeren **2.** sloboda ili moć da se djeluje ili presuđuje prema vlastitu nahođenju; diskrecioni **3.** čuvanje povjerenih tajni // **diskrécijsk|ī** *prid.* koji postupa prema vlastitom nahođenju; diskrecioni △ *~**i fond*** fond ili određena količina novca kojim prema vlastitu nahođenju odlučuje ovlaštena osoba; *~**o pravo*** **1.** pravo nadređenih da prema vlastitu nahođenju odlučuju o bitnim pitanjima podređenih **2.** *pravn.* stupanj slobode u vezi s primjenom zakonskih odredaba ili zakona koji nije izrijekom ograničen; **dȉskrecionī** *prid.*, *v.* diskrecijski; **dȉskretan** (**diskrètan**) *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji govori ili djeluje suzdržljivo, koji pazi da ne osramoti, ne kompromitira druge, koji čuva tajne; obziran, odmjeren [~ *razgovor*] **2.** koji iskazuje oprez i samosavladavanje, koji ne želi izazvati pozornost; oprezan, smotren **3.** koji nije hvalisav; umjeren **4.** *mat.* koji ima svojstvo diskretnosti, npr. podskup točaka realnog brojevnog pravca čiji se elementi mogu odvojiti okolinama u kojima nema drugih elemenata tog podskupa; **dȉskretno** *pril.* uz diskreciju, na diskretan način; oprezno, smotreno, suzdržano; **dȉskretnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji je diskretan **2.** *mat.* pojam s različitim značenjima u razvoju matematike, uglavnom: suprotnost neprekinutosti (kontinuiranosti)

✧ *lat.* discretio ≃ discernere: razlučiti, izdvojiti

diskreditírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* diskredìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (po)kvariti, uništiti/uništavati čiju reputaciju; osramotiti **2.** prouzročiti da se u što sumnja (svojim postupkom proigrati čije povjerenje i sl.) **3.** odbiti/odbijati da se u što vjeruje, osporiti/osporavati komu autoritet **4.** (se) (iz)gubiti povjerenje vlastitom krivnjom // **diskreditácija** *ž* **1.** kvarenje, uništenje nečijeg dobrog glasa, reputacije; obeščašćenje, sramota **2.** gubitak ili gubljenje povjerenja; dvojbenost; **diskredȉtīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je uništio svoju reputaciju; koji je osramoćen

✧ DIS-² + *lat.* credere: vjerovati, povjeriti

diskrepàncija *ž* nesklad između pojmova, sudova ili ideja; nesuglasje, proturječje

✧ *lat.* discrepantia ≃ discrepare: neskladno zvučati

dȉskretan, *v.* diskrecija

diskriminácija *ž* postupak kojim se unaprijed ograničuju ili onemogućuju prava građanina, grupa ili naroda; obespravljivanje [*rasna* ~; *nacionalna* ~; *vjerska* ~] // **diskriminácījskī** *prid.* koji se odnosi na diskriminaciju; **diskriminácījski** *pril.* obespravljeno, neravnopravno, podređeno; **diskriminànta** *ž* ⟨G *mn* -nāta/-ī⟩ **1.** ukupnost pojedinosti, crta i sl. koja razdvaja ili bitno razlikuje dva pojma **2.** *mat.* algebarski izraz sastavljen od koeficijenata algebarske jednadžbe pomoću kojeg se ispituje realnost i višekratnost rješenja (npr. za kvadratnu jednadžbua $x^2 + bx + c = 0$, diskriminanta je $D = b^2 - 4ac$); **diskrimìnātor** *m* **1.** onaj koji proizvodi ili potiče diskriminaciju **2.** *tehn.* demodulator za frekvencijski modularni signal; **diskrimìnatoran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji djeluje diskriminirajuće; **diskrimìnātorka** (**diskrimìnātorica**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* diskriminator; **diskrimìnātorskī** *prid.* koji se odnosi na diskriminatore i diskriminaciju; **diskrimìnātorski** *pril.* kao diskriminatori, na način diskriminatora [~ *postupiti*]; **diskriminírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* diskrimìnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* diskrimìnīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) staviti/stavljati u podređen položaj, osporiti/osporavati ili oduzeti/oduzimati (komu, čemu) njegova prava, (na)praviti razliku na štetu jedne strane [~ *selo* (u odnosu prema gradu)] **2.** provesti/provoditi diskriminaciju

✧ *lat.* discriminatio ≃ discriminare: razdijeliti, odjeljivati, lučiti

diskròmija *ž pat.* promjene u boji kože zbog ulaganja drugih pigmenata (osim melanina) u kožu

✧ DIS-² + -KROMIJA

diskulturácija *ž sociol.* proces negativne akulturacije, tj. raspadanje već usvojenih i prakticiranih obrazaca ponašanja, vrijednosnih i normativnih standarda odnošenja; nastaje kada je ličnost izložena frustracijama, ob. institucionalno organiziranima tako da individualnim mehanizmima obrane izmiču uporišta i referencija na neku alternativnu društvenu instancu

✧ DIS-² + *v.* kultura, kulturacija

dȉskurs *m* **1.** razgovor, rasprava, raščlanjivanje **2.** *knjiž.* tekst kao ostvarenje dijaloga između pisca i čitaoca **3.** način i stil izlaganja s obzirom na temu ili područje djelatnosti u

kojem se ostvaruje [*politički* ~; *znanstveni* ~; *književni* ~] // **dìskurzīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *fil.* koji se izvodi pomoću logičkoga zaključivanja, zasnovan na razmišljanju, racionalan, *opr.*: intuitivan

✧ *lat.* discursus: trčanje naprijed i nazad; razgovor ≃ discurrere: trčati uokolo

dìskus *m* **1.** *anat.*, *v.* disk (**2**) **2.** *zool.* mala riba južnoameričkih brzih voda (*Symphysodon discus*), ima oblik diska

✧ *lat.* discus ← *grč.* dískos

dìskūsij|a (**diskúsija**) *ž* rasprava, razgovor (ob. na javnom skupu, sastanku, seminaru i sl.) [*panel-*~*a* = *grupna* ~*a*; *(iz)van svake* ~*e*, *žarg.* definitivna potvrda (čega), nema se što više razgovarati] // **diskúsījskī** *prid.* koji se odnosi na diskusiju; **dìskutabīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ o kojem postoje dvojbe, o kome se još može diskutirati, koji je upitan; sporan, prijeporan; **dìskutabīlno** *pril.* dvojbeno, upitno; **diskutabílnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je diskutabilno; **diskùtant** (**diskutànt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji sudjeluje u diskusiji; **diskùtantica** (**diskutàntica**) *ž*, *v.* diskutant; **diskutírati** (∅, o čemu) *dv.* ⟨*prez.* diskùtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* diskùtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** raspraviti/raspravljati o čemu, govoriti, debatirati (u diskusiji) **2.** proučiti/proučavati (subjekt) putem razgovora, diskusije i sl.

✧ *lat.* discussio: propitivanje, istraživanje ≃ discutere: raspravljati ≃ DIS-[2] + quatere: tresti, udarati

diskvalifikácija *ž* **1. a.** službena odluka ili ocjena kojom se koga ili što proglašava stalno ili privremeno nesposobnim ili neprikladnim [~ *aerodroma*; ~ *suca*] **b.** *pren.* javno izrečena ocjena kojom se komu ili čemu osporava sposobnost ili prikladnost za što [*moralna* ~; *stručna* ~] **2.** *sport* mjera kojom se isključuje iz natjecanja ili borbe onaj tko je narušio pravila ili propise (etičke i druge) // **diskvalificīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je prošao proces diskvalifikacije; eliminiran, uklonjen; **diskvalificīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je diskvalificiran; **diskvalificírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* diskvalifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi diskvalifikaciju; **diskvalifikatorskī** *prid.* koji se odnosi na diskvalifikaciju

✧ DIS-[2] + *v.* kvalificirati, kvalifikacija

dislàlija *ž pat.* artikulacijski poremećaj govora, uzroci su oštećenje sluha, živčanog sustava i sl.; tepanje

✧ DIS-[1] + -LALIJA

dislèksija *ž* **1.** *pat.* poremećaj čitanja uzrokovan oštećenjem središnjeg živčanog sustava, očituje se u brkanju, izostavljanju, nadodavanju slova i sl. **2.** *razg.* pogreške pri čitanju

✧ DIS-[1] + *grč.* légein: govoriti

dislokácija *ž* **1.** razmještaj, razmještanje, rastavljanje **2.** postupak ili posljedica dislociranja **3.** *geol.* poremećaj geoloških slojeva zbog rasjedanja ili nabiranja tla **4.** *pat.* iščašenje // **dislòcīrān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je premješten, izmješten **2.** *pren.* koji se ne snalazi u situaciji, koji je nepovezan s postojećim problemom; **dislòcīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dislociran, svojstvo onoga što je dislocirano; **dislocírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dislòcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ premjestiti/premještati (o velikim objektima, tvornicama itd., o svemu onome što se veže uz pojam lokacije); **dislokácījskī** *prid.* koji se odnosi na dislokaciju

✧ *njem.* Dislokation ← *fr.* dislocation ≃ *srlat.* dislocatio ≃ dislocare: izmjestiti ≃ DIS-[2] + *lat.* locare: staviti na određeno mjesto, smjestiti

dismembrácija *ž med. anat.* razuđivanje, odvajanje udova od tijela

✧ *srlat.* dismembratio ≃ DIS-[2] + *lat.* membrum: ud, član, dio

dismenoréja (**dizmenoréja**) *ž pat.* smetnje u menstruaciji

✧ DIS-[2] + *v.* menoreja

dismètrija *ž psih.* nesposobnost određivanja daljine (što otežava snalaženje u prostoru) uzrokovano psihičkim smetnjama

✧ DIS-[2] + -METRIJA

dismnèzija *ž psih.* opće sekundarno intelektualno oštećenje pamćenja i orijentacije

✧ DIS-[2] + *v.* amnezija

Disney (*izg.* Dìzni), **Walt(er)** (1901–1966), američki pionir stripova i crtanih filmova, tvorac više desetaka popularnih likova (Miki Maus, Pajo (Paško) Patak i dr.), pomoću kojih je izgradio golemo poslovno carstvo (filmska produkcija, slikovnice, ilustrirane bajke, plastične figure, suveniri, Disneyland), (cjelovečernji filmovi *Snjeguljica i 7 patuljaka*, *Pepeljuga*, *Bambi*, *Pinocchio*, *Petar Pan*,

Fantazija i dr.) // **dȉznijevsk|ī** *prid.* **1.** koji je u maniri filmova Walta Disneyja [*~i crtić*; *~i lik*] **2.** koji je nestvaran, kićen, lažan [*~a stvarnost*; *~i san o sreći*]
Disneyland (*izg.* Dȉznilend) *m* **1.** zaštićeno ime za zabavne parkove izrađene prema zamislima W. Disneya **2.** *pren.* zemlja ili mjesto ispunjenja želja
✧ *amer.engl.*
disocijácija *ž* **1.** razdvajanje, rastavljanje, razlikovanje [*~ dobra i zla*] **2.** *psih.* nedostatak sposobnosti povezivanja misli; neprisjećanje, zaboravljivost **3.** *kem.* reverzibilni raspad molekule (pod utjecajem neke energije) △ ***termička*** *~ fiz. kem.* raspadanje molekula pod djelovanjem topline
✧ *lat.* dissociatio: odvojenost
disolúcija *ž* **1.** raspadanje, rastrojavanje, kvarenje [*posvemašnja ~ morala*] **2.** *kem.* **a.** otapanje, apsorpcija neke čvrste tvari, tekućine ili plina u nekoj drugoj tekućini **b.** homogena mješavina koja nastaje u tom procesu **3.** *geol.* korozija vapnenca u dodiru s vodom, čime se stvara rastvoriv bikarbonat **4.** *fiz.* cijepanje, raspadanje ili dijeljenje tijela ili čestice na koju djeluje izravno vanjsko sredstvo
✧ *lat.* dissolutio ≃ DIS-^{2} + *v.* solucija
disòmnija *ž pat.* poremećaj spavanja (smetnje u količini, kvaliteti ili rasporedu spavanja)
✧ DIS-^{2} + *lat.* somnus: san
disonànca (**disonàncija**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *glazb.* nesklad tonova u izvedbi glazbenog djela kao estetski dojam, *opr.* konsonanca **2.** nesklad, neslaganje, nesuglasje [*~ u mišljenjima*] // **disonànt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je neskladan, koji odudara od suglasja većine [*čula su se i ~na mišljenja*]; **disonàntno** *pril.* na disonantan način; neskladno [*odjeknuti ~*]; **disonàntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je disonantno; nesuglasnost, nesklad; **disonírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* disònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ ne suglasiti/suglašavati se; odudariti/odudarati
✧ *lat.* dissonantia ≃ dissonare: zvučati neskladno
disontogèneza *ž pat.* poremećaj u embrionalnom razvoju organizma, manifestira se u nepravilnom raspoređivanju tkiva u organima, što rezultira stvaranjem nakaza
✧ DIS-^{2} + *v.* ontogeneza
disòpsija *ž pat.* slabovidnost, nedostatak vida, vidna mana
✧ DIS-^{1} + -OPSIJA
dispànzēr *m* ⟨G dispanzéra⟩ izvanbolnička zdravstvena ustanova za liječenje i sprečavanje raznih bolesti [*~ za školsku djecu*; *~ za tuberkulozu*] // **dispànzērskī** *prid.* koji se odnosi na dispanzer
✧ *fr.* dispensaire: dobrotvorna ustanova koja pruža liječničke konzultacije, njegu i lijekove siromašnim bolesnicima ← *lat.* dispensare: razdijeliti, razdavati
dȉspār *prid. reg.* **1.** koji nije par, nepar, ob. o osobi koja nije čiji par, koja nije čije prikladno društvo [*ne družim se sa ~om*]; dišpar **2.** koji je nejednak, neravnopravan // **dȉsparātan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se ne može uskladiti s čime, koji je nespojiv po svojstvima ili vrsti; nesloživ, razrožan; **dȉsparātno** *pril.* na disparatan način; nespojivo, razrožno, oprečno; **disparátnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je disparatan, svojstvo onoga što je disparatno; nesuglasnost, nespojivost, nepodudarnost, oprečnost, nejednakost; **disparìtēt** *m* ⟨G paritéta⟩ **1.** razlika između dvoga; nejednakost, nepodudarnost, nesklad, nespojivost **2.** *ekon.* odstupanje od normalnih odnosa veličina △ *~* ***cijena*** *ekon.* razlika u razinama cijena proizvoda zbog poremećaja na tržištu (odsutnost konkurencije, monopolizacija tržišta i sl.); *~* ***valute*** *bank.* razlika između službenog i tržišnog tečaja valute
✧ DIS-^{1} + *v.* par^2; *lat.* disparatus: razdvojen ← disparare: razdvojiti, raspariti
dispareùnija *ž pat.* bolni ili teški spolni odnos u žene, poremećaji mogu biti funkcionalne ili psihičke naravi
✧ DIS-^{1} + *grč.* páreunos: koji leži pokraj
dispatch money (*izg.* dispȅč màni) *m pom. trg.* naknada za uštedu vremena koju brodar daje krcatelju ili primatelju ako je prije ugovorenog vremena iskrcao, odnosno ukrcao teret na brod
✧ *engl.*
dȉspečer *m* onaj koji iz jednog centra raspoređuje i nadzire rad cijelog sustava u elektroprivredi, željezničkom prometu ili proizvodnji; otpremnik // **dȉspečerskī** *prid.* koji se odnosi na dispečere
✧ *engl.* dispatcher
dispenzácija *ž* **1.** *pravn.*, *v.* dispenza **2.** *farm.* propisno doziranje, spravljanje i izdavanje lijekova // **dȉspenza** *ž* **1. a.** *kat.* oprost, oslobođenje (od obveza crkvenih zakona u pojedinačnim slučajevima) **b.** *pravn.* dopuš-

tenje da se ostvari neko pravo unatoč zabrani ili drugačijim zakonskim rješenjima (npr. pri sklapanju braka bliskih rođaka); dispenzacija **2.** *reg.* ostava, smočnica, špajza, kamara; **dispenzírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dispènzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dispènzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ omogućiti/omogućavati dispenzu (dispenziju) (komu), osloboditi/oslobađati od dužnosti

✧ *lat.* dispensatio (*srlat.* dispensa: oprost, oslobađanje) ≃ dispensare: razdijeliti, podijeliti, razdavati

dispèpsija *ž pat.* teška probava, teškoće u probavi (ob. kod dojenčadi) bez vidljivih anatomskih uzroka [*akutna* ~]

✧ DIS-¹ + *grč.* pépsis: kuhanje

dȉsperān *prid.*, *v.* dišperan

dispèrati (se) *svrš.*, *v.* dišperati

dispèrzija *ž* **1.** raspršenje, rasap, rasipanje **2.** *kem.* smjesa u kojoj su jedna ili više tvari raspršene u nekoj drugoj tvari u obliku sitnih čestica **3.** *fiz.* posljedica ovisnosti brzine vala (ili indeksa loma) o njegovoj frekvenciji (ili njegovoj valnoj duljini); ta je ovisnost svojstvo medija kojim val putuje; u optici se očituje dekompozicijom snopa bijele svjetlosti u snopove boja koje čine spektar △ ~ ***pažnje*** *psih.* nemogućnost koncentracija (na učenje, rad, na slušanje sugovornika i sl.); ~ ***rizika*** *ekon.* **a.** ulaganje kapitala ili odobravanje kredita većem broju različitih korisnika radi umanjivanja rizika gubitka ulagača, odnosno kreditora **b.** u osiguranju, prenošenje rizika iznad vlastitog samopridržaja na reosiguravatelja // **disperzírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dispèrzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dispèrzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** raspršiti/raspršivati se (o mnoštvu ljudi, novcu, komadima razbijenih predmeta i sl.); raširiti se **2.** nestati/nestajati, (iz)gubiti se ili prouzročiti nestajanje ili gubljenje (o isparavanju tekućina i sl.); iščeznuti **3.** (pro)širiti (o znanju i sl.); **dȉsperzīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji se raspršuje, koji ima svojstvo disperzije **2.** koji se odnosi na disperziju △ ~***ni sustavi*** sustavi koji se sastoje od sitnih čestica, više ili manje stabilno raspršenih u drugom, neprekinutom sredstvu (npr. dim, magla, emulzije)

✧ *lat.* dispersio ≃ dispersus: raspršen ← dispergere: raspršiti

display *m*, *v.* displej

displázija *ž pat.* nenormalan rast organizma (u cjelini ili njegovih dijelova, organa itd.)

✧ DIS-¹ + *grč.* plássein: tvoriti, oblikovati

dȉsplej (**displèj**) *m* **1.** pisane poruke koje se odnose na funkcije uređaja kojem pripadaju, odnosno služe za ograničenu količinu podataka koji su ubačeni u memoriju uređaja (npr. džepnih računala, satova, rokovnika, mobitela itd.) **2.** velik ekran (sastavljen od svjetlećih elemenata) na kojem se emitiraju oglasne ili propagandne poruke (ob. na javnim mjestima)

✧ *engl.* display

dispnèja *ž* ⟨G *mn* dispnéjā⟩ *pat.* otežano, naporno disanje, glad za zrakom (u ronjenju, pri prekomjernoj fizičkoj aktivnosti, kod nekih bolesti i sl.) △ ***hematogena*** ~ *pat.* otežano disanje zbog trovanja i sličnih tegoba koje se šire krvlju; ***kardijalna*** ~ *pat.* otežano disanje zbog dekompenzacije srca i drugih srčanih tegoba; ***opstruktivna*** ~ *pat.* otežano disanje zbog suženja, blokade i sl. dišnih putova

✧ *grč.* dýspnoia ≃ DIS-¹ + pnoḗ: dah ≃ pneîn: disati

dispozícij|a *ž* **1.** raspored, razmještaj, raspodjela [~*a boja*; ~*a oružanih snaga*] **2.** raspolaganje (novcem, imetkom, fondovima) **3.** odluka, odredba, propis, nalog **4.** *pat.* naslijeđena ili stečena sklonost (prema bolestima) **5.** *psih.* **a.** duševno raspoloženje, naklonjenost **b.** skup organskih, fizioloških i instinktivnih uvjeta koji u pogodnim okolnostima omogućuju razvoj neke psihičke funkcije ili sposobnosti **6.** dar, nadarenost [~*a za slikarstvo*] **7.** *pravn.* **a.** dio zakonske norme u kojem je izražena volja zakonodavca **b.** *pov.* najvažniji dio isprave s obzirom na pravni čin; sadrži materijalni ili moralni objekt koji se daje destinataru **8.** *teol.* ono što čovjeka čini spremnim za neki određeni čin ili za prihvaćanje nekog djelovanja △ ~***a orgulja*** osnovni nacrt i raspored svih sastavnih dijelova na temelju kojeg se grade orgulje; ~***a ukrcaja*** *pom.* zahtjev brodaru, sastavljen na posebnom obrascu da se u njemu navedena roba ukrca na brod; ***staviti na*** ~***u*** *admin.* razriješiti službenika dužnosti, s time da mu nadležna vlast odredi novu // **dispònent** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *ekon.* onaj koji raspolaže (novcem, vrijednosnicama, dokumentima itd.); ovlaštenik, opunomoćenik; **dȉsponibīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se može upotrebljavati, kojim se može raspolagati (disponirati) **2.** koji se može posvetiti čemu (o osobi oslo-

bođenoj drugih obveza) **3.** koji je prepušten; darovan (o stvarima darovanima oporukom i sl.); **dispònīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je raspoložen, sklon čemu; **disponírati** (kim, čim) *dv.* ⟨*prez.* dispònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izvršiti/izvršavati dispoziciju **2.** raspolagati (kim, čim), imati na raspolaganju (što); **dispozícījskī** *prid.* koji se odnosi na dispoziciju △ ~ ***fond*** *ekon.* iznos predviđen proračunom ili financijskim planom kojim, prema svojem nahođenju, raspolaže rukovoditelj ili neka druga osoba, za povjerljive izdatke, reprezentaciju i sl.

✧ *lat.* dispositio ≃ disponere: raspolagati

dispozìtīv (**dȉspozitīv**) *m* ⟨G dispozitíva⟩ *pravn.* izreka presude ili rješenja koja sadržava sudsku odluku; pravorijek // **dȉspozitīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na dispozitiv △ ~***ni propisi*** *pravn.* propisi koji nisu prisilni, primjenjuju se ukoliko stranke ne ugovore nešto drugo; ~***no pravo*** *pravn.* zakonski propisi koji reguliraju određena prava i pravne odnose među građanima ukoliko ih sami nisu uredili kakvim svojim pravnim aktom (imovinska, odn. građevinska prava i sl.)

✧ *fr.* dispositif ≃ *lat.* disponere: raspolagati, *v.* dispozicija

dispràksija *ž pat.* nemogućnost izvršavanja skladnih i svrsishodnih pokreta zbog nekih oštećenja ili disfunkcija u organizmu, *opr.* eupraksija

✧ DIS[1]- + prâksis: radnja

dispropórcija *ž* greška u proporcijama ili nepostojanje pravih, točnih proporcija; nerazmjer, nesklad [~ *između uložena truda i rezultata*; ~ *u debljini zidova*] // **dȉsproporcionālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima netočne, pogrešne omjere (proporcije); nerazmjeran, neskladan [*zbog velikog nosa izgled mu je* ~]; **dȉsproporcionālno** *pril.* na nerazmjeran način, u neskladnim omjerima; nerazmjerno; **disproporcionálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je disproporcionalno; nerazmjernost, neujednačenost

✧ DIS-[2] + *v.* proporcija

dȉsprōsij *m kem.* element iz skupine lantanoida (simbol Dy, atomski broj 66), primjenjuje se u nuklearnim reaktorima

✧ *grč.* dysprósitos: teško pristupačan

dȉsput *m* **1.** sukob mišljenja (o kakvom pojmu ili načelnoj temi); rasprava, raspra, debata, disputacija **2.** svađa, spor // **dȉsputabilan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je upitan; nesiguran, nepouzdan; **disputácija** *ž* **1.** *v.* disput **2.** *jez. knjiž.* književnoteorijski sastavak

✧ *njem.* Disput ← *fr.* dispute ≃ *lat.* disputatio ≃ disputare: razmatrati, procijeniti

Disraeli (*izg.* Dizréili, ob. Dizràeli), **Benjamin** (**Earl of Beaconsfiled**) (1804–1881), britanski državnik i pisac, u dva navrata predsjednik vlade, utemeljitelj moderne Konzervativne stranke

disrìtmija *ž pat.* nedostatak ili poremećaj ritma, neskladnost u pogledu ritma; aritmija

✧ DIS-[1] + *v.* ritam

dȉstanc|a (**distàncija**) *ž razg.* **1.** udaljenost od čega u prostoru i vremenu; razdaljina, razmak **2.** *pren.* suzdržljivost, nepristupačnost (prema osobama, zbivanjima i sl.) [*držati se na* ~*i* ne htjeti se suvišno približiti, ne htjeti se upuštati (u što), zbližavati (s kim ili čim)] **3.** *pren.* razlika u činu, položaju i sl. △ ***povijesna*** ~***a*** vrijeme koje treba proći kako bi se zrelije i potpunije sagledali neki događaji // **distàncīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se drži podalje od čega/koga, koji se vlastitom odlukom ne miješa u tuđe probleme; **distàncīrano** *pril.* na distanciran način; suzdržano; **distancíra|ti** (se) (od koga, od čega) *dv.* ⟨*prez.* distàncīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** udaljiti/udaljavati se od čega ili od koga [~*ti se od događaja*; ~*ti se od prijatelja*] **2.** ograditi/ograđivati se od čijeg mišljenja, stava [~*m se od vašeg istupa*]

✧ *njem.* Distanz ← *lat.* distantia ≃ distare: stajati po strani

disteleològija *ž* **1.** *fil.* doktrina koja odriče svaku svrsishodnost i krajnji uzrok **2.** pretpostavljena odsutnost svrhe u životu i prirodi // **disteleòloškī** *prid.* koji je nesvrsishodan; nesvrhovit

✧ *njem.* Dysteleologie ≃ DIS-[1] + *v.* teleologija

dȉstih *m* ⟨N *mn* -isi, G dȉstīhā⟩ *jez. knjiž.* strofa sastavljena od dva stiha; dvostih △ ***elegijski*** ~ dvostih sastavljen od jednog heksametra i jednog pentametra, ritam grčke i rimske elegije

✧ *grč.* distikhon, DI-[2] + *v.* stih

distȉmija *ž psih.* nedostatak životne energije, životne radosti, elana; neraspoloženost, potištenost, razdražljivost

✧ *grč.* dysthymía ≃ DIS-[1] + thymós: duša

distingvírati, *v.* distinkcija
distìnkcija *ž* **1.** pojmovno odvajanje, razlučivanje pojedinih osobina predmeta ili stvari; razlika, razlikovanje **2.** isticanje, istaknutost, odlika (čega ili čija) **3.** *fil.* pravilo raspoznavanja pojedinih elemenata filozofskih problema // **distìngvīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se razlikuje, koji odstupa (od općeprihvaćenih mjerila, od uobičajenih vrijednosti i sl.) **2.** koji se izdvaja po kakvoj odlici, po vrsnosti [*~a dama*]; **distìngvīrano** *pril.* razlikujući se; izdvojeno; **distingvírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* distìngvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ odvojiti/odvajati po razlici (ob. o pojmovima); razlikovati, (raz)lučiti; **dìstinktīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji se razlikuje od svih ostalih; individualan, razlikovan **2.** koji pokazuje razliku **3.** koji ne dolazi u pitanje; odlučen △ *~**na obilježja*** *lingv.* glasovne su značajke pomoću kojih se razlikuju fonemi (zvučno/bezvučno, okluzivno/frikativno); fonemi su najmanje uzastopne distinktivne jedinice; **distinktívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ razlikovnost
✧ *lat.* distinctio ≃ distinguere: razlikovati, odvojiti
distócija *ž med.* otežano rađanje
distòmāt *m*, *v.* distometar
distomatóza *ž pat.* teško, po život opasno parazitološko oboljenje, uzrokovano metiljem, napada crijeva, jetra ili pluća; metiljavost, distomijaza
✧ *grč.* dístoma: metilj + -OZA
dìstometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ daljinomjer, distomat
✧ *grč.* dîstomos: dvousti + -METAR
distomijáza *ž*, *v.* distomatoza
distònija[1] *ž glazb.* netočno, nečisto, »falš« sazvučje, *usp.* disonanca // **dìstōn** *m* ⟨G distóna⟩ distonacija, distoniranje, *usp.* distonirati; **distonácija** *ž glazb.* odudaranje od pravog tona, odstupanje u pjevanju, nedostizanje tona; **distonírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* distònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* distònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (ot)pjevati u krivom tonu, pogrešno (od)svirati; falširati **2.** *pren.* odudariti/odudarati od čega, ob. na nezgodan ili neprihvatljiv način
✧ DIS-[2] + -TONIJA
distònija[2] *ž pat.* poremećaj normalnog tonusa u mišićima ili živcima [*neurovegetativna ~*] // **distòničar** *m pat.* onaj koji pati od distonije
✧ DIS-[1] + -TONIJA
distòpija *ž pat.* nenormalan smještaj nekog organa u tijelu
✧ DIS-[1] + -TOPIJA
distòrzija *ž* **1.** *pat.* uganuće, iščašenje, iskrivljenje [*~ zgloba*] **2.** *fiz.* **a.** izobličenost (električnog ili magnetskog polja, elektromagnetskih valova) pri odašiljanju ili prijemu **b.** zaokretno djelovanje dvaju sila suprotnih pravaca pri kojima se tijelo svija torziranjem // **distòrzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nastao distorzijom; iščašen, iskrivljen
✧ *lat.* distorsio ≃ distorquēre: izvrnuti
distràkcija *ž* **1. a.** razvučenost na dvije strane; rastavljenost, razdvojenost, rastava, dioba **b.** odvajanje jednog dijela od drugoga; rastavljanje **2.** *psih.* gubljenje koncentracije, pozornosti; rastresenost // **distrahírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* distràhīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* distràhīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prouzrokovati da se skrene pozornost s čega; odvratiti, skrenuti **2.** prouzrokovati sukob osjećaja; uznemiriti **3.** obaviti/obavljati distrakciju (**1**)
✧ *lat.* distractio ≃ distrahere: rascjepkati, razvući
distribúcija *ž* **1.** dijeljenje cjeline na dijelove; podjela, razdioba [*~ narodnog bogatstva*] **2.** opskrbljivanje, dostavljanje, izdavanje (robe, električne energije i sl.) **3.** raspoređivanje predmeta i sl. po klasama, razredima; razdjeljivanje, razmještanje △ ~ ***fonema*** *lingv.* raspored prema kojemu pojedini fonem može ili ne može stajati kraj nekog drugoga fonema (npr. u hrvatskom jeziku lako se kombiniraju suglasnik i samoglasnik na kraju riječi kao *-ac* pa suglasnici kao *-ks* u *indeks* pa *rt* u riječi *rt* ili *jogurt* ali nije potvrđen ni vjerojatan skup na kraju riječi kao *cš*, *šž* itd.); ~ ***pažnje*** *psih.* sposobnost čovjeka i živih bića da dvije ili više senzacija registriraju osjetilnim putem (npr. da slušaju vijesti na radioprijemniku i voze automobil, itd.); ~ ***stanovništva*** *sociol.* prostorni raspored (gustoća) stanovništva na određenom području; prostorni razmještaj // **distribúcījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na distribuciju; distribucioni △ *~**a analiza*** *lingv.* metoda jezične analize; **distribucionalìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *lingv.* lingvistički smjer koji se temelji na distribucijskoj analizi jezika; **dìstribuciōnī** *prid.*, *v.* distribucijski; **distribuírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* distribùīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši,

prid. trp. distribùīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati distribuciju; **distribùtēr** *m* ⟨G distributéra⟩ **1.** onaj koji obavlja distribuciju **a.** samostalni zastupnik s ekskluzivnim pravom prodaje nečije robe **b.** osoba ili ustanova koja se profesionalno bavi distribucijom filmova **2.** *tehn.* dio upaljača koji razdjeljuje struju svjećicama motora; **distributérka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* distributer; **distribùtērskī** *prid.* koji se odnosi na distributere; **dìstributīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se distribuira, koji se dijeli na više strana; dijelni [*~na pažnja*; *~ni lanac*]; **distributívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *mat.* svojstvo dviju binarnih operacija koje u slučaju operacija zbrajanja i množenja realnih brojeva glasi: $a \cdot (b + c) = a \cdot b + a \cdot c$ △ ~ ***slijeva*** = analogno; ~ ***zdesna*** = razdijelnost

✧ *lat.* distributio ≃ distribuere: razdijeliti

dìstrikt *m* ⟨G *mn* -kātā⟩ **1.** u administrativnoj ili političkoj podjeli neke zemlje: okrug, kotar, područje, županija **2.** *razg.* dio grada // **dìstriktuāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi na distrikt △ *~**na tabula*** *pov.* okružni, kotarski sud

✧ *lat.* districtus

distròfija *ž pat.* svaki poremećaj koji se javlja kao posljedica slabe ili neprimjerene prehrane (ob. se očituje kao poremećaj metabolizma mišića, ali i drugih tkiva, organa ili cijelog organizma što dovodi do općeg slabljenja i gubitka funkcija u oboljelom tkivu) // **distròfičār** *m* onaj koji boluje od distrofije; **distròfičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* distrofičar

✧ *nlat.* dystrophia ≃ DIS-[1] + -TROFIJA

disturbácija *ž* **1.** remećenje ili ugrožavanje mira **2.** *psih.* mentalni ili emocionalni poremećaj **3.** upadanje s čime; prekid **4.** nered

✧ *lat.* disturbatio ≃ disturbare: uznemiriti ≃ DIS-[2] + turbare: zbuniti

disuázija *ž vojn.* sposobnost odvraćanja i onemogućavanja izravnih neprijateljskih napada

✧ *lat.* dissuasio ≃ dissuadēre: odgovarati, odvraćati ≃ DIS-[2] + *v.* invazija

disùrija (**dizùrija**) *ž psih.* smetnje pri mokrenju, teško mokrenje, teškoće pri izlučivanju mokraće (katkada izazvane psihičkim smetnjama zbog nazočnosti drugih osoba itd.)

✧ *grč.* dysouría ≃ DIS-[1] + -URIJA

disutilìtēt *m* ⟨G disutilitéta⟩ *psih.* napor, subjektivna muka, neugodnost ili duševna bol koju pojedinci trpe dok rade zbog gubitka dokolice

✧ DIS-[2] + *lat.* utilitas: korisnost ≃ utilis: koristan

dìš *m fil.* prostor u empirijskom smislu, prvenstveno kao strana svijeta, smjer, smještaj, *usp.* akaša

✧ *arap.* di: vanjski prostor

díša, *v.* direktor

dìšer *uzv. reg. rij.* (u grubom tjeranju koga da ode) izlazi!, marš!, napolje!, van! // **dišèrisati** (koga) *dv.* ⟨*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* (o)tjerati (koga), pokazati/pokazivati vrata (komu), (is)tjerati, izbaciti/izbacivati

✧ *tur.* dıarı

dìšes (**dišês**) *m* svileni saten velikog sjaja i čvrstoće

✧ *fr.* duchesse

díšiti, *v.* dah

dîšnī, *v.* disati

dìšpār *prid.*, *v.* dispar

dišpèrati (se) *svrš.* ⟨*prez.* dìšperām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* đìšperān⟩ *reg.* biti očajan, beznadan, pasti u očaj, despet; disperati (se) // **dišperacìjūn** *m* ⟨G *mn* dišperacijúna⟩ *reg. ekspr.* očaj, tuga; desperacija; **dìšperān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. ekspr.* koji je očajan, izgubljen (u životnim situacijama); disperan; **dišperávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dišpèrāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dišperati (se)

✧ *mlet.* desperar, *tal.* disperare: očajavati ≃ *lat.* desperare: biti bez nade

dìšpet (**dèšpet**) *m reg.* inat, prkos [*učinit će mu to baš za ~*]

✧ *mlet.* despeto, *tal.* dispetto

dìštūrbo (**dištûrbo**) *m reg. ekspr.* čin uznemiravanja koga; sekatura, molestiranje, neprikladan posjet, oduzimanje tuđeg vremena, inkomodiranje

✧ *mlet.* i *tal.* disturbo

ditìramb (**dìtiramb**) *m* **1.** *pov. poet.* u antici, svečana zborna pjesma u čast grčkog boga Dioniza **2.** *knjiž.* lirska pjesma koja veliča život i prirodu [*sunčani ~*] **3.** *glazb.* kompozicija vrlo slobodna i uzbudljiva karaktera **4.** *pren.* slavopojka, hvalospjev △ ***mlađi*** *~ glazb. pov.* jednoglasna zborna kantata s virtuoznim solističkim dijelovima, nastala o. 400 godina pr. Kr. // **dìtirampskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na ditiramb **2.** koji je radostan, veseo [*~ ugođaj*]; sretan; **dìtirampski** *pril.* kao u ditirambu; radosno, zanosno

✧ *lat.* dithyrambus ← *grč.* dithýrambos

ditónus *m glazb. pov.* u starogrčkoj i srednjovjekovnoj muzičkoj teoriji velika terca, interval sastavljen od dva cijela stupnja

✧ DI-[2] + *grč.* tónos: glas

diurètik *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *farm.* sredstvo za pospješenje mokrenja, za brže izlučivanje mokraće; upotrebljava se i kao lijek za smanjenje količine tekućine (u srcu, plućima itd.)

✧ *grč.* diourētikós ≃ DI-[1] + oureîn: mokriti

diuréza *ž fiziol.* stvaranje mokraće u bubrezima i izlučivanje

✧ *nlat.* diuresis ≃ DI-[1] + *grč.* oureîn: mokriti

diùrna *ž biol.* **1.** organizmi koji su aktivni danju, *opr.* nocturna **2.** organizmi koji žive samo jedan dan **3.** *v.* dijurna // **dijùrna** *ž* ⟨G *mn* dijúrnā⟩ *reg. pejor.* dnevna zarada, dnevnica [*masna ~*; *debela ~*]; diurna; **diùrnāl** *m* ⟨G diurnála⟩ *rel. kat.* knjiga koja sadrži dijelove brevijara koji se mole danju

✧ *lat.* diurnus: dnevni ≃ *srlat.* diurnale ≃ diurnualis: dnevni

dȉv *m* ⟨N *mn* dìvovi/-i *jez. knjiž.*⟩ **1.** *mit.* **a.** zao duh, kreatura **b.** ljudsko biće nadnaravne veličine i snage; džin, gigant, gorostas, kolos **2.** *pren.* neobično jak i velik čovjek **3.** (*mn*) *astron.* zvijezde velikih promjera (10 do 100 puta većih od promjera Sunca) [*crveni ~*; *bijeli ~*], *opr.* patuljak // **dȉvovskī** *prid.* **1.** koji je poput diva; ogroman **2.** koji se odnosi na divove; **dȉvovski** *pril.* kao div, na način divova

✧ *tur.* dev ← *perz.* dew: zao duh, đavo

díva *ž* ⟨V dîvo⟩ ona žena koja je postigla slavu i popularnost (u umjetnosti, estradi, sportu itd.), zvijezda, star [*filmska ~*; *operna ~*] // **divìzam** *m* ⟨G -zma⟩ obožavanje filmskih diva

✧ *tal.* ← *lat.* divus: bog, božanski

divagírati (∅) *dv.* ⟨*prez.* divàgīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš.* zastraniti/zastranjivati; bulazniti, halucinirati // **divagácij|a** *ž* **1.** (ob. *mn*) slijed nepovezanih riječi [*~e bolesnog uma*]; bulažnjenje, buncanje **2.** *pravn.* prekršaj zbog lutanja, odnosno puštanja domaćih životinja bez nadzora na javnom mjestu **3.** *geogr.* nanosi pijeska i sl. što ih vodeni tokovi naplavljuju u nekim dolinama

✧ *lat.* divagari: odlutati ≃ DI-[1] + vagari: lutati

dȉvān *m* ⟨G diván⟩ **1.** *pov.* središnje državno računovodstvo u Omejadskom i Abasidskom kalifatu (od 7. st.) **2.** *pov.* u Osmanskom Carstvu **a.** skupina ljudi koji raspravljaju o nekom pitanju; skupština, savjet, vijeće **b.** carsko ili vezirsko vijeće; državni savjet **3.** *pov.* **a.** carski dvor (ili dvor, kuća kakva uglednika – vezira, paše) **b.** carsko prijestolje **4.** *reg.* razgovor, riječ **5.** vrsta sofe; otoman, sećija **6.** zbornik ili zbirka (orijentalnih) pjesama // **divàndžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji je nazočan divanu (**4**) i lijepo govori; kozer, zabavljač, duhovit čovjek; **divániti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* dìvānīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** govoriti **2.** razgovarati, pričati

✧ *tur.* ← *arap.* dīwān ← *perz.*

dȉvan, *v.* diviti se

divanàna (**divanhàna**) *ž* ⟨G *mn* divanánā⟩ *reg.* **1.** *arhit.* veća prostorija u kućama orijentalne gradnje za boravak, razgovor i pušenje **2.** *lokal.* natkriveni dio balkona na jednom zidu pročelja ili oko cijele drvene kuće domaće gradnje; trijem

✧ *tur.* divan-hane: kuća, mjesto za razgovor

divànija *ž pov.* arapsko pismo kojim su pisani carski fermani u Osmanskom Carstvu

✧ *tur.* divani ← *arap.* i *perz.* hatt-i dīwānī: pismo divanija

divènica, *v.* djenuti

divergèncija *ž* **1.** neslaganje, nesuglasje, razilaženje, odstupanje od čega **2.** *mat.* svojstvo niza ili reda suprotno konvergenciji; niz je divergentan ako nema limes **3.** *fiz.* razilaženje zraka (pravaca) iz neke točke **4.** *biol.* u evoluciji, pojava različitih osobina u razvoju vrste △ ~ ***strujanja*** *meteor.* razilaženje strujnica zraka iz neke točke ili u odnosu na neki pravac; posljedica je divergencije na širem području: spuštanje zraka, razbijanje oblaka i razvedravanje te frontoliza, *opr.* konvergencija // **divergèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji odstupa od čega, koji se razlikuje; oprečan; **divergèntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je divergentno; **divergírati** (∅, od čega) *dv.* ⟨*prez.* divèrgīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ razići/razilaziti se prema svojstvima, udaljiti/udaljavati se po razlici od čega [*~ u mišljenjima*]

✧ *lat.* divergentia ≃ divergere ← DI-[1] + *lat.* vergere: skrenuti, ukloniti se, sagibati se

diversifikácija (**diverzifikácija**) *ž* **1.** različito postupanje, razbijanje jednoličnosti i monolitnosti, različitost **2.** širenje (interesa i sl.) **3.** *ekon.* proširenje asortimana u proizvodnji

ili prodaji robe // **diversificírati** *dv.* ⟨*prez.* diversifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dati/davati čemu raznolikost; varirati **2.** (pro)širiti se preko široke lepeze tipova, redova, klasa i sl.

✧ *srlat.* diversificatio ≃ diversificare: varirati ≃ *v.* diverzan + -FIKACIJA

divertìkul *m pat.* **1.** ograničeno izbočenje stijenke šupljih organa (npr. jednjaka) **2.** kila, hernija, bruh // **divertìkula** *ž razg.* ispupčina, ispupčenje

✧ *lat.* diverticulum: zaobilaznica, odvojak ≃ DI-[1] + vertere: okrenuti

divertikulítis *m pat.* upala u divertikulu i oko njega

✧ *v.* divertikul + -ITIS

divertimènto (**divertimȅnto**) *m glazb.* **1.** instrumentalna glazba nestalna, neodređena oblika i sastava (18. st.), glazba za razonodu, slična serenadi, nokturnu itd. **2.** u fugi ili kompoziciji slične arhitekture naziv za međuigru posebne funkcije

✧ *tal.* divertimento

divertissement (*izg.* divertismân) *m glazb.* **1.** u Francuskoj od 17. st., raznolike plesne i pjevane međuigre koje su se uključivale u balet, francusku operu i u scenska djela **2.** potpourri ili aranžman opernih arija za orkestar ili klavir **3.** divertimento (**1**)

✧ *fr.*

divertìškati (se) *dv.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ *reg. knjiš.* zabaviti/zabavljati (se) // **divertìment** (**divertimȅnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *reg. knjiš.* zabava, soareja; **divèrtiti** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *pril. pr.* -tīvši, *gl. im.* -tānje⟩ *reg. knjiš.* zabaviti/zabavljati (se)

✧ *tal.* divertirsi ≃ divertire

divèrzan *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ *reg.* koji se razlikuje; različit

✧ *lat.* diversus: različit

diverzifikácija *ž*, *v.* diversifikacija

divèrzija *ž* **1.** *vojn.* napad u pozadini, razaranje objekata u pozadini (pruga, cesta, skladišta itd.) **2.** destruktivan postupak, čin kojim se obara neka inicijativa i sl. // **divèrzant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** onaj koji vrši diverziju **2.** pripadnik specijalne jedinice u nekim kopnenim vojskama, vrhunski obučen za iznimno zahtjevne zadatke; **divèrzantica** *ž*, *v.* diverzant; **divèrzantsk|ī** *prid.* koji se odnosi na diverzante [*~a akcija*]; **divèrzantski** *pril.* na način diverzanta, kao diverzant; **divèrzījskī** *prid.* koji se odnosi na diverziju, koji ima osobine diverzije

✧ *lat.* diversio

divide et impera! (*izg.* dȉvide ȅt ìmpera!) razdijeli pa vladaj! (nad nesložnima je lako vladati)

✧ *lat.*

dividírati (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* divìdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* divìdīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. rij.* (po)dijeliti // **divìdend** (**dividȅnd**) *m* ⟨G *mn* -nādā/-ēndā⟩ *mat.* broj koji treba podijeliti; djeljenik, *opr.* divizor; **dividènda** *ž* ⟨G *mn* dividéndā/-ī⟩ **1.** *ekon.* dio čiste dobiti koji se dobiva za novac uložen u posao **2.** *bank.* dio čiste dobiti člana dioničkog društva koji se isplaćuje na temelju zaključka godišnje skupštine dioničara; **dȉvīzija**[1] *ž mat.* dijeljenje, podjela; **dȉvīzor** *m mat.* broj kojim se dijeli; djelilac, djelitelj, *opr.* dividend △ ~ ***prirodnog broja*** svaki prirodni broj kojim je taj broj djeljiv (bez ostatka)

✧ *lat.* dividere ≃ dividendum: dividend ≃ dividendus: ono što treba podijeliti ≃ divisor: djelitelj

dividȉvi *m* ⟨G -ja⟩ *bot.* plod afričkog gloga (*Caesalpina coriaria*), sadrži veliki postotak tanina, služi pri štavljenju koža

✧ *šp.* ← *egz.*

divinácija *ž* **1.** umijeće proricanja budućnosti ili pogađanja nepoznatog izvanprirodnim sredstvima; gatanje, vračanje **2.** obožavanje, divinizacija // **dȉvinatōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji ima sposobnost predviđanja; gatalački; **divinizácij|a** *ž* čin diviniziranja, diviniziranje, obožavanje koga kao božanstva, divinacija (**2**) [*predati se ~i*; *uspostaviti ~u*]; **divinizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* divinìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* divinìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** svrstati/svrstavati koga među božanstva **2.** poštivati i obratiti/obraćati se komu kao božanstvu

✧ *lat.* divinatio ≃ divinus: božanski ≃ divus: bog

divisi (*izg.* divȋzi) *pril. glazb.* oznaka koja se u orkestralnoj partituri stavlja uz jednu skupinu, obično gudača, koja iz normalnog, jednoglasnog sviranja prelazi u višeglasno

✧ *tal.*

division (*izg.* dìvȉžn) *m glazb.* u engleskoj instrumentalnoj izvodilačkoj praksi (16. do 18.

st.) improvizirano figuriranje neke melodije
✧ *engl.* ≃ *lat.* dividere: razdijeliti

dȉvit *m reg. zast.* pribor za pisanje; stalak s tintarnicom; tapanj // **divìtār** *m* ⟨G divitára⟩ *pov.* pisar (u Osmanskom Carstvu)
✧ *tur.* ← *perz.* dewīt

díviti se (komu, čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* dīvīm se, *pril. sad.* -vēći se, *gl. im.* -vljēnje⟩ predati se osjećaju koji izaziva što lijepo, uzvišeno, iznimno po odlikama i sl.; biti u stanju očaranosti // **dȋvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji izaziva divljenje; neobično lijep, krasan; **dȋvno** *pril.* na divan način; lijepo, krasno; **divòta** *ž* ⟨G *mn* divótā⟩ ono što je divno, ono što pobuđuje divljenje, ljepota koja zadivljuje; **dȉvotan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *ekspr. jez. knjiž.* koji je pun divote; divan
♦ **Dívna** ž. os. ime (narodno) ◇ *pr.* (vjerojatno): **Dímnić**
✧ *prasl.* *diviti sę (*rus.* divít'sja, *polj.* dziwić się) ≃ *prasl.* *divo: čudo ← *ie.* *deywo-: bog (*lat.* deus, *lit.* dievas)

dȉvīz *m* ⟨G divíza⟩ *tipogr.* znak odjeljivanja u tekstu (crtica, zvjezdica itd.); divizma // **divìzma²** *ž* ⟨G *mn* -zāma/-ī/-ā⟩, *v.* diviz
✧ *njem.* Divis, *fr.* divis ≃ *lat.* divisum: podijeljeno

dȉviza (**dȉvuza**) *ž bot.* biljni rod (*Styrax officinalis*) s oko 100 vrsta listopadnog i zimzelenog drveća i grmova tropskog i suptropskog područja, u nas rijedak i zaštićen (u sred. Dalmaciji); stiraks

dȉvīzija¹, *v.* dividirati

dȉvīzija² (**divízija**) *ž vojn.* najveća združena vojna jedinica osposobljena za samostalno djelovanje [*pješačka* ~; *tenkovska* ~] // **divízījskī** *prid.* koji se odnosi na diviziju i divizije (**1**) [~ *general*]; **divizìōn** *m* ⟨G divizióna⟩ *vojn.* **1.** u artiljeriji jedinica od 2 do 3 bitnice **2.** u konjici jedinica od 2 do 3 eskadrona **3.** *pom.* u mornarici jedinica sastavljena od 2 do 3 odreda manjih borbenih ratnih brodova; **divizìōnskī** *prid.* koji se odnosi na divizion
✧ *fr.* division ← *lat.* divisio: razdioba

divizionìzam *m* ⟨G -zma⟩ *lik.* slikarska tehnika koju su začeli impresionisti, koristi sitne točkice koje stopljene i gledane iz daljine daju cjelovitu sliku, *usp.* poentilizam
✧ *fr.* divisionnisme

divìzma¹ *ž* ⟨G *mn* -zāmā/-ī/-ā⟩ *bot.* rod zeljastih biljaka (*Verbascum*) iz porodice zijevalica (*Scrophulariaceae*); cvjetovi nekih vrsta služe u medicini

divìzma², *v.* diviz

dȉvīzor, *v.* dividirati

dȋvka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ zamjena za kavu, žitna kavovina (uopćeno, prema zamjeni toga imena)
✧ *češ.*

Dívković, Matija (1563–1631), franjevac, prvi bosanski pisac koji objavljuje na narodnom jeziku (*Nauk krstjanski za narod slovinski*)

dȉvljāč *ž zb.* **1.** *lov.* životinje koje se lovi ili se uzgajaju za lov **2.** jelo od tih životinja △ ***crna*** ~ *term.* divlja svinja; ***dlakava*** ~ (zec itd.); ***niska*** ~ ptice osim tetrijeba (jarebice, fazani) i zec; ***pernata*** ~ (jarebica, fazan itd.); ***prolazna*** ~ ona koja nema stalnoga staništa, koja se seli i ne zadržava se u nekom lovištu
✧ *v.* divlji

divljevòdāš *m* ⟨G divljevodáša⟩ *neodom. sport* kajakaš
✧ *v.* divlji + *v.* voda

dȉvlj|ī *prid.* ⟨*neodr.* dìvalj *rij. zast. neob.*⟩, *opr.* pitom **1.** *zool.* koji nije pripitomljen [~*i magarac*; ~*i konj*] **2.** *bot. agr.* (biljka) koja nije cijepljena [~*a kruška*] **3.** koji je pust; nenaseljen [~*i kraj*] **4. a.** koji nije civiliziran; neodgojen [~*e ponašanje*] **b.** koji je izvan pravila; neprilagođen [*novinari i filologizirajući literati razvili su nažalost neku* ~*u filologiju*], *opr.* određen pravilima struke, prihvaćen dobrim običajima, zakonit, znanstven, odgovoran △ ~***a gradnja*** ono što se gradi bez dozvole i mimo uobičajenih propisa; ~***a riba***, *v.* landovina; ~***a svinja*** *zool.* (*Sus scrofa*); ~***i brak*** *razg. pejor.* zajednica dvoje ljudi koji žive kao supružnici neformalizirano; ***Divlji zapad*** **1.** *pov.* u doba kolonizacije SAD-a naziv za područje *Z* od Stjenovitih planina gdje je u nedostatku čvrste državne vlasti pravda dijeljena oružjem **2.** *pren.* mjesto, područje na kojem ne vrijede zakoni, gdje se ne poštuje uljuđeno ponašanje // **dȉvljāčan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je u ponašanju divlji, koji je kao divljak; neodgojen; **divljàčić** *m dem.* od divljak, ob. u laganom prijekoru (za dječaka koji nije ovladao pravilima lijepog ophođenja); **divljàčin|a** (I) *m pejor.* od divljak [*ta* ~*a*; *taj* ~*a*; *te* ~*e*; *ti* ~*e*]; **divljàčina** (II) *ž* **1.** *ekspr.* divljina **2.** divljačko ponašanje, divljački postupak; divljaštvo; **dȉvljāčkī** *prid.* koji se odnosi na divljake; **dȉvljāčki** *pril.* kao divljak, na način divljaka; **dȉvljāk** *m* ⟨G divljáka, V dȉvljāče, N *mn* divljáci⟩ **1.** *zast.*, *v.*

urođenik **2.** neodgojen, neotesan čovjek, koji se ne zna ponašati u društvu **3.** *pov.* u nekadašnjem hrvatskom saboru naziv za narodnog zastupnika koji nije pripadao ni jednoj stranci; **dȉvljaka** *ž* ⟨D L -aci/-i⟩ *bot.* samonikla necijepljena voćka; **divljàkinja** *ž*, *v.* divljakuša; **divljàkuša** *ž* ženska osoba divljeg ponašanja, neodgojena, neotesana, divlja; divljakinja, *usp.* divljak (**1**,**2**); **divljáštvo** *sr* **1.** osobina ili stanje onoga koji je divlji, postupak onoga koji je divlji **2.** *sociol.* stupanj u razvoju ljudskog društva u doba prvobitne zajednice; divljačina (**2**); **dȉvljati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ponašati se kao divlji, kao divljak; bjesnjeti **2.** postajati sve više divlji, prelaziti iz pitomog u divlje stanje; podivljavati; **dȉvljē** *pril.* na divlji način; grubo, surovo [~ *napasti*]; **divljȉna** *ž* ⟨G *mn* divljínā⟩ **1.** pust, neobrađen i nekultiviran kraj **2.** ukupnost svojstava takvoga kraja; divljačina (II) (**1**)

◆ *pr.* (nadimačka, po osobini prvonositelja): **Dȉvijak** (Donji Lapac), **Dȉvjāk** (660, Donji Lapac, Lika, *Z* Slavonija, Istra), **Divjàkinja** (Glina, Banovina, Pokuplje), **Dȉvjaković** (**Divjáković**) (Slavonija), **Divjánović**, **Dȉvljāk** (Đakovo, Rijeka), **Divljáković** (Vukovar, *I* Slavonija), **Dȉvljan** ◇ *top.*: **Dȉvoselo** (kod Gospića)

✧ *prasl.* *divjь (*rus.* dívij, *polj.* dziwy), *v.* diviti se

dȉvljika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* trajna zelen (*Eupatorium cannabinum*) iz porodice glavočika (*Compositae*), raste uz rubove šuma i puteva; konopljuša

✧ *v.* divlji

Dȉvnić plemićka obitelj iz Šibenika iz koje je od 15. do 19. st. poteklo mnogo istaknutih ličnosti: biskupi Juraj (15. st. u Ninu), Jakov (16. st. u Ninu), Šimun (17. st. u Ninu), Nikola (18. st. u Šibeniku), Deodat Marija (18. st. u Krku), pisci i povjesničari Ivan (16. st.), Petar (16. st.), Ivan Krstitelj (16–17. st.), Frano (17. st.), Danijel (17. st.); skladatelj Frane (17. st.) i slikar Dominik (17. st.); gradonačelnik Šibenika Ivan Jakov (19. st.) i Melkior, gradonačelnik Drniša (19. st.); istaknuti ratnici Šimun (15. st.), Petar (15. st.), Nikola (16. st.), Ivan (16. st.), Petar (16. st.), Daniel (17. st.), Nikola (17. st.), Petar Antun (17. st.)

divòjarac *m* ⟨G -ārca, N -ārci⟩ *zool.* mužjak divokoze

✧ *v.* divlji + *v.* jarac

dȉvokoza *ž zool.* šupljorožac (*Rupicapra rupicapra*), preživač manjih zavinutih rogova, živi na planinskom kršu; gams

✧ *v.* divlji + *v.* koza

divòkozjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* rod trajnih zeleni (*Doronicum*) iz porodice glavočika (*Compositae*), kod nas nekoliko vrsta (*D. caucasicum* na Medvednici i Psunju, otrovan, zaštićen); veprova

✧ *v.* divokoza

divolijéska *ž* ⟨D L -sci, G *mn* divòlijēsākā/-ī⟩ *bot.* divlja lijeska (*Corylus colurna*) iz porodice *Corylaceae*

✧ *v.* divlji + *v.* lijeska

divorcijalìtēt *m* ⟨G divorcijalitéta⟩ *sociol.* brojčano kretanje rastave brakova na nekom području, u nekoj skupini i u određenom razdoblju, izražava se ob. u uspoređivanju s brojem sklopljenih brakova

✧ *engl.* divorce: razvod braka ← *lat.* divortium

DIVOT- u nepotpuno sraštenim riječima znači da je što divotno [*divot-izdanje*, *arh. term.*; *divot-djelo*, *zast.*]

✧ *v.* diviti se

divòta, *v.* diviti se

divulgírati *dv.* ⟨*prez.* divùlgīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* divùlgīrān, *gl. im.* -ānje⟩ otkriti/otkrivati ili (u)činiti poznatim; iznijeti/iznositi na vidjelo, obznaniti/obznanjivati // **divùlgātor** *m* **1.** onaj koji divulgira, koji pronosi vijesti (u ime neke grupe ljudi i sl.); razglašivač, glasnogovornik **2.** onaj koji pronosi činjenice; popularizator, propagator

✧ *lat.* divulgare ≃ DI-[1] + vulgare: učiniti općim ili zajedničkim, prenijeti masama

dȋvus *prid. pov.* božanski, pridjevak rimskih careva

✧ *lat.* divus

dix-huitième (*izg.* dizuitjȅm) *m pov. umj.* **1.** u francuskoj terminologiji opći naziv za umjetnost 18. st. **2.** u užem smislu sinonim za rokoko i za »galantno doba« koje je izbrisala revolucija 1789.

✧ *fr.*

dixi (*izg.* dȋksi) *uzv.* rekao sam!, točka!, gotovo!

✧ *lat.*

dixieland (*izg.* dȉksilend) *m* **1.** *razg.* južne države SAD-a **2.** *glazb.* jazz stil 1920-ih i 1930-ih na *J* SAD-a nastao objedinjavanjem utjecaja marševske limene glazbe, ragtimea i blue-

sa, izvode ga, improvizirajući, mali sastavi △ ~-***sastav*** *glazb.* u početku (1915), orkestar sastavljen od bijelaca koji su svirali crnački jazz s elementima europske glazbene prakse
✧ *amer.engl.*

díza *ž*, *v.* dizna

dȉzajn (**dizàjn**) *m* crtež, nacrt, dezen posebne primijenjene namjene za izradu kakvih proizvoda, opremu knjige, odjevnih predmeta itd.; industrijsko oblikovanje [*industrijski* ~; *modni* ~] // **dizàjner** *m* onaj koji se bavi dizajnom; **dizàjnerica** *ž*, *v.* dizajner; **dizajnírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* dizàjnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dizàjnīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** urediti/uređivati, izraditi/izrađivati, oblikovati prema zahtjevima i pravilima dizajna [~ *bijelu tehniku*; ~ *odjeću*; ~ *obuću*] **2.** *pren.* dati/davati čemu privid nekog sadržaja ugodnom vanjštinom ili oblikom [~ *zakon* (za koga nepovoljan)]
✧ *engl.* design ≃ *lat.* designare: označiti

dizàrtrija *ž pat.* govorni poremećaj, nejasan izgovor zbog poremećene artikulacije glasova; mucanje
✧ *nlat.* dysarthia ≃ DIS-[1] + *grč.* árthron: spoj, vez

dȉzati, *v.* dignuti (dići)

dȉzdār *m* ⟨G dizdára, V dȉzdāru⟩ *reg. pov.* zapovjednik tvrđave ili utvrđenog grada u Osmanskom Carstvu // **dȉzdārskī** *prid.* koji se odnosi na dizdare
♦ *pr.* (prema zanimanju prvonositelja): **Dȉzdār** (340, Drniš, Ogulin, Primorje, Banovina), **Dizdárević** (420, Vojnić, Kordun, Lika, Banovina), **Dȉzdarić** (Rijeka), **Dȉzder**, *usp.* Kastropil
✧ *tur.* ← *perz.*: čuvar tvrđave ← diz: tvrđava + dār dāšten: držati, imati

Dȉzdār, Mak (1917–1971), hercegovačko-bošnjački pjesnik panerotskog doživljaja svijeta (u ranijim djelima) i osebujne sinteze modernog izričaja suvremene egzistencijalističke preokupacije sa simbolima bosansko-hercegovačke tradicije, osobito bogumilskih stećaka (*Kameni spavač*)

dízel (**dísel**) *m* ⟨G -a/dízla⟩ **1.** (diesel) *tehn. razg.* motor s unutarnjim sagorijevanjem visokog stupnja kompresije na naftu, karakterizira ga samozapaljenje smjese izazvano kompresijom; koristi se u raznim uređajima ili vozilima (agregati, automobili, lokomotive itd.); dizel-motor **2.** gorivo za strojeve s Dieselovim motorom △ ~-***motor***, *v.* dizel (**1**) // **dizèlāš** *m* ⟨G dizeláša⟩ *razg.* cestovno vozilo (ob. automobil, ali i kamion, autobus itd.) na dizel-gorivo [*kupio je* ~*a* kupio je auto na dizel-gorivo]; **dízelica** *ž razg.* lokomotiva s pogonom na dizel; **dízelskī** *prid.* koji se odnosi na dizel
✧ prema njemačkom izumitelju motora R. Dieselu (1858–1913)

dizentèrija *ž pat.* zarazna bolest debelog crijeva; srdobolja, griža [*amebna* ~, *usp.* amebijaza]
✧ *nlat.* dysenteria ≃ DIS-[1] + *grč.* énteron: utroba, crijeva

dizertácija *ž*, *v.* disertacija

dȉzgīn|i *m mn reg.* uzde kojima se upravlja konjem; vođice, vojke
✧ *tur.* dizgin

dizgràcija (I) (**dizgrâcija**, **dižgrâcija**) *ž reg.* nesreća, nevolja, nedaća // **dizgràcija** (II) (**dizgrâcija**, **dižgrâcija**) *m* onaj koji je destruktivan; nevoljnik, nevolja, raspikuća, neradnik
✧ *tal.* disgrazia

dȉzgust *m reg.* gađenje, gnušanje, odvratnost, odurnost, neugoda
✧ *tal.* disgusto

dizgustírati *dv.*, *v.* degutirati

dȉzluci (**dȉzluke**) *m pl. tantum* ⟨G *mn* -ūkā⟩ *reg.* podveze na tozlucima, dokoljenice
✧ *tur.* dizlik

dȉzma *ž* ⟨G *mn* -zāmā⟩ *reg. arhit.* skeletna konstrukcija u narodnom graditeljstvu orijentalnog tipa, popunjava se drvenim pritesanim gredicama koje se poslije žbukaju
✧ *tur.* dizme ← dizmek: poredati, složiti

dizmenoréja *ž*, *v.* dismenoreja

dízna *ž tehn. reg.* konično suženje cijevi za protok tekućine ili plina pod tlakom; sapnica, mlaznica, brizgaljka, diza
✧ *njem.* Düsse

dizùrija *ž*, *v.* disurija

dižgrâcija *ž* i *m*, *v.* dizgracija (I), dizgracija (II)

dižòrdīn *m* ⟨G dižordína⟩ *reg.* nered
✧ *tal.* disordine

dȉžva *ž reg.*, *v.* vedrica

DJ (*izg.* dȉ džêj) *krat.*, *v.* disk-džokej

djàdja *m razg.* oblik u obraćanju starijim muškim osobama u značenju stric, ujak
✧ *rus.* djadja

Djagiljev (*izg.* Đàgiljev), **Sergej Pavlovič** (1872–1929), ruski baletni impresario,

u Parizu utemeljio trupu »Ruski balet« (1909–1929) koja je modernizirala klasični balet // **Djagíljevljev** *prid.* koji pripada Djagiljevu

djèca, *v.* dijete

djèčāk *m* ⟨G dječáka, V djȅčāče, N *mn* dječáci⟩ muško dijete poslije prvoga djetinjstva (do puberteta), prije nego što postane mladić // **dȅčkić** *m dem. hip.* od dečko u zn. mali dečko i dečko mlađeg uzrasta; **dȅčko** *m* **1.** muško dijete, dječak u uzrastu kad više nije nejako dijete **2.** *razg.* muško dijete prema ženskom u obilježju spola, *opr.* djevojčica (o novorođenčadi); **dječàčić** *m dem. hip.* od dječak; **djèčāčkī** *prid.* koji se odnosi na dječake [~ *snovi*]; **djèčāčki** *pril.* na način dječaka, kao dječak; **dječákov** *prid.* koji pripada dječaku; **dječárac** *m* ⟨G -rca, V djȅčārče, N *mn* -rci, G djȅčārācā⟩ *hip.* od dječak; **dječáštvo** *sr* dječačko doba života

✧ v. dijete

djȅd *m* ⟨N *mn* djȅdovi/-i⟩ *jez. knjiž.* **1.** očev ili majčin otac (prema unuku); deda, dedo, dida **2.** (samo u *mn*) oni koji su nam prethodili; preci **3.** *pov.* najviši dostojanstvenik bosanske crkve (krstjana, bogumila); did △ ~ ***Božićnjak*** *neol. neob. 1993.* biće iz priče i američkih, europskih, ruskih itd., uglavnom novijih običaja; dobroćudni starac sijede brade u bundi i šubari, simbol zime i radosti i darivanja za kršćanski Božić (po novom i starom kalendaru i za Novu godinu) = ~ ***Mraz*** (*rus. slav.* poslije 1945); ~ ***po majci/po majčinoj strani*** majčin otac; ~ ***po ocu/po očevoj strani*** očev otac // **dȅdek** *m reg.*, *v.* djedica; **dȉd** *m* ⟨N *mn* -i/-ovi, G dídā/dìdōvā⟩, *v.* djed (**3**); **dȉda** *m ikav. reg. fam.*, *v.* djed (**1**); **djȅdic|a** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *hip.* od djed [*taj ~a*; *ti ~e*; *te ~e*; *~e su stigli*; *~e su stigle*]; dedek; **djȅdičin** *prid.* koji pripada djedici; **djȅdić** *m* baštinik, nasljednik; **djédin** *prid.* koji pripada djedi; **djèdina** *m augm.* od djed (veliki djed) **1.** *pejor. iron.* djed u zn. starog čovjeka koji se ne ponaša u skladu s dostojanstvom svojih godina [*stara ~*; *~ gleda cure*] **2.** *hip.* pravi djed, naočit djed s poželjnim odlikama; **djȅdina** *ž ekspr. jez. knjiž.*, *v.* djedovina; **djȅdinstvo** *sr*, *v.* djedovina; **djéd|o** *m hip.* od djed [*taj ~o*; *ti ~e*; *te ~e*]; **djȅdov** *prid.* koji pripada djedu; **djèdovina** *ž* **1.** imanje koje je naslijeđeno od djeda ili od djedova; djedina, djedinstvo, djedovstvo **2.** dom, domovina, zavičaj; **djèdovskī** *prid.* **1. a.** koji se odnosi na djedove **b.** koji je svojstven djedovima **2.** koji je ostao od predaka; starinski; **djèdovski** *pril.* kao djed, na način djedova; **djèdovstvo** *sr*, *v.* djedovina, djȅdina, djedinstvo

♦ m. os. imena (stara): **Djȅdomīr**, **Djȅdoslav**, **Žèlided** ◊ *pr.* (*v.* i dedak, dedo): **Dédo** (Dubrovnik, Primorje), **Dedóević** (Nova Gradiška), **Dédović** (140, Zagreb, Dubrovnik), **Dèdukić** (Pula, Rijeka), **Dèduš** (120, Ivanec, Zagorje, *Z* Slavonija), **Dȉda**, **Dȉdač** (Bjelovar, Zlatar Bistrica), **Dȉdāk** (Solin, sred. i *S* Dalmacija), **Dȉdāković** (Slavonski Brod), **Dȉdić** (120, sred. Dalmacija, Istra, Zagorje), **Dìdoš**, **Dídović** (540, Korčula, Posavina), **Dìdulica** (110, Sisak), **Djèdović** (120, Vinkovci, Slavonija)

✧ *prasl.* *dědъ (*rus.* ded, *polj.* dziad)

djèlba, *v.* dio

djȅl|o *sr* ⟨G *mn* djȇlā⟩ **1.** rezultat ili proizvod rada [*dobro ~o*] **2.** *pravn.* ono što je počinjeno, učinjeno; čin [*krivično ~o*] **3.** znatan duhovni proizvod, plod čovjekova duha veće važnosti i opsega, duhovna kreacija velike vrijednosti (građevina, roman itd.) [*književno ~o*] **4.** *pejor.* loša posljedica čijega postupka, loš učinak [*zlo ~o*; *to je njegovo ~o* (kad je iz konteksta jasno da je tko priredio psinu, pakost itd.)] △ ***kazneno (krivično) ~o*** *pravn.* djelo koje podliježe sili zakona; ***nagrada za životno ~o*** nagrada za ukupan rad u životu; ***životno ~o*** najvažnije znanstveno, umjetničko ili drugo djelo koje obilježava čiji stvaralački život // **djȅlāt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji djeluje, koji radi, koji je aktivan **2.** *pov.* koji je aktivan u službi (za razliku od umirovljen ili u pričuvi) [*~ni časnik*]; **djȅlati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ izrađivati; **djèlātnica** *ž*, *v.* djelatnik; **djèlātničkī** *prid.* koji se odnosi na djelatnike; **djèlātnički** *pril.* na način djelatnika, kao djelatnik; **djèlātnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** *ekspr.* marnik, onaj koji djeluje na opću korist u javnom životu, javni radnik **2.** *admin. neol.* onaj koji je u radnom odnosu, onaj koji živi od rada (radnik, službenik) [*policijski ~*] **3.** *zast.* radni dan, *usp.* rabetnjak; **djelátnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji je djelatan; rad, akcija, djelovanje **2.** opseg rada neke struke, polje rada jedne ili više struka ili osoba [*ugostiteljska ~*]; **djélce** *sr* ⟨G -ca/-ta⟩ **1.** *dem.* od djelo **2.** *pejor.* od djelo (ob. u

skromnim riječima autora o sebi ili o djelu drugoga); **djȅlovānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* djelovati **2.** učinak čega, ono što proizvodi primjena lijeka, kemijskog spoja, stroja, čijih riječi, raznih podražaja osjetila itd. [*proizvesti ~*; *prouzročiti ~*]; **djȅlovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -lujēm, *pril. sad.* -lujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (na koga) vršiti utjecaj [*~ povoljno*]; utjecati **2.** ostavljati dojam, doimati se, izgledati (kao što), biti dojmljiv po vanjštini [*~ pametno*] **3.** raditi javni posao, obavljati posao koji ima značajke javne djelatnosti; raditi pred javnošću, pred publikom (o umjetnicima, kulturnim radnicima itd.) **4.** izvoditi vojne akcije ili operacije većeg zamaha [*~ svim snagama*]

♦ *pr.*: **Délac** (Gospić), **Dèlač** (1230, Gorski kotar, Lika), **Dèlać** (Sisak), **Dèlak** (Delnice, Rijeka), **Dèlaš** (360, sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Dèlavec** (**Delávec**) (Kutina)

✧ *prasl.* i *stsl.* dělo (*rus.* délo, *polj.* dzieło), *v.* djenuti

djȅlokrūg *m* ⟨N *mn* -ūzi⟩ **1.** područje neke djelatnosti, područje unutar kojega se razvija neka djelatnost **2.** područje ili poslovi koji u administrativnom smislu potpadaju pod jedan centar, upravu, vlast [*to je u mom ~u*; *to je izvan moga ~a*]

✧ *v.* djelo + *v.* krug

djȅlotvōran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji pomaže, koji povoljno djeluje; uspješan, efikasan, učinkovit // **djȅlotvōrno** *pril.* na djelotvoran način; uspješno, efikasno; **djelotvórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je djelotvoran ili svojstvo onoga što je djelotvorno

✧ *v.* djelo + *v.* tvoriti

djȅlovōdnī *prid.* upravni, urudžbeni [*~ protokol*] // **djȅlovođa** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** onaj koji vodi neki posao u praktičnoj provedbi; poslovođa **2.** onaj koji vodi; djelovodnik, bilježnik **3.** *pov.. reg.* naziv za razne administrativne službe; **djelòvotkinja** *ž*, *v..* djelovođa

✧ *v.* djelo + *v.* voditi

djȅljati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ sjekirom ili nožem davati drvu željeni oblik (odstranjivati koru, tanjiti ili šiljiti do željena oblika) // **djȅljkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pejor.* dugotrajno djeljati, dosađivati se djeljanjem **2.** vrlo sitnim pokretima precizno djeljati

✧ *v.* djenuti

djȅnuti (što u što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. rad.* djȅnuo (se)⟩ *ekspr.* **1.** (što u što) staviti, umetnuti **2.** (se) zametnuti se // **devenìca** *ž reg.*, *v..* djevenica; **dijévati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dijêvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v..* djenuti; **divènica** *ž reg.*, *v.* djevenica; **djevènica** *ž kulin.* krvavica; devenica, divenica; **djevèničar** *m* onaj koji pravi i prodaje djevenice

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Devèničar** (Zabok)

✧ *prasl.* *děti (*rus.* det', *polj.* dziać) ← *ie.* *dheh$_1$-: činiti (*lat.* facere, *grč.* tithênai)

djênjgi *ž* i *m mn*, *v.* denjgi

djètao *m* ⟨G djètla, N *mn* djètlovi, G djȅtālā/djȅtlōvā⟩ *zool.* ptica iz porodice *Picidae*, šarena perja, snažnih pandža i duga kljuna, gnijezdi se u dupljama; djetelj, djetlić // **djȅtelj** *m knjiš.*, *v.* djetao; **djȅtlić** *m*, *v.* djetao; **djètlōvke** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *mn zool.* red ptica (*Picoides*), jedinstvene građe (nogu prilagođenih kretanju po drveću), raširena po cijelom svijetu

✧ *prasl.* *dętel, *dětel (*rus.* djátel, *polj.* dzięcioł) ? ≃ *v.* desni (tkivo oko zuba)

djètelina *ž bot.* rod zeljastih krmnih biljaka (*Trifolium*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*) △ ***crvena*** *~ bot.* krmna leptirasta biljka (*Trifolium pratense*), česta livadna biljka s tri srcolika lista; kravarica; ***četverolisna*** *~* ona koja ima četiri lista, simbol sreće; ***krupna*** *~* ona koja se sije i kosi za hranu stoci; ***poljska*** *~ Trifolium campestre*; ***sitna*** *~* ona koja se sije za ukras // **djȅtelīšte** (**djȅtelinīšte**) *sr* zemljište zasijano djetelinom; **djèteljnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* zeljasta trajnica sredozemnog područja (*Psoralea bituminosa*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*)

♦ *pr.* (nadimačka): **Dȅtel** (Sesvete, Rijeka), **Dȅtelić** (180, Velika Gorica), **Djȅtelić** (Kostajnica, Banovina, *I* Slavonija)

✧ *v.* djetao (? po boji ptice)

djètīnjstvo, *v.* dijete

djéva, *v.* djevojka

djevènica, *v.* djenuti

djȅver *m etnol.* **1.** mužev brat **2.** onaj koji mladenku vodi na vjenčanje i predaje je mladoženji // **djȅverična** *ž* djeverova kći snasi; **djȅvērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ djeverova žena snasi; jetrva; **djȅverov** *prid.* koji pripada djeveru; **djȅverovati** (kome) *nesvrš.* ⟨*prez.* -rujēm, *pril. sad.* -rujūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti djever na

vjenčanju; **djevèruša** *ž* ona koja prati mladenku na vjenčanju

♦ *pr.*: **Dȅverić** (170, Velika Gorica), **Djȅverić**

✧ *prasl.* i *stsl.* děverь (*rus.* déver', *stpolj.* dziewierz) ← *ie.* *deh$_2$iwēr (*lat.* levir, *grč.* daḗr, *lit.* dieveris)

djèvōjka *ž* ⟨D L -jci, G *mn* -ojākā⟩ **1.** mlađa ženska osoba koja više nije dijete; dikla, dekla **2.** ženska osoba koja još nije udata [*još je* ~] **3.** ženska osoba u odnosu na momka s kojim je u ljubavnoj vezi [*njegova* ~] **4.** ona koja pomaže u kući; kućna pomoćnica △ ~ ***za sve*** **1.** (*dosl.*) kućna pomoćnica koja obavlja svakodnevno sve poslove u građanskoj kući **2.** *pejor.* onaj koji u podjeli rada nema točan opis poslova i zadataka ili obavlja svakakve poslove koje drugi ne stižu ili ne žele obavljati, *usp.* štrapabuža; ***javna (ulična)*** ~ prostitutka, uličarka; ***stara*** ~ usidjelica // **djéva** *ž* ⟨V djêvo⟩ *jez. knjiž. hip.* od djevojka [~ *bajna*]; **djévac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G djêvācā⟩ onaj koji živi u djevičanstvu, koji se odrekao ili je lišen dodira žene; **djèvic|a** *ž* **1.** djevojka ili žena koja nije imala spolnih odnosa **2.** (Djevica) zodijački znak (od 23. kolovoza do 22. rujna) [*rođen u znaku ~e*] △ ***Djevica Marija*** *kršć.* majka Isusa Krista; Bogorodica, Majka Božja, Gospa, *usp.* Marija (Sv.); ***Djevica Orleanska*** (*fr.* Jeanne d'Arc) (1412–1431), Ivana Orleanska, francuska nacionalna junakinja i kršćanska mučenica; slomila je englesku opsadu Orléansa; poslije uhvaćena od pristalica Engleza, osuđena kao vještica i spaljena na lomači, no ubrzo rehabilitirana, a kasnije proglašena sveticom; simbol domoljublja i patnje za svoja uvjerenja; **djevičànsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na djevice **2.** koji je svojstven djevicama, koji ima prirodu djevice **3.** *pren.* netaknut, nedirnut [*~a priroda*]; **djevičànski** *pril.* kao djevica, na način djevice; **djevičànstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā⟩ stanje djevice, spolna netaknutost; nevinost △ ***drugo*** ~ *sociol.* stanje udate žene koja prema društvenim i ekonomskim razlozima i običajima ima starijeg muža i u vitalnim godinama ostaje bez erotskog života; **djȅvičnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *knjiš.* čednjak, himen; **djȅvojačk|ī** *prid.* koji se odnosi na djevojke △ ***~o ime*** djevojačko prezime udate žene; **djȅvojaštvo** *sr* dob djevojke između djetinjstva i prelaska u dob žene; **djȅvōjčād** *ž zb.* ⟨I -ađu/-i⟩, *v.* djevojče; **djȅvōjče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* djȅvōjčād⟩ *dem.* od djevojka; djevojčuljak; **djevòjčica** *ž* dijete ženskog spola; **djȅvōjčin** *prid.* koji pripada djevojci; **djevojčúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G djevòjčūljākā⟩ *hip.* od djevojka; djevojče, djevojčurak; **djevòjčura** *ž augm. pejor.* od djevojka, djevojka koja je izgubila dostojanstvo; **djevojčúrak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G djevòjčūrākā⟩, *v.* djevojčuljak; **djevòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* djȅvujēm, *pril. sad.* djȅvujūći, *gl. im.* -ānje⟩ provoditi vrijeme kao djevojka

♦ **Dîvča** m. os. ime (narodno), *zast.* ◊ *pr.*: **Dívac** (Krapina, Pula), **Dȉvānčić**, **Divánović** (Rijeka), **Dȉvēnčić**, **Dívić** (870, Imotski, Makarska, sred. Dalmacija, Posavina), **Dȉvila** (Zagreb), **Díviš** (Donji Miholjac, okolica Zagreba), **Dȉvišić** (Pula), **Dívković** (150, Lastovo, *J* Dalmacija, Slavonija), **Dîvnić** (Benkovac, *S* Dalmacija, Slavonija), **Divóšević** (Donji Miholjac, Opatija), **Dîvšić** (Pula)

✧ *prasl.* *děva, *děvica (*rus.* déva, *polj.* dziewa) ← *ie.* *dheh$_1$i-: sisati, dojiti (*lat.* femina: žena, *grč.* thêlys: ženski)

djȕs *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *sport* stanje u tenisu i stolnom tenisu u kome su bodovi izjednačeni (kod 40:40 odnosno 20:20 i više), jednoj od strana za pobjedu su potrebna dva boda više; izjednačenje

✧ *engl.* deuce ← *srfr.*: dva ← *lat.* duo(s)

djȕtić *m* duty free shop, *v.* duty free △

djȕti frî *prid.*, *v.* duty free

dl *krat.* znak za decilitar

dl̏āk|a *ž* ⟨D L dlàci, G dlâkā⟩ *anat.* rožnata tvorevina što kao nit raste iz kože čovjeka i nekih životinja △ ***biljne ~e*** *bot.* tvorevine različita oblika i funkcije u epidermu viših biljaka; trihomi; ***mačja ~a*** *pat.* gnojna upala oko nokata; ***stidne ~e*** dlake oko spolnog organa; bruce; ***zle ~e***, *v.* badlje // **dlačȅtina** *ž pejor.* od dlaka; dlakurina; **dl̏àčica** *ž dem.* od dlaka; **dl̏āčnī** *prid.* koji pripada dlaki; **dl̏àkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao dlaka; **dl̏àkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je obrastao dlakama; kosmat, runjav, rutav; **dl̏àkavjeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -vīm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ postajati dlakav; **dl̏àkavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje, osobina onoga koji je dlakav ili svojstvo onoga što je dlakavo; **dl̏àkica** *ž hip.* od dlaka; **dlakùrina** (**dlačùrina**) *ž pejor.* dlaka u zn. neugodna dlaka koja smeta na krivome mjestu, ružno strši ili izaziva gađenje; dlačetina

♦ *pr.* (prema zanimanju obrađivača dlaka, strunar): **Dl̏āčić** (Cres-Lošinj, Primorje, *S* Dalmacija), **Dl̏āka** (180, Split, sred. Dalmacija, Prigorje), **Smȍdlaka** (220, Solin, Klis, sred. Dalmacija)

✧ samo u južnoslavenskome (*slov.* i *bug.* dlaka)

dl̏ān *m* ⟨N *mn* dlànovi⟩ **1.** *anat.* unutrašnja strana šake osim prstiju **2.** *pov.* mjera za dužinu // **dlànić** (**dlànčić**) *m hip.* i *dem.* od dlan

✧ *prasl.* *dolnь (*stsl.* dlanь, *strus.* dolon', *polj.* dłoń) ≃ *lit.* delnas

dlijéto *sr* oruđe od čelika koje služi da se njime dube; rezbarsko oruđe; dubilo // **dlijétce** *sr dem.* od dlijeto

✧ *prasl.* *delto (*rus.* dolotó, *polj.* dółto) ≃ *stprus.* dalptan, *v.* dupsti

dm *krat.* znak za decimetar

dm² *krat.* znak za kvadratni decimetar

dm³ *krat.* znak za kubni decimetar

Dm̏itar Zvonimir, *v.* Zvonimir

Dmitrij (*izg.* Dm̏itrij) **1. Ivanovič Donskoj** (1350–1389), moskovsko-vladimirski veliki knez, pobijedio je Tatare (tzv. Zlatnu hordu) u velikoj bici na Kulikovu polju (1380) **2. I Samozvanac** prvi od trojice lažnih ruskih prestolonasljednika koji su se pojavili u doba smutnji poslije smrti cara Borisa Godunova (1605); uspio se domoći prijestolja, ali su ga već 1606. ubili nezadovoljni boljarski zavjerenici; poslije se pojavljuju još dva lažna Dmitrija Samozvanca, ali usprkos privremenih uspjeha bivaju poraženi i ubijeni

DNA *krat. biol.*, *v.* DNK

dnêvnīk, *v.* dan¹

DNK *krat. biol.* deoksiribonukleinska kiselina, temeljni visokomolekularni organski spoj u obliku dvostrukih spiralnih niti koji nosi nasljedna svojstva u stanicama živih bića; DNA

dnȍ *sr* ⟨N *mn* dnȁ, G dnâ⟩ **1.** *geol.* tvrdo tlo pod morem ili pod vodom jezera, rijeke itd. **2.** najniži dio onoga što je izdubeno (donji dio broda, rezervoara, posude, čaše itd.) **3.** *meton.* ono što je u donjem dijelu čega // **dánce** *sr* ⟨G *mn* dânācā⟩ *dem.* od dno

♦ *mikrotop.* (uglavnom imena udolina): **Dânca**, **Dânčić**, **Dânski**, **Dànskō**, **Dnȍ** ◊ *top.* (naselje): **Dáne**; (složenice tipa): **Dnòluka**, **Dnòpolje**, **Dnòvoda**

✧ *prasl.* i *stsl.* dъno (*rus.* i *polj.* dno) ← *dъbno ≃ *lit.* dugnas, *v.* dubok

DNS *krat. int.* vrsta poslužitelja koji pretvara internetske IP adrese u simbolična imena i obrnuto

✧ *engl.* **D**omain **N**ame **S**erver

Dnjȅpar *m* ⟨G -pra⟩ *geogr.* ruska rijeka, duga 2285 km, izvire u Valdajskom visočju, utječe u Crno more // **dnjȅparskī** *prid.* koji se odnosi na Dnjepar

Dnjȅstar *m* ⟨G -tra⟩ *geogr.* ruska rijeka, duga 1352 km, izvire u Karpatima, utječe u Crno more // **dnjȅstarskī** *prid.* koji se odnosi na Dnjestar

dȍ (I) *prij.* označava **1.** mjesto u čijoj se neposrednoj blizini završava kretanje [~ *zemlje*] **2.** neposrednu blizinu; kraj, uz [~ *prozora*] **3.** granicu glagolske radnje u zn. granične izravnosti [*doći* ~ *zida*, *opr.* neograničene: *ići prema zidu*] // **dȍ** (II) *pril.* **1.** izuzimanje; samo, jedino [*nitko* ~ *ja*] **2.** približnost; oko, otprilike [~ *dva metra*] **3.** uzrok [*to je* ~ *hrane*] **4.** *pleon. jez. knjiž.*, ob. u: [~ *dva* ~ *tri puta*]

✧ *prasl.* i *stsl.* do (*rus.* i *polj.* do) ← *ie.* *do-/*de- (*grč.* -de, *stlit.* da, *engl.* to)

DO-¹ kao prvi dio glagolske riječi znači **1.** završiti ili dospjeti do roka radnje [*dozreti*; *doživjeti*] **2.** učiniti da tko dođe do nekoga mjesta [*dovesti*] **3.** dovesti do kraja prije nedovršenu radnju [*dopuniti*] **4.** učiniti da što dospije kamo je namijenjeno [*doznačiti*] **5.** produžiti radnju preko njezina kraja, obaviti još istoga rada nakon završene radnje [*dosnimiti* = nadosnimiti; *dometnuti* = nadometnuti]; NADO-

✧ *v.* do

DO-² prvi dio imenske riječi, u zn. onaj koji je odmah do, iza glavnog [*dočasnik*; *dopredsjednik*], *usp.* POD-¹

✧ *v.* do

dô¹ *m*, *v.* dol

dô² *m glazb.* prvi glas solmizacije

dô³ *m* ⟨G dôa⟩ **1.** *fil.* filozofija, nauk, princip **2.** *sport* u japanskim borilačkim sportovima **a.** stav **b.** prsni oklop (nekoć od tvrde kože, danas od plastike)

✧ *jap.*

doàjēn (**doajên**) *m* ⟨G doajéna⟩ najugledniji ili najstariji član **1.** diplomatskog zbora **2.** nekog drugoga uglednog skupa [~ *naše književnosti*] // **doàjēnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* doajen

✧ *fr.* doyen

dôb *ž sg. tantum* ⟨D L I dôbi⟩ razdoblje u ljudskom životu [*mlađa* ~; *srednja* ~; *zrelija* ~; *staračka* ~] // **dôba** *sr* ⟨D L dôbu⟩ **1.** razdoblje u razvoju Zemlje, kulture, civilizacije [*ledeno* ~; *brončano* ~] **2.** dio godine [*četiri godišnja* ~] **3.** dio dana [~ *večere*], *usp.* vrijeme **4.** *glazb.* vremenska jedinica mjere takta [*naglašena* ~] △ ***godišnje*** ~ proljeće, ljeto, jesen i zima; ***mirno*** ~ razdoblje bez rata, mirnodopsko vrijeme; ***zlatno*** ~ razdoblje najvećeg procvata; **dôbn|ī** *prid.* koji se odnosi na životnu dob △ ~***e skupine*** *sociol.* podjela muške i ženske populacije prema uzrastu; **dȍbnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *zast. knjiš.* sat

◆ *pr.*: **Dóbec** (Ludbreg), **Dȍbek** (Osijek), **Dôbi** (Beli Manastir), **Dȍbiš** (Požega), **Dȍbnik** (Split)

✧ *prasl.* *dobь, *doba (*rus.* dóba: vrijeme, *polj.* doba) ← *ie.* *dhobh- (*lit.* dabar: sada, *got.* gadaban: odgovarati)

dobáciti *svrš.* ⟨*prez.* dòbācīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* dòbāčen⟩ **1.** (što) baciti što tako da padne na mjesto na koje je upravljeno **2.** (komu što) uputiti neke riječi u brzini, reći u prolazu, umiješati se načas u tuđi razgovor // **dobacìvāč** *m* ⟨G dobaciváča⟩ onaj koji dobacuje (što), *usp.* dobaciti (**1**,**2**); **dobacívati** (što, komu što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dobàcujēm, *pril. sad.* dobàcujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dobaciti

✧ DO-[1] + *v.* baciti

dȍb|ar *prid.* ⟨*odr.* dȍbrī, *komp.* bȍljī⟩ **1.** (∅) **a.** koji je poželjnih osobina [~*ar čovjek*]; koristan, valjan, pošten, *opr.* loš, zao **b.** koji je moralno izvrstan [~*ro djelo*] **c.** koji se lijepo ponaša [~*ro dijete*] **2.** (za što) čije osobine služe namjeni; dovoljno velik, prikladan, kakav treba, *usp.* čestit (**2**), *opr.* ne odgovara potrebi, slab, neprikladan **3.** (u čemu) vrstan, valjan [~*ar u košarci*] **4.** koji ima kvalitetu [~*ra prilika*; ~*ra cijena*]; povoljan, prihvatljiv, *usp.* bolji, bolje **5.** (uz mjere prostora i vremena za veće količine u zn. otprilike toliko /kad to znači prilično mnogo/, oko toliko ili i više od toga) [~*ar kilometar* (o udaljenosti između dvije zamišljene točke, dva sela i sl.); ~*ra dva sata hoda*; ~*ar dan putovanja*; ~*ar milimetar* (onda kad se inače mjeri manjim mjerama od milimetra i kad je milimetar prilično mnogo)] **6.** u izražavanju količine dobroga i lošega (uz pozitiv pridjeva), ob. u: [*vrlo* ~*ar/vrlo loš*; *jako* ~*ar/jako loš, puno* ~*ar/puno loš, reg.*; *mnogo* ~*ar/mnogo loš, srp. razg.*] **7.** uz druge moguće veze kao: [*izvanredno* ~*ar/loš, posebno* ~*ar/loš, neviđeno* ~*ar/loš itd.*] // **bȍljē** *pril.* **1.** ⟨*komp.*⟩, *v.* dobro[1] (II) [A: *Kako ti sad izgledam, poslije bolesti?* B: ~, *još nije dobro, ali je* ~.], *usp.* bolji, *opr.* gore[1] **2.** na bolji način **3.** samostalna poštapalica skraćena od *bolje reći*; **bȍljī** *prid.* (**bȍljā** *ž*, **bȍljē** *sr*) **1.** ⟨*komp.*⟩, *v.* dobar **2.** komparativ koji znači poboljšanje prema nečemu što nije bilo dobro i još nije dobro, komparativ u značenju relativnog povećanja poželjnih svojstava ili odlika [A: *Kako ti sad izgledam, poslije bolesti?* B: ~ *si, nisi dobar, ali si* ~.]; **boljít|ak** (∅) *m* ⟨G -tka, N *mn* -íci, G bòljītākā⟩ **1.** ono što ide nabolje, poboljšanje; napredak [*došlo je do* ~*ka*] **2.** *arh.* obilje, blagostanje; **dobárce** *sr* ⟨G -a/-ta, G *mn* dòbārācā/-ā⟩ *hip.* od dobro (I); **dobráno** *pril.* osjetno, prilično, čestito, svojski (o snazi, jačini itd. čega) [~ *smo se prevarili*]; **dobríčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G dòbrīčākā⟩ (ob. *iron. pejor.*), *v.* dobričina; **dobrìčin|a** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji je dobre i blage ćudi [*taj/ta* ~*a*; *te/ti* ~*e*]; dobričak; **dòbro[1]** (I) *sr* ⟨G -a, G *mn* dobárā⟩ **1.** posjed [*poljoprivredno* ~]; miljak **2.** kulturno i materijalno blago [*javno* ~] **3.** dobrobit [*govorim za vaše* ~] **4.** *fil.* vrhovna etička vrijednost, svrha ljudskoga moralnog odnošenja; **dòbro[1]** (II) *pril.* ⟨*komp.* bȍljē, *superl.* nȃjbolje⟩ kako treba; potpuno, pravo, *opr.* kako ne valja, krivo; **dobròta** *ž* osobina onoga koji je dobar, spremnost za pružanje pomoći drugome, ukupnost svojstava koja isključuju nanošenje zla; **dobròtom** *pril. arh.* formula koja se označuje na pismu ili pošiljci kad se šalje po nekome onomu kome je namijenjeno (ne služeći se redovnim poštanskim uslugama); abreviman

◆ (jedna od najproduktivnijih osnova u tvorbi starih hrv. os. imena) m. os. imena (narodna, uglavnom *zast.*): **Bȍljebrat**, **Bȍljedrug**, **Bȍljemīr**, **Bȍljerad**, **Bȍljeslav**, **Dòbrimir** (**Dòbromir**), **Dòbrivōj**, **Dòbrivōje**, **Dȍbromīl**, **Dòbrorād**, **Dȍbroslav** (**Dòbrislav**), **Dòbrovīl**, **Dòbrovūk**; *hip.*: **Bȍljan**, **Bȍlješa**, **Bȍljeta**, **Dòbran**, **Dȍbrār**, **Dȍbrāš**, **Dóbre**, **Dȍbren**, **Dȍbreša**, **Dȍbreta**, **Dòbrica**, **Dóbrić**, **Dòbrīn**, **Dòbro**, **Dȍbroje**, **Dóbronja**, **Dòbrota**, **Dòbrūl**, **Dòbrūn**; ž. os. imena: **Dóbra**, **Dòbrala**, **Dòbrana**, **Dòbrena**, **Dòbrila**, **Dòbrinja**, **Dȍbrosila** (potvrđeno 918. godi-

ne), **Dȍbroša**, **Dòbruna**, **Dòbruša** ◇ *pr.*: **Bòljanić** (Kostajnica, Banovina), **Bȍljar** (Duga Resa), **Bȍljat** (310, Kaštela, sred. Dalmacija), **Bȍlješić** (210, Otočac, Slavonija, Primorje), **Bȍljevac** (110, Podravska Slatina, Osijek, Podravina), **Bȍljevčan** (Podravska Slatina, Virovitica), **Bȍljević** (Vinkovci, Labin, Samobor), **Bòljkovac** (290, Pokuplje, Slavonija, Zagorje), **Dóbra** (Šibenik, sred. i *S* Dalmacija), **Dòbran** (120, Pula), **Dòbrani** (Velika Gorica, Rijeka, okolica Zagreba), **Dòbranić** (420, Čakovec, Banovina, Pokuplje), **Dobránović** (Pula), **Dòbrāš** (260, Daruvar, Podravina), **Dobràšin** (Dubrovnik), **Dobrašínović**, **Dòbravac** (Rovinj), **Dobrȁvc** (Velika Gorica), **Dobrâvec** (Đurđevac), **Dóbre** (Benkovac, *S* Dalmacija, Primorje), **Dòbrec** (Opatija, Primorje), **Dobréčević** (100, Dvor, Banovina), **Dòbrenić** (300, Glina, Banovina), **Dòbreta** (Virovitica, Daruvar), **Dòbretić**, **Dòbreva** (Cres-Lošinj, Rovinj), **Dòbri** (Daruvar), **Dòbrica**, **Dobríčević** (Zabok), **Dòbričić** (140, Trogir, Bjelovar, Posavina), **Dóbrić** (1870, Benkovac, *S* Dalmacija, Istra, Kordun, Banovina), **Dobríjević** (830, Šibenik, Knin, Grubišno Polje), **Dobríković** (Nova Gradiška), **Dòbrila** (240, Rijeka, Istra, Primorje), **Dobrílović** (210, Zagreb, Istra, Pokuplje), **Dòbrīn** (Ludbreg, Zagorje), **Dòbrina** (Klanjec, Karlovac, Senj), **Dobrínac**, **Dòbrīnčić** (110, Velika Gorica, *Z* Slavonija), **Dobrínec** (Samobor), **Dòbrinić** (460, Duga Resa, Banovina, Pokuplje), **Dobrínkić** (Županja, Zaprešić), **Dobrivójević** (Buje, Vukovar), **Dȍbrković** (Osijek, Dubrovnik), **Dobȑnjac** (Zadar, Rijeka), **Dobrójević** (Podravska Slatina), **Dòbrokes** (Beli Manastir), **Dòbronić** (Split, sred. Dalmacija), **Dobrosávljević**, **Dobròslavić** (Dubrovnik), **Dȍbrostal** (Đurđevac, Podravina), **Dòbrošek** (Vukovar, Đurđevac), **Dobróšević** (Split, Osijek), **Dòbrošić**, **Dòbrota** (370, Knin, sred. i *S* Dalmacija), **Dòbrotić** (Varaždin), **Dòbrovac** (Pula, Beli Manastir), **Dòbrović** (**Dôbrović**) (230, Istra, *S* Dalmacija, Primorje), **Dobrovòdskī** (Slavonski Brod), **Dobrovšâk** (Pregrada, *I* Slavonija), **Dòbrozdrāvić** (Duga Resa, Pokuplje), **Dobrožȁnskī** (Virovitica), **Dòbruna** (Zagreb), **Dȍbša** ◇ *top.* (u sintagmama tipa): **Dȍbrā vóda**, **Dȍbrī dô**, **Dȍbrō pȍlje**, **Dȍbroselo** i sl., te **Dòbrīnj** (koji pripada Dobrini, Krk)

✧ *prasl.* i *stsl.* dobrъ (*rus.* dóbryj, *polj.* dobry) ≃ *prasl.* *doba, *v.* dob (»dobar« je onaj koji se zbiva u pravo doba) (*prasl.* i *stsl.* bolьjь: veći, *rus.* bol'šój: velik) ← *ie.* *bol-, *bel- (*grč.* bélteros: bolji, *skr.* balam: snaga)

dobaùljati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* dobaùljao/dobaùljala *ž*⟩ doteturati, dopuzati

✧ DO-[1] + *v.* bauljati

dòbaviti *svrš.* ⟨*prez.* dòbavīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* dòbavljen⟩ **1.** (što) pronaći i opskrbiti se čime **2.** *reg.* **a.** dohvatiti što **b.** (se) dočepati se (čega) // **dȍbava** *ž* nabava; dobavljanje; **dȍbāv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na dobavu [*~na cijena*]; **dobàvljāč** *m* ⟨G dobavljáča⟩ onaj koji je u ugovornom odnosu da što dobavlja za koga [*vojni ~*; *dvorski ~*]; **dobavljàčica** *ž*, *v.* dobavljač; **dobàvljāčkī** *prid.* koji se odnosi na dobavljače i dobavu; **dòbavljānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dobavljati **2.** *v.* dobava, *usp.* dobaviti; **dòbavljati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dobaviti; **dobàvljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može dobaviti

✧ DO-[1] + *v.* baviti se

dȍberman *m kinol.* križanac ovčarskoga i njemačkog psa, sportska pasmina iznimne snage i brzine [*~ pinč*]

✧ prema njemačkom uzgojitelju L. Dobermannu (19. st.)

dȍbijēsa (I) *pril.* u najvećoj mjeri kao nepovoljno svojstvo ili nešto što nije poželjno [*izmučili se ~*; *loš (je) ~*]; jako, (užasno) jako, (užasno) mnogo, užasno, uvraga, dovraga, uđavola, dođavola // **dȍbijēsa** (II) *uzv. knjiš.* (kad se izriče neugodno iznenađenje) [*~, što je sad ovo!*]; kvragu, dovraga, dođavola (najčešće se govori kad se svjesno želi izbjeći za prisutnog sugovornika suviše kolokvijalan izraz)

✧ *v.* do + *v.* bijes

dȍbīt *ž ekon.* korist koja se izračuna i izrazi materijalno od trgovine ili drugih poslova; razlika između proizvodne i prodajne cijene izražena u novcu; dobitak, profit // **dobíće** *sr zast.* **1.** pobjeda (otuda npr. dobiti partiju šaha u zn. pobijediti) **2.** dobit u čemu; **dobítak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -íci, G dòbītākā⟩ **1.** *ekon.*, *v.* dobit **2.** moralna korist **3.** *meton.* ono što se dobije na lutriji, tomboli i drugim

igrama; zgoditak, izvučen broj; **dòbiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* dòbijēm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* dobìven⟩ **1.** doći u posjed čega ili primiti ono što se dotada nije imalo **2.** zaraditi, steći **3.** uspostaviti ili biti u vezi telefonom i sl. [~ *vezu*] **4.** iskusiti ili trpjeti, biti pogođen čijom kaznom ili sudbinom [~ *četiri godine zatvora*; ~ *na lutriji*]; **dòbitn|ī** *prid.* koji dobiva kao zgoditak, kombinacija ili lutrijski broj [~*a kombinacija* kombinacija brojeva, organizacija raspodjele glasova itd. koja će pobijediti npr. na izborima]; **dòbitnica** *ž*, *v.* dobitnik; **dòbitničkī** *prid.* koji se odnosi na dobitnike; **dòbitnički** *pril.* kao dobitnik, na način dobitnika; **dòbitnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji dobiva (o nagradi i sl.), onaj koji ima korist; dobivalac, *opr.* gubitnik; **dobìvalac** *m* ⟨G -aoca, N *mn* -aoci⟩ onaj koji (stalno) dobiva; dobitnik; **dobívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dòbīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dobiti

✧ *prasl.* *dobytь (*rus.* dobýča: plijen), DO-[1] + *v.* biti[1]

dòbjeći (**dòbjegnuti**, **dobjèžati**) *svrš.* ⟨*prez.* dòbjegnēm, *pril. pr.* dòbjegāvši, *prid. rad.* dòbjegao⟩ bježeći dotrčati, skloniti se // **dòbjeglica** *ž* onaj koji je dobjegao, *usp.* prebjeg

✧ DO-[1] + *v.* bježati

dȍbla *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pov.* španjolski zlatnik iz 16. st.

✧ *šp.*

Döblin (*izg.* Dèblin), **Alfred** (1878–1954), vrlo plodan i istaknut njemački romanopisac, često ekspresionističkog izričaja i osebujnog prožimanja fantastike i realnosti; za vrijeme Hitlerove vladavine u emigraciji (*Berlin Alexanderplatz*)

dȍboga (I) *pril.* vrlo, jako, strašno, silno (uz drugu riječ) [~ *lijen*]; uboga // **dȍboga** (II) *uzv. rij.* zaboga

✧ *v.* do + *v.* bog

Dòboj *m* grad u *S* Bosni na utoku Spreče u Bosnu, 28.000 stan. // **Dobòjlija** *m* (**Dòbojčānka** *ž*) ⟨N *mn* Dòbōjci⟩ stanovnik Doboja; **dòbojskī** *prid.* koji se odnosi na Doboj i Dobojce

dôboš *m reg.* **1.** *etnol.* mali, plitki bubanj kojim se služi mjesni pozivar, telal **2.** *glazb.* (+ *srp.*) mali bubanj u limenoj glazbi // **dobòšār** (**dôbošār**) *m* ⟨G dobošára⟩ *reg.* (+ *srp.*) **1.** bubnjar u limenoj glazbi **2.** mjesni bubnjar; pozivar, telal **3.** *pren. pejor.* onaj koji raznosi tračeve, razvikuje vijesti o kome i sl., telal; **dobošáriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dobòšārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *pejor.* raznositi priče o čemu, govoriti svakom ono o čemu bi se moralo šutjeti; telaliti, trubiti; **dobòšārskī** *prid.* koji se odnosi na dobošare; **dobòšārski** *pril.* kao dobošar, na način dobošara; **dôbošast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik na doboš; trbušast; **dȍbovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -bujēm, *pril. sad.* -bujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** udarati u doboš i obavještavati **2.** kucati jednolikim odjekom (kao kiša i sl.); bubnjati

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Dôboš** (140, Beli Manastir, *I* Slavonija, *J* Dalmacija), **Dobòšević** (Vukovar, *I* Slavonija), **Dòbošić** (Čakovec, Vrbovec)

✧ *mađ.* dobos: bubnjar

dôboš-tôrta *ž kulin.* vrsta torte; dobošica // **dôbošica** *ž razg.*, *v.* doboš-torta

✧ prema bečkom slastičaru Doboschu

Dȍbra *ž geogr.* rijeka ponornica u *Z* Hrvatskoj, duga 104 km, pritoka Kupe

♦ *pr.*: **Dòbranskī** (**Dobrànskī**) (Čakovec, Pakrac)

dobríčak, *v.* dobar

Dobríčević, Lovro (o.1420–1478), hrv. slikar quattrocenta, najljepše poliptihe ostvario u Dubrovniku, najavljuje renesansni slikarski stil (*Krštenje Kristovo*, *Bogorodica s djetetom*)

dòbričica *ž bot.*, *v.* glehoma

✧ *v.* dobar

dobrìčina, *v.* dobar

Dobríćević, **Dobrić** (Boninus de Boninis) (1454–1528), hrv. tiskar i redaktor inkunabula, djelovao u Veneciji, Padovi, Veroni, Bresciji; sačuvano o. 50 izdanja, među njima i drvorezima ilustrirane Danteova *Božanstvena komedija* (1487) i Ezopove *Basne*

Dòbrila, **Juraj** (1812–1882), biskup porečko-puljski te tršćansko-koparski, jedan od pokretača hrv. narodnog preporoda u Istri

dòbro[1], *v.* dobar

dòbro[2] *m lingv. pov.* ime slova d u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* d (**2**)

dòbro[3] *m glazb.* akustična gitara (square neck) s metalnim rezonatorom koji povećava čujnost glazbala, nastala u SAD-u

dȍbrobīt *ž* stanje dobra zdravlja, sigurnosti, sreće i prosperiteta pojedinaca ili grupe; boljitak, dobro

✧ *v.* dobar + *v.* biti[1], bit

dobročínstvo *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ djelo onoga koji čini drugome dobro; dobro djelo // **dobročínac** *m* ⟨G dobròčīnca, N *mn* -nci, G dobròčīnācā⟩, *v.* dobročinitelj; **dobročȉnilac** *m* ⟨G -ioca, V -ioče, N *mn* -ioci⟩, *v.* dobročinitelj; **dobročȉnitelj** *m* onaj koji čini dobra djela; dobročinac, dobročinilac; **dobročinitèljica** *ž*, *v.* dobročinka; **dobròčīnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dobročinilac
✧ *v.* dobar + *v.* čin

dȍbroćūdan (**dobròćudan**) *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji je dobre ćudi, koji ima dobru narav **2.** koji izražava dobroćudnost [~ *smiješak*] **3.** *med.* koji je bezopasan; benigan [~ *tumor*] // **dȍbroćūdno** *pril.* na dobroćudan način; dobrodušno; **dȍbroćūdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dobroćudan ili svojstvo onoga što je dobroćudno
✧ *v.* dobar + *v.* ćud

dobrodòš|ao *prid.* ⟨*odr.* -šlī⟩ **1.** koji dolazi u dobar čas, koji će biti koristan, koji se rado prihvaća jer je potreban **2.** koji se prihvaća ili ugošćuje sa zadovoljstvom [~*ao gost*] **3.** koji se srdačno dopušta ili poziva [*svako je pitanje ~lo*] // **dobrodòšlic|a** *ž* izraz radosti pri čijem dolasku, uključuje pozdrav i obraćanje riječima i ob. formule kao »dobro došli«, »dobro došao« i sl. [*iskazati ~u*]
✧ *v.* dobar + *v.* doći

dobrodȑžēćī *prid.* koji se dobro drži, koji dobro nosi godine [~ *gospodin*]
✧ *v.* dobar + *v.* držati

dobròdušan (**dȍbrodūšan**) *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji je dobre duše, dobrih namjera; dobroćudan // **dobròdūšje** *sr*, *v.* dobrodušnost; **dobròdušno** *pril.* na dobrodušan način, *usp.* dobroćudno; **dobròdušnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dobrodušan; dobrodušje
✧ *v.* dobar + *v.* duša

dȍbrohotan (**dobròhotan**) *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji čini ili želi činiti dobro; dobronamjeran, dobroćudan, dobrostiv, blagonaklon // **dȍbrohotno** *pril.* na dobrohotan način, s dobrohotnošću; **dȍbrohotnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dobrohotan; dobronamjernost
✧ *v.* dobar + *v.* htjeti

Dobroljubov (*izg.* Dobroljùbov), **Nikolaj Aleksandrovič** (1836–1861), ruski književni kritičar i publicist, zagovornik revolucionarnih ideja, realizma i tendencije u književnosti

dobronámjeran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji ima dobre namjere, koji želi dobro **2.** koji izražava dobronamjernost [~ *smiješak*] // **dobronámjērnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je dobrih namjera, onaj koji ima dobre namjere, *opr.* zlonamjernik; **dobronámjerno** *pril.* na dobronamjeran način, u dobroj namjeri; **dobronámjernōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina, svojstvo onoga koji je dobronamjeran
✧ *v.* dobar + *v.* namjera

Dòbronić, **Antun** (1878–1955), hrv. skladatelj, o. 170 kompozicija, promotor i ideolog hrv. nacionalnog muzičkog smjera (*Jelšonski tonci*)

dobròstiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* **1.** dobar, blag, milostiv **2.** koji izražava dobrotu; dobrostivan // **dȍbrostīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩, *v.* dobrostiv (**2**); **dobròstivo** *pril.* na dobrostiv način; milo, blago
✧ *v.* dobar

dobrostòjēćī *prid.* onaj koji živi bez materijalnih briga, imućan, koji živi u obilju, koji je dobroga stanja, *opr.* koji živi u oskudici, siromašan
✧ *v.* dobar + *v.* stati, stajati

dobrosúsjedskī *prid.* takav u kojem se očituju odnosi dobrih susjeda // **dobrosúsjedski** *pril.* kao dobar susjed, na način dobrih susjeda
✧ *v.* dobar + *v.* susjed, susjedski

dobròta, *v.* dobar

dȍbrotvor *m* onaj koji činom dobroga djela, ukazivanjem materijalne pomoći, izdržavanjem ili novcem zaštićuje drugoga, omogućuje opstanak ili napredak pojedinca, neke organizacije ili djelatnosti // **dȍbrotvōr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je namijenjen dobročinstvu, koji ima humanitarnu, čovjekoljubivu svrhu [~*no društvo*; *u ~ne svrhe*]; **dȍbrotvōrka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dobrotvor; **dȍbrotvōrno** *pril.* čineći dobro djelo, dobročiniteljski; **dobrotvórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ ukupnost onoga što čini dobrotvor
✧ *v.* dobar + *v.* tvoriti

Dȍbrovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Pakraca), 663 stan. // **dȍbrovačkī** *prid.* koji se odnosi na Dobrovac; **Dȍbrovčanin** *m* (**Dȍbrovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Dȍbrovčani⟩ stanovnik Dobrovca

dȍbrovōlj|an *prid.* ⟨*odr.* -ljnī⟩ koji se vrši po svojoj volji, slobodnom odlukom, bez prisile; dragovoljan △ *~ni prilog* iznos u nov-

cu ili robi koji se daje kao oblik pomoći // **dobròvolja** *ž jez. knjiž.* dobra volja, dobro raspoloženje, stanje ugode, *opr.* zlovolja; **dobrovóljac** *m* ⟨G -ljca, V dòbrovōljče, N *mn* -ljci, G dobròvōljācā⟩ onaj koji bez prisile i svojom voljom sudjeluje u ratu ili kakvom drugom zbivanju; dragovoljac, volonter △ ***jednogodišnji*** ~ *pov.* onaj koji je u 1. svjetskom ratu u Austro-Ugarskoj kao svršeni srednjoškolac služio vojsku godinu dana; ***kazališni*** ~ *kazal. zast.* glumac amater u družini s drugim amaterima; **dobrovòljačkī** *prid.* koji se odnosi na dobrovoljce; **dobrovóljčev** *prid.* koji pripada dobrovoljcu; **dȍbrovōljno** *pril.* bez prisile s čije strane, od svoje volje, *opr.* po sili (zakona i sl.), po dužnosti, prema obvezi, silom, prisilno; **dobrovóljnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je dobrovoljno, čin slobodne odluke, bez prisile; **dobrovóljstvo** *sr* služba ili postupak dobrovoljca, stav dobrovoljca

♦ *pr.* (nadimačkog postanja): **Dobrovólec** (Čakovec, Beli Manastir), **Dobrovólni**, **Dobrovóljac** (Karlovac, Koprivnica, Pokuplje), **Dobrovóljec** (Čakovec, Beli Manastir), **Dobrovóljni** (Zadar, Valpovo), **Dobrovòljskī** (Vukovar, Slavonija)

✧ *v.* dobar + *v.* volja[1]

Dobrovský (*izg.* Dobròvski), **Josef** (1753–1829), središnja ličnost češkog narodnog preporoda, pionir slavenskih etimoloških istraživanja i komparativne slavističke lingvistike

dobr̀zati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* dobr̀zao⟩ stići brzajući; dohrliti

✧ DO-[1] + *v.* brz, brzati

dòcent (**docȅnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ samostalni predavač na fakultetu, po stupnju viši od višeg asistenta, a niži od izvanrednog profesora // **dòcentica** *ž, v.* docent; **dòcentskī** *prid.* koji se odnosi na docente; **docentúr|a** *ž* položaj docenta, zvanje docenta (na fakultetima ili akademijama) [*imati/dobiti ~u*]; **docírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* dòcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dòcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ *pejor.* (is)predavati predavačkom dikcijom, previše podučavati, (iz)govoriti poučavajućim načinom; mudrovati, gnjaviti

✧ *njem.* Dozent ← *lat.* docens: koji podučava ← docēre: podučavati

doctor angelicus (*izg.* dȍktor angèlikus) *m* evanđeoski doktor, naslov Sv. Tome

✧ *lat.*

docùkati (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dòcukān⟩ *reg.* dovući, došlepati, dovesti

✧ DO-[1] + *v.* cuk, cukati

dočárati (što) *svrš.* ⟨*prez.* dòčārām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dòčārān⟩ **1.** riječima, slikom i sl. potaknuti da o čemu stvori vjerna slika ili mišljenje [~ *atmosferu srednjovjekovnog grada*] **2.** čarolijom stvoriti ili uzrokovati da se što pokaže [~ *duha*] // **dočarávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dočàrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* dočàrāvān, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dočarati; **dočàrljiv** (**dočàriv**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može dočarati

✧ DO-[1] + *v.* čar, čarati

dòčāsnīk *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *vojn.* **1.** *pov.* onaj koji je imao jedan od činova ispod časnika u domobranstvu 1941–1945 (narednik) i u vojsci NDH (vodnik) **2.** svaki od činova ispod časnika u oružanim snagama Republike Hrvatske; podoficir [*niži ~*; *viši ~*] // **dòčāsnica** *ž, v.* dočasnik; **dòčāsničkī** *prid.* koji se odnosi na dočasnika [~ *čin*]

✧ DO-[2] + *v.* časnik

dòčekati (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* dòčekān⟩ **1.** izići u susret onome tko dolazi i pozdraviti ga **2. a.** doživjeti ono što se čekalo **b.** naći priliku za što kao da se čekalo (u razgovoru spremno odgovarati na čije riječi) **c.** nakon čekanja napasti koga [~ *u mraku*]; sačekati **3.** (se na što) u padu se spretno poslužiti rukama ili čim drugim // **dòček** *m* ⟨N *mn* -eci, G dȍčēkā⟩ čin primanja u goste, prihvaćanje onoga tko dolazi po običajima ili po pravilima [*prirediti ~*]; **dočekívalac** ⟨G -aoca, N *mn* -aoci⟩ *m* onaj koji dočekuje (ob. goste); dočekivatelj; **dočekìvatelj** *m, v.* dočekivalac; **dočekívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dočèkujēm (se), *pril. sad.* dočèkujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dočekati; **dȍčka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* dȍčākā/-ī⟩ *lov.* mjesto na kojem lovci čekaju divljač ili štetočine koje im pritjeruju hajkači

✧ DO-[1] + *v.* čekati

dòčēlnīk *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je po rangu do glavnog čelnika // **dòčēlnica** *ž, v.* dočelnik

✧ DO-[2] + *v.* čelo, čelnik

dočèpati se (koga, čega) *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* dočèpao se⟩ **1.** doći do čega teškom mukom i strpljivošću; dokopati se **2.** *pejor.* doći do čega na brzinu;

dohvatiti, ugrabiti // **dočepávati se** (koga, čega) *nesvrš.* ⟨*prez.* dočèpāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dočepati se

✧ DO-[1] + *v.* čapati

dòčēti (što) *svrš.* ⟨*prez.* dȍčnēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* dȍčēt⟩ *rij.* završiti što [~ *posao*] // **dočétak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -éci, G dòčētākā⟩ **1.** krajnji dio čega izrađenog, čega što se izrađuje s jednog kraja na drugi, što tako nastaje [~ *čarape*]; dovršetak, *opr.* početak **2.** *retor. knjiš.* kraj, svršetak, konac [~ *mjeseca*], *opr.* začetak

✧ DO-[1] + *prasl.* *čęti: početi (*rus.* načát')

dòčīm *vezn. arh.*, *v.* dok[1] (**1**)

✧ DO-[2] + *v.* čim

doȉtati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dȍčitān⟩ čitajući doći do kraja teksta // **dočitávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dočìtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dočitati

✧ DO-[1] + *v.* čitati

dòčuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ujēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* dòčuo⟩ saznati neku pojedinost iz čijih riječi, nešto čuti o čemu; načuti

✧ DO-[1] + *v.* čuti

dôći (do koga ili čega, komu, na što) *svrš.* ⟨*prez.* dôđēm, *imp.* dóđi, *prid. rad.* dȍšao⟩ kretanjem i mijenjanjem mjesta naći se na novom mjestu, bližem onome tko govori; stići, prispjeti // **dôđoš** *m razg. pejor.* onaj koji je došao u novi kraj, onaj koji nije starosjedilac, onaj koji nije od starine u ovome kraju, onaj koji je neprilagođen životu u drugoj sredini; dotepenac, dojdek; **dòjdek** *m*, *v.* dođoš; **dòlazak** *m* ⟨G -aska, N *mn* -asci⟩ **1.** radnja prilaženja na mjesto na kojem se tko očekuje ili kamo namjerava doći; došašće **2.** vrijeme radnje prilaženja na mjesto na kojem se tko očekuje ili kamo namjerava doći [*vlak kasni u dolasku*]; **dòlaziti** (∅, kamo, komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -zēći, *gl. im.* -ažēnje⟩, *v.* doći; **dòlaznica** *ž*, *v.* dolaznik; **dòlazničin** *prid.* koji pripada dolaznici; **dòlaznīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *knjiš.* onaj koji dolazi; **došášće** *sr* **1.** *ekspr. arh. jez. knjiž.*, *v.* dolazak **2.** (Došašće) blagdan Adventa, *usp.*; **dòšljāčkī** *prid.* koji se odnosi na došljake; **dòšljāčki** *pril.* kao došljak, na način došljaka; **dòšljāk** *m* ⟨G došljáka, V dȍšljāče, N *mn* došljáci⟩ **1.** onaj koji je tek došao; pridošlica **2.** onaj koji nije starinom u nekom kraju; doseljenik, naseljenik, kolonist, *opr.* domorodac, starosjedilac; **došljàkinja** *ž*, *v.* došljak

♦ *pr.*: **Dòjder** (Vinkovci, Slavonija), **Dòšlić** (260, Nova Gradiška, okolica Zagreba), **Dòšlin** (**Došlȉn**) (Đurđevac), **Došlínec** (Đurđevac, Prigorje), **Dóšlo** (Slavonija, došljaci iz Bosne), **Došlov** (Pula, Samobor), **Dòšlović** (Novska), **Dóšljo**

✧ DO-[1] + *v.* ići

dòdati (što, što čemu) *svrš.* ⟨*prez.* dòdām/dodádēm/dòdadnēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dòdān/dòdāt⟩ **1.** uvećati što u odnosu na već postojeću masu, volumen ili broj; dometnuti, *opr.* oduzeti **2.** pružiti kome što; dati **3.** reći još nešto; dometnuti // **dodátak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -áci, G dòdātākā⟩ **1.** ono što se dodaje kao višak nekoj cjelini ili čemu završenom **2. a.** količina novca koja se dodaje uz uobičajena primanja, plaću ili nagradu u novcu **b.** riječ koja se dodaje drugoj riječi o kojoj ovisi ili čijem skupu pripada [~ *subjektu*]; **dȍdātan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se dodaje, koji se izgovara kao dodatak, koji je još jedan uz ono što je učinjeno, rečeno itd. [~ *argument*; ~ *napor*]; **dȍdātno** *pril.* tako da se doda (kao još jedan podatak, radnja itd.) [~ *opteretiti budžet nepredviđenim izdacima*]; **dodàvāč** *m* ⟨G dodaváča, V dȍdavāču⟩ *sport* onaj koji dodaje što [~ *lopte*]; **dodávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* dodavati **2.** *sport* predaja lopte ili pločice suigraču; **dodávati** (što, što čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* dòdājēm, *pril. sad.* dòdājūći/-ájūći *razg.*, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dodati

✧ DO-[1] + *v.* dati

DODEKA- kao prvi dio riječi znači dvanaest, dvanaestorostruk; dvanaestero- [*dodekaedar*; *dodekasilabičan*]

✧ *grč.* dódeka: dvanaest

dodekadaktilȉtis *m pat.* upala dvanaesterca

✧ DODEKA- + *grč.* dáktylos: prst, palac + -ITIS

dodekadaktìlōn *m* ⟨G dodekadaktilóna⟩ *anat.* dvanaesterac, dvanaesnik, dvanaestopalčano crijevo, duodenum

✧ DODEKA- + *grč.* dáktylos: prst, palac

dodèkādskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***sustav*** duodecimalni sustav, *v.* duodecimalan △

✧ DODEKA-

dòdekaēdar *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ **1.** *mat.* geometrijsko tijelo omeđeno s 12 sukladnih pravilnih peterokuta [*pentagonalni* ~] **2.** *min.* oblik kristala s 12 ploha

✧ *grč.* dōdekaédron ≃ DODEKA- + -EDAR

dodekafònija *ž glazb.* kompozicijski sustav

koji se temelji na primjeni proizvoljno odabranog niza od 12 različitih tonova (unutar oktave) i različitih obrata i transpozicija toga niza // **dodekafonìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *glazb.* tehnika komponiranja zasnovana na dodekafoniji, stvorio ju je Schönberg

✧ DODEKA- + -FONIJA

dodekàgōn *m* ⟨G dodekagóna⟩ *mat.* dvanaesterokut

✧ *grč.* dōdekágōnon ≃ DODEKA- + -GON[1]

Dodekànēz *m* ⟨G Dodekanéza⟩ *geogr.* otočna skupina u Južnim Sporadima, Egejsko more, 2714 km², 162.400 stan. [*svojedobno su Italija, Grčka i Turska podijelile* ~] // **dodekànēskī** *prid.* koji se odnosi na Dodekanez

dodekàpōl *m* ⟨G dodekapóla⟩ *pov.* u grčkoj povijesti, konfederacija dvanaest gradova; dodekarhija

✧ DODEKA- + *grč.* pólis: grad, grad-država

dodekàrhija *ž* **1.** *pov.*, *v.* dodekapol **2.** *pol.* vladavina kolegija dvanaestorice

✧ DODEKA- + -ARHIJA

dodekasilàbičan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *jez. knjiž.* koji se sastoji od dvanaest slogova △ ~ ***stih*** dvanaesterac

✧ DODEKA- + *v.* silaba, silabičan

dodekatèmōrij (**dodekatemôrij**) *m* svaka od dvanaest kuća ili dijelova zodijaka (različita od dvanaest znakova zodijaka)

✧ *grč.* dōdekatēmórion: dvanaesti dio ≃ DODEKA- + mórion: dio

dodèrati (što) *svrš.* ⟨*prez.* dòderēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dȍderān⟩ deranjem istrošiti do kraja (obuću ili odjeću); dodrijeti // **doderávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dodèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** više puta derati do kraja, više puta više predmeta istrošiti [~ *odijela*; ~ *cipele*] **2.** duže rabiti, upotrebljavati, nositi dok se dokraja ne dodere; **dòdrijēti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* dȍdrēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* dȍdrō, *prid. trp.* dȍdr̄t⟩, *v.* doderati

✧ DO-[1] + *v.* derati

dodge ball (*izg.* dȍdž bôl) *m sport* dječja igra s mekom gumenom loptom veličine lopte za odbojku, igra se s deset i više igrača, odgovara u nas igri »graničara«

✧ *engl.* dodge: izbjeći + ball: lopta

dòdig *m* ⟨N *mn* -izi⟩ *etnol. zast.* doseljenik, onaj koji se »dodigne« sa stokom i imovinom na novo stanište; dodiglac // **dodíglac** *m*, *v.* dodig

◆ *pr.*: **Dòdig** (1030, Vrgorac, *J* i sred. Dalmacija, *Z* Slavonija), **Dòdigović** (Zagreb, Novska), **Dòdik** (Metković, Primorje), **Dòdiković** (Nova Gradiška, Slavonija)

✧ DO-[1] + *v.* dignuti, dići

dòdijati (komu, čemu) *svrš.* ⟨*prez.* -jēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* dòdijao⟩ postati neugodan u stalnom ponavljanju, dugom pričanju, nepopravljivosti, bezrazložnu ustrajanju u čemu; dosaditi, dotužiti // **dodijávati** (komu, čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* dodìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dodijati

dodijéliti *svrš.* ⟨*prez.* dòdijēlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* dòdijēljen⟩ **1.** (što) dati komu što (kao posljedica primjene nekog pravila o davanju i dijeljenju, sustava u radu itd.) [~ *nagradu*; ~ *pomoć*] **2.** (koga) poslati koga na neku dužnost, postaviti ga ondje gdje mu je određen djelokrug [~ *na dužnost*] // **dȍdjela** *ž* čin dodjeljivanja; **dodjeljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dodjèljujēm, *pril. sad.* dodjèljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dodijeliti

✧ DO-[1] + *v.* dio, dijeliti

dȍdīr *m* **1.** dodirivanje prstom, rukom ili tijelom; doticanje **2.** međusobni odnos, uzajamna veza [*biti u* ~*u s kim*]; druženje, miješanje, doticaj // **dodirívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* dodìrujēm (se), *pril. sad.* dodìrujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** lagano se prislanjati jedno uz drugo [*tijela se dodiruju*]; doticati (se) **2.** *pren.* biti blizak u čemu [*značenja se dodiruju*]; **dodȉrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može dodirnuti, *opr.* nedodirljiv; **dodȉrljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je dodirljiv ili svojstvo onoga što je dodirljivo; **dȍdīrn|ī** *prid.* koji se dodiruje, koji je u bliskom odnosu, zajednički čemu [~*a točka*]; **dòdīrnica** *ž mat.*, *v.* tangenta; **dodírnuti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* dòdīrnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* dòdīrnūt⟩, *v.* dodirivati (**1**)

✧ DO-[1] + *v.* dirati

dòdna *pril.* **1.** tako da se posuda isprazni, da ništa ne ostane, do samoga dna, do najveće dubine [*popiti* ~]; do dna **2.** *pren.* ne ostavljajući ništa [*predmet razgovora iscrpljen je* ~]; dokraja

✧ *v.* do + *v.* dno

dȍdo *m etnol. reg. hip.* stric u Dalmaciji i Hercegovini // **dȍdola** *ž etnol. reg.* stric u Slavoniji, *usp.* dodo; **dòdola** *ž etnol.* momak ili djevojka kad za vrijeme suše okićeni cvijećem i zelenilom pjevaju obredne pjesme (*oj dodo*, *oj dodole*) i zazivaju kišu; prporu-

še, čapajice; **dòdolskī** *prid.* koji se odnosi na dòdole

♦ **Dódo** m. os. ime (potvrđeno u hrv. spomenicima u 11. st.), *zast.*: **Dȍdomīr**, **Dodòvit** ◇ *pr.*: **Dòdaj** (21, Bjelovar, Poreč, Zadar), **Dòder** (Virovitica, Osijek, Varaždin), **Dòdeš**, **Dódich** (Poreč, Buje), **Dódič** (Rijeka), **Dódić** (346, Zagreb, Poreč, Ivanić Grad, Istra, te danas doseljenici s Janjeva na Kosovu), **Dòdiš**, **Dòdlek** (260, Čakovec), **Dȍdoja** (110, Solin, Split), **Dodólović**, **Dòdoš** (260, Banovina, Moslavina)

✧ *onom.* dodo (*bug.* doda, dodola) + le (*čest.*), *usp.* li

dodúšē *pril.* riječ koja u zn. onoga što se iznosi dopušta mogućnost neke okolnosti, postojanje neke uputne činjenice ili umjesnost drugačije tvrdnje [*svi su se s tim složili, ~ ne baš rado*]

✧ *v.* do + *v.* duša

dodvòriti se (kome) *svrš.* ⟨*prez.* dòdvorīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* dodvòrio se⟩ laskanjem, ulagivanjem, ulizivanjem steći čiju naklonost ili zaštitu // **dodvorávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* dodvòrāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dodvoriti se; **dòdvorica** *m pejor.* osoba koja se dodvorava; ulizica; **dòdvoričin** *prid.* koji pripada dodvorici; **dòdvoričkī** *prid.* koji se odnosi na dodvorice; **dòdvorički** *pril.* kao dodvorica, na način dodvorica; **dodvòrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se dodvorava komu, koji je spreman dodvoravati se komu

✧ DO-[1] + *v.* dvoriti

dòđavola (I) *pril.* do đavola, *usp.* dovraga, dobijesa // **dòđavola** (II) *uzv.*, *v.* dovraga, dobijesa

✧ *v.* do + *v.* đavao

dôđoš, *v.* doći

doèlēn *m* ⟨G doeléna⟩ *rij.* grupni portret članova streljačkoga ili nekog drugoga društva

✧ *nizoz.* doele: cilj

Doesburg (*izg.* Dúzbirh), **Theo van** (1883–1931), nizozemski slikar, pjesnik i teoretičar umjetnosti, vođa pokreta De Stijl

doèskīn *m* ⟨G doeskína⟩ **1.** vrlo mekana koža od koje se ob. izrađuju rukavice; srneća koža **2.** dobro vuneno sukno, izrađeno u atlasvezu, upotrebljava se za zimska muška odijela i ogrtače

✧ *engl.* doeskin: srneća koža

dòfēn *m*, *v.* dauphin

dofúra|ti (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* dòfūrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dòfūrān⟩ *reg.* dovesti, dopremiti, dovući, dotegliti (čime, na čemu) [*~o je djevojku na motoru*; *~ti autom*]; dovesti se (na što) [*~o se na tulum*]

✧ DO-[1] + *njem.* Fuhr: podvoz

dȍga *ž* ⟨D L -i, G *mn* dógā/dôgā⟩ *kinol.* više pasmina vrlo jakih i visokih pasa [*njemačka ~*; *brazilska ~*]

✧ *engl.* dog

dȍgađāj, *v.* dogoditi se

dogalopírati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* dogalòpīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* dogalopírao⟩ **1.** *sport* dojuriti na konju **2.** *pren.* doći bez daha od žurbe, dojuriti, dotrčati

✧ DO-[1] + *v.* galop, galopirati

dògan *m* ⟨G *mn* dȍgānā⟩ *lov.* vrsta sokola koja se pušta s ruke, lovi sitnu divljač // **dogàndžija** *m reg.* lovac sa sokolima, sokolar

♦ *pr.*: **Dògan** (260, Zagreb, Zagora), **Dògānčić** (Vinkovci, *I* Slavonija), **Dògāndžić** (Primorje), **Dùgan** (130, Zlatar Bistrica, Zagorje, Prigorje), **Dùgančić** (Bjelovar, Đakovo, Đurđevac), **Dugàndžić** (490, Ploče, *J* Dalmacija, *I* Slavonija), **Dugàndžija** (160, Lika, Banovina, Posavina), **Dùganić** (Duga Resa, Pokuplje)

✧ *tur.* doğan

dogánjati, *v.* dognati

dògarak, *v.* dogorjeti

dogégati se *svrš.* ⟨*prez.* dògēgām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* dogégao se⟩ doći, stići gegajući se

✧ DO-[1] + *v.* gegati se

dòger[1] *m geol.* razdoblje u razvoju Zemljine kore (srednja jura)

✧ *engl.* dogger, prema imenu plićaka u Sjevernom moru Dogger Bank koji je nastao taloženjem materijala nanesenih ledenjacima u pleistocenu

dòger[2] *m pom.* ribarica, ribarski brod, ribarski čamac

✧ *nizoz.* dogger

dòglas *m zast. rij.* ono što tko pušta u javnost kao glas, ono što se javlja kome (ob. u javnosti) [*Omladina pokreće sve manifestacije. Po njezinom su se ~u kuće uresile barjacima*] // **dòglas|an** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji se odnosi na doglas; dojavni △ *~**na cijev*** sredstvo unutrašnje brodske veze kojim se glas prenosi s jednog kraja broda na drugi; **doglásiti** *svrš.* ⟨*prez.* dòglāsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* doglásio⟩ javiti što komu; **dòglasnīk** *m* ⟨N

mn -īci⟩ pomagalo u obliku šupljeg stošca u koji se viče i tako glas dalje dopire, sprečava rasipanje valova zvuka; **doglašávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* doglàšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* doglasiti
✧ DO-[1] + *v.* glas

dòglavak *m* ⟨G -āvka, N *mn* -āvci⟩ drvo ili panj koji se položi preko ognjišta pa se preko njega lože druga drva i cjepanice; podglavak, podglavnjak // **dòglāvničkī** *prid.* koji se odnosi na doglavnika; **dòglāvnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** *pov.* prvi do poglavara (u časti kneza, cara itd.) **2.** *ideol. neol. 1941.* čin do poglavnika, *v.*; **dòglāvništvo** *sr* položaj i funkcija doglavnika
✧ DO-[2] + *v.* glava

dògledati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* dògledao/dògledala *ž*⟩ vidjeti što do kraja, moći vidjeti što // **dȍglēd** *m* **1.** optički instrument za promatranje dalekih predmeta; dalekozor **2.** domet oka, koliko se može vidjeti na daljinu [*biti na ~u*]; **dȍglēd|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se nazire u budućnosti, koji će se dogoditi u vrijeme koje nije odviše daleko [*u ~no vrijeme*]; **dòglednica** *ž* pravac koji izravno spaja motritelja i točku koja se motri
✧ DO-[1] + *v.* gledati

dȍgma *ž* ⟨G *mn* dôgmā/-ī⟩ **1.** *pov.* u antičko doba, odluka, naredba vlasti **2.** temeljna teza, tvrdnja ili zasada nekog filozofa ili filozofske škole koje se smatraju neupitnima, neoborivim polazištima cijelog filozofskog sustava **3.** *teol.* učenje ili nauk što služi kao pravilo u vjerovanju ili oblikovanju kakve doktrine, službena vjerska doktrina, ob. što je naviješteno od Boga **4.** mnijenje koje se bez kritičkog provjeravanja i bez obzira na konkretne mogućnosti njegove primjene usvaja kao neoborivo **5.** *pren.* stav koji se ne može kritizirati, o kojem nema spora, apsolutiziran, neprijeporan nauk, sud // **dogmàtičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji ima svojstva dogme **2.** koji misli u dogmama; **dogmàtičār** *m* stručnjak za objašnjavanje dogme, onaj koji proučava i interpretira dogmu; **dogmàtičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* dogmatičar; **dogmàtičkī** *prid.* koji se odnosi na dogmatike i dogmatiku; **dogmàtički** *pril.* na način dogmatika, kao dogmatik; **dogmàtično** *pril.* na dogmatičan način; **dogmàtik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ onaj koji se drži dogme, koji robuje dogmi, onaj koji je uvjetovan dogmom; **dogmàtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *teol.* skup dogmi jedne vjere, sustav vjerskih dogmi **2.** znanost o dogmi, disciplina koja izlaže dogme po nekom sustavu [*pozitivna ~*; *spekulativna ~*]; **dògmatikinja** *ž*, *v.* dogmatik; **dogmatìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** mišljenje koje se oslanja na dogme **2.** shematizirano, nekritičko mišljenje koje se zasniva na za sve obvezatnim autoritativnim sudovima što ne podliježu ispitivanju i sumnji; **dogmatìzīrano** *pril.* na način dogmatizma; **dogmatizírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dogmatìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ govoriti i pisati dogmatički; **dògmatskī** *prid.* koji je onakav kako dogma traži, koji se odnosi na dogmu [*~ svjetonazor*]; **dògmatski** *pril.* onako kako traži dogma [*misliti ~*]
✧ *lat.* dogma ← *grč.* dógma: mišljenje, sud, zaključak ≃ dokeîn: privíđati se, misliti, birati najbolje

dògnati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* dògnām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dȍgnān⟩ **1.** gonjenjem dovesti na željeno mjesto (o stoci) **2.** *pren. pejor.* silom natjerati koga da dođe na neko mjesto // **dogánjati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dògānjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dognati, dogoniti; **dògon** *m* ono što je dognano (jednokratno doganjanje stoke na sajam); **dogòniti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dògonīm, *pril. sad.* dògonēći, *gl. im.* dògonjēnje⟩, *v.* dognati
✧ DO-[1] + *v.* goniti

dogòditi se *svrš.* ⟨*prez.* dògodīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* dogòdio se⟩, *v.* događati se // **dȍgađāj** *m* **1.** ono što se zbilo, dogodilo u neko odredivo vrijeme i na odredivu mjestu **2.** važna pojava, osobita zgoda [*to je ~ (sezone) neočekivan ~*; *sretan ~*]; **događájnica** *ž* zastarjeli koncept pisanja povijesti koji se ograničava na opis političkih i vojnih događaja, bez nastojanja da se oni objasne i sintetiziraju; **događati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* dògāđām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ nastajati, zbivati se, dešavati se
✧ DO-[1] + *v.* goditi

dògonskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik (dogon)*** *lingv.* jezik središnje nigersko-kongoanske grane nigersko-kordofanske porodice

dogorijévati, *v.* dogorjeti

dogòrjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* dògorīm, *pril. pr.* dogòrjēvši, *prid. rad.* dogòrio/dogòrjela *ž*⟩ **1.** izgorjeti do kraja (o svijeći i sl.) **2.** *pren.* gaseći se umrijeti (o umrlome) // **dògarak** *m* ⟨G -ārka, N *mn* -ārci⟩ *zast. neob.* opušak;

dogárati *nesvrš.* ⟨*prez.* dògārām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dogorijevati; **dogorijévati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* dogòrijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dogorjeti
✧ DO-[1] + *v.*. gorjeti

dogòtoviti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* dogòtovljen⟩ učiniti da bude gotovo ono što se priprema, priređuje; dovršiti, završiti, prirediti, spremiti [~ *jelo*] // **dogotávljati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dogòtāvljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* dogotoviti
✧ DO-[1] + *v.*. gotov, gotoviti

dȍgovōr *m* **1.** pismeni ili usmeni sporazum o međusobnim obvezama **2.** sastanak koji se organizira radi sporazumijevanja i dogovaranja // **dogovàrāč** *m* ⟨G dogovaráča⟩ onaj koji dogovara što, sklapa sporazum (o čemu); **dogovaràčica** *ž*, *v.*. dogovarač; **dogovárati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* dogòvārām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dogovoriti se; **dȍgovōr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je po dogovoru; sporazuman △ ~***na ekonomija*** *pov. ideol.* projekt ekonomije koji počiva na sporazumijevanju proizvođača dobara oko općih i posebnih interesa; **dogovòriti se** *svrš.* ⟨*prez.* dogòvorīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* dogòvoren⟩ sporazumjeti se s kim, uspostaviti dogovor; **dȍgovōrno** *pril.* prema dogovoru; sporazumno
✧ DO-[1] + *v.* govor, govoriti

dògrabiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* dògrabīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* dògrabljen⟩ **1.** (što) dočepati se, dokopati se **2.** (se) uhvatiti se u koštac; dohvatiti se
✧ DO-[1] + *v.*. grabiti

dográditi (što) *svrš.* ⟨*prez.* dògrādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* dògrāđen⟩ građenjem dodati, sagraditi još nešto uz već sagrađeno // **dògrada** *ž*, *v.* dogradnja (**2**); **dògradak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -aci⟩ ono što je dograđeno; dogradnja (**2**); **dográdnja** *ž* **1.** gradnja uz još nešto već sagrađeno; nadograđivanje **2.** ono što je dodano nadograđivanjem; dograda, dogradak; **dograđívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dogràđujēm, *pril. sad.* dogràđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dograditi
✧ DO-[1] + *v.*. graditi

dogradonáčēlnīk *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je u hijerarhiji gradskih vlasti odmah iza gradonačelnika
✧ DO-[2] + *v.* gradonačelnik

dogŕdjeti (kome) *svrš.* ⟨*prez.* dògr̄dīm, *pril. pr.* -dīvši, *prid. rad.* dogŕdio/dogŕdjela *ž*⟩ dosaditi, dojaditi, dodijati // **dogrđívati** (komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* dogr̀đujēm, *pril. sad.* dogr̀đujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dogrdjeti
✧ DO-[1] + *v.*. grd, grditi

dȍgrla (način pisanja uz: do grla) *pril.* potpuno, sasvim (ob. o kakvoj neprilici, nevolji, dugovima i sl.) [~ *u dugovima* biti jako zadužen, biti u velikim dugovima; ~ *u govnima*, *žarg.* u velikim neprilikama, nevoljama, biti u stanju koje kompromitira, biti u velikim novčanim neprilikama]; dovrata
✧ *v.*. do + *v.* grlo

dogúliti *svrš.* ⟨*prez.* dògūlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* dògūljen⟩ **1.** (što) završiti guljenje, završiti posao koji se sastoji u guljenju **2.** (komu) *razg.* dodijati, dosaditi, dojaditi (dugim razgovorima, molbama, govorima itd.) // **doguljívati** (komu, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dogùljujēm, *pril. sad.* dogùljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. doguliti
✧ DO-[1] + *v.*. guliti

dogúrati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* dògūrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* dògūrān⟩ **1.** (što) gurajući dovesti na željeno mjesto **2.** *pren.* **a.** pomalo stići u službi ili karijeri do nekog položaja **b.** doći do kraja čega [*daleko si dogurao*] // **dogurávati** (∅, do čega, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* dogùrāvām/dogùrujēm, *pril. sad.* -ajūći/dogùrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dogurati; **dogurívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dogùrīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dogurati, doguravati; **dogurkívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* dogùrkujēm, *pril. sad.* dogùrkujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) gurkanjem činiti da što dođe na željeno mjesto **2.** (se) laganim međusobnim gurkanjem, davanjem znakova gurkanjem (laktom u tijelo i sl.) davati što na znanje, sporazumijevati se međusobno, razmjenjivati poruke i znakove; **dògūrnuti** *svrš.* ⟨*prez.* dògūrnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* dògūrnūt⟩ gurnuti što do kraja
✧ DO-[1] + *v.*. gurati

dogústiti (komu) *svrš.* ⟨*prez.* dògūstīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* dugùstio⟩ *razg.* naći se u nevolji, dospjeti u nepriliku // **dogušćívati** (komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* dogùšćujēm, *pril. sad.* dogùšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. dogustiti
✧ DO-[1] + *v.* gust

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 811.163.42(038)

HRVATSKI enciklopedijski rječnik. -
Zagreb : EPH : Novi Liber, 2004- .

ISBN 953-6045-28-1 (Novi Liber)(cjelina)

<Sv.> 2: Bež-Dog. - 2004.

ISBN 953-6045-31-1

441105008